

**Tutu yo'o' nduu' tu'un Ndiosí
ña ka'án xa'a' Jesucristo**

El Nuevo Testamento

Mixteco de Ayutla de los Libres



Primera edición
El Nuevo Testamento
Mixteco de Ayutla de los Libres
miy 15-033 .75M

©2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Versión electrónica ©Wycliffe Bible Translators, Inc. 2022

Licencia Creative Commons

(Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 4.0 Unported)

- Compartir — Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra.
- Reconocimiento — Debe reconocer los créditos de la obra.
- No comercial — No puede utilizar esta obra para fines comerciales.
- Sin obras derivadas — No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.es>

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Mateo ña ka'an xa'a' Jesús

Ña yo'o' nduu' kivi' ne ichi' yata' Jesucristo

(Lc. 3:23-38)

1 Ña yo'o' nduu' kivi' ne ichi' yata' Jesucristo, ña nduu' siani' xika' David, te nduu' tu a siani' xika' Abraham.

²Abraham jaan' ni nduu yuva' Isaac, te Isaac jaan' ni nduu yuva' Jacob, te Jacob jaan' ni nduu yuva' Judá, te sakan' tu ñani ra. ³Te Judá jaan' ni nduu yuva' Fares xiin' Zara, te Tamar ni nduu si'i' ra. Te Fares jaan' ni nduu yuva' Esrom, te Esrom jaan' ni nduu yuva' Aram. ⁴Te Aram jaan' ni nduu yuva' Aminadab, te Aminadab jaan' ni nduu yuva' Naasón, te Naasón jaan' ni nduu yuva' Salmón. ⁵Te Salmón jaan' ni nduu yuva' Booz. Te si'i' Booz ni nduu Rahab, te Booz jaan' ni nduu yuva' Obed. Te si'i' Obed jaan' ni nduu Rut, te Obed jaan' ni nduu yuva' Isaí. ⁶Te Isaí jaan' ni nduu yuva' rey David, te rey David jaan' ni nduu yuva' Salomón. Te si'i' Salomón jaan' ni nduu ña' si'i' Urías.

⁷Te Salomón jaan' ni nduu yuva' Roboam, te Roboam jaan' ni nduu yuva' Abías, te Abías jaan' ni nduu yuva' Asa. ⁸Te Asa jaan' ni nduu yuva' Josafat, te Josafat jaan' ni nduu yuva' Joram, te Joram jaan' ni nduu yuva' Usías. ⁹Te Usías jaan' ni nduu yuva' Jotám, te Jotám jaan' ni nduu yuva' Acaz, te Acaz jaan' ni nduu yuva' Ezequías. ¹⁰Te Ezequías jaan' ni nduu yuva' Manasés, te Manasés jaan' ni nduu yuva' Amón, te Amón jaan' ni nduu yuva' Josías.

¹¹Te Josías jaan' ni nduu yuva' Jeconías, xiin' sakuu' ñani ra, kii' ni tijn te xín' Babilonia ne ta'an' e', ne Israel, te kuan ndiaka ña'a' ra ñuu jaan'.

¹²Te kii' ndi'i ni xan ndiaka ña'a' ra ñuu Babilonia jaan' ndii, Jeconías jaan' ni nduu yuva' Salatiel, te Salatiel jaan' ni nduu yuva' Zorobabel. ¹³Te Zorobabel jaan' ni nduu yuva' Abiud, te Abiud jaan' ni nduu yuva' Eliaquím, te Eliaquím jaan' ni nduu yuva' Azor. ¹⁴Te Azor jaan' ni nduu yuva' Sadoc, te Sadoc jaan' ni nduu yuva' Aquim, te Aquim jaan' ni nduu yuva' Eliud. ¹⁵Te Eliud jaan' ni nduu yuva' Eleazar, te Eleazar jaan' ni nduu yuva' Matán, te Matán jaan' ni nduu yuva' Jacob. ¹⁶Te Jacob jaan' ni nduu yuva' José, te ni nduu ii' María. Te María jaan' ni nduu si'i' Jesús, ña nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi'.

¹⁷ Sakan' na kuu'i, ndee kii' ni tuvı Abraham te ndee kii' ni tuvı David ndii, uxı kumi' kuu' te ıchi' yata' Jesús. Te ndee kii' ni tuvı David te ndee ni xan ndiaka te xın' Babilonia ne ta'an' e' jaan' ndii, uxı kumi' kuu' te ıchi' yata' a. Te ndee kii' ni xan ndiaka ra ne jaan' te ndee ni tuvı Cristo ndii, uxı kumi' kuu' te ıchi' yata' a.

So'o ni xaa a kii' ni kaku Jesús

(Lc. 2:1-7)

¹⁸ So'o ni xaa a kii' ni kaku Jesucristo. María, si'i a ndii, xa ni taxı a' kuento a' te tunda'a' a' xiin' José. Te kii' kuni ka kundıee inga' niı ndii, xa ni nakuiso a' sakan' na Espıritu Santo ni xıkuı'nu na'a'. ¹⁹ Te xa'a' a na te xachuun' ndaku nduu' José jaan' ndii, ni xanıni ra na nata'vi' ta'an' si'e niı xa'a' a na ni kuni ra sakuchani na'a' ra nuu' ne yivi'. ²⁰ Te kii' xanıni ra xa'a' na jaan' ndii, ni xanı ra na ni tuvı iin ángele, na xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosı, nuu' ra. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—José, sıanı' xika' David, kuın yi'vi un' natıin un' María kunduu' na' si'i un', sakan' na Espıritu Santo ni xıkuı'nu na'a' sakan' na ni nakuiso a'. ²¹ Na' jaan' ndii, sakaku' a' iin te kuañu'u si'e a'. Te chındu'u' un' kivi' a Jesús. Kuachı ndii na jaan' sakakú ne ta'an' a nuu' kuachı niı —ni kachi a.

²² Te sakuu' a jaan' ni yoo, te xinu na ni ka'an xto'o e' Ndiosı xiin' iin te ni ka'an tiakú tu'un a kii' ni ka'an ra ndii:

²³ Iin na' ndu'u' sie ndii nakuiso a',
te sakaku' a' iin tiaa si'e a'.

Te chındu'u' niı kivi' a Emanuel.

Sakan' ni kachi a. Te kivi' a jaan' kuni kachi a ndii: Ndiosı yoo xiin' e'.

²⁴ Te kii' ni ndoto José ndii, ni saxını ra na ni ka'an chuun' ángele jaan' xiin' ra, sakan' na ni naka ra María, te ni tunda'a' ra xiin' a'. ²⁵ Te ni yoo ii' ra xiin' a' ndee kii' ni sakaku' a' te kuañu'u jaan'. Te ni chındu'u' ra kivi' a, Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni xan koto te xini tunı Jesús

2 Kii' ni xka'ndia na ni kaku Jesús nuu Belén, na kandu'u' nu'u' Judea, kii' ni xa'ndia chuun' rey Herodes ndii, ni xaa iin ti'vi te xini tunı xa'a' tiuun' nuu Jerusalén, te ni kıee ndee mii' keta' nu'u'.

² Te ni ndatu'un' ra ne nuu jaan' ndii:

—¿Mii' ndu'u' na nduu' rey nuu' ndo'ó, ne judıo, na ni kaku? Kuachı ndii ni xını ndu tiuun', ti' nia'á na xa ni kaku a, ni keta ri' mii' keta' nu'u'. Te kuaxı koto ka'nu' na'a' ndu —ni kachi ra.

³ Kij' nī xini so'ō rey Herodes ña nī ka'an te jaan' ndii, nī ndi'nī va nimá ra, te nī ndi'nī tu nimá sakuu' ne ndiee' ñuu Jerusalén. ⁴ Sakan' na nī nakana ra sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te nī ndatu'un' ña'a' ra mii' kitu' Cristo, ña tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi'. ⁵ Te nī nakuiin te jaan' ndii:

—Ñuu Belén, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea yo'o', kitu' a. Kuachi ndii sakan' yoso' a mii' nī ke'i iin te nī ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' ndii:

⁶ Yo'ó, ñuu Belén, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea ndii, süu' iin ñuu nda'vi so'ō nduu' un' nuu' inga ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea jaan', sakan' ña nuu' yo'ó kitu' iin te ka'ndia chuun', te ki'in ichi' nuu' ne nduu' kuenta i, ne Israel.

Sakan' yoso' a —nī kachi ra.

⁷ Sakan' te nī kana siin' Herodes sakuu' te xini tuní jaan', te nī ndatu'un' ndi'i ña'a' ra amaa kuiti' nī tuvi tiuun' jaan'. ⁸ Sakan' te nī ti'vi' ña'a' ra ñuu Belén ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Kua'an ndo' ikan', te ndatu'un' ndi'i ndo' xa'a' te lulu jaan'. Te kij' kuní ña'a' ndo' ndii, ka'an ndo' xiin' i kij' nandiko' ndo', te ku'un koto ka'nu' tu ña'a' yu'u —nī kachi ra.

⁹ Kij' ndi'i nī xini so'ō ra ña nī ka'an rey jaan' ndii, nī kiee ra kua'an ra. Te tiuun', ti' nī xini ra mii' keta' ñu'u' ndee mii' nī kiee ra ndii, ni'i' ichi' ri' nuu' ra kua'an ri'. Te kij' nī xaa ri' xini' vi'e mii' kandu'u' te lulu jaan' ndii, nī xikuin ri' ikan'. ¹⁰ Te kij' nī xini ra mii' nī xikuin ri' ndii, va'a va nī kuní ra. ¹¹ Te kij' nī ko'ni ra vi'e jaan', te nī xini ra te kuañu'u xiin' María, si'i' te kuañu'u jaan' ndii, nī xikuita xiti' ra, te nī xaka'nu' ra te kuañu'u jaan'. Ikan' te nī nunia' ra xatun', tun' ni'i' ra nī xaa ra, te nī xamani' ña'a' ra ña nduu' oro, xiin' suxa chú'ma ya'vi va, xiin' suxa xavixín', ña nani' mirra. ¹² Ndisu nī sakuni' ña'a' Ndiosí xiin' xani' ña nandiko' ra nuu' Herodes, sakan' na nī nandiko' ra ñuu ra ichi' ña kua'an tuku xaan'.

So'ō nī xaa a kij' nī xa'ni' Herodes kua'a' te kualí'

¹³ Te kij' nī kiee te xini tuní jaan' kua'an ra ndii, nī xani José ña nī tuvi iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'ō e' Ndiosí, nuu' ra, te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndokoo un', te na'in un' te lulu, te naka un' si'i' ra, te kunu ndo' ku'un ndo' ndee ñu'u' Egipto. Kuntu'u' un' xiin' nia ikan' ndee kij' ka'an tuku i xiin' un'. Kuachi ndii nanduku' Herodes te lulu ñaa' te ka'ni' ña'a' ra —nī kachi a.

¹⁴ Te nī ndokoo ra, te nī na'in ra te lulu, te nī naka tu ra si'i' te jaan'. Te xa ñuu sakan' nī kiee nia kua'an nia ndee ñu'u' Egipto.

¹⁵ Te ikan' ni ndiee nía ndee ni xi'i Herodes jaan', sakan' te ni xinu ña ni ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' te ni ka'an tiakú tu'un a mii' ka'an a ndii: "Ndee ñu'u' Egipto ni kana i tiaa si'e i", kachi a.

¹⁶ Te kii' ni xini Herodes jaan' ña ni xini xa'an' ña'a' te xini tuni xa'a' tiuun' jaan' ndii, ni nasaa' va ra, sakan' na ni ka'an chuun' ra xiin' te xiin' ra, te ku'un ka'ni' ra sakuu' tiaa kuali', te ndiee' ñuu Belén xiin' yatín ñuu jaan', ndee te sakan' ni tui' te ndee te kumi' uvi' kuiya, sakan' ña ni natava' ra kuenta kivi' ña ni ka'an te xini tuni jaan' xiin' ra xa'a' tiuun'. ¹⁷ Sakan' te ni xinu ña ni ka'an tiakú Jeremías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, kii' ni ka'an ra ndii:

¹⁸ Tiakú kuaa' ne yivi' ñuu Ramá.

Xaku' suchi' ini nía, te xaku' ndii u'vi' nía.

Raquel nduu' ña' xaku' xa'a' si'e a'.

Ndee iin ne yivi' küvi' saki'vi' ña'a', sakan' ña ki'in' si'e a' ni xi'i. Sakan' kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni xa'an ne vi'e José ñuu Nazaret

¹⁹ Te kii' ni xi'i Herodes ndii, tuku ni ni xani José ña ni tui' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, nuu' ra kii' ndu'u' ka ra ñu'u' Egipto jaan'. ²⁰ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndokoo un', te na'in un' te lulu, te naka un' si'i' ra, te nandiko' ndo' nuu' ñu'u' Israel. Kuachi ndii xa ni xi'i te ni xika ka'ni' te lulu ña'a' —ni kachi a.

²¹ Te ni ndokoo José, te ni na'in ra te lulu, te ni naka tu ra si'i' te jaan', te ni kíee nía kua'an nu'u' nía nuu' ñu'u' Israel. ²² Ndisu kii' ni xini José kuento ña Arquelao nduu' te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Judea ndii, ni yivi' ra nandiko' ra ñu'u' jaan', sakan' ña Arquelao jaan' ndii, si'e Herodes nduu' ra. Te tuku ni ni sakuni' Ndiosí José xiin' xani, te ni kíee nía kua'an nía ñu'u' Galilea. ²³ Te ni xa'an nía ni ndiee nía iin ñuu ña nani' Nazaret. Ni xaa nía sakan', te ni xinu ña ni ka'an Ndiosí xiin' iin uvi' te ni ka'an tiakú tu'un a mii' yoso' ña ka'an ndii: "Kundu'u a iin te ni kíee ñuu Nazaret", kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí itia Jordán

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

3 Te kii' sakan' ndii, ni ndeta Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, mii' taxin' kaa' nuu' ñu'u' Judea, te ka'an ndoso' ra nuu' ne yivi' ndii:

² —Nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña xaa' ndo', sakan' ña xa kuyatin' kuu' ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ndo' —ni kachi ra.

³Te xa'a' Juan jaan' ni saka'an Ndiosí Isaiás, te ni ka'an tiakú tu'un a kii' ni ka'an ra xta'an' ndii:

Tiakú ka'an ti'e' iin tachi' yu'u' mii' taxin' kaa' ndii:

“Ndasava'a ndo' ichi' mii' kixin xto'o e',
te ndasandaku tu ndo' a.”

Ni kachi a.

⁴Toto Juan ndii, xiin' ixi' camello ni kua'a a, te ki'i' iin' toko' ra, te tika xiin' nuñu' itun' ni xaxi' ra. ⁵Te ne yivi', ne ndiee' ñuu Jerusalén xiin' nda'a' a, ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea, xiin' ne ndiee' yoso' yatin itia Jordán jaan' ndii, ni xa'an nia mii' iin' Juan jaan' ka'an ndoso' ra te kuni so'o ña'a' nia. ⁶Te na'má nia kuachi nia, te ni sakuchi' ña'a' ra kuenta Ndiosí itia jaan'.

⁷Te kii' ni xini Juan jaan' ña kua'a' te fariseo xiin' te saduceo ni ndekuie ikan' te kuchi ra kuenta Ndiosí ndii, ni ka'an Juan jaan' xiin' ra ndii:

—iNdo'ó ndii, ndee naa si'e koo' nduu' ndo'! ¿Yoo ni ka'an xiin' ndo' ña kuvi kaku ndo' nuu' ña sando'o' Ndiosí ndo'ó nuu' ku'un e' sakan' kuiti'? ⁸Nia'a ndo' xiin' ña va'a ña xaa' ndo' ña xa ni nama xna'a ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi, ña ni xaa ndo'. ⁹Te ka'an nuñu' ndo' ña siani' xika' Abraham nduu' ndo', te xiin' ña jaan' kuvi kaku ndo'. Sakan' ña ka'an kaxi' i xiin' ndo' ña kuvi sananduu' Ndiosí yuu', ña ndiee' kaa', siani' xika' Abraham jaan'. ¹⁰Ndiosí ndii, xa yoo tu'va a te sando'o' a ne xaa' kuachi ndee naa yoo tu'va iin te yivi' xiin' yacha te ka'ndia ra itun', tun' koo' nduu' kuun' nda'a', sakan' ña sakuu' tun' koo' nduu' va'a kuun' nda'a' ndii, ka'ndia ra ndee tjo'o sakuu' tun' jaan', te ka'mi ra nu'. Sakan' tu saa Ndiosí.

¹¹Yu'u ndii, sakuchi' i ndo'ó xiin' tikui, te xiin' ña jaan' nia'a ndo' ña ni nama xna'a ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña ni xaa ndo'. Ndisu ña kuaxi xata' i ndii, ña koo' chukuu' ka nduu' a te sakan' yu'u. Te yu'u ndii, ni ndee vä'a i kunduu te koni'i ndixan' a. Ña jaan' ndii, sakuchi' a ndo'ó kuenta a xiin' ña ndiee' Espíritu Santo, te sakuchi' tu a ndo'ó xiin' ñu'u. ¹²Ña jaan' ndii, xa yoo tu'va a te nata'vi' a ne yivi' naa xaa' te yivi' kii' nativi ra trigo, te tava' ra mi'in' a xiin' ña tiin' ra te kisi' ra a. Trigo va'a ndii, taxa'a ra yaka, te mi'in' a ndii, ka'mi ra nuu' ñu'u ña koo' kivi' nda'vá —ni kachi Juan xiin' te yivi' jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni chichi tu Jesús itia Jordán

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³Te kii' sakan' ndii, ni keta Jesús ñu'u' Galilea, te ni xaa a itia Jordán te sakuchi' ña'a' Juan kuenta Ndiosí. ¹⁴Ndisu ña nuu' ndii, ni kuni Juan sakuchi' ña'a' ra, sakan' na ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Yu'u kuní a kuchi kuenta Ndiosí saa yo'ó, tákui'e. Sakan' na kuuí, ¿ndichun na kuaxi yo'ó nuu' yu'u te kuchi un' saa í? —ni kachi ra.

¹⁵Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Taxi un' ña saxinú e' ña yo'o' vitin, sakan' ña kuní a saxinu e' sakuu' ña ka'an chuun' Ndiosí —ni kachi a.

Te ni nakuiin yu'u' ra. ¹⁶Te ndi'i so'o ni chichi Jesús ikan', te ni keta a tikui. Ikan' te ni nunia' ndivi', te ni xini a nuu' Espiritu Ndiosí, naa kaa' paloma kaa' a, te ni ndoo a xiin' a. ¹⁷Sakan' te ni ka'an jin tachi' yu'u' ndee ndivi' ndii:

—Ña ñaa' nduu' si'e mani' i, te va'a va kuni i xini ña'a i —ni kachi Ndiosí.

**So'o ni xaa a kii' ni kuni ña
ndiva'a sanama' a Jesús nuu' kuachi**

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

4 Ndi'i jaan', te ni naka Espiritu jaan' Jesús te kua'an a mii' taxin' kaa' te koto ku'a'a ña'a' ña ndiva'a. ²Te ni xika nditia Jesús uvi xiko kivi' xiin' uvi xiko ñuu ikan'. Te sakan' vi' ni xi'i a soko. ³Te ni kuyatin ña ndiva'a, ña xito' ku'a'a jaan', mii' iin' Jesús. Te ni ka'an a ndii:

—Naa' ndixa xna'a si'e Ndiosí nduu' un' ndii, ka'an chuun' un' xiin' yuu' ñaa' te nandu a xita' va'a, te kuxi un' —ni kachi a.

⁴Te ni nakuiin Jesús nuu' ña jaan' ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Süu' xita' va'a kuiti' kuní nuu' ne yivi' te kutiaku ña, süu' jaan' ndii kuní tu a sakuu' tu'un ña kieve' yu'u' Ndiosí te kutiaku xna'a ña”, kachi a —ni kachi Jesús.

⁵Sakan' te ni naka ña ndiva'a jaan' Jesús, te kua'an a xiin' a ñuu su'un Jerusalén. Te ni saka' a Jesús xini yukun' ka'nu' mii' sukun ka. ⁶Te ni ka'an a xiin' Jesús ndii:

—Naa' ndixa xna'a si'e Ndiosí nduu' un' ndii, sanama' xiin' mii' un' ndee ndienü. Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Ka'an chuun' Ndiosí xiin' ángele,

ña xika' nuu' nuu' a, te koto a yo'ó.

Te tin ña jaan' nda'a' un' te nãma un' ndee ñu'u',

te tuxu'ví xa'a' un' saa yuu'.

Sakan' kachi a —ni kachi ña ndiva'a jaan' xiin' Jesús.

⁷Te ni nakuiin Jesús nuu' a ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Koto ku'a'a ndo' xto'o ndo' Ndiosí”, kachi a —ni kachi a.

⁸Te so'ŋ' ndi'i', te ni naka tukuu ña'a' ña ndiva'a, te kua'an a xiin' a iin iku' sukun va. Te ikan' ni sania'a' ña'a' ña ndiva'a jaan' sakuu' ñuu kanii' iin yivi', xiin' sakuu' ña vika' ñuu jaan'. ⁹Te ni ka'an a xiin' Jesús ndii:

—Sakuu' ña kaa' taxi i nda'a' yo'ó naa' kuin xiti' un' nuu' i te koto ka'nu' un' yu'u —ni kachi a.

¹⁰Te ni ka'an Jesús ndii:

—Kua'an, ña ndiva'a, sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Xto'ŋ ndo' Ndiosí kuiti' saka'nu' ndo', te nuu' ña jaan' kuiti' kaka nuu ndo'”, kachi a —ni kachi a.

¹¹Sakan' te ni keta ña ndiva'a jaan' kua'an a, te ni ndekuie ángele ikan', te ni xika nuu a nuu' Jesús.

**So'ŋ ni xaa a kii' ni xa'a' Jesús
ka'an ndoso' a nuu' ne ndiee' ñu'u' Galilea**

(Mr. 1:14-20; Lc. 4:14-15; 5:1-11; 6:17-19)

¹²Te kii' ni xini Jesús kuento ña naá Juan vi'e kaa ndii, ni nandiko' a ñu'u' Galilea. ¹³Te ni keta a ñuu a Nazaret, te kua'an a kundu'u' a ñuu Capernaum, ña kandu'u' yu'u' mini ka'nu' yatin ñu'u' Zabolón xiin' ñu'u' Neftalí. ¹⁴Ni xaa a sakan', te ni xinu ña ni ka'an Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', kii' ni ka'an ra ndii:

¹⁵Ñu'u' Zabolón xiin' ñu'u' Neftalí,

ña ñu'u' yatin yu'u' mini ka'nu' tuku ta'vi' itia Jordán,
ñu'u' ñuu jaan' nuu' ñu'u' Galilea, mii' ndiee' ne tuku'.

¹⁶Ne xika' iin yavi nuu' Ndiosí nduu' ne ndiee' ikan',
ndisu vitin ndii, xa ni xini nia iin ñu'u' ndatun' va.

Tee' ndee ni xika iin yavi nia, te ne xa yoo kuvu ni nduu nia
ndii,

ni yi'e ñu'u' ndatun' va jaan' nuu' nia.

Sakan' ni ke'i ra. ¹⁷Te ndee kii' sakan' ni xa'a' Jesús ka'an ndoso' a nuu' ne yivi' ndii:

—Nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña xaa' ndo', sakan' ña xa kuyatin' kuii ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ndo' —kachi a.

**So'ŋ ni xaa a kii' ni kana Jesús kumi' ta'an te
yivi' te kundu'u' ra nda'a' xa'a' a**

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸Te kii' xika' Jesús yu'u' mini Galilea ndii, ni xini a uvi ta'an te tava' tiaka'. Iin ra nani' Simón, te nani' tu ra Pedro, te inga ra nani' Andrés. Te jaan' ndii, ñani ra kuni ta'an ra. Te skó'ni' ra ñunu' ra tixin tikui mini jaan'. ¹⁹Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nia'a ndo', te kundikun ndo' ichi' i, te sania'á i ndo'ó tava' ndo' ne yivi' nuu' kuachi' nia te kundikun nia yu'u —ni kachi' a.

²⁰Xaka'án e' te ni nako'o ra ñunu' ra, te ni xikundikun ra Jesús.
²¹Te kii' ni ya'a a ndoso' ka ndii, ni xini' a uvi' ta'an ka te yivi'.
 Te jaan' ndii, ñani' ra kuni' ta'an' ra. Iin ra nani' Jacobo, te inga ra nani' Juan. Te uvi' saa' te jaan' nduu' si'e Zebedeo. Te jaan' ndii, ndiee' ra xiin' yuva' ra jaan' tixin' tundo'o' ra na'ma' ra ñunu' ra. Te ni kana' ña'a' a, ²²te xaka'án e' te ni nako'o ra yuva' ra xiin' tundo'o', te ni xikundikun ña'a' ra.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'

(Lc. 6:17-19)

²³Te ni xinu'ni Jesús kanii' nuu' ñu'u' Galilea sania'á a ichi' Ndiosí tixin' vi'e mii' nakayá ne ñuu' jaan', te ka'án ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa kuni' Ndiosí ka'ndia' chuun' a nimá e', te sanda'a tu a sakuu' nuu' kui'e xiin' ña xini u'vi' ne yivi', ne ndiee' jaan'. ²⁴Xa'a' a jaan' na ni kiku kuento xa'a' a kanii' nuu' ñu'u' Siria. Te ni kixin' ndiaká ne yivi' sakuu' nuu' ne kuni kuví, ne ndo'o' ndee ka nuu' kui'e, mii' iin' Jesús, naa kuu' ne kumi' kui'e ña u'vi' va, xiin' ne ñu'u' ña ndiva'a nimá, xiin' ne kumi' kui'e ña xa'ni' i'i', xiin' ne küvi' kaka, te ni sanda'a ña'a' a. ²⁵Te kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndikún xata' a, naa kuu' ne Galilea, xiin' ne ndiee' ñu'u' Decápolis, xiin' ne ndiee' ñuu' Jerusalén, xiin' nda'a' a ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea, xiin' ne ni kije' tuku ta'vi' itia' Jordán.

Ña yo'o' sania'á Jesús xini' iin' tindu'

(Lc. 6:20-23)

5 Te kii' ni xini' Jesús ne yivi' kua'a' koo' chukuu' jaan' ndii, ni kaa a iin' tindu', te ni xikundu'u' a ikan'. Te ni kuyatín te nda'a' xa'a' a nuu' a. ²Te ni xa'a' sania'á ña'a' a ka'án a ndii:

³—Sañu'u' va Ndiosí ne nda'vi kuu' nimá nuu' a, sakan' ña xa'ndia' chuun' a nimá nia.

⁴Sañu'u' va Ndiosí ne suchi' ini, sakan' ña saki'vi' ña'a' a.

⁵Sañu'u' va Ndiosí ne maso, sakan' ña natii'n nia ñu'u' iin' yivi' yo'o' kundu'u' ña'a' nia.

⁶Sañu'u' va Ndiosí ne kuni' va ña ko'o ña ndaku iin' yivi' ndee naa xaa' a kii' xi'í va e' soko te ichi' va tu ini' e', sakan' ña sanda'ni ña'a' a xiin' ña ndaku.

⁷Sañu'u' va Ndiosí ne kuvita ini' xa'a' ne yivi', sakan' ña kuvita tu ini' ña jaan' xa'a' nia.

⁸'Sañu'u' va Ndiosí ne yaa nimá nuu' a, sakan' ña kuni nuu' ña'a' nja.

⁹'Sañu'u' va Ndiosí ne chindiee' ne yivi' te kundiee mani' nja, sakan' ña kunani' nja si'e a.

¹⁰'Sañu'u' va Ndiosí ne miji' kuu' ne yivi' xiin' xa'a' a ña xachuun' ndaku nja, sakan' ña xa'ndia chuun' a nimá nja.

¹¹'Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó kij' ka'an kini' ne yivi' xiin' ndo', te miji' kuu' nja xiin' ndo', te ka'an nja sakuu' nuu' ña nja'a xiin' tun vixi xa'a' ndo' xa'a' a ña ndikún ndo' ichi' yu'u. ¹²Va'a na va'a kuni ndo', sakan' ña iin ña va'a koo' chukuu' natiin ndo' nda'a' Ndiosí ndivi'. Kuachi ndii iin kachi ni sando'o' ne yivi' te ni ka'an tiakú tu'un a xta'an'.

**Yo'o' ka'an Jesús ña ne ndikún ichi' a ndii,
nduu' nja ndee naa iin' xiin' ñu'u**

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³'Ndo'ó ndii, nduu' ndo' ndee naa iin' iin yivi' yo'o', ndisu naa' tivi' iin' jaan' ndii, küvi ka ndasava'a e'. Sakan' na kuii' va'a xachi' ka a kaxi' e', süu' jaan' ndii ndee katia kuiti' e' e, te kuain ndoso' ne yivi' a.

¹⁴'Ndo'ó ndii, nduu' ndo' ndee naa ñu'u nuu' ne yivi' iin yivi'. Sakan' ña nduu' ndo' ndee naa iin ñuu' ña kandu'u' xini' iin iku', ña küvi kandu'u' si'e. ¹⁵Ndee iin ne yivi' nakun' kaa tuún, te kani nja a tixin iin xatun', süu' jaan' ndii nakun' nja a, te xani' nja a mi' sukun te tui' nuu' ne ndiee' tixin vi'e. ¹⁶Nii' sakan' tu kuni a kotuun ña va'a ña xaa' ndo'ó nuu' ne yivi' te kuni nja a, te saka'nu' nja Ndiosí, yuva' e', ña ndu'u' ndivi'.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' saa ka'an tu'un ndei' Ndiosí

¹⁷'Käniñi ndo' naa' kuaxi i te sanundia'á i tu'un ndei' Ndiosí, ni ndee ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un a. Kuaxi i te sanundia'á i ña jaan', süu' jaan' ndii kuaxi i te saxinu i sakuu' ña ka'an a. ¹⁸Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña, ña kandu'u' ka ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi' ndii, ndee iin yu'u' te ndee iin letra lulu tu'un ndei' jaan' ndöñu'u' ndee skachi' xinu sakuu' a. ¹⁹Sakan' na kuii' yoo ka xka'ndia'á ña ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, tee' ndee ña sie kuiti' nduu' a, te nii' sakan' sania'á nja ne yivi' ndii, sie kuiti' kondia ya'vi' nja tein ne xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. Ndisu yoo ka xaa' ña ka'an chuun' tu'un ndei' jaan', te nii' sakan' sania'á nja ne yivi' ndii, ne ka'nu' nduu' nja tein ne xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. ²⁰Sakan' na kuii' ka'an i xiin' ndo' ndii, köo' kivi' kunduu ndo' kuenta ne ka'ndia

chuun' Ndiosí nimá naa' xächuun' ndäku ka ndo' nuu' a te sakan' te fariseo xiin' te sania'á tu'un ndei' jaan'.

Yo'o' sania'á Jesús ña vä'a nasaa' e' kuni e' ñani ta'an' e'

(Lc. 12:57-59)

²¹ 'Xa ni xini so'o ndo' ña ni ka'an Ndiosí xiin' ne xii' yata' e' xta'an' ndii: "Kä'ni' ta'an' ndo', te yoo ka xa'ni' ne yivi' ndii, kuni a nacha'vi nia xa'a' ña jaan'", kachi a. ²² Ndisu yu'u ka'an xiin' ndo' ña yoo ka nduu' ne xi'é xini ñani ta'an' nia ndii, kuni a nacha'vi nia xa'a' ña jaan'. Te yoo ka ka'an: "Ne küu' kaxi' nduu' un'", xiin' ñani ta'an' nia ndii, kuni a nacha'vi nia xa'a' ña jaan' nuu' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu. Te yoo ka ka'an: "Ne kuäsa' kuni xachi' nduu' un'", xiin' ñani ta'an' nia ndii, koo nia tundo'o' vi'e ndiaya' mii' xixi' ñuu.

²³ 'Sakan' na kuii' yoo ka nduu' ndo'ó, naa' kua'an nasoko' ndo' iin ña'a nuu' Ndiosí, te sava ni ikan' naka'an' ndo' ña yoo ndo' ña maní' xiin' ta'an' ndo' ndii, ²⁴ nako' ndo' ña jaan' ikan', te ku'un nako' ndo' ña maní' xiin' ta'an' ndo' jaan', te sakan' vi' nandiko' ndo' te nasoko' ndo' ña jaan' nuu' Ndiosí.

²⁵ 'Numí' ndo' te nako' ndo' ña maní' xiin' iin ne chindu'u' kuachi xa'a' ndo' kii' kua'an ndo' ichi' xiin' nia, saa' iin kii' ku'un ndiakä nia ndo'ó nuu' te xa'nú kuachi, te sanakua'a te jaan' ndo'ó nda'a' te xito' vi'e kaa, te ko'ni te jaan' ndo'ó vi'e kaa jaan'.

²⁶ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, koo' kivi' keta ndo' ikan' ndee nacha'vi ndo' sakuu' ña kuni a cha'vi ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús ña vä'a koo musa e'

²⁷ 'Xa ni xini so'o tu ndo' ña ni ka'an chuun' Ndiosí ndii: "Kümi' ndo' musa ndo'", kachi a. ²⁸ Ndisu ka'an tu yu'u xiin' ndo' ña yoo ka xito' ndi'e' iin ña'a', te ka'an ndi'e' nimá ra kandu'u' ra xiin' a' ndii, xa ni xaa ra kuachi xiin' a' nuu' Ndiosí xiin' nimá ra.

²⁹ 'Sakan' na kuii', naa' xiin' nduchi' nuu' kua'a ndo' xaa' ndo' kuachi ndii, xta'ni' ndo' a, te skana' ndo' a. Kuachi ndii ndee chaa' ka naa' ndoñu'u' iin nduchi' nuu' ndo' te sakan' ña sko'ni' iin kani' ndo' vi'e ndiaya'. ³⁰ Te naa' xiin' nda'a' kua'a ndo' xaa' ndo' kuachi ndii, ka'ndia ndo' a, te skana' ndo' a. Kuachi ndii ndee chaa' ka naa' ndoñu'u' iin nda'a' ndo', te sakan' ña sko'ni' iin kani' ndo' vi'e ndiaya'.

**Yo'o' sania'á Jesús ña vā'a
naṭa'vi' ta'an' te yivi' xiin' ña' si'i' ra**

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

³¹Te ni ka'an chuun' tu Ndiosí ndii: “Yoo ka kuni naṭa'vi' ta'an' xiin' ña' si'i' ra ndii, kuni a ña taxí ra iin tutu nda'a' a', ña ka'an ña xa ni naḱoo ña'a' ra”, kachi a. ³²Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña yoo ka nata'vi' ta'an' xiin' ña' si'i' ra naa' süu' xa'a' a ña ni kandu'u' a' xiin' inga te yivi' nduu' a ndii, ii' a' jaan' xaa' sakan' te xaa' a' kuachi jaan' xiin' inga te yivi'. Te yoo ka tunda'á xiin' ña' jaan' ndii, xaa' tu ra kuachi xiin' ña' jaan' nuu' Ndiosí.

**Yo'o' sania'á Jesús ña vā'a tiin
ndiaa e' Ndiosí kij' taxí e' kuento e'**

³³Xa ni xini so'o tu ndo' ña ni ka'an Ndiosí xiin' te xii' yata' e' ndii: “Taxí saka ndo' kuento ndo' nuu' xto'o e' Ndiosí, süu' jaan' ndii saxinú ndo' sakuu' ña ni ka'an ndo' jaan’”, kachi a. ³⁴Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña tiin ndiaa ndo' Ndiosí kij' taxi' ndo' kuento ndo'. Ni ndee tiin ndiaa tu ndo' ndivi', sakan' ña ikan' xa'ndia chuun' Ndiosí. ³⁵Te sakan' tu tiin ndiaa ndo' ñu'u' iin yivi', sakan' ña mii' ita' xa'a' Ndiosí nduu' a, te tiin ndiaa tu ndo' ñuu' Jerusalén, sakan' ña ñuu' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, ña nduu' Rey kuu' nuu', nduu' a. ³⁶Te ni ndee tiin ndiaa tu ndo' xini' ndo', sakan' ña küvi ndasayaa ndo' ndee iin ixi' xini' ndo', ni ndee küvi tu ndasandiaa' ndo' a. ³⁷Te kij' taxi' ndo' kuento ndo' ña saa ndo' iin ña'a ndii, ka'an kuiti' ndo' ndii: “Uun, saa i ña jaan’”, uun “Ü'un', saa i ña jaan’.” Te naa' ka'an ka ndo' inga ña'a ndii, ña ndiva'a saka'an ndo'ó.

**Yo'o' sania'á Jesús ña sänandiko' e'
ña nia'a ña xaa' ne yivi' xiin' e'**

(Lc. 6:27-36)

³⁸Xa ni xini so'o tu ndo' ña ni ka'an chuun' Ndiosí ndii: “Naa' ni xta'ni' yoo ka iin nduchi' nuu' ndo' ndii, xta'ni' tu ndo'ó iin nduchi' nuu' nia, te naa' ni xta'ni' yoo ka iin nu'u ndo' ndii, xta'ni' tu ndo'ó iin nu'u nia”, kachi a. ³⁹Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña sänandiko' ndo' ña nia'a ña xaa' ne yivi' xiin' ndo', süu' jaan' ndii, naa' yoo ka sa'ndia' nuu' ku'a' ndo' ndii, taxí tu ndo' tukú ta'vi' nuu' ndo' sa'ndia' nia. ⁴⁰Te naa' chindu'u' iin ne yivi' kuachi xa'a' iin ndo'ó nuu' kuesí, ña kuni tu'un nia ndini ndo' ndii, taxí tu ndo' na na'in nia toto tití ndo'. ⁴¹Te naa' yoo ka tiin' u'vi' ndo'ó, te kuiso ndo' ña'a nia ku'un ndo' xiin' nia iin mí metro ndii, ku'un ndo' uvi' mí

metro xiin' a. ⁴²Yoō kā nduu' nē xikán ña'ā nuu' ndo' ndii, tax̄i ndo' ā nda'a' n̄ia. Tē yoō kā nduu' nē kuni tātu ña'ā nuu' ndo' ndii, n̄andiko' ni'i' ndo' xata' ndo' nuu' n̄ia, süu' jaan' ndii satatu ña'a' ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús ñā kuní ā kundanī e' nē ndasi' yoo'

(Lc. 6:27-28, 32-36)

⁴³Xā nī xinī so'̄ō tū ndo' ñā ka'án rā ndii: “Kundanī ndo' nē yivi' xiin' ndo', tē kundasi' ndo' nē ndasi' ta'an' xiin' ndo'”, kachi rā. ⁴⁴Ndisū ka'án yu'ū xiin' ndo' ñā kundanī ndo' nē ndasi' ndo'ó, tē ka'an̄ va'ā ndo' xiin' nē sanacha'an' ndo'ó, tē saā ndo' ñā va'ā xa'ā nē xi'é xini ndo'ó, tē ka'an̄ ndo' xiin' Ndiosí xa'ā nē m̄ji' kuu' xiin' ndo' xiin' xa'ā nē sando'o' ndo'ó. ⁴⁵Sakan' saā ndo', tē nia'ā ndo' ñā nduu' ndo' si'ē Ndiosí, yuva' e', ñā ndu'u' ndivi', ñā xaa' sakan' tē nandi' nuu' nē n̄ia'ā xiin' nuu' nē va'ā. Tē sakuun' tū ā savi' nuu' nē xaa' ñā ndaku xiin' nuu' nē xaa' ā. ⁴⁶Kuach̄i ndii, naa' kundanī ndo' nē yivi' nē kundanī ndo'ó kūti' ndii, k̄ōo' ñā va'ā nat̄iin ndo' xa'ā ñā jaan', sakan' ñā ndeē tē kendiaa' ya'vi' xa'ā ñuū Roma kundanī nē kundanī ña'a' kūti'. ⁴⁷Tē naa' nakuatu' ndo' ñanī ta'an' kūti' ndo' ndii, k̄ōo' ñā va'ā kā xaa' ndo' tē sakan' tuk̄u nē yivi', sakan' ñā ndeē nē xinī yoo Ndiosí xaa' sakan'. ⁴⁸Sakan' nā kuii' kuní ā kakā ndaku ndo' xiin' sakuu' ñā xaa' ndo' ndeē naā xaa' yuva' e' Ndiosí, ñā ndu'u' ndivi'.

Yo'o' sania'á Jesús saā kuní ā ch̄indiee' e' nē nda'vi kuu'

6 'Saā ndo' ñā va'ā nuu' nē yivi' tē ka'an̄ va'ā n̄ia xa'ā ndo', sakan' ñā naa' saā ndo' sakan' ndii, k̄ōo' ndeē iin̄ ñā va'ā nat̄iin ndo' nda'a' yuva' e' Ndiosí, ñā ndu'u' ndivi'. ²Tē kij' tax̄i ndo' limuxtan ndii, tax̄i ndo' tiv̄i tē yivi' ndachuun' tun' nich̄i' nuu' ndo' ndeē naā xaa' tē xasuvi' xiin' m̄ii' v̄i'ē m̄ii' nakayá e', xiin' ya'yā tē kōtō ka'nu' ña'a' nē yivi'. Ñā ndaku ka'án ī xiin' ndo' ñā xā nī nat̄iin tē jaan' ya'vī rā xa'ā ñā jaan'. ³Ndisū kij' tax̄i ndo'ó limuxtan ndii, nā k̄un̄i nda'a' it̄in ndo' ñā xaa' nda'a' kūāā ndo'. ⁴Sakan' tē ñā taxi' ndo' jaan' ndii, k̄ōō si'ē ā, tē Ndiosí, ñā xinī ñā xaa' si'ē e', n̄acha'v̄ī tuvi' ndo'ó.

Yo'o' sania'á Jesús saā ka'an̄ e' xiin' Ndiosí

(Lc. 11:2-4)

⁵Kij' ka'án ndo' xiin' Ndiosí ndii, saā ndo' naā xaa' tē xasuvi' xiin' m̄ji', sakan' ñā tē jaan' ndii, xtanī rā kūitā ndich̄i rā, tē ka'an̄ rā

xiin' Ndiosí vĭ'e mii' nakayá e' xiin' xiki' ya'ya te kuni ña'a' ne yivi'. Ña ndaku ka'án ĩ xiin' ndo' ña xa ni natĭin te jaan' ya'vi ra xa'a' ña jaan'. ⁶Ndisu ndo'ó, kii' ka'án ndo' xiin' Ndiosí ndii, ndi'vi ndo' vĭ'e ndo', te ndasĭ ndo' yi'e', te ka'an ndo' xiin' yuva' e', ña xini ña yoo si'e. Te Ndiosí, ña xini ña xaa' si'e e', nacha'vi tuvi' ndo'ó.

⁷Te kii' ka'án ndo' xiin' Ndiosí ndii, süu' xa ĩin ndaa' kuĭti' yu'u' ka'an te ka'an ndo' ndee naa xaa' ne xini yoo Ndiosí. Sakan' ña xanini ne jaan' ña kuni so'o a ña ka'án nĭa jaan' xa'a' a ña kua'a' kuento ka'án nĭa xiin' a. ⁸Sakan' na kuu' sãa ndo' naa xaa' ne yivi' jaan'. Kuachi ndii, ña kuni ka' an ndo' xiin' yuva' e' ndii, xa xini a ndee ña kuni nuu' ndo'. ⁹Ndo'ó ndii, so'o ka'an ndo' xiin' Ndiosí:

Yuva' ndu, ña ndu'u' ndivi',

na tĭin ka'nu' sakuu' ne yivi' kivi' un'.

¹⁰Te na kixin un' te ka'ndĭa chuun' un' nimá ndu.

Te na saa un' ña ka'án nimá un' ĩin yivi' yo'o' saa nii' xaa' un' ña jaan' ndivi'.

¹¹Te ĩ'in kivi' kua'an taxĭ un' ña xaxi', ña kuni nuu' ndu.

¹²Te na koq ka'nu' ĩni un' xa'a' kuachi ndu ndee naa xaa' ndu'u' yoo ka'nu' ĩni ndu xa'a' ne xaa' ña vã'a xiin' ndu.

¹³Te täxi un' koto kua'a tundo'o' ndu te koyo ndu nuu' kuachi, süu' jaan' ndii sakakú un' ndu nuu' ña ndiva'a.

Sakan' ña yo'ó nduu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu',

te yo'ó tu nduu' ña kumi' sakuu' ña ndĭee',

te yo'ó tu xata'an tĭin ka'nu' ne yivi' ndee ndi'i' ni kivi'.

Sakan' na kunduu a.

¹⁴Sakan' ña naa' yoo ka'nu' ĩni ndo' xa'a' ne xaa' ña vã'a xiin' ndo' ndii, koq ka'nu' tu ĩni Ndiosí, yuva' e', ña ndu'u' ndivi', xa'a' ndo'. ¹⁵Ndisu naa' yoo ka'nu' ĩni ndo' xa'a' ne yivi', ne xaa' ña vã'a xiin' ndo' ndii, köo' ka'nu' tu ĩni Ndiosí, yuva' e' jaan', xa'a' ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús saa kuni a koq ndĭtia e'

¹⁶Kii' yoo ndĭtia ndo' ndii, koto tama ndo' naa xaa' te xasuvi' xiin' mĭi'. Te jaan' ndii, nda'vi va xto'ni' ra kii' yoo ndĭtia ra te nia'a ra ña xaa' ra ña jaan'. Ña ndaku ka'án ĩ xiin' ndo' ña xa ni natĭin te jaan' ya'vi ra xa'a' ña jaan'. ¹⁷Ndisu ndo'ó, kii' koq ndĭtia ndo' ndii, kakĭn ndo' xa'an xini' ndo', te natĭa ndo' nuu' ndo', ¹⁸te kuni ne yivi' ña yoo ndĭtia ndo', süu' jaan' ndii Ndiosí, yuva' e', ña küvi kuni e', ña xini ña xaa' si'e e', nacha'vi tuvi' ndo'ó.

Yo'o' sania'á Jesús ña va'a ka taxa'a e' ña vika' e' ndivi'

(Lc. 12:33-34)

¹⁹'Täxa'a ndo' ña vika' ndo' iin yivi' yo'o' mii' sandoñu'u' ña'a' ndiki'ndi' xiin' kuxi, mii' küvi' tu ki'vi' te kui'na' te sakui'na' ra ña jaan'. ²⁰Va'a ka taxa'a ndo' ña vika' ndo' jaan' ndivi' mii' sandoñu'u' ña'a' ndiki'ndi' xiin' kuxi, mii' küvi' tu ki'vi' te kui'na' te sakui'na' ra a. ²¹Kuachi' ndii, mii' ndiee' ña ndioo' ini ndo' xa'a' ndii, ikan' tu koo nimá ndo'.

Yo'o' sania'á Jesús ña nduu' nduchi' nuu' e' ndee naa ñu'u'

(Lc. 11:33-36)

²²'Nduchi' nuu' e' ndii, ndee naa kaa tuún xa'a' ñu'u' nde'i' e' nduu' a. Sakan' na kuii' naa' yoo va'a nduchi' nuu' e' ndii, chitu' ñu'u' nde'i' e' xiin' ñu'u, ña taxi' Ndiosí. ²³Ndisu naa' yoo va'a a ndii, kani' ñu'u' nde'i' e' yoo iin' yavi. Sakan' na kuii' naa' kuasa' xachi' yi'é ñu'u jaan' ñu'u' nde'i' e' ndii, ya'a iin yavi a.

Yo'o' sania'á Jesús ña vä'a ndioo' ini e' xa'a' ña vika'

(Lc. 16:13)

²⁴'Ndee iin ne yivi' küvi' kaka nuu nuu' uvi' ta'an xto'o. Kuachi' ndii kundasi' nia iin ra, te kundani nia inga ra, uun koto'ni nia yu'u' iin ra, te saa nia kuenta kuu' inga ra. Xa'a' a jaan' na küvi' kaka nuu ndo' nuu' Ndiosí te kaka nuu tu ndo' nuu' ña vika' ndo'.

**Yo'o' sania'á Jesús ña vä'a kundi'ni e'
xa'a' ña kuní nuu' e' te kutiaku e'**

(Lc. 12:22-31)

²⁵'Sakan' na ka'an i xiin' ndo' ña kundi'ni ndo' xa'a' ña kaxi' ndo' uun ña ko'o ndo' te kutiaku ndo', ni ndee xa'a' toto ña kuní kui'nu ndo'. Kuachi' ndii yoo ña ka'nu' ka xa'a' kivi' ñuu e' te sakan' ña xaxi' e', te yoo ña ka'nu' ka xa'a' ñu'u' nde'i' e' te sakan' toto ña ni'nu' e'. ²⁶Chuun xa'a' va ndo' saa xaa' saa ti' ta'nu' ndivi'. Ti' jaan' ndii, chi'i' ri', te näkaya ri' ña savi', te täxa'a' tu ri' a yaka. Ndisu yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', xamani' ña'a'. Te ndiaa ya'vi' ya'a ka ndo'ó te sakan' ti' jaan'. ²⁷Ndo'ó, ne ndi'ni xava'a ndii, küvi' ndasasukun xiin' mii' ka ndo' ni ndee iin kondó nda'a'. ²⁸¿Ndichun na ndi'ni ndo' xa'a' toto ndo'? Chuun xa'a' ndo' saa xa'nu' ita lirio. Ita jaan' ndii, xachuun' a, te künu' a toto. ²⁹Ndisu ka'an i xiin' ndo' ña ni ndee rey Salomón ni'ni'nu toto ndatun' va ndee naa

ndatun' ita jaan', tee' ndee te vika' xava'a ni nduu ra. ³⁰ Naa' sakan' xandatun' Ndiosí ita ña yoo xa'a' ku'u, ña ita' vitin, te tiaan xixí a nuu' ñu'u ndii, saa ka vi' tu ndo'ó, taxi a ña va'a ka nda'a' ndo', tee' ndee sie va iní ndo' xini ña'a' ndo'. ³¹ Xa'a' a jaan' na kundi'ni ndo' ka'an xiin' ta'an' ndo' ndii: “¿Yoo nduu' a kaxi' e?” uun “¿Yoo nduu' a ko'o e?” uun “¿Ndee toto kui'nu e?” ³² Kuachi' ndii sakuu' ña jaan' xika' nduku' ne xini yoo Ndiosí. Ndisu ndo'ó ndii, xa xini yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', ña kuni sakuu' ña jaan' nuu' ndo'. ³³ Sakan' na kuu' ndee chaa' ka xi'na nduku' ndo' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ndo' xiin' ña sachuun' ndaku ndo' nuu' a, te taxi tu a sakuu' ña jaan' nda'a' ndo'. ³⁴ Xa'a' a jaan' na kundi'ni ndo' xa'a' ña xka'ndia tiaan. Kuachi' ndii xa yoo ña kundi'ni ndo' xa'a' tiaan. Sakan' ña i'in kivi' ndii, xa yoo, xa yoo ña ndi'ni e' xa'a' xiin' a.

Yo'o' sania'á Jesús ña vä'a natava' e' kuenta kuu' ne yivi'

(Lc. 6:37-38, 41-42)

7 'Natava' ndo' kuenta kuu' ne yivi', te natava' tu Ndiosí kuenta kuu' ndo'ó xa'a' ña jaan'. ² Kuachi' ndii, saa nii' natava' ndo' kuenta kuu' ne yivi' ndii, nii' sakan' tu natava' Ndiosí kuenta kuu' ndo'ó, te xiin' ku'va, ña natava' ndo' kuenta kuu' ne yivi' jaan', natava' tu Ndiosí kuenta kuu' ndo'ó. ³ ¿Ndichun na xito' un' xi'e itun' ña naá nduchi' nuu' ñani un', te xito' un' tikundu, tun' naá nduchi' nuu' mii' un'? ⁴ ¿Saa kuví ka'an un' xiin' ñani un' ndii: “Taxi un' na xta'ni' i xi'e itun' nduchi' nuu' un’”, kii' naá iin tikundu chie ka nduchi' nuu' mii' un'? ⁵ Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii', xi'na ka tikundu chie, tun' naá nduchi' nuu' mii' ndo' xta'ni' ndo', sakan' te kuví koto kaxi' ndo', te xta'ni' ndo' xi'e itun' ña naá nduchi' nuu' ñani ndo' jaan'.

⁶ 'Kö'ni ndo' ña nduu' nditia Ndiosí nuu' naya', koto ka ndiko kui'n ri' te tiin ri' ndo'ó, ni ndee kö'ni tu ndo' yuu' ña ndiaa ya'vi va ña nani' perla nuu' kini, koto ka kue'ni ri' a.

Yo'o' ka'an Jesús ña xini so'o Ndiosí ña ka'an e' xiin' a

(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷ 'Kakan ndo' ña'a' nuu' Ndiosí, te taxi ña'a' a nda'a' ndo'. Nduku' ndo' ña jaan' nuu' a, te natiin ndo' a. Sakaxan' ndo' yi'e' a, te nunia' ña'a' a nuu' ndo'. ⁸ Kuachi' ndii, sakuu' ne xikan' ña'a' nuu' Ndiosí ndii, taxi a ña jaan' nda'a' ña, te sakuu' ne nduku' ña jaan' nuu' a ndii, natiin ña a, te sakuu' ne sakaxan' yi'e' ndii, nunia' ña'a' a nuu' ña.

⁹ Kuachi ndii kōo' ndee iin ndo'ó taxi iin yuu' nda'a' tiaa si'e ndo' kij' xikán ra iin xita' va'a kuxi ra. ¹⁰ Ni ndee taxi tu ndo' iin koo' nda'a' si'e ndo' jaan' kij' xikán ra iin tiaka' nuu' ndo' kuxi ra. ¹¹ Naa' xini' ndo'ó, ne yoo kuachi, taxi ndo' ña va'a nda'a' si'e ndo' ndii, saa ka vi' tu' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, taxi a ña va'a nda'a' ne xikán ña'a nuu' a.

¹² Sakan' na kuu' sakuu' ña kuní ndo' saa ne yivi' xiin' ndo' ndii, nii' sakan' tu saa ndo'ó xiin' ña. Kuachi ndii ña jaan' ka'an tu'un ndei' Ndiosí, te ña jaan' tu ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un a.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' uvi nuu' ichi' ña yoo iin yivi'

(Lc. 13:24)

¹³ Yi'e' tein' ko'ni' ndo', sakan' ña ndiká va' yi'e', te ndiká va' tu ichi' mii' ko'ni' ne kua'an mii' nduxin xachi' ña. Te kua'a' va' ne yivi' ko'ni' ichi' jaan'. ¹⁴ Te yi'e' tein' jaan' nduu' mii' nda'ni' ichi' tein', ña kua'an mii' yoo kivi' ñuu, ña kōo' kivi' ndi'i', te kōo' kua'a' ne yivi' ko'ni' ikan'.

**Yo'o' sania'á Jesús ña xiin' ña xaa' ne yivi'
kuví nakuní e' ndee nuu' ne yivi' nduu' ña**

(Lc. 6:43-44)

¹⁵ Koto xiin' mii' ndo' nuu' te ka'an tiakú tun vixi, te jaan' ndii, kuaxi ra nuu' ndo' nduu' ra ndee naa mbee, ndisu nimá ra ndii, nduu' a ndee naa lobo ña'a. ¹⁶ Te xiin' ña xaa' ra kuví nakuní ndo' ndee nuu' te yivi' nduu' ra. Sakan' ña kuví ka'ndia e' uva nda'a' tun iñu', te ni ndee kuví tu ka'ndia e' higo nda'a' tun tika'a'. ¹⁷ Sakan' tu tun' va'a ndii, nduu' va'a kuun' nda'a' nu', te tun' va'a ndii, nduu' va'a kuun' nda'a' nu'. ¹⁸ Sakan' ña tun' va'a ndii, kuví kuun' nduu' ña'a nda'a' nu', ni ndee kuví tu kuun' nduu' va'a nda'a' tun ña'a. ¹⁹ Sakuu' tun' kuun' nduu' va'a nda'a' ndii, tia'ndiá nu', te xixi nu' nuu' ñu'u. ²⁰ Sakan' na kuu' xiin' ña xaa' tu ne yivi' nakuní ndo' ndee nuu' ne yivi' nduu' ña.

**Yo'o' sania'á Jesús ña süu' sakuu' ne yivi'
ndi'vi mii' xa'ndia chuun' Ndiosí**

(Lc. 13:25-27)

²¹ Süu' sakuu' ne ka'an xiin' i' ndii: “Yo'ó nduu' xto'o i, yo'ó nduu' xto'o i” ndi'vi mii' xa'ndia chuun' Ndiosí ndivi'. Süu' jaan' ndii ne xaa' ña kuní yuva' e', ña ndu'u' ndivi' kuiti' ndi'vi' ikan'. ²² Kua'a' va' ne yivi' ka'an xiin' i' kij' xaa' kivi' ña sana'má Ndiosí ne

yivi' xa'a' kuachi nia ndii: “Xto'o i, Xto'o i, ni ka'an tiakú ndu xiin' ña ndiee' un' nuu' ne yivi', te xiin' ña ndiee' un' jaan' ni tava' ndu ña ndiva'a nimá ne yivi', te xiin' ña ndiee' un' jaan' ni xaa tu ndu kua'a' chuun ka'nu'”, kachi nia. ²³Sakan' te ka'an i xiin' ne jaan' ndii: “Kōo' kivi' ni xini i nuu' ndo'ó, ne xaa' ña nia'a. Kuxioo ndo' nuu' i”, kachi i xiin' nia.

Yo'o' ka'an ndiaa Jesús xa'a' uvi ta'an nuu' te xa'a' vi'e

(Lc. 6:47-49)

²⁴Xa'a' a jaan' na kuu' ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ka xini so'o ña ka'an i yo'o', te saxinú nia a ndii, nakata ña'a' i xiin' ndee naa iin te kuu' kaxi', te ni xa'a vi'e xata' yuu'. ²⁵Te ni kuun va savi', te ni nakaya va te ñu'u' itia, te ni xika va tu tachi', te ndiee' va ni kaní a vi'e jaan', ndisu ni nduva vi'e jaan', sakan' ña xata' yuu' ni kua'a a. ²⁶Ndisu ne xini so'o ña ka'an i yo'o', te saxinú nia a ndii, nakata ña'a' i xiin' ndee naa iin te kuu' kaxi', te ni xa'a vi'e nuu' ñuti'. ²⁷Ni kuun va savi', te ni nakaya va te ñu'u' itia, te ni xika va tu tachi', te ndiee' va ni kaní a vi'e jaan', te ni nduva a, te ni nduxin xachi' a —ni kachi a.

²⁸Te kii' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni nandaní va ne yivi' kua'a' jaan' xa'a' ña ni ka'an a. ²⁹Sakan' ña ni ka'an a ña jaan' xiin' ña ndiee' ka te sakan' te sanía'á tu'un ndei' Ndiosí.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kumi' kui'e te'i

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

8 Kii' ni naka'a' Jesús xiki' jaan' ndii, kua'a' va ne yivi' ni ndikun ña'a'. ²Ikan' te ni kuyatin iin te kumi' kui'e te'i mii' iin' Jesús, te ni nakandu'u' ndiee' ra nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Táku'e, naa' kuní un' ndii, kuvi sanda'a un' yu'u —ni kachi ra.

³Sakan' te ni chikanu' a nda'a' a xini' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuni sanda'a i yo'ó. Nda'a kii' un' —ni kachi a.

Te xa numi' sakan', te ni kiee ña'a' kui'e jaan'. ⁴Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Chuun xa'a' un' ña ka'an i xiin' un', ka'an un' xiin' ndee iin ne yivi' xa'a' ña kaa'. Süu' jaan' ndii kua'an te nia'a xiin' mii' un' nuu' sutu ña xa ni nda'a un', te nasoko' un' ña'a' nuu' Ndiosí naa ni ka'an chuun' Moisés, te kuni ne yivi' ña xa ni nda'a xna'a un' —ni kachi a.

**So'o nì xaa a kii' nì sanda'a Jesús tē xika' nuu' nuu'
iin tē xa'ndia chuun' nuu' ciento tē xíin'**

(Lc. 7:1-10)

⁵Tē kii' nda'ni' Jesús ñuu Capernaum kua'an a ndii, nì kuyatìn iin tē xíin', tē xa'ndia chuun' nuu' ciento tē xíin', tē nì ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

⁶—Tákui'e, tē xika' nuu' nuu' i ndii, kuni kuvì ra kandu'u' ra vi'e i, nì kuu itun' ra, tē u'vi xava'a xini ra —nì kachì ra xiin' a.

⁷Sakan' tē nì ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Yu'u ku'un tē sanda'a ña'a' i —nì kachì a.

⁸Tē nì ka'an tē xíin' jaan' xiin' a ndii:

—Tákui'e, yu'u ndii, iin tē nda'vi so'o kuìtì' nduu' i, sakan' na kuu' vā'a yoo a ña ndi'vi un' vi'e i. Kuvì ka'an chuun' kuìtì' un' tē nda'a tē xika' nuu' nuu' i jaan'. ⁹Kuachì ndii yoo tū tē xa'ndia chuun' nuu' yu'u, tē yoo tū tē xa'ndia chuun' yu'u nuu'. Tē kii' ka'an i xiin' iin ra: “Kua'an” ndii, kua'an ra. Tē kii' ka'an i xiin' inga ra: “Ñia'a” ndii, kuaxì ra. Tē kii' ka'an i xiin' tē xika' nuu' nuu' i: “Saa un' ña yo'o” ndii, xaa' ra ña jaan' —nì kachì ra xiin' a.

¹⁰Tē nì nandanì va Jesús kii' nì xini so'o a ña nì ka'an tē jaan', tē nì ka'an a xiin' nē ndikún ña'a' jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, tia'an kunì i ndee iin nē ta'an' e', nē Israel, nē inì xini yu'u ndee naa inì tē kaa'. ¹¹Ka'an i xiin' ndo' ña kua'a' nē kīee sakuu' xaan' iin yivi', mii' keta' ñu'u xiin' mii' ketá a ndii, kixìn ñia, tē kundīee ñia xiin' Abraham, xiin' Isaac, xiin' Jacob, tē kuxì ñia mii' xa'ndia chuun' Ndiosí ndivi'. ¹²Ndisu nē nì kunì a kundīee mii' xa'ndia chuun' a jaan' ndii, tava' ña'a' a kī'e, tē ku'un ñia mii' iin yaví va, tē kuaku u'vi va ñia ikan' ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u ñia —nì kachì a.

¹³Sakan' tē nì ka'an ka Jesús xiin' tē xíin' jaan' ndii:

—Kua'an vi'e un', tē na xinu ña kuní un' jaan' saa nii' inì un' xini un' yu'u —nì kachì a.

Tē sava nì hora jaan' nì nda'a tē xika' nuu' nuu' tē xíin' jaan'.

So'o nì xaa a kii' nì sanda'a Jesús ña' tiso Pedro

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-41)

¹⁴Tē kii' nì ki'vi Jesús vi'e Pedro ndii, nì xini a kandu'u' ña' tiso ra nuu' yivi' tiin' ña'a' ka'ni'. ¹⁵Sakan' tē nì tjin Jesús nda'a' a', tē nì kīee ña'a' ka'ni', tē nì ndokoo a', tē nì xa'a' nduku' a' ña kuxì a.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶Te kii' ni kuaa' ndii, ni kixin ndiaka ne yivi' kua'a', ne ñu'u' ña ndiva'a nimá, nuu' Jesús. Te xiin' iin ndaa' yu'u' kuiti' ni tava' a ña ndiva'a jaan' nimá ne yivi' jaan'. Te ni sanda'a tu a sakuu' ne kuni kuví ndiee' jaan'. ¹⁷Ni xaa a sakan' te xinu' ña ni ka'an Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, kii' ni ka'an ra ndii: "Mii' ra ni nakuiso kui'e ña ndo'o' yoo', te ni na'in tu ra ña u'vi xini e'", ni kachi Isaías.

So'o ni ka'an Jesús xiin' te ni kuni kundikun ña'a'

(Lc. 9:57-62)

¹⁸Kii' ni xini Jesús ña kua'a' ya'a ne yivi' yoo saa xinunduu mii' iin' a ndii, ni ka'an chuun' a xiin' te nda'a' xa'a' a ña xka'ndia ra xiin' a tukú ta'vi' yu'u' mini. ¹⁹Ikan' te ni kuyatin iin te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, ku'un i xiin' un' mii' ka kua'an un' —ni kachi ra.

²⁰Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ingui ndii, yavi ri' yoo, te saa, ti' ta'nu' ndivi' ndii, cho'o ri' yoo, ndisu yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, koo' ndee iin xaan' mii' kuví kandu'u' i —ni kachi a.

²¹Ikan' te ni ka'an tu iin te ndikún ichi' a xiin' a ndii:

—Tákuie, xi'na taxi un' na ku'un nataan' i yuva' i, sakan' te kixin i te kundikun i yo'ó —ni kachi ra.

²²Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Nakoo un' na nataan' ne xa ni xi'i nuu' Ndiosí ne yivi' xiin' ña. Ndisu yo'ó ndii, kundikun kii' yu'u —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni ka'an chuun' Jesús, te ni xikuiin tachi' ndiee'

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³Sakan' te ni sko'nu' Jesús tixin iin tundo'o', te ni keta a kua'an a, te kua'an tu te nda'a' xa'a' a xiin' a. ²⁴Sakan' te ndiee' va ni xa'a' xika' tachi' nuu' mini jaan', sakan' na kuu' ni nuta tikui ndee ndasi ra' tundo'o' jaan'. Ndisu Jesús ndii, kixin a. ²⁵Ikan' te ni xa'an sandoto' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—iTákuie, sakakú un' ndu, xa kuni ndoñu'u' e!! —ni kachi ra.

²⁶Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na yi'vi ndo'? Sie va ini ndo' xini ndo' yu'u —ni kachi a.

Te ni ndondichi a, te ni ka'an chuun' a xiin' tachi' jaan' xiin' tikui mini jaan'. Te ni xikuiin ndoo tachi' jaan', te ni nakunaa taxin' tu tikui mini jaan'. ²⁷Te ni nandan va ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Yoo nduu' tu te yivi' kaa', na kuii' ndee tachi' xiin' tikui mini ka'an chuun' ra xiin', te kandixa' ña'a' a? —ni kachi ra.

**So'o ni xaa a kii' ni tava' Jesús ña ndiva'a
nimá uvi ta'an te ñu'u' Gadara**

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸Sakan' te kii' ni xaa Jesús tuku ta'vi' yu'u' mini jaan' nuu' ñu'u' ne ndiee' ñuu Gadara ndii, ni nata'an' uvi ta'an te yivi' xiin' a. Te jaan' ndii, ñu'u' ña ndiva'a nimá ra. Te ni kiee ra yavi ndii mii' ndiee' ra, te iyo va kuu' ra, sakan' na ndee iin ne yivi' ni kuvi xka'ndia ichi' jaan'. ²⁹Te ni kuaa' ra ka'an ra ndii:

—¿Ndichun kuaxi un' sataña'a' un' ndu'u, Jesús, si'e Ndiosí? ¿Ñáa kuaxi un' te sando'o' u'vi un' ndu'u ña kuni ka xaa kivi' so'o' ndi'i'? —ni kachi ra.

³⁰Sie ndoso' mii' iin' Jesús xiin' uvi saa' te jaan' ndii, ñu'u' iin ti'vi chie kinj xaxi' ri' ku'u. ³¹Te ni ka'an nda'vi ña ndiva'a jaan' xiin' a ndii:

—Naa' tava' un' ndu'u nimá te yo'o' ndii, taxj un' ña ku'un ko'ni ndu tixin kinj kaa' —ni kachi a.

³²Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a ndii:

—Kua'an ndo' —ni kachi a.

Sakan' na kuii' ni kiee a nimá te yivi' jaan', te ni ko'ni a tixin kinj jaan'. Ikan' te ni taxa'an' ri' kua'an ri', te ni nakaa' ri' mii' nako' itun, te ni koyo ri' tixin tikui mini jaan', te ni ndoñu'u' ri'.

³³Te yivi', te ndiee' xito' kinj jaan' ndii, ni xinu ra kuan nu'u ra. Te ni ka'an ra xiin' ne ndiee' ñuu ra sakuu' ña ni xka'ndia ikan', ña ni ndo'o te ni ñu'u ña ndiva'a nimá jaan'. ³⁴Te sakuu' ne ndiee' ñuu jaan' ndii, ni kiee ña xan koto ña Jesús. Te kii' ni xini ña'a' ña ndii, ni ka'an nda'vi ña xiin' a ña keta a nuu' ñu'u' ña jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e xa'a'

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

9 Te ni sko'nu' Jesús tixin tundo', te ni xka'ndia a tuku ta'vi' mini, te ni xaa a ñuu mii' ndu'u' a. ²Te ni xaa ndia'vi' te yivi' xiin' iin te kui'e xa'a' kandu'u' ra nuu' tun' xto. Te kii' ni xini Jesús ña ini te yivi' jaan' xini ña'a' ra ndii, ni ka'an a xiin' te kuni kuvi jaan' ndii:

—Kaka nimá un', pia'un, xa ni ndoyo kuachi un' —ni kachi a.

³Sakan' te ni ka'an sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te ita' ikan' xiin' nimá ra ndii: “Kani'a te kaa' xa'a' Ndiosí”, ni kachi ra. ⁴Ndisu Jesús ndii, ni xini a ña ka'an te jaan' xiin' nimá ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Vä'a ka'an ndo' xiin' nimá ndo' xa'a' i. ⁵Sakan' ña, ¿ndee ña nduu' ña xaku' ka vixi ka'an i xiin' te kaa', tuu ndo'ó? ¿Ñáá ña xa ni ndoyo kuachi ra, uun ñáá ña ndokoo ra te ku'un ra? ⁶Sakan' na kuu' nia'a yu'u, ña nduu' tu te yivi', ndo'ó ña kumi' i ndiee' iin yivi' te sandoyo' i kuachi ne yivi' —ni kachi Jesús.

Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Xiin' yo'ó ka'an i. Ndokoo un', te na'in un' tun' xto un', te nu'u un' vi'e un' —ni kachi a.

⁷Sakan' te ni ndondichi ra te kuan nu'u ra vi'e ra. ⁸Te kij' ni xini ne yivi' kua'a' jaan' ña ni yoo ikan' ndii, ni nandaní va nia, te ni xaka'nu' nia Ndiosí xa'a' ña ni taxi a ndiee' jaan' nda'a' te yivi'.

So'o ni xaa a kij' ni kana Jesús Leví Mateo

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹Te kij' xka'ndía Jesús kua'an a ndii, ni xini a ndu'u' iin te nani' Mateo mii' kendiaa' ya'vi' ra xa'a' ñuu Roma. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nia'a, te kundikun un' yu'u —ni kachi a.

Sakan' te ni ndondichi ra, te ni xikundikun ña'a' ra.

¹⁰Te kij' ndu'u' Jesús nuu' mesa xixi' a vi'e te jaan' ndii, ni xaa tu kua'a' te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma xiin' kua'a' tu ne ká'an va'a ne yivi' xa'a', te ni xikundiee inga' nia nuu' mesa xiin' Jesús, xiin' te nda'a' xa'a' a xixi' ra. ¹¹Te kij' ni xini te fariseo ña jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Vä'a xachi' xaa' te sania'á ndo'ó kaa' ña xixi' ra xiin' te kendiaa' ya'vi' kaa', xiin' inga te xaa' tu kuachi kaa' —ni kachi ra.

¹²Te ni ka'an Jesús xiin' ra kij' ni xini so'o a ña ni ka'an ra jaan' ndii:

—Ne va'a kuni ndii, kuni te tatan' nuu' nia, süu' jaan' ndii ne kuni kuví kuítí' kuni ra nuu'. ¹³Ndisu kua'an ndo', te sakuaan ndo' ndee ña kuni kachi tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Kuni i ña nasoko' ndo' ña'a kuítí' nuu' i, süu' jaan' ndii kuni tu i ña kuvita iin ndo' xa'a' ne yivi'”, kachi a. Sakan' ña kuäxi i te kana i ne tuu ña xachuun' ndaku nia, süu' jaan' ndii kuäxi i te kana i ne xini ña yoo kuachi nia te nama nia nimá nia —ni kachi a xiin' ra.

Yo'o' ka'án Jesús ña nduu' a ndee naa iin te tunda'á'

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴ Sakan' te ni kuyatın te nda'a' xa'a' Juan nuu' Jesús, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, ndu'u xiin' te fariseo ndii, yoo nditja chito va ndu. Te, ¿ndichun na yoo nditja te nda'a' xa'a' yo'ó? —ni kachi ra xiin' a.

¹⁵ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Náa kuvı kusuchi' ini ne yivi', ne ñu'u' mii' yoo ña tunda'á', kii' ndu'u' ka te tunda'á' xiin' nja? Kuäsa' tuu yu'u, ndisu xaa iin kivi' kii' tu'un ne yivi' te tunda'á' jaan', te kii' sakan' ndii, kuni a koo nditja ne jaan' —ni kachi a.

¹⁶ Te ni ka'an ka a xiin' nja ndii:

—Ndee iin ne yivi' nä'ma' iin toto yata' xiin' iin tu'un' toto xaa'. Kuachi ndii, kii' ndoo toto jaan' ndii, nandii toto xaa' jaan', te kuachi ndi'i ka toto yata' jaan'.

¹⁷ Te ndee iin tu ne yivi' ndii, täan' nja vino xaa' tixın iin' yata'. Sakan' ña naa' saa nja sakan' ndii, tia'ndia iin' jaan' kii' kuiya' ra'. Te kuitja ndoo ra', te ndoñu'u' saka tu iin' jaan'. Sakan' na kuii' kuni a ña taan' e' vino xaa' tixın iin' xaa', sakan' te ndoñu'u' saka ndee iin ña jaan' —ni kachi a.

**So'o ni xaa a kii' ni sanatiaku Jesús ña' si'e Jairo,
te ni sanda'a tu a iin ña' ndo'o' kui'e nii'**

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸ Te kii' ka'án ka Jesús ña jaan' xiin' te yivi' jaan' iin' a ndii, ni kuyatın iin te xa'ndia chuun', te ni xikuiin xiti' ra nuu' a ka'án ra ndii:

—Ña'a' si'e i ndii, sakan' ni xi'i kuiti' a'. Ndisu naa' ku'un un' te chikanu' un' nda'a' un' xata' ñu'u' nde'i a' ndii, natiaku a' —ni kachi ra xiin' a.

¹⁹ Sakan' te ni ndondichi a, te ni xikundikun ña'a' a xiin' te nda'a' xa'a' a. ²⁰ Sakan' te ni kuyatın iin ña'a' xata' Jesús, ña' jaan' ndii, xa kua'an uxi uvi' kuiya ña ndo'o' a' kui'e nii', te ni tondia nda'a' a' yu'u' toto a. ²¹ Sakan' ña ni ka'an a' xiin' nimá a' ndii: “Naa' kuvı tondia i tee' toto kuiti' a ndii, nda'a' i”, ni kachi a'. ²² İkan' te ni nandiko' kii'n Jesús, te ni xini a ña'a' jaan', te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Kündi'ni ka un', pia'un, xa ni nda'a un' xa'a' ña ini un' xini un' yu'u —ni kachi a.

Te ndee kii' sakan' ndii ni nda'a a'.

²³ Te kii' ni xaa Jesús, te ni ki'vi a vi'e te xa'ndia chuun' jaan' ndii, ni xini a ndiee' te tivi yaa ndii xiin' tun' yoo'. Te ni xini tu a ndiee' ne kuaa' xaku' ti'e'. ²⁴ Sakan' te ni ka'an a xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Kua'an kiee sakuu' ndo'. Kuachi ndii kuasa' ni xi'i na' sie kaa', süu' jaan' ndii kixin kuiti' a' —ni kachi a.

Te ni xaku ndiaa ichi na'a' ne yivi' jaan'. ²⁵ Ndisu kii' ndii ni tava' Jesús ne yivi' jaan' ndii, ni ki'vi a mii' kandu'u' na' ni xi'i jaan', te ni tiin a nda'a' a', te ni natiaku a', te ni ndoko'o a'. ²⁶ Te ni tiaku kuento xa'a' na ni yoo ikan' sakuu' nuu na nu'u jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús uvi ta'an te kui'e nduchi' nuu'

²⁷ Te kii' ni keta Jesús ikan' kua'an a ndii, ndikun uvi ta'an te kui'e nuu' xata' a kua'an ra kuaa' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—Yo'ó, na nduu' siani' xika' David, kuvita ini un' xa'a' ndu —ni kachi ra.

²⁸ Te kii' ni nda'ni a tixin vi'e a ndii, ni kuyatin te kui'e nuu' jaan' nuu' a. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Náa ini ndo' na kivi sanda'a i ndo'ó? —ni kachi a.

Sakan' te ni nakuiin ra nuu' a ndii:

—Uun ndo', takui'e —ni kachi ra.

²⁹ Sakan' te ni tondia nda'a' a nduchi' nuu' uvi saa' ra. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Saa nii' ini ndo' xini ndo' yu'u ndii, nda'a ndo' —ni kachi a.

³⁰ Sakan' te ni natuvi nduchi' nuu' ra. Te ni ka'an ndiee' a xiin' ra ndii:

—Koto va ndo' te kuni ndee iin ne yivi' na ni yoo yo'o' —ni kachi a.

³¹ Sakan' te ni kiee ra kua'an ra, te ni sakiku ndoo ra kuento kanii' nuu' nu'u' jaan' xa'a' na ni xaa a xiin' ra.

So'o ni xaa a kii' ni xta'ni' Jesús na ndiva'a nimá iin te yivi'

³² Te kii' ni kiee te jaan' kua'an ra ndii, ni kixin ndiaka ne yivi' nuu' a iin te i'in'. Te jaan' ndii, na ndiva'a, na xaa' i'in' ne yivi', naá nimá ra. ³³ Te kii' ni xta'ni' Jesús na jaan' nimá te jaan' ndii, numi' te ni naka'an ra. Te ni nandan va ne yivi' kua'a' ya'a jaan', te ni ka'an nia ndii:

—Ndee iin kivi' tia'an kuni e' na kaa' tein ne ta'an' e', ne Israel —ni kachi nia.

³⁴ Ndisu ni ka'an te fariseo ndii:

—Xiin' na ndiee' na ndiva'a kuu' nuu' tava' te kaa' nda'a' xa'a' na ndiva'a nimá ne yivi' —ni kachi ra.

**Yo'o' sania'á Jesús ña kakān e' nuu' Ndiosí te
tì'vi' ká a ne sachuun' xa'a' tu'un a**

³⁵ Te ni xa'an xinu'ni tu Jesús saa ñuu xiin' nda'a' ñuu jaan' sania'á a ne yivi' vi'e mi' nakayá ña, te ka'an ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa kuní Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá e', te sanda'a tu a sakuu' nuu' kui'e xiin' sakuu' ña xini u'vi ne yivi', ne ndiee' ñuu jaan'. ³⁶ Kij' ni xini a ne yivi' kua'a' koo' chukuu' jaan' ndii, ni kuvita ini a xa'a' ña. Sakan' ña xavi va nimá ña, te kōo' yoo ka chindiee' ña'a' ndee naa ndo'o' mbee kij' kōo' te paxto xito' ña'a'. ³⁷ Sakan' te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Ña ndixa nduu' a ndii, yoo kua'a' ña savi', ndisu kōo' kua'a' te tatú xachuun' xa'a' a. ³⁸ Xa'a' a jaan' na ka'an nda'vi ndo' xiin' te xiin' ña'a' ña savi' na tì'vi' kua'a' ká ra te tatú xa'a' ña savi' ra —ni kachi a.

**So'o ni xaa a kij' ni nakaxin
Jesús uxí uví ta'an te nda'a' xa'a' a**

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

10 Sakan' te ni kana Jesús uxí uví ta'an te nda'a' xa'a' a. Te ni taxí a ndiee' ra te tava' ra ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi'. Te ni taxí tu a ndiee' ra, te sanda'a ra sakuu' nuu' kui'e ña ndo'o' ne yivi', xiin' sakuu' ña u'vi xini ña.

² Ña yo'o' nduu' kivi' i'in te uxí uví ta'an jaan': iin te jaan' nani' Simón, te ni chindu'u' Jesús inga kivi' ra Pedro, xiin' ñani ra, te nani' Andrés, te inga ra nani' Jacobo, xiin' ñani ra, te nani' Juan. Te si'e Zebedeo nduu' uví saa' te jaan'. ³ Te inga tukú ra nani' Felipe, te inga tukú ra nani' Bartolomé, te inga tukú ra nani' Tomás, te inga tukú ra nani' Mateo, te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma nduu' te jaan'. Te inga tukú ra nani' Jacobo, te jaan' ndii, si'e Alfeo nduu' ra, te inga tukú ra nani' Lebeo, te nani' tu ra Tadeo, ⁴ te inga tukú ra nani' Simón, te jaan' ndii, kuenta iin tì'vi te nani' cananista nduu' ra. Te inga tukú ra nani' Judas Iscariote, te jaan' nduu' te ni sanakua'a Jesús so'o' ndi'i' nda'a' te kuu' ka'nu'.

**So'o ni xaa a kij' ni tianu' Jesús te nda'a' xa'a' a
te ku'un ka'an ndoso' ra tu'un a**

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Ni tianu' Jesús te uxí uví ta'an te nda'a' xa'a' a jaan', ka'an a xiin' ra ndii:

—Kü'un ndo' ñuu mii' ndiee' ne tuku', ni ndee kü'un tu ndo' ñuu mii' ndiee' ne Samaria. ⁶Süu' jaan' ndii va'a ka ku'un ndo' ñuu mii' ndiee' ne ta'an' e', ne Israel, sakan' ña ne jaan' nduu' ndee naa mbee, ti' ni xitia i'nu. ⁷Te kii' kua'an ndo' ndii, ka'an ndoso' ndo' ña xa kuyatin' kuii ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi'. ⁸Sanda'a ndo' ne kuni kuví, sanatiaku ndo' ne ni xi'i, sanda'a ndo' ne kumi' kui'e te'i, te tava' ndo' ña ndiva'a, ña ñu'u' nimá ne yivi'. Kí'in ndo' xu'un' xa'a' ña jaan' na ni xamaní' mji' Ndiosí ña ndiee' jaan' nda'a' ndo'.

⁹Köni'i ndo' xu'un' oro, ni ndee xu'un' yuu' yaa, ni ndee xu'un' yuu' ya'a, ¹⁰ni ndee köni'i tu ndo' tinda'a' ndo', ni ndee inga ndini ndo', ni ndee inga na'a ndixan' ndo', ni ndee itun' katuvi' ndo'. Sakan' ña te xachuun' ndii, kuní a ña taxí e' ña kuxi ra.

¹¹Te ndee ka ñuu na'nu' uun ñuu kuali' xaa' ndo' ndii, ndatu'un' ndo' ndee te yivi' nduu' te ka'an va'a ne yivi' xa'a' ikan'. Te kundiee ndo' vi'e te jaan' ndee kiee ndo' ñuu jaan'. ¹²Te kii' ndekuie ndo' vi'e te jaan' ndii, ka'an ndo' ña Ndiosí na taxí ña maní' koo xiin' nia. ¹³Naa' xata'an ndoo ña maní' jaan' xiin' nia ndii, ndoo a xiin' nia, ndisu naa' xata'an ña ndoo a xiin' ne jaan' ndii, nandiko' a xiin' ndo'ó. ¹⁴Te naa' yoo ka nátiin' ndo'ó, uun taxí so'o nia ña ka'an ndoso' ndo' ndii, kiee' ndo' vi'e ne jaan', uun ñuu jaan', te sakoyó ndo' yaka' ndixan' ndo'. ¹⁵Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, chie ka tundo'o' kundo'o' ne ñuu jaan' kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi', te sakan' ne ni ndiee ñuu Sodoma xiin' ne ni ndiee ñuu Gomorra.

Yo'o' ka'an Jesús ña sando'o' ne yivi', ne ndikún ichi' a

¹⁶Koto ndo', tianu' i ndo'ó te ku'un ndo' ndee naa mbee, ti' kua'an mii' ñu'u' kua'a' lobo. Sakan' na kuii' kuní a ña kama koo ndo' ndee naa koo', ndisu ndasun koo ini ndo' ndee naa paloma. ¹⁷Te koto xiin' mii' ndo' nuu' te yivi', kuachí ndii sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu, te kutun' tu ra ndo'ó tixin vi'e mii' nakayá ra. ¹⁸Te sanakua'a tu ra ndo'ó ndee nda'a' te xa'ndia chuun' ka'nu', xiin' nda'a' rey xa'a' a ña ndikún ndo' ichi' yu'u. Sakan' te kuví ndiee' yu'u' ndo' xa'a' i nuu' te jaan' xiin' nuu' ne tuku'. ¹⁹Te kii' sanakua'a ra ndo'ó ndii, kündi'ni ndo' ndee ña ka'an ndo', uun saa ka'an ndo', sakan' ña mji' Ndiosí taxí ña ka'an ndo' kivi' jaan'. ²⁰Kuachí ndii, süu' ndo'ó nduu' te ka'an kii' sakan', süu' jaan' ndii Espíritu yuva' e' nduu' ña taxí ña ka'an ndo'.

²¹Te kii' sakan' ndii, xa ta'an' mii' ne yivi' kunduu ne sanakua'a ña'a' te ka'ni' ña'a' te yivi', te yuva' kunduu te sanakua'a si'e ra te ka'ni' ña'a' te yivi', te si'e ndii, ndoni'i nda'a' nia nuu' yuva' si'i' nia

te ka'ni' ña'a' nja. ²²Te sakuu' ne yivi' kundasi' ndo'ó xa'a' a ña ndikún ndo' ichi' yu'u, ndisu ne kundieni nuu' ña jaan' ndee so'o' ndi'i' nduu' ne kaku saa Ndiosí. ²³Te kii' sando'o' ne yivi' ndo'ó iin ñuu ndii, kunu ndo' ñuu jaan', te ku'un ndo' tuku ñuu. Sakan' ña, ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña ndi'i' ñuu ne ta'an' e', ne Israel, ka'an ndoso' ndo' xa'a' i, te xaa' kivi' ña nandiko' tukuu' yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

²⁴Sakan' ña süu' te ka'nu' ka nduu' te nda'a' xa'a' te sakan' te sania'á ña'a', te ni ndee süu' te ka'nu' ka tu nduu' te xika' nuu' te sakan' xto'o' ra. ²⁵Xa va'a ndiva'a' naa' nani'i' te nda'a' xa'a' jaan' te ni sania'á ña'a', te te xika' nuu' jaan' nani'i' xto'o' ra. Naa' ka'an ne yivi' ña Beelzebú nduu' yu'u, ña nduu' xto'o' ndo' ndii, kini' ka vi' ka'an nja xa'a' ndo'ó, ne nduu' kuenta i.

Küyivi' e' ne yivi' xiin' e', Ndiosí kuiti' kuní a kuyivi' e'

(Lc. 12:2-9)

²⁶Sakan' na kuii' kuän yi'vi ña'a' ndo', sakan' ña köo' ndee iin ña iin' sa'ví ña nätuvi, te köo' tu ndee iin ña ñu'u' si'e ña nätuvi saa Ndiosí. ²⁷Ña ka'an si'e i xiin' ndo' ndii, ka'an ndo' ña jaan' mii' kuyi' kuní so'o' sakuu' ne yivi' a. Te sakan' tu ña ka'an yaa' i xiin' ndo' ndii, ka'an ndoso' ti'e' ndo' a ndee xini' vi'e. ²⁸Te kuän yi'vi ndo' ne xa'ni' ne yivi', sakan' ña küvi sandoñu'u' nja nimá ne yivi'. Va'a ka kuyivi' ndo' Ndiosí, ña küvi sandoñu'u' ñu'u' nde'i ne yivi' xiin' nimá nja vi'e ndi'aya'.

²⁹Ña ndaku nduu' a ndii, xiin' xu'un' kuachi' kuiti' sata' ne yivi' uvi' ta'an saa, ndee saa ka ni ndii, ndee iin ndaa' ti' jaan' nāma kuein' ñu'u' naa' täxi' yuva' e'. ³⁰Te ndo'ó ndii, ndee ixi' xini' ndo' xini' Ndiosí saa ta'an kuu'. ³¹Sakan' na kuii' kuän yi'vi ndo'ó, sakan' ña ndiaa ya'vi' ka ndo' nuu' Ndiosí te sakan' kua'a' saa.

³²Yoo ka ndiee' yu'u' xa'a' i nuu' ne yivi' ndii, ndiee yu'u' tu yu'u' xa'a' nja nuu' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi'. ³³Ndisu yoo ka ka'an nuu' ne yivi' ña xini' nja yu'u' ndii, ka'an tu yu'u' nuu' yuva' e', ña ndu'u' ndivi', ña xini' i ne jaan'.

Nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' Jesús

(Lc. 12:49-53; 14:26-27)

³⁴Käni'ni ndo' ña ni xaa' i te natandiee mani' i ne yivi' iin yivi'. Süu' ni xaa' i te natandiee mani' i ne yivi', süu' jaan' ndii ni xaa' i te sakunta'an' ña'a' i. ³⁵Kuachi' ndii ni xaa' i te sakunta'an' i iin tiaa si'e xiin' yuva' ra, uun iin ña' si'e xiin' si'i' a', uun iin ña' xanu' xiin'

ña' t̄iso a'. ³⁶ Sakan' na kuii' ne ndasi' ta'an' xiin' i'in ne jaan' ndii, xa suvi kunduu ne xa ndiee' vi'e mii' nia.

³⁷ Yoo ka kundani ya'a ka yuva' nia, uun si'i' nia te sakan' ña kundani nia yu'u ndii, xata'an kunduu nia ne ndikun ichi' i. Te yoo ka kundani ya'a ka tiaa si'e nia, uun ña'a' si'e nia te sakan' ña kundani nia yu'u ndii, xata'an tu kunduu ne jaan' ne ndikun ichi' i. ³⁸ Te naa' yoo ka yoo tu'va, te kundo'o nia ndee naa kundo'o i nuu' krusin, te kundikun nia yu'u ndii, xata'an kunduu nia kuenta i. ³⁹ Kuachi ndii, yoo ka kuni sakaku xiin' mii' mii' ndii, kuvu nia. Ndisu yoo ka taxi' kivi' nuu nia xa'a' ichi' yu'u ndii, natiin nia kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i'.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' ña va'a, ña natiin ne ndikun ichi' a

(Mr. 9:41)

⁴⁰ Yoo ka natiin' va'a ndo'ó ndii, ndee naa yu'u natiin' va'a nia, te yoo ka natiin' va'a yu'u ndii, natiin' va'a tu nia ña ni tianu' yu'u. ⁴¹ Te yoo ka natiin' va'a iin te ka'an tiaku tu'un Ndiosí xa'a' a ña nduu' ra te ka'an tiaku tu'un a ndii, ña va'a, ña taxi Ndiosí nda'a' te jaan', natiin tu ne jaan' saa a. Te yoo ka natiin' va'a iin te xachuun' ndaku xa'a' ña nduu' ra te xachuun' ndaku ndii, ña va'a, ña taxi Ndiosí nda'a' te jaan', natiin tu ne jaan' saa a. ⁴² Te yoo ka taxi' tee' tikui vixin tio' ko'o iin te kualí kuso'o yo'o' xa'a' ña nduu' ra te ndikun ichi' i ndii, ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña natiin nia ña va'a saa Ndiosí —ni kachi Jesús.

Ka'an Jesús xiin' ne yivi' xa'a' Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí

(Lc. 7:18-35)

11 Te kii' ndi'i ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te uxí uví ta'an, ndee ña kuni a saa ra ndii, ni keta a kua'an a te sania'á a, te ka'an ndoso' tu a nuu' ne ndiee' nuu ña nu'u' ikan'.

² Kii' naá Juan vi'e kaa, te ni xini ra kuento xa'a' ña xaa' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí ndii, ni ti'vi' ra uví ta'an te nda'a' xa'a' ra nuu' a, ³ te ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' ña ni ka'an Ndiosí ti'vi' a sakaku ndu'u, uun ñáá kuni a ndiatu' ndu xaa inga ra? —ni kachi ra.

⁴ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Kua'an te ka'an ndo' xiin' Juan ña xini so'o ndo' xiin' ña xini nduchi' nuu' ndo', ⁵ ña ne kui'e nuu' ndii, nuniá' nduchi' nuu' nia, ne kui'e xa'a' ndii, nakaka' nia, ne kumi' kui'e te'i ndii, nda'a nia, ne so'o' ndii, nuniá' so'o nia, ne ni xi'i' ndii, natiaku nia, te ne nda'vi

kuu' ndii, ka'án ndoso' i tu'un va'a nuu' nia. ⁶Te sañu'u' va Ndiosí ne ñakoo' ña ini nia xini nia yu'u —ni kachi a.

⁷Te kii' kiese' te jaan' kua'an ra ndii, ni xa'a' Jesús ndatu'un' a ne yivi' xa'a' Juan ndii:

—¿Yoo ni xa'an koto ndo' kii' ni xa'an ndo' mii' taxin' kaa'? ¿Ñáa ni xa'an koto ndo' iin te yivi', te xiko' ndee naa xiko' tun' yoo' xaa' tachi'? ⁸Süu' sakan' nduu' a. ¿Yoo ni xan koto ndo' na sakan'? ¿Ñáa iin te yivi', te ni'nu' toto ndatun' va? Süu' sakan' nduu' a, sakan' ña te yivi', te ni'nu' toto ndatun' jaan' ndii, vi'e rey ndiee' te jaan'. ⁹Sakan' na kiii', ¿yoo nduu' ra ni xan koto ndo'? ¿Ñáa iin te ka'án tiakú tu'un Ndiosí? Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, suvi xna'a ra, ndisu ya'a ka te sakan' te ka'án tiakú tu'un Ndiosí kuiti' nduu' te jaan'. ¹⁰Sakan' ña xa'a' Juan jaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Koto un', ti'vi' i xi'na iin te xika' nuu' nuu' i,
te te jaan' sakoo' tu'va ne yivi' xa'a' un'.

Sakan' yoso' a.

¹¹Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña tia'an tuvi iin te ka'nu' ka iin yivi' te sakan' Juan jaan', ndisu tein ne xa xandia chuun' Ndiosí nimá ndii, ne yivi', ne nda'vi so'o kuiti', nduu' ne ka'nu' ka te sakan' Juan jaan'. ¹²Ndee kivi' ña ni xa'a' ka'án ndoso' Juan te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, te ndee vitin ndii, ndiee' va xika' ne yivi' kuni ko'ni nia nda'a' Ndiosí te ka'ndia chuun' a nimá nia, te ne xandieni xiin' mii' kuiti' nduu' ne ko'ni' ikan'. ¹³Kuachi ndii, ndee ña kuní ka tuvi Juan, te ni ka'an sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xiin' ña ka'án tu'un ndei' a xa'a' ña xka'ndia vitin. ¹⁴Te naa' kuni kandixa' ndo' ña ka'án i xiin' ndo' ndii, Juan jaan' nduu' Elías, te ni ka'an Ndiosí ti'vi' a. ¹⁵Naa' yoo so'o ndo' ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ni ka'an i xiin' ndo'.

¹⁶¿Ndee ña nakata i xiin' ne ndiee' iin yivi' vitin? Nakuitá nia xiin' ndee naa ne kuachi', ne xasiki' xiin' ta'an' ma'in' ya'vi. ¹⁷Te ka'án xiin' ta'an' nia ndii: “Ni tiví ndu tun' yoo', te ni taxa'a' ndo'. Ni xita ndu yaa nda'vi kua'an, te ni xaku ndo'”, kachi xiin' ta'an' nia. ¹⁸Sakan' kuu' nia, kuachi ndii ni kixin Juan, te ni xixi va'a ra, te ni ndee ni xi'i tu ra vino, te ni ka'an ndo' ña ña ndiva'a naá nimá ra. ¹⁹Ikan' te ni xaa yu'u, ña nduu' tu te yivi', te xixi' va'a i, te xi'i' i, te ka'án ndo' ña iin te xixi' ndasi' nuu' nduu' i, te nduu' tu i iin te xini, te ka'án tu ndo' ña nduu' i te ndiaka' ta'an' xiin' te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma, xiin' tuku te xaa' kuachi, kachi ndo'. Ndisu ne kumi' ña ndichi ndii, nia'á nia a xiin' ña xaa' nia —ni kachi Jesús.

**Yo'o' ka'án Jesús ña nda'vi va kundo'o ne ndiee'
ñuu mii' nī xiin nīa inī nīa kuni ña'a' nīa**

(Lc. 10:13-16)

²⁰ Sakan' te nī xa'a' ka'án kuachi Jesús xa'a' ne ndiee' ñuu mii' nī xaa a kua'a' ka chuun ka'nu' koo' chukuu', xa'a' a ña nī nama nīa nimá nīa te saa nīa ña kuni Ndiosí, ka'án a ndii:

²¹ —Nda'vi va kuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Corazín, xiin' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Betsaida. Naa' nī xaa' i chuun ka'nu', ña nī xaa i ñuu ndo'ó jaan' ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón ndii, xta'an' vi' nī nama ne jaan' nimá nīa ni'nu' nīa toto ndei' te ndiee' nīa nuu' yaa' nu'u.

²² Sakan' na kuii' ka'án i xiin' ndo' ndii, chie ka tundo'o' kundo'o' ndo'ó kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' te sakan' ne ndiee' ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón jaan'. ²³ Te ndo'ó, ne ndiee' ñuu Capernaum ndii, tuu ndo' ña kaa ndo' ndee ndivi', ndisu ndee yavi ndii ko'ni Ndiosí ndo'ó. Sakan' ña naa' nī xaa' i chuun ka'nu' ña nī xaa i ñuu ndo'ó jaan' ñuu Sodoma ndii, xa nī nama ne jaan' nimá nīa, te kandu'u' ñuu nīa ndee vitin. ²⁴ Sakan' na kuii' ka'án i xiin' ndo' ndii, chie ka tundo'o' kundo'o' ndo'ó kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' te sakan' ne nī ndiee ñuu Sodoma jaan' —nī kachi Jesús.

Nakuatia' nimá Jesús xaa' Espiritu Santo

(Lc. 10:21-22)

²⁵ Xa kivi' jaan' nī nakuatia' ya'a nimá Jesús nī xaa Espiritu Santo, te nī ka'an a xiin' Ndiosí ndii:

—Tataa, xaka'nu' yu'u yo'ó. Yo'ó nduu' xto'o' nuu' ndivi' xiin' nuu' ñu'u' iin yivi'. Nī tisi'e un' ña ndiee' un' nuu' ne xini tuní xiin' nuu' ne ndichi, ndisu nī nia'a un' ña jaan' nuu' ne nda'vi kuu' nimá. ²⁶ Uun ndo', tataa, nī xaa un' sakan' xa'a' a ña ña jaan' nī xtaní mii' un' —nī kachi a xiin' Ndiosí.

²⁷ Te nī ka'an Jesús xiin' ne yivi', ne ita' ikan' ndii:

—Nī sanakua'a yuva' i sakuu' ña yoo nda'a' i. Te ndee iin kōo' xini yoo nduu' yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí. Süu' jaan' ndii, yuva' i jaan' kuiti' xini yoo nduu' i. Te ndee iin kōo' xini yoo nduu' yuva' i jaan'. Süu' jaan' ndii yu'u, ña nduu' si'e a kuiti', xini ña'a' xiin' ne kuni yu'u nia'a ña'a' i nuu'. ²⁸ Yoo ka nduu' ndo'ó, ne xa nī xavi va xachuun', te nī xavi va tu ndo' xiin' ña ndiso' ndo' ndii, nīa'a ndo' nuu' i te taxi i nandiee' ndo'. ²⁹ Natiiin ndo' chuun ña taxi' yu'u saa ndo' te kundu'u a ndee naa yoko', tun' kanu' siki' toro, nuu' ndo', te kuni ndo' kuu ndo' ndee naa yu'u, ña iin te va'a nimá nduu' i, te maso tu i, te taxi i nandiee' nimá ndo'. ³⁰ Nīa'a ndo', sakan' ña

chuun nuu' yu'u ndii, süu' chuun vie nduu' a, te vita tu ña ndiso' i —ni kachi Jesús.

**Jesús nduu' ña kumi' ndiee' nuu'
ndee kivi' sábado, ña xinandiee' e'**

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

12 Kii' sakan' ndii, xka'ndiá Jesús kua'an a iin xaan' mii' yoo trigo kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', te ni xa'a' xi'í te nda'a' xa'a' a soko, sakan' na tu'un' ra yoko' trigo jaan', te xaxi' ra a kua'an ra. ²Kii' ni xini te fariseo ña xaa' ra ña jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Koto un', ¿ndichun na xaa' te nda'a' xa'a' un' ña xata'an saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kachi ra.

³Te ni ka'an Jesús xiin' te fariseo jaan' ndii:

—¿Ñáá tia'an ka'vi ndo' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' ña ni xaa David xta'an' kii' ni xi'í ra soko xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra?

⁴Sakan' ña ni xka'ndia ra tixin vi'e Ndiosí, te ni xixi ra xita' va'a su'un, tee' ndee xata'an kuxi ra ña jaan', ni ndee te ndiaka' ta'an' xiin' ra jaan', sakan' ña sutu kuiti' xata'an kuxi ña jaan'. ⁵Uun, ¿ñáá tia'an ka'vi ndo' tu'un ndei' Ndiosí ña xa'nú tu sutu kivi' sábado, ña xinandiee' e', xa'a' chuun ña xaa' ra tixin yukun' ka'nu'? Te süu' kuachi nduu' a nuu' ra. ⁶Ndisu ka'an i xiin' ndo' ña yu'u, te iin' nuu' ndo' yo'o', nduu' te ka'nu' ka te sakan' yukun' jaan'. ⁷Kündani ndo' ña ka'an tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Küní i ña nasoko' ndo' ña'a kuiti' nuu' i, süu' jaan' ndii kuni tu i ña kuvita ini ndo' xa'a' ne yivi'.” Naa' ni kundani ndo' ña jaan' ndii, kätun' ndo' ne köo' kuachi kumi'. ⁸Sakan' ña yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kumi' i ndiee' xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ni kachi a xiin' ra.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nda'a'

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹Kua'an Jesús ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ko'ni ra vi'e mii' nakayá ne nuu jaan'. ¹⁰Te ka'ni iin te kui'e nda'a' ikan'. Te xa'a' a ña ni kuni te fariseo jaan' tiiin kuachi ra Jesús ndii, ni ndatu'un' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—Ka'an un' xiin' ndu, ¿ñáá taxi' tu'un ndei' Ndiosí ña sanda'a e' ne kuni kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kachi ra.

¹¹Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' iin ndo'ó kumi' iin mbee, te nama ri' yavi iin kivi' sábado, ña xinandiee' e' ndii, ¿ñáá tiiin ndo' ri', te xta'ni' ndo' ri' ikan'?

¹²Kachi ka e' ne yivi' ndii, ndiaa ya'vi' ka ne jaan' te sakan' iin

mbee. Sakan' na kuu' taxi' tu'un ndei' Ndiosí ña saa e' ña va'a xa'a' ne yivi' kivi' sábado, ña xinandee' e' —ni kachi a.

¹³Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:
—Sanakaá un' nda'a' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni sanakaá ra nda'a' ra, te ni nda'a a ndee naa kaa' inga a. ¹⁴Ni kiee so'o te fariseo jaan' ikan', te ni xa'a' ndatu'un' tuni ra saa kuvu ka'ni' ra Jesús.

So'o ka'án ña ni ke'i Isaiás xa'a' Jesús

¹⁵Te kii' ni xini Jesús ña jaan' ndii, ni keta a ikan', te kua'a' va ne yivi' ni ndikun xata' a kua'an nia, te ni sanda'a a sakuu' ne kuni kuvu. ¹⁶Te ni ka'an ndee' a xiin' ne jaan' ña ka'an nia xiin' ndee iin ne yivi' yoo nduu' a. ¹⁷Ni ka'an a sakan' te xinu tu'un Ndiosí ña ni ka'an tiakú Isaiás xta'an' kii' ni ka'an ra ndii:

¹⁸Koto ndo', yo'o' iin' te nda'a' xa'a' i, te ni nakaxin i.

Te yo'o' nduu' te kundani i, te va'a va kuni i xini i ña'a' i.

Skoni' i Espiritu i nimá ra,

te ka'an ndoso' ra nuu' ne tuku' ña koo ña ndaku saa i.

¹⁹Kani ta'an' kuento ra xiin' ne yivi', te nde'i loco ti'e' tu ra,

te ni ndee kuni so'o tu ndee iin ne yivi' tachi' yu'u' ra ya'ya.

²⁰Te sando'o' ra ne kuni kuvu nimá, ne nduu' ndee naa tun yoo' tun' xa kua'an ta'nú,

ni ndee taxi tu ra ña nda'va ndi'i ndee sie ña ndiatu' ini ne yivi',

suu' jaan' ndii taxi ra ndee' ne koo' ndee' ndee keta va'a ña ndaku saa ra,

²¹te ini sakuu' ne tuku' kuni ña'a' nia.

Sakan' kachi a.

Kani'a te fariseo xa'a' Jesús

(Mr. 3:20-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²²Sakan' te ni kixin ndiaka ne yivi' iin te naá ña ndiva'a nimá nuu' Jesús. Te jaan' ndii, te i'in' nduu' ra, te kui'e tu nduchi' nuu' ra. Te ni sanda'a ña'a' a, te ni naka'an tukuu ra, te ni natuvi tu nduchi' nuu' ra. ²³Te sakuu' ne yivi' kua'a' ya'a, ne yoo ikan' ndii, ni nandaní va nia ka'án xiin' ta'an' nia ndii:

—Tee' te kaa' tu nduu' ña tianu' Ndiosí sakakú yoo', ña nduu' sjani' xika' David ni —ni kachi nia.

²⁴Kii' ni xini so'o te fariseo ña ka'án ne yivi' jaan' ndii, ni ka'an ra ndii:

—Xiin' ndiee' Beelzebú tava' te kaa' ña ndiva'a nimá ne yivi'
—ni kachi ra.

²⁵ Ndisu Jesús ndii, ni xini a saa xanini te jaan', te ni ka'an a ndii:

—Naa' nata'vi' ne yivi', ne ndiee' iin ñuu ka'nu' kuu' nuu', te kuenta'an' nia ndii, ndoñu'u' ñuu jaan'. Te naa' nata'vi' ne ndiee' iin ñuu, uun ne ndiee' tixin iin vi'e, te kuenta'an' nia ndii, nduxin tu ña jaan'. ²⁶ Te nii' sakan' nduu' tu a naa' kuenta'an' ña ndiva'a kuu' nuu' xiin' nda'a' xa'a' a, te nata'vi' ta'an' a ndii, sandoñu'u' xiin' mii' mii' a. ²⁷ Naa' ndixa xna'a ña xiin' ndiee' Beelzebú tava' i ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi' ndii, ¿yoo taxi' ndiee' te nduu' kuenta ndo'ó te tava' ra ña ndiva'a jaan' nimá ne yivi'? Sakan' na kuu' te jaan' nia'á ña süu' ña ndaku nduu' ña ka'an ndo' xa'a' i.

²⁸ 'Ndisu naa' tava' i ña ndiva'a jaan' xiin' ña ndiee' Espiritu Ndiosí ndii, xiin' ña jaan' nia'á i ña xa ni xa'a' xna'a Ndiosí xa'ndia chuun' a tein ndo'. ²⁹ Sakan' ña, ¿saa kuví ki'vi iin ne yivi' te sakui'na' nia vi'e iin te ndiee' va naa' sätíin ña'a' nia ña nuu'? Te sakan' vi' kuví ki'vi nia vi'e ra te sakui'na' nia ña'a ra jaan'. ³⁰ Yoo ka xachuun' inga' xiin' yu'u ndii, ne ndasi' ta'an' xiin' i nduu' nia, te yoo ka chindiee' ta'an' xiin' i ndii, ne xikuita'nú nuu' i nduu' nia.

³¹ 'Sakan' na kuu' ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' nuu' kuachi ña xaa' ndee ka ne yivi' xiin' sakuu' nuu' ña kania'a nia ndii, koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' nia. Ndisu yoo ka kania'a xa'a' Espiritu Santo ndii, koo' kivi' koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ne jaan'. ³² Te yoo ka kania'a xa'a' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kuví koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' nia. Ndisu yoo ka kania'a xa'a' Espiritu Santo ndii, koo' kivi' koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ne jaan', ni ndee iin yivi' yo'o', te ni ndee inga iin yivi' nuu' ku'un e'.

**Yo'o' sania'á Jesús ña xiin' ña ka'an ne yivi' nakuni
e' ndee nuu' ne yivi' nduu' nia**

(Lc. 6:43-45)

³³ 'Iin tun' tata va'a ndii, nduu' va'a kuun' nda'a' nu', te iin tun' tata vä'a ndii, nduu' vä'a kuun' nda'a' nu'. Kuachi ndii, xiin' nduu' ña kuun' nda'a' nu' xini e' ndee nuu' tun' tata nduu' nu'. ³⁴ Ndo'ó ndii, ndee naa si'e koo' nduu' ndo'. ¿Saa kuví kiee ña va'a yu'u' ndo' ki' ne nia'a nduu' ndo'? Kuachi ndii ña ñu'u' chitu' nimá ne yivi' nduu' ña ka'an nia. ³⁵ Ne yivi' va'a ndii, ña va'a, ña taxa'a nia nimá nia, ka'an nia, te ne nia'a ndii, ña nia'a, ña taxa'a nia nimá nia, ka'an nia. ³⁶ Ndisu ka'an i xiin' ndo' ña kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' ndii, sakuu' nia nataxi kuenta nuu' a xa'a' i'in yu'u' ña kuäsa' kuni ña ni ka'an nia. ³⁷ Sakan' ña xa'a' tu'un yu'u' mii'

ndo' sandaku Ndiosí nimá ndo' nuu' a, te xa'a' tu'un yu'u' mii' tu ndo' katun' a ndo'ó —ni kachi Jesús.

**Ña yo'o' ka'án Jesús xa'a' te xikán ña
saa a iin chuun ka'nu' nuu' nia**

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸Sakan' te ni ndekuie sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' sava te fariseo, te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, kuni kuní ndu iin chuun ka'nu' ña xaa' yo'ó —ni kachi ra.

³⁹Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, ne nia'a, ne xa'ní ndoso' Ndiosí ndee naa xaa' iin ne kumi' musa ndii, kuni kuní ndo' iin chuun ka'nu' ña xaa' Ndiosí. Ndisu täxi ka Ndiosí kuní ndo' inga chuun ka'nu', süu' jaan' ndii, ña ni xaa a xiin' Jonás, te ni ka'an tiakú tu'un a, kuiti' nia'a i nuu' ndo'. ⁴⁰Kuachi ndii, naa ni naa Jonás tixin iin tiaka' chie va uní ta'an kivi' xiin' uní ta'an ñuu ndii, sakan' kunaan tu ñu'u' ndei' yu'u, ña nduu' tu te yivi', tixin ñu'u' uní ta'an kivi' xiin' uní ta'an ñuu.

⁴¹Ne ni ndiee xta'an' ñuu Nínive jaan' ndii, tijn kuachi nia ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin, kii' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', sakan' ña ni nama ne jaan' nimá nia kii' ni xini so'o nia tu'un va'a ña ni ka'an ndoso' Jonás. Ndisu ña iin' ka'án xiin' ndo' vitin ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' Jonás jaan'. ⁴²Te sakan' tu ña' ni nduu reina nuu' ñuu Sabá xta'an' ndii, tijn kuachi a' ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin, kii' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', sakan' ña ndee mii' xan ndi'i iin yivi' ni kiee a', te ni kixin a', te ni xini so'o a' ña xini tuní te ni nduu rey Salomón. Ndisu ña iin' ka'án xiin' ndo' vitin ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' Salomón jaan'.

**Ka'án Jesús ña ndo'o' ka iin ne yivi' kii' nandiko' ña
ndiva'a nimá nia mii' xa ni naa a**

(Lc. 11:24-26)

⁴³'Kii' keta' iin ña ndiva'a nimá iin ne yivi' ndii, kua'an a te xika' a mii' kaa' ichi nanduku' a mii' ndiee' a. Te kii' kuasa' ni'i' ña'a' a, ⁴⁴sakan' te ka'án a xiin' mii' mii' a ndii: “Nandiko' tukuu' i nimá te yivi' vi'e e' mii' ni keta i”, kachi a. Te kii' nandiko' a ikan' ndii, ndatun' nimá te jaan' ndee naa kaa' iin vi'e ña xa ni nati'vi' te ni ndasandoo ne yivi' tixin a, te ni ndasandatun' tu nia a. ⁴⁵Sakan' te kua'an nakaya a inga uxá ta'an ña ndiva'a, ña kini ka kuu' te sakan' mii' a, te ko'ni sakuu' a nimá te jaan', te kundiee a ikan'. Sakan' na kuii' te yivi' jaan' ndii, kini ka kuu ra so'o' ndi'i' te sakan'

ñā nuu'. Te sakan' tu kundo'o ndo'ó, ne nja'a, ne ndiee' iin yivi' vitin —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni kixin si'i' Jesús xiin' ñani a nanduku' ña'a' nja

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶Te kii' iin' ka Jesús ka'an a xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii, ni xaa si'i' a xiin' ñani a, te ita' nja ki'e kuni ka'an nja xiin' a. ⁴⁷Te ni ka'an iin' ne yivi' xiin' Jesús ndii:

—Táku'e, si'i' un' xiin' ñani un' ndii, ki'e ita' nja te kuni ka'an nja xiin' un' —ni kachi nja.

⁴⁸Sakan' te ni ka'an a xiin' ne ni ka'an xiin' a jaan' ndii:

—¿Náá xini ndo' yoo nduu' ndee naa si'i' i uun ñani i? —ni kachi a.

⁴⁹Sakan' te ni nia'a nda'a' a mii' ita' ne ndikún ichi' a, te ni ka'an a ndii:

—Koto ndo', ne yo'o' nduu' ndee naa si'i' i xiin' ñani i. ⁵⁰Kuachi ndii, yoo ka xaa' ña kuní yuva' i Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, ne jaan' nduu' si'i' i xiin' ku'va' i xiin' ñani i —ni kachi a.

**So'o kua'an ña ni sania'á Jesús
xa'a' iin' ñu'u' mii' kiku' iin' te yivi' ndikin'**

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

13 Te xa kivi' jaan' ni keta Jesús vi'e mii' ndu'u' a, te ni xaa a yu'u' mini, te ni xikundu'u' a ikan'. ²Te ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' nuu' a ikan'. Sakan' te ni sko'nu' a tixin iin' tundo', te ni xikundu'u' a ikan'. Te sakuu' ne yivi' ndii, ita' nja yu'u' mini te kuni so'o nja ña ka'an a. ³Te ni xa'a' a sania'á ña'a' a kua'a' ña'a' xiin' ña ka'an ndiaa ka'an a ndii:

—Unta' ndii, ni keta iin' te yivi' kua'an kiku' ra ndikin' trigo mii' xika' ra. ⁴Te kii' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, sava a ni koyo ma'in' ichi'. Te ni ndekuie saa, te ni xaxi' ri' a. ⁵Te sava tuku ndikin' ni koyo mii' yaxin' va ndoso' ñu'u' xata' yuu'. Te yachi va ni ndutia a sakan' ña koo' kua'a' ñu'u' ndoso' xata' yuu' jaan'. ⁶Ndisu kii' ni keta ñu'u' ndii, ni saxii ña'a' a, te xa'a' ña kual' tjo'o a ndii, ni ichi a. ⁷Te sava tuku a ni koyo tein ku'u' iñu'. Te kii' ni ndutia iñu' jaan' ndii, ni tavi a itia trigo jaan', te ni xa'ni' ndi'i' ña'a' a. ⁸Te sava ka tuku a ni koyo nuu' ñu'u' ña'ma. Te ni kuun ya'a ndikin' i'in a. Sava itia trigo jaan' ni taxí ciento ndikin', te sava a ni taxí uní xiko ndikin', te sava tuku a ni taxí oko uxí ndikin'. ⁹Ndo'ó, ne xini so'o ndii, chuun xa'a' ndo' ña ni ka'an i —ni kachi a.

Yo'o' sanakuachi' Jesús ña ka'án ndiaa

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰Te ni kuyatın te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Tákuie, ¿ndichun na xiin' ña ka'án ndiaa ka'án un' nuu' ne yivi' kaa'? —ni kachi ra.

¹¹Te ni nakuiin a ka'án a xiin' ra ndii:

—Sakan' ña ndo'ó ndii, taxi' Ndiosí ña kundani ndo' ña xini mii' kuiti' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ndisu ne jaan' ndii, süu' sakan' nduu' a. ¹²Sakan' ña ne taxi' Ndiosí ña kundani ña ña xini mii' kuiti' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a ndii, taxi a te kundani kua'a' ka ña ña jaan'. Ndisu ne sie kuiti' kundani xa'a' saa xa'ndia chuun' a ndii, ndee ña sie ña kundani ña sanandosó' ndi'i ña'a' a. ¹³Sakan' na ka'án i nuu' ne jaan' xiin' ña ka'án ndiaa kuiti'. Sakan' te tee' ndee xito' ña ndii, köo' xachi' a kuvı kuni ña. Te tee' ndee xini so'o, te xini so'o ña ndii, kundani ña. ¹⁴Sakan' te xinu ña ni ka'an tiakú Isaías xa'a' ne jaan' xta'an' ndii:

Tee' ndee xini so'o te xini so'o ña ndii, kundani ña.

Tee' ndee xito' ña ndii, köo' xachi' a kuvı kuni ña.

¹⁵Sakan' ña ni kuxijı va nimá ña,

te ni ndası kutu' so'o ña,

te ni ndası tu nduchi' nuu' ña.

Sakan' te küni xachi' ña xiin' nduchi' nuu' ña jaan',

te ni ndee küni so'o tu ña xiin' so'o ña,

te ni ndee kundani tu ña xiin' nimá ña,

te nandıko' ña nuu' i, te sanda'a ña'a' i.

Sakan' ni kachi ra.

¹⁶Ndisu ni sañu'u' va Ndiosí ndo'ó, sakan' ña xini nduchi' nuu' ndo' yu'u, te xini so'o tu ndo' tu'un i. ¹⁷Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña kua'a' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' xiin' kua'a' te ni xachuun' ndaku ndii, ni kuni ra kuni nduchi' nuu' ra ña xini nduchi' nuu' ndo'ó vitin, ndisu ni xini ra a. Te ni kuni tu ra kuni so'o ra ña xini so'o ndo'ó vitin, ndisu ni xini so'o ra a.

**Ka'án Jesús ndee ña kuni kachi ña
ka'án xa'a' te kiku' ndikin' jaan'**

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

¹⁸Kuni so'o ndo' ndee ña kuni kachi ña ka'án ndiaa xa'a' te kiku' ndikin' jaan'. ¹⁹Kii' xini so'o yoo ka tu'un ña ka'án xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', te kundani ña ña ka'án a ndii, kuaxi ña ndıva'a, te tu'un' a ña jaan' nimá ña. Te ne jaan' nduu'

ndee naa ndikin' ña ni koyo nuu' ichi'. ²⁰Te sakan' tu, ñu'u' yaxin' va ña ndoso' xata' yuu' mii' ni koyo sava ndikin' ña ni kiku' te jaan' nduu' ndee naa nimá sava tukú ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí, te va'a kuni ña natiin' ña a iin xa'a'. ²¹Ndisu kōo' ti'o'o a nimá ña, xa'a' a jaan' na iin kaní' ti'o' kandixa' ña a. Te kií' ndo'o' nimá ña uun kií' sando'o' ña'a' ne yivi' xa'a' ña kandixa' ña tu'un jaan' ndii, nakoo' ña a. ²²Te ñu'u' mií' yoo ku'u' iñu', mií' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí. Ndisu ndi'ni va nimá ña xa'a' ña yoo iin yivi', te xini xa'an' ña'a' ña vika'. Te tavi sakuu' ña jaan' tu'un jaan', te nanduu' ña ndee naa ña kōo' ndikin' kuun' nda'a'. ²³Te ñu'u' ña'ma mií' ni koyo ndikin', ña ni kiku' te jaan', nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí te kundani ña a. Te kua'a' va xachuun' ña nuu' Ndiosí. Sakan' ña sava ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo ña ni taxí ciento ndikin', te sava ña nduu' ndee naa itia trigo ña ni taxí uní xiko ndikin', te sava tukú ña nduu' ndee naa itia trigo ña ni taxí oko uxí ndikin' —ni kachi Jesús.

Yo'o' sania'á Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' itia ña'a

²⁴Te ni ka'an Jesús inga ña ka'án ndiaa nuu' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa iin te yivi', te ni chi'i iin nuu' ndikin' va'a nuu' ñu'u' ra. ²⁵Ndisu kií' kixín sakuu' ne yivi' ñuu ndii, ni kixin te ndasi' ta'an' xiin' ra, te ni kiku' ra ndikin' itia ña'a mií' xa ni chi'i te xiin' ña'a ndikin' trigo jaan', te kua'an ra. ²⁶Te kií' ni nakun trigo, te ni xa'nu a, te ni xa'a' a kiee' yoko' a ndii, ni xini te tatú ña ni kiee yoko' tu itia ña'a xiin' a. ²⁷Sakan' te ni ndekuje, te xika' nuu' nuu' xto'o jaan', te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii: “Tákui'e, naa' ndikin' va'a ni kiku' un' mií' xika' un' ndii, ¿ndichun na kuii' ni nakun tu itia ña'a xiin' a na sakan'?” ni kachi ra. ²⁸Te ni nakuiin te xiin' ña'a a ndii: “Iin te ndasi' ta'an' xiin' e' ni xaa ña jaan'”, ni kachi ra. Sakan' te ni ndatu'un' ka te xika' nuu' jaan' ka'án ra ndii: “¿Náá kuní un' ku'un ndu, te tu'un ndu itia ña'a jaan'?”, ni kachi ra. ²⁹Te ni nakuiin te xiin' ña'a jaan' ndii: “Ü'un', koto ka naa' saa ndo' sakan' ndii, kuain' tu'un tu ndo' sava itia trigo xiin' itia ña'a jaan'”. ³⁰Taxí ndo' na kua'nu inga' uví saa' nuu' a ndee nakuixa' ña savi'. Sakan' vi' te ka'an i xiin' te nakaya ña savi' i ndii: Xi'na ka itia ña'a ka'ndia ndo', te satiín nu'ni ndo' a, te ka'mi ndo' a. Sakan' te ka'ndia ndo' trigo, te taxa'a ndo' a tixin yaka i, kachi i xiin' ra”, kachi te xiin' ña'a jaan' —ni kachi Jesús.

**Yo'o' ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa
xa'a' ndikin' ma'á ña nani' mostaza**

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹ Te n̄i ka'an tu Jesús inga ña ka'án ndiaa nuu' ne yivi' jaan' ndii:

—Saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa ndikin' mostaza, ña n̄i ki'in iin te yivi', te n̄i chi'i ra a mii' xika' ra. ³² Ndiikin' jaan' ndii, ña lulu ma'á ka nduu' a te sakan' sakuu' nuu' ndikin' ña chi'i' e', ndisu kii' xa'nu' a ndii, sukun ka itun' a te sakan' sakuu' nuu' ku'u xitin', te nanduu' a iin itun' ko'ó xava'a nda'a', te ndee saa, ti' ta'nu' ndivi', kuv̄i xa'a' cho'o ri' nda'a' nu' —n̄i kachi' Jesús.

**Yo'o' ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a'
yuchi' levadura, ña saki'ví pachi xita' va'a**

(Lc. 13:20-21)

³³ Te n̄i ka'an ka Jesús inga ña ka'án ndiaa nuu' ne jaan' ndii:

—Saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa yuchi' levadura kii' ki'in' iin ña'a' a, te nasaka' a xiin' uni ta'an yaxin' yuchi' harina, te saki'ví pachi a sakuu' ixan' —n̄i kachi' a.

**Yo'o' ka'án Jesús xiin' ne
yivi' xa mii' ndi'i' ña ka'án ndiaa**

(Mr. 4:33-34)

³⁴ Te n̄i ka'an Jesús sakuu' ña jaan' xiin' ña ka'án ndiaa nuu' ne yivi' jaan'. Te xa xiin' ña jaan' kuiti' n̄i ka'an a xiin' n̄ia. ³⁵ Sakan' n̄i xaa a te xinu ña n̄i ka'an te n̄i ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' kii' n̄i ka'an ra ndii:

Xiin' ña ka'án ndiaa tio' ka'an i,

te satuv̄i i ña yoo si'e nda'a' Ndiosí ndee kii' n̄i xa'a a iin yivi'. Sakan' n̄i kachi' ra.

**Yo'o' ka'án Jesús ndee ña kuni
kachi' ña ka'án ndiaa xa'a' ndikin' itia n̄ia'a**

³⁶ Sakan' te n̄i ndei' Jesús ne yivi' kua'a' jaan', te kua'an nu'u a vi'e a. Te n̄i kuyat̄in te nda'a' xa'a' a nuu' a, te n̄i ka'an ra xiin' a ndii:

—Saa un' ña va'a te sanakuachi' un' ña ka'án ndiaa xa'a' itia n̄ia'a jaan' nuu' ndu —n̄i kachi' ra.

³⁷ Sakan' te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Te kiku' ndikin' va'a jaan' ndii, ndee naa yu'u, ña nduu' tu te yivi', nduu' ra. ³⁸ Te ñu'u' mii' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, ndee naa iin yivi' nduu' a. Te ndikin' va'a ndii, ndee naa ne yivi' ne xa'ndia chuun' Ndiosí nimá nduu' a. Te ndikin' itia n̄ia'a ndii, ndee naa ne yivi' ne xa'ndia chuun' ña ndiva'a nimá nduu' a. ³⁹ Te te ndasi' ta'an' xiin' e', te n̄i kiku' ndikin' n̄ia'a jaan' ndii, ndee naa ña ndiva'a nduu' a. Te kivi' ña nachii' n̄ia ña savi' ndii, ndee naa kivi' ña kun ndiko' iin yivi' nduu' a. Te te nakaya ña savi' jaan' ndii, ndee naa ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, nduu' a. ⁴⁰ Iin kachi naa n̄i xaa te jaan' n̄i tu'un ra itia n̄ia'a jaan', te n̄i xa'mi ra a nuu' ñu'u ndii, sakan' tu xka'ndia a kii' kun ndiko' iin yivi'. ⁴¹ Yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ti'vi' i ki'in' ángele, ña xika' nuu' nuu' i, te tava' ndoo' a ne xaa' kuachi xiin' ne sakoyó ne yivi' nuu' kuachi tein ne nduu' kuenta i. ⁴² Te ko'ni ña'a' a yavi mii' xixi ñu'u, te ikan' kuaku n̄ia ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u n̄ia. ⁴³ Sakan' te ne ndaku nimá nuu' Ndiosí ndii, yi'e ndatun' n̄ia mii' xa'ndia chuun' yuva' e' Ndiosí ndee naa yi'é ñu'u. Ndo'ó, ne xini so'o ndii, chuun xa'a' ndo' ña n̄i ka'an i.

Yo'ó sania'á Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' ña ndiaa ya'vi'

⁴⁴ Ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa iin ña ndiaa ya'vi', ña naá si'e nuu' ñu'u' mii' xika' iin te yivi'. Te kii' n̄i xini inga te yivi' naá a ndii, n̄i tisi'e tukuu ra a, te va'a va kuni ra xa'a' a, sakan' na kiii' kua'an ra te n̄i xiko' ra sakuu' ña n̄i kumi' ra, te n̄i sata' ra ñu'u' jaan'.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' te n̄i na'in iin yuu' ndatun'

⁴⁵ Sakan' tu nakuitá ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' xiin' ña n̄i xaa iin te yivi', te sata' ña'a te naxiko' ra a. Te jaan' ndii, xika' nduku' ra yuu' ndatun' koo' chukuu'. ⁴⁶ Te kii' n̄i xini ra iin ndaa' yuu', ña iin ndiaa ya'vi' koo' chukuu' jaan' ndii, kua'an ra te n̄i xiko' ra sakuu' ña kumi' ra, te n̄i sata' ra a.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' iin ña ka'an ndiaa xa'a' iin ñunu'

⁴⁷ Te sakan' tu nakuitá ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' xiin' iin ñunu' ña tava' te yivi' tiaka' kii' skó'ni' ra a tixin min̄i, te tava' a sakuu' nuu' tiaka'. ⁴⁸ Te kii' chitu' a ndii, xtá'ni' ra a ndee yu'u' min̄i, te xikundieé ra nakaxin ra ti' va'a, te taan' ra ri' tixin íka', te xatia ra ti' v̄a'a. ⁴⁹ Sakan' tu xka'ndia a kii' kun ndiko' iin

yivi' ndii, kixin ángele te saxiioo a ne nia'a tein ne ndaku nimá nuu' Ndiosí, ⁵⁰ te ko'ni a ne nia'a jaan' yavi mii' xixí ñu'u, te ikan' kuaku nia ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u nia —ni kachi a.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' ña xaa' xiin' ña yata'

⁵¹ Te ni ndatu'un' Jesús te nda'a' xa'a' a ndii:

—¿Náá kundani ndo' sakuu' ña ni ka'an i kaa'? —ni kachi a.

Te ni nakuiin ra ndii:

—Uun ndo', tákui'e —ni kachi ra.

⁵² Sakan' te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—I'in te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, kij' nanduu' ra iin te xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ndii, nduu' ra ndee naa iin te xiin' vi'e. Te xiin' vi'e jaan' ndii, mii' taxa'a ra ña ndiaa ya'vi' ña kumi' ra, tava' ra ña xaa' xiin' ña yata' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni nandiko' Jesús ñuu a Nazaret

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³ Kij' ndi'i ni ka'an Jesús sakuu' ña ka'án ndiaa jaan', te ni keta a kua'an a, ⁵⁴ te ni naxaa a ñuu mii' ni xa'nu a. Te ni xa'a' a sania'á a ne yivi' tixin vi'e mii' nakaya ne ñuu jaan', te ni nandani va nia ka'án nia ndii:

—¿Mii' ka vi' tu' kuaxi ña xini tuni te kaa'? Te, ¿mii' ka vi' tu' kuaxi chuun ka'nu' koo' chukuu' ña xaa' ra? ⁵⁵ Si'e te tuxi' itun' viti' nduu' ra. Te xiní e' ña María nani' si'i' ra. Te ñani' ra nduu' Jacobo, xiin' José, xiin' Judas, xiin' Simón. ⁵⁶ Te ñuu yo'o' ndiee' tu sakuu' ña'a' ta'an' ra. Na sakan' ndii, ¿mii' ka vi' tu ni sakuaan te kaa' ña jaan'? —ni kachi nia.

⁵⁷ Xa'a' a jaan' na ni nasaa' nia, te ni kandixa' ña'a' nia. Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' nia ndii:

—Te ka'án tiakú tu'un Ndiosí ndii, xito' ka'nu' ña'a' sakuu' ne yivi'. Ndisu ne ndiee' ñuu mii' ra xiin' ne ndiee' vi'e ra ndii, xito' ka'nu' ña'a' nia —ni kachi a.

⁵⁸ Te ni xaa a kua'a' chuun ka'nu' koo' chukuu' ñuu jaan', sakan' ña ni ini nia xini ña'a' nia.

So'o ni xaa a kij' ni xi'i Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

14 Kij' sakan' ndii, ni xini so'o Herodes, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu', kuento ña ka'án ne yivi' xa'a' Jesús. ² Te ni ka'an ra xiin' te xika' nuu' nuu' ra ndii:

—Te jaan' nduu' Juan, te ni sakuchi' ne yivi', te ni natiaku ra. Sakan' na kuii' kumi' ra ndiee' ña taxi' xaa' ra kua'a' chuun ka'nu' —ni kachi ra.

³Ni ka'an Herodes jaan' sakan', kuachi ndii suvi ra ni ka'an chuun', te ni tiin te xin' ra Juan jaan'. Te ni satiin ña'a' ra xiin' karena, te ni chinaa' ña'a' ra vi'e kaa xa'a' a ña ni kuni ra ndoo va'a ra xiin' ña' Herodías. Kuachi ndii ni tunda'a' Herodes xiin' a' tee' ndee ña' si'i' Felipe, ñani ra, nduu' a'. ⁴Sakan' na kuii' ni ka'an Juan jaan' xiin' Herodes ndii: “Vä'a yoo a ña ni tunda'a' un' xiin' ña' si'i' ñani un'”, ni kachi ra.

⁵Xa'a' a jaan' na ni kuni Herodes ka'ni' ra Juan, ndisu ni yivi' ra ne yivi' kua'a', sakan' ña kandixa' ne jaan' ña te ka'an tiakú tu'un Ndios' nduu' Juan jaan'. ⁶Te kij' ni nakuiin kivi' ña ni kaku Herodes ndii, ni xa'a ra iin viko'. Te ña' si'e ña' Herodías jaan' ndii, ni taxa'a' sii' a' nuu' ra xiin' nuu' ne ni tatu ra. Te ni xtani va ra ña ni xaa a'. ⁷Xa'a' a jaan' na ni chikandia ra kuento ra ña taxi ra nda'a' a' ndee ka ña kakan a' nuu' ra. ⁸Te kij' ndi'i ni tianu' ña'a' si'i' a' ndii, ikan' te ni ka'an a' xiin' Herodes ndii:

—Xini' Juan, te sakuchi' ne yivi', taxi un' nda'a' i tixin iin ko'o' —ni kachi a'.

⁹Te ni kusuchi' va ini te jaan', ndisu xa'a' a ña xa ni chikandia ra kuento ra, te ni xini so'o tu sakuu' te ndiee' xixi' xiin' ra jaan' ndii, ni ka'an chuun' ra ña taxi te xin' ña jaan' nda'a' a'. ¹⁰Te ni ka'an chuun' ra, te ni kendoso' te xin' jaan' sukun' Juan tixin vi'e kaa. ¹¹Te ni sko'ni' ra a tixin iin ko'o', sakan' te ni xan ndiaka ra a nda'a' ña' sava jaan'. Te ni taxi ña' jaan' a' nda'a' si'i' a'. ¹²Te ni ndekuie te nda'a' xa'a' Juan, te ni ndani'i ra ñu'u' nde'i te jaan', te ni nataan' ra a. Sakan' te ni kiee ra kua'an ka'an ra xiin' Jesús ña ni xka'ndia ikan'.

So'o ni xaa a kij' ni sakuxi' Jesús u'un mií te yivi'

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³Kij' ni xini Jesús ña ni yoo ikan' ndii, ni keta a ikan' xiin' iin tundo'o' te kua'an siin' a iin xaan' mii' taxin' kaa'. Kij' ni xini ne yivi' kuento ña xa kua'an a ndii, ni kiee ña ki'in' ñuu te kua'an xa'a' ñia mii' kua'an a jaan'. ¹⁴Kij' keta' a tixin tundo'o' jaan' ndii, ni xini a ne yivi' kua'a' jaan', te ni kuvita ini a xa'a' ñia, te ni sanda'a a ne kuni kivi ndiee' xiin' ñia. ¹⁵Te kij' ni kuaa' kua'an ndii, ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, mii' koo' yoo ndiee' e', te xa ni kuaa' va vitin. Va'a ka sandutía un' ne yivi' te kiku ña ku'un ña ñuu' kuali' kaa' te satá' ñia ña kuxi ña —ni kachi ra xiin' a.

¹⁶Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Küní a ndutiá n̄iá, sakan' ña ndo'ó taxi ña kuxi n̄iá —n̄i kachi a.

¹⁷Te n̄i nakuiin ra ndii:

—U'un ta'an so'o xita' va'a xiin' uvi ta'an tiaka' kuiti' kumi' ndu —n̄i kachi ra.

¹⁸Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Taxi ndo' a nda'a' i —n̄i kachi a.

¹⁹Sakan' te n̄i ka'an chuun a ña kundiee ne yivi' nuu' itia. Te n̄i ki'in a u'un saa' xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tiaka' jaan'. Te n̄i nakoto a ndivi', te n̄i taxi a ña chindani Ndiosí. Sakan' te n̄i sakuachi' a xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tiaka' jaan', te n̄i taxi ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te n̄i xaxa' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan'. ²⁰Sakan' te n̄i xixi sakuu' n̄iá ndee n̄i nda'ni n̄iá. Ndi'i jaan', te n̄i nakaya te nda'a' xa'a' a jaan' xita' va'a ña'in' xiin' tiaka'. Te n̄i chitu' uxi uvi ta'an íka' na'nu' xiin' ña n̄i ndoo ndoso' jaan'.

²¹Te ne n̄i xixi jaan' ña mij' ndi'i' te yivi' kuiti' ndii, u'un mií n̄i kuu ra, ña küu kuenta ña'a' xiin' ne kuachi'.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i xika Jesús nuu' tikui miní

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²²Xa ka'an e', te n̄i ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te n̄i ko'ni ra tixin tundoo' te ki'in ichi' ra ku'un ra tuku ta'vi' yu'u' miní jaan'. Te kii' kua'an ra ndii, n̄i ndoo a sandutiá a ne yivi' kua'a' jaan'.

²³Kii' ndi'i' n̄i sandutiá ña'a' a ndii, n̄i kaa a iin xiki' kua'an a te ndatu'un' siin' a xiin' Ndiosí. Te kii' n̄i kuñuu ndii, iin ndaa' a sakan' ndu'u' xiki' jaan'. ²⁴Te xa ma'in' miní kua'an te nda'a' xa'a' jaan' xiin' tundoo', te ndiee' kani' tikui tun' jaan', sakan' ña kuaxi suma' tachi'. ²⁵Te kii' xa kitú' kua'an ndii, kua'an xa'a' Jesús nuu' tikui miní jaan' ndee mii' ñu'u' te jaan'. ²⁶Te kii' n̄i xini ra ña kuaxi xa'a' a nuu' tikui jaan' ndii, n̄i yi'vi koo' chukuu' ra ka'an ra ndii:

—i'na' kuaxi! —n̄i kachi ra.

Kuaa' ra yi'vi ra. ²⁷Ndisu numi' te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Sandiñeni xiin' mi' ndo' te kuän yi'vi ndo', sakan' ña yu'u nduu' i! —n̄i kachi a.

²⁸Te n̄i ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákuie, naa' yo'ó xna'a' nduu' un' ndii, ka'an chuun' un' te xaa xa'a' i nuu' tikui ndee mii' iin' un' ñaa' —n̄i kachi ra.

²⁹Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Ni'a'a —n̄i kachi a.

Sakan' te n̄i keta Pedro tixin tundoo', te n̄i xa'a' kua'an xa'a' ra nuu' tikui mii' iin' Jesús. ³⁰Ndisu kii' n̄i xini ra ña ndiee' xika' tachi' ndii, n̄i yi'vi ra, te n̄i xa'a' ndeka'nú ra, te n̄i ka'an ti'e' ra ndii:

—¡Tákui'e, s̄akakú un' yu'u! —n̄i kach̄i r̄a.

³¹Num̄i' t̄e n̄i san̄akaá Jesús nd̄a'a' a, t̄e n̄i nat̄iin ñ̄a'a' a, t̄e n̄i ka'an̄ a xiin' r̄a ndii:

—Īin t̄e sie vā īni xini yu'u nduu' un'. ¿Ndichun na n̄i īni kua'a' un' xini un' yu'u? —n̄i kach̄i a.

³²Kij' n̄i sko'nu' a xiin' r̄a t̄ix̄in tundo'o' jaan' ndii, n̄i x̄ikuīin tach̄i'. ³³T̄e n̄i x̄ikuita xiti' r̄a nuu' a ka'án r̄a xiin' a ndii:

—Ndix̄a xna'a' ndii, si'e Ndiosí nduu' un' —n̄i kach̄i r̄a.

**So'o n̄i xaa a kij' n̄i sanda'a Jesús ne
kuni kuv̄i nuu' ñ̄u'u' Genesaret**

(Mr. 6:53-56)

³⁴T̄e kij' n̄i xka'ndia Jesús xiin' t̄e jaan' min̄i jaan' ndii, n̄i xaa a īin ñ̄u'u' ñ̄a nan̄i' Genesaret. ³⁵T̄e kij' n̄i nakun̄i t̄e ndiee' jaan' Jesús ndii, n̄i t̄i'vi' r̄a kuento kan̄ii' nuu' ñ̄u'u' jaan', t̄e n̄i k̄ix̄in ndiak̄a ne yivi' s̄akuu' ne kuni kuv̄i nuu' a. ³⁶T̄e n̄i ka'an̄ nda'vi n̄ia ñ̄a tax̄i a tond̄ia nda'a' kūiti' ne kuni kuv̄i jaan' yu'u' toto a. T̄e n̄i nda'a' s̄akuu' ne n̄i tond̄ia nda'a' yu'u' toto a jaan'.

**Yo'o' sania'á Jesús ñ̄a va'a ka saa e' ñ̄a kuní
Ndiosí, t̄e s̄aa e' ñ̄a kuní t̄e yivi'**

(Mr. 7:1-23)

15 Sakan' t̄e n̄i kuyat̄in sava t̄e fariseo xiin' sava t̄e sania'á tu'un̄ ndei' Ndiosí, t̄e n̄i k̄iee ñ̄uū Jerusalén, t̄e n̄i ka'an̄ r̄a xiin' Jesús ndii:

²—T̄e nda'a' xa'a' yo'ó ndii, s̄ax̄inú r̄a ñ̄a xixaá e', ñ̄a n̄i nakoo t̄e xij' yata' e'. Kuach̄i ndii n̄atia' r̄a nda'a' r̄a ki'in' ichi' ñ̄a kuní ka kux̄i r̄a naa n̄i xaa t̄e xixa jaan' —n̄i kach̄i r̄a xiin' a.

³T̄e n̄i ka'an̄ a xiin' r̄a ndii:

—T̄e, ¿ndichun na xa'nú tu ndo'ó ñ̄a ka'án chuun' Ndiosí, t̄e ndikún ndo' ñ̄a xixaá m̄i' ndo'? ⁴Kuach̄i ndii ka'án chuun' Ndiosí ndii: “Koto ka'nu' ndo' yuva' si'i' ndo'.” T̄e ka'án tu a ndii: “Yoo ka kan̄ia'a xiin' yuva' si'i' n̄ia ndii, kuní a ñ̄a kuv̄i n̄ia”, kachi a. ⁵Ndisu ndo'ó ka'án ndii, kuv̄i ka'an̄ īin ne yivi' xiin' yuva' si'i' n̄ia ndii: “K̄üvi ch̄ind̄iee' ī ndo'ó, sakan' ñ̄a s̄akuu' ñ̄a'a ī ndii, xa n̄i tax̄i kuento ī ñ̄a nd̄itia Ndiosí kund̄uu a.” ⁶T̄e ndo'ó ka'án ndii, naa' ka'án īin ne yivi' sakan' ndii, kúní a ñ̄a ch̄ind̄iee' ka n̄ia yuva' si'i' n̄ia xiin' ñ̄a'a n̄ia. T̄e xiin' ñ̄a jaan' xa'nú ndo' ñ̄a ka'án chuun' Ndiosí, t̄e ndikún ndo' ñ̄a xixaá m̄i' ndo'. ⁷Ndo'ó, t̄e xasuvi' xiin' mii' ndii, ndaku vā n̄i ka'an̄ Isafas xa'a' ndo' kij' n̄i ka'an̄ tiakú r̄a tu'un̄ Ndiosí mii' ka'án a ndii:

⁸ Ne yivi' yo'o' ndii, xiin' yu'u' kuiti' nia xito' ka'nu' nia yu'u'. Ndisu nimá nia ndii, xika' yoo a nuu' i.

⁹ Tiin' ka'nu' saka nia yu'u,
kuachi ndii ka'an chuun' nia ña xini tuni ne yivi' kuiti'.
Te ka'an nia ña tu'un ndei' yu'u nduu' a, kachi a.

—ni kachi Jesús.

¹⁰ Sakan' te ni kana ni tukuu a ne yivi' kua'a' jaan', te ni kuyatin nia nuu' a, te ni ka'an a xiin' nia ndii:

—Kuni so'o va sakuu' ndo' te kundani ndo' ña ka'an i xiin' ndo'.

¹¹ Ndee iin ña xaxi' ne yivi' sativi' nimá nia nuu' Ndiosí. Süu' jaan' ndii kuento ña kiee' yu'u' nia nduu' ña sativi' nimá nia nuu' a —ni kachi a.

¹² Sakan' te ni kuyatin te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, te fariseo ndii, ni xtani ra ña ni ka'an un' jaan' —ni kachi ra.

¹³ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Sakuu' ña tata, ña ni chi'i yuva' i Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, tu'un a ndee ti'o'o a. ¹⁴ Saa ndo' kuenta kuu' ra. Sakan' ña ndee naa te kui'e nuu' ndiaka' ne kui'e nuu' nduu' te jaan'. Te naa' iin ne kui'e nuu' ndiaka' inga ne kui'e nuu' ndii, koyo uvi saa' nia ta'vi' —ni kachi a.

¹⁵ Te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Saa un' ña va'a te sanakuachi' un' nuu' ndu ndee ña kuni kachi ña ni ka'an ndiaa un' jaan' —ni kachi ra.

¹⁶ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Na sakan' ndii, ni ndee ndo'ó ni kundani ña ni ka'an i jaan', un? ¹⁷ ¿Ñáá xini ndo' ña sakuu' ña xaxi' e' jaan' ndii, xiti' e' ko'ni' a, te xitá a kii' kua'an e' nuu' ku'u? ¹⁸ Ndisu ña ka'an ne yivi' ndii, tixin nimá nia kuaxi a, te ña jaan' nduu' ña sativi' nimá nia nuu' Ndiosí. ¹⁹ Sakan' ña nimá nia kuaxi ña nia'a, ña xanini nia, naa kuu' ña xa'ni' nia ne yivi', xiin' ña kumi' nia musa nia, xiin' ña xín nia, xiin' ña xakui'na' nia, xiin' ña ndee' yu'u' siki' nia xa'a' ne yivi', xiin' ña kani'a' nia xa'a' ne yivi'. ²⁰ Na jaan' sativi' ña'a' nuu' Ndiosí. Ndisu ña nãtia' ne yivi' nda'a' nia ki'in' ichi' ña kuni ka kuxi nia ndii, sativi' ña'a' ña jaan' nuu' Ndiosí —ni kachi a xiin' ra.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús ña' si'e iin ña' tuku'

(Mr. 7:24-30)

²¹ Te ni ketá Jesús ikan', te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' yatin nuu' Tiro xiin' nuu' Sidón. ²² Ikan' te iin ña'a', ña' ndu'u' nuu'u'

jaan', ña' nduu' kuenta ne Canaán ndii, ni xaa a' mii' kua'an Jesús, te ni ka'an ti'e' a' xiin' a' ndii:

—Tákui'e, ña' nduu' sñani' xika' David, kuvita iní un' xa'a' i! Ña' si'e' i' ndii, ña' ndiva'a' naá nimá a', te sando'o' va' ña'a' a' —ni kachi a'.

²³ Ndisu ni nakuiin Jesús ndee iin yu'u'. Sakan' te ni kuyatin te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an nda'vi ra xiin' a' ndii:

—Tákui'e, saa un' ña' va'a' te nativi' ña'a' un', sakan' ña' ti'e' va' ka'an a' ndikún a' xata' e' —ni kachi ra.

²⁴ Te ni nakuiin a' ndii:

—Ni tianu' Ndiosí yu'u' nuu' ne ta'an' e', ne Israel kuiti', ne nduu' ndee naa mbee, ti' ni xitia' i'nu' —ni kachi a'.

²⁵ Sakan' te ni kuyatin ña' jaan', te ni xikuiin xiti' a' nuu' a, te ni ka'an a' xiin' a' ndii:

—Saa va' un' ña' va'a' te chindiee' un' yu'u', tákui'e —ni kachi a'.

²⁶ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Vá'a' na'in e' ña' xaxi' nuu' si'e' e' te ko'ni e' ña' jaan' nuu' naya' —ni kachi a'.

²⁷ Te ni ka'an ña' jaan' xiin' a' ndii:

—Ña' ndaku ka'an un', tákui'e, ndisu ndee naya' ndii, xaxi' ri' xi'e' ña' koyó tixin mesa yu'u' xto'o' ri' —ni kachi a'.

²⁸ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Nakui'e kua'a, yo'ó ndii, iní kua'a' va' un' xini un' yu'u'. Na saa Ndiosí ña' kuní nimá un' jaan' —ni kachi a'.

Sakan' te numi' te ni nda'a' ña'a' si'e' a' jaan'.

So'o ni xaa a' kii' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'

(Mr. 1:32-34)

²⁹ Te ni keta Jesús ikan' te kua'an a' yu'u' miní Galilea. Ikan' te ni kaa a' iin xiki', te ni xikundu'u' a' ikan'. ³⁰ Te ni ndekuie kua'a' koo' chukuu' ne yivi' nuu' a' ndiaka' nia ne kuni kivi, naa kuu' ne kivi kaka, xiin' ne kui'e nduchi' nuu', xiin' ne i'in', xiin' ne kui'e nda'a' uun xa'a', xiin' ne kumi' kua'a' nuu' tuku kui'e. Te ni tandiee nia ne jaan' nuu' a. Te ni sanda'a ña'a' a. ³¹ Te kii' ni xini ne kua'a' jaan' ña' ni yoo ikan' ndii, ni nandaní va' nia, sakan' ña' ni naka'an ne i'in', te ni nda'a' ne kui'e nda'a' uun xa'a', te ni nakaka ne kivi kaka, te ni nakoto'ni tu ne kui'e nduchi' nuu'. Te ni xaka'nu' sakuu' ne jaan' Ndiosí, ña' xaka'nu' yoo', ne Israel, kii' ni xini nia ña' jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sakuxi' Jesús kumi' mií te yivi'

(Mr. 8:1-10)

³² Sakan' te ni kana a te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuvita va iní i xa'a' ne yivi' kua'a' kaa', sakan' ña xa kua'an uní kivi' ndiee' nia xiin' e', te koo' a kumi' nia kuxi nia. Kuni i natí'vi' soko ña'a' i, sakan' ña iyo kuniaa' nia ichi' —ni kachi a.

³³ Sakan' te ni ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Ndisu mii' taxin' kaa' ndiee' e', táku'e. Saa kuvi taxi e' ña kuxi ne yivi' kua'a' kaa' te nda'ni nia —ni kachi ra.

³⁴ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Saa ta'an xita' va'a kumi' ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakujin ra ndii:

—Uxa ta'an a xiin' ndia'vi' tiaka' kualí' —ni kachi ra.

³⁵ Sakan' te ni ka'an chuun' a nuu' ne yivi' kua'a' jaan', te kundiee nia nuu' ñu'u' jaan'. ³⁶ Te ni ki'in a uxa saa' xita' va'a xiin' tiaka' jaan', te ni taxi a ña chindani Ndiosí. Te ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxi ña'a' a nda'a' te jaan', te ni xaxa' ra ña jaan' nda'a' ne kua'a' jaan'. ³⁷ Ni xixi sakuu' ne yivi' jaan' ndee ni nda'ni nia, te ni sakutu' ra uxa ta'an íka' na'nu' va xiin' ña xaxi', ña ni ndoo ndoso'. ³⁸ Te ne ni xixi jaan' ña mij' ndi'i' te yivi' kuiti' ndii, kumi' mií ni kuu ra ña kuu kuenta ña'a' xiin' ne kuachi'. ³⁹ Ndi'i' jaan' te ni sandutía a ne yivi' kua'a' jaan'. Te ni sko'nu' a tixin iin tundoo', te kua'an a xiin' ra ndee ñu'u' ña kandu'u' yatin ñuu Magdala.

Xikán ne yivi' nuu' Jesús ña saa a iin chuun ka'nu' koo' chukuu'

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

16 Sakan' te ni ndekuje te fariseo xiin' te saduceo mii' iin' Jesús te koto kua'a' ña'a' ra. Sakan' na kuui' ni ka'an ra xiin' a ña saa a iin chuun ka'nu' ña taxi' Ndiosí. ² Ndisu ni ka'an a xiin' ra ndii: —Kii' ketá ñu'u' te kua'a' xa'a' ndivi' ndii, ka'an ndo'ó ndii: “Kivi' va'a kunduú a tiaan, sakan' ña kua'a' xa'a' ndivi'”, kachi ndo'. ³ Te kii' kuaxi kitú' te ka'an ndo' ndii: “Kuuñ kú'e savi' nunu', sakan' ña kua'a' xa'a' ndivi', te viko' tuun' va’”, kachi ndo'. Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii' ndii, kundani ndo' saa kuni kachi ña yoo ndivi', ndisu kuni kundani ndo' saa kuni kachi chuun ka'nu' ña xini ndo' kivi' vitin. ⁴ Ndo'ó, ne nia'a, ne xa'ní ndoso' Ndiosí ndee naa xaa' iin ne kumi' musa ndii, kuni kuni ndo' iin chuun ka'nu' ña xaa' Ndiosí. Ndisu taxi ka Ndiosí kuni ndo' inga chuun ka'nu', süu' jaan' ndii ña ni xaa a xiin' Jonás, te ni ka'an tiakú tu'un a, kuiti' nia'a i nuu' ndo' —ni kachi a.

Te kii' ndi'i ni ka'an a ña jaan', te ni nakoo ña'a' a, te ni keta a kua'an a.

Ka'án Jesús xa'a' ña vä'a ña sania'á te fariseo

(Mr. 8:14-21)

⁵Te ni xaa a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' tukü ta'vi' yu'u' minj jaan', ndisu ni nandosö' ra koni'i ra xita' va'a. ⁶Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto na xito' xiin' mii' ndo' nuu' yuchi' levadura, ña tiin' te fariseo xiin' te saduceo —ni kachi a.

⁷Te ni xa'a' ndatu'un' xiin' ta'an' ra ndii:

—Ka'án a sakan' xiin' e' sakan' ña köo' xita' va'a ndiso' e' —kachi ra.

⁸Te ni xinj Jesús ña ndatu'un' xiin' ta'an' ra, te ni ka'an a ndii:

—Sie va inj ndo' xini ndo' yu'u. ¿Ndichun ndatu'un' xiin' ta'an' ndo' xa'a' ña köo' xita' va'a ni'i' ndo'? ⁹¿Ñáá kusaa' küvi nakuni ndo' ña ka'án i te kundani ndo' a? ¿Ñáá naka'an' ndo' ña ni xaa i kii' ni sakuachi' i u'un ta'an xita' va'a, te ni xixi u'un mií ne yivi'? ¿Saa ta'an íka' na'nu' va ni saku' ndo'? ¹⁰¿Ñáá naka'an' tu ndo' saa ta'an íka' ni saku' ndo' kii' ni sakuxi' i kumi' mií te yivi' xiin' uxá ta'an xita' va'a? ¹¹¿Saa tu na kusaa' küvi kundani ndo' ña süu' xa'a' xita' va'a ni ka'an i? Süu' jaan' ndii ña ni ka'an i xiin' ndo' jaan' kuni kachi a ña kuni a koto xiin' mii' ndo' nuu' yuchi' levadura ña tiin' te fariseo xiin' te saduceo —ni kachi a.

¹²Sakan' vi' te ni kundani ra ña ni ka'an Jesús xiin' ra ña koto xiin' mii' ra nuu' yuchi' levadura, ña saki'vi pachi xita' va'a. Süu' jaan' ndii kuni a ña koto xiin' mii' ra nuu' ña sania'á te fariseo xiin' nuu' ña sania'á te saduceo.

Ka'án Pedro ña Jesús nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú yoo'

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³Kij' ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ñuu ña nduu' nda'a' ñuu Cesarea Filipino, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nduu' yu'u, ña nduu' tu te yivi', kachi ne yivi'? —ni kachi a.

¹⁴Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Sava ne yivi' ka'án ña Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, nduu' un'. Te sava tukü nja ka'án ña Elías nduu' un'. Te sava tukü nja ka'án ña Jeremías nduu' un', uun inga te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' nduu' un' —ni kachi ra.

¹⁵Sakan' te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Te ndo'ó ndii, ¿yoo nduu' yu'u, kachi ndo'? —ni kachi a.

¹⁶Te ni ka'an Simón Pedro xiin' a ndii:

—Yo'ó nduu' Cristo, si'e Ndiosí tiaku, ña ni tianu' a sakakú ne yivi' —ni kachi ra.

¹⁷Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Simón, si'e Jonás, sañu'u' va Ndiosí yo'ó, sakan' ña süu' ne yivi' ni satuví ña jaan' nuu' un'. Süu' jaan' ndii yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', ni satuví a nuu' un'. ¹⁸Te ka'an tu yu'u xiin' un' ña yo'ó nduu' Pedro, te ña jaan' kuni kachi a yuu', te yuu' jaan' kunduü kuei, ne nduu' kuenta i. Te ni ndee ndiee' yavi ndii küvi sandoñu'u' ña'a'. ¹⁹Te nda'a' yo'ó taxi i nda'a', te ka'ndia chuun' un' nuu' ne xa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. Te ndee ka ña katun' un' iin yivi' yo'o' ndii, xa ni katun' tu ña'a' Ndiosí ndee ndivi'. Te ndee ka ña ndaxin' un' iin yivi' yo'o' ndii, xa ni ndaxin' tu ña'a' Ndiosí ndee ndivi' —ni kachi a.

²⁰Sakan' te ndiee' ni ka'an chuun' a xiin' sakuu' te nda'a' xa'a' a jaan' ña ka'an ra xiin' ndee iin ne yivi' ña Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú ne yivi', nduu' a.

Ka'án Jesús ndee ña kundo'o a te kuvi a

(Mr. 8:31—9:1; Lc. 9:22-27)

²¹Ndee kii' sakan' te ni xa'a' Jesús ka'án a xiin' te nda'a' xa'a' a ña kuni a ku'un a ñuu Jerusalén te kundo'o u'vi a saa te xixa nuu' ñuu, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Te ka'ni' ña'a' ra, ndisu natia'ku a kivi' ña uni. ²²Sakan' te ni xta'ni' siin' ña'a' Pedro, te ni xa'a' kani' kuento ña'a' ra ka'án ra xiin' a ndii:

—Mii' Ndiosí na sakakú na yo'ó nuu' ña jaan', tákui'e. Te koo' kivi' kundo'o un' sakan' —ni kachi ra.

²³Te ni nandiko' kuiín a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndia'a ñaa'. Ka'án un' ndee naa ña ndiva'a, te kuni sanama' un' yu'u nuu' kuachi, sakan' ña xanini un' saa kuni Ndiosí. Süu' jaan' ndii xanini un' naa xanini ne yivi' kuiti' —ni kachi a.

²⁴Te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Naa' yoo ka kuni kundikun ichi' yu'u ndii, kuni a ña nakoo ña ña kuni mii' ña, te na koo tu'va tu ña te kundo'o ña ndee naa kundo'o i nuu' krusín, te kundikun ña yu'u. ²⁵Kuachi ndii, yoo ka kuni sakakú xiin' mii' mii' ndii, kuvi ña. Ndisu yoo ka taxi' kivi' ñuu xa'a' ichi' yu'u ndii, natijn ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

²⁶Te kuasa' kuni tu kivi' ñuu iin ne yivi' naa' kanando ña sakuu' ña'a' ña yoo iin yivi', te kuvi ña nuu' Ndiosí. Sakan' ña koo' ndee iin ña'a' iin yivi' ña kuvi chikandia ña xa'a' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. ²⁷Kuachi ndii kixin' tukuü yu'u, ña nduu' tu te yivi', xiin' ña

ndíee' yuva' i Ndiosí xiin' ña ndíee' sakuu' ángele ña xika' nuu' nuu' a, te cha'vi i i'in ne yivi' xa'a' saa ni xika' ña iin yivi'. ²⁸ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, ka'ni sava ne yivi' tein ndo'ó yo'o' vitin ndii, küvi ña ndee kuni ña kuaxi yu'u, ña nduu' tu te yivi', te ka'ndia chuun' i —ni kachi a.

**So'o ni xaa a kii' ni nanduu ndatun'
va nuu' Jesús, te ni yi'e tu toto a**

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

17 Iñu ta'an kivi' ni xka'ndia, te ni naka Jesús Pedro, xiin' Jacobo, xiin' Juan, ñani ra, te kua'an siin' a xiin' ra iin tindu' sukun. ² Te ni xini te jaan' ña ni nanduu ndatun' va a. Te nuu' a ndii ni yi'e a ndee naa ñu'u, te toto a ndii, ni nanduu yaa a ndee yi'é vi' a. ³ Ikan' te ni xini ra ña ni tuvi Elías xiin' Moisés, te ndatu'un' ra xiin' a. ⁴ Ikan' te ni ka'an Pedro xiin' Jesús ndii:

—Va'a ña kuaxi ndu yo'o', tákui'e. Naa' kuni un' ndii, kasa'a ndu uní ta'an tia'va' yo'o'. Iin a kundu'u' yo'ó, te iin a kundu'u' Moisés, te iin a kundu'u' Elías —ni kachi ra.

⁵ Ka'án ka Pedro ña jaan' iin' ra, te iin ni tisa'ví tjo' iin viko' yi'é va sakuu' ra. Te tein viko' jaan' ni ka'an iin tachi' yu'u' ndii:

—Ña ñaa' nduu' si'e mani' i, te va'a va kuni i xini ña'a' i. Kuni so'o ndo' ña ka'án a xiin' ndo' —ni kachi a.

⁶ Kii' ni xini so'o te nda'a' xa'a' a jaan' ña jaan' ndii, iin ni xikundíee ndíee' ra ndee nuu' ñu'u', te ni yi'vi xava'a ra. ⁷ Te ni kuyatin Jesús mi' ndíee' ra, te ni tondia nda'a' ña'a' a ka'án a xiin' ra ndii:

—Kuän yi'vi ndo', ndokoo ndo' —ni kachi a.

⁸ Te kii' ni ndani'i ra nuu' ra ndii, ni xini ka ra ndee iin te yivi'. Ndee iin ndaa' mii' Jesús kuiti' ni xini ra.

⁹ Te kii' ni nakaa' a xiin' ra tindu' jaan' ndii, ni ka'an chuun' a xiin' ra ndii:

—Kä'an ndo' xiin' ndee iin ne yivi' xa'a' ña ni satuvi Ndiosí nuu' ndo' kaa'. Ndee kii' natiaku tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi', te sakan' vi' küvi ka'an ndo' xa'a' a —ni kachi a.

¹⁰ Te ni ndatu'un' ra Jesús ndii:

—¿Ndichun na ka'án te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ña xi'na ka Elías kixin, te sakan' vi' kixin ña sakakú ne yivi'? —ni kachi ra xiin' a.

¹¹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndixa nduu' a ndii, xi'na ka Elías kixin te sakoo' tu'va ra sakuu' ña yoo. ¹² Ndisu ka'án yu'u xiin' ndo' ña xa ni kixin Elías jaan', te ni nakuni ña'a' ña, te ni xaa ña saa ka ni kuni ña xiin' ra.

Te nii' sakan' sando'o' tu nia yu'u, ña nduu' tu te yivi' —ni kachi' a xiin' ra.

¹³ Ikan' te ni kundani te nda'a' xa'a' a jaan' ña xa'a' Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, ka'án a.

**So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin
te sava, te naá ña ndiva'a nimá**

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Te kii' ni xaa Jesús xiin' te jaan' mii' ndiee' ne yivi' kua'a' ya'a ndii, ni kuyatin iin te yivi', te ni xikuiin xiti' ra nuu' a ka'án ra ndii:

¹⁵ —Táku'e, saa un' ña va'a te kuvita ini un' xa'a' tiaa si'e i, sakan' ña ña ndiva'a naá nimá ra, te xa'ni' i'i' ña'a' a, te sando'o' xava'a ña'a' a. Te ki'in' ichi' nduva ra nuu' ñu'u, te ki'in' tu ichi' nama' ra nuu' tikui. ¹⁶ Te xa ni kixin ndiaka ña'a' i nuu' te nda'a' xa'a' un', ndisu ni kuví sanda'a ña'a' ra —ni kachi' ra.

¹⁷ Sakan' te ni ka'an a xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—iNe ini xini Ndiosí nduu' ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin, te ne nia'a nduu' tu ndo'! ¿Saa ka vi' ta'an ka kivi' ko'o i xiin' ndo'? Te, ¿saa ka vi' ta'an ka kivi' kundieni i ña xaa' ndo'? Nia'a ndo' yo'o' xiin' te sava ñaa' —ni kachi' a.

¹⁸ Ikan' te ni ka'an ndiee' Jesús xiin' ña ndiva'a jaan' te ni keta a nimá te sava jaan'. Te ndee kii' sakan' ndii, ni nda'a xachi' ra. ¹⁹ Te ni kuyatin siin' te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndichun na ni kuví xta'ni' ndu ña ndiva'a jaan'? —ni kachi' ra.

²⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa'a' a ka sie va ini ndo' xini ndo' Ndiosí. Sakan' na ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña, naa' sakan' te ini ndo' xini ndo' Ndiosí tee' lulu ma'á kuiti', ndee naa lulu iin ndikin' mostaza ndii, kuví ka'an ndo' xiin' iku' kaa' ndii: “Kuan keta mii' iin' un' ñaa', te ku'un kuuin un' kaa'.” Te nama a mii' iin' a. Te köo' ndee iin ña küvi saa ndo'.

²¹ Ndisu ña ndiva'a naa ña kaa' ndii, kuní a ña ka'an va e' xiin' Ndiosí, te kuní tu a ña ko'o nditia e', te kuví xta'ni' e' ña kaa' —ni kachi' a.

Tuku ni ka'án Jesús xa'a' ña kundo'o a te kuví a

(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Te kii' xika' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' ñu'u' Galilea ndii, ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, sanakua'a ne yivi' yu'u nda'a' te yivi', ²³ te ka'ni' ra yu'u. Ndisu kivi' ña uní te natiaku i —ni kachi' a.

Te ni kusuchi' xava'a ini sakuu' te jaan'.

Ka'án Jesús xa'a' x̣u'un' xani' xa'a' ỵukun' ka'nu'

²⁴ Te kii' n̄i x̄aa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Capernaum ndii, n̄i kuyat̄in te kendiaa' ya'vi' x̣u'un' xani' xa'a' ỵukun' ka'nu' nuu' Pedro, te n̄i ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáá cha'vi te sania'á ndo'ó x̣u'un' xani' xa'a' ỵukun'? —n̄i kachi ra.

²⁵ Te n̄i nakuijn Pedro ndii:

—Uun, cha'vi ra —n̄i kachi ra.

Te kii' n̄i nda'n̄i Pedro vi'e ndii, xi'na ka Jesús n̄i ndatu'un' ña'a' ka'án a ndii:

—¿Saa tuu yo'ó, Simón? Sakuu' rey iin yivi' ndii, ¿yoo nduu' ne cha'vi ña'a' x̣u'un' xani'? ¿Ñáá ne ñuu ra, uun ne tuku', ne ndiee' ñuu ra? —n̄i kachi a.

²⁶ Te n̄i nakuijn Pedro ndii:

—Ne tuku', ne ndiee' ñuu ra —n̄i kachi ra.

Te n̄i ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' na kuii' ne ñuu ra jaan' ndii, ndee sie chä'vi ña'a' n̄ia.

²⁷ Ndisu xa'a' ña küní sanasaá' e' te kendiaa' ya'vi' jaan' ndii, kua'an min̄i, te skõ'ni un' tiku un', te t̄iaka' nuu' ti' xta'ni' un' ndii, kun̄i un' naá iin x̣u'un' yu'u' ri' kii' nunia' un' un. Na'in un', te cha'vi un' te kendiaa' ya'vi' x̣u'un' xani' xa'a' ỵukun' jaan' xa'a' yo'ó xiin' xa'a' yu'u —n̄i kachi a xiin' ra.

Ka'án Jesús yoo nduu' ne ka'nu'

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

18 Kii' sakan' ndii, n̄i ndekuije te nda'a' xa'a' Jesús nuu' a, te n̄i ndatu'un' ña'a' ra ka'án ra ndii:

—¿Yoo nduu' te ka'nu' ka nuu' ne x̄a xa'ndia chuun' Ndiosí nimá? —n̄i kachi ra xiin' a.

² Sakan' te n̄i kana a iin te lulu, te n̄i xani ña'a' a ma'in' ra. ³ Te n̄i ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, naa' n̄ama ndo' nimá ndo' te kunduu ndo' ndee naa ne kuali' ndii, küvi kunduu ndo' kuenta ne x̄a xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. ⁴ Sakan' ña ne maso nimá ndee naa te lulu yo'o' nduu' ne ka'nu' ka tein ne x̄a xa'ndia chuun' Ndiosí nimá. ⁵ Te yoo ka natiin' iin te lulu ndee naa te yo'o' xa'a' a ña nduu' n̄ia kuenta i ndii, yu'u natiin' n̄ia.

**Ka'án Jesús ña iyo va kundo'o ne kaviko' ne xa
ini xini Ndiosí te saa nia kuachi**

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

6'Te ne yivi', ne kaviko' iin ne lulu, ne ini xini yu'u ndee naa te yo'o', te saa nia kuachi ndii, ndee chaa' ka na kotiin iin yuu' molino sukun' ne kaviko' ña'a' jaan', te sko'ni' nia ndee maa' tixin mini.
7'Iyo va ndo'o' ne yivi' iin yivi', sakan' ña yoo va ña kaviko' ña'a' te saa nia kuachi, te kuni a ña xka'ndia ña jaan' nuu' kivi' ñuu nia. Ndisu iyo ka kundo'o ne kaviko' ne yivi' jaan' te saa nia kuachi jaan'.

8'Sakan' na kuii', naa' nda'a' un', uun xa'a' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a ka kendoso' un' un te skana' un' un. Kuachi ndii ndee chaa' ka kunduu un' te tikundu' iin ndaa' nda'a', uun iin xa'a', te natiin un' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', te sakan' ña ku'un un' xiin' uvi saa' nda'a' un', uun xiin' uvi saa' xa'a' un' vi'e ndiaya' mii' koo' kivi' nda'va ñu'u. 9'Te naa' nduchi' nuu' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a ka xta'ni' un' un te skana' un' un. Kuachi ndii ndee chaa' ka kunduu un' te kui'e iin ndaa' nduchi' nuu', te natiin un' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', te sakan' ña ku'un un' xiin' uvi saa' nduchi' nuu' un' vi'e ndiaya' mii' xixi ñu'u.

Ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' iin mbee, ti' ni xita

(Lc. 15:3-7)

10'Koto va ndo' te mii' kuu ndo' xiin' ndee iin ne kuali' naa te yo'o. Sakan' ña ka'án i xiin' ndo' ndii, yoo ángele ña xito' ña'a' nuu' Ndiosí, yuva' e', ña ndu'u' ndivi'. 11 Kuachi ndii yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ni xaa i iin yivi' te sakakú i ne ni kuxioo nuu' Ndiosí.
12 ¿Saa tuu ndo'ó? Naa' sakan' te kumi' iin te yivi' ciento mbee, te ni xita iin ri' ndii, ¿ñaá ñako'o ra ti' kumi' xiko xa'un kumi' jaan' xini' iin iku', te ku'un nanduku' ra ti' ni xita jaan' ndee na'in ra ri'?
13 Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, naa' na'in ra ri' ndii, ñakuatia' ka nimá ra xa'a' ti' jaan' te sakan' xa'a' ti' kumi' xiko xa'un kumi' ti' ni xitia jaan'. 14 Te iin kachi tu nduu' a xiin' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, kuni a ña ndoñu'u' ndee iin ne kuali' ndee naa te yo'o' nuu' a.

Yo'o' sania'á Jesús ña kuni a koo ka'nu' ini e' xa'a' ne yivi'

(Lc. 17:3)

15'Te naa' ni xaa iin ñani ta'an' ndo' iin kuachi xiin' ndo' ndii, ku'un ndo' te saki'in' ña'a' ndo' kuento kundiee uvi saa' mii' ndo'.

Naa' tax̄i so'ḡo r̄a ñ̄a ka'an ndo' ndii, x̄a n̄i nduuj̄in tukuu' ndo' xiin' te jaan'. ¹⁶Te naa' tax̄i so'ḡo r̄a ñ̄a n̄i ka'an ndo' ndii, ku'un n̄aka ndo' iin ndaa', uun uv̄i ta'an te ndiee yu'u' xa'a' tu'un kui'e jaan', te sakan' kun̄iani sakuu' tu'un kui'e nuu' uv̄i ta'an uun un̄i ta'an te ndiee' yu'u'. ¹⁷Te naa' tax̄i so'ḡo tu r̄a ñ̄a ka'an te uv̄i ta'an jaan' ndii, ka'an ndo' xiin' ne nduu' kuenta i xiin' ndo'. Te naa' n̄i ndee tax̄i so'ḡo tu r̄a ñ̄a ka'an ne jaan' ndii, na kunduu' r̄a ndee naa iin te x̄ini yoo Ndiosí nuu' ndo', uun ndee naa iin te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñ̄uu Roma. ¹⁸Ñ̄a ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ndee ka ñ̄a katun' ndo' iin yivi' yo'o' ndii, x̄a n̄i katun' tu ñ̄a'a' Ndiosí ndee ndivi'. Te ndee ka ñ̄a ndaxin' ndo' iin yivi' yo'o' ndii, x̄a n̄i ndaxin' tu ñ̄a'a' Ndiosí ndee ndivi'.

¹⁹Te ka'an tu i xiin' ndo' ñ̄a naa' nakata uv̄i ta'an ndo'ó kuento ndo' iin yivi' yo'o' xa'a' ndee ka ñ̄a'a, te kakan ndo' a nuu' yuva' e' Ndiosí, ñ̄a ndu'u' ndivi' ndii, tax̄i ñ̄a'a' a nda'a' ndo'. ²⁰Kuach̄i ndii, mii' ka nakayá uv̄i ta'an, uun un̄i ta'an ne yivi' kuenta yu'u' ndii, ikan' yoo i xiin' n̄ia —n̄i kach̄i Jesús.

²¹Sakan' te n̄i kuyat̄in Pedro nuu' Jesús, te n̄i ndatu'un' ñ̄a'a' r̄a ndii:

—Tákui'e, ¿saa vi' ta'an ichi' kuní a koḡ ka'nu' in̄i i xa'a' ñ̄ani ta'an i, ne xaa' kuach̄i xiin' i? ¿Ñ̄aa' ndee ux̄a ta'an ichi' vi'? —n̄i kach̄i r̄a.

²²Sakan' te n̄i nakuiin a nuu' r̄a ndii:

—Süu' ka'an i xiin' un' ñ̄a koḡ ka'nu' in̄i un' xa'a' n̄ia ndee ux̄a ta'an ichi' kuit̄i', süu' jaan' ndii ka'an i ñ̄a ndee un̄i x̄iko ux̄i ichi', te ux̄a ichi' saa un' sakan'.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' iin te n̄i xiin koḡ ka'nu' in̄i xa'a' te ndiso' ika' ñ̄a'a'

²³'Xa'a' a jaan' na ñ̄a xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa iin rey, te kuni nakan kuenta nuu' te xika' nuu' nuu' r̄a. ²⁴Kii' n̄i xa'a' natava' r̄a kuenta ndii, n̄i kix̄in ndiak̄a nda'a' xa'a' r̄a iin te xika' nuu' nuu' r̄a, te ndiso' ika' ñ̄a'a' ux̄i mií xu'un' yuu' oro nuu' r̄a. ²⁵Te xa'a' a ñ̄a n̄i kuv̄i cha'vi' r̄a ndii, n̄i ka'an chuun' xto'ḡo r̄a jaan' ñ̄a ke'vi' r̄a xiin' ñ̄a' si'i r̄a, xiin' sakuu' si'e r̄a, xiin' sakuu' ñ̄a kumi' r̄a, te n̄acha'vi' r̄a ñ̄a ndiso' ika' r̄a jaan'. ²⁶Sakan' na kuii' n̄i x̄ikuiin xiti' te xika' nuu' nuu' r̄a jaan', te n̄i ka'an nda'vi' r̄a xiin' xto'ḡo r̄a ndii: “Tákui'e, saa va un' ñ̄a va'a te ndiatu' ka un' sie te n̄acha'vi' yo'ó sakuu' a”, n̄i kach̄i r̄a. ²⁷Te xa'a' a ñ̄a n̄i kuv̄ita in̄i xto'ḡo r̄a jaan' xa'a' r̄a ndii, n̄i sandoyo' r̄a ñ̄a ndiso' ika' te jaan', te n̄i saña' r̄a te jaan'.

²⁸ 'Ndisu kii' ni ketā te jaan' kua'an ra ndii, ni nata'an' ra xiin' iin te xika' nuu' inga' xiin' ra nuu' xto'o ra jaan'. Te ndiso' ika' ña'a' te jaan' ciento xu'un' yuu' plata. Te ni natiin ña'a' ra, te ni xa'a' ku'ni' ra sukun' te jaan' ka'an ra xiin' ra ndii: “Nacha'vi ki'i' un' ña ndiso' ika' un' yu'u”, ni kachi ra. ²⁹ Sakan' te ni xikuiin xiti' te xika' nuu' inga' xiin' ra jaan' nuu' ra ka'an nda'vi ra ndii: “Tákuie, saa va un' ña va'a te ndiatu' ka un' sie te nacha'vi yo'ó sakuu' a”, ni kachi ra. ³⁰ Ndisu ni xiin te jaan' kundiatu ra, süu' jaan' ndii ni xa'an chinaá ña'a' ra vi'e kaa ndee nacha'vi ña'a' te jaan' ña ndiso' ika' ña'a' ra. ³¹ Te kii' ni xini inga ka te xika' nuu' inga' xiin' ra jaan' ña ni yoo ikan' ndii, ni kusuchi' va ini ra, te ni xan ka'an ra xiin' xto'o ra sakuu' ña ni yoo ikan'. ³² Sakan' te ni kana ña'a' xto'o ra jaan', te ni ka'an ra xiin' ra ndii: “Te xika' nuu' nia'a va nduu' yo'ó, sakuu' ña ni ndiso' ika' un' yu'u jaan' ni yoo ka'nu' ini i xa'a' un' xa'a' a ña ni ka'an nda'vi un' xiin' i. ³³ Sakan' tu ni kuni a kuvita ini yo'ó xa'a' te xika' nuu' inga' xiin' un' jaan' naa ni kuvita ini yu'u xa'a' un'”, ni kachi xto'o jaan'. ³⁴ Te xa'a' a ña ni xi'e va xto'o ra jaan' ndii, ni sanakua'a ña'a' ra nda'a' te xiin' te sando'o' ña'a' ra ndee skachi' ndi'i cha'vi ra sakuu' ña ndiso' ika' ra xto'o ra jaan' —ni kachi a.

³⁵ Te ni ka'an ka a ndii:

—Iin kachi saa tu yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', xiin' i'in ndo'ó naa' kōo' ka'nu' ini ndo' xiin' iin kanii' nimá ndo' xa'a' ñani ta'an' ndo' —ni kachi Jesús.

Yo'o' ka'an Jesús ña vā'a nata'vi' ta'an ne yivi', ne xa ni tunda'a'

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

19 Te kii' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni ketā a xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' ñu'u' Galilea, te kua'an a tukū ta'vi' itia Jordán, te ni xaa a nuu' ñu'u' Judea. ² Te kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndikún ña'a' kua'an nia, te ni sanda'a a ne kuni kuvī ikan'. ³ Sakan' te ni kuyatīn sava te fariseo nuu' a te koto kua'a ña'a' ra ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, ¿ñáá kande'i' ña nata'vi' ta'an' iin te yivi' xiin' ña' si'i ra ndee ka xa'a'? —ni kachi ra.

⁴ Sakan' te ni nakuiin a nuu' ra ndii:

—Xa xini ndo' ña ka'an tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii, ndee ña nuu' kii' ni xa'a' Ndiosí ne yivi' ndii, iin tiaa xiin' iin ña'a' ni xa'a a. ⁵ Te ni ka'an a ndii: “Sakan' na kuii' naqoo tiaa yuva' si'i' ra te nduiin ra xiin' ña' si'i' ra, te uvi' saa' nia ndii, iin ndaa' nanduū nia”, kachi a. ⁶ Xa'a' a jaan' na süu' uvi' ta'an ka kuu' ne jaan', süu' jaan' ndii iin ndaa' nduu' nia. Sakan' na kuii' ne ni ndasaiin Ndiosí ndii, vā'a nata'vi' ña'a' ndee iin ne yivi' —ni kachi Jesús.

⁷Sakan' te ni ndatu'un' ka ña'a' ra ndii:

—Naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ndichun na ni taxí Moisés ña ke'i iin te yivi' iin tutu mii' ka'an a ña nakoo' ra ña' si'i' ra, te xiin' ña jaan' kuví nata'vi' ta'an' ña? —ni kachi' ra xiin' a.

⁸Sakan' te ni nakuiin a nuu' ra ndii:

—Xa'a' a ña xii va nimá ndo' na ni taxí Moisés ña nata'vi' ta'an' ndo' xiin' ña' si'i' ndo', ndisu ña nuu' ndii, süu' sakan' ni yoo a. ⁹Te yu'u ka'an xiin' ndo' ña naa' ni kandu'u' ña' si'i' iin te yivi' xiin' inga tiaa, te nata'vi' ta'an' ra xiin' a' te tunda'a' ra xiin' tuku ña'a' ndii, xaa' ra kuachi' xiin' a' nuu' Ndiosí. Te naa' tunda'a' iin te yivi' xiin' ña' ni nako'o ra jaan' ndii, xaa' tu te jaan' kuachi' xiin' ña' jaan' nuu' Ndiosí —ni kachi' a.

¹⁰Sakan' te ni ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Naa' sakan' nduu' a xiin' te yivi' xiin' ña' si'i' ra ndii, ndee chaa' ka kaka iin ndaa' e' iin yivi' —ni kachi' ra xiin' a.

¹¹Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Süu' sakuu' ne yivi' kuví natiiin ña kaa', süu' jaan' ndii ne ni nakaxin Ndiosí kuiti' kuví natiiin a. ¹²Sakan' ña sava te yivi' ndii, tunda'a' mii' ra, kuachi' ndii xa sakan' yoo mii' ra ndee ni tuví ra, te sava tuku ra ndii, te yivi' ni xaña'ma ña'a', te sava tuku ra ndii, xa'a' a ña kuni sachuun' ra xa'a' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá kua'a' ka ne yivi' na tunda'a' ra. Ne kuví natiiin ña kaa' ndii, na natiiin ña —ni kachi' a.

So'o ni xaa a kii' ni sañu'u' Jesús ne kualí'

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³Ni ndekuje ne yivi' xiin' ne kualí' nuu' Jesús te tondia nda'a' a xini' ña, te ka'an tu a xiin' Ndiosí xa'a' ña. Ndisu te nda'a' xa'a' a ndii, ni xa'a' xi'é ra nuu' ne kuaxi' xiin' ne kualí' jaan'. ¹⁴Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Taxi' ndo' na xixin' ne kualí' nuu' i te nakaši' ña'a' ndo'. Kuachi' ndii xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne ini xini ña'a' ndee naa ini ne kualí' kaa' xini ña yuva' si'i' ña —ni kachi' a xiin' ra.

¹⁵Te kii' ndi'i ni tondia nda'a' a xini' i'in ne kualí' jaan' ndii, ni keta' a ikan' te kua'an a.

So'o ni ka'an Jesús xiin' iin te vika'

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶Te kii' kua'an a ndii, ni kuyatin iin te sava nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Tákuie, ña va'a nimá, ¿ndee ña va'a kuní a saa i te natiin i kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'? —ni kachi ra xiin' a.

¹⁷ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—Kij' ka'an un' ña ña va'a nimá nduu' yu'u ndii, ¿ndichun ka'an un' ña jaan'? Kuachi ndii iin ndaa' Ndiosí kuiti' nduu' ña va'a nimá. Ndisu naa' kuni natiin un' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' ndii, saxinu un' ña ka'an chuun' Ndiosí —ni kachi a.

¹⁸ Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndee ña kuní a saxinú i? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kā'ni' un' ne yivi'. Kūmi' un' musa un'. Sākuina' un'. Kā'an un' tun vixi. ¹⁹ Koto ka'nu' un' yuva' si'i' un'. Te kundani un' sakuu' ne yivi' xiin' un' ndee naa kundani xiin' mii' mij' un' —ni kachi a.

²⁰ Sakan' te ni ka'an te sava jaan' ndii:

—Sakuu' ña ka'an tu'un ndei' jaan' xa saxinú i ndee kij' lulu vi' i. ¿Ndee ña kuní a saa i? —ni kachi ra xiin' a.

²¹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' kuni kunduun' un' te ndoo ndi'i' nimá nuu' Ndiosí ndii, kua'an te xiko' un' sakuu' ña kumi' un', te taxí un' xu'un' a nda'a' ne nda'vi kuu'. Sakan' te kixin un', te kundikun un' yu'u. Sakan' vi' te kumi' un' ña vika' ndivi' —ni kachi a xiin' ra.

²² Te kij' ni xini so'o te sava jaan' ña jaan' ndii, ni kusuchi' va ini ra, te ni ketā ra kua'an ra, sakan' ña te vika' xava'a nduu' ra.

²³ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, vixi xava'a nuu' ne vika' te taxí niā ka'ndia chuun' Ndiosí nimá niā. ²⁴ Tuku ni ka'an i xiin' ndo' ña vixi ka nuu' ne vika' te taxí niā ka'ndia chuun' Ndiosí nimá niā, ndee naa ña kivi' tu xka'ndia ndee iin camello yavi xa'a' iin tiku —ni kachi a.

²⁵ Te kij' ni xini so'o te nda'a' xa'a' a ña jaan' ndii, so'o ndiee' ka ni nandaní ra ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yoo tu kivi' kaku nuu' kuachi niā? —kachi ra.

²⁶ Sakan' te ni nakoto ndiaa ña'a' Jesús, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ne yivi' ndii, kivi' saa niā ña jaan', ndisu Ndiosí ndii, kivi' saa ña'a' a, sakan' ña ña jaan' ndii, sakuu' ña'a' kivi' xaa' a —ni kachi a xiin' ra.

²⁷ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákuie, koto un', ndu'u ndii, ni nakoo ndu sakuu' ña kumi' ndu, te ndikún ndu yo'ó. ¿Yoo nduu' a kanando ndu xa'a' ña jaan'? —ni kachi ra.

²⁸ Te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Ñā ndāku ka'án i xiin' ndo' ñā kii' nduxaa' iin yivi' kii' kundu'u' yu'u, ñā nduu' tū te yivi', tei ka'nu' ndatun' koo' chukuu' mii' ka'ndia chuun' i ndii, kundiee tū ndo'ó, ne ndikún yu'u, nuu' uxí uvi' tei ka'nu' ikan', te ka'ndia chuun' ndo' nuu' i'in ti'vi' ne ta'an' e', ne Israel, ne nduu' ne uxí uvi' ti'vi'. ²⁹Te yoo ka' nduu' ne ni nakoo vi'e nia, uun tiaa ta'an' nia, uun ñā'a' ta'an' nia, uun yuva' si'i' nia, uun si'e nia, uun ñu'u' nia xa'a' ñā ndikún nia yu'u ndii, sañu'u' kua'a' va ñā'a' Ndiosí vitin iin yivi' yo'o', te taxi tū a kivi' ñuu nia ñā kōo' kivi' ndi'i'. ³⁰Ndisu kua'a' va ne nduu' ne nuu' vitin ndii, ne so'o' ndi'i' nanduu nia nuu' ku'un e'. Te kua'a' tū ne nduu' ne so'o' ndi'i' vitin ndii, ne nuu' nanduu nia nuu' ku'un e' —ni kachi a xiin' ra.

Yo'o sania'á Jesús iin ñā ka'án ndiaa xa'a' iin te chi'i' uva

20 Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii: —Sakan' tū ñā xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa iin te chi'i' yo'o' uva, te ni keta nia'a nduku' ra te tatú, te sachuun' xa'a' yo'o' uva jaan'. ²Te kii' ni xini ta'an' ra xiin' te tatú ndii, ni ndoo ra kuento xiin' te jaan' ñā cha'vi' ñā'a' ra saa xiku'un ya'vi' te yivi' xa'a' iin kivi', te ni ti'vi' ñā'a' ra xa'a' uva ra. ³Te kuyatin' ka iin nia'a ni keta ra kua'an ra ma'in' ya'vi', te ni xini ra ndiee' so'o' inga te kuni sachuun'. ⁴Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii: “Kua'an tū ndo'ó, te sachuun' ndo' xa'a' yo'o' uva i. Te cha'vi' i ndo'ó ñā xata'an ki'in ndo'”, ni kachi ra. Sakan' te ni kiee te jaan' kua'an ra. ⁵Te iin ke'in' xiin' ka uní ndii, ni xa'an ni tukuu ra, te iin kachi ni xaa ra. ⁶Te kii' xa kuyatin' ka u'un, te ni keta ni tukuu ra, te ni xini ni tukuu ra ndiee' so'o' inga ka te kuni sachuun', te ni ndatu'un' ñā'a' ra ndii: “¿Ndichun na ndiee' so'o' ndo' yo'o' nduvi' te kōo' a xaa' ndo'?” ni kachi ra. ⁷Te ni nakuiin te jaan' ndii: “Sakan' ñā kōo' ndee iin te yivi' ni ka'an xiin' ndu te sachuun' ndu xiin' ra”, ni kachi ra. Sakan' te ni ka'an te xiin' ñā'a' uva jaan' xiin' ra ndii: “Kua'an tū ndo'ó, te sachuun' ndo' xa'a' uva i”, ni kachi ra. ⁸Te kii' xa kuu' ñuu kua'an ndii, ni ka'an te xiin' ñā'a' jaan' xiin' te xito' te tatú ra jaan' ndii: “Kana un' te tatú te cha'vi' un' ra. Xi'na ka te ni ko'ni ndee so'o' ndi'i' xa'a' un' cha'vi' un', te sakan' vi' cha'vi' un' te ni ko'ni nuu'”, ni kachi ra. ⁹Sakan' te ni kuyatin te ni ko'ni ka u'un jaan', te ni cha'vi' xinu ñā'a' ra saa ki'in' te yivi' xa'a' iin kivi'. ¹⁰Te kii' ni kuyatin te ni ko'ni nuu' jaan' ndii, ni xanini ra ñā kua'a' ka xu'un' ki'in' ra, ndisu iin kachi ni cha'vi' ñā'a' ra saa ki'in' te yivi' xa'a' iin kivi' kuiti'. ¹¹Ikan' te ni ka'an kui'e ra xa'a' te xiin' ñā'a' uva jaan' ndii: ¹²“Te ni ko'ni ndee so'o' ndi'i' kaa' ndii, iin ndaa' hora so'o' ni xachuun' ra, te iin kachi ni cha'vi' un' ra xiin' ndu'u, ndu'u

te ni xandieni xiin' mii' nuu' chuun nduvi' ka'ni' ti'e", ni kachi ra.
 13 Te ni ka'an te xiin' ña'a jaan' xiin' iin te tatú jaan' ndii: "Chie
 kua'a, koo' ndee iin ña v'a a ni xaa i xiin' yo'ó. ¿Náá náka'an' un' ña
 ni ndoo e' kuento ña cha'vi' i yo'ó saa ki'in' te yivi' xa'a' iin kivi'?"
 14 Sakan' na kuii', na'in un' xu'un', ña ni xiku'un ya'vi' un' te ku'un
 un'. Koo' a ndi'ni yo'ó naa' kuní yu'u cha'vi' i te so'o' ndi'i' kaa'
 ndee naa ni cha'vi' i yo'ó. 15 ¿Náá tuu un' ña küvi' saa i xiin' ña'a
 miji' i ndee ka ña kuní i? Uun, ¿tee' te ndasi' nuu' nduu' un' xa'a' a
 ña nduu' i va'a te yivi' xiin' inga ne yivi'?", ni kachi ra. 16 Sakan' na
 kuii' kua'a' va ne nduu' ne nuu' vitin ndii, ne so'o' ndi'i' nanduu nia
 nuu' ku'un e'. Te kua'a' tu ne nduu' ne so'o' ndi'i' vitin ndii, ne
 nuu' nanduu nia nuu' ku'un e', sakan' ña kua'a' va ne yivi' kana'
 Ndiosí, ndisu xaku' kuiti' nia natiin' ña kaku nia saa a —ni kachi a.

Tuku ni ka'an Jesús xa'a' ña kundo'o a te kuvi a

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

17 Te kij' kua'an kaa Jesús ichi' ñuu Jerusalén ndii, ni naka siin'
 a te uxí uví ta'an te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

18 —Xiní ndo' ña ichi' ñuu Jerusalén kaa' e' kua'an e' vitin. Te
 ikan' sanakua'a te yivi' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' ki'in' sutu
 kuu' nuu' xiin' nda'a' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Te katun' ra
 yu'u, te nakuita kuento ra ña kuní a küvi i, 19 te sanakua'a ra yu'u
 nda'a' te tuku', te sandiee kui'e te jaan' yu'u, te suku' yo'o' u'vi tu
 ra yu'u, te ka'ni' ra yu'u nuu' krusín. Ndisu kivi' ña uní te natiaku i
 —ni kachi Jesús xiin' ra.

So'o ni ka'an Jesús xiin' Juan xiin' Jacobo, ñani ra

(Mr. 10:35-45)

20 Sakan' te ni kuyatin si'i' Jacobo xiin' Juan nuu' Jesús ndiaka'
 a' uví saa' te jaan'. Te ni xikuiin xiti' a' nuu' a, te ni xikan a' iin ña
 va'a nuu' a. 21 Te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Yoo nduu' a kuní un'? —ni kachi a xiin' a'.

Te ni nakuiin a' ndii:

—Saa un' ña va'a, tákui'e, te ka'an chuun' un' te kundiee uvi
 saa' tiaa si'e i yo'o' xiin' un' mii' ka'ndia chuun' un'. Iin ra kundu'u'
 nda'a' kua'a un', te inga ra kundu'u' nda'a' itin un' —ni kachi a'.

22 Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kündani ndo'ó ndee ña xikán ndo' nuu' i. ¿Náá kundieni
 ndo'ó koo ndo' tundo'o' chie koo' chukuu' ña kundo'o yu'u? ¿Náá
 kundieni ndo' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa nia xiin'
 yu'u? —ni kachi a xiin' ra.

Te ni nakuijn te jaan' ndii:

—Uun ndo', kundieni ndu —ni kachi ra.

²³ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndixa nduu' a ndii, kundieni ndo'ó koo ndo' tundo'o' chie koo' chukuu' ña kundo'o' yu'u, te kundieni tu ndo' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa ña xiin' yu'u. Ndisu ña kundiee ndo' nda'a' kua'a' i, uun nda'a' itin i ndii, süu' yu'u kuni a taxi' ña jaan', süu' jaan' ndii ne xa yoo tu'va ña jaan' xa'a' ni xaa yuva' i Ndiosí kuiti' natiin a —ni kachi a xiin' ra.

²⁴ Te kii' ni xini so'o inga te uxi ta'an ña jaan' ndii, ni nasaa' ra ni xini ra uvi saa' te ñani jaan'. ²⁵ Ikan' te ni kana Jesús sakuu' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xini ndo' ña kua'a' te kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, sananduu' ña'a' ra ndee naa ña'a' ra, te te kuu' ka'nu' ka tein ña ndii, xiko' ni'i' ña'a' ra te ña ka'an mii' ra yoo. ²⁶ Ndisu süu' sakan' kunduu a tein ndo'ó, süu' jaan' ndii yoo ka kuni kunduu te ka'nu' ka tein ndo'ó ndii, kuni a kunduu ra te kaka nuu nuu' ndo'. ²⁷ Te yoo ka kuni kunduu te nuu' tein ndo'ó ndii, kuni a ña kunduu ra te kaka nuu nuu' ndo'. ²⁸ Sakan' tu yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kuaxi i te kaka nuu ne yivi' nuu' i. Süu' jaan' ndii kuaxi i te kaka nuu i nuu' ña, te cha'vi i xiin' kivi' ñuu i xa'a' kuachi kua'a' ne yivi' —ni kachi Jesús xiin' ra.

**So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús uvi ta'an te
kui'e nduchi' nuu' yatın ñuu Jericó**

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹ Kii' keta' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jericó kua'an a ndii, kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndikún xata' a kua'an ña. ³⁰ Te ndiee' uvi ta'an te kui'e nduchi' nuu' yu'u' ichi' mii' xka'ndía a kua'an a jaan'. Te kii' ni xini so'o ra ña Jesús nduu' ña xka'ndía kua'an ndii, ni kuaa' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—iTáku'e, yo'ó ña nduu' siani' xika' David, kuvita ini un' xa'a' ndu! —ni kachi ra.

³¹ Te ne yivi' ndii, ni xi'e ña nuu' ra, te koo taxin' yu'u' ra, ndisu so'o ti'e' ka ka'an ra ndii:

—iTáku'e, yo'ó ña nduu' siani' xika' David, kuvita ini un' xa'a' ndu! —ni kachi ra.

³² Sakan' te ni xikuijn Jesús, te ni kana ña'a' a, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ndee ña kuni ndo' saa i xa'a' ndo'? —ni kachi a.

³³ Te ni nakuijn uvi saa' te kui'e nduchi' nuu' jaan' ndii:

—Táku'e, kuni ndu ndii, nakoto'ni ndu saa un' —ni kachi ra xiin' a.

³⁴Sakan' te ni kuvita ini a xa'a' ra, te ni tondia nda'a' a nduchi' nuu' uvi saa' ra. Te iin ni nunia' tio' nduchi' nuu' ra jaan'. Te ni xikundikun ña'a' ra.

So'o ni xaa a kij' nda'ni' Jesús ñuu Jerusalén

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

21 Kij' xa kuyatin' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jerusalén ndii, ni xaa nia ñuu Betfagé, ña naá yatın xa'a' xiki' ña nani' Olivos. Ikan' te ni ti'vi' a uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, ²ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuu lulu, ña tuvi' kandu'u' tuku ta'vi' kaa'. Te kij' ko'ni ndo' kua'an ndo' ñuu kaa' ndii, kuni ndo' tiin iin mburra xiin' iin mburru sie. Ndaxin' ndo' ri' te kixin ndo' xiin' ri' yo'o'. ³Te naa' ka'an yoo ka xiin' ndo' ndee ka ña'a' ndii, ka'an ndo' xiin' nia ndii: “Nuu' xto'o e' kuní ri' iin xa'a', ndi'i jaan' te kixin ndiaka tuku a ri' yo'o'”, kachi ndo' —ni kachi a xiin' ra.

⁴Sakan' ni xka'ndia a, te xinu ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' kij' ni ka'an ra ndii:

⁵Ka'an ndo' xiin' ne ndiee' ñuu Sión ndii:

“Koto ndo' kaa' kuaxi rey ndo'.

Ña maso va nduu' a,

te ndu'u' a xata' iin mburru sie kuaxi a,

te si'e iin kiti', ti' ndiso' ña'a, nduu' ri'.”

Ni kachi ra.

⁶Sakan' te ni klee te nda'a' xa'a' jaan' kua'an ra, te ni xaa ra saa nii' ni ka'an chuun' a xiin' ra. ⁷Te ni naka ra ri' te kua'an ra xiin' ri' miil' iin' Jesús, te ni tandiee ra toto ña titi ra xata' uvi saa' ri', te ni xikundu'u' a xata' ti' sie.

⁸Te ne yivi' kua'a' ya'a jaan' ndii, ni xakin nia toto ña ndiso' nia ichi'. Te sava tuku nia ni xa'nu nda'a' nii' itun', te ni xakin nia ichi' miil' xka'ndia Jesús kua'an a jaan'. ⁹Te ne yivi', ne ni'i' ichi' kua'an nuu' a xiin' ne ndikun xata' a ndii, ti'e' va ni kuaa' nia ka'an nia ndii:

—¡Na natiin ña nduu' siani' xika' David ña xaka'nu' ña'a' e'!
¡Sañu'u' va xto'o e' ña kuaxi kuenta a kaa'! ¡Na natiin Ndiosí, ña ndu'u' ndienü, ña xaka'nu' ña'a' e'! —ni kachi nia.

¹⁰Te kij' ndi'vi' a ñuu Jerusalén kua'an a ndii, ni ndi'ni va nimá sakuu' ne ñuu jaan' ndatu'un' ta'an' nia ndii:

—¿Yoo nduu' tu te kaa'? —kachi nia.

¹¹Te ne yivi' kua'a', ne kuaxi xiin' Jesús jaan', ka'an ndii:

—Te kaa' nduu' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te nani' Jesús, te ñuu Nazaret, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea —kachi nia.

**So'ŋ ni xaa a kii' ni xa'an Jesús nuu' ki'e yukun'
ka'nu', te ni taxi' a ne xiko' xiin' ne sata'**

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹²Te ni nda'ni Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni taxi' u'vi a sakuu' ne xiko' ña'a xiin' ne sata' nuu' ki'e jaan'. Te ni sandiko kava tu a mesa te nama' xu'un' xiin' tei te xiko' paloma, ¹³te ni ka'an a xiin' nia ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Vi'e i ndii, iin xaan' mii' ndatu'un' ne yivi' xiin' i nduu' a”, kachi a. Ndisu ndo'ó ndii, xa ni ndasandu ndo' a vi'e ne kui'na' —ni kachi Jesús.

¹⁴Te ni ndekuie ne kui'e nduchi' nuu' xiin' ne kui'e xa'a' nuu' a nuu' ki'e jaan', te ni sanda'a ña'a' a. ¹⁵Ndisu ni nasaa' sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí kii' ni xini ra ña ka'nu' ña ni xaa Jesús ikan'. Te ni nasaa' tu ra kii' ni xini so'ŋ ra ña kuaa' ne sava nuu' ki'e jaan' xaka'nu' nia Ndiosí ka'an nia ndii: “Na natiin ña nduu' siani' xika' David ña xaka'nu' ña'a' e'”, kachi nia. ¹⁶Te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—¿Ñáá xini so'ŋ un' ña ka'an ne kaa'? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Uun, xini so'ŋ i. ¿Ñáá tia'an ka'vi ndo'ó ña yoso' nuu' tutu Ndiosí? Ña jaan' ka'an ndii: “Ne sava xiin' ne kuañu'u, ne chichin' ka, kata yaa nuu' un' xaka'nu' nia yo'ó”, kachi a —ni kachi a.

¹⁷Sakan' te ni nakoo ña'a' a, te ni keta a nuu' ñuu jaan', te kua'an a ñuu Betania, te ikan' ni kixin a.

So'ŋ ni xaa a kii' ni saichí Jesús iin tun' ndoko' higuera

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸Nia'a ya'a tuku kivi' kii' kua'an tukuu Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jerusalén ndii, ni xi'i a soko. ¹⁹Ikan' te ni xini a iin' iin' itun' ndoko' higuera yatín yu'u' ichi' jaan', te ni xa'an a mii' iin' nu'. Ndisu koo' ndoko' nu' iin', süu' jaan' ndii yuku kuiti' nu' yoo. Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' nu' ndii:

—Koo' kivi' xachi' ka kuun ndoko' yo'ó —ni kachi a.

Xa ka'an e' te iin ni ichi ti'o' nu'. ²⁰Te kii' ni xini te nda'a' xa'a' a ña jaan' ndii, ni nandaní va ra ka'an ra ndii:

—¿Saa tu na iin ni ichi kuiti' tun' kaa'? —ni kachi ra.

²¹Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, naa' ini ndo' xini ndo' Ndiosí, te saxii ndo' nimá ndo' ndee sie ndii, süu' naa ña kaa' kuiti' kuvi saa ndo'. Süu' jaan' ndii kuvi tu ka'an ndo' ndee xiin' iku' kaa' ndii: “Kua'an keta mii' iin' un' ñaa', te ku'un sko'ni' xiin' mii' un' ndee

m̄j̄n̄i ka'nu'”, kachi ndo', te sakan' x̄n̄a'a xka'nd̄īa a. ²² Te sakuu' ña kakan' ndo' nuu' Ndiosí kii' iñi ndo' xini ña'a' ndo' ndii, tax̄i ña'a' a nda'a' ndo' —ni kachi a.

Ndatu'ún' te ndiso' chuun' kuu' nuu' Jesús yoo taxi' ndiee' a

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³ Te kii' ni ndi'vi a nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni sania'á a ne yivi' ndii, ni kuyat̄in ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' ki'in' te x̄ix̄a nuu' ñuu jaan' nuu' a. Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo ni tax̄i ndiee' nuu' un' te xaa' un' ña xaa' un'? ¿Yoo ni sakuiso' chuun' yo'ó? —ni kachi ra.

²⁴ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndatu'un' tu yu'u ndo'ó iin ña'a. Te naa' nakuiin' ndo' a ndii, nakuiin' tu yu'u yoo ni tax̄i ndiee' i, te xaa' i ña jaan'. ²⁵ ¿Yoo ni sakuiso' chuun' Juan, te ni sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí? ¿Ñáa Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a', uun ñáa te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a'? —ni kachi a.

Sakan' te ni ndatu'un' xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Ndee ña kuv̄i ka'an e'? Naa' ka'an e' ña Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a' ndii, ka'an ra xiin' e' ndii: “¿Ndichun na ni kand̄ixa' ña'a' ndo'?” ²⁶ Te küvi ka'an tu e' ña te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a', sakan' ña yi'vi e' ne yivi' kua'a' kaq'. Kuachi ndii sakuu' n̄īa kand̄ixa' ña iin te ni ka'an tiakú tu'un' Ndiosí ni nduu Juan jaan' —ni kachi xiin' ta'an' ra.

²⁷ Sakan' na kuii' ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Xiní ndu yoo —ni kachi ra.

Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' tu yu'u ndii, ka'an i xiin' ndo' yoo ni tax̄i ndiee' i te xaa' i ña kaq'.

**Sania'á Jesús iin ña ka'an ndīaa
xa'a' uvi ta'an tiaa si'e iin te yivi'**

²⁸ ¿Saa tuu ndo' xa'a' ña yo'ó? Iin te yivi' ndii, ni yoo uvi ta'an si'e ra, te unta' ni ka'an ra xiin' te xkua'a' ndii: “Kua'an, yuva' i, te sachuun' un' xa'a' yo'ó' uva i vit̄in”, ni kachi ra. ²⁹ Te ni nakuiin' te jaan' ka'an ra ndii: “Küni ku'un i”, ni kachi ra. Ndisu iin kani' te ni nam̄a ra nimá ra, te kua'an sachuun' ra. ³⁰ Sakan' te iin kachi ni ka'an tu yuva' jaan' xiin' inga si'e ra. Te ni nakuiin' te jaan' ndii: “Va'a, tákui'e ku'un i”, ni kachi ra. Ndisu ni xa'an ra nuu' chuun jaan'. ³¹ ¿Ndee te uvi ta'an jaan' ni saxinú ña kuní yuva' ra, tuu ndo'? —ni kachi a.

Te nī nakuḡin rā ndii:

—Te nuu' —nī kachi rā.

Sakan' te nī ka'an a xiin' rā ndii:

—Ñā ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, kanuu' ka te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu' Roma, xiin' ñā'a' ne xín taxī ka'ndia chuun' Ndiosí nimá te sakan' nimá ndo'ó. ³²Kuachi ndii nī kixin Juan te sania'á rā ndo'ó ichi' ñā xachuun' ndaku. Te ndii nī kandixa' ñā'a' ndo', ndisu te kendiaa' ya'vi' xiin' ñā'a' ne xín jaan' ndii, nī kandixa' ñā'a' nīa. Te ndo'ó ndii, tee' ndee nī xini ndo' ñā nī xaa ne jaan' ndii, nī nama ndo' nimá ndo' te kandixa' ndo' ñā nī ka'an Juan jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús iin ñā ka'an ndiaa xa'a' te tatú nīa'a

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³Kuni so'o ndo' inga ñā ka'an ndiaa yo'o'. Nī yoo iin te xiin' ñu'u', te nduu' yuva' si'i', te nī chi'i rā kua'a' yo'o' uva, te nī ndasi i'nu rā a, te nī xatia tū rā mii' kuein rā uva jaan' te kasa'a rā vino xiin' a. Te nī xa'a nī tū rā iin vi'e sukun mii' kuvī koṭo ndoso' rā kanii' nuu' ñu'u' jaan'. Sakan' te nī nduku' rā te tatú, te koṭo ñā jaan', te nī keta rā kua'an rā tukū ñu'u'. ³⁴Te kii' xa kuyatin' xaa kivi' ñā nakuixa nduu' uva jaan' ndii, nī ti'vi' rā ki'in' te xika' nuu' nuu' rā te kun nasō te jaan' chaa' uva ñā ndoo nda'a' te xiin' ñu'u' jaan'. ³⁵Ndisu kii' nī ndekuie te xika' nuu' jaan' ndii, nī tiin te tatú, te xito' uva jaan', sakuu' te xika' nuu' jaan'. Sava te jaan' ndii, nī kanī u'vi' ñā'a' rā, te sava rā ndii, nī xa'ni' ñā'a' rā, te sava tukū rā ndii, nī kuun yuu' xava'a ñā'a' rā. ³⁶Te nī ti'vi' ka te xiin' ñu'u' jaan' kua'a' ka te xika' nuu' nuu' rā te sakan' ñā nuu', te nii' sakan' tū nī xaa te tatú jaan' xiin' te jaan'. ³⁷Te so'o' ndi'i' ndii, nī ti'vi' rā tiaa si'e rā mii' ñu'u' te tatú jaan', ka'an rā xiin' nimá rā ndii: “Koṭo ka'nu' rā tiaa si'e e'”, kachi rā.

³⁸Ndisu nī ka'an xiin' ta'an te tatú jaan' kii' nī xini rā kuaxi tiaa si'e te xiin' ñu'u' jaan' ndii: “Te kaa' nanduū te xiin' ñu'u' yo'o' ki' kuvī yuva' rā. To'o' ndo' te ka'ni' e' rā, te sakan' nanduū yoo' te xiin' ñu'u' yo'o'”, nī kachi rā. ³⁹Sakan' te nī tiin ñā'a' rā xa'ni' rā xa'a' uva jaan', te nī xa'ni' ñā'a' rā. ⁴⁰Te kii' nandiko' te xiin' ñu'u' mii' yoo yo'o' uva jaan' ndii, ¿ndee ñā tuu ndo'ó saa rā xiin' te tatú jaan'? —nī kachi Jesús.

⁴¹Sakan' te nī nakuḡin rā nuu' a ndii:

—Ka'ni' saa nī kuū rā te nīa'a jaan', te taxī rā yo'o' uva jaan' nda'a' tukū te yivi', te sanakua'a nduu' uva jaan' nda'a' te xiin' ñā'a' a ki' nakuixa so'o a —nī kachi rā.

⁴²Ikan' te nī ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ñáá t̄i'a'an ka'vī ndo'ó ñā yoso' nuu' tutū Ndiosí mii' ka'án ā ndii'?

Yuu', ñā n̄i xtanī te xa'a vi'ē ndii,
ñā jaan' n̄i nanduū yuu' kuu' nuu' xa'a' xiki' vi'ē.

Ñā jaan' n̄i xaā xto'ō e' Ndiosí, te nandan̄i xava'ā e'.

Sakan' yoso' ā. ⁴³Sakan' na kuii' ka'án ī xiin' ndo' ñā tāxī kā Ndiosí ñā ka'ndiā chuun' ā nimá ndo', süu' jaan' ndii ka'ndiā chuun' ā nimá nē saxinú ñā ka'án ā. ⁴⁴Tē yoō kā namā xata' yuu' jaan' ndii, ka'nū ñā'a' ā. Ndisū yoō kā xata' namā yuu' jaan' ndii, sakuachi' xi'ē xachi' ñā'a' ā —n̄i kachī Jesús.

⁴⁵Tē sutū kuu' nuu' xiin' tē fariseo ndii, n̄i kundanī rā ñā n̄i t̄iin̄ kuachī ñā'a' Jesús xiin' ñā ka'án ndiaā jaan'. ⁴⁶Tē n̄i xikā tē kuu' ka'nu' jaan' t̄iin̄ rā Jesús, ndisū n̄i kuv̄ī saā rā ñā jaan' xa'a' ā ñā yi'vī rā nē yivi', sakan' ñā kandixa' nē jaan' ñā tē ka'án tiakú tu'un̄ Ndiosí nduu' ā.

**Yo'o' ka'án Jesús xa'a' tē n̄i t̄atū kua'a' nē yivi',
nē ku'un̄ v̄iko' ñā tunda'á' vi'ē rā**

(Lc. 14:15-24)

22 Tē tukū ichi' n̄i ka'an̄ Jesús ingā kā ñā ka'án ndiaā nuu' tē kuu' nuu' jaan' ndii:

²—Ñā xa'ndiā chuun' Ndiosí nimá nē yivi' ndii, nakuitá ā xiin' ndeē naā iin̄ rey, tē n̄i xa'ā v̄iko' chiē xa'a' ñā n̄i tunda'a' tiaā si'ē rā. ³Tē n̄i t̄i'vi' rā tē xika' nuu' nuu' rā tē ku'un̄ nakā tē jaan' nē n̄i t̄atū rā jaan', ndisū n̄i xiin̄ n̄iā k̄ix̄in̄ n̄iā. ⁴Tē n̄i t̄i'vi' n̄i tukuu' rā ingā tē xika' nuu' nuu' rā ka'án rā ndii: “Ka'an̄ ndo' xiin' nē n̄i t̄atū ī jaan' ndii, xā yoō tu'vā ñā xaxi' xa'a' v̄iko', sakan' ñā xā n̄i xa'ni' ī toro, tē n̄i xa'ni' tū ī s̄indik̄i' kuachi' xa'an̄ koo' chukuu'. Tē sakuu' ā xā yoō tu'vā. N̄ia'ā ki'i' ndo' v̄iko', kachī ndo'”, n̄i kachī rey jaan'. ⁵Ndisū nē n̄i t̄atū rā jaan' ndii, n̄i xaā n̄iā kuenta vi'. Iin̄ n̄iā kua'an̄ mii' xika' n̄iā, tē ingā tukū n̄iā kua'an̄ mii' xiko' n̄iā ñā'a'. ⁶Tē ingā kā n̄iā ndii, n̄i t̄iin̄ n̄iā tē xika' nuu' jaan', tē n̄i kuun̄ ñā'a' n̄iā ndeē n̄i xa'ni' ñā'a' n̄iā. ⁷Sakan' tē n̄i nasa'ā vā rey jaan', tē n̄i t̄ianu' rā tē x̄iin' rā, tē n̄i xa'ni' rā nē n̄i xa'ni' tē xika' nuu' nuu' rā jaan', tē n̄i xa'm̄i tū rā ñūū n̄iā. ⁸Sakan' tē n̄i ka'an̄ rey jaan' xiin' tē xika' nuu' nuu' rā ndii: “Xā yoō tu'vā ñā tunda'á', ndisū nē n̄i t̄atū ī jaan' ndii, süu' nē xata'an̄ k̄ix̄in̄ nduu' n̄iā. ⁹Xa'a' ā jaan' na kua'an̄ ndo' mii' ta'vi' ichi' tē nakā ndo' saā kā ta'an̄ nē yivi' kun̄i ndo' tē k̄ix̄in̄ n̄iā v̄iko' xa'a' ñā tunda'á'”, n̄i kachī rā. ¹⁰Sakan' tē n̄i kieē tē jaan' kua'an̄ rā mii' ta'vi' ichi', tē n̄i nakā rā sakuu' nē n̄i x̄in̄ī rā, nē n̄ia'ā xiin' nē yivi' va'ā. Tē n̄i ch̄itu' vi'ē mii' yoō ñā tunda'á' jaan'.

11 Te kii' ni nda'ni rey jaan' tein ne ni tatu ra ndii, ni xini ra ndu'u' iin te koo' toto naa na ni'nu' te kua'an mii' yoo na tunda'a' ni'nu' ra. 12 Te ni ka'an ra xiin' ra ndii: "Chie kua'a, za sa ni xaa un te ni xka'ndia un' yo'o', na koo' toto naa na ni'nu' ne kua'an mii' yoo na tunda'a' ni'nu' un'?", ni kachi ra. Te te yivi' jaan' ndii, koo' a ni kuvi nakuiin ra. 13 Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' te xika' nuu' jaan' ndii: "Satiin ndo' uvi saa' xa'a' ra xiin' uvi saa' nda'a' ra, te skana' na'a' ndo' ki'e mii' iin yavi, te ikan' kuaku u'vi ra ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u' ra", ni kachi ra. 14 Sakan' na kua'a' va ne yivi' kana' Ndiosi kaka ichi' a, ndisu chaa' kuiti' nia nakaxin a —ni kachi Jesus.

So'o ni nakuiin Jesus nuu' te fariseo xa'a' xu'un' yoo'

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

15 Sakan' te ni kiee te fariseo jaan' kua'an ra, te ni ndatu'un' tuni ra saa saa ra te koto kua'a ra Jesus xiin' tu'un yu'u' a. 16 Te ni ti'vi' ra sava te ndikun ichi' ra xiin' sava te nda'a' xa'a' Herodes. Te ni ka'an te jaan' xiin' Jesus ndii:

—Takuie, xini ndu na ndaku kuiti' ka'an un'. Te sania'a un' ichi' Ndiosi xiin' na ndixa kuiti'. Te kuän yi'vi un' na ka'an ne yivi' xa'a' un', sakan' na nakaxin un' ne yivi'. 17 Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an un' xiin' ndu saa tuu un' xa'a' xu'un' yoo'. ¿Na va'a yoo a na cha'vi e' César, te xa'ndia chuun' nuu Roma, xu'un' yoo' uun naa va'a yoo a? —ni kachi ra.

18 Ndisu Jesus ndii, ni xini a na nia'a, na chituni te jaan', sakan' na ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'o, te xasuvi' xiin' mii' ndii, kuni koto kua'a ndo' yu'u xiin' tu'un yu'u' i. 19 Taxi ndo' na koto i iin xu'un' yoo' jaan' —ni kachi a xiin' ra.

Te ni taxi ra iin xu'un' jaan' nda'a' a. 20 Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nuu' nduu' na ni niana xata' xu'un' yo'o', te yoo kivi' yoso' xata' a? —ni kachi a.

21 Te ni ka'an ra ndii:

—Nuu' César, te xa'ndia chuun' nuu Roma xiin' kivi' ra, nduu' a —ni kachi ra.

Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa'a' a jaan' na kuii' taxi e' nda'a' César na nduu' na'a' César, te nda'a' Ndiosi na taxi e' na nduu' na'a' Ndiosi —ni kachi a.

22 Te kij' ni xini so'o ra na ni ka'an a jaan' ndii, ni nandan ra, te ni nako na'a' ra te kua'an ra.

**So'o ni nakuiin Jesús nuu'
te saduceo xa'a' ña natiaku ne xi'í**

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

²³Te kivi' jaan' ni kuyatın te saduceo nuu' Jesús, te jaan' ndii, ka'án ra ña köo' ña natiaku ne yivi' kii' xi'í ña, sakan' na kuii' ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

²⁴—Táku'e, yoso' ña ni ke'i Moisés mii' ka'án ra xiin' e', ña naa' ni xi'i' iin te yivi' te köo' si'e ra ni yoo xiin' ña' si'i' ra ndii, ñani ra kuní a tunda'a' xiin' ña' jaan', te koo si'e ra xiin' a'. Te si'e ra jaan' nanduú ndee naa si'e ñani ra, te ni xi'i' jaan'. ²⁵Va'a, unta' ndii ni yoo uxá ta'an ñani nuu' mii' ndiee' ndu yo'o'. Te ni tunda'a' te nuu' xiin' iin ña'a', ndisu ni xi'i' ra ña kuní ka koo si'e ra xiin' ña' jaan', te ni ndoo a' nda'a' ñani ra, te uvi. ²⁶Te iin kachi ni ndo'o tu ñani ra te uvi, xiin' te uní. Te iin sakan' ni ndo'o sakuu' te uxá ta'an jaan' xiin' ña' jaan', köo' si'e ra ni yoo xiin' a' ndee ndi'i ra ni xi'i'. ²⁷Te so'o' ndi'i' te ni xi'i' tu ña'a' jaan'. ²⁸Sakan' na kuii' kii' natiaku ña ndii, ¿yoo ña' si'i' kunduú tu ña' jaan', kuachi ndii uxá saa' te jaan' ni tunda'a' xiin' a'? —ni kachi ra xiin' Jesús.

²⁹Sakan' te ni nakuiin Jesús nuu' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, kundaní ndo' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, te ni ndee xini tu ndo' saa xachuun' ña ndiee' a. ³⁰Kuachi ndii, kii' natiaku ne ni xi'i' ndii, tunda'a' ka ndee iin ne yivi' ikan'. Süu' jaan' ndii kunduú ña ndee naa ángele ña ndiee' ndivi', ña xika' nuu' nuu' Ndiosí. ³¹Ndisu xa'a' ña naa' natiaku ne xi'í ndii, kuvi ka'vi ndo' tutu mii' yoso' ña ni ka'an Ndiosí ndii: ³²“Yu'u nduu' Ndiosí Abraham, te yu'u nduu' tu Ndiosí Isaac, te yu'u tu nduu' Ndiosí Jacob”, ni kachi a. Sakan' na kuii' Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne ni xi'i' nduu' a, süu' jaan' ndii, Ndiosí ne tiaku nduu' a —ni kachi Jesús.

³³Te kii' ni xini so'o' ne yivi' kua'a' jaan' ña ni ka'an a xiin' te jaan' ndii, ni nandaní va ña xa'a' ña sania'á a.

**Yo'o' ka'án Jesús ndee ña nduu' tu'un ndei'
ka'nu' ka ña ka'án chuun' Ndiosí**

(Mr. 12:28-34)

³⁴Te kii' ni xini so'o' te fariseo jaan' ña köo' a ni kuvi ka'an te saduceo xiin' Jesús ndii, ni nakaya sakuu' ra. ³⁵Te ni ndatu'un' ña'a' iin te fariseo jaan', te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí, te koto ku'a' ña'a' ra ka'án ra ndii:

³⁶—Táku'e, ¿ndee ña nduu' tu'un ndei' ka'nu' ka ña ka'án chuun' Ndiosí? —ni kachi ra.

³⁷ Te nĭ ka'an Jesú^s xiin' rā ndii:

—“Kundani un' xto'o e' Ndiosí xiin' kanii' nimá un', xiin' kanii' te nduu' un', xiin' sakuu' ña xanini un'.” ³⁸ Ña kaq' nduu' ña kuu' nuu', te ña ka'nu' ka tu ña ka'an chuun' a. ³⁹ Te ña uvi ndii, yatin' iin kachi ka'nu' a xiin' ña kaq' ka'an a ndii: “Kundani un' sakuu' ne yivi' xiin' un' ndee naa kundani xiin' mii' mii' un'”, kachi a. ⁴⁰ Te ña uvi ta'an kaq' nduu' xa'ndu sakuu' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí xiin' sakuu' ña nĭ ka'an te nĭ ka'an tiakú tu'un Ndiosí —nĭ kachi Jesú^s.

Sania'á Jesú^s, yoo siani' xika' nduu' Cristo, ña sakakú yoo'

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹ Te kii' ita' ka te fariseo jaan', te nĭ ndatu'un' ña'a' Jesú^s ndii:

⁴² —¿Saa tuu ndo'ó xa'a' Cristo, ña tianu' Ndiosí sakakú ne yivi'? ¿Yoo siani' xika' nduu' a? —nĭ kachi a xiin' rā.

Te nĭ nakuiin rā ndii:

—Siani' xika' David nduu' a —nĭ kachi rā.

⁴³ Sakan' te nĭ ka'an ka a xiin' rā ndii:

—¿Ndichun na ka'an David ña xto'o rā nduu' ña jaan' naa' sakan'? Sakan' ña nĭ saka'an ña'a' Espiritu Santo ndii:

⁴⁴ Nĭ ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' xto'o ĭ ndii:

“Kundu'u' nda'a' ku'a' ĭ

na sandoó kui'e xachi' ĭ te ndasi' yo'ó.”

Nĭ kachi a, nĭ kachi rā. ⁴⁵ Sakan' na kuii' naa' mii' David jaan' ka'an ña xto'o rā nduu' Cristo jaan' ndii, ¿saa kuvĭ ka'an nĭa ña nduu' a siani' xika' rā? —nĭ kachi Jesú^s.

⁴⁶ Te ndee iin te jaan' nĭ kuvĭ nakuiin ndee iin yu'u' sie. Te ndee kivi' jaan' ndii, ndee iin rā nĭ kundieni ndatu'un' ka tu ña'a' ndee iin yu'u'.

Ka'an Jesú^s xa'a' ña vā'a ña xaa' te fariseo xiin' xa'a' ña vā'a ña xaa' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

23 Sakan' te nĭ ka'an Jesú^s xiin' ne yivi' kua'a' jaan', xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

²—Te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii, ndiso' chuun' rā te sanakuachi' rā ña nĭ ke'ĭ Moisés. ³ Sakan' na kuii' kunĭ a kandi'xa' ña'a' ndo' te saa tu ndo' ña ka'an rā. Ndisu saa ndo' ña xaa' rā, kuachi ndii sania'á rā iin ña'a, ndisu siin' ndoo' ña xaa' mii' rā. ⁴ Sakan' ña chitunĭ rā ña ndei' vie xava'a nuu' ne yivi', te ka'an chuun' rā xiin' nĭa ña saxinú nĭa ña jaan', ndisu mii' rā ndii, nĭ ndee xiin' iin ndaa' nuu' nda'a' rā kuni chindiee' ña'a' rā. ⁵ Te sakuu'

ñā xaa' rā ndii, xaa' kuu' tjo' rā, ndianj te kunj ñā'a' ne yivi', te nandanj nja xa'a' ñā jaan' kuiti'. Sakan' ñā chindikún rā iin xatun' chie ka ti'e' rā mii' ñu'u' tutu, ñā yoso' ñā ka'an Ndiosí, te ni'nu' rā toto ñā taa' yo'o' yu'va nani' va yu'u'. ⁶Te xtanj va rā ñā kundiee rā nuu' tej, tun' kuu' nuu', mii' yoo viko' xiin' tej ka'nu', tun' ita' tixin vi'e mii' nakayá e'. ⁷Te xtanj tu rā ñā nakuatu va'a ñā'a' ne yivi' ma'in' ya'vi mii' chitu' kaa'. Te xtanj tu rā ñā ka'an ne yivi' xiin' rā maestro.

⁸Ndisu ndo'ó ndii, täxi ndo' ka'an ne yivi' xiin' ndo' maestro, sakan' ñā Cristo, ñā sakakú ne yivi', kuiti' nduu' Maestro nuu' ndo'. Te sakuu' ndo'ó ndii, ñanj ndo' kunj ta'an' ndo'. ⁹Ni ndee ká'an ndo' tata yuva' i xiin' ndee iin te yivi' iin yivi', sakan' ñā yoo iin ndaa' kuiti' Yuva' e', ñā ndu'u' ndivi'. ¹⁰Te ni ndee täxi tu ndo' ka'an ne yivi' xiin' ndo' xto'o i, sakan' ñā yoo iin ndaa' kuiti' Xto'o ndo', ñā jaan' nduu' Cristo. ¹¹Te nduu' te ka'nu' ka tein ndo'ó ndii, kuní a kunduu rā te xika' nuu nuu' ndo'. ¹²Sakan' ñā yoo ka xachie xiin' mii' mii' ndii, saka'an' ñā'a' Ndiosí. Te yoo ka sanuu' xiin' mii' mii' ndii, sachie ñā'a' a.

¹³'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ñā xikuita'nú ndo' nuu' ne yivi' te täxi' nja ñā ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nja. Te ndee mii' ndo' täxi' ñā ka'ndia chuun' a nimá ndo', te ni ndee täxi' tu ndo' ñā taxi ne jaan' ñā ka'ndia chuun' a nimá nja. ¹⁴Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ñā xakui'na' ndo' vi'e ne kuaan'. Te na'a' va ka'an' ndo' xiin' Ndiosí, ndianj te nandanj ne yivi'.

¹⁵'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ñā saa kanii' iin yivi' xika' nduku' ndo' iin ne kundikun ñā kandixa' ndo', te kij' xikundikún ne jaan' ñā jaan' ndii, uvi' ichi' ka xata'an ku'un nja vi'e ndiaya' te sakan' mii' ndo'.

¹⁶'Chie va tundo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ñā nduu' ndo' ndee naa te sania'á nianí. Sakan' ñā ka'an' ndo' ndii: "Naa' tijn ndiaa iin ne yivi' yukun' ka'nu' e' kij' taxi' nja kuento nja ndii, koo' a xaa' a tee' ndee saxinú nja ñā jaan'", kachi ndo'. Ndisu ka'an' tu ndo' ñā naa' yoo ka tiin' ndiaa oro, ñā yoo tixin yukun' jaan' kij' taxi' nja kuento nja ndii, kuní a saxinú nja ñā jaan', kachi ndo'.

¹⁷Ndo'ó ndii, te küu' kaxi' nduu' ndo', te te yoo nianí nduu' tu ndo' nuu' ichi' Ndiosí. ¿Ñáá xini' ndo' ñā ñā ka'nu' ka nduu' yukun' jaan' te sakan' oro jaan'? Kuachi ndii suvi' a sañu'u' oro jaan'. ¹⁸Te ka'an' tu ndo' ndii: "Naa' tijn ndiaa iin ne yivi' mii' nasoko' ne yivi' ñā'a' nuu' Ndiosí kij' taxi' nja kuento nja ndii, koo' a xaa' a tee' ndee

säxínú n̄iā ñā jaan'”, kachi ndo'. Te ka'án t̄u ndo' ñā naa' yoo ka tiin' ndiaa t̄umani', ñā ndiee' ikan' ndii, kuni a saxínú n̄iā kuento jaan', kachi ndo'. ¹⁹Xa'a' a jaan' na kuii' ndo'ó ndii, te küu' kaxi' nduu' ndo', te te yoo nianí nduu' t̄u ndo' nuu' ichi' Ndiosí. ¿Ñáá xíní ndo' ñā ñā ka'nu' ka nduu' mii' nasoko' ne yivi' jaan' te sakan' t̄umani', ñā ndiee' ikan'? Kuach̄i ndii suvi a sañu'u' t̄umani' jaan'. ²⁰Kuach̄i ndii, yoo ka tiin' ndiaa mii' nasoko' jaan', te taxi' n̄iā kuento n̄iā ndii, tiin' ndiaa n̄iā ñā jaan' xiin' sakuu' ñā ndiee' nuu' a. ²¹Te yoo ka tiin' ndiaa yukun' ka'nu' e' ndii, tiin' ndiaa n̄iā ñā jaan' xiin' sakuu' ñā su'un, ñā yoo t̄ixin a. ²²Te yoo ka tiin' ndiaa ndivi' ndii, tiin' ndiaa n̄iā tei ka'nu' mii' ndu'u' Ndiosí, te tiin' ndiaa t̄u n̄iā ndee mii' Ndiosí, ñā ndu'u' nuu' tun' jaan'.

²³'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á t̄u'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va t̄undo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ñā cha'vi ndo' ux̄i ta'an nu'ni xata' iin ciento nu'ni ñā nduu' min̄u menta, xiin' min̄u anís, xiin' comino. Ndisu nakoo' ndo' ñā ka'nu' ka, ñā ka'án t̄u'un ndei' Ndiosí, naa kuu' ñā xachuun' ndaku, xiin' ñā kuvita in̄i, xiin' ñā in̄i ndo' xini ndo' Ndiosí. Ñā kaa' n̄i kuni a saxínú ndo', te saa na xaa' t̄u ndo' ñā jaan'. ²⁴Ndo'ó ndii, nduu' ndo' ndee naa te sania'á nianí, sakan' ñā saxínú ndo' ñā kualí' kuu' so'o' ñā ka'án ñā jaan', ndisu säxínú ndo' ñā ka'nu' ka, te xaa' ndo' ndee naa ne saxixin t̄ikun' te koko' n̄iā iin camello kii' xi'i' n̄iā t̄ikui.

²⁵'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á t̄u'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va t̄undo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ñā natia' ndo' xata' yaxin' xiin' xata' ko'o' kuiti'. Ndisu t̄ixin a ndii, n̄i sakutu' ndo' a xiin' mii' ndi'i' ñā n̄i xaku'na' ndo' xiin' ñā xachuun' ndaku ndo'. ²⁶Ndo'ó, te fariseo ndii, ndee naa te yoo nianí nduu' ndo'. Kuni a ñā natia' ndo' xi'na' ka t̄ixin yaxin' jaan' xiin' ko'o' jaan', te sakan' ndundo'o' t̄u xata' a.

²⁷'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á t̄u'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va t̄undo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ñā nduu' ndo' ndee naa ñaña', ñā n̄i n̄ake'i yaa ra. Ñā jaan' ndii, ndatun' xata' a, ndisu t̄ixin a ndii, chitu' vi' ñu'u' iki' ne ndii xiin' sakuu' nuu' ñā kin̄i. ²⁸Sakan' t̄u ndo'ó ndii, ndee naa te xachuun' ndaku nduu' ndo' nuu' ne yivi'. Ndisu chitu' vi' nimá ndo' ñu'u' ñā xasuvi' xiin' mii' ndo' xiin' ñā kin̄i.

²⁹'Ndo'ó, te fariseo xiin' ndo'ó, te sania'á t̄u'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va t̄undo'o' kundo'o' ndo' saa Ndiosí, sakan' ñā xa'a ndo' ñaña' te n̄i ka'an tiakú t̄u'un Ndiosí xt̄a'an' iin yivi', te ndasandatun' t̄u ndo' mii' ita' ñaña' te n̄i xachuun' ndaku nuu' Ndiosí. ³⁰Te ka'án t̄u ndo' ndii: “Naa' n̄i xika' e' iin yivi' kii' n̄i tiaku te ichi' yata' e' ndii, chindiee' ñā'a' e' te

ka'ni' ra te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí", kachi ndo'. ³¹ Sakan' na kuii' xa mii' ndo' nduu' ndo' te ka'an ndo' ña xii' yata' ndo' nduu' te ni xa'ni' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí jaan'. ³² Sakan' na kuii' saxinú ndi'i ndo' ña ni taxí xa'a' te jaan'.

³³ 'Ndo'ó ndii, koq' nduu' ndo', sakan' ña si'e koq' nduu' ndo'. ¿Saa tu xanini ndo' ña kuví kaku ndo' nuu' ña kundo'o' ndo' vi'e ndi'aya'?

³⁴ Sakan' na kuii' ti'vi' i nuu' ndo' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, xiin' te xini tuní xa'a' ichi' a, xiin' te sania'á tu'un ndei' a. Te sava te jaan' ndii, ka'ni' ña'a' ndo' nuu' krusín. Te sava ra ndii, suku' yo'o' ña'a' ndo' tixín vi'e mii' nakayá e', te kundikun u'vi' ndo' taxí' ña'a' ndo' saa ñuu. ³⁵ Xa'a' a jaan' na kuii' ndo'ó nduu' ne nacha'vi' xa'a' níi' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí, ne ni xa'ni' ne xii' yata' ndo'. Xa'a' ndee níi' Abel, te ndaku nimá nuu' Ndiosí, te ndee níi' Zacarías, te ni nduu' si'e Berequías. Zacarías jaan' ndii, ni xa'ni' ña'a' te xii' yata' ndo' yi'e' yukun' ka'nu' e' yatín mii' nasoko' ne yivi' ña'a' nuu' Ndiosí. ³⁶ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitín, nacha'vi' xa'a' sakuu' ña jaan'.

Xaku' Jesús xa'a' ñuu Jerusalén

(Lc. 13:34-35)

³⁷ 'iNdo'ó kua'a, ndo'ó kua'a, ne ndiee' ñuu Jerusalén, ne xa'ni' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te kuun' yuu' ndo' te tianu' a nuu' ndo' ndee kuví ra! ¡Ki'in' va ichi' ni kuní i ndasaiin i ndo'ó ndee naa xaa' iin nduxi' ña ndasaiin' ri' nduxi' kualí' si'e ri' tixín ndixín ri', ndisu ní xijín ndo'! ³⁸ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, nduxín ñuu ndo'. ³⁹ Te ka'an tu i xiin' ndo' ña küní ka ndo' yu'u ndee xaa kiví' ña ka'an ndo' xa'a' i ndii: "Sañu'u' va xto'o' e' Ndiosí ña kuaxi' kuenta a", kachi ndo' —ni kachi Jesús.

Ka'an Jesús xa'a' ña nduxín xachi' yukun' ka'nu'

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

24 Kii' keta' Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu' kua'an a ndii, ni kuyatín te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni xa'a' nia'á ña'a' ra saa kaa' yukun' jaan'. ² Te ni nakuiin Jesús nuu' ra ka'an a ndii:

—¿Xa'a' vi'e na'nu' nia kaa' ka'an ndo' nu'? Suu ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña sakuu' ña kaa' nduxín xachi', te ndee iin yuu' kütoto ta'an' ka —ni kachi a.

Ka'án Jesús ndee ña xka'ndia kii' xa kuyatin' ndi'i iin yivi'

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³Ndi'i jaan' te kua'an Jesús xiki' ña nani' Olivos xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni xikundu'u' a xiki' jaan'. Ikan' te ni kuyatin' siin' te nda'a' xa'a' a jaan' nuu' a, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ama koo ña ni ka'an un' xa'a' jaan'? ¿Te ndee ña ka'nu' nduu' ña xka'ndia te kundani ndu ña xa kuyatin' nandiko' un', te xakuyatin' tu ku'un ndiko' iin yivi'? —ni kachi ra xiin' a.

⁴Te ni nakuiin a nuu' ra ndii:

—Koto xiin' mii' va ndo', taxí ndo' kuni xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'ó. ⁵Sakan' ña kixin kua'a' te yivi', te tiin ndiaa kivi' i, te ka'an ra ña mii' ra nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú ne yivi', te kuni xa'an' ra kua'a' ne yivi'. ⁶Te kii' kuni ndo' kuento ña yoo ñu'u' mii' ka iin yivi', te kuni tu ndo' ña yoo a xika' iin yivi' ndii, koto xiin' mii' ndo' te kundi'ni ndo'. Kuachi ndii, kuni a ña koo ña jaan', ndisu tia'an kundi'i iin yivi' kii' sakan'.

⁷Kuachi ndii kunta'an' ne ndiee' iin ñuu xiin' ne ndiee' tu ku ñuu, te kunta'an' tu iin te xa'ndia chuun' nuu' iin ñuu xiin' inga te xa'ndia chuun' nuu' inga ñuu. Te kani' xaan' taan iin yivi', te koo tu kui'e, te koo va tu soko. ⁸Te sakuu' ña jaan' ndii, sakan' xa'ndu ña xito' koo kuiti' nduu' a.

⁹Sakan' te sanakua'a ne yivi' ndo'ó nda'a' te yivi', te sando'o' u'vi ra ndo'ó, te ka'ni' ra ndo'ó. Te kundasi' sakuu' ne yivi' iin yivi' ndo'ó xa'a' a ña ndikún ndo' yu'u. ¹⁰Kii' sakan' ndii, kua'a' ne yivi' nakoo ichi' Ndiosí, te sanakua'a ta'an' nia, te kundasi' ta'an' tu nia. ¹¹Te kua'a' va tu te ka'an tiakú tun vixi nakoo kivi' jaan'. Te kuni xa'an' ra kua'a' ne yivi'. ¹²Te xa'a' a ña xa mii' ndi'i' ña nia'a yoo iin yivi' ndii, kua'a' va ne yivi' nakoo ña kundani ta'an' nia. ¹³Ndisu yoo ka kundieni naa kundieni nuu' tundo'o' jaan' ndee so'o' ndi'i' ndii, natiin nia kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. ¹⁴Te ña nuu' ndii, kuni a ña ka'an ndoso' ne yivi' kani' iin yivi' tu'un va'a xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', te kuvi kuni so'o sakuu' ne yivi' iin yivi' xa'a' i, sakan' vi' te kundi'i iin yivi'.

¹⁵Sakan' na kuui' kii' kuni ndo' iin' ña kini kaa' mii' su'un naa ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', te ni nani' Daniel ndii, ndo'ó, ne ka'vi' ña yo'o' ndii, kuni a kundani ndo' a. ¹⁶Ne ndiee' ñu'u' Judea kii' sakan' ndii, na kunu nia ku'un nia tein iku'. ¹⁷Te yoo ka ndiee' xini' vi'e nia kii' sakan' ndii, na nda'ni nia vi'e nia nachii' nia ña'a nia. ¹⁸Te yoo ka xachuun' nuu' ñu'u' nia kii' sakan' ndii, na nandiko' nia vi'e nia xa'a' toto nia. ¹⁹Kivi' jaan' ndii, kundo'o' va ne ñu'u' si'e, te kundo'o' va tu ne sachichin' si'e

kuañu'ü. ²⁰ Ka'an va ndo' xiin' Ndiosí te na täxi a ña xaa kivi' jaan' yoo' vixin uun kivi' sábado, ña xinandiee' e'.

²¹ 'Kuachi ndii, kivi' jaan' ndii, koo tundo'o' ña ndee iin kivi' tia'an koo ndee kii' ni xa'a Ndiosí iin yivi' te ndee vitin, te ni ndee koo' ka tu a koo. ²² Te naa' ni xakuiti xto'o e' Ndiosí kivi' jaan' ndii, ndee iin ne yivi' kaku. Ndisu sakuiti ña'a' a xa'a' ña kundani a ne ni nakaxin a ndikun ichi' a.

²³ 'Sakan' na kuii' naa' yoo ka ka'an xiin' ndo' kivi' jaan' ndii: "Aan', koto ndo', yo'o' yoo ña nduu' Cristo, ña sakaku' yoo'", uun ka'an nia ndii: "Aan', koto ndo', kaa' yoo ña nduu' Cristo", kachi nia ndii, kandixa' ña'a' ndo'. ²⁴ Kuachi ndii kixin te kun' xa'an', te ka'an ña Cristo nduu' ra. Te sakan' tu kixin te ka'an tiaku' tun vixi. Te yivi' jaan' ndii, saa ra chuun' ka'nu' xini xa'an' xiin' chuun' ka'nu' ña nandan' ne yivi'. Te naa' ni kuv' ndii, ndee ne ni nakaxin Ndiosí ndikun ichi' a kun' xa'an' ra. ²⁵ Te naka'an' ndo' ña ni ka'an i ña kaa' xiin' ndo' ña kun' ka koo a. ²⁶ Sakan' na kuii', kii' ka'an nia xiin' ndo' ndii: "Aan', koto ndo', mii' taxin' kaa' xika' Cristo" ndii, ku'un ndo'. Uun kii' ka'an nia xiin' ndo' ndii: "Aan', koto ndo', tixin vi'e jaan' yoo si'e a" ndii, kandixa' ña'a' ndo'. ²⁷ Kuachi ndii, kii' nandiko' tukuu' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kun' sakuu' ne yivi' yu'u ndee naa xaa' a kii' xini nia yi'e ñu'u savi' kanii' ndivi'. ²⁸ Sakan' tu sakuu' e' xini ña mii' kandu'u' ña te'i ndii, ikan' kaku kua'a' tikoxi'.

So'o saa a kii' nandiko' Jesús iin yivi'

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-36; 17:25-36; 12:41-48)

²⁹ 'Te xa numi' tio' kii' ndi'i xka'ndia tundo'o' kivi' jaan' ndii, nda'va ñu'u, te sakan' tu yoo' ndii, natuun ka a, te koyo tu tiuun', te taan ndiee' sakuu' ña ndiee', ña yoo ndivi'. ³⁰ Sakan' te tuv' iin ña nia'a' ndivi' ña xa kuaxi yu'u, ña nduu' tu te yivi'. Ikan' te kuaku suchi' ini sakuu' nuu' ti'vi' ne yivi' iin yivi'. Te kun' nia kuaxi yu'u, ña nduu' tu te yivi' jaan', nuu' viko' xiin' kua'a' ya'a ña ndiee' xiin' ña yi'e ndatun' koo' chukuu'. ³¹ Te kii' nde'i ti'e' iin ndachuun' tun' nich'i, te ti'vi' i kua'a' angele, te nakaya a ne ni nakaxin Ndiosí. Te ndasain a sakuu' ne jaan', ne ndiee' kumi' saa' xaan' iin yivi' mii' kuaxi tachi', ndee mii' xa'a' iin yivi', te ndee mii' xa'a' ndivi'.

³² 'Kundani ndo' ña ka'an ndiaa yo'o' xa'a' saa xaa' tun' higuera kii' nduitia' nda'a' nu', te naka'ndi yuku nu' ndii, xini ndo' ña xa kuyatin' kuii kuun savi'. ³³ Te iin kachi tu saa a xiin' ndo'o' kii' kun' ndo' koo ña ni ka'an i xiin' ndo' jaan' ndii, kundani ndo' ña xa kuyatin' kuii kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

³⁴Ñā ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, ñā kuní ka kuví sakuu' ne ndiee' iin yivi' vitin te xka'ndia sakuu' ñā jaan'. ³⁵Ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi' ndii, ndoñu'u' a, ndisu tu'un yu'u' yu'u' ndii, kōo' kivi' ndoñu'u' a.

³⁶'Ndisu ndee kivi' xiin' ndee hora xka'ndia ñā jaan' ndii, ndee iin ne yivi' xini a, ni ndee ángele ñā ndiee' ndivi'. Süu' jaan' ndii miji' yuva' i kuiti' xini amaa xaa' kivi' jaan'.

³⁷'Kuachi ndii, saa nii' ni kuu ne yivi' kii' ni xika Noé xta'an' iin yivi' ndii, nii' sakan' kuu tu ne ndiee' iin yivi' kii' kixin tukuu yu'u, ñā nduu' tu te yivi'. ³⁸Kuachi ndii saa nia naa ni xaa ne jaan' kii' tia'an doñu'u' iin yivi' xiin' savi'. Kivi' jaan' ndii, xaxi' ne yivi' ñā'a, te xi'i' nia, te tunda'á' nia ndee ni xaa kivi' ñā ni ndi'vi' Noé tixin tundoo' chie. ³⁹Te kōo' a naá nimá nia ndee kii' ni xaa ñā ni kañuu ñā'a' tikui savi', te ni doñu'u' iin yivi'. Sakan' tu saa ne yivi' kii' kixin tukuu yu'u, ñā nduu' tu te yivi'.

⁴⁰'Kivi' jaan' ndii, naa' xachuun' inga' uvi ta'an te yivi' ndii, iin ndaa' ra na'in i te inga ra ndii, ndoo. ⁴¹Te naa' ndiko' inga' uvi ta'an ñā'a' ndii, iin ndaa' a' na'in i, te inga a' ndoo. ⁴²Xa'a' a jaan' na koo tu'va naa yoo tu'va ndo', sakan' ñā xini ndo' ndee kivi' kixin tukuu yu'u, ñā nduu' xto'o ndo'.

⁴³'Ndisu kundani ndo' ñā ka'án i xiin' ndo', kuachi ndii, naa' xini te xiin' vi'e ndee hora ñuu kixin te kui'na' vi'e ra ndii, koo tu'va ra te taxí ra ki'vi te jaan' vi'e ra. ⁴⁴Sakan' na kuii' kuní a koo tu'va tu ndo'ó, kuachi ndii xini ndo' ndee kivi' kuiti' kixin tukuu yu'u, ñā nduu' tu te yivi'.

**Yo'o' sania'á Jesús saa xaa' iin te xika' nuu' te
yoo tu'va kii' nandiko' xto'o ra**

(Lc. 12:41-48)

⁴⁵'Naa' yoo iin te xika' nuu', te nduu' te xachuun' ndaku, te kuu' kaxi' tu ra ndii, te jaan' sakuiso' chuun' xto'o ra te ka'ndia chuun' ra nuu' inga te xachuun' nuu' xto'o ra jaan', te taxí ra ñā kuxi te jaan' sava ni hora ñā kuní a. ⁴⁶Va'a va ketā te xika' nuu' jaan' naa' kii' nandiko' xto'o jaan' te kuni ra ñā xaa' te jaan' chuun jaan'. ⁴⁷Ñā ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, taxí xto'o jaan' ñā ka'ndia chuun' te jaan' nuu' sakuu' ñā kumi' ra. ⁴⁸Ndisu naa' ka'an te xika' nuu' jaan' xiin' nimá ra ndii: "Kuu kuachi va xto'o e' te nandiko' a", kachi ra. ⁴⁹Te xa'a' ra kutun' ra inga ne xika' nuu' nuu' xto'o jaan', te xa'a' ra kuxi saka ra, te ko'o ra xiin' te xini. ⁵⁰Te nandiko' xto'o jaan' kivi' ñā kōo' a naá nimá ra xiin' hora ñā xini ra ndii, ⁵¹sando'o' u'vi xava'a ñā'a' xto'o jaan', te sko'ni' ñā'a' a miil' ñu'u' ne xasuvi' xiin' miji', te ikan' kuaku u'vi ra ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u ra.

Yo'o' ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' uxí ta'an ña'a' sava

25 'Kii' sakan' ndii, kunduu ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndee naa ni ndo'o uxí ta'an ña'a' sava, ne ni kii'in kaa tuún te ni kiee nia kua'an nata'an' nia xiin' te tunda'á'. ² U'un ta'an nia ndii, ne naa' kuu' nduu' nia, te inga u'un ta'an nia ndii, ne kuu' kaxi' nduu' nia. ³ Ne naa' kuu' jaan' ndii, ni kii'in nia kaa tuún nia, ndisu ni ni'i' ka nia xa'an oliva ña taan nia tixin a. ⁴ Ndisu ne kuu' kaxi' jaan' ndii, ni'i' siin' ka nia xa'an oliva xiin' kaa tuún nia. ⁵ Te xa'a' a ña kuachí xika' te tunda'á' jaan' ndii, ni ko'ni ma'na nuu' sakuu' nia, te ni kixin ndi'i' nia. ⁶ Te na ñuu jaan' ni tiaku ka'án ti'e' ne yivi' ndii: “Xa kuaxi te tunda'á', kuan kiee ndo' te natiin ña'a' ndo'”, ni kachi nia. ⁷ Sakan' te sakuu' ne sava jaan' ndii, ni ndokoo nia, te ni ndasava'a nia kaa tuún nia. ⁸ Ikan' te ni ka'an ne naa' kuu' jaan' xiin' ne kuu' kaxi' ndii: “Saa ndo' ña va'a te taxí ndo' sie xa'an ndo' nda'a' ndu, sakan' ña xa kuni nda'va kaa tuún nuu' ndu”, ni kachi nia. ⁹ Ndisu ni ka'an ne kuu' kaxi' jaan' xiin' nia ndii: “Küvi taxí ndu a, kuachi ndii ñani a koo tuún nuu' sakuu' e'. Va'a ka ku'un kii'in ndo' a mii' ndiee' ne xiko' a, te sata' ndo' a xa'a' mii' ndo'”, ni kachi nia. ¹⁰ Te kii' kuan sata' nia xa'an jaan' ndii, ni xaa te tunda'á' jaan'. Te ni ko'ni ne kuu' kaxi' jaan' xiin' ra vi'e mii' yoo viko' jaan', te ni ndasi ra vitu' yi'e' vi'e. ¹¹ Te ni kuna'a' te ni ndekuie ne naa' kuu' jaan', te ni ka'an nia ndii: “Tákuie, saa un' ña va'a, te nunia' un' yi'e' nuu' ndu. Tákuie, saa va un' ña va'a te nunia' un' yi'e' nuu' ndu”, ni kachi nia. ¹² Ndisu ni ka'an te jaan' xiin' nia ndii: “Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, xini i ndo'ó”, ni kachi ra. ¹³ Xa'a' a jaan' na kuu' koo tu'va va ndo', sakan' ña xini ndo' ndee kivi' uun amaa kuiti' kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

Yo'o' ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' uní ta'an te xika' nuu'

(Lc. 19:11-27)

¹⁴ Sakan' ña, ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndee naa iin te yivi', te ni ketā kua'an xika'. Kii' kuní ka ku'un ra ndii, ni kana ra te xika' nuu' nuu' ra, te ni sakuiso' chuun' ña'a' ra nuu' ña'a' ra. ¹⁵ Te yivi' jaan' ndii, xini ra saa xito' küvi sachuun' i'in te xika' nuu' nuu' ra jaan', sakan' na kuu' ni taxí ra u'un mii' xu'un' oro nda'a' iin ra, te nda'a' inga ra ni taxí ra uvi' mii' xu'un' oro, te nda'a' inga ka ra ni taxí ra iin mii' xu'un' oro. Sakan' te ni ketā xto'o jaan' kua'an ra. ¹⁶ Te te ni kii'in u'un mii' xu'un' oro jaan' ndii, numi' te ni xa'a' xachuun' ra xiin' a, te ni kanando ra inga u'un mii' xu'un' oro xiin' a. ¹⁷ Te sakan' tu, te ni kii'in uvi' mii' xu'un'

oro jaan' ndii, iin kachi ni xaa ra, te ni kanando ra inga uvi mií xü'un' oro xiin' a. ¹⁸Ndisu te ni ki'in iin mií kuiti' ndii, ni keta ra kua'an ra, te ni xatia ra nu'u', te ni tisi'e ra xü'un' xto'o ra jaan'.

¹⁹Te kij' ni xka'ndia kua'a' kuiya ndii, ni nandiko' xto'o jaan', te ni xa'a nakán ra kuenta nuu' sakuu' te xika' nuu' jaan' xa'a' xü'un' jaan'. ²⁰Te ni xaa xi'na te ni ki'in u'un mií xü'un' oro jaan' ni'i' ra inga u'un mií ka a ka'an ra xiin' xto'o ra jaan' ndii: "Tákuie, ni taxi un' u'un mií xü'un' oro nda'a' i, ikan a ni'i' i yo'o', te ni kanando a inga u'un mií ka", ni kachi ra. ²¹Sakan' te ni ka'an xto'o ra xiin' ra ndii: "Va'a va ni xaa un'. Yo'ó ndii, iin te xika' nuu' va'a nduu' un'. Xa'a' a ña ni xachuun' ndaku un' xiin' ña sie ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó nuu' kua'a' ka ña'a. Nia'a, te nduun un' xiin' ña kuatia' nimá yu'u, ña nduu' xto'o un'", ni kachi ra. ²²Te ni xaa tu te ni ki'in uvi mií xü'un' oro jaan', te ni ka'an ra ndii: "Tákuie, ni taxi un' uvi mií xü'un' oro nda'a' i, te yo'o' ni'i' i inga uvi mií ka ña ni kanando a", ni kachi ra. ²³Sakan' te ni ka'an xto'o ra xiin' ra ndii: "Va'a va ni xaa un'. Yo'ó ndii, iin te xika' nuu' va'a nduu' un'. Xa'a' a ña ni xachuun' ndaku un' xiin' ña sie ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó nuu' kua'a' ka ña'a. Nia'a, te nduun un' xiin' ña kuatia' nimá yu'u, ña nduu' xto'o un'", ni kachi ra. ²⁴Te ni xaa tu te ni ki'in iin mií xü'un' oro jaan', te ni ka'an ra ndii: "Tákuie, xini yu'u ña iin te kui'e va nduu' yo'ó, te kendiaa' un' ña'a mii' koo' a ni chi'i un', te nakaya tu un' ña'a mii' ni kiku' un' ndikin'. ²⁵Xa'a' a jaan' na ni yi'vi i, te ni xa'an i, te ni tisi'e i xü'un' yo'o' tixin nu'u'. Sakan' na kuii' yo'o' ni'i' i xü'un' ña nduu' ña'a un'", ni kachi ra xiin' xto'o jaan'. ²⁶Ndisu ni ka'an xto'o ra jaan' xiin' ra ndii: "Yo'ó ndii, te xika' nuu' nia'a nduu' un', te suxan' tu un'. Sakan' ña naa' xini un' ña kendiaa' i ña'a mii' ni chi'i i, te nakaya tu i ña'a mii' ni kiku' i ndikin' ndii, ²⁷va'a ka naa' ni chinaa' un' xü'un' i jaan' mii' kanando a xata' a, te na'in i a kii' nandiko' i", ni kachi ra xiin' te xika' nuu' nia'a jaan'. ²⁸Sakan' te ni ka'an xto'o jaan' xiin' inga te ita' jaan' ndii: "Tu'un ndo' xü'un' oro jaan' nda'a' te kaa', te nataxi ndo' a nda'a' te xa kumi' uxí ta'an xü'un' oro. ²⁹Kuachi ndii, yoo ka kumi' ña'a ndii, natiin ka nia a, te yoo ka koo' a kumi' ndii, ndee ña sie ña kumi' nia kiee nda'a' nia. ³⁰Te te xika' nuu' te kuasa' kuni kaa' ndii, xita' ndo' nda'a' ra skana' ndo' ndee ki'e mii' iin yavi, te ikan' kuaku ra ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u ra", kachi xto'o jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús saa saa a kii' sana'má a ne yivi'

³¹Kii' kixin yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kixin i xiin' ndiee' ndatun' koo' chukuu', te saa xinunduü xiin' i kixin sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' i. Te kundu'u' i nuu' tei ka'nu' ndatun' koo' chukuu'

mii' ka'ndia chuun' i. ³²Te sakuu' nuu' ne yivi' iin yivi' nakaya nuu' i. Te nakaxin siin' ña'a' i ndee naa xaa' te paxto kii' natava' siin' ra mbee tein tixu'u'. ³³Te tandiee i ne nduu' ndee naa mbee jaan' nda'a' kua'a i, te ne nduu' ndee naa tixu'u' jaan' nda'a' itin i. ³⁴Sakan' te ka'an yu'u, te nduu' rey, xiin' ne ndiee' nda'a' kua'a i ndii: “Ndo'ó, ne ni sañu'u' yuva' i ndii, ña'a' ndo' te ndi'vi' ndo' mii' xa'ndia chuun' a, mii' ni sakoo' tu'va a xa'a' ndo' ndee kii' kuni ka kua'a iin yivi'”. ³⁵Kuachi ndii ni taxí ndo' ña ni xixi i kii' ni xi'i i soko, te ni taxí tu ndo' tikui ni xi'i i kii' ni ichi ini i, te ni natiin ndo' yu'u vi'e ndo' kii' ni nduu i te kua'an ichi', ³⁶te ni taxí ndo' toto kui'nu i kii' ni xika iin' vichi' i, te ni xa'an koto ndo' yu'u kii' ni kuni kuví i, te ni xa'an koto tu ndo' yu'u kii' ni naa i vi'e kaa”, kachi i xiin' ña. ³⁷Sakan' te ka'an ne ndaku nimá nuu' Ndiosí ndii: “Táku'e, çama ni xini ndu ni xi'i un' soko, te ni taxí ndu ña ni xixi un'? Uun, çama ni ichi un' tikui, te ni taxí ndu ra' ni xi'i un'? ³⁸Te, çama ni xini ndu kua'an un' ichi', te ni natiin ndu yo'ó vi'e ndu? Uun, çama ni xini ndu xika iin' vichi' un' te ni taxí ndu toto kui'nu un'? ³⁹Uun, çama ni xini ndu kuni kuví un', te ni xa'an koto ndu yo'ó? Uun, çama ni xini ndu naá un' vi'e kaa, te ni xan koto tu ndu yo'ó?”, kachi ña. ⁴⁰Te ka'an yu'u, te nduu' rey, xiin' ne jaan' ndii: “Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ña va'a ña ni xaa ndo' xa'a' ne ta'an i, ne kualí kuu' so'o yo'o' ndii, ndee naa xiin' mii' i ni xaa ndo' a”, kachi i xiin' ña.

⁴¹Sakan' te ka'an tu yu'u, te nduu' rey, xiin' ne ndiee' nda'a' itin i ndii: “Ndo'ó, ne ni nacha'an ni xaa Ndiosí ndii, kuan ndia'a ndo' nuu' i te ku'un ndo' mii' koo' kivi' nda'vá ñu'u, ña ni xa'a Ndiosí xa'a' ña ndiva'a xiin' xa'a' sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' ña jaan'. ⁴²Kuachi ndii ni taxí ndo' ña kuxi i kii' ni xi'i i soko, te ni taxí tu ndo' tikui ko'o i kii' ni ichi ini i, ⁴³te ni natiin tu ndo' yu'u vi'e ndo' kii' ni nduu i te kua'an ichi', te ni taxí tu ndo' toto kui'nu i kii' ni xika iin' vichi' i, te ni xa'an koto tu ndo' yu'u kii' ni kuni kuví i, ni ndee kii' ni naa i vi'e kaa”, kachi i xiin' ña. ⁴⁴Sakan' te ndatu'un' tu ne jaan' yu'u ndii: “Táku'e, çama ni xini ndu ni xi'i un' soko, uun ni ichi un' tikui, uun amaa ni xini ndu kua'an un' ichi', uun ni xini ndu xika iin' vichi' un', uun amaa ni xini ndu kuni kuví un', uun ni naa un' vi'e kaa, te ni xa'an koto tu ndu yo'ó?”, kachi ña. ⁴⁵Te ka'an yu'u, te nduu' rey, xiin' ne jaan' ndii: “Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ña va'a, ña ni xaa ndo' xa'a' ne ta'an i, ne kualí kuu' so'o yo'o' ndii, ndee naa xiin' mii' i ni xaa ndo' a”, kachi i xiin' ña. ⁴⁶Te sakuu' ne jaan' ku'un mii' koo ña tundo'o' ndee ndi'i ni kivi'. Te ne ndaku nimá nuu' Ndiosí jaan' natiin kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' —ni kachi Jesús.

**So'o ni xaa a kii' ni ndatu'un' tuni te
kuu' ka'nu' saa kuvu ka'ni' ra Jesús**

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

26 Kii' ndi'i ni ka'an Jesús sakuu' na jaan', te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

²—Xini ndo' ndii, ndee uvi ta'an kivi' kuni te koo viko' pascua, te yu'u, na nduu' tu te yivi' ndii, sanakua'a te yivi' yu'u nda'a' te kuu' nuu' te ka'ni' ra yu'u nuu' krusin —ni kachi a.

³Te kivi' jaan' ni nakaya ki'in' sutu kuu' nuu' xiin', te sania'a tu'un ndei' Ndiosi, xiin' te xixa nuu' nuu' vi'e sutu ka'nu', te ni nani Caifas. ⁴Te ni ndatu'un' tuni ra saa saa ra te tiin ra Jesús xiin' na maña te ka'ni' na'a' ra. ⁵Te ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Saa e' na jaan' kii' yoo viko' koto ka nakuchi ne ndiee' nuu yo'o' —ni kachi ra.

**So'o ni xaa a kii' ni sakaa' iin na'a' xa'an
xavixin' xini' Jesús nuu Betania**

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶Te kii' ndu'u' Jesús nuu Betania vi'e Simón, te ni kuni kuvu kui'e te'i ndii, ⁷ni kuyatin iin na'a' nuu' a xiin' iin limita yuu' na ni ku'a'a xiin' alabastro. Te chitu' vi' na jaan' nu'u' xa'an xavixin' koo' chukuu' na ndiaa ya'vi' xava'a. Te ni ta'vi' a' limita jaan', te ni sakaa' a' xa'an jaan' xini' Jesús kii' ndu'u' a xixi' a nuu' mesa. ⁸Te kii' ni xini te nda'a' xa'a' Jesús na jaan' ndii, ni nasaa' ra te ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Va'a xachi' xitía saka xa'an xavixin' kaa'. ⁹Sakan' na, va'a ka naa' ni ke'vi' a te kondia ya'vi' a kua'a' xu'un', te xiin' na jaan' kuvu chindiee' e' ne nda'vi kuu' —ni kachi ra.

¹⁰Te kii' ni xini so'o Jesús na ni ka'an ra jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Na koo a sakan', kuachi ndii iin chuun va'a ni xaa a' xa'a' i. ¿Ndichun na sataña'a' na'a' ndo'? ¹¹Sakan' na ne nda'vi kuu' ndii, ndee ndi'i' ni kivi' koo nia xiin' ndo' te kuvu chindiee' na'a' ndo' amaa ka kuni ndo', ndisu yu'u ndii, siu' ndee ndi'i' ni kivi' kaka i tein ndo'. ¹²Sakan' na ni sakaa' a' xa'an xavixin' nu'u' nde'i i te koo tu'va i te ndiee i kii' kuvu i. ¹³Na ndaku ka'an i xiin' ndo' na mii' ka iin yivi' mii' ka'an ndoso' ne yivi' tu'un va'a xa'a' i ndii, ka'an tu nia xa'a' na ni xaa na'a' yo'o' xiin' i, te naka'an' na'a' ne yivi' —ni kachi Jesús.

**So'o ni xaa a kii' ni taxi Judas kuento ra
ña sanakua'a ra Jesús nda'a' te kuu' ka'nu'**

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴Sakan' te, iin te uxí uvi, te ni nani' Judas Iscariote ndii, ni xa'an ra nuu' sutu kuu' nuu', ¹⁵te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—¿Saa cha'vi ndo' yu'u te sanakua'a i Jesús nda'a' ndo'? —ni kachi ra.

Te ni taxi te jaan' oko uxí ta'an xu'un' plata nda'a' ra. ¹⁶Te ndee kii' sakan', te ni xa'a' ra nanduku' ra saa saa ra te sanakua'a ra Jesús nda'a' te jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni xixi Jesús ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷Te kivi' nuu' ña yoo' viko', ña xixi' ña xita' va'a ña kōo' yuchi' levadura saká xiin' ndii, ni kuyatín te nda'a' xa'a' Jesús nuu' a. Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Mii' kuní un' ku'un sava'a ndu ña kuxi e' xa'a' viko' pascua? —ni kachi ra.

¹⁸Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuu mii' ndu'u' iin te yivi', te ka'an ndo' xiin' ra ndii: “Ka'án xto'o e' ndii: Nā'a' ka te kuví i, te kuni kuxi i ña xaxi' xa'a' viko' pascua xiin' te nda'a' xa'a' i vi'e un'”, kachi ndo' —ni kachi a.

¹⁹Te ni saxinu te nda'a' xa'a' a jaan' saa nii' ni ka'an chuun' a xiin' ra, te ni xava'a ra ña xaxi' xa'a' viko' pascua jaan'.

²⁰Te kii' ni kuñuu nuu' ndii, ni xaa Jesús ikan', te ni xikundu'u' a xiin' te uxí uvi ta'an jaan' nuu' mesa. ²¹Te kii' ndu'u' a xixi' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña iin ndo'ó sanakua'a yu'u nda'a' te kuu' nuu' —ni kachi a.

²²Sakan' te ni xa'a' kusuchi' ini sakuu' te jaan', te ni xa'a' ndatu'un' ña'a' i'in ra ndii:

—¿Tee' yu'u kachi un' ni, tákuie? —ni kachi i'in ra xiin' a.

²³Sakan' te ni nakuiin a ka'án a ndii:

—Iin ndo'ó, te sé'vi inga' xita' va'a xiin' i tixin ko'o' i vitin, nduu' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan'. ²⁴Ndee saa ka ni ndii, yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, xa ikan' yoo i kua'an i naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án xa'a' i. Ndisu chie va tundo'o' kundo'o' te sanakua'a yu'u. Ndee va'a ka nduu' a nuu' te jaan' naa' ni tuví ra —ni kachi a.

²⁵ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Judas, te xito' sanakua'a ña'a' jaan' nda'a' te kuu' nuu' ndii:

—¿Tee' yu'u kachi un' ni, maestro? —ni kachi ra xiin' a.

Te ni nakuiin a nuu' ra ndii:

—Uun, suvi un' —ni kachi a.

²⁶ Te kii' ndu'u' Jesús xixi' a xiin' ra ndii, ni ki'in a xita' va'a, te ni taxi a ña chindani Ndiosí xa'a' a, te ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxi ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a ka'an a ndii:

—Ki'in ndo' a te kuxi ndo', ña yo'o' nduu' ñu'u' nde'i i —ni kachi a.

²⁷ Sakan' te ni ki'in a iin copa, te ni taxi a ña chindani Ndiosí, te ni taxi ña'a' a nda'a' te jaan' ka'an a ndii:

—Ko'o sakuu' ndo' te' yo'o'. ²⁸ Kuachi ndii te' naá tixin ña yo'o' nduu' ní' i ña kuitja xa'a' kuachi kua'a' ne yivi', te xiin' ña ka'a' taxi' xa'a' Ndiosí ña chikandu'u' a iin kuento xaa' xa'a' nia te sandoyo' a kuachi nia. ²⁹ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña ndee vitin ndii, ko'o ka i vino, te' kua'a' xiin' uva, ndee kii' xaa' kivi' ña ko'o tukuu i vino xaa' xiin' ndo' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí —ni kachi Jesús.

³⁰ Te kii' ndi'i ni xita ra yaa, nuu' Ndiosí, te ni kicee ra kua'an ra xiki' ña nani' Olivos.

Yo'o' ka'an Pedro ña nakoo iin ndaa' ra Jesús

(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³¹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Sakuu' ndo'ó nakoo iin ndaa' yu'u ñuu nunu' naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Taxi i ka'ni' te yivi' te paxto, te kiku mbee sana ra”, kachi a. ³² Ndisu kii' natiaku i ndii, xi'na yu'u ku'un ñu'u' Galilea te sakan' ndo'ó —ni kachi a.

³³ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tee' ndee nakoo sakuu' te kaa' yo'ó ndii, ko'o' kivi' saa yu'u sakan' —ni kachi ra.

³⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' un' ña ñuu vitin, kii' kuní ka kana nduchié ndii, xa uní ichi' ni ka'an un' ña xini un' yu'u —ni kachi a.

³⁵ Te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tee' ndee xata'an kuví i xiin' un' ndii, ka'an i ña xini i yo'ó —ni kachi ra.

Te iin ni nda'a' ni ka'an sakuu' ra xiin' a.

Ka'án Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mii' nani' Getsemaní

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶ Sakan' te nī xaá Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a iin xaan' mii' nani' Getsemaní, te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Kundíee ndo' yo'o'. Na ku'un i kaá' te ka'an i xiin' Ndiosí —nī kachī a.

³⁷ Te nī naka a Pedro xiin' uvi saa' tiaa si'e Zebedeo. Te nī xa'a' ndi'nī nimá a, te suchi' ya'a tu inī a. ³⁸ Te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Suchi' xava'a inī i ndee xa yoo' i kuvī i. Ndoō ndo' yo'o', te kundīto ndo' xiin' i —nī kachī a.

³⁹ Sakan' te nī xa'an a ndoso' jaan', te nī xikuiin xiti' a, te nī ka'an a xiin' Ndiosí ndii:

—Tata yuva' i, naa' kuní un' ndii, tāxi un' kundo'o' i tundo'o' chie yo'o' ña nduu' ndee naa tikui uva. Ndisu saa un' ña kuní yu'u, süu' jaan' ndii ña kuní mii' un' —nī kachī a.

⁴⁰ Ikan' te nī nandiko' a mii' ndiee' te nda'a' xa'a' a, te nī xini a ndiee' ra kixín ra. Te nī ka'an a xiin' Pedro ndii:

—Saa ka vi' tu nī kuvī kundīto ndo' ndee iin ndaa' hora xiin' i.

⁴¹ Koo ñu'u' inī va ndo' te ka'an ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te köyo ndo' nuu' ña xito' kua'a ña kinī ndo'ó. Kuní nimá ndo' saa ndo' ña kuní Ndiosí, ndisu ñu'u' nde'i ndo' ndii, kündieni a —nī kachī a xiin' ra.

⁴² Te nī xa'an nī tukuu a, te nī ka'an a xiin' Ndiosí ichi' ña uvi ndii:

—Tata yuva' i, naa' kuvī katani nda'a' un' te kundo'o' i tundo'o' chie yo'o' ndii, na xinu ña kuní mii' un' —nī kachī a.

⁴³ Te kijī nī nandiko' tukuu a mii' ndiee' ra jaan' ndii, nī xini a ndiee' ra kixín tukuu ra. Sakan' ña chitu' vi' nduchi' nuu' te jaan' ñu'u' ma'na. ⁴⁴ Te nī nakoo ña'a' a, te kua'an nī tukuu a te ka'an a xiin' Ndiosí naa ña xa nī ka'an a ña nuu'. ⁴⁵ Sakan' te nī nandiko' nī tukuu a mii' ndiee' te nda'a' xa'a' a jaan', te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa kuvī kusun ndo' vitin te ndiee' ndo'. Koto ndo', xa nī xaá hora ña sanakua'a ra yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' te ndiso' kuachī. ⁴⁶ Ndondichi' ndo' te ku'un e', xa kuyatin' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan' —nī kachī a.

So'o nī xaá a kijī' nī tiin te yivi' Jesús

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Te kijī' iin' ka Jesús ka'an a, te nī xaá Judas, te nī nduu' iin te uxī uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, xiin' kua'a' va ne yivi' ndiso' nīa ichi xiin' karoti. Te ne jaan' ndii, sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ñuu nī

tianu' ña'a'. ⁴⁸Te te sanakua'a ña'a' ndii, xa ni ka'an ra saa nia'a ra yoo nduu' Jesús ka'an ra ndii:

—Te chito i nuu' kii' nakuatu ña'a' i nduu' te jaan', te jaan' tiin ndo' —ni kachi ra.

⁴⁹Sakan' te ni kuyatin ra mii' iin' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Ndee kaa' tuku' uun, maestro —ni kachi ra.

Te ni chito ra nuu' a. ⁵⁰Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Chie kua'a, ¿ndichun kuaxi un'? —ni kachi a.

Sakan' te ni kuyatin te yivi' kua'a' jaan', te ni tiin ra Jesús.

⁵¹Ndisu iin te iin' xiin' a ikan' ndii, ni xta'ni' ra ichi ra, te ni xa'ndia ra so'o te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu'. ⁵²Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Taxa'a un' ichi un' mii' naa a. Sakan' ña yoo ka xa'ni' xiin' ichi ndii, xiin' ña jaan' tu kuvu' mii' ra. ⁵³¿Náa xini un' ña kuvu' ka'an nda'vi i xiin' yuva' i vitin, te ti'vi' a ya'a uxu' uvi' ti'vi' ángele te chindiee' a yu'u? ⁵⁴Ndisu naa' saa a sakan' ndii, kuvu' xinu' ña yoso' nuu' tutu' Ndiosí xa'a' i mii' ka'an a ña kuní a kundo'o i —ni kachi a.

⁵⁵Xaka'an e' te ni ndatu'un' Jesús ne jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaxi ndo' te tiin ndo' yu'u xiin' ichi xiin' itun' ndee naa iin te kui'na' vi'? Kua'a' kivi' ni iin i tein ndo' sania'á i nuu' ki'e yukun', te ni tiin' ndo' yu'u. ⁵⁶Ndisu kuní a xka'ndia ña yo'o' te xinu' ña yoso' nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'an ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a xta'an' —ni kachi Jesús.

Sakan' te ni nakoo ña'a' sakuu' te nda'a' xa'a' a, te ni xinu ra.

So'o ni xaa a kii' ni sana'má te kuu' ka'nu' Jesús

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷Te yivi', te ni tiin Jesús ndii, ni xan ndiaká ña'a' ra vi'e sutu ka'nu', te nani' Caifás. Te ikan' ni nakaya te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te xixa nuu' ñuu jaan'. ⁵⁸Ndisu Pedro ndii, xika' xika' ndikún ra kua'an ra xata' te yivi' jaan' ndee ni nda'ni ra nuu' ki'e sutu ka'nu' jaan'. Te ni xikundu'u' ra xiin' te xíin', te xito' yukun', te kuní ra saa kun ndiko' sakuu' ña jaan'. ⁵⁹Te sutu kuu' nuu', xiin' te xixa nuu' ñuu, xiin' sakuu' te kuu' ka'nu', te ni nakaya ikan' ndii, nanduku' ra te ka'an tun vixi xa'a' Jesús te kuvu' ka'an ra ña xata'an kuvu' a xa'a' ña jaan'. ⁶⁰Ndisu koo' ndee iin a ni na'in ra, tee' ndee kua'a' ne yivi' ni tiin kuachi ndii' ña'a'. Te ndii, ndee ndi'i' ndoso' te ni ndekuie uvi' ta'an te yivi', te ni tiin' kuachi ndii' ña'a' ra ⁶¹ka'an ra ndii:

—Ni ka'an Jesús yo'o' ndii: “Kuvu' tani i yukun' Ndiosí, te uní kivi' kuiti', te xa ni nakani i inga a”, ni kachi ra —ni kachi te jaan'.

⁶²Sakan' te ni ndondichi sutu ka'nu' jaan', te ni ndatu'un' ra Jesús ndii:

—¿Ndichun na kōo' a kuvī ka'an xachi' un'? ¿Ndee xa'a' na tiin' kuachi ne yivi' kaa' yo'ó? —ni kachi ra.

⁶³Ndisu Jesús ndii, ni nakuiin xachi' a. Sakan' te ni ka'an sutu jaan' xiin' a ndii:

—Xiin' ndiee' Ndiosí tiaku ka'án chuun' i xiin' un' ña ka'an un' xiin' ndu naa' yo'ó nduu' Cristo, si'e Ndiosí —ni kachi ra.

⁶⁴Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Mii' yo'ó ka'án ña suvi i. Te ka'án ka i xiin' ndo' ña ndee vitin kunī ndo' ña yu'u, ña nduu' tu te yivi', kii' kundu'u' i nda'a' kua'a Ndiosí ka'nu' koo' chukuu', te kunī tu ndo' kii' kixin i nuu' viko' ndivi' —ni kachi a xiin' ra.

⁶⁵Sakan' te ni ndata' sutu jaan' toto ra xa'a' a ña ni nasaa' ra, te ni ka'an ra ndii:

—Ni kani'a' a ra xa'a' Ndiosí, sakan' na kiii' küní ka ne yivi' ndiee yu'u' nuu' e' xa'a' ra. Sakuu' ndo' ni xini so'o ña kani'a' a ra xa'a' Ndiosí. ⁶⁶¿Saa tuu ndo'? —ni kachi sutu jaan'.

Te ni nakuiin ne jaan' ka'án nia ndii:

—Xata'an kuvī ra —ni kachi nia.

⁶⁷Sakan' te ni kondia tiasí'i te yivi' nuu' a, te ni kuun iki' tu ña'a' ra. Te sava tukū ra ni sa'ndia' nuu' a ⁶⁸te ka'án ra xiin' a ndii:

—Yo'ó, te ka'án ña nduu' un' Cristo, nakuni un' yoo ni kani yo'ó —kachi ra.

Ka'án Pedro ña xini ra Jesús

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:55-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹Te kii' ndu'u' Pedro nuu' ki'e ndii, ni kuyatin iin ña' xika' nuu', te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Ni xika tu yo'ó xiin' Jesús, te ni kiee ñu'u' Galilea, kaa' —ni kachi a'.

⁷⁰Ndisu ni kiee yu'u' ra ka'án ra xiin' a' nuu' sakuu' ne ndiee' jaan' ndii:

—Xini i ndee xa'a' ka'án un' —ni kachi ra.

⁷¹Te kii' kua'an ketā ra yi'e' jaan' ndii, ni xini ña'a' inga ka ña' xika' nuu'. Te ni ka'an a' xiin' ne ita' yatin jaan' ndii:

—Ni xika tu te yo'o' xiin' Jesús, te ni kiee ñuu Nazaret, kaa' —ni kachi a'.

⁷²Ndisu tukū ni ni ka'an ra ña xini ña'a' ra naka'an' ra ndee kivi' Ndiosí ka'án ra ndii:

—Xini yu'u te yivi' kaa' —ni kachi ra.

⁷³ Te nuu' vā ni xka'ndia, te ni kuyat̄in ne ita' jaan', te ni ka'an niā xiin' rā ndii:

—Ñā ndaku xna'ā nduu' ā ndii, ni xikā tū yo'ó xiin' te kāa', sakan' ñā iin kachī ndatu'un' un' naa ndatu'un' ne Galilea —ni kachī niā.

⁷⁴ Sakan' te ni xa'a' rā kania'ā xiin' mii' mii' rā, te ka'an tū rā kivi' Ndiosí ndii:

—Xinī yu'u te yivi' kāa' —ni kachī ra.

Te na ni ñā jaan' ka'an ra, te ni kanā nduchié. ⁷⁵ Sakan' te ni naka'an' Pedro ñā xā ni ka'an Jesús xiin' rā ndii: “Ñā kuní kā kanā nduchié ndii, xā uní ta'an ichi' ni ka'an un' ñā xinī un' yu'u”, ni kachī ā xiin' rā. Te kii' ni ket̄a rā ikan' ndii, ni xakū suchi' iní vā ra.

So'ó ni xaā ā kii' ni sanakua'a te yivi' Jesús nda'a' Pilato

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

27 Ni kitu' so'ó, te ni nakayā sakuu' sutū kuu' nuu' xiin' te xixā nuu' ñuu, te ni nakatā rā kuento rā te sanakua'a rā Jesús nda'a' te romano te ka'ni' ña'a' ra. ² Ndi'i jaan', te ni satiin̄ ña'a' ra, te ni nakā ña'a' ra, te ni xa'an sanakua'a ña'a' ra nda'a' Poncio Pilato, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' jaan'.

So'ó ni xaā ā kii' ni xa'ni' xiin' mii' Judas

³ Kii' ni xinī Judas, te ni sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' ka'nu', ñā xā ni katun' te jaan' Jesús te kuv̄i ā ndii, ni natuvi' iní vā ra. Te ni sanandiko' rā okō ux̄i ta'an xu'un' plata jaan' nda'a' sutū kuu' nuu' xiin' te xixā nuu' ñuu jaan'. ⁴ Te ni ka'an rā ndii:

—Ni xaā ī kuachī, sakan' ñā ni sanakua'a ī iin te kōo' kuachī —ni kachī ra.

Te ni ka'an te jaan' xiin' rā ndii:

—Kōo' kuenta kumi' ndu xa'a' ñā jaan', kuachī mii' un' nduu' ā —ni kachī ra.

⁵ Sakan' te ni xat̄iā rā xu'un' jaan' tix̄in yukun' ka'nu', te kua'an ra, te ni chu'un rā yo'ó sukun' ra, ni kataxko' xiin' mii' ra, te ni xi'i ra.

⁶ Te sutū jaan' ndii, ni nakayā rā xu'un' jaan', te ni ka'an rā ndii:

—Vā'ā yoo ā ñā taan' e' xu'un' yo'ó tix̄in xatun' xu'un' yukun', sakan' ñā xu'un' ñā ni cha'vi' e' te ka'ni' e' iin te yivi' nduu' ā —ni kachī ra.

⁷ Te ni nakatā rā kuento ra, te xiin' xu'un' jaan' ni sata' rā ñu'u' mii' ni tav̄a' te yivi' ñu'u' kixin', te kunduū ā mii' ndiee ne kuaxī tuk̄u xaan'. ⁸ Sakan' na kiii' ndee vit̄in nan̄i' ā ñu'u' ní'. ⁹ Sakan', te ni xin̄u ñā ni ka'an Jeremías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', kii' ni ka'an rā ndii:

Te ni nachiji' ra oko uxi ta'an xu'un' plata,
ña ndu' ya'vi kivi' ñu' a,
ña ni chindu'u' ne Israel,
¹⁰ te xiin' ña jaan' ni sata' ra ñu'u' te tava' ñu'u' kixin',
saa nii' ni ka'an chuun' xto'o e' xiin' i.

Ni kachi ra.

So'o ni xaa a kii' ni iin Jesús nuu' Pilato

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹ Te kii' iin' Jesús nu' te xa'ndia chuun' jaan', te ni ndatu'un' ña'a ra ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' rey nuu' ne judío? —ni kachi ra.

Te ni nakuiin a ndii:

—Uun, mii' un' ni ka'an sakan' —ni kachi a.

¹² Te kii' tiin' kuachi ña'a sutu ku'u' nu' jaan' xiin' te xixa nu' ñu' jaan' ndii, ni nakuiin xachi' a. ¹³ Sakan' te ni ka'an Pilato xiin' a ndii:

—¿Ñáá xini so'o un' sakuu' ña tiin' kuachi te kaa' yo'ó? —ni kachi ra.

¹⁴ Ndisu ndee iin yu'u' ni nakuiin xachi' Jesús xa'a ña jaan', te ni nandani va Pilato.

So'o ni xaa a kii' ña xa yoo kuvu' Jesús

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38—19:16)

¹⁵ Va'a, saku' ichi' kii' nasukú viko' jaan' ndii, xi saña' te xa'ndia chuun' jaan' iin te ñu'u' vi'e kaa naa xixa'a ra, te saña' ra ndee ka te kuni ne yivi'. ¹⁶ Te na' iin te xini saku' ne yivi' vi'e kaa kii' sakan', te nani' Barrabas. ¹⁷ Te kii' ni nakaya kua'a ne yivi' ikan', te ni ndatu'un' ña'a Pilato ndii:

—¿Yoo kuní ndo' saña' i? ¿Ñáá Barrabás, uun ñáá Jesús, te ka'an ndo' nduu' Cristo? —ni kachi ra.

¹⁸ Ni ka'an ra sakan', kuachi ndii ni kundani ra ña ni sanakua'a ña'a te jaan' xa'a a ña ndasi' nu' ra xini ña'a ra kuiti'.

¹⁹ Te kii' ndu'u' Pilato mii' xa'nú ra kuachi ndii, ni ti'vi' ña' si'i ra kuento nda'a ra, ka'an a' ndii: “Chi'ni xiin' mii' un' nu' ña kuni saa ra xiin' te xachuun' ndaku ña'. Sakan' ña ni sando'o va xani yu'u ñu' ndi'e' ni xaa ra”, ni kachi a.

²⁰ Ndisu sutu ku'u' nu' jaan' xiin' te xixa nu' ñu' ndii, ni chu'u' ra ne yivi' kua'a jaan' te ka'an nia ña va'a ka na saña' ra Barrabas, te na ka'ni' ra Jesús. ²¹ Te ni ka'an ni tuku'u Pilato xiin' nia ndii:

—¿Ndee te uvi ta'an yo'o' kuní ndo' saña' i? —ni kachi ra.

Te ni ka'an nia ndii:

—Va'a ka Barrabás saña' un' —ni kachi nia.

²² Te ni ka'an Pilato xiin' nia ndii:

—¿Te ndee ña kuní ndo' saa i xiin' Jesús, te ka'án ndo' nduu' Cristo? —ni kachi ra.

Te in ni nda'a' ni ka'an sakuu' nia ndii:

—Nuu' krusín kuxi un' ra —ni kachi nia.

²³ Te ni ka'an ni tukuu Pilato xiin' nia ndii:

—¿Ndichun? ¿Ndee ña nia'a ni xaa ra? —ni kachi ra.

Ndisu ni kuaa' ti'e' ka ne jaan' ka'án nia ndii:

—Nuu' krusín kuxi un' ra —ni kachi nia.

²⁴ Te ni xiní Pilato ña kuvi nama ra ña kuní ne yivi' kua'a' jaan', süu' jaan' ndii so'o ndiee' ka nasaá' nia, sakan' na kuui' ni xikan ra tikui, te ni natia ra nda'a' ra nuu' ne jaan' ka'án ra ndii:

—Köo' kuachi kumi' yu'u xa'a' ña kuvi te xachuun' ndaku yo'o', ndo'ó kuiti' nduu' ne kumi' kuachi —ni kachi ra.

²⁵ Te in ni nda'a' ni ka'an sakuu' nia ndii:

—Ndu'u na kiso kuachi xa'a' ña kuvi ra, te na kiso tu ña'a' si'e ndu —ni kachi nia.

²⁶ Sakan' te ni saña' ra Barrabás, te ni ka'an chuun' ra ña suku' yo'o' te xin' Jesús. Ndi'i jaan' te ni sanakua'a ña'a' ra te kuxi ña'a' ra nuu' krusín.

²⁷ Sakan' te ni xan ndiaká te xin' nda'a' xa'a' Pilato Jesús tixin vi'e ka'nu', te ni nakaya sakuu' te xin' ra saa xinundu xin' Jesús mi' iin' a jaan'. ²⁸ Sakan' te ni tava' ra toto a, te ni sakui'nú ña'a' ra in toto kua'a ndukun'. ²⁹ Te ni xa'a' ra in corona yo'o' iñu', te ni chindu'u' ra a xini' a. Te ni chi'ni' ra in tun' yoo' nda'a' kua'a a. Te ni xikuita xiti' ra nuu' a xandi'i' ra xiin' a ka'án ra ndii:

—Yoo va'a yo'ó, te nduu' rey ne judío —ni kachi ra.

³⁰ Te kondia tiasi'i ña'a' ra, te tu'un' ra tun' yoo' jaan' nda'a' a, te kutun' ra xini' a xiin' tun' jaan'. ³¹ Te kii' ndi'i ni kundi'i' ra xiin' a ndii, ni xta'ni' ra toto kua'a jaan', te ni sanakui'nú ña'a' ra toto mi' a. Sakan' te kua'an ra xiin' a te kuxi ña'a' ra nuu' krusín.

So'o ni xaa a kii' ni kuxi te xin' Jesús nuu' krusín

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³² Kii' ni kiee te xin' kua'an ra xiin' Jesús ndii, ni nata'an' ra xiin' in te ni kiee ñuu' Cirene, te nani' Simón, te ni tijn u'vi' ra te jaan' ña koni'i' ra krusín Jesús ku'un ra.

³³ Te ni xaa ra in xaan' mii' nani' a Gólgota, te kivi' jaan' kuni kachi a iki' xini' te ni xi'i. ³⁴ Te ikan' ni xika ra sako'o' ña'a' ra vino,

te saká xiin' iin nuu' suxa uva. Ndisu kii' ni xito yu'u' a ra' ndii, ni xiin a ko'o a ra'.

³⁵Te kii' ndi'i ni kuxi ña'a' ra nuu' krusín jaan' ndii, ni katín ra toto a te kuni ra yoo nda'a' ndoo i'in a. Sakan' te xinu ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí kii' ni ka'an ra ndii: "Ni katín te yivi' toto i, te ni nata'vi' ra a", ni kachi ra. ³⁶Sakan' te ni xikundiee te xiin' ikan' xito' ña'a' ra. ³⁷Te ni ke'i ra iin tu'un' yu'u' nuu' iin vitu', te ni chindu'u' ra a xini' krusín jaan' xa'a' ña ni tiin kuachi' ña'a' ra ka'an a ndii: "Te yo'o' nduu' Jesús, te nduu' rey ne judío", kachi a.

³⁸Te kii' sakan' ndii, ni kuxi tu ra tata'vi' xiin' a iin te kui'na' nuu' iin krusín. Iin ra nda'a' kua'a a, te inga ra nda'a' itin a.

³⁹Te ne xka'ndiá ikan' ndii, ni xandi'i nia xiin' a seko' nia xini' nia ⁴⁰ka'an nia ndii:

—Jan', yo'ó, te ka'an ña tani un' yukun' ka'nu' e', te nakanj un' tuku a kivi' ña unj ndii, sakakú xiin' mii' un'. Te naa' si'e Ndiosí xna'a nduu' un' ndii, kuan nuu un' nuu' krusín ñaa' —ni kachi nia.

⁴¹Te nii sakan' ni xandi'i tu sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te fariseo, xiin' te xixa nuu' ñuu xiin' a ka'an ra ndii:

⁴²—Inga ne yivi' ni sakakú ra, te küvi sakakú xiin' mii' mii' ra. Naa' rey yoo' e', ne Israel, xna'a nduu' ra ndii, na nuu ki'i' ra nuu' krusín vitin, te kandi'xa' ña'a' e'. ⁴³Inj ra xini ra Ndiosí. Na sakakú ña'a' a vitin naa' ndixa kundani ña'a' a, sakan' ña ni ka'an ra ndii: "Si'e Ndiosí nduu' i", ni kachi ra —ni kachi sakuu' te jaan'.

⁴⁴Te ni xandi'i tu uvi saa' te kui'na', te ndondia nuu' krusín jaan', xiin' a.

So'o ni xaa a kii' ni xi'i Jesús nuu' krusín

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵Te kii' ni xaa iin ke'in' ndii, ni kuu iin yavi kani' iin yivi' ndee ni xa'an' ndiko' a kaa unj xakuua'. ⁴⁶Te kuyatin' kaa unj jaan' ni ka'an ti'e' Jesús ndii:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —ni kachi a. Ña jaan' kuni kachi a ndii: Ndiosí mii' i, Ndiosí mii' i, ¿ndichun na ni nakoo un' yu'u'?

⁴⁷Te ni ka'an xiin' ta'an' sava ne ita' ikan' kii' ni xini so'o nia ni ka'an a ña jaan' ndii:

—Elías kana' te kaa' —ni kachi nia.

⁴⁸Xa ka'an e', te ni ndava iin te iin' ikan', te ni ki'in ra iin pachj, te ni se'vi ra a vino iya'. Te ni satiín ra a nuu' iin tun' yoo', te ni katani ra a nuu' Jesús te ko'o a ra'. ⁴⁹Ndisu sava ne yivi' jaan' ni ka'an xiin' ra ndii:

—Ndiatu' un', te kuni e' naa' kixin Elías te sakakú ña'a' ra —ni kachi nia.

⁵⁰ Te Jesús ndii, tuku ni ni nde'i ti'e' a, te ni keta nimá a.

⁵¹ Sakan' te, toto ña ta'nu' i'nu tixin yukun' ka'nu' ndii, ni ndata' a. Ni xa'a' a ndee ndienu, te ni kiee nuu a ninu. Te ni taan iin yivi', te ni ndata' tu kava'. ⁵² Te ni nunia' tu yavi ndii, te kua'a' va ñu'u' nde'i, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ni xi'i ndii, ni natiaku nia. ⁵³ Te ne ni natiaku jaan' ndii, ni kiee nia yavi jaan' ndee kii' ni natiaku Jesús, te ni ko'ni nia ñuu Jerusalén, ña su'un, te ni xini ña'a' kua'a' ne yivi'.

⁵⁴ Te kii' ni xini te xín' kuu' nuu' xiin' te ita' xiin' ra xito' ra Jesús ña ni taan' xiin' sakuu' ña ni xka'ndia ikan' ndii, ni yi'vi xava'a ra ka'an ra ndii:

—Ndixa xna'a nduu' a ndii, si'e Ndiosí ni nduu' te kaa' —ni kachi ra.

⁵⁵ Te ni ita' kua'a' ña'a' ndee ndoso' jaan' xito' nia ña yoo jaan'. Ne jaan' ndii, ni ndikun nia Jesús, ni kixin nia ndee ñu'u' Galilea xika' nuu nia nuu' a. ⁵⁶ Te tein ne jaan' ni ka'ni María Magdalena, xiin' María si'i' Jacobo xiin' ñani ra José, xiin' si'i' si'e iin te nani' Zebedeo.

So'o ni xaa a kii' ni ndiee ñu'u' nde'i Jesús

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Te xakuaa' nuu' kii' sakan' ndii, ni xaa iin te vika', te ni kiee ñuu Arimatea, te nani' José. Te ni nduu tu te jaan' te ndikun ichi' Jesús. ⁵⁸ Sakan' na ni xa'an ra nuu' Pilato, te ni xikan ra ñu'u' nde'i Jesús. Sakan' te ni ka'an chuun' Pilato ña taxi te xín' ñu'u' nde'i a jaan' nda'a' José. ⁵⁹ Te kii' ndi'i ni sanuu' ra a ndii, ni tisuku' ra a iin toto yaa ndiká. ⁶⁰ Te ni xa'an chinaa' ra a tixin yavi ndii, ña ni xatia ra toko' kava'. Ña jaan' ndii, yavi xaa' ña sakan' ni xa'a ra nduu' a. Te ni satuvi' ra iin yuu' chie, te ni ndasi ra yu'u' yavi jaan'. Sakan' te ni keta ra kua'an ra. ⁶¹ Te yatín jaan' ndu'u' María Magdalena xiin' inga ka' María xto'ni' nia yavi jaan'.

Xito' te xín' yavi ndii mii' naá ñu'u' nde'i Jesús

⁶² Te inga kivi', kii' ni xka'ndia kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' nia xa'a' kivi' sábadó, ña xinandiee' nia jaan' ndii, ni nakaya sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo nuu' Pilato. ⁶³ Te ni ka'an ra ndii:

—Tákui'e, naka'an' ndu ña ni ka'an te jaan', te ni xini xa'an' ne yivi', kii' ni tiaku ra ndii: “Kivi' ña uni, te natiaku tukuu i'”, ni kachi ra. ⁶⁴ Xa'a' a jaan' na kiii' tianu' un' te xín' te na koto' va'a ra yavi

ndii jaan' ndee kivi' ña uni. Saa' iin kii' ku'un te ndikún ichi' ra ñuu te sakui'na' ra ñu'u' nde'i jaan', te ka'an ra xiin' ne yivi' ndii: “Ni natiaaku ra tein ne ni xi'i.” Naa' saa ra sakan' ndii, iin tun vixi ndiaa' ka kunduu a te sakan' ña nuu' —ni kachi' ra xiin' Pilato.

⁶⁵ Te ni ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Naa' naka ndo' iin ti'vi te xiin' te ku'un koto ndo' yavi jaan' saa va'a ka tuu mii' ndo' —ni kachi' ra.

⁶⁶ Te ni kiee ra kua'an ra, te ni xaa ra ikan', te ni chindu'u' ra iin sello xata' yuu' ña ndasi yu'u' yavi jaan'. Sakan' te ni nakoo ra te xiin' jaan' te koto ra a.

So'o ni xaa a kii' ni natiaaku Jesús

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

28 Kii' ni xka'ndia kivi' sábado, ña xinandee' ne yivi' ndii, nia'a va kivi' nuu' xa'a' ximana, te ni xa'an María Magdalena xiin' inga ka María yavi ndii mii' naa ñu'u' nde'i Jesús. ² Te ndiee' va ni kanda, sakan' ña ni nuu iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, ndivi', te ni xaa a yavi ndii jaan', te ni satuvi' a yuu' ña ndasi yie' jaan', te ni xikundu'u' a xata' yuu' jaan'. ³ Yi'é a ndee naa ñu'u' savi', te toto a ndii, yaa kachi' vi' a. ⁴ Te xa'a' a ña ni yi'vi va te xiin' ni xaa ángele jaan' ndii, kisi' vi' ña'a' a ndee ni kuniaa' xachi' ra. ⁵ Ikan' te ni ka'an ángele xiin' ña'a' jaan' ndii:

—Kuän yi'vi ndo', xiní i ña Jesús, ña ni xi'i' nuu' krusín, nanduku' ndo'. ⁶ Koo' ka ñu'u' nde'i a naa yo'o', sakan' ña xa ni natiaaku a saa nii' ni ka'an a. Nia'a ndo' te kuni ndo' mii' ni naa a. ⁷ Te vitin ndii, kua'an ki'i' ndo' te ka'an ndo' xiin' te nda'a' xa'a' a ña xa ni natiaaku a. Te xi'na mii' a ni'i' ichi' nuu' ndo' kua'an a ñu'u' Galilea, ikan' kuni ña'a' ndo'. Ña kaa' nduu' ña ka'an i xiin' ndo' —ni kachi' ángele xiin' nia.

⁸ Sakan' te yachi' va ni kiee ne jaan' yavi jaan' kua'an nia. Yi'vi nia, te va'a tu kuni nia. Taxta'an' nia te ka'an nia ña jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a. ⁹ Xa sakan' ni, te ni nata'an' Jesús xiin' nia, te ni ka'an a ndii:

—Na koo na ña maní xiin' ndo' —ni kachi' a.

Te ni kuyatin nia mii' iin' a, te ni xikuita xiti' nia nuu' a, te ni numi nia xa'a' a tiin' ka'nu' ña'a' nia. ¹⁰ Sakan' te ni ka'an a xiin' nia ndii:

—Kuän yi'vi ndo'. Kua'an ndo' te ka'an ndo' xiin' ñani i na ku'un ra ñu'u' Galilea, te ikan' kuni ra yu'u' —ni kachi' a.

Ña yo'o' nduu' tun vixi ña ni ka'an te xiin'

¹¹ Te kii' kua'an ña'a' jaan' ndii, kua'an tu sava te xiin' jaan' ñuu, te ni ka'an ra xiin' sutu kuu' nuu' sakuu' ña ni yoo jaan'. ¹² Te ni nakaya sutu jaan' xiin' te xixa nuu' ñuu jaan', te ni nakata ra kuento ra. Ndi'i jaan' te ni taxi ra kua'a' xu'un' nda'a' te xiin' jaan', ¹³ te ka'an ra ndii:

—Ka'an ndo' ndii: “Kii' kixin ndu ndiee' ndu ñuu, te ni kixin te ndikun ichi' ra, te ni xakui'na' ra ñu'u' nde'i jaan'”, kachi ndo'.

¹⁴ Te naa' kun'i Pilato kuento xa'a' ña kaa' ndii, ndu'u sakandixa' ña'a' te koo' a saa ra xiin' ndo' —ni kachi ra xiin' te xiin' jaan'.

¹⁵ Te ni ki'in te xiin' jaan' xu'un', te ni xaa ra saa ni ka'an sutu jaan' xiin' ra, te ni kiku kuento jaan' tein ne ta'an e', ne judfo, ndee kivi' vitin.

**Yo'o' ka'an chuun' Jesús xiin' te nda'a'
xa'a' a ña ka'an ndoso' ra tu'un a**

(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶ Te uxi iin te nda'a' xa'a' a jaan' ndii, ni kiee ra kua'an ra xiki' ña kandu'u' ñu'u' Galilea mii' ni ka'an chuun' Jesús xiin' ra. ¹⁷ Te kii' ni xini ña'a' ra ndii, ni xaka'nu' ña'a' ra. Ndisu sava ra ni kandixa' va'a. ¹⁸ Te ni kuyatin Jesús nuu' ra ka'an a xiin' ra ndii:

—Nda'a' yu'u ni taxi Ndiosí sakuu' ña ndiee', te ka'ndia chuun' i ndivi' xiin' iin yivi'. ¹⁹ Xa'a' a jaan' na kuii' kua'an ndo', te sania'a' ndo' sakuu' ne yivi' iin yivi' te kundikun nia ichi' i. Te sakuchi' ña'a' ndo' xiin' ña ndiee' yuva' e' Ndiosí, xiin' ña ndiee' si'e a, xiin' ña ndiee' Espiritu Santo. ²⁰ Te sania'a' tu ña'a' ndo' ña na saxinu' nia sakuu' ña ni ka'an chuun' i xiin' ndo' kaa'. Te yu'u ndii, koo i xiin' ndo' ndee ndi'i ni kivi' ndee ku'un ndiko' iin yivi' —ni kachi a. Sakan' na kundu a.

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Marcos ña ka'an xa'a' Jesús

So'o ni xaa a kii' ni sakuchi' Juan
ne yivi' kuenta Ndiosí itia Jordán

(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9,15-17; Jn. 1:19-28)

1 So'o ni xa'a' tu'un va'a ña ka'an xa'a' Jesucristo, si'e Ndiosí.
²Naa yoso' a mii' ni ka'an Isaías te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí,
kii' ni ke'i ra ña ni ka'an Ndiosí ndii:

Yu'u ndii, tianu' i nda'a' xa'a' i,
te xi'na ra ku'un, te ndasava'a ra ichi' nuu' un'.

³Te te jaan' nduu' te tiakú tachi' yu'u' ka'an ti'e' ra mii'
taxin' kaa' ndii:

“Ndasava'a ndo'ó ichi' mii' kixin xto'o e',
te ndasandaku tu ndo' a.”

Kachi a.

⁴Sakan' na kiii' ni xa'a' iin te nani' Juan sakuchi' ra ne yivi'
kuenta Ndiosí mii' taxin' kaa'. Te ka'an ndoso' ra nuu' nia kuenta
ña nama nia nimá nia xa'a' kuachi ña xaa' nia. Sakan' te ko'o ka'nu'
ini Ndiosí xa'a' nia, te kuchi nia kuenta a. ⁵Te sakuu' ne ndiee' ñuu
Jerusalén xiin' nda'a' a, ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea ndii, ni xa'an nia
mii' iin' Juan jaan', te kuni so'o ña'a' nia, te na'má nia kuachi nia,
te ni sakuchi' ña'a' ra kuenta Ndiosí itia Jordán jaan'. ⁶Toto Juan
ndii, xiin' ixi' camello ni ku'a'a a. Te ki'i' iin' toko' ra. Te tika xiin'
ñuñu' itun' ni xaxi' ra. ⁷Ni ka'an ndoso' ra nuu' nia ndii:

—Ña kuaxi xata' i ndii, ña koo' chukuu' ka nduu' a te sakan'
yu'u. Te yu'u ndii, ni ndee va'a i kundu'u te ndaxin' iin' ndixan' ki'i'
a. ⁸Yu'u ndii, sakuchi' i ndo'ó xiin' tiku' kuiti', ndisu ña jaan' ndii,
sakuchi' a ndo'ó kuenta a xiin' ña ndiee' Espíritu Santo —ni kachi
ra xiin' nia.

So'o ni xaa a kii' ni chichi' tu Jesús itia Jordán

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹Te kii' sakan' ndii, ni keta Jesús ndee ñuu Nazaret, ña naá nuu'
ñu'u' Galilea, te ni xaa a mii' iin' Juan jaan', te ni sakuchi' ña'a' ra
itia Jordán. ¹⁰Te ndi'i so'o ni chichi' Jesús, te ni keta a tiku'. Ikan'
te ni xini a ni nunia' ndivi', te nuu' Espíritu Ndiosí, naa kaa' paloma

kaa' a, te ni ndoo a xiin' a. ¹¹ Sakan' te ni ka'an iin tachi' yu'u' ndee ndivi' ndii:

—Yo'ó nduu' si'e mani' i, te va'a va kuni i xini i yo'ó —ni kachi a xiin' a.

So'o ni xaa a kii' ni kuni ña ndiva'a sanama' a Jesús nuu' kuachi

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Ndi'i so'o ña jaan', te ni saka'an Espíritu Santo nimá Jesús te ku'un a mii' taxin' kaa'. ¹³ Te ikan' ni xika a nii' uvi xiko kivi', te ni xito kua'a ña'a' ña ndiva'a. Te ni xika a tein ti' iku', te ni ndekuie ángele ikan', te ni xika nuu a nuu' Jesús.

**So'o ni xaa a kii' ni xa'a' Jesús
ka'an ndoso' a nuu' ne ndiee' ñu'u' Galilea**

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Te kii' ni xiku'un Juan naá ra vi'e kaa ndii, ni xa'an Jesús nuu' ñu'u' Galilea ka'an ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa kuní Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá e'. ¹⁵ Te ka'an a ndii:

—Xa ni xinu kivi' ña ni chituní Ndiosí, te xa ni kuyatin ka'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ña jaan' na kuii' nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña xaa' ndo', te kandixa' ndo' tu'un va'a xa'a' ichi' a —ni kachi a.

**So'o ni xaa a kii' ni kana Jesús kumi' ta'an
te tava' tiaka' te kunduu ra nda'a' xa'a' a**

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Te kii' xika' Jesús yu'u' mini Galilea ndii, ni xini a uvi ta'an te yivi'. Iin ra nani' Simón, te inga ra nani' Andrés. Te jaan' ndii, ñani ra kuni ta'an' ra. Te skó'ni' ra ñunu' ra tixin tikui mini jaan', sakan' ña te tava' tiaka' nduu' ra. ¹⁷ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ñia'a ndo', te kundikun ndo' ichi' i, te sania'á i ndo'ó tava' ndo' ne yivi' nuu' kuachi ña te kundikun ña yu'u —ni kachi a.

¹⁸ Xaka'an e' te ni naqoo ra ñunu' ra, te ni xikundikun ra Jesús.

¹⁹ Te kii' ni ya'a a ndoso' ka ndii, ni xini a Jacobo xiin' ñani ra Juan, te uvi saa' te jaan' nduu' si'e Zebedeo. Te jaan' ndii, ndiee' ra xiin' yuva' ra tixin tundoo' ra na'ma' ra ñunu' ra. ²⁰ Sakan' te ni kana Jesús Jacobo xiin' Juan, te ni naqoo te jaan' yuva' ra tixin tundoo' xiin' te tatú ra, te ni xikundikun ra Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni xta'ni' Jesús ña ndiva'a nimá iin te yivi'

(Lc. 4:31-37)

²¹ Te ni xaa Jesús ñuu Capernaum xiin' te nda'a' xa'a' a. Te kii' ni xaa kivi' sábadó, ña xinandíee' ne yivi' ndii, ni sko'nu' a xiin' te jaan' tixin vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan', te ni sania'á a ne yivi'.

²² Te ni nandaní ña saa sania'á ña'a' a, sakan' ña ni ka'an a ndee naa ka'an iin te kumi' ña ndíee', te süu' naa sania'á te sania'á tu'un ndei' Ndiosí.

²³ Te ni yoo iin te naá ña ndiva'a nimá tixin vi'e jaan', te ni ndei' ti'e' ña jaan' ka'an a ndii:

²⁴ —Kua'an Jesús, te Nazaret. ¿Ndichun kuaxi sataña'a' un' ndu? ¿Ñáá kuaxi un' te sandoñu'u' un' ndu? Xiní yu'u yoo nduu' yo'ó. Ña su'un kuenta Ndiosí nduu' un' —ni kachi a.

²⁵ Ikan' te ni ka'an ndíee' Jesús xiin' ña jaan' ndii:

—Taxin' koq yu'u' un' te kua'an keta nimá te ñaa' —ni kachi a.

²⁶ Te ni kisi ndíee' ña ndiva'a jaan' te jaan', te ni ndei' ti'e' a, te ni keta a nimá ra kua'an a. ²⁷ Te sakuu' ne jaan' ndii, ni nandaní xava'a ña, te ni ka'an xiin' ta'an' ña ndii:

—¿Mii' tu kuaxi ña ka'an te yivi' ka'a'? ¿Te'e' iin ichi' xaa' nduu' ña sania'á ra, cho'? Sakan' ña xiin' ña ndíee' ka'an chuun' ra nuu' ña ndiva'a, te xini so'o a —kachi xiin' ta'an' ña.

²⁸ Te yachi va ni kiku' kuento xa'a' Jesús kanii' nuu' ñu'u' Galilea jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús ña' tiso Simón Pedro

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Sakan' te ni keta Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' vi'e jaan' te kua'an a xiin' Simón xiin' Andrés vi'e uvi saa' te jaan'. Te kua'an tu Jacobo xiin' Juan xiin' a. ³⁰ Te ña' tiso Simón jaan' ndii, ka'ni' ndíee' tiin' ña'a' kandu'u' a' vi'e jaan'. Te kii' ni xaa Jesús xiin' ra ikan' ndii, ni ka'an ne yivi' xiin' a xa'a' ña' jaan'. ³¹ Sakan' te ni kuyatín a mií' kandu'u' a', te ni tiin' a nda'a' a', te ni ndani'i' ña'a' a. Xaka'an e' te ni kíee ña'a' ka'ni', te ni xa'a' a' nduku' a' ña kuxi a xiin' te jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'

(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³² Te xakuua' nuu' kii' xa ni keta ñu'u' kivi' jaan' ndii, ni xan ndiaka te ni xan ndiaka ne ndíee' ñuu jaan' sakuu' ne kuni kuvi nuu' Jesús. Te ni xan ndiaka tu ña ne ñu'u' ña ndiva'a nimá. ³³ Te ni ndekuie kua'a' xava'a ne ndíee' ñuu jaan' yi'e' vi'e jaan'. ³⁴ Te ni

sanda'a a kua'a' va ne kuni kuvu nuu' ndee ka nuu' kui'e. Te sakan' tu ni tava' a kua'a' na ndiva'a na nu'u' nimá ne jaan'. Te ni taxi Jesús ka'an na ndiva'a jaan', sakan' na xini na jaan' yoo nduu' Jesús.

Ka'an Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mii' taxin' kaa'

(Lc. 4:42-44)

³⁵ Te nia'a va kuaxi kitú', te ni ndokoo Jesús, te ni keta a vi'e jaan' te kua'an a iin xaan' mii' taxin' kaa' xa'a' ku'u, te ikan' ni ndatu'un' a xiin' Ndiosí. ³⁶ Te ni xa'an nanduku' na'a' Simón xiin' inga te nda'a' xa'a' a. ³⁷ Te ni ka'an ra xiin' a kii' ni xa'an kuni na'a' ra ndii:

—Sakuu' ne yivi' nanduku' yo'ó, tákui'e —ni kachi ra.

³⁸ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—To'o' ndo' tuku nuu, na nu'u' yatín, te ka'an ndoso' tu i tu'un va'a nuu' ne yivi' jaan'. Kuachi ndii xa chuun jaan' ni keta i nuu' Ndiosí kuaxi i —ni kachi a.

³⁹ Sakan' na kuu ni keta a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan', te ni xa'an ka'an ndoso' a tu'un va'a nuu' ne ndiee' kani' nuu' nu'u' Galilea. Sakan' ni xaa a tixin i'in vi'e mii' nakayá ne ndiee' nuu jaan'. Te sakan' tu ni tava' a na ndiva'a na nu'u' nimá ne ndiee' ikan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kumi' kui'e te'i

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ Te ni kuyatin iin te kumi' kui'e te'i nuu' Jesús, te ni xikuiin xiti' ra nuu' a, te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, naa' kuni un' ndii, kuvu sanda'a un' yu'u nuu' kui'e na ndo'o' i —ni kachi ra.

⁴¹ Te ni kuvita ini a xa'a' te jaan', te ni sanakaá a nda'a' a, te ni tondia nda'a' na'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuni sanda'a i yo'ó, nda'a kii' un' —ni kachi a.

⁴² Sakan' na, kii' ka'an a na jaan' ndii, xaka'an e', te ni kiee na'a' kui'e jaan', te ni nda'a ra. ⁴³ Ndi'i jaan' te ni ka'an chuun' ndiee' a xiin' ra, te ni ndei' na'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

⁴⁴ —Kua'an, ndisu ka'an un' xiin' ndee iin ne yivi' na ni xaa i xa'a' un' yo'o'. Süu' jaan' ndii kua'an te nia'a xiin' mii' un' nuu' sutu na xa ni nda'a un'. Te nasoko' un' na'a' nuu' Ndiosí xa'a' na xa ni nda'a un' naa ni ka'an chuun' Moisés, te kuni ne yivi' na ni nda'a xna'a un' —ni kachi a.

⁴⁵ Ndisu ni keta so'o te jaan' kua'an ra, te ni xa'a' kiku ra kuento nuu' sakuu' ne yivi' xa'a' na ni xka'ndia jaan'. Xa'a' a jaan' na ni kuvu ka ku'un tuvi' Jesús ndee iin nuu jaan', süu' jaan' ndii ni ndoo

a mii' kataxjn', ndee saa ka ni ndii, ni xa'an ne ndiee' sakuu' nuu jaan' mii' ni yoo a.

So'ŋ ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e xa'a'

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

2 Te kii' ni xka'ndia ndia'vi' kivi' ndii, ni nandiko' tukuu' Jesús nuu Capernaum. Te ni xa'a' xika' kuento ña ndu'u' a iin vi'e. ²Numi' te ni nakaya kua'a' ya'a ne yivi' mii' ndu'u' a. Te chitu' ni' i vi' ndee yi'e' vi'e a jaan'. Te ka'an Jesús tu'un Ndiosí nuu' nia.

³Ikan' te ni ndekuie kumi' ta'an te yivi' ndiso' ra iin te kui'e xa'a' kandu'u' ra nuu' iin tun' xto. ⁴Te kii' ni ndekuie ra xiin' te jaan' vi'e mii' iin' Jesús ndii, ni kuvi kuyatin ra nuu' a, kuachi ndii kua'a' va ne yivi' ita'. Sakan' na ni kaa ra xini' vi'e xiin' te kuni kuvi jaan', te ni xa'a' ra iin yavi ikan' sava ni mii' iin' Jesús. Sakan' te ni sanuu' ra tun' xto mii' kandu'u' te kuni kuvi jaan' nuu' a. ⁵Te kii' ni xini' Jesús ña in' te yivi' jaan' xini ña'a' ra ndii, ni ka'an a xiin' te kuni kuvi jaan' ndii:

—Xa ni ndoyo kuachi un', pia'un —ni kachi a.

⁶Sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te yoo ikan' ndii, ni ka'an ra xiin' nimá ra ndii: ⁷“Te yivi' kaa' ndii, kania'a ra xa'a' Ndiosí, sakan' ña Ndiosí kuiti' yoo ndiee' te sandoyo' a kuachi ne yivi'”, ni kachi ra xiin' nimá ra.

⁸Ndisu numi' te ni xini' Jesús xiin' nimá a ña ka'an te jaan' xiin' nimá ra. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Vā'a ka'an ndo' xiin' nimá ndo' xa'a' i, taa. ⁹¿Ndee ña nduu' ña xaku' ka vixi ka'an i xiin' te kaa', tuu ndo'ó? ¿Ñáá ña xa ni ndoyo kuachi ra, uun ñáá ña ndokoo ra te na'in ra tun' xto ra, te ku'un ra? ¹⁰Sakan' na kuii' nia'a yu'u, ña nduu' tu te yivi', ndo'ó ña kumi' i ndiee' iin yivi' te sandoyo' i kuachi ne yivi' —ni kachi a.

¹¹Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Xiin' yo'ó ka'an i. Ndokoo un', te na'in un' tun' xto un', te nu'u un' vi'e un' —ni kachi a.

¹²Xaka'an e' te ni ndondichi ra, te ni na'in ra tun' xto ra, te nuu' ni'nu' sakuu' ne yivi' jaan' te ni keta ra kua'an ra. Te ni nandan' va nia xaka'nu' nia Ndiosí ka'an nia ndii:

—Ndee iin kivi' tia'an kuni e' naa ña kaa' —ni kachi nia.

So'ŋ ni xaa a kii' ni kana Jesús Leví Mateo

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³Ndi'i ña jaan' te ni keta Jesús vi'e jaan' te kua'an ni tukuu a yu'u' mini Galilea. Te kua'a' va ne yivi' kua'an mii' iin' a, te sania'á

ñá'a' a tu'un Ndiosí. ¹⁴Te kij' xka'ndíá a kua'an a ndii, ni xini a ndu'u' Leví, si'e Alfeo, mii' kendiaa' ya'vi' ra xa'a' ñuu Roma. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ñia'a, te kundikun un' yu'u —ni kachi a.

Sakan' te ni ndondichi ra, te ni xikundikun ña'a' ra.

¹⁵Te kij' ndu'u' Jesús nuu' mesa xixi' a vi'e Leví jaan' ndii, kua'a' tu te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma, xiin' kua'a' tu ne ká'an va'a ne yivi' xa'a' ndiee' inga' nia nuu' mesa xiin' Jesús, xiin' te nda'a' xa'a' a xixi' nia, sakan' ña xa yoo kua'a' te ndikún xata' a. ¹⁶Te kij' ni xini te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te nduu' kuenta te fariseo, ña xixi' Jesús xiin' te kendiaa' ya'vi' jaan' xiin' inga ka ne ká'an va'a ra xa'a' jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Koto ndo' saa vi' kuu' te sania'á ndo'ó ka'a. Vã'a xachi' xaa' ra xixi' ra xiin' te kendiaa' ya'vi', xiin' inga te xaa' tu kuachi' ka'a —ni kachi ra.

¹⁷Te ni ka'an Jesús xiin' ra kij' ni xini so'õ a ña ni ka'an ra jaan' ndii:

—Ne va'a kuni ndii, kuni nia te tatan', süu' jaan' ndii ne kuni kuví kuiti' kuni ra. Te yu'u ndii, kuaxi i te kana i ne tuu ña xachuun' ndaku nia. Süu' jaan' ndii kuaxi i, te kana i ne xini ña yoo kuachi nia —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús ña nduu' a ndee naa iin te tunda'á'

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸Kij' ni xini sava ne yivi' ña yoo nditia te nda'a' xa'a' Juan xiin' te nda'a' xa'a' te fariseo ndii, ni xa'an ndatu'un' nia Jesús ndii:

—Te nda'a' xa'a' Juan ndii, yoo nditia chito va ra. Te sakan' tu xaa' te nda'a' xa'a' te fariseo. Te, ¿ndichun na yoo nditia te nda'a' xa'a' yo'ó? —ni kachi nia xiin' a.

¹⁹Te ni ka'an Jesús xiin' nia ndii:

—¿Náá kuví koo nditia ne yivi', ne ñuu' mii' yoo ña tunda'á', kij' ndu'u' ka te tunda'á' xiin' nia? Kuví saa nia ña jaan', sakan' ña ndu'u' ka te tunda'á' jaan' xiin' nia. ²⁰Ndisu xaa iin kivi' kij' tu'un ne yivi' te tunda'á' jaan', te kij' sakan' ndii, kuni a kaka nditia ne jaan' —ni kachi a xiin' nia.

²¹Te ni ka'an ka a xiin' nia ndii:

—Ndee iin ne yivi' ná'ma' iin toto yata' xiin' iin tu'un' toto xaa'. Kuachi ndii, kij' ndoo toto jaan' ndii, nandii toto xaa' jaan' te kuachi ndi'i ka toto yata' jaan'. ²²Te ndee iin tu ne yivi' ndii, taan' nia vino xaa' tixin iin' yata'. Sakan' ña naa' saa nia sakan' ndii, kij' kuiya' ra' ndii, tia'ndia iin' jaan', te kuitia ndoo ra', te ndoñu'u' saka tu iin' jaan'. Sakan' na kuii' kuni a ña taan' e' vino xaa' tixin iin' xaa' —ni kachi a xiin' ne jaan'.

**Jesús nduu' ña kumi' ndiee' nuu'
ndee kivi' sábado, ña xinandee' e'**

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³ Iin kivi' sábado, ña xinandee' ne yivi', kii' xka'ndiá Jesús kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a mii' yoo trigo ndii, ni xa'a' te jaan' tu'un' ra yoko' trigo jaan'. ²⁴ Te ni ka'an sava te fariseo ndii:

—Koto un', ¿ndichun na xaa' ndo' ña xata'an saa e' kivi' sábado, ña xinandee' e'? —ni kachi ra.

²⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá tia'an ka'vi ndo' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' ña ni xaa David xta'an' kii' ni natiin ra, te ni xi'i ra soko xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra? ²⁶ Sakan' te ni xka'ndia ra tixin vi'e Ndiosí kii' ni nduu' Abiatar sutu ka'nu', te ni xixi ra xita' va'a su'un, tee' ndee sutu kuiti' xata'an kuxi ña jaan', te ni taxi tu ra a ni xixi ndee te ndiaka' ta'an' xiin' ra —ni kachi a.

²⁷ Te ni ka'an tu a xiin' te jaan' ndii:

—Kivi' sábado, ña xinandee' e' ndii, ni xa'a ña'a' Ndiosí xa'a' ña va'a ne yivi'. Te süu' ne yivi' ni xa'a a xa'a' kivi' jaan'. ²⁸ Xa'a' a jaan' na yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kumi' i ndiee' ndee xa'a' kivi' sábado, ña xinandee' e' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nda'a'

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

3 Tuku ni ni nda'ni Jesús vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan', te ni ka'ni iin te kui'e nda'a' ikan'. ² Te ni chuun xa'a' va te fariseo te kuni ra naa' sanda'a a te kui'e nda'a' jaan' kivi' sábado, ña xinandee' ne yivi', sakan' te kuví tiin kuachi ra Jesús. ³ Te ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Ndondichi, te kuiin un' ma'in' kaa' —ni kachi a.

⁴ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te kuni tiin kuachi ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndee ña taxi' tu'un ndei' Ndiosí saa e' kivi' sábado, ña xinandee' e'? ¿Ñáá ña va'a taxi' a saa e', uun ñáá ña nia'a taxi' a saa e'? ¿Ñáá sakakú e' ne yivi', uun ka'ni' ndi'i' e' nia, kachi a? Nakuiin ndo' —ni kachi a.

Ndisu te jaan' ndii, koo' a ni ka'an xachi' ra. ⁵ Sakan' te ni nakoto'ni xi'é a nuu' te jaan', te nda'vi tu kuni a xa'a' ña xii va nimá ra. Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Sanakaá un' nda'a' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni sanakaá ra nda'a' ra, te ni nda'a a.

⁶ Ni kiee so'o te fariseo jaan' ikan', te ni xa'a' ndatu'un' tuní ra xiin' te nda'a' xa'a' Herodes saa kuví ka'ni' ra Jesús.

So'ŋ ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi' yu'u' mini

⁷ Sakan' te ni keta Jesús te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a yu'u' mini Galilea, te kua'a' ya'a ne yivi' ndikún ña'a' kua'an nia. Sava ne yivi' jaan' ni kiee ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galilea, te sava nia ni kiee ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea, ⁸ te sava tuku ne jaan' ni kiee ñuu Jerusalén. Te sava tuku nia ni kiee ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Idumea. Te sava tuku nia ni kiee ñuu ña ñu'u' tuku ta'vi' itia Jordán. Te ni kiee tu sava ne yivi' jaan' yatín ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón. Kua'a' ya'a nanduu' ne yivi' jaan', te kua'an nia mii' kua'an Jesús. Sakan' xaa' nia xa'a' ña ni xini nia kuento xa'a' kua'a' ya'a chuun ka'nu' ña xaa' a. ⁹ Sakan' te ni ka'an chuun' a xiin' te nda'a' xa'a' a ña na koo tu'va ra xiin' iin tundo'o' mii' kuna'a a ka'an ndoso' a, koto ka tavi ña'a' ne kua'a' ya'a jaan'. ¹⁰ Kuachi ndii xa ni sanda'a a kua'a' ne yivi', xa'a' a jaan' na ndekuie' te ndekuie' kua'a' va ne kuni kuvi nuu' a te tondia ña'a' nia te nda'a' nia. ¹¹ Te kii' xini ña'a' ne ñu'u' ña ndiva'a nimá ndii, xikuitá xiti' nia nuu' a, te ka'an ti'e' ña ndiva'a jaan' xiin' Jesús ndii:

—Yo'ó nduu' si'e Ndiosí —kachi a.

¹² Ndisu ni ka'an chuun' ndiee' Jesús nuu' ña ndiva'a jaan' te koo taxin' yu'u' a, sakan' te ka'an a nuu' ne yivi' yoo nduu' Jesús.

So'ŋ ni xaa a kii' ni nakaxin Jesús uxí uví ta'an te nda'a' xa'a' a

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³ Ni ya'a te ni kaa Jesús xini' iin iku', te ni xaka a te kuni nakaxin a. Te kii' xa ita' ti'vi sakuu' ra nuu' a ndii, ¹⁴ ni nakaxin a uxí uví ta'an te jaan' te kaka ra xiin' a te tianu' ña'a' a sania'á ra ichi' a. ¹⁵ Te kumi' ra ndiee' te sanda'a ra ne kuni kuvi, te kumi' tu ra ndiee' te tava' ra ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi'. ¹⁶ Iin te jaan' nani' Simón, te ni chindu'u' Jesús inga kivi' ra Pedro. ¹⁷ Te inga ra nani' Jacobo, xiin' ñani' ra, te nani' Juan. Te si'e Zebedeo nduu' uví saa' te jaan'. Te ni chindu'u' Jesús kivi' uví saa' te jaan' Boanerges. Te ña jaan' kuni kachi a ndii: Te kui'e va ndee naa nde'i saví'. ¹⁸ Te inga tuku ra nani' Andrés, te inga ra nani' Felipe, te inga ra nani' Bartolomé, te inga ra nani' Mateo, te inga ra nani' Tomás, te inga ra nani' Jacobo, te jaan' ndii, si'e Alfeo nduu' ra. Te inga ra nani' Tadeo, te inga ra nani' Simón, te jaan' ndii, kuenta iin ti'vi, te nani' cananista nduu' ra. ¹⁹ Te inga ra nani' Judas Iscariote, te ni sanakua'a Jesús so'ŋ ndi'i' nda'a' te kuu' ka'nu'. Ndi'i' ña jaan' te ni nandiko' sakuu' nia vi'e.

Ka'án k̄ini t̄e sania'á tu'un ndei' Ndiosí xa'a' Jesús

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23)

²⁰ T̄e t̄uku n̄i n̄i n̄akaya kua'a' xava'a ne yivi' nuu' a. Xa'a' a jaan' na ndee n̄i kunia'a a kuxi' a, n̄i ndee t̄e nda'a' xa'a' a. ²¹ Kii' n̄i x̄ini tu'un ne iin kuu' xiin' Jesús xa'a' ña jaan' ndii, n̄i kiee n̄ia vi'e n̄ia kua'an n̄ia kuni n̄aka ña'a' n̄ia, sakan' ña ka'án ne jaan' ndii:

—T̄e loco nduu' r̄a —kachi n̄ia.

²² T̄e n̄i ka'an tu sava t̄e sania'á tu'un ndei' Ndiosí, t̄e n̄i kiee ñuu Jerusalén ndii:

—Ñ̄a ndiva'a kuu' nuu' ña nani' Beelzebú naá nimá Jesús kaa', sakan' na chindiee' ña'a' a t̄e kuv̄i tava' r̄a ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi' —kachi t̄e jaan'.

²³ Sakan' t̄e n̄i kana Jesús t̄e jaan' nuu' a, t̄e n̄i ka'an a xiin' r̄a iin ña ka'án ndiaa a ndii:

—¿Ñáá ka'an' ndo'ó ndii, kuni ña ndiva'a kuu' nuu' tava' ta'an' a nimá ne yivi'? ²⁴ Naa' nata'vi' ne yivi', ne ndiee' iin ñuu ka'nu' kuu' nuu', t̄e k̄unta'an' n̄ia ndii, ndoñu'u' ñuu jaan', ²⁵ uun naa' nata'vi' ne ndiee' t̄ixin iin vi'e t̄e k̄unta'an' n̄ia ndii, nduxin tu vi'e ne jaan'. ²⁶ T̄e nii' sakan' nduu' tu a naa' k̄unta'an' ña ndiva'a kuu' nuu' jaan' xiin' nda'a' xa'a' a, t̄e nata'vi' ta'an' a ndii, sandoñu'u' xiin' mji' a, t̄e xa' ikan' nduxin ndi'i ña xa'ndia chuun' a. ²⁷ T̄e ndee iin ne yivi' k̄uvi' ki'vi' vi'e iin t̄e ndiee' va t̄e na'in n̄ia ña'a' r̄a, naa' s̄atiín ña'a' n̄ia ña nuu'. Sakan' kuiti' t̄e kuv̄i sakui'na' n̄ia ña kumi' r̄a.

²⁸ Ñ̄a ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, sakuu' nuu' kuachi ña xaa' ndee ka ne yivi' xiin' sakuu' nuu' ña kania'a n̄ia ndii, ko'o ka'nu' in̄i Ndiosí xa'a' n̄ia. ²⁹ Ndisu yoo ka kania'a xa'a' Espíritu Santo ndii, koo' kivi' ko'o ka'nu' in̄i Ndiosí xa'a' ne jaan'. Süu' jaan' ndii kuiso kuachi n̄ia ndee ndi'i' n̄i kivi' —n̄i kachi a xiin' t̄e jaan'.

³⁰ N̄i ka'an Jesús ña jaan', kuachi ndii ka'án t̄e jaan' ña ña ndiva'a naá nimá a.

**So'o n̄i xaa a kii' n̄i kixin si'i' Jesús
xiin' ñani a nanduku' ña'a' n̄ia**

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹ Sakan' t̄e n̄i xaa si'i' Jesús xiin' ñani a vi'e mii' iin' a. T̄e n̄i ndoo n̄ia ita' n̄ia ki'e, t̄e n̄i sayá'á n̄ia kuento t̄e kana ña'a' ne yivi'.

³² T̄e ne yivi' kua'a', ne ndiee' saa xinundu'u' mii' iin' a jaan', n̄i ka'an xiin' a ndii:

—Táku'e, si'i' un' xiin' ñani un' ndii, ki'e ita' n̄ia nanduku' n̄ia yo'ó —n̄i kachi n̄ia.

³³ Sakan' te ni ka'an a xiin' ne jaan' ndii:

—Kuní i ña kundani ndo' yoo nduu' ndee naa si'i' i xiin' ñani i —ni kachi a.

³⁴ Sakan' te ni nakoto a nuu' ne ndiee' saa xinunduu jaan' ka'an a ndii:

—Koto ndo', ne yo'o' nduu' ndee naa si'i' i xiin' ñani i. ³⁵ Kuachi ndii, yoo ka xaa' ña kuní Ndiosí ndii, ne jaan' nduu' ndee naa ñani i, xiin' ña' ku'va i, xiin' si'i' i —ni kachi Jesús xiin' ne yivi' jaan'.

**So'o kua'an ña ni sania'á Jesús
xa'a' iin ñu'u' mii' kiku' iin te yivi' ndikin'**

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

4 Unta' kii' kua'an tukuu Jesús yu'u' mini jaan' ndii, ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' nuu' a ikan'. Sakan' te ni sko'nu' a tixin iin tundo'o' nuu' tikui jaan'. Te ne yivi' jaan' ndii, yu'u' mini ita' nia te kuní so'o ña'a' nia. ² Te ni xa'a' sania'á ña'a' a kua'a' ña'a' xiin' ña ka'an ndiaa ka'an a ndii:

³—Chuun xa'a' va ndo' ña ka'an i xiin' ndo'. Unta' ndii, ni keta iin te yivi' kua'an kiku' ra ndikin' trigo mii' xika' ra. ⁴ Te kii' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, sava a ni koyo nuu' ichi'. Te ni ndekuie saa, te ni xaxi' ri' a. ⁵ Te sava tuku ndikin' ni koyo mii' yaxin' va ndoso' ñu'u' xata' yuu'. Te yachi va ni ndutia a, sakan' ña koo' kua'a' ñu'u' ndoso' xata' yuu' jaan'. ⁶ Ndisu kii' ni keta ñu'u' ndii, ni saxii ña'a' a, te xa'a' a ña kuali' tio'o a ndii, ni ichi a. ⁷ Te sava tuku a ni koyo tein ku'u iñu'. Te kii' ni xa'nu iñu' jaan' ndii, ni tavi a itia trigo jaan', te ni xa'ni' ndi'i' ña'a' a, sakan' na kiii' koo' ndikin' a ni kuun. ⁸ Te sava ka tuku a ni koyo nuu' ñu'u' ña'ma. Te ni ndutia a, te ni xa'nu a, te ni kuun ya'a ndikin' i'in a. Sava itia trigo jaan' ni taxi oko uxí ndikin', te sava a ni taxi uní xiko ndikin', te sava tuku a ni taxi ciento ndikin' —ni kachi Jesús.

⁹ Te ni ka'an ka a ndii:

—Ndo'ó ne xini so'o ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ni ka'an i —ni kachi a.

Yo'o' sanakuachi' Jesús ña ka'an ndiaa

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Kii' ni ndoo iin ndaa' Jesús ndii, ni ndatu'un' ña'a' ne ita' yatín xiin' te uxí uví jaan' xa'a' ndee ña kuni kachi ña ni ka'an ndiaa a jaan'.

¹¹ Te n̄i ka'an a xiin' n̄ia ndii:

—Ndo'ó ndii, taxi' Ndiosí ña kundan̄i ndo' ña xiní m̄i' kuṭi' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ndisu nuu' ne xika' ndiká ndii, xiin' ña ka'án ndīaa kuṭi' ka'án i. ¹² Sakan' te tee' ndee xito' n̄ia ndii, kōo' xachi' a kuvi kuni n̄ia. Te tee' ndee xini so'o te xini so'o n̄ia ndii, kundan̄i n̄ia a te nandiko' n̄ia nuu' i te koq ka'nu' in̄i i xa'a' kuachi n̄ia —n̄i kachi a.

**Ka'án Jesús ndee ña kuni kachi ña ka'án
ndīaa xa'a' te kiku' ndikin' jaan'**

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Te n̄i ka'an tu Jesús xiin' ne n̄i ndoo ita' jaan' ndii:

—Naa' kundan̄i ndo' ña ka'án ndīaa jaan' ndii, ¿saa kuvi kundan̄i ndo' inga ña ka'án ndīaa ña ka'an ka i xiin' ndo'? ¹⁴ Te kiku' ndikin' jaan' nduu' te ka'án ndoso' tu'un Ndiosí. ¹⁵ Te ichi' mii' n̄i koyo sava ndikin', ña n̄i kiku' te jaan', nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí. Te ki' ndi'i' xini so'o n̄ia a ndii, numi' te tu'un' ña ndiva'a ña jaan' nimá n̄ia. ¹⁶ Te sakan' tu ñu'u' yaxin' va ña ndoso' xata' yuu' mii' n̄i koyo sava ndikin' ña n̄i kiku' te jaan' ndii, nduu' a ndee naa nimá sava tuku ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí. Te kii' ndi'i' xini so'o n̄ia a ndii, numi' te taxi' so'o n̄ia, te va'a va kuni n̄ia. ¹⁷ Ndisu kōo' ti'o'o a nimá n̄ia, xa'a' a jaan' na küvi kuita ni'i n̄ia xiin' tu'un jaan'. Sakan' na kii' ndo'o' nimá n̄ia, uun kii' sando'o' ña'a' ne yivi' xa'a' ña kandixa' n̄ia tu'un jaan' ndii, nakoo' n̄ia a. ¹⁸ Te ñu'u' mii' yoo ku'u' iñu' mii' n̄i koyo sava ndikin' ña n̄i kiku' te jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí. ¹⁹ Ndisu ndi'ni va nimá n̄ia xa'a' ña yoo iin yivi', te xini xa'an' ña'a' ña vika', te ndioo' in̄i n̄ia xa'a' inga ka ña'a. Sakan' na kuii' tavi sakuu' ña jaan' tu'un jaan', te nanduu' n̄ia ndee naa ña kōo' ndikin' kuun' nda'a'. ²⁰ Te ñu'u' ña'ma mii' n̄i koyo ndikin' ña n̄i kiku' te jaan' nduu' ndee naa nimá sava tuku ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí, te natiin' va'a n̄ia a. Sava ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo, ña n̄i taxi oko uxi ndikin', te sava ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo, ña n̄i taxi un̄i xiko ndikin', te sava tuku ne jaan' nduu' ndee naa itia trigo, ña n̄i taxi ciento ndikin' —n̄i kachi Jesús.

Sania'á Jesús iin ña ka'án ndīaa xa'a' kaa tuún

(Lc. 8:16-18)

²¹ N̄i ka'an tu Jesús xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Ndee iin ne yivi' ndii, nakun' n̄ia kaa tuún, te kan̄i n̄ia a tixin iin xatun', n̄i ndee kani tu n̄ia a tixin iin tun' xto. Süu' jaan' ndii

nakun' n̄ia a, t̄e xani' n̄ia a mii' sukun t̄e tuvi' tuún a. ²² Kuach̄i ndii k̄ōō' ndeē iin̄ ña yoo si'e ña n̄ätuvi, t̄e k̄ōō' ndeē iin̄ t̄u ña xaa' si'e ne yivi' ña n̄ätuvi saa Ndiosí. ²³ Ndo'ó, ne xini so'o ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ka'án i —ni kachi a.

²⁴ T̄e ni ka'an t̄u a xiin' n̄ia ndii:

—Chuun xa'a' va ndo' saa xini so'o ndo' ña ka'án i xiin' ndo'. Kuach̄i ndii, saa nii' xini so'o ndo' ña ka'án i jaan' ndii, nii' sakan' taxi i ña chuun va ndo', t̄e kundani ndo' a. T̄e taxi i ña ndeē kundani kua'a' ka ndo' a. ²⁵ Kuach̄i ndii, yoo ka kundani sava ña ka'án i jaan' ndii, taxi i ña kundani kua'a' ka n̄ia a. Ndisu yoo ka taxi' so'o xa'a' a jaan' ndii, sanandosó' ña'a' i ña sie ña kundani n̄ia —ni kachi a.

Ka'án Jesús iin̄ ña ka'án ndiaa xa'a' saa xa'nu' mii' ndikin'

²⁶ T̄e ni ka'an t̄u Jesús ndii:

—Ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' ndii, nduu' a ndeē naa xka'ndía xiin' ndikin' ña ni kiku' iin̄ t̄e yivi' nuu' ñu'u'. ²⁷ T̄e yivi' jaan' ndii, kixín ra, t̄e ndokoó ra. T̄e ndikin' jaan' ndii, ndutía a, t̄e xa'nu' a ñuu nduu' a, uun iin̄ ke'in' nduu' a. T̄e ndeē xini t̄e jaan' saa ndutía ndikin' jaan'. ²⁸ Sakan' ña mii' ñu'u' jaan' nduu' ña saku'nu' ña'a'. Xi'na ka itun' a xikoó, ikan' t̄e kiee' yoko' a, ya'á sie t̄e xikoó t̄u ndikin' a. ²⁹ T̄e kij' nakuixa' ndikin' jaan' ndii, kua'an ra t̄e xa'ndia ra a xiin' ichi ki'i', kuach̄i ndii xa ni kiee savi' —ni kachi a.

Yo'o' ka'án Jesús iin̄ ña ka'án ndiaa xa'a' ndikin' ma'á ña nani' mostaza

(Mt. 13:31-35; Lc. 13:18-19)

³⁰ T̄e ni ka'an t̄u Jesús ndii:

—¿Ndee ña nakuitá xiin' ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', uun ndee ña ka'án ndiaa va'a ka nakata e' xiin' a t̄e kuv̄i kundani ndo' a? ³¹ Ña xa'ndia chuun' a jaan' ndii, nduu' a ndeē naa ndikin' mostaza. Ndikin' jaan' ndii, ña lulu ma'á ka nduu' a t̄e sakan' sakuu' nuu' ndikin' ña chi'i' e'. ³² Ndisu kij' xa'nu' a ndii, sukun ka itun' a t̄e sakan' sakuu' nuu' ku'u xit̄in', t̄e na'nu' va nda'a' nu' nata'ví'. Sakan' na kuu' ndeē saa ti' ta'nu' ndivi' kuv̄i kundiee kati' nda'a' nu' —ni kachi Jesús.

³³ T̄e xiin' kua'a' ña ka'án ndiaa ndeē naa ña jaan' ni ka'an Jesús xiin' ne jaan' saa kuv̄i kundani kuiti' n̄ia. ³⁴ T̄e xa nuu' ña ka'án ndiaa jaan' kuiti' ni ka'an a xiin' ne yivi' jaan'. Ndisu nuu' t̄e nda'a' xa'a' a ndii, ni sanakuachi' ndi'i ña'a' a tuku xaan'.

So'ŋ ni xaa a kii' ni ka'an chuun' Jesús, te ni xikuiin tachi' ndiee'

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Kii' ni xaa ñuu kivi' jaan' ndii, ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—To'ŋ ndo' tukū ta'vi' xioo minī —ni kachi' a.

³⁶ Sakan' te ni naqoo ra ne yivi' kua'a' jaan', te kua'an ra xiin' a tixin tundoo' mii' xa naá a jaan'. Te kua'an tu ki'in' ne yivi' xiin' sava ka tundoo'. ³⁷ Sakan' te ni xa'a' xika' ndiee' tachi' nuu' tikui jaan'. Te ni xa'a' a satuvi' a tikui nuu' minī jaan', te ko'ni' ra' tixin tundoo' jaan', te xa kua'an chitu' nu'. ³⁸ Ndisu Jesús ndii, su'ma' tundoo' jaan' kandu'u' a kixín a nuu' ña ki'i' xíni' a. Ikan' te ni sandoto' ña'a' ra ka'án ra ndii:

—¡Tákuie, ndoto nuu' un'! ¿Ñáa ndi'ni yo'ó naa' ndoñu'u' e'? —ni kachi' ra xiin' a.

³⁹ Sakan' te ni ndokoo a, te ni ka'an chuun' a xiin' tachi' ndiee' jaan' xiin' tikui minī jaan' ndii:

—Taxin' qoo un', nakunaa taxin' un' —ni kachi' a.

Xaka'án e, te ni xikuiin ndoo tachi' jaan', te ni nakunaa taxin' tu tikui minī jaan'. ⁴⁰ Sakan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ndichun na yi'vi nia ndo'? ¿Ñáa ti'a'an tu inī ndo' xini ndo' yu'u'? —ni kachi' a.

⁴¹ Te ni yi'vi xava'a ra ka'án xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Yoo nduu' tu te yivi' kaa', na kuui' ndee tachi' xiin' tikui minī ka'án chuun' ra xiin', te kandixa' ña'a' a? —ni kachi' ra.

So'ŋ ni xaa a kii' ni tava' Jesús ña ndiva'a nimá iin te ñu'u' Gadara

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

5 Sakan' te ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndee tukū ta'vi' yu'u' minī jaan' nuu' ñu'u' ne Gadara. ² Te kii' ni nuu' a tundoo' jaan' ndii, xaka'án e', te ni keta iin te yivi' iin yavi ndii, te ni nata'an' ra xiin' a. Te jaan' ndii, ña ndiva'a naá nimá ra. ³ Te xa yavi jaan' ni ndu'u' ra, te ndee iin ne yivi' ni kuvī satíin ña'a' ni ndee xiin' karena. ⁴ Te kua'a' va ichi' ndii, ni xikotiin ra xiin' karena ndu'u', uun xiin' kaa ña yoo tivī. Ndisu xa'ndia ra ña jaan', te sakuachi' ra a. Te ndee iin te yivi' küvi satíin ña'a'. ⁵ Ni xika ra iin ke'in', xiin' ñuu tein ku'u, xiin' mii' ita' yavi ndii jaan' nde'í ra, te satuxu'ví xiin' mii' ra xiin' yuu' kua'an ra. ⁶ Kii' ni xini ra Jesús ndee xika' ndii, ni ndava ra kua'an ra mii' iin' a, te ni xaa ra, te ni xikuiin xiti' ra nuu' a. ⁷ Te ni ka'an ti'e' ra xiin' a ndii:

—¿Ndichun kuaxi un' sataña'a' un' yu'u, Jesús, si'e Ndiosí ndu'u' ndivi'? Ka'án nda'vi i xiin' un' ña sando'o' u'vi un' yu'u —ni kachi ra.

⁸Ni ka'an ra sakan' xiin' a, sakan' ña xa ni ka'an chuun' a xiin' ña ndiva'a jaan' ndii:

—Ña ndiva'a, kuan keta nimá te yivi' ñaa' —ni kachi a.

⁹Te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Saa nani' yo'ó? —ni kachi a.

Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Legión nani' i, sakan' ña kua'a' va ndu —ni kachi ra.

¹⁰Sakan' te ni ka'an nda'vi va ña ndiva'a jaan' nuu' Jesús ña ti'vi' ña'a' a tuku xaan'. ¹¹Yatin' ikan' ni yoo iin itun, te ndoso' iin ti'vi' chie kiní xaxi' ri' ku'u. ¹²Te ni ka'an nda'vi tukuu a xiin' Jesús ndii:

—Saa un' ña va'a, te ti'vi' un' ndu'u, te kun ko'ni ndu tixin kiní kaa' —ni kachi a.

¹³Sakan' te ni taxi Jesús ña jaan'. Te ni kiee ña ndiva'a jaan' nimá te yivi' jaan', te ni ko'ni a tixin kiní jaan'. Te ni taxta'an' ri' ni naka'a' ri' mii' nako' itun jaan' ndee ni koyo' ri' mini jaan', te ni xi'i' ri'. Yatin' uvi' mii' ni kuu' ri'.

¹⁴Te yivi', te ndiee' xito' kiní jaan' ndii, ni xinu ra kuan nu'u ra. Te ni ka'an ra xiin' ne ndiee' nuu ra ndee ña ni xka'ndia. Te ni ka'an tu ra xiin' ne ndiee' yatin' nuu jaan'. Te ni kiee ne yivi' kuan kuní nduchi' nuu' nia ndee ña ni xka'ndia ikan'. ¹⁵Te ni ndekuie nia mii' iin' Jesús, te ni xini nia te ni nu'u ña ndiva'a nimá ndu'u' ra yatin' nuu' Jesús ni'nu' ra toto, te xa kuví tu xanini va'a ra. Kii' ni xini ne yivi' ña jaan' ndii, ni yi'vi va nia. ¹⁶Te ne yivi', ne ni xini nduchi' nuu' ña ni xka'ndia jaan' ndii, ni ka'an nia xiin' inga ne yivi' ndee ña ni xaa Jesús xiin' te ni nu'u ña ndiva'a nimá jaan', xiin' ña ni ndo'o' kiní jaan'. ¹⁷Sakan' te ni xa'a' ka'án nda'vi nia xiin' Jesús ña keta a nuu' nu'u' nia jaan'. ¹⁸Te kii' skó'nu' a tixin tundoo' kua'an a ndii, ni xikan te ni nu'u ña ndiva'a nimá jaan' ña saa Jesús ña va'a te taxi a ña ku'un ra xiin' a. ¹⁹Ndisu ni taxi a ku'un ra xiin' a. Süu' jaan' ndii ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuan nu'u vi'e un' mii' ndiee' ne iin kuu' xiin' un', te ka'an un' xiin' nia sakuu' ña ka'nu' ña ni xaa xto'o' e' Ndiosí xa'a' un'. Te ka'an tu un' xiin' nia xa'a' saa ni kuvita ini a xa'a' un' —ni kachi a.

²⁰Sakan' te ni keta te jaan' kua'an ra, te xa'a' ka'án ra xiin' sakuu' ne ndiee' nuu' nu'u' Decápolis xa'a' ña ka'nu' ña ni xaa Jesús xa'a' ra. Te ni nandaní sakuu' nia kii' ni xini so'o nia ña ni ka'an ra jaan'.

**So'ò nì xaa à kii' nì sanatiaku Jesús ña' si'e Jairo,
te nì sanda'a tũ à iin ña' ndo'o' kui'e níi'**

(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

²¹ Kii' nì nandiko' Jesús xiin' tundoo' jaan' tuku ta'vi' yu'u' mìnì jaan' ndii, kua'a' ya'a ne yivi' nì nakaya saa xinunduu xiin' à ikan', sakan' na nì nuu a te nì ndoo a iin' a ikan'. ²² Sakan' te nì xaa iin te nani' Jairo. Te jaan' ndii, te xa'ndia chuun' xa'a' vi'e mii' nakaya ne ñuu jaan' nduu' ra. Te kii' nì xini ra Jesús ndii, nì kuyatin ra, te nì xikuiin xiti' ra nuu' a, ²³ te nì ka'an nda'vi va ra xiin' a ndii:

—Ña'a' si'e i ndii, xa kuni kuvì kuii a'. Ndisu saa un' ña va'a te ku'un un', te chikanu' un' nda'a' un' xini' a' te nda'a' a' te kutiaku a' —nì kachi ra.

²⁴ Sakan' te kua'an Jesús xiin' te jaan'. Te kua'an tũ ne yivi' kua'a' jaan' xiin' a. Ndee ku'ni' vi' ña'a' ne yivi' jaan' kua'an nia. ²⁵ Te tein ne yivi' jaan' ka'ni iin ña' ndo'o' kui'e níi', te xa uxì uvì kuiya kua'an ña' ndo'o' a' kui'e jaan'. ²⁶ Te xa kua'a' va nì ndo'o' a' nda'a' kua'a' te tatan'. Te nì ndi'i ndoo xu'un' a' nì xa'ni' a' xa'a' kui'e jaan'. Ndisu süu' so'o' nda'a' a', süu' jaan' ndii so'o' kundiee' ka kui'e jaan' xiin' a'. ²⁷ Te kii' nì xini a' kuento ña' ka'an ne yivi' xa'a' Jesús ndii, nì kixin a' xata' a tein ne yivi' kua'a' jaan', te nì tondia nda'a' a' toto a. ²⁸ Sakan' ña nì ka'an a' xiin' nimá a' ndii: “Naa' kuvì tondia i tee' toto kuiti' a' ndii, nda'a' i”, nì kachi a' xiin' nimá a'. ²⁹ Te kii' nì tondia nda'a' a' toto a' ndii, xa numi' sakan', te nì xikuiin ña'a' níi' jaan'. Te nì xini a' ndii, nì kije ña'a' kui'e jaan'. ³⁰ Xa numi' sakan', te nì xini tũ Jesús ña' xiin' ña' ndiee' a' nì nda'a' iin ne yivi'. Ikan' te nì nakoto a' xata' a tein ne yivi' jaan', te nì ka'an a' ndii:

—¿Yoo nì tondia nda'a' toto i? —nì kachi a.

³¹ Sakan' te nì nakuiin te nda'a' xa'a' a' ndii:

—Koto un', saa vi' kua'a' ne yivi' ku'ni' yo'ó, te kusaa' ndatu'un' un' ndii: “¿Yoo nì tondia nda'a' toto i kachi un'?” —nì kachi ra.

³² Ndisu Jesús ndii, xito' a' saa xinunduu xiin' a' te kuni a' yoo nì tondia nda'a' a' toto a. ³³ Te ña'a' jaan' ndii, xa xini a' ña xa nì nda'a' a' ña nì tondia nda'a' a' toto a, sakan' na kuii' tee' ndee kisi' vi' ña'a' ña yi'vi a' ndii, nì kuyatin a', te nì xikuiin xiti' a' nuu' Jesús, te nì ka'an a' ndaku a' xiin' a' sakuu' ña nì xaa a' te nì nda'a' a'.

³⁴ Sakan' te nì ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Xa nì nda'a' un', pia'un, xa'a' ña ini un' xini un' yu'u. Kua'an te Ndiosi na taxi ña manì' koo xiin' un', sakan' ña xa nì nda'a' un' nuu' kui'e ña nì ndo'o' un' —nì kachi a.

³⁵ Kij' kusaa' ka'án ka Jesús xiin' ña' jaan' ndii, ni ndekuie iin uvi te ni kiee vi'e Jairo, te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra xiin' Jairo jaan' ndii:

—Tákui'e, xa ni ndoñu'u' ndi'i ña' si'e un'. Sataña'a' ka un' nuu' maestro ñaa' —ni kachi ra.

³⁶ Te Jesús ndii, ni xini so'o a ña ni ka'an te jaan', ndisu ni ka'an a xiin' Jairo ndii:

—Käka nimá un', ini kuiti' un' kuni un' yu'u —ni kachi a.

³⁷ Te ni taxi a ku'un ndee iin ne yivi' jaan' xiin' a. Süu' jaan' ndii, Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, ñani Jacobo jaan', kuiti' ni taxi a ku'un xiin' a. ³⁸ Te kij' ni xaa a vi'e te xa'ndia chuun' jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii, ni xini a ña kuaa' ne yivi' xaku' nia, te kuaa' xi'i xachi' tu nia xa'a' ña' sie, ña' ni xi'i jaan'. ³⁹ Sakan' te ni nda'ni a vi'e, te ni ka'an a xiin' ne ñu'u' jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaa' ndo' te xaku' ndo' sakan' vi'? Kuachi ndii kuäsa' ni xi'i a', süu' jaan' ndii kixin' kuiti' a' —ni kachi a.

⁴⁰ Te ni xaku ndiaa ichi ña'a' ne yivi' jaan'. Sakan' te ni tava' Jesús sakuu' nia ki'e, te ni naka a yuva' si'i' ña' sie jaan', xiin' te kua'an xiin' a jaan'. Te ni ko'ni nia xiin' a mi' kandu'u' ña' ni xi'i jaan'. ⁴¹ Sakan' te ni tiin a nda'a' ña' sie jaan', te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Talita, cumi —ni kachi a. Tu'un jaan' kuni kachi ndii: Ña' sie, xiin' yo'ó ka'án i, ndokoo un'.

⁴² Xaka'án e', te ni ndokoo ña' sie, ña' kumi' uxí uvi kuiya jaan', te ni xa'a' a' xika' a'. Te kij' ni xini ne ita' xiin' Jesús ña ni xaa a jaan' ndii, ni nandaní ya'a nia. ⁴³ Te ni ka'an ndiee' va Jesús xiin' nia ña ka'an nia xiin' ndee iin ne yivi' ña ni xaa a ikan'. Sakan' te ni ka'an tu a xiin' yuva' si'i' ña' jaan' ña taxi nia ña kuxi a'.

So'o ni xaa a kij' ni nandiko' Jesús ñuu a Nazaret

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

6 Sakan' te ni keta Jesús ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni nandiko' a ñuu mii' ni xa'nu a. ² Te kij' ni xaa kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' ndii, ni xa'a' a sania'a a ne yivi' tixin vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan'. Te kua'a' ne ni nakaya ikan' kij' ni xini so'o nia ña ka'án a ndii, ni nandaní nia, ka'án nia ndii:

—¿Mii' ka vi' tu ni sakuaan te kaa'? Te, ¿mii' tu kuaxi ña xini tuni ra? Te, ¿mii' ka vi' tu kuaxi ña ndiee' ra te kuví xaa' ra chuun ka'nu' koo' chukuu' jaan'? ³ Te tuxi' itun' kuiti' nduu' ra. Te xini e' ña si'e María nduu' ra. Te xini tu e' ñani ra Jacobo, xiin' José, xiin' Judas, xiin' Simón. Te ñuu yo'o' ndiee' tu ña'a' ta'an' ra —ni kachi xiin' ta'an' nia.

Xa'a' a jaan' na ni nasaa' nia, te ni kandixa' ña'a' nia. ⁴Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' nia ndii:

—Te ka'an tiaku' tu'un Ndiosí ndii, xito' ka'nu' ña'a' sakuu' ne yivi'. Ndisu ne ndiee' ñuu mii' ra, xiin' ne iin kuu' xiin' ra, xiin' ne ndiee' vi'e ra ndii, xito' ka'nu' ña'a' nia —ni kachi a xiin' ne jaan'.

⁵Te ni kuví sa'a a ndee iin chuun ka'nu' koo' chukuu' ikan'.

Ndia'vi' kuíti' ne yivi' ni sanda'a a kii' chindu'u' a nda'a' a xini' nia. ⁶Te ni nandaní va Jesús xa'a' a ña iini' ne jaan' xini' ña'a' nia. Te ni xinu'ni a sakuu' ñuu ña ñu'u' yatín ikan' sania'á tu'un Ndiosí.

**So'o ni xaa a kii' ni tianu' Jesús te nda'a' xa'a' a
te ku'un ka'an ndoso' ra tu'un a**

(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷Sakan' te ni kana siin' Jesús te uxí uví ta'an te nda'a' xa'a' a, te ni tianu' a uví ta'an uví ta'an ra te kun ka'an ndoso' ra tu'un a. Te ni taxí tu a ndiee' ra te tava' ra ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi'. ⁸Te ni ka'an chuun' a xiin' ra ña kōni'i' ra ndee iin ña'a' ku'un ra ichi', sūu' jaan' ndii tun' katuvi' kuíti' ra kōni'i' ra. Te kōni'i' ra tinda'a', ni ndee ña xaxi', ni ndee xu'un'. ⁹Te ni ka'an a xiin' ra ña ku'un ra xiin' ndixan' ña xa ki'i' kuíti' ra, te sakan' tu toto ña xa ni'nu' kuíti' ra ku'un ra xiin'. ¹⁰Te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Ndee ka vi'e ne yivi' mii' xaa ndo' ndii, ikan' kuíti' kundiee ndo' ndee kiee ndo' ñuu jaan'. ¹¹Te naa' xaa' ndo' iin xaan' te nātiin' va'a ne yivi' ndo'ó, te ni ndee tāxi' so'o tu nia ña ka'an ndoso' ndo' ndii, kiee ndo' ñuu jaan', te sakoyó ndo' yaka' ndixan' ki'i' ndo'. Te xiin' ña jaan' sakuni' ña'a' ndo' ña koo nia tundo'o'. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, chie ka tundo'o' kundo'o' ne ñuu jaan' kii' sana'má Ndiosí ne yivi', te sakan' ne ni ndiee ñuu Sodoma xiin' ñuu Gomorra —ni kachi Jesús.

¹²Te ni kiku ra kua'an ra ka'an ndoso' ra ña nama ne yivi' nimá nia xa'a' kuachi ña xaa' nia. ¹³Te ni tava' tu ra kua'a' ña ndiva'a nimá ne yivi'. Te ni xakin' ra xa'an oliva xini' kua'a' ne kuni kuví, te ni nda'a' nia.

So'o ni xaa a kii' ni xi'i Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí

(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴Kanii' ikan' ni kiku kuento xa'a' Jesús. Te ni xini' so'o tu Herodes, te xa'ndia chuun' kuu' nuu', kuento ña ka'an ne yivi' xa'a' Jesús. Sakan' ña sava nia ka'an ndii: “Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí ndii, ni natia'ku ra, te suvi' nduu' Jesús. Ña jaan' na kuii' kumi' ra ña ndiee' te xaa' ra kua'a' chuun' ka'nu' koo'

chukuu'”, kachi n̄i. ¹⁵Te sava tuku n̄i ka'an ndii: “Elías te n̄i ka'an tiakú t̄u'un Ndiosí x̄ta'an' nduu' Jesús”, kachi n̄i. Te sava n̄i tuku n̄i ka'an ndii: “Iin te ka'an tiakú t̄u'un Ndiosí kūit̄i' nduu' a ndee naa te n̄i xika x̄ta'an'”, kachi n̄i.

¹⁶Te n̄i ka'an Herodes kii' n̄i xin̄i ra kuento jaan' ndii:

—Te jaan' nduu' Juan, te n̄i ka'an chuun' yu'u te n̄i kendoso' te x̄iin' sukun', te n̄i n̄atiaku ra —n̄i kachi ra.

¹⁷N̄i ka'an Herodes jaan' sakan', kuachi ndii suvi ra n̄i ka'an chuun', te n̄i tiin te x̄iin' ra Juan jaan', te n̄i satiin ñ̄a'a' ra, te n̄i chinaá ñ̄a'a' ra vi'e kaa, ñ̄a kuu' ñ̄a' Herodías. Kuachi ndii n̄i tunda'a' Herodes xiin' a' tee' ndee ñ̄a' si'i' Felipe, ñ̄ani ra, nduu' a'. ¹⁸Sakan' na kuii' n̄i ka'an Juan jaan' xiin' ra ndii: “V̄a'a yoo a ñ̄a n̄i tunda'a' un' xiin' ñ̄a' si'i' ñ̄ani un'”, n̄i kachi ra. ¹⁹Xa'a' a jaan' na ñ̄a' Herodías jaan' ndii, ndasi' v̄a a' Juan. Te kuni ka'ni' a' ra, ndisu k̄uvi saa a' ñ̄a jaan', ²⁰kuachi ndii xito' ka'nu' v̄a Herodes Juan jaan', sakan' ñ̄a xin̄i ra ndii, te xachuun' ndaaku nduu' te jaan', te ndoo tu nimá ra. Ñ̄a jaan' na n̄i taxi ra ka'ni' ñ̄a'a' ñ̄a' jaan'. Te ki'in' ichi n̄i xin̄i so'o Herodes ñ̄a ka'an Juan jaan', tee' ndee n̄i ndi'ni nimá ra xa'a' ñ̄a jaan' ndii, n̄i x̄tani v̄a ra kun̄i so'o ra ñ̄a ka'an te jaan'.

²¹Te kii' n̄i n̄akuiin kivi' ñ̄a n̄i kaaku Herodes jaan' ndii, n̄i xin̄i ñ̄a' Herodías ñ̄a kivi' jaan' k̄uvi ka'ni' a' Juan jaan'. Kuachi ndii n̄i x̄a'a ra iin v̄iko' si'i', te n̄i x̄a'a tu ra ñ̄a xaxi' xakuaa'. Te ki'in' te kuu' ka'nu' n̄i tatu ra ndiee' ikan', te ndiee' tu ki'in' te xa'ndia chuun' nuu' te x̄iin', te ndiee' tu te kuu' ka'nu' nuu' ñ̄u'u' Galilea. ²²Ikan' te n̄i nda'ni iin ñ̄a' sava, ñ̄a' si'e Herodías jaan', mii' ndu'u' Herodes jaan' xixi' ra xiin' sakuu' te n̄i tatu ra, te n̄i taxa'a' si'i' a' nuu' ra. Sakan' te n̄i ka'an Herodes xiin' a' ndii:

—Kakan un' nuu' i ndee ka ñ̄a kun̄i un', pīa'un, te taxi i e nda'a' un' —n̄i kachi ra.

²³Te n̄i chikandia ra kuento ra ka'an ra ndii:

—Taxi i nda'a' un' ndee ka ñ̄a kakan un' nuu' i, pīa'un. Köo' a xaa' a naa' kakan un' ndee ta'vi' sava ñ̄u'u' mii' xa'ndia chuun' i —n̄i kachi ra xiin' a'.

²⁴Sakan' te n̄i ket̄a ñ̄a' sava jaan' mii' ndiee' te jaan', te n̄i nda'tu'un' a' ñ̄a' Herodías, si'i' a' jaan' ndii:

—¿Ndee ñ̄a kakan i, naa'? —n̄i kachi a'.

Sakan' te n̄i ka'an si'i' a' jaan' xiin' a' ndii:

—X̄ini' Juan, te sakuchi' ne yivi', kakan un' —n̄i kachi a'.

²⁵Sakan' te achi v̄a n̄i nandiko' ñ̄a' sava jaan' nuu' Herodes jaan' te n̄i ka'an a' xiin' ra ndii:

—V̄a'a, kun̄i i ñ̄a naka'an e' kūit̄i' te taxi un' nda'a' i tixin iin ko'o' x̄ini' Juan, te sakuchi' ne yivi' —n̄i kachi a'.

²⁶ Sakan' te nī kūsuchi' va inī te jaan'. Ndisu nī kunī ra nandiko' xata' ra xiin' kuento ra ña nī taxī ra nuu' a' nuu' sakuu' te ndiee' xixi' xiin' ra jaan'. ²⁷ Sakan' na xaka'án e', te nī ka'an chuun' ra xiin' iin te xíin' ra ña ku'un na'in ra xíni' Juan jaan'. Sakan' te nī xa'an te xíin' vi'e kaa, te nī kendoso' ra sukun' te jaan'. ²⁸ Te nī na'in ra a, te nī chinaá ra a tixin iin ko'o', te nī taxī ra a nda'a' ña' sava jaan'. Te ña' jaan' nī taxī a' a nda'a' si'i' a'.

²⁹ Kii' nī xini' te nda'a' xa'a' Juan jaan' kuento ña nī ndo'o' ra ndii, nī ndekuie te jaan', te nī na'in ra ñu'u' nde'i jaan', te nī nataan' ra a.

So'o nī xaa a kii' nī sakuxi' Jesús u'un mií te yivi'

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰ Nī ya'a ndia'vi' kivi', te nī nakaya te nī tianu' Jesús ka'an ndoso' tu'un a jaan'. Te nī ka'an ra xiin' a sakuu' ña nī xaa ra xiin' ña nī sania'á ra. ³¹ Sakan' te nī ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—To'o' mii' e' sakan' mii' taxin' kaa', te kuvī nandiee' e' iin xa'a' —nī kachi' a.

Sakan' ña kua'a' xava'a ne yivi' yoo nuu' a, ne kua'an nī ne xaá nī. Te nī ndee künia'a a kuxi' a te sakan' tu te jaan'. ³² Sakan' te nī ko'ni' ra iin tundo'o' te kua'an ra xiin' Jesús iin xaan' mii' taxin' kaa'. ³³ Ndisu kua'a' ne yivi' ndii, nī xini' nia kua'an tundo'o' jaan', te nī nakuni' nia yoo ñu'u' tixin nu'. Sakan' na nī taxta'an' nia kua'an xa'a' nia yu'u' minī mii' kua'an tundo'o' jaan'. Te nī kiee ne yivi' jaan' sakuu' ñuu te kua'an nia mii' kua'an Jesús. Te xi'na ka nia nī ndekuie ikan', te sakan' te nī xaa Jesús xiin' te kua'an xiin' a. ³⁴ Te kii' keta' a tixin tundo'o' jaan' ndii, nī xini' a ndiee' ne yivi' kua'a' ya'a jaan'. Te nī kuvita inī a xa'a' nia, sakan' ña ndee naa mbee, ti' kōo' te paxto, nduu' nia. Te nī xa'a' sania'á ña'a' a kua'a' nuu' ña'a. ³⁵ Te kii' nī kuaa' kua'an ndii, nī kuyatın te nda'a' xa'a' a nuu' a, te nī ka'an ra xiin' a ndii:

—Táku'e, xa nī kuaa' va vitin, te mii' kōo' yoo ndiee' e'. ³⁶ Va'a ka sandutía un' ne yivi', te kiku nia ku'un nia xa'a' ku'u, uun ñuu kuali' ña ñu'u' yatın te sata' nia ña kuxi nia, sakan' ña yo'o' ndii, kōo' a yoo kuxi nia saa e' —nī kachi' ra.

³⁷ Ndisu nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó taxī ña kuxi nia —nī kachi' a.

Te nī nakuiin ra ndii:

—¿Ñáá kuní un' ña ku'un sata' ndu ña kuxi ne kaa' xiin' xu'un' ña ki'in' iin te yivi' naa' sachuun' ra uvī ciento kivi', te kuvī taxī e' ña kuxi nia? —nī kachi' ra.

³⁸ Sakan' te nī ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—¿Saa ta'an xita' va'a kumi' ndo'? Kua'an koto ndo' —nī kachi' a.

Te ni ka'an ra xiin' a kii' ni kundani ra saa ta'an kuu' a ndii:

—U'un ta'an xita' va'a te uvi ta'an tiaka' kui'ti' —ni kachi ra.

³⁹ Sakan' te ni ka'an chuun' Jesús xiin' ra ña ka'an ra xiin' ne yivi' te kundiee ti'vi nia nuu' itia kuii'. ⁴⁰ Te ni xikundiee ti'vi ne yivi' jaan'. Sava ti'vi ni ndiee ciento nia, te sava ti'vi ni ndiee uvi xiko uxi nia. ⁴¹ Sakan' te ni ki'in Jesús u'un saa' xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tiaka' jaan'. Te ni nakoto a ndivi', te ni taxi a ña chindani Ndiosí. Sakan' te ni sakuachi' a xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tiaka' jaan', te ni taxi ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te ni xaxa' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan'. ⁴² Sakan' te ni xixi sakuu' nia ndee ni nda'ni nia. ⁴³ Ndi'i jaan' te ni nakaya te nda'a' xa'a' a jaan' xita' va'a ña'in' xiin' tiaka'. Te ni sakutu' nia uxi uvi ta'an íka' na'nu' xiin' ña ni ndoo ndoso' jaan'. ⁴⁴ Te ne ni xixi jaan' ña mii' ndi'i' te yivi' kui'ti' ndii, u'un mií ni kuu ra.

So'o ni xaa a kii' ni xika Jesús nuu' tikui miní

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Xaka'án e', te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ko'ni ra tixin tundoo' te ki'in ichi' ra ku'un ra tuku ta'vi' yu'u' miní jaan' te xaa ra ñuu ña nani' Betsaida. Te kii' kua'an ra ndii, ni ndoo a sandutiá a ne yivi' kua'a' jaan'. ⁴⁶ Te kii' ndi'i' ni sandutiá ña'a' a ndii, ni kaa a iin xiki' kua'an a, te ndatu'un' a xiin' Ndiosí. ⁴⁷ Te kii' ni kuu ñuu ndii, xa ni kuxika' te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an ra xiin' tundoo' nuu' miní, te ni ndoo iin ndaa' Jesús ñu'u' jaan'. ⁴⁸ Te kii' xa kitú' kua'an ndii, ni xini Jesús ña ndo'o' te jaan' te satuvi' ra tundoo' jaan' te kua'an nu', sakan' ña kuaxi suma' tachi'. Ikan' te xa'a' Jesús kua'an xa'a' a nuu' miní mii' ñu'u' ra. Te kii' ni nani'i' ña'a' a ndii, ni xaa a ndee naa ña kuni xka'ndia kua'an a. ⁴⁹ Te kii' ni xini te jaan' kuaxi xa'a' a nuu' tikui miní jaan' ndii, ni ka'an' ra ndii, i'na' nduu' a, te ni kuaa' ni'vi va ra. ⁵⁰ Kuachi ndii sakuu' ra ni xini ña'a', te ni yi'vi va ra. Ndisu numi' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Sandieni xiin' mii' ndo' te kuän yi'vi ndo', sakan' ña yu'u nduu' i —ni kachi a.

⁵¹ Sakan' te ni sko'nu' a tixin tundoo' mii' ñu'u' te jaan', te ni xikuiin tachi' jaan'. Ña jaan' na ni nandaní koo' chukuu' ra. ⁵² Sakan' ña tia'an kundani ra ndee ña kuni kachi a ña ni ndasakua'a' Jesús xita' va'a kii' ni sakuxi' a ne yivi' kua'a' jaan', sakan' ña xii ka nimá ra.

**So'lo ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús ne
kuni kuvì nuu' ñu'u' Genesaret**

(Mt. 14:34-36)

⁵³ Te kii' ni xka'ndia Jesús xiin' te jaan' mini jaan' ndii, ni xaa a iin ñu'u' ña nani' Genesaret. Te ni satiín ra tundoo' jaan' yu'u' mini jaan'. ⁵⁴ Te kii' ni kiee ra xiin' a tixin tun' jaan' ndii, xaka'an e', te ni nakuni ne yivi' Jesús, ⁵⁵ te ni xa'a' xaxa' nia kuento xa'a' a kanii' nuu' ñu'u' jaan' xiin' nda'a' a. Sakan' te ni xa'a' ne ndiee' saa kua'an ikan', kuan ndiakā nia ne kuni kuvì nuu' Jesús, mii' xini' nia kuento yoo a, ndiso' ña'a' nia nuu' tun' xto. ⁵⁶ Te ndee ka xaan' xka'ndía a kua'an a ñuu kuali' nduu' a, uun ñuu na'nu' nduu' a, uun xa'a' ku'u' nduu' a ndii, ni tandiee ne yivi' ne kuni kuvì jaan' ichi' mii' xito' xka'ndia a. Te ni ka'an nda'vi nia xiin' a ña taxi a tondia nda'a' ne kuni kuvì jaan' tee' yu'u' toto kuiti' a. Te sakuu' ne ni tondia nda'a' yu'u' toto a jaan' ndii, ni nda'a nia.

**Yo'o' sania'á Jesús ña va'a ka saa e' ña kuní
Ndiosí, te saa e' ña kuní te yivi'**

(Mt. 15:1-20)

7 Unta' ndii, ni nakaya te fariseo nuu' Jesús xiin' sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Te jaan' ndii, ñuu Jerusalén ni kiee ra. ² Kii' ni xini' te jaan' ña sava te nda'a' xa'a' a ndii, ndikún ra xata' ña ka'an tu'un ndei' te yata', sakan' ña ni natia ra nda'a' ra ki'in' ichi' te kuxi ra, sakan' na ni xixi ra xiin' nda'a' kinì xtuu te jaan'. Te xa'a' a jaan' na ni ka'an kinì ra xa'a' te nda'a' xa'a' a jaan'. ³ Sakan' ña te fariseo xiin' sakuu' ne ta'an' ndu, ne judío ndii, xixi' nia naa' tia'an natia nia nda'a' nia ki'in' ichi'. Sakan' xaa' nia xa'a' ña ndikún ni'ì nia xata' ña xixaá te xii' yata' ndu. ⁴ Te kii' kua'an nia ya'vi, te nandiko' nia vi'e nia ndii, xixi' nia naa' tia'an natia nia nda'a' nia ki'in' ichi'. Ndisu yoo kua'a' ka ña ni xaa ne xii' yata' ndu xaa' nia naa kuu' ña natia' nia yaxin', xiin' kisi, xiin' sakuu' ndachuun', ña ni kua'a' xiin' kaa, xiin' tun' xto nia. ⁵ Sakan' na ni ndatu'un' ña'a' te fariseo xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii:

—¿Ndichun na sáxinú te nda'a' xa'a' yo'ó ña xixaá e', ña ni nakoo te xii' yata' e'? Sakan' ña xixi' ra xiin' nda'a' kinì nuu' Ndiosí —ni kachi ra.

⁶ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii' ndii, ndaku va ni ka'an Isaías xa'a' ndo' kii' ni ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Ne yivi' yo'o' ndii, xiin' yu'u' kuiti' nia xito' ka'nu' nia yu'u.
Ndisu nimá nia ndii, xika' yoo a nuu' i.

⁷Tiin' ka'nu' saka n̄a yu'u,

kuach̄i ndii ka'án chuun' n̄a ña xini tuní ne yivi' kuíti'.

Te ka'án n̄a ña tu'un ndei' yu'u nduu' a.

Ni kachi a. ⁸Sakan' ña xata' ndo' nakoo' ndo' ña ka'án chuun' Ndiosí, te ndikún kixin' ndo' xata' ña xixaá e', ña ni ñakoo ne xii' yata' e', naa kuu' ña natia' ndo' yoo, xiin' ña natia' ndo' yaxin' ki'in' va ichi', xiin' kua'a' ka inga nuu' ña xaa' ndo' —ni kachi a.

⁹Te ni ka'an tu Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Chuun va ndo' xiin' ña xa'nú ndo' ña ka'án chuun' Ndiosí, te ndikún ndo' ña xixaá mii' ndo'. ¹⁰Kuach̄i ndii ni ke'i Moisés tu'un Ndiosí nuu' tutu mii' ka'án a ndii: “Koto ka'nu' ndo' yuva' si'i' ndo'”, kachi a. Te ka'án tu a ndii: “Yoo ka kani'a xiin' yuva' si'i' n̄a ndii, kuní a ña kuv̄i n̄a”, kachi a. ¹¹Ndisu ndo'ó ka'án ndii, kuv̄i ka'an iin ne yivi' xiin' yuva' si'i' n̄a ndii: “Ña'a i ndii, Corbán nduu' a. Xa'a' a jaan' na kuv̄i ch̄indiee' i ndo'ó, sakan' ña sakuu' ña'a i ndii, xa ni tax̄i kuento i ña nd̄itia Ndiosí kunduu a.” ¹²Te ndo'ó ka'án ndii, naa' ka'án iin ne yivi' sakan' ndii, kün̄i a ña ch̄indiee' ka n̄a yuva' si'i' n̄a xiin' ña'a n̄a. ¹³Te xiin' ña jaan' xa'nú ndo' ña ka'án chuun' Ndiosí, te ndikún ndo' ña xixaá mii' ndo', ña saya'á nuu' ta'an' ndo', xiin' kua'a' ka inga nuu' ña xaa' ndo' —ni kachi a xiin' te jaan'.

¹⁴Sakan' te ni kana ni tukuu a ne yivi' kua'a' jaan', te ni kuyatin n̄a nuu' a, te ni ka'an a xiin' n̄a ndii:

—Kuni so'o va sakuu' ndo' te kundani ndo' ña ka'an i xiin' ndo'.

¹⁵Ndee iin ña xaxi' ne yivi' s̄at̄ivi' nimá n̄a nuu' Ndiosí. Süu' jaan' ndii tu'un ña kiee' yu'u' n̄a nduu' ña sat̄ivi' nimá n̄a nuu' a.

¹⁶Ndo'ó, ne xini so'o ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ni ka'an i —ni kachi Jesús.

¹⁷Sakan' te ni ñakoo Jesús ne yivi' jaan', te ni nda'ni a iin vi'e, te ni ndatu'un' ña'a' te nda'a' xa'a' a ndee ña kuni kachi ña ni ka'an ndiaa a jaan'. ¹⁸Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Na sakan' ndii, ni ndee ndo'ó ni kundani ña ni ka'an i jaan'? Ndee iin ña xaxi' e' kuv̄i s̄at̄ivi' nimá e' nuu' Ndiosí. ¹⁹Sakan' ña, ña xaxi' e' jaan' ndii, süu' nimá e' ko'ni' a, süu' jaan' ndii x̄iti e' ko'ni' a, te xitá a kii' kua'an e' nuu' ku'u —ni kachi a xiin' ra.

Te xiin' ña jaan' ni ka'an Jesús ña ndee iin ña xaxi' e' s̄at̄ivi' nimá e' nuu' Ndiosí. ²⁰Te ni ka'an ka Jesús ndii:

—Ndisu ña ka'án ne yivi' ndii, t̄ixin nimá n̄a kuaxi a, te ña jaan' nduu' ña sat̄ivi' nimá n̄a nuu' Ndiosí. ²¹Sakan' ña nimá n̄a kuaxi ña n̄a'a ña xanini n̄a. Naa kuu' ña kumi' n̄a musa n̄a, xiin' ña xiin n̄a, xiin' ña xa'ni' n̄a ne yivi', ²²xiin' ña xaku'na' n̄a, xiin' ña ndioo' in̄i va n̄a xa'a' ña'a inga ne yivi', xiin' ña xaa' va n̄a ndee ka ña n̄a'a, xiin' ña xini xa'an' n̄a ne yivi', xiin' ña kin̄i va kuu'

nĭa xiin' iĭn nĭa, xiin' ña ndaſi' nuu' nĭa xini nĭa ne yivi', xiin' ña kania'a nĭa xa'a' ne yivi', xiin' ña ñuñu' nĭa, xiin' ña küu' kaxi' nĭa. ²³Te ſakuu' ña nĭa'a jaan' kiee' nimá nĭa, te sativi' ña'a' a nuu' Ndiosí —nĭ kachi Jesús.

So'o nĭ xaa a kii' nĭ sanda'a Jesús ña' si'e iĭn ña' tuku'

(Mt. 15:21-28)

²⁴Te nĭ ketā Jesús iĭkan', te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ñu'u' yaĭin ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón. Te nĭ nda'ni a iĭn vi'e, te nĭ kuni a ña kuni ne yivi' ña iĭkan' yoo a. Ndisu nĭ kuvi tiſi'e a, ²⁵ſakan' ña nĭ xini iĭn ña'a' kuento xa'a' a. Xaka'an e', te nĭ xaa a', te nĭ xikuiĭn xiti' a' nuu' a, ſakan' ña yoo iĭn ña' si'e a' ña' naá ña ndiva'a nimá. ²⁶Te ña' griega, ña' nĭ kiee nuu' ñu'u' Sirofenicia nduu' a'. Te nĭ ka'an nda'vi a' xiin' Jesús ña xtā'ni' a ña ndiva'a jaan' nimá ña' si'e a' jaan'. ²⁷ſakan' te nĭ ka'an a xiin' a' ndii:

—Va'a ka xi'na taxĭ e' kuxi si'e e' ndee nda'ni nĭa, ſakan' ña vā'a na'in e' ña xaxi' nuu' nĭa, te ko'ni e' ña jaan' nuu' naya' —nĭ kachi a.

²⁸Te nĭ nakuiĭn ña' jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an un', táku'e. Ndisu ndee naya' ndii, xaxi' ri' xi'e ña koyó tiĭin mesa yu'u' ne kuachi' kii' xixi' nĭa —nĭ kachi a' xiin' a.

²⁹ſakan' te nĭ ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Va'a, naa, nandiko' un' vi'e un' vitin. Xa'a' a ña nĭ ka'an un' kaa' ndii, xa nĭ ketā ña ndiva'a jaan' nimá ña' si'e un' —nĭ kachi Jesús xiin' a'.

³⁰Te kii' nĭ naxaa ña'a' jaan' vi'e a' ndii, nĭ xini a' kandu'u' ña' lulu si'e a' jaan' nuu' tun' xtō, te xa nĭ ketā tu ña ndiva'a jaan' nimá a'.

So'o nĭ xaa a kii' nĭ sanda'a Jesús iĭn te so'o' i'in'

³¹Tuku nĭ nĭ ketā Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a, te nĭ xka'ndia a yaĭin ñuu Tiro jaan' kua'an a xiin' ra. Te nĭ xka'ndia tu a ñuu Sidón xiin' ñu'u' Decápolis, te nĭ xaa a yu'u' mini Galilea. ³²Te iĭkan' nĭ ndekuie ne yivi' nuu' a xiin' iĭn te so'o' i'in'. Te nĭ ka'an nda'vi nĭa xiin' a te tondia nda'a' ña'a' a te nda'a' ra. ³³ſakan' te nĭ naka siin' a te jaan' ndee ndoso'. Te nĭ se'vi a nuu' nda'a' a uvi saa' so'o' ra. Te nĭ kondia tiasĭ'i a nuu' nuu' nda'a' a jaan', te nĭ tondia a yaa' ra xiin' tiasĭ'i a jaan'. ³⁴Te nĭ nakoto a ndivi', te nĭ xaka inĭ a, ka'an a ndii:

—Efata —nĭ kachi a. Te ña jaan' kuni kachi a ndii: Nunia' vitin.

³⁵Xaka'an e' ſakan' te nĭ nunia' so'o' ra, te nĭ nandu uva'a tu yaa' ra, te nĭ xa'a' ka'an kaxi' ra. ³⁶Te nĭ ka'an chuun' a xiin' ne yivi'

jaan' ña kã'an nia xiin' ndee iin ne yivi' xa'a' ña jaan'. Ndisu so'o kiku' ka nia kuento xa'a' a tee' ndee täxi' xachi' a saa nia ña jaan'.
³⁷Te ni nandaní ya'a ne yivi' jaan' ka'án nia ndii:

—Sakuu' ña xaa' ra ndii, ña va'a nduu' a. Te ndee ne so'o' nuniá' so'o' xaa' ra, te sanaka'án tu ra ne i'in' —ni kachi' nia.

So'o ni xaa a kii' ni sakuxi' Jesús kumi' mií ne yivi'

(Mt. 15:32-39)

8 Kivi' jaan' ndii, kua'a' ya'a tukuu ne yivi' ni nakaya nuu' Jesús, te koo' a kumi' nia kuxi' nia. Sakan' te ni kana a te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

²—Kuvita va ini i xa'a' ne yivi' kua'a' kaa', sakan' ña xa kua'an uni kivi' ndiee' nia xiin' e', te koo' a kumi' nia kuxi' nia. ³Te naa' natí'vi' soko ña'a' i vi'e nia ndii, iyo kunjaa' nia ichi', sakan' ña xika' ni kiee sava nia —ni kachi' a.

⁴Sakan' te ni ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Ndisu mií' taxin' kaa' ndiee' e', táku'e. ¿Saa kuvi' taxí e' ña kuxi' ne yivi' kua'a' kaa' te nda'ni nia? —ni kachi' ra.

⁵Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Saa ta'an xita' va'a kumi' ndo'? —ni kachi' a.

Te ni nakuiin ra ndii:

—Uxa ta'an a —ni kachi' ra.

⁶Sakan' te ni ka'an chuun' a nuu' ne yivi' te kundiee nia nuu' ñu'u' jaan'. Te ni ki'in a uxa saa' xita' va'a jaan', te ni taxí a ña chindani Ndiosí. Te ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxí ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a jaan'. Te ni xaxa' ra ña jaan' nda'a' ne kua'a' jaan'.

⁷Te ni kumi' tu te nda'a' xa'a' a jaan' ndia'vi' tjaka' kualí', te ni ki'in a ri', te ni taxí tu a ña chindani Ndiosí. Te ni ka'an chuun' a xiin' ra ña xaxa' tu ra ti' jaan' nda'a' ne yivi' jaan'. ⁸Ni xixi' ne yivi' jaan' ndee ni nda'ni nia, te ni nakaya ra uxa ta'an íka' na'nu' va, ña xaxi' ña ni ndoo ndoso'. ⁹Te ne ni xixi' jaan' ndii, ni kuu nia yatin' kumi' mií. Sakan' te ni sandutía ña'a' Jesús. ¹⁰Ndi'i jaan' te ni sko'nu' a tixin iin tundoo' xiin' te nda'a' xa'a' a, te kua'an a nuu' ñu'u' Dalmanuta.

Xikán ne yivi' iin chuun ka'nu' koo' chukuu' nuu' Jesús

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹Sakan' te ni ndekuie te fariseo nuu' Jesús, te ni xa'a' iin' taan ra xiin' a ndee ni te koto kua'a' ña'a' ra. Sakan' na kuui' ni ka'an ra xiin' a ña saa a iin chuun ka'nu' ña taxi' Ndiosí. ¹²Ni xaka ini a ka'án a ndii:

—Ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin ndii, xikán ndo' chuun ka'nu' nuu' i, ndisu ka'án ndaku i xiin' ndo' ndii, ndee iin chuun ka'nu' saa i nuu' ndo' —ni kachi a.

¹³Te ni ndoo ra ita' ra ikan', te ni skonu' a tundo' jaan', te kua'an a tuku ta'vi' miní Galilea jaan'.

Ka'án Jesús xa'a' ña vā'a ña sania'á te fariseo

(Mt. 16:5-12)

¹⁴Te nda'a' xa'a' Jesús ndii, ni nandoso' ra koni'i ra xita' va'a, te iin ndaa' kuiti' a ni'i' ra ñu'u' ra tixin tundo' jaan' kua'an ra. ¹⁵Te ni ka'an chuun' Jesús xiin' ra ndii:

—Koto na xito' xiin' mii' ndo' nuu' yuchi' levadura, ña tiin' te fariseo xiin' te nduu' kuenta Herodes —ni kachi a.

¹⁶Te ni xa'a' ka'án xiin' ta'an' ra ndii:

—Ka'án a sakan' xiin' e', sakan' ña koo' xita' va'a ndiso' e' —kachi ra.

¹⁷Te ni xini Jesús ña ndatu'un' xiin' ta'an' ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun ndatu'un' xiin' ta'an' ndo' xa'a' xita' va'a? ¿Ñáá kusa' küvi nakuni ndo' ña ka'án i te kundani ndo' a? ¿Ñáá xii ka nimá ndo' ndee vitin? ¹⁸Yoo nduchi' nuu' ndo', ndisu xito' ndo' xiin' a, te yoo tu so'o ndo', ndisu xini so'o ndo'. ¿Ñáá naka'an' ndo' ña ni xa'a i? ¹⁹Kii' ni sakuachi' i u'un' ta'an' xita' va'a, te ni xixi u'un' mií ne yivi' ndii, ¿saa ta'an' íka' na'nu' va' chitu' ña xaxi' ni ndoo ndoso' ni nachii' ndo'? —ni kachi a xiin' ra.

Te ni ka'an ra ndii:

—Uxi uvi' ta'an' nu' —ni kachi ra.

²⁰Sakan' te ni ka'an tuku a xiin' ra ndii:

—Te kii' ni sakuachi' i uxā ta'an' xita' va'a, te ni xixi kumi' mií ne yivi' ndii, ¿saa ta'an' íka' na'nu' va' chitu' ña xaxi' ña ni ndoo ndoso' ni nachii' ndo'? —ni kachi a xiin' ra.

Te ni ka'an ra ndii:

—Uxā ta'an' nu' —ni kachi ra.

²¹Sakan' te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá ni ndee sakan' kundani ndo'? —ni kachi a.

So'o ni xa'a a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nuu' ñuu Betsaida

²²Sakan' te ni xa'a Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Betsaida, te ni ndekuie ne yivi' nuu' a xiin' iin te kui'e nuu'. Te ni ka'an nda'vi ña xiin' a ña tondia nda'a' ña'a' a te nda'a' ra. ²³Ikan' te ni tijn a nda'a' te kui'e nuu' jaan'. Te ni naka ña'a' a, te kua'an a nuu' ñuu jaan'

xiin' ra. Te ni kondia tiasi'i a nduchi' nuu' ra, te ni tondia nda'a' ña'a' a, te ni ndatu'un' ña'a' a naa' xa kuvu xito' ra sie. ²⁴ Sakan' te ni xito te jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Kuvu xini i ne yivi', ndisu naa iin' itun' kuiti' iin' nia nuu' i, te kuan kuaxi nia xika' nia —ni kachi ra.

²⁵ Sakan' te ni tondia nda'a' ni tukuu a nduchi' nuu' ra jaan', te ni xa'a' ra xito' tukuu' ra. Te xa ni nda'a' ra, te kuvu xito' kaxi' ra sakuu' ña yoo. ²⁶ Ndi'i jaan', te ni ti'vi' ña'a' a vi'e ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndä'ni ka un' ñuu yo'o', ni ndee ka'an tu un' xiin' ne ndiee' ñuu yo'o' ña ni nda'a' un' —ni kachi a.

Ka'an Pedro ña Jesús nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakahú yoo'

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

²⁷ Te ni keta Jesús ikan', te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu ña nduu' nda'a' ñuu Cesarea Filipino, te ni ndatu'un' a te jaan' kii' kua'an ra ichi' jaan' ndii:

—¿Yoo nduu' yu'u, kachi ne yivi'? —ni kachi a.

²⁸ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Sava ne yivi' ka'an ña Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, nduu' un', te sava tuku nia ka'an ña Elías nduu' un', te sava tuku nia ka'an ña inga te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' nduu' un' —ni kachi ra.

²⁹ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Te ndo'ó ndii, ¿yoo nduu' yu'u, kachi ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakuijn Pedro ka'an ra xiin' a ndii:

—Yo'ó nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakahú ne yivi' —ni kachi ra.

³⁰ Ndisu ni ka'an chuun' ndiee' a xiin' ra ña ka'an ra xiin' ndee iin ne yivi' yoo nduu' a.

Ka'an Jesús ndee ña kundo'o a te kuvu a

(Mt. 16:21-23; Lc. 9:22-27)

³¹ Sakan' te ni xa'a' Jesús sania'á ña'a' a ña kuní a ña kundo'o u'vi va ña nduu' tu te yivi', te sandiee kui'e ña'a' te xixa nuu' ñuu, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te ka'ni' ña'a' ra, ndisu natjaku a kivi' ña uni. ³² Te ni ka'an kaxi' a ña jaan' xiin' ra. Sakan' te ni xta'ni' siin' ña'a' Pedro, te ni xa'a' kani' kuento ña'a' ra. ³³ Ikan' te ni ndiko kui'n Jesús, te ni nakoto a nuu' inga ka te nda'a' xa'a' a jaan', te ni kani' kuento a Pedro ka'an a ndii:

—Kua'an ndi'a'ã ñaa'. Ka'án un' ndee naa ña ndi'va'a. Te xanini un' saa kuní Ndiosí, süu' jaan' ndii xanini un' naa xanini ne yivi' kuiti' —ni kachi a.

Ka'án Jesús saa kuní a saa e' te kundikun e' ichi' a

(Mt. 16:24-28; Lc. 9:23-27)

³⁴Sakan' te ni kana Jesús te nda'a' xa'a' a xiin' ne yivi' kua'a', te ni ka'an a ndii:

—Naa' yoo ka kuni kundikun ichi' yu'u ndii, kuní a ña nakoo nia ña kuní mii' nia, te na koo tu'va tu nia te kundo'o nia ndee naa kundo'o i nuu' krusín, te kundikun nia yu'u. ³⁵Kuachi ndii, yoo ka kuni sakakú xiin' mii' mii' ndii, kuvi nia. Ndisu yoo ka taxi' kivi' ñuu nia xa'a' ichi' yu'u xiin' xa'a' tu'un va'a ndii, natiin nia kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. ³⁶Te kuasa' kuní tu kivi' ñuu iin ne yivi' naa' kanando nia sakuu' ña'a ña yoo iin yivi', te kuvi nia nuu' Ndiosí. ³⁷Sakan' ña koo' ndee iin ña'a iin yivi' ña kuvi chikandia nia xa'a' kivi' ñuu, ña koo' kivi' ndi'i'. ³⁸Te yoo ka kuchani xa'a' yu'u xiin' xa'a' tu'un i nuu' ne ndiso' kuachi ndiee' vitin, ne xa'ní ndoso' Ndiosí ndee naa xaa' iin ne kumi' musa ndii, iin kachi kuchani tu yu'u, ña nduu' tu te yivi', xa'a' ne jaan' nuu' Ndiosí kii' kixin tukuu i iin yivi' xiin' ña ndiee' yuva' i Ndiosí, xiin' ña ndiee' sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' a.

9 Te ni ka'an ka tu a xiin' nia ndii:

—Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, ka'ni sava ne yivi' tein ndo'ó yo'o' vitin ndii, kuvi nia ndee kuní nia ña xaa ña xa'ndia chuun' Ndiosí xiin' ña ndiee' a —ni kachi a.

**So'o ni xaa a kii' ni nanduú ndatun'
va nuu' Jesús, te ni yi'e tu toto a**

(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

²Iñu ta'an kivi' ni xka'ndia, te ni naka Jesús Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan, te kua'an siin' a xiin' ra iin tindu' sukun. Te ni xini te jaan' ña ni nanduú ndatun' va a. ³Te toto a ndii, ni nanduú yi'é koo' chukuu' a, te yaa kachi' vi' a. Ndee iin ne yivi' iin yivi' ndee mii' ka kii' natia' nia ndii, kuvi ndasayaa nia toto naa toto a jaan'. ⁴Ikan' te ni xini ra ña ni tuvi Elías xiin' Moisés, te ndatu'un' ra xiin' Jesús. ⁵Ikan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Va'a ña kuaxi ndu yo'o', táku'e. Na kasa'a ndu uní ta'an tia'va'. Iin a kundu'u' yo'ó, te iin a kundu'u' Moisés, te iin a kundu'u' Elías —ni kachi ra.

⁶Ni ka'an ra sakan' xiin' Jesús, sakan' ña xini ka ra ndee ña ka'an ra, sakan' ña ni yi'vi va uni saa' te jaan'. ⁷Sakan' te ni nuu iin viko', te ni tisa'vi a sakuu' te ita' ikan'. Te tein viko' jaan' ni ka'an iin tachi' yu'u' ndii:

—Ña ñaa' nduu' si'e mani' i. Kuni so'o ndo' ña ka'an a xiin' ndo' —ni kachi a.

⁸Te xaka'an e', te ni nakoto te jaan' saa xinunduu mii' ita' ra jaan', ndisu ndee iin koo' ni xini ka ra. Ndee iin ndaa' Jesús kuiti' ni xini ra ikan'.

⁹Te kij' nakaa' a xiin' ra tindu' jaan' ndii, ni ka'an chuun' a xiin' ra ña ka'an ra xiin' ndee iin ne yivi' ña ni xini ra ikan'. Süu' jaan' ndii ndee kij' natiaaku ña nduu' tu te yivi', te kuvi ka'an ra xa'a' ña jaan'. ¹⁰Te ni saxinu ra ña ni ka'an chuun' a xiin' ra jaan'. Ndisu ni xa'a' ndatu'un' ta'an' ra ndee ña kuni kachi a ña natiaaku tukuu a jaan'. ¹¹Te ni ndatu'un' ra Jesús ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿ndichun na ka'an te sania'a tu'un ndei' Ndiosí ña xi'na ka Elías nandiko', sakan' vi' te kixin ña sakakú ne yivi'? —ni kachi ra.

¹²Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndixa nduu' a ndii, xi'na ka Elías kixin, te sakoo' tu'va ra sakuu' ña yoo. Te ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' yu'u, ña nduu' tu te yivi', ña sando'o' kua'a' te yivi' yu'u, te sandiee kui'e tu ra yu'u. ¹³Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ña xa ni kixin Elías jaan', te ni xaa ne yivi' saa ka ni kuni nia xiin' ra naa ka'an tutu Ndiosí xa'a' ra —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús iin te sava, te naá ña ndiva'a nimá

(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴Kij' ni xaa Jesús xiin' te uni ta'an jaan' ndienü mii' ndiee' inga te nda'a' xa'a' a ndii, ni xini a kua'a' ya'a ne yivi' saa xinunduu xiin' ra. Te ita' tu sava te sania'a tu'un ndei' Ndiosí kani' ta'an' kuento ra xiin' te jaan'. ¹⁵Kij' ni xini sakuu' ne yivi' kua'a' jaan' kuaxi Jesús ndii, ni nandaní nia, te ni taxta'an' nia kua'an nakuatu ña'a' nia. ¹⁶Te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ndee xa'a' kani' ta'an' ndo' kuento xiin' te kaa'? —ni kachi a xiin' ra.

¹⁷Sakan' te ni ka'an iin te ka'ni tein ne yivi' jaan' xiin' a ndii:

—Tákuie, si'e i kuaxi ndiaká i nuu' un', sakan' ña ña ndiva'a naá nimá ra, te xaa' i'in' ña'a' a. ¹⁸Mii' ka xika' ra te kani' ña'a' a, te suku' ña'a' a nu'u', te tava' a pele yu'u' ra, te sake'i' a nu'u' ra, te

xajitun' ña'a' a. Xa ni ka'an i xiin' te nda'a' xa'a' un' te xta'ni' ra a
nimá si'e i kaa', ndisu ni kuví xta'ni' ra a —ni kachi' ra xiin' Jesús.

¹⁹Sakan' te ni ka'an a xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ne ñi xini Ndiosí nduu' ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin. ¿Saa
ka vi' ta'an ka kivi' koo i xiin' ndo'? Te, ¿saa ka vi' ta'an ka kivi'
kundieni i ña xaa' ndo'? Nía'a ndo' yo'o' xiin' te sava ñaa' —ni
kachi' a.

²⁰Sakan' te ni kixin ndiaka ña'a' ña nuu' a. Te kii' ni xini ña
ndiva'a jaan' Jesús ndii, ni kisi ndiee' va a te sava jaan', te ni
nduva ra ñu'u' xiko' kava ra xika' ra ikan'. Te ni kiee pele yu'u' ra.

²¹Sakan' te ni ndatu'un' Jesús yuva' te jaan' ndii:

—¿Ama vi' ndo'o' ra sakan'? —ni kachi' a.

Te ni ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Ndee kii' lulu vi' ra. ²²Kua'a' va ichi' skó'ni' ña'a' ña ndiva'a
jaan' nuu' ñu'u' xiin' nuu' tikui te ka'ni' ña'a' a. Sakan' na kuii' naa'
yoo ña kuví saa un' xa'a' ra ndii, kuvita ini un' xa'a' ra, te chindiee'
un' ndu'u' —ni kachi' ra.

²³Ikan' te ni ka'an ni tukuu Jesús xiin' ra ndii:

—Ká'an un' “naa' kuví”, kuachi' ndii sakuu' a kuví saa i xa'a' ne
ini xini yu'u' —ni kachi' a.

²⁴Xaka'an e', te ni ka'an ti'e' yuva' te sava jaan' ndii:

—Iní i xini i yo'ó, tákui'e. Ndisu taxí un' ña kuini va'a ka i kuni i
yo'ó —ni kachi' ra.

²⁵Te kii' ni xini Jesús ña ni xa'a' nakutu' ne yivi' kua'a' ya'a
jaan' mii' iin' a ndii, ni ka'an ndiee' a xiin' ña ndiva'a jaan' ndii:

—Yo'ó, espíritu ña ndiva'a, ña xaso'o' te xaa' i'in' tu un' ndii.
Ka'an chuun' i xiin' un', kua'an keta nimá te sava ñaa', te koo' kivi'
ka nandiko' un' —ni kachi' a.

²⁶Sakan' te ni nde'i ra, te ni kisi ndiee' va ña'a' a. Te ni keta ña
ndiva'a jaan' nimá ra, te kua'an a. Te ni ndoo ra kandu'u' ra ñu'u'
ndee naa te xa ni xi'i. Te kua'a' ne yivi' jaan' ni ka'an ña xa ni xi'i
ra. ²⁷Ndisu ni tijin Jesús nda'a' ra, te ni ndani'i ña'a' a. Te ni xikuiin
ndichi' ra.

²⁸Te kii' ni nda'ni a iin vi'e ndii, ni ndatu'un' siin' ña'a' te nda'a'
xa'a' a ka'an ra ndii:

—¿Ndichun na ni kuví xta'ni' ndu ña ndiva'a jaan'? —ni kachi' ra.

²⁹Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndiva'a naa ña jaan' ndii, kuní a ña ka'an va e' xiin' Ndiosí,
te kuní tu a ña koo nditia e', te kuví xta'ni' e' ña jaan' —ni kachi' a.

Tuku ni ka'án Jesús xa'a' ña kundo'o a te kivi a

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰ Kii' ni ketā a ikan' kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ni xka'ndia a ñu'u' Galilea, ndisu ni kuní a ña kuni ña'a' ndee iin ne yivi', ³¹ kuachi' ndii te nda'a' xa'a' a sania'á a kua'an a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña nduu' tu te yivi' ndii, sanakua'a ña'a' ne yivi' nda'a' te ka'nu', te ka'ni' ña'a' ra. Ndisu kivi' ña uní te natiaku a —ni kachi a xiin' ra.

³² Ndisu ni kundaní te jaan' ña ka'án a xiin' ra, te ni yi'vi ra ndatu'un' ña'a' ra xa'a' ña jaan'.

Ka'án Jesús yoo nduu' ne ka'nu'

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³ Te kii' ni xaa a ñuu Capernaum ndii, ni nda'ni a iin vi'e xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ndee xa'a' kani' ta'an' ndo' kuento kii' kuaxi e' ichi'? —ni kachi a.

³⁴ Ndisu ni nakuiin ra, sakan' ña ni kani' ta'an' kuento ra ichi' xa'a' yoo nduu' te jaan' kundu te ka'nu' ka nuu' ra. ³⁵ Sakan' te ni xikundu'u' a, te ni kana a te uxí uvi jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Yoo ka kuni kundu ne ka'nu' ka ndii, kuni a kundu nia ne so'o' ndi'i' nuu' sakuu' ndo', te kundu tu nia ne kaka nuu' sakuu' ndo' —ni kachi a xiin' ra.

³⁶ Sakan' te ni ki'in a iin te lulu xani a ma'in' te jaan'. Ndi'i jaan', te ni na'in ña'a' a naa nda'a' a, te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

³⁷ —Yoo ka natiin' iin te lulu ndee naa te yo'o' xa'a' a ña nduu' nia kuenta i ndii, yu'u natiin' nia. Te yoo ka natiin' yu'u ndii, süu' yu'u kuiti' natiin' nia. Süu' jaan' ndii natiin' tu nia ña ni tianu' yu'u —ni kachi a.

Ka'án Jesús ña ne nakasi yoo ndii, ne chindiee' yoo nduu' nia

(Lc. 9:49-50; Mt. 10 :42)

³⁸ Sakan' te ni ka'an Juan xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, ni xini ndu iin te tava' ña ndiva'a nimá ne yivi' xiin' ña ndiee' un'. Te ni xika ndu sain kufin ña'a' ndu, kuachi' ndii süu' te xika' xiin' e' nduu' ra —ni kachi ra.

³⁹ Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Säin kuiín ña'a' ndo', sakan' ña ndee iin ne yivi' küvi kania'a xa'a' i ki'i ndi'i xaa' ña chuun ka'nu' koo' chukuu' jaan' xiin' ña ndiee' i. ⁴⁰ Kuachi ndii, yoo ka nakasi yoo ndii, ne chindiee' yoo nduu' ña. ⁴¹ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka taxi' tee' tikui nda'vi so'o ko'o ndo'ó xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta ña ni tianu' Ndiosí sakakú ne yivi' ndii, sañu'u' ña'a' Ndiosí —ni kachi Jesús xiin' ra.

**Ka'an Jesús ña iyo va kundoo' ne kaviko' ne
xa ini xini ña'a' te saa ña kuachi**

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴² Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Te ne yivi' ne kaviko' iin ne lulu, ne ini xini yu'u ndee naa te yo'o', te saa ña kuachi ndii, ndee chaa' ka na kotiin iin yuu' molino sukun' ne kaviko' ña'a' jaan', te sko'ni' ña ndee maa' tixin mini. ⁴³ Naa' nda'a' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a ka kendoso' un' un. Kuachi ndii, ndee chaa' ka kunduu un' te tikundu' iin ndaa' nda'a', te natin un' kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i, te sakan' ña ku'un un' xiin' uvi saa' nda'a' un' vi'e ndiaya' mii' koo' kivi' nda'vá nu'u. ⁴⁴ Te ikan' ndii, koo' kivi' xi'i tikuxi', te ni ndee koo' kivi' nda'va tu nu'u. ⁴⁵ Te naa' xa'a' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a ka kendoso' un' un. Kuachi ndii, ndee chaa' ka kunduu un' te tikundu' iin ndaa' xa'a', te natin un' kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i, te sakan' ña ku'un un' xiin' uvi saa' xa'a' un' vi'e ndiaya' mii' koo' kivi' nda'vá nu'u. ⁴⁶ Te ikan' ndii, koo' kivi' xi'i tikuxi', te ni ndee koo' kivi' nda'va tu nu'u. ⁴⁷ Te naa' nduchi' nuu' un' xaa' sakan' te xaa' un' kuachi ndii, va'a ka xta'ni' un' un. Kuachi ndii, ndee chaa' ka kunduu un' te kui'e iin ndaa' nduchi' nuu', te ki'vi un' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, te sakan' ña ku'un un' xiin' uvi saa' nduchi' nuu' un' vi'e ndiaya' mii' koo' kivi' nda'va nu'u. ⁴⁸ Te ikan' ndii, koo' kivi' xi'i tikuxi', te ni ndee koo' kivi' nda'vá tu nu'u.

⁴⁹ Nu'u nduu' ndee naa iin' ña xaa' u'va sakuu' ndo'ó, ndee naa xaa' u'va ne yivi' ña nasoko' ña nuu' Ndiosí. ⁵⁰ Iin' ndii, ña va'a nduu' a, ndisu naa' tivi' a ndii, küvi ka ndasava'a e'. Sakan' na kuii' kundiee man'i xiin' ta'an' i'in ndo'ó, te kunduu ndo' ndee naa iin' va'a —ni kachi Jesús.

Yo'o' ka'an Jesús ña v'a'a nata'vi' ta'an ne yivi', ne xa ni tunda'a'

(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

10 Ndi'i jaan', te ni keta Jesús ikan' te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a tuku ta'vi' itia Jordán, te ni xaa a nuu' nu'u' Judea.

Te tuku sakan' ni nakaya kua'a' ya'a ne yivi' nuu' a mii' iin' a, te ni sania'á ña'a' a naa xixaá a. ²Sakan' te ni kuyatin sava te fariseo nuu' a te koto kua'a' ña'a' ra ka'an ra ndii:

—Tákuie, ¿ñaá kande'i' ña nata'vi' ta'an' iin te yivi' xiin' ña' si'i ra? —kachi ra.

³Sakan' te ni nakuiin a nuu' ra ndii:

—¿Ndee ña ni ke'i' Moisés xta'an' xa'a' ña jaan'? —ni kachi a.

⁴Te ni nakuiin te jaan' ndii:

—Moisés ndii, ni taxí ra ña ke'i' iin te yivi' iin tutu mii' ka'an a ña nakoo' ra ña' si'i' ra, te xiin' ña jaan' kuví nata'vi' ta'an' nia —ni kachi ra.

⁵Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tu'un ndei' jaan' ndii, ni nakoo ña'a' Moisés xa'a' ña xii va nimá ndo'. ⁶Ndisu ndee ña nuu' kii' ni xa'a' Ndiosí iin yivi' ndii, ni xa'a' a tiaa, te ni xa'a' tu a ña'a'. ⁷Sakan' na kuii' nakoo tiaa yuva' si'i' ra te nduiin ra xiin' ña' si'i' ra, ⁸te uvi' saa' nia ndii, iin ndaa' nanduú nia. Xa'a' a jaan' na süu' uvi' ta'an ka kuu' ne jaan', süu' jaan' ndii iin ndaa' nduu' nia. ⁹Sakan' na kuii' ne ni ndasajin Ndiosí ndii, vä'a nata'vi' ña'a' ndee iin ne yivi' —ni kachi Jesús.

¹⁰Te kii' ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a vi'e ndii, ni ndatu'un' ni tukuu' ña'a' ra xa'a' ña nata'vi' ta'an' ne yivi' jaan'. ¹¹Ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Yoo ka nata'vi' ta'an' xiin' ña' si'i' ra te tunda'á' ra xiin' tuku ña'a' ndii, xaa' ra kuachi xiin' tuku ña'a' jaan' nuu' ña' si'i' nuu' ra. ¹²Te naa' ña'a' nata'vi' ta'an' xiin' ii' a', te tunda'a' a' xiin' tuku te yivi' ndii, xaa' tu ña' jaan' kuachi xiin' inga te yivi' jaan' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni sañu'u' Jesús ne kualí

(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³Unta' ndii, ni ndekuie ne yivi' xiin' ne kualí nuu' Jesús te tondia nda'a' ña'a' a, te sañu'u' ña'a' a. Ndisu te nda'a' xa'a' a ndii, ni xa'a' xi'é ra nuu' ne kuaxi xiin' ne kualí jaan'. ¹⁴Te kii' ni xini Jesús ña xaa' te jaan' ndii, ni xi'e a nuu' ra ka'an a xiin' ra ndii:

—Taxí ndo' na kixin ne kualí nuu' i, te nakasi ña'a' ndo', kuachi ndii xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne ini xini ña'a' ndee naa ini ne kualí' kaa' xini nia yuva' si'i' nia. ¹⁵Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ka täxi' ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nia ndee naa taxi' ne kualí' kaa' xa'ndia chuun' yuva' si'i' nia nuu' nia ndii, küvi kunduu ne jaan' kuenta a ne xa xa'ndia chuun' a nimá —ni kachi a.

¹⁶Sakan' te ni numi a ne kualí jaan', te ni chindiee a nda'a' a xini' nia, te ni xañu'u' ña'a' a.

So'õ nì ka'an Jesús xiin' iin te vika'

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷ Te kii' ki'in' Jesús ichi' kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ndava' iin te yivi' nì xaa ra, te nì xikuiin xiti' ra nuu' a ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Táku'e, ña va'a nimá, ¿ndee ña kuní a saa i, te natiiin i kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'? —nì kachi ra.

¹⁸ Sakan' te nì ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—Kii' ka'án un' ña ña va'a nimá nduu' yu'u ndii, ¿ndichun ka'án un' ña jaan'? Kuachi ndii iin ndaa' Ndiosí kuiti' nduu' ña va'a nimá.

¹⁹ Xa xiní un' tu'un ndei' Ndiosí, ña ka'án ndii: “Kümi' un' musa un'. Kā'ni' un' ne yivi'. Sākuina' un'. Kā'an un' tun vixi. Kūnduu un' te uvi nimá. Koto ka'nu' un' yuva' si'i' un'” —nì kachi a xiin' ra.

²⁰ Sakan' te nì ka'an te jaan' xiin' Jesús ndii:

—Táku'e, xa saxinú i sakuu' ña jaan' ndee kii' nduu' i te sava —nì kachi ra.

²¹ Sakan' te nì nakoto'ni Jesús nuu' ra, te nì kundani ña'a' a, te nì ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndee iin ndaa' tiõ' ña'a' kuní ka saa un'. Kua'an te xiko' un' sakuu' ña kumi' un', te taxí un' xu'un' a nda'a' ne nda'vi kuu', sakan' te kumi' un' ña vika' ndivi'. Te kixin un', te kundikun un' yu'u —nì kachi a.

²² Te kii' nì xini so'o ra ña jaan' ndii, nì kunda'vi va kuni ra, te nì kusuchi' ini ra nì keta ra kua'an ra, sakan' ña te vika' va nduu' ra.

²³ Sakan' te nì nakoto Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a saa xinunduu xiin' a, te nì ka'an a xiin' ra ndii:

—Vixi xava'a nuu' ne vika', te taxí nia ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nia —nì kachi a.

²⁴ Te kii' nì xini so'o te nda'a' xa'a' a ña jaan' ndii, nì nandaní va ra. Te nì ka'an nì tukuu Jesús xiin' ra ndii:

—Pia'un, xa vixi nduu' a nuu' iin ne ndani ña vika', te taxí nia ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nia. ²⁵ Vixi ka nuu' ne vika' te taxí nia ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nia, ndee naa ña küvi tu xka'ndia ndee iin camello yavi xa'a' iin tiku —nì kachi a.

²⁶ Te nda'a' xa'a' a jaan' ndii, so'o ndiee' ka nì nandaní ra ka'án xiin' ta'an' ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yoo tu kuví kaku nuu' kuachi nia? —kachi xiin' ta'an' ra.

²⁷ Sakan' te nì nakoto ndiaa ña'a' Jesús, te nì ka'an a ndii:

—Ne yivi' ndii, küvi saa nia ña jaan', ndisu Ndiosí ndii, kuví saa ña'a' a, sakan' ña sakuu' ña'a' kuví xaa' ña jaan' —nì kachi a xiin' ra.

²⁸ Sakan' te nì ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákuie, koto un', ndu'u ndii, ni nakoo ndu sakuu' ña kumi' ndu, te ndikún ndu yo'ó —ni kachi ra.

²⁹ Te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ne yivi', ne ni nakoo vi'e nia, uun tiaa ta'an' nia, uun ña'a' ta'an' nia, uun yuva' si'i' nia, uun si'e nia, uun ñu'u' nia xa'a' a ña ndikún nia yu'u xiin' xa'a' tu'un va'a ndii, ³⁰ sañu'u' kua'a' va ña'a' Ndiosí vitin iin yivi' yo'o'. Taxi a nda'a' nia kua'a' va vi'e nia, te taxi tu a kua'a' va ne kunduu ta'an' nia, xiin' kua'a' va ne kunduu si'i' nia, xiin' kua'a' va ne kunduu si'e nia. Te taxi a kua'a' va ñu'u' nda'a' nia. Tee' ndee sando'o' ña'a' ne yivi', ndisu nuu' ku'un e' ndii, taxi a kivi' ñuu nia ña koo' kivi' ndi'i' tuku iin yivi'. ³¹ Ndisu kua'a' va ne nduu' ne nuu' vitin ndii, ne so'o' ndi'i' nandu nia nuu' ku'un e'. Te kua'a' tu ne nduu' ne so'o' ndi'i' vitin ndii, ne nuu' nandu nia nuu' ku'un e' —ni kachi a.

Tuku ni ka'an Jesús xa'a' ña kundo'o a te kivi a

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³² Te kii' kua'an kaa' Jesús ichi' ñuu Jerusalén ndii, ni'i' ichi' a nuu' te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an a. Te nandaní te jaan', te yi'vi tu ra ndikún ña'a' ra kua'an ra. Sakan' te tuku ni ni naka siin' a te uxi uvi jaan', te ni xa'a' a ka'an a xiin' ra ña kundo'o a ndii:

³³ —Xini ndo' ña ichi' ñuu Jerusalén kaa' e' kua'an e' vitin. Te ikan' sanakua'a te yivi' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' nda'a' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, te katun' te jaan' yu'u, te nakuita kuento ra ña kuni a kivi i, te sanakua'a tu ra yu'u nda'a' te tuku'. ³⁴ Te te jaan' ndii, sandiee kui'e ra yu'u, te kondia tiasi'i tu ra yu'u, te suku' yo'o' u'vi tu ra yu'u, te ka'ni' ra yu'u. Ndisu kivi' ña uni te natiaku i —ni kachi Jesús.

So'o ni ka'an Jesús xiin' Juan xiin' Jacobo ñani ra

(Mt. 20:20-28)

³⁵ Sakan' te ni kuyatin Jacobo xiin' Juan nuu' Jesús. Te jaan' ndii, si'e Zebedeo nduu' uvi saa' ra. Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, kuni ndu ña saa un' iin ña va'a ña kakan ndu nuu' un' vitin —ni kachi ra.

³⁶ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndee ña kuni ndo' saa i xa'a' ndo'? —ni kachi a.

³⁷ Te ni ka'an ra ndii:

—Saa un' ña va'a te taxi un' kundiee ndu xiin' un' mii' ka'ndia chuun' un' mii' ndatun' koo' chukuu' kaa'. Iin ndu kundu'u' nda'a' kua'a' un', te iin tuku ndu kundu'u' nda'a' itin un' —ni kachi ra.

³⁸Sakan' te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kündani ndo'ó ndee ña xikán ndo' nuu' i. ¿Ñáá kundieni ndo'ó koo ndo' tundo'o' chie koo' chukuu' ña kundo'o' yu'u? ¿Ñáá kundieni ndo' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa n̄ia xiin' yu'u? —n̄i kachi a.

³⁹Te n̄i nakuiin te jaan' ndii:

—Uun ndo', kundieni ndu —n̄i kachi ra.

Sakan' te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndixa nduu' a ndii, kundieni ndo'ó koo ndo' tundo'o' chie koo' chukuu' ña kundo'o' yu'u, te kundieni tu ndo' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó ndee naa saa n̄ia xiin' yu'u. ⁴⁰Ndisu ña kundiee ndo' nda'a' kua'a i, uun nda'a' itin i ndii, süu' yu'u kuni a taxi' ña jaan'. Süu' jaan' ndii ne xa yoo tu'va ña jaan' xa'a' kuiti' natiin a —n̄i kachi a.

⁴¹Te kii' n̄i xini so'o inga te uxi ta'an ña jaan' ndii, n̄i nasa'a' ra n̄i xini ra Jacobo xiin' Juan jaan'. ⁴²Ikan' te n̄i kana Jesús sakuu' ra, te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Xini ndo' ña kua'a' te kuu' nuu' nuu' ne tuku' ndii, sananduu' ña'a' ra ndee naa ña'a' ra, te te kuu' ka'nu' ka tein n̄ia ndii, xiko' ni'i' ña'a' ra te ña ka'an mii' ra yoo. ⁴³Ndisu süu' sakan' kunduu a tein ndo'ó. Süu' jaan' ndii yoo ka kuni kunduu te ka'nu' ka tein ndo'ó ndii, kuni a kunduu ra te kaka nuu nuu' ndo'. ⁴⁴Te yoo ka kuni kunduu te nuu' tein ndo'ó ndii, kuni a ña kunduu ra te kaka nuu nuu' sakuu' ndo'. ⁴⁵Kuachi ndii, n̄i ndee yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kuaxi i te kaka nuu ne yivi' nuu' i. Süu' jaan' ndii kuaxi i te kaka nuu i nuu' n̄ia, te cha'vi i xiin' kivi' ñuu i xa'a' kuachi kua'a' ne yivi' —n̄i kachi Jesús.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i sanda'a Jesús iin te kui'e nduchi' nuu', te nani' Bartimeo

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶Sakan' te n̄i xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jericó. Te kii' keta' a ñuu jaan' kua'an a xiin' te jaan' xiin' kua'a' ya'a ka ne yivi' ndii, ndu'u' iin te kui'e nduchi' nuu', te nani' Bartimeo, yu'u' ichi' mii' xka'ndiá a kua'an a jaan' xikán ra limuxtan. Te jaan' ndii, si'e Timeo nduu' ra. ⁴⁷Kii' n̄i xini so'o ra ña Jesús, ña n̄i kiee ñuu Nazaret, nduu' ña xka'ndiá kua'an ikan' ndii, n̄i xa'a' nde'í ti'e' ra ka'an ra ndii:

—Jesús, yo'ó ña nduu' siani' xika' David, kuvita ini un' xa'a' i —n̄i kachi ra.

⁴⁸Te kua'a' ne yivi' n̄i xi'e nuu' ra, te koo taxin' yu'u' ra, ndisu so'o ti'e' ka ka'an ra ndii:

—Yo'ó ña nduu' siani' xika' David, kuvita ini un' xa'a' i —ni kachi ra.

⁴⁹ Sakan' te ni xikuin Jesús, te ni ka'an chuun' a ña kana ña'a' ra, te kixin ra mii' iin' a. Sakan' te ni kana ña'a' nja ka'an nja xiin' ra ndii:

—Kaka nimá un', ndondichi un'. Kana' ra yo'ó —ni kachi nja.

⁵⁰ Sakan' te ni xta'ni' ra toto titi ra skana' ra a ikan', te yachi va ni ndondichi ra, te ni xaa ra ndee mii' iin' Jesús. ⁵¹ Te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ndee ña kuní un' saa i xa'a' un'? —ni kachi a.

Te ni nakuiin te kui'e nduchi' nuu' jaan' ndii:

—Tákuie, kuní i ndii, nakoto'ni i saa un' —ni kachi ra.

⁵² Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an nu'u, xa ni nda'a un' xa'a' a ña ini un' xini un' yu'u —ni kachi a.

Ni ka'an so'o a ña jaan' xiin' ra, te xaka'an e', te ni nunia' nduchi' nuu' ra, te ni xikundikun ña'a' ra kua'an ra ichi'.

So'o ni xaa a kij' nda'ni' Jesús ñuu Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

11 Kij' xa kuyatin' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jerusalén ndii, ni xaa nja ñuu Betfagé xiin' ñuu Betania, ña ñu'u yatín xa'a' xiki' ña nani' Olivos, ikan' te ni ti'vi' a uvi ta'an te nda'a' xa'a' a ²ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuu lulu, ña tuvi' kandu'u' tuku ta'vi' kaa'. Te kij' ko'ni ndo' kua'an ndo' ñuu kaa' ndii, kuní ndo' tín iin mburru, ti' sakan' xinú. Ti' jaan' ndii, ndee iin ne yivi' tia'an kundu'u' xata' ri'. Ndaxin' ndo' ri', te kixin ndo' xiin' ri' yo'o'. ³ Te naa' ndatu'un' yoo ka ndo'ó ndii: “¿Ndichun na ndaxin' ndo' mburru ñaa'?”, ka'an ndo' xiin' nja ndii: “Nuu' xto'o e' kuní ri' iin xa'a', ndi'i jaan' te kixin ndiaka tuku a ri' yo'o'”, kachi ndo' —ni kachi a.

⁴ Sakan' te ni kiee te jaan' kua'an ra te nduku' ra ri'. Te kij' ni xaa ra ñuu jaan' ndii, ni xini ra tín mburru jaan' yi'e' vi'e ne yivi' yatín yu'u' ichi', te ni ndaxin' ra ri'. ⁵ Te ni ka'an sava ne yivi', ne ita' yatín jaan', xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na ndaxin' ndo' mburru ñaa'? —ni kachi nja.

⁶ Sakan' te ni ka'an ra xiin' ne jaan' saa nii' ni ka'an Jesús xiin' ra. Sakan' te ni taxí nja ndaxin' ra ri'. ⁷ Te ni naka ra ri' te kua'an ra xiin' ri' mii' iin' Jesús. Te ni tandiee ra toto, ña titi ra xata' ri', te ni xikundu'u' a xata' ri'. ⁸ Te kua'a' ya'a tu ne yivi' ndii, ni xakin nja toto ña ndiso' nja ichi'. Te sava tuku nja ni xa'nu nda'a' ni' itun', te ni xakin nja ichi' mii' xka'ndiá Jesús kua'an a jaan'. ⁹ Te ne yivi', ne

ni'i' i'chi' kua'an nuu' a, xiin' ne ndikun xata' a ndii, ti'e' va ni kuaa' nia ka'an nia ndii:

—iNa natiin xto'o e' Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e'! ;Sañu'u' va a ña kuaxi kuenta a kaa'! ¹⁰ ;Sañu'u' va tu a ña kuaxi ka'ndia chuun' kaa' ndee naa ni xaa te xii' yata' e' David! ;Na natiin Ndiosí, ña ndu'u' ndienu, ña xaka'nu' ña'a' e'! —ni kachi nia.

¹¹ Te kij' ni xaa a ñuu Jerusalén ndii, ni nda'ni a nuu' ki'e yukun' ka'nu'. Te ni xito a saa xinunduu ikan'. Sakan' te ni keta a kua'an a ñuu Betania xiin' te uxí uví ta'an te nda'a' xa'a' a, sakan' ña xakuua' nduu' a.

So'o ni xaa a kij' ni xa'an koto Jesús iin tun' ndoko' higuera

(Mt. 21:18-19)

¹² Te tukú kivi' kij' keta' Jesús ñuu Betania kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ni xi'i' a soko. ¹³ Ikan' te ni xini a iin' iin tun' ndoko' higuera ndee xika', te yoo yuku nu'. Sakan' na ni xa'an koto a naa' yoo ndoko' nu'. Te kij' ni kuyatin a mi' iin' nu' ndii, ni xini a ña koo' ndoko' nu', süu' jaan' ndii yuku kuiti' nu' yoo. Sakan' ña süu' kivi' ña yoo ndoko' nu' nduu' a jaan'. ¹⁴ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' nu' ndii:

—Koo' kivi' kaxi' ka ndee iin ne yivi' ndoko' yo'ó —ni kachi a. Te ni xini so'o te nda'a' xa'a' a ña ni ka'an a xiin' tun' jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni xa'an Jesús nuu' ki'e yukun', te ni taxi' a ne xiko' xiin' ne sata'

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Ni xaa Jesús ñuu Jerusalén xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni nda'ni a nuu' ki'e yukun'. Te ni xa'a' a taxi' u'vi' a ne xiko' ña'a' xiin' ne sata' nuu' ki'e jaan'. Te ni sandiko kava tu a mesa te nama' xu'un' xiin' tei te xiko' paloma, ¹⁶ te ni taxi' a xka'ndia ndee iin ne yivi' nuu' ki'e yukun' jaan' xiin' ña'a' nia. ¹⁷ Te ni xa'a' Jesús sania'á a ne yivi' jaan' tu'un Ndiosí ka'an a xiin' nia ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mi' ka'an a ndii: “Vi'e i ndii, iin xaan' mi' ndatu'un' sakuu' nuu' ne yivi' iin yivi' xiin' i nduu' a”, kachi a. Ndisu ndo'ó ndii, xa ni ndasanduu ndo' a vi'e ne kui'na' —ni kachi a.

¹⁸ Te kij' ni xini sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ña ni xaa Jesús ikan' ndii, ni xa'a' nduku' ra saa kuví ka'ni' ña'a' ra. Sakan' ña yi'vi ña'a' ra, kuachi ndii sakuu' ne yivi' nandaní va xa'a' ña sania'á a. ¹⁹ Ndisu kij' ni xa'a' kuu' ñuu ndii, ni keta Jesús ñuu Jerusalén jaan' te kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a.

So'o ni ka'an Jesús xa'a' tun' ndoko' higuera, tun' ni saichí a

(Mt. 21:19-22)

²⁰ Te nja'a tuku kivi' kii' xka'ndiá Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a kua'an a mii' iin' tun' higuera jaan' ndii, ni xini ra ña xa ni ichi ndee tjo'o nu'. ²¹ Ikan' te ni naka'an' Pedro, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Maestro, koto un', tun' ndoko' higuera, tun' ni sanacha'an' un' kaa' ndii, ni ichi nu' —ni kachi ra.

²² Sakan' te ni ka'an a xiin' sakuu' ra ndii:

—Ini va ndo' kuni ndo' Ndiosí. ²³ Sakan' ña ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ka ka'an xiin' iku' kaa' ndii: “Kua'an keta mii' iin' un' ñaa' te ku'un sko'ni' xiin' mii' un' ndee mini ka'nu'”, kachi nja, te saxii nja nimá nja ndee sie, te ini xna'a nja xini nja Ndiosí ña xinu ña ka'an nja jaan' ndii, xinu xna'a a. ²⁴ Ña jaan' na ka'an i xiin' ndo' ña sakuu' ña kakan ndo' nuu' Ndiosí kii' ini ndo' xini ña'a' ndo' ndii, taxi ña'a' a nda'a' ndo'. ²⁵ Te kii' ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, koo ka'nu' ini ndo' xa'a' yoo ka nduu' ne yivi' naa' ni xaa nja ña nja'a xiin' ndo'. Sakan' te koo ka'nu' tu ini yuva' e', ña ndu'u' ndivi', xa'a' kuachi ndo'. ²⁶ Kuachi ndii, naa' koo' ka'nu' ini ndo' xa'a' ne jaan' ndii, koo' ka'nu' tu ini yuva' e', ña ndu'u' ndivi', xa'a' kuachi ndo' —ni kachi a.

Ndatu'un' te ndiso' chuun' kuu' nuu' Jesús yoo taxi' ndiee' a

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷ Te ni xaa tukuú Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ñuu Jerusalén. Te kii' xika' a nuu' ki'e yukun' ka'nu' ndii, ni ndekuie sutu kuu' nuu' nuu' a xiin' te sania'a tu'un ndei' Ndiosí xiin' te xixa nuu' ñuu jaan'.

²⁸ Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo ni taxi ndiee' nuu' un' te xaa' un' ña xaa' un'? ¿Yoo ni sakuiso' chuun' yo'ó? —ni kachi ra.

²⁹ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndatu'un' tu yu'u ndo'ó iin' ña'a. Te naa' nakuuin ndo' a ndii, nakuuin tu yu'u yoo ni taxi ndiee' i, te xaa' i ña kaa'. ³⁰ ¿Yoo ni sakuiso' chuun' Juan, te ni sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí? ¿Ñáá Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a', uun' ñáá te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a'? —ni kachi a.

³¹ Te ni ndatu'un' xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Ndee ña kivi' ka'an e'? Naa' ka'an e' ña Ndiosí ni sakuiso' chuun' ña'a' ndii, ka'an ra xiin' e' ndii: “¿Ndichun na ni kandixa' ña'a' ndo'?” ³² Te kivi' ka'an e' ña te yivi' ni sakuiso' chuun' ña'a' —ni kachi ra.

Sakan' ña yiví ra ne yiví' kua'a' jaan', kuachí ndii sakuu' nja kandixa' ña iin te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ni nduu Juan jaan'.

³³ Sakan' na kuii' ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Xini ndu yoo —ni kachí ra.

Te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' tu yu'u ndii, ka'an i xiin' ndo' yoo ni taxi ndiee' i te xaa' i ña kaa' —ni kachí a.

Yo'o' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' te tatú nja'a

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

12 Sakan' te ni xa'a' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa nuu' te ka'nu' jaan' ndii:

—Iin te xiin' ñu'u' ndii, ni chí'i ra kua'a' yo'o' uva, te ni ndasi i'nu ra a, te ni xatía tu ra mii' kuein ra uva jaan', te kasa'a ra vino xiin' a. Te ni xa'a ni tu ra iin ví'e sukun mii' kuví koto ndoso' ra kanii' nuu' ñu'u' jaan'. Sakan' te ni nduku' ra te tatú te koto ña jaan', te ni keta ra kua'an ra tuku ñu'u'. ²Te kii' ni xaa kivi' ña ni nakuixa nduu' uva jaan' ndii, ni tí'vi' ra iin te xika' nuu' nuu' ra, te kun naso te jaan' chaa' uva ña ndoo nda'a' te xiin' ñu'u' jaan'. ³Ndisu kii' ni ndekuje te xika' nuu' jaan' ndii, ni tjin ña'a' te tatú jaan', te ni kani u'vi' ña'a' ra, te ni sanandiko' nda'a' xiko' ña'a' ra. ⁴Te ni tí'vi' tuku' ra inga te xika' nuu' nuu' ra mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu te tatú jaan' ndii, ni kuun yuu' ña'a' ra, te ni satuxu'ví ra xini' te jaan'. Te mii' va ni kuu ra xiin' te jaan' sanandiko' ña'a' ra. ⁵Te ni tí'vi' tuku' ra inga te xika' nuu' nuu' ra, mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu te tatú jaan' ndii, ni xa'ni' ra te jaan'. Te iin sakan' ni tí'vi' te xiin' ñu'u' jaan' kua'a' va te xika' nuu' nuu' ra, te sava te jaan' ni satuxu'ví ra, te sava tuku ra ndii, ni xa'ni' ña'a' ra.

⁶Te ndee iin ndaa' kuiti' si'e mii' ra ndoo. Te kundani ya'a ra te jaan'. Sakan' te so'o' ndi'i' ndii, ni tí'vi' tu ra te jaan' ka'an ra xiin' nimá ra ndii: “Koto ka'nu' ra tiaa si'e e'”, ni kachí ra. ⁷Ndisu ni ka'an xiin' ta'an' te tatú jaan' kii' ni xaa si'e, te xiin' ñu'u' jaan' ndii: “Te kaa' nandu' te xiin' ñu'u' yo'o' kii' kuví yuva' ra. To'o' ndo' te ka'ni' e' ra, sakan' te yoo' nandu' te xiin' ñu'u' yo'o'”, ni kachí ra. ⁸Sakan' te ni tjin ña'a' ra xa'ni' ra, te ni xta'ni' ra ñu'u' nde'i' te jaan' ikan', te ni skana' ra a tuku xaan'.

⁹¿Ndee ña tuu ndo'ó saa te xiin' ña'a' yo'o' uva jaan' xiin' te tatú jaan'? Kixin ra te ka'ni' ra sakuu' te tatú jaan', te taxi ra yo'o' uva jaan' nda'a' tuku te yivi' —ni kachí a.

¹⁰Ikan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—¿Ñáá tia'an ka'vi' ndo'ó ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii?

Yuu', ña nī xtani te xa'a vi'e ndii,
ña jaan' nī nanduū yuu' kuu' nuu' xa'a' xiki' vi'e?

¹¹ Ña jaan' nī xaa xto'o e' Ndiosí, te nandanī xava'a e'.

Sakan' yoso' a —nī kachi Jesús.

¹² Te nī xika te kuu' ka'nu' jaan' tjin ra Jesús, sakan' ña nī kundani ra ña nī tjin kuachi ña'a' a xiin' ña ka'án ndiaa jaan'. Ndisu nī kuvi saa ra ña jaan' xa'a' a ña yi'vi ra ne yivi'. Sakan' na nī nakoo ña'a' ra, te nī kiee ra kua'an ra.

So'o nī nakuijn Jesús nuu' te fariseo xa'a' xu'un' yoo'

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Ikan' te nī ti'vi' te kuu' ka'nu' jaan' sava te fariseo xiin' sava te nda'a' xa'a' Herodes te koto ku'a'a ra Jesús xiin' tu'un yu'u' a. ¹⁴ Kij' nī ndekuie ra mii' iin' a, te nī ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, xiní ndu ña ña ndaku kuiti' ka'án un'. Te kuän yi'vi un' ña ka'án ne yivi' xa'a' un', sakan' ña näkaxin un' ne yivi'. Süu' jaan' ndii sania'á un' ichi' Ndiosí xiin' ña ndixa kuiti'. Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an xiin' ndu, ¿ñaá va'a yoo a ña cha'vi e' César, te xa'ndia chuun' ñuu Roma, xu'un' yoo', uun ñáá vā'a yoo a? —nī kachi ra.

¹⁵ Ndisu Jesús ndii, nī xini a ña te xasuvi' xiin' mii' kuiti' nduu' te jaan', sakan' na nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, kuni koto ku'a'a ndo' yu'u xiin' tu'un yu'u' i. Taxi ndo' na koto i iin xu'un' —nī kachi a.

¹⁶ Sakan' te nī taxi ra iin xu'un' nda'a' a. Te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nuu' nduu' ña nī niania xata' xu'un' yo'o', te yoo kivi' yoso' xata' a? —nī kachi a.

Te nī ka'an ra ndii:

—Nuu' César, te xa'ndia chuun' ñuu Roma, xiin' kivi' ra nduu' a —nī kachi ra.

¹⁷ Sakan' te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa'a' a jaan' na kuii' taxi e' nda'a' César ña nduu' ña'a' César, te nda'a' Ndiosí na taxi e' ña nduu' ña'a' Ndiosí —nī kachi a.

Te nī nandanī va ra xa'a' ña nī ka'an a ña jaan'.

So'o nī nakuijn Jesús nuu' te saduceo xa'a' ña natiaku ne xi'í

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Sakan' te nī kixin te saduceo nuu' Jesús. Te jaan' ndii, ka'án ra ña koo' ña natiaku ne yivi' kij' xi'í nia, sakan' na kuii' nī ndatu'un' ña'a' ra ndii:

¹⁹—Tákui'e, yoso' ña ñi ke'i Moisés mii' ka'án ra xiin' e' ña naa' ñi xi'i ñani ñi te yivi', te kōo' si'e ra ñi yoo xiin' ña' si'i' ra ndii, ñani ra jaan' kuní a tunda'a' xiin' ña' jaan', te koo si'e ra xiin' a'. Te si'e te jaan' nanduú ndee naa si'e ñani ra, te ñi xi'i jaan'. ²⁰Va'a, unta' ndii, ñi yoo uxá ta'an ñani. Te ñi tunda'a' te nuu', ndisu ñi xi'i ra ña kuní ka koo si'e ra xiin' ña' si'i' ra. ²¹Sakan' te ñi tunda'a' ñani ra, te uvi, xiin' ña' jaan'. Ndisu ñi xi'i tu te jaan' ña kuní ka koo si'e ra xiin' a'. Te ñi kachi ñi ndo'o tu ñani ra, te uní. ²²Te ñi kachi ñi ndo'o sakuu' te uxá ta'an jaan' xiin' ña' jaan', kōo' si'e ra ñi yoo xiin' a' ndee ndi'i ra ñi xi'i. Te so'o' ndi'i', te ñi xi'i tu ña'a' jaan'. ²³Sakan' na kuii' kii' ñatiaku ña ndii, ¿yoo ña' si'i' kunduú tu ña' jaan', kuachi ndii uxá saa' te jaan' ñi tunda'a' xiin' a'? —ñi kachi ra xiin' Jesús.

²⁴Sakan' te ñi ñakuin Jesús nuu' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, vā'a ka'án ndo', sakan' ña kundaní ndo' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, te ñi ndee xini tu ndo' saa xachuun' ña ndiee' a. ²⁵Kuachi ndii, kii' ñatiaku ne ñi xi'i ndii, tunda'a' ka ndee ñi ne yivi' íkan'. Süu' jaan' ndii kunduú ña ndee naa ángele ña ndiee' ndivi'. ²⁶Ndisu xa'a' ña naa' natiaku ne xi'i ndii, kuví ka'vi ndo' tutu ña ñi ke'i Moisés, saa ñi ka'an Ndiosí xiin' ra tein inu' ña xixí, kii' ñi ka'an a ndii: “Yu'u nduu' Ndiosí Abraham, te yu'u nduu' tu Ndiosí Isaac, te yu'u tu nduu' Ndiosí Jacob”, ñi kachi a. ²⁷Sakan' na kuii' Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne ñi xi'i nduu' a, süu' jaan' ndii Ndiosí ne tiaku nduu' a, sakan' ña tiaku sakuu' ne yivi' nuu' Ndiosí. Sakan' na kuii' ndo'ó ndii, kundaní xachi' ndo' ña ka'án tu'un Ndiosí —ñi kachi Jesús.

Yo'o' ka'án Jesús ndee ña nduu' tu'un ndei' ka'nu' ka ña ka'án chuun' Ndiosí

(Mt. 22:34-40)

²⁸Te kii' ñi xini so'o' ñi te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, ña ñi kuu kuento te saduceo jaan' xiin' Jesús, te va'a ñi ñakuin a ndii, ñi kuyatín ra nuu' a, te ñi ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ndee ña nduu' tu'un ndei' ka'nu' ka ña ka'án chuun' Ndiosí? —ñi kachi ra.

²⁹Te ñi ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tu'un ndei' ka'nu' ka ndii, ña yo'o' nduu' a: “Ne vi'e Israel, kuní so'o' ndo', xa ñi ndaa' xto'o' e' Ndiosí kuiti' nduu' xto'o' e'. ³⁰Sakan' na kuii' kundaní ndo' xto'o' e' Ndiosí xiin' kanii' nimá ndo', xiin' kanii' ña nduu' ndo', xiin' sakuu' ña xanini ndo', xiin' sakuu' ña ndiee' ndo'”, ña ka'a' nduu' ña ka'nu' ka. ³¹Te ña uvi ndii, yatin' ñi kachi ka'nu' a xiin' ña ka'a', ka'án a ndii: “Kundaní ndo'

sakuu' ne yivi' xiin' ndo' ndee naa kundani xiin' mii' mii' ndo'",
sakan' kachi a. Te koo' ka inga tu'un ndei' ña ka'nu' ka te sakan' ña
uvi ta'an jaan' —ni kachi Jesús.

³² Sakan' te ni ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Va'a va ni ka'an un', takui'e. Kumi' un' ña ndaku kii' ka'an un'
ña iin ndaa' ña jaan' kuiti' nduu' Ndiosí, xto'o e', te koo' ka inga a,
süu' jaan' ndii xa ña jaan' kuiti'. ³³ Te ña kundani e' Ndiosí xiin'
kanii' nimá e', xiin' sakuu' ña xanini e', xiin' sakuu' ña ndiee' e', te
kundani e' sakuu' ne yivi' xiin' e' ndee naa kundani xiin' mii' mii' e'
ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' sakuu' ña nasoko' e' nuu' Ndiosí
xiin' ña xa'mi' e' kiti' nuu' a —ni kachi ra.

³⁴ Kii' ni xini so'o Jesús ña va'a ni ka'an te jaan' te ni ka'an a
xiin' ra ndii:

—Xa kuyatin' ka'ndia chuun' Ndiosí nimá un' —ni kachi a.

Te ndee iin ne yivi' ni kundieni ka ndatu'un' ña'a'.

Sania'á Jesús yoo siani' xika' nduu' Cristo, ña sakakú yoo'

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Kii' sania'á Jesús nuu' kii' e yukun' ka'nu' te ni ndatu'un' a ndii:

—¿Ndichun na ka'an te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ña siani' xika'
David nduu' Cristo, ña tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi'? ³⁶ Kuachi ndii
ndee mii' David ni ka'an kii' ni saka'an ña'a' Espiritu Santo ndii:

Ni ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' xto'o i ndii:

“Kundu'u' nda'a' kua'a i

na sandoó kui'e xachi' i te ndasi' yo'ó.”

Ni kachi a, ni kachi ra. ³⁷ Sakan' na kiii' naa' mii' David jaan' ka'an
ña xto'o ra nduu' Cristo jaan' ndii, ¿saa kuví ka'an te sania'á tu'un
ndei' jaan' ña nduu' a siani' xika' David jaan'? —ni kachi Jesús.

Te ne yivi' kua'a' jaan' ndii, va'a va kuni nia xini so'o ña'a' nia.

Ka'an Jesús xa'a' ña vä'a ña xaa' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí

(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Te ni ka'an tu Jesús kii' sania'á a ndii:

—Koto xiin' mii' va ndo' nuu' ña kuu' te sania'á tu'un ndei'
Ndiosí, sakan' ña te xasuvi' xiin' mii' kuiti' nduu' te jaan'. Xtani va
ra kui'nu' ra toto nani', ña ndiaa ya'vi' ka, te xtani tu ra ña nakuatu
va'a ña'a' ne yivi' ma'in' ya'vi' mii' chitu' kaa'. ³⁹ Te xtani va tu ra
ña kundiee ra nuu' tei ka'nu', tun' ita' tixin vi'e mii' nakayá ne yivi'
xaka'nu' nia Ndiosí, te xtani tu ra kundiee ra nuu' tei, tun' kuu'
nuu', mii' yoo viko'. ⁴⁰ Te tu'un' u'vi tu ra ña vika' nda'a' ne kuaan'
vi'e nia. Te xini xa'an' ra ña na'a' va ka'an ra xiin' Ndiosí, ndiani te

nandan̄i ne yivi'. Te jaan' ndii, chiē ka tundo'o' koṵ ra —ni kachī Jesús.

Taxi' iin̄ ña' kuaan' nda'vi kuu' limuxtan

(Lc. 21:1-4)

⁴¹ Unta' kij' ndu'u' Jesús yat̄in nuu' a mii' iin' xatun' mii' kayá xu'un' limuxtan ndii, nī x̄inī a taan' ne yivi' limuxtan t̄ixin nu'. Te kua'a' ne vika' ndii, kua'a' vā xu'un' taan' nīa t̄ixin nu'. ⁴² Ikan' te nī xaā tū iin̄ ña' kuaan' nda'vi kuu', te nī taan' a' uvī ta'an xu'un' ya'a kuali' t̄ixin xatun' jaan'. Te xu'un' jaan' ndii, sie vā ndiaa ya'vi' a.

⁴³ Sakan' te nī kanā a te nda'a' xa'a' a, te nī ka'an̄ a xiin' ra ndii: —Ñā ndakū ka'án̄ ī xiin' ndo' ndii, ña' kuaan' nda'vi kuu' kaa' nī taan̄ kua'a' kā xu'un' t̄ixin xatun' kaa' te sakan' sakuu' ingā ne nī taan' tū xu'un' t̄ixin nu'. ⁴⁴ Sakan' ñā sakuu' tuk̄ū nīa ndii, nī taan' nīa xu'un' ñā nī ndoō ndoso' nda'a' nīa. Ndisū ña' kaa' ndii, tee' ndee nda'vi kuu' a' ndii, nī taan' ndi'ī a' xu'un' ñā xito' kutiakū a' xiin' —nī kachī a.

Ka'án̄ Jesús xa'a' ñā nduxin̄ xachi' yukun' ka'nu'

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

13 Kij' keta' Jesús nuu' ki'ē yukun' ka'nu' te kua'an̄ a ndii, nī ka'an̄ iin̄ te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Táku'i'e, kotō un', xā na'nu' yuu' nī tiin̄ rā nī xa'a' rā yukun' kaa', te ndatun' vā nī xa'a' rā a —nī kachī ra.

² Te nī nakuiin̄ Jesús nuu' ra ndii:

—¿Xa'a' vi'ē na'nu' nia kaa' ka'án̄ un' nu'? Ñā kaa' ndii, sakuu' a nduxin̄ ndoō, te kütotō ta'an' kā ndeē iin̄ yuu' —nī kachī a.

Ka'án̄ Jesús ndeē ñā xka'ndiā kij' xā kuyatin' ndi'ī iin̄ yivi'

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Ikan' te kua'an̄ Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a xiki' ñā nani' Olivos, ñā kandu'u' xto'ni' mii' iin' yukun' jaan'. Te nī x̄ikundu'u' a xini' iku' jaan', ikan' te nī ndatu'un' siin' ña'a' Pedro, xiin' Jacobo, xiin' Juan, xiin' Andrés, ka'án̄ ra ndii:

⁴ —Ka'an̄ xiin' ndu, ¿amā koṵ ñā nī ka'an̄ un' xa'a' jaan'? ¿Te ndeē ñā ka'nu' nduu' ñā xka'ndiā, te kundan̄i ndū ñā xā kuyatin' koṵ a? —nī kachī ra.

⁵ Sakan' te nī xa'a' Jesús ka'án̄ a xiin' ra ndii:

—Kotō xiin' mi'i' vā ndo', t̄axī ndo' kun̄i xa'an' ndeē iin̄ ne yivi' ndo'ó. ⁶ Sakan' ñā kix̄in̄ kua'a' te yivi', te tiin̄ ndiaā kivi' i, te ka'an̄

ra ña mii' ra nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú ne yivi', te kuní xa'an' ra kua'a' ne yivi'. ⁷Te kij' kuní ndo' kuento ña yoo ñu'u mii' ka iin yivi', te kuní tu ndo' ña yoo a xika' iin yivi' ndii, kündi'ni ndo', kuachi ndii kuní a ña koó ña jaan'. Ndisu tia'an kundí'i iin yivi' kij' sakan'. ⁸Kuachi ndii kunta'an' iin ti'vi ne ñu'u' iin yivi' xiin' tuku ti'vi ne yivi'. Te kunta'an' tu ne ndiee' iin ñuu xiin' ne ndiee' tuku ñuu. Te kanii' xaan' taan ndiee' iin yivi', te koó tu soko, te sanasaá' ta'an' ne yivi' mii' ka iin yivi'. Te sakuu' ña jaan' ndii, sakan' xa'ndu ña xito' koó kuiti' nduu' a.

⁹Ndisu ndo'ó ndii, koto xiin' mii' ndo'. Sakan' ña sanakua'a te yivi' ndo'ó nda'a' te xixa, te kutun' ra ndo'ó tixin vi'e mii' nakayá ne ta'an' e'. Te sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te ndiso' chuun'. Te iin kachi saa tu ra xiin' ndo' nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' xa'a' ña ndikún ndo' yu'u, te ndiee yu'u' ndo' nuu' te jaan' xa'a' i. ¹⁰Ndisu ña nuu' ndii, kuní a ña ka'an ndoso' ne yivi' kanii' iin yivi' tu'un va'a xa'a' i, sakan' vi' te kundí'i iin yivi'. ¹¹Kij' naka ra ndo'ó, te sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te jaan' ndii, kündi'ni ndo' ndee ña ka'an ndo'. Kuachi ndii, süu' ndo'ó nduu' ne ka'an kivi' jaan', süu' jaan' ndii Espíritu Santo nduu' ña saka'an ndo'ó.

¹²Te te nduu' ñani ndii, sanakua'a ra inga ñani ra, te ka'ni' ña'a' te yivi'. Te sakan' tu saa yuva' xiin' si'e ra. Te ne nduu' si'e ndii, kunta'an' nia xiin' yuva' si'i' nia te ka'ni' ña'a' nia. ¹³Te sakuu' ne yivi' kundasi' ndo'ó xa'a' ña ndikún ndo' ichi' yu'u. Ndisu yoo ka kundieni naa kundieni nuu' tundo'o' jaan' ndee so'o' ndi'i' ndii, natiin nia kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

¹⁴Ndisu kij' kuní ndo' ña kiji kaa' iin' a mii' xata'an kiiin a naa ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', te ni nani' Daniel ndii, ne ndiee' ñuu Judea kij' sakan' ndii, na kunu nia ku'un nia tein iku'. (Ndo'ó ne ka'vi' ña yo'o' ndii, kuní a saa ndo' ña nduxa' te kundani ndo' a.) ¹⁵Te yoo ka ndiee' xini' vi'e nia kij' sakan' ndii, na ndä'ni nia vi'e nia nachii' nia ña'a nia. ¹⁶Te yoo ka naá xa'a' ku'u kij' sakan' ndii, na nändiko' nia vi'e nia xa'a' toto nia. ¹⁷U'vi va kundo'o' ña' ñu'u' si'e xiin' ña' sachichin' si'e kivi' jaan'. ¹⁸Ka'an va ndo' xiin' Ndiosí, te na taxí a ña xaá kivi' jaan' yoo vixin. ¹⁹Kuachi ndii, kivi' jaan' ndii, koó tundo'o' ña ndee iin kivi' tia'an koó ndee kij' ni xa'a Ndiosí iin yivi' te ndee vitin, te ni ndee koo' ka tu a koó. ²⁰Te naa' säkuiti xto'o' e' Ndiosí kivi' jaan' ndii, ndee iin ne yivi' kaku. Ndisu säkuiti ña'a' a xa'a' ña kundani a ne ni nakaxin a ndikún ichi' a.

²¹Te naa' ka'an yoo ka xiin' ndo' kivi' jaan' ndii: "Aan', koto ndo', yo'o' yoo Cristo, ña sakakú yoo'", uun ka'an nia ndii: "Aan', koto ndo' kaá' yoo Cristo, ña sakakú yoo'", kachi nia ndii, kändixa' ña'a' ndo'. ²²Kuachi ndii kixin te xini xa'an', te ka'an ña Cristo

nduu' ra. Te sakan' tu kixin te ka'an tiakú tun vixi. Te yivi' jaan' ndii, saa ra chuun' ka'nu' xini xa'an' xiin' chuun' ka'nu' ña nandani ne yivi'. Te naa' ni kuví ndii, ndee ne ni nakaxin Ndiosí ndikún ichi' a kuní xa'an' ra. ²³ Ndisu ndo'ó ndii, koó tu'va ndo'. Te naka'an' ndo' ña ni ka'an i ña kaa' xiin' ndo' ña kuní ka koó a.

So'o saa a kii' nandiko' Jesús iin yivi'

(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

²⁴ Ndisu kii' ndi'i xka'ndia tundo'o' kivi' jaan' ndii, nda'va ñu'u, te sakan' tu yoo' ndii, nātuun ka a. ²⁵ Te koyo tu tiuun', te taan ndiee' sakuu' ña ndiee', ña yoo ndivi'. ²⁶ Sakan' te kixin yu'u, ña nduu' tu te yivi', nuu' viko' xiin' kua'a' ya'a ña ndiee' xiin' ña yi'é ndatun' koo' chukuu'. ²⁷ Sakan' te ti'vi' i kua'a' ángele, te nakaya a ne ni nakaxin Ndiosí, ne ndiee' kumi' saa' xaan' iin yivi' mii' kuaxi tachi', ndee mii' xa'a' iin yivi' te ndee mii' xa'a' ndivi'.

²⁸ Kundani ndo' ña ka'an ndiaa yo'o' xa'a' saa xaa' tun' higuera, kii' nduu' itia' nda'a' nu', te naka'ndi yuku nu' ndii, xiní ndo' ña xa kuyatin' kuii kuun savi'. ²⁹ Te sakan' tu kii' kuní ndo' koó ña ni ka'an i xiin' ndo' jaan' ndii, kundani ndo' ña xa kuyatin' kuii kixin tukuu yu'u, ña nduu' tu te yivi'. ³⁰ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ña kuní ka kuví sakuu' ne ndiee' iin yivi' vitin te xka'ndia sakuu' ña jaan'. ³¹ Ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi' ndii, ndoñu'u' a, ndisu tu'un yu'u' yu'u' ndii, kōo' kivi' ndoñu'u' a.

³² Ndisu ndee kivi' xiin' ndee hora xka'ndia ña jaan' ndii, ndee iin ne yivi' xiní a, ni ndee ángele, ña ndiee' ndivi' ni ndee yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí, xiní ña jaan'. Süu' jaan' ndii mii' yuva' e' Ndiosí kuiti' xiní amaa xaa kivi' jaan'. ³³ Xa'a' a jaan' na koó tu'va va ndo', te ka'an va ndo' xiin' Ndiosí, kuachi ndii xiní ndo' amaa kuiti' xaa kivi' jaan'.

³⁴ Naa' xaa' iin te yivi' kii' kua'an xika' ra ndii, nakoo' ra vi'e ra nda'a' te xika' nuu' nuu' ra. Te nakoo' tu ra chuun' nuu' i'in te jaan'. Te ni ka'an chuun' tu ra xiin' te xito' yi'e' ra ña na kofo va'a va ra a. ³⁵ Ña jaan' na kuii' kofo naa xito' xiin' mii' ndo', kuachi ndii xiní ndo' amaa nandiko' te xiin' vi'e. Kuain' nandiko' ra ñuu nuu', uun na ñuu, uun kii' kana' nduchié, uun kii' xa kitú'. ³⁶ Saa' iin kii' iin kixin kuiti' ra, te kuní ra ndiee' ndo' kixin ndo'. ³⁷ Te ña ka'an i xiin' ndo' kaa' ka'an i xiin' sakuu' ne yivi' ña koó tu'va nia —ni kachi Jesús.

**So'o ni xaa a kii' ni ndatu'un' tuní te
kuu' ka'nu' saa kuví ka'ni' ra Jesús**

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

14 Te kii' kuní ka uvi' ta'an kivi' te koo viko' pascua, ña xi xixi' nia xita' va'a, ña koo' yuchi' levadura saká xiin', te sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, ni nanduku' ra saa saa ra te tijn ra Jesús xiin' ña maña, te ka'ni' ña'a ra. ²Te ka'án xiin' ta'an' ra ndii:

—Saa e' ña jaan' kii' yoo viko' koto ka nakuchi ne ndiee' nuu yo'o' —ni kachi ra.

**So'o ni xaa a kii' ni sakaa' iin ña'a' xa'an
xavixín' xini' Jesús nuu Betania**

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³Kii' ndu'u' Jesús nuu Betania vi'e Simón, te ni kuní kuví kui'e te'i ndii, ndu'u' a xixi' a nuu' mesa. Te ni xaa iin ña'a' xiin' iin limita yuu', ña ni kua'a xiin' alabastro. Te chitu' vi' ña jaan' nu'u' xa'an xavixín' koo' chukuu', ña nduu' mii' ndi'i' nardo, ña ndiaa ya'vi' xava'a. Te ni ta'vi' a' limita jaan', te ni sakaa' a' xa'an jaan' xini' Jesús. ⁴Te sava te ndiee' ikan', kii' ni xini' ra ña ni xaa ña'a' jaan' ndii, ni nasaa' ra ka'án xiin' ta'an' ra ndii:

—Vä'a xachi' xitía saka xa'an xavixín' kaa'. ⁵Sakan' ña va'a ka naa' ni ke'vi' a te kondia ya'vi' a xu'un' ña ki'in iin te yivi' naa' sachuun' ra uní ciento kivi', te xiin' xu'un' jaan' kuví chindiee' e' ne nda'vi kuu' —ni kachi ra.

Te ni kuchitun ndiee' ra ña'a' jaan'. ⁶Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Na koo a' sakan', kuachi ndii iin chuun va'a ni xaa a' xa'a' i. ¿Ndichun na sataña'a' ña'a' ndo'? ⁷Sakan' ña ne nda'vi kuu' ndii, ndee ndi'i' ni kivi' koo nia xiin' ndo', te kuví chindiee' ña'a' ndo' ama'a ka kuní ndo'. Ndisu yu'u ndii, süu' ndee ndi'i' ni kivi' kaka i tein ndo'. ⁸Ña'a' yo'o' ndii, ni xaa a' ña ni kuví saa a' xa'a' i vitin, ni sakaa' a' xa'an xavixín' nu'u' nde'i' i te koo' tu'va a, te ndiee a kii' kuví i. ⁹Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña mii' ka iin yivi' mii' ka'an ndoso' ne yivi' tu'un va'a xa'a' i ndii, ka'an tu nia xa'a' ña ni xaa ña'a' yo'o' xiin' i, te naka'an' ña'a' ne yivi' —ni kachi Jesús.

**So'o ni xaa a kii' ni taxi Judas kuento ra
ña sanakua'a ra Jesús nda'a' te kuu' ka'nu'**

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Sakan' te, Judas Iscariote, iin te uxí uvi ndii, ni xa'an ndatu'un' ra xiin' sutu kuu' nuu' te sanakua'a ra Jesús nda'a' te jaan'. ¹¹ Kii' ni xini so'o sutu jaan' ña ni ka'an te jaan' ndii, va'a ni kuni ra, te ni taxi ra kuento ra ña taxi ra xu'un' nda'a' Judas xa'a' ña jaan'. Sakan' te ni xa'a' Judas nanduku' ra saa saa ra te sanakua'a ra Jesús nda'a' te jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni xixi Jesús ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² Kivi' nuu' ña xixi' nia xita' va'a, ña koo' yuchi' levadura saká xiin', kii' xa'ni' nia mbee kualí' xa'a' viko' pascua ndii, ni ka'an te nda'a' xa'a' Jesús xiin' a ndii:

—¿Mii' kuní un' ku'un sava'a ndu ña kuxi e' xakuaa' xa'a' viko' pascua? —ni kachi ra.

¹³ Sakan' te ni ti'vi' a uvi ta'an te nda'a' xa'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuu' ka'nu' kaa', te ikan' kuni ndo' iin te yivi', te ni'i' iin yoo tikui kua'an ra. Kundikun ña'a' ndo'. ¹⁴ Te ka'an ndo' xiin' te xiin' vi'e mii' nda'ni te jaan' ndii: “Ka'an xto'o e' ndii: ¿Mii' yoo cuarto mii' kuxi i ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua xiin' te nda'a' xa'a' i?, kachi a”, kachi ndo'. ¹⁵ Te sania'á te jaan' ndo'ó iin cuarto chie ña iin' xata' vi'e ninu, te xa yoo tu'va cuarto jaan'. Te ikan' sava'a ndo' ña kuní a kuxi e' —ni kachi Jesús.

¹⁶ Ni kicee te nda'a' xa'a' a jaan' kua'an ra ñuu' jaan' te ni xka'ndia xna'a a saa nii' ni ka'an Jesús xiin' ra jaan'. Te ni xava'a ra ña xaxi' xa'a' viko' pascua ikan'.

¹⁷ Te kii' ni kuñuu nuu' ndii, ni xaa Jesús ikan' xiin' uxí uvi ta'an te nda'a' xa'a' a jaan'. ¹⁸ Te ni xikundiee ra xixi' ra nuu' mesa xiin' Jesús, ikan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña iin ndo'ó, te xixi' xiin' i, sanakua'a yu'u nda'a' te kuu' ka'nu' —ni kachi a.

¹⁹ Sakan' te ni xa'a' kusuchi' ini sakuu' te jaan', te ni xa'a' ndatu'un' ña'a' i'in ra ndii:

—¿Tee' yu'u kachi un' ni? —ni kachi i'in ra.

²⁰ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Iin ndo'ó te uxí uvi, te sé'vi inga' xita' va'a xiin' i tixin ko'o' i vitin, nduu' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan'. ²¹ Ndee saa kaní ndii yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, xa ikan' yoo i kua'an i naa yoso' a

nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a xa'a' i. Ndisu chië va tundo'o' kundo'o' te sanakua'a yu'u, ndee va'a ka nduu' a nuu' te jaan' naa' nī tuvī ra —nī kachi a.

²² Te kii' ndu'u' Jesús xixi' a xiin' ra ndii, nī ki'in a xita' va'a, te nī taxi a ña chindani Ndiosí xa'a' a, te nī sakuachi' ña'a' a, te nī taxi ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a ka'án a ndii:

—Ki'in ndo' a te kuxi ndo', ña yo'o' nduu' ñu'u' nde'i i —nī kachi a.

²³ Sakan' te nī ki'in a iin copa, te nī taxi a ña chindani Ndiosí. Te nī taxi ña'a' a nda'a' te jaan'. Te nī xi'i sakuu' ra sie sie. ²⁴ Te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Te' naá tixin ña yo'o' nduu' ní' i, ña kuitia xa'a' kuachi kua'a' ne yivi', te xiin' ña ka'a' taxi' xa'a' Ndiosí ña chikandu'u' a iin kuento xaa' xa'a' nia. ²⁵ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, kō'o ka i vino te' kuva'a xiin' uva ndee kii' xaa' kivi' ña ko'o tukuu i vino xaa' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí —nī kachi a.

Yo'o' ka'án Pedro ña nako'o iin ndaa' ra Jesús

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Te kii' ndi'i nī xita ra yaa nuu' Ndiosí ndii, nī kieë ra kua'an ra xiki' ña nani' Olivos. ²⁷ Sakan' te nī ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Sakuu' ndo'ó nako'o iin ndaa' yu'u ñuu nunu' naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Taxi i ka'ni' te yivi' te paxto, te kiku mbee sana ra”, kachi a. ²⁸ Ndisu kii' natiaaku i ndii, xi'na yu'u ku'un ñu'u' Galilea, te sakan' ndo'ó —nī kachi a.

²⁹ Sakan' te nī ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Teë' ndee nako'o sakuu' te ka'a' yo'ó ndii, kuäsa' yu'u —nī kachi ra.

³⁰ Te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'án i xiin' un' ña ñuu vitin, kii' kuní ka kana nduchié ichi' ña uvi ndii, xa uni ichi' nī ka'an un' ña xini un' yu'u —nī kachi a.

³¹ Ndisu Pedro ndii, nī xa ndieë' ka ra ka'án ra ndii:

—Teë' ndee xa'at'an kuvī i xiin' un' ndii, kã'an i ña xini i yo'ó —nī kachi ra.

Te iin nī nda'a' nī ka'an sakuu' ra xiin' a.

Ka'án Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mii' nani' Getsemani

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³² Te kii' nī xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a iin xaan' mii' nani' Getsemani, te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Kundiëë ndo' yo'o', na ku'un ka'an i xiin' Ndiosí —nī kachi a.

³³Te n̄i n̄aka a Pedro xiin' Jacobo xiin' Juan ndoso' ikan', te n̄i xa'a' ndi'n̄i nimá a, te suchi' tu in̄i a. ³⁴Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii: —Suchi' xava'a in̄i nimá i ndee xa yoo' i kuv̄i i. Ndoḡ ndo' yo'o', te kund̄ito ndo' —n̄i kachi a.

³⁵Sakan' te n̄i xa'an a ndoso' jaan', te n̄i x̄ikuijn xiti' a nuu' ñu'u', te n̄i ka'an a xiin' Ndiosí ña naa' kuv̄i te k̄oo' a tundo'o' jaan' ³⁶ka'an a ndii:

—Tata yuva' i, sakuu' a kuv̄i nuu' yo'ó. T̄axi un' kundo'o' i tundo'o' chie yo'o', ña nduu' ndee naa tikui uva. Ndisu saa un' ña kuní yu'u, s̄uu' jaan' ndii ña kuní mii' un' —n̄i kachi a.

³⁷Ikan' te n̄i n̄and̄iko' a mii' ndiee' te jaan', te ndiee' ra kixín ra. Te n̄i ka'an a xiin' Pedro ndii:

—Simón, ¿ndichun na kixín un'? Saa ka v̄i' tu n̄i kuv̄i kund̄ito un' ndee iin ndaa' hora. ³⁸Koo ñu'u' in̄i va ndo' te ka'an ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te k̄oyo ndo' nuu' ña xito' kua'a ña k̄ini ndo'ó. Kuní nimá ndo' saa ndo' ña kuní Ndiosí, ndisu ñu'u' nde'i ndo' ndii, kundieni a —n̄i kachi a xiin' ra.

³⁹Te n̄i xa'an n̄i tukuu a, te n̄i ka'an a xiin' Ndiosí naa ña xa n̄i ka'an a ña nuu'. ⁴⁰Te kii' n̄i n̄and̄iko' tukuu a mii' ndiee' ra jaan' ndii, n̄i x̄ini a ndiee' ra kixín ra, sakan' ña chitu' v̄i' nd̄uchi' nuu' te jaan' ñu'u' ma'na. Te x̄ini ra ndee ña nakuijn ra nuu' a. ⁴¹Te kii' n̄i n̄and̄iko' n̄i tukuu a ichi' ña uni, te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Kixín ka ndo'ó, te nandiee' ndo' ndee vit̄in uun? Xava'a ndokoo ndo' vit̄in. Xa n̄i xaa hora ña sanakua'a ra yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' te ndiso' kuachi. ⁴²Ndond̄ichi ndo' te ku'un e'. Koto ndo', xa kuyatin' te sanakua'a yu'u nda'a' te jaan' —n̄i kachi a.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i tiin te yivi' Jesús

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³Te kii' kusaa' iin' ka Jesús ka'an a, te n̄i xaa Judas, te n̄i nduu' iin te ux̄i uv̄i ta'an te nda'a' xa'a' a, xiin' kua'a' va te yivi' ndiso' ra ichi xiin' itun'. Te te jaan' ndii, sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un nde'i' Ndiosí xiin' te x̄ixa nuu' ñuu n̄i t̄ianu' ña'a'. ⁴⁴Te te sanakua'a ña'a' ndii, xa n̄i ka'an ra saa nia'a' ra yoo nduu' Jesús ka'an ra ndii:

—Te ch̄ito i nuu' kii' nakuatu ña'a' i nduu' te jaan', te jaan' tiin ndo', te sat̄iin kutu' va ña'a' ndo', te kund̄iaka ña'a' ndo' ku'un ndo' —n̄i kachi ra.

⁴⁵Sakan' na n̄i kuyat̄in Judas mii' iin' a, te n̄i ka'an ra xiin' a ndii: —Maestro —n̄i kachi ra.

Te n̄i ch̄ito ra nuu' a. ⁴⁶Sakan' te n̄i tiin te yivi' jaan' Jesús.

⁴⁷Ndisu iin te iin' xiin' a ikan' ndii, n̄i x̄ta'ni' ra ichi ra, te n̄i xa'ndia

ra so'o te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu'. ⁴⁸ Sakan' te ni ndatu'un' Jesús te kuaxi tiin ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaxi ndo', te tiin ndo' yu'u xiin' ichi xiin' itun' ndee naa iin te kui'na' vi'? ⁴⁹ Kua'a' kivi' ni iin i tein ndo' sania'á i nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni tiin' ndo' yu'u. Ndisu kuní a xka'ndia ña yo'o' te xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí —ni kachi Jesús.

⁵⁰ Sakan' te ni nakoo ña'a' sakuu' te nda'a' xa'a' a, te ni xinu ra.

So'o ni ndo'o iin te sava

⁵¹ Ndisu iin te sava ndikún xata' Jesús kua'an a ndisuku' ra iin toto kuiti', te ni tiin ña'a' te xín'. ⁵² Te ndii te sava jaan' ndii, ni nakoo ra toto jaan', te ni xinu iin' vichi' ra.

So'o ni xaa a kii' ni sana'má te kuu' ka'nu' Jesús

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³ Sakan' te ni xan ndiaká te yivi' jaan' Jesús nuu' sutu ka'nu'. Te ni nakaya sakuu' sutu kuu' nuu', xiin' te xixa nuu' nuu, xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ikan'. ⁵⁴ Te Pedro ndii, ni xikundikun na ra xika' xika' kua'an ra xiin' te yivi' jaan' ndee ni nda'ni ra nuu' ki'e sutu ka'nu' jaan'. Te ni xikundu'u' ra ikan' xituni' ra nuu' nu'u xiin' te xín', te xito yukun'.

⁵⁵ Te sutu kuu' nuu' jaan' xiin' sakuu' te kuu' ka'nu', te ni nakaya ikan' ndii, nanduku' ra kuachi Jesús te kuvi ka'an ra ña xata'an kuvi a xa'a' ña jaan'. Ndisu koo' ndee iin a ni na'in ra. ⁵⁶ Sakan' ña, tee' ndee kua'a' ne yivi' ni tiin kuachi ndii' ña'a', ndisu ni nakuita ña ka'an i'in ña. ⁵⁷ Sakan' te ni ndondichi sava ra, te ni xa'a' tiin' kuachi ndii' ña'a' ra ka'an ra ndii:

⁵⁸ —Ni xini so'o ndu'u ka'an ra ndii: “Tani i yukun' ka'nu' yo'o', ña ni kua'a xiin' nda'a' te yivi', te kivi' ña uní nakani i inga a. Te ña jaan' ndii, süu' xiin' nda'a' te yivi' kua'a a”, ni kachi ra —ni kachi te jaan'.

⁵⁹ Ndisu ni ndee sakan' ndii, ni nakuitá ña ndiee' yu'u' ne yivi' jaan' xa'a' a. ⁶⁰ Sakan' te ni ndondichi sutu ka'nu' jaan', te ni xikuin ndichi ra ma'in' ne yivi' jaan', te ni ndatu'un' ra Jesús ndii:

—¿Ndichun na koo' a kuvi ka'an xachi' un' xa'a' un'? ¿Ñáá ña ndixa nduu' ña tiin' kuachi te yivi' kaa' yo'ó? —ni kachi ra.

⁶¹ Ndisu Jesús ndii, ni yoo taxin' yu'u' a, te ni nakuiin xachi' a. Sakan' te ni ndatu'un' tukuu' ña'a' sutu jaan' ka'an ra ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' Cristo, si'e ña nduu' Ndiosí, ña xata'an tiin' ka'nu' e'? —ni kachi ra.

⁶² Te n̄i ka'an Jesús ndii:

—Uun, suvi nduu' i. Te kuni ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi', kii' kundu'u' i xiin' kua'a Ndiosí ka'nu' koo' chukuu', te kuni tu ndo' kii' kixin i nuu' viko' ndivi' —ni kachi a.

⁶³ Sakan' te n̄i ndata' sutu jaan' toto ra xa'a' a ña n̄i nasaa' ra, te n̄i ka'an ra ndii:

—Kuni ka ne yivi' ndiee yu'u' nuu' e', ⁶⁴ sakan' ña sakuu' ndo' n̄i xini so'o ña kania'a ra xa'a' Ndiosí. ¿Saa tuu ndo'? —ni kachi ra.

Te sakuu' te yivi' jaan' n̄i ka'an ña xata'an kuvi a.

⁶⁵ Te n̄i xa'a' sava ra kondia tiasí'i ña'a' ra, te ndasi tu ra nuu' a, te sa'ndia' ra nuu' a, te ndatu'ún' ña'a' ra ndii:

—Nakuni un' yoo n̄i kani yo'ó —kachi ra.

Te n̄i sa'ndia' tu te xín', te xito' yukun', nuu' a.

Ka'an Pedro ña xini ra Jesús

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:55-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Te kii' ndu'u' Pedro nuu' ki'e ninu ndii, n̄i kuyatin iin ña' xika' nuu' nuu' sutu ka'nu' jaan'. ⁶⁷ Te kii' n̄i xini a' ndu'u' ra ikan' xituni' ra, te n̄i nakoto ndi'e' ña'a' a', te n̄i ka'an a' xiin' ra ndii:

—N̄i xika tu yo'ó xiin' Jesús, te n̄i kiee ñuu Nazaret, kaa' —ni kachi a'.

⁶⁸ Ndisu n̄i kiee yu'u' ra ka'an ra xiin' a' ndii:

—Xini ña'a' i, n̄i ndee xini tu i ndee xa'a' ka'an un' —ni kachi ra.

Sakan' te n̄i keta ra yi'e' mii' xaá uun ne yivi', te n̄i kana iin nduchié. ⁶⁹ Sakan' te n̄i xini n̄i tukuu ña'a' ña' xika' nuu' jaan', te n̄i xa'a' a' ka'an a' xiin' ne ita' yatin jaan' ndii:

—Te kaa' ndii, iin te ndiaka' ta'an' xiin' Jesús kaa' nduu' ra —ni kachi a'.

⁷⁰ Ndisu tukuu n̄i n̄i ka'an ra ña xini ña'a' ra.

Te iin kani' n̄i xka'ndia te tukuu n̄i n̄i ka'an ne ndiee' yatin jaan' xiin' ra ndii:

—Ña ndaku xna'a nduu' a ndii, iin te ndiaka' ta'an' xiin' te kaa' nduu' yo'ó. Kuachi ndii te Galilea nduu' un', te nakuitá tu ndatu'un' ndo' —ni kachi ña.

⁷¹ Sakan' te n̄i xa'a' ra kania'a xiin' mii' mii' ra, te ka'an tu ra kivi' Ndiosí ndii:

—Xini Ndiosí ña xini yu'u te yivi', te ka'an ndo' xa'a' kaa'. Na kani a yu'u naa' xini xa'an' i —ni kachi ra.

⁷² Te n̄i kana nduchié ichi' ña uvi. Sakan' te n̄i naka'an' Pedro ña xa n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii: “Kii' kuni ka kana nduchié uvi ichi' ndii, xa un̄i ichi' n̄i ka'an un' ña xini un' yu'u”, n̄i kachi a.

Te kii' n̄i naka'an' ra ña jaan' te n̄i xa'a' xaku' ra.

So'o ni xaa a kii' ni iin Jesús nuu' Pilato*(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)*

15 Ni kitu' so'o, te ni nakaya sakuu' sutu kuu' nuu', xiin' te xixa nuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' sakuu' te ka'nu'. Ndi'i jaan', te ni satiín ra Jesús, te ni xan ndiaka ña'a' ra nda'a' Pilato. ²Sakan' te ni ndatu'un' Pilato Jesús ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' rey nuu' ne judío? —ni kachi ra.

Te ni nakuiin a ndii:

—Xa mii' un' ni ka'an sakan' —ni kachi a.

³Te xa'a' a ña kua'a' va nuu' ña'a' tiin' kuachi ña'a' sutu kuu' nuu' jaan', ⁴sakan' na tuku ni ni ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—¿Ndichun na kōo' a kuví ka'an xachi' un'? Koto un' saa ví' kua'a' ña'a' tiin' kuachi ra yo'ó —ni kachi ra.

⁵Ndisu ni ndee sakan' ndii, ni nakuiin xachi' Jesús, te ni nandaní va Pilato.

So'o ni xaa a kii' ña xa yoo kuví nduu' Jesús*(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38—19:16)*

⁶Va'a, sakuu' ichi' kii' nasukú víko' jaan' ndii, xi saña' ra iin te ñu'u' ví'e kaa, te saña' ra ndee ka te kuní mii' ne yivi'. ⁷Te naá iin te nani' Barrabás ví'e kaa xiin' inga te nia'a xa'a' ña ni xa'ni' ra te yivi' kii' ni kunta'an' ra xiin' te xiin' romano. ⁸Sakan' te ni kuyatin ne kua'a' jaan' nuu' Pilato, te ni ka'an nia xiin' ra ña saxinu ra ña saña' ra iin te naá ví'e kaa naa xixaá ra saa kuiya. ⁹Sakan' te ni ka'an Pilato xiin' nia ndii:

—¿Ñáá kuní ndo' ña saña' i te yo'o', te nduu' rey ndo'ó, ne judío? —ni kachi ra.

¹⁰Ni ka'an ra sakan', kuachi ndii ni kundani ra ña ni sanakua'a sutu kuu' nuu' jaan' Jesús xa'a' a ña ndasi' nuu' ra xini ña'a' ra kuiti'. ¹¹Ndisu sutu kuu' nuu' jaan' ndii, ni chu'u' ra ne yivi' kua'a' jaan' te ka'an nia ña va'a ka na saña' ra Barrabás. ¹²Te ni ka'an ni tukuu Pilato xiin' nia ndii:

—¿Te ndee ña kuní ndo' saa i xiin' te yo'o', te ka'an ndo' nduu' rey ndo'ó, ne judío? —ni kachi ra.

¹³Te tuku ni ni ka'an ti'e' ne jaan' ndii:

—Nuu' krusín kuxi un' te ñaa' —ni kachi nia.

¹⁴Te ni ka'an ni tukuu Pilato xiin' nia ndii:

—¿Ndichun? ¿Ndee ña nia'a ni xaa ra? —ni kachi ra.

Ndisu ni kuaa' ti'e' ka ne jaan' ka'an nia ndii:

—Nuu' krusín kuxi un' te ñaa' —ni kachi nia.

¹⁵ Te xa'a' a ña ni kuni Pilato ndoo va'a ra xiin' ne yivi' jaan' ndii, ni saña' ra Barrabás. Sakan' te ni ka'an chuun' ra, te suku' yo'o' te xiin' ra Jesús. Ndi'i jaan', te ni sanakua'a ña'a' ra te kuxi ña'a' te jaan' nuu' krusín.

¹⁶ Sakan' te ni xan ndiaka te xiin' Jesús tixin vi'e ka'nu'. Te ikan' ni nakaya sakuu' te xiin', te xachuun' ikan'. ¹⁷ Sakan' te ni sakui'nú ra Jesús toto ndixin' kua'a ndukun'. Te ni xa'a ra iin corona yo'o' iñu', te ni chindu'u' ra a xini' a. ¹⁸ Sakan' te ni xa'a' xandi'i' ra xiin' a nakuatu' ña'a' ra xtun ka'an ra ndii:

—Yoo va'a yo'ó, te nduu' rey ne judío —ni kachi ra.

¹⁹ Ikan' te ni kutun' ra xini' a xiin' iin tun' yoo', te ni kondia tiasi'i tu ña'a' ra, te ni kundi'i' ra xiin' a xikuitá xiti' ra nuu' a ki'in' ka'nu' ña'a' ra xtun. ²⁰ Te kii' ndi'i' ni kundi'i' ra xiin' a ndii, ni xtani' ra toto ndixin' kua'a ndukun' jaan', te ni sanakui'nú ña'a' ra toto mii' a. Sakan' te kua'an ra xiin' a te kuxi ña'a' ra nuu' krusín.

So'o ni xaa a kii' ni kuxi te xiin' Jesús nuu' krusín

(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹ Kii' ni kiee te xiin' kua'an ra xiin' Jesús ndii, ni nata'an' ra xiin' iin te ni kiee ñuu' Cirene, te nani' Simón, te nduu' yuva' Alejandro xiin' Rufo. Te jaan' ndii, xa'a' ku'u ni xa'an ra, te ni nandiko' ra. Te ni tiin u'vi ña'a' te xiin' jaan' ña koni'i' ra krusín Jesús ku'un ra. ²² Te ni xan ndiaka ra Jesús iin xaan' mii' nani' a Gólgota. Te kivi' jaan' kuni kachi a iki' xini' ndii. ²³ Te ni xika ra sako'o' ña'a' ra vino te saká xiin' suxa ña nani' mirra, ndisu ni xiin' a ko'o' a ra'. ²⁴ Sakan' te ni kuxi ña'a' te xiin' nuu' krusín. Ndi'i' jaan', te ni katin ra toto a, te kuni ra yoo nda'a' ndoo i'in a.

²⁵ Ka iin nia'a ni kuxi ra Jesús nuu' krusín jaan'. ²⁶ Te ni ke'i ra iin tu'un' yu'u' nuu' iin vitu', te ni chindu'u' ra a xini' krusín jaan' xa'a' ña ni tiin kuachi ña'a' ra ka'an a ndii: “Te yo'o' nduu' rey ne judío”, kachi ña ni ke'i ra jaan'.

²⁷ Te tata'vi' xiin' a ni kuxi ra iin te kui'na' nuu' inga krusín, iin ra nda'a' kua'a a, te inga ra nda'a' itin a. ²⁸ Sakan' te ni xinu' tu'un' Ndiosí, ña yoso' nuu' tutu a, mii' ka'an a ndii: “Ni chika'ni ña'a' te yivi' tein te nia'a”, kachi a.

²⁹ Te ne xka'ndiá ikan' ndii, ni xandi'i' nia xiin' a seko' nia xini' nia, te ka'an nia ndii:

—Jan', yo'ó, te ka'an ña tani un' yukun' ka'nu' e', te nakani un' tuku a kivi' ña uni ndii, ³⁰ sakakú xiin' mii' ki'i', kuan nuu un' nuu' krusín ñaa' —ni kachi nia.

³¹ Sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí ndii, nii' sakan' ni xandi'i' tu te jaan' xiin' a ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Inga ne yivi' ni sakakú ra, ndisu küvi sakakú xiin' mii' mji' ra.
³² Saa ni Cristo, te ni tianu' Ndiosí sakakú yoo' nduu' te kaa', te nduu' tu ra rey nuu' yoo', ne Israel chi, na nuu' ki'i' ra nuu' krusín vitin naa' ndixa, te kandixa' ña'a' e' —ni kachi ra.

Te ni xandi'i tu uvi saa' te ndondia nuu' inga krusín jaan' xiin' a.

So'o ni xaa a kii' ni xi'i Jesús nuu' krusín

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Te kii' ni xaa iin ke'in' ndii, ni kuu iin yavi kanii' iin yivi' ndee ni xa'an' ndiko' a kaa uní xakuua'. ³⁴ Te kaa uní jaan' ni nde'i ti'e' Jesús ka'án a ndii:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —ni kachi a. Ña jaan' kuni kachi a kii' ndiko kuiín a ndii: Ndiosí mji' i, Ndiosí mji' i, ¿ndiochun na ni nakoo un' yu'u?

³⁵ Te ni ka'an xiin' ta'an' sava ne ita' ikan' kii' ni xini so'o nia ni ka'an ña jaan' ndii:

—Kuni so'o ndo', Elías kana' ra —ni kachi nia.

³⁶ Ikan' te ni ndava iin te iin' ikan', te ni ki'in ra iin pachi, te ni se'vi ra a vino iya'. Te ni satiín ra a nuu' iin tun' yoo', te ni kataní ra a nuu' Jesús te ko'o a ra' ka'án ra xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ndiatu' e' te kuni e' naa' kixin Elías te sanuu' ña'a' ra nuu' krusín kaa' —ni kachi ra.

³⁷ Sakan' te ni nde'i ti'e' ka Jesús, te ni xi'i a. ³⁸ Sakan' te toto, ña ta'nu' i'nu tixin yukun' ka'nu' ndii, ni ndata' a. Ni xa'a' a ndee ndienü, te ni kiee nuu a ndienü.

³⁹ Te ni ka'an te xín' kuu' nuu', te iin' yatín nuu' Jesús, kii' ni xini ra saa ni xaa te ni xi'i a ndii:

—Ndixa xna'a nduu' a ndii, si'e Ndiosí ni nduu' te kaa' —ni kachi ra.

⁴⁰ Te ni ita tu ndia'vi' ña'a' ndee ndoso' jaan' xito' ndi'e' nia ña ni yoo' ikan'. Te tein ne jaan' ni ka'ni María Magdalena, xiin' Salomé, xiin' María, si'i' José xiin' ñani ra Jacobo, te sava. ⁴¹ Ña'a' jaan' ndii, ni ndikun nia Jesús, te ni xika nuu tu nia nuu' a kii' ni xika a ñu'u' Galilea. Te ni ita tu kua'a' ka inga ña'a', ne ni kiee ñu'u' jaan', te ni kaa tu nia ñuu Jerusalén xiin' a.

So'o ni xaa a kii' ni ndiee ñu'u' nde'i Jesús

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Te xakuua' kii' sakoo' tu'va xiin' mji' ne yivi' xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' nia ndii, ⁴³ ni xaa José, te ñuu Arimatea. Te jaan' ndii, iin te ka'nu' tein te xa'ndia chuun' nduu' ra. Te ni ndiatu

ini tu te jaan' ña xá'a' ka'ndia chuun' Ndiosí iin yivi' yo'o'. Te ni xandieni xiin' mii' ra, te ni nda'ni ra mii' ndu'u' Pilato, te ni xikan ra ñu'u' nde'i Jesús nuu' te jaan'. ⁴⁴Te ni nandani va Pilato jaan' kii' ni xini ra kuento ña xá ni xi'i Jesús. Sakan' na ni kaña ra te xin' kuu' nuu' jaan', te ni ndatu'un' ña'a' ra naa' xá ni xi'i xna'a a. ⁴⁵Te kii' ni taxi te xin' kuu' nuu' jaan' ña ndaku nuu' ra ndii, ni taxi ra ñu'u' nde'i Jesús nda'a' José. ⁴⁶Sakan' te ni sata' José jaan' iin toto yaa ndiká, te ni sanuu' ra ñu'u' nde'i Jesús. Ikan' te ni tisuku' ra a toto jaan'. Te ni xa'an chinaá ra a tixin yavi ndii, ña ni xatia ra toko' kava'. Te ni satuvi' ra iin yuu' ña ndasi ra yu'u' yavi jaan'. ⁴⁷Te María Magdalena xiin' María si'i' José ndii, ni xini nja mii' ni chinaá ra ñu'u' nde'i a jaan'.

So'ŋ ni xaa a kii' ni natiaku Jesús

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

16 Kii' ni xka'ndia kivi' sábadu, ña xinandiee' nja ndii, María Magdalena, xiin' Salomé, xiin' María si'i' Jacobo ndii, ni sata' nja xa'an xavixin' te ku'un kakin nja a ñu'u' nde'i Jesús. ²Te nja'a va, kii' sakan' kuaxi keta kuiti' ñu'u' kivi' nuu' xa'a' ximana ndii, ni xa'an tukuu nja yavi ndii mii' naá ñu'u' nde'i Jesús. ³Te ni ka'an xiin' ta'an' nja ndii:

—¿Yoo tu satuvi' yuu' ña ndasi yu'u' yavi ndii jaan'? —ni kachi nja.

⁴Ndisu kii' ni nakoto nja ikan' ndii, ni xini nja ña xá ni nundia'a yuu' jaan', saa ni iin yuu' chie va nduu' a. ⁵Te kii' ni ko'ni nja yavi ndii mii' ni kandu'u' ñu'u' nde'i Jesús jaan' ndii, ni xini nja ndu'u' iin te sava nda'a' ku'a'a ni'nu' ra toto yaa nani', te ni yi'vi xava'a nja. ⁶Ndisu ni ka'an te jaan' xiin' nja ndii:

—Kuán yi'vi ndo'. Ndo'ó ndii, Jesús, ña ni kiee ñuu Nazaret, ña ni xi'i nuu' krusín, nanduku' ndo'. Köo' ka ñu'u' nde'i a kandu'u' yo'o', xá ni natiaku a. Koto ndo' mii' ni chinaá ña'a' ra. ⁷Ndisu ku'a'an ndo' te ka'an ndo' xiin' Pedro xiin' inga te nda'a' xa'a' a ña xi'na mii' a ni'i' ichi' nuu' ra ku'a'an a ñu'u' Galilea, te ikan' kuni ña'a' ra saa nii' ni ka'an a xiin' ra saa' —ni kachi ángele jaan'.

⁸Sakan' te ni kiee ne jaan' yavi jaan' taxta'an' nja ku'a'an nja, sakan' ña kisi' vi' ña'a' ña yi'vi nja. Te ndee iin ña'a ni ka'an nja xiin' ndee iin ne yivi' ichi' xa'a' ña jaan' xa'a' a ña yi'vi nja.

So'ŋ ni xaa a kii' ni tuvi Jesús nuu' María Magdalena

(Jn. 20:11-18)

⁹[Te kii' ni natiaku Jesús nja'a kivi' nuu' xa'a' ximana jaan' ndii, xi'na ka nuu' María Magdalena, ña ni tava' a uxa ta'an ña ndiva'a

nimá, nī s̄atuví xiin' mii' a. ¹⁰Sakan' tē nī xa'an s̄akuni' tu'un a' tē nda'a' xa'a' a. Tē x̄a ndiee' suchi' inī v̄a, tē xaku' tu r̄a. ¹¹Tē kii' nī x̄inī tē jaan' kuento ña x̄a nī n̄atiaku Jesús, tē nī x̄inī ña'a' ña' jaan' ndii, nī k̄andixa' r̄a.

So'o nī x̄aa a kii' nī tuvī Jesús nuu' uvī ta'an tē nda'a' xa'a' a

(Lc. 24:13-35)

¹²Nī ya'a, tē siin' kaa' Jesús nī tuvī a nuu' uvī ta'an tē nda'a' xa'a' a kii' ñu'u' r̄a ichi' kua'an r̄a xa'a' ku'u. ¹³Sakan' tē nī n̄andiko' tē jaan', tē nī ka'an r̄a xiin' inga tē nda'a' xa'a' a ña nī x̄inī ña'a' r̄a. Ndisu tuku nī nī k̄andixa' tē jaan'.

Ka'án chuun' Jesús xiin' tē nda'a'

xa'a' a ña ka'an ndoso' r̄a tu'un a

(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴Ndi'i' ndoso', tē nī tuvī a nuu' tē uxī iin ta'an jaan' kii' ndiee' r̄a nuu' mesa. Tē nī kanī kuento ña'a' a xa'a' a ña nī k̄andixa' ña'a' r̄a xiin' xa'a' ña x̄ii nimá r̄a. Kuachi' ndii nī k̄andixa' r̄a ña nī ka'an ne yivī' xiin' r̄a ña nī n̄atiaku a. ¹⁵Tē nī ka'an a xiin' r̄a ndii:

—Kua'an ndo' kanii' iin yivī' tē ka'an ndoso' ndo' tu'un va'a nuu' s̄akuu' nuu' ne yivī'. ¹⁶Ne kuini' kuni' ña jaan' tē kuchi' n̄ia kuenta i' ndii, kaku' n̄ia nuu' kuachi' n̄ia. Ndisu ne kuini' kuni' ña jaan' ndii, ne katun' kundu'u n̄ia nuu' Ndiosí xa'a' kuachi' n̄ia. ¹⁷Tē ña yo'o' nduu' chuun ka'nu' ña s̄aa ne inī xini yu'u kii' ka'an ndoso' n̄ia: Xiin' ndiee' i' tava' n̄ia ña ndiva'a nimá ne yivī', tē ka'an tu' n̄ia tuku tu'un, ¹⁸tē naa' t̄iin nda'a' kuein' n̄ia ko'o', tē kaxi' ña'a' ri' ndii, k̄o'o' a kundo'o' n̄ia. Tē naa' ko'o' kuein' n̄ia tatan' xatu' ndii, k̄o'o' a kundo'o' n̄ia. Tē naa' ch̄indiee' n̄ia nda'a' n̄ia x̄ini' ne kuni' kuvī' ndii, nda'a' ne jaan' —nī kachi' Jesús.

So'o nī x̄aa a kii' nī ndaa Jesús ndivi'

(Lc. 24:50-53)

¹⁹Sakan' tē kii' ndi'i' nī ka'an xto'o' e' Jesús xiin' r̄a ndii, nī ndaa a ndivi', tē nī x̄ikundu'u' a nda'a' kua'a' Ndiosí. ²⁰Tē nda'a' xa'a' a jaan' ndii, nī k̄iee' r̄a, tē nī xa'a' ka'án ndoso' r̄a tu'un va'a' kanii' mii' kua'an r̄a. Tē ch̄indiee' ña'a' xto'o' e', tē n̄ia'a' a ña ña ndaku' nduu' ña ka'án r̄a jaan' xiin' chuun ka'nu' ña xaa' r̄a. Sakan' na kundu'u a.]

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Lucas ña ka'an xa'a' Jesús

Ni ke'i Lucas tutu yo'o' te kua'an a nda'a' iin te nani' Teófilo

1 Kua'a' va te yivi' ndii, ni xika ra ke'i yukun ra sakuu' ña ni xka'ndia tein e'. ²Te ni ke'i ra saa nii' ni sania'á ña'a' ne ni xini nduchi' nuu' ña jaan' ndee ña nuu', te ne jaan' nduu' ne ni na'in chuun' te ka'an ndoso' tu ña tu'un jaan'. ³Xa'a' a jaan' na sakan' tu yu'u ndii, ni sakuaan kuie i ndee mii' ni xa'a' ña jaan', te ni tuu i ña va'a ña ke'i yukun i sakuu' a nuu' yo'ó, tákui'e, Teófilo, ⁴te kundani va'a un' ña ndixa, ña ni sania'á ne yivi' yo'ó.

So'o ni xaa a kii' ni ka'an ángele xiin' Zacarías

⁵Kii' ni nduu Herodes, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' Judea ndii, ni yoo iin sutu, te ni nani' Zacarías. Te ni nduu ra iin te ni ta'an' xiin' iin ti'vi sutu, te nduu' kuenta Abías. Te ña si'i Zacarías jaan' ndii, kuenta ne vi'e Aarón ni nduu a', te ni nani' a' Elisabet. ⁶Te uvi saa' ne jaan' ndii, ni xachuun' ndaku ña nuu' xto'o e' Ndiosí, sakan' ña ni saxinu ña sakuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' a. ⁷Ndisu ni yoo si'e ña, sakan' ña Elisabet ndii, ña ni kuví koo si'e nduu' a'. Te uvi saa' ña ndii, ne xixa va ni nduu ña. ⁸Unta' ndii, ni xaa Zacarías te saxinú ra chuun' sutu, sakan' ña ni tondia kivi' ña saa sutu, te ni ta'an' xiin' ra, chuun' nuu' Ndiosí. ⁹Te naa xixaá sutu ndii, ni katín ra te kuní ra yoo kuní a ndi'vi yukun' ka'nu' xto'o e', te chu'ma ra tixin a. Te nda'a' Zacarías ni nama a te ndi'vi ra jaan'. ¹⁰Kii' chu'ma ra ndii, kua'a' va ne yivi' ndiee' ki'e ka'an xiin' Ndiosí. ¹¹Te iin ni tuví tjo' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, nuu' ra iin' a xiin' kua'a' mii' xixí suxa chu'ma jaan'. ¹²Te kii' ni xini ra ángele jaan' ndii, ni nandaní va ra, te ni yi'vi xava'a ra. ¹³Ndisu ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Zacarías, kuän yi'vi un', xa ni xini so'o Ndiosí ña ni xikan un' nuu' a. Te Elisabet, ña si'i un' ndii, koo iin tiaa si'e a', te chindu'u' un' kivi' ra Juan. ¹⁴Te nakuatia' va nimá un' xa'a' ña tuví ra, te nakuatia' tu kua'a' ne yivi' xa'a' ña jaan', ¹⁵sakan' ña te ka'nu' kundu'u' ra nuu' xto'o e' Ndiosí. Te kō'o ra vino, te' kuva'a xiin' uva, ni ndee kō'o tu ra ndixi. Te kutu' nimá ra xiin' Espíritu Santo ndee ña kuní ka' tuví ra. ¹⁶Te kua'a' ne vi'e un' Israel sanandiko' tukuu

ra nuu' ichi' xto'o e' Ndiosí. ¹⁷ Te xi'na Juan jaan' ki'in ichi' nuu' xto'o e', te kixin ra xiin' ña ndíee' Ndiosí naa ña ni taxi a nda'a' Elías, te sanandiko' ra nimá yuva' si'i' nuu' si'e nia, te kuni tu ne so'o saa kuu' ne xachuun' ndaku. Te xiin' ña jaan' sakoo' tu'va ña'a' ra te natiin nia xto'o e' —ni kachi a.

¹⁸ Sakan' te ni ka'an ra ndii:

—¿Saa kuví tu xka'ndia ña ka'an un' jaan'? Sakan' ña yu'u ndii, iin te xixa nduu' i, te xixa va tu ña' si'i' i —ni kachi ra.

¹⁹ Sakan' te ni ka'an ángele jaan' xiin' ra ndii:

—Yu'u nduu' Gabriel, te xika' nuu' nuu' Ndiosí. Ña jaan' ni ti'vi' yu'u te taxi i tu'un va'a yo'o' nuu' un'. ²⁰ Ndisu vitin ndii, xa'a' a ña ni kandixa' un' ña ni ka'an i xiin' un' ka'a' ndii, kuu' i'in' un', te kuví ka'an ka un' ndee tondia kivi' ña xinu, ña ni ka'an i xiin' un' ka'a' —ni kachi a.

²¹ Te ndíee' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan' nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan' ndiatu' nia Zacarías, te xa ni xa'a' ndi'ni nia xa'a' a ña ni kuu kuachí va ra tixin yukun' jaan'. ²² Te so'o' ndi'i', kij' ni keta ra tixin yukun' ndii, kuví ka'an ka ra xiin' nia. Sakan' te ni kundani nia ña ni tui iin ña'a' nuu' ra tixin yukun' jaan'. Te ndee xiin' nda'a' ra ni sakuni' ra ne yivi' jaan', sakan' ña ni kuu' i'in' ra. ²³ Te kij' ni xinu kivi' ña ni xaa ra chuun sutu ndii, kuan nu'u ra vi'e ra.

²⁴ Te kij' ni xka'ndia ña jaan' ndii, ni nakuiso ña' si'i' ra Elisabet. Te ni ndoo' a' vi'e a' u'un yoo' ka'an a' xiin' nimá a' ndii: ²⁵ “Xto'o e' Ndiosí ni sañu'u' yoo' te koo iin si'e e' vitin, sakan' te ka'an kui'e ka ne yivi' xiin' e'”, kachi a' xiin' nimá a'.

So'o ni xaa a kij' ni ka'an ángele xiin' María

²⁶ Te kij' ni tondia iñu yoo' ña ndiso' Elisabet ndii, ni ti'vi' Ndiosí ángele Gabriel jaan' te kua'an a iin ñuu ña nani' Nazaret, ña naá tein' iku' nuu' ñu'u' Galilea, ²⁷ te koto a iin ña' ndu'u' sie, ña' nani' María. Te xa ni taxi ña' jaan' kuento a' ña tunda'a' a' xiin' iin te nani' José. Te jaan' ndii, sjani' xika' tákui'e David ni nduu' ra. ²⁸ Te kij' ni xaa ángele jaan' mii' ndu'u' María, te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Nakuatu' i yo'ó, te va'a va kuni xto'o e' Ndiosí xini a yo'ó, te yoo a xiin' un'. Te sañu'u' ka yo'ó te sakan' sakuu' inga ña'a' —ni kachi a.

²⁹ Ndisu kij' ni xini a' ángele jaan' ndii, ni nandani xava'a a' xa'a' ña ni ka'an a xiin' a', te ni ndatu'un' xiin' mii' mii' a' ndee ña kuni kachi tu ña ni ka'an ángele jaan'. ³⁰ Te ni ka'an ka ángele xiin' a' ndii:

—Kuän yi'vi un', María, sakan' ña va'a va kuni Ndiosí xini a yo'ó. ³¹ Kuachí ndii nakuiso un', te sakaku' un' iin te kuañu'u, te chindu'u' un' kivi' ra Jesús. ³² Te jaan' ndii, te ka'nu' kunduu' ra, te

kunani' ra si'e Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu'. Te taxí xto'o e' Ndiosí ka'ndia chuun' ra ndee naa ni xaa David, te xii' yata' ra, xta'an'.
³³Te ka'ndia chuun' ra nuu' ne ta'an' un', ne siani' xika' Jacob, ndee ndi'i' ni kivi', te koo' kivi' kun ndiko' ña ka'ndia chuun' ra —ni kachi a.

³⁴Sakan' te ni ka'an María xiin' a ndii:

—¿Saa kuví koo si'e yu'u? Sakan' ña ña' ndu'u' sie nduu' i —ni kachi a'.

³⁵Sakan' te ni ka'an ángele jaan' xiin' a' ndii:

—Espíritu Santo kixin koto yo'ó, sakan' ña ña ndiee' Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' tisa'ví yo'ó xiin' kati' a. Sakan' na kuii' si'e un', ña su'un, ña tuvi jaan' ndii, si'e Ndiosí kunani' a. ³⁶Te sakan' tu Elisabet, ña' iin' kuu' xiin' un', ña' ka'an ne yivi' kuví koo si'e ndii, xa kua'an kuyatin' iñu yoo' ndiso' a' tee' ndee iin ña' xixa va nduu' a', ³⁷sakan' ña nuu' Ndiosí ndii, sakuu' a kuví —ni kachi a.

³⁸Sakan' te ni ka'an María xiin' ángele jaan' ndii:

—Yu'u ndii, ña' xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí nduu' i. Na saa a xiin' i saa nii' ni ka'an un' jaan' —ni kachi a'.

Sakan' te ni keta ángele jaan' kua'an a.

So'o ni xaa a kii' ni xa'an ndi'e' María mii' ndu'u' Elisabet

³⁹Ndia'vi' kivi' te ni xa'an ki'i' va María iin ñuu ña naá tein' iku' nuu' ñu'u' Judea, ⁴⁰te ni xaa a' vi'e Zacarías, te ni nakuatu a' Elisabet. ⁴¹Te kii' ni xini so'o ña jaan' ña nakuatu' ña'a' María ndii, ni kandeta si'e a' tixin a'. Sakan' te ni chitu' nimá a' xiin' Espiritu Santo, ⁴²te ni ka'an ti'e' a' ndii:

—Sañu'u' ka Ndiosí yo'ó te sakan' sakuu' ña'a' iin yivi', te sañu'u' tu a si'e un', ña sakaku' un'. ⁴³¿Yoo vi' nduu' yu'u' naa kuaxi koto si'i' xto'o i yu'u? ⁴⁴Sakan' ña saa ni xini so'o i ña ni nakuatu un' yu'u, te ni kandeta si'e i tixin i ña va'a kuni ra. ⁴⁵Te sañu'u' va xto'o e' Ndiosí yo'ó xa'a' a ña ni kandixa' un' ña saxinú a ña ni ka'an ángele xiin' un' —ni kachi a'.

Xaka'nu' María Ndiosí

⁴⁶Sakan' te ni ka'an María ndii:

Xaka'nu' nimá i xto'o e' Ndiosí.

⁴⁷Te nakuatia' nimá i nuu' Ndiosí, ña sakakú yu'u.

⁴⁸Sakan' ña ni naka'an' a xa'a' yu'u, ña' nda'vi so'o xika' nuu' nuu' a.

Ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, ka'an ne yivi' ña ni sañu'u' va Ndiosí yu'u.

⁴⁹ Kuach̄i ndii Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' n̄i xaa kua'a' chuun
ka'nu' xiin' i.

Te ña su'un ndi'i nduu' a.

⁵⁰ Te kōo' kivi' ndi'i' ña kuvita in̄i a xa'a' ne xaka'nu' ña'a'.

⁵¹ N̄i xaa a chuun ka'nu' xiin' nda'a' a,

te n̄i sanduxín tu a ña chituní te ñuñu' xiin' nimá ra.

⁵² N̄i tava' a ndiee' te kuu' ka'nu',

te n̄i xaka'nu' a ne nda'vi so'o.

⁵³ N̄i sanda'ni a ne xi'í soko xiin' ña'a,

te ne vika' ndii, n̄i nat̄i'vi' nda'a' xiko' ña'a' a.

⁵⁴ N̄i ch̄ind̄iee' a yoo', ne Israel, ne xika' nuu' nuu' a,

sakan' ña n̄i naka'an' a ña kuvita in̄i a xa'a' e'.

⁵⁵ Sakan' ña xa sakan' n̄i tax̄i a kuento a nuu' te xii' yata' e'
naa kuu' Abraham,

xiin' sakuu' tu ne s̄iani' xika' ra ndee ndi'i' n̄i kivi'.

N̄i kach̄i María.

⁵⁶ Te n̄i ndoo a' xiin' Elisabet yatin' un̄i yoo'. Ndi'i jaan', te n̄i
nandiko' a' vi'e a'.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i kaku si'e Elisabet

⁵⁷ Te kii' n̄i xaa kivi' ña tuv̄i si'e Elisabet ndii, n̄i tuv̄i iin tiaa.

⁵⁸ Te kii' n̄i x̄ini ne ndiee' yat̄in xiin' ne iin kuu' xiin' a' kuento ña n̄i
kuvita in̄i xto'o e' Ndiosí xa'a' a' ndii, va'a va n̄i kun̄i n̄ia x̄ini ña'a'
n̄ia. ⁵⁹ Va'a, kii' n̄i x̄inu un̄ia kivi' ña n̄i tuv̄i te kuañu'u jaan' ndii, n̄i
xa'an n̄ia xiin' ra te kua'a tun̄i iin' ra. Te n̄i kun̄i ne yivi' ña kun̄ani'
ra Zacarías naa nani' yuva' ra. ⁶⁰ Ikan' te n̄i ka'an si'i' te kuañu'u
jaan' xiin' n̄ia ndii:

—Ü'un', Juan kun̄ani' ra —n̄i kach̄i a'.

⁶¹ Sakan' te n̄i ka'an n̄ia xiin' a' ndii:

—¿Ndichun kun̄i un' kun̄ani' ra sakan'? Kōo' ndee iin ne iin kuu'
xiin' ndo' nani' sakan' —n̄i kach̄i n̄ia.

⁶² Te n̄i xa'a' n̄ia seko' n̄ia nda'a' n̄ia nuu' yuva' ra ndatu'un'
ña'a' n̄ia saa kun̄i ra kun̄ani' si'e ra. ⁶³ Sakan' te n̄i xikan ra iin vitu'
sie, te n̄i ke'i ra nuu' nu' ndii: “Juan nduu' kivi' ra”, kachi a. Te n̄i
nandan̄i va sakuu' ne yivi' jaan'. ⁶⁴ Xa ka'án e', te n̄i ndixaa tu'un
ra, te n̄i xa'a' xaka'nu' ra Ndiosí. ⁶⁵ Te sakuu' ne ndiee' yat̄in jaan'
ndii, n̄i yi'vi xava'a n̄ia, te iin kani' tein̄ iku' nuu' ñu'u' Judea n̄i
kiku kuento xa'a' ña jaan'. ⁶⁶ Te sakuu' ne n̄i x̄ini so'o ña jaan' ndii,
n̄i taxa'a n̄ia a nimá n̄ia ka'án xiin' ta'an' n̄ia ndii:

—¿Ndee nuu' te yivi' kunduu tu te kuañu'u jaan' kii' kua'nu ra?
—n̄i kach̄i n̄ia.

Sakan' ña xto'o e' Ndiosí yoo xiin' ra.

**So'ŋ ni xaꝞ a kii' ni saka'án Espíritu Santo
Zacarías, te ni xaka'nu' ra Ndiosí**

67 Te ni chitu' nimá Zacarías, yuva' te kuañu'u jaan', xiin' Espíritu Santo, te ni ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí ndii:

68 Ka'nu' va Ndiosí, ña nduu' xto'o yoo', ne Israel, sakan' ña xa ni kixin a, te ni sandoó ndiká a yoo'.

69 Te ni ti'vi' a iin ña ndíee' koo' chukuu' sakakú yoo'.

Te ña jaan' ndii, siani' xika' David, te ni xika nuu nuu' Ndiosí, nduu' a

70 saa nii' ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' ña jaan' ndee ña nuu' kii' ni ka'an a xiin' yu'u' te ni ka'an tiakú tu'un a, te nduu' nditja a,

71 ña sakakú a yoo' nuu' ne ndasi' ta'an' xiin' e' xiin' sakuu' ne xi'é xini yoo'.

72 Te sakan' tu kuvita ini a xa'a' ne xii' yata' e'.

Te sakan' tu naka'an' a xa'a' kuento su'un, ña ni ndoo a xiin' nja.

73 Te kuento jaan' nduu' ña ni taxí a nuu' Abraham, te ni nduu xii' yata' e', ña taxí a ⁷⁴ kaka ndituni e' iin yivi'.

Te sakakú tu a yoo' nuu' ne ndasi' ta'an' xiin' e', te kuví kaka nuu' e' nuu' a,

75 te kaka ndoo e' nuu' a, te sachuun' ndaku tu e' ndee ndi'i' ni kivi'.

76 Te yo'ó, si'e mii' i, te ka'án tiakú tu'un Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' kunduu un',

sakan' ña xi'na un' ku'un nuu' xto'o e', te sakoo' tu'va un' ne yivi' te natjin ña'a' nja.

77 Te sakuni' un' ne yivi' ña sakakú ña'a' a xa'a' a ña koo ka'nu' ini a xa'a' kuachi nja.

78 Te xa'a' a ña kuvita ini Ndiosí xa'a' e' ndii, ni ti'vi' a ndee ndivi' iin ña nduu' ndee naa iin ñu'u, ña nayi'é iin kivi' xaa'.

79 Te taxí a ñu'u nuu' yoo', ne xika' ichi' iin yaví, ne ñu'u' nda'a' te kui'e,

te sakaka' a yoo' nuu' ichi' mii' koo ña maní' nimá e'.

Ni kachi ra.

80 Te te kuañu'u jaan' ndii, so'o kuaxi ku'a'nu ka ra i'in kivi' kua'an, te so'o nakunaá ka tu ndíee' ra xaa' Espíritu Ndiosí. Te ni xika ra mii' taxin' kaa' ndee ni xaꝞ kivi' ña satuví xiin' mii' ra nuu' ne Israel.

So'ŋ ni xaa a kii' ni kaku Jesús

(Mt. 1:18-25)

2 Kivi' jaan' ni ka'an chuun' tu Augusto, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu', ña nakoso' sakuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' mii' xa'ndia chuun' ra. ² Ña yo'ŋ' ni nduu' ichi' nuu' ña ni nakoso' ne yivi' kii' nduu' Cirenio, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Siria. ³ Sakan' na kiii' i'in ne yivi' ni xa'an nakoso' ñuu' mii' ña. ⁴ Sakan' na ni keta José ñuu' Nazaret, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea, te kua'an ra ñuu' Belén, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea. Sakan' ña ñuu' Belén jaan' ni kaku David, te kuenta ne vi'e David jaan' nduu' ra. ⁵ Te nakoso' ra xiin' María, ña' xa ni taxí kuento ña tunda'a' a' xiin' ra, te xa ñu'u' si'e a'. ⁶ Te kii' ndiee' ña ñuu' Belén jaan' ndii, ni xaa kivi' ña tuvi si'e a'. ⁷ Te ni tuvi tiaa si'e a', te nuu'. Te ni tisuku' a' iin tia'ndia, te ni chikandu'u' ña'a' a' tixin tundo'o' mii' xaxi' kiti' ña'a, sakan' ña ni ni'i' ña iin vi'e mii' kundiee nuu' ña.

So'ŋ ni xaa a kii' ni tuvi ángele nuu' sava te paxto

⁸ Te yatın ñuu' Belén jaan' ndiee' te paxto xa'a' ku'u' ñuu' xito' ra mbee sana ra. ⁹ Te iin ni tuvi tjo' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o' e', nuu' ra, te ni yi'e ñu'u' xto'o' e' jaan' saa xinunduu' xiin' ra ndatun' koo' chukuu' yi'é a, te ni yi'vi xava'a ra. ¹⁰ Ndisu ni ka'an ángele jaan' xiin' ra ndii:

—Kuän yi'vi ndo', sakan' ña ni'i' i iin tu'un va'a ña sakuatia' nimá sakuu' ne yivi' kuaxi i. ¹¹ Kuachi' ndii vitin ni kaku iin ña sakakú ne yivi', te ni kaku a ñuu' Belén, mii' ni kaku David, te ña jaan' nduu' Cristo xto'o' e', ña ni tjanu' Ndiosí. ¹² Te kuví nakuni ña'a' ndo', sakan' ña kuni ndo' iin ña kuañu'u' ndisuku' a tia'ndia, te kandu'u' a tixin iin tundo'o' mii' xaxi' kiti' ña'a —ni kachi a.

¹³ Te iin ni tuvi tjo' iin ti'vi chie ya'a ángele, ña ndiee' ndivi', xiin' ángele jaan' xaka'nu' a Ndiosí ka'an a ndii:

¹⁴ Na natijn Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e' ndee mii' ndu'u' a ndienu,

te iin yivi' yo'o' taxi' a ña maní' koo xiin' ne va'a kuni a xini a. Ni kachi a.

¹⁵ Te kii' kuan nu'u' sakuu' ángele jaan' ndivi', te ni ka'an xiin' ta'an' te paxto jaan' ndii:

—To'o' ki'i' ndo' ñuu' Belén te kuni e' ña ni xka'ndia ikan', ña ni sakuni' xto'o' e' Ndiosí nuu' e' —ni kachi xiin' ta'an' ra.

¹⁶ Te numi' va ni kicee ra kua'an ra, te kii' ni xaa ra ikan' ndii, ni xini ra María, xiin' José, xiin' ña kuañu'u' jaan' kandu'u' a tixin iin tundo'o' mii' xaxi' kiti' ña'a. ¹⁷ Te kii' ni xini ña'a' ra ndii, ni kiku' ra

kuento ña ni ka'an ángele jaan' xa'a' ña kuañu'u jaan' xiin' ra. ¹⁸Te sakuu' ne ni xini so'o kuento jaan' ndii, ni nandaní va nia xa'a' ña ni ka'an ra jaan'. ¹⁹Te María ndii, ni taxa'a a' kuento jaan' nimá a' xanini a' xa'a' a. ²⁰Te ni nandiko' te paxto jaan' kua'an ra xaka'nu' ra Ndiosí, te taxi' tu ra ña chindani a xa'a' sakuu' ña ni xini so'o ra, xiin' ña ni xini nduchi' nuu' ra. Kuachí ndii ni xka'ndia ña jaan' saa nii' ni ka'an ángele jaan' xiin' ra.

So'o ni xaa a kii' ni xa'an yuva' si'i' Jesús xiin' a yukun' ka'nu'

²¹Te kii' ni xinu unia kivi' ña ni tuví a ndii, ni xa'a te yivi' tuni iin' a, te ni chindu'u' yuva' si'i' a kivi' a Jesús, naa ni ka'an ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, jaan' xiin' nia kii' tia'an nakuiso ña'a' si'i' a.

²²Te kii' ni xinu kivi' ña kuní a sandoo xiin' mii' nia, naa ka'an tu'un ndei' Ndiosí ña ni ke'i Moisés ndii, ni xa'an nia xiin' Jesús ñuu Jerusalén te sanakua'a ña'a' nia nuu' xto'o e' Ndiosí, ²³naa yoso' tu'un ndei' a jaan' ndii: “Sakuu' tiaa si'e ne yivi', te tuví nuu' ndii, nditia xto'o e' kunduu ra”, kachi a. ²⁴Sakan' na ni xa'an nia, te ni nasoko' nia nuu' xto'o e', naa ka'an tu'un ndei' a jaan': “iin na'a paloma uun iin na'a ndikukú”, sakan' kachi a.

²⁵Te ni ndu'u' iin te ni nani' Simeón ñuu Jerusalén. Te jaan' ndii, ni yoo ndaku nimá ra nuu' Ndiosí, te ni xaa ra sakuu' ña kuní a. Te ni ndiatu va ra ña kixin ña ti'vi' Ndiosí te saki'ví a nimá ne ñuu ra Israel. Te ni yoo Espíritu Santo xiin' te jaan'. ²⁶Te ni sakuni' ña'a' Espíritu Santo ña küvi ra ndee kuni nduchi' nuu' ra Cristo, ña tianu' xto'o e' Ndiosí sakakú ne ñuu ra. ²⁷Te ni saka'an Espíritu Santo nimá ra, te ni xa'an ra nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan'. Te ikan' ndu'u' ra kii' ni xaa María xiin' José xiin' te kuañu'u' si'e nia, te saxinú nia ña ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí. ²⁸Te ni na'in ra te kuañu'u' jaan' ni'i' ra, te ni taxi ra ña chindani Ndiosí ka'an ra ndii:

²⁹—Tákui'e, xa ni xinu kuento ña ni taxi un' nuu' i, vitiin ndii xa kuví taxi un' ña kuví maní' yu'u, te xika' nuu' nuu' un'.

³⁰Sakan' ña xa ni xini nduchi' nuu' i ña ni tianu' un' te sakakú a ndu'u,

³¹te xa ni xa'a' un' nia'a ña'a' un' nuu' sakuu' ne yivi'.

³²Te yo'o' kunduu ndee naa ñu'u nuu' ne tuku',

te natiin ndu, ne Israel, ña xito' ka'nu' ne yivi' xa'a' a.

Ni kachi ra xiin' Ndiosí.

³³Te yuva' si'i' a ndii, ni nandaní va nia xa'a' ña ni ka'an Simeón jaan' xa'a' a. ³⁴Sakan' te ni sañu'u' Simeón uní saa' nia. Te ni ka'an ra xiin' si'i' a María ndii:

—Koto un', piá'un, te kuañu'u yo'o' kunduu te saa sakan' te kua'a' ne ta'an' e', ne Israel, kuxioo nuu' Ndiosí, te kua'a' tu nia kuyatin nuu' a, te ña jaan' kunduu tu ña nia'a Ndiosí, te kua'a' ne yivi' saxioo ña'a'. ³⁵ Sakan' te natuvi ña xanini si'e nimá kua'a' ne yivi'. Ndisu yo'ó ndii, kua'a' va tuxu'ví nimá un' ndee naa ña ni tuxu'ví xiin' iin ichi —ni kachi ra.

³⁶ Te ikan' tu ni yoo iin ña'a' ña' ni nani' Ana, te ña' ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' a'. Te si'e iin te ni nani' Fanuel nduu' a', te jaan' ndii, kuenta ne vi'e Aser ni nduu' ra. Ña' jaan' ndii, iin ña' xixa va ni nduu' a', te uxá kuiya kuiti' ni ndu'u' a' xiin' ii' a', te ni xi'i ra. ³⁷ Te xa kua'an kumi' xiko kumi' kuiya ña ni kuu kuaan' a'. Te koo' kivi' ni keta' a' nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan'. Süu' jaan' ndii iin ke'in' nduu' a uun ñuu nduu' a ndii, ikan' ndu'u' a' xika' nuu' a' nuu' Ndiosí ka'an xiin' a, te yoo nditia' a'. ³⁸ Te kij' ndi'i ni ka'an Simeón xiin' Ndiosí ndii, ni xaa tu Ana jaan', te ni taxi' a' ña chindani Ndiosí. Te ni ka'an a' xa'a' te kuañu'u' jaan' xiin' sakuu' ne ndiatu' iin ña sandoó ndiká ne ndiee' ñuu' Jerusalén nuu' ña ndo'o' nia.

So'o ni xaa a kij' ni nandiko' yuva' si'i' Jesús ñuu Nazaret

³⁹ Kij' ndi'i ni saxinú nia sakuu' ña ka'an chuun' tu'un ndei' xto'o e' ndii, ni nandiko' nia ñuu nia Nazaret, ña naá nuu' ñu'u' Galilea. ⁴⁰ Te i'in kivi' kua'an kuaxi kua'nu' ka Jesús, te nakunaá ka tu ndiee' a, te so'o kundichi ka a xiin' ña xini tuni, te chindiee' va ña'a' Ndiosí.

So'o ni xaa a kij' ni nduu Jesús te lulu te ni ndoo a nuu' ki'e yukun' ka'nu'

⁴¹ Te saa kuiya kua'an yuva' si'i' Jesús ñuu Jerusalén viko' pascua. ⁴² Te kij' ni kumi' Jesús uxí uvi' kuiya ndii, ni kaa nia xiin' a ñuu Jerusalén xa'a' viko' jaan' naa xixaá ne yivi' kij' yoo viko' jaan'. ⁴³ Te kij' ni xka'ndia viko' jaan', te ni nandiko' nia kua'an nu'u nia ndii, ni ndoo Jesús ñuu Jerusalén jaan'. Ndisu ni xini yuva' si'i' a naa' ni ndoo a ikan'. ⁴⁴ Te ni xanini nia ña kua'an a xiin' ne yivi', ne kua'an xiin' nia. Te ndee xakuaa' vi' ni xa'a' nanduku' ña'a' nia tein ne iin kuu' xiin' nia xiin' tein sakuu' ne kua'an xiin' nia jaan'. ⁴⁵ Te xa'a' a ña ni na'in ña'a' nia ndii, ni nandiko' tukuu nia ñuu Jerusalén jaan', te nanduku' ña'a' nia. ⁴⁶ Ni ya'a uní kivi', te ni xan kuni nia ndu'u' a nuu' ki'e yukun' ka'nu' tein te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xini so'o a ña ka'an te jaan', te ndatu'un' ña'a' a. ⁴⁷ Te sakuu' ne ni xini so'o ña ka'an a ndii, ni nandani va nia xa'a' a ña va'a kundani a xiin' ña va'a nakuiin' a nuu' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí

jaan'. ⁴⁸ Te kij' ni xini ña'a' yuva' si'i' a ndii, ni nandaní nia. Sakan' te ni ka'an si'i' a xiin' a ndii:

—Yuva' i, ¿ndiochun naa ni xaa un' sakan' xiin' ndu? Yuva' un' xiin' yu'u ndii, ni ndi'ni va ndu ni xaa un' xika' ndu nanduku' ndu yo'ó —ni kachi' a'.

⁴⁹ Te ni ka'an a xiin' nia ndii:

—¿Ndichun nanduku' ndo' yu'u? ¿Ñáá xini ndo' ña chuun nuu' yuva' i kuni a saa i? —ni kachi' a.

⁵⁰ Ndisu ni kundani ne jaan' ndee xa'a' ni ka'an a ña jaan' xiin' nia. ⁵¹ Sakan' te ni nakaa' Jesús xiin' ne jaan', te ni nandiko' nia ñuu Nazaret. Te ni saxinú a sakuu' ña ka'an yuva' si'i' a. Te si'i' a ndii, ni taxaa' a' sakuu' ña jaan' nimá a'. ⁵² Te i'in kivi' kua'an kuaxi kua'nu ka Jesús xiin' ña xini tuní, te so'o kuxati'é' ka a, te va'a va kuni Ndiosí xini ña'a' a, te sakan' tu ne yivi'.

**So'o ni xaa a kij' ni sakuchi' Juan
ne yivi' kuenta Ndiosí itia Jordán**

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

3 Xa xa'un kuiya kua'an ña xa'ndia chuun' rey Tiberio ñuu Roma xiin' nda'a' a, te kij' sakan' ni nduu Poncio Pilato, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Judea, ña nduu' nda'a' ñuu Roma jaan', te rey Herodes xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Galilea, te rey Felipe ñani Herodes jaan' ndii, xa'ndia chuun' ra nuu' ñu'u' ña nani' Iturea xiin' Traconite, te rey Lisantias xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Abilinia. ² Te kij' sakan' ndii, Anás xiin' Caifás nduu' sutu ka'nu'. Te ni ka'an Ndiosí xiin' Juan, si'e Zacarías, mii' taxin' kaa'. ³ Te ni xa'an ndoo Juan yoso' mii' kandu'u' itia Jordán ka'an ndoso' ra nuu' ne yivi' kuenta ña namá nia nimá nia xa'a' kuachi' ña xaa' nia, te koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' nia, te kuchi' nia kuenta a. ⁴ Te xa'a' Juan jaan' ni ke'i' Isaiás, iin te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', nuu' tutu mii' ni ka'an ra ndii:

Tiakú ka'an ti'e' iin tachi' yu'u' mii' taxin' kaa' ndii:

“Ndasava'a ndo' ichi' mii' kixin' xto'o e',

te ndasandaku tu ndo' a.

⁵ Kanii' yoso' ndii, ndunda a,

te ndunda tu mii' tetuvi',

te ndundaku tu ichi' mii' yakua' a,

te mii' kini' kaa' a ndii, nduva'a a,

⁶ te kuni sakuu' ne yivi' iin yivi' ña tianu' Ndiosí sakakú yoo'.”

Kachi' a.

⁷ Te ni ka'an Juan jaan' xiin' ne kua'a', ne ni ndekuie ikan' te kuchi' nia kuenta Ndiosí ndii:

—Ndo'ó ndii, ndee naa si'e koo' nduu' ndo'. ¿Yoo ni ka'an xiin' ndo' ña kuví kaku ndo' nuu' ña sando'o' Ndiosí ndo'ó nuu' ku'un e', sakan' kuítí'? ⁸Nia'a ndo' xiin' ña va'a ña xaa' ndo' ña xa ni nama xna'a ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi, ña ni xaa ndo'. Te ka'an ñuñu' ndo' ña siani' xika' Abraham nduu' ndo', te xiin' ña jaan' kuví kaku ndo'. Sakan' ña ka'an kaxi' i xiin' ndo' ña kuví sananduu' Ndiosí yuu' kaa' siani' xika' Abraham jaan'. ⁹Ndiosí ndii, xa yoo tu'va a, te sando'o' a ne xaa' kuachi ndee naa yoo tu'va iin te yivi' xiin' yacha te ka'ndia ra itun' tata. Te jaan' ndii, ka'ndia ra ndee tio'o sakuu' tun' tata jaan', tun' taxi' nduu' va'a, te ka'mi ra nu'. Sakan' tu saa Ndiosí —ni kachi ra.

¹⁰Sakan' te kua'a' ne yivi' ni ndatu'un' ña'a' ndii:

—¿Ndee ña kuni a saa ndu, tákuie? —ni kachi ña.

¹¹Te ni ka'an ra xiin' ña ndii:

—Ne kumi' uvi ta'an ndini ndii, na samani' ña iin ndaa' a ne koo' a kumi'. Te ne kumi' ña xaxi' ndii, na samani' ña a ne koo' a kumi' —ni kachi ra.

¹²Te ni ndekuie tu te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma te kuchi ra kuenta Ndiosí. Te ni ka'an tu ra xiin' Juan ndii:

—¿Ndee ña kuni a saa ndu, tákuie? —ni kachi ra.

¹³Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Säkaa' ka ndo' xu'un' ña kendiaa' ya'vi' ndo'. Süu' jaan' ndii, kendiaa' ya'vi' kuítí' ndo' saa kuni a —ni kachi Juan.

¹⁴Te ni ndekuie tu te xin', te ni ka'an ra xiin' Juan ndii:

—Te ndu'u tuku, ¿ndee ña kuni a saa ndu? —ni kachi ra.

Sakan' te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Tü'un u'vi ndo' ña'a nda'a' ndee iin ne yivi', te tijn kuachi nianí tu ndo' ne yivi'. Te na ndoo va'a nimá ndo' xiin' xu'un' ña xiku'un ya'vi' ndo' —ni kachi ra.

¹⁵Te ne yivi' ndii, sakuu' ña ni ndiatu ini, te ka'an ña xiin' nimá ña ña tee' kuain' Juan jaan' nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú yoo. ¹⁶Ndisu Juan ndii, ni ka'an ra nuu' sakuu' ña ndii:

—Yu'u ndii, xiin' tikui kuítí' sakuchi' i ndo'ó, ndisu ña kuaxi xata' i ndii, ña koo' chukuu' ka nduu' a te sakan' yu'u. Te yu'u ndii, ni ndee vä'a i kundu'u te ndaxin' iin' ndixan' ki'i' a. Ña jaan' ndii, sakuchi' a ndo'ó kuenta a xiin' ña ndiee' Espiritu Santo, te sakuchi' tu a ndo'ó xiin' ñu'u. ¹⁷Ña jaan' ndii, xa yoo tu'va a te nata'vi' a ne yivi' naa xaa' te yivi' kii' nativi ra trigo, te tava' ra mi'in' a xiin' ña tiin' ra te kisi' ra a. Trigo va'a ndii, taxa'a' ra yaka, te mi'in' a ndii, ka'mi ra a nuu' ñu'u ña koo' kivi' nda'vá —ni kachi ra.

¹⁸Xiin' ña kaa' ni, te xiin' kua'a' ka nuu' ña'a ni ndiaa yu'u' Juan ne jaan' ka'an ndoso' ra tu'un va'a nuu' ña. ¹⁹Te saki'in' kuento Juan jaan' rey Herodes, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Galilea, kuachi ndii ni

ndu'u' rā xiin' Herodías, ña' si'i ñanī rā, Felipe. Te nī saki'in' kuento tu rā te jaan' xa'a' kua'a' inga ña nīa'a ña nī xaa rā. ²⁰ Ndisu nuu' sakuu' ña nīa'a, ña nī xaa Herodes jaan' ndii, nī xaa ka rā inga a, ndee nī ka'an chuun' rā xiin' nda'a' xa'a' rā, te nī sko'ni' rā Juan vi'e kaa.

So'o nī xaa a kii' nī chichi tu Jesús itia Jordán

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹ Te kii' sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí ndii, nī xaa tu Jesús, te nī sakuchi' ña'a' rā. Te kii' ka'an a xiin' Ndiosí ndii, nī nunia' ndivi'. ²² Te nī nuu Espiritu Santo ndivi', naa kaa' paloma kaa' a, te nī ndoo a xiin' Jesús. Sakan' te nī ka'an iin tachi' yu'u' ndee ndivi' ndii:

—Yo'ó nduu' si'e manī i, te va'a va kuni i xini i yo'ó —nī kachi a.

Ña yo'o' nduu' kivi' ne nī nduu ne ichi' yata' Jesús

(Mt. 1:1-17)

²³ Jesús, kii' nī xa'a' a ka'an ndoso' a ichi' Ndiosí ndii, nī kumi' a yatin' oko uxī kuiya. Te nī tuu ne yivi' ña si'e José nī nduu a, te José jaan' nī nduu si'e Elí, ²⁴ te Elí jaan' nī nduu si'e Matat, te Matat jaan' nī nduu si'e Leví, te Leví jaan' nī nduu si'e Melqui, te Melqui jaan' nī nduu si'e Jana, te Jana jaan' nī nduu si'e José, ²⁵ te José jaan' nī nduu si'e Matatías, te Matatías jaan' nī nduu si'e Amós, te Amós jaan' nī nduu si'e Nahúm, te Nahúm jaan' nī nduu si'e Esli, te Esli jaan' nī nduu si'e Nagai, ²⁶ te Nagai jaan' nī nduu si'e Maat, te Maat jaan' nī nduu si'e Matatías, te Matatías jaan' nī nduu si'e Semei, te Semei jaan' nī nduu si'e José, te José jaan' nī nduu si'e Judá, ²⁷ te Judá jaan' nī nduu si'e Joana, te Joana jaan' nī nduu si'e Resa, te Resa jaan' nī nduu si'e Zorobabel, te Zorobabel jaan' nī nduu si'e Salatiel, te Salatiel jaan' nī nduu si'e Neri, ²⁸ te Neri jaan' nī nduu si'e Melqui, te Melqui jaan' nī nduu si'e Adi, te Adi jaan' nī nduu si'e Cosam, te Cosam jaan' nī nduu si'e Elmodam, te Elmodam jaan' nī nduu si'e Er, ²⁹ te Er jaan' nī nduu si'e Josué, te Josué jaan' nī nduu si'e Eliezer, te Eliezer jaan' nī nduu si'e Jorím, te Jorím jaan' nī nduu si'e Matat, ³⁰ te Matat jaan' nī nduu si'e Leví, te Leví jaan' nī nduu si'e Simeón, te Simeón jaan' nī nduu si'e Judá, te Judá jaan' nī nduu si'e José, te José jaan' nī nduu si'e Jonán, te Jonán jaan' nī nduu si'e Eliaquím, ³¹ te Eliaquím jaan' nī nduu si'e Melea, te Melea jaan' nī nduu si'e Mainán, te Mainán jaan' nī nduu si'e Matata, te Matata jaan' nī nduu si'e Natán, ³² te Natán jaan' nī nduu si'e David, te David jaan' nī nduu si'e Isaí, te Isaí jaan' nī nduu si'e Obed, te Obed jaan' nī nduu si'e Booz, te Booz

jaan' ni nduu si'e Salmón, te Salmón jaan' ni nduu si'e Naasón, ³³ te Naasón jaan' ni nduu si'e Aminadab, te Aminadab jaan' ni nduu si'e Aram, te Aram jaan' ni nduu si'e Esrom, te Esrom jaan' ni nduu si'e Fares, te Fares jaan' ni nduu si'e Judá, ³⁴ te Judá jaan' ni nduu si'e Jacob, te Jacob jaan' ni nduu si'e Isaac, te Isaac jaan' ni nduu si'e Abraham, te Abraham jaan' ni nduu si'e Taré, te Taré jaan' ni nduu si'e Nacor, ³⁵ te Nacor jaan' ni nduu si'e Serug, te Serug jaan' ni nduu si'e Ragau, te Ragau jaan' ni nduu si'e Peleg, te Peleg jaan' ni nduu si'e Heber, te Heber jaan' ni nduu si'e Sala, ³⁶ te Sala jaan' ni nduu si'e Cainán, te Cainán jaan' ni nduu si'e Arfaxad, te Arfaxad jaan' ni nduu si'e Sem, te Sem jaan' ni nduu si'e Noé, te Noé jaan' ni nduu si'e Lamec, ³⁷ te Lamec jaan' ni nduu si'e Matusalén, te Matusalén jaan' ni nduu si'e Enoc, te Enoc jaan' ni nduu si'e Jared, te Jared jaan' ni nduu si'e Mahalaleel, te Mahalaleel jaan' ni nduu si'e Cainán, ³⁸ te Cainán jaan' ni nduu si'e Enós, te Enós jaan' ni nduu si'e Set, te Set jaan' ni nduu si'e Adán, te Adán jaan' ni nduu si'e Ndiosí.

So'o ni xaa a kii' ni kuní ña ndiva'a sanama' a Jesús nuu' kuachi

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

4 Te chitu' vi' nimá Jesús xiin' Espíritu Santo, te ni keta a itia Jordán, te ni naka ña'a' Espíritu jaan' te kua'an a mii' taxin' kaa', ² te ikan' ni xika a nii' uvi xiko kivi', te ni xito kua'a ña'a' ña ndiva'a. Te ni xixi a sakuu' kivi' jaan', sakan' na ndee ndi'i' ndoso' ndii, ni xi'i va a soko. ³ Te ni ka'an ña ndiva'a jaan' xiin' a ndii:

—Naa' ndixa xna'a' si'e Ndiosí nduu' un' ndii, ka'an chuun' un' xiin' yuu' ñaa' te nanduu a xita' va'a, te kuxi un' —ni kachi a.

⁴ Te ni nakuijn Jesús nuu' ña jaan' ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Süu' xita' va'a kuiti' kuní nuu' ne yivi' te kutiaku nia. Süu' jaan' ndii, kuní tu sakuu' tu'un ña kiee' yu'u' Ndiosí te kutiaku nia”, kachi a —ni kachi Jesús.

⁵ Te ni naka ña ndiva'a Jesús te kua'an a xiin' a xini' iin iku' sukun va, te iin ni nia'a kuiti' ña'a' a sakuu' ñuu kuu' nuu' iin yivi'.

⁶ Te ni ka'an ña ndiva'a jaan' xiin' a ndii:

—Nda'a' yo'ó taxi i sakuu' a kaa' xiin' ña vika' a te ka'ndia chuun' un' nuu' a, sakan' ña xa ni natiin i sakuu' ñuu kaa', te kuvi taxi e nda'a' yoo ka kuní mii' i. ⁷ Sakan' na kuii' naa' kuin xiti' un' te koto ka'nu' un' yu'u ndii, sakuu' ña kaa' kunduú ña'a un' —ni kachi a xiin' Jesús.

⁸ Te ni ka'an Jesús xiin' ña ndiva'a jaan' ndii:

—Kua'an keta nuu' i yo'o', ña ndiva'a, sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Xto'o ndo' Ndiosí kuiti' saka'nu' ndo',

te nuu' ña jaan' kuiti' kaka nuu ndo'", kachi a —ni kachi Jesús xiin' ña ndiva'a.

⁹Sakan' te ni naka ña ndiva'a Jesús, te kua'an a xiin' a ñuu Jerusalén. Te ni saka'a a Jesús xini' yukun' ka'nu' mii' sukun ka. Te ni ka'an a xiin' Jesús ndii:

—Naa' ndixa xna'a si'e Ndiosí nduu' un' ndii, sanama' xiin' mii' un' ndee ndienü, ¹⁰kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Ka'an chuun' Ndiosí xiin' ángele,
ña xika' nuu' nuu' a te koto a yo'ó.

¹¹Te tjin ña jaan' nda'a' un' te nãma xachi' un' ndee ñu'u'
te tixu'ví xa'a' un' saa yuu'.

Sakan' kachi a —ni kachi ña ndiva'a jaan' xiin' Jesús.

¹²Te ni nakuiin Jesús nuu' a ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Koto kua'a ndo' xto'o ndo' Ndiosí”, kachi a —ni kachi Jesús xiin' ña jaan'.

¹³Te kii' ndi'i ni xito kua'a ña ndiva'a jaan' Jesús xiin' sakuu' ña jaan' ndii, ni nako ña'a' a iin xa'a'.

So'o ni xaa a kii' ni xa'a' Jesús ka'an ndoso' a nuu' ne ndiee' ñu'u' Galilea

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴Te ni nandiko' Jesús ñu'u' Galilea chitu' vi' nimá a xiin' ña ndiee' ña taxi' Espíritu Santo. Te ni kiku kuento xa'a' a sakuu' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' jaan' xiin' ñuu ña ñu'u' yatín. ¹⁵Te kua'an a tixin i'in vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan' te sania'á ña'a' a xa'a' tu'un Ndiosí. Te sakuu' ne yivi' jaan' ka'an va'a xa'a' a.

So'o ni xaa a kii' ni nandiko' Jesús ñuu a Nazaret

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶Ni nandiko' Jesús ñuu Nazaret mii' ni xa'nu a. Te ni xka'ndia a tixin vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan' naa xixaá a saa kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi'. Te ni xikuiin ndichi' a te ka'vi a ña yoso' nuu' tutu Ndiosí. ¹⁷Ikan' te ni taxi' te xito' vi'e jaan' tutu ña ni ke'i Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an'. Ni nunia' Jesús tutu jaan', te ni xini a mii' yoso' ña ka'an ndii:

¹⁸Espíritu xto'o e' Ndiosí yoo xiin' i,
sakan' ña ña jaan' ni taxi' ndiee' i te ka'an ndoso' i tu'un va'a
nuu' ne nda'vi kuu'.

Te ni tjanu' a yu'u te nachinaá va'a i nimá ne suchi' va iní.

Te ni tianu' tu a yu'u te ka'an ndoso' i ña xa kuvi ndoo ndiká
ne ni xiku'un nda'a' ña ndiva'a.

Te ni tianu' tu a yu'u te nunia' i nduchi' nuu' ne kui'e nuu'.

Te ni tianu' tu a yu'u te sandoó ndiká i ne ndo'o' nuu' ne
kataví ndoso' ña'a'.

¹⁹ Te ni tianu' tu a yu'u te ka'an ndoso' i ña xa ni tondia kivi'
ña chindíee' xto'o e' Ndiosí yoo'.

Ña jaan' ni ka'vi Jesús.

²⁰ Sakan' te ni natuvi' Jesús tutu jaan', te ni nataxi ña'a' a nda'a'
te xito' vi'e jaan'. Te ni xikundu'u' a. Te sakuu' ne ndíee' vi'e jaan'
ndii, ni xto'ni ña nuu' a. ²¹ Te ni xa'a' ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Kivi' vitin ni xinu ña yoso' nuu' tutu yo'o' nuu' sakuu' ndo'ó
—ni kachi a.

²² Te sakuu' ne yivi' jaan' ka'an va'a xa'a' Jesús, te nandaní va
ña xa'a' ña ndatun' va ka'an a. Te ni ka'an xiin' ta'an ña ndii:

—¿Saa tu kuvi ndatun' niatu ka'an te kaa', sakan' ña si'e José
kuiti' nduu' ra? —ni kachi ña.

²³ Te ni ka'an Jesús xiin' ña ndii:

—Xini yu'u ña kuni ka'an ndo' xiin' i naa ka'an ne yivi' ndii:
“Yo'ó, te tatan' ndii, satatan' xiin' mii' mii' un' te kuvi kuni ndu a.
Ñuu Capernaum ndii, kua'a' chuun ka'nu' ni xaa un' xa'a' ne yivi'
jaan', sakan' na kuii' sakan' tu saa un' ña jaan' ñuu mii' un' yo'o'”,
ña jaan' kuni ka'an ndo' xiin' i —ni kachi a.

²⁴ Te ni ka'an ka a ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña ndee iin te ka'an tiakú tu'un
Ndiosí ndii, nätiin' va'a ña'a' ne ñuu mii' ra. ²⁵ Ña ndaku ka'an i
xiin' ndo' ndii, ni yoo va ne kuaan' kanii' nuu' ñu'u' Israel yo'o'
kii' ni xika Elías xta'an'. Kivi' jaan' ndii, uní kuiya yoso' sava ni
kuun savi', te ni yoo va soko kanii' nuu' ñu'u' yo'o'. ²⁶ Ndisu ni
ti'vi' Ndiosí Elías jaan' te chindíee' ra ndee iin ne kuaan' jaan'. Süu'
jaan' ndii ni ti'vi' ña'a' a te chindíee' ra iin ña' kuaan', ña' ni ndu'u'
ñuu Sarepta, ña nduu' nda'a' ñuu Sidón. ²⁷ Te ni yoo va tu ne kumi'
kui'e te'i kanii' nuu' ñu'u' Israel yo'o' kii' ni xika Eliseo, te ni ka'an
tiakú tu'un Ndiosí xta'an'. Ndisu ni sanda'a ra ndee iin ne jaan'.
Süu' jaan' ndii te ni nani' Naamán, te Siria, kuiti' ni sanda'a ra —ni
kachi a.

²⁸ Te kii' ni xini so'o ne ndíee' tixin vi'e jaan' ña ni ka'an a ndii,
ni nasaa' xava'a sakuu' ña. ²⁹ Sakan' na ni ndondíchi ña, te ni
xta'ni' xa'a ña Jesús vi'e jaan' chinda'a' ña'a' ña, te kua'an ña xiin'
a ndee nuu' ñuu Nazaret jaan'. Te ni ndekui'e ña ndee yu'u' ta'vi',
yatín mii' nduu' xa'a' ñuu jaan' te sanama' ña'a' ña ndee ndienü.

³⁰ Ndisu Jesús ndii, ni xka'ndia a tein ne jaan', te ni keta a kua'an a.

So'o ni xaa a kii' ni xta'ni' Jesús ña ndiva'a nimá iin te yivi'

(Mr. 1:21-28)

³¹Te ni nakaan' Jesús ndee ñuu Capernaum, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea. Ikan' te ni sania'á a ne yivi' tixin vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan' kivi' sábado, ña xinandiee' ña. ³²Te ni nandaní ña saa sania'á ña'a' a, sakan' ña ni ka'an a xiin' ña ndiee'. ³³Te ni yoo iin te naá ña ndiva'a nimá tixin vi'e jaan', te ni nde'i ti'e' ña ndiva'a jaan' ka'an a ndii:

³⁴—Kua'an Jesús, te Nazaret, naqoo un' ndu. ¿Ndichun kuaxi sataña'a' un' ndu? ¿Náa kuaxi un' te sandoñu'u' un' ndu? Xiní yu'u yoo nduu' yo'ó. Ña su'un kuenta Ndiosí nduu' un' —ni kachi a.

³⁵Ikan' te ni ka'an ndiee' Jesús xiin' ña jaan' ndii:

—Taxin' koo yu'u' un', te kua'an keta nimá te ñaa' —ni kachi a.

Te ni sanduva ña ndiva'a jaan' te yivi' jaan' tein ne yivi' jaan', te ni keta a kua'an a. Ndisu ni satuxu'ví ña'a' a. ³⁶Te sakuu' ne jaan' ndii, ni nandaní xava'a ña, te ni ka'an xiin' ta'an' ña ndii:

—¿Mii' tu kuaxi tu'un ña kumi' ña ndiee' ña ka'an te yivi' kaa'? Sakan' ña xiin' ña ndiee', te xiin' tu'un ndiee' ka'an chuun' ra nuu' ña ndiva'a, te xini so'o a, te kiee a nimá ne yivi' —ni kachi xiin' ta'an' ña.

³⁷Te ni kiku kuento xa'a' Jesús kanii' nuu' ñu'u' jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús ña' tiso Simón Pedro

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸Te ni keta Jesús vi'e jaan', te kua'an a vi'e Simón. Te ña' tiso Simón jaan' ndii, ka'ni' ndiee' tiin' ña'a' kandu'u' a' vi'e jaan'. Te kii' ni xaa Jesús ikan' ndii, ni ka'an nda'vi ne yivi' xiin' a xa'a' ña' jaan'. ³⁹Sakan' te ni xito ndoso' Jesús ña' jaan', te ni ka'an ndiee' a xiin' ka'ni' jaan', te ni kiee ña'a' a. Xa ka'an e', te ni ndokoo a', te ni xa'a' a' nduku' a' ña kuxi a xiin' te jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús kua'a' ne yivi'

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰Te xakuua' ña xa ketá ñu'u' ndii, sakuu' ne kumi' ne kuni kuví xiin' ki'in' nuu' kui'e ndii, ni xan ndiaka ña'a' ña nuu' Jesús. Te ni tondia nda'a' a i'in ne jaan', te ni sanda'a ña'a' a. ⁴¹Te ni kiee tu kua'a' ña ndiva'a ña ñu'u' nimá ne yivi' jaan', te ka'an ti'e' a xiin' Jesús ndii:

—Yo'ó nduu' si'e Ndiosí —kachi a.

Ndisu Jesús ndii, ni ka'an ndiee' a xiin' ña ndiva'a jaan', te ni taxí a ka'an ña jaan', sakan' ña xiní ña jaan' ña Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú yoo', nduu' Jesús jaan'.

Ka'án Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mii' taxin' kaa'

(Mr. 1:35-39)

⁴²Te nia'a va kuaxi kitú', te ni ndokoo Jesús, te ni keta a vi'e jaan', te kua'an a iin xaan' mii' taxin' kaa' xa'a' ku'u. Te ni xa'an nanduku' ña'a' ne yivi' kua'a' jaan', te ni ndekuie nia mii' iin' a jaan', te ni xika nia nakasi ña'a' nia, te ndoo a ñuu nia. ⁴³Ndisu ni ka'an Jesús xiin' nia ndii:

—Kuní a ku'un i inga ñuu te ka'an ndoso' tu i tu'un va'a xa'a' saa kuní Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá ne yivi', kuachi ndii xa chuun jaan' ni keta i nuu' Ndiosí kuaxi i —ni kachi a.

⁴⁴Sakan' te ni xa'an a ka'an ndoso' a tu'un va'a jaan' tixin i'in vi'e mii' nakayá ne ndiee' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galilea jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni kana Jesús Simón Pedro te kunduú ra te nda'a' xa'a' a

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

5 Unta' kii' iin' Jesús yu'u' miní ña nani' Genesaret ndii, kua'a' xava'a ne yivi' ni yoo ikan' ndee ni ku'ni' ña'a' nia xa'a' a ña kuni kuni so'o nia tu'un Ndiosí. ²Te ni xiní Jesús ita' uví ta'an tundoo' yatín yu'u' miní jaan'. Te ita' so'o nu', sakan' ña xa ni kiee te tava' tiaka' te natia ra ñunu' ra. ³Sakan' te ni sko'nu' a tixin tundoo' Simón, te ni xikan a ña kuxika' ra sie xiin' nu' yu'u' miní jaan'. Sakan' te ni xikundu'u' a, te ndee tixin tun' jaan' ni xa'a' a sania'á a ne yivi' kua'a' jaan'. ⁴Te kii' ndi'i ni ka'an a xiin' ne jaan', te ni ka'an a xiin' Simón jaan' ndii:

—To'o' ndo' xiin' tundoo' yo'o' ndee mii' kunu kaa', te sko'ni' ndo' ñunu' te tiin ndo' tiaka' —ni kachi a.

⁵Te ni nakuiin Simón nuu' a ndii:

—Maestro, nii' ñuu ndi'e' ni xika ndiee' va ndu tava' ndu tiaka', te koo' xachi' ri' ni tiin ndu. Ndisu xa'a' a ña yo'ó ka'án ndii, va'a ku'un e' te sko'ni' ndu ñunu' tixin tikui —ni kachi ra.

⁶Te kii' ni sko'ni' ra ñunu' jaan' ndii, kua'a' xava'a tiaka' ni tiin ra, te ñunu' ra ndii, xa yoo a tia'ndia a. ⁷Sakan' te ni kana nda'a' ra te ndiaka' ta'an' xiin' ra, te ñu'u' inga tundoo', te chindiee' ña'a' ra. Te ni xaa te jaan', te ni sakutu' xava'a ra uví saa' tundoo' jaan' ndee xaku' va, te ndeka'nu nu'. ⁸Te kii' ni xiní Simón Pedro ña ni yoo ikan' ndii, ni xikuiin xiti' ra nuu' Jesús, te ni ka'an ra ndii:

—Tákui'e, kuxi_{oo} un' nuu' i, sakan' ña te ndiso' kuachi nduu' i —ni kachi ra.

⁹Ni ka'an Simón jaan' sakan' xa'a' a ña ni nandaní yivi va ra xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra xa'a' a ka ni tijn ra kua'a' ya'a tja'ka'.
¹⁰Te sakan' tu inga te ndiaka' ta'an' xiin' ra, te nduu' Jacobo, xiin' Juan, te nduu' si'e Zebedeo ndii, ni nandaní yivi ra. Te ni ka'an Jesús xiin' Simón ndii:

—Kuän yivi un', taä. Sakan' ña ndee vitin te ndee nuu' ku'un e' ndii, tava' ndo' ne yivi' nuu' kuachi nia te kundikun nia yu'u —ni kachi a.

¹¹Te kij' ndi'i ni xta'ni' Simón tundoo' xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra jaan' ndee yu'u' miní ndii, ni nakoo ra nu' xiin' sakuu' a, te kua'an ra xiin' Jesús.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús iin te kumi' kui'e te'i

(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹²Iin kivi' kij' xika' Jesús iin ñuu ndii, ni xaa iin te kumi' kui'e te'i kanii' ñu'u' nde'i ra. Te kij' ni xini ña'a' ra ndii, ni xikuiin xiti' ra, te ni katandiee ra nuu' ra ndee nuu' ñu'u' nuu' Jesús, te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, naa' kuní un' ndii, kuví sanda'a un' yu'u nuu' kui'e ña ndo'o' i —ni kachi ra.

¹³Te ni sanaka'a a nda'a' a, te ni tondia nda'a' ña'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuni sanda'a i yo'ó. Nda'a kij' un' —ni kachi a.

Te xa numi' sakan', te ni kiee ña'a' kui'e jaan'. ¹⁴Sakan' te ni ka'an chuun' a xiin' ra ña ka'an ra xiin' ndee iin ne yivi' saa ni xaa a, te ni nda'a' ra. Te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Kua'an, te nia'a xiin' mii' un' nuu' sutu ña xa ni nda'a un'. Te nasoko' un' ña'a nuu' Ndiosí xa'a' ña xa ni nda'a un', naa ni ka'an chuun' Moisés, te kuni ne yivi' ña ni nda'a xna'a un' —ni kachi a.

¹⁵Te ndii, so'o kiku te kiku ka kuento xa'a' Jesús. Te kua'a' xava'a ne yivi' nakaya nuu' a te kuni so'o nia ña ka'an a, te sanda'a tu ña'a' a nuu' kui'e ña ndo'o' nia. ¹⁶Ndisu Jesús ndii, kua'an chito a mii' kataxin' te ndatu'un' a xiin' Ndiosí.

So'o ni xaa a kij' ni sanda'a Jesús iin te kui'e xa'a'

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

¹⁷Te unta' tu, kij' sania'á Jesús ne yivi' ndii, ni xikundiee kua'a' te fariseo xiin' kua'a' te sania'á tu'un nde'i Ndiosí. Ni kiee te jaan' sakuu' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galilea, xiin' ñuu Jerusalén, xiin'

sakuu' inga nda'a' a ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea. Te yoo ña ndiee' xto'o e' Ndiosí xiin' Jesús te sanda'a a ne yivi'. ¹⁸ Ikan' te ni ndekuie kumi' ta'an te yivi' ndiso' ra iin te kui'e xa'a', kanu' ra nuu' iin tun' xto. Te jaan' ndii, ni xika ra ko'ni ra vi'e xiin' te kui'e xa'a' jaan' te chikandu'u' ña'a' ra nuu' Jesús. ¹⁹ Ndisu ni kuvj kuyatın ra nuu' a xa'a' ña kua'a' va ne yivi' ñu'u' vi'e a jaan', sakan' na ni kaa ra xini' vi'e xiin' te kuni kuvj jaan', te ni sanundia'á ra ndia'vi' chio. Sakan' te ni sanuu' ra tun' xto mii' kandu'u' te kuni kuvj jaan' ma'in' vi'e jaan' nuu' a. ²⁰ Te kii' ni xini' Jesús ña ini' te yivi' jaan' xini ña'a' ra ndii, ni ka'an a xiin' te kuni kuvj jaan' ndii:

—Te yivi' kua'a, ka'an i xiin' un' ña xa ni ndoyo kuachi un' —ni kachi a.

²¹ Sakan' te, te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii, ni xa'a' ka'an ra xiin' nimá ra ndii: “¿Yoo nduu' te yivi' kaa', tuu ra, na kanja'a ra xa'a' Ndiosí? Sakan' ña Ndiosí kuiti' yoo ndiee' te sandoyo' a kuachi ne yivi'.” ²² Ndisu Jesús ndii, ni xini' a ña ka'an te jaan' xiin' nimá ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Vä'a ka'an ndo' xiin' nimá ndo' xa'a' i. ²³ ¿Ndee ña nduu' ña xaku' ka vixi ka'an i xiin' te kaa', tuu ndo'ó? ¿Náa ña xa ni ndoyo kuachi ra, uun ñáa ña ndokoo ra te ku'un ra? ²⁴ Sakan' na kuu' nia'a yu'u, ña nduu' tu te yivi', ndo'ó ña kumi' i ndiee' iin yivi' te sandoyo' i kuachi ne yivi' —ni kachi a.

Sakan' te ni ka'an a xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Xiin' yo'ó ka'an i. Ndokoo un', te na'in un' tun' xto un', te nu'u un' vi'e un' —ni kachi a.

²⁵ Xaka'an e', te ni ndondichi' ra, te ni na'in ra tun' xto ra mii' ni kandu'u' ra, te nuu' ni'nu' sakuu' ne yivi' jaan', te ni keta ra xaka'nu' ra Ndiosí kua'an ra. ²⁶ Te ni nandanı' va sakuu' ne yivi' jaan', te ni xaka'nu' nja Ndiosí, te yi'vi xava'a nja ka'an nja ndii:

—Vitın ndii, ni xini' e' iin chuun ka'nu' koo' chukuu' —kachi nja.

So'o ni xaa a kii' ni kana Jesús Leví Mateo

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

²⁷ Ndi'i jaan' te ni keta Jesús kua'an a, te ni xini' a iin te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma, te nani' Leví. Te jaan' ndii, ndu'u' ra mii' kendiaa' ya'vi' ra. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nia'a, te kundikun un' yu'u —ni kachi a.

²⁸ Sakan' te ni ndondichi' ra, te ni nakoo ra sakuu' chuun nuu' ra, te ni xikundikun ña'a' ra. ²⁹ Te ni xa'a Leví jaan' iin viko' chie vi'e ra xa'a' Jesús. Te kua'a' te kendiaa' ya'vi' xa'a' ñuu Roma ni kixin xiin' tuku ne yivi', te ni xixi nja xiin' ra xiin' Jesús nuu' mesa. ³⁰ Te

te fariseo xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, ni ka'an kui'e ra xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Vã'a xachi' xixi' ndo', te xi'i' ndo' xiin' te kendiaa' ya'vi' ñaa' xiin' inga ka te xaa' tu kuachi' —ni kachi' ra.

³¹ Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—Ne va'a kuni ndii, küní nia te tatan', süu' jaan' ndii ne kuni kuví kuiti' kuní ra. ³² Te yu'u ndii, kuaxi' i te kana' i ne tuu ña xachuun' ndaku nia. Süu' jaan' ndii kuaxi' i, te kana' i ne xiní ña yoo kuachi' nia te nama' nia nimá nia —ni kachi' a.

Yo'o' ka'án Jesús ña nduu' a ndee' naa iin te tunda'á'

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³ Sakan' te ni ka'an ka te jaan' xiin' a ndii:

—Te nda'a' xa'a' Juan ndii, yoo nditja' chito va ra. Te ka'án chito va tu ra xiin' Ndiosí. Te sakan' tu xaa' te nda'a' xa'a' te fariseo. Ndisu te nda'a' xa'a' yo'ó ndii, xixi' ra, te xi'i' ra tiaan' tiaan' —ni kachi' ra.

³⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Náa kuví tijn' ndiee' e' ne yivi', ne ñu'u' mii' yoo ña tunda'á', te koo' nditja' nia kii' ndu'u' ka te tunda'á' xiin' nia? ³⁵ Ndisu xaa' iin' kivi' kii' tu'un' ne yivi' te tunda'á' jaan', te kii' sakan' ndii, kuni' a kaka' nditja' ne jaan' —ni kachi' a.

³⁶ Te ni ka'an tu a iin' ña ka'án ndiaa' xiin' te fariseo xiin' te sania'á tu'un' ndei' Ndiosí ndii:

—Ndee' iin' ne yivi' xá'ndia iin' tu'un' toto' xaa', te na'ma' ndiaa' nia' toto' yata'. Naa' saa' nia' sakan' ndii, ka'ndia' saka' nia' ña' xaa' jaan', te nákuítá a xiin' toto' yata' jaan'. ³⁷ Te ndee' iin' tu' ne yivi' ndii, taan' nia' vino xaa' tixin' iin' yata'. Sakan' ña' naa' saa' nia' sakan' ndii, kii' kuiya' ra' ndii, tia'ndia' iin' jaan', te kuitja' ndoo' ra', te ndoñu'u' saka' tu' iin' jaan'. ³⁸ Sakan' na' kuii' kuní a ña' taan' e' vino xaa' tixin' iin' xaa'. ³⁹ Te ndee' iin' ne yivi' kii' xi'i' nia' vino yata' va' ndii, küní ko'ó ka' nia' te' xaa', sakan' ña' ka'án nia' ndii, xavixín' ka' te' yata' jaan' —ni kachi' Jesús.

Jesús nduu' ña' kumi' ndiee' nuu' ndee' kivi' sábado, ña' xinandiee' ne Israel

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

6 Iin' kivi' sábado, ña' xinandiee' ne yivi', kii' xka'ndiá Jesús kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a mii' yoo trigo ndii, ni xa'a' te jaan' tu'un' ra' yoko' trigo jaan', te kuun' nda'a' ra' a, te xaxi' ra' ndikin' a kua'an ra'. ² Te ni ka'an sava' te fariseo ndii:

—¿Ndichun na xaa' ndo' ña xäta'an saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kachi ra.

³Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáa tia'an ka'vi ndo' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' ña ni xaa David xta'an' kii' ni xi'i ra soko xiin' te ndiaka' ta'an' xiin' ra? ⁴Te jaan' ndii, ni xka'ndia ra tixin vi'e Ndiosí, te ni nachii' ra xita' va'a su'un, te ni xixi ra a, te ni taxi tu ra a xixi te ndiaka' ta'an' xiin' ra jaan', tee' ndee sutu kuiti' xata'an kuxi ña jaan' —ni kachi a xiin' ra.

⁵Te ni ka'an tu a ndii:

—Yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kumi' i ndiee' ndee xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nda'a'

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶Te inga kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' ndii, ni xka'ndia Jesús tixin vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan', te sania'á ña'a' a. Te ni ka'ni iin te kui'e nda'a' ku'a'á ikan'. ⁷Te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii, ni chuun xa'a' va ra te kuni ra naa' sanda'a a te kui'e nda'a' jaan' kivi' jaan', sakan' te kuvi koo iin xa'a' ña tijn kuachi ra Jesús. ⁸Ndisu Jesús ndii, xa xini a saa xanini nimá te yivi' jaan'. Te ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Ndondichi, te kuiin un' ma'in' kaá' —ni kachi a.

Te ni ndondichi te jaan', te ni xikuiin ndichi ra ikan'. ⁹Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te kuni tijn kuachi ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndee ña taxi' tu'un ndei' Ndiosí saa e' kivi' sábado, ña xinandiee' e'? ¿Ñáa ña va'a taxi' a saa e', uun ña ña nja'a taxi' a saa e'? ¿Ñáa sakakú e' ne yivi', uun ka'ni' ndi'i' e' nja, kachi a? Nakuiin ndo' —ni kachi Jesús.

¹⁰Te kii' ndi'i' ni xito ndiaa a nuu' i'in te ita' saa xinunduu ikan' ndii, ni ka'an a xiin' te kui'e nda'a' jaan' ndii:

—Sanakaá un' nda'a' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni sanakaá ra nda'a' ra, te ni nda'a' a. ¹¹Te ni naka'mi va xini' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo, te ni ndatu'un' xiin' ta'an' ra saa kuvi nakasi ra Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni nakaxin Jesús uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' a

(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹²Kii' sakan' ndii, ni kaá Jesús iin iku', te ndatu'un' a xiin' Ndiosí. Te ni ndoo a ikan' nii' ñuu ndatu'un' a xiin' a. ¹³Te kii' ni kitu' ndii, ni kana a sakuu' te ndikún ichi' a, te ni nakaxin a uxi uvi ta'an te jaan'. Te ni chindu'u' a kivi' ra apóstoles, te tianu a

sanía'á ichi' a. ¹⁴ Iin te jaan' nani' Simón, te ni chindu'u' Jesús inga kivi' ra Pedro, xiin' ñani' ra, te nani' Andrés, te inga ra nani' Jacobo, xiin' Juan, ñani' ra, te inga tuku ra nani' Felipe, te inga tuku ra nani' Bartolomé, ¹⁵ te inga tuku ra nani' Mateo, te inga tuku ra nani' Tomás, te inga tuku ra nani' Jacobo, te jaan' ndii, si'e Alfeo nduu' ra, te inga tuku ra nani' Simón, te jaan' ndii, kuenta iin ti'vi te nani' Zelote nduu' ra. ¹⁶ Te inga tuku ra nani' Judas, te nduu' ñani' Jacobo, te inga tuku ra nani' Judas Iscariote, te jaan' nduu' te ni sanakua'a Jesús so'o' ndi'i' nda'a' te kuu' ka'nu'.

So'o ni xaa a kii' ni nakaya kua'a' ne yivi', te ni sanda'a ña'a' Jesús

(Mt. 4:23-25)

¹⁷ Ndi'i' jaan', te ni nakaa' Jesús iku' jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan', te ni xikuiin a iin xaan' mii' kandaá. Te ikan' ni nakaya kua'a' xava'a ne ndikún ichi' a xiin' kua'a' xava'a ne yivi', ne ni kiee ñuu Jerusalem, xiin' inga ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Judea, xiin' ne ni kiee yoso' ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón. Ni xaa ne jaan' te kuni so'o nia ña ka'an a. Te ni xaa tu nia te sanda'a ña'a' a nuu' kui'e ña ndo'o' nia. ¹⁸ Te ni sanda'a tu a ne ndo'o' xaa' ña ndiva'a ña ñu'u' nimá nia. ¹⁹ Te sakuu' ne yivi' ni xika tondia ña'a', sakan' ña xiin' ndiee' ña kumi' a ni sanda'a a sakuu' ne kuni kuví jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sania'á Jesús xa'a' ne sañu'u' va Ndiosí

(Mt. 5:1-12)

²⁰ Sakan' te ni ndoni'i' Jesús nuu' a mii' ita' te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a ndii:

—Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó, ne nda'vi kuu', sakan' ña xa'ndia chuun' a nimá ndo'.

²¹ Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó, ne xi'í soko vitin, sakan' ña sanda'ni a ndo'ó.

'Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó, ne xaku' vitin, sakan' ña kuaku ndo'.

²² Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó kii' kundasi' ne yivi' ndo'ó, te saxio' nia ndo'ó, te ka'an kiji' nia xiin' ndo', te kani'a nia xiin' ndo' xa'a' a ña ndikún ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi'. ²³ Kii' sakan' ndii, va'a va kuni i'in ndo'ó, te sii' tu kuni ndo', sakan' ña iin ña va'a koo' chukuu' ni'i' ndo' ndivi'. Kuachi ndii sakan' tu ni sando'o' ne xii' yata' e', te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an'.

²⁴ Ndisu ndo'ó, ne vika' ndii, nda'vi va kuu' ndo', sakan' ña xa kumi' ndo' ña xakuatia' nimá ndo' iin yivi' yo'o' kuiti'.

²⁵ Ndo'ó, ne xika' chitu' vitin ndii, nda'vi va kuu' ndo', sakan' ña kuxi'i' va ndo' soko.

'Ndo'ó, ne xakú vitin ndii, nda'vi va kuu' ndo', sakan' ña kuaku suchi' ini va ndo'.

²⁶ 'Ndo'ó, ne ka'an va'a sakuu' ne yivi' xa'a vitin ndii, nda'vi va kuu' ndo', sakan' ña iin kachi ni xaa tu ne xii' yata' e' xta'an' xa'a' te ni ka'an tiakú tun vixi.

Sania'á Jesús yoo' ña kundani e' ne ndasi' yoo'

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷ 'Ndisu ka'an i xiin' ndo'ó, ne xini so'ó ña ka'an i vitin ndii: Kundani ndo' ne ndasi' ndo'ó. Te saa ndo' ña va'a xa'a' ne xi'é xini ndo'ó. ²⁸ Te ka'an va'a ndo' xiin' ne sanacha'an' ndo'ó. Te ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ne kanja'a xiin' ndo'. ²⁹ Te naa' ni sa'ndia' yoo ka iin ta'vi' nuu' ndo' ndii, taxí tu ndo' tukú ta'vi' nuu' ndo' sa'ndia' nja. Te naa' yoo ka tu'un toto tití ndo' ndii, taxí tu ndo' ndini ndo' nda'a' nja. ³⁰ Te yoo ka xikán ña'a ndo' ndii, taxí tu ndo' a. Te yoo ka xaku'na' ña'a ndo' ndii, nakan ka ndo' a nuu' nja. ³¹ Te saa kuní ndo' saa ne yivi' xiin' ndo' ndii, sakan' tu saa ndo'ó xiin' nja.

³² 'Te naa' kundani ndo' ne ndani ndo'ó kuiti' ndii, koo' ndee iin ña va'a xaa' ndo' na sakan', kuachi ndii ndee ne koo' Ndiosí nuu' xaa' ña jaan'. ³³ Te naa' saa ndo' ña va'a xa'a' ne xaa' ña va'a xa'a' ndo' kuiti' ndii, koo' ndee iin ña va'a xaa' ndo' na sakan', kuachi ndii ndee ne koo' Ndiosí nuu' xaa' ña jaan'. ³⁴ Te naa' satatu ndo' ña'a ndo' nuu' ne ndiatu' ini ndo' nataxi a te koo ya'vi' a ndii, koo' ndee iin ña va'a xaa' ndo' na sakan', kuachi ndii ndee ne koo' Ndiosí nuu' satatu ta'an' ña'a nja, te natiin' kua'a' ka nja xata' a. ³⁵ Ndisu ndo'ó ndii, kundani ndo' ne ndasi' ndo'ó, te saa ndo' ña va'a xa'a' ne jaan', te satatu ndo' ña'a ndo' te kundiatu ini ndo' nataxi nja a, te natiin ndo' iin ña va'a va, kunduu ndo' si'e Ndiosí ña ka'nu' koo' chukuu'. Sakan' ña ña jaan' ndii, va'a ini a xini a ne taxí ña chindani a, te va'a tu ini a xini a ne nja'a. ³⁶ Na kunduu ndo' ne kuvita ini xa'a' ne yivi' ndee naa xaa' yuva' e' Ndiosí kuvita ini a xa'a' nja.

Yo'o' sania'á Jesús ña vä'a saa e' kuenta kuu' ne yivi'

(Mt. 7:1-5)

³⁷ 'Nätava' ndo' kuenta kuu' ne yivi', te nätava' tu Ndiosí kuenta kuu' ndo'ó. Kätun' ndo' ne yivi', te kätun' Ndiosí ndo'ó. Koo ka'nu' ini ndo'ó xa'a' ne yivi', te koo ka'nu' tu ini a xa'a' ndo'. ³⁸ Taxí ndo'ó ña'a ndo' nda'a' ne yivi', te taxí tu Ndiosí ña jaan' nda'a' ndo'. Ña jaan', kii' taxí ña'a' a ndii, chunku'va va'a ña'a' a, te chunkutu' ña'a' a, te kisi a ku'va jaan' te naku'un va'a ka a, te sakutu' kati'i' a

nuu' toto ndo' ndee kuitja vi' ña'a jaan'. Kuachi ndii, xiin' ku'va ña chu'un' ndo' ña jaan', chu'un tu Ndiosí ña taxi a nda'a' ndo' —ni kachi Jesús.

³⁹Te ni ka'an Jesús xiin' nja iin ña ka'an ndiaa ndii:

—Xini e' ña küvi kundiaka iin te kui'e nuu' tuku te kui'e nuu' ku'un ra ichi', kuachi ndii koyo uvi saa' ra ta'vi'. ⁴⁰Iin te sakuaan ndii, süu' te xini ka nduu' te jaan' te sakan' te sania'a' ña'a'. Ndisu kii' ndii' sakuaan ra ña xini tuni jaan' ndii, kunduu ra ndee naa te sania'a' ña'a' jaan'. ⁴¹Vä'a xaa' un' xito' un' naá xi'e itun' nduchi' nuu' ta'an un', te xaa' un' kuenta kuu' tikundu tun' naá nduchi' nuu' mii' un'. ⁴²Vä'a xaa' un' ña ka'an un' xiin' ta'an un' ndii: “Taxi na xta'ni' i xi'e itun' ña naá nduchi' nuu' un', ñani i”, kii' xaa' un' kuenta kuu' tikundu tun' naá nduchi' nuu' mii' un'. Te xasuvi' xiin' mii', va'a ka xi'na xta'ni' un' tikundu tun' naá nduchi' nuu' mii' un'. Te sakan' kuví koto'ni kaxi' un' te xta'ni' un' xi'e itun' ña naá nduchi' nuu' ta'an un' jaan'.

**Yo'o' sania'a' Jesús ña xiin' ña ka'an ne yivi'
kuví nakuní e' ndee nuu' ne yivi' nduu' nja**

(Mt. 7:15-20; 12:33-35)

⁴³Ndee iin itun' va'a küvi kuun nduu' nja'a nda'a', te ndee iin tun' nja'a küvi kuun nduu' va'a nda'a'. ⁴⁴Kuachi ndii, i'in itun' tata ndii, kuví nakuní e' nu' xiin' nduu' ña kuun' nda'a' nu'. Sakan' ña küvi ka'ndia e' higo nda'a' tun' iñu', ni ndee küvi tu ka'ndia e' uva nda'a' iñu' kui'. ⁴⁵Te sakan' tu iin ne yivi' va'a ndii, xaa' nja ña va'a ña ñu'u' nimá nja, te ne nja'a ndii, xaa' nja ña nja'a ña ñu'u' nimá nja. Sakan' ña ña taxa'a chitu' nja nimá nja jaan' nduu' ña ka'an nja.

Yo'o' ka'an ndiaa Jesús xa'a' uvi' ta'an te xa'a' vi'e

(Mt. 7:24-27)

⁴⁶¿Ndichun na ka'an ndo' xiin' i ndii: “Yo'ó nduu' xto'o i, yo'ó nduu' xto'o i”, te xaa' ndo' ña ka'an i? ⁴⁷Yoo ka kuaxi nuu' i, te xini so'o nja ña ka'an i, te xaa' nja a ndii, sania'a' i ndo'ó yoo xiin' nakuitá nja. ⁴⁸Nakuitá ne jaan' xiin' iin te ni xava'a vi'e ra. Te jaan' ndii, kunu va ni xatia ra chichi xa'a' vi'e ndee ni tondia ra yuu' chie mii' ni sakanía' ra xa'a' vi'e jaan'. Te kii' ni kiee kua'a' teñu'u' itia ndee ni ndaa ra, te ni kondia ndiee' ra xa'a' vi'e jaan' ndii, ni nduva a, sakan' ña ni xa'a ra a xata' yuu'. ⁴⁹Ndisu yoo ka xini so'o ña ka'an i, te xaa' nja a ndii, nakuitá nja xiin' iin te ni xava'a vi'e ra. Te jaan' ndii, ni xa'a ra vi'e jaan' nuu' ñu'u' kuiti', te ni

sakania' ra xa'a' a. Te kii' ni kiee kua'a' teñu'u' itia, te ni ndaa ra', te ni kondia ndiee' ra' xa'a' vi'e jaan' ndii, ni nduva a, te ni nduxin xachi' a —ni kachi Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús te xika' nuu' nuu' iin te xíin'

(Mt. 8:5-13)

7 Te kii' ndi'i ni ka'an Jesús sakuu' ña jaan' nuu' ne jaan' ndii, ni keta a kua'an, te ni xaa a ñuu Capernaum. ²Te ikan' ni ndu'u' iin te xa'ndia chuun' nuu' ciento te xíin'. Te xa kuni kuvi kuii iin te xika' nuu' nuu' ra, te kundani ya'a ra. ³Te kii' ni xini te jaan' kuento xa'a' Jesús ndii, ni ti'vi' ra iin uvi te xixa nuu' ne judío te ka'an nda'vi ra xiin' Jesús, te kixin sanda'a a te xika' nuu' nuu' ra jaan'. ⁴Te ni ndekuie te jaan' mii' iin' Jesús, te ni ka'an nda'vi ra xiin' a ndii:

—Iin te xata'an ña chindiee' ña'a' un' nduu' ra, ⁵sakan' ña ndani ra ne ñuu e', te ni xa'a mii' tu ra iin vi'e mii' nakayá ndu —ni kachi ra.

⁶Te ni keta Jesús kua'an a xiin' ra. Te kii' xa kuyatin' a vi'e te xa'ndia chuun' jaan' ndii, ni ti'vi' ra iin uvi te xini ta'an' xiin' ra, te kua'an ka'an te jaan' xiin' Jesús. Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Ka'an te xa'ndia chuun' ndii: “Tákuie, sändi'ni xiin' mii' un' kōo' nduu' xachi' yu'u na ndi'vi' un' vi'e i, ⁷xa'a' a jaan' na ni ndee ni kundieni i ña ku'un nata'an' i xiin' un'. Sakan' na kuii' ka'an chuun' kuiti' un', te nda'a te xika' nuu' nuu' i. ⁸Kuachi ndii yoo tu te xa'ndia chuun' nuu' yu'u, te yoo' tu te xíin' te xa'ndia chuun' yu'u nuu'. Te kii' ka'an i xiin' iin ra: Kua'an' ndii, kua'an ra. Te kii' ka'an i xiin' inga ra: Nja'a ndii, kuaxi ra. Te kii' ka'an i xiin' te xika' nuu' nuu' i: Saa un' ña yo'o' ndii, xaa' ra ña jaan'”, kachi ra —ni kachi te xini ta'an' xiin' ra jaan' xiin' a.

⁹Te kii' ni xini so'o Jesús ña jaan' ndii, ni nandan' a ni xini a te xa'ndia chuun' jaan'. Te ni ndiko kuín a, te ni ka'an a xiin' ne ndikún ña'a' jaan' ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, tia'an kuni i ndee iin ne ta'an' e', ne Israel, ne ini xini yu'u ndee naa ini te jaan' —ni kachi a.

¹⁰Te kii' ni nandiko' te ni ti'vi' te xíin' jaan' vi'e ndii, xa ni nda'a te xika' nuu' jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni sanatiaku Jesús si'e iin ña' kuaan' ñuu Naín

¹¹Te kii' ni xka'ndia ndia'vi' kivi' ndii, ni keta Jesús, te kua'an a ñuu ña nani' Naín. Te kua'an tu kua'a' ne ndikún ichi' a xiin' kua'a' xava'a ka ne yivi' xiin' a. ¹²Te kii' ni kuyatin' a yi'e ñuu jaan' ndii,

n̄i x̄in̄i a ñ̄a kua'an nataan' ne yivi' iin te n̄i xi'i. Te n̄i xi'i jaan' ndii, iin ndaa' ra sakan' nduu' si'e iin ñ̄a' kuaan', te kua'a' va ne ñ̄uu jaan' kua'an xiin' a'. ¹³Te kii' n̄i x̄in̄i xto'o e' ñ̄a' jaan' ndii, n̄i kuvita in̄i a xa'a' a', te n̄i ka'an a xiin' a' ndii:

—Kuäku un' —n̄i kachi a.

¹⁴Te n̄i kuyatin a mii' kanu' te n̄i xi'i jaan', te n̄i tondia nda'a' a ñ̄a'a' a, te n̄i xikuita te ndiso' ñ̄a'a', te n̄i ka'an Jesús ndii:

—Te lui, xiin' yo'ó ka'an i, ndokoo un' —n̄i kachi a.

¹⁵Sakan' te n̄i ndokoo te n̄i xi'i jaan', te n̄i xa'a' ka'an ra. Te n̄i sanakua'a ñ̄a'a' Jesús nda'a' si'i' ra. ¹⁶Te n̄i yi'vi xava'a sakuu' ne yivi' jaan' kii' n̄i x̄in̄i n̄ia ñ̄a jaan', te n̄i xaka'nu' n̄ia Ndiosí ka'an n̄ia ndii:

—Iin te ka'nu' ka'an tiakú tu'un Ndiosí n̄i tuv̄i tein e' —n̄i kachi n̄ia.

Te n̄i ka'an tu n̄ia ndii:

—Ndiosí ndii, kuaxi ch̄indiee' a yoo', ne nduu' kuenta a —n̄i kachi n̄ia.

¹⁷Te n̄i kiku kuento xa'a' Jesús k̄anii' nuu' ñ̄u'u' Judea xiin' sakuu' ñ̄uu ñ̄a ñ̄u'u' yat̄in jaan'.

Ka'an Jesús xiin' ne yivi' xa'a' Juan, te n̄i sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí

(Mt. 11:2-19)

¹⁸Te nda'a' xa'a' Juan ndii, n̄i ndatu'un' ndi'i ra nuu' te jaan' xa'a' sakuu' ñ̄a xaa' Jesús. Te n̄i kañ̄a Juan jaan' uv̄i ta'an ra, ¹⁹te n̄i ti'vi' ñ̄a'a' ra nuu' Jesús, te ndatu'un' ñ̄a'a' ra ndii: “¿Ñáa yo'ó nduu' ñ̄a n̄i t̄ianu' Ndiosí sakakú ndu'u, uun va'a ka ndiatu' ndu xaa inga ra?, kachi ndo'”, n̄i kachi Juan xiin' te jaan'. ²⁰Sakan' na kii' n̄i ndekuie te jaan' mii' iin' Jesús, te n̄i ka'an ra xiin' a ndii:

—Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, n̄i ti'vi' ndu'u te ndatu'un' ndu yo'ó ndii: ¿Ñáa yo'ó nduu' ñ̄a n̄i ka'an Ndiosí ti'vi' a sakakú ndu'u, uun ñ̄aa kuní a ndiatu' ndu xaa inga ra? —n̄i kachi ra.

²¹Xa sav̄a n̄i hora jaan' n̄i sanda'a Jesús kua'a' ne kuni kuv̄i xiin' ki'in' nuu' kui'e, xiin' kui'e xii, te n̄i tava' tu a kua'a' ñ̄a ndiva'a nimá ne yivi', te n̄i sanda'a tu a kua'a' ne kui'e nduchi' nuu'. ²²Te n̄i ka'an Jesús xiin' te jaan' ndii:

—Kua'an ndo' te ka'an ndo' xiin' Juan ñ̄a n̄i x̄in̄i nduchi' nuu' ndo' xiin' ñ̄a n̄i x̄in̄i so'o ndo'. Ne kui'e nduchi' nuu' ndii, nuniá' nduchi' nuu' n̄ia, ne kui'e xa'a' ndii, nakaka' n̄ia, ne kumi' kui'e te'i ndii, nda'a n̄ia, ne so'o' ndii, nuniá' so'o n̄ia, ne n̄i xi'i' ndii, natiaku n̄ia, te ne nda'vi kuu' ndii, ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' n̄ia. ²³Te sañu'u' va Ndiosí ne näkoo ñ̄a in̄i n̄ia xini n̄ia yu'u —n̄i kachi a.

²⁴ Te kii' ni kīee te jaan' kua'an ra ndii, ni xa'a' Jesús ndatu'ún' a ne yivi' xa'a' Juan ndii:

—¿Yoo ni xa'an koto ndo' kii' ni xa'an ndo' mii' taxin' kaa'? ¿Ñáá ni xan koto ndo' iin te yivi', te xiko' ndee naa xiko' tun' yoo' xaa' tachi'? ²⁵ Süu' sakan' nduu' a. ¿Yoo ni xan koto ndo' na sakan'? ¿Ñáá iin te yivi' te ni'nu' toto ndatun' va? Süu' sakan' nduu' a, sakan' ña te yivi', te ni'nu' toto ndatun' jaan' te ndiee' sii' ra ndii, vi'e rey ndiee' te jaan'. ²⁶ Sakan' na kuii', ¿yoo nduu' ra ni xa'an koto ndo'? ¿Ñáá iin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí? Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, suvi xna'a ra, ndisu ya'a ka te sakan' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí kuiti' nduu' te jaan'. ²⁷ Sakan' ña xa'a' Juan jaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Koto un', ti'vi' i xi'na iin te xika' nuu' nuu' i,
te te jaan' sakoo' tu'va ne yivi' xa'a' un'.

Sakan' kachi a.

²⁸ Te ka'an i xiin' ndo' ña tia'an tuvi iin te ka'nu' ka iin yivi' te sakan' Juan jaan', ndisu tein ne xa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ndii, ne yivi' ne nda'vi so'o kuiti' nduu' ne ka'nu' ka ikan' te sakan' Juan jaan'. ²⁹ Te sakuu' ne ni xini so'o ña ni ka'an te jaan', ndee te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma ndii, ni nia'a ña ña ndaku xaa' Ndiosí, sakan' na ni chichi ña kuenta a ni xaa Juan jaan'. ³⁰ Ndisu te fariseo xiin' te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí ndii, ni xasiin' ra ña kuní Ndiosí xa'a' ra, sakan' ña ni nama ra nimá ra, ña jaan' na ni sakuchi' ña'a' Juan kuenta a.

³¹ ¿Ndee ña nakata i xiin' ne ndiee' iin yivi' vitin? Te, ¿yoo xiin' nakuitá ña? ³² Nakuitá ña xiin' ndee naa ne kuachi', ne xasiki' xiin' ta'an' ma'in' ya'vi, te ka'an xiin' ta'an' ña ndii: “Ni tiví ndu tun' yoo', te ni taxa'a' ndo'. Ni xita ndu yaa nda'vi kua'an, te ni xaku ndo'”, kachi xiin' ta'an' ña. ³³ Sakan' kuu' ña, kuachi' ndii ni kixin Juan te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, te ni xixi va'a ra, te ni ndee ni xi'i tu ra vino. Te ni ka'an ndo' ña ña ndiva'a naá nimá ra. ³⁴ Ikan' te ni xaa yu'u, ña nduu' tu te yivi', te xixi va'a i, te xi'i i, te ka'an ndo' ña iin te xixi' ndasi' nuu' nduu' i, te nduu' tu i iin te xini. Te ka'an tu ndo' ña nduu' i te ndiaka' ta'an' xiin' te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma xiin' tuku te xaa' kuachi, kachi ndo'. ³⁵ Ndisu ne kumi' ña ndichi ndii, nia'á ña a xiin' ña xaa' ña —ni kachi Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni xa'an Jesús vi'e iin te fariseo, te nani' Simón

³⁶ Iin te fariseo ni ka'an nda'vi xiin' Jesús te kun kuxi a vi'e ra. Te ni ndi'vi a, te ni xikundu'u' a te kuxi a nuu' mesa. ³⁷ Ikan' te ni xaa iin ña'a', ña' xaa' kuachi, sakan' ña ni xini a' kuento ña ndu'u' Jesús vi'e te fariseo jaan' xixi' a, te ni'i' a' iin limita yuu' ña ni ku'a'

xiin' alabastro mii' naá xá'an xavixín' xava'a. ³⁸ Te nì kuyatìn a' xata' Jesús xaku' a' iin' xiti' a' xa'a' a, te nì xá'a' xitíá tìkui nduchi' nuu' a', te nì chii' xa'a' Jesús, sakan' te nì sanayaa' a' a' xiin' ìxi' xíni' a', te nì chító tu a' a', te nì sákaa' a' xa'an xavixín' jaan' xa'a' a. ³⁹ Kii' nì xini' te fariseo, te nì kana Jesús, te kuxi a' vi'e ra jaan', ña xaa' ña'a' jaan' xiin' a' ndii, nì ka'an ra xiin' nimá ra ndii: "Te yivi' kaa' ndii, naa' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí xna'a nduu' ra ndii, nakuni ra ndee nuu' ña'a' nduu' ña' tondía ña'a' kaa', sakan' ña' ña' xaa' kuachi nduu' a'", nì xanini' ra xiin' nimá ra. ⁴⁰ Ikan' te nì ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Simón, yoo iin' ña' kuni ka'an i' xiin' un' —nì kachi a.

Sakan' te nì ka'an te jaan' ndii:

—Maestro, ka'an xiin' i' —nì kachi ra.

⁴¹ Sakan' te nì ka'an a' xiin' ra ndii:

—Yoo uvi' ta'an te yivi', te nì tatu' xu'un' nuu' iin' te satatu xu'un'. Iin' ra ndii, u'un' ciento ndiso' ìka' ña'a' ra. Te inga ra ndii, uvi' xiko uxi' ndiso' ìka' ña'a' ra. ⁴² Te kii' nì kuvi' sanandiko' uvi' saa' ra xu'un' ña' nì tatu' ra jaan' ndii, nì yoo ka'nu' inì te satatu xu'un' jaan' xa'a' uvi' saa' ra. Te ka'an xiin' i' vitin, ¿ndee te yivi' jaan' nduu' te nia'a' ña' kundani' ka' ra te satatu xu'un' jaan'? —nì kachi Jesús.

⁴³ Te nì nakuiin' Simón ndii:

—Tuu i' ndii, te nì ndiso' ìka' kua'a' ka' ña'a' jaan' nduu' te kundani' ka' ña'a' —nì kachi ra.

Te nì ka'an a' xiin' ra ndii:

—Ña' ndaku ka'an un' —nì kachi a.

⁴⁴ Sakan' te nì nakoto a' nuu' ña'a' jaan', te nì ka'an a' xiin' Simón ndii:

—¿Xa' nì xini' un' ña' xaa' ña'a' kaa' xiin' i'? Kii' nì xaa' i' vi'e un' ndii, nì taxi' un' tìkui natia' i' xa'a' i'. Ndisu' ña'a' yo'o' ndii, xiin' tìkui nuu' a' nì sachii' a' xa'a' i', te xiin' ìxi' xíni' a' nì sanayaa' a' a. ⁴⁵ Te nì ndee nuu' i' nì chító un'. Ndisu' ña'a' yo'o' ndii, tia'an vikuiin' a' chító a' xa'a' i' ndee kii' nì xaa' i' vi'e un'. ⁴⁶ Te nì ndee xa'an oliva nì sákaa' un' xíni' i'. Ndisu' ña'a' yo'o' ndii, nì sákaa' a' xa'an xavixín' xava'a' xa'a' i'. ⁴⁷ Xa'a' a' jaan' na ka'an i' xiin' un' ndii, tee' ndee kua'a' ya'a' kuachi' ndiso' ña' kaa' ndii, xa' nì ndoyo a, sakan' ña' kua'a' va' kundani' a' yu'u. Ndisu' yoo ka' tuu ña' sie kuiti' kuachi' nia' nì ndoyo ndii, sie kuiti' kundani' nia' yu'u —nì kachi a.

⁴⁸ Te nì ka'an a' xiin' ña' jaan' ndii:

—Xa' nì ndoyo kuachi' un' —nì kachi a.

⁴⁹ Te, te yivi' te ndiee' xixi' xiin' Jesús ndii, nì xa'a' ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Yoo nduu' te kaa', tuu ra, na ka'an ra ña' xa' nì ndoyo kuachi' ña' kaa'? —nì kachi ra.

⁵⁰ Te n̄i ka'an̄ ka Jesús xiin' ña' jaan' ndii:

—Xa'a' a ña' in̄i un' xini un' yu'u ndii, xa n̄i kaku un' nuu' kuachi un'. Kua'an te Ndiosí na taxi ña man̄i' koḡ xiin' un' —n̄i kachi a.

Yo'o' ka'án a xa'a' ña'a', ne n̄i ch̄ind̄iee' ta'an' xiin' Jesús

8 Te kii' n̄i xka'ndia ña jaan' ndii, n̄i xa'an̄ Jesús xiin' te uxi uvi nda'a' xa'a' a jaan' saa ñuu xiin' nda'a' a ka'án ndoso' a tu'un va'a xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi'. ² Te kua'an̄ tu ndia'vi' ña'a', ne n̄i ndiakā ta'an' xiin' a. Sava ne jaan' n̄i sanda'a a nuu' kui'e, te sava tukū n̄ia n̄i tava' a ña ndiva'a nimá. In̄i ña'a' jaan' nani' María Magdalena, ña' n̄i tava' Jesús uxā ta'an̄ ña ndiva'a nimá. ³ Te inga ña'a' jaan' nani' Juana, ña' si'i Chuza, te ndiso' chuun' xa'a' ña'a' Herodes. Te inga ka ña'a' jaan' nani' Susana, xiin' ki'in' tukū ña'a', ne n̄i ch̄ind̄iee' ña'a' xiin' ña'a' n̄ia.

So'o kua'an̄ ña n̄i sania'á Jesús xa'a' in̄i ñu'u' mii' kiku' in̄i te yivi' ndikin'

(Mt. 13:1-15; Mr. 4:1-20)

⁴ Te kii' n̄i nakaya kua'a' koo' chukuu' ne yivi', ne n̄i kiee ki'in' ñuu, te kuni n̄ia Jesús ndii, n̄i ka'an̄ a in̄i ña ka'án ndiaa nuu' n̄ia:

⁵ —Unta' ndii, n̄i ketā in̄i te yivi' kua'an̄ kiku' ra ndikin' trigo mii' xika' ra. Te kii' kiku' ra ndikin' jaan' ndii, sava a n̄i koyo ma'in' ichi', te n̄i xain̄ ne yivi' a. Te n̄i ndekuie tu saa, ti' ta'nu' ndivi', te n̄i xaxi' ri' a. ⁶ Te sava tukū ndikin' n̄i koyo mii' yaxin' va ndoso' ñu'u' xata' yuu'. Te kii' n̄i ndutia a ndii, n̄i ichi xachi' a, sakan' ña n̄i nayaa ñu'u' mii' ita' a. ⁷ Te sava tukū a n̄i koyo tein̄ ku'u in̄u'. Te kii' n̄i xa'nu in̄u' jaan' ndii, n̄i tavi a itia trigo jaan', te n̄i xa'ni' ndi'i' ña'a' a. ⁸ Te sava ka tukū a n̄i koyo nuu' ñu'u' ña'ma. Te n̄i ndutia a, te n̄i xa'nu a, te n̄i kuun ya'a ndikin' a. Te i'in̄ itia trigo jaan' n̄i taxi ndee ciento vi' ndikin' —n̄i kachi a.

Kii' ndi'i' n̄i ka'an̄ Jesús ña jaan', ikan' te n̄i ka'an̄ ti'e' ka a ndii:

—Ndo'ó, ne xini so'o ndii, chuun xa'a' va ndo' ña n̄i ka'an̄ i —n̄i kachi a.

Yo'o' sanakuachi' Jesús ña ka'án ndiaa jaan'

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

⁹ Te nda'a' xa'a' Jesús ndii, n̄i ndatu'un' ña'a' ra saa kuni kachi ña n̄i ka'an̄ ndiaa a jaan'. ¹⁰ Te n̄i ka'an̄ a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, taxi' Ndiosí ña kundani ndo' ña xiní mii' kuiti' a xa'a' saa xa'ndia chuun' a nimá ne yivi'. Ndisu nuu' inga ne yivi'

ndii, xiin' ñā ka'án ndiāa kuṭi' ka'án i. Sakan' te tee' ndee xito' nia ndii, kōo' xachi' a kuvi kuni nia. Te tee' ndee xini so'o te xini so'o nia ndii, kundanī nia a.

**Ka'án Jesús ndee ñā kuni kachi ñā ka'án
ndiāa xa'a' te kiku' ndikin' jaan'**

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹ Ñā yo'o' kuni kachi ñā ka'án ndiāa i jaan'. Ndikin' jaan' nduu' ndee naa tu'un Ndiosí. ¹² Te ichi' mii' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí. Te kii' ndi'i' xini so'o nia a ndii, kuaxi ñā ndiva'a, te tu'un' a ñā jaan' nimá nia te kuñi nia kuni nia Ndiosí te kaku nia nuu' kuachi nia. ¹³ Te ñu'u' yaxin' va ñā ndoso' xata' yuu' mii' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava tukū ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí, te va'a kuni nia natiin' nia a. Ndisu kōo' ti'o'o a nimá nia, xa'a' a jaan' na iin kanī' ti'o' kandixa' nia, te kii' ndo'o' nimá nia ndii, nakoo' nia tu'un jaan'. ¹⁴ Te ñu'u' mii' yoo ku'u iñu', mii' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa nimá sava ne yivi', ne xini so'o tu'un Ndiosí. Ndisu kiee' so'o nia kua'an nia, te xa'a' ndi'ni va nimá nia xa'a' ñā yoo iin yivi', xiin' xa'a' ñā vika', xiin' ñā si' ñā yoo iin yivi'. Te tavi sakuu' ñā jaan' tu'un jaan', te nanduu' a ndee naa ñā kōo' ndikin' kuun' nda'a'. ¹⁵ Te ñu'u' ña'ma mii' ni koyo sava ndikin' jaan' nduu' ndee naa ne xini so'o tu'un jaan', te xika' ndaku nia xiin' a, te inī nia xini nia a xiin' nimá va'a. Te kundieni nia xaa' nia ñā ka'án tu'un jaan'.

Sania'á Jesús iin ñā ka'án ndiāa xa'a' ka tuún

(Mr. 4:21-25)

¹⁶ Ndee iin ne yivi' nākun' ka tuún, te kanī nia tixin iin kisi, ni ndee kānī tu nia a tixin iin tun' xto. Süu' jaan' ndii nakun' nia a, te xani' nia a mii' sukun te kuvi tuvi' nuu' ne xka'ndiá tixin vi'e. ¹⁷ Kuachi ndii kōo' ndee iin ñā iin' sa'vi ñā nätuvi, te kōo' tu ndee iin ñā ñu'u' si'e ñā nätuvi sa Ndiosí, te kuni ne yivi' a naá kivi'. ¹⁸ Chuun xa'a' va ndo' sa xini so'o ndo' ñā ka'án i xiin' ndo'. Kuachi ndii, yoo ka kundanī sava ñā ka'án i jaan' ndii, taxī i ñā kundanī kua'a' ka nia a. Ndisu yoo ka taxī' so'o xa'a' a jaan' ndii, ndee ñā sie, ñā tuu nia kundanī nia, nandoso' nia sa i —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni kixin si'i' Jesús xiin' ñani a nanduku' ña'a' nia*(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)*

¹⁹ Sakan' te ni xaa si'i' Jesús xiin' ñani a vi'e mii' iin' a. Ndisu ni kuví kuyatín nia nuu' a sakan' ña chitu' ni'i va ne yivi'. ²⁰ Te ni ka'an iin ne yivi' xiin' a ndii:

—Tákui'e, si'i' un' xiin' ñani un' ndii, ki'e ita' nia, te kuni kuni nia yo'ó —ni kachi nia.

²¹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ne jaan' ndii:

—Ndee naa si'i' xiin' ñani i nduu' sakuu' ne xini so'o tu'un Ndiosí, te xaa' nia ña ka'an a —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni ka'an chuun' Jesús, te ni xikuiin tachi' ndiee'*(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)*

²² Unta' ndii, ni sk'o'nu' Jesús tixin iin tundo'o' xiin' te nda'a' xa'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—To'o' ndo', te xka'ndia e' tuku ta'vi' xioo mini —ni kachi a.

Sakan' te ni keta a kua'an a xiin' ra. ²³ Te kii' kua'an ra nuu' mini jaan' ndii, ni kixin Jesús. Te ni xa'a' xika' ndiee' tachi', te ni xa'a' ko'ni' tikui tixin tundo'o' jaan', te xa ndeka'nu xa ndeka'nu nu'. ²⁴ Te ni sandoto' ra Jesús ka'an ra xiin' a ndii:

—i Tákui'e, tákui'e, xa kuni ndoñu'u' e'! —ni kachi ra.

Te ni ndoko'o a, te ni ka'an chuun' a xiin' tachi' xiin' tikui mini, te ni xikuiin ndoo tachi' jaan', te ni nakunaa taxin' tu tikui mini jaan'. ²⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáá tia'an tu ini ndo' xini ndo' yu'u? —ni kachi a.

Te ni nandaní yi'vi ra ka'an xiin' ta'an ra ndii:

—¿Yoo nduu' tu te yivi' kaq', na kuii' ndee tachi' xiin' tikui mini ka'an chuun' ra xiin', te kandixa' ña'a' a? —ni kachi ra.

So'o ni xaa a kii' ni tava' Jesús ña ndiva'a nimá iin te ñu'u' Gadara*(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)*

²⁶ Sakan' te ni xaa Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndee tuku ta'vi' yu'u' mini Galilea jaan', nuu' ñu'u' ne Gadara. ²⁷ Te kii' ni nuu' Jesús tundo'o' jaan' ndii, ni kixin nata'an' iin te Gadara xiin' a, te jaan' ndii, ña ndiva'a naá nimá ra. Te xa na'a' va sando'o' ña'a' a te koo' toto ni'nu' ra, te ni ndee ndü'u' tu ra vi'e. Süu' jaan' ndii yavi ndii ndu'u' ra. ²⁸ Te kii' ni xini ra Jesús ndii, ti'e' va ni nde'i ra te ni xikuiin xiti' ra nuu' a ka'an ra ndii:

—¿Ndichun kuaxi un' sataña'a' un' yu'u, Jesús si'e Ndiosí ndu'u' ndivi'? Ka'an nda'vi i xiin' un' ña sando'o' u'vi un' yu'u —ni kachi ra.

²⁹Ni ka'an ra sakan' xiin' a sakan' ña xa ni ka'an chuun' a xiin' ña ndiva'a jaan' ña keta a nimá ra. Kuachi ndii xa na'a' va xiko' ni'i' ña'a' ña ndiva'a jaan'. Tee' ndee satin ña'a' ne yivi' xiin' karena ndu'u', uun xiin' kaa ña yoo tivi ndii, xa'ndia ra ña jaan', te taxi' ña'a' ña ndiva'a jaan' te kua'an ra mii' taxin' kaa'. ³⁰Te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Saa nani' yo'ó? —ni kachi a.

Te ni ka'an ra ndii:

—Legión nani' i —ni kachi ra.

Ni ka'an ra ña jaan', kuachi ndii kua'a' va ña ndiva'a ni ko'ni nimá ra. ³¹Sakan' te ni ka'an nda'vi va ña ndiva'a jaan' nuu' Jesús ña ti'vi' ña'a' a yavi kunu va. ³²Yatin ikan' ni yoo iin itun, te ndoso' iin ti'vi' chie kiní xaxi' ri' ku'u. Te ni ka'an nda'vi tukuu a xiin' Jesús ña taxi' a ña kun ko'ni a tixin kiní jaan'. Sakan' te ni taxi' Jesús ña ko'ni a tixin ri'. ³³Te ni kicee ña ndiva'a jaan' nimá te yivi' jaan', te ni ko'ni a tixin kiní jaan'. Te ni taxa'an' ri' ni naka' ri' mii' nako' itun jaan' ndee ni koyo ri' mini, te ni ka'a ndoo ri', te ni xi'i' ri'.

³⁴Te yivi' te ndiee' xito' kiní jaan' ndii, ni xinu ra kuan nu'u ra kii' ni xini ra ña ni ndo'o ti' jaan'. Te ni ka'an ra xiin' ne ndiee' nuu ra ndee ña ni xka'ndia. Te ni ka'an tu ra xiin' ne ndiee' yatin nuu jaan'. ³⁵Te ni kicee ne yivi' kuan kuní nduchi' nuu' nia ndee ña ni xka'ndia ikan'. Te ni ndekuie nia mii' iin' Jesús, te ni xini nia, te ni nu'u ña ndiva'a nimá ndu'u' ra nuu' Jesús, ni'nu' ra toto, te xa kuví tu xanini va'a ra. Kii' ni xini ne yivi' ña jaan' ndii, ni yi'vi va nia. ³⁶Te ne yivi' ne ni xini nduchi' nuu' ña ni xka'ndia jaan' ndii, ni ka'an nia xiin' inga ne yivi' ña ni sanda'a Jesús te ni nu'u ña ndiva'a nimá jaan'. ³⁷Te sakuu' ne ndiee' nuu' nu'u' Gadara jaan' xiin' nda'a' a ndii, ni ka'an nda'vi nia nuu' Jesús, ña na ku'un a, sakan' ña ni yi'vi xava'a nia. Te kii' skó'nu' a tixin tundoo' kua'an a ndii, ³⁸ni xikan te ni nu'u ña ndiva'a nimá jaan' ña saa Jesús ña va'a te taxi' a ña ku'un na ra xiin' a. Ndisu ni ndei' ña'a' Jesús ka'an a xiin' ra ndii:

³⁹—Kuan nu'u vi'e un', te ka'an un' xiin' ne yivi' sakuu' ña ka'nu' ña ni xaa Ndiosí xa'a' un' —ni kachi a.

Sakan' te ni nandiko' ra nuu ra, te ni ka'an ra xiin' sakuu' ne yivi' jaan' sakuu' ña ka'nu' ña ni xaa Jesús xiin' ra.

**So'o ni xaa a kii' ni sanatiaku Jesús ña' si'e Jairo,
te ni sanda'a tu a iin ña' ndo'o' kui'e ní'**

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰Te kii' ni nandiko' Jesús ndii, ni natijn maní' va ña'a' ne yivi' kua'a' jaan', sakan' ña xa ndiee' nia ndiatu' ña'a' nia. ⁴¹Sakan' te ni

kuyat̄in iin te n̄ani' Jairo nuu' Jesús. Te jaan' ndii, te xa'ndia chuun' xa'a' vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan' nduu' ra. Te ni x̄ikuiin xiti' ra nuu' a, te ni ka'an nda'vi va ra xiin' a ña ku'un a vi'e ra. ⁴²Sakan' ña yoo iin ndaa' kulu' ña' sie si'e ra ña' kumi' ux̄i uv̄i kuiya t̄io', te xa yoo a' kuv̄i a'.

Te kij̄i' kua'an Jesús xiin' ra ndii, ndee ku'ni' vi' ña'a' ne yivi' jaan' kua'an n̄ia. ⁴³Te tein ne yivi' jaan' ka'ni' iin ña' ndo'o' kui'e níi', te xa ux̄i uv̄i kuiya kua'an ña ndo'o' a' kui'e jaan'. Te xa ni ndi'i ndoo xu'un' a' ni xa'ni' a' nda'a' ki'in' te tatan', ndisu ndee iin ra ni kuv̄i sanda'a ña'a'. ⁴⁴Te ni kuyat̄in a' xata' Jesús, te ni tondia nda'a' a' yu'u' toto a. Te xaka'án e' te ni x̄ikuiin níi' a' jaan'. ⁴⁵Ikan' te ni ka'an Jesús ndii:

—¿Yoo ni tondia nda'a' yu'u'? —ni kachi a.

Te xa'a' a ña sakuu' n̄ia ni ka'an ña ni tondia nda'a' ña'a' n̄ia ndii, ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Koto un', tákui'e, saa vi' kua'a' ne yivi' ku'ni' yo'ó, te chinda'a' n̄ia yo'ó, te kusaa' ndatu'ún' un' ndii, yoo ni tondia nda'a' toto i, kachi un' —ni kachi ra.

⁴⁶Ndisu ni ka'an Jesús ndii:

—Xiní i ña ni tondia iin ne yivi' yu'u, sakan' ña ni x̄ini i ña ni kiee ña ndiee' i, te ni nda'a iin ne yivi' —ni kachi a.

⁴⁷Te kij̄i' ni x̄ini ña'a' jaan' ña kuv̄i t̄is̄i'e xiin' mii' a' ndii, kisi' yi'vi ña'a' a. Te ni kuyat̄in a', te ni x̄ikuiin xiti' a' nuu' Jesús. Te ni ka'an a' xiin' a nuu' sakuu' ne yivi' jaan' ndee xa'a' ni tondia a' yu'u' toto a, xiin' saa vi' numi' ni nda'a a'. ⁴⁸Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Xa ni nda'a un', pi'a'un, xa'a' a ña in̄i un' xini un' yu'u. Kua'an te Ndiosí na tax̄i ña man̄i' ko'o xiin' un' —ni kachi a.

⁴⁹Kij̄i' kusaa' ka'án ka Jesús xiin' ña' jaan' ndii, ni xaa iin te ni kiee vi'e Jairo, te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra xiin' Jairo jaan' ndii:

—Tákui'e, xa ni ndoñu'u' ndi'i ña' si'e un'. Sataña'a' ka un' nuu' maestro ñaa' —ni kachi ra.

⁵⁰Te Jesús ndii, ni x̄ini so'o a ña ni ka'an te jaan', te ni ka'an a xiin' Jairo ndii:

—Kaka nimá un', in̄i kūiti' un' kun̄i un' yu'u, te ña' si'e un' ndii, nat̄iak̄u a' —ni kachi a.

⁵¹Te kij̄i' xka'ndiá Jesús vi'e Jairo jaan' ndii, ni tax̄i a xka'ndia ndee ka ne yivi' mii' kandu'u' ña' ni ndoñu'u' jaan', süu' jaan' ndii Pedro, xiin' Jacobo, xiin' Juan, xiin' yuva' si'i' ña' sie jaan' kūiti' ni tax̄i a xka'ndia xiin' a. ⁵²Te kij̄i' sakan' ndii, kuaa' sakuu' ne yivi' xaku' suchi' in̄i n̄ia xa'a' ña' ni xi'i' jaan'. Te ni ka'an Jesús xiin' ne jaan' ndii:

—Kuäku ka ndo' xa'a' ña' sie kaa'. Kuachi ndii kuäsa' ni xi'i' a', süu' jaan' ndii kixín kuíti' a' —ni kachi a xiin' nia.

⁵³Te ni xaku ndiaa ichi ña'a' ne yivi' jaan', sakan' ña xiní nia ña xa ni xi'i' xna'a a'. ⁵⁴Te ni tiin a nda'a' ña' sie jaan', te ti'e' ni ka'an a ndii:

—Ña' sie, ndokoo un' —ni kachi a.

⁵⁵Sakan' te ni natiaaku a'. Te iin ni ndokoo tjo' a'. Te ni ka'an chuun' Jesús xiin' yuva' si'i' ña' jaan', ña taxi nia ña kuxi a'. ⁵⁶Te ni nandaní va yuva' si'i' ña' sie jaan'. Te ni ka'an ndiee' va Jesús xiin' nia ña ka'an nia xiin' ndee iin ne yivi' ña ni xaa a sakan'.

**So'o ni xaa a kii' ni ti'vi' Jesús te nda'a' xa'a' a
te ku'un ka'an ndoso' ra tu'un a**

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

9 Te ni nakaya Jesús te uxí uví ta'an te nda'a' xa'a' a, te ni taxi a ndiee' ra te kuví tava' ra sakuu' nuu' ña ndiva'a ña ñuu'u' nimá ne yivi'. Te ni taxi tu a ndiee' ra te kuví sanda'a ra ne kuni kuví. ²Te sakan' tu ni tianu' ña'a' a te ka'an ndoso' ra xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' te sanda'a tu ra ne yivi'. ³Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Köni'i' ndo' ndee iin ña'a' ku'un ndo' ichi'. Köni'i' ndo' tun' katuvi' ndo', ni ndee tindaq' ndo', ni ndee ña xaxi', ni ndee xu'un', ni ndee inga ndini. ⁴Ndee ka vi'e ne yivi' mii' xaa ndo' ndii, ikan' kuíti' kundiee ndo' ndee kiee ndo' ñuu jaan'. ⁵Te naa' xaa' ndo' iin xaan', te nätiin' va'a ne yivi' ndo'ó ndii, kiee ndo' ñuu jaan', te sakoyó ndo' yaka' ndixan' ki'i' ndo'. Te xiin' ña jaan' sakuni' ña'a' ndo' ña koo nia tundo'o' —ni kachi Jesús.

⁶Sakan' te ni kiee ra kua'an ra saa ñuu ka'an ndoso' ra tu'un va'a, te sanda'a ra ne kuni kuví mii' ka kua'an ra.

So'o ni xaa a kii' ni xi'i' Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷Kii' ni xini so'o Herodes, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu', sakuu' ña ni xaa Jesús ndii, ni ndi'ni va ra xa'a' a. Sakan' ña sava ne yivi' ka'an ndii: “Ni natiaaku Juan, te te jaan' nduu' Jesús”, kachi nia.

⁸Te sava tukú nia ka'an ndii: “Elías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' nduu' ra”, kachi nia. Te sava tukú nia ka'an ndii: “Iin te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' nduu' ra, te ni natiaaku ra”, kachi nia. ⁹Ndisu ni ka'an Herodes xiin' nimá ra ndii: “Yoo ni ka'an chuun', te ni kendoso' ra sukun' Juan jaan'. Sakan' na kuii', ¿yoo

nduu' tu' Jesús, te xini so'o e' ndatu'un' ne yivi' xa'a' jaan'?", ni kachi ra xiin' nimá ra. Te ni kuni ra nata'an' ra xiin' Jesús.

So'o ni xaa a kij' ni sakuxi' Jesús u'un mií te yivi'

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Kij' ni nandiko' te ni tjanu' Jesús ka'an ndoso' jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' a sakuu' ña ni xaa ra mii' ni xa'an ra. Sakan' te ni naka siin' ña'a' a, te kua'an a iin xaan' mii' taxin' kaa' xiin' ra yatın iin ñuu ña nani' Betsaida. ¹¹ Ndisu kij' ni xinı ne yivi' kua'a' xava'a jaan' mii' kua'an Jesús ndii, ni xikundikun ña'a' nıa. Te kij' ni ndekuıe nıa nuu' a ndii, ni natıın manı' ña'a' a, te ni sanıa'á ña'a' a xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosı nimá ne yivi', te ni sanda'a tu ña'a' a. ¹² Te kij' ni kuaa' kua'an ndii, ni kuyatın te nda'a' xa'a' a nuu' a, te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, sandutıá un' ne yivi' kua'a' kaa' te kiku nıa ku'un nıa xa'a' ku'u, uun ñuu kualı' ña ñuu'u yatın, te ni'ı nıa mii' kusun nıa, te sata' tu nıa ña kuxı nıa, sakan' ña yo'o' ndii, köo' a yoo kuxı nıa saa e' —ni kachi ra.

¹³ Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó taxı ña kuxı nıa —ni kachi a.

Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—U'un ta'an so'o xita' va'a xiin' uvi ta'an tıaka' kuitı' kumi' ndu. Kıvi sata' ndu ña xaxı' xa'a' sakuu' ne yivi' kaa', ran' —ni kachi ra.

¹⁴ Sakan' ña kuyatın' u'un mií kuu' mii' ndi'ı' te yivi' kuitı'. Te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Natandıee tı'vı ndo' ne yivi' kaa', uvi xıko uxi nıa kundıee i'in tı'vı saa ndo' —ni kachi a.

¹⁵ Te sakan' ni xaa ra, te ni xikundıee sakuu' ne yivi' jaan'.

¹⁶ Sakan' te ni ki'in Jesús u'un saa' xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tıaka' jaan'. Te ni nakoto a ndıvi', te ni taxı a ña chındani Ndiosı. Sakan' te ni sakuachi' a xita' va'a jaan' xiin' uvi saa' tıaka' jaan', te ni taxı ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te ni xaxa' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan'. ¹⁷ Sakan' te ni xıxi sakuu' nıa ndee ni nda'ni nıa. Ndi'ı jaan', te ni nakaya te nda'a' xa'a' a jaan' xita' va'a ña'in' xiin' tıaka'. Te ni sakutu' ra uxi uvi ta'an íka' na'nu' xiin' ña ni ndoo ndoso' jaan'.

Ka'an Pedro ña Jesús nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosı sakakú yoo'

(Mt. 16:13-20; Mr. 8:27-30)

¹⁸ Unta' kij' ni kuxıoo Jesús te ka'an a xiin' Ndiosı ndii, ni yoo yatın te nda'a' xa'a' a, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nduu' yu'u, kachi ne yivi'? —ni kachi a.

¹⁹ Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Sava ne yivi' ka'an ña Juan, te ni sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí, nduu' un', te sava tukú nia ka'an ña Elías nduu' un', te sava tukú nia ka'an ña inga te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', te ni natia ku ra, nduu' un', kachi nia —ni kachi ra.

²⁰ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Te ndo'ó tukú, ¿yoo nduu' yu'u, kachi ndo'? —ni kachi a.

Te ni nakuiin Pedro ka'an ra xiin' a ndii:

—Yo'ó nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú ne yivi' —ni kachi ra.

²¹ Ndisu ni ka'an chuun' ndiee' a xiin' ra ña ka'an ra xiin' ndee iin ne yivi' yoo nduu' a.

Ka'an Jesús ndee ña kundo'o a te kuví a

(Mt. 16:21-28; Mr. 8:31)

²² Te ni ka'an tu Jesús xiin' ra ndii:

—Kuní a ña kundo'o u'vi va yu'u, ña nduu' tu te yivi'. Te sandiee kui'e te xixa nuu' ñuu yu'u, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Te ka'ni' ra yu'u, ndisu natia ku i kivi' ña uní —ni kachi a.

Ka'an Jesús saa kuní a saa e' te kundikun e' ichi' a

(Mt. 10:38-39; Mr. 8:34—9:1)

²³ Te ni ka'an tu Jesús xiin' sakuu' ne ndiee' jaan' ndii:

—Naa' yoo ka kuni kundikun ichi' yu'u ndii, kuní a ña nakoo nia ña kuní mii' nia, te na koo tu'va tu nia te kundo'o nia i'in kivi' kua'an ndee naa kundo'o i nuu' krusín, te kundikun nia yu'u.

²⁴ Kuachi ndii, yoo ka kuni sakakú xiin' mii' mii' ndii, kuví nia. Ndisu yoo ka taxi' kivi' ñuu nia xa'a' ichi' yu'u ndii, natijn nia kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'. ²⁵ Te kuasa' kuní tu kivi' ñuu iin ne yivi' naa' kanando nia sakuu' ña'a ña yoo iin yivi', te kuví nia nuu' Ndiosí. ²⁶ Te yoo ka kuchani xa'a' yu'u xiin' xa'a' tu'un i ndii, iin kachi kuchani tu yu'u, ña nduu' tu te yivi', xa'a' ne jaan' nuu' Ndiosí kii' kixin tukuu i iin yivi' xiin' ña ndiee' yuva' i Ndiosí, xiin' ña ndiee' sakuu' ángele ña xika' nuu' nuu' a. ²⁷ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ka'ni sava ne yivi' tejn ndo'ó yo'o' vitin ndii, kuví nia ndee kuní nia saa xa'ndia chuun' Ndiosí —ni kachi a.

**So'o ni xaa a kii' ni nandu'u ndatun'
va nuu' Jesús, te ni yi'e tu toto a**

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸ Kii' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni xka'ndia yatin' unia kivi', te ni naka a Pedro, xiin' Jacobo, xiin' Juan, te kua'an siin' a xiin' ra iin tindu' sukun te ka'an a xiin' Ndiosí. ²⁹ Te kii' ka'an Jesús xiin' a ndii, ni nandu'u ndatun' va nuu' a, te toto a ndii, ni nandu'u yaa ndee yi'é vi' a. ³⁰ Ikan' te ni tuvı uvı ta'an te yivi', te ndatu'un' ra xiin' a, te jaan' nduu' Moisés xiin' Elías. ³¹ Te ni tuvı ra xiin' ña yi'é ndatun' koo' chukuu'. Te ndatu'un' ra xiin' Jesús xa'a' ña kundo'o a te kuvı a te saxinú a ña saa a ñuu Jerusalén. ³² Te Pedro xiin' te ndiee' xiin' ra jaan' ndii, kuni kusun xava'a ra, ndisu ni yoo ñu'u' ini ra ni xaa ña ni xinı ra, ña yi'é ndatun' koo' chukuu' Jesús xiin' uvı saa' te ita' xiin' a jaan'. ³³ Kii' kua'an Moisés xiin' Elías, te ni ka'an Pedro xiin' Jesús ndii:

—Va'a ña kuaxı ndu yo'o', tákui'e. Na kasa'a ndu unı ta'an tıa'va'. Iin a kundu'u' yo'ó, te iin a kundu'u' Moisés, te iin a kundu'u' Elías —ni kachi ra xiin' a.

Ndisu xinı ra ndee ña nduu' ña ka'an ra. ³⁴ Kii' ka'an ka Pedro ña jaan' iin' ra, te ni nuu iin viko', te ni tisa'ví ña'a' a, te kii' tisa'ví ña'a' a ndii, ni yi'vi va unı saa' ra. ³⁵ Te tein viko' jaan' ni ka'an iin tachi' yu'u' ndii:

—Ña ñaa' nduu' si'e manı' i. Kuni so'o ndo' ña ka'an a xiin' ndo' —ni kachi a.

³⁶ Te kii' ndi'i ni ka'an tachi' yu'u' jaan' ndii, ni xinı ra ña iin ndaa' kuıti' Jesús iin' ikan'. Te ni ka'an ra xiin' ndee iin ne yivi' xa'a' ña ni xinı ra jaan' ndee ni ya'a kua'a' kivi'.

**So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin
te sava, te naá ña ndıva'a nimá**

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Te tukı kivi' kii' ni nakaa' Jesús xiin' te jaan' xini' iku' jaan' ndii, kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ni xa'an nata'an' xiin' a. ³⁸ Sakan' te ni ka'an ti'e' iin te ka'ni tein ne yivi' jaan' xiin' a ndii:

—Tákui'e, ka'an nda'vi i xiin' un' ña saa va un' ña va'a, te chındıee' un' si'e i. Sakan' ña iin ndaa' kulu' ra sakan' kumi' i. ³⁹ Te iin ña ndıva'a tiin' ña'a', te iin sande'ı tıo' ña'a' a, te xa'ni' i'i' ña'a' a, te tava' a pele yu'u' ra, te satuxu'ví ña'a' a. Te kii' ndi'i' miı' kuu' a xiin' ra ndii, xıı va sandie'ni' ña'a' a. ⁴⁰ Te xa ni ka'an nda'vi i xiin' te nda'a' xa'a' un' te xtı'ni' ra a ña ndıva'a jaan' nimá si'e i kaa', ndisu ni kuvı xtı'ni' ra a —ni kachi ra.

⁴¹ Sakan' te n̄i ka'an a xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ne in̄i xini Ndiosí nduu' ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin, te ne n̄ia'a nduu' tu ndo'. ¿Saa ka vi' ta'an' kivi' ka koó i xiin' ndo' te kundj̄eni i ña xaa' ndo'? N̄ia'a yo'o' xiin' te luj̄i si'e un' ñaa' —n̄i kach̄i a.

⁴² Kij̄i' kuyatin' te luj̄i jaan' kua'an ra mii' iin' Jesús ndii, ni sanduva ña'a' ña ndiva'a jaan' ndee ñu'u', te n̄i xa'ni' i'i' ña'a' a. Ikan' te n̄i ka'an ndiee' Jesús xiin' ña ndiva'a jaan', te n̄i keta a nimá ra. Te n̄i sanda'a ña'a' Jesús, te n̄i sanakua'a ña'a' a nda'a' yuva' ra. ⁴³ Te sakuu' ne yivi' jaan' ndii, ni nandan̄i n̄ia xa'a' ña ka'nu' ña n̄i x̄a Ndiosí ikan'.

Tuku n̄i ka'án Jesús xa'a' ña kundo'o a te kuv̄i a

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Te kij̄i' ita' ka ne yivi' nandan̄i n̄ia xa'a' sakuu' ña xaa' Jesús ndii, n̄i ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

⁴⁴ —Tax̄i so'o va ndo', te n̄andos̄o' ndo' ña ka'án i xiin' ndo' vitin. Yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, sanakua'a te yivi' yu'u nda'a' te kuu' ka'nu' —n̄i kach̄i a.

⁴⁵ Ndisu n̄i kundani te jaan' ña ka'án a xiin' ra. Sakan' ña t̄ia'an nun̄ia' x̄ini' ra te kundani ra tu'un jaan'. Te n̄i yi'vi ra ndatu'un' ña'a' ra xa'a' ña jaan'.

Ka'án Jesús yoo nduu' ne ka'nu'

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Sakan' te ndee ndiee' n̄i xa'a' kani' ta'an' kuento te nda'a' xa'a' a jaan' xa'a' ndee te jaan' nduu' te ka'nu' ka tein ra. ⁴⁷ Ndisu kij̄i' n̄i x̄ini Jesús saa xanini nimá ra ndii, n̄i ki'in a iin te lulu, te n̄i xani ña'a' a xiin' a. ⁴⁸ Te n̄i ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Yoo ka natiin' iin te lulu yo'o' xa'a' a ña nduu' ra kuenta i ndii, yu'u natiin' n̄ia. Te yoo ka natiin' yu'u ndii, natiin' tu n̄ia ña n̄i t̄ianu' yu'u. Sakan' ña ne k̄oo' nduu' xachi' tein ndo' ndii, ne jaan' nduu' ne ka'nu' ka —n̄i kach̄i a.

Ka'án Jesús ña ne n̄akasi yoo ndii, ne chindiee' yoo nduu' n̄ia

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Sakan' te n̄i ka'an Juan xiin' Jesús ndii:

—Táku'i'e, n̄i x̄ini ndu iin te tava' ña ndiva'a nimá ne yivi' xiin' ña ndiee' un'. Te n̄i xika ndu sain k̄uin ña'a' ndu, kuach̄i ndii süu' te xika' xiin' e' nduu' ra —n̄i kach̄i a.

⁵⁰ Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Säin kuiín ña'a' ndo', kuachi ndii, yoo ka nakasi yoo ndii, ne chindiee' yoo nduu' nia —ni kachi a.

Xi'é Jesús nuu' Santiago xiin' nuu' Juan

⁵¹ Te kij' xa kuyatin' nandiko' Jesús ndivi' ndii, iin ndaa' ni taxi ini a ña ku'un a ñuu Jerusalén. ⁵² Te ni ti'vi' a iin uvi te nda'a' xa'a' a iin ñuu ne Samaria, te ku'un kuie ra nanduku' ra mii' kuví nandiee' nia iin xa'a'. ⁵³ Ndisu ne ndiee' ñuu jaan' ndii, ni xiin nia natiin ña'a' nia, sakan' ña ni xini nia ña ñuu Jerusalén kua'an a. ⁵⁴ Kij' ni xini te nda'a' xa'a' a, Juan xiin' Jacobo, ña ni xka'ndia ikan', te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, ¿ñaá kuní un' ña ka'an chuun' e' naa ni xaa Elías, te koyo ñu'u ndivi', te koko xachi' nia? —ni kachi ra.

⁵⁵ Sakan' te ni ndiko' kuiín Jesús, te ni saki'in' ña'a' a kuento ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, ni ndee xini ndo' ndee espíritu tinn ndiaa ndo'.

⁵⁶ Kuachi ndii, yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ni xaa i iin yivi' te sandoñu'u' i ne yivi'. Süu' jaan' ndii ni xaa i te sakakú ña'a' i —ni kachi a.

Sakan' te kua'an ra xiin' a inga ñuu.

So'ó ni ka'an Jesús xiin' te ni kuní kundikun ña'a'

(Mt. 8:18-22)

⁵⁷ Kij' naá Jesús ichi' xiin' te nda'a' xa'a' a kua'an a, te ni ka'an iin te yivi' xiin' a ndii:

—Tákuie, ku'un i xiin' un' mii' ka kua'an un' —ni kachi ra.

⁵⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ingui ndii, yavi ri' yoo, te saa, ti' ta'nu' ndivi' ndii, cho'ó ri' yoo. Ndisu yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ndee mii' nandiee' i koo' vi' —ni kachi a.

⁵⁹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' inga ra ndii:

—Kundikun un' yu'u —ni kachi a.

Ikan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, xi'na taxi un' na ku'un nataan' i yuva' i —ni kachi ra.

⁶⁰ Ikan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nakoó un' na nataan' ne xa ni xi'i nuu' Ndiosí ne yivi' xiin' nia. Ndisu yo'ó ndii, kua'an te ka'an ndoso' un' tu'un va'a xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' —ni kachi a.

⁶¹ Te ni ka'an inga ra xiin' a ndii:

—Tákuie, kundikun yu'u yo'ó, ndisu xi'na taxi un' na ku'un ndei' i ne ndiee' vi'e i —ni kachi ra.

⁶² Sakan' te nī ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—Ndee iin te natiin' xa'a' tun' yata' ta'vi' ñu'u', naa' xito' xata' ra kua'an ra ndii, vä'a ra ta'vi' ñu'u'. Sakan' tu nduu' a xiin' ne xikundikún ichi' yu'u naa' xito' xata' nīa nuu' ña yoo' iin yivi' ndii, vä'a nīa ko'ni ne yivi', te ka'ndīa chuun' Ndiosí nimá nīa —nī kachi a.

**Ti'vi' Jesús unī xīko uxī te yivi' te ku'un ka'an
ndoso' ra tu'un va'a xa'a' ichi' a**

10 Kii' ndi'i ña jaan' ndii, nī nakaxin xto'o e' inga unī xīko uxī ta'an te ndikún ichi' a, te nī ti'vi' a uvi' ta'an uvi' ta'an ra, te ku'un ra sakuu' ñuu xiin' nda'a' a mii' kunī a ku'un a. ² Sakan' te nī ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—Ñā ndaku ndii, yoo kua'a' ne yivi', te nduu' nīa ndee naa ña savi', ndisu kōo' kua'a' te yivi' xachuun' xa'a' nīa te sania'á ña'a' ra. Sakan' na kuii' ka'an nda'vi ndo' xiin' Ndiosí, ña nduu' xto'o ña savi' kaa', te ti'vi' a te sachuun' xa'a' a. ³ Kua'an ndo' te saa ndo' chuun jaan'. Ndisu kunī a kundani ndo' ña ti'vi' i ndo'ó ndee naa mbee tein kua'a' lobo. ⁴ Kij' ku'un ndo' ndii, kōni'i ndo' xu'un', te kōni'i tu ndo' tindaa' ndo', te nī ndee kōni'i tu ndo' inga na'a ndixan' ndo', te nakuatu ta'an ndi'i tu ndo' xiin' ne yivi' ichi'. ⁵ Te ndee ka vi'e mii' xaa nuu' ndo' ndii, xi'na ka ña yo'o' ka'an ndo': “Na koo na ña mani' nimá ne ndiee' vi'e yo'o’”, kachi ndo'. ⁶ Te naa' yoo' sava ne xata'an natiin ña mani' jaan' ndii, ndoo a xiin' nīa, te naa' kōo' nīa ndii, nandiko' tukuu' a xiin' ndo'. ⁷ Te xa iin ndaa' vi'e jaan' ndoo ndo', te kuxi ndo', te ko'o tu ndo' ndee ka ña taxi ne xiin' vi'e jaan'. Kuachi ndii, te xachuun' ndii, xata'an ña ki'in ra ña tiaku ra. Te nduku' ka ndo' inga xaan' mii' kundīee ndo'. ⁸ Kij' ko'ni ndo' ndee ka ñuu, te natiin mani' nīa ndo'ó ndii, kuxi ndo' ndee ka ña taxi nīa nda'a' ndo', ⁹ te sanda'a ndo' ne kuni kivi ñuu jaan', te ka'an ndo' xiin' nīa ndii: “Xa kuyatin' kuii ka'ndīa chuun' Ndiosí nimá ne yivi'.” ¹⁰ Ndisu kij' ko'ni ndo' ndee ka ñuu, te natiin mani' nīa ndo'ó ndii, kiee ndo' ya'ya ñuu nīa jaan' ka'an ndo' ndii: ¹¹ “Ndee yaka' ñuu ndo', ña nī tiso ndixan' ndu ndii, sakoyó ndu a te kundani ndo' ña vä'a kuni Ndiosí xini a ndo'ó. Ndisu kunī a ña kundani ndo' ña xa kuyatin' kuii ka'ndīa chuun' Ndiosí nimá ne yivi'”, kachi ndo'. ¹² Ka'an i xiin' ndo' ña kivi', ña sana'má Ndiosí ne yivi' ndii, sando'o' kua'a' ka a ne jaan' te sakan' ne nīa'a ne nī ndiee ñuu Sodoma.

**Yo'o' ka'án Jesús ña nda'vi va kundo'o ne ndiee'
ñuu mii' nī xiin nīa inī nīa kuni ña'a' nīa**

(Mt. 11:20-24)

¹³ 'Nda'vi va kuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Corazín, xiin' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Betsaida. Naa' nī xaa' i chuun ka'nu', ña nī xaa i ñuu ndo'ó jaan', ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón ndii, xta'an' vī' nī nama ne jaan' nimá nīa ni'nu' nīa toto ndei', te ndiee' nīa nuu' yaa' nu'u.

¹⁴ Sakan' na kuui' chie ka tundo'o' kundo'o' ndo'ó kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' te sakan' ne ndiee' ñuu Tiro xiin' ñuu Sidón jaan'.

¹⁵ Te ndo'ó, ne ndiee' ñuu Capernaum ndii, tuu ndo' ña kaa ndo' ndee ndivi', ndisu ndee yavi ndii ko'nī Ndiosí ndo'ó —nī kachi a.

¹⁶ Te nī ka'an Jesús xiin' te unī xiko uxi jaan' ndii:

—Ne xini so'o ña ka'án ndo'ó ndii, ña ka'án yu'u xini so'o tu nīa, te ne saxio' ndo'ó ndii, yu'u saxio' tu nīa, te yoo ka saxio' yu'u ndii, saxio' tu nīa Ndiosí ña nī ti'vi' yu'u iin yivi' yo'o' —nī kachi a.

**So'o nī xaa a kii' nī nandiko' te
unī xiko uxi jaan'**

¹⁷ Kij' nī nandiko' te unī xiko uxi jaan' mii' nī xa'an ra ndii, va'a va kuni ra, te ka'án ra xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, ndee ña ndiva'a kandixa' ña ka'án chuun' ndu xiin' a xiin' ña ndiee' un' —nī kachi ra.

¹⁸ Ikan' te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Nī xini yu'u nī nama ña ndiva'a kuu' nuu' ndivi' ndee naa ñu'u savi'. ¹⁹ Koto ndo', xa nī taxi i ndiee' ndo', te kanando ndo' koo' xiin' tisu'ma. Te nī taxi tu i ndiee' ndo' nuu' ña ndiva'a, ña ndasi' ta'an' xiin' e', te ndee iin ña jaan' sätuxu'ví ndo'ó. ²⁰ Ndisu nakuatia' nimá ndo' xa'a' a ña kumi' ndo' ndiee' nuu' ña ndiva'a jaan'. Süu' jaan' ndii nakuatia' nimá ndo' xa'a' a ña xa yoso' kivi' ndo' nuu' tutu Ndiosí ndivi' —nī kachi a.

Nakuatia' nimá Jesús xaa' Espíritu Santo

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Xa hora sakan' te nī nakuatia' ya'a nimá Jesús nī xaa Espíritu Santo, te nī ka'an a xiin' Ndiosí ndii:

—Tataa, xaka'nu' yu'u yo'ó. Yo'ó nduu' xto'o nuu' ndivi' xiin' nuu' iin yivi'. Nī tisi'e un' ña ndiee' un' nuu' ne xini tuní xiin' nuu' ne ndichi, ndisu nī nia'a un' ña jaan' nuu' ne nda'vi kuu' nimá. Uun ndo', tataa, nī xaa un' sakan' xa'a' ña ña jaan' nī xtanī mii' un' —nī kachi a.

22 Te nĭ ka'an Jesúś xiin' ne yivi' ne ita' iĭkan' ndii:

—Ni sanakua'a yuva' i sakuu' ña yoo nda'a' i. Te ndee iin kōo' xiní yoo nduu' yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí. Süu' jaan' ndii yuva' i jaan' kuiti' xiní yoo nduu' i. Te ndee iin kōo' xiní yoo nduu' yuva' i jaan'. Süu' jaan' ndii yu'u, ña nduu' si'e a kuiti', xiní ña'a' xiin' ne kuní yu'u nia'a ña'a' i nuu' —ni kachi a.

23 Sakan' te nĭ ndiko kuiu' Jesúś nuu' te nda'a' xa'a' a, te nĭ ka'an siin' a xiin' ra ndii:

—Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó, ña xini nduchi' nuu' ndo' ña yoo vitin. 24 Kuachi' ndii ka'an i xiin' ndo' ña kua'a' te nĭ ka'an tiakú tu'un Ndiosí xiin' te nĭ xa'ndia chuun' kuu' nuu' ndii, nĭ kunĭ ra kunĭ nduchi' nuu' ra ña xini nduchi' nuu' ndo', ndisu nĭ xinĭ ra a. Te nĭ kunĭ tu ra kunĭ so'o ra ña xini so'o ndo', ndisu nĭ xinĭ so'o ra a —ni kachi a xiin' ra.

Sania'á Jesúś xa'a' ña va'a ña nĭ xaa iin te nĭ kiee ñu'u' Samaria

25 Sakan' te nĭ nuta iin te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí, te xa'a' a ña nĭ kunĭ ra koto kua'a' ra Jesúś na nĭ ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Maestro, ¿ndee ña kunĭ a saa i te ni'i' i kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'? —ni kachi ra.

26 Sakan' te nĭ ka'an Jesúś xiin' ra ndii:

—¿Ndee ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí? ¿Saa kundani un' ña ka'an a? —ni kachi a.

27 Sakan' te nĭ ka'an ra ndii:

—Ka'an a ndii: “Kundani ndo' xto'o e' Ndiosí xiin' kanii' nimá ndo', xiin' kanii' ña nduu' ndo', xiin' sakuu' ña ndiee' ndo', xiin' sakuu' ña xini tunĭ ndo'. Te kundani tu ndo' sakuu' ne yivi' xiin' ndo' ndee naa kundani xiin' mii' mij' ndo'” —ni kachi ra.

28 Sakan' te nĭ ka'an Jesúś xiin' ra ndii:

—Va'a nĭ nakuiin un', ña jaan' saa un' te natiin un' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' —ni kachi a.

29 Ndisu xa'a' a ña nĭ kunĭ te yivi' jaan' natiaa ra, na nĭ ndatu'un' ka ra Jesúś ndii:

—Te, ¿yoo nduu' ne yivi' xiin' i? —ni kachi ra.

30 Sakan' te nĭ ka'an Jesúś xiin' ra ndii:

—Unta' ndii, nĭ keta iin te yivi' ñuu Jerusalén, te kua'an nakaa' ra ñuu Jericó. Te kiĭ' kua'an ra ichi' ndii, nĭ kandekuie te kui'na', te nĭ na'in ndoo ra ña'a te jaan' ndee toto ra, te nĭ satuxu'ví va ña'a' ra, ndee chaa' va te ka'ni' ña'a' ra. Te nĭ nakoo ña'a' ra te kua'an ra.

31 Te va'a ña ichi' jaan' tu nĭ nakaa' iin sutu kua'an ra. Ndisu kiĭ' nĭ xinĭ ra kandu'u' te jaan' ichi' ndii, nĭ xka'ndia xioo ra xiin' ichi' jaan' kua'an ra. 32 Te sakan' tu nĭ xaa iin te levita, te xachuun' tixin

yukun' ka'nu'. Kii' ni xini ra kandu'u' te jaan' ichi' ndii, ni xka'ndia xioo ra xiin' ichi' jaan' kua'an ra. ³³ Ndisu kua'an tu iin te Samaria ichi' jaan', te kii' ni xini ra kandu'u' te jaan' ndii, ni kuvita va ini ra xa'a' te jaan'. ³⁴ Sakan' te ni xaa ra mii' kandu'u' te jaan', te ni natia ra xiin' vino, te ni saka' tu ra xa'an oliva mii' ni tuxu'vi te jaan', te ni tisuku' ra a toto. Ndi'i jaan', te ni sakaa' na'a' ra xata' mburru sana ra, te ni xan ndiaka na'a' ra iin vi'e tatú, te ni xito na'a' ra. ³⁵ Te tuku kivi', kii' ni keta ra kua'an ra ndii, ni tava' ra uvi ta'an xu'un' yuu' plata, te ni taxi ra a nda'a' te xiin' vi'e jaan' ka'an ra xiin' ra ndii: "Saa un' na va'a, te koto va'a un' te kaa', te naa' ka'ni un' kua'a' ka xu'un' te sakan' na ni taxi i nda'a' un' naa' ndii, kii' nandiko' i te nacha'vi i yo'ó", ni kachi ra —ni kachi Jesús xiin' te jaan'.

³⁶ Sakan' te ni ka'an ka a xiin' te jaan' ndii:

—Te uni saa', te ni xini te ni tuxu'vi ni xaa te kui'na' jaan' ndii, ¿ndee te jaan', tuu yo'ó ndii, ni nia'a xna'a ra na nduu' ra te yivi' xiin' te ni tuxu'vi jaan'? —ni kachi Jesús.

³⁷ Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Te ni kuvita ini xa'a' te jaan' —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Va'a, kua'an, te iin kachi saa un' xiin' ne yivi' —ni kachi a.

So'ó ni xaa a kii' ni xa'an Jesús vi'e Marta xiin' María

³⁸ Kii' naa Jesús ichi' kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii, ni xaa a iin nuu lulu, te nuu jaan' ndu'u' iin na' nani' Marta, te ni natiin na'a' na' jaan' vi'e a'. ³⁹ Te ni yoo iin na'a' ta'an' a' nani' María, na' ni xikundu'u' yatın xa'a' Jesús xini so'ó a' na sania'á a. ⁴⁰ Ndisu Marta jaan' ndii, ndi'ni ka a' xa'a' kua'a' chuun na yoo nuu' a', sakan' na ni kuyatin a' nuu' Jesús, te ni ka'an a' xiin' a ndii:

—Táku'e, ¿naá tüvi' nuu' un' na naa' taxin' ndu'u' na' ta'an' i, te yu'u ndii, yoo kua'a' chuun nuu' i? Ka'an kii' xiin' a' na ndondichi a' te chindiee' a' yu'u —ni kachi a'.

⁴¹ Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Marta kua'a, xa ndi'ni yo'ó, ndee ximi' koo nimá un' xa'a' kua'a' chuun. ⁴² Ndisu iin ndaa' kuiti' na'a' nduu' na kuní a, te na ni nakaxin María nduu' na va'a ka. Te köo' kuví tu'un a nda'a' a' —ni kachi a.

Yo'ó sania'á Jesús saa ka'an e' xiin' Ndiosí

(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

11 So'ó ni xka'ndia a unta' kii' ndi'i ni ka'an Jesús xiin' Ndiosí, ni ka'an iin te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Tákuie, saa un' ña va'a, te sania'á un' ndu'u saa ka'an ndu xiin' Ndiosí naa ni xaa Juan ni sania'á ra te nda'a' xa'a' ra saa ka'an te jaan' xiin' Ndiosí —ni kachi ra.

²Sakan' te ni ka'an a xiin' sakuu' ra ndii:

—Kij' ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, so'o kachi ndo':

Yuva' ndu, ña ndu'u' ndivi',

na tjin ka'nu' sakuu' ne yivi' kivi' un'.

Te na kixin un' te ka'ndia chuun' un' nimá ndu,

te na saa un' ña ka'an nimá un' iin yivi' yo'o', saa nii' xaa' un' ña jaan' ndivi'.

³Te i'in kivi' kua'an taxí un' ña xaxi', ña kuní nuu' ndu.

⁴Te na koo ka'nu' ini un' xa'a' kuachi ndu ndee naa xaa' ndu'u yoo ka'nu' ini ndu xa'a' sakuu' ne xaa' ña va'a xiin' ndu.

Te taxí un' koto kua'a tundo'o' ndu te koyo ndu nuu' kuachi, süu' jaan' ndii sakakú un' ndu nuu' ña ndiva'a.

Kachi ndo' xiin' a —ni kachi a xiin' ra.

⁵Te ni ka'an tu a ndii:

—Saa e' kuenta ndii, yoo iin te xiní ta'an' xiin' iin ndo'ó, te ku'un ndo' vi'e ra na ñuu, te ka'an ndo' xiin' ra ndii: “Ñani roi, ñani roi, saa va un' ña va'a, te satatu un' yu'u uní ta'an xita' va'a, ⁶sakan' ña ni xaa iin te xiní ta'an' xiin' i, te kuaxi xika' va, te koo' a taxí i kuxi ra”, kachi ndo'. ⁷Te nakuiin te jaan' ndee tixin vi'e ra ka'an ra ndii: “Sätaña'a' un' yu'u, xa ni ndasi i yi'e', te ne kuachi' si'e i ndii, xa kixin nia ndee' nia xiin' i nuu' tun' xto, sakan' na kuii' küvi ndokoo i te taxí e' nda'a' un'”, kachi ra xiin' ndo'. ⁸Ka'an i xiin' ndo' ña tee' ndee küni ndokoo ra, te taxí ra xita' va'a nda'a' ndo' xa'a' a ña iin te xiní ta'an' xiin' ndo' nduu' ra ndii, ndokoo ra, te taxí ra ndee ka ña kuní nuu' ndo' xa'a' ña kayu'u' te kayu'u' ndo' nuu' ra. ⁹Te ka'an i xiin' ndo' ña kakan ndo' ña'a nuu' Ndiosí, te taxí ña'a' a nda'a' ndo'. Nduku' ndo' ña jaan' nuu' a, te natiin ndo' a. Sakaxan' ndo' yi'e', te nunia' ña'a' a nuu' ndo'. ¹⁰Kuachi ndii, sakuu' ne xikán ña'a nuu' Ndiosí ndii, taxí a ña jaan' nda'a' nia, te sakuu' ne nduku' ña jaan' nuu' a ndii, natiin nia a, te sakuu' ne sakaxan' yi'e' ndii, nunia' ña'a' a nuu' nia.

¹¹'Kuachi ndii koo' ndee iin ndo'ó, te nduu' yuva', taxí iin yuu' nda'a' tiaa si'e ndo' kij' xikán ra iin xita' va'a kuxi ra. Ni ndee täxi tu ndo' iin koo' nda'a' si'e ndo' jaan' kij' xikán ra iin tiaka' nuu' ndo' kuxi ra. ¹²Te koo' tu ndee iin ndo'ó taxí iin tisuma' nda'a' tiaa si'e ndo' kij' xikán ra iin ndivi' kuxi ra. ¹³Naa' xiní ndo'ó, ne yoo kuachi, taxí ndo' ña va'a nda'a' si'e ndo' ndii, saa ka vi' tu yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi' ndii, taxí a Espíritu Santo kunaá nimá ne xikán ña'a' nuu' a —ni kachi a.

Ka'án kinj̄ te yivj̄' xa'a' Jesús

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

¹⁴ Unta' ndii, iin' Jesús xtá'ni' a iin' ña ndiva'a ña ni xaa i'in' iin' te yivj̄'. Te kij̄' ni keta' ña jaan' nimá te jaan' ndii, ni naka'an tukuu' ra, te ni nandanj̄ va ne yivj̄'. ¹⁵ Ndisu' sava' nja' ni ka'an' xiin' ta'an' ndii:

—Ña ndiva'a' kuu' nuu', ña nani' Beelzebú, taxi' ndiee' te kaa', te kuvj̄ tava' ra ña ndiva'a' nimá ne yivj̄' —ni kachj̄ ne jaan'.

¹⁶ Te sava' tuku' nja' ni xito' kua'a' ña'a', sakan' na ni xikan' nja' nuu' Jesús ña saa a iin' chuun' ka'nu', ña taxi' Ndiosí, te kuni' nja' a.

¹⁷ Ndisu' Jesús ndii, ni xinj̄ a saa xanini' nja, te ni ka'an' a ndii:

—Naa' nata'vj̄' ne yivj̄', ne ndiee' iin' ñuu' ka'nu' kuu' nuu', te kunta'an' nja' ndii, ndoñu'u' ñuu' jaan', uun' naa' nata'vj̄' ne ndiee' tixin' iin' vj̄'e te kunta'an' nja' ndii, nduxin' tu' ña jaan'. ¹⁸ Te nii' sakan' nduu' tu' a naa' kunta'an' ña ndiva'a' kuu' nuu' xiin' nda'a' xa'a' a ndii, sandoñu'u' xiin' mii' miji' a. Ka'án i' ña jaan' xiin' ndo', sakan' ña ka'án ndo' ña xiin' ndiee' Beelzebú tava' i' ña ndiva'a', ña ñu'u' nimá ne yivj̄'. ¹⁹ Naa' ndixa' xna'a' ña xiin' ndiee' Beelzebú tava' i' ña ndiva'a', ña ñu'u' nimá ne yivj̄' ndii, ¿yoo' taxi' ndiee' te nduu' kuenta' ndo'ó, te tava' ra ña ndiva'a' jaan' nimá ne yivj̄'? Sakan' na kuii' te jaan' nia'á ña süu' ña ndaku' nduu' ña ka'án ndo' xa'a' i'. ²⁰ Ndisu' naa' tava' i' ña ndiva'a' jaan' xiin' ña ndiee' Ndiosí ndii, xiin' ña jaan' nia'á i' ña xa' ni xa'a' Ndiosí xa'ndia' chuun' a tejn' ndo'.

²¹ Naa' yoo' iin' te ndiee', te kumi' kua'a' ña xín' ndii, yoo' tu'va' ra te koto' ra vj̄'e ra. Sakan' na kuii' kōo' a ndo'o' ña yoo' tixin' vj̄'e ra. ²² Ndisu' kij̄' xaa' iin' te ndiee' ka' te sakan' te jaan' ndii, kanando' ña'a' ra, te tu'un' ra sakuu' ña xín', ña inj̄ te jaan' xini' ra, te xaxa' ra sakuu' ña va'a' ña ni kumi' te jaan'. ²³ Yoo' ka' xachuun' inga' xiin' yu'u' ndii, ne ndasi' ta'an' xiin' i' nduu' nja, te yoo' ka' chindiee' ta'an' xiin' i' ndii, ne xikuita'nú nuu' i' nduu' nja.

Ka'án Jesús ña ndo'o' ka' iin' ne yivj̄' kij̄' nandiko' ña ndiva'a' nimá nja' mii' ni naa' a

(Mt. 12:43-45)

²⁴ Kij̄' keta' iin' ña ndiva'a' nimá iin' ne yivj̄' ndii, kua'an' a te xika' a mii' kaa' ichi' nanduku' a mii' nandiee' a. Te kij̄' kuasa' ni'i' ña'a' a, te ka'án xiin' mii' miji' a ndii: “Nandiko' tukuu' e' nimá te yivj̄' vj̄'e e' mii' ni keta' e'”, kachj̄ a. ²⁵ Te kij̄' nandiko' a ikan' ndii, ndatun' nimá te jaan', ndee' naa' kaa' iin' vj̄'e ña xa' ni nati'vj̄', te ni ndasandoo' ne yivj̄' tixin' a. ²⁶ Sakan' te kua'an' nakaya' a inga' uxá ta'an' ña ndiva'a', ña kinj̄ ka' kuu' te sakan' miji' a, te ko'ni' sakuu' a

nimá te jaan', te kundiee a ikan'. Sakan' na kuii' te yivi' jaan' ndii, kini ka kuu ra so'ó' ndi'i' te sakan' ña nuu' —ni kachi a.

Sañu'u' va Ndiosí ne xini so'ó tu'un a, te saxinú nia ña ka'án a

²⁷ Kij' iin' Jesús ka'án a ña jaan' ndii, iin ña'a', ña' ka'ni tein ne yivi' kua'a' jaan', ni ka'an ti'e' xiin' a ndii:

—Sañu'u' va Ndiosí ña'a', ña' ni sakaku' yo'ó, te ni sachichin' a' yo'ó —ni kachi a'.

²⁸ Te ni ka'an Jesús ndii:

—Sañu'u' ka a ne xini so'ó tu'un a, te saxinú nia ña ka'án a —ni kachi a.

**Ña yo'ó' ka'án Jesús xa'a' ne xikán ña
saa a iin chuun ka'nu' nuu' nia**

(Mt. 12:38-42)

²⁹ Te kij' so'ó nakayá kua'a' ka ne yivi' mii' iin' Jesús ndii, ni xa'a' ka'án a xiin' nia ndii:

—Ndo'ó, ne nia'a ndiee' iin yivi' vitin ndii, kuni kuni ndo' iin chuun ka'nu' ña xaa' Ndiosí. Ndisu täxi ka Ndiosí kuni ndo' inga chuun ka'nu', süu' jaan' ndii ña ni xaa a xiin' Jonás kuiti' nia'a i nuu' ndo'. ³⁰ Kuachi ndii, naa ni xaa Ndiosí iin chuun ka'nu' xiin' Jonás xta'an' nuu' ne ni ndiee' ñuu ña ni nani' Nínive ndii, iin kachi tu saa a xiin' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nuu' ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin. ³¹ Ña' ni nduu' reina nuu' ñuu Sabá xta'an' ndii, tijn kuachi a' ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin, kij' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', sakan' ña ndee' mii' xan ndi'i' iin yivi' ni klee a', te ni kixin a', te ni xini so'ó a' ña xini tuní te ni nduu' rey Salomón. Ndisu te iin' ka'án xiin' ndo' vitin ndii, te ka'nu' ka nduu' ra te sakan' Salomón jaan'. ³² Sakan' tu ne ni ndiee' xta'an' ñuu Nínive jaan' ndii, tijn kuachi nia ndo'ó, ne ndiee' iin yivi' vitin kij' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', sakan' ña ni nama nia nimá nia kij' ni xini so'ó nia tu'un va'a ña ni ka'an ndoso' Jonás. Ndisu ña iin' ka'án xiin' ndo' vitin ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' Jonás jaan'.

Ka'án Jesús ña xachuun' nduchi' nuu' e' ndee' naa kaa tuún

(Mt. 5:15; Mt. 6:22-23)

³³ Ndee' iin ne yivi' näkun' kaa tuún, te kaní nia a mii' kasi'e, te ni ndee' näkun' tu nia a, te kaní nia a tixin iin xatun'. Süu' jaan' ndii nakun' nia a, te kataxko' nia a, te kuví tuvi' nuu' ne xka'ndiá tixin vi'e. ³⁴ Nduchi' nuu' e' ndii, ndee' naa kaa tuún xa'a' nimá e' nduu'

a. Sakan' na kuii' naa' yoo va'a nduchi' nuu' e' ndii, chitu' nimá e' xiin' ñu'u ña taxi' Ndiosí. Ndisu naa' yoo va'a a ndii, kani' nimá e' yoo iin' yaví. ³⁵ Sakan' na kuii' koto va ndo' saa' iin kii' nda'va ñu'u ña yoo nimá ndo', te kuu iin' yaví a. ³⁶ Te naa' chitu' nimá ndo' xiin' ñu'u ña taxi' Ndiosí, te ndee iin sie koo' iin' yaví a ndii, ndatun' xava'a yí'é nimá ndo' ndee naa ndatun' yí'é iin kaa tuún —ni kachi Jesús.

Ka'án Jesús xa'a' ña vä'a ña xaa' te fariseo xiin' xa'a' ña vä'a ña xaa' te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Te kii' ndi'i ni ka'an Jesús nuu' ne yivi' ndii, ni xaka ña'a' iin te fariseo ña ku'un kuxi a vi'e ra. Sakan' te kua'an a, te ni xka'ndia a tixin vi'e ra, te ni xikundu'u' a, te kuxi a nuu' mesa xiin' ra. ³⁸ Te fariseo jaan' ndii, ni nandaní ra kii' ni xini ra ña ni saxinú a saa kuní a natia a nda'a' a ki'in' ichi' ña kuní ka kuxi a. ³⁹ Ndisu ni ka'an xto'o e' xiin' te jaan' ndii:

—Ndo'ó, te fariseo ndii, natia' ndo' xata' yaxin' xiin' xata' ko'o' kuiti'. Ndee naa yoo mii' ndo', sakan' ña tixin nimá ndo' ndii, chitu' vi' a xiin' mii' ndi'i' ña ni xakui'na' ndo' xiin' ña nja'a ña xaa' ndo'. ⁴⁰ Ndo'ó ndii, te küu' kaxi' nduu' ndo'. ¿Ñáá xini ndo' ña Ndiosí ni xa'a' ñu'u' nde'i' ndo', te suvi' tu a ni xa'a' nimá ndo'? ⁴¹ Va'a ka chindiee' ndo' ne nda'vi kuu' xiin' iin kani' nimá ndo', te kii' saa ndo' sakan' ndii, ndundo'o kani' ndo'.

⁴² Ndisu ndo'ó, te fariseo ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña cha'vi ndo' uxí nu'ni xata' i'in ciento nu'ni ña nduu' minu menta, xiin' minu ruda. Te sakan' tu xaa' ndo' xiin' ndee ka yuva ña chi'i' ndo'. Ndisu nakoo' ndo' ña ka'nu' ka, ña xachuun' ndaku xiin' ña ndani ndo' Ndiosí. Ña kaa' ni kuní a saxinú ndo', te saa na xaa' tu ndo' ña jaan'.

⁴³ Ndo'ó, te fariseo ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña xtani va ndo' kundiee ndo' nuu' tei, tun' kuu' nuu', tun' ita' tixin vi'e mii' nakayá ne yivi', te xtani tu ndo' ña nakuatu va'a ne yivi' ndo'ó ma'in' ya'vi mii' chitu' kaa'.

⁴⁴ Ndo'ó, te fariseo, xiin' ndo'ó, te sania'a' tu'un ndei' Ndiosí ndii, te xasuvi' xiin' mii' nduu' ndo', te chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña nduu' ndo' ndee naa ñaña', ña küvi kuni ne yivi' tee' ndee xika' nja xata' a —ni kachi a.

⁴⁵ Ikan' te ni ka'an iin te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí xiin' a ndii:

—Tákuie, kii' ka'an un' sakan' xiin' te kaa' ndii, ka'an kini tu un' xiin' ndu'u —ni kachi ra.

46 Ikan' te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña chituní ndo' ña ndei' vie xava'a nuu' ne yivi', te ka'an chuun' ndo' xiin' ña ña saxinú ña ña jaan', ndisu mii' ndo' ndii, ni ndee xiin' iin ndaa' nuu' nda'a' ndo' küni tondia ndo' ña jaan'.

47 'Ndo'ó, te fariseo ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí. Sakan' ña xa'a ndo' ñaña' mii' ñu'u' ñu'u' ndei' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te ni xa'ni' te xii' yata' ndo'. 48 Sakan' na kuii' xiin' ña jaan' nia'á ndo' ña xiní ndo' xa'a' ña jaan', te nakuitá ndo' kuento xiin' ña ni xaa te xii' yata' ndo' jaan'. Sakan' ña te jaan' ni xa'ni' ña'a', te ndo'ó xa'a ñaña' ra.

49 'Sakan' na kuii' ni ka'an Ndiosí xiin' ña xiní tuní mii' a ndii: “Ti'vi' i nuu' ndo' te ka'an tiakú tu'un i xiin' te nda'a' xa'a' i. Te sava te jaan' ndii, ka'ni' ña'a' ndo', te sava tuky ra kundikun u'vi ndo' taxi' ña'a' ndo'”, ni kachi a. 50 Sakan' na kuii' ndo'ó nduu' ne nacha'vi nuu' Ndiosí xa'a' níi' sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un a, ndee te ni xi'i' ndee kii' ni xikandu'u' iin yivi'. 51 Nacha'vi ndo' ndee xa'a' níi' Abel, te ndee níi' Zacarías, te ni xi'i' tixin yukun' mii' nasoko' ne yivi' ña'a' nuu' Ndiosí. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ndo'ó ne ndee' iin yivi' vitin, nacha'vi xa'a' sakuu' ña jaan' saa Ndiosí.

52 'Ndo'ó, te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí ndii, chie va tundo'o' kundo'o' ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña xikuita'nú ndo' nuu' ne yivi' te kundani ña xa'a' Ndiosí, sakan' ña ni ndee mii' ndo' kundani xa'a' Ndiosí, te ni ndee taxi' tu ndo' ña kundani inga ne yivi' xa'a' a —ni kachi a.

53 Kii' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni xa'a' nasaá' xava'a te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo, te ni xa'a' ndatu'ún' ña'a' ra xa'a' ki'in' ña'a' vixi. 54 Ni xaa ra sakan' ndee ni te ka'an a iin ña kuví tiin kuachi ña'a' ra.

Ka'an Jesús ña kundu'u e' ndee naa te fariseo

(Mt. 10:26-27)

12 Ikan' te ni nakaya ki'in' mií ne yivi' mii' iin' Jesús ndee xe'ní xa'a' ta'an' ña. Sakan' te ni xa'a' a ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Koto xiin' mii' ndo' nuu' ña xasuvi' xiin' mii' te fariseo, ña nduu' ndee naa yuchi' levadura. 2 Kuachi ndii, sakuu' ña xaa' si'e yoo ka ndii, nakoó tuvi' a, te sakuu' ña yoo si'e ndii, sakuu' ne yivi' kuní a. 3 Te ndee ka ña ni ka'an ndo' ñuu ndii, iin ke'in' xachi' natuvi' a nuu' ne yivi', te sakuu' ña ni ka'an yaa' ndo' tixin iin vi'e ndasi ndii, ka'an ndoso' ti'e' ne yivi' a ndee xini' vi'e —ni kachi a.

Küyivi e' ne yivi' xiin' e', Ndiosí kuiti' kuní a kuyivi e'

(Mt. 10:26-31)

⁴Te ni ka'an ka Jesús ndii:

—Ndo'ó, te xiní ta'an' xiin' i ndii, ka'án i xiin' ndo' ña küyivi' ndo' te kuví ka'ni' ñu'u' nde'i ndo', sakan' ña köo' a kuví saa ka ra xiin' ndo' so'ó' ndi'i'. ⁵Ndisu ka'an i xiin' ndo' yoo kuní a kuyivi' ndo'. Kuní a kuyivi' ndo' ña kumi' ndiee' te ti'vi' a ndo'ó vi'e ndiaya' kii' xa ni xi'i ndo'. Uun ndo', ña jaan' kuní a kuyivi' ndo'. ⁶Xiní sakuu' e' ña kuví sata' e' u'un ta'an saa xiin' sie kuiti' xu'un' kuachi', ndisu Ndiosí ndii, xiní a xa'a' i'in ti' jaan'. ⁷Te saa ka vi' tu ndo'ó ndii, ndee' ixi' xini' ndo' xiní a saa ta'an kuu'. Sakan' na kiii' küyivi' ndo', sakan' ña ndiaa ya'vi' ya'a ka ndo'ó nuu' Ndiosí te sakan' kua'a' saa.

Na ndiee yu'u' e' nuu' ne yivi' ña nduu' e' kuenta Jesús

(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸Te ka'án tu i xiin' ndo' ña yoo ka ndiee' yu'u' xa'a' i nuu' ne yivi' ndii, ndiee' yu'u' tu yu'u, ña nduu' tu te yivi', nuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, xa'a' ne jaan'. ⁹Ndisu yoo ka ka'án ña xiní nia yu'u' ndii, ka'an tu yu'u nuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, ña xiní i ne jaan'. ¹⁰Te yoo ka kania'a xa'a' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, koó ka'nu' ini Ndiosí xa'a' nia. Ndisu yoo ka kania'a xa'a' Espíritu Santo ndii, köo' ka'nu' ini a xa'a' nia. ¹¹Te kii' kundia'ka ra ndo'ó vi'e mii' nakayá e', uun kii' kundia'ka ra ndo'ó vi'e mii' xa'nú te yivi' kuachi, uun kii' kundia'ka ra ndo'ó nuu' te xa'ndia chuun' nuu' nuu' ndii, kündi'ni ndo' ndee ña nakuiin ndo' nuu' te jaan'. Ni ndee kündi'ni tu ndo' saa ka'an ndo' nuu' ra, ¹²sakan' ña kii' xaa hora ña nakuiin ndo' ndii, mii' Espíritu Santo sania'á ndo'ó ndee ña kuní a ka'an ndo' —ni kachi a.

Ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' iin te vika', te küu' kaxi'

¹³Ikan' te ni ka'an iin te iin' tein ne kua'a' xava'a jaan' ndii:

—Táku'e, ka'an un' xiin' ñani i na nata'vi' ra ña'a ndu ña ni ndoo nda'a' i ni xaa yuva' ndu —ni kachi ra.

¹⁴Ndisu ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Te yivi', süu' te xa'nú kuachi nduu' yu'u nuu' ndo', ni ndee süu' te nata'vi' ña'a tu nduu' i nuu' ndo' —ni kachi a.

¹⁵Sakan' te ni ka'an ka a xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Koto xiin' mii' va ndo' nuu' sakuu' ña ndioo' iní va ne yivi' xa'a', te kuxioo ndo' nuu' a, sakan' ña süu' xa'a' ña kumi' ne yivi' kua'a' ña'a te ndiaa ya'vi' kivi' ñuu nia —ni kachi a.

¹⁶ Sakan' te ni ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Ni yoo iin te vika' ndii, kua'a' va ña savi' ni nakaya ra nuu' ñu'u' ra. ¹⁷ Te ni xa'a' ka'an ra xiin' nimá ra ndii: “¿Ndee ña saa tu e' xiin' sakuu' ña savi' kaa', sakan' ña ñani' mii' taxa'a e' e?” ni kachi ra. ¹⁸ Sakan' te ni ka'an ka ra xiin' nimá ra ndii: “Xa xiní i ndee ña saa e'. Sanduva e' yaka e', te kasa'a e' ña na'nu' ka, te ikan' taxa'a e' sakuu' ña savi' kaa' xiin' sakuu' ña'a ña kumi' e'. ¹⁹ Sakan' te ka'an i xiin' nimá i ndii: Nimá mii' i, kua'a' va ña'a ni taxa'a e' xa'a' kua'a' va kuiya. Ña jaan' na kuu' nandee' e', te kuxi e', te ko'o e', te sasana' xiin' mii' e'”, ni kachi ra. ²⁰ Ndisu ni ka'an Ndiosí xiin' te jaan' ndii: “Yo'ó, te küu' kaxi', ñuu vitin kuví un', te sakuu' ña'a ña ni taxa'a un' ndii, ¿yoo ña'a kunduu a?”, ni kachi Ndiosí xiin' ra. ²¹ Sakan' kundo'o tu ne taxa'a ña vika' xa'a' mii' nia, ndisu nda'vi kuu' nimá nia nuu' Ndiosí —ni kachi a.

Xito' Ndiosí yoo', ne nduu' si'e a

(Mt. 6:25-34)

²² Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Sakan' na kuu' ka'an i xiin' ndo' ndii, kündi'ni ndo' xa'a' ña kaxi' ndo' te kutiaku ndo', ni ndee xa'a' toto ña kui'nu ndo'. ²³ Kuachi ndii yoo ña ka'nu' ka xa'a' kivi' ñuu e' te sakan' ña xaxi' e', te yoo ña ka'nu' ka xa'a' ñu'u' nde'i e' te sakan' toto ña ni'nu' e'. ²⁴ Chuun xa'a' va ndo' saa xaa' tikaka'. Ti' jaan' ndii, chi'i' ri', te nakaya tu ri' ña savi', te taxa'a' tu ri' a yaka, ndisu Ndiosí xamaní ña'a'. Te ndiaa ya'vi' ya'a ka ndo'ó nuu' Ndiosí te sakan' tikaka' jaan'. ²⁵ Ndo'ó, ne ndi'ni xava'a ndii, küvi ndasasukun xiin' mii' ka ndo' ni ndee iin kondo nda'a'. ²⁶ Te naa' küvi saa ndo' ña kualí kuso'o jaan' ndii, ¿ndichun ndi'ni ndo' xa'a' inga ña'a?

²⁷ Chuun xa'a' ndo' saa xa'nu' ita lirio. Ita jaan' ndii, xachuun' a, te künu' a toto. Ndisu ka'an i xiin' ndo' ña ni ndee rey Salomón ni ni'nu' toto ndatun' va ndee naa ndatun' ita jaan', tee' ndee te vika' xava'a ni nduu' ra. ²⁸ Naa' sakan' xandatun' Ndiosí ita, ña yoo xa'a' ku'u, ña ita' vitin, te tiaan xixí a nuu' ñu'u' ndii, saa ka vi' tu ndo'ó taxi a ña va'a ka nda'a' ndo', tee' ndee sie va iní ndo' xini ña'a' ndo'. ²⁹ Xa'a' a jaan' na kündi'ni ndo' xa'a' ña kuxi ndo' ni ndee xa'a' ña ko'o ndo', sändi'ni xiin' mii' ndo' xa'a' ña jaan'. ³⁰ Kuachi ndii sakuu' ña jaan' xika' nduku' ne nduu' kuenta iin yivi', ndisu ndo'ó ndii, xa xiní yuva' e' Ndiosí ña kuní ña jaan' nuu' ndo'. ³¹ Ndee

chaa' k̄a nd̄uku' ndo' ñ̄a k̄a'ndīa chuun' Ndiosí nimá ndo', te tax̄i tu a s̄akuu' ñ̄a jaan' nda'a' ndo'.

Ka'án Jesús xa'a' ñ̄a k̄aya e' ñ̄a vika' e' ndivi'

(Mt. 6:19-21)

³² Kuän yi'vi ndo' tee' ndee k̄ōo' kua'a' ndo', mbee m̄ii' i, sakan' ñ̄a yuva' e' Ndiosí ndii, va'a kuni a, te tax̄i a ñ̄a k̄a'ndīa chuun' ndo' xiin' a. ³³ Xīko' ndo' ñ̄a kumi' ndo', te tax̄i ndo' xu'un' a nda'a' ne kuni a nuu', tax̄a'a ndo' ñ̄a vika' ndo' ndivi' mii' k̄ōo' kivi' kuyata' a, ni ndee k̄ōo' kivi' tu ndi'i a, ni ndee k̄uvi' ki'vi' tu te kui'na' te na'in ra a, ni ndee kuxi k̄uvi' satívi' ñ̄a'a'. ³⁴ Kuachi ndii mii' yoo ñ̄a vika' ndo' jaan' yoo tu nimá ndo' —ni kachi a.

**Ka'án Jesús ñ̄a kuni a kunduu e'
ndee naa ne xika' nuu ne yoo tu'va**

³⁵ Te ni ka'an tu Jesús ndii:

—Koo tu'va va ndo' sakuu' ichi', kotijn kutu' toko' ndo', kotuun na tuún tu kāa tuún nuu' ndo'. ³⁶ Kunduu ndo' ndee naa ne xika' nuu', ne ndiatu' xto'o n̄ia kii' nandiko' ra kii' ndi'i ñ̄a tunda'a', sakan' te kii' xaa te jaan', te sakaxan' ra yi'e' ndii, achi va n̄unia' n̄ia yi'e' jaan' nuu' ra. ³⁷ Va'a va kiee ne xika' nuu' jaan' kii' kuni xto'o n̄ia ñ̄a ndiatu' tu'va ñ̄a'a' n̄ia kii' nandiko' ra. Ñ̄a ndaku ka'án i xiin' ndo' ndii, satín kutu' ra toko' ra, te tandiee ra ne jaan' nuu' mesa, te tax̄i ra ñ̄a kuxi n̄ia. ³⁸ Tee' ndee nandiko' ra xa kuyatin' tondia na ñ̄uu, uun kuaxi kitú', te kuni ra ndiee' tu'va ne xika' nuu' jaan' ndiatu' ñ̄a'a' n̄ia ndii, va'a va kiee n̄ia. ³⁹ Ndisu kuni a kundani ndo' ñ̄a yo'o', naa' xiní iin te xiin' vi'e ndee hora ki'vi iin te kui'na' vi'e ra ndii, koo tu'va ra te tax̄i ra sakui'na' te jaan' ñ̄a kumi' ra. ⁴⁰ Sakan' tu ndo'ó ndii, koo tu'va ndo', sakan' ñ̄a xiní ndo' amāa nandiko' yu'u, ñ̄a nduu' tu te yivi' —ni kachi a.

Yo'o' sania'á Jesús sāa xaa' uvi ta'an te xika' nuu'

(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' Jesús ndii:

—Tákuie, ¿ñ̄aá ka'án un' ñ̄a ka'án ndīaa jaan' nuu' ndu'u kuiti', uun ñ̄aá ka'án tu un' ñ̄a jaan' nuu' sakuu' ne yivi'? —ni kachi ra.

⁴² Sakan' te ni ka'an xto'o e' xiin' ra ndii:

—Naa' yoo iin te xika' nuu', te xachuun' ndaku, te kuu' kaxi' tu ra ndii, te jaan' sakuiso' chuun' xto'o ra, te ka'ndīa chuun' ra nuu' inga te xachuun' nuu' xto'o ra jaan', te tax̄i ra ñ̄a kuxi te jaan' sava

nĭ hora ña kuní a. ⁴³Va'a va ketā te ndiso' chuun' jaan' naa' kij' nandiko' xto'o ra jaan', te kunĭ ra ña xaa' te jaan' chuun jaan'. ⁴⁴Ña ndaku ka'án ĭ xiin' ndo' ndii, taxi xto'o jaan' ña ka'ndia chuun' te jaan' nuu' sakuu' ña kumi' ra. ⁴⁵Ndisu naa' ka'an te ndiso' chuun' jaan' xiin' nimá ra ndii: “Kuū kuachĭ va xto'o e' te nandiko' a”, kachi ra, sakan' te xa'a' ra kutun' ra inga ne xika' nuu' nuu' xto'o jaan', ña'a' xiin' tiaa, te xa'a' ra kuxĭ saka ra, te ko'o ndii' ra ndee xinĭ ra, ⁴⁶te nandiko' xto'o jaan' kivi' ña kōo' a naá nimá ra xiin' hora ña xinĭ ra, te sando'o' u'vi xava'a ña'a' xto'o jaan', te sko'ni' ña'a' a mii' ñu'u' inga ne xachuun' ndaku. ⁴⁷Te ne xika' nuu', ne xinĭ ndee ña kunĭ xto'o nĭa, ndisu sätu'va xiin' mĭi' nĭa, te xaa' tu nĭa ña kunĭ xto'o nĭa ndii, kaxĭ' kua'a' xava'a nĭa. ⁴⁸Ndisu ne xika' nuu', ne xinĭ ndee ña kunĭ xto'o nĭa, te nĭ xaa nĭa ña vä'a ndii, sie kaxĭ' nĭa. Kuachĭ ndii, yoo ka nĭ natĭin kua'a' chuun ka'nu' nda'a' Ndiosĭ ndii, xa'a' kua'a' ña'a' nakan a kuenta nuu' nĭa. Te yoo ka nĭ kuĭni kua'a' a nĭ xinĭ a ndii, xa'a' kua'a' ka ña'a' nakan a kuenta nuu' nĭa.

Nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' Jesús

(Mt. 10:34-36; Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁴⁹Nĭ xaa ĭ te sandatin ĭ ñu'u ĭin yivi', te saa ka vĭ' kunĭ nimá ĭ ña xa xixĭ a. ⁵⁰Ndisu kunĭ a ña kundō'o ĭ ĭin tundo'o' chie va, te kuvĭ ĭ, te ndo'o' va nimá ĭ ndee xinu tundo'o' jaan'. ⁵¹¿Ñáá xanini ndo'ó ña nĭ xaa ĭ te natandĕe mani' ĭ ne yivi' ĭin yivi'? Ka'án ĭ xiin' ndo' ña süu' sakan' nduu' a. Süu' jaan' ndii nĭ xaa ĭ te nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' ĭ. ⁵²Kuachĭ ndii, ndee vitĭn, te ndee nuu' ku'un e' ndii, ĭin xaan' mii' ndĕe' u'un ta'an ne yivi' ndii, nata'vi' ta'an' nĭa, sakan' ña unĭ ta'an nĭa kunduu kuenta ĭ, te uvĭ ta'an nĭa kasi'e kunĭ ne jaan'. Uun kunduu uvĭ ta'an nĭa kuenta ĭ, te unĭ ta'an nĭa kasi'e kunĭ ne jaan'. ⁵³Sakan' ña yuva' ndii, nata'vi' ta'an' ra xiin' tiaa si'e ra, te tiaa si'e ndii, nata'vi' ta'an' ra xiin' yuva' ra. Te ña' nduu' si'i' ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' ña'a' si'e a', te ña'a' si'e ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' si'i' a'. Te ña' tišo ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' xanu a', te ña xanu ndii, nata'vi' ta'an' a' xiin' tišo a' —nĭ kachi a.

⁵⁴Te nĭ ka'an ka Jesús xiin' ne yivi' kua'a' va jaan' ndii:

—Kiĭ' xito' ndo' nuta' viko' mii' ketá ñu'u ndii, ka'án ndo' ña kuun savi', te kuun' xna'a ra'. ⁵⁵Te kij' xika' tachi' ña kuaxĭ su'ma' ĭin yivi' ndii, ka'án ndo' ña kuu ĭ'ni' va, te kuu' i'ni' xna'a. ⁵⁶Ndo'ó, ne xasuvi' xiin' mĭi' ndii, kundani' ndo' saa xachuun' ndivi' xiin' ña xka'ndía nuu' ñu'u' ĭin yivi'. Ndisu ndichun na chüun xa'a' ndo' ndee ña xka'ndía yo'o' kivi' vitĭn xaa' yu'u.

Ka'án Jesús ña ñakoo e' ña mani' xiin' ne xika' kuachi xiin' e'

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ ¿Saa tu küvi saa kuenta mii' ndo', te nakuni ndo' ndee ña nduu' ña ndaku? ⁵⁸ Kii' chindu'u' iin ne yivi' kuachi xa'a' ndo', te kua'an ndo' xiin' nia vi'e kuachi ndii, saa ndo' ña nduxa' te ñakoo ndo' ña mani' xiin' ne jaan' kii' kua'an ndo' ichi', saa' iin kii' kañuu nia ndo'ó, te ku'un ndiakā nia ndo'ó ndee nuu' te xa'nú kuachi, te te jaan' ku'un ndiakā ndo'ó nda'a' te xiin', te te xiin' jaan' taan' ndo'ó ndee vi'e kaā. ⁵⁹ Te ka'án i xiin' ndo' ña kōo' kivi' keta ndo' ikan' ndee nacha'vi ndo' sakuu' ña kuní a cha'vi ndo' —ni kachi a.

Kuní a nama e' nimá e' nuu' Ndiosí

13 Te kii' sakan' ndii, ni xaa ndia'vi' ne yivi' ndatu'un' nia nuu' Jesús xa'a' ña ni nasaka' Pilato ní' ndia'vi' te Galilea, xiin' ní' kiti' ña ni nasoko' ra nuu' Ndiosí. ² Sakan' te ni ka'an a xiin' nia ndii:

—¿Ñáá xanini ndo'ó ña kua'a' ka kuachi ndiso' te Galilea jaan' te sakan' inga te ñuu ra na ni ndo'o ra sakan'? ³ Ka'án i xiin' ndo' ña süu' sakan' nduu' a. Nii' sakan' kundo'o tu ndo'ó naa' nāma ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña xaa' ndo'. ⁴ Naka'an' ndo' xa'a' ne xa'un uni ta'an, ne ni xi'i kii' ni nduva vi'e sukun ña nani' Siloé. ¿Ñáá xanini ndo'ó ña kua'a' ka kuachi ndiso' ne jaan' te sakan' inga ne ñuu Jerusalén? ⁵ Ka'án i xiin' ndo' ña süu' sakan' nduu' a. Nii' sakan' kundo'o tu ndo'ó naa' nāma ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña xaa' ndo' —ni kachi a.

Sania'á Jesús xa'a' iin tun' higo, tun' kōo' nduu' kuun' nda'a'

⁶ Sakan' te ni ka'an Jesús iin ña ka'án ndiaa ndii:

—Iin te yivi' ndii, kumi' ra iin tun' higuera iin xaan' mii' ni nachi'i ra yo'o' uva. Te ni xa'an ra xito' ra naa' yoo nduu' nda'a' nu'. Ndisu kōo' a iin'. ⁷ Sakan' te ni ka'an ra xiin' te xito' yo'o' uva jaan' ndii: “Koto un', xa uni kuiya kuaxi i koto i naa' iin' nduu' nda'a' tun' higuera yo'o', ndisu kōo' a iin' nda'a' nu'. Ndee chaa' ka ka'ndia un' nu', te kāsī saka nu' nuu' ñu'u' i”, ni kachi ra. ⁸ Sakan' te ni ka'an te xito' yo'o' uva jaan' ndii: “Táku'e, taxī un' na ndoo ka nu' ndee kuiya vitin, te katia i saa xinunduu xa'a' nu', te taan' i mi'in' te'i. ⁹ Te naa' kuun ndoko' nda'a' nu' kuiya ki'in ndii, va'a. Ndisu naa' kōo' a kuun ndii, ka'ndia i nu'”, ni kachi te jaan' —ni kachi Jesús.

So'ŋ ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin ña'a' ña' ni kutoso

¹⁰ Unta' iin kivi' sábadŋ, ña xinañdiee' ne yivi' ndii, sania'á Jesús ne yivi' tixin iin vi'e mii' nakayá ña. ¹¹ Te ikan' ka'ni iin ña'a', ña' xa kua'an xa'un uni ta'an kuiya ña kuni kuvj a' xaa' iin ña ndiva'a. Ña' jaan' ndii, ni kutoso va a', te ndee sie kuvj ndunda'ku a'. ¹² Kii' ni xini ña'a' Jesús ndii, ni kana ña'a' a, te ni ka'an a xiin' a' ndii:

—Nakui'e, xa ni sejn' un' nuu' kui'e ña ndo'o' un' —ni kachi a.

¹³ Sakan' te ni tandiee a nda'a' a xata' a', te xaka'an e', te ni ndunda'ku a', te ni xaka'nu' a' Ndiosí. ¹⁴ Ndisu te xa'ndia chuun' xa'a' vi'e jaan' ndii, xi'é va ra xa'a' a ña ni sanda'a Jesús ña'a' jaan' kivi' sábadŋ, ña xinañdiee' ne yivi' jaan'. Te ni ka'an ra xiin' ne yivi' ndii:

—Yoo inu ta'an kivi' ña xachuun' e'. Kivi' jaan' kixin ndo' te sanda'a te kaa' ndo'ó, te kixin ndo' kivi' sábadŋ, ña xinañdiee' e' —ni kachi ra.

¹⁵ Sakan' te ni ka'an xto'o e' xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te xasuvi' xiin' mii', i'in ndo' ndaxin' sindiki' sana ndo', uun mburru sana ndo' kivi' sábadŋ, ña xinañdiee' e', mii' ita' ri' xaxi' ri' ña'a, te kua'an ndo' xiin' ri' te ko'o ri' tikui. ¹⁶ Te ña'a' yo'o' ndii, sjani' xika' Abraham nduu' a', te xa kua'an xa'un uni kuiya tiin' ña'a' kui'e yo'o' xaa' ña ndiva'a. Sakan' na kuii' va'a nduu' a ña ndaxin' a' nuu' kui'e ña ndo'o' a' kivi' sábadŋ, ña xinañdiee' e', te nda'a a' —ni kachi a.

¹⁷ Kii' ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni saka'an' a sakuu' ne xtani ña xaa' a. Te sakuu' ne yivi' kua'a' ya'a jaan' ndii, va'a ya'a kuni nimá ña xa'a' sakuu' chuun ka'nu' ndatun' koo' chukuu' ña ni xaa a.

**Yo'o' ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa
xa'a' ndikin' ma'á ña nani' mostaza**

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Te ni ka'an tu Jesús ndii:

—¿Ndee ña nakuitá xiin' ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi', uun ndee ña xiin' va'a ka nakata e', te kuvj kundanj ndo' a? ¹⁹ Ña xa'ndia chuun' a jaan' ndii, nduu' a ndee naa ndikin' mostaza, ña ni ki'in iin te yivi', te ni chi'i ra a mii' xika' ra. Te kii' ni xa'nu a jaan' ndii, ni kuu chie ka itun' a. Te ndee saa, ti' ta'nu' ndivi', kuvj kundiee kati nda'a' nu' —ni kachi a.

Ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' yuchi levadura

(Mt. 13:33)

²⁰ Nĩ ka'an tu a ndii:

—¿Ndee ña nakata i xiin' ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' te kundani ndo' a? ²¹ Nduu' a ndee naa yuchi' levadura kii' ki'in' iin ña'a' a, te nasaka' a xiin' uní ta'an yaxin' yuchi' harina, te saki'ví pachi a sakuu' ixan' —nĩ kachi a.

Sania'á Jesús ña kuní a sandiee' e' te ndi'vi e' yi'e' tein' kuenta ndivi'

(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Kij' kua'an Jesús ichi' ñuu Jerusalén ndii, sania'á a tu'un Ndiosí i'in ñuu xiin' nda'a' a ña ñu'u' yu'u' ichi' jaan' mii' xka'ndía a kua'an a. ²³ Te iin ne yivi' nĩ ndatu'un' ña'a' ndii:

—Tákui'e, ¿ñaá ndia'vi' kuiti' ne yivi' kakú nuu' kuachi nia? —nĩ kachi nia xiin' Jesús.

Sakan' te nĩ ka'an a xiin' ne yivi' ndii:

²⁴ —Sandiee' va ndo'ó, te ko'ni ndo' yi'e' tein', sakan' ña ka'án i xiin' ndo' ña kua'a' va ne yivi' nanduku' saa saa nia, te ndi'vi nia yi'e' tein' jaan', ndisu küvi xka'ndia nia. ²⁵ Kij' sakan' ndii, ndondichi te xiin' vi'e, te ndasi kutu' ra yi'e' jaan' nuu' ndo'. Sakan' te ndo'ó, ne ita' ki'e ndii, sakaxan' ndo' vitu' yi'e' te ka'an ndo' xiin' ra ndii: “Tákui'e, tákui'e, saa va un' ña va'a te nunia' un' yi'e' nuu' ndu”, kachi ndo'. Te ka'an te jaan' xiin' ndo' ndii: “Xíní i yoo nduu' ndo'ó”, kachi ra. ²⁶ Sakan' te xa'a' ka'an ndo' ndii: “Nĩ xixi ndu, te nĩ xijí ndu xiin' un', te nĩ sania'á un' ndu'u' ya'ya mii' ndiee' ndu”, kachi ndo'. ²⁷ Ndisu ka'an nĩ tukuu te xiin' vi'e jaan' xiin' ndo' ndii: “Xa ka'án i xiin' ndo' ña xíní i yoo nduu' ndo'. Kuan sakuu' ndo'ó, ne xaa' ña nia'a”, kachi ra. ²⁸ Te ikan' kuaku u'vi ndo', te ke'i vi' nakaxi' nu'u ndo' kii' kuní ndo' Abraham xiin' Isaac xiin' Jacob xiin' sakuu' te nĩ ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndiee' ra mii' xa'ndia chuun' a, te kii' kuní tu ndo' ña ndo'ó ndii, ki'e nĩ ndoo ndo'. ²⁹ Sakan' ña kixin kua'a' ne kije mii' keta' ñu'u, xiin' mii' keta' ñu'u, xiin' su'ma' iin yivi', xiin' xini' iin yivi', te kundiee nia nuu' mesa, te kuxi nia mii' xa'ndia chuun' Ndiosí. ³⁰ Sava ne nduu' ne nuu' vitin ndii, ne so'o' ndi'i' kunduu nia kii' sakan'. Te sava ne nduu' ne so'o' ndi'i' vitin ndii, ne nuu' kunduu nia kii' sakan' —nĩ kachi a.

Xaku' Jesús xa'a' ñuu Jerusalén

(Mt. 23:37-39)

³¹ Xa kivi' sakan' ni ndekuie ndia'vi' te fariseo, te ni ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Kua'an keta yo'o' te ku'un un', sakan' ña kuni ka'ni' Herodes yo'ó —ni kachi ra.

³² Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' te ka'an ndo' xiin' ingui jaan' ña vitin xiin' tiaan ndii, tava' i ña ndiva'a nimá ne yivi', te sanda'a i ne kuni kuvi, te kivi' ña uní saxinu i chuun nuu' i. ³³ Ndisu vitin, tiaan, xiin' isa ndii, kuni a ña kua'an na kua'an i ichi' ña kua'an ñuu Jerusalén, sakan' ña xata'an ña kuvi iin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí inga ñuu, ña ndiu' ñuu Jerusalén. ³⁴ Ndo'ó kua'a, ndo'ó kua'a, ne ndiee' ñuu Jerusalén, ne xa'ni' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te kuun' yuu' ndo' te tianu' a nuu' ndo' ndee kuvi ra. Ki'in' va ichi' ni kuni i ndasaiin i ndo'ó ndee naa xaa' iin nduxi' ña ndasaiin' ri' nduxi' kual' si'e ri' tixin ndixin ri', ndisu ni xiin' ndo'. ³⁵ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, nduxin ñuu ndo', te ka'an tu i xiin' ndo' ña küni ka ndo' yu'u ndee xaa kivi' ña ka'an ndo' xa'a' i ndii: “Sañu'u' va xto'o e' Ndiosí ña kuaxi kuenta a”, kachi ndo' —ni kachi Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te kumi' kuiñu kui'e

14 Unta' iin kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' ndii, iin te fariseo, te xa'ndia chuun' ndii, ni xaka ra Jesús te kun kuxi a vi'e ra. Te savá tukú ra ndiee' ikan' xito' maña ra Jesús. ² Te nuu' a jaan' ni yoo iin te yivi', te kumi' kuiñu kui'e. ³ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí xiin' te fariseo ndii:

—¿Ñáá va'a nduu' a nuu' tu'un ndei' Ndiosí ña sanda'a e' ne kuni kuvi kivi' sábado, ña xinandiee' e'? —ni kachi a.

⁴ Ndisu ni nakuiin ra, sakan' te ni tondia nda'a' a te kuni kuvi jaan', te ni sanda'a ña'a' a, te ni ndei' ña'a' a. ⁵ Te ni ka'an a xiin' te yivi' jaan' ndii:

—Naa' sakan' te iin ndo'ó ni nama iin mburru, uun iin sindiki' sana ndo' iin pozo kivi' sábado, ña xinandiee' e' ndii, ¿ñáá xtä'ni' ki'i' ndo' ri'? —ni kachi a.

⁶ Te köo' a ni kuvi nakuiin ra nuu' a.

So'ŋ ni ka'an Jesús saa e' kij' kua'an e' mii' yoo iin viko'

⁷Te kij' xito' Jesús saa nakaxin ne yivi', ne ni xaa viko' jaan', tei tun' kuu' nuu' mii' kundiee nia, te ni ka'an xiin' nia iin na ka'an ndiaa ndii:

⁸—Kij' tatu iin ne yivi' ndo'ó iin viko' na tunda'á ndii, kundiee ndo' nuu' tei tun' kuu' nuu', saa' iin kij' ni tatu nia iin te ka'nu' ka te sakan' ndo'ó, ⁹te kij' xaa' te jaan' ndii, kixin te ni tatu ndo'ó jaan', te ka'an ra xiin' ndo' ndii: “Taxi tei naa' kundu'u' te yo'ŋ”, kachi ra. Te sakan' kuchani ndo', te kun kundu'u' ndo' nuu' tei nda'vi so'ŋ. ¹⁰Ndisu kij' tatu ne yivi' ndo'ó viko' jaan' ndii, va'a ka kundu'u' ndo' nuu' iin tei nda'vi so'ŋ, sakan' te kij' kixin te ni tatu ndo'ó ndii, ka'an ra xiin' ndo' ndii: “Chee kua'a, xka'ndia un', te kundu'u' un' tei kuu' nuu' kaa'”, kachi ra. Te sakan' natiin ndo' na tiin' ka'nu' nuu' sakuu' ne yivi', ne ndiee' jaan'. ¹¹Sakan' na yoo ka xachie xiin' mii' ndii, sanuu' na'a' Ndiosí. Te yoo ka sanuu' xiin' mii' ndii, sachie na'a' a —ni kachi a.

¹²Sakan' te ni ka'an tu Jesús xiin' te fariseo, te ni tatu na'a' jaan' ndii:

—Kij' kasa'a un' viko', te taxi un' na xaxi' iin ke'in', uun xakuaa' ndii, tatu un' ne xini ta'an' xiin' un', ni ndee nani un', ni ndee ne iin kuu' xiin' un', ni ndee ne vika', ne ndiee' yatın vi'e un', saa' iin kij' tatu tu ne jaan' yo'ó te kuxi un', te xa na jaan' kuiti' kunduu ya'vi un'. ¹³Ndisu kij' kasa'a un' iin viko' vi'e un' ndii, kana un' ne nda'vi kuu', xiin' ne kui'e nda'a' uun xa'a', xiin' ne küvi kaka, xiin' ne kui'e nduchi' nuu' kuiti', ¹⁴te xiin' na jaan' sañu'u' Ndiosí yo'ó, sakan' na ne jaan' ndii, küvi tatu nia yo'ó te kuxi un' vi'e nia, ndisu yo'ó ndii, natiin un' iin na va'a nda'a' Ndiosí kij' natiaaku ne yoo ndaku nimá nuu' a —ni kachi a.

**Yo'o' ka'an Jesús xa'a' te ni tatu
kua'a' ne yivi', ne ku'un viko' vi'e ra**

(Mt. 22:1-10)

¹⁵Kij' ni xini so'ŋ iin te ndu'u' ikan' na jaan' te ni ka'an ra ndii:

—Sañu'u' va Ndiosí yoo ka kuxi viko' ndivi' mii' xa'ndia chuun' a —ni kachi ra.

¹⁶Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Iin te yivi' ndii, ni ka'an tuni ra na sava'a ra kua'a' va na xaxi' xa'a' xakuaa', te kua'a' va ne yivi' ni tatu ra. ¹⁷Te kij' xa yoo' tu'va na xaxi' xakuaa' ndii, ni ti'vi' ra te xika' nuu' nuu' ra, te ka'an ra xiin' ne jaan' ndii: “To'ŋ ndo', sakan' na xa yoo tu'va sakuu' a”, ni kachi ra. ¹⁸Ndisu sakuu' nia ni xa'a' xikan' na ka'nu' ini nuu' te

jaan'. Ne nuu' ni ka'an ndii: "Sakan' ni sata' i iin ñu'u', te ña jaan' kuni kun koto i. Saa un' ña va'a, te koo ka'nu' ini un' xa'a' i", ni kachi ña. ¹⁹Te inga ña ni ka'an ndii: "Ni sata' i u'un na'a toro, te ti' jaan' kun koto i saa xachuun' ri'. Saa un' ña va'a, te koo ka'nu' ini un' xa'a' i", ni kachi ña. ²⁰Te inga ña ni ka'an ndii: "Sakan' ni tunda'a' i, sakan' na küvi ku'un i", ni kachi ña. ²¹Ni nandiko' te xika' nuu' jaan', te ni ka'an ra sakuu' ña jaan' xiin' xto'o ra. Te ni nasaa' te xiin' vi'e jaan', te ni ka'an ra xiin' te xika' nuu' nuu' ra jaan' ndii: "Kua'an kii' sakuu' ya'ya ka'nu' xiin' ya'ya tein', te naka un' ne nda'vi kuu', xiin' ne kui'e nda'a', xiin' ne kui'e xa'a', xiin' ne kui'e nduchi' nuu'." ²²Kii' ndi'i ni saxinu ra ña ni ka'an xto'o ra jaan', te ni ka'an ra ndii: "Táku'e, xa ni saxinu i saa ni ka'an un' xiin' i, ndisu ndoó ndoso' ka mii' kundíee ne yivi'", ni kachi ra. ²³Sakan' te ni ka'an xto'o jaan' xiin' ra ndii: "Kua'an ichi' ka'nu' xiin' ichi' ku'u, te ka'an ndíee' un' xiin' ne yivi' na kixin ña, te kutu' vi'e i. ²⁴Kuachi ndii ka'an i xiin' ndo' ña ndee iin ne yivi', ne ni tatu nuu' i jaan' ndii, táxi i kuxi ña viko' vi'e i, ndo'", ni kachi xto'o jaan' —ni kachi Jesús.

Ka'an Jesús ndee ña kuní a saa e', te kundikun e' ichi' a

(Mt. 10:37-38)

²⁵Kua'a' va ne yivi' kua'an xiin' Jesús, te ni nandiko' kui'n a, te ni ka'an a xiin' ña ndii:

²⁶—Naa' kuni kundikun yoo ka ichi' yu'u, te kundani ya'a ka ña yuva' ña, xiin' si'i' ña, xiin' ña' si'i' ra, xiin' si'e ña, xiin' ñani ra, xiin' tiaa ta'an' ña, xiin' ña'a' ta'an' ña, xiin' ndee kivi' ñuu mii' ña te sakan' yu'u ndii, küvi kunduu ña ne ndikún ichi' i. ²⁷Yoo ka küni kundoo' ndee naa kundoo' yu'u nuu' krusín, te kundikun ña yu'u ndii, küvi kunduu ña ne ndikún ichi' i. ²⁸Saa e' kuenta ña kuni kasa'a iin ndo'ó iin vi'e sukun. ¿Ñáá süu' xi'na kundu'u' ndo', te natava' ndo' kuenta saa kuu' xu'un' kuní a ka'ni' ndo' te xinu vi'e jaan'? ²⁹Naa' saa ndo' sakan', te xa'a' ndo' sakanía' ndo' xa'a' vi'e jaan', te küvi saxinú ndo' a ndii, xa'a' ne yivi' sandi'i ña xiin' ndo' ³⁰ka'an ña ndii: "¡Jan'! Te kaa' ndii, sie ni xanini ra, sakan' ña ni xa'a' ra xa'a' ra vi'e, te ni küvi saxinu ra a", kachi ña.

³¹'Uun saa e' kuenta ndii, yoo iin rey, te kumi' ra uxí mií kuiti' te xín'. Te kuní a ña kunta'an' ra xiin' tuku rey. Ndisu inga rey ndii, kumi' ra oko mií te xín'. Naa' sakan' nduu' a ndii, ña nuu' ndii, kuní a kundu'u' te kumi' uxí mií te xín' jaan', te natava' ra kuenta naa' küvi kanando ra te kumi' oko mií te xín' jaan'. ³²Te naa' natava' ra kuenta ña küvi kanando ña'a' ra ndii, sakan' te tianu' ra iin ti'vi te yivi' te nakan ra ña mani' nuu' tuku rey jaan'

kij' ndee xika' kuaxi te jaan'. ³³Sakan' na kuii' yoo ka küni nakoo sakuu' ña kumi' nia ndii, küvi kunduu nia ne ndikún ichi' i.

Sania'á Jesús ña vā'a ka iin' kij' tívi' a

(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴Iin' ndii, ña va'a nduu' a, ndisu naa' ndi'i' ña u'va a ndii, koo' a küvi saa e' te nanduu u'va a. ³⁵Ni ndee vā'a ka a kunduu tatān' ña nasaka xiin' ñu'u', ni ndee vā'a tu a ko'ni e' nuu' si'vi' te ka'ni' a xiko xa'an, ndee ña kuitia kuiti' nduu' a. Ndo'ó, ne xini so'o ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ni ka'an i —ni kachi Jesús.

Ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' iin mbee ti' ni xita i'nu

(Mt. 18:10-14)

15 Kij' sania'á Jesús iin' a ndii, kua'a' va te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma xiin' kua'a' tu ne ká'an va'a ne yivi' xa'a' ni ndekuie nuu' a te küni so'o tu ña'a' nia. ²Sakan' te ni xa'a' ka'an kui'e te fariseo xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí xa'a' Jesús ndii:

—Te xini ta'an' xiin' ne xaa' kuachi nduu' te kaa', te ndee xixi' ra xiin' nia —ni kachi ra.

³Sakan' te ni ka'an Jesús ña ka'an ndiaa yo'o' nuu' ra ndii:

⁴—Naa' sakan' te kumi' iin ndo'ó ciento mbee, te ni xita iin ri' ndii, ¿ñáá nakoo ndo' ti' kumi' xiko xa'un kumi' jaan', te ku'un nanduku' ndo' ti' ni xita jaan' ndee na'in ndo' ri'? ⁵Te kij' na'in ndo' ri' ndii, nakuatia' va nimá ndo', te chindu'u' ndo' ri' soko ndo'. ⁶Te kij' xaa ndo' vi'e ndo' ndii, nakaya ndo' ne xini ta'an' xiin' ndo', xiin' ne ndiee' yatın, te ka'an ndo' xiin' nia ndii: “Ñia'a ndo' vi'e i te kundiee sii' sakuu' e', sakan' ña xa ni na'in i mbee sana i, ti' ni xita”, kachi ndo'. ⁷Ka'an i xiin' ndo' ña nii' sakan' tu va'a ka kuni sakuu' ña ndiee' ndivi' xa'a' iin ne xaa' kuachi kij' nama' nia nimá nia xa'a' kuachi ña xaa' nia, te sakan' xa'a' kumi' xiko xa'un kumi' ne tuu ña ne ndaku nimá nduu' nia nuu' Ndiosí, te küni a nama nia nimá nia.

Ka'an Jesús iin ña ka'an ndiaa xa'a' iin xu'un' yuu' ña ni xita

⁸Uun saa e' kuenta ndii, iin ña'a' kumi' uxi ta'an xu'un' yuu' plata, te ni xita iin ndaa' a ndii, ¿ñáá nakun' a' iin kaa tuún, te nativi' a' te kaka ndi'i' a' nanduku' a' a kanii' tixın vi'e ndee na'in a' a? ⁹Te kij' na'in a' xu'un' jaan' ndii, nakaya a' ne xini ta'an' xiin' a', xiin' ne ndiee' yatın vi'e a', te ka'an a' xiin' nia ndii: “Ñia'a ndo' vi'e i, te kundiee sii' sakuu' e', sakan' ña xa ni na'in i xu'un' i ña ni xita”, kachi a'. ¹⁰Ka'an i xiin' ndo' ña iin sakan' tu va'a kuni ángele,

ñā xika' nuu' nuu' Ndiosí, xa'a' iin ne xaa' kuachí kii' nama' nia
nimá nia —ni kachi a.

**Ka'án Jesús iin ñā ka'án ndiaa xa'a' iin yuva', te ni
xita iin tiaa si'e, te ni nandiko' ra**

¹¹ Te ni ka'an tu a ndii:

—Iin te yivi' ndii, ni yoo uvi' ta'an tiaa si'e ra. ¹² Te ni ka'an te xanuu' xiin' yuva' ra ndii: “Tataa, taxi un' nda'a' i ñā xata'an ndoo nda'a' i xa'a' a ñā nduu' i si'e un'”, ni kachi ra. Sakan' te ni taxi yuva' ra ñā xata'an natiiin ra.

¹³ 'Ndia'vi' kivi' ni xka'ndia, te ni xiko' ra sakuu' ñā'a ñā ni taxi yuva' ra nda'a' ra, te ni keṭa ra kua'an ra iin ñuu xika' va. Te ikan' ni xa'ni' saka ndoo ra xu'un' ra xika' sii' ra. ¹⁴ Te kii' ni sandi'i' ndoo ra xu'un' jaan' ndii, sakan' te ni xaa iin soko chie va ñuu jaan', te ni xa'a' kuní ñā kutiaku ra. ¹⁵ Sakan' te ni xan nduku' ra chuun nuu' iin te ñuu jaan'. Te ni ti'vi' ñā'a' te jaan' ñā koto ra kiní sana ra mii' ñu'u' ri' xa'a' ku'u. ¹⁶ Te yoo vi' kaa' nimá ra kuni kaxi' ra soo' na'nu' ñā xaxi' kiní jaan', ndisu ndee iin ne yivi' ni taxi ñā kaxi' ra a.

¹⁷ 'Ndisu kii' ni nakunaa kaxi' nimá ra, te ni ka'an ra xiin' nimá ra ndii: “Xa kua'a' te tatú xachuun' mii' xika' yuva' e', te sakuu' te jaan' ndii, yoo kua'a' ñā xaxi' ra ndee ndoó ndoso' vi' a, te yoo' vitin ndii, xa yoo e' kuvi' e' soko. ¹⁸ Nandiko' e' nuu' yuva' e', te ka'an e' xiin' a ndii: Tataa, ni xaa i kuachí nuu' Ndiosí xiin' nuu' yo'ó. ¹⁹ Sakan' na kuii' xata'an ka ka'an un' ñā si'e un' nduu' i. Saa un' xiin' i ndee naa iin te tatú kuiti' un'. Ñā jaan' ka'an e' xiin' yuva' e' kii' nandiko' e' nuu' a”, ni kachi ra xiin' nimá ra.

²⁰ 'Sakan' te ni ki'in ra ichi', te kuan nu'u ra nuu' yuva' ra. Te kii' xika' ka kuaxi ra, te ni xini ñā'a' yuva' ra, ikan' te ni kuvita ini yuva' ra jaan' ni xini ñā'a' ra. Te ni ndava ra xan nani'i' ñā'a' ra, te ni numi ñā'a' ra te ni chito ñā'a' ra. ²¹ Ikan' te ni ka'an tiaa si'e ra jaan' xiin' ra ndii: “Tataa, ni xaa i kuachí nuu' Ndiosí xiin' nuu' yo'ó. Sakan' na kuii' xata'an ka ka'an un' ñā si'e un' nduu' i”, ni kachi ra.

²² 'Ndisu ni ka'an yuva' ra jaan' xiin' te xika' nuu' nuu' ra ndii: “Xta'ni' ki'i' ndo' iin toto ñā va'a ka, te taxi ndo' a kui'nu si'e i yo'o', taxi tu ndo' iin kaa xu'un' nda'a' ku'un' nda'a' ra, te taxi tu ndo' ndixan' ki'i' ra. ²³ Te kua'an naka ndo' iin sindiki' xa'an ka, te ka'ni' ndo' ri' kuxi' e', te saka'nu' e'. ²⁴ Sakan' ñā ndee naa ni xi'i' tiaa si'e i kaa' nuu' i, ndisu ni natiaaku ra, ni ndoñu'u' ra nuu' i, ndisu xa ni na'in tukuu ñā'a' i vitin”, ni kachi ra. Sakan' te ni xa'a' sakuu' nia xaka'nu' nia.

²⁵ 'Ndisu si'e ra, te xkua'a' ndii, xa'a' ku'u naá ra xachuun' ra. Te kii' ni nandiko' ra, te ni kuyatin ra vi'e mii' ndu'u' ra ndii, ni xini

so'ŋo rā yaa, tē nī xīnī so'ŋo tū rā ñā taxa'a' ne yivi'. ²⁶ Tē nī kana rā iin tē xika' nuu', tē nī ndatu'un' ña'a' rā ndee ñā yoo ikan'. ²⁷ Tē nī ka'an tē jaan' xiin' rā ndii: “Ñani un' nī nandiko', tē nī ka'an chuun' yuva' un' tē koŋo iin viko' sii', tē nī xa'ni' ndu sindiki' xa'an ka. Sakan' ñā nī nandiko' va'a ñani un' jaan' nuu' yuva' un'”, nī kachi tē jaan'.

²⁸ Ndisu tē xkua'a' jaan' ndii, nī nasaa' va rā, sakan' na nī xiin rā xka'ndia rā vi'e. Sakan' tē nī keta yuva' rā, tē nī ka'an nda'vi rā xiin' rā ñā xka'ndia rā vi'e. ²⁹ Ndisu nī ka'an rā xiin' yuva' rā ndii: “Xini kaxi' un' saa ta'an' kuiya kua'an ñā xika' nuu' i nuu' un', tē kōŋo kivi' ka'an yu'u' i tē saxinú i ñā ka'an un'. Tē ndee iin tixu'u' lulu tia'an taxī un' tē kasa'a i viko' sii' xiin' tē xini ta'an' xiin' i. ³⁰ Ndisu vitin ñā nī xaa si'e un', tē nī xa'ni' saka xu'un' un' xiin' ñā'a' ñā xiko' xiin' mii' ndii, nī xa'ni' un' sindiki' xa'an ka xa'a' tē kaa'”, nī kachi rā.

³¹ Ikan' tē nī ka'an yuva' rā xiin' rā ndii: “Yuva' i, sakuu' kivi' ndu'u' yo'ó xiin' i, tē sakuu' ñā kumi' i ndii, ñā'a' yo'ó nduu' a.

³² Ndisu nī kuni a ñā saka'nu' e' vitin xiin' viko' kaa', tē va'a kuni e'. Sakan' ñā ndee naa nī xi'i tiaa ñani un' kaa' nuu' i, ndisu nī natiaku rā, nī ndoñu'u' rā nuu' i, ndisu xa nī na'in tukuu ñā'a' i vitin”, nī kachi rā —nī kachi Jesús.

Ka'an Jesús iin ñā ka'an ndiaa xa'a' iin tē ndiso' chuun', tē xachuun' ndaku

16 Tē nī ka'an tū Jesús xiin' tē nda'a' xa'a' a ndii:
—Nī yoo iin tē vika'. Tē jaan' ndii, nī kumi' rā iin tē ndiso' chuun' nuu' ñā vika' rā. Unta' ndii, nī ndekuie ne yivi' nuu' tē vika' jaan', tē nī tiin kuachi nia tē jaan' ñā nī xa'ni' saka ndoo rā xu'un' tē vika' jaan'. ² Sakan' tē nī kana ñā'a' tē vika' jaan', tē nī ka'an rā xiin' rā ndii: “¿Ndichun ka'an kinī ne yivi' xa'a' un' xiin' i? Vitin ndii, kunī i ñā nataxi un' kuenta xa'a' sakuu' xu'un' i xiin' ñā'a' i, sakan' ñā kunduū ka un' tē kuiso chuun' nuu' ñā'a' i”, nī kachi rā. ³ Sakan' tē nī ka'an tē jaan' xiin' nimá rā ndii: “Xto'o e' ndii, xta'ni' rā yoo' nuu' chuun yo'o'. ¿Ndee ñā saa e' vitin? Kōŋo ndiee' e', tē saa e' chuun vie, tē kuchani e' kakan e' limuxtan. ⁴ Aan, xa xini e' ndee ñā saa e', tē koŋo ne natiin yoo' vi'e nia kii' xta'ni' xto'o e' yoo' nuu' chuun yo'o'”, nī kachi rā xiin' nimá rā.

⁵ Sakan' tē nī kana rā iin ndaa' iin ndaa' tē ndiso' ika' nuu' xto'o rā. Tē nī ka'an rā xiin' tē nuu' ndii: “¿Saa ndiso' ika' un' xto'o i?”, nī kachi rā. ⁶ Sakan' tē nī ka'an tē jaan' ndii: “Ciento ta'an yoo na'nu' xa'an oliva ndiso' ika' i”, nī kachi rā. Sakan' tē nī ka'an tē ndiso' chuun' jaan' xiin' rā ndii: “Ñā yo'o' nduu' tutu mii' yoso' ñā ndiso'

ika' un', kundu'u' kii', te nama un' un te ka'an a ña ndiso' ika' un' uvi xiko uxi kuiti' a", ni kachi ra. ⁷ Sakan' te ni ka'an ra xiin' inga te ndiso' ika' ndii: "¿Saa ndiso' ika' un' xto'o i?" ni kachi ra. Sakan' te ni ka'an te jaan' ndii: "Ciento kotensio ndikin' trigo ndiso' ika' i", ni kachi ra. Sakan' te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii: "Ña yo'o' nduu' tutu mi' yoso' ña ndiso' ika' un', na'in a, te ke'i un' nuu' a kumi' xiko kotensio kuiti'", ni kachi ra. ⁸ Te ni tiin ka'nu' xto'o jaan' te ndiso' chuun', te xachuun' ndaku jaan', xa'a' a ña ki'i' va kuu' ra xiin' ña ni xaa ra jaan'. Kuachi ndii ki'i' ka kuu' ne nduu' kuenta iin yivi' vitin xiin' ta'an' mi' nia te sakan' ne nduu' kuenta Ndiosí. ⁹ Te ka'an i xiin' ndo' ña xiin' ña vika' kuenta iin yivi' yo'o' ndii, kaya ndo' ne kun' ta'an' xiin' ndo', sakan' te ki' koo' ka ña jaan' kumi' ndo' ndii, natiin Ndiosí ndo'ó, te kundiee ndo' vi'e a ndee ndi'i' ni kivi'.

¹⁰ Yoo ka xachuun' ndaku nuu' chaa' kuiti' ña'a ndii, sachuun' ndaku tu nia nuu' kua'a' ña'a. Te yoo ka xachuun' ndaku nuu' chaa' kuiti' ña'a ndii, sachuun' ndaku tu nia nuu' kua'a' ña'a. ¹¹ Sakan' ña naa' ni xachuun' ndaku ndo' nuu' ña vika', ña nduu' kuenta iin yivi' ndii, ini tu Ndiosí kun' a ndo'ó xiin' ña vika' xna'a ña nduu' kuenta mi' a. ¹² Naa' ni xachuun' ndaku ndo' nuu' ña vika' ña nduu' kuenta inga ne yivi' ndii, taxi a natiin tu ndo' ña xata'an natiin ndo'. ¹³ Te ndee iin ne xika' nuu' ndii, kivi' kaka nuu' nia nuu' uvi ta'an xto'o. Kuachi ndii kundasi' nia iin te jaan', te kundani nia inga ra, uun koto'ni nia yu'u' iin te jaan', te koto'ni nia yu'u' inga ra. Na jaan' na iin kachi kivi' kaka nuu' ndo' nuu' Ndiosí, te kaka nuu' tu ndo' nuu' ña vika' —ni kachi a.

¹⁴ Te fariseo ndii, ni xa'a' kundi'i' ra xiin' Jesús ki' ni xini so'o ra sakuu' ña ni ka'an a jaan', sakan' ña ndioo' ini va ra xu'un'.

¹⁵ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Mji' ndo'ó xakuu' nuu' ne yivi' ña nduu' ndo' te xachuun' ndaku, ndisu Ndiosí ndii, xini a saa iin' nimá ndo'. Sakan' ña ña chindiaa ya'vi' ya'a ne yivi' ndii, ña kini iin' nduu' a nuu' Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' tu'un ndei' Ndiosí

¹⁶ Tu'un ndei' Ndiosí xiin' ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un a jaan' ndii, ni xa'ndia chuun' a nuu' ne yivi' ndee ki' ni tuv' Juan, te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí. Te ndee ki' sakan' ni xa'a' ka'an ndoso' i xa'a' ña kun' a ko'ni ne yivi' nda'a' Ndiosí te ka'ndia chuun' a nimá nia. Te sakuu' nia xanduxa' ndiee' te ko'ni nia ikan'. ¹⁷ Ndisu vixi ka nduu' a ña ndoñu'u' iin chiin' tu'un ndei' Ndiosí te sakan' ña ndoñu'u' ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi'.

Yo'o' ka'án Jesús ña vä'a nata'vi' ta'an' ne yivi', ne xa ni tunda'a'

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸ Yoo ka nata'vi' ta'an' xiin' ña' si'i ra, te tunda'á' ra xiin' tuku ña'a' ndii, xaa' ra kuach'i xiin' ña' jaan' nuu' Ndiosí, te yoo ka nduu' te tunda'á' xiin' ña'a' jaan' ndii, xaa' tu ra kuach'i xiin' ña' jaan' nuu' Ndiosí.

Sania'á Jesús xa'a' iin te vika' xiin' iin te nda'vi kuu' nani' Lázaro

¹⁹ Ni yoo iin te vika', te ni ni'nu ra mii' ndi'i' toto kua'a ndukun' va'a koo' chukuu', xiin' toto ya'vi va, te saa kivi' xaka'nu' ra xaxi' ra mii' ndi'i' ña xaxi' ña ya'vi koo' chukuu'. ²⁰ Te ni yoo tu iin te nda'vi kuu' nani' Lázaro. Te jaan' ndii, kanii' iin' ra te'í, te ndu'u' ndiaa ra yi'e te vika' jaan'. ²¹ Te ni xikan va nimá ra kaxi' ra xi'e ña koyó tixin mesa te vika' jaan'. Te ndee naya' kuaxi, te ñundiaa' ri' iin ra mii' te'í.

²² Ni xaa iin kivi' ña ni xi'i te nda'vi kuu' jaan', te ni kixin ángele, te ni na'in ña'a' a, te ni chindu'u' ña'a' a xiin' Abraham. Te ni xi'i tu te vika' jaan', te ni nataan' ña'a' ne yivi'. ²³ Te ndee ñuu ndii mii' naá ra tundo'o' ni ndoni'i' ra nuu' ra, te ni xini ra ndee xika' ndu'u' Abraham, te ndu'u' tu Lázaro xiin' ra. ²⁴ Sakan' te ni ka'an ti'e' te vika' jaan' ndii: “Tákui'e Abraham, kuvita ini un' xa'a' i, te ka'an chuun' un' xiin' Lázaro, te sachii' ra tee' nuu' nda'a' ra xiin' tikui, te kixin satoó ra ra' nuu' yaa' i, sakan' ña ndo'o' u'vi xava'a i nuu' ñu'u' yo'o'”, ni kachi ra. ²⁵ Ndisu ni ka'an Abraham xiin' ra ndii: “Yuva' i, naqa'an' un' ña ki'i' ni xika un' iin yivi' ndii, ni na'in un' ña va'a, te Lázaro yo'o' ndii, vä'a ni ndo'o' ra. Ndisu vitin ndii, ndu'u' va'a ra yo'o', te yo'ó yoo tundo'o' ñaa'. ²⁶ Te siin' tuku ndii, yoo iin ta'vi' kunu koo' chukuu' tein e', sakan' na kuu' tee' ndee kuni xka'ndia yoo ka ndiee' yo'o' ñaa' ndii, küvi xka'ndia nia, te ni ndee küvi xka'ndia tu ndo'ó mii' ndiee' ndu'u' yo'o'”, ni kachi Abraham. ²⁷ Sakan' te ni ka'an te vika' ndii: “Tákui'e, naa' sakan' ndii, ka'án nda'vi i xiin' un' ña ti'vi' un' Lázaro te ku'un ra vi'e yuva' i. ²⁸ Sakan' ña yoo u'un ta'an ka ñani i, te sakuni' tu'un ra te jaan', te kixin ra mii' yoo tundo'o' yo'o'”, ni kachi ra. ²⁹ Ndisu ni ka'an Abraham ndii: “Te jaan' ndii, kumi' ra tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'i Moisés, xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a. Na chuun xa'a' ra ña ka'án ña jaan'”, ni kachi ra. ³⁰ Ikan' te ni ka'an te vika' jaan' ndii: “Tákui'e Abraham, kändixa' ra xiin' ña jaan' kuiti', ndisu naa' natiaaku iin ne xa ni xi'i, te ku'un nia nuu' ra ndii, nama ra nimá ra xa'a' kuach'i ra”, ni kachi ra. ³¹ Sakan' te ni ka'an Abraham xiin' ra ndii: “Naa' küni kunj so'o' ra tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'i Moisés, xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a ndii, kändixa' tu ra

tee' ndee natjaku iin ne xa ni xi'i, te ku'un nia nuu' ra", ni kachi ra —ni kachi Jesús.

Ka'án Jesús ña iyo va kundo'o ne kaviko' ne xa ini xini ña'a' te saa nia kuachi

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

17 Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii: —Yoo' kua'a' ña kaviko' yoo' te saa e' kuachi, ndisu iyo va kundo'o ne kaviko' ne yivi' te saa nia kuachi jaan'. ²Ndee chaa' ka na satiín ne yivi' iin yuu' molino sukun' ne jaan', te sko'ni' ña'a' nia tixin mini te sakan' ña kunduú nia ne kaviko' ne kuali', ne ini xini yu'u yo'o', te saa nia kuachi. ³Sakan' na kuii' koto xiin' mii' va ndo'. 'Naa' xaa' iin ñani ta'an' ndo' kuachi xiin' ndo' ndii, ku'un ndo', te saki'in' ña'a' ndo' kuento. Te naa' ni nama ra nimá ra ndii, koo ka'nu' ini ndo' xa'a' ra. ⁴Te naa' uxá ta'an ichi' iin ndaa' kivi' saa te jaan' kuachi xiin' ndo'ó, te nandiko' ra uxá ta'an ichi' nuu' ndo' xikán ra ña maní nuu' ndo' ka'án ra ndii: “Koo ka'nu' ini un' xa'a' i” ndii, koo ka'nu' ini ndo' xa'a' ra —ni kachi a.

Xikán te nda'a' xa'a' Jesús ña chindiee' ña'a' a te ini kua'a' ka ra kuni ña'a' ra

⁵Ni ka'an ra xiin' xto'o e' ndii: —Táku'e, chindiee' un' ndu'u te ini kua'a' ka ndu kuni ndu yo'ó —ni kachi ra. ⁶Sakan' te ni ka'an xto'o e' xiin' ra ndii: —Naa' ini ndo' xini ndo' yu'u tee' sie, ndee naa lulu ma'á ndikin' mostaza kuiti' ndii, kuví ka'an chuun' ndo' xiin' tun' tiu'un yo'o' ndii: “Kua'an keta un' xiin' sakuu' tio'o un', te nachí'i xiin' mii' un' tixin tikui mini ka'nu'”, kachi ndo', te kandixa' nu' ña ka'an ndo'.

Sania'á Jesús saa kuni a kuú ne xika' nuu' nuu' Ndiosí

⁷Naa' iin ndo'ó yoo iin te xika' nuu' nuu', te ni nandiko' ra ni xa'an ta'vi' ra ñu'u', uun ni xito ra mbee ndii, ñáá ka'án ndo' xiin' ra ndii: “Xka'ndia te kuxi un' nuu' mesa”? ⁸Süu' ña jaan' ka'án ndo', süu' jaan' ndii ka'an ndo' ndii: “Sava'a un' ña kuxi i, te koo tu'va un' te kaka nuu un' nuu' i ndee ndi'i kuxi i te ko'o i, sakan' vi' te kuví kuxi yo'ó, te ko'o un'”, kachi ndo'. ⁹Te taxí tu ndo' ña chindani te xika' nuu' nuu' ndo' jaan' xa'a' ña ni saxinú ra ña ni ka'an chuun' ndo' xiin' ra saa ra. ¹⁰Te sakan' tu ndo'ó, ki'i ndi'i saxinu ndo' ña ka'án chuun' Ndiosí xiin' ndo' saa ndo' ndii, ka'an ndo' xiin' a ndii:

“Tákuie, te xika' nuu' nuu' kuítì' un' nduu' ndu, sakan' ña ña ni ka'an chuun' xiin' kuítì' ndu ni xaa ndu”, kachì ndo' —ni kachì a.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús uxì ta'an te kumi' kui'e te'i

¹¹ Kii' naá ka Jesús ichi' kua'an a ñuu Jerusalén, te xka'ndíá a nuu' ñu'u' Samaria yatín xa'in' ñu'u' Galilea ndii, ¹² ni xaa a nuu' iin ñuu lulu, te ni kandekeúie uxì ta'an te kumi' kui'e te'i, te ni xikuíta ra ndee ndoso' nuu' a. ¹³ Te ti'e' ni kuaa' ra ka'an ra ndii:

—Tákuie Jesús, kuvita ini un' xa'a' ndu —ni kachì ra.

¹⁴ Te kii' ni xini ña'a' Jesús ndii, ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' nuu' sutu, te koto ndiaa ra ndo'ó —ni kachì a.

Te kii' kua'an ra ndii, ni nda'a ra. ¹⁵ Sakan' te iin te jaan', kii' ni xini ra ña ni nda'a ra ndii, ni nandiko' ra ichi', te xaka'nu' ti'e' ra Ndiosí. ¹⁶ Te ni xaa ra, te ni xikuiin xiti' ra ndee ni katandíee ra nuu' ra ndee nuu' ñu'u' nuu' Jesús taxi' ra ña chindani a. Te jaan' ndii, te Samaria nduu' ra. ¹⁷ Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—¿Náá süu' uxì ta'an kuu' te ni sanda'a i? ¿Mii' kua'an iin ta'an ka ra? ¹⁸ ¿Náá iin ndaa' te tuku' yo'o' kuítì' ni nandiko' te saka'nu' ra Ndiosí? —ni kachì a.

¹⁹ Sakan' te ni ka'an a xiin' te jaan' ndii:

—Ndondichi un', te ku'un un', xa ni nda'a un' xa'a' a ña ini un' xini un' yu'u —ni kachì a.

Ndee ña koq kii' nandiko' Jesús

(Mt. 24:23-28, 36-41)

²⁰ Unta' ndii, ni ndatu'un' te fariseo Jesús amaa xa'a' ka'ndia chuun' Ndiosí. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kii' kixin ña xa'ndia chuun' Ndiosí ndii, küvi kuni ña'a' e' xiin' nduchi' nuu' e'. ²¹ Te ndee iin ne yivi' ka'an ndii: “Koto ndo', yo'o' yoo ña xa'ndia chuun' Ndiosí”, uun “Kaa' yoo a.” Kuachì ndii xa yoo ña xa'ndia chuun' a tein ndo' —ni kachì a.

²² Sakan' te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Naá kivi' ndii, kuni nimá ndo' kuni nuu' ndo' iin kivi' kii' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi', ndisu küni xachi' ndo' xaa kivi' jaan'. ²³ Te ka'an ne yivi' xiin' ndo' ndii: “Koto ndo', kaa' ni xaa a”, uun “Yo'o' naá a”, kachì nia xiin' ndo'. Ndisu kü'un ndo', te ni ndee kündikun tu ndo' xata' nia. ²⁴ Kuachì ndii, kii' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, kuni sakuu' ne yivi' yu'u ndee naa yi'é ñu'u savì' kanii' ndivi'. ²⁵ Ndisu ña nuu' ndii, kuni a ña kundoo' kua'a' i, te nätiin ne ndiee' iin yivi' yo'o' yu'u.

26 'Ndee naa ni xaa ne yivi' xta'an' kii' ni tiaku Noé ndii, sakan' tu saa ne ndiee' iin yivi' kii' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

27 Ne yivi' jaan' ndii, ni xixi' nia, ni xii' nia, te ni tunda'a' nia ndee kivi' ni ndi'vi Noé tixin tundo'o' chie, te ni ndoñu'u' sakuu' ne yivi' jaan' xiin' tikui kua'a'. 28 Te iin kachi ni xaa tu ne ni ndiee' ñuu Sodoma kii' ni xika Lot ndii, ni xixi' nia, te ni xii' nia, te ni sata' nia, te ni xiko' nia, te ni chi'i nia ña'a, te ni xa'a nia vi'e nia. 29 Te kii' ni keta Lot ñuu jaan' ndii, ni kiee' ñu'u' xiin' yuu' ndatin ndivi', te ni koyo a nuu' ñuu Sodoma jaan', te ni ndoñu'u' sakuu' ne yivi' jaan'.

30 Te iin kachi tu saa ne yivi' kii' nandiko' yu'u, ña nduu' tu te yivi'.

31 'Kivi' jaan' ndii, naa yoo ndiee' xini' vi'e nia ndii, na xka'ndia ka nia tixin vi'e nia te na'in nia ña'a nia. Te yoo ka naá xachuun' nuu' ñu'u' nia ndii, na nandiko' ka nia vi'e nia te na'in nia ña'a nia.

32 Naka'an' ndo' saa ni ndo'o' ña' si'i Lot, te ni xii' a'. 33 Te yoo ka kuni sakaku' xiin' mii' mii' ndii, kuv'i nia, ndisu yoo ka taxi' kivi' ñuu xa'a' ichi' yu'u ndii, natxin nia kivi' ñuu ña' koo' kivi' ndi'i'. 34 Ka'an' i xiin' ndo' ña' ñuu kivi' jaan' ndii, naa' ndiee' uvi' ta'an ne yivi' kixin inga' nia nuu' tun' xto' ndii, iin nia ku'un nda'a' Ndiosí, te iin nia ndoo. 35 Te naa' ndiko' inga' uvi' ta'an ña'a' ndii, iin a' ku'un nda'a' Ndiosí, te iin a' ndoo. 36 Te naa' ñu'u' inga' uvi' ta'an te yivi' xa'a' ku'u' ndii, iin ra' ku'un nda'a' Ndiosí, te iin ra' ndoo —ni kachi a.

37 Sakan' te ni ka'an ra' xiin' Jesús ndii:

—¿Táku'e, mii' koo' ña' ka'an un' jaan'? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Sakuu' e' xini' ndii, mii' kandu'u' ña' te'i nakayá tikoxii' —ni kachi a.

Yo'o' sania'á Jesús xa'a' iin te xa'nú kuachi xiin' xa'a' iin ña'a' kuaan'

18 Te ni ka'an tu Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a iin ña' ka'an ndiaa te sania'á ña'a' a ña' ka'an te ka'an ra xiin' Ndiosí, te iin kuiin ra 2 ka'an a ndii:

—Ni yoo iin te xa'nú kuachi iin ñuu, te jaan' ndii, ni xito ka'nu' ra Ndiosí, te ni tiin' ka'nu' tu ra ne yivi'. 3 Te ñuu jaan' ni ndu'u' tu iin ña' kuaan'. Te ña' jaan' ndii, kua'an te kua'an a' mii' ndu'u' te jaan', te ka'an a' xiin' ra ndii: “Táku'e, saa un' ña' va'a, te ka'nu ndaku un' kuachi xa'a' i nuu' te ndasi' yu'u”, ni kachi a'. 4 Kua'a' va' ichi' ndii, ni xiin' ra saa ra ña' ndaku xiin' ña' jaan', ndisu ni ya'a kivi', te ni xanini' ra xiin' nimá ra ndii: “Tee' ndee xito' ka'nu' e' Ndiosí, te ni ndee' tiin' ka'nu' tu e ne yivi', 5 ndisu xa'a' a ña' kayu'u' a' nuu' e' ndii, ka'nu ndaku e' kuachi xa'a' a', koto ka' kayu'u' te

kayu'u' ka a' nuu' e', te sakusuxan' a' xini' e'”, ni kachi ra xiin' nima ra —ni kachi a.

⁶Te ni ka'an tu xto'o e' Jesus ndii:

—Saa kuenta ndo' na ni ka'an te xa'nu kuachi, te xachuun' ndaku jaan'. ⁷Naa' ndee te jaan' ni xaa na ndaku xiin' na' kuaan' jaan' ndii, saa ka vi' tu yoo tu'va ya'a ka Ndiosi, te saa a na ndaku xiin' ne ni nakaxin a xika' ichi' a, ne ka'an te ka'an xiin' a nduvi' xiin' nuu. ¿Naá tuu ndo' na chindiee' yachi' a ne nduu' kuenta a jaan'? ⁸Ka'an i xiin' ndo' na yachi' va saa Ndiosi na ndaku xiin' ne nduu' kuenta a jaan', ndisu kii' nandiko' yu'u, na nduu' tu te yivi' ndii, ¿naá tuu ndo' ndii, koo kua'a' ka ne ini kuni yu'u nuu' nu'u' iin yivi' yo'o'? —ni kachi a.

So'o ni sania'á Jesus xa'a' uvi ta'an te ka'an xiin' Ndiosi

⁹Te ni ka'an Jesus iin na ka'an ndiaa xiin' sava te yivi', te tuu na mii' kuiti' ra nduu' te xachuun' ndaku nuu' Ndiosi, te sandiee' kui'e ra sakuu' tuku ne yivi', ka'an a ndii:

¹⁰—Unta' ndii, ni xaa uvi ta'an te yivi' nuu' ki'e yukun' ka'nu' te ka'an ra xiin' Ndiosi. Iin ra ndii, te fariseo nduu' ra. Te inga ra nduu' te kendiaa' ya'vi xa'a' nuu Roma. ¹¹Te fariseo jaan' ndii, ni xikuijn ndichi' ra, te so'o ni ka'an ra xiin' Ndiosi xa'a' mii' ra: “Ndiosi, yu'u ndii, taxi' i na chindani un', sakan' na xika' i naa xika' tuku te yivi' naa kuu' te xakui'na', xiin' te xachuun' ndaku, xiin' te kumi' musa, xiin' naa kuu' te kaa', na nduu' ra te kendiaa' ya'vi xa'a' nuu Roma. ¹²Yu'u ndii, xika' nditia' i uvi ichi' i'in ximana kua'an, te taxi' i iin na'a xa'a' i'in uxi na'a sakuu' na kanando i kii' xachuun' i", ni kachi ra. ¹³Ndisu te kendiaa' ya'vi jaan' ndii, iin' mii' ra ndee ndoso' ka'an ra xiin' Ndiosi, te ni ndee ni ndani' i ra nuu' ra ndivi'. Suu' jaan' ndii kuun' iki' ra tia'ni ra ka'an ra ndii: “Ndiosi, koo ka'nu' ini un' xa'a' yu'u, sakan' na te ndiso' kuachi nduu' i”, ni kachi ra. ¹⁴Te ka'an i xiin' ndo' na kii' kuan nu'u te kendiaa' ya'vi jaan' ndii, xa ni sandoyo' Ndiosi kuachi ra nuu' a. Ndisu te fariseo jaan' ndii, ni sandoyo' a kuachi ra, sakan' na yoo ka xachié xiin' mii' ndii, sanuu' na'a' Ndiosi. Te yoo ka sanuu' xiin' mii' ndii, sachié na'a' a —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni sañu'u' Jesus ne kuali'

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

¹⁵Ni ndekuje tu ne yivi' xiin' ne kuali', te tondia nda'a' na'a' Jesus, te sañu'u' na'a' a. Te kii' ni xini' te nda'a' xa'a' a na jaan'

ndii, ni xi'e ra nuu' ne kuaxi xiin' ne kualii jaan'. ¹⁶Ndisu ni kana Jesús ne kualii jaan' nuu' a. Te ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Taxi ndo' na kixin ne kualii nuu' i, te nakaši ña'a' ndo'. Kuachi ndii xa'ndia chuun' Ndiosí nimá ne ini xini ña'a' ndee naa ini ne kualii kaa' xini nja yuva' si'i' nja. ¹⁷Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, yoo ka taxi' ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nja ndee naa taxi' ne kualii kaa' xa'ndia chuun' yuva' si'i' nja nuu' nja ndii, küvi kunduu ne jaan' kuenta a ne xa xa'ndia chuun' a nimá —ni kachi a.

So'o ni ka'an Jesús xiin' iin te vika'

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸Te ni ndatu'un' iin te kuu' ka'nu' Jesús ndii:

—Tákuie, ña va'a nimá, ¿ndee ña kuní a saa i te natiin i kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'? —ni kachi ra.

¹⁹Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—Kii' ka'an un' ña ña va'a nimá nduu' yu'u ndii, ¿ndichun ka'an un' ña jaan'? Kuachi ndii iin ndaa' Ndiosí kuiti' nduu' ña va'a nimá. ²⁰Xa xini un' tu'un ndei' Ndiosí, ña ka'an ndii: “Kümi' un' musa un'. Kä'ni' un' ne yivi'. Sakuina' un'. Kä'an un' tun vixi. Koto ka'nu' un' yuva' si'i' un'” —ni kachi Jesús.

²¹Sakan' te ni ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Xa saxinú i sakuu' ña jaan' ndee kii' nduu' i te sava —ni kachi ra.

²²Te kii' ni xini so'o Jesús ña ni ka'an ra jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndee iin ndaa' tio' ña'a' kuní ka saa un'. Xiko' un' sakuu' ña kumi' un', te taxi un' xu'un' a nda'a' ne nda'vi kuu', sakan' te kumi' un' ña vika' ndivi', te kixin un', te kundikun un' yu'u —ni kachi a.

²³Ndisu kii' ni xini so'o ra ña jaan' ndii, ni kusuchi' va ini ra, sakan' ña te vika' va nduu' ra. ²⁴Te kii' ni xini Jesús ña ni kunda'vi va kuni te jaan', sakan' te ni ka'an a ndii:

—Vixi xava'a nuu' ne vika', te taxi nja ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nja. ²⁵Sakan' ña vixi ka nuu' ne vika', te taxi nja ka'ndia chuun' Ndiosí nimá nja, ndee naa ña küvi tu xka'ndia ndee iin camello yavi xa'a' iin tiku —ni kachi a.

²⁶Te ni ka'an ne ni xini so'o ña jaan' xiin' a ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yoo tu küvi kaku nuu' kuachi nja? —ni kachi nja.

²⁷Sakan' te ni ka'an a xiin' nja ndii:

—Ne yivi' ndii, küvi saa nja ña jaan', ndisu Ndiosí ndii, küvi saa ña'a' a —ni kachi a.

²⁸ Sakan' te n̄i ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákui'e, koto un', ndu'u ndii, n̄i nakoo ndu sakuu' ña kumi' ndu, te ndikún ndu yo'ó —n̄i kachi ra.

²⁹ Sakan' te n̄i ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, sakuu' ne yivi', ne n̄i nakoo vi'e ña, uun yuva' si'i' ña, uun tiaa ta'an' ña, uun ña' si'i' ra, uun si'e ña xa'a' ña kumi' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nimá kua'a' ka ne yivi' ndii, ³⁰ sañu'u' kua'a' va ña'a' Ndiosí vitin iin yivi' yo'o'. Te nuu' ku'un e' ndii, tax̄i a kivi' ñuu ña ña kōo' kivi' ndi'i' tuku iin yivi' —n̄i kachi Jesús xiin' ra.

Tuku n̄i ka'an Jesús xa'a' ña kundo'o a te kivi a

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Te n̄i kana siin' Jesús te ux̄i uvi ta'an te nda'a' xa'a' a, te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Xiní ndo' ña ichi' ñuu Jerusalén kaa' e' kua'an e' vitin, te ikan' xin̄u sakuu' ña n̄i ke'i te n̄i ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' xa'a' yu'u, ña nduu' tu te yivi'. ³² Kuachi ndii sanakua'a te yivi' yu'u nda'a' te tuku', te sandiee kui'e ra yu'u, te kania'a tu ra xiin' i, te kondia tiasi'i tu ra yu'u, ³³ te suku' yo'o' u'vi tu ra yu'u, te ka'ni' ra yu'u. Ndisu kivi' ña un̄i te natiaaku i —n̄i kachi Jesús.

³⁴ Ndisu ndee sie n̄i kundani te jaan' ña n̄i ka'an a xiin' ra jaan', sakan' ña n̄i yoo si'e ña jaan' nuu' ra, sakan' na n̄i kundani xachi' ra ña jaan'.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i sanda'a Jesús iin te kui'e nduchi' nuu' yat̄in ñuu Jericó

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Te kii' xa kuyatin' Jesús kua'an a ñuu Jericó ndii, ndu'u' iin te kui'e nduchi' nuu' yu'u' ichi' ikan' xikán ra limuxtan. ³⁶ Te kii' n̄i xin̄i so'o ra ña kua'a' ne yivi' xka'ndiá kua'an ndii, n̄i ndatu'un' ra yoo nduu' a yoo. ³⁷ Te n̄i ka'an ne yivi' jaan' xiin' ra ña Jesús, te n̄i kiee ñuu Nazaret, nduu' te xka'ndiá kua'an. ³⁸ Ikan' te n̄i xa'a' nde'i ti'e' ra ka'an ra ndii:

—Jesús, yo'ó ña nduu' siani' xika' David, kuvita in̄i un' xa'a' i —n̄i kachi ra.

³⁹ Te ne yivi', ne ni'i' ichi' nuu' Jesús kua'an ña ndii, n̄i xi'e ña nuu' ra te koo tax̄in' yu'u' ra, ndisu so'o ti'e' ka ka'an ra ndii:

—Yo'ó, ña nduu' siani' xika' David, kuvita in̄i un' xa'a' i —n̄i kachi ra.

⁴⁰Sakan' te ni xikuijn Jesús, te ni ka'an chuun' a ña kixin ndiaka ña'a' ne yivi' nuu' a. Te kii' ni xaa ra nuu' a jaan', te ni ndatu'un' ña'a' a ka'an a ndii:

⁴¹—¿Ndee ña kuní un' saa i xa'a' un'? —ni kachi a.

Te ni nakuin te kui'e nduchi' nuu' jaan' ndii:

—Tákuie, kuní i ndii, nakoto'ni i saa un' —ni kachi ra.

⁴²Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Nakoto'ni un'. Xa'a' a ña ini un' xini un' yu'u na xa ni nda'a un' —ni kachi a.

⁴³Xaka'an e', te ni nda'a ra, te ni xa'a' ra ndikun ra Jesús xaka'nu' ra Ndiosí. Te sakuu' ne ni xini ña ni nda'a te jaan' ndii, ni xaka'nu' tu ne jaan' Ndiosí.

So'o ni xaa a kii' ni xa'an Jesús vi'e Zaqueo

19 Ni nda'ni Jesús ñuu Jericó kii' xka'ndiá a kua'an a. ²Te ñuu jaan' ndu'u' iin te yivi' nani' Zaqueo. Te jaan' nduu' te xa'ndia chuun' nuu' te kendiaa' ya'vi xa'a' ñuu Roma, te te vika' va nduu' ra. ³Te ni kuni va ra kuni ra Jesús, ndisu küvi kuni ña'a' ra, sakan' ña kua'a' va ne yivi' ita' nuu' ra, te te chiki nduu' ra. ⁴Sakan' na ni ndava ra ni ki'in ichi' ra, te ni kaa ra iin itun' yatín ikan' te kuni ra Jesús, sakan' ña ikan' xto' xka'ndia a. ⁵Te kii' ni xaa Jesús mii' iin itun' jaan' ndii, ni nakoto a ninu, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Zaqueo, kuan nuu kii', sakan' ña kivi' vitin kuní a nandiee' i vi'e un' —ni kachi a.

⁶Sakan' te ni nuu ki'i' ra, te kuation' ini ra kii' naka' ña'a' ra kua'an a vi'e ra. ⁷Te kii' ni xini ne yivi' jaan' ña ni ki'vi Jesús vi'e Zaqueo jaan' ndii, ni xa'a' ka'an kini nia xa'a' a, ka'an nia ña ni ndi'vi a, te nandiee' a vi'e iin te ndiso' kuachi. ⁸Ni xikuijn ndichi Zaqueo, te ni ka'an ra xiin' xto'o e' ndii:

—Tákuie, ta'vi' sava sakuu' ña kumi' i samani' i ne nda'vi kuu', te naa' ni xakuina' siki' i ña'a' yoo ka ndii, sanandiko' i ña jaan' kumi' ichi' kua'a' ka a nda'a' nia —ni kachi ra.

⁹Sakan' te ni ka'an a ndii:

—Vitin ni sakakú Ndiosí te yo'o' xiin' ne ndiee' vi'e ra, sakan' ña iin sjani' xika' Abraham nduu' tu ra xa'a' a ña ini ra xini ra Ndiosí ndee naa te jaan'. ¹⁰Sakan' ña yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ni xaa i iin yivi', te nanduku' i ne ni kuxika' nuu' Ndiosí te sakakú ña'a' i —ni kachi a.

Sania'á Jesús xa'a' iin te ni nanduu rey

(Mt. 25:14-30)

¹¹ Kii' ndi'i ni xini so'o ne yivi' ña jaan', te ni ka'an a iin ña ka'an ndiaa nuu' nia, sakan' ña tuu nia ndii, xa'a' a ña xa kuyatin' a kua'an ñuu Jerusalén ndii, numi' te xa'a' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nuu' nia. ¹² Sakan' na kuu' ni ka'an a xiin' nia ndii:

—Yoo iin tiaa si'e iin rey, te jaan' ndii, ni ketā ra kua'an ra inga ñuu te nakuiso chuun' ra te kunduu ra rey, ndi'i jaan', te nandiko' ra te ka'ndia chuun' ra nuu' ñuu ra. ¹³ Ndisu ña kuní ka ku'un ra, te ni kana ra uxi ta'an te xika' nuu' nuu' ra. Te ni taxí ra kua'a' xu'un' nda'a' i'in te jaan'. Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii: “Sachuun' ndo' xiin' xu'un' i yo'o' ndee nandiko' i”, ni kachi ra. ¹⁴ Ndisu ne ñuu ra ndii, ndasi' ña'a' nia, sakan' na ni tjanu' nia iin ti'vi te kun ka'an xiin' te sanakuiso' chuun' ña'a', te ni ka'an ra ndii: “Kuní ndu'u ña kunduu te jaan' rey nuu' ndu’”, ni kachi ra. ¹⁵ Te ni nandiko' te jaan' kii' ndi'i ni na'in chuun' ra ña nduu' ra rey, te ni ka'an chuun' ra ña kixin te xika' nuu' nuu' ra jaan', te ni taxí ra xu'un' nda'a', te kundani ra saa kuu' xu'un' ni kanando i'in ra.

¹⁶ Sakan' te ni xaa te nuu' nuu' ra ka'an ra ndii: “Tákuie, xu'un' ña ni taxí un' nda'a' i ndii, uxi ichi' ka kuu' xu'un' ni kanando a ni xaa i”, ni kachi ra. ¹⁷ Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' ra ndii: “Va'a va ni xaa un', iin te xika' nuu' va'a nduu' un'. Xa'a' a ña ni xachuun' ndaku un' xiin' ña sie ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó te ka'ndia chuun' un' nuu' uxi ta'an ñuu’”, ni kachi ra.

¹⁸ Sakan' te ni xaa tuku ra nuu' rey jaan' ka'an ra ndii: “Tákuie, xu'un' ña ni taxí un' nda'a' i ndii, u'un ichi' ka kuu' xu'un' ni kanando a ni xaa i”, ni kachi ra. ¹⁹ Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' ra ndii: “Sakuiso' chuun' tu i yo'ó te ka'ndia chuun' un' nuu' u'un ta'an ñuu’”, ni kachi ra.

²⁰ Sakan' te ni xaa tu inga ra nuu' rey jaan', te ni ka'an ra ndii: “Tákuie, yo'o' ni'i i xu'un' un', ña ni taxí un' nda'a' i, ña ni ndu'u' va'a tixin iin pein ni xaa i. ²¹ Kuachi ndii ni yi'vi i xini yo'ó, sakan' ña iin te kui'e va nduu' un'. Te nakaya un' ña'a mii' kōo' a ni chindu'u' un', te kendiaa' un' ña'a mii' ni chi'i un'”, ni kachi ra. ²² Sakan' te ni ka'an rey jaan' ndii: “Iin te xika' nuu' nia'a nduu' un'. Xiin' tu'un yu'u' mii' un' katun' i yo'ó. Sakan' ña xini un' ña iin te kui'e va nduu' i, te nakaya i ña'a mii' kōo' a ni chindu'u' i, te kendiaa' tu i ña'a mii' ni chi'i i. ²³ Na sakan' ndii, ¿ndichun na ni chinaá un' xu'un' i ñaa' mii' taxa'a ne yivi' xu'un' te na'in i e xiin' xata' a kii' nandiko' i?”, ni kachi ra.

²⁴ Sakan' te ni ka'an rey jaan' xiin' te ita' nuu' ra ndii: “Na'in ndo' xu'un' kaa' nda'a' te kaa', te taxí ndo' a nda'a' te kumi' uxi

ta'an a", ni kachi ra. ²⁵ Sakan' te ni ka'an ra xiin' rey jaan' ndii: "Táku'e, xa kumi' te kaa' uxí ta'an xu'un'", ni kachi ra. ²⁶ Sakan' te ni ka'an rey jaan' ndii: "Ka'án i xiin' ndo' ña yoo ka kumi' ña'a ndii, natijn ka nia a, te yoo ka koo' a kumi' ndii, ndee ña sie ña kumi' nia kiee nda'a' nia. ²⁷ Te ne yivi', ne kundasi' yu'u, ne ni kuni ña kunduu i rey nuu' nia ndii, kua'an ndo', te naka ña'a' ndo', te xaa nia yo'o', te ka'ni' ña'a' ndo' nuu' i", ni kachi ra —ni kachi Jesús.

So'o ni xaa a kii' nda'ni' Jesús ñuu Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸ Te ndi'i so'o ni ka'an Jesús ña jaan', te ni keta a kua'an kaa a ñuu Jerusalén xiin' te nda'a' xa'a' a. ²⁹ Te kii' xa kuyatin' Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ñuu Betfagé, xiin' ñuu Betania, ña ñu'u' yatín xa'a' xiki' ña nani' Olivos ndii, ikan' te ni ti'vi' a uvi' ta'an te jaan' ³⁰ ka'án a xiin' ra ndii:

—Kua'an ndo' ñuu lulu, ña tuvi' kandu'u' tuku ta'vi' kaa'. Te kii' ko'ni ndo' kua'an ndo' ñuu kaa' ndii, kuni ndo' tijn iin mburru, ti' sakan' xinú. Ti' jaan' ndii, ndee iin ne yivi' tia'an kundu'u' xata' ri'. Ndaxin' ndo' ri', te kixin' ndo' xiin' ri' yo'o'. ³¹ Te naa' ndatu'un' yoo ka ndo'ó ndii: "¿Ndichun na ndaxin' ndo' mburru ñaa'?", ka'an ndo' xiin' nia ndii: "Nuu' xto'o e' kuni' ri' iin xa'a'", kachi ndo' —ni kachi a.

³² Sakan' te ni kiee te jaan' kua'an ra te nduku' ra ri', te ni xini ra ri' saa nii' ni ka'an Jesús xiin' ra. ³³ Te kii' ita' ra ndaxin' ra ri' ndii, ni ka'an ne xiin' sana ri' xiin' ra ndii:

—¿Ndichun ndaxin' ndo' mburru sie ñaa'/? —ni kachi nia.

³⁴ Sakan' te ni ka'an ra xiin' ne jaan' ndii:

—Ndaxin' ndu' ri' sakan' ña nuu' xto'o e' kuni' ri' iin xa'a' —ni kachi ra.

³⁵ Sakan' te kua'an ra xiin' ri' mii' iin' Jesús, te ni tandiee ra toto ña titi ra xata' ri'. Te ni saka' ña'a' ra xata' ri'. ³⁶ Te kii' kua'an Jesús yoso' a mburru jaan' ndii, xakin' ne yivi' toto ña ndiso' nia ichi' mii' xka'ndía a kua'an a jaan'. ³⁷ Te kii' xa kuyatin' nia mii' nakuitaa' ichi' ña kua'an xiki' ña nani' Olivos jaan' ndii, sakuu' ne yivi' kua'a' ne ndikún ichi' a jaan' ndii, ni xa'a' kuaa' ti'e' sii' nia, te xaka'nu' tu nia Ndiosí xa'a' sakuu' chuun ka'nu' koo' chukuu' ña ni xini nia xaa' Jesús ³⁸ ka'án nia ndii:

—¡Sañu'u' va xto'o e' ña kuaxi kuenta a kaa', ña nduu' ña xa'ndia chuun' nuu' e', te taxi' a ndee ndivi' ña yoo e' ña maní' xiin' a! ¡Na natijn Ndiosí, ña ndu'u' ndienu, ña xaka'nu' ña'a' e'! —ni kachi nia.

³⁹ Sakan' te ni ka'an sava te fariseo, te ka'ni' tein ne yivi' jaan', xiin' Jesús ndii:

—Tákui'e, kasi'e un' nuu' ne ndikún ichi' un' kaa' te ká'an nia ña jaan' —ni kachi ra.

⁴⁰ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ka'án i xiin' ndo' ña naa' koq taxin' yu'u' ne kaa' ndii, xa'a' yuu' kuqa' ti'e a ña ka'án ne kaa' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni xaku Jesús xa'a' ñuu Jerusalén

⁴¹ Te kii' ni kuyatin kuu ka Jesús ñuu Jerusalén, te ni xini a naa ñuu jaan' ndii, ni xaku a xa'a' a ⁴²ka'án a ndii:

—Ndo'ó, ne ndiee' ñuu Jerusalén, saa ka vi' kuní yu'u ña kundani ndo' kivi' vitin saa saa ndo', te koq ña mani' nimá ndo'. Ndisu yoo si'e ña jaan' nuu' ndo' vitin. ⁴³Sakan' ña xaa kivi' ña kixin te ndasi' ta'an' xiin' ndo', te kasa'a ra nama saa xinunduú ñuu ndo', te kununduú ra ndo'ó, te nakasi ra ndo'ó kanii' xaan', ⁴⁴te sanduxin ra ñuu ndo', te ka'ni' ra ndo'ó xiin' si'e ndo', te ndee iin yuu' ñuu ndo' kütoto ta'an' ka, sakan' ña ni kuni ndo' nakuni ndo' kivi' ña ni kixin Ndiosí te sakakú a ndo'ó —ni kachi Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni xa'an Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni taxi' a ne xiko' xiin' ne sata'

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵ Te ni nda'ni Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni xa'a' a taxi' u'vi' a ne xiko' ña'a' xiin' ne sata' nuu' ki'e jaan'. ⁴⁶ Te ni ka'an a xiin' nia ndii:

—Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Vi'e i ndii, iin xaan' mii' ndatu'un' ne yivi' xijn' i nduu' a”, kachi a. Ndisu ndo'ó ndii, xa ni ndasanduú ndo' a vi'e ne kui'na' —ni kachi a.

⁴⁷ Te i'in kivi' kua'an sania'á Jesús ne yivi' nuu' ki'e yukun' jaan'. Te sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te xixa nuu' ñuu jaan' ndii, xika' ra kuni ka'ni' ña'a' ra. ⁴⁸ Ndisu koo' a ni kuvi' saa ra xiin' a, sakan' ña sakuu' ne yivi' ndiee' xini so'o ña sania'á ña'a' a.

Ndatu'un' te ndiso' chuun' kuu' nuu' Jesús yoo taxi' ndiee' a

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

20 Unta' kii' iin' Jesús sania'á a ne yivi' nuu' ki'e yukun' ka'nu' ka'án ndoso' a tu'un va'a ndii, ni ndekui'e sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te xixa nuu' ñuu jaan', ²te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—Ka'an un' xiin' ndu. ¿Yoo ni taxi' ndiee' nuu' un' te xaa' un' ña xaa' un'? ¿Yoo ni sakuiso' chuun' yo'ó? —ni kachi ra.

³Sakan' te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndatu'un' tu yu'u ndo'ó iin ña'a, te kuní i ña nakuuin ndo' a.
⁴¿Yoo nī sakuiso' chuun' Juan, te nī sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí? ¿Ñáá Ndiosí nī sakuiso' chuun' ña'a, uun ñáá te yivi' nī sakuiso' chuun' ña'a'? —nī kachi a.

⁵Te nī ndatu'un' xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Ndee ña kuví ka'an e'? Naa' ka'an e' ña Ndiosí nī sakuiso' chuun' ña'a' ndii, ka'an ra xiin' e' ndii: “¿Ndichun na nī kandixa' ña'a' ndo'?” ⁶Te naa' ka'an e' ña te yivi' nī sakuiso' chuun' ña'a' ndii, iyo ka'ni' sakuu' ne yivi' kaa' yoo' xiin' yuu'. Kuachi ndii xini kaxi' nja ña te nī ka'an tiakú tu'un Ndiosí nī nduu ra —kachi ra.

⁷Te nī ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Xini ndu yoo —nī kachi ra.

⁸Te nī ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Sakan' tu yu'u ndii, ka'an i xiin' ndo' yoo nī taxí ndiee' i te xaa' i ña kaa' —nī kachi a.

Yo'o' ka'án Jesús iin ña ka'án ndiaa xa'a' te tatú nja'a

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹Te nī xa'a' Jesús ka'án a nuu' ne yivi' jaan' iin ña ka'án ndiaa ndii:

—Iin te xiin' ñu'u' ndii, nī chi'i ra kua'a' yo'o' uva, te nī nduku' ra te tatú, te koto ña jaan', te nī keta ra kua'an ra tuku ñu'u' ki'in' kuiya. ¹⁰Te kii' nī xaa kivi' ña nī nakuixa nduu' uva jaan' ndii, nī ti'vi' ra iin te xika' nuu' nuu' ra, te kun naso te jaan' chaa' uva ña ndoo nda'a' te xiin' ñu'u' jaan'. Ndisu kii' nī xaa te xika' nuu' jaan' ndii, nī tiin ña'a' te tatú jaan', te nī kani' u'vi' ña'a' ra, te nī sanandiko' nda'a' xiko' ña'a' ra. ¹¹Te nī ti'vi' tuku' ra inga te xika' nuu' nuu' ra mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu te tatú jaan' ndii, nī kani' tu ra te jaan', te mii' va nī kuu' ra xiin' ra, te nī sanandiko' nda'a' xiko' ña'a' ra. ¹²Te nī ti'vi' tuku' ra inga te xika' nuu' nuu' ra mii' ñu'u' te tatú jaan', ndisu nī kani' tu ra te jaan', te nī xta'ni' tu ña'a' ra nuu' ñu'u' jaan'.

¹³Sakan' te nī ka'an te xiin' ñu'u' jaan' xiin' nimá ra ndii: “¿Ndee ña saa e' vitin? Aan, xa xini i ndee ña saa e'. Ti'vi' e' si'e e', te ndani va'a e'. Kuain' te koto ka'nu' ña'a' ra kii' kuni ña'a' ra”, nī kachi ra xiin' nimá ra. ¹⁴Ndisu nī ka'an xiin' ta'an' te tatú jaan' kii' nī xini ra kuaxi te jaan' ndii: “Te kaa' nandu'u te xiin' ñu'u' yo'o' kii' kuví yuva' ra. To'o' ndo', te ka'ni' e' ra, te sakan' nandu'u yoo' te xiin' ñu'u' yo'o'”, nī kachi ra. ¹⁵Sakan' te nī tiin ña'a' ra xta'ni' ra xa'a' uva jaan', te nī xa'ni' ña'a' ra. ¿Ndee ña tuu ndo'ó saa te xiin' ña'a'

yo'o' uva jaan' xiin' te tatú jaan'? ¹⁶ Kixin ra, te ka'ni' ra sakuu' te tatú jaan', te taxí ra yo'o' uva jaan' nda'a' tuku te yivi' —ni kachi a.

Te ni ka'an sakuu' ne yivi' kii' ni xiní so'o nia ña jaan' ndii:
—Ndee iin kivi' sãa Ndiosí sakan' —ni kachi nia.

¹⁷ Te ni nakoto'ni Jesús nuu' nia, te ni ka'an a ndii:

—Na sakan' ndii, ¿ñáá tia'an kundani ndo' ndee ña kuni kachi ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii?

Yuu', ña ni xtani te xa'a vi'e ndii,

ña jaan' ni nanduú yuu' kuu' nuu' xa'a' xiki' vi'e.

¹⁸ Te yoo ka nama xata' yuu' jaan' ndii, ka'nu ña'a' a. Ndisu yoo ka xata' nama yuu' jaan' ndii, sakuachi' xi'e xachi' ña'a' a —ni kachi a.

¹⁹ Te sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, xa hora sakan' ni xika ra tiin ra Jesús, sakan' ña ni kundani ra ña ni tiin kuachi' ña'a' a xiin' ña ka'an ndiaa jaan'. Ndisu ni kuví saa ra ña jaan' xa'a' a ña yi'vi ra ne yivi'.

So'o ni nakuiin Jesús nuu' te fariseo xa'a' xu'un' yoo'

(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

²⁰ Sakan' te ni ti'vi' ra sava te xito' maña, te xakuu' ña nduu' ra te xachuun' ndaku, te kuví koto ku'a' ra Jesús xiin' tu'un yu'u' a, te xiin' ña jaan' kuví sanakua'a ña'a' ra nda'a' te xa'ndia chuun' ñuu Roma. ²¹ Te ni ka'an te xito' maña jaan' xiin' a ndii:

—Táku'e, xiní ndu ña ña ndaku kuiti' ka'an un', te kuän yi'vi un' ña ka'an ne yivi' xa'a' un', sakan' ña nakaxin un' ne yivi'. Süu' jaan' ndii sania'á un' ichi' Ndiosí xiin' ña ndixa kuiti'. ²² Xa'a' a jaan' na kuu' ka'an xiin' ndu: ¿ñáá va'a yoo a ña cha'vi e' César, te xa'ndia chuun' ñuu Roma, xu'un' yoo', uun ñáá v'a' yoo a? —ni kachi ra.

²³ Ndisu Jesús ndii, ni xiní a ña nia'a, ña chituní te jaan', sakan' na ni ka'an a xiin' ra ndii:

²⁴ —Taxí ndo' na koto i iin xu'un' yoo' jaan' —ni kachi a.

Te ni taxí ra iin xu'un' nda'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nuu' nduu' ña ni niania xata' xu'un' yo'o', te yoo kivi' yoso' xata' a? —ni kachi a.

Te ni ka'an ra ndii:

—Nuu' César, te xa'ndia chuun' ñuu Roma xiin' kivi' ra nduu' a —ni kachi ra.

²⁵ Sakan' te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa'a' a jaan' na kuu' taxí e' nda'a' César ña nduu' ña'a' César, te nda'a' Ndiosí na taxí e' ña nduu' ña'a' Ndiosí —ni kachi a.

²⁶ Te ni kuví sanama' ña'a' ra xiin' ndee iin tu'un yu'u' a nuu' ne yivi' jaan', te ni nandaní va ra xa'a' ña ni ka'an a ña jaan', te ni xkoo taxin' yu'u' ra.

**So'õ ni ñakuin Jesús nuu'
te saduceo xa'a' ña natiaku ne xi'í**

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Sakan' te ni kixin sava te saduceo nuu' Jesús. Te jaan' ndii, kändixa' ra ña natiaku ne yivi' kii' xi'í ña. Sakan' na kuii' ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

²⁸—Tákuie, yoso' ña ni ke'i Moisés mii' ka'an ra xiin' e' ña naa' ni xi'i' ñani iin te yivi', te koo' si'e ra ni yoo xiin' ña' si'i' ra ndii, ñani ra kuní a tunda'a' xiin' ña' jaan' te koo' si'e ra xiin' a'. Te si'e ra jaan' nandu ndee naa si'e ñani ra, te ni xi'i' jaan'. ²⁹ Va'a, unta' ndii, ni yoo uxá ta'an ñani. Te ni tunda'a' te nuu', ndisu ni xi'i' ra ña kuní ka koo' si'e ra xiin' ña' si'i' ra. ³⁰ Sakan' te ni tunda'a' ñani ra, te uvi, xiin' ña' jaan'. Ndisu ni xi'i' tu te jaan' ña kuní ka koo' si'e ra xiin' a'. ³¹ Te iin kachi ni ndo'o tu ñani ra, te uni. Te iin sakan' ni ndo'o sakuu' te uxá ta'an jaan', koo' si'e ra ni yoo xiin' a' ndee ndi'i' ra ni xi'i'. ³² Te so'o' ndi'i', te ni xi'i' tu ña'a' jaan'. ³³ Sakan' na kuii' kii' natiaku ña ndii, ¿yoo ña' si'i' kunduu tu ña' jaan', kuachi ndii uxá saa' te jaan' ni tunda'a' xiin' a'? —ni kachi ra.

³⁴ Sakan' te ni ñakuin Jesús nuu' ra ndii:

—iin yivi' yo'o' ndii, tunda'a' te yivi' xiin' ña'a'. ³⁵ Ndisu ne ka'an Ndiosí ña natiaku inga iin yivi' ndii, tunda'a' ka ne jaan' ikan'. ³⁶ Kuachi ndii küvi ka küvi ña, sakan' ña kunduu ña ndee naa ángele, ña ndiee' ndivi'. Te nduu' ña si'e Ndiosí xa'a' a ña ni sanatiaku ña'a' a. ³⁷ Ndisu xa'a' ña naa' natiaku ne xi'í ndii, ndee Moisés ni sania'á xa'a' ña jaan' kii' ni ka'an ra xa'a' xto'o' e' Ndiosí, ña ni ka'an a xiin' ra tein iñu', ña xixí, ña nduu' a Ndiosí Abraham, te nduu' tu a Ndiosí Isaac, te nduu' tu a Ndiosí Jacob. ³⁸ Sakan' na kuii' Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne ni xi'i' nduu' a, süu' jaan' ndii Ndiosí ne tiaku nduu' a, sakan' ña tiaku sakuu' ne yivi' nuu' Ndiosí —ni kachi a.

³⁹ Te ni ñakuin sava te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ka'an ra xiin' a ndii:

—Sava xava'a ni ka'an un', tákuie —ni kachi ra.

⁴⁰ Te ni kundieni ka ra ndatu'un' ña'a' ra xa'a' inga ña'a.

Sania'á Jesús yoo siani' xika' nduu' Cristo, ña sakakú yoo'

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na ka'an ne yivi' ña siani' xika' David nduu' Cristo, ña tianu' Ndiosí sakakú ne yivi'? ⁴² Kuachi ndii ndee mii' David ni ka'an nuu' tutu Salmos ndii:

Ni ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' xto'o i ndii:

“Kundu'u' nda'a' ku'a'a i

⁴³ na sandoó kui'e xachi' i te ndasi' yo'ó.”

Ni kachi a, ni kachi ra. ⁴⁴ Sakan' na kuu' mii' David jaan' ka'an ña xto'o ra nduu' Cristo jaan' ndii, ¿saa kuví ka'an ña ña nduu' a siani' xika' ra? —ni kachi Jesús.

Ka'an Jesús xa'a' ña v'a ña xaa' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

⁴⁵ Te kij' xini so'o sakuu' ne yivi', te ni ka'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

⁴⁶ —Koto xiin' mii' va ndo' nuu' ña kuu' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, sakan' ña te xasuvi' xiin' mii' kuñi' nduu' te jaan'. Xtani va ra kui'nu ra toto nani', ña ndiaa ya'vi' ka, te xtani tu ra ña nakuatu va'a ña'a' ne yivi' ma'in' ya'vi' mii' chitu' kaa'. Te xtani va tu ra ña kundiee ra nuu' tei ka'nu', tun' ita' tixin vi'e mii' nakayá e', te xtani tu ra kundiee ra nuu' tei, tun' kuu' nuu', kij' yoo viko'. ⁴⁷ Te tu'un' u'vi' tu ra ña vika' nda'a' ne kuaan' vi'e ña. Te xini xa'an' ra ña na'a' va ka'an ra xiin' Ndiosí, ndiani te nandaní ne yivi'. Te jaan' ndii chie ka tundo'o' koq ra —ni kachi Jesús.

Taxi' iin ña' kuaan' nda'vi kuu' limuxtan

(Mr. 12:41-44)

21 Ni ndani'i Jesús nuu' a, te ni xini a taan' ne yivi' limuxtan tixin xatun' mii' kayá xu'un' limuxtan. ² Te ni xini tu a ña ni taan' iin ña' kuaan' nda'vi kuu' uvi' ta'an xu'un' ya'a kualí tixin xatun' jaan'. ³ Sakan' te ni ka'an Jesús ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ña' kuaan' nda'vi kuu' kaa' ni taan' kua'a' ka xu'un' tixin xatun' kaa' te sakan' sakuu' inga ne ni taan' tu xu'un' tixin nu'. ⁴ Sakan' ña sakuu' tukú ña ndii, ni taan' ña xu'un' ña ni ndoo ndoso' nda'a' ña. Ndisu ña' kaa' ndii, tee' ndee nda'vi kuu' a' ndii, ni taan' ndi'i a' xu'un' ña xito' kutiaku a' xiin' —ni kachi a.

Ka'an Jesús xa'a' ña nduxin xachi' yukun' ka'nu'

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵ Te kij' ndatu'un' sava ne yivi' xa'a' ña ndatun' va yuu' yukun' ka'nu' jaan', xiin' xa'a' tumani' ndatun' va ña ni taxi ne yivi', ña ni satití ra toko' nama yukun' jaan' ndii, ni ka'an Jesús ndii:

⁶—Xaḡ kivi' ña sakuu' ña xito' ndiaa ndo' kaḡ' ndii, nduxin ndoo a, te kütoto ta'an' ka ndee iin yuu' —ni kachi a.

Ka'án Jesús ndee ña xka'ndia kii' xa kuyatin' ndi'i iin yivi'

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷Te ni ndatu'un' ña'a' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Tákuie, ¿ama koḡ ña ni ka'an un' xa'a' jaan'? ¿Te ndee ña ka'nu' nduu' ña xka'ndia te kundani ndu ña xa kuyatin' koḡ a? —ni kachi ra.

⁸Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto xiin' mii' va ndo', taxí ndo' kuni xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'ó. Sakan' ña kixin kua'a' te yivi', te tijn ndiaa kivi' i, te ka'an ra ña mii' ra nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú ne yivi', te xa kuyatin' kui ndi'i iin yivi', kachi ra. Ndisu ndo'ó ndii, kundikun ndo' xata' ra. ⁹Te kii' kuni ndo' kuento ña yoo ñu'u tuku iin yivi', te nakuitá tei' tu ne yivi' nuu' te xa'ndia chuun' ndii, kundí'ni ndo'. Kuachi ndii kuni a ña xi'na ka ña jaan' koḡ, ndisu siuu' xa ndikun te kixin ña kundi'i iin yivi' kii' sakan' —ni kachi a.

¹⁰Sakan' te ni ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Kunta'an' iin t'vi ne ñu'u' iin yivi' xiin' tuku t'vi ne yivi'. Te kunta'an' tu ne ndiee' iin ñuu xiin' ne ndiee' tuku ñuu. ¹¹Te kanii' xaan' taan ndiee' iin yivi', te koḡ tu soko, te koḡ va tu kui'e, te kuyi'vi xava'a ne yivi' xa'a' ña iyo va jaan', te koḡ tu ña iyo va ndivi' kii' sakan'. ¹²Ndisu ña kuni ka koḡ sakuu' ña jaan' ndii, natijn te yivi' ndo'ó, te sando'o' u'vi ra ndo'ó, te sanakua'a ra ndo'ó nda'a' te kuu' nuu', te xa'ndia chuun' xa'a' vi'e mii' nakayá e', te ko'ni te jaan' ndo'ó vi'e kaḡ. Te sanakua'a tu ra ndo'ó nda'a' rey xiin' nda'a' te xa'ndia chuun' ka'nu' xa'a' a ña ndikún ndo' yu'u, ¹³te ndiee yu'u' ndo' xa'a' i nuu' te ka'nu' jaan'. ¹⁴Sakan' na kuii' chituní ndo' xiin' nimá ndo' ña ka'an ndo' xa'a' ndo' nuu' te jaan', ¹⁵kuachi ndii mii' yu'u taxí ña xini tuní ndo', te taxí tu i kuento ña ndichi va ka'an ndo' nuu' te jaan'. Te ndee iin te ndasi' ta'an' xiin' ndo' jaan' kōo' chukuu' nakuiin ra nuu' ña ka'an ndo' jaan'. ¹⁶Te ndo'ó ndii, ndee yuva' si'i' ndo', xiin' ta'an' mii' ndo', xiin' ne iin kuu' xiin' ndo', xiin' ne xini ta'an' xiin' ndo' ndii, sanakua'a ña ndo'ó nda'a' te ka'nu' jaan'. Te sava ndo' ndii, ka'ni' te jaan' ndo'ó. ¹⁷Te sakuu' ne yivi' kundasi' ndo'ó xa'a' ña ndikún ndo' yu'u. ¹⁸Ndisu ndo'ó ndii, ndee iin ixi' xini' ndo' ndoñu'u' saka. ¹⁹Te naa' kundieni naa kundieni ndo' nuu' tundo'o' jaan' ndii, natijn ndo' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'.

²⁰Va'a, te kii' kuni ndo' ña saḡ xinundu yu' ñuu Jerusalén yo'o' yoo te xiin' ndii, kuni ndo' ña xa kuyatin' kui ndoñu'u' xachi a.

²¹ Te ne ndiee' ñu'u' Judea kij' sakan' ndii, na kunu nia ku'un nia tein iku', te yoo ka ndiee' tixin ñuu yo'o' kij' sakan' ndii, na kunu ki'i' nia, te yoo ka naá xa'a' ku'u' kij' sakan' ndii, na nändiko' ka nia ñuu yo'o'. ²² Sakan' ña kivi' jaan' nduu' ña sando'o' Ndiosí ne ndiee' ñuu yo'o', te xinu sakuu' ña ka'an tu'un a xa'a' ñuu yo'o'. ²³ U'vi va kundo'o' ña' ñu'u' si'e xiin' ña' sachichin' si'e kivi' jaan'. Kuachi ndii kundo'o' va sakuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' yo'o', te kua'a' va sando'o' Ndiosí ne ndiee' ñuu yo'o'. ²⁴ Sava nia ka'ni' ra xiin' ichi, te sava nia tiin ra, te ku'un nia xiin' ra ki'in' va ñuu iin yivi' mii' ndiee' ne tuku'. Te ne tuku' jaan' ndii, viko ni'i' nia ñuu Jerusalén ndee skachi' xinu kivi' ña tavá' Ndiosí ne jaan'.

So'o saa a kij' nändiko' Jesús iin yivi'

(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

²⁵ 'Kij' sakan' ndii, koo ña iyó va nuu' ñu'u' xiin' nuu' yoo', xiin' nuu' tiuun'. Te ne yivi' nuu' ñu'u' iin yivi' ndii, sana xini' nia, te kuyi'vi va nia xa'a' ña iyó va ni'i' miní ka'nu', xiin' ña ndiee' va nuta tikui nuu' miní jaan'. ²⁶ Te ne yivi' jaan' ndii, kuniaa' xachi' nia ña yi'vi nia xanini nia xa'a' ña xito' xka'ndia nuu' ñu'u' iin yivi', sakan' ña ndee ña ndiee' ña yoo ndivi' ndii, taan ndiee' a. ²⁷ Sakan' te kuni nia yu'u, ña nduu' tu te yivi', ña kuaxi i nuu' iin viko' xiin' kua'a' ya'a ña ndiee' xiin' ña yi'é ndatun' koo' chukuu'. ²⁸ Kij' xa'a' xka'ndia ña jaan' ndii, sandieni xiin' mii' ndo', te ndani'i ndo' nuu' ndo', sakan' ña xa kuyatin' kuii kaku ndo' saa Ndiosí —ni kachi a.

²⁹ Te ni ka'an tu Jesús xiin' ra iin ña ka'an ndiaa ndii:

—Koto ndo' naa xaa' tun' higuera, uun ndee ka inga nuu' itun'.

³⁰ Kij' xini ndo' xa'a' naka'ndi yuku tun' jaan' ndii, kundani ndo' ña xa kuyatin' kuii kuun savi'. ³¹ Te sakan' tu kij' kuni ndo' koo ña ni ka'an i xiin' ndo' jaan' ndii, kundani ndo' ña xa kuyatin' kuii ka'ndia chuun' Ndiosí iin yivi'. ³² Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ña kuni ka kuyi sakuu' ne ndiee' iin yivi' vitin, te xka'ndia sakuu' ña jaan'. ³³ Ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi' ndii, ndoñu'u' a, ndisu tu'un yu'u' yu'u' ndii, koo' kivi' ndoñu'u' a.

³⁴ Koto xiin' mii' ndo', te ndio'o' ini nimá ndo' xa'a' ña sii', ña yoo iin yivi', xiin' xa'a' ña ko'o' xka'ndia ndo' vino, xiin' xa'a' ña ndi'ni nimá ndo' xa'a', ña yoo iin yivi' yo'o'. Sakan' ña iyó xaa' kivi' jaan' kij' koo' a naá nimá ndo'. ³⁵ Kuachi ndii xaá ña jaan' nuu' sakuu' ne yivi', ne ndiee' kanii' nuu' ñu'u' iin yivi', ndee naa iin yo'o' ña sékun te yivi'. ³⁶ Xa'a' a jaan' na koo tu'va va ndo', te ka'an va ndo' xiin' Ndiosí, te kuyi sakakú a ndo'ó nuu' sakuu' ña koo jaan', te ka'an nuu' ndo' kuita ndo' kivi' jaan' nuu' yu'u, ña nduu' tu te yivi' —ni kachi Jesús.

³⁷Te sania'á Jesús tu'un Ndiosí nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan' iin ke'in', te ñuu kua'an a xiki' ña nani' Olivos, te ikan' ndoó a. ³⁸Te sakuu' ne yivi' kua'an nia'a nuu' ki'e yukun' jaan', te kuni so'o ña'a nia.

**So'o ni xaa a kii' ni ndatu'un' tuní te
kuu' ka'nu' saa kuví ka'ni' ra Jesús**

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

22 Xa kuyatin' koo viko' ña nani' pascua, ña xi xixi' ne yivi' xita' va'a ña koo' yuchi' levadura saká xiin'. ²Te sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ndii, xa'a' ña yi'vi ra ne yivi' na ni nanduku' ra saa saa ra te ka'ni' si'e ra Jesús.

³Te ni sko'nu' ña ndiva'a nimá Judas, te nani' tu Iscariote, te nduu' iin te uxi uvi ta'an te nda'a' xa'a' Jesús. ⁴Te ni xa'an ka'an ra xiin' sutu kuu' nuu' xiin' te xa'ndia chuun' nuu' te xito' yukun' saa saa ra te sanakua'a ra Jesús nda'a' te jaan'. ⁵Kii' ni xini so'o sutu jaan' ña ni ka'an te jaan' ndii, va'a ni kuni ra, te ni taxí ra kuento ra ña taxí ra xu'un' nda'a' Judas xa'a' ña jaan'. ⁶Te ni taxí Judas jaan' kuento ra ña sanakua'a ra Jesús kii' koo' ne yivi' kua'a' jaan' xiin' a. Sakan' te ni xa'a' nanduku' ra saa saa ra te sanakua'a ña'a' ra nda'a' te jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni xixi' Jesús ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷Te ni tondia kivi' ña xixi' ne yivi' xita' va'a, ña koo' yuchi' levadura saká xiin', kii' xa'ni' nia mbee kualí xa'a' viko' pascua. ⁸Sakan' na kuui' ni ti'vi' Jesús Pedro xiin' Juan ka'an a xiin' ra ndii:
—Kua'an ndo', te sava'a ndo' ña kuxi e' xakuaa' xa'a' viko' pascua —ni kachi a.

⁹Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Mii' kuní un' sava'a ndu ña xaxi' jaan'? —ni kachi ra.

¹⁰Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kii' ko'ni' ndo' ñuu kua'an ndo' ndii, kuni ndo' iin te yivi', te ni'i' iin yoo tikui, kua'an ra. Kundikun ña'a' ndo' ndee vi'e mii' sko'nu' ra, ¹¹te ka'an ndo' xiin' te xiin' vi'e jaan' ndii: “Ka'an xto'o e' ndii: ¿Mii' yoo cuarto mii' kuxi i ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua xiin' te nda'a' xa'a' i?, kachi a”, kachi ndo'. ¹²Te sania'á te jaan' ndo'ó iin cuarto chie, ña iin' xata' vi'e ninu, te xa yoo tu'va cuarto jaan'. Te ikan' sava'a ndo' ña kuní a kuxi e' —ni kachi Jesús.

¹³Te ni xa'an te jaan', te ni xka'ndia xna'a a saa nii' ni ka'an Jesús xiin' ra jaan'. Te ni xava'a ra ña xaxi' xa'a' viko' pascua ikan'.

¹⁴ Kij' n̄i xaa hora ndii, n̄i x̄ikundu'u' Jesús xiin' t̄e nda'a' xa'a' a t̄e kuxi n̄ia nuu' mesa. ¹⁵ T̄e n̄i ka'an a xiin' r̄a ndii:

—Xa ndiee' xikán nimá i n̄a kuxi inga' i xiin' ndo' n̄a xaka'nu' e' xa'a' v̄iko' pascua yo'o' n̄a kuní ka kundo'o u'vi' i. ¹⁶ Sakan' n̄a ka'an i xiin' ndo' n̄a s̄aka'nu' ka i n̄a kaa' ndee skachi' xaa' kivi' n̄a kuxi inga' i xiin' ndo' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí —n̄i kachi' a.

¹⁷ Sakan' t̄e n̄i ki'in a iin copa, t̄e n̄i taxi a n̄a chindani Ndiosí. T̄e n̄i ka'an a xiin' r̄a ndii:

—Ki'in ndo' n̄a yo'o', t̄e ko'o sakuu' ndo' sie sie. ¹⁸ Sakan' n̄a n̄a ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, k̄o'o ka i vino, t̄e' kuva'a xiin' uva, ndee kij' xaa' n̄a ka'ndia chuun' Ndiosí nimá ne yivi' —n̄i kachi' a.

¹⁹ Ndi'i jaan', t̄e n̄i ki'in a xita' va'a, t̄e n̄i taxi a n̄a chindani Ndiosí xa'a' a, t̄e n̄i sakuachi' n̄a'a' a, t̄e n̄i taxi n̄a'a' a nda'a' r̄a ka'an a xiin' r̄a ndii:

—N̄a yo'o' nduu' n̄u'u' nde'i i, n̄a xito' kuv̄i xa'a' n̄a va'a ndo'ó. Sakan' na ndee vitin, t̄e ndee nuu' ku'un e' ndii, na saa ndo' n̄a kaa' naka'an' ndo' n̄a n̄i xi'i i xa'a' ndo' —n̄i kachi' a.

²⁰ Iin kachi n̄i xaa tu a kij' ndi'i n̄i xixi a xakuaa' jaan' xiin' t̄e jaan' ndii, n̄i ki'in a iin copa, t̄e n̄i ka'an a ndii:

—Te' naá t̄ixin n̄a yo'o' nduu' ní' i, n̄a kuitia xa'a' kuachi' ndo'ó, t̄e xiin' n̄a kaa' taxi' xa'a' Ndiosí n̄a chikandu'u' a iin kuento xaa' xa'a' ndo'. ²¹ Ndisu t̄e sanakua'a yu'u nda'a' t̄e ndasi' yu'u ndii, nuu' mesa yo'o' ndu'u' r̄a xiin' i vitin xixi' r̄a xiin' e'. ²² Sakan' n̄a yu'u, n̄a nduu' tu t̄e yivi' ndii, xa' ikan' yoo i kua'an i saa nii' n̄i chituní Ndiosí n̄a kundo'o i. Ndisu chie va' tundo'o' kundo'o' t̄e sanakua'a yu'u —n̄i kachi' a.

²³ Ikan' t̄e n̄i xa'a' ndatu'un' ta'an' mii' t̄e jaan' n̄a yoo tu nduu' t̄e sanakua'a n̄a jaan'.

Sania'á Jesús ndee ne yivi' nduu' ne ka'nu' ka

²⁴ T̄e n̄i xa'a' kani' ta'an' kuento t̄e nda'a' xa'a' Jesús xa'a' yoo nduu' t̄e ka'nu' ka tein mii' r̄a. ²⁵ T̄e n̄i ka'an Jesús xiin' r̄a ndii:

—T̄e xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, sakuiso' chuun' r̄a ne nduu' ne ta'an' r̄a. T̄e kuu' nuu' jaan' ndii, xtani va' r̄a n̄a ka'an ne yivi' n̄a t̄e xito' n̄uu' nduu' r̄a, kachi n̄ia. ²⁶ Ndisu ndo'ó ndii, saa ndo' sakan'. Süu' jaan' ndii t̄e nduu' t̄e ka'nu' ka tein ndo'ó ndii, na kuu' r̄a ndee naa t̄e kuasa' ka'nu', t̄e t̄e ni'i' ichi' nuu' ndo' ndii, na kuu' r̄a ndee naa t̄e xika' nuu' nuu' ndo'. ²⁷ Sakuu' e' xiní ndii, t̄e xixi' nuu' mesa ndii, t̄e ka'nu' ka nduu' r̄a t̄e sakan' t̄e xaxa' n̄a xaxi'. Ndisu yu'u ndii, yo'o' iin' i tein ndo' ndee naa iin t̄e xika' nuu' nuu' ndo'. ²⁸ Ndisu ndo'ó ndii, xi yoó t̄e xi yoó ndo' xiin' i kij' yoo tundo'o' nuu' i. ²⁹ Xa'a' a jaan' na kuii' sakuiso' chuun' i ndo'ó

ñā ka'ndiā chuun' ndo' s̄aa nii' n̄i sakuiso' chuun' yu'va' e' yu'u' ñā xa'ndia chuun' i. ³⁰ Sakan' tē kuxi' ndo' tē ko'o' ndo' xiin' i mii' ka'ndiā chuun' i, tē kundiee' ndo' nuu' tēi ka'nu', tē ka'ndiā chuun' tū i'in' ndo'ó nuu' ux̄i uv̄i t̄i'v̄i ne ta'an' e', ne Israel —n̄i kachi' a.

Yo'o' ka'án Pedro ñā n̄akoo' iin' ndaa' rā Jesús

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹ Tē n̄i ka'an' tū xto'o' e' ndii:

—Koto' un', Simón, ñā ndi'va'a' kuu' nuu' ndii, xā n̄i xikan' ndei' a nuu' Ndiosí tē k̄is̄i' a ndo'ó ndee' naa xaa' tē yivi' k̄ii' kuun' rā trigo.

³² Ndisu' yu'u' ndii, xā n̄i ka'an' nda'vi' i xiin' Ndiosí xa'a' un' tē n̄akoo' un' ñā in̄i' un' xini' un' yu'u'. Tē k̄ii' n̄and̄iko' tukuu' un' nuu' ichi' i ndii, sand̄ieni' un' ñ̄ani' un', ne xika' ichi' i xiin' un' —n̄i kachi' a.

³³ Sakan' tē n̄i ka'an' Pedro xiin' a ndii:

—Tákui'e, süu' vi'e' kaa' ku'it̄i' xā yoo' tū'va' i tē ku'un' i xiin' un'. Süu' jaan' ndii, xā yoo' tū'va' tū i ndee' kuv̄i' i xiin' un' —n̄i kachi' rā.

³⁴ Tē n̄i ka'an' Jesús xiin' rā ndii:

—Pedro, ka'án i xiin' un' ñā k̄ii' kuní k̄a' k̄ana' nduch̄ié ndii, xā un̄i' ichi' n̄i ka'an' un' ñā x̄in̄i' un' yu'u' —n̄i kachi' a.

Xā n̄i xaa' tundo'o' kundo'o' Jesús

³⁵ Tē n̄i ka'an' Jesús xiin' tē nda'a' xa'a' a ndii:

—K̄ii' n̄i t̄i'vi' i ndo'ó, tē n̄i ka'an' i xiin' ndo' ñā k̄oni'i' ndo' xu'un' ndo', n̄i ndee' tinda'a' ndo', n̄i ndee' ndixan' ndo' ndii, ¿ñáá n̄i kuni' ñā'a' nuu' ndo'? —n̄i kachi' a.

Tē n̄i n̄akujin' rā ndii:

—Ü'un', k̄oo' a —n̄i kachi' rā.

³⁶ Tē n̄i ka'an' a xiin' rā ndii:

—Ndisu' vitin' ndii, yoo' k̄a' kumi' xu'un' ndii, na k̄oni'i' rā a, tē yoo' k̄a' kumi' tinda'a' ndii, na k̄oni'i' rā a, tē yoo' k̄a' k̄oo' ichi' kumi' ndii, na x̄iko' rā toto' tití rā, tē sat̄a' rā iin' a. ³⁷ Kuach̄i' ndii ka'án i xiin' ndo' ñā kuní a xinu' ñā yoso' nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'án a ndii: “N̄i nd̄asandu'u' ñā'a' ne yivi' ndee' naa tē n̄i'a'”, kachi' a. Sakan' ñā sakuu' ñā yoso' nuu' tutu' Ndiosí xa'a' yu'u' ndii, kuní a xinu' a —n̄i kachi' Jesús.

³⁸ Sakan' tē n̄i ka'an' rā xiin' a ndii:

—Koto' un', tákui'e. Yo'o' yoo' uv̄i' ta'an' ichi' —n̄i kachi' rā.

Ikan' tē n̄i ka'an' a xiin' rā ndii:

—Xā sakan' ku'it̄i' —n̄i kachi' a.

Ka'án Jesús xiin' Ndiosí iin xaan' mii' nani' Getsemani

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹ Te n̄i ket̄a Jesús kua'an̄ a xiki' ña nani' Olivos naa xixaá a. Te n̄i xikundikun̄ ña'a' te nda'a' xa'a' a kua'an̄ ra xiin' a. ⁴⁰ Te kii' n̄i xaa a ikan', te n̄i ka'an̄ a xiin' ra ndii:

—Ka'an̄ ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te köyo ndo' nuu' ña xito' kua'a ña kin̄i ndo'ó —n̄i kachi' a.

⁴¹ Te n̄i kuxioo a nuu' ra ndee naa xika' skana' e' iin yuu', te n̄i xikuiin̄ xiti' a, te n̄i ka'an̄ a xiin' Ndiosí ndii:

⁴² —Tata yuva' i, naa' kuní un' ndii, täxi un' kundo'o i tundo'o' chie yo'o', ña nduu' ndee naa tikui uva. Ndisu s̄aa un' ña kuní yu'u, süu' jaan' ndii, ña kuní mii' un' saa un' —n̄i kachi' a.

⁴³ Sakan' te n̄i tuvi iin̄ ángele, ña n̄i k̄iee ndivi', te täxi a ndiee' Jesús. ⁴⁴ Te ndiee' ka ka'án a xiin' Ndiosí, sakan' ña n̄i ndi'ni xava'a a. Te koyó teti'in̄ a nuu' ñu'u' ndee naa koyó ní' mbo'lo na'nu'.

⁴⁵ Ndi'i n̄i ka'an̄ a xiin' Ndiosí, sakan' te n̄i ndondich̄i a, te n̄i xaa a mii' ndiee' te nda'a' xa'a' a, te n̄i xin̄i a ndiee' ra kixín ra xa'a' a ña suchi' va in̄i ra. ⁴⁶ Te n̄i ka'an̄ a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun na kixín ndo'? Ndoko ndo', te ka'an̄ ndo' xiin' Ndiosí, sakan' te köyo ndo' nuu' ña xito' kua'a ña kin̄i ndo'ó —n̄i kachi' a.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i tiin te yivi' Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Te kii' kusaa' iin' ka Jesús ka'án a, te n̄i tuvi iin̄ ti'vi ne yivi' kuaxi n̄ia. Te iin te ux̄i uvi, te nani' Judas, ni'i' ichi' nuu' n̄ia kuaxi n̄ia. Te n̄i kuyat̄in ra ndee nuu' Jesús, te n̄i ch̄ito va ña'a' ra.

⁴⁸ Sakan' te n̄i ka'an̄ Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ñáa xiin' ña n̄i ch̄ito un' ka' sanakua'a un' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nda'a' te ka'?' —n̄i kachi' a.

⁴⁹ Te kii' n̄i xin̄i te nda'a' xa'a' Jesús ña xka'ndiá ikan', te n̄i ka'an̄ ra xiin' a ndii:

—Táku'e, ¿ñáa va'a k̄uun̄ ichi' ña'a' ndu? —n̄i kachi' ra.

⁵⁰ Te n̄i satuxu'ví iin te nda'a' xa'a' Jesús jaan' iin te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu', n̄i xa'ndia ra so'o kua'a te jaan'. ⁵¹ Te n̄i ka'an̄ Jesús xiin' ra ndii:

—Xava'a, vikuiin̄ un' —n̄i kachi' a.

Te n̄i tondia nda'a' a so'o te n̄i tuxu'ví jaan', te n̄i sanda'a ña'a' a. ⁵² Ikan' te n̄i ka'an̄ a xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' te xito' yukun' jaan', xiin' te xixa nuu' nuu, te n̄i ndekuie tiin̄ ña'a' jaan' ndii:

—¿Ndichun na kuaxi ndo' te tiin ndo' yu'u xiin' ichi xiin' itun' ndee naa iin te kui'na'? ⁵³Kua'a' kivi' ni iin i tein ndo' sania'a i nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni tiin ndo' yu'u. Ndisu xa ni xaa hora na saa ndo' sakan', hora na xa'ndia chuun' na ndiva'a iin yivi' —ni kachi a.

Ka'an Pedro na xini ra Jesus

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴Sakan' te ni tiin te jaan' Jesus, te ni xan ndiaka na'a' ra vi'e sutu ka'nu'. Te Pedro ndii, ni xikundikun na ra xika' xika' kua'an ra. ⁵⁵Te kii' ni na'mi te yivi' nu'u nuu' ki'e sutu jaan' ndii, ni xikundiee ra xituni' ra saa xinundu xiin' a, te ni xikundu'u' tu Pedro tein te jaan'. ⁵⁶Ndisu kii' ni xini iin na' xika' nuu' ndu'u' ra xituni' ra ndii, ni nakoto ndi'e' na'a' a', te ni ka'an a' ndii:

—Ni xika tu te kaa' xiin' te jaan' —ni kachi a'.

⁵⁷Ndisu ni kiee yu'u' Pedro ka'an ra ndii:

—Xini na'a' i, naa —ni kachi ra.

⁵⁸Iin kanj' va xka'ndia, te ni xini na'a' inga te yivi', te ni ka'an ra ndii:

—Iin te ndiaka' ta'an' xiin' te kaa' nduu' tu yo'o —ni kachi ra.

Ndisu tuku ni ni ka'an Pedro ndii:

—Süvi yu'u, taa —ni kachi ra.

⁵⁹Ni xka'ndia kuyatin' iin hora, te ni ka'an inga te yivi' xa'a' Pedro ndii:

—Na ndaku xna'a nduu' a ndii, xika' tu te yo'o' xiin' te kaa', sakan' na iin te Galilea nduu' ra —ni kachi ra.

⁶⁰Ni ka'an ni tukuu Pedro ndii:

—Xini i ndee xa'a' ka'an un', taa —ni kachi ra.

Te na ni na jaan' ka'an ra, te ni kana nduchié. ⁶¹Sakan' te ni ndiko kuiin xto'o e', te ni nakoto a nuu' Pedro. Te ni naka'an' Pedro na xa ni ka'an a xiin' ra ndii: “Kii' kunj ka kana nduchié ndii, xa uni ichi' ni ka'an un' na xini un' yu'u”, ni kachi a.

⁶²Te kii' ni keta ra ikan' ndii, ni xaku suchi' ini va ra.

So'o ni xaa a kii' ni kanj te xini' Jesus

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³Te yivi', te ndiaa Jesus ndii, ni xa'a' kundi'i' ra xiin' a, te ni kanj na'a' ra, ⁶⁴te ni satiin ra pein nuu' a, te ni kanj ka na'a' ra ka'an ra xiin' a ndii:

—Nakuni un' yoo ni kanj yo'o —ni kachi ra.

⁶⁵Te kua'a' ka ni kanja'a ra xiin' a.

So'ŋ ni xaa a kii' ni sana'má te kuu' ka'nu' Jesús

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Kii' ni kitu' ndii, ni nakaya te xixa nuu' ñuu, xiin' sutu kuu' nuu', xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Te ni kixin ndiaka te yivi' Jesús mii' ni nakaya te ka'nu' jaan', te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

⁶⁷ —¿Ñáá yo'ó nduu' Cristo, ña kuaxi sakakú ne yivi'? Ka'an un' xiin' ndu —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' ka'an i xiin' ndo' ña suvi i ndii, kändixa' ndo'. ⁶⁸ Te sakan' tu naa' ndatu'un' i ndo'ó ndii, küvi nakuiin ndo', te ni ndee sändie'ni' tu ndo' yu'u. ⁶⁹ Ndisu ndee vitin te ndee nuu' ku'un e' ndii, kuni ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi', kundu'u' i xiin' kua'a Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' —ni kachi a.

⁷⁰ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' sakuu' ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, ¿yo'ó nduu' si'e Ndiosí, uun? —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa ka'án ndo', ñaa' nduu' a —ni kachi a.

⁷¹ Sakan' te ni ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Küni ka ne ndiee yu'u' xa'a' ra nuu' e', sakan' ña xa yu'u' mii' ra ni ka'an ra ña ni xini so'o e' kaa' —ni kachi te ka'nu' jaan'.

So'ŋ ni xaa a kii' ni iin Jesús nuu' Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

23 Sakan' te ni nuta sakuu' te ñu'u' jaan', te ni xan ndiaka ra Jesús nda'a' Pilato. ² Sakan' te ni xa'a' ra tiin' kuachi ra Jesús ka'án ra ndii:

—Te yivi' yo'o' ndii, ni xini ndu kuni nata'vi' ra ne ñuu ndu. Te täxi' tu ra ña cha'vi' ndu xu'un' yoo' nda'a' César. Te ka'án tu ra ña suvi ra nduu' Cristo, ña sakakú ne yivi', sakan' na kuii' rey nduu' ra, kachi ra —ni kachi te jaan'.

³ Sakan' te ni ndatu'un' Pilato Jesús ndii:

—¿Ñáá yo'ó nduu' rey nuu' ne judío? —ni kachi ra.

Te ni nakuiin a ndii:

—Xa mii' un' ni ka'an sakan' —ni kachi a.

⁴ Sakan' te ni ka'an Pilato xiin' sutu kuu' nuu' jaan' xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Köo' ndee iin kuachi ndiso' te yivi' kaa' —ni kachi ra.

⁵ Ndisu ndiee' ka ka'án te jaan' ndii:

—Te kaa' ndii, natandiee' kini ra ne ñuu ndu xiin' ña sania'á ra, ni xa'a' xaa' ra ña jaan' ndee ñu'u' Galilea, te ni xaa ra ndee ñu'u' Judea yo'o' —ni kachi ra.

So'ŋ nĭ xaa a kii' iin' Jesús nuu' Herodes

⁶Kii' nĭ xini so'ŋ Pilato ña jaan' ndii, nĭ ndatu'un' ra naa' te nĭ kĕe ñu'u' Galilea nduu' Jesús. ⁷Te kii' nĭ xini ra ña nĭ kĕe a ñu'u' Galilea mi' xa'ndia chuun' Herodes ndii, nĭ ka'an chuun' ra ña kundĭaka sakuu' te xixa jaan' Jesús nda'a' Herodes jaan', sakan' ña kivi' jaan' ndii, ndu'u' tu te jaan' ñuu Jerusalén jaan'. ⁸Kii' nĭ xini Herodes Jesús ndii, va'a va nĭ kuni ra, kuachi ndii kua'a' va kivi' nĭ xka'ndia ña kuni ra nata'an' ra xiin' a, sakan' ña nĭ xini so'ŋ ra ndatu'un' kua'a' ne yivi' xa'a' Jesús, te kuni ra kuni nduchi' nuu' ra iin chuun ka'nu' ña saa a. ⁹Te nĭ ndatu'un' ra Jesús ki'in' nuu' ña'a, ndisu nĭ nakuiin a nuu' ra. ¹⁰Te ikan' ndiee' tu sutu kuu' nuu' xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí ka'an vixi u'vi ra xa'a' a. ¹¹Sakan' te nĭ sandĕe kui'e ña'a' Herodes xiin' te xĭin' ra, te nĭ kundĭi' ra xiin' a chĭndu'u' ra toto xiñu va'a xata' a, te nĭ sanandiko' ña'a' ra nda'a' Pilato. ¹²Te kivi' jaan' nĭ nandu'u Pilato xiin' Herodes te xini ta'an', sakan' ña ña nuu' ndii, nĭ ndasi' ta'an' ra.

So'ŋ nĭ xaa a kii' ña xa yoo kuvi nduu' Jesús

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:38—19:16)

¹³Sakan' te nĭ ka'an chuun' Pilato, te nĭ nakaya sutu kuu' nuu', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu, xiin' sakuu' ne ñuu jaan', ¹⁴te nĭ ka'an ra xiin' nĭa ndii:

—Nĭ kixin ndĭaka ndo'ó te yivi' yo'ŋ nda'a' i, te ka'an ndo' ña kuni nata'vi' ra ne ñuu ndo'. Ndisu yu'u ndii, nĭ sana'má ña'a' i nuu' ndo' ita' ndo' kaa', te nĭ xini i ña koo' ndee iin kuachi ña satavi ña'a' ndo' jaan' nĭ xaa ra. ¹⁵Te nĭ ndee Herodes nĭ na'in kuachi te kaa', sakan' na nĭ sanandiko' tuku ña'a' ra nuu' i. Sakan' ña koo' ña xata'an kuvi ra xa'a' nĭ xaa ra. ¹⁶Xa'a' a jaan' na kuii' ka'an chuun' i, te kaxi' va ra, ndi'i jaan', te sandoó ndiká ña'a' i —nĭ kachi ra.

¹⁷Te sakuu' ichi' kii' nasukú viko' jaan' ndii, kuni a ña saña' Pilato iin te naá vi'e kaa. ¹⁸Ndisu iin nĭ nda'a' nĭ kuaa' sakuu' ne yivi' kua'a' jaan' ka'an nĭa ndii:

—Te ñaa' ka'ni' un', te saña' un' Barrabás —nĭ kachi nĭa.

¹⁹Te Barrabás jaan' ndii, naá ra vi'e kaa xa'a' a ña nĭ kunta'an' ra xiin' te xĭin' romano, xiin' xa'a' a ña nĭ xa'ni' ra iin te yivi'.

²⁰Te nĭ ka'an tuku'u Pilato xiin' ne yivi' jaan' xa'a' a ña nĭ kuni ra saña' ra Jesús. ²¹Ndisu ne jaan' ndii, so'ŋ ti'e' ka ka'an nĭa ndii:

—Nuu' krusín kuxi' un' te ñaa', nuu' krusín kuxi' un' te ñaa' —nĭ kachi nĭa.

22 Te n̄i ka'an n̄i tukuu Pilato xiin' n̄ia ichi' ña un̄i ndii:

—¿Ndichun? ¿Ndee ña n̄ia'a n̄i xaa ra? Kōo' ndee iin kuachi' ña xata'an kuv̄i ra xa'a' n̄i na'in yu'u. Xa'a' a jaan' na kuui' ka'an chuun' i, te kaxi' ra, ndi'i jaan', te sandoó ndiká ña'a' i —n̄i kachi' ra.

23 Ndisu ne jaan' ndii, so'o ti'e' ka ka'an n̄ia ña nuu' krusin' na kuxi' ña'a' ra. Te xa'a' a ña ti'e' va n̄i kuaa' n̄ia xiin' sutu kuu' nuu' nuu' Pilato ndii, n̄i xinu xna'a ña ndioo' ini n̄ia jaan'. 24 Sakan' na n̄i nakuiin yu'u' Pilato saxinu ra ña kuni ne jaan'. 25 Te n̄i ka'an chuun' ra, te n̄i saña' te kuni ne jaan', te naa vi'e' kaa xa'a' ña n̄i kunta'an' ra xiin' te xín' romano, xiin' xa'a' a ña n̄i xa'ni' ra iin te yivi'. Ndisu n̄i sanakua'a Pilato Jesús te kuv̄i a saa ka'an nimá ne jaan'.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i kuxi' te xín' Jesús nuu' krusin'

(Mt. 27:32-56; Mr. 15:21-41; Jn. 19:17-30)

26 Kii' n̄i k̄iee te xín' kua'an ra xiin' Jesús ndii, n̄i nata'an' ra xiin' iin te n̄i k̄iee ñuu Cirene, te nani' Simón. Te jaan' ndii, mii' xika' ra n̄i xa'an' ra, te n̄i nandiko' ra. Te n̄i tiin u'vi' ña'a' te xín' jaan' ña koni'i' ra krusin' kundikun ra xata' Jesús ku'un ra. 27 Te kua'a' va ne yivi', te kua'a' va tu ña'a' xaku' suchi' ini ndee tana' ndii n̄ia ndikún n̄ia xata' Jesús kua'an n̄ia. 28 Te n̄i nakoto xata' Jesús nuu' ne jaan', te n̄i ka'an a xiin' n̄ia ndii:

—Ndo'ó, ña'a', ne ndee' ñuu Jerusalén, kuaku ndo' xa'a' yu'u. Süu' jaan' ndii kuaku ndo' xa'a' mii' ndo' xiin' xa'a' si'e ndo', 29 sakan' ña xaa kivi' ña ka'an ndo' ndii: “Va'a va kuni ña'a' ña' k̄ivi' koo si'e, xiin' ña' k̄oo' kivi' n̄i sakitú' si'e, xiin' ña' k̄oo' kivi' n̄i sachichin' si'e”, kachi' ndo'. 30 Te kii' sakan' ndii, xa'a' ne yivi' ka'an n̄ia xiin' iku' ndii: “Tavi' ndo' ndu, te ndo'ó, xiki' ndii, tiš'i'e ndo' ndu”, kachi' n̄ia. 31 Kuachi' ndii, naa' xaa' ra sakuu' ña kaa' xiin' yu'u, te nduu' ndee naa itun' i'i' ndii, saa ka vi' tu saa ra xiin' ndo'ó, ne nduu' ndee naa itun' ichi —n̄i kachi' a.

32 Te ndiaka' tu te xín' jaan' uvi' ta'an te n̄ia'a, te ka'ni' tu ña'a' ra. 33 Te kii' n̄i xaa ra iin xaan' mii' nani' iki' xini' te n̄i xi'i' ndii, n̄i kuxi' ra Jesús nuu' krusin' ikan'. Te te n̄ia'a jaan' ndii, tata'vi' xiin' a n̄i kuxi' ña'a' ra nuu' inga krusin', iin ra nda'a' kua'a a, te inga ra nda'a' itin a. 34 Te n̄i ka'an a kii' ndiandu'u' a nuu' krusin' ndii:

—Tataa, koo ka'nu' ini un' xa'a' te kaa', sakan' ña xini' ra ndee ña xaa' ra —n̄i kachi' a.

Ndi'i jaan', te n̄i kat̄in te xín' toto a, te kuni' ra yoo nda'a' ndoo i'in a.

35 Te ita' ne yivi' kua'a' jaan' xito' ndi'e' n̄ia Jesús ikan', te ndee te ka'nu' jaan' ndii, kundi'i' ra xiin' a ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Inga ne yivi' ni sakakú ra, na sakakú xiin' mii' mji' ra viti' naa' ndixa xna'a ndii, Cristo, te ni nakaxin Ndiosí sakakú ne yivi', nduu' ra —ni kachi ra.

³⁶ Te nii' sakan' xandi'i' tu te xín' xiin' a taxi' ra vino iya' ko'o a, ³⁷ te ka'an ra xiin' a ndii:

—Naa' ndixa xna'a yo'ó nduu' rey ne judío ndii, sakakú xiin' mii' ki'i' un' —kachi ra.

³⁸ Te ni ke'i ra iin tu'un' yu'u' nuu' krusín jaan' xa'a' ña ni tijn kuachi ña'a' ra ka'an a ndii: “Te yo'o' nduu' rey ne judío”, kachi a. Te yu'u' jaan' ndii, yoso' a xiin' tu'un' griego, xiin' tu'un' latín, xiin' tu'un' hebreo.

³⁹ Te iin te nia'a, te ndiaa' ndu'u' nuu' inga krusín xiin' Jesús ndii, ni xandi'i' ra xiin' a ka'an ra ndii:

—Naa' ndixa xna'a yo'ó nduu' Cristo, ña sakakú ne yivi' ndii, sakakú xiin' mii' mji' un', te sakakú tu un' ndu'u' —ni kachi ra.

⁴⁰ Ndisu ni xi'e inga te nia'a jaan' nuu' te jaan' ka'an ra ndii: —¿Ñáá ni ndee Ndiosí yi'vi yo'ó, tee' ndee xa yoo un' nuu' tundo'o' yo'o'? ⁴¹ Yoo' ndii, xata'an yoo e' tundo'o' yo'o', sakan' ña xa'a' ña nia'a, ña ni xaa e', nacha'vi e', ndisu te kaa' ndii, koo' xachi' ña nia'a ni xaa ra —ni kachi ra.

⁴² Sakan' te ni ka'an ka ra ndii:

—Jesús, naka'an' na un' xa'a' i kii' xa'a' un' ka'ndia chuun' un' —ni kachi ra.

⁴³ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' un' viti' ndii, kundu'u' un' xiin' i ndivi' mii' ndatun' va kaa' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni xi'i Jesús nuu' krusín

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Te kii' ni xaa iin ke'in' ndii, ni kuu iin yavi kani' iin yivi' ndee ni xa'an' ndiko' a kaa un' xakuaa'. ⁴⁵ Te ni xi'i ñu'u, te ni ndata' ma'in' toto ña ta'nu' i'nu tixin yukun' ka'nu'. ⁴⁶ Sakan' te ni ka'an ti'e' Jesús ndii:

—Tataa, nda'a' yo'ó nataxi' i nimá i —ni kachi a.

Te ndi'i so'o ni ka'an a ña jaan', te ni xi'i a. ⁴⁷ Kii' ni xini te xín' kuu' nuu' jaan' ña ni yoo jaan' ndii, ni saka'nu' ra Ndiosí ka'an ra ndii:

—Ndixa xna'a nduu' a ndii, te ni xachuun' ndaku ni nduu' te kaa' —ni kachi ra.

⁴⁸ Te sakuu' ne yivi' kua'a', ne ni xito ndi'e' ña ni yoo ikan' ndii, kuun' iki' nia tja'ni nia ni nandiko' nia xa'a' ña suchi' va ini nia.

⁴⁹ Ndisu sakuu' ne xini ta'an' xiin' Jesús, xiin' ña'a', ne ni ndikun

ñá'a' nĭ kĭxĭn nĭa ndee Galilea ndii, nĭ ita tĭ ne jaan' ndee ndoso' jaan' xito' ndi'e' nĭa ña nĭ yoo ĩkan'.

So'o nĭ xaa a kĭi' nĭ ndiee ñu'u' nde'i' Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰Nĭ yoo ĩn te yivi', te nĭ nanĭ' José, te nĭ kiee ñuu Arimatea, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Judea. Te jaan' ndii, ĩn te ka'nu' tein te xa'ndia chuun' nduu' ra. Te nduu' tĭ ra te yivi' va'a, te xachuun' ndaku tĭ ra. ⁵¹Te nĭ ndiatu ĩnĭ ra xa'a' ña ka'ndia chuun' Ndiosí ĩn yivi' yo'o'. Sakan' na nĭ nakuita kuento ra xiin' kuento ña nĭ ndoo te kuu' ka'nu' jaan', nĭ ndee xiin' ña nĭ xaa te jaan' xiin' Jesús. ⁵²Sakan' na nĭ xa'an ra nuu' Pilato, te nĭ xikan ra ñu'u' nde'i' Jesús. ⁵³Te kĭi' ndi'i' nĭ sanuu' ra ñu'u' nde'i' a jaan' ndii, nĭ tisuku' ra a ĩn toto ndiká. Te nĭ xa'an chinaa ra a tixĭn yavi ndii mii' tia'an kunaá ñu'u' nde'i' ndee ĩn ne yivi', ña nĭ xatia ra toko' kava'. ⁵⁴Te kivi' jaan' ndii, kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' ne yivi' xa'a' kivi' sábado, ña xinandiee' nĭa, nduu' a. Te ná'a' ka te xa'a' kivi' jaan'. ⁵⁵Te ña'a', ne ndikún nĭ kĭxĭn xiin' Jesús ndee ñu'u' Galilea ndii, nĭ xa'an nĭa, te nĭ xini nĭa yavi ndii jaan', te nĭ xini tĭ nĭa saa nĭ chinaa ra ñu'u' nde'i' a. ⁵⁶Te kĭi' nĭ nandiko' nĭa mii' ndiee' nĭa ndii, nĭ xava'a nĭa suxa xavixín' xiin' xa'an xavixín', te nĭ nandiee' nĭa kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi' saa ka'an chuun' tu'un ndei' Ndiosí.

So'o nĭ xaa a kĭi' nĭ natĭaku Jesús

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

24 Te nĭa'a va kivi' nuu' xa'a' ximana ndii, nĭ xa'an tukuu ña'a' jaan' yavi ndii mii' naá ñu'u' nde'i' Jesús ni'i' nĭa xa'an xavixín' ña nĭ xava'a nĭa jaan', te nĭ xa'an tĭ inga ka ña'a' xiin' nĭa. ²Te nĭ xini nĭa ña xa nĭ nundia'a yuu' ña ndasi yu'u' yavi jaan'. ³Te kĭi' nĭ ko'ni nĭa yavi ndii jaan' ndii, koo' ka ñu'u' nde'i' xto'o e' Jesús kandu'u' ĩkan'. ⁴Kĭi' ndi'ni ne jaan' ita' nĭa ĩkan' ndii, numi' va te nĭ tuvi uvi ta'an te yivi' ni'nu' ra toto yi'é ndatun' va, te nĭ xikuita ra xiin' nĭa jaan'. ⁵Te xa'a' a ña nĭ yi'vi va ne jaan', te nĭ katandiee nĭa nuu' nĭa ndee ñu'u' ndii, nĭ ka'an te yivi' jaan' xiin' nĭa ndii:

—¿Ndichun nanduku' ndo' tein ne nĭ xi'i' ña xa tiaku? ⁶Koo' ka a naá yo'o', süu' jaan' ndii xa nĭ natĭaku a. Naka'an' ndo' ña nĭ ka'an a xiin' ndo' kĭi' xika' ka a nuu' ñu'u' Galilea ndii: ⁷“Yu'u, ña nduu' tĭ te yivi' ndii, kuní a ña sanakua'a te yivi' yu'u nda'a' ne ndiso' kuachi, te kuvĭ ĩ nuu' krusín, te natĭaku ĩ kivi' ña unĭ”, nĭ kachi a xiin' ndo' —nĭ kachi te jaan' xiin' nĭa.

⁸ Sakan' te ni naka'an' nia ña ni ka'an Jesús xiin' nia. ⁹ Te kii' ni nandiko' nia mii' ndiee' te uxi iin jaan' ndii, ni ka'an nia sakuu' ña jaan' xiin' ra, te sakan' tu xiin' inga ne ndikún Jesús. ¹⁰ Ña'a', ne ni xini ña ni yoo jaan' ndii, María Magdalena nduu' iin a', xiin' Juana, xiin' María, si'i' Jacobo, xiin' sava inga ña'a', ne ni xa'an xiin' nia. ¹¹ Ndisu ne ndikún ichi' Jesús ndii, ni xanini nia ña ña kuasa' kuní nduu' ña ka'an ña'a' jaan', te ni kuni nia kandixa' ña'a' nia. ¹² Saa ni ndii, ni ndava Pedro, te kua'an ra yavi ndii jaan', te kii' ni xto'ni ra tixin a ndii, ni xini ra ña koo' ka xna'a ñu'u' nde'i Jesús naá ikan', ndee toto, ña ni ndisuku' kuiti' a, ndiee' tixin yavi jaan'. Sakan' te ni nandiko' ra vi'e nandaní va ra xa'a' ña ni yoo ikan'.

**So'o ni xaa a kii' ni tuvi Jesús nuu' uvi ta'an te
nda'a' xa'a' a ichi' ña kua'an ñuu Emaús**

(Mr. 16:12-13)

¹³ Sava ni kivi' ña ni natiaku Jesús jaan', te ñu'u' uvi ta'an te ndikún ichi' a ichi' ña kua'an ñuu Emaús kua'an ra. Te ñuu jaan' ndii, kuyatin' uxi iin kilómetro xika' naá a te kandu'u' ñuu Jerusalén. ¹⁴ Te ndatu'un' xiin' ta'an' ra kua'an ra xa'a' sakuu' ña ni yoo. ¹⁵ Te kii' ndatu'un' ra kua'an ra ndii, ni kuyatin' Jesús xata' ra, te kua'an a inga' a xiin' ra. ¹⁶ Ndisu ni nakuni ña'a' ra ni xaa Ndiosí. ¹⁷ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndee xa'a' ndatu'un' ndo'ó kua'an ndo'? —ni kachi a.

Sakan' te ni xikuita te jaan', nda'vi kuni ra. ¹⁸ Sakan' te ni ka'an iin te nani' Cleofas xiin' a ndii:

—Iin ndaa' yo'ó kuiti' nduu' te xka'ndía kua'an ñuu Jerusalén, te xini ndee ña ni yoo ikan' iku kañuu kuiti' —ni kachi ra.

¹⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Yoo nduu' a ni yoo? —ni kachi a.

Sakan' te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Ña ni ndo'o Jesús, te ni kiee ñuu Nazaret. Te jaan' ndii, ni ka'an tiakú ra tu'un' Ndiosí, te ni ka'an tu ra a xiin' ña ndiee', te ni xaa tu ra kua'a' chuun ka'nu' koo' chukuu' nuu' Ndiosí xiin' nuu' kua'a' va ne yivi'. ²⁰ Te sutu kuu' nuu' xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu ni sanakua'a ña'a' nda'a' te romano te ka'ni' ña'a' ra, te ni xa'ni' ña'a' te jaan' nuu' krusín. ²¹ Ndisu ndu'u ndii, ni ndiatu ini ndu ña te jaan' nduu' te sandoó ndiká yoo', ne vi'e Israel, nda'a' te ndasi' yoo'. Te xa uní kivi' kua'an vitin ña ni yoo sakuu' ña jaan'. ²² Te sakan' tu sava ña'a', ne nduu' ti'vi xiin' ndu ndii, ni sandi'ni nia ndu. Sakan' ña nia'a ndi'e' ni xa'an nia yavi mii' naá ñu'u' nde'i Jesús, ²³ ndisu koo' ka a ni xini nia naá. Te ni nandiko' nia, te ni ka'an tu nia ña ni tuvi ndia'vi' ángele nuu' nia, te ni ka'an a xiin'

n̄iā n̄ā x̄a n̄i n̄atiak̄u Jesús. ²⁴Nd̄i'j̄i jaan', t̄e n̄i x̄a'an̄ iin̄ uvi t̄e nduu' t̄i'vi xiin' ndu yavi jaan', t̄e n̄i x̄ini r̄a n̄ā naa n̄i ka'an̄ n̄ā'a' jaan', x̄n̄a'ā nduu' ā. Ndisu n̄i x̄ini r̄a Jesús —n̄i kachi r̄a.

²⁵Sakan' t̄e n̄i ka'an̄ ā xiin' r̄a ndii:

—X̄a k̄üu' kaxi' tu ndo'ó, ran'. X̄a kuachí tu kandixa' ndo' n̄ā n̄i ka'an̄ t̄e n̄i ka'an̄ tiakú tu'un̄ Ndiosí x̄ta'an'. ²⁶¿Ñáá x̄iní ndo' n̄ā n̄i kun̄i ā kundo'o Cristo, n̄ā n̄i t̄ianu' Ndiosí sakakú ne yivi', sakuu' n̄ā jaan' n̄ā kun̄i k̄a nu'u ā ndivi' mii' n̄atiin̄ ā n̄ā ki'in' ka'nu'? —n̄i kachi ā.

²⁷Sakan' t̄e n̄i x̄a'a' sanakuachi' ā sakuu' n̄ā yoso' nuu' tutu Ndiosí, n̄ā ka'an̄ x̄a'a' ā, n̄i x̄a'a' ā ndee n̄ā n̄i ke'j̄i Moisés xiin' n̄ā n̄i ke'j̄i sakuu' t̄e n̄i ka'an̄ tiakú tu'un̄ Ndiosí x̄ta'an'.

²⁸T̄e kij̄i x̄a kuyatin' r̄a n̄ūu mii' kua'an̄ r̄a ndii, n̄i x̄ā Jesús ndee naa n̄ā ya'á kua'an̄. ²⁹Ndisu n̄i ka'an̄ ndiee' r̄a xiin' ā ndii:

—Ndoō un' xiin' ndu yo'o', x̄a n̄i kuāā' va, sakan' t̄e t̄üvi' k̄a —n̄i kachi r̄a.

Sakan' t̄e n̄i ko'n̄i r̄a iin̄ vi'e, t̄e n̄i ndoo ā ikan' xiin' r̄a. ³⁰Kij̄i' ndu'u' Jesús t̄e kuxi' ā nuu' mesa xiin' r̄a ndii, n̄i ki'in̄ ā x̄ita' va'ā, t̄e n̄i tax̄i ā n̄ā ch̄indani Ndiosí, t̄e n̄i sakuachi' n̄ā'a' ā, t̄e n̄i tax̄i n̄ā'a' ā nda'a' r̄a. ³¹Sakan' t̄e n̄i nun̄iā' nduchi' nuu' r̄a, t̄e n̄i nakun̄i r̄a n̄ā Jesús nduu' ā. Ndisu x̄aka'an̄ e', t̄e n̄i ndi'i' ā so'o nuu' r̄a. ³²T̄e n̄i x̄a'a' ka'an̄ xiin' ta'an' r̄a ndii:

—¿Süü' n̄i tuu' e' n̄ā ndee naa xixi' vi' nimá e' kij̄i' n̄u'u' e' ichi' kuaxi' e', t̄e sanakuachi' ā n̄ā yoso' nuu' tutu Ndiosí nuu' e' kuaxi' ā xiin' e'? —n̄i kachi xiin' ta'an' r̄a.

³³X̄a hora sakan' t̄e n̄i n̄andiko' r̄a n̄ūu Jerusalén, t̄e n̄i ndekuie r̄a mii' nakayá t̄e ux̄i iin̄ nda'a' x̄a'a' ā xiin' inḡa ne ndikún ichi' ā.

³⁴T̄e n̄i ka'an̄ ne jaan' xiin' r̄a ndii:

—N̄ā ndaku x̄n̄a'ā nduu' ā ndii, n̄i n̄atiaku x̄to'o e', x̄a n̄i tuvi tu ā nuu' Simón Pedro —n̄i kachi n̄iā.

³⁵Sakan' t̄e n̄i ka'an̄ tu t̄e jaan' xiin' ne jaan' sakuu' n̄ā n̄i x̄ka'ndiā xiin' r̄a ichi', xiin' saā n̄i nakun̄i r̄a Jesús kij̄i' n̄i sakuachi' ā x̄ita' va'ā.

So'o n̄i x̄ā ā kij̄i' n̄i tuvi Jesús nuu' t̄e ndikún ichi' ā

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶Kij̄i' ka'an̄ k̄a t̄e jaan' x̄a'a' n̄ā jaan' ita' r̄a, t̄e iin̄ n̄i tuvi t̄io' Jesús iin' ndich̄i ā ma'in' mii' ndiee' n̄iā jaan', t̄e n̄i ka'an̄ ā xiin' n̄iā ndii:

—Na koo na n̄ā man̄i' xiin' nimá ndo' —n̄i kachi ā.

³⁷Ndisu n̄i ȳi'vi x̄ava'ā n̄iā, sakan' n̄ā n̄i x̄an̄ini n̄iā n̄ā iin̄ i'na' nduu' ā. ³⁸T̄e n̄i ndatu'un' n̄ā'a' Jesús ndii:

—¿Ndichun na yi'vi ndo'? Te, ¿ndichun na kuachí kándixa' ndo' xiin' nimá ndo'? ³⁹ Koto ndo' nda'a' i xiin' xata' xa'a' i. Yu'u nduu' i. Tondia nda'a' ndo' yu'u te kuni ndo' ña suvi i. Sakan' ña i'na' ndii, köo' ñu'u' nde'i a, te ni ndee köo' tu iki' a ndee naa ña xito' ndo' kumi' yu'u vitin —ni kachi a.

⁴⁰ Te kii' ndi'i ni ka'an a ña jaan', te ni nia'a a nda'a' a xiin' xa'a' a nuu' ña. ⁴¹ Te xa'a' a ña va'a va kuni ña, te nandaní xava'a tu ña ndii, kusaa' kuni ka kándixa' xna'a ña ña suvi nduu' a. Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ñáá yoo ña xaxi' xaa' ndo'? —ni kachi a.

⁴² Sakan' te ni taxí ña iin ta'vi' tiaka' yatan' xiin' tutu yoko nda'a' a, ⁴³ te ni natiin ña'a' a, te ni xixi ña'a' a nuu' ña. ⁴⁴ Sakan' te ni ka'an a xiin' ña ndii:

—Ña ni ndo'o i jaan' ndii, xa ni ka'an i xiin' ndo' xa'a' a kii' ni kika i xiin' ndo', ña kuni a xinu sakuu' ña yoso' xa'a' yu'u nuu' tu'un ndei' Ndiosí, ña ni ke'i Moisés, xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a, xiin' ña yoso' nuu' tutu Salmos —ni kachi a.

⁴⁵ Sakan' te ni nunia' a nimá ña, te ni taxí a kundani kaxi' ña xa'a' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí. ⁴⁶ Te ni ka'an a xiin' ña ndii:

—Ña yo'o' nduu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' Cristo, ña tianu' a sakakú ne yivi', ña kuni a kuvi a, te natiaqu a kivi' ña uni. ⁴⁷ Te xiin' ndiee' a ka'an ndoso' ne yivi' nuu' sakuu' inga ne yivi' iin yivi' xa'a' ña nama ña nimá ña xa'a' kuachi ña xaa' ña, te koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ña. Te ñuu Jerusalén xa'a' ka'an ndoso' ña a.

⁴⁸ Ndo'ó nduu' ne ni xini nduchi' nuu' ña ni ndo'o i jaan'. ⁴⁹ Va'a, yu'u ndii, ti'vi' i ña xa ni ka'an yuva' e' Ndiosí xiin' i taxí a koo xiin' ndo'. Ndisu ndo'ó ndii, ndoo ndo' kundiee ndo' ñuu Jerusalén yo'o' ndiatu' ndo' ndee skachi' natiin ndo' ndiee' ña kuaxi ndivi' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni ndaa Jesús ndivi'

(Mr. 16:19-20)

⁵⁰ Ni ya'a, te ni xaka Jesús te nda'a' xa'a' a, te kua'an a xiin' ra ndee ñuu Betania. Te ikan' ni ndani'i a nda'a' a, te ni xañu'u' ña'a' a. ⁵¹ Te kii' iin' a xañu'u' ña'a' a ndii, ni kuxika' a nuu' te jaan', te ni ndaa' a ndivi'. ⁵² Te kii' ndi'i ni xito ka'nu' ña'a' ra ndii, va'a va kuni ra ni nandiko' ra kua'an ra ñuu Jerusalén. ⁵³ Te saa kivi' ñu'u' ra nuu' ki'e yukun' ka'nu' xaka'nu' ra Ndiosí. Sakan' na kunduu a.

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Juan ña ka'án xa'a' Jesús

Jesús nduu' Tu'un Ndiosí, te ni kixin a iin yivi'

1 Ña nuu' kii' tia'an koo iin yivi' ndii, xa yoo ña nduu' Tu'un, te Tu'un jaan' kandu'u' mii' yoo Ndiosí, te ña jaan' nduu' Ndiosí. ²Te ndee ña nuu' ni kandu'u' ña jaan' mii' yoo Ndiosí. ³Xiin nda'a' ña jaan' ni xa'a' Ndiosí sakuu' ña'a, te ndee iin ña yoo koo' naa' ni xa'a' ña'a' ña jaan'. ⁴Ña jaan' nduu' xa'ndu kivi' ñuu, te ña taxi' kivi' ñuu jaan' nduu' ñu'u' ña nia'á ichi' Ndiosí nuu' ne yivi'. ⁵Te ñu'u' jaan' yi'é mii' iin yavi', te ña iin yavi' jaan' ndii, koo' chukuu' a nda'va ña'a' a.

⁶Ni ti'vi' Ndiosí iin te yivi', te ni nani' Juan, ⁷te ndee yu'u' ra xa'a' ñu'u' jaan', te ini sakuu' ne yivi' kuni ña'a' ña. ⁸Ni nduu' Juan jaan' ñu'u' jaan', süu' jaan' ndii ni kixin ra te ndee yu'u' ra xa'a' ñu'u' jaan' kuiti'. ⁹Te ña nduu' ñu'u' ndixa, ña yi'é nuu' sakuu' ne yivi' ndii, xa kuaxi a iin yivi'. ¹⁰Ña jaan' ndii, ni xika a iin yivi', te ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi' ndii, ni nakuni ña'a' ña, tee' ndee xiin nda'a' a ni xa'a' Ndiosí iin yivi'. ¹¹Ni kixin a mii' ndee' ne iin kuu' xiin' a, ndisu ni natiin ña'a' ña. ¹²Ndisu sakuu' ne ni natiin ña'a', te ini tu ña xini ña'a' ña ndii, ni taxi a ndee' ña te nduu' ña si'e Ndiosí. ¹³Ne jaan' ndii, nduu' ña si'e Ndiosí xa'a' a ña nduu' ña si'e ne ichi' yata' ña, ni ndee süu' xa'a' a ña ni nakasi' iin' ne yivi', ni ndee süu' xa'a' a ña sakan' ni ka'an nimá te yivi'. Süu' jaan' ndii nduu' ña si'e a xa'a' a ña sakan' ni kuni mii' Ndiosí. ¹⁴Te ña nduu' Tu'un jaan' ndii, ni nandu'u a iin te yivi', te ni ndu'u' a tein e'. Te ni xini ndu ña ka'nu' va ña nduu' a, te xiin' a jaan' ni nia'a a ña süvi xna'a a nduu' ña iin ndaa' tilu' si'e Ndiosí. Te ni kumi' tu a kua'a' va ña kundani a ne yivi', te sakan' tu ni nia'a a ña ndixa xa'a' Ndiosí. ¹⁵Juan ndii, ni ndee yu'u' tu te jaan' xa'a' ña jaan' ka'án ti'e' ra ndii:

—Xa'a' ña kaq' ni ka'an i kii' ni ka'an i xiin' ndo' ndii: “Ña kuaxi xata' i nduu' ña ka'nu' ka te sakan' yu'u, sakan' ña xa yoo a ndee kii' tia'an tuvi yu'u” —ni kachi ra.

¹⁶Te xa'a' a ña kumi' a sakuu' ña ndee' jaan' ndii, nda'a' a natiin' sakuu' yoo' ña xamaní' va'a ka vi' vitin. ¹⁷Kuachi ndii nda'a' a Moisés ni saya'á Ndiosí tu'un ndei' a nuu' e', ndisu nda'a' Jesús ni natiin e' ña xamaní' va'a ka, te ni natiin tu e' ña kundani e' ña

ndix̄a xa'a' mji' a. ¹⁸ Ndee iin kivi' tia'an kun̄i nuu' ndee iin ne yivi' Ndiosí, ndisu ña iin ndaa' tilu' si'e a, ña iin ndaa' ña yoo' xiin' a jaan', nduu' ña ni nia'a nuu' e' saa kuu' yuva' e' Ndiosí.

So'o ni xaa a kii' ni ndiee yu'u' Juan xa'a'
Jesús, te ni sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ Ña yo'o' nduu' ña ni ndiee yu'u' Juan jaan' kii' ni ti'vi' te judío kuu' nuu' ndee ñuu' Jerusalén sava sutu xiin' sava te Levita, te xachuun' tu tix̄in yukun' ka'nu', te ndatu'un' ra Juan jaan' ndii:

—¿Ndee nuu' chuun ndiso' yo'ó? —ni kachi' ra.

²⁰ Te Juan jaan' ndii, ni tias̄i yu'u' ra, süu' jaan' ndii ni ndiee yu'u' ndaku ra ka'an ra ndii:

—Süu' yu'u' nduu' Cristo tianu' Ndiosí sakakú yoo' —ni kachi' ra.

²¹ Te ni ndatu'un' tukuu' ña'a' ra ndii:

—¿Ndee nuu' chuun ndiso' un' na sakan'? ¿Ñáa' Elías nduu' un'? —ni kachi' ra.

Te ni nakuiin Juan ndii:

—Ü'un', süvi' i —ni kachi' ra.

Te ni ndatu'un' tukuu' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáa' te ka'an tiakú tu'un' Ndiosí, te ndiatu' e', nduu' un'? —ni kachi' ra.

Te ni nakuiin ra ndii:

—Süvi' i —ni kachi' ra.

²² Te ni ndatu'un' ka ña'a' ra ndii:

—¿Ndee nuu' chuun ndiso' un' na sakan'? Ka'an un' xiin' ndu, te kuv̄i nataxi ndu kuento nuu' te ni ti'vi' ndu'u. ¿Ndee ña ka'an un' xa'a' mji' un'? —ni kachi' ra.

²³ Te ni nakuiin Juan jaan' nuu' ra ndii:

—Yu'u' nduu' te ka'an ti'e' mii' ichi' kaa' ndii: “Ndasandaku ndo' ichi' mii' kix̄in xto'o e'”, saa nii' ni ka'an Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un' a —ni kachi' Juan.

²⁴ Te yivi', te ni xa'an ikan' ndii, te fariseo ni ti'vi' ña'a'. ²⁵ Te tuk̄u ni ni ka'an te jaan' xiin' Juan ndii:

—¿Ndichun na sakuchi' un' ne yivi' kuenta Ndiosí naa' süu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú yoo', nduu' un', te ni ndee süu' Elías nduu' tu un', te ni ndee süu' te ka'an tiakú tu'un' Ndiosí ndiatu' e' kix̄in nduu' un'? —ni kachi' ra.

²⁶ Te ni nakuiin Juan nuu' te jaan' ndii:

—Xiin' tikui kuiti' sakuchi' yu'u' ne yivi' kuenta Ndiosí. Ndisu tein e' xika' iin ña xini ndo'. ²⁷ Te ña jaan' na'in chuun' nuu' yu'u,

sakan' ña ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' yu'u, te ni ndee vä'a i kunduu te ndaxin' iin' ndixan' ki'i' a —ni kachi ra.

²⁸ Te sakuu' ña jaan' ni xka'ndia ñuu Betábara, ña kandu'u' tuku ta'vi' itia Jordán, mii' ni sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí.

Jesús nduu' mbee lulu, ña kuaxi nda'a' Ndiosí

²⁹ Te tuku kivi' ndii, ni xini Juan jaan' kuaxi Jesús. Te ni ka'an ra ndii:

—Koto ndo', kaa' kuaxi ña nduu' mbee lulu, ña nduu' kuenta Ndiosí, te ña kaa' sandoyo' kuachi ne yivi' iin yivi'. ³⁰ Xa'a' ña kaa' ni ka'an i kii' ni ka'an i ndii: “Ña na'in chuun' nuu' yu'u ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' yu'u, sakan' ña xa yoo a ndee kii' tia'an tui i.” ³¹ Te ndii, ni nakuni yu'u yoo nduu' a, ndisu ni xaa i sakuchi' i ne yivi' kuenta Ndiosí te nakuni ña'a' yoo', ne Israel —ni kachi ra.

³² Te sakan' tu Juan ndii, ni ndiee yu'u' ra ka'an ra ndii:

—Ni xini i nuu' Espíritu Ndiosí ndee ndivi' ndee naa nuu' paloma, te ni xikui'nu ña'a' a. ³³ Te ndii, ni nakuni yu'u yoo nduu' ña kaa', ndisu ña ni sakuiso' chuun' yu'u te sakuchi' i ne yivi' kuenta a xiin' tikui kuiti' ni ka'an xiin' i ndii: “Kuni un' nuu' Espíritu Santo ndee ndivi', te iin kui'nu a iin te yivi', te jaan' nduu' te sakuchi' ne yivi' kuenta i xiin' ña ndiee' Espíritu Santo jaan'”, ni kachi a xiin' i. ³⁴ Te ni xini yu'u ña sakan' ni xaa a xiin' ña kaa', te ndiee' yu'u' i ña ña kaa' nduu' si'e Ndiosí —ni kachi Juan.

So'o ni xaa a kii' ni xa'a' ndikún ne yivi' Jesús

³⁵ Ni kitu' tuku kivi' ndii, iin' ni tukuu Juan jaan' xiin' uvi' ta'an te ndikún ichi' ra. ³⁶ Te kii' ni xini ra ña xka'ndiá Jesús kua'an a ikan', te ni ka'an ra ndii:

—Koto ndo', kaa' kua'an ña nduu' mbee lulu, ña nduu' kuenta Ndiosí —ni kachi ra.

³⁷ Te kii' ni xini so'o te uvi' ta'an jaan' ña ni ka'an ra ndii, ni xikundikun ra Jesús jaan'. ³⁸ Te ni nandiko' kúin Jesús, te ni xini a ña ndikún te jaan' xata' a, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nduu' a nduku' ndo', taa? —ni kachi a.

Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, ¿mii' ndu'u' un'? —ni kachi ra xiin' a. (Te Rabí jaan' kuni kachi a Maestro.)

³⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—To'o' ndo' xiin' i, te kuni ndo' —ni kachi a.

Te ni xa'an ra, te ni xini ra mii' ndu'u' a, te ni ndoo ra ikan' xiin' a kivi' jaan', sakan' ña xa ka kumi' xakuaa' ni nduu' a. ⁴⁰ Iin

te jaan' ndii, ñani Simón Pedro nduu' ra, te Andrés nani' ra. Te jaan' nduu' iin te uvi ta'an te ni xini so'õ ña ni ka'an Juan jaan', te ni xikundikun ra Jesús. ⁴¹ Te ña nuu' ña ni xaã Andrés jaan' ndii, Simón ñani ra ni xa'an' koto ra, te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ni xa'an kuni ndu ña nduu' Mesías —ni kachi ra. (Te Mesías jaan' kuni kachi a Cristo, ña tjanu' Ndiosí sakakú yoo'.)

⁴² Te ni naka ña'a' ra te kua'an ra nuu' Jesús. Te kii' ni xini Jesús te jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Yo'ó nduu' Simón, si'e Jonás. Te vitin ndii, Cefas kunani' un' saa i —ni kachi a xiin' ra. (Te Cefas jaan' kuni kachi a Pedro uun Kava'.)

So'õ ni xaã a kii' ni ini Natanael ni xini ra Jesús

⁴³ Te tuku kivi' ndii, ni kuni Jesús ku'un a ñu'u' Galilea, te ni nata'an' a xiin' iin te nani' Felipe, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kundikun un' yu'u, taã —ni kachi a xiin' ra.

⁴⁴ Te Felipe jaan' ndii, ñuu Betsaida ni kiee ra mii' nduu' tu ñuu Andrés xiin' Pedro. ⁴⁵ Te Felipe jaan' ndii, ni xa'an nanduku' ra Natanael, te kii' ni xini ña'a' ra ndii, ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Ni xini ta'an' ndu xiin' te ni ka'an Moisés xa'a' nuu' tu'un ndei' Ndiosí, te ni ka'an tu te ni ka'an tiakú tu'un a xa'a' te jaan', Jesús, si'e José, te ni kiee ñuu Nazaret, nduu' ra —ni kachi ra.

⁴⁶ Te ni ka'an Natanael xiin' ra ndii:

—Jan', ndee iin ña va'a xa'a' yoo' küvi keta ñuu Nazaret jaan' —ni kachi ra.

Sakan' te ni ka'an Felipe xiin' ra ndii:

—Va'a, to'o' te kuni nduchi' nuu' ña'a' un' —ni kachi ra.

⁴⁷ Kii' ni xini Jesús ña kuaxi Natanael jaan' nuu' a, te ni ka'an a xa'a' ra ndii:

—Aan', kaa' kuaxi te ta'an' e', iin te xata'an nduu' te Israel. Te nāsaká nimá nduu' ra —ni kachi a.

⁴⁸ Te ni ka'an Natanael xiin' a ndii:

—¿Saa kuví xini un' yoo nduu' yu'u? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kii' tia'an ka'an Felipe xiin' un', kii' iin' un' xa'a' tun' higuera ndii, ni xini i yo'ó —ni kachi a.

⁴⁹ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, yo'ó nduu' si'e Ndiosí. Yo'ó nduu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' yoo', ne Israel —ni kachi ra.

⁵⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto ka ni ka'an i ña ni xini i yo'ó xa'a' tun' higuera jaan' kuiti' na kandixa' un' ña ña jaan' nduu' i. Ndisu ña ka'nu' ka kuni un' te sakan' ña jaan' —ni kachi a.

⁵¹ Te n̄i ka'an ka a xiin' te jaan' ndii:

—Ñā ndaku ka'an i xiin' ndo' ñā kun̄i ndo' ñā xā n̄i nun̄ia' yi'e' ndivi', te kun̄i ndo' kua'a' ángele, ñā xika' nuu' nuu' Ndiosí, ndaa' a ndivi', te nuu' a nuu' yu'u, ñā nduu' t̄u te yivi' —n̄i kach̄i a.

So'ŋo n̄i xaa a kij' n̄i yoo' iin ñā tunda'á' ñuu Caná

2 N̄i ya'a un̄i ta'an kivi', te n̄i yoo' iin ñā tunda'á' ñuu Caná, ñā naá nuu' ñu'u' Galilea, te naá t̄u si'i' Jesús v̄iko' jaan'. ² Te n̄i xa'an t̄u Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a ikan', sakan' ñā n̄i t̄atu ñā'a' ne yivi'. ³ Te kij' yoo ka v̄iko' jaan' ndii, n̄i ndi'i' vino, ikan' te n̄i ka'an si'i' Jesús xiin' a ndii:

—Kōo' ka vino xaa' n̄i —n̄i kach̄i a'.

⁴ Te n̄i ka'an Jesús xiin' si'i' a ndii:

—Nanaa, ¿ndichun na ka'án un' xiin' yu'u xa'a' ñā jaan'? Kun̄i ka xaa hora ñā nia'a i nuu' ne yivi' chuun ñā yoo nuu' i —n̄i kach̄i a.

⁵ Sakan' te n̄i ka'an si'i' a jaan' xiin' te xaxa' vino jaan' ndii:

—Saa ndo' ndee ka ñā ka'an ra xiin' ndo', t̄aa —n̄i kach̄i a'.

⁶ N̄i yoo' iñu ta'an tinaja na'nu', ñā n̄i kua'a' xiin' yuu' ikan', te kuyatin' un̄i ta'an yoo na'nu' t̄ikui kuv̄i ku'un t̄ixin i'in a. Tinaja jaan' ndii, t̄ikui te' sandoo' xiin' mii' ndu'u, ne judío, nuu' Ndiosí xiñu'ú t̄ixin a. ⁷ Te n̄i ka'an Jesús xiin' te xaxa' vino jaan' ndii:

—Sakutu' ndo' sakuu' tinaja kaa' t̄ikui —n̄i kach̄i a.

Te n̄i sakutu' kati'i' ra a. ⁸ Sakan' te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Tava' ndo' sie ra' vit̄in, te kundiaka ndo' ra' nda'a' te ndiso' chuun' xa'a' v̄iko' —n̄i kach̄i a.

Te n̄i xan ndiaka ra' ra' nda'a' te jaan'. ⁹ Te kij' n̄i xi'i' te jaan' sie t̄ikui, te' n̄i nandu'u vino ndii, xini' ra' naa' t̄ikui n̄i nduu' ra'. Ndisu xini' te xaxa', te n̄i tava' ra' jaan', ñā t̄ikui n̄i nduu' ra'. Te n̄i kana te ndiso' chuun' jaan' te tunda'á'. ¹⁰ Te n̄i ka'an ra' xiin' ra' ndii:

—Xini' e' ñā sakuu' ne yivi' ndii, xi'na ka vino va'a xaxa' n̄i, te kij' xā kuni tuxi' ra' ne n̄i t̄atu n̄i, te xa'a' n̄i xaxa' n̄i vino nda'vi. Te ndii yo'ó ndii, n̄i taxa'a un' te' va'a ka ndee vit̄in te xaxa' ra' —n̄i kach̄i ra.

¹¹ Ñā jaan' nduu' chuun' ka'nu' ñā nuu', ñā n̄i xaa Jesús. Te ñuu Caná, ñā kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea jaan', n̄i xaa a ñā jaan', te xiin' ñā jaan' n̄i nia'a a ñā ndiee' ñā kumi' a. Te n̄i ini' ka te nda'a' xa'a' a xini' ñā'a' ra.

¹² N̄i ya'a ñā jaan', te n̄i nakaa' Jesús ñuu Capernaum, n̄i nakaa' si'i' a, te n̄i nakaa' t̄u ñani' a, te n̄i nakaa' t̄u te nda'a' xa'a' a. Te n̄i ndoo n̄i ndia'vi' kivi' ñuu jaan'.

So'õ ni xaa a kii' ni taxi' Jesús te ndasanduu' yukun' ka'nu' ndee naa ya'vi

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³Xa kuyatin' viko' pascua, ña xaka'nu' ndu, ne judío, sakan' na kuu' ni kaa Jesús ñuu Jerusalén. ¹⁴Te ni xini a ndiee' te yivi' xiko' ra toro, xiin' mbee, xiin' paloma, nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan'. Te ni xini tu a ndiee' te nama' xu'un'. ¹⁵Te ni chunta'an a iin uvi yo'o', te ni taxi' u'vi a sakuu' te ndiee' nuu' ki'e jaan', xiin' mbee, xiin' toro. Te ni kiku' a xu'un' te nama' xu'un' jaan', te ni sanduva a mesa ra. ¹⁶Te ni ka'an a xiin' te xiko' paloma jaan' ndii:

—Tava' ndo' sakuu' ña'a ndo' kaa' nuu' ki'e yukun' yo'o', te ndasanduu ndo' vi'e yuva' i ndee naa ya'vi —ni kachi a.

¹⁷Sakan' te ni naka'an te nda'a' xa'a' a ña yoso' a nuu' tutu Ndios mii' ka'an a ndii: “Xa yoo i kivi' i xa'a' a ña ndo'o' i xa'a' vi'e un'”, kachi a.

¹⁸Xa'a' a jaan' na ni ndatu'un' iin uvi te judío kuu' nuu' Jesús ndii:

—¿Ndee chuun ka'nu' saa un', te nia'a un' ña ndiso' chuun un', te xaa' un' ña ni xaa un' kaa'? —ni kachi ra.

¹⁹Te ni nakuiin a nuu' ra ndii:

—Naa' tani ndo' yukun' ka'nu' yo'o' ndii, kivi' ña uni, te xa ni nakani i tuku a —ni kachi a.

²⁰Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—¡Jan'! Uvi xiko' iñu ta'an kuiya, te ni xinu yukun' ka'nu' yo'o'. Te yo'ó ka'an ña uni ta'an kivi' kuiti', te ndani'i un' tuku a —ni kachi ra.

²¹Ndisu yukun' ña ni ka'an Jesús jaan' xa'a' ndii, ñu'u' nde'i a nduu' a. ²²Sakan' na kuu' kii' ni xi'i a, te ni natiaaku a ndii, ni naka'an' te nda'a' xa'a' a ña ni ka'an a jaan'. Te ni kandixa' ra ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' a xiin' ña ni ka'an mii' Jesús.

Xini Jesús saa iin' nimá sakuu' ne yivi'

²³Kii' yoo Jesús ñuu Jerusalén xa'a' viko' pascua jaan' ndii, kua'a' va ne yivi' ni kandixa' ña'a' xa'a' ña ni xini nia ña ka'nu' ña ni xaa a. ²⁴Ndisu Jesús ndii, ni ini a xini a ne jaan', sakan' ña xini a saa iin' nimá sakuu' ne yivi'. ²⁵Te ni kuni ndee iin ne yivi' ka'an xiin' a xa'a' inga ne yivi', sakan' ña xa xini mii' a saa iin' nimá sakuu' e'.

**So'ŋ nī xaꝗ a kii' nī ka'an Jesús xiin' Nicodemo
ña tuku nī kuní a nakaku ne yivi'**

3 Yoo iin te fariseo nani' Nicodemo. Iin te ni'i' chuun' nuu' ne judío, ne ta'an' e', nduu' ra. ²Te jaan' ndii, nī xa'an ra nuu' Jesús iin ñuu, te nī ka'an ra xiin' a ndii:

—Rabí, xiní ndu ña Ndiosí nī taxí chuun nda'a' yo'ó, te nduu' un' maestro nuu' ndu'u. Kuachi ndii ndee iin ne yivi' küvi saa chuun ka'nu', ña xaa' yo'ó, naa' kōŋ' Ndiosí yoo xiin' nīa, te chindīee' ña'a' a —nī kachi ra.

³Te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' un' ña naa' kaku iin ne yivi' tuku ichi' saa Ndiosí ndii, küvi kuní nīa ña ka'ndīa chuun' a nimá nīa —nī kachi a.

⁴Te nī ka'an Nicodemo xiin' a ndii:

—¿Saa tu kuví kaku iin ne xa xixa tuku ichi', taꝗ? ¿Ñáá kuví ki'vi tuku nīa tixin si'i' nīa te kaku tuku nīa? —nī kachi ra.

⁵Te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' un' ña naa' kaku iin ne yivi' xiin' tikui kuiti', te kaku nīa xiin' Espíritu ndii, küvi natiin nīa ña ka'ndīa chuun' Ndiosí nimá nīa. ⁶Yoo ka kaku' xaa' yuva' si'i' ndii, kuenta ne yivi' kuiti' nduu' nīa. Te yoo ka kaku' xaa' Espíritu ndii, kuenta Ndiosí nduu' nīa. ⁷Nāndaní un' ña nī ka'an i xiin' un' ña kuní a nakaku un' tuku ichi'. ⁸Naa kuu' tachi' ndii, xika' a mii' ka kuní a, te xini so'ŋ un' ni'i' xika' a. Ndisu xini un' mii' nī kixin a, te xini tu un' mii' kua'an a. Iin kachi xaa' tu Espíritu xiin' sakuu' ne nī sakaku' a tuku ichi' —nī kachi a.

⁹Te nī ka'an Nicodemo xiin' a ndii:

—¿Saa tu kuví xka'ndīa ña ka'an un' jaan'? —nī kachi ra.

¹⁰Te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Te sanía'á nduu' yo'ó nuu' ne ñuu e', ne Israel, te, ¿saa tu na kundaní un' ña ka'an i xiin' un' jaan'? ¹¹Ña ndaku ka'an i xiin' un' ndii, ka'an ndu ña xiní ndu, te ndiee' yu'u' ndu xa'a' ña xini nduchi' nuu' ndu. Ndisu ndo'ó ndii, nī natiin ndo' ña ndiee' yu'u' ndu. ¹²Naa' küni kandixa' ndo' ña ka'an i xiin' ndo' xa'a' ña yoo iin yivi' yo'o' ndii, ¿saa tu kandixa' ndo' naa' ka'an i xiin' ndo' xa'a' ña yoo ndivi'? ¹³Sakan' ña ndee iin ne yivi' nī ndaa ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí. Ndisu yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, ikan' nī kiee i, te nī tuví i nuu' ñu'u' iin yivi' yo'o'. ¹⁴Naa nī chindu'u' Moisés koo' nuu' iin itun' mii' ichi kaa' xta'an' ndii, sakan' tu tiandu'u' te yivi' yu'u, ña nduu' tu te yivi', nuu' itun', ¹⁵te sakuu' ne iní xini yu'u ndii, kōŋ' kivi' kuví nīa nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii natiin nīa kivi' ñuu ña kōŋ' kivi' ndi'i'.

So'ḡ nia'á Ndiosí ña kundani a ne yivi' iin yivi'

16 'Kuachi ndii kundani ya'a Ndiosí ne yivi' iin yivi', sakan' na ni ti'vi' a yu'u, ña nduu' si'e a ña iin ndaa' tilu', iin yivi' yo'o'. Te yoo ka iní xini yu'u ndii, koo' kivi' kuví nia nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii natijn nia kivi' nuu ña koo' kivi' ndi'i'. 17 Kuachi ndii ni ti'vi' a yu'u, ña nduu' si'e a, xaa i iin yivi' te katun' i ne yivi' jaan' xa'a' kuachi nia. Süu' jaan' ndii ni ti'vi' a yu'u xaa i te sakakú ña'a' a xiin' nda'a' i nuu' kuachi nia. 18 Sakan' na yoo ka iní xini yu'u ndii, katun' ña'a' Ndiosí xa'a' kuachi nia, ndisu yoo ka iní xini yu'u ndii, xa ni katun' nia nuu' a, sakan' ña ni iní nia kuní nia yu'u, ña iin ndaa' tilu' si'e Ndiosí. 19 Te xa'a' ña yo'o' nduu' ña katun' Ndiosí ne jaan', ña ni xaa yu'u iin yivi' yo'o', te nduu' i ndee naa ñu'u nuu' nia, ndisu ni kundani ka nia ña kaka niaa' nia te sakan' ñu'u jaan', sakan' ña xachuun' nia'a nia. 20 Kuachi ndii, sakuu' ne xachuun' nia'a ndii, ndasi' nia ñu'u jaan', te küyatin' nia nuu' a koto ka natuvi ña nia'a ña xaa' nia. 21 Ndisu ne xaa' ña ndixa ndii, kuyatin' nia nuu' ñu'u jaan', te natuvi ña xaa' nia ña kuní Ndiosí —ni kachi a.

Ndiee' yu'u' ka Juan xa'a' Jesús

22 Ni ya'a ña jaan', te ni xa'an Jesús xiin' te nda'a' xa'a' a nuu' ñu'u' Judea, te ni ndoo nuu' a ikan' xiin' ra. Te ni sakuchi' a ne yivi' kuenta Ndiosí. 23 Te naá tu Juan sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí yatín ñuu Enón, ña kandu'u' yatín ñuu Salim, sakan' ña yoo kua'a' tikui ikan'. Te ni kixin ne yivi', te ni chichi nia kuenta Ndiosí ni xaa ra. 24 Sakan' ña kuní sko'ni' te ndiso' chuun' Juan jaan' vi'e kaa kivi' jaan'.

25 Te kivi' jaan' ndii, ni kani ta'an kuento te ndikún ichi' Juan jaan' xiin' inga te judío xa'a' saa kuní a saa ne yivi', te sandoo xiin' mii' nia nuu' Ndiosí. 26 Te ni kixin ka'an te ndikún ichi' Juan jaan' xiin' ra ndii:

—Rabí, te ni iin xiin' un' tukú ta'vi' yu'u' itia Jordán, te nduu' te ni ndiee yu'u' un' xa'a' ndii, sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí. Te sakuu' ne yivi' kua'an mii' iin' ra —ni kachi ra.

27 Te ni ka'an Juan xiin' te jaan' ndii:

—Ndee iin ne yivi' kuví na'in chuun' naa' taxi Ndiosí a nda'a' nia ndee ndivi'. 28 Xa mii' ndo'ó nduu' te ni xini so'ḡ ña ni ka'an i ndii: “Süu' yu'u nduu' Cristo, ña sakakú ne yivi'. Süu' jaan' ndii ni taxi Ndiosí chuun nda'a' i te ki'in ichi' i nuu' ña jaan'.” Sakan' ni kachi i. 29 Sakuu' e' xini ña nda'a' te tunda'á yoo ña' tunda'á. Ndisu te xini ta'an' xiin' ra ndii, xa ikan' iin' ra, te xika' nuu' ra nuu' te jaan'. Te kií xini so'ḡ ra ndatu'un' te jaan' xa'a' ña' tunda'á

xiin' ra ndii, va'a va kuni ra. Xa'a' a jaan' na sakan' tu yu'u ndii, xa ni xinu ña kuatia' nimá i jaan' vitin. ³⁰ Ña jaan' ndii, kuni a ña so'o kuu ka'nu' ka a, te yu'u ndii, so'o nuu' ka ña kuu' ka'nu' i.

Ña ni kiee ndivi' nduu' Jesús

³¹ Ña ni kiee ndivi' ndii, ka'nu' ka ña nduu' a nuu' sakuu' ne yivi'. Te ne ni kaku iin yivi' yo'o' ndii, kuenta iin yivi' yo'o' kuiti' nduu' nia, te xa'a' ña yoo iin yivi' yo'o' kuiti' ndatu'un' nia. Ndisu ña ni kiee ndivi' jaan' ndii, ka'nu' ka ña nduu' a nuu' sakuu' ne yivi'. ³² Ña ni xini ña jaan', xiin' ña ni xini so'o a ndiee' yu'u' a xa'a', te ña ndiee' yu'u' a jaan' ndii, ndee iin ne yivi' natiin' a. ³³ Ndisu yoo ka natiin' ña ndiee' yu'u' a jaan' ndii, nakuni nia ña Ndiosí ndii, ña ndixa xna'a nduu' a. ³⁴ Kuachi ndii, ña ni ti'vi' Ndiosí jaan' ndii, tu'un yu'u' mii' Ndiosí ka'an a, sakan' ña ni taxi ndoo a ndiee' Espiritu a nda'a' ña jaan'. ³⁵ Ndiosí, yuva' a ndii, kundani a si'e a, sakan' na ni sakuiso' chuun' ña'a' a nuu' sakuu' ña yoo. ³⁶ Yoo ka ini xini si'e a jaan' ndii, natiin nia kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Ndisu yoo ka kuni ini kuni ña'a' ndii, natiin nia kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' jaan'. Süu' jaan' ndii ne xa yoo koo tundo'o' nduu' nia saa Ndiosí —ni kachi Juan xiin' te ndikún ichi' ra jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni ndatu'un' Jesús xiin' iin ña'a' ña' Samaria

4 Te ni xini te fariseo kuento ña kua'a' ka ne yivi' ndikún ichi' Jesús ni xaa a te sakan' Juan. Te ni xini tu ra kuento ña kua'a' ka ne yivi' chichi' kuenta Ndiosí mii' iin' a te sakan' mii' naá Juan jaan'. ² (Ndisu mii' Jesús ndii, koo' ne yivi' sakuchi' vi' a. Te nda'a' xa'a' a nduu' te sakuchi' ne yivi' kuenta Ndiosí.) ³ Te kii' ni xini xto'o e' kuento ña ni xini te fariseo jaan' kuento jaan' ndii, ni keta a ñu'u' Judea jaan', te ni nandiko' a kua'an a ñu'u' Galilea. Te kua'an tu te nda'a' xa'a' a xiin' a.

⁴ Te ni kuni a ña xka'ndia a ñu'u' Samaria te xaa a mii' kua'an a. ⁵ Te ni xaa a nuu' iin ñuu ña nani' Sicar, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Samaria jaan'. Kandu'u' ñuu jaan' yatín xiin' ñu'u' ña ni taxi Jacob nda'a' si'e ra José xta'an' iin yivi'. ⁶ Te ikan' iin' pozo ña ni xa'a Jacob jaan'. Te xa'a' a ña ni xavi Jesús ni kixin a ichi' jaan' ndii, ni xikundu'u' a yatín yu'u' pozo jaan'. Yatín sava kivi' nduu' a kii' sakan'. ⁷ Sakan' te ni xaa iin ña'a', ña' Samaria, te ki'in a' tikui, te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Saa un' ña va'a, te sakakan un' sie tikui ko'o i, naa —ni kachi a.

⁸Te te nda'a' xa'a' a ndii, kōo' ra ndiee' xiin' a, sakan' ña ña xaxi' kua'an sata' ra ñuu jaan'. ⁹Ndisu xa'a' a ña nita'an' va'a ne judío xiin' ne Samaria jaan' ndii, ni ka'an ña'a' jaan' xiin' Jesús ndii:

—¡Jan'! ¿Ndichun na xikán un' tikuí nuu' yu'u? Yo'ó ndii, te judío nduu' un', te yu'u ndii, ña' Samaria nduu' i —ni kachi' a'.

¹⁰Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Naa' xiní un' ndee ña nduu' ña va'a, ña xamaní' Ndiosí ne yivi', te naa' xiní tu un' yoo nduu' ña xikán tikuí nuu' un' ndii, mii' un' kakan tikuí nuu' i, te taxí i tikuí, te taxi' kivi' ñuu nda'a' un' —ni kachi' a.

¹¹Te ni ka'an ña' jaan' xiin' a ndii:

—Táku'e, kōo' ndee iin ña'a ni'i' un' te tava' un' tikuí, te pozo yo'o' ndii, kunu xava'a a. Sakan' na kuii', ¿mii' yoo tikuí, te taxi' kivi' ñuu jaan' xaa' un'? ¹²¿Ñáá xanini yo'ó ña te ka'nu' ka nduu' un' te sakan' xii' yata' ndu Jacob? Ña jaan' ni xa'a pozo yo'o', te ni ndoo a nda'a' ndu, te yo'o' ni xi'i' a tikuí xiin' si'e a, xiin' kiti' sana ña —ni kachi' a'.

¹³Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Sakuu' ne xi'i' tikuí pozo yo'o' ndii, nana'a' te ichi' ni tukuu iní ña. ¹⁴Ndisu yoo ka xi'i' tikuí, te taxi' yu'u jaan' ndii, kōo' kivi' ka ichi' tukuu iní ña, sakan' ña tikuí, te taxí yu'u ko'o ña jaan' ndii, kandeta vi' ra tixin iní ña, te taxí ra' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' nda'a' ña —ni kachi' a.

¹⁵Te ni ka'an a' xiin' a ndii:

—Táku'e, taxí tikuí, te ka'an un' xa'a' jaan', ko'o i, te ichi' ka iní i, te sakan' kixin ka i tava' i ra' yo'o' —ni kachi' a'.

¹⁶Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Va'a, naa. Kua'an te naka un' ii' un' te kixin ndo' yo'o' —ni kachi' a.

¹⁷Te ni ka'an ña' jaan' xiin' a ndii:

—Kōo' ii' i —ni kachi' a'.

Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Ña ndaku ka'an un' ña ka'an un' ndii, kōo' ii' un', ¹⁸kuachi' ndii xa u'un ta'an ii' un' ni yoo, te te ndu'u' xiin' un' vitin ndii, süu' ii' un' nduu' ra. Te xiin' ña jaan' ni ka'an un' ña ndixa ndo' —ni kachi' a xiin' a'.

¹⁹Te ni ka'an ña' jaan' xiin' a ndii:

—Táku'e, tuu i ndii, iin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' un'.

²⁰Te xii' yata' ndu ndii, xini' iku' kaa' ni xaka'nu' ra Ndiosí, ndisu ndo'ó, ne judío, ka'an ndii, ñuu Jerusalén nduu' mii' kuní a saka'nu' e' Ndiosí, kachi' ndo' —ni kachi' a'.

²¹Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Kandixa' un' ña ka'an i xiin' un', naa, ña xa kuyatin' kivi' ña küní a ña ku'un ndo' xini' iku' kaa', uun ñuu Jerusalén te saka'nu'

ndo' yuva' e' Ndiosí. ²²Ndo'ó ndii, xíní ndo' yoo nduu' ña xaka'nu' ndo', ndisu ne judío ndii, xíní ndu yoo xaka'nu' ndu, sakan' ña nda'a' ndu kīee ña sakahú Ndiosí ne yivi'. ²³Ndisu xa tondía kivi' ña saka'nu' xna'a' ña'a' ne yivi', te xa nī xaa a vitin. Ne jaan' ndii, saka'nu' nīa yuva' Ndiosí xiin' ña ndīee' Espíritu a, te saka'nu' ndaku ña'a' nīa saa kuní mīi' a. Kuachi ndii sakan' kuní yuva' e' Ndiosí ña saka'nu' ña'a' ne yivi'. ²⁴Ndiosí ndii, Espíritu nduu' a, te ne xaka'nu' ña'a' ndii, kuní a ña saka'nu' ña'a' nīa xiin' ña ndīee' Espíritu a, te xaka'nu' ndaku ña'a' nīa saa kuní mīi' a —nī kachi a xiin' a'.

²⁵Te nī ka'an ña'a' jaan' xiin' a ndii:

—Xíní i ña kixin Mesías, ña tianu' Ndiosí sakahú yoo', ña ka'an tu ne yivi' nduu' Cristo. Te kīi' kixin ña jaan' ndii, sanakuachi' ndi' i a sakuu' ña yoo nuu' e' —nī kachi a'.

²⁶Te nī ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Ña jaan' nduu' yu'u, ña ndatu'un' xiin' un' —nī kachi a.

²⁷Ikan' te nī xaa te nda'a' xa'a' a, te nī nandanī ra ña ndatu'un' a xiin' iin ña'a'. Ndisu ndee iin ra nī ndatu'un' ña'a' ndii: “¿Yoo nduu' a nī ndatu'un' ña'a' un', uun ndee xa'a' ndatu'un' un' xiin' a?” ²⁸Te ña' jaan' ndii, nī nako a' yoo a' te kua'an a' ñuu a' jaan', te nī ka'an a' xiin' ne yivi' ndii:

²⁹—To'o' ndo' te kunī ndo' iin te yivi', te nī ka'an xiin' i sakuu' ña nī xaa i. Tee' te jaan' nduu' Cristo, ña sakahú yoo', cho' —nī kachi a'.

³⁰Sakan' te nī kīee ne yivi' ñuu jaan' te kuan koto ña'a' nīa.

³¹Te kīi' kua'an ña' jaan' ndii, nī ka'an nda'vi te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Kundu'u' te kuxi un', Rabí —nī kachi ra.

³²Ndisu nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kumi' yu'u iin ña xaxi', ña xíní ndo'ó —nī kachi a.

³³Sakan' na kuii' nī ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Náa nī kixin ndiaka tu ne yivi' ña nī xixi a? —nī kachi ra.

³⁴Te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xaa' i ña kuní ña nī tī'vi' yu'u te saxinú e ndii, ña jaan' nduu' ndee naa ña xaxi' nuu' i. ³⁵Ndo'ó ka'an ndii: “Kumi' ta'an yoo' ka kuní, te nakaya e' ña savi'”, kachi ndo'. Ndisu yu'u ka'an xiin' ndo' ndii, ndani'i ndo' nuu' ndo', te koto ndo' ña savi' ña ita' ndiakan', xa nī chichi ndoo a. ³⁶Te te nakaya a ndii, ña va'a kanando ra, te ña nakaya ra jaan' nduu' ne natin kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Sakan' te va'a inga' kuní naa kuu' te nī chi'i a xiin' te nakaya a jaan'. ³⁷Sakan' na kuii' ña ndaku ka'an ne yivi' kīi' ka'an nīa ndii: “Iin ndaa' ra nduu' te chi'i', te inga ra nduu' te nakaya ña savi'”, kachi nīa. ³⁸Yu'u ndii, nī tī'vi' i ndo'ó te nakaya ndo' ña

savi' mii' nī chī'ti ndo', süu' jaan' ndii tukū te yivi' nī sando'o' xiin' mij', ndisu ndo'ó nduu' te nī kiee va'a nuu' chuun ña nī xaa te jaan' —nī kachi a.

³⁹Te kua'a' va ne Samaria, ne ndiee' ñuu jaan' ndii, nī inī nīa nī xini nīa Jesús xa'a' ña nī ndiee yu'u' ña'a' jaan' kii' nī ka'an a' ndii: “Nī ka'an te jaan' xiin' i sakuu' ña nī xaa i.” ⁴⁰Xa'a' a jaan' na kuii' nī ndekuie ne ñuu jaan' nuu' a, te nī ka'an nīa xiin' a ña ndoo a ñuu nīa jaan'. Te nī ndoo a ikan' uvi ta'an kivi'. ⁴¹Te kua'a' ka ne yivi' jaan' nī inī xini ña'a' xa'a' ña nī ka'an a xiin' nīa. ⁴²Te nī ka'an nīa xiin' ña'a' jaan' ndii:

—Süu' inī kuiti' ndu xini ña'a' ndu xa'a' ña nī ka'an un' jaan'. Kuachi ndii nī xini so'o tu ndu'u ña ka'an a. Te xini tu ndu ña ña kaa' xna'a nduu' Cristo, ña sakakú ne yivi' iin yivi' nuu' kuachi nīa —nī kachi nīa.

So'o nī xaa a kii' nī sanda'a Jesús tiaa si'e iin te xachuun' nuu' rey

⁴³Te kii' nī xka'ndia uvi ta'an kivi' jaan' ndii, nī na'in tukuu a ichi' te kua'an a ñu'u' Galilea. ⁴⁴Sakan' ña mij' Jesús nī ka'an ña ndee iin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, köo' xito' ka'nu' ña'a' ñuu mij' ra. ⁴⁵Te kii' nī naxaa a ñu'u' Galilea ndii, nī natiin va'a ña'a' ne yivi', sakan' ña kua'a' nīa nī xini chuun ka'nu' ña nī xaa a ñuu Jerusalén kii' nī yoo viko' pascua. Kuachi ndii nī xa'an tu ne jaan' kii' nī yoo viko' jaan'.

⁴⁶Sakan' te nī xaa tukuu a ñuu Caná, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Galilea jaan', mii' nī sananduu' a tikui vino. Te ñuu Capernaum nī yoo iin te xachuun' nuu' iin rey, te jaan' ndii, nī kuni kuvī si'e ra. ⁴⁷Kii' nī xini te jaan' kuento ña nī kiee Jesús ñu'u' Judea, te nī naxaa a ñu'u' Galilea ndii, nī xa'an ra mii' iin' a, te nī ka'an nda'vi ra xiin' a ña saa a ña va'a, te naxaa' a ñuu ra, te sanda'a a tiaa si'e ra, te xa kuni kuvī kuii. ⁴⁸Te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' künj ndo' xaa' i chuun ka'nu', uun ña nandanj ne yivi' ndii, köo' kivi' inī ndo' kuni ndo' yu'u, ran' —nī kachi a.

⁴⁹Te nī ka'an te ndiso' chuun' vie jaan' xiin' a ndii:

—Táku'e, to'o' ki'i' xiin' i ña kuni ka kuvī si'e i —nī kachi ra.

⁵⁰Te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuan nu'u vi'e un'. Xa nī nda'a si'e un' jaan' —nī kachi a.

Te nī kandixa' te jaan' ña nī ka'an Jesús xiin' ra, te nī keta ra kuan nu'u ra. ⁵¹Te kii' naxaa' ra kua'an nu'u ra ndii, nī kixin nata'an' te xika' nuu' nuu' ra xiin' ra, te nī ka'an te jaan' xiin' ra ña xa nī nda'a si'e ra. ⁵²Sakan' te nī ndatu'un' ña'a' te xiin' si'e ndee hora nī xa'a' va'a kuni si'e ra jaan'. Te nī nakuijn te jaan' ndii:

—Ka iin iku nī kiee ña'a' ka'ni' —nī kachi ra.

⁵³ Sakan' te ni xini te nduu' yuva' jaan' ña sava ni hora jaan' ni ka'an Jesús xiin' ra ndii: "Xa ni nda'a si'e un'", ni kachi a. Xa'a a jaan' na ini ra xini ra Jesús xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e ra. ⁵⁴ Te ña jaan' nduu' chuun ka'nu', ña uvi, ña ni xaa Jesús kii' ndi'i ni kiee a ñu'u' Judea, te ni naxaa a ñu'u' Galilea jaan'.

So'õ ni xaa a kii' ni sanda'a Jesús iin te küvi kaka

5 Te ni ya'a ña jaan', te ni yoo iin viko' ne judío, ne ta'an e', ñuu Jerusalén. Te ni kaa Jesús ñuu jaan'. ² Te yatın yi'e' ña nani' Mbee naá iin pila ña nani' Betesda xiin' tu'un hebreo. Te yu'u' mini jaan' ita' tu u'un ta'an tia'va'. ³ Te ndiee' kua'a' xava'a ne kuni kuvı tixın tia'va' jaan'. Sava nia nduu' ne kui'e nuu', te sava nia nduu' ne küvi kaka, te sava tukı nia nduu' ne ni xi'i xa'a', uun ne ni xi'i nda'a'. [Te ndiatu' nia ña kanda tikui pila jaan'. ⁴ Sakan' ña xaa ndii, nuu' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, te sakanda a ra'. Te yoo ka nda'ni nuu' kii' ndi'i sakanda a ra' ndii, nda'a nia ndee ka nuu' kui'e ndo'o' nia.] ⁵ Te tein ne jaan' kandu'u' iin te yivi', te xa kua'an oko xa'un unı kuiya kuni kuvı. ⁶ Te kii' ni xini ña'a' Jesús ikan', te ni xini a ña xa na'a' va kuni kuvı ra ndii, ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Náá kuni nda'a un', taa? —ni kachi a.

⁷ Te ni ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Táku'e, koo' ndee iin ne yivi' ni'i' i chindiee' yu'u, te sko'ni' nia yu'u pila kaa' kii' kanda tikui. Te kii' kuan sko'nu' i tixın ra' ndii, xi'na inga ne yivi' sko'ni' —ni kachi ra.

⁸ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndondichi un', te na'in un' tun' xto un', te kaka un' —ni kachi a.

⁹ Xaka'án e', te ni nda'a ra, te ni na'in ra tun' xto ra, te ni xa'a' xika' ra. Te kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', nduu' a kii' sakan'. ¹⁰ Xa'a' a jaan' na kuii' ni ka'an te judío kuu' nuu' xiin' te ni kuni kuvı jaan' ndii:

—Kivi' sábado, ña xinandiee' e', nduu' a vitin, sakan' na su'un ni'i' un' tun' xto ñaa' —ni kachi ra.

¹¹ Te ni nakuiin te jaan' nuu' ra ndii:

—Te ni sanda'a yu'u ni ka'an xiin' i ndii: "Na'in un' tun' xto un', te kaka un'", ni kachi ra xiin' i —ni kachi ra.

¹² Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo nduu' tiaa, te ni ka'an xiin' un' na'in un' tun' xto un', te kaka un'? —ni kachi ra.

¹³ Te ni kuni kuvı jaan' ndii, xini ra yoo nduu' ña ni sanda'a ña'a', kuachi ndii kua'a' ne yivi' yoo ikan', te ikan' ni naka'ni Jesús.

¹⁴ Nĭ ya'a, tē nĭ xĭnĭ ñā'a' Jesús nuu' kĭ'e yūkun' ka'nu', tē nĭ ka'ān a xiin' rā ndii:

—Koto un', vitĭn ñā xā nĭ nda'a un' ndii, sāā ká un' kuachi, koto ká kundō'o u'vĭ ká un' —nĭ kachi a.

¹⁵ Sakan' tē kua'ān tē jaan', tē nĭ ka'ān rā xiin' tē judío kuu' nuu' jaan' ñā Jesús nduu' ñā nĭ sanda'a ñā'a'. ¹⁶ Xa'a' a jaan' na nĭ sando'o' tē judío jaan' Jesús, tē nĭ chĭtunĭ rā ka'ni' ñā'a' rā xa'a' a ñā xaa' a chuun jaan' kivi' sábadō, ñā xināndiee' ne yivi'. ¹⁷ Tē nĭ ka'ān a xiin' tē jaan' ndii:

—Yuva' ĭ Ndiosí ndii, xachuun' na xachuun' a, tē sakan' tū xaa' yu'u —nĭ kachi a.

¹⁸ Xa'a' a jaan' na ndĭee' ká nduku' tē jaan' sāā kuvĭ ka'ni' ñā'a' rā. Süu' xa'a' a ñā xaa' a ñā xāta'ān sāā e' kivi' sábadō, ñā xināndiee' ne yivi', kuĭtĭ' kuni ka'ni' ñā'a' rā. Süu' jaan' ndii sakan' tū xa'a' a ñā ka'ān a ñā Ndiosí nduu' yuva' a, tē xiin' ñā jaan' ndasaiin' kachi xiin' mĭi' a xiin' Ndiosí.

Yo'o' ka'ān Jesús ñā kumi' a ndĭee' xa'a' a ñā si'e mĭi' Ndiosí nduu' a

¹⁹ Sakan' tē nĭ ka'ān Jesús xiin' tē jaan' ndii:

—Ñā ndaku ka'ān ĭ xiin' ndo' ñā ñā nduu' si'e mĭi' Ndiosí ndii, xāā a ndee ĭin ñā'a' xiin' ñā ka'ān' mĭi' a. Süu' jaan' ndii ñā xini a xaa' yuva' a kuĭtĭ' xaa' a. Sakan' ñā sakuu' ñā xaa' yuva' a ndii, ĭin kachi tū xaa' ñā'a' si'e a jaan'. ²⁰ Kuachi ndii, yuva' ndii, ndanĭ a si'e a, tē nĭa'á ñā'a' a sakuu' ñā xaa' a. Tē nĭa'a' ñā'a' a chuun ka'nu' ká tē sakan' ñā xini nduchi' nuu' ndo' vitĭn, tē nādanĭ ká ndo'.

²¹ Sakan' ñā naa xaa' yuva' sanatiaku a ne nĭ xi'i, tē taxi' a kivi' ñūu nĭā ndii, ĭin kachi xaa' tū si'e a taxi' a kivi' ñūu yoo ká kunĭ mĭi' a. ²² Kuachi ndii, yuva' a ndii, sāna'má a ndee ĭin ne yivi', süu' jaan' ndii sakuu' chuun jaan' nĭ taxi' a nda'a' si'e a jaan', tē sana'má ñā jaan' ne yivi' xa'a' kuachi nĭā. ²³ Sakan' tē sakuu' ne yivi' koto ka'nu' ñā'a' naa xito' ka'nu' nĭā yuva' a Ndiosí. Tē yoo ká xito' ka'nu' si'e a jaan' ndii, xito' ka'nu' tū nĭā yuva' a, ñā nĭ tĭānu' ñā'a'.

²⁴ Ñā ndaku ka'ān ĭ xiin' ndo' ndii, ne taxi' so'o tū'un ñā ka'ān ĭ, tē ĭnĭ nĭā xini nĭā ñā nĭ tĭānu' yu'u ndii, kumi' nĭā kivi' ñūu ñā kōo' kivi' ndi'i'. Tē kātun' ká nĭā xa'a' kuachi nĭā, sakan' ñā tee' ndee nĭ xikā nĭā ĭchi', ñā kua'ān mĭi' kuvĭ nĭā ndii, xā kumi' nĭā kivi' ñūu ñā kōo' kivi' ndi'i' vitĭn. ²⁵ Ñā ndaku ka'ān ĭ xiin' ndo' ndii, xā kuyatin' kivi', tē vitĭn nduu' kivi' jaan', ñā kunĭ so'o ne nduu' ndee naa ne nĭ xi'i nuu' Ndiosí tachi' yu'u', si'e a. Tē ne taxi' so'o nuu' ñā jaan' ndii, nātin nĭā kivi' ñūu ñā kōo' kivi' ndi'i'. ²⁶ Kuachi ndii, naa xaa' yuva' taxi' a kivi' ñūu ne yivi' ndii, nii' sakan' tū nĭ taxi' a ndĭee' si'e

a jaan', te taxí ña jaan' kivi' ñuu ne yivi'. ²⁷ Te sakan' tu ni taxí a ndiee' ña jaan', te sana'má a ne yivi' xa'a' a ña nduu' a ña nduu' tu te yivi'. ²⁸ Nändani ndo' xa'a' ña kaa', sakan' ña xa kuyatin' kivi' ña kuní so'o sakuu' ne ñu'u' tixin yavi ndii tachi' yu'u' a, ²⁹ te ne ni xaa ña va'a ndii, natiaku nia, te natiin nia kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. Ndisu ne ni xaa ña nia'a ndii, natiaku nia, te koo nia tundo'o'.

Ndiosí nduu' ña ndiee' yu'u' xa'a' Jesús

³⁰ Kúvi xachi' saa yu'u ndee iin ña'a xiin' ña ka'an' mii' i. Saa nii' xini so'o i ka'an yuva' i sana'má i, te sana'má ndaku i. Sakan' ña xaa' i ña kuní mii' i, süu' jaan' ndii ña kuní yuva' i, ña ni tianu' yu'u kuiti', xaa' i. ³¹ Naa' mii' yu'u' kuiti' ndiee' yu'u' xa'a' i ndii, süu' ña ndixa nduu' ña ndiee' yu'u' i jaan', kachi' ndo'o. ³² Yoo inga ña ndiee' yu'u' xa'a' i, te xiní i ndii ña ndixa nduu' ña ndiee' yu'u' ña jaan' xa'a' i. ³³ Ni tianu' ndo'o te yivi' te ndatu'un' ra Juan, te ni ndiee yu'u' te jaan' ña ndixa xa'a' i. ³⁴ Ndisu tiin' ndiaa yu'u ña ndiee' yu'u' ne yivi' xa'a' i. Ka'an kuiti' i ña jaan' xiin' ndo' te kuvi kaku ndo' nuu' kuachi' ndo'. ³⁵ Juan jaan' ni nduu ndee naa kaa tuun, te ni tuun a, te ni yile a mi' iin yavi. Te ndo'o ndii, va'a ni kuní ndo' iin xa'a' ni xini so'o ndo' ña ni ka'an ra.

³⁶ Ndisu kumi' yu'u iin ña ndiee' yu'u' ña ndiaa ya'vi' ka te sakan' ña ni ndiee yu'u' Juan jaan'. Sakan' ña chuun ña ni taxí yuva' i nda'a' i te saxinu e' ndii, xa mii' chuun jaan' nduu' ña nia'a ña yuva' i nduu' ña ni tianu' yu'u iin yivi' yo'o'. ³⁷ Te sakan' tu yuva' i, ña ni tianu' yu'u ndii, ña jaan' ndiee' yu'u' xa'a' i. Ndee iin kivi' xini so'o ndo' tachi' yu'u' a, te ni ndee tia'an kuní tu ndo' saa kaa' a. ³⁸ Te ni ndee ndöo tu tu'un a nimá ndo', sakan' ña ini ndo' xini ndo' yu'u, ña ni tianu' a. ³⁹ Sakuaan ndo' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, sakan' ña xanini ndo' ña kuvi natiin ndo' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i' xa'a' a ña xaa' ndo' ña ka'an a. Ndisu ña yoso' jaan' ka'an xa'a' yu'u. ⁴⁰ Te ndo'o ndii, küni kuini ndo' kuní ndo' yu'u te kumi' ndo' kivi' ñuu jaan'.

⁴¹ Ña tiin' ka'nu' ne yivi' yu'u ndii, natiin' yu'u a. ⁴² Sakan' ña xiní i saa iin' nimá ndo', ña ndäni ndo' Ndiosí. ⁴³ Yu'u ndii, kuaxi i kuenta yuva' i, te natiin' ndo' yu'u. Naa' inga te yivi' kixin kuenta mii' ra ndii, natiin ña'a' ndo'. ⁴⁴ Kúvi ini ndo' kuní ndo' yu'u, sakan' ña ña tiin' ka'nu' ta'an' mii' i'in ndo' natiin' ndo', te ndüku' ndo' ña tiin' ka'nu' iin ndaa' Ndiosí kuiti'. ⁴⁵ Vikuiin ndo' ña xanini ndo' ña yu'u tiin kuachi' ndo'o nuu' yuva' i, sakan' ña xa yoo iin te yivi', te tiin' kuachi' ndo'o. Moisés, te ndiatu' ini ndo', nduu' ra. ⁴⁶ Sakan' ña naa' kandixa' ndo' ña ni ka'an te jaan' ndii, kandixa' tu ndo' ña ka'an yu'u, sakan' ña xa'a' yu'u ka'an ña ni ke'i te jaan' nuu' tutu.

⁴⁷ Ndisu naa' kändixa' ndo' ña ni ke'i te jaan' ndii, küvi tu kändixa' ndo' ña ka'án yu'u xiin' ndo' —ni kachi Jesús.

So'ò ni xaa a kii' ni sakuxi' Jesús u'un mií te yivi'

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

6 Ni ya'a ña jaan', te ni ketā Jesús kua'an a tuku ta'vi' mini Galilea, ña nani' tu Tiberias. ² Te kua'a' va ne yivi' ni ndikun ña'a' xa'a' a ña ni xini ña chuun ka'nu' ña xaa' a kii' ni sanda'a a ne kuni kuvi. ³ Sakan' te ni kaa Jesús iin xiki', te ni xikundu'u' a ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a. ⁴ Te xa kuyatin' viko' pascua, ña xito' ka'nu' ne judío. ⁵ Kii' ni ndani'i Jesús nuu' a, te ni xini a kuaxi kua'a' koo' chukuu' ne yivi' jaan' ndii, ni ka'an a xiin' Felipe ndii:

—¿Mii' tu kuvi sata' e' ña xaxi', te saman'i' e' sakuu' ne yivi' kaa'? —ni kachi a.

⁶ Ni ka'an a ña jaan' xiin' ra te kuni a ndee ña ka'an ra, sakan' ña xa xini a ndee ña saa a. ⁷ Te ni nakuin Felipe nuu' a ndii:

—Tee' ndee sachuun' e' uvi ciento kivi' ndii, ñani xu'un' te ki'in e' ña kuxi i'in ne yivi' kaa' tee' sie sie —ni kachi ra.

⁸ Te ni ka'an inga te nda'a' xa'a' a, te nani' Andrés, te nduu' ñani Simón Pedro, xiin' a ndii:

⁹ —Yoo iin te sie yo'ò, te kumi' ra u'un ta'an xita' va'a yuchi' cebada xiin' uvi ta'an tiaka'. Ndisu, ¿mii' kuní ña kaa' nuu' ne yivi' kua'a' kaa'? —ni kachi ra.

¹⁰ Te ni ka'an Jesús ndii:

—Ka'an chuun' ndo' xiin' ne yivi' te kundiee ña —ni kachi a.

Te yoo kua'a' itia ikan', te ni xikundiee ne jaan'. Ña mii' ndi'i' te yivi' kuiti' ndii, kuyatin' u'un mií ni kuu ra. ¹¹ Te ni ki'in Jesús xita' va'a jaan', te ni taxi a ña chindani Ndiosí xa'a' a, te ni taxi ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a. Te ni xaxa' te jaan' a nda'a' sakuu' ne yivi' kua'a', ne ndiee' jaan', te iin kachi ni xaa tu a xiin' tiaka' jaan'. Te i'in ne yivi' jaan' ni ki'in saa ka kuu' ña kuní mii' ña. ¹² Te kii' ni ndani' ña ndii, ni ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Nakaya ndo' ña xaxi' ña'in', ña ni ndoo ndoso', te ndõñu'u' saka a —ni kachi a.

¹³ Sakan' te ni nakaya ra ña ni ndoo ndoso' jaan', te ni sakutu' ra uxi uvi ta'an ika' na'nu' xiin' xita' va'a ña'in', ña ni ndoo ndoso', ña ni kuu u'un ta'an jaan'. ¹⁴ Sakan' na kiii' ni ka'an ne yivi' jaan' kii' ni xini ña chuun ka'nu' ña ni xaa jaan' ndii:

—Te kaa' xna'a' nduu' te ka'án tiakú tu'un Ndiosí, te ni tianu' a kixin iin yivi' —ni kachi ña.

¹⁵ Ndisu kii' ni kundani Jesús ña xa xito' tijn u'vi ña'a' nia, te ndasandu u ña'a' nia rey nia ndii, ni kaa a mii' sukun ka xini' iku' jaan' kua'an iin ndaa' mii' a.

So'o ni xaa a kii' ni xika Jesús nuu' tikui mini

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶ Kii' ni kuaa' ndii, ni nakaa' te nda'a' xa'a' a yu'u' mini jaan', ¹⁷ te ni ko'ni ra iin tundo'o, te ni xa'a' xka'ndia ra mini jaan' nandiko' ra ñuu Capernaum, te xa ni kuñuu. Te tia'an kixin Jesús mii' ñu'u' ra jaan'. ¹⁸ Te ni xa'a' nuta' tikui mini jaan', sakan' ña ndiee' va xika' tachi'. ¹⁹ Kii' xa kua'an tundo'o jaan' xiin' ra yatin' iñu ta'an kilómetro nuu' tikui jaan' ndii, ni xini ra kuaxi xa'a' Jesús nuu' tikui mini jaan', te kuyatin' a tundo'o jaan', te ni yi'vi va ra. ²⁰ Ndisu ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuän yi'vi ndo', yu'u' nduu' i —ni kachi a.

²¹ Sakan' na ni natiin va'a ña'a' ra tixin tundo'o jaan', te ndee iin kani' va te ni xaa nu' yu'u' mini mii' kua'an ra jaan'.

Nanduku' ne yivi' Jesús

²² Kii' ni kitu' tuku kivi' ndii, ne yivi' kua'a' koo' chukuu', ne ni ndoo tuku ta'vi' mini jaan' ndii, ni xini nia ña iin ndaa' tundo'o ni iin ikan'. Te ni xini tu nia ña ni sko'nu' Jesús tixin tun' jaan' xiin' te nda'a' xa'a' a, süu' jaan' ndii mii' te jaan' kuiti' kua'an. ²³ Te ni ndekuje te ñuu Tiberias xiin' inga tundo'o yatin yu'u' mini mii' ni yoo mani' ne kua'a' jaan' ni xaa xto'o e' kii' ndi'i ni taxi a ña chindani Ndiosí. ²⁴ Sakan' na kuu' kii' ni xini ne jaan' ña koo' Jesús xika' ikan', te ni ndee koo' tu te nda'a' xa'a' a ndii, sakan' te ni ko'ni nia tixin tundo'o jaan', te ni nandiko' nia ñuu Capernaum te nanduku' nia Jesús ikan'.

Yo'o' ka'an Jesús ña suvi a nduu' ña xaxi' xna'a ña taxi' Ndiosí

²⁵ Va'a, kii' ni xini ña'a' ne jaan' tuku ta'vi' mini jaan', te ni ka'an nia xiin' a ndii:

—Rabí, çama ni xaa un' yo'o'? —ni kachi nia.

²⁶ Te ni ka'an Jesús xiin' nia ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña ndo'ó ndii, süu' nanduku' ndo' yu'u' xa'a' a ña ni xini ndo' chuun ka'nu' ña nia'á Ndiosí jaan'. Süu' jaan' ndii nanduku' ndo' yu'u' xa'a' a ña ni taxi' i ña ni xixi ndo' ndee ni nda'ni ndo'. ²⁷ Sächuun' ka ndo' xa'a' ña xaxi' ña xka'ndia,

süu' jaan' ndii va'a ka sachuun' ndo' xa'a' ña xaxi' ña köo' kivi' xka'ndiá, te natiin ndo' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. Yu'u, ña nduu' tu te yivi', nduu' ña taxi' ña jaan'. Kuachi ndii yu'u nduu' ña ni ka'an tuni Ndiosí, yuva' e', taxi' ña jaan' —ni kachi Jesús.

²⁸ Sakan' te ni ka'an nia xiin' a ndii:

—¿Ndee ña kuni a saa ndu, táku'e, te saa ndu chuun ña kuni Ndiosí? —ni kachi nia.

²⁹ Te ni ka'an a xiin' nia ndii:

—Chuun ña kuni kuiti' Ndiosí saa ndo' ndii, ini ndo' kuni ndo' yu'u, ña ni tianu' a —ni kachi a.

³⁰ Sakan' na ni ka'an nia xiin' a ndii:

—¿Ndee chuun ka'nu' xaa' un' te kuni ndu a, te kandixa' ndu yo'ó? ¿Ndee ña kuvi saa un', uún? ³¹ Xiní e' ña ne xii' yata' e' ndii, ni xaxi' nia ña xaxi' ña ni nani' maná kii' xka'ndiá nia mii' ichi va kaa'. Saa nii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Ña xaxi', ña ni kiee ndivi', ni taxi' ra ni xaxi' ne yivi'”, kachi a —ni kachi nia.

³² Sakan' na ni ka'an Jesús xiin' nia ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, süu' Moisés nduu' te ni taxi xna'a ña xaxi', ña ni kiee ndivi', ni xaxi' ne jaan'. Süu' jaan' ndii yuva' i Ndiosí nduu' ña ni taxi ña xaxi' jaan'. Te vitin ndii, taxi' yuva' i ña xaxi' xna'a ña ni kixin ndivi'. ³³ Kuachi ndii, ña xaxi' ña taxi' Ndiosí ndii, ña jaan' nduu' ña ni kiee ndivi', te ni xaa a iin yivi', te taxi' a kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i' nuu' ne yivi' iin yivi' —ni kachi a.

³⁴ Sakan' na ni ka'an nia xiin' a ndii:

—Táku'e, taxi un' ña xaxi' jaan' ndi'i' ni kivi' nda'a' ndu —ni kachi nia.

³⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' nia ndii:

—Yu'u nduu' xita' va'a ña taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. Te yoo ka kuaxi nuu' i, te xikundikún nia yu'u ndii, köo' kivi' ka kuxi'i nia soko. Te ne ini xini yu'u ndii, köo' kivi' ka ichi ini nia. ³⁶ Ndisu naa ni ka'an i xiin' ndo' ndii, tee' ndee xa ni xini ndo' yu'u ndii, ini ndo' xini ndo' yu'u. ³⁷ Sakuu' ne taxi' yuva' nda'a' i ndii, kixin nia nuu' i, te ne kuaxi nuu' i ndii, sanandiko' ña'a' i, ³⁸ sakan' ña ni nuu i ndivi' te saa i ña kuni ña ni tianu' yu'u, te süu' ña kuni mii' i. ³⁹ Te ña yo'ó' nduu' ña kuni ña ni tianu' yu'u ndii, ña sakuu' ne ni taxi a nda'a' i ndii, ndee iin nia kuita saa i, süu' jaan' ndii sanatiaku ña'a' i kivi' so'ó' ndi'i'. ⁴⁰ Kuachi ndii, kuni yuva' i ña yoo ka nakuni yu'u, ña nduu' si'e a, te ini nia xini nia yu'u ndii, natiin nia kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i', te sanatiaku ña'a' i kivi' so'ó' ndi'i' —ni kachi a.

⁴¹ Sakan' na kuu' sava te judío ndii, ni xa'a' ka'an i'ni ra xa'a' Jesús koto ka ni ka'an a ña suvi a nduu' ña xaxi' ña ni kiee ndivi'.

⁴² Te ni ka'an ra ndii:

—Xiní e' ña si'e José nduu' ra, sakan' ña xiní e' yuva' si'i' ra. ¿Saa kuví ka'án ra ña ndivi' nī kiee ra, te nī xaa ra? —nī kachi te jaan'.

⁴³ Ikan' te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Vikuiñ ndo' ña ndatu'un' yaa' ndo' xa'a' i tein ta'an' ndo'.

⁴⁴ Ndee iin ne yivi' kuví kixin nuu' i naa' ti'vi' ña'a' yuva' i, ña nī tianu' yu'u, te sanatiaku i ña kivi' so'o' ndi'i'. ⁴⁵ Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' nī ke'i te nī ka'an tiakú tu'un a ndii: “Mijí Ndiosí sania'á sakuu' ne yivi'”, kachi a. Sakan' na kuii' sakuu' ne xini so'o' ña ka'án Ndiosí xiin' ña, te nī natiin ña ña ka'án a ndii, kixin ña nuu' i.

⁴⁶ Yuva' i Ndiosí ndii, ndee iin ne yivi' tia'an kuní nduchi' nuu' ña'a', süu' jaan' ndii ña nī kiee mii' ndu'u' a kuiti' xa nī xini ña'a'.

⁴⁷ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña yoo ka iní xini yu'u ndii, kumi' ña kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. ⁴⁸ Yu'u nduu' ña xaxi', ña taxi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i'. ⁴⁹ Maná nī xaxi' ne xijí yata' ndo' kijí nī xka'ndia ña mii' ichi kaa', ndisu nī xi'i ña ndee saa ka nī. ⁵⁰ Ndisu ña xaxi', ña ka'án yu'u xa'a' jaan', nduu' ña nī kiee ndivi', te yoo ka xaxi' ña jaan' ndii, kuví ña. ⁵¹ Yu'u nduu' ña xaxi', ña nī kiee ndivi', te taxi' i kivi' ñuu, te yoo ka xaxi' ña yo'o' ndii, kutiaku ña ndee ndi'i' nī kivi'. Te ña xaxi' yo'o' nduu' ñu'u' nde'i i, ña taxi' i te natiin ne yivi' iin yivi' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i' —nī kachi a.

⁵² Sakan' te nī xa'a' te judío jaan' kani' ta'an' mijí ra kuento ka'án ra ndii:

—Jañ', ¿saa tu kuví taxi te kaa' ñu'u' nde'i ra kaxi' e'? —nī kachi ra.

⁵³ Te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña naa' kaxi' ndo' ñu'u' nde'i yu'u, ña nduu' tu te yivi', te kö'o' tu ndo' ní' i ndii, köo' kivi' natiin ndo' kivi' ñuu jaan'. ⁵⁴ Yoo ka xaxi' ñu'u' nde'i i, te xi'i' tu ña ní' i ndii, natiin ña kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i', te sanatiaku ña'a' i kivi' so'o' ndi'i'. ⁵⁵ Sakan' ña ndixa xna'a' ndii, ña xaxi' nduu' ñu'u' nde'i i, te ña va'a ko'o' e' nduu' tu ní' i. ⁵⁶ Te yoo ka xaxi' ñu'u' nde'i i, te xi'i' ña ní' i ndii, iin ndaa' nduu' ña xiin' i, te iin ndaa' nduu' tu yu'u xiin' ña. ⁵⁷ Yuva' e' Ndiosí, ña nī ti'vi' yu'u ndii, tiaku a, te ña jaan' xaa' sakan' te tiaku tu yu'u, te sakan' tu ne xaxi' ñu'u' nde'i yu'u ndii, kutiaku ña saa i. ⁵⁸ Yu'u nduu' ña xaxi', ña nī kiee ndivi', te näkuitá a xiin' ña nī xaxi' ne xijí yata' e', ña nani' maná, sakan' ña nī xi'i ña. Ndisu yoo ka xaxi' ñu'u' nde'i i yo'o' ndii, kutiaku ña ndee ndi'i' nī kivi' —nī kachi a.

⁵⁹ Ña yo'o' nī ka'an a kijí sania'á a vi'e mii' nakayá ne yivi' ñuu Capernaum.

**Yo'o' ka'án Pedro ña Jesús nduu' ña ka'án tu'un
va'a, ña taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'**

⁶⁰ Te kua'a' te ndikún ichi' a ni ka'an kii' ndi'i ni xini so'õ ra ña ni ka'an a jaan' ndii:

—Xa vixi ña ka'án ra. ¿Yoo tu kuví saxinu a? —ni kachi ra.

⁶¹ Te kii' ni xini Jesús xiin' nimá a ña ka'án i'ni te jaan' xa'a' ña ni ka'an a jaan', te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá xa kusoo' ini ndo' xa'a' ña ni ka'an i jaan' kuiti'? ⁶² ¿Ñáá kuu' saa kanini ka ndo' sakan' naa kuni ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi', kua'an ka i ndivi' mii' ni ndu'u' i ña nuu'? ⁶³ Espíritu Ndiosí nduu' ña taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i', te ñu'u' nde'i ndo' ndii, ndee sie chindiee' a. Te tu'un ña ni ka'an i xiin' ndo' jaan' ndii, nda'a' Espíritu jaan' kuaxi a, te taxi' tu a kivi' ñuu jaan'. ⁶⁴ Ndisu yoo sava ndo'ó, ne ini xini yu'u —ni kachi a.

Ni ka'an a ña jaan', sakan' ña ndee ña nuu' xini a yoo ini xini ña'a', te xini tu a yoo sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' nuu'. ⁶⁵ Te ni ka'an ka a ndii:

—Xa'a' a jaan' na ni ka'an i xiin' ndo' ña ndee iin ne yivi' kivi kixin nuu' i naa' t'vi' ña'a' yuva' e' Ndiosí —ni kachi a.

⁶⁶ Xa'a' a jaan' na kuu' ndee kii' sakan' ndii, kua'a' va te ndikún ichi' a jaan' ni nakoo ña'a', te ni ndikun ka ña'a' ra. ⁶⁷ Sakan' na ni ka'an Jesús xiin' te uxí uví ta'an, te nda'a' xa'a' a ndii:

—¿Tee' kuni nakoo tu ndo'ó yu'u ni? —ni kachi a.

⁶⁸ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Táku'e, ¿yoo nuu' ku'un ndu? Yo'ó kuiti' nduu' ña ka'án tu'un va'a, ña taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'. ⁶⁹ Te ndu'u' ndii, xa ini ndu xini ndu yo'ó, te xa xini tu ndu ña yo'ó nduu' Cristo, si'e Ndiosí tiaku, ña ni tianu' a sakakú ne yivi' —ni kachi ra.

⁷⁰ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Mii' yu'u ni nakaxin i'in ndo'ó, te uxí uví ta'an. Ndisu iin ndo' nduu' ña ndiva'a —ni kachi a.

⁷¹ Xa'a' Judas, si'e Simón Iscariote, ni ka'an a ña jaan', sakan' ña te jaan' nduu' te sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' nuu', tee' ndee iin te uxí uví nduu' ra.

Ndee ñani mii' Jesús ni ini kuni ña'a' ña nuu'

7 Kii' ni xka'ndia ña jaan', te ni xika Jesús nuu' ñu'u' Galilea, sakan' ña ni kuni a kaka a ñu'u' Judea, kuachi ndii ni xika te judío, te kuu' nuu', ka'ni' ña'a' ra. ² Te xa kuyatin' viko' ne judío, ña ndiee' nia tixin tia'va'. ³ Sakan' na kuu' ni ka'an ñani a xiin' a ndii:

—Kua'an keta yo'o', te ku'un un' nuu' ñu'u' Judea, te kuni tu te ndikún ichi' un' chuun ña xaa' un' ikan'. ⁴ Kuachi ndii ndee iin ne yivi' xachuun' si'e naa' kuni satuví xiin' mii' ña nuu' ne yivi' iin yivi'. Naa' ndixa xna'a kumi' un' ndiee', te xaa' un' ña jaan' ndii, nia'a xiin' mii' un' nuu' ne yivi' —ni kachi ra.

⁵ Sakan' ña ndee ñani mii' a jaan' ni ini kuni ña'a'. ⁶ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Tia'an xaa hora ña va'a ku'un yu'u ikan', ndisu ndo'ó ndii, kuví ku'un ndo' ndee ka hora kuní mii' ndo'. ⁷ Ne yivi' iin yivi' ndii, koo' ndee iin xa'a' ña kundasi' ña ndo'ó, ndisu ndasi' ña yu'u, sakan' ña satuví i ña ña'a' ña xaa' ña. ⁸ Kua'an kaa ndo'ó viko' jaan', yu'u ndii, kü'un ña'a' i, sakan' ña tia'an xaa hora ña va'a ku'un i ikan' —ni kachi a.

⁹ Ndi'i ni ka'an a ña jaan' xiin' ra, te ni ndoo a ñu'u' Galilea jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni kaa tu Jesús viko' tia'va'

¹⁰ Ndisu kii' ni ya'a ña ni kaa ñani Jesús viko' jaan', te ni keta tu a jaan' kua'an kaa viko' jaan', tee' ndee ni kaa tuvi' a, süu' jaan' ndii, ndee naa ni kaa si'e a. ¹¹ Te judío, te kuu' nuu' ndii, xika' ra nanduku' ra Jesús viko' jaan' ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—¿Mii' tu' xika' te jaan'? —kachi ra.

¹² Te sakuu' ne yivi' kua'a' ndatu'un' xa'a' Jesús. Sava ña ka'an ña iin te yivi' va'a nduu' a, te sava ña ka'an ña süvi' a, sakan' ña iin te xini xa'an' ne yivi' nduu' a, kachi ña. ¹³ Ndisu ni ndatu'un' si'e kuiti' ña xa'a' a, sakan' ña yi'vi ña te judío jaan'.

¹⁴ Te kii' xa kuma'in' viko' jaan' ndii, ni ki'vi Jesús nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni xa'a' a sania'a a ne yivi'. ¹⁵ Sakan' na ni nandaní va te judío jaan' ka'an' ra ndii:

—Jan', ¿saa kei' tu xini tuní ya'a te kaa', sakan' ña ni sakuaan ra nuu' e'? —ni kachi ra.

¹⁶ Te ni nakuiin Jesús ndii:

—Ña sania'a i ndii, süu' ña xini tuní mii' i nduu' a, süu' jaan' ndii ña xini tuní ña ni tianu' yu'u nduu' a. ¹⁷ Yoo ka kuni saa ña kuní Ndiosí ndii, kundani ña naa' ña xini tuní, ña taxi' Ndiosí, nduu' ña sania'a i, uun naa' ña xini tuní, ña ka'an' mii' i, nduu' a. ¹⁸ Iin te ka'an' ña ka'an' mii' ndii, ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi' kuiti' nduku' ra, ndisu te nduku' ña tijn ka'nu' ña'a' ña ni tianu' ña'a' ndii, ña ndixa ka'an' te jaan', te süu' te uvi' nimá nduu' tu ra. ¹⁹ Ña ndixa nduu' a ndii, Moisés ni sayá'a tu'un ndei' Ndiosí nda'a' ndo'ó, ndisu ndee iin ndo' säxinú a. ¿Ndichun na kuni ka'ni' ndo' yu'u? —ni kachi a.

²⁰ Te n̄i ka'an ne yivi' kua'a' jaan' xiin' a ndii:

—Ñā ndivā'a naá nimá un'. ¿Yoo kuni ka'ni' yo'ó? —ni kachi n̄i.

²¹ Te n̄i ka'an Jesús xiin' n̄i ndii:

—In ndaa' kuiti' chuun ka'nu' n̄i xaa i, te nandan̄i va sakuu' ndo'. ²² Moisés n̄i saya'á ñā xa'a' ndo' tuni iin' te kuali', tee' ndee süu' mii' ra n̄i chikandu'u' ndei' jaan', süu' jaan' ndii te xii' yata' ya'a ka. Te xaa' ndo'ó ñā jaan' xiin' te kuali' tee' ndee kivi' sábado, ñā xinandiee' e', nduu' a. ²³ Va'a, xa'a' a ñā küni ka'nu' ndo' tu'un ndei' Ndiosí, ñā n̄i ke'i Moisés, xa'a' ndo' tuni iin' te kuali' tee' ndee kivi' sábado, ñā xinandiee' e', nduu' a. Sakan' na kuui', ¿ndichun na xi'é ndo' xini ndo' yu'u xa'a' a ñā n̄i sanda'a i kanii' iin' te kuni kuv̄i kivi' sábado, ñā xinandiee' e'? ²⁴ Vā'a yoo a ñā natava' ndo' kuenta ñā kuni ka kundani kaxi' ndo' saa yoo, va'a ka natava' ndaku ndo' kuenta kuu' ne yivi' —ni kachi a.

Yo'o' ka'án Jesús mii' n̄i k̄iee a

²⁵ Sakan' te n̄i ka'an sava ne ndiee' ñuu' Jerusalén jaan' ndii:

—Saa n̄i te yivi' nanduku' ñā'a', te ka'ni' ñā'a' ra chi. ²⁶ Koto ndo', mii' chitu' kaa' iin' ra ka'án ndoso' ra, te kōo' ka'án ndee iin' ñā'a' xiin' ra. ¿Tee' kuein' xa n̄i kandi'xa' tu te xa'ndia chuun' nuu' ñuu' e' ñā te kaa' nduu' Cristo, ñā n̄i tianu' Ndiosí sakakú yoo'? ²⁷ Ndisu te kaa' ndii, xini e' mii' n̄i k̄iee ra, te ndii, kii' kixin' ñā nduu' Cristo, ñā tianu' Ndiosí sakakú yoo' ndii, ndee iin' ne yivi' küni mii' k̄iee a —ni kachi n̄i.

²⁸ Sakan' te ti'e' n̄i ka'an Jesús kii' sania'á a nuu' ki'e yukun' jaan' ndii:

—Ka'án ndo'ó ñā xini ndo' yu'u, te xini tu ndo' mii' n̄i k̄iee i. Süu' kuaxi' ñā ka'an' mii' i, ndisu ñā n̄i tianu' yu'u ndii, ñā xachuun' ndaku nduu' a, te xini ñā'a' ndo'ó. ²⁹ Yu'u ndii, xini ñā'a' i, sakan' ñā nuu' a kuaxi' i. Te ñā jaan' n̄i ti'vi' yu'u —ni kachi a.

³⁰ Sakan' te n̄i xika te jaan' tiin' ra Jesús, ndisu ndee iin' ra n̄i kuv̄i tiin' ñā'a', sakan' ñā tia'an tondia kivi' nuu' Ndiosí. ³¹ Ndee saa kan̄i ndii, kua'a' va ne yivi', ne ka'ni' tein' ne kua'a' jaan' ndii, n̄i in̄i n̄i xini n̄i Jesús, te ka'án xiin' ta'an' n̄i ndii:

—Kii' xaa' Cristo, ñā tianu' Ndiosí sakakú yoo' ndii, ¿ñáá kua'a' ka chuun ka'nu' saa te jaan' te sakan' ñā xaa' te kaa'? —ni kachi n̄i.

So'o' n̄i xaa a kii' n̄i xika te x̄iin' tiin' ra Jesús

³² Xa'a' a jaan' na kii' n̄i xini te fariseo ñā ndatu'un' ne jaan' xa'a' Jesús ndii, te jaan' xiin' sutu kuu' nuu' ndii, n̄i ti'vi' ra te x̄iin', te xito' yukun', te tiin' ra Jesús. ³³ Sakan' te n̄i ka'an Jesús ndii:

—Ndee iin xa'a' ka yoo i xiin' ndo', te nandiko' i nuu' ña ni tjanu' yu'u. ³⁴ Nanduku' ndo' yu'u, ndisu küni ka ndo' yu'u, te mii' ku'un i jaan' ndii, küvi ku'un ndo'ó —ni kachi a.

³⁵ Sakan' te ni ka'an xiin' ta'an' te judío ndii:

—¿Mii' tü kuni ku'un te kaa' te küni ña'a' e'? Tee' kuni ku'un ra mii' ndiee' ne ta'an' e', ne ni xitia' inu' kua'an tein ne tuku', te sania'á ra ndee' ne tuku' jaan'. ³⁶ ¿Ndee ña kuni kachi ña ni ka'an ra: “Nanduku' ndo' yu'u, ndisu küni ka ndo' yu'u, te mii' ku'un i jaan' ndii, küvi ku'un ndo'ó”? —ni kachi xiin' ta'an' ra.

Yo'o' ka'an Jesús ña Espíritu Santo nduu' ndee' naa tikuí, te' taxi' kivi' ñuu' e'

³⁷ Kivi' ña ndi'i' ndoso' viko' jaan', ña nduu' kivi' ka'nu' ka ndii, ni xikuiin ndichí Jesús, te ni ka'an ti'e' a nuu' ne yivi' jaan' ndii:

—Naa' ichí ini yoo ka ndii, na kixin ña nuu' i, te taxi' i tikuí ko'o ña. ³⁸ Yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' ne ini xini yu'u ndii: “Kandeta kua'a' tikuí, te' taxi' kivi' ñuu, nimá ña”, kachi a —ni kachi Jesús.

³⁹ Ni ka'an Jesús ña jaan' xa'a' Espíritu Santo, ña xa' kuyatin' natiin ne ini xini ña'a'. Kuachi ndii tia'an xa' Espíritu Santo nimá ne jaan' kii' sakan', sakan' ña tia'an küvi Jesús, te natiaqu a, te ki'in ka'nu' ña'a' Ndiosí.

Yo'o' nata'vi' ta'an' ne yivi' xa'a' Jesús

⁴⁰ Sakan' te ni ka'an sava ne yivi' kua'a' jaan' kii' ni xini so'o ña ni ka'an Jesús ndii:

—Ndixa' xna'a' nduu' a ndii, te kaa' nduu' te ka'an tiakú tü'un Ndiosí —ni kachi ña.

⁴¹ Te sava tuku ña ka'an ndii:

—Te kaa' nduu' Cristo, ña ni tjanu' Ndiosí sakakú yoo' —ni kachi ña.

Ndisu sava tuku ña ka'an ndii:

—Küvi tüvi Cristo, ña sakakú yoo', ñuu' ña naá nuu' ñu'u' Galilea, ⁴² sakan' ña xa' xini e' ndii, yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ña siani' xika' David kunduü ña jaan', te ñuu Belén, mii' ni kíee te jaan', kíee tü ña jaan' —ni kachi ña.

⁴³ Sakan' te ni xa'a' nata'vi' ta'an' ne yivi' kua'a' jaan' xa'a' Jesús. ⁴⁴ Te sava ne jaan' ni kuni tijn ña'a' te ku'un a vi'e kaa, ndisu ndee' iin ña ni kundiëni saa ña jaan'.

Küní iní te xa'ndia chuun' kuní ra Jesús

⁴⁵ Sakan' te nī nandiko' te xín' jaan' nuu' sutu kuu' nuu' jaan' xiin' nuu' te fariseo, te nī ndatu'un' ña'a' te jaan' ndii:

—¿Ndichun na köo' ra ndiaka' ndo' kuaxi ndo'? —nī kachi ra.

⁴⁶ Te nī nakuijn te xín' jaan' ndii:

—Köo' kivi' nī xini so'o ndu ka'an ndee iin te yivi' naa ka'an te jaan' —nī kachi ra.

⁴⁷ Sakan' na nī ka'an te fariseo jaan' xiin' ra ndii:

—¿Tee' xa nī xini xa'an' tu te jaan' ndo'ó nī? ⁴⁸ ¿Ñáá yoo iin ndaa' so'o' te xa'ndia chuun', uun te fariseo kandixa' ña ka'an te jaan', tuu ndo'? ⁴⁹ Ndisu ne yivi' jaan' ndii, ne xíní ndee ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí nduu' nīa, te ne xa yoo nacha'an' nduu' tu nīa —nī kachi te fariseo jaan'.

⁵⁰ Ikan' tu ka'nī Nicodemo, te nī xan ndi'e' mii' ndu'u' Jesús iin ñuu. Te iin te xachuun' inga' xiin' te kuu' ka'nu' jaan' nduu' tu te jaan', te nī ka'an ra xiin' inga te ka'nu' jaan' ndii:

⁵¹ —Täxi' tu'un ndei' e' katun' e' iin te yivi' naa' tia'an kuní so'o ña'a' e', te kuní e' ndee kuachi nī xaá ra —nī kachi ra.

⁵² Te nī ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—¿Ñáá te Galilea nduu' tu yo'ó? Sakuaan va'a un' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí, ndee iin xaan' kuasa' ka'an a ña kīee iin te ka'an tiaku' tu'un Ndiosí ñuu' ña naá nuu' ñu'u' Galilea —nī kachi ra.

⁵³ [Ikan' te i'in ra kua'an nu'u vi'e ra.

So'o' nī xaá a kii' nī yoo ka'nu' iní Jesús xa'a' iin ña' nī natuvi xiin' te yivi'

8 Te Jesús kua'an xiki' ña nani' Olivos. ² Te kii' nī kitu' tukū kivi' ndii, nī nandiko' tukūu Jesús nuu' ki'e yukun' jaan', te sakuu' ne yivi' nī ndekuie nuu' a, te nī xikundu'u' a sania'á ña'a' a. ³ Sakan' te nī ndekuie tu te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, xiin' te fariseo ndiaka' ra iin ña'a', ña' nī natuvi xiin' te yivi', te nī xani' ña'a' ra ma'in' nuu' Jesús. ⁴ Te nī ka'an ra xiin' a ndii:

—Maestro, ña' yo'o' ndii, nī natuvi a' xiin' te yivi'. ⁵ Nu'u' tutu tu'un ndei' Ndiosí nī ka'an chuun' Moisés xiin' e' ña ña'a' naa ña' kaa' ndii, kuní a kuun yuu' ña'a' e' ndee kuví a', kachi a. Te yo'ó, ¿ndee ña ka'an un'? —nī kachi ra.

⁶ Nī ndatu'un' ña'a' ra ña jaan', ndiani te ka'an a iin ña kuví tiin kuachi ña'a' ra xa'a'. Ndisu Jesús ndii, nī nakutandie a, te nī xa'a' a ke'i a nuu' ñu'u' xiin' nuu' nda'a' a. ⁷ Te xa'a' a ña kayu'u' te kayu'u' te jaan' nuu' a, na nī nakuijn ndaku a, te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Iin ndo'ó, ne köo' ndee iin kuachi, na kuun nuu' ña'a' yuu' —ni kachi a.

⁸Te tuku sakan', ni nakutandie a, te ni xa'a' a ke'i a nuu' ñu'u' xiin' nuu' nda'a' a. ⁹Kii' ni xini so'o ra ña jaan' ndii, ni xa'a' kieve' i'in ra kua'an ra, xi'na ka te xixa ka ni xa'a' kieve' kua'an ndee ni ndi'i ndo'o ra, te ni ndo'o ndee iin ndaa' Jesús xiin' ña' jaan' iin' a' ma'in' jaan'. ¹⁰Sakan' te ni nakuuin ndaqu Jesús, te ni ndatu'un' a ña' jaan' ndii:

—¿Mii' kua'an sakuu' te tiin' kuachi yo'ó, naa'? ¿Ñáá ni katun' ndee iin ra yo'ó? —ni kachi a.

¹¹Te ni nakuuin ña' jaan' ndii:

—Ndee iin ra, takui'e —ni kachi a'.

Te ni ka'an ka Jesús xiin' a' ndii:

—Ni ndee katun' tü yu'u' yo'ó, kua'an te ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, saa ka un' kuachi —ni kachi a.]

Jesús nduu' ñu'u ña nia'á saa iin' nimá ne yivi'

¹²Te tuku ni, ni ka'an Jesús xiin' ne yivi' kua'a' jaan' ndii:

—Yu'u nduu' ñu'u ña sayi'é nuu' ne yivi' iin yivi'. Yoo ka ndikún yu'u ndii, kaka iin yavi ña, süu' jaan' ndii sayi'é i nuu' ña, te ña jaan' taxi' kivi' ñuu ña ña köo' kivi' ndi'i' —kachi a.

¹³Ikan' te ni ka'an te fariseo xiin' a ndii:

—Yo'ó ndii, xa mii' un' nduu' un' te ndiee' yu'u' un' xa'a' un', sakan' na kuii' ndiaa ya'vi' ña ndiee' yu'u' un' jaan' —ni kachi ra.

¹⁴Te ni nakuuin Jesús nuu' ra ndii:

—Te'e' ndee xa mii' yu'u nduu' i te ndiee' yu'u' i xa'a' i ndii, ndiaa ya'vi' a, sakan' ña xini i mii' ni kieve i, te xini tü i mii' kua'an i. Ndisu ndo'ó ndii, xini ndo' mii' ni kieve i, te ni ndee xini tü ndo' mii' kua'an i. ¹⁵Ndo'ó ndii, natava' ndo' kuenta kuu' i ndee naa xaa' ne nduu' kuenta iin yivi'. Te yu'u ndii, nätava' i kuenta kuu' ndee iin ne yivi'. ¹⁶Ndisu naa' natava' i kuenta kuu' ña ndii, ndiaa ya'vi' a, sakan' ña süu' iin ndaa' mii' i xaa' ña jaan', süu' jaan' ndii yuva' i, ña ni tianu' yu'u, xaa' inga' a xiin' i. ¹⁷Nuu' tü'un nde' mii' ndo' yoso' ña ka'an ndii, naa' uvi ta'an te yivi' ndiee' yu'u', te nakuitá ña ka'an ra ndii, ndiaa ya'vi' a, kachi a. ¹⁸Va'a, xa mii' yu'u nduu' i te ndiee' yu'u' i xa'a' i, te yuva' i, ña ni tianu' yu'u, nduu' inga ña ndiee' yu'u' tü xa'a' i —ni kachi a.

¹⁹Sakan' te ni ka'an te fariseo jaan' xiin' a ndii:

—¿Mii' ndu'u' yuva' un' jaan'? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xini ndo' yu'u, ni ndee xini tü ndo' yuva' i. Naa' xini ndo' yu'u ndii, xini tü ndo' yuva' i —ni kachi a.

²⁰ Te sakuu' ña jaan' ni ka'an Jesús kii' sania'á a nuu' kije yukun' ka'nu' yatın mii' taan' ne yivi' limuxtan. Te ndee iin koo' ni tiin' ña'a', sakan' ña tia'an tondia kivi' nuu' Ndiosí.

Yo'o' ka'án Jesús ña küvi ku'un te jaan' mii' ku'un a

²¹ Te ni ka'an ka Jesús xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Yu'u ndii, ku'un i, te nanduku' ndo'ó yu'u, ndisu kuiso ndo' kuachi ndo' te kuvı ndo', sakan' ña mii' ku'un i jaan' ndii, küvi ku'un ndo'ó ikan' —ni kachi a.

²² Sakan' te ni ka'an te judío ndii:

—Tee' xanini te kaa' ka'ni' xiin' mii' ra, sakan' na ka'án ra ndii: “Mii' ku'un i jaan' ndii, küvi ku'un ndo'” —ni kachi ra.

²³ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ndo'ó ndii, ninu ni kiee ndo', te yu'u ndii, ninu ni kiee i. Ndo'ó ndii, ne yivi' kuenta iin yivi' yo'o' nduu' ndo', te yu'u ndii, süvi i.

²⁴ Sakan' na kuii' ni ka'an i xiin' ndo' ña kuiso ndo' kuachi ndo', te kuvı ndo'. Sakan' ña naa' kändixa' ndo' ña yu'u nduu' i ndii, kuiso ndo' kuachi ndo', te kuvı ndo' —ni kachi a.

²⁵ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo nduu' yo'ó na sakan'? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa ni ka'an i ndee ña nuu' xiin' ndo' yoo nduu' i. ²⁶ Yoo kua'a' ña kuvı ka'an i xa'a' ndo' xiin' ña kuvı natava' i kuenta kuu' ndo', ndisu yu'u ndii, ña ni xini so'ó i ka'án ña ni tjanu' yu'u kuiti' ka'án i nuu' ne yivi' iin yivi', te ña jaan' ndii, ña ndixa ka'án a —ni kachi Jesús.

²⁷ Ndisu ni kundani te jaan' ña xa'a' yuva' e' Ndiosí ni ka'an a xiin' ra. ²⁸ Sakan' na ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kii' ndani' i ndo' yu'u, ña nduu' tu te yivi' ndii, nakuni ndo' ña yu'u nduu' i, te ndee iin chuun xaa' i kuenta mii' i, süu' jaan' ndii, saa nii' ni sania'á yuva' i yu'u kuiti' ka'án i. ²⁹ Sakan' ña, ña jaan' ni tjanu' yu'u, te yoo a xiin' i, ni nakoó iin ndaa' a yu'u, sakan' ña ndi' i ni kivi' xaa' i ña xtani a —ni kachi a.

³⁰ Te kii' ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, kua'a' va ne yivi' ni ini xini ña'a'.

**Yo'o' ka'án Jesús ña süvi a nduu' ña ndixa
ña sandoó ndiká ne yivi' nuu' kuachi nia**

³¹ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' te judío, te ini xini ña'a' jaan' ndii:

—Naa' kuḵta nī'ḵ ndo' nuu' tu'un ña sania'á i ndii, kunduḡu xna'a ndo' ne ndikún ichi' i, ³² te kundani ndo' ña ndixa, te ña ndixa jaan' sandoó ndiká ndo'ó nuu' ña xiko' ni'i' ndo'ó —nī kachi a.

³³ Te nī ka'an te jaan' xiin' a ndii:

—Siani' xika' Abraham nduu' ndu'u. Ndee iin kivi' tia'an viko ni'i' ndee iin te yivi' ndu'u. Sakan' na kuii', ¿ndichun ka'an un' ña ndoo ndiká ndu? —nī kachi ra.

³⁴ Te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña sakuu' ne xaa' kuachi ndii, ndee naa tiin' u'vi ña'a' kuachi jaan', te xika' nuu' nīa nuu' a. ³⁵ Iin ne xika' nuu' kuḵti' ndii, ndoo xachi' ne jaan' kundu'u' nīa vi'e xto'o nīa jaan', ndisu si'e ne xiin' vi'e ndii, ndoo xachi' ne jaan' kundu'u' nīa ikan'. ³⁶ Sakan' na kuii' naa' yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí, sandoó ndiká ndo'ó ndii, ndoo ndiká xachi' ndo'. ³⁷ Xiní i ña siani' xika' Abraham nduu' ndo', ndisu kuni ka'ni' ndo' yu'u, sakan' ña küni natiin ndo' tu'un ña ka'an i. ³⁸ Yu'u ndii, ña nī xini nduchi' nuu' i xaa' yuva' i ki' nī yoo i xiin' a ka'an i, te ndo'ó ndii, ña xini so'o ndo' ka'an yuva' ndo' xaa' ndo' —nī kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús ña si'e ña ndiva'a nduu' te kuni ka'ni' ña'a'

³⁹ Te nī ka'an ra xiin' Jesús ndii:

—Abraham nduu' yuva' ndu —nī kachi ra.

Te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' ndixa xna'a yuva' ndo' nduu' Abraham ndii, iin kachi saa ndo' naa nī xaa te jaan'. ⁴⁰ Te viḵin ndii, tee' ndee ka'an i xiin' ndo' ña ndixa, ña nī xini so'o i nuu' Ndiosí ndii, kuni ka'ni' ndo' yu'u. Abraham ndii, koo' kivi' saa ra ña jaan' naa' tiaku ra. ⁴¹ Ndo'ó ndii, naa ña xaa' yuva' xna'a ndo' xaa' ndo' —nī kachi a.

Sakan' te nī ka'an ra xiin' a ndii:

—Ndu'u ndii, süu' si'e ña' xika' sii' xiin' ndee ka te yivi' nduu' ndu, iin ndaa' kuḵti' yuva' ndu yoo, te ña jaan' nduu' Ndiosí —nī kachi ra.

⁴² Te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' Ndiosí xna'a nduu' yuva' ndo' ndii, kundani ndo' yu'u, sakan' ña nuu' ña jaan' nī kiee i, te nī xaa i. Te süu' kuenta mji' i kuaxi i, süu' jaan' ndii Ndiosí nī ti'vi' yu'u te kuaxi i. ⁴³ ¿Nnichun na kündani ndo' ña ka'an i? Kündani ndo' a sakan' ña küni natiin ndo' ña ka'an i xiin' ndo'. ⁴⁴ Yuva' ndo'ó ndii, ña ndiva'a nduu' a, te ña küni ña jaan' kuḵti' xaa' ndo'. Ña jaan' ndii, ña xa'ni' ne yivi' nduu' a ndee ña nuu', te koo' kivi' xachuun' ndaku a, sakan' ña süu' ña kumi' ña ndaku nduu' a. Te ki' ka'an a tun vixi ndii, ka'an a saa kuu' mji' a, sakan' ña ña vixi nduu' a, te suvi a nduu' xa'ndu

sakuu' t̄un vixi. ⁴⁵ Te yu'u ndii, xa'a' a ña ña ndixa ka'án i xiin' ndo' ndii, küni kändixa' ndo' a. ⁴⁶ ¿Yoo nduu' ndo'ó kuv̄i tiin kuachi yu'u, te nia'a ndo' ña ni xaa i kuachi jaan'? Ña ndixa ka'án i xiin' ndo', ¿ndichun na kändixa' ndo' a? ⁴⁷ Ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, natiin' va'a nia tu'un ka'án Ndiosí, te ndo'ó ndii, nätiin' va'a ndo' a, sakan' ña süu' kuenta a nduu' ndo' —ni kachi a.

Yo'o' ka'án Jesús ña xa yoo a ndee kii' tia'an koḡ Abraham

⁴⁸ Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Ña ndaku xna'a ka'án ndu kii' ka'án ndu ña iin te Samaria nduu' un', sakan' ña naá ña ndiva'a nimá un' —ni kachi ra.

⁴⁹ Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Köo' ña ndiva'a naá nimá yu'u. Yuva' i kuiti' tiin' ka'nu' i, te ndo'ó ndii, tiin' ka'nu' ndo' yu'u. ⁵⁰ Yu'u ndii, ndüku' i ña tiin' ka'nu' ne yivi' yu'u. Yoo iin ña nduku' ña jaan', te ña jaan' nduu' ña kande' ka'an ña jaan'. ⁵¹ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña yoo ka ita' ni'i nuu' ña ka'án i ndii, köo' kivi' kuv̄i nia —ni kachi a.

⁵² Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Vitin kundani xna'a ndu ña naá ña ndiva'a nimá un', sakan' ña Abraham xiin' sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, ni xi'i ra. Te yo'ó ka'án ña yoo ka ita' ni'i nuu' ña ka'án un' ndii, köo' kivi' kuv̄i nia, kachi un'. ⁵³ ¿Ñáá tuu yo'ó ña te ka'nu' ka nduu' un' te sakan' te xii' yata' e' Abraham? Te jaan' ndii, ni xi'i ra, te ni xi'i tu sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí. ¿Yoo nduu' yo'ó, tuu un', na ka'án un' sakan'? —ni kachi ra.

⁵⁴ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' tiin' ka'nu' xiin' mi' mii' i ndii, ndiaa ya'vi' a. Yuva' i nduu' ña tiin' ka'nu' yu'u, ña ka'án ndo'ó nduu' Ndiosí ndo'.

⁵⁵ Ndisu xini ña'a' ndo', te yu'u ndii, xini ña'a' i. Te naa' ka'an i ña xini ña'a' i ndii, te xini xa'an' kundu'u i ndee naa ndo'ó. Ndisu xini ña'a' i, te saxinú i tu'un ka'an' a. ⁵⁶ Abraham, te xii' yata' ndo' jaan' ndii, va'a va ni kuni ra kii' ni xini ra ña kixin i iin yivi' yo'o', te ni xini xna'a ra a, te va'a va ni kuni ra —ni kachi a.

⁵⁷ Sakan' te ni ka'an te judío jaan' xiin' a ndii:

—Jan', ni ndee uvi' xiko ux̄i kuiya kümi' un', ¿saa kuv̄i ka'án un' ña xa ni xini un' Abraham? —ni kachi ra.

⁵⁸ Sakan' te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña kii' kuni ka koḡ Abraham ndii, yu'u nduu' i —ni kachi a.

⁵⁹ Sakan' te ni ki'in ra yuu' te kuun yuu' ña'a' ra. Ndisu ni naka'ni si'e a tein ne yivi' kua'a' jaan', te ni keta a nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan' kua'an a.

Yo'o' ni sanda'a Jesús iin te kui'e nduchi' nuu'

9 Te kii' xka'ndiá Jesús kua'an a ndii, ni xini a iin te kui'e nduchi' nuu', te xa sakan' kaa' ndee ni tuvi ra. ²Te ni ndatu'un' ña'a' te nda'a' xa'a' a ndii:

—Rabí, ¿yoo ni xaa kuachi na kui'e nduchi' nuu' te kaa' ni tuvi ra? ¿Ñáa mii' ra, uun ñáa yuva' si'i' ra? —ni kachi ra.

³Te ni nakuiin Jesús nuu' ra ndii:

—Ni ndee te kaa' ni xaa kuachi, te ni ndee yuva' si'i' ra ni xaa kuachi na kaa' ra sakan'. Süu' jaan' ndii sakan' kaa' ra te nia'a Ndiosí chuun ka'nu' a kivi' ñuu ra saa i. ⁴Kuni a saa i chuun ña ni sakuiso' chuun' ña ni tianu' yu'u saa i ña kuni ka kuaa'. Sakan' ña kii' kuñuu ndii, kōo' kuví sachuun' ka. ⁵Vitin ña yoo i iin yivi' yo'o' ndii, nduu' i ñu'u ña nia'á saa kuu' Ndiosí —ni kachi a.

⁶Te kii' ndi'i ni ka'an a ña jaan' ndii, ni kondia tiasi'i a ñu'u', te ni xa'a a nde'i, te ni saka' ña'a' a nduchi' nuu' te kui'e nuu' jaan'.

⁷Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kua'an, te natia un' nuu' un' pila ña nani' Siloé —ni kachi a xiin' ra.

(Te Siloé jaan' kuni kachi a tikui te ni nachikanu'.) Sakan' te ni keta ra kua'an ra, te ni natia ra nuu' ra, te kii' ni nandiko' ra vi'e ra ndii, xa kuví xto'ni' ra. ⁸Sakan' te ne ndiee' yatín vi'e ra xiin' inga ne xini ña te kui'e nuu' ni nduu' ra ndii, ni ka'an xiin' ta'an nia ndii:

—¿Te kaa' nduu' te xi ndu'u' xikán xu'un' yi'e yukun' nu'? —ni kachi nia.

⁹Sava nia ka'an ndii:

—Suvi ra.

Te sava tuku nia ka'an ndii:

—Süvi ra, tee' ndee naa kaa' te jaan' kaa' ra —ni kachi nia.

Te ni ka'an mii' te jaan' xiin' nia ndii:

—Yu'u nduu' i —ni kachi ra.

¹⁰Sakan' na kuii' ni ndatu'un' ña'a' nia ndii:

—¿Saa ni xaa a, te ni nunia' nduchi' nuu' un'? —ni kachi nia xiin' ra.

¹¹Te ni nakuiin ra ndii:

—Te yivi', te nani' Jesús, ni xa'a nde'i, te ni saka' ra a nduchi' nuu' i, te ni ka'an ra xiin' i ndii: “Kua'an, te natia un' nuu' un' pila Siloé”, ni kachi ra. Sakan' te ni xa'an natia i nuu' i, te ni nunia' nduchi' nuu' i —ni kachi ra.

¹²Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' nia ndii:

—¿Mii' yoo te jaan'? —ni kachi nia.

Te ni nakuiin ra nuu' nia ndii:

—Xini i —ni kachi ra.

So'õ ni xaa a kii' ni ndatu'un' te fariseo saa ni xaa, te ni nunia' nduchi' nuu' te kui'e nuu' jaan'

¹³Te ni xan ndiaka ne yivi' te ni nduu te kui'e nuu' jaan' nuu' te fariseo. ¹⁴Te kivi' sábado, ña xinandiee' ne yivi', ni xa'a Jesús nde'i, te ni nunia' a nduchi' nuu' te jaan'. ¹⁵Sakan' na kuii' ni ndatu'un' tu ña'a' te fariseo jaan' saa ni xaa a, te ni nunia' nduchi' nuu' ra. Te ni ka'an te jaan' ndii:

—Ni saka' ra nde'i nduchi' nuu' i, te ni natia i nuu' i, te kuvì xito' i vitin —ni kachi' ra.

¹⁶Sakan' na ni ka'an sava te fariseo jaan' ndii:

—Te ni xaa ña kaa' ndii, süu' kuenta Ndiosí nduu' ra, sakan' ña xa'nú ra kivi' sábado, ña xinandiee' e' —ni kachi' ra.

Te sava tukü ra ka'an ndii:

—Naa' te ndiso' kuachi' nduu' ra ndii, küvi saa ra chuun ka'nu' ña xaa' ra jaan' —ni kachi' ra.

Xa'a' a jaan' na ni nakuitá kuento ra. ¹⁷Sakan' na ni ndatu'un' tukuu' ra te ni nduu te kui'e nuu' jaan' ndii:

—¿Yoo nduu' te ni nunia' nduchi' nuu' un' jaan', tuu un'? —ni kachi' ra.

Te ni nakuiin ra ndii:

—Iin te ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' ra —ni kachi' ra.

¹⁸Ndisu te judío, te sana'má ña'a' jaan' ndii, ni kandixa' ra naa' te kui'e nuu' ni nduu te jaan'. Sakan' na kuii' ni kana ra yuva' si'i' te jaan', ¹⁹te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ñáa si'e ndo'ó nduu' te yo'o', te ka'an ndo' ni tuvi kui'e nduchi' nuu'? Naa' sakan' ndii, ¿saa küvi xto'ni' ra vitin? —ni kachi' ra.

²⁰Te ni nakuiin yuva' si'i' te jaan' ndii:

—Xiní ndu ndii, si'e ndu nduu' te kaa', tákui'e. Te xiní tu ndu ña te kui'e nduchi' nuu' nduu' ra ni tuvi ra. ²¹Ndisu xiní ndu saa ni xaa a, te kuvì xito' ra vitin, ni ndee xiní tu ndu yoo ni nunia' nduchi' nuu' ra. Ndatu'un' ndo' mii' ra, te xixa nduu' ra, kuvì ka'an ra xiin' ndo' yoo ni xaa ña jaan' —ni kachi' nia.

²²Ni ka'an yuva' si'i' ra ña jaan' xa'a' a ña yi'vi nia te judío jaan', sakan' ña xa ni nakata te jaan' kuento ra ña naa' yoo ka ndiee yu'u' ña Jesús nduu' Mesías, ña sakakú ne yivi' ndii, xtá'ni' xachi' ña'a' ra, te kündüü ka ne jaan' kuenta vi'e mii' nakayá ne yivi' ñuu jaan'. ²³Xa'a' a jaan' na kuii' ni ka'an yuva' si'i' te jaan' ndii: “Ndatu'un' ndo' mii' ra, te xixa nduu' ra”, ni kachi' nia.

²⁴Sakan' te ni kana ra te ni nduu te kui'e nuu' jaan' ichi' ña uvi, te ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Ndiosí kuní a tijn ka'nu' un', sakan' ña xini ndu ndii, iin te ndiso' kuachi nduu' te jaan' —ni kachi ra.

²⁵ Sakan' te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Naa' te ndiso' kuachi nduu' ra, xini yu'u, iin ndaa' kuiti' ña'a xini i ndii, te kui'e nuu' ni nduu i, te vitin ndii, kuvi xto'ni i —ni kachi ra.

²⁶ Te tuky ni ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—¿Ndee ña ni xaa ra xiin' un'? ¿Saa ni xaa ra, te ni nunia' ra nduchi' nuu' un'? —ni kachi ra.

²⁷ Te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Xa ni ka'an i xiin' ndo', te kuni kandixa' ndo'. ¿Ndichun na kuni kuni so'o tukuu ndo' ña xa ni ka'an i? ¿Ñáa kuni kundikun tu ndo'ó ichi' te jaan'? —ni kachi ra.

²⁸ Sakan' te ni kanja'a ra xiin' te jaan' ka'an ra ndii:

—Yo'ó nduu' te ndikun ichi' te jaan', ndisu ndu'u ndii, te ndikun ichi' Moisés nduu' ndu. ²⁹ Xini ndu ña ni ka'an Ndiosí xiin' Moisés, ndisu te jaan' ndii, xini ndu mii' ni kiej ra —ni kachi ra.

³⁰ Te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Ña jaan' nduu' ña nandaní va yu'u ña xini ndo'ó mii' ni kiej ra, ndisu ni sanda'a ra nduchi' nuu' i. ³¹ Xini e' ndii, xaa' Ndiosí kuenta ña ka'an ne ndiso' kuachi, ndisu xaa' a kuenta ña ka'an ne ki'in' ka'nu' ña'a, te xaa' nja ña kuní a. ³² Ndee ni xikandu'u' iin yivi' ndii, tia'an kuni e' kuento ña ni nunia' iin te yivi' nduchi' nuu' iin ne kui'e nduchi' nuu' ndee ni tuví nja. ³³ Naa' süu' te ni kiej nuu' Ndiosí nduu' te jaan' ndii, köo' xachi' a kuvi saa ra —ni kachi ra.

³⁴ Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Yo'ó, te ndiso' kuachi ndee ni tuví un', ¿yoo nduu' yo'ó, tuu un', na kuni sania'á un' ndu'u? —ni kachi ra.

Sakan' te ni xta'ni' xachi' ña'a' ra vi'e mii' nakayá ne ñuu jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús yoo nduu' ne kui'e nuu' nuu' Ndiosí

³⁵ Ni xini Jesús kuento ña ni xta'ni' ra te jaan' vi'e jaan', te kij' ni xini ña'a' a, te ni ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Ñáa ini un' xini un' ña nduu' si'e Ndiosí? —ni kachi a.

³⁶ Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—¿Yoo nduu' ña jaan', tákui'e, te ini i kuni ña'a' i? —ni kachi ra.

³⁷ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa ni xini ña'a' un', te suvi i nduu' ña ndatu'un' xiin' un' vitin —ni kachi a.

³⁸ Ikan' te, ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, ini i xini i yo'ó —ni kachi ra.

Te nĭ xaka'nu' ña'a' ra. ³⁹Te nĭ ka'an Jesús ndii:

—Nĭ xaa ĭ ĩin yivi' yo'o', te nia'a ne yivi' saa yoo nimá nĭa nuu' Ndiosí, sakan' te nunĭa' nduchi' nuu' ne kui'e nuu', te ne tuu ña tuvi' nuu' nĭa ndii, kŭkui'e nuu' nĭa —nĭ kachi a.

⁴⁰Te nĭ xini so'ŭ sava te fariseo, te ita' yatĭn nuu' a jaan', ña nĭ ka'an a, te nĭ ka'an ra ndii:

—¿Náa te kui'e nuu' nduu' tu ndu'u, kachi un'? —nĭ kachi ra.

⁴¹Te nĭ ka'an a xiin' ra ndii:

—Naa' te kui'e nuu' nduu' ndo' ndii, kŭo' kuachi ndo', ndisu xa'a' a ña ka'an ndo' ña tuvi' nuu' ndo' ndii, yoo na yoo kuachi ndo'.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' uvi' ta'an nuu' te paxto

10 Ña ndaku ka'an ĭ xiin' ndo' ña yoo ka kua'an kaa nuu' nama mii' ñu'u' mbee, te xka'ndía ra yi'e' ndii, ĩin te kui'na' nduu' ra, te nduu' tu ra te kui'na' mĭi' kuu'. ²Ndisu te nduu' xna'a te paxto mbee jaan' ndii, yi'e' xka'ndía ra. ³Te xito' yi'e' ndii, nunĭa' ra a nuu' te paxto jaan', te xini so'ŭ mbee tachi' yu'u' te paxto, te kana' ra ri' xiin' kivi' ri', te tava' ra ri'. ⁴Te kĭi' tava' ra sakuu' sana mĭi' ra ndii, ni'i' ĭchi' ra nuu' ri' kua'an ra, te ndikún ri' xata' ra, sakan' ña nakuni ri' tachi' ra. ⁵Ndisu ĩin te ndĭva'a ndii, kŭndikun ña'a' ri', süu' jaan' ndii kunu' ri' nuu' ra, sakan' ña xini ri' tachi' ra —nĭ kachi a.

⁶Nĭ ka'an ndĭaa Jesús ña jaan', ndisu nĭ kundanĭ te jaan' ndee ña kuni kachi a.

Yo'o' ka'an Jesús ña mĭi' a nduu' te paxto va'a

⁷Te nĭ ka'an ka Jesús xiin' ra ndii:

—Ña ndaku ka'an ĭ xiin' ndo' ndii, yu'u' nduu' ndee naa yi'e' korra mii' ñu'u' mbee. ⁸Sakuu' te nĭ kixin xi'na ka te sakan' yu'u' ndii, te kui'na' nduu' ra, te nduu' tu ra te kui'na' mĭi' kuu', sakan' na nĭ xaa' mbee jaan' kuenta kuu' ra. ⁹Yu'u' nduu' yi'e', te yoo ka ko'ni' yi'e' yo'o' ndii, kaku nĭa. Te kunduü nĭa ndee naa mbee, ti' ko'ni', te kĭee' ri', te ni'i' ri' itĭa kaxi' ri'. ¹⁰Te kui'na' ndii, kuaxi' ra te sakui'na' ra, te ka'ni' ra, te sandoñu'u' ra. Ndisu yu'u' ndii, kuaxi' ĭ te kŭo' kivi' ñuu' ndo', te kŭo' kua'a' a.

¹¹Yu'u' nduu' te paxto va'a, te paxto va'a ndii, taxi' ra kivi' ñuu' ra xa'a' mbee sana ra. ¹²Ndisu te xiku'un ya'vi' ndii, te paxto tatú kuĭti' nduu' ra. Te süu' te xiin' sana mbee jaan' nduu' ra, sakan' na kĭi' xito' ra kuaxi' lobo ndii, nakoo' ra mbee jaan', te xinu' ra. Te tiin' lobo jaan' mbee, te kiku' ña'a' ri'. ¹³Sakan' xaa' ra, sakan' ña te xiku'un ya'vi' kuĭti' nduu' ra, te ndi'ni' ra xa'a' mbee jaan'.

¹⁴ Yu'u ndii, te paxto va'a nduu' i. Te xiní i mbee sana i, te xiní tu ti' jaan' yu'u, ¹⁵ saa nii' xiní yuva' i Ndiosí yu'u ndii, nii' sakan' tu xiní ña'a' i. Te taxi' i kivi' ñuu i xa'a' mbee jaan'. ¹⁶ Te kumi' tu i inga ka mbee, ti' ñü'u' tixin korra yo'o', ku'un naka tu i ti' jaan', te kuni so'o ri' tachi' i. Te kunduu ri' iin ndaa' ti'vi, te iin ndaa' yu'u kunduu te paxto ri'. ¹⁷ Xa'a' a jaan' na kundani yuva' i yu'u, sakan' ña taxi' i kivi' ñuu i, te kivi' i xa'a' ri', te natiaku i. ¹⁸ Ndee iin ne yivi' küvi tu'un kivi' ñuu i xiin' ña kuni mii' nia, süu' jaan' ndii sanakua'a mii' yu'u a. Sakan' ña kumi' i ndiee' te taxi' i kivi' ñuu i, te kumi' tu i ndiee' te natiaku i. Ña jaan' nduu' ña ni sakuiso' chuun yuva' i yu'u saa i —ni kachi a.

¹⁹ Te kii' ni xini so'o te judío jaan' ña ni ka'an a ndii, tuku ni ni nata'vi' ta'an' ra. ²⁰ Kua'a' te jaan' ni ka'an ndii:

—Ña ndiva'a naá nimá te kaa', süu' te kuu' kaxi' nduu' ra, ¿ndichun na xini so'o ka ndo' ña ka'an ra? —ni kachi ra.

²¹ Te inga ra ni ka'an ndii:

—Tu'un ña ka'an te kaa' ndii, süu' ña ka'an te naá ña ndiva'a nimá nduu' a, sakan' ña iin te naá ña ndiva'a nimá ndii, küvi nunia' ra nduchi' nuu' ne kui'e nduchi' nuu' —ni kachi ra.

Küni kändixa' te judío jaan' ña si'e Ndiosí nduu' Jesús

²² Kii' ni nasuku viko' ña xaka'nu' ne yivi' kivi' ña ni sanakua'a tukuun nia yukun' ka'nu' nda'a' Ndiosí ndii, yoo' vixin nduu' a. ²³ Te xika' Jesús mii' iin' yukun' ka'nu' vi'e ndiká xa'a' ña nani' yi'e' Salomón. ²⁴ Sakan' te ni xinunduu ña'a' te judío, te kuu' nuu', te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Ama vi' kun ndiko' ña ndiatu' ndu xaa' un'? Naa' yo'ó nduu' Cristo, ña sakakú ne yivi' ndii, ka'an kaxi' un' xiin' ndu —ni kachi ra.

²⁵ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa ni ka'an i xiin' ndo' te kändixa' ndo'. Chuun ka'nu' ña xaa' i kuenta yuva' i Ndiosí nduu' ña nia'á yoo nduu' i. ²⁶ Ndisu ndo'ó ndii, kändixa' ndo', sakan' ña süu' mbee sana i nduu' ndo' naa xa ni ka'an i xiin' ndo'. ²⁷ Ne nduu' mbee sana i ndii, xini so'o nia tachi' i, te yu'u ndii, xiní ña'a' i, te ndikún nia yu'u. ²⁸ Te taxi' i kivi' ñuu nia ña köo' kivi' ndi'i', te köo' tu kivi' küvi nia, ni ndee köo' tu küvi tu'un tu ña'a' nda'a' i. ²⁹ Te yuva' i, ña ni taxi' ne jaan' nda'a' i, nduu' ña ka'nu' ka te sakan' sakuu' ña yoo, te köo' küvi tu'un ña'a' nda'a' a. ³⁰ Yu'u xiin' yuva' i Ndiosí ndii, iin ndaa' nduu' ndu —ni kachi a.

³¹ Te tuku sakan' ni ki'in te judío jaan' yuu' te kuun yuu' ña'a' ra. ³² Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kua'a' ya'a' chuun va'a ni xaa' i kuenta yuva' i nuu' ndo' te kuni ndo'. ¿Xa'a' ndee chuun jaan' kuni kuun yuu' ndo' yu'u? —ni kachi a.

³³Te n̄i nakuiin te judío jaan' ndii:

—Süü' xa'a' ndee iin ña jaan' kuni kuun yuu' ndu yo'ó, süü' jaan' ndii xa'a' a ña kania'a un' xa'a' Ndiosí, sakan' ña te yivi' kuiti' nduu' un', te ndasanduu' xiin' mii' mii' un' Ndiosí —n̄i kachi ra.

³⁴Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naka'an' ndo' ña yoso' nuu' tu'un ndei' Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Yu'u n̄i ka'an ndii, ndiosí nduu' ndo'”, kachi a. ³⁵Mii' Ndiosí n̄i ka'an ña ndiosí nduu' ne n̄i xini so'o tu'un a jaan', koo' kuvi xka'ndia ndoso' ña yoso' nuu' tutu jaan'. ³⁶Te yu'u ndii, Ndiosí n̄i sakuiso' chuun' yu'u, te n̄i ti'vi' a yu'u iin yivi' yo'o', sakan' na kuii', çndichun ka'an ndo' ña kania'a i xa'a' a xa'a' a ña ka'an i ña si'e a nduu' i? ³⁷Naa' xaa' i chuun kuenta yuva' i ndii, kändixa' ndo'.

³⁸Ndisu naa' xaa' i ña jaan' ndii, tee' ndee tia'an kändixa' ndo' ndii, kändixa' ndo' ña chuun Ndiosí nduu' a. Te sakan' kundani ndo', te kändixa' ndo' ña yoo' yuva' i Ndiosí xiin' i, te yoo tu yu'u xiin' a —n̄i kachi a.

³⁹Sakan' na n̄i xika tukuu ra tiin ña'a' ra, ndisu n̄i kaku a nda'a' ra, te n̄i keta a kua'an a. ⁴⁰Te kua'an n̄i tukuu a tuku ta'vi' itia Jordán mii' n̄i sakuchi' Juan ne yivi' kuenta Ndiosí ña nuu', te n̄i ndoo a ikan'. ⁴¹Te kua'a' ne yivi' n̄i kixin nuu' a te ka'an n̄ia ndii:

—Tee' ndee n̄i xaa' Juan ndee iin chuun ka'nu', ndisu sakuu' ña n̄i ka'an ra xa'a' te kaa' ndii, ña ndixa' nduu' a —n̄i kachi n̄ia.

⁴²Te kua'a' n̄ia n̄i ini xini Jesús ikan'.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i xi'i Lázaro

11 Te n̄i yoo iin te kuni kuvi n̄i nani' Lázaro, te ñuu Betania, ña nduu' tu ñuu ña' ku'va ra María xiin' Marta. ²Te María jaan' nduu' ña' kii' n̄i ya'a, te n̄i sakaa' a xa'an xavixín' koo' chukuu' xa'a' xto'o e', te n̄i sanayaa' a a xiin' ixi' xini' a'. Te tiaa ta'an' a' nduu' Lázaro, te kuni kuvi jaan'. ³Sakan' na n̄i ti'vi' uvi saa' ku'va ra jaan' tu'un te ka'an ne yivi' xiin' Jesús ndii: “Tákuie, te ndani un' ndii, kuni kuvi ra”, kachi n̄ia.

⁴Te n̄i ka'an Jesús kii' n̄i xini a tu'un jaan' ndii:

—Kui'e jaan' ndii, süü' ña ka'ni' xachi' ña'a' nduu' a, süü' jaan' ndii yoo a te natiiin Ndiosí ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi', te yoo tu a te natiiin yu'u, ña nduu' si'e Ndiosí, ña tiin' ka'nu' ne yivi' yu'u —n̄i kachi a.

⁵Ndani Jesús Marta, xiin' ña' ta'an' a', xiin' Lázaro. ⁶Ndee saa ka n̄i ndii, kii' n̄i xini a tu'un jaan' ndii, n̄i ndoo ka a uvi ta'an kivi' mii' yoo a jaan'. ⁷Kii' n̄i xka'ndia kivi' jaan', te n̄i ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a ndii:

—To'o' tukuu' ndo' ñuu' Judea —n̄i kachi a.

⁸Te nĭ ka'aṅ rā xiin' a ndii:

—Rabí, sakan' nĭ xikā tĭo' te ndiee' ikan' ku'un yuu' rā yo'ó, ¿ndichun na tuku nĭ kuni ku'un un' ikan'? —nĭ kachi rā.

⁹Te nĭ ka'aṅ Jesús ndii:

—Xiní e' ña uxĭ uvĭ hora kumi' i'in kivi'. Ne xika' iin ke'in' ndii, kākí'í nĭa, sakan' ña yoo ñu'u nandĭi' nuu' nĭa. ¹⁰Ndisu ne xika' ñuu ndii, kākí'í nĭa, sakan' ña kōo' ñu'u nandĭi' nuu' nĭa —nĭ kachi a.

¹¹Ikan' te nĭ ka'aṅ ká a ndii:

—Lázaro, te xiní ta'an' xiin' e' ndii, kixín rā, ndisu ku'un sandoto' ña'a' i —nĭ kachi a.

¹²Sakan' te nĭ ka'aṅ te nda'a' xa'a' a jaan' xiin' a ndii:

—Tákui'e, naa' kixín rā ndii, nda'a' mĭi' rā —nĭ kachi rā.

¹³Nĭ ka'aṅ Jesús ña jaan' xa'a' ña nĭ xi'i' rā, ndisu te nda'a' xa'a' jaan' ndii, nĭ xanĭni' rā ña ka'án a xa'a' ña kixín e' kĭi' nandĭe' e'.

¹⁴Sakan' te nĭ ka'aṅ kaxi' Jesús xiin' rā ndii.

—Lázaro ndii, xā nĭ xi'i' rā. ¹⁵Nakuatia' va nimá i xa'a' ndo'ó ña kōo' e' nĭ yoo ikan', sakan' te inĭ ká ndo' kuni ndo' yu'u. To'o' ndo', ku'un koto ña'a' e' —nĭ kachi a.

¹⁶Sakan' te nĭ ka'aṅ Tomás, te nani' tu te kuate, xiin' inga te nda'a' xa'a' a ndii:

—To'o', te kuvĭ tu yoo' xiin' a —nĭ kachi rā.

Yo'o' ka'án Jesús xiin' Marta ña suvĭ a nduu' ña sanatiaku ne nĭ xi'i'

¹⁷Kĭi' nĭ xāa Jesús ñuu Betania ndii, nĭ xinĭ a kuento ña xa kua'aṅ kumi' ta'an kivi' naá ñu'u' nde'i' Lázaro tixĭn yavĭ ndii. ¹⁸Te ñuu jaan' ndii, yatin' unĭ ta'an kilómetro xika' naá a te naá ñuu Jerusalén. ¹⁹Te kua'a' va ne judío, ne ndiee' yatĭn ikan', nĭ xāa mĭi' ndu'u' Marta xiin' María, te koto ña'a' nĭa, te saki'ví tu ña'a' nĭa xa'a' a ña nĭ xi'i' tiaa ta'an' ne jaan'. ²⁰Kĭi' nĭ xinĭ tu'un Marta ña xa kuaxĭ Jesús ndii, nĭ keta' a kua'aṅ natĭin ña'a' a', ndisu María ndii, nĭ ndoo' a' vĭ'e. ²¹Te nĭ ka'aṅ Marta xiin' Jesús ndii:

—Tákui'e, naa' nĭ yoo un' yo'o' ndii, kuvĭ tiaa ta'an' i. ²²Ndisu xinĭ i ña ndee vĭtĭn naa' kakan un' ndee ká ña'a' nuu' Ndiosí ndii, taxĭ ña'a' a nda'a' un' —nĭ kachi a'.

²³Te nĭ ka'aṅ Jesús xiin' a' ndii:

—Natĭaku tiaa ta'an' un' —nĭ kachi a.

²⁴Te nĭ ka'aṅ Marta xiin' a' ndii:

—Xiní i ña natĭaku rā kivi' so'o' ndi'i' kĭi' natĭaku sakuu' ne nĭ xi'i' —nĭ kachi a'.

²⁵Te nĭ ka'aṅ Jesús xiin' a' ndii:

—Yu'u nduu' ña sanatiaku ne ni xi'i, te suvi tu i nduu' ña taxi' kivi' ñuu ne yivi'. Te yoo ka ini xini yu'u ndii, tee' ndee ni xi'i ña ndii, natiaqu ña saa i. ²⁶Te sakuu' ne tiaku, naa' ini ña xini ña yu'u ndii, koo' kivi' kuví ña. ¿Ñáá kandixa' un' ña jaan'? —ni kachi a xiin' ña' jaan'.

²⁷Te ni ka'an a' xiin' a ndii:

—Uun ndo', tákui'e, kandixa' i ña yo'ó nduu' Cristo, ña nduu' si'e Ndiosí, ña ni ka'an a ti'vi' a iin yivi' —ni kachi a'.

Xaku' Jesús xa'a' a ña ni xi'i Lázaro yatín yavi kava' mii' naá ñu'u' nde'i ra

²⁸Kii' ndi'i ni ka'an Marta ña jaan', te ni xa'an ka'an yaa' a' xiin' María ta'an' a' ndii:

—Xa ni xaa ña nduu' maestro e', te kuni ka'an a xiin' un' —ni kachi a'.

²⁹Kii' ni xini so'o María ña jaan' ndii, numi' va te ni nuta a', te kua'an a' ndee mii' iin' Jesús. ³⁰Tia'an nda'ni Jesús ñuu jaan', kuu' saa' iin' ka a mii' ni nata'an' a xiin' Marta. ³¹Te ne judío, ne ndiee' vi'e a' saki'vi' ña'a' ndii, ni xini ña ña numi' va ni nuta María te kua'an a'. Sakan' na ni xikundikun ña'a' ña ka'an ña ña kua'an kuaku a' yu'u' yavi ndii mii' naá ñu'u' nde'i Lázaro jaan'. ³²Kii' ni xaa a' mii' iin' Jesús, te ni xini ña'a' a' ndii, ni xikuin xiti' a' nuu' a, te ni ka'an a' ndii:

—Tákuie, naa' ni yoo un' yo'o' ndii, kivi' tiaa ta'an' i —ni kachi a'.

³³Kii' ni xini Jesús xaku' a', te xaku' tu ne judío, ne kuaxi xiin' a' jaan' ndii, ni tuxu'vi' nimá a, te ni kusuchi' tu ini a, ³⁴ka'an a ndii:

—¿Mii' ni chinaá ña'a' ndo'? —ni kachi a.

Te ni ka'an ña xiin' a ndii:

—To'o', te kuni un', tákuie —ni kachi ña.

³⁵Te ni xaku Jesús. ³⁶Sakan' te ni ka'an ne judío jaan' ndii:

—Koto ndo', saa vi' tu ni kundani ña'a' ra —ni kachi ña.

³⁷Ndisu sava ne jaan' ni ka'an ndii:

—Te kaa' nduu' te ni nunia' nduchi' nuu' te kui'e nuu', ¿saa tu ni kuví sanda'a ra Lázaro jaan' te kivi' ra? —ni kachi ña.

So'o ni xaa a kii' ni sanatiaku Jesús Lázaro

³⁸Te tuku sakan' ni tuxu'vi' nimá Jesús, te ni kuyatín a yavi ndii jaan'. Te toko' kava' iin' yavi jaan', te ndasi' yu'u' a xiin' iin yuu'.

³⁹Te ni ka'an Jesús ndii:

—Sanundia'á ndo' yuu' kaa' —ni kachi a.

Te ni ka'an Marta, ña' ku'va te ni xi'i jaan' ndii:

—Tákuie, xa xa'an ra vitin, sakan' ña xa kua'an kumi' ta'an kivi' ni xi'i ra —ni kachi a'.

⁴⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—¿Náa náka'an' un' ña xa ni ka'an i xiin' un' ña naa' ini un' xini un' yu'u ndii, kunj un' ña nia'a Ndiosí ña ndiee' koo' chukuu' a? —ni kachi a.

⁴¹ Sakan' te ni sanundia'á ra yuu' jaan'. Te ni nakoto ndiaa Jesús ndivi', te ni ka'an a ndii:

—Tataa, taxi' i ña chindani un', sakan' ña ni xini so'o un' ña ni ka'an i xiin' un'. ⁴² Yu'u ndii, xini i ña xini so'o un' ña ka'an i xiin' un' sakuu' ichi'. Ndisu ka'an i sakan' xa'a' ne yivi' kua'a' ne ita' yo'o', te kandixa' nia ña yo'ó ni tjanu' yu'u iin yivi' yo'o' —ni kachi a.

⁴³ Ndi'i ni ka'an a ña jaan', sakan' te ti'e' ni ka'an a ndii:

—Lázaro, nia'a yo'o' —ni kachi a.

⁴⁴ Ikan' te ni keta te ni xi'i jaan' ndisuku' toto nda'a' ra xiin' xa'a' ra, te ndisuku' iin pein nuu' ra. Te ni ka'an Jesús xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Ndaxin' ndo' ra te ku'un ra —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni ndatu'un' tuni te kuu' ka'nu' saa kuvj ka'ni' ra Jesús

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

⁴⁵ Te kua'a' va ne judío, ne ni kixin koto María, ne ni xini ña ni xaa Jesús ikan' ndii, ni ini nia ni xini ña'a' nia. ⁴⁶ Ndisu sava ne jaan' ndii, ni xa'an nia nuu' te fariseo, te ni ka'an nia xiin' ra ña ni sanatiaku Jesús te jaan'. ⁴⁷ Sakan' na kuu' sakuu' sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ndii, ni nakaya ra te kuu' ka'nu' xiin' ra, te ni xa'a ra iin junta ka'nu' ka'an ra ndii:

—¿Ndee ña saa e'? Kuachi ndii kua'a' va chuun ka'nu' xaa' te jaan'. ⁴⁸ Naa' taxi' e' ña nakaa ra xaa' ra ña jaan' ndii, sakuu' ne yivi' kundikun ña'a', te kixin te xa'ndia chuun' ñuu Roma, te sandoñu'u' ra yukun' ka'nu' e' xiin' ñuu e' —ni kachi ra.

⁴⁹ Sakan' te, iin te jaan' te nani' Caifás, te nduu' sutu ka'nu' ka kuiya jaan', ni ka'an ndii:

—Ndo'ó ndii, koo' a xini xachi' ndo'. ⁵⁰ Ni ndee xanini tu ndo' ña va'a ka kuvj iin ndaa' kuiti' te yivi' xa'a' sakuu' ne ñuu e' te ndoñu'u' sakuu' e' —ni kachi ra.

⁵¹ Süu' ña ka'an' mii' te jaan', te ni ka'an ra ña jaan', süu' jaan' ndii xa'a' a ka nduu' ra sutu ka'nu' ka kuiya jaan' na ni ka'an tiakú ra ña kuvj Jesús xa'a' kuachi sakuu' ne ñuu jaan'. ⁵² Te süu' xa'a' ne jaan' kuiti' kuvj a, süu' jaan' ndii kuvj tu a te nakaya a sakuu' si'e

Ndiosí, ne ndo'ni tein ne yivi' iin yivi', te nduiin nia. ⁵³ Xa'a' a jaan' na ndee kivi' jaan' ndii, ni nakata ra kuento ra ña ka'ni' ra Jesús.

⁵⁴ Sakan' na Jesús ndii, ni xika tuvi' ka a tein te judío jaan'. Süu' jaan' ndii ni keta a kua'an a ñuu ña nani' Efraín, ña kandu'u' nuu' iin ñu'u' yatin' mii' taxin' kaa'. Te ikan' ni ndoo a xiin' te nda'a' xa'a' a.

⁵⁵ Te xa kuyatin' viko' pascua, ña xaka'nu' ne judío, sakan' na kua'a' ne yivi' ni kaa ñuu Jerusalén, te ndasandoo xiin' mii' nia nuu' Ndiosí ña kuní ka koo viko' jaan'. ⁵⁶ Xika' ne yivi' nanduku' nia Jesús, te ka'an xiin' ta'an' nia nuu' ki'e yukun' ka'nu' ndii:

—¿Saa tuu ndo'? ¿Ñáá kixin ra viko', uun kuása'? —ni kachi nia.

⁵⁷ Te sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo ndii, ni ka'an chuun' ra ña naa' xini yoo ka mii' yoo a ndii, na ka'an nia xiin' ra te tijn ña'a' ra.

So'o ni xaa a kii' ni saka' María xa'an xavixin' xata' xa'a' Jesús ñuu Betania

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

12 Iñu ta'an ka kivi' kuní te koo viko' pascua jaan', te ni xaa Jesús ñuu Betania mii' ndu'u' Lázaro, te ni xi'i, te ni sanatiaku ña'a' a. ² Te ikan' ni xava'a ne yivi' ña xaxi' iin xakuaa' xa'a' a ña tiin' ka'nu' nia Jesús. Marta nduu' ña' xika' nuu' ikan', te Lázaro nduu' iin te ndu'u' xixi' xiin' Jesús nuu' mesa. ³ Sakan' te ni ki'in María yatin' sava litro xa'an xavixin' koo' chukuu', ña nduu' mi'i' ndi'i' nardo, ña ndiaa ya'vi' koo' chukuu', te ni saka' a' xata' xa'a' Jesús, te ni sanayaa' a' a xiin' ixi' xini' a'. Te ni chitu' kanii' tixin vi'e jaan' xiko xa'an xavixin' jaan'. ⁴ Ikan' te Judas Iscariote, te nduu' tu iin te nda'a' xa'a' Jesús, te sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' ka'nu' sie ya'a, ni ka'an ndii:

⁵ —Va'a ka naa' ni ke'vi a, te kondia ya'vi' a xu'un' ña ki'in iin te yivi' naa' sachuun' ra uní ciento kivi', te xiin' xu'un' jaan' kuvi chindiee' e' ne nda'vi kuu' —ni kachi ra.

⁶ Ndisu süu' ni ka'an ra ña jaan' xa'a' a ña ndi'ni xna'a ra xa'a' ne nda'vi kuu', süu' jaan' ndii xa'a' a ña te kui'na' nduu' ra. Te süvi ra nduu' te xito' tinda' xu'un', te xaá ndii xaku'na' ra xu'un' ña kié tixin ña jaan'. ⁷ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Na koo a' sakan', kuachi ndii iin chuun va'a ni xaa a' xa'a' i. Ña' kaa' ndii, ni taxaa' a' xa'an xavixin' kaa', te ni xakin a ñu'u' nde'i i, te koo tu'va a, te ndiee a kii' kuvi i. ⁸ Sakan' ña ne nda'vi kuu' ndii, ndee ndi'i' ni kivi' koo nia xiin' ndo', te kuvi chindiee' ña'a' ndo' amaa ka kuní ndo'. Ndisu yu'u ndii, süu' ndee ndi'i' ni kivi' kaka i tein ndo' —ni kachi Jesús.

Ndatu'un' tuní sutu kuu' nuu' ña ka'ni' tu ra Lázaro

⁹Kua'a' va ne judío, kii' ni xini nia kuento ña ndu'u' Jesús ñuu Betania ndii, ni kixin koto ña'a' nia. Te süu' Jesús kuiti' ni kixin koto nia, süu' jaan' ndii ni kuni tu nia kuni nia Lázaro, te xa ni xi'i, te ni sanatiaku ña'a' Jesús. ¹⁰Sakan' na ni ka'an tuní sutu kuu' nuu' ña ka'ni' tu ra Lázaro, ¹¹sakan' ña te jaan' xaa' sakan', te kua'a' ne judío jaan' ni kuxioo nuu' ña sania'á sutu jaan', te ndikún nia Jesús.

So'o ni xaa a kii' nda'ni' Jesús kua'an a ñuu Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹²Te ni kitu' tuku kivi' ndii, ni xini tu'un ne yivi' kua'a' koo' chukuu', ne kuaxi viko' ñuu Jerusalén jaan', ña kuaxi tu Jesús ñuu jaan'. ¹³Sakan' na ni xa'nu nia ñuu', te ni'i' nia a kua'an nata'an' nia xiin' a, te ti'e' kuaa' nia ka'an nia ndii:

—¡Na natiin xto'o e' Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e'! ¡Sañu'u' va a ña kuaxi kuenta a kaa', te ña kaa' nduu' ña xa'ndia chuun' nuu' yoo', ne vi'e' Israel! —kachi nia.

¹⁴Te Jesús ndii, yoso' a mburru sie, ti' ni tatu a jaan', naa ka'an ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ndii:

¹⁵Käka nimá ndo'ó, ne ndiee' ñuu Sión.

Koto ndo', kaa' kuaxi rey ndo',

ndu'u' a xata' iin mburru sie.

Sakan' kachi a.

¹⁶Te nda'a' xa'a' a ndii, ni kundani ra ña ni yoo jaan' ña nuu', ndisu kii' ni natiaku Jesús, te ni tiin ka'nu' ña'a' Ndiosí ndii, ni naka'an' ra ña xa yoso' sakuu' ña jaan' xa'a' a, te nii' sakan' xna'a' ni ndo'o a. ¹⁷Te ne yivi', ne ni xini kii' ni kana Jesús Lázaro ndee tixin yavi ndii, te ni natiaku ra ndii, ndiee' yu'u' te ndiee' yu'u' nia xa'a' ña ni xaa a jaan'. ¹⁸Xa'a' a jaan' na ni kiee kua'a' ne yivi', te ni kixin nata'an' nia xiin' Jesús, sakan' ña ni xini nia kuento xa'a' chuun ka'nu' ña ni xaa a jaan'. ¹⁹Sakan' na kuii' ni ka'an xiin' ta'an' te fariseo ndii:

—Koto ndo', sakuu' ne yivi' ndikún xata' te kaa', köo' a kuví saa xachi' e' vitin —kachi ra.

Kuní a nakoo e' ña kuní mii' e' xa'a' a ña ndikún e' ichi' Jesús

²⁰Te ni ka'ni tu sava te griego tein ne ni kaa ñuu jaan' te saka'nu' ra Ndiosí kii' yoo viko' jaan'. ²¹Te ni kuyatin te jaan' nuu' Felipe, te Betsaida, ña kandu'u' ñu'u' Galilea. Te ni ka'an ra ndii:

—Tákuie, kuni ndatu'un' ndu xiin' Jesús —ni kachi ra.

²² Sakan' te n̄i xa'an Felipe, te n̄i ka'an ra xiin' Andrés, te uvi saa' te jaan' n̄i xa'an tax̄i kuento nuu' Jesús. ²³ Te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa kuyatin' kivi' ña tiin ka'nu' Ndiosí ña nduu' tu te yivi'.
²⁴ Ña ndaku ka'án i xiin' ndo' ña naa' ki'vi' iin ndikin' trigo tix̄in ñu'u', te kuv̄i a ndii, n̄ata'vi' a. Ndisu naa' kuv̄i a tix̄in ñu'u' jaan' ndii, n̄ata'vi' kua'a' a. ²⁵ Yoo ka kundani kivi' ñuu mii' ndii, kuv̄i n̄ia, ndisu yoo ka ch̄indiaa ya'vi' kivi' ñuu mii' n̄ia iin yivi' yo'o' xa'a' a ña ndani ka n̄ia yu'u ndii, nat̄iin n̄ia kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. ²⁶ Yoo ka kuni kaka nuu nuu' i ndii, na kundikun n̄ia yu'u, te ne xika' nuu' nuu' i ndii, kundiee n̄ia mii' ndu'u' i, te tiin ka'nu' tu ña'a' yuva' i Ndiosí.

Yo'o' ka'án Jesús ndee ña kundo'o a te kuv̄i a

²⁷ 'Ndi'n̄i va nimá i vit̄in. ¿Ndee ña ka'an i? ¿Ñáa ka'an i ndii, "Tataa, sakakú un' yu'u nuu' ña kundo'o i vit̄in"? K̄uvi ka'an i sakan', kuach̄i ndii xa xa'a' ña jaan' kuax̄i i. ²⁸ Tataa, nia'a un' ña kumi' un' sakuu' ña ndiee' —n̄i kach̄i Jesús.

Sakan' te n̄i tiaku ka'án iin tachi' ndee ndivi' ndii:

—Xa n̄i nia'a i ña ndiee' ña kumi' i, te nia'a ka e —n̄i kach̄i a.

²⁹ Te n̄i ka'an ne yivi' kua'a', ne ita' ikan', ne n̄i xini so'o tachi' jaan', ña savi' n̄i nde'i, te sav̄a tuku n̄ia n̄i ka'an ndii:

—Iin ángele, ña yoo ndivi', n̄i ka'an xiin' ra —n̄i kach̄i n̄ia.

³⁰ Sakan' te n̄i ka'an Jesús ndii:

—Süu' xa'a' ña va'a yu'u n̄i tiaku ka'án tachi' jaan', süu' jaan' ndii xa'a' ndo'ó n̄i tiaku a. ³¹ Xa n̄i xaa kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' iin yivi' yo'o', te vit̄in tu ndoo kui'e xachi' ña ndiva'a, ña xa'ndia chuun' iin yivi' yo'o'. ³² Te ki' ndani'i ra yu'u nuu' ñu'u' iin yivi' yo'o' ndii, saka'án i nimá sakuu' ne yivi' ña kix̄in n̄ia nuu' i —n̄i kach̄i a.

³³ Te xiin' ña jaan' n̄i sakuni' Jesús ne jaan' saa kuv̄i a. ³⁴ Te n̄i ka'an ne yivi' jaan' xiin' a ndii:

—Xini ndu ña ka'án tu'un ndei' Ndiosí ña Cristo, ña sakakú yoo ndii, koo a xiin' e' ndee ndi'i' n̄i kivi', sakan' na kuii', ¿ndichun ka'án yo'ó ña kuni a ndani'i ra ña nduu' tu te yivi'? ¿Yoo nduu' ña nduu' tu te yivi' ña ka'án un' xa'a' jaan'? —n̄i kach̄i n̄ia.

³⁵ Sakan' te n̄i ka'an Jesús xiin' n̄ia ndii:

—Ndee iin xa'a' kuiti' yoo i te nduu' i ñu'u nuu' ndo'. Kaka ndo' vit̄in ña yoo i te sayi'é i nuu' ndo', te sakan' k̄anando ña iin yavi ndo'ó. Sakan' ña ne xika' n̄iaa' ndii, xini n̄ia mii' kua'an n̄ia. ³⁶ Vit̄in ña yoo i te sayi'é i nuu' ndo' ndii, kand̄ixa' ndo' yu'u, te kunduu ndo' kuenta ne yi'é ñu'u jaan' nuu' —n̄i kach̄i a.

Kii' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, kua'an a te ni tisi'e a nuu' ne jaan'.

Ni kuni ne yivi' ini nia kuni nia Jesús

³⁷ Tee' ndee kua'a' va chuun ka'nu' ni xaa Jesús nuu' nia ndii, ni ini nia kuni ña'a' nia. ³⁸ Sakan' ni xka'ndia a, te ni xinu ña ni ka'an Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' kii' ni ka'an ra ndii:

Tákui'e, ndee iin ne yivi' ni kandixa' ña ni sania'á ndu.

Te sakan' tu ndee iin koo' ni natiin' ña ni nia'a un' xiin' ña ndiee' un' nuu' nia.

Ni kachi ra.

³⁹ Sakan' na kuu' ni kuví kandixa' nia a, xa'a' a jaan' na ni ka'an tu Isaías ndii:

⁴⁰ Ni ndasi a nduchi' nuu' nia,

te ni xaxii tu a nimá nia,

koto ka kuni nia xiin' nduchi' nuu' nia,

te kundani nia xiin' nimá nia,

te nandiko' nia nuu' i, te sanda'a ña'a' i.

⁴¹ Ni ka'an Isaías ña jaan' kii' ni xini ra ña ndiee' koo' chukuu' ña kumi' Jesús, te ni ka'an ra xa'a' a. ⁴² Ndee saa ka ni ndii, kua'a' va te xa'ndia chuun' ni ini xini ña'a'. Ndisu ni ndiee' yu'u' ra xa'a' a, sakan' ña yi'vi ra ña tava' xachi' ña'a' te fariseo vi'e mii' nakayá ne nuu' jaan'. ⁴³ Sakan' ña ni xtani ka ra ña ndoo va'a ra nuu' ne yivi' te sakan' ña ndoo va'a ra nuu' Ndiosí.

Yo'o' ka'an Jesús ña kuaxi a te sakakú yoo'

⁴⁴ Te ni ka'an ti'e' Jesús nuu' ne yivi' jaan' ndii:

—Yoo ka ini xini yu'u ndii, süu' ini nia xini nia yu'u kuíti', süu' jaan' ndii ini tu nia xini nia ña ni tianu' yu'u iin yivi' yo'o'. ⁴⁵ Te sakan' tu yoo ka xini yu'u ndii, xini tu nia ña ni tianu' yu'u iin yivi' yo'o'. ⁴⁶ Yu'u nduu' ñu'u ña sayi'é nuu' ne yivi', te ni xaa i iin yivi' yo'o'. Te yoo ka ini xini yu'u ndii, ndoo niaa' xachi' nimá nia.

⁴⁷ Naa' yoo ka xini so'o ña ka'an i, te sáxinu nia a ndii, süu' yu'u nduu' ña katun' ña'a', sakan' ña ni xaa i te katun' i ne yivi' iin yivi', süu' jaan' ndii ni xaa i te sakakú ña'a' i. ⁴⁸ Yoo ka saxio' yu'u, te küni natijn nia ña ka'an i ndii, xa yoo iin ña katun' ña'a'. Tu'un ña ni ka'an i jaan' nduu' ña katun' ña'a' kivi' so'o' ndi'i'. ⁴⁹ Sakan' ña süu' ña ka'an' mii' i nduu' ña ni ka'an i jaan'. Süu' jaan' ndii yuva' e' Ndiosí, ña ni ti'vi' yu'u iin yivi' yo'o', nduu' ña ni ka'an chuun' xiin' i ndee ña ka'an i, te saa ka'an e. ⁵⁰ Te xini i ña ña ni ka'an

chuun' a xiin' i ndii, taxi' a kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i, sakan' na kuii' ka'an i saa nii' ni ka'an yuva' e' xiin' i kuiti' —ni kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni natia Jesús xa'a' te nda'a' xa'a' a

13 Kii' kuní ka koo viko' Pascua ndii, xa xiní Jesús ña xa kuyatin' kivi' ña ñakoo a iin yivi' yo'o', te nu'u a nuu' yuva' e' Ndiosí. Te ni kundani ya'a a ne nduu' kuenta a iin yivi' yo'o', te iin sakan' kundani ña'a' a ndee so'o' ndi'i'. ² Kii' ndiee' ra xixi' ra ndii, xa ni saka'an ña ndiva'a nimá Judas Iscariote, si'e Simón, ña sanakua'a ra Jesús nda'a' te kuu' ka'nu'. ³ Te xa xiní Jesús ña xa ni sakuiso' chuun' ña'a' yuva' e' Ndiosí nuu' sakuu' ña yoo', te xiní tu a ña nuu' Ndiosí ni kiee a, te ni xaa a iin yivi', te nuu' ña jaan' tu ku'un nu'u a. ⁴ Sakan' te ni ndondichi a, te ni xta'ni' a toto ndisuku' a, te ni satiín a iin pein tixin toko' a, ⁵ sakan' te ni taan' a tikui tixin iin xiko'o', te ni xa'a' a natia' a xa'a' te nda'a' xa'a' a, te ni sanayaa' a xa'a' ra xiin' pein tixin ña ni satiín a toko' a jaan'. ⁶ Kii' ni tondia a mii' ndu'u' Simón Pedro ndii, ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákuie, ¿ndichun na natia yo'ó xa'a' yu'u? —ni kachi ra.

⁷ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xaa' i yo'o' ndii, kundani yo'ó a vitin, ndisu kundani un' un kii' ya'a —ni kachi a.

⁸ Te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Kōo' kivi' kuin yu'u ña natia yo'ó xa'a' i —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' natia i xa'a' un' ndii, süu' kuenta ka i kunduun un' —ni kachi a.

⁹ Sakan' te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—Tákuie, süu' xa'a' kuiti' i natia un', süu' jaan' ndii, natia tu un' nda'a' i xiin' xini' i —ni kachi ra.

¹⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ne xa ni chichi ndii, ndee xa'a' kuiti' nia kuní a ndoo, sakan' ña xa ni ndoo kanii' nia, te ndo'ó ndii, xa yoo ndoo ndo', ndisu süu' sakuu' ndo' —ni kachi a.

¹¹ Xa xiní Jesús yoo sanakua'a ña'a' nda'a' te kuni ka'ni' ña'a', sakan' na kuii' ni ka'an a ndii: “Süu' sakuu' ndo'ó nduu' te ndoo”, ni kachi a.

¹² Te kii' ndi'i ni natia a xa'a' ra, te ni ñakuinu' a toto ndisuku' a jaan', te ni xikundu'u' tukuu a mii' iin' mesa, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ñáá kundani ndo' ndee ña kuni kachi ña ni xaa i xiin' ndo' vitin? ¹³ Ka'an ndo'ó ña maestro ndo' nduu' i, te ka'an tu ndo' ña xto'o ndo' nduu' i, te va'a yoo a ka'an ndo' sakan' ña suvi xna'a

nduu' i. ¹⁴ Sakan' na kuu' naa' yu'u, ña nduu' xto'o ndo' te nduu' tu i maestro ndo', te ni natia i xa'a' ndo' ndii, kuni a ña natia tu ndo'ó xa'a' i'in ta'an' ndo'. ¹⁵ Ni xaa i sakan' xiin' ndo', te saa tu ndo'ó saa nii' ni xaa yu'u xiin' ndo' vitin. ¹⁶ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, iin te xika' nuu' ndii, süu' te ka'nu' ka nduu' ra te sakan' xto'o ra, te ni ndee süu' te ka'nu' ka nduu' tu te sakuni' tu'un te sakan' te ni tianu' ña'a'. ¹⁷ Naa' kundani ndo' ña ka'an i xiin' ndo', te saa ndo' a ndii, sañu'u' va Ndiosí ndo'ó.

¹⁸ Süu' xa'a' sakuu' ndo'ó ka'an i, sakan' ña xini yu'u yoo ni nakaxin i kunduu kuenta i. Ndisu kuni a ña xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Te xixi' inga' xiin' i ni nandu'u te ndasi' yu'u", kachi a. ¹⁹ Ka'an i ña kaa' xiin' ndo' ndee vitin ña kuni ka koo a, sakan' te kij' koo a ndii, kandi'xa' ndo' ña yu'u nduu' i. ²⁰ Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka natiin' ne ti'vi' i ndii, yu'u natiin' nia. Te yoo ka natiin' yu'u ndii, natiin' tu nia ña ni ti'vi' yu'u iin yivi' yo'o' —kachi Jesús.

Yo'o' ka'an Jesús ña Judas nduu' te sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' nuu'

(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

²¹ Kij' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, ni ndi'ni nimá a, te ni ka'an a ndii:

—Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña iin ndo'ó sanakua'a yu'u nda'a' te kuu' nuu' —ni kachi a.

²² Sakan' te ni xa'a' xto'ni' nuu' ta'an' te nda'a' xa'a' a jaan' ña xini ra yoo xa'a' ni ka'an a. ²³ Te iin te jaan', te ndani ka a ndii, ndu'u' ra xjin' a. ²⁴ Sakan' te ni nia'a' nda'a' Simón Pedro nuu' te jaan' ña ndatu'un' ra Jesús yoo' xa'a' ka'an a. ²⁵ Te ni kuyatin ka te jaan' nuu' Jesús, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Táku'e, yoo nduu' ra? —ni kachi ra.

²⁶ Te ni nakuiin Jesús nuu' ra ndii:

—Sachii' i iin ta'vi' xita' va'a' tixin ko'o', te te taxi i ña jaan' nda'a' nduu' te jaan' —ni kachi a.

Sakan' te ni sachii' a iin ta'vi' xita' va'a' tixin ko'o', te ni taxi ña'a' a nda'a' Judas, si'e Simón Iscariote. ²⁷ Kij' ndi'i so'o ni xixi ra xita' va'a' jaan', te ni sko'nu' ña ndiva'a' nimá ra. Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xito' un' saa un' ndii, numi' te saa un' un —ni kachi a.

²⁸ Ndisu ndee iin te ndiee' xixi' xiin' a ni kundani ndichun ni ka'an a sakan' xiin' ra. ²⁹ Te xa'a' a ña te xito' xu'un' nduu' te jaan' ndii, ni xanini sava te nda'a' xa'a' a jaan' ña ni ka'an Jesús sakan' xiin' ra, te ku'un sata' ra ña kuni xa'a' viko', uun ña ku'un taxi ra

xu'un' nda'a' a ne nda'vi kuu'. ³⁰Te kij' ndi'i ni xixi Judas xita' va'a jaan' ndii, ni keta ra kua'an ra. Te xa nuu nduu' a kii' sakan'.

Yo'o' taxi' Jesús iin tu'un ndei' xaa'

³¹Kij' ni keta ra kua'an ra, te ni ka'an Jesús ndii:

—Vitin tiin' ka'nu' Ndiosí yu'u, ña nduu' tu te yivi', te natiin' tu Ndiosí ña tiin' ka'nu' xa'a' i. ³²Te xa'a' a ña natiin' Ndiosí ña tiin' ka'nu' xa'a' i ndii, nã'a' ka te tiin' ka'nu' tu a yu'u. ³³Te kua'a mii' i, ndee iin xa'a' sie kuiti' yoo ka i xiin' ndo'. Nanduku' ndo' yu'u, te naa ni ka'an i xiin' ne judío, sakan' tu ka'an i xiin' ndo'ó vitin ña mii' ku'un yu'u jaan' ndii, kivi' ku'un tu ndo'ó ikan'. ³⁴Taxi' i iin tu'un ndei' xaa' yo'o' nuu' ndo' ña kundani' ta'an' ndo'. Kuni' a kundani' ta'an' ndo' ndee naa kundani' yu'u ndo'ó. ³⁵Naa' ndani' ta'an' ndo' ndii, xiin' ña jaan' kundani' sakuu' ne yivi' ña te nda'a' xa'a' i nduu' ndo' —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Pedro ña yoo' tu'va ra te taxi' ra ndee kivi' nuu' ra xa'a' Jesús

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶Te ni ka'an Simón Pedro xiin' a ndii:

—¿Mii' kua'an un', tákuie? —ni kachi ra.

Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Mii' kua'an i ndii, kivi' kundikun un' yu'u vitin, ndisu kivi' kundikun un' yu'u nuu' ku'un e' —ni kachi a.

³⁷Te ni ka'an Pedro xiin' a ndii:

—¿Ndichun na kivi' ku'un i xiin' un' vitin, tákuie? Xa yoo tu'va i te taxi' i ndee kivi' nuu' i xa'a' un' —ni kachi ra.

³⁸Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Ndixa xna'a' ndii, xa yoo tu'va un' te taxi' un' ndee kivi' nuu' un' xa'a' i uun? Na ndaku ka'an i xiin' un' ña kij' kuni' ka kana nduchié ndii, xa uni' ichi' ni ka'an un' ña xini' un' yu'u.

Jesús nduu' ichi' ña kua'an nda'a' Ndiosí

14 ¹Kündi'ni ka nimá ndo', ini ndo' kuni' ndo' Ndiosí, te ini tu ndo' kuni' ndo' yu'u. ²Vi'e yuva' i ndii, yoo kua'a' mii' kivi' kundiee ndo'. Naa' süu' sakan' nduu' a ndii, ka'an i xiin' ndo' xa'a' a. Sakan' na kui' na ku'un i te sava'a' i mii' kundiee ndo'. ³Te kij' ndi'i ku'un i, te sava'a' i mii' kundiee ndo' ndii, kixin' tukuu' i, te naka i ndo'ó, te ku'un ndo' xiin' i, te kundiee ndo' xiin' i mii' kundu'u' i. ⁴Te xa xini' ndo' ichi' mii' ku'un i —kachi Jesús.

⁵Íkan' te nĭ ka'an Tomás xiin' a ndii:

—Tákui'e, xĭnĭ ndu mii' ku'un un'. Sakan' na kuuĭ, ¿saa kuvĭ kundani ndu mii' kua'an ichi' ña ku'un un'? —nĭ kachi ra.

⁶Te nĭ ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Yu'u nduu' ichi', te yu'u tu nduu' ña ndixa, te yu'u tu nduu' ña taxi' kivĭ' ñuu ña koo' kivĭ' ndi'!. Te ndee ĩin ne yivi' kuvĭ naxaa nuu' yuva' e' Ndiosí naa' xaa ña nda'a' i. ⁷Naa' nĭ nakunĭ kaxi' ndo' yu'u ndii, nakunĭ tu ndo' yuva' i Ndiosí. Te ndee vitĭn ndii, xa nĭ nakunĭ ña'a' ndo', te xa nĭ xĭnĭ nduchi' nuu' ña'a' ndo' —kachi a.

⁸Te nĭ ka'an Felipe xiin' a ndii:

—Tákui'e, nia'a un' ndu yuva' jaan', te xava'a sakan' kuĭti' nuu' ndu —nĭ kachi ra.

⁹Te nĭ ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Xa saa' va yoo i xiin' ndo', te ¿ndichun na xĭnĭ un' yu'u, Felipe? Yoo ka xĭnĭ yu'u ndii, xa nĭ xĭnĭ tu ña yuva' e' Ndiosí. Sakan' na kuuĭ, ¿ndichun xikán un' nuu' i ña nia'a i yuva' e' nuu' ndo'? ¹⁰¿Ñáá kändixa' un' ña yoo' yuva' e' Ndiosí xiin' i, te yoo tu yu'u xiin' a? Tu'un ña ka'an i xiin' ndo' ndii, süu' ña ka'an mĭi' i te ka'an e, süu' jaan' ndii yuva' e' Ndiosí, ña yoo xiin' i, nduu' ña xaa' ña ka'nu' xiin' nda'a' yu'u. ¹¹Kändixa' ndo' ña yoo i xiin' yuva' e' Ndiosí, te yoo tu ña jaan' xiin' i. Naa' koo' tuku ndii, kändixa' ndo' a xa'a' ña ka'nu' ña nĭ xĭnĭ ndo' xaa i. ¹²Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ña yoo ka ĩnĭ xĭnĭ yu'u ndii, saa tu ne jaan' ña ka'nu' ña xaa' i. Te ka'nu' ka ña saa ne jaan' te sakan' ña xaa' i, sakan' ña nuu' yuva' e' Ndiosí nu'u i. ¹³Te ndee ka ña kakan' ndo' nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndĭee' i ndii, saa i ña jaan', te xiin' ña jaan' tĭjn ka'nu' ne yivi' yuva' e' Ndiosí xa'a' yu'u, ña nduu' si'e a. ¹⁴Naa' kakan' ndo' ndee ka ña'a' nuu' Ndiosí xiin' ña ndĭee' i ndii, saa i ña jaan'.

Yo'o' ka'an Jesús ña tĭ'vi' a Espĭritu Santo ĩin yivi'

¹⁵'Naa' ndani' ndo' yu'u ndii, saxinú ndo' ña ka'an chuun' i xiin' ndo'. ¹⁶Te kakan' yu'u nuu' yuva' e' Ndiosí, te tĭ'vi' a ĩnga ña chĭndĭee' ndo'ó, te koo a xiin' ndo' ndee ndi'! nĭ kivĭ'. ¹⁷Te ña jaan' nduu' Espĭritu Santo, ña nia'a sakuu' ña ndixa xa'a' Ndiosí. Te ne yivi', ne nduu' kuenta ĩin yivi' yo'o' ndii, kuvĭ natĭin ña a sakan' ña kuvĭ kunĭ ña'a' ña, te nĭ ndee xĭnĭ tu ña'a' ña. Ndisu ndo'ó ndii, xĭnĭ ña'a' ndo' sakan' ña yoo a xiin' ndo', te koo a nimá ndo'. ¹⁸Ñakoo nda'vi xachi' i ndo'ó, sakan' ña nandĭko' tukuu i, te koo i xiin' ndo'. ¹⁹Ndee ĩin xa'a' sie kuĭti', te künĭ ka ne yivi', ne nduu' kuenta ĩin yivi', yu'u. Ndisu ndo'ó ndii, kunĭ ndo' yu'u, te xa'a' a ña tiaku i ndii, kuĭtaku tu ndo'ó. ²⁰Te kivĭ' jaan' ndii, kunĭ ndo'ó ña yoo' yu'u xiin' yuva' i Ndiosí, te ndo'ó yoo' xiin' yu'u, te yu'u yoo'

xiin' ndo'ó. ²¹ Yoo ká natiin' ña ka'án chuun' i, te saxinú nja a ndii, ne jaan' nduu' ne nia'á ña ndani nja yu'u. Te yoo ká ndani yu'u ndii, ndani ña'a yuva' i Ndiosí, te ndani tu ña'a' yu'u, te nia'a xiin' miji' i nuu' nja —ni kachi a.

²² Te ni ndatu'un' ña'a' Judas, ndisu süu' Judas Iscariote nduu' te jaan', ka'án ra ndii:

—Táku'e, ¿ndichun na nuu' ndu'u kuiti' nia'a xiin' miji' un', te nia'a xiin' miji' un' nuu' ne nduu' kuenta iin yivi'? —ni kachi ra.

²³ Te ni nakuiin Jesús ndii:

—Naa' yoo ká kundani yu'u ndii, saxinú nja ña ka'án i, te kundani ña'a' yuva' i, te kixin ndu, te koo ndu xiin' nja. ²⁴ Te yoo ká kuni kundani yu'u ndii, saxinú nja ña ka'án i. Te tu'un ña xini so'ó ndo' ka'án i ndii, süu' tu'un miji' i nduu' a, süu' jaan' ndii tu'un yuva' i, ña ni tjanu' yu'u iin yivi' yo'o', nduu' a. ²⁵ Ka'án i sakuu' ña jaan' vitin ña yoo ká i xiin' ndo'. ²⁶ Ndisu t'vi' yuva' e' Ndiosí ña chindiee' ndo'ó, ña nduu' Espiritu Santo, ña kixin kuenta i, te ña jaan' sania'á ndo'ó sakuu' ña'a, te sanaka'an' tu a ndo'ó sakuu' ña ni ka'an i xiin' ndo'.

²⁷ Taxi' i ña mani' koo nimá ndo', te ña mani' yoo nimá miji' i nduu' ña jaan'. Te ña nduu' kuenta iin yivi' yo'o' ndii, küvi taxi a ña mani' naa ña taxi' i jaan'. Kündi'ni nimá ndo', te ni ndee küyivi' tu ndo'. ²⁸ Xa ni xini so'ó ndo' ni ka'an i xiin' ndo' ña nu'u i, te kixin i tukuu' i mii' yoo ndo' yo'o'. Naa' ndixa xna'a ndani ndo' yu'u ndii, nakuatia' nimá ndo' ña kua'an i nuu' yuva' e' Ndiosí, sakan' ña ka'nu' ka ña nduu' ña jaan' te sakan' yu'u. ²⁹ Ka'án i ña jaan' xiin' ndo' vitin ña kuni ká koo a, sakan' te ki' koo a ndii, kandi'xa' ndo' a. ³⁰ Ka'an kua'a' ká i xiin' ndo', sakan' ña xa kuaxi ña ndiva'a, ña kumi' ndiee' iin yivi' yo'o', tee' ndee koo' ndiee' kumi' ña jaan' nuu' yu'u. ³¹ Ndisu xaa' i saq nii' ni ka'an chuun' Ndiosí, yuva' i, xiin' i, te kuni ne yivi' iin yivi' ña ndani i yuva' i. Nondichi' ndo', te ku'un kiee' e' yo'o', te ku'un e'.

Yo'o' ka'án Jesús ña miji' a nduu' ndee naa yo'o' uva xna'a

15 Yu'u nduu' yo'o' uva xna'a, te yuva' i nduu' ña xito' ña'a' a. ² Te sakuu' nda'a' i mii' koo' nduu' kuun' ndii, xa'ndia ña'a' a. Te sakuu' nda'a' i mii' kuun' nduu' ndii, xaña'ma ña'a' a te kuun ká a. ³ Ndo'ó ndii, xa ni ndundoó nimá ndo' ni xaa' tu'un ña xa ni ka'an i xiin' ndo'. ⁴ Koo naa yoo inga' ndo' xiin' i, te koo naa yoo inga' tu yu'u xiin' ndo'. Sakan' tu iin nda'a' yo'o' uva ndii, koo' uva kuun' nda'a' a naa' yoo inga' a xiin' yo'o' a. Te sakan' tu ndo'ó, naa' yoo inga' ndo' xiin' i ndii, küvi kundu' ndo' te va'a nda'a' nuu' ichi' Ndiosí.

⁵Yu'u nduu' yo'o' uva, te ndo'ó nduu' nda'a' a. Yoo ka yoo inga' xiin' i, te yoo inga' tu yu'u xiin' nia ndii, kunduu nia ne va'a va nda'a' nuu' ichi' Ndiosí, sakan' ña naa' yoo inga' ndo' xiin' i ndii, koo' xachi' ña va'a kuví saa ndo'. ⁶Yoo ka yoo naa yoo inga' xiin' i ndii, kuitia nia ndee naa xitía nda'a' yo'o' uva, te ichi a. Sakan' te nakaya ne yivi' a, te ko'ni nia a nuu' ñu'u, te koko a.

⁷Naa' yoo inga' ndo' xiin' i, te tiin' kutu' tu ndo' tu'un ña sania'á i ndo'ó ndii, taxi Ndiosí ndee ka ña kuni kakan ndo' nuu' a. ⁸Kii' nduu' ndo' ne va'a va nda'a' nuu' ichi' Ndiosí ndii, nia'á ndo' ña nduu' xna'a ndo' te nda'a' xa'a' i, te xiin' ña jaan' natiin yuva' e' ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi'. ⁹Saa nii' ndani Ndiosí yu'u ndii, nii' sakan' ndani tu yu'u ndo'ó. Tiin kixin' ndo' ña ndani yu'u ndo'ó jaan'. ¹⁰Naa' saxinú ndo' ña ka'án chuun' i ndii, tiin kixin' ndo' ña ndani i ndo'ó, saa nii' saxinú yu'u ña ka'án chuun' yuva' i, te tiin' kixin' i ña ndani a yu'u.

¹¹Ña jaan' ka'án i xiin' ndo', te kuatia' nimá ndo' saa nii' kuatia' nimá yu'u, te sakan' xinu ña kuatia' nimá ndo'.

¹²Ña yo'o' nduu' ña ka'án chuun' i xiin' ndo', ña kundani naa kundani ta'an' ndo' saa nii' kundani yu'u ndo'ó. ¹³Koo' ndee iin ne kundani ya'a ka ne xiní ta'an' xiin' nia te sakan' ne taxi kivi' ñuu xa'a' ne xiní ta'an' xiin' nia. ¹⁴Ndo'ó nduu' te xiní ta'an' xiin' i naa' xaa' ndo' ña ka'án chuun' i xiin' ndo'. ¹⁵Ka'an ka i ña te xika' nuu' nuu' i nduu' ndo', sakan' ña iin te xika' nuu' ndii, xiní ra ndee ña xaa' xto'o ra. Te vitin ka'án i ña te xiní ta'an' xiin' i nduu' ndo', sakan' ña sakuu' ña ni ka'an yuva' i xiin' i ndii, ni ka'an i e xiin' ndo'. ¹⁶Ni nakaxin ndo'ó yu'u, süu' jaan' ndii yu'u ni nakaxin ndo'ó, te ku'un ndo' te kunduu ndo' te va'a va nda'a' nuu' ichi' Ndiosí, sakan' te kunduu naa nduu' ndo' te va'a va nda'a' nuu' ichi' a. Te ndee ka ña kakan ndo' nuu' yuva' e' xiin' ña ndiee' i ndii, taxi ña'a' a nda'a' ndo'. ¹⁷Ña yo'o' ka'án chuun' i xiin' ndo' ña kundani naa kundani ta'an' i'in ndo'.

Yo'o' ka'án Jesús ña kundasi' ne yivi' iin yivi', ne ndikún ichi' a

¹⁸Kii' ndasi' ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o' ndo'ó ndii, naka'an' ndo' ña xi'na ka yu'u ni kundasi' nia. ¹⁹Naa' sakan' te kuenta iin yivi' yo'o' nduu' ndo' ndii, kundani ne yivi' kuenta iin yivi' yo'o' ndo'ó, ndisu süu' kuenta iin yivi' yo'o' ka nduu' ndo', sakan' ña ni nakaxin i ndo'ó tein ne jaan' te kunduu ndo' kuenta i, sakan' na kuu' ndasi' nia ndo'ó. ²⁰Naka'an' ndo' ña xa ni ka'an i xiin' ndo' ña iin te xika' nuu' ndii, süu' te ka'nu' ka nduu' ra te sakan' xto'o ra. Sakan' na kuu' naa' ni sando'o' ne jaan' yu'u ndii, sando'o' tu nia ndo'ó. Te naa' ni saxinú nia ña ni sania'á i ndii, saxinu tu nia ña sania'á

ndo'ó. ²¹ Sakuu' nuu' ña jaan' saa nia xiin' ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta i, sakan' ña xiní nia ña ni tianu' yu'u iin yivi' yo'o'.

²² 'Naa' ni kixin i te ka'an i xiin' nia ndii, koo' kuachi nia. Ndisu vitin ña ni kixin i, te ni ka'an i xiin' nia ndii, koo' a ni'i' nia ka'an nia xa'a' kuachi nia. ²³ Yoo ka ndasi' yu'u ndii, ndasi' tu nia yuva' i. ²⁴ Naa' ni xaa' i ña ka'nu' tein nia, ña koo' kivi' ni xaa ndee iin ne yivi' ndii, koo' kuachi nia. Ndisu vitin ndii, tee' ndee xa ni xiní nia ña ka'nu' ña ni xaa i ndii, kusaa' ndasi' nia yu'u, te ndasi' tu nia yuva' i. ²⁵ Ndisu ni xka'ndia ña jaan' te xinu' ña yoso' nuu' tu'un ndei' Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Koo' ndee iin xa'a', te ni kundasi' nia yu'u", kachi a.

²⁶ 'Ndisu kixin ña chindiee' ndo'ó, ña ti'vi' i kuenta yuva' i. Te ña jaan' nduu' Espíritu Santo, ña sania'á sakuu' ña ndixa. Te kuaxi ña jaan' nuu' yuva' e', te ndiee yu'u' a xa'a' i. ²⁷ Te ndiee yu'u' tu ndo'ó xa'a' i, sakan' ña xa yoo ndo' xiin' i ndee ña nuu'.

16 'Ni ka'an i sakuu' ña jaan' xiin' ndo', te nako ndo' ña ini ndo' xini ndo' yu'u. ² Tava' ra ndo'ó vi'e mii' nakayá ne ñuu e', te ndee xaa' tu kivi' ña yoo ka ka'ni' ndo'ó ndii, kanini nia ña ña jaan' kuni Ndiosí saa nia. ³ Saa ra sakan' xa'a' a ña xiní ra yuva' e' Ndiosí, te ni ndee xiní tu ra yu'u. ⁴ Ka'an i ña jaan' xiin' ndo', te kij' xaa kivi' ña koo a ndii, naka'an' ndo' ña xa ni ka'an i xiin' ndo' xa'a' a.

Yo'o' ka'an Jesús xa'a' chuun ña saa Espíritu Santo

'Ni ka'an i ña jaan' xiin' ndo' ndee ña nuu', sakan' ña yoo i xiin' ndo'. ⁵ Ndisu vitin kua'an nu'u i nuu' ña ni tianu' yu'u iin yivi' yo'o', te ndee iin ndo'ó ndātu'un' yu'u: "¿Mii' kua'an un'?" ⁶ Süu' jaan' ndii ni kusuchi' va ini ndo' xa'a' ña ni ka'an i ña jaan' xiin' ndo'. ⁷ Ndisu ña ndixa ka'an i xiin' ndo' ndii, va'a ka nduu' a nuu' ndo'ó ña nu'u i, sakan' ña naa' nü'u i ndii, kixin ña chindiee' ndo'ó, ndisu naa' nu'u i ndii, ti'vi' ña'a' i, te koo a xiin' ndo'. ⁸ Te kij' kixin ña jaan' ndii, sakuni' a ne yivi' iin yivi' ña ne ndiso' kuachi nduu' nia nuu' Ndiosí, te sakuni' tu ña'a' a ña xachuun' ndaku yu'u, te sakuni' tu ña'a' a ña sana'má ndaku Ndiosí. ⁹ Sakan' ña sakuni' a ne yivi' ña ne ndiso' kuachi nduu' nia xa'a' a ña ni ini nia kuni nia yu'u. ¹⁰ Te sakuni' tu ña'a' a ña xachuun' ndaku i, sakan' ña nu'u i nuu' yuva' e', te küni ka ndo' yu'u. ¹¹ Te sakan' tu sakuni' ña'a' a ña sana'má ndaku Ndiosí, sakan' ña xa ni katun' a ña ndiva'a, ña kumi' ndiee' iin yivi' yo'o'.

¹² 'Yoo kua'a' ka ña kuni ka'an i xiin' ndo'. Ndisu küvi kundani ndo' sakuu' a vitin. ¹³ Te kij' kixin Espíritu Santo, ña sania'á sakuu' ña ndixa ndii, ña jaan' sania'á ndo'ó sakuu' ña ndixa, sakan' ña

kä'an a ña ka'an' miji' a, süu' jaan' ndii ka'an a sakuu' ña ni xini so'o a ka'an yuva' e' Ndiosí kuiti', te sakuni' a ndo'ó ña koo. ¹⁴Te tjin ka'nu' ña jaan' yu'u, sakan' ña natiin a ña ka'an i, te ka'an a ña jaan' xiin' ndo'. ¹⁵Sakuu' ña kumi' yuva' e' ndii, ña'a tu yu'u nduu' a, sakan' na ni ka'an i ña natiin Espiritu Santo jaan' ña ka'an i, te ka'an a ña jaan' xiin' ndo'.

Yo'o' ka'an Jesús ña iin xa'a' kuiti' kusuchi' ini te nda'a' xa'a' a

¹⁶'Ndee iin xa'a' sie kuiti', te kuni ka ndo' yu'u, te sie ya'a te tuku ni kuni ndo' yu'u, sakan' ña nuu' yuva' e' Ndiosí kua'an nu'u i —ni kachi Jesús.

¹⁷Sakan' te ni ka'an xiin' ta'an' sava te nda'a' xa'a' a ndii:

—¿Ndichun tu ka'an a ndii: “Ndee iin xa'a' sie kuiti', te kuni ka ndo' yu'u, te sie ya'a te tuku ni kuni ndo' yu'u”? Te, ¿ndichun tu ka'an a ndii: “Sakan' ña nuu' yuva' e' Ndiosí kua'an nu'u i”, kachi a? —ni kachi ra.

¹⁸Te ni ka'an tu ra ndii:

—¿Ndichun tu ka'an a ndii: “Ndee iin xa'a' sie kuiti'”, kachi a? Kündani e' ndichun ka'an a sakan' —ni kachi ra.

¹⁹Ni xini Jesús ña kuni ndatu'un' ña'a' ra xa'a' ña jaan', sakan' na ni ka'an a xiin' ra ndii:

—¿Ndichun ndatu'un' ta'an' ndo' xa'a' ña ni ka'an i ndii: “Ndee iin xa'a' sie kuiti', te kuni ka ndo' yu'u, te sie ya'a te tuku ni kuni ndo' yu'u”? ²⁰Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, kuaku ndo', te tana ndii va ndo'. Ndisu ne yivi' kuenta iin yivi' ndii, va'a va kuni nia, te ndo'ó ndii, kusuchi' va ini ndo'. Ndisu ña suchi' ini ndo' jaan' ndii, nandu'u a ña va'a kuni ndo'. ²¹Kundo'o ndo' ndee naa ndo'o' iin ña'a' kii' xa kuyatin' kuii kaku si'e a', sakan' ña xa ni xaa kivi' ña kaku a, ndisu kii' ndi'i tuvi si'e a' jaan' ndii, nandos'o' a' ña ni ndo'o' a', sakan' ña va'a va kuni a' xa'a' a ña ni sakaku' a' iin tiaa iin yivi' yo'o'. ²²Naa sakan' suchi' ini ndo' vitin, ndisu kii' nandiko' i, te kuni i ndo'ó ndii, va'a va kuni nimá ndo'. Te ndee iin ne yivi' küvi sandoñu'u' ña va'a kuni ndo' jaan'. ²³Kivi' jaan' ndii, ndatu'un' ka ndo' yu'u xa'a' ndee iin ña'a. Ña ndaku ka'an i xiin' ndo' ndii, ndee ka ña kakan ndo' nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndiee' i ndii, taxi ña'a' a nda'a' ndo'. ²⁴Ndee vitin ndii, tia'an kakan ndo' ndee iin ña'a' xiin' ña ndiee' i nuu' Ndiosí. Kakan te kakan ndo' nuu' Ndiosí, te taxi a ña jaan' nda'a' ndo', te xinu ña va'a kuni ndo'.

Yo'o' ka'án Jesús ña nuu' yuva' e' Ndiosí nī kixin a

²⁵ Sakuu' ña nī ka'an i xiin' ndo' jaan' ndii, nī ka'an e xiin' ña ka'án ndiāa, ndisu xa kuyatin' kivī' ña ká'an ka i ña ka'án ndiāa xiin' ndo', süu' jaan' ndii ka'an ndi'i i xiin' ndo' xa'a' yuva' e'.

²⁶ Kivī' jaan' ndii, kakan' ndo' ndee ka ña'a nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndiēe' i. Sakan' na ka'án i xiin' ndo' ña küní ka a ña kakan' yu'u nuu' a xa'a' ndo', ²⁷ sakan' ña xa mji' a jaan' ndani' ndo'ó xa'a' a ña ndani' ndo' yu'u, te kandixa' ndo' ña nuu' a nī kiee i. ²⁸ Nuū' yuva' e' Ndiosí nī kiee i, te nī xaā i iin yivi' yo'o'. Te vitin' nakoo' i iin yivi' yo'o', te nu'u i nuu' a —nī kachi' Jesús.

²⁹ Sakan' te nī ka'an te nda'a' xa'a' a xiin' a ndii:

—Vitin' ndii, ka'án ndi'i va un' xa'a' Ndiosí, te ká'an ka un' xiin' ña ka'án ndiāa. ³⁰ Vitin' kundani' ndu ña xiní un' sakuu' ña'a, sakan' na küní a ndatu'un' un' ndee iin ne yivi' te kuni' un' ndee ña küní nīa, sakan' na kandixa' ndu ña nuu' Ndiosí nī kiee un' —nī kachi' ra.

³¹ Te nī ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—¿Náa ndee vitin' vi' kandixa' xna'a ndo' ña jaan'? ³² Va'a, xaā kivī', te vitin' nduu' kivī' jaan', ña kiku' i'in ndo', te nakoo' iin ndaa' ndo' yu'u, ndisu ndoo' iin ndaa' i, sakan' ña yuva' e' Ndiosí yoo xiin' i. ³³ Ka'án i sakuu' ña jaan' xiin' ndo', te koo' ña maní' nimá ndo' xa'a' a ña iin ndaa' nduu' ndo' xiin' i. Iin yivi' yo'o' ndii, kundoo' o va ndo', ndisu kuñi va ndo' kuni' ndo' yu'u, sakan' ña xa nī kanando i nuu' iin yivi' yo'o' —nī kachi' a.

Yo'o' ka'án Jesús xiin' Ndiosí xa'a' te nda'a' xa'a' a

17 Kii' ndi'i nī ka'an Jesús ña jaan', te nī ndani'i a nuu' a ndivi', te nī ka'an a ndii:

—Tataa, xa nī xaā kivī' ña nia'a un' nuu' ne yivi' ña tiin' ka'nu' un' yu'u, ña nduu' si'e un', te xiin' ña jaan' tiin' ka'nu' ne yivi' yo'ó saa yu'u. ² Xa mji' un' nī taxī ña ndiēe' yu'u nuu' sakuu' ne yivi' iin yivi', te taxī i kivī' ñuu ña koo' kivī' ndi'i' nda'a' sakuu' ne nī taxī un' nda'a' i. ³ Te xiin' ña yo'o' ni'í' ne yivi' kivī' ñuu ña koo' kivī' ndi'i', ña kundani' ndi'i' nīa yoo nduu' yo'ó, ña nduu' iin ndaa' Ndiosí xna'a, te kundani' ndi'i' tu nīa yoo nduu' Jesucristo, ña nī ti'vi' un' iin yivi' yo'o'. ⁴ Nī tiin' ka'nu' yu'u yo'ó iin yivi' yo'o', sakan' ña nī saxinú i chuun' ña nī taxī un' nda'a' i saa i. ⁵ Te vitin', tataa, taxī un' ña tiin' ka'nu' un' yu'u mii' yoo un' ñaa', ña nī kumi' i kii' nī yoo i nuu' un' ndee ña küní ka koo' iin yivi' yo'o'.

⁶ Nī nia'a i ña ndiēe' un' nuu' te yo'o', te nī nakaxin un' tein' ne yivi' iin yivi', te nī taxī un' ra nda'a' i. Kuenta yo'ó nī nduu' ra, ndisu nī taxī un' ra nda'a' i, te nī saxinú ra tu'un un'. ⁷ Vitin' ndii,

xá xini rá ñá sakuu' ñá ni taxí un' nda'a' i ndii, nda'a' yo'ó kuaxi a, ⁸sakan' ñá ni saya'á i sakuu' tu'un ñá ni taxí un' nda'a' i nuu' ra, te ni natiin va'a rá a. Te ni kandixa' rá ñá yo'ó ni ti'vi' yu'u, te xini xna'a rá ñá nuu' yo'ó ni kīēē i. ⁹Xa'a' te yo'o' xikán i nuu' un', te süu' xa'a' ne nduu' kuenta iin yivi' xikán i, süu' jaan' ndii xa'a' te ni taxí un' nda'a' i yo'o' kuiti' xikán i nuu' un', sakan' ñá kuenta yo'ó nduu' rá. ¹⁰Te sakuu' ñá nduu' kuenta i ndii, kuenta tu yo'ó nduu' a. Te sakuu' ñá nduu' kuenta yo'ó ndii, kuenta tu yu'u nduu' a, te xiin' te yo'o' ni natiin i ñá tiin' ka'nu'. ¹¹Köo' ka i koo iin yivi' yo'o', ndisu te yo'o' ndii, ndoo ka rá iin yivi' yo'o', sakan' ñá nuu' yo'ó nu'u i. Tataa, ñá su'un, koto un' xiin' ñá ndīēē un' te ni taxí un' nda'a' i yo'o', te iin ndaa' na iin ndaa' kunduu rá saa nii' iin ndaa' nduu' yoo'. ¹²Kii' yoo i iin yivi' yo'o' xiin' te ni taxí un' nda'a' i ndii, ni xito' ña'a' i xiin' ñá ndīēē un', te ndee iin rá ni xita, süu' jaan' ndii iin ndaa' kuiti' rá ni xita, te xa sakan' ni kuni a kundoo te xinu ñá yoso' nuu' tutu un'.

¹³Te vitin ñá kua'an nu'u i nuu' un' ndii, ka'an i ñá kaa' xiin' te yo'o' ñá yoo ka i iin yivi' yo'o', te va'a ndi'i kuni rá saa nii' va'a ndi'i kuni yu'u. ¹⁴Te xa'a' a ñá ni taxí i tu'un un' nuu' rá ndii, ndasi' ña'a' ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o', sakan' ñá süu' kuenta iin yivi' nduu' rá, saa nii' nduu' tu yu'u kuenta iin yivi' yo'o'. ¹⁵Süu' xikán i ñá tava' un' rá iin yivi' yo'o', süu' jaan' ndii xikán i ñá koto ña'a' un' nuu' ñá ndīva'a. ¹⁶Te yo'o' ndii, süu' kuenta iin yivi' yo'o' nduu' rá, saa nii' nduu' tu yu'u kuenta iin yivi' yo'o'. ¹⁷Sananduu' un' rá nditja ñá ndixa, te tu'un yo'ó nduu' ñá ndixa jaan'. ¹⁸Saa nii' ni ti'vi' un' yu'u iin yivi' yo'o' nuu' ne nduu' kuenta iin yivi' ndii, nii' sakan' tu ti'vi' yu'u te yo'o' te ka'an ndoso' rá tu'un un' nuu' ne nduu' kuenta iin yivi'. ¹⁹Te sanakua'a xiin' mii' i nuu' ñá kuni un' nditja te yo'o', sakan' te sanakua'a xiin' mii' tu te yo'o' xa'a' ñá ndixa.

²⁰Süu' xa'a' te yo'o' kuiti' xikán i nuu' un', süu' jaan' ndii xikán tu i nuu' un' xa'a' ne ini kuni yu'u xiin' ñá sania'á te yo'o'. ²¹Sakan' te iin ndaa' kunduu sakuu' nia saa nii' iin ndaa' nduu' yo'ó xiin' yu'u, te iin ndaa' nduu' tu yu'u xiin' yo'ó, tataa, te iin ndaa' kunduu tu ne jaan' xiin' e', te kandixa' ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o', ñá yo'ó ni ti'vi' yu'u. ²²Te ni taxí i ndīēē ndatun', ñá ni taxí un' nda'a' i, nda'a' nia, te iin ndaa' kunduu nia ndee naa iin ndaa' nduu' yoo'. ²³Sakan' na iin ndaa' nduu' i xiin' nia te iin ndaa' nduu' tu yo'ó xiin' yu'u, te sakan' iin ndaa' xachi' kunduu nia, te kuni ne nduu' kuenta iin yivi' ñá yo'ó ni ti'vi' yu'u, te kuni tu nia ñá ndani un' ne jaan' ndee naa ndani un' yu'u. ²⁴Tataa, kuni i ñá ne ni taxí un' nda'a' i ndii, taxí un' ñá kundīēē nia xiin' i mii' koo i, te kuni nia ñá ndīēē ndatun' ñá ni taxí un' nda'a' i, sakan' ñá ni kundani

un' yu'u ndee kii' tia'an kua'a iin yivi' yo'o'. ²⁵Tataa, yo'ó ndii, ña xachuun' ndaku nduu' un', te ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o' ndii, xiní nia yo'ó, ndisu yu'u ndii, xiní i yo'ó, te xiní tu te yo'o' ña yo'ó nī tī'vi' yu'u iin yivi' yo'o'. ²⁶Te nī nia'a i nuu' ra saa kuu' un', te nia'a ka i ña jaan' nuu' ra te kundani ta'an' ra ndee naa ndani un' yu'u, te iin ndaa' kunduu' ra xiin' i —nī kachi a xiin' Ndiosí.

So'o nī xaa a kii' nī tiin te yivi' Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

18 Kii' ndi'i nī ka'an Jesús xiin' Ndiosí, te nī keta a kua'an a xiin' te nda'a' xa'a' a tuku ta'vi' yivi' ña nani' Cedrón. Te nī sko'nu' a xa'a' iin ña tata ña kandu'u' ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan'. ²Te xiní tu Judas, te xito' sanakua'a ña'a' nda'a' te kuu' ka'nu', mii' kandu'u' ña tata jaan', sakan' ña kua'a' va ichi' nī nduuiin Jesús ikan' xiin' te nda'a' xa'a' a jaan'. ³Sakan' na nī xaa Judas jaan' ikan' xiin' iin tī'vi' te xíin', te nī xaa tu te xíin', te xito' yukun' ka'nu'. Te te jaan' ndii, sutu kuu' nuu' xiin' te fariseo nī tianu' ña'a'. Te ndiso' ra kaa tuún xiin' choon tuún a nuu' ra, te ndiso' tu ra ichi. ⁴Te Jesús ndii, xa xiní ndoo a ndee ña kundo'o a, sakan' na nī kuyatin a nuu' ra, te nī ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nanduku' ndo'? —nī kachi a.

⁵Te nī nakuiin ra nuu' a ndii:

—Jesús, te ñuu Nazaret —nī kachi ra.

Te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Yu'u nduu' i —nī kachi a.

Te ikan' iin' tu Judas, te sanakua'a ña'a' nda'a' te jaan'. ⁶Te kii' nī ka'an a xiin' ra: “Yu'u nduu' i”, ndii, nī nandiko' xata' ra, te nī nduva ndoo ra ñu'u'. ⁷Sakan' te tuku nī nī ndatu'un' ña'a' a ndii:

—¿Yoo nanduku' ndo'? —nī kachi a.

Te nī nakuiin tuku ra nuu' a ndii:

—Jesús, te ñuu Nazaret —nī kachi ra.

⁸Te nī ka'an a xiin' ra ndii:

—Xa nī ka'an i xiin' ndo' ña yu'u nduu' i. Naa' yu'u nanduku' ndo' ndii, taxi ndo' na ku'un te yo'o' —nī kachi a.

⁹Nī ka'an a sakan' te xinú ña xa nī ka'an a ndii: “Te nī taxi un' nda'a' i ndii, ndee iin ra nī ndoñu'u'”, nī kachi a.

¹⁰Sakan' te nī xta'ni' Simón Pedro ichi ra tixin iin', te nī xa'ndia ra so'o kua'a iin te nani' Malco, te xika' nuu' nuu' sutu ka'nu'.

¹¹Sakan' te nī ka'an Jesús xiin' Pedro ndii:

—Taxa'a un' ichi un' tixin iin' a, sakan' ña naa' yuva' i nī taxi ña kundo'o i tundo'o' chie yo'o', ña nduu' ndee naa tikui uva ndii, ¿ñaá xanini un' ña xata'an kundo'o e? —nī kachi a.

So'õ ni xaa a kii' ni xan ndiaka ra Jesús nuu' sutu ka'nu'

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹² Sakan' te sakuu' te xín', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ra, xiin' te xín' judío, te xito' yukun' ka'nu' ndii, ni tiin ra Jesús, te ni satiin ña'a' ra. ¹³ Te xi'na ka nuu' Anás ni xan ndiaka ña'a' ra, sakan' ña tiso Caifás nduu' te jaan', te Caifás jaan' nduu' sutu ka'nu' kuiya jaan'. ¹⁴ Te Caifás jaan' nduu' te ni ka'an xiin' te kuu' ka'nu' nuu' ne judío ña va'a ka iin ndaa' kuiti' te yivi' kuví xa'a' sakuu' ne ñuu ra.

Yo'o' nduu' ichi' nuu' ña ka'an Pedro ña xini ra Jesús

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵ Te Simón Pedro xiin' inga te nda'a' xa'a' Jesús ndii, ndikún ra xata' a kua'an ra. Te te nda'a' xa'a' a, te inga jaan' ndii, xini ta'an' ra xiin' sutu ka'nu' jaan', sakan' na ni nda'ni ra xiin' Jesús nuu' ki'e sutu jaan'. ¹⁶ Ndisu Pedro ndii, ni ndoo ra iin' ra xata' xti'e', sakan' na ni keta inga te nda'a' xa'a' Jesús jaan', te xini ta'an' xiin' sutu ka'nu' jaan', te ni ka'an ra xiin' ña' xito' yi'e' jaan' ña taxi a' xka'ndia Pedro. ¹⁷ Sakan' te ni ka'an ña' xito' yi'e' jaan' xiin' Pedro ndii:

—¿Te'e' te nda'a' xa'a' te kaa' nduu' tu yo'ó ni? —ni kachi' a'.

Te ni ka'an ra ndii:

—Süvi i —ni kachi' ra.

¹⁸ Te xa'a' ña vixin va ndii, ita' ne xika' nuu' nuu' sutu jaan' xiin' te xín' te xito' yukun' ka'nu' xituni' ña nuu' ñu'u ña ndatin ikan', te ikan' tu iin' Pedro xiin' ña xituni' ra.

**So'õ ni xaa a kii' ni sana'má te
kuu' ka'nu' ñuu Jerusalén Jesús**

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹ Sakan' te ni xa'a' sutu ka'nu' ndatu'un' ra Jesús xa'a' te nda'a' xa'a' a xiin' xa'a' ña sania'a a. ²⁰ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Yu'u ndii, sakuu' ichi' ka'an i xiin' ne yivi' nuu' chitu', te sakuu' ichi' tu ni sania'a i vi'e mii' nakaya ne yivi' xiin' nuu' ki'e yukun' ka'nu' mii' nakaya sakuu' ne ñuu e'. Te koo' ndee iin ña'a ni sania'a si'e i. ²¹ ¿Ndichun na ndatu'un' un' yu'u? Va'a ka ndatu'un' un' ne ni xini so'õ ña ni ka'an i, ne jaan' xini ndee ña ni ka'an i —ni kachi' a.

²² Te kii' ndi'i ni ka'an Jesús ña jaan' ndii, iin te xín' xito' yukun', te iin' yatín ikan' ndii, ni sa'ndia' ra nuu' a ka'an ra ndii:

—¿Náa sakan' vi' nakuiin' yo'ó nuu' sutu ka'nu'? —ni kachi' ra.

²³ Tẹ nị ka'an Jesús xiin' rā ndii:

—Naa' nị kania'a i ndii, ka'an un' ndee ña nduu' a. Tẹ naa' va'a nị ka'an i ndii, ¿ndichun na kuun' un' yu'u? —nị kachi a.

²⁴ Sakan' tẹ nị ti'vi' Anás jaan' Jesús tiín ká a kua'an a nuu' Caifás, tẹ nduu' sutu ka'nu'.

Yo'o' ka'án ká Pedro ña xini rā Jesús

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Tẹ kii' xka'ndiá sakuu' ña jaan' ndii, iin' ndichi Pedro xituni' rā. Tẹ nị ka'an ne ita' ikan' xiin' rā ndii:

—¿Tee' iin tẹ nda'a' xa'a' tẹ kaa' nduu' tu yo'ó ni? —nị kachi ña.

Tẹ nị ka'an rā ndii:

—Süvi i —nị kachi rā.

²⁶ Ikan' tẹ inga tẹ xika' nuu' nuu' sutu ka'nu' jaan' nị ka'an xiin' Pedro ndii:

—Ni xini tu yu'u yo'ó xa'a' ña tata xiin' Jesús —nị kachi rā.

Tẹ jaan' ndii, tẹ iin kuu' xiin' tẹ nị xa'ndia Pedro so'o jaan' nduu' rā. ²⁷ Tẹ tuku nị nị ka'an Pedro ña xini rā Jesús. Tẹ na nị ña jaan' ka'án rā, tẹ nị kana nduchié.

So'o nị xaa a kii' nị sanakua'a tẹ yivi' Jesús nda'a' Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-31; Mr. 15:1-20; Lc. 23:1-5, 13-25)

²⁸ Sakan' tẹ nị naka rā Jesús vi'e Caifás jaan', tẹ nị xan ndiaka ña'a' rā vi'e ka'nu' tẹ romano. Tẹ xa'a' a ña xa kitú' kuii nduu' a kii' sakan' ndii, nị ko'ni rā vi'e ka'nu' jaan', koto ká ya'a rā ña ka'án tu'un ndei' rā, tẹ küvi kuxi rā ña xaxi' xakuaa' xa'a' viko' pascua.

²⁹ Xa'a' a jaan' na nị ketā Pilato, tẹ nị ndatu'un' ña'a' rā ndii:

—¿Ndee xa'a' tiin' kuachi ndo' tẹ ñaa'? —nị kachi rā.

³⁰ Sakan' tẹ nị ka'an tẹ jaan' ndii:

—Naa' süu' tẹ ña'a' nduu' rā ndii, kixin ndiaka ña'a' ndu nda'a' un' —nị kachi rā.

³¹ Tẹ nị ka'an Pilato xiin' rā ndii:

—Va'a ká naka ña'a' ndo'ó, tẹ sana'má ña'a' ndo' saa ka'án tuni tu'un ndei' mii' ndo' —nị kachi rā.

Tẹ nị nakuiin tẹ judío jaan' nuu' rā ndii:

—Täxi' tu'un ndei' romano ña ka'ni' ndu ndee iin tẹ yivi' —nị kachi rā.

³² Sakan' nị xka'ndia ña jaan', tẹ xinü ña nị ka'an Jesús kii' nị sakuni' a ndee nuu' ña xi'í küvi a. ³³ Sakan' tẹ nị nandiko' Pilato tixin vi'e ka'nu' rā, tẹ nị kana rā Jesús, tẹ nị ndatu'un' ña'a' rā ndii:

—¿Náá yo'ó nduu' rey ne judío? —nị kachi rā.

³⁴ Te n̄i ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Náá ña ka'an' m̄i' un' te ka'án sakan', uun inga ne yivi' n̄i ka'an a xa'a' i nuu' un'? —n̄i kachi a xiin' ra.

³⁵ Te n̄i ka'an Pilato xiin' a ndii:

—Xiní un' ndii, süu' te judío nduu' yu'u. Ne ñuu mii' un' xiin' sutu kuu' nuu' nduu' ne n̄i sanakua'a yo'ó nda'a' i. ¿Yoo nduu' a n̄i xaa un'? —n̄i kachi ra.

³⁶ Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Ña xa'ndia chuun' yu'u ndii, süu' kuenta iin yivi' yo'o' nduu' a, naa' sakan' te kuenta iin yivi' yo'o' nduu' a ndii, kuun ta'an' te xika' nuu' nuu' i, te täxi ra ña tiin te yivi' yu'u, te sanakua'a ra yu'u nda'a' te kuu' ka'nu' nuu' ndu, ne judío. Ndisu süu' kuenta iin yivi' yo'o' nduu' ña xa'ndia chuun' i jaan' —n̄i kachi a.

³⁷ Sakan' te n̄i ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—Na sakan' ndii, ¿rey nduu' yo'ó un? —n̄i kachi ra.

Te n̄i nakuiin Jesús ndii:

—Mii' yo'ó ka'án ña rey nduu' i. Yu'u ndii, xa xa'a' ña jaan' n̄i tui i, te xa xa'a' ña jaan' tu n̄i xaa i iin yivi' yo'o'. N̄i xaa i te ndiee yu'u' i xa'a' ña ndixa, te sakuu' ne xaa' ña ndixa ndii, taxi' so'o n̄ia ña ka'án i —n̄i kachi a.

³⁸ Te n̄i ndatu'un' ña'a' Pilato ndii:

—¿Ndee ña nduu' ña ndixa nuu' yo'ó? —n̄i kachi ra.

Kii' ndi'i n̄i ka'an ra ña jaan', te n̄i keta tukuu ra mii' ita' te judío, te n̄i ka'an ra ndii:

—Köo' ndee iin ña n̄ia'a n̄i xaa te yo'o' n̄i na'in i. ³⁹ Ndisu ña xixaá ndo'ó i'in ichi' kii' nasukú v̄iko' pascua ndii, xikán ndo' nuu' i ña saña' i iin te ñuu ndo', te naá vi'e kaa. ¿Náá kuní ndo' ña saña' i te nduu' rey ndo'ó, ne judío vitin? —n̄i kachi ra

⁴⁰ Sakan' te n̄i kuaa' ra ka'án ra ndii:

—Saña' un' te ñaa', süu' jaan' ndii Barrabás saña' un' —n̄i kachi ra.

Te Barrabás jaan' ndii, iin te kui'na' nduu' ra.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i ka'an chuun' Pilato te kuv̄i Jesús nuu' krusín

19 Sakan' te n̄i ka'an chuun' Pilato, te n̄i sukū' yo'o' te xín' Jesús ndee n̄i kui' xata' a. ² Ndi'i jaan', te n̄i xa'a te xín' iin corona yo'o' iñu', te n̄i chindu'u' ra a xini' a. Te n̄i sakui'nú ña'a' ra toto nani' kua'a ndukun'. ³ Te ka'án ra xiin' a ndii:

—Yoo va'a un', tákui'e, ña nduu' rey nuu' ne judío —kachi ra.

Te sa'ndia' ra nuu' a. ⁴ Sakan' te n̄i keta tukuu Pilato, te n̄i ka'an ra ndii:

—Koto ndo', ka'an chuun' i ña keta ra k̄i'e te kuni ndo' ña n̄i na'in yu'u ndee iin kuachi ra —n̄i kachi ra.

⁵Te nĭ ket̃ Jesúś ndu'u' corona yo'o' iñu' jaan' xini' a, te ni'nu' a totō kua'a ndukun' jaan'. Te nĭ ka'an Pilato xiin' ne jaan' ndii:

—Koto ndo', yo'o' iin' ra nĭ xaa ĭ —nĭ kachi' ra.

⁶Kii' nĭ xini' ña'a' sakuu' sutu' kuu' nuu' xiin' te xiin', te xito' yukun' ka'nu' ndii, nĭ kuaa' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—ĭNuu' krusin' kuxi' un' te ñaa'! ĭNuu' krusin' kuxi' un' ra! —nĭ kachi' ra.

Ikan' te nĭ ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Naka' ña'a' ndo'ó te kuxi' ña'a' mii' ndo' nuu' krusin', sakan' ña' kōo' ndee ĭin kuachi' te kaa' nĭ na'in yu'u —nĭ kachi' ra.

⁷Te nĭ ka'an te judío kuu' nuu' ndii:

—Kumi' ndu' ĭin tu'un ndei' ña' ka'an chuun' ña' kuni' a kuvi' ra, sakan' ña' nĭ ndasandu' xiin' mii' ra si'e' Ndiosí —nĭ kachi' ra.

⁸Kii' nĭ xini' so'o' Pilato ña' jaan' ndii, nĭ yi'vi' ka' ra. ⁹Te nĭ ndi'vi' tukuu' ra tixin' vi'e' ka'nu' jaan', te nĭ ka'an ra xiin' Jesúś ndii:

—ĭMii' nĭ kiee' yo'ó? —nĭ kachi' ra.

Ndisu' nĭ nakuiin' Jesúś. ¹⁰Sakan' te nĭ ka'an Pilato xiin' a ndii:

—ĭNdichun na kuni' ka'an un' xiin' ĭ? ĭÑáá' xini' un' ña' kumi' ĭ ña' ndiee' te saña' ĭ yo'ó, te kumi' tu' ĭ ña' ndiee' te ka'an chuun' ĭ te kuxi' te xiin' ĭ yo'ó nuu' krusin'? —nĭ kachi' ra.

¹¹Te nĭ nakuiin' Jesúś ndii:

—Ndee' ĭin nuu' ña' ndiee' kumi' un' nuu' yu'u' naa' nĭ taxĭ Ndiosí a nda'a' un', xa'a' a jaan' na te nĭ sanakua'a' yu'u' nda'a' un' ndii, chie' ka' kuachi' kumi' ra —nĭ kachi' a.

¹²Ndee' kii' sakan', te nĭ xa'a' nduku' ra saa' kuvi' saña' ña'a' ra, ndisu' nĭ ka'an ti'e' ka' te judío jaan' xiin' ra ndii:

—Naa' saña' un' te ñaa' ndii, ndüu' ka' un' te xini' ta'an' xiin' César, te xa'ndia chuun' ka'nu' ka'. Sakan' ña' yoo' ka' sanandu' xiin' mii' mii' rey ndii, te ndasi' ta'an' xiin' César nduu' ra —nĭ kachi' ra.

¹³Te kii' nĭ xini' so'o' Pilato ña' jaan' ndii, nĭ ka'an chuun' ra, te nĭ ket̃ Jesúś. Te nĭ xikundu'u' Pilato jaan' mii' xa'nú' ra kuachi' ĭin xaan' mii' nani' Gabata xiin' tu'un' hebreo, te ña' jaan' kuni' kachi' a ndii: “Ki'e' mii' kaa' yuu'.” ¹⁴Kivi' ña' sakoo' tu'va' xiin' mii' ne yivi' xa'a' vi'ko' pascua' nduu' a kii' sakan', yatin' ĭin ke'in' nduu' a, te nĭ ka'an Pilato xiin' te judío jaan' ndii:

—Koto ndo', yo'o' iin' rey ndo' —nĭ kachi' ra.

¹⁵Ndisu' nĭ kuaa' ti'e' te jaan' ka'an ra ndii:

—ĭKa'ni' kii' ra! ĭKa'ni' kii' ra! ĭNuu' krusin' kuxi' un' ra! —nĭ kachi' ra.

Te nĭ ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—ĭNdichun na kuni' ndo' ña' kuxi' ĭ rey ndo' nuu' krusin'? —nĭ kachi' ra.

Te n̄i n̄akuijn sutu kuu' nuu' jaan' ndii:

—ilin ndāa' César kuiti' nduu' rey ndu! —n̄i kachi ra.

¹⁶ Sakan' te n̄i sanakua'a ña'a' Pilato nda'a' te x̄iin' ra te kuxi ña'a' ra nuu' krusín. Sakan' na n̄i naka ña'a' ra te kua'an ra xiin' a.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i kuxi te x̄iin' Jesús nuu' krusín

(Mt. 27:32-50; Mr. 15:21-37; Lc. 23:26-49)

¹⁷ Te n̄i keta Jesús ikan' ni'i' a krusín a kua'an a iin xaan' mii' nani' a Gólgota, te kivi' jaan' kuni kachi a xiin' tu'un hebreo ndii: “Iki' x̄ini' ndii.” ¹⁸ Te ikan' n̄i kuxi ña'a' ra nuu' krusín. Te tata'vi' xiin' a n̄i kuxi ra iin te yivi' nuu' iin krusín. Iin ra nda'a' ku'a a, te inga ra nda'a' it̄in a. Te Jesús naá ma'in'. ¹⁹ Te n̄i ke'j̄ Pilato iin tu'un' yū'u' nuu' iin vitū' mii' ka'an a ndii: “Jesús, te ñuu Nazaret yo'o', nduu' rey ne judío”, kachi a.

Te n̄i ka'an chuun' ra ña ch̄indu'u' te x̄iin' ña jaan' x̄ini' krusín Jesús. ²⁰ Te kua'a' ne judío n̄i ka'vi' tu'un jaan', sakan' ña mii' n̄i kuxi ra Jesús nuu' krusín jaan' ndii, ya'tin ñuu n̄i nduu' a. Te n̄i ke'j̄ ra ña jaan' xiin' tu'un hebreo, xiin' tu'un latín, xiin' tu'un griego. ²¹ Sakan' na kuii' n̄i ka'an sutu kuu' nuu' nuu' ne judío xiin' Pilato ndii:

—Kè'i un' rey ne judío, süu' jaan' ndii va'a ka ke'j̄ un' ña ka'an mij̄i' ra ndii: “Yu'u nduu' rey ne judío, kachi ra” —n̄i kachi sutu jaan'.

²² Te n̄i ka'an Pilato xiin' ra ndii:

—Ña x̄a n̄i ke'j̄ i ndii, x̄a sakan' koj̄ mij̄i' a —n̄i kachi ra.

²³ Te kij̄i' ndi'i' n̄i kuxi te x̄iin' jaan' Jesús nuu' krusín ndii, n̄i ki'in ra toto a, te n̄i nata'vi' kumi' saa' ra a, iin ndāa' iin ndāa' a xa'a' i'in ra. Te n̄i ki'in tu ra toto ña tití a, te ña jaan' ndii, kuāsa' n̄i naku a, süu' jaan' ndii iin ndāa' nduu' kanii' a. ²⁴ Sakan' na kuii' n̄i ka'an xiin' ta'an' ra ndii:

—Nd̄ata' e' e, süu' jaan' ndii va'a ka kat̄in e' xa'a' a, te kuni e' yoo nda'a' ndoo a —n̄i kachi ra.

Sakan' te n̄i xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “N̄i nata'vi' te yivi' toto i, te n̄i kat̄in ra xa'a' toto tití i”, kachi a. Te sakan' xna'a' n̄i xaa te x̄iin' xiin' toto a jaan'.

²⁵ Te ya'tin xa'a' krusín Jesús jaan' iin' si'i' a, xiin' ña' ta'an' si'i' a, ña' nani' María, ña' nduu' ña' si'i' Cleofas, xiin' María Magdalena.

²⁶ Te kij̄i' n̄i xinj̄i Jesús iin' si'i' a ikan', te n̄i xinj̄i tu a iin' te nda'a' xa'a' a, te ndan̄i a xiin' ña' jaan' ndii, n̄i ka'an a xiin' a' ndii:

—Nanaa, koṭo un', ndēe naa si'e un' nduu' te iin' x̄iin' un' ña'a' vit̄in —n̄i kachi a.

²⁷ Ndi'i' jaan' te n̄i ka'an a xiin' te nda'a' xa'a' a jaan' ndii:

—Koto un', ndee naa si'i' un' nduu' na ñaa' vitin —ni kachi a.
Te ndee kivi' jaan' ni natiin ña'a' ra te ndu'u' a' vi'e ra.

So'o ni xaa a kii' ni xi'i Jesús nuu' krusín

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

²⁸ Te kii' ni xka'ndia sakuu' ña jaan' ndii, ni xini Jesús ña xa ni saxinú a sakuu' ña kuní Ndiosí saa a. Sakan' na kuui' ni ka'an a te xinú ña yoso' nuu' tutu jaan' ndii:

—Ichí va i tikui —ni kachi a.

²⁹ Te iin' iin' kisi' ikan', te chitu' vi' a naá vino iya', sakan' te ni se'vi ra iin' pachí vino jaan', te ni satiín ra a nuu' nda'a' nduku hisopo, te ni satondía ra yu'u' a. ³⁰ Kii' ndi'i ni xi'i Jesús vino iya' jaan', te ni ka'an a ndii:

—Xa ni saxinu i sakuu' a —ni kachi a.

Sakan' te ni nako' xini' a, te ni keta nimá a.

So'o ni xaa a kii' ni saki'ví te xíin' iin' kaa xíin' nuu' toko' Jesús

³¹ Kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' te judío xa'a' ña yoo viko' pascua nduu' a kii' sakan', te ni kuní ra ña ndoo ñu'u' nde'i jaan' nuu' krusín ndee xaa' kivi' sábado, ña xi nandiee' ra, sakan' ña kivi' ka'nu' va nduu' a nuu' ra. Sakan' na ni xikan ra ña va'a nuu' Pilato ña ka'an chuun' ra, te ka'nu te xíin' si'in te ndondia nuu' krusín jaan', te sanuu' tu ra ñu'u' nde'i te jaan'. ³² Sakan' na ni xa'an te xíin', te ni xa'nu ra si'in te nuu', te ndiaa' ndu'u' nuu' inga krusín xiin' Jesús, te ni xa'nu tu ra si'in inga te ndiaa' ndu'u' nuu' inga krusín tukú ta'vi' xiin' a. ³³ Ndisu kii' ni xaa ra nuu' krusín mii' taxko' Jesús ndii, ni xini ra ña xa ni xi'i a, sakan' na ni xa'nu ra si'in a. ³⁴ Te ndii ni tuvi' iin' te xíin' jaan' kaa xíin' nuu' toko' a, te xaka'an e' te ni kiee ní' xiin' tikui. ³⁵ Te ni xini sakuu' ña yo'o' nduu' te ndiee' yu'u' xa'a' a, te ña ka'an ra ndii, ña ndixa nduu' a, te xini ra ña ña ndixa ka'an ra, sakan' te kandixa' tu ndo'ó a. ³⁶ Sakan' ña ni xka'ndia sakuu' ña jaan' te xinú ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Ndee iin' iki' a ni xa'nu te yivi'”, kachi a. ³⁷ Te sakan' tu yoso' a inga xaan' nuu' tutu a mii' ka'an ndii: “Koto ndiaa ne yivi', te ni tuvi' ra kaa xíin' toko'”, kachi a.

So'o ni xaa a kii' ni ndiee ñu'u' nde'i Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸ Kii' ndi'i ni xka'ndia sakuu' ña jaan' ndii, ni xa'an José, te ni kiee ñuu Arimatea, te ni ka'an nda'vi ra xiin' Pilato ña taxí te jaan'

na'in ra ñu'u' nde'i Jesús. Te jaan' ndii, iin te ni ndikun ichi' Jesús nduu' ra, ndisu ni ndikun si'e ña'a' ra xa'a' a ña yi'vi ra te ka'nu' nuu' ne judío. Te ni taxí Pilato jaan' ña na'in ra ñu'u' nde'i a jaan'. Sakan' te ni xa'an na'in ra a. ³⁹ Sakan' tu Nicodemo, te ni xa'an ndi'e' iin ñuu mii' ndu'u' Jesús ndii, ni xaa ra ni' ra yatin' oko uxi kilo ña xavixín' va, ña ni nasaka xiin' mirra xiin' áloe. ⁴⁰ Sakan' te ni na'in uvi saa' ra ñu'u' nde'i Jesús, te ni t̄suku' ra a toto, ña ni xakin' ra xa'an xavixín' jaan', saa xixaá ne judío kii' nataan' nia ñu'u' nde'i ne ni xi'i. ⁴¹ Te yatin' mii' ni xi'i Jesús nuu' krusín ndii, kandu'u' iin ña tata. Te tein' ña tata jaan' yoo iin yavi ndii xaa' mii' tia'an kunaá ndee iin ñu'u' nde'i ne yivi'. ⁴² Te ikan' ni chinaá ra ñu'u' nde'i a jaan' xa'a' a ña yatin' ka iin' yavi jaan', te siin' tuku' ndii xa kuyatin' kuii xaa kivi' ña sakoo' tu'va xiin' mii' te judío xa'a' ña yoo viko' pascua.

So'lo ni xaa a kii' ni natiaku Jesús

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

20 Tikuiin ka nia'a va kivi' nuu' xa'a' ximana, te ni xa'an María Magdalena yavi ndii mii' naá ñu'u' nde'i Jesús. Te ni xini a' ña xa ni nundia'a yuu' ña ndasi yu'u' yavi jaan'. ² Sakan' te ni ndava a' kua'an a' mii' ndu'u' Simón Pedro xiin' inga te ndikún ichi' Jesús, te kundani va a. Te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Ni na'in te yivi' ñu'u' nde'i xto'o e' tixin yavi ndii, te xini e' mii' ni chikandu'u' ra a —ni kachi a'.

³ Ikan' te ni ndava Pedro xiin' inga te ndikún ichi' Jesús jaan' kua'an koto ra yavi jaan'. ⁴ Iin kachi ni taxa'an' uvi saa' ra, ndisu ndiee' ka ni ndava inga ra te sakan' Pedro, te xi'na ka ra ni xaa yavi jaan'. ⁵ Te ni nakutandje ra xto'ni' ra tixin yavi jaan', te ni xini ra ndiee' toto ña ni ndisuku' ñu'u' nde'i Jesús, ndisu ni ndi'vi ra. ⁶ Sakan' te ndikún Simón Pedro xata' te jaan' ni xaa ra, te ni nda'ni ra tixin yavi jaan', te ni xini ra ndiee' toto ña ni ndisuku' ñu'u' nde'i Jesús. ⁷ Te ni xini tu ra ndu'u' toto ña ni ndisuku' xini' Jesús. Ndisu iin' ta'nú a te ndu'u' siin' mii' a. ⁸ Sakan' te ni nda'ni tu te nda'a' xa'a' a, te ni xaa nuu' yavi jaan', te ni xini ra ña ni yoo jaan', te ni kandixa' ra a. ⁹ Kuachi ndii tia'an kundani ra kii' sakan' mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí ña ka'an ña ni kuni a natiaku a. ¹⁰ Te ni nandiko' te nda'a' xa'a' a jaan' mii' ndiee' ra.

So'o ni xaa a kii' ni tuvi Jesús nuu' María Magdalena

(Mr. 16:9-11)

¹¹Te María jaan' ndii, ni ndoo a' iin' a' xaku' a' yaṭin yu'u' yavi jaan'. Te kii' iin' a' xaku' a' jaan', te ni nakutandie a', te koto'ni a' tixin yavi jaan' ndii, ¹²ni xini a' uvi ta'an ángele ni'nu' a' toto yaa, te ndiee' a' mii' ni kandu'u' ñu'u' nde'i Jesús. Iin a' mii' ni yoo xini' a, te inga a' mii' ni yoo xa'a' a. ¹³Te ni ka'an a' xiin' a' ndii:

—¿Ndichun na xaku' un', pia'un? —ni kachi a.

Te ni nakuiin ña' jaan' ndii:

—Xaku' i sakan' ña ni na'in te yivi' ñu'u' nde'i xto'o i, te xini i mii' ni chikandu'u' ra a —ni kachi a'.

¹⁴Kii' ndi'i ni ka'an a' ña jaan', te ni nakoto xata' a' ndii, ni xini a' iin' Jesús ikan', ndisu ni nakuni ña'a' a'. ¹⁵Te ni ndatu'un' ña'a' Jesús ndii:

—¿Ndichun na xaku' un', pia'un? ¿Yoo nanduku' un'? —ni kachi a.

Te ni xanini ña' jaan' ña tee' te xito' ña tata jaan' nduu' ra, sakan' na ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Tákuie, naa' yo'ó ni na'in a' ndii, ka'an un' xiin' i mii' ni chikandu'u' un' a, te ku'un na'in e —ni kachi a'.

¹⁶Te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—María —ni kachi a.

Ikan' te ni nandiko' kuin' a', te ni ka'an a' tu'un hebreo xiin' a' ndii:

—Raboni —ni kachi a'. Te ña jaan' kuni kachi a' maestro.

¹⁷Ikan' te ni ka'an Jesús xiin' a' ndii:

—Töndia un' yu'u, sakan' ña tia'an kaa i nuu' yuva' i. Ndisu kua'an mii' ndiee' ñani i, te ka'an un' xiin' ra ndii: “Xa kua'an kaa i nuu' yuva' i, ña nduu' tu yuva' ndo'ó, nuu' Ndiosí i, ña nduu' tu Ndiosí ndo'ó” —ni kachi a.

¹⁸Sakan' te kua'an María Magdalena mii' ndiee' te nda'a' xa'a' a' te ka'an a' xiin' ra ña ni xini a' xto'o e', te ndatu'un' tu a' nuu' ra sakuu' ña ni ka'an ña jaan' xiin' a'.

So'o ni xaa a kii' ni tuvi Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

¹⁹Kii' ni xa'a' kuñuu xakuaa' kivi' nuu' xa'a' ximana jaan' ndii, ndasi kutu' yi'e' vi'e' mii' ndiee' te nda'a' xa'a' Jesús xa'a' a' ña yi'vi ra te judío kuu' nuu'. Sakan' te ni nda'ni Jesús vi'e' jaan', te ni xikuiin a' ma'in ra, te ni ka'an a' xiin' ra ndii:

—Na koo na ña maní' xiin' nimá ndo' —ni kachi a.

²⁰ Ndi'i so'ŋ ni ka'an a ña jaan', te ni nia'a a nda'a' a xiin' toko' a nuu' ra. Te ni ñakuatia' va ra kii' ni xini ra xto'o e'. ²¹ Te ni ka'an tukuu Jesús xiin' ra ndii:

—Na koo na ña mani' xiin' nimá ndo'. Saa nii' ni ti'vi' yuva' e' Ndiosí yu'u te ka'an ndoso' i xa'a' a ndii, nii' sakan' ti'vi' tu yu'u ndo'ó te ka'an ndoso' ndo' xa'a' i —ni kachi a.

²² Te kii' ndi'i ni ka'an a ña jaan' ndii, ni kondia tach'i yu'u' ña'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Natiin ndo' Espíritu Santo. ²³ Yoo ka koo ka'nu' ini ndo' xa'a' kuachi ndii, koo ka'nu' tu ini Ndiosí xa'a' kuachi ña, te yoo ka koo' ka'nu' ini ndo' xa'a' kuachi ndii, koo' ka'nu' tu ini Ndiosí xa'a' kuachi ña —ni kachi a.

Yo'o' ka'an Tomás ña kändixa' ra ña ni natiaku Jesús naa' küni ña'a' ra

²⁴ Iin te uxí uvi te nda'a' xa'a' Jesús, te nani' Tomás, te nani' tu te kuate ndii, koo' ra ndu'u' xiin' inga te nda'a' xa'a' a jaan' kii' ni kixin a nuu' te jaan'. ²⁵ Sakan' na ni ka'an inga te nda'a' xa'a' a jaan' xiin' ra ndii:

—Ni xini ndu xto'o e' —ni kachi ra.

Ndisu ni ka'an Tomás xiin' ra ndii:

—Naa' küni i mii' nia'á ni kuxi ra clavo nda'a' a, te tui' i nuu' nda'a' i ikan', te se'vi tu i nda'a' i toko' a mii' ni tuxu'ví a ndii, kändixa' xachi' i —ni kachi ra.

²⁶ Kii' ni ya'a unia kivi', te ndiee' tukuu' te nda'a' xa'a' a jaan' tixin vi'e jaan', te ndu'u' tu Tomás xiin' ra kii' sakan'. Tee' ndee ni ndasi kutu' yi'e' vi'e jaan' ndii, ni xaa Jesús, te ni xikuiin a ma'in' ra tixin vi'e jaan', te ni ñakuatu ña'a' a ka'an a ndii:

—Na koo na ña mani' xiin' nimá ndo' —ni kachi a.

²⁷ Sakan' te ni ka'an a xiin' Tomás ndii:

—Tui' nuu' nda'a' un' yo'o', te koto un' nda'a' i, sanakaá un' nda'a' un', te tui' un' un' toko' i mii' ni tuxu'ví i. Te künduu ka un' te kändixa', süu' jaan' ndii künduu un' iin te kändixa' —ni kachi a.

²⁸ Ikan' te ni ka'an Tomás xiin' a ndii:

—Xto'o mii' i nduu' yo'ó, te Ndiosí mii' tu i nduu' un' —ni kachi ra.

²⁹ Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Kändixa' un' vitin xa'a' a ña ni xini nduchi' nuu' un' yu'u, ndisu sañu'u' va Ndiosí ne kändixa' tee' ndee ni xini ña yu'u —ni kachi a.

Yo'ó ka'án Juan xa'a' ndichun ni ke'i ra tutu yo'o'

³⁰Ni xaa tu Jesús kua'a' ka chuun ka'nu' nuu' te nda'a' xa'a' a, te ni ke'i sakuu' a nuu' tutu yo'o'. ³¹Ndisu ni ke'i ña yo'o' te kandixa' ndo'ó ña Jesús nduu' Cristo, ña sakakú yoo', te suvi tu a nduu' si'e Ndiósí. Te naa' kandixa' ña'a' ndo' ndii, natiin ndo' kivi' ñuu ña köo' kivi' ndi'i' xiin' ña ndije' a.

So'o ni xaa a kii' ni tuví Jesús nuu' uxá ta'an te nda'a' xa'a' a

21 Ni ya'a ña jaan', te ni satuví xiin' mii' tukuu' Jesús nuu' te nda'a' xa'a' a yu'u' mini Tiberias. So'o ni xaa a. ²Nuu' inga' te nda'a' xa'a' a, te nduu' Simón Pedro, xiin' Tomás, te nani' tu te kuate, xiin' Natanael, te ni kiee ñuu Caná, ña naá nuu' ñu'u' Galilea, xiin' uvi ta'an tiaa si'e Zebedeo, xiin' inga uvi ta'an ka te nda'a' xa'a' a. ³Sakan' te ni ka'an Simón Pedro xiin' te jaan' ndii:

—Ku'un tava' i —ni kachi ra.

Te ni ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Ku'un tu ndu'u xiin' un' —ni kachi ra.

Te ni kiee ra kua'an ra, te ni ko'ni ra tixin iin tundoo', ndisu nii' ñuu jaan' köo' xachi' tiaka' ni tava' ra. ⁴Te kii' xa kitú' ndii, ni xini ra iin' Jesús yu'u' mini jaan', ndisu ni nakuni ña'a' ra. ⁵Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Pia'un, ¿ñaá xa ni tava' ndo' tiaka' kuxi ndo'? —ni kachi a.

Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—Köo' ri' —ni kachi ra.

⁶Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Skö'ni' ndo' ñunu' ndo' xiin' kua'a' tundoo' ñaa' te tava' ndo' ri' —ni kachi a.

Sakan' te ni skö'ni' ra a ikan', te ni sekun ra kua'a' koo' chukuu' ri' ndee küvi ka xta'ni' ra ñunu' jaan' tikui. ⁷Te nda'a' xa'a' a, te ndaní a, ni ka'an xiin' Pedro ndii:

—Xto'o e' Jesús nduu' ña iin' kaa' —ni kachi ra.

Kii' ni xini so'o Simón Pedro ña xto'o e' Jesús nduu' ña jaan' ndii, xaka'án e', te ni nakui'nu ra toto ra, sakan' ña xa ni tava' ra a, te ni skö'nu' ki'i' va ra mini jaan' te xaa ra mii' iin' a. ⁸Te inga te nda'a' xa'a' a ndii, ni kixin mii' ra xiin' tundoo' jaan' kañuu' ra ñunu' tiaka', sakan' ña xaku' xika' ñu'u' ra yu'u' mini, yatin' ciento metro kuiti' xika'. ⁹Kii' ni nuu ra ñu'u' ndii, ni xini ra ñu'u' tikeí, te kanu' iin tiaka' yatan' ri', te ni xini tu ra iin xita' va'a. ¹⁰Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Taxi ndo' sava tiaka', ti' sakan' ni tava' ndo' ñaa' —ni kachi a.

¹¹ Sakan' na n̄i sko'nu' Simón Pedro t̄ixin tundoo', t̄e n̄i x̄ita' ra ñunu' jaan' ndee yu'u' m̄ini mii' ichi kaa', t̄e chitu' vi' a ñu'u' tiaka' na'nu'. Ciento uvi x̄iko ux̄i un̄i kuu' ri', tee' ndee kua'a' ya'a' ri' ndii, n̄i tia'ndia' ñunu' jaan'. ¹² Te n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—N̄ia'a' ndo', t̄e kuxi ndo' —n̄i kachi a.

Te ndee iin t̄e nda'a' xa'a' a jaan' n̄i kundieni ndatu'un' ña'a' yoo nduu' a, sakan' ña xa xini ra ña xto'o e' nduu' a. ¹³ Sakan' t̄e n̄i kuyat̄in Jesús, t̄e n̄i na'in a xita' va'a, t̄e n̄i tax̄i ña'a' a nda'a' ra, t̄e sakan' t̄u n̄i xaa a xiin' tiaka'. ¹⁴ Ña yo'o' nduu' ichi' ña un̄i ña n̄i t̄uvi Jesús nuu' t̄e nda'a' xa'a' a ndee kii' n̄i nat̄iak̄u a.

Yo'o' ka'án Jesús xiin' Pedro ña koto ra ne nduu' kuenta a, ndee naa xito' iin t̄e yivi' mbee sana ra

¹⁵ Kij' ndi'i n̄i xixi ra, t̄e n̄i ndatu'un' Jesús Simón Pedro ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñáá ndani kua'a' ka un' yu'u t̄e sakan' ña ndani un' t̄e yo'o'? —n̄i kachi a.

T̄e n̄i ka'an ra xiin' a ndii:

—Uun ndo', tákui'e, xini un' ña ndani i yo'ó —n̄i kachi ra.

T̄e n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Koto ne nduu' kuenta i ndee naa xito' iin t̄e yivi' mbee sana ra —n̄i kachi a.

¹⁶ Te n̄i ndatu'un' tukuu' ña'a' a ichi' ña uvi ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñáá ndani va un' yu'u? —n̄i kachi a.

T̄e n̄i ka'an ra xiin' a ndii:

—Uun ndo', tákui'e, xini un' ña ndani i yo'ó —n̄i kachi ra.

T̄e n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Koto un' ne nduu' kuenta i ndee naa xaa' iin t̄e xito' mbee sana ra —n̄i kachi a.

¹⁷ Te n̄i ka'an n̄i tukuu a xiin' ra ichi' ña un̄i ndii:

—Simón, si'e Jonás, ¿ñáá ndani un' yu'u? —n̄i kachi a.

T̄e n̄i kusuchi' va in̄i ra xa'a' a ka xa un̄i ichi' n̄i ndatu'un' ña'a' a naa' ndani ña'a' ra. Sakan' na n̄i ka'an ra xiin' a ndii:

—Tákui'e, sakuu' ña yoo xini yo'ó, sakan' na kuii' xini un' ña ndani yu'u yo'ó —n̄i kachi ra.

T̄e n̄i ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Koto un' ne nduu' kuenta i ndee naa xaa' iin t̄e xito' mbee sana ra. ¹⁸ Ña ndaku ka'án i xiin' un' ña kii' n̄i nduu un' t̄e sava ndii, n̄i nakui'nu mii' un' toto un', t̄e n̄i xa'an un' mii' ka n̄i kuni nimá un', ndisu kii' kuixa un' ndii, katani un' nda'a' un', t̄e inga ne yivi' sanaku'nú yo'ó toto un', t̄e ku'un n̄ia xiin' un' mii' kuni ku'un un' —n̄i kachi a.

¹⁹Ni ka'an Jesús ña jaan', te nia'a a saa kundo'o ra kii' kuvi ra, te xiin' ña jaan' natiin Ndiosí ña tiin' ka'nu'. Te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Kundikun ichi' i —ni kachi a.

Yo'o' ka'án Jesús xa'a' te nda'a' xa'a' a, te ndani ka a

²⁰Sakan' te ni nakoto xata' Pedro, te ni xini ra inga te nda'a' xa'a' Jesús, te ndani ka a, ndikun ra xata' kuaxi ra. Te jaan' nduu' te ni kuyatin nuu' Jesús, te ni ndatu'un' ña'a' ra kii' ndiee' ra xixi' ra ndii: “¿Yoo nduu' te sanakua'a yo'ó nda'a' te kuu' ka'nu' tákuie?”, ni kachi ra. ²¹Te ni ndatu'un' Pedro Jesús kii' ni xini ra te jaan' ndii:

—Tákuie, te te ka'a', ¿ndee ña kundo'o ra? —ni kachi ra.

²²Te ni ka'an Jesús xiin' ra ndii:

—Naa' kuní i ña tiaku ra ndee kii' nandiko' i iin yivi' yo'o' ndii, ¿yoo nduu' a ndi'ni yo'ó? Yo'ó ndii, kundikun ichi' i —ni kachi a.

²³Xa'a' a jaan' na ni kiku kuento tein ñani ta'an' e' ña küvi te nda'a' xa'a' a jaan', ndisu ni ka'an Jesús ña küvi ra, süu' jaan' ndii ni ka'an a ndii: “Naa' kuní i ña tiaku ra ndee kii' nandiko' i iin yivi' yo'o' ndii, ¿yoo nduu' a ndi'ni yo'ó?”, ni kachi a.

²⁴Te nda'a' xa'a' a jaan' nduu' te ndiee' yu'u' xa'a' sakuu' ña jaan', te ni ke'i ra a, te xini e' ña ña ndixa ndiee' yu'u' ra. ²⁵Te yoo kua'a' ka ña ni xaa Jesús. Sakan' na kuii' naa' ni xikosó' i'in ña jaan' nuu' tutu ndii, tuu yu'u' ña niani nuu' ñu'u' iin yivi' kundiee' tutu ña ka'án xa'a' a naa' sakan' te ni ke'i a. Sakan' na kunduu a.

Tutu yo'o' nduu' ña ni ke'i San Lucas mii' ka'án ra xa'a' ña ni xaa te ni tianu' Jesús

Ni ka'an Jesús ña ti'vi' a Espiritu Santo
koo xiin' yoo', ne ndikún ichi' a

1 Tutu ña ni ti'vi' nuu' i nda'a' un', xkuaa' Teófilo ndii, ka'án a xa'a' sakuu' ña ni xaa Jesús xiin' xa'a' sakuu' ña ni sania'á a ndee kij' ni xa'a' a xiin' chuun nuu' a, ²xiin' ndee kij' ni kaa a ndivi'. Te kij' kuní ka kaa a ndivi' ndii, xiin' ña ndíee' Espiritu Santo ni ka'an chuun' a nuu' te ni nakaxin a sania'á ichi' a ndee ña kuní a saa ra. ³Te kij' ni xka'ndia ña ni xi'i' a, te ni natiaku a ndii, nii' uvi xiko kivi' ni tuvi' a nuu' te jaan' xiin' kua'a' nuu' ña sania'á kaxi' ña'a' a ña ni natiaku xna'a' a. Te ni ka'an tu a xiin' ra xa'a' saa kuní Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá ne yivi'. ⁴Te unta' kij' ndu'u' inga' ka Jesús xiin' te jaan' ndii, ni ka'an chuun' a xiin' ra ndii:

—Kundiatu ndo' ñuu Jerusalem ndee saxinú Ndiosí, yuva' e', kuento a ña ni taxí a nuu' ndo' saa ni xini so'o ndo' ni ka'an i. ⁵Sakan' ña Juan ndii, xiin' tikui ni sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí. Ndisu Ndiosí ndii, ndee ndia'vi' kivi' kuní, te sakuchi' a ndo'ó kuenta a xiin' ña ndíee' Espiritu Santo —ni kachi a.

So'o ni xaa a kij' ni ndani'i Ndiosí Jesús te kua'an a ndivi'

⁶Te te ni nakaya xiin' Jesús jaan' ni ndatu'un' ña'a' ndii:

—Táku'e, ¿ñáá vitin taxí un' ña xa'a' ka'ndia chuun' mii' ndu, ne ta'an' un', ne Israel? —ni kachi ra xiin' a.

⁷Te ni nakuiin Jesús nuu' ra ndii:

—Koo' xa'a' ña kundani' ndo'ó amaa, uun ndee kivi' kuiti' xaa ña koo ña xa ni chituní yuva' e' Ndiosí xiin' ña ndíee' mii' a. ⁸Ndisu kij' vikui'nu Espiritu Santo ndo'ó ndii, natiin ndo' ña ndíee' a, te ndíee yu'u' ndo' xa'a' i nuu' ne ndíee' ñuu Jerusalem, xiin' iin kanii' nuu' ñu'u' Judea, xiin' iin kanii' nuu' ñu'u' Samaria. Te iin sakan' tu saa ndo' ña jaan' ndee mii' xan ndi'i' iin yivi' —ni kachi a xiin' ra.

⁹Ndi'i' so'o ni ka'an a ña jaan', te ni xa'a' a kua'an kaa a ndivi', te ita' te jaan' xito' ndi'e' ña'a' ra ndee ni na'in ña'a' iin viko', te ni xini ka ña'a' ra. ¹⁰Te kij' ita' ka te jaan' xito' te xito' ra ndivi' saa

kuxika' Jesús kua'an kaa a ndii, numi' va te ni tuvi uvi ta'an te yivi' ni'nu' ra toto yaa ita' ra xiin' te jaan'. ¹¹ Te ni ka'an te uvi ta'an jaan' xiin' ra ndii:

—Ndo'ó, te ñuu Galilea, ¿ndichun na ita' ndo' xito' ndiaa ndo' ndivi'? Jesús, ña ni xika xiin' ndo' kaa' te kua'an a ndivi' ndii, saa nii' yoo' a xini ndo' kua'an kaa a ndivi' ndii, nii' sakan' tu koo a kii' nandiko' a —ni kachi te jaan'.

Nakaxin te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a iin te nani' Matías, te na'in chuun' ra nuu' Judas

¹² Sakan' te ni kiee te jaan' xini' xiki' ña nani' Olivos. Te xiki' jaan' ndii, yatin iin' a saa kuvi ku'un xa'a' ne judío iin kivi' sábado, ña xinandiee' ña. ¹³ Kii' ni xaa ra ñuu jaan' ndii, ni kaa ra vi'e, te ni ko'ni ra ndienü mii' ndiee' nuu' sakuu' ra. Te ikan' ka'ni Pedro, xiin' Juan, xiin' Jacobo, xiin' Andrés, xiin' Felipe, xiin' Tomás, xiin' Bartolomé, xiin' Mateo. Te ka'ni tu Jacobo, te nduu' si'e Alfeo, xiin' Simón, te ni xika xiin' iin ti'vi, te nani' Zelote, xiin' Judas, te nduu' ñani Jacobo. ¹⁴ Te sakuu' te jaan' ndii, nakayá ra, te ka'an inga' ra xiin' Ndios' xiin' iin ndaa' nimá ra. Te ka'ni tu sava ña'a' xiin' ra, te ka'ni tu María si'i' Jesús, xiin' ñani a ikan'.

¹⁵ Kii' sakan' ndii, ni xikuiin ndichi Pedro ma'in' ne ini xini Jesús xiin' e', ne kuu' yatin' ciento oko, ndiee' ikan', te ni ka'an ra ndii:

¹⁶ —Ñani ta'an' i, ni kuni a ña ni xinü ña yoso' nuu' tutu Ndios' ña ni saka'an Espíritu Santo David ta'an' iin yivi', kii' ni ka'an ra xa'a' Judas, te ni ni'i' ichi' nuu' te yivi', te ni xa'an tiin ra Jesús.

¹⁷ Kuachi ndii iin te ni ndiaka ta'an' xiin' ndu'u ni nduu Judas jaan', te ni ndiso chuun tu ra ña sania'á ra ichi' a xiin' ndü. ¹⁸ (Te jaan' ndii, xiin' xu'un', ña ni xiku'un ya'vi' ra xa'a' ña ña'a ña ni xaa ra, ni sata' ra iin ñu'u', te nuu' ñu'u' jaan' ni nama ra, te ni tuvi ra xini' ra ñu'u' jaan' ndee ni ka'ndi ma'in' ra, te ni kiee sakuu' xiti ra. ¹⁹ Te ni xini sakuu' ne ndiee' ñuu Jerusalén kuento ña ni ndo'o te jaan'. Sakan' na kuii' ni chindu'u' ña kivi' ñu'u' jaan', Acéldama. Te ña jaan' kuni kachi a xiin' tu'un mii' ña ndii, ñu'u' níi'.) ²⁰ Sakan' na yoso' tu a nuu' tutu Salmos mii' ka'an a ndii:

Na nduxin xachi' mii' ni ndu'u' ra,

te na koo' kundiee xachi' ka ikan'.

Sakan' yoso' a. Te yoso' tu a ndii:

Na na'in chuun' tukü te yivi' nuu' ra.

Sakan' yoso' a.

²¹ Ña jaan' na kuii' kuni a nakaxin e' iin te xa ndiaka' ta'an' xiin' ndü sakuu' kivi' ña ni xika xto'o e' Jesús tein e', ²² ndee kii' ni sakuu' ña'a' Juan, te ndee kii' ni kaa Jesús jaan' ndivi'. Ña jaan'

na kuu' kuní a ña kunduú iin te jaan', te ndiee yu'u' inga' xiin' ndu xa'a' ña ni natiaku Jesús —ni kachi Pedro.

²³ Sakan' na kuu' ni nakaxin ne yivi' uvi ta'an te yivi'. José, te nani' tu Barsabás, te nani' tu ra Justo. Te inga ra nani' Matías.

²⁴ Sakan' te ni ka'an nia xiin' Ndiosí ndii:

—Xto'o ndu Ndiosí, xa'a' a ña yo'ó xini saa iin' nimá sakuu' ne yivi' ndii, nia'a un' ndu ndee te uvi ta'an yo'o' ni nakaxin un', ²⁵ te na'in chuun ra ña kunduú tu ra te tianu' Jesús sania'á ichi' a. Kuachi ndii ni nakoo Judas chuun jaan', te kua'an ra mii' ni xata'an ku'un ra —ni kachi nia.

²⁶ Sakan' te ni katin nia xa'a' uvi saa' te jaan', te ni xini nia ña Matías nduu' te ni nakaxin Ndiosí. Te ndee kii' sakan' ndii, ni natiin nia Matías jaan', te ni nduiin ra xiin' uxi iin ka te xa nduu' te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a.

So'o ni xaa a kii' ni xikui'nu Espíritu Santo ne nduu' kuenta Jesús

2 Te kii' ni xaa viko' Pentecostés ndii, iin xaan' ndiee' inga' sakuu' ne ini xini Jesús jaan'. ² Te numi' va, te ni ni'i ndiee' ndivi' ndee naa xaa' a kii' xka'ndiá iin tachi' ndiee' va, te ni ni'i kanii' tixin vi'e mii' ndiee' inga' ne jaan'. ³ Sakan' te ni xini nia ña tuví ña iin' ndee naa ñu'u ndatin, te ni nata'vi' a, te iin ndaa' iin ndaa' a ni xikundiee xini' i'in ne jaan'. ⁴ Te sakuu' ne jaan' ni xikui'nu Espíritu Santo, te ni xa'a' ka'an i'in nia tuku tu'un saa nii' saka'an ña'a' Espíritu Santo jaan'.

⁵ Kii' sakan' ndii, ni ndiee te judío, te saxinú ña kuní Ndiosí, te ni kiee iin kanii' nuu' ñu'u' iin yivi' ñuu Jerusalén jaan'. ⁶ Te kii' ni xini so'o nia ña ni ni'i jaan' ndii, ni nakaya kua'a' xava'a nia mii' ndiee' ne ini xini Jesús jaan', te ni nandaní koo' chukuu' nia, sakan' ña i'in nia ni xini so'o ña tu'un mii' nia ka'an ne jaan'. ⁷ Te ni sana ini nia, te ni nandaní xava'a tu nia, te ni xa'a' ka'an xiin' ta'an' nia ndii:

—¡Susí rain! Ne ni kiee ñu'u' Galilea nduu' sakuu' ne kaa' nu'.

⁸ Ndisu, ¿saa tu kuví xini so'o i'in yoo' ña ka'an nia tu'un mii' e', ña ni tuví e' xiin'? ⁹ Sakan' ña tein e' yo'o' ndii, ka'ni ne ni kiee ñu'u' Partia, xiin' ne ni kiee ñu'u' Media, xiin' ne ni kiee ñu'u' Elam, xiin' ne ni kiee ñu'u' Mesopotamia, xiin' ne ni kiee ñu'u' Judea, xiin' ne ni kiee ñu'u' Capadocia, xiin' ne ni kiee ñu'u' Ponto, xiin' ne ni kiee ñu'u' Asia, ¹⁰ xiin' ne ni kiee ñu'u' Frigia, xiin' ne ni kiee ñu'u' Panfilia, xiin' ne ni kiee ñu'u' Egipto, xiin' ne ni kiee ñu'u' Libia, ña kandu'u' yatín ñuu Cirene, xiin' ne ni kiee ñuu Roma, ne ndiee' ñuu yo'o', ne nduu' ne judío, xiin' ne ni nakundikun ña kandixa' ne judío. ¹¹ Te ka'ni tu ne ni kiee ñu'u' Creta, xiin' ne ni kiee ñu'u'

Arabia. Ndisu sakuu' yoo' xini so'o xiin' tu'un mii' e' ka'an nia xa'a' chuun ka'nu' koo' chukuu' ña xaa' Ndiosí —ni kachi nia.

¹²Te ni sana ini sakuu' nia, te xini ka nia ndee ña saa nia, te ndatu'un' ta'an' nia ndii:

—¿Ndee ña kuni kachi tu sakuu' ña ni xini so'o e' kaa'? —kachi xiin' ta'an' nia.

¹³Ndisu sava tuku nia xandi'i' tjo' ka'an ndii:

—Xini xava'a ne kaa' —kachi nia.

So'o ni xaa a kii' ni ka'an ndoso' Pedro

¹⁴Sakan' te ni ndondichi Pedro xiin' te uxí iin ta'an te nda'a' xa'a' Jesús xiin' ra. Te ni ka'an ti'e' Pedro xiin' ne kua'a' jaan' ndii:

—Ndo'ó, ne judío, ne ta'an' i, ne ni kije tuku xaan', xiin' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Jerusalén yo'o' ndii, kuni so'o ndo', te chuun xa'a' va ndo' ña ka'an i xiin' ndo' xa'a' ña xka'ndía yo'o'. ¹⁵Kuäsa' xini ne yo'o' naa xanini ndo'ó, kuachi ndii sakan' ka íin nia'a kuiti' nduu' a. ¹⁶Süu' jaan' ndii xa ni ka'an tiakú Joel xta'an' xa'a' ña xini ndo' kaa' kii' ni ka'an ra ndii:

¹⁷Ni ka'an Ndiosí ndii:

Kivi' so'o' ndi'i' ndii,
taan' i Espíritu i nimá sakuu' ne yivi'.

Xa'a' a jaan' na tiaa si'e ndo'

xiin' ña'a' si'e ndo' ndii,

ka'an tiakú nia tu'un i.

Te ne sava ndii, kuni nia ña satuví xiin' mii' i nuu' nia.

Te te xixa ndii, nia'a xiin' mii' i nuu' ra xiin' xani.

¹⁸Te sakan' tu te xika' nuu' nuu' i,

xiin' ña'a' ne xika' nuu' nuu' i ndii,

taan' i Espíritu i nimá nia

te ka'an tiakú nia tu'un i.

¹⁹Te ndienu ndivi' ndii, saa i ña nandaní va ne yivi'.

Te nuu' ñu'u' iin yivi' ndii,

saa i chuun ka'nu' nuu' nia.

Naa kuu' xiin' ní', xiin' ñu'u, xiin' viko' ñu'ma.

²⁰Ñu'u' ndii, kuu iin yaví xachi' a,

te yoo' ndii, nanduú kua'a a ndee naa ní'

ña kuní ka xaa kivi' chie ña ka'nu' koo' chukuu',

ña ni chituní xto'o e'.

²¹Te yoo ka kakan nuu' xto'o e' Ndiosí ndii, sakakú ña'a' a nuu' kuachi nia.

Ni kachi Joel.

22 'Sakuu' ndo'ó, ne vi'e Israel xiin' i ndii, kuni so'ó ndo' ña ka'an i: Xa xini ndo'ó ña Jesús, ña ni kiee ñuu Nazaret ndii, ni nia'a Ndiosí nuu' ndo' ña suvi a ni tianu' ña jaan', te ni xaa a ña nia'á, xiin' ña nandaní va ne yivi', xiin' chuun ka'nu' nuu' ndo'. 23 Te xa ni xini Ndiosí ña sanakua'a iin te yivi' Jesús jaan' nda'a' ndo', sakan' ña mii' a ni chituní ña jaan' ndee ña kuni ka koo a. Te xiin' nda'a' te nia'a ni xa'ni' ña'a' ndo' nuu' krusín. 24 Ndisu ni sanatiaku ña'a' Ndiosí, sakakú ña'a' a nuu' tundo'o' ña taxi' ña xi'í jaan', sakan' ña koo' ndiee' ña xi'í jaan' nuu' Jesús jaan'. 25 Kuachi ndii xa ni ka'an tu David xa'a' a ndii:

Xini i ña yoo xto'o e' xiin' i sakuu' kivi'.

Sakan' ña nda'a' kua'a i yoo a,

te naa' yoo ña jaan' xiin' i ndii,

koo' ndee iin ña kuví kisi nimá i.

26 Xa'a' a jaan' na va'a va kuni nimá i

te xita' sii' tu i yaa.

Te ndee ñu'u' nde'i i ndii, ndiee' ndiatu' ini a.

27 Kuachi ndii ñakoo xachi' un' yu'u tixin yavi ndii,

ni ndee taxí tu un' ña tivi' ñu'u' nde'i te nduu' kuenta un'.

28 Te xa ni nia'a un' yu'u ndee ña nduu' ichi' va'a,

ña taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

Te sakutu' vi' un' nimá i xiin' ña sii' xa'a' a ña yoo un' xiin' i.

Ni kachi ra.

29 'Ñani ta'an' i, taxi' ndo' ka'an kaxi' i xiin' ndo' xa'a' te xii' yata' e' David. Te jaan' ndii, ni xi'í ra, te ni chinaá ña'a' te yivi' tixin iin ñaña'. Te iin' ka ñaña' jaan' ndee vitin ñuu yo'o'. 30 Te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ni nduu David jaan', te xa ni xini tu ra ña ni tijn ndiaa xiin' mii' mii' Ndiosí kii' ni taxi' a kuento a nuu' ra ña iin te siani' xika' ra kunduu te ka'ndia chuun' kuu' nuu', te kunduu' ra mii' ni xa'ndia chuun' ra. 31 Sakan' na ndee ña kuni ka natiaku ña kunduu Cristo, ña sakakú yoo', te ni ka'an tuvi' ini ra xa'a' ñu'u' nde'i a, ña ndoo xachi' a tixin yavi ndii, ni ndee tivi' tu a. 32 Te Jesús jaan' ndii, ni sanatiaku ña'a' Ndiosí. Te sakuu' ndu'u nduu' ne ndiee' yu'u' xa'a' ña jaan'. 33 Te kii' ndi'i ni tijn ka'nu' Ndiosí Jesús ndee ni chindu'u' ña'a' nda'a' kua'a a, te ni natijn Jesús jaan' Espiritu Santo nda'a' yuva' e' Ndiosí, ña ni taxi' a kuento a xa'a', ikan' te ni taxi' ña'a' Jesús jaan' nda'a' ndu. Te Espiritu Santo jaan' nduu' ña xaa' ña xini ndo', xiin' ña xini so'ó ndo' kaa' vitin. 34 Sakan' ña süu' David nduu' te ni kaa ndivi'. Ndisu ni ka'an ra ndii:

Ni ka'an xto'o e' Ndiosí xiin' xto'o i ndii:

Kunduu' nda'a' kua'a i

35 na sandoó kui'e xachi' i te ndasi' yo'ó.

Ni kachi a xiin' ña jaan'.

³⁶ 'Sakan' na kuii' kuní a kundani kaxi' sakuu' ndo'ó, ne ta'an' i, ne Israel, ña Jesús, ña ni xi'i' nuu' krusín ni xaa ndo' ndii, ni sakuiso' chuun' ña'a' Ndiosí, te nduu' a xto'o e', te nduu' tu a Cristo, ña sakakú yoo' —ni kachi Pedro.

³⁷ Kii' ni xini so'o ña ña ni ka'an ra jaan' ndii, ni kusuchi' xava'a ini ña. Sakan' na ni ndatu'un' ña Pedro xiin' inga te ni tianu' Jesús ndii:

—Ñani ta'an' ndu, ¿ndee ña kuní a saa ndu na sakan'? —ni kachi ña.

³⁸ Te ni nakuiin Pedro nuu' ña ndii:

—Nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ña xaa' ndo', te kuchi i'in ndo' kuenta Jesucristo te koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ndo'. Te taxi tu a Espiritu Santo kunaá nimá ndo'. ³⁹ Kuachi ndii ni chikandu'u' Ndiosí kuento a jaan' xa'a' ndo'ó, xiin' xa'a' si'e ndo', xiin' xa'a' sakuu' ne ndiee' xika' iin yivi', ne kuni xto'o e' Ndiosí kana a —ni kachi ra.

⁴⁰ Te xiin' kua'a' ya'a ka tu'un va'a ni ndiee yu'u' ra nuu' ña, te ni ndiaa yu'u' tu ña'a' ra ka'an ra xiin' ña ndii:

—Saxinú ndo' ña ka'an i yo'o', te kaku ndo' nuu' tundo'o' ña kundo'o' ne ña'a, ne ndiee' iin yivi' vitin —ni kachi ra.

⁴¹ Sakan' na kuii' ne ni natiiin tu'un ña ni ka'an ndoso' ra xa'a' Jesús ndii, ni chichi ña kuenta a. Te kii' sakan' ndii, ni nduiin yatin' uni mii' ka ne yivi' xiin' ne xa ini xini Jesús. ⁴² Te ni ita ni'i ña nuu' ña ni sania'á te ni tianu' Jesús jaan', te iin ndaa' ni nduu nimá sakuu' ña, te ni xixi inga' tu ña, te ni ka'an inga' tu ña xiin' Ndiosí.

So'o ni ndiee inga' ne ini xini Jesús ña nuu'

⁴³ Te ni nandani va sakuu' ne jaan', sakan' ña kua'a' va ña nandani ne yivi' xiin' chuun ka'nu' ni xaa te ni tianu' Jesús jaan'.

⁴⁴ Te sakuu' ne ini xini Jesús ndii, iin ndaa' va ni nduu ña, te ni chindiee' ta'an' tu ña xiin' ña kumi' ña. ⁴⁵ Ni xiko' ña ñu'u' ña xiin' ña kumi' ña, te ni nata'vi' ña xu'un', ña ni ki'in ña xa'a' a, nda'a' sakuu' inga ne ini xini Jesús saa kuní nuu' i'in ña. ⁴⁶ Te saa kivi' nakaya ña yi'e' yukun' ka'nu' xaka'nu' ña Ndiosí. Te ni xixi inga' ña ña xaxi' xakuaa' kuenta Jesús vi'e ña. Te ni yoo tu ña xaxi' inga' ña ña'a xa'a' ña va'a kuni ña, te vita kuu' nimá ña kii' xaa' ña ña jaan'. ⁴⁷ Xaka'nu' ña Ndiosí, te va'a va kuni sakuu' ne ñuu jaan' xini ña'a' ña. Te i'in kivi' kua'an ndii, nakaya ka xto'o e' ne sakakú a nuu' kuachi ña, te nduiin' ña xiin' ne xa nduu' kuenta a jaan'.

So'ŋ ni xaa a kii' ni sanda'a Pedro iin te kui'e xa'a'

3 Pedro xiin' Juan ndii, kua'an kaa ra yi'e' yukun' ka'nu' ka unĭ xakuaa', ña nduu' hora ña xi ka'an ne judío xiin' Ndiosí. ²Te iin te kui'e xa'a' ndee ni tuvĭ ra ndii, saa kivĭ' kua'an ndiaka ña'a' ne yivi' yi'e' yukun' ka'nu' mii' nani' a yi'e' ndatun'. Chindu'u' ña'a' nĭa ikan' te kakan ra xu'un' nuu' ne xka'ndiá kua'an yukun' jaan'. ³Kii' ni xini ra kuan ko'ni Pedro xiin' Juan nuu' ki'e yukun' jaan' ndii, ni xa'a' xikán ra xu'un' nuu' te jaan'. ⁴Te ni nakoto ndi'e' kaxi' ña'a' uvi saa' te jaan', te ni ka'an Pedro xiin' te kui'e xa'a' jaan' ndii:

—Koto'ni un' nuu' ndu —ni kachi ra.

⁵Te ni xito ndi'e' kaxi' va te kuni kuvĭ jaan' nuu' uvi saa' te jaan' ndiatu' ini ra ña samani' ña'a' te jaan' ña'a'. ⁶Ndisu ni ka'an Pedro xiin' ra ndii:

—Koo' xu'un' i te chindiee' i yo'ó. Ndisu chindiee' i yo'ó xiin' ña kumi' i. Xiin' ña ndiee' Jesucristo, ña ni kiee ñuu Nazaret, kuiin ndichi un' te kaka un' —ni kachi ra.

⁷Sakan' te ni tiin Pedro nda'a' kua'a te jaan', te ni ndani'i ña'a' ra. Te xaka'an e', te ni nakoo ndiee' xa'a' ra xiin' sukun' xa'a' ra. ⁸Te iin ni ndondichi tjo' ra. Te ni xa'a' xika' ra. Ikan' te ni sko'nu' ra xiin' uvi saa' te jaan' nuu' ki'e yukun' jaan'. Xika' ra, te kandeta' ra xaka'nu' ra Ndiosí. ⁹Te ni xini sakuu' ne yivi' saa xika' ra xiin' saa xaka'nu' ra Ndiosí. ¹⁰Te ni nakuni ña'a' nĭa ña te jaan' nduu' te ni ndu'u' xikán xu'un' yi'e' yukun' ña nani' yi'e' ndatun'. Te ni nandanĭ xava'a nĭa, te xini ka nĭa ndee ña kanini nĭa xa'a' ña ni nda'a ra jaan'.

Ka'an ndoso' Pedro nuu' ki'e yukun' ka'nu'

¹¹Te ni nda'a jaan' ndii, ni nakoo ra Pedro xiin' Juan. Te sakuu' ne yivi', ne nandanĭ xava'a jaan' ndii, ni taxta'an' nĭa kua'an nĭa vi'e ndiká xa'a' ña nani' yi'e' Salomón. ¹²Te kii' ni xini Pedro ne jaan', te ni ka'an ra xiin' nĭa ndii:

—Ndo'ó, ne ta'an' ndu, ne Israel, ¿ndichun na nandanĭ va ndo' xa'a' ña ni xka'ndia kaa'? Te, ¿ndichun na xito' ndi'e' ndo' ndu'u' ndee naa ña ndiee' mii' ndu, uun ña saxinú va ndu ña kunĭ Ndiosí na ni xaa sakan', te xika' te kaa'? ¹³Ndiosí, ña nduu' xto'o nuu' te xii' yata' e' Abraham xiin' Isaac xiin' Jacob ndii, ni tiin ka'nu' a si'e a, ña nduu' Jesús. Te ndo'ó ndii, ni sanakua'a ña'a' ndo' nda'a' Pilato, te ni taxĭ ndo' saña' ña'a' ra kii' xa ni xindo'o nimá ra saa ra ña jaan'. ¹⁴Ndisu ndo'ó ndii, ni saxioo ndo' ña su'un, ña nduu' tu ña xachuun' ndaku jaan', te ni xikan ndo' ña saña' ra iin te xa'ni' ne yivi'. ¹⁵Te ni xa'ni' ndo' ña taxi' kivĭ' ñuu e' jaan', ndisu ni

sanatiaku ña'a' Ndiosí tein ne ni xi'i. Te ndiee' yu'u' ndu'u xa'a' ña jaan'. ¹⁶Te xa'a' a ña iní ndu xini ndu Jesús na ni sanda'a a xa'a' te yo'o. Te xini ndo'ó ña ni nda'a ra, te xini tu ña'a' ndo'. Te xa'a' a ña iní ndu xini ndu Jesús na ni sanda'a xachi' ña'a' a nuu' sakuu' ndo'ó.

¹⁷Ne ñani ta'an' i, vitin ndii, xini yu'u' ña ni xaa sa'ví iní ndo' ña jaan', te sakan' tu te xixa te kuu' nuu' ñuu e'. ¹⁸Ndisu xiin' ña ni ndo'o a jaan' ni saxinú Ndiosí ña xa ni ka'an tuni a xta'an', kii' ni saka'an tiakú a sakuu' te ni ka'an tu'un a, ña ni kuni a kundoo'o Cristo, ña sakakú yoo'. ¹⁹Xa'a' a jaan' na kuii' nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi' ña xaa' ndo', te nanduú i'in ndo' kuenta Ndiosí, te sandoyo' a kuachi' ndo'. Sakan' te taxí xto'o e' Ndiosí jaan' ndiee' ndo' kii' xaa' kivi' ña ni chituní a. ²⁰Te ti'vi' tu a Jesucristo nuu' e' saa xa ni chituní a xa'a' ña jaan' ndee ña nuu'. ²¹Te Jesús ndii, kuni a ña kundu'u' a ndivi' ndee ndasaxaa' Ndiosí sakuu' ña yoo, saa nii' ni saka'an a te ni ka'an tiakú tu'un a xta'an' kivi', te nduu' nditia a. ²²Sakan' tu ni ka'an Moisés xiin' ne xii' yata' e' ndii: “Xto'o e' Ndiosí ndii, sakaku' a tein e' iin te ka'an tiakú tu'un a ndee naa yu'u. Kuni so'o ndo' sakuu' ña ka'an te jaan' xiin' ndo'. ²³Te yoo ka kändixa' ña ka'an te jaan' ndii, kunduu ka nia kuenta ne ñuu e'”, ni kachi Moisés jaan'.

²⁴Sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, ña ni xa'a' a ndee kii' ni xika Samuel ndii, ni ka'an ra xa'a' ña xka'ndiá kivi' vitin. ²⁵Xa'a' a jaan' na ndo'ó nduu' ne natiin ña va'a, ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí jaan' xa'a'. Te sakan' tu natiin ndo' kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' te xii' yata' e' Abraham kii' ni ka'an a xiin' ra ndii: “Xa'a' ña saa iin siani' xika' un' sañu'u' i sakuu' ne yivi' iin yivi'”, ni kachi a xiin' ra. ²⁶Te kii' ni sanatiaku Ndiosí si'e a Jesús ndii, xi'na ka nuu' ndo'ó ni ti'vi' ña'a' a, te sañu'u' ña jaan' ndo'ó, te nakoo ndo' ña nia'a ña xaa' ndo' —ni kachi Pedro.

So'o ni xaa a kii' ni ka'an Pedro xiin' Juan nuu' te kuu' nuu'

4 Iin' ka Pedro xiin' Juan ka'an ndoso' ra nuu' ne yivi' jaan', ikan' te ni ndekuie sutu, xiin' te kuu' nuu' nuu' te xiin', te xito yukun' ka'nu', te ni ndekuie tu savá te saduceo. ²Te xi'é va sakuu' te jaan' xa'a' a ña sania'á Pedro xiin' Juan ne yivi', ka'an ndoso' ra xa'a' ña ni natiaku Jesús, xa'a' a jaan' na natiaku tu yoo'. ³Te ni tiiñ ña'a' ra, te xa'a' a ña xa ni kuaa' kii' sakan' ndii, ni ko'ni ña'a' ra vi'e kaa te sana'má ña'a' ra ndee tukú kivi'. ⁴Ndisu kua'a' va ne ni xini so'o tu'un jaan' ndii, ni kändixa' nia a. Te ña mii' ndi'i' te yivi' kuiti' ndii, yatin' u'un mii' kuu' ra.

⁵Te ñuu Jerusalén ikan' tukú kivi' ndii, ni nakaya te xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' te xixa nuu' ñuu, xiin' te sania'á tu'un ndei'

Ndiosí, ⁶ xiin' sutu ka'nu', te nani' Anás, xiin' Caifás, xiin' Juan, xiin' Alejandro, xiin' sakuu' sutu te iin kuu' xiin' sakuu' sutu jaan'. ⁷ Te ni xa'an naka te xiin' Pedro xiin' Juan, te ni xata ña'a' ra ma'in' te kuu' nuu' jaan'. Te ni ndatu'un' ña'a' te jaan' ndii:

—¿Yoo ni taxí ndiee' ndo', uun yoo xiin' ña ka'an chuun' ni xaa ndo' ña jaan'? —ni kachí ra.

⁸ Te chitu' vi' Pedro xiin' ña ndiee' Espíritu Santo, te ni nakuiin ra ndii:

—Ndo'ó, te xa'ndia chuun' nuu' ñuu e', xiin' ndo'ó, te xixa ndii, ⁹ ndatu'un' ndo' ndu'u vitin xa'a' ña ni xaa ndu ña va'a xa'a' iin te kuni kuví yo'o', te kuni ndo' saa ni xaa a, te ni nda'a ra. ¹⁰ Na kundani sakuu' ndo'ó, xiin' sakuu' ne ta'an' e', ne Israel, ña xiin' ña ndiee' Jesucristo, ña ni kiee ñuu Nazaret, ni nda'a te iin' xiin' ndu yo'o'. Te Jesús jaan' ndii, xiin' tu'un yu'u' ndo'ó ni xa'ni' ña'a' te yivi' nuu' krusín, te ni sanatiaku ña'a' Ndiosí. ¹¹ Te Jesucristo jaan' nduu' yuu' ña ni nako ndo'ó, te xa'a vi'e, te yuu' jaan' ni nanduu ña nuu' ña tiin' xa'a' vi'e. ¹² Sakan' ña Jesús jaan' kuiti' kuví sakakú yoo' nuu' kuachi e'. Kuachi ndii ni sakuiso' chuun' Ndiosí inga ña kumi' ña ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi', te sakakú a yoo' nuu' kuachi e' —ni kachí Pedro.

¹³ Te ni xini te kuu' nuu' jaan' ña Pedro xiin' Juan ndii, xiin' ña ndieni ka'an ra, te ni kundani tu ra ña ni sakuaan kua'a' te jaan', te ni kundani tu ra ña te nda'vi so'o nduu' tu ra. Sakan' na kuii' ni nandani xava'a ra, te ni nakuni ra ña te ni xika xiin' Jesús nduu' te jaan'. ¹⁴ Te siin' tuku' ndii, ni xini tu ra ña iin' te ni nda'a jaan' xiin' te jaan'. Xa'a' a jaan' na koo' a ni kuví ka'an ra. ¹⁵ Xa'a' a jaan' na ni ka'an chuun' te kuu' nuu' jaan', te ni kiee te jaan' vi'e ka'nu' jaan', te ni xa'a' ndatu'un' xiin' ta'an' te kuu' nuu' jaan' ¹⁶ ka'an ra ndii:

—¿Ndee ña saa e' xiin' te yivi' kaa'? Sakuu' ne ndiee' ñuu Jerusalén yo'o' xini ña ni xaa xna'a ra iin chuun ka'nu'. Te kuví ka'an e' ña koo' ña jaan' ni yoo. ¹⁷ Ndisu ña kuví saa e' te kiku ka kuento xa'a' ña jaan' ndii, na sayi'vi ña'a' e', te ndee vitin te ndee nuu' ku'un e' ndii, ka'an ka ra xiin' ña ndiee' Jesús jaan' nuu' ndee iin ne yivi' —ni kachí xiin' ta'an' ra.

¹⁸ Te ni kana ña'a' ra, te ni ka'an chuun' ra xiin' te jaan' ña ka'an ka ra xa'a' ña ndiee' Jesús, te ni ndee sania'á ka tu ra ne yivi' xa'a' a. ¹⁹ Ndisu Pedro xiin' Juan ndii, ni ka'an ra xiin' te kuu' nuu' jaan' ndii:

—Nakanini ndo' naa' va'a ka nduu' a nuu' Ndiosí ña kandixa' ndu ña ka'an ndo'ó te sakan' ña ka'an ña jaan'. ²⁰ Sakan' ña ndu'u ndii, kuví vikuiin ndu ña ka'an ndu xa'a' ña ni xini nduchi' nuu' ndu xiin' xa'a' ña ni xini so'o ndu —ni kachí ra.

²¹ Te kij' ni ndi'i ni sayi'vi ka ña'a' te jaan' ndii, ni saña' ña'a' ra. Te koo' a ni kuv'i saa ka ra xiin' te jaan', sakan' ña sakuu' ne yivi' xaka'nu' Ndiosí xa'a' ña ni xka'ndia xiin' te ni kuni kuv'i jaan'.
²² Kuachi ndii ya'a uvi xiko kuiya ni kumi' te jaan' kij' ni sanda'a ña'a' Ndiosí xiin' chuun ka'nu' jaan'.

Ka'an ne ini xini Jesús xiin' Ndiosí

²³ Te kij' ni ndoo ndiká Pedro xiin' Juan ndii, ni xa'an ra mii' ndiee' ne ini inga' xini Jesús xiin' ra, te ni ka'an ra xiin' ne jaan' sakuu' ña ni ka'an sutu kuu' nuu' xiin' ña ni ka'an te xixa nuu' ñuu jaan' xiin' ra. ²⁴ Te kij' ni xini so'o ne jaan' ña ni ka'an ra ndii, ni ka'an ti'vi ña xiin' Ndiosí ndii:

—Xto'o ndu, ña xa'ndia chuun' nuu' sakuu' ña yoo, yo'ó nduu' ña ni xa'a ndivi', xiin' ñu'u', xiin' miji' ka'nu', xiin' sakuu' ña kumi' ña jaan'. ²⁵ Xiin' ña ndiee' Espíritu Santo ni saka'an yo'ó David, te xii' yata' ndu, te ni xika nuu' nuu' un' kij' ni ka'an ra ndii:

¿Ndichun na xi'é ne yivi' iin yivi' xini ña Ndiosí?

¿Te ndichun tu na chituní saka ña kuento ña, te kunta'an' ña xiin' a?

²⁶ Te sakuu' te xa'ndia chuun' ka'nu' kuu' nuu' iin yivi', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu ndii, nakata' siki' ra kuento ra, te xatei' ra nuu' xto'o e' Ndiosí, te xatei' tu ra nuu' Cristo, ña nduu' kuenta a.

Ni kachi David jaan'.

²⁷ Sakan' ña ña ndixa xna'a nduu' a ndii, ni nduun Herodes xiin' Poncio Pilato, xiin' ne ta'an' ndu, ne Israel, xiin' ne tuku' ñuu yo'o', te ni xa'ni' ña Jesús si'e un', ña su'un, ña xika' nuu' nuu' un', ña ni sakuiso' chuun' un'. ²⁸ Te xiin' ña ni xaa ne jaan', saxinú yo'ó ña xa ni chituní mii' un' ndee ña nuu' xiin' ña ndiee' un' ña koo a. ²⁹ Te vitin, xto'o ndu, koto un' ña ni ka'an xatu va ra xiin' ndu, te taxi un' ndiee' ndu, ne xika' nuu' nuu' un', te kuän yi'vi ndu te ka'an ndu xa'a' un' nuu' ne yivi'. ³⁰ Te ti'vi' un' ña ndiee' un' te sanda'a un' ne kuni kuv'i, te saa tu un' chuun ka'nu' xiin' ña nandaní ne yivi', te xiin' ña ndiee' si'e un' Jesús, ña su'un, saa un' sakuu' ña jaan' —ni kachi ña.

³¹ Te kij' ndi'i ni ka'an ña xiin' Ndiosí ndii, ni taan mii' ndiee' ña jaan'. Te ni chitu' nimá sakuu' ña xiin' Espíritu Santo. Te ni ka'an ña tu'un Ndiosí xiin' ña ndieni nuu' ne yivi'.

Iin ndaa' nimá ne iní xini Jesús

³² Te sakuu' ne iní xini Jesús xiin' e' ndii, iin ndaa' nduu' nimá nía, te iin ndaa' tū xanini nía. Te ndee iin nía xänini ña ña'a ña kumi' nía ndii, ña'a mii' kuiti' nía nduu' a. Süu' jaan' ndii ña'a sakuu' nía nduu' a. ³³ Te te ni tianu' xto'o e' Jesús ndii, xiin' kua'a' ka ña ndiee' ndiee' yu'u' ra xa'a' ña ni natiaku a. Te chindiee' va Ndiosí sakuu' ne jaan'. ³⁴ Te köo' ndee iin ne ndo'o' xa'a' ña'a tein nía, sakan' ña ne yoo iin uvi ta'an vi'e, uun ne yoo ñu'u' ndii, ni xiko' nía a, te ni taxi nía xu'un' ³⁵ nda'a' te ni tianu' Jesús jaan', te nata'vi' ra a saa kuu' a kuní nuu' i'in ne ndo'o' xa'a' ña'a.

³⁶ Iin te nani' José, te ni tuví nuu' ñu'u' Chipre, te nduu' siani' xika' Leví ndii, ni chindu'u' tū te ni tianu' Jesús kivi' ra Bernabé, te ña jaan' kuni kachi a te xandieni ne yivi'. ³⁷ Te jaan' ndii, ni kumi' ra iin ñu'u', te ni xiko' ra a, te ni taxi ra xu'un' a jaan' nda'a' te ni tianu' Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni xika Ananías xiin' Safira kuni xa'an' nía ne iní xini Jesús

5 Ni yoo iin te yivi', te ni nani' Ananías, te jaan' xiin' ña' si'i ra Safira ndii, ni xiko' nía iin ñu'u' nía, ² ndisu ni nakata nía kuento nía, te ni ndoo nía xiin' chaa' xu'un' ña ni ki'in nía xa'a' ñu'u' jaan', te ni kixin ndiaka ra chaa' kuiti' xu'un' jaan' nda'a' te ni tianu' Jesús. ³ Te ni ka'an Pedro xiin' ra ndii:

—Ananías, ¿ndichun na ni taxi un' ni sakuu' ña ndiva'a nimá un', te ni ka'an un' tun vixi nuu' Espíritu Santo, te ni ndoo un' xiin' chaa' xu'un' ña ni ki'in un' xa'a' ñu'u' un'? ⁴ Kii' tia'an xiko' un' ñu'u' jaan' ndii, ña'a mii' un' ni nduu a, te kii' ni xiko' un' un' ndii, ña'a mii' tū un' ni nduu xu'un' ña ni ki'in un' xa'a' a. ¿Ndichun na ni xaa un' ña jaan'? Süu' nuu' te yivi' kuiti' ni ka'an un' tun vixi jaan', süu' jaan' ndii ndee nuu' Ndiosí ni ka'an un' ña jaan' —ni kachi Pedro.

⁵ Te kii' ni xini so'o Ananías tū'un jaan' ndii, ni nduva ra ñu'u', te iin ni xi'i tjo' ra. Te ni yi'vi xava'a sakuu' ne ni xini kuento xa'a' ña ni ndo'o te jaan'. ⁶ Sakan' te ni kuyatin ndia'vi' te sava, te ni tixuku' ra toto ñu'u' nde'i Ananías jaan', te ni xa'an' chinaá ña'a' ra tixin yavi ndii.

⁷ Xa ni xka'ndia yatin' uni ta'an hora, te ni ki'vi ña' si'i Ananías ikan'. Te ña' jaan' ndii, xini a' ndee ña ni xka'ndia ikan'. ⁸ Sakan' te ni ndatu'un' ña'a' Pedro ndii:

—¿Ñáa so'o kuiti' kuu' xu'un' ña ni ki'in ndo' xa'a' ñu'u' ndo'? Nakuuin un' —ni kachi ra.

Te ni ka'an a' ndii:

—Uun ndo'. Sakan' kuiti' kuu' a —ni kachi a'.

⁹Te ni ka'an Pedro xiin' a' ndii:

—¿Ndichun na ni nakata ndo' kuento ndo' te koto ku'a' ndo' Espiritu xto'o e'? Naa', koto un', xa kuaxi te ni xa'an nataan' ii' un', te vitin ndii, ku'un nataan' tu ra yo'ó —ni kachi ra.

¹⁰Xa numi' sakan', te ni nduva a' nu'u', te iin ni xi'i tjo' a' xa'a' Pedro mii' iin' ra jaan'. Te kii' ni ko'ni te sava jaan' ndii, xa ni xi'i a'. Sakan' na ni na'in na'a' ra, te ni xa'an nataan' na'a' ra xiin' a mii' naa' nu'u' nde'i ii' a'. ¹¹Xa'a' a jaan' na sakuu' ne nduu' kuenta Jesús xiin' sakuu' ne ni xin' kuento xa'a' sakuu' na ni xka'ndia jaan' ndii, ni yi'vi xava'a' nia.

So'o ni xaa a kii' ni sanda'a te ni tianu' Jesús inga ne kuni kuv'i

¹²Te xiin' kua'a' chuun ka'nu' xiin' na nandan' ni sanda'a te ni tianu' Jesús jaan' ne yivi' nuu jaan'. Te sakuu' ne in' xini Jesús ndii, nakaya te nakaya nia vi'e kandika' xa'a' na nani' yi'e Salomón. ¹³Te tuku ne yivi' ndii, ndee iin nia ni kuni nduun xiin' ne ndikun' ichi' Jesús xiin' e'. Ndisu ne nuu jaan' ndii, ni ka'an va'a xava'a nia xa'a' ne jaan'. ¹⁴Te ne in' xini xto'o e' ndii, so'o kuu' kua'a' ka ne yivi' nduun' xiin' nia i'in kivi' kua'an, so'o tiaa ni so'o na'a' ni. ¹⁵Te ndee ne kuni kuv'i ni tava' nia, te ni tandiee na'a' nia ya'ya nuu' tun' xto xiin' nuu' yivi'. Sakan' te kii' xka'ndia Pedro ndii, tondia na tee' kunda'vi kuiti' ra sava ne jaan' te nda'a' nia. ¹⁶Te ndee ne ndee' nuu' na nu'u' yat'in nuu' Jerusalén ndii, kua'a' nia ni kixin' xiin' ne kuni kuv'i xiin' ne nu'u' na ndiva'a' nimá, te ni nda'a' sakuu' ne jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni nu'u te ni tianu' Jesús vi'e kaa

¹⁷Sakan' te sutu ka'nu' xiin' sakuu' te ndee' inga' xiin' ra, te nduu' iin ti'vi te ndikun' na sania'a te saduceo ndii, ni xakuinu va' ra te ni tianu' Jesús xa'a' na ndikun' na'a' kua'a' ne yivi'. ¹⁸Sakan' na kiii' ni ka'an chuun' ra xiin' te xin' ra, te ni xa'an tjin te jaan' te ni tianu' Jesús, te ni ko'ni na'a' ra vi'e kaa. ¹⁹Ndisu iin ángele, na xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndisi' ndii, ni nunia' a yi'e vi'e kaa jaan' nuu, te ni tava' na'a' a, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

²⁰—Kua'an ndo' nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ka'an ndoso' ndo' nuu' ne yivi' xa'a' sakuu' tu'un yo'o', na taxi' kivi' nuu' na ko'o' kivi' ndi'i' —ni kachi a.

²¹Sakan' na ni saxinu ra saa nii' ni xin' so'o ra, te nia'a va kuaxi kitu' kivi' jaan' ndii, ni ko'ni ra nuu' ki'e yukun' ka'nu' jaan', te ni xa'a' sania'a ra ne yivi'.

Te nī ndekujē sutu ka'nu' xiin' te ndiee' inga' xiin' ra, te nī nakana ra sakuu' te kuu' nuu' xiin' ra xiin' sakuu' te xixa kuu' nuu' nuu' ne Israel. Te nī ka'an chuun' ra xiin' te xiin' ra ña ku'un ra vi'e kaa naka ra te nī tianu' Jesús jaan', te kixin ndiaka ña'a' ra ikan'.
 22 Ndisu kij' nī xaa ra vi'e kaa ndii, kōo' ka te jaan' nu'u' ikan'.
 Sakan' te nī nandiko' ra, te nī ka'an ra ndii:

23 —Kij' nī xaa ndu vi'e kaa ndii, ndasi kutu' a, te ita' te xito' yi'e'. Ndisu kij' nī nunia' ndu a ndii, kōo' ka ra nu'u' —nī kachi ra.

24 Kij' nī xini so'o sutu ka'nu' jaan', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' te xito' yukun', xiin' sutu kuu' nuu' ña jaan' ndii, nī ndi'ni va ra, te nī ndatu'un' ta'an' ra saa xka'ndia ña jaan' nuu' ku'un e'. 25 Ndisu sakan' te nī xaa iin te yivi', te nī ka'an ra ndii:

—Koto ndo', te yivi', te nī taan' ndo' vi'e kaa ndii, nuu' ki'e yukun' ndiee' ra sania'á ra ne yivi' —nī kachi ra.

26 Sakan' te nī xa'an te xa'ndia chuun' nuu' te xiin' xiin' nda'a' xa'a' ra, te nī naka ña'a' ra xiin' ña maní', sakan' ña yi'vi ra kuun yuu' ña'a' ne yivi'. 27 Te kij' nī xaa ra xiin' te jaan' ndii, nī saxka'ndia ña'a' ra nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan', te nī ka'an sutu ka'nu' xiin' ra ndii:

28 —Xa nī ka'an chuun' ndiee' va ndu xiin' ndo' ña ka'an ndoso' ka ndo' xiin' ña ndiee' te yivi' jaan' nuu' ne yivi'. Ndisu ndo'ó ndii, xa nī chitu' vi' ñuu Jerusalén yo'o' nī xaa ndo' xiin' ña sania'á ndo' xa'a' te jaan', te satavi kuachi tu ndo' ndu'u xa'a' ña nī xi'i ra —nī kachi ra.

29 Te nī nakuiin Pedro xiin' inga te nī tianu' Jesús ndii:

—Kuní a ña xi'na ka Ndiosí kandixa' ndu te sakan' te yivi'. 30 Te Jesús ndii, nī xa'ni' ña'a' ndo' kij' nī xikan ndo' ña kataxko' ña'a' te yivi' nuu' iin krusín. Ndisu Ndiosí, ña nī xaka'nu' ne xii' yata' e' ndii, nī sanatiaku ña'a' a. 31 Te xiin' ndiee' Ndiosí nī tijn ka'nu' a Jesús jaan', te nī chindu'u' ña'a' a nda'a' kua'a a, te nduu' ña jaan' ña kuu' nuu', te nduu' tu a ña sakakú yoo' nuu' kuachi e', te nama ne ta'an' e', ne Israel, nimá ña xa'a' kuachi ña xaa' ña, te saa ña ña kuní Ndiosí, te koo ka'nu' ini a xa'a' ña. 32 Te ndu'u nduu' te ndiee' yu'u' xa'a' ña nī ndo'o ña jaan', te ndiee' yu'u' tu Espiritu Santo, ña nī taxí Ndiosí naá nimá ne kandixa' ña'a', xa'a' ña jaan' —nī kachi Pedro.

33 Te kij' nī xini so'o te kuu' nuu' jaan' ña jaan' ndii, nī nasaa' xava'a ra ndee nī kuní ra ka'ni' ña'a' ra. 34 Sakan' te nī ndondichi iin te fariseo, te nani' Gamaliel, te sanakuachi' tu'un ndei' Ndiosí. Te nī ka'an chuun' ra ña tava' te yivi' te jaan' ki'e iin xa'a'. Te Gamaliel jaan' ndii, xito' ka'nu' va ña'a' sakuu' ne ñuu jaan'. 35 Te nī ka'an ra xiin' te kuu' nuu' jaan' ndii:

—Te ta'an' i, te Israel, koto va ndo' ndee ña saa ndo' xiin' te yivi' kaa'. ³⁶ Kuachi ndii ni yoo iin te ni nani' Teudas xta'an', te ni ka'an ña nduu' ra iin te ka'nu'. Te ni nduiin yatin' kumi' ciento te yivi' xiin' ra. Ndisu kii' ni xa'ni' ña'a' te yivi' ndii, ni kiku sakuu' te ndikun ña sania'á ra, te xa ikan' ni ndi'i ndoo ra. ³⁷ Te kii' ni ya'a ña jaan', te ni nuta Judas, te ni kiee ñu'u' Galilea, kivi' ña nakoso' ne yivi' xaa' te xa'ndia chuun'. Te kua'a' ne yivi' ni nduiin tu xiin' te jaan', te ni xa'ni' tu te yivi' te jaan', te ni kiku ndoo sakuu' ne ni nduiin xiin' ra, te xa ikan' ni ndi'i ndoo tu ne jaan'. ³⁸ Xa'a' a jaan' na ka'an i xiin' ndo' vitin ndii, sataña'a' ka ndo' te yivi' kaa', te na koo mii' ra sakan'. Sakan' ña naa' ña ni tuvi xini' te yivi' nduu' ña sania'á ra uun naa' kuenta te yivi' tu nduu' ña xaa' ra ndii, ndoñu'u' a. ³⁹ Ndisu naa' kuenta Ndiosí nduu' a ndii, kivi' sandoñu'u' ndo' a, te xiin' Ndiosí kunta'an' tu ndo' naa' sakan' —ni kachi ra.

⁴⁰ Te ni natiin te xa'ndia chuun' jaan' ña ni ka'an ra. Sakan' te ni kana ra te ni tianu' Jesús jaan', te ni suku' iin' ña'a' te yivi', te ni ka'an chuun' tu ra xiin' te jaan' ña ka'an ka ra xiin' ña ndiee' Jesús, ikan' te ni sandoó ndiká ña'a' ra.

⁴¹ Te ni tianu' Jesús jaan' ndii, va'a va kuni ra ni kiee ra nuu' te xa'ndia chuun' jaan' kua'an ra, sakan' ña ni xata'an nuu' Ndiosí ña kundo'o na ra xa'a' a ña ini ra xini ra Jesús. ⁴² Te saa kivi' ni sania'á ra naa kuu' nuu' ki'e yukun' ka'nu', xiin' naa kuu' vi'e ne yivi' ne kuu' mii', sakan' ña ni nakoo ra ña ka'an ndoso' ra ña Jesús nduu' ña ni ti'vi' Ndiosí sakaku' yoo'.

Nakaxin ne nduu' kuenta Jesús uxá ta'an te chindiee' ta'an' xiin' te ni tianu' a

6 Te kii' sakan' ndii, xa'a' a ña so'o kuu' kua'a' ka ne nduu' kuenta Jesús ndii, ni xa'a' ka'an kuachi ne judío, ne ka'an tu'un griego, xata' ne judío, ne ka'an tu'un hebreo, sakan' ña ne kuaan', ne nduu' kuenta ne griego jaan' ndii, ni natiin xaluví ña ña xaxi' saa kivi' saa xata'an natiin ña, kachi ña. ² Xa'a' a jaan' na ni nakaya te uxí uvi, te ni tianu' Jesús, sakuu' ne nduu' tu kuenta a. Te ni ka'an ra xiin' ña ndii:

—Vá'a yoo a ña nakoo' ndu ña sania'á ndu tu'un Ndiosí, te xaxa' ndu ña'a. ³ Nani' ta'an' i, xa'a' a jaan' na nakaxin ndo' uxá ta'an te yivi' tein ndo'. Te jaan' ndii, kuni a ña nduu' ra iin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', te kuni tu a ña chitu' vi' nimá ra xiin' Espíritu Santo, xiin' ña xini tuní. Sakan' te sakuiso' chuun' ña'a' e' nuu' chuun jaan'. ⁴ Sakan' te nakoo' ndu ña ka'an ndu xiin' Ndiosí ni ndee chuun nuu' a ña ka'an ndoso' ndu xa'a' Jesús —ni kachi ra.

⁵Te n̄i nakuit̄a kuento sakuu' ne yivi' jaan' xiin' ña n̄i ka'an te jaan', te n̄i nakaxin n̄ia Esteban, te jaan' ndii, iin te in̄i xava'a xini Jesús nduu' ra, te chitu' vi' tu nimá ra xiin' Espíritu Santo. Te n̄i nakaxin tu n̄ia Felipe, xiin' Prócoro, xiin' Nicanor, xiin' Timón, xiin' Parmena, xiin' iin te n̄i k̄iee ñuu Antioquía, te nani' Nicolás. (Te jaan' ndii, xa n̄i kandixa' ra Ndiosí, ña kandixa' te judío.) ⁶Sakan' te n̄i xata n̄ia te ux̄a ta'an jaan' nuu' te n̄i t̄ianu' Jesús, te n̄i ka'an te jaan' xiin' Ndiosí xa'a' sakuu' te ux̄a ta'an jaan', ndi'i jaan' te n̄i tandiee ra nda'a' ra x̄ini' te jaan' sakuiso' chuun' ña'a' ra.

⁷Te tu'un xto'o e' Ndiosí ndii, so'o kikú kua'a' ka a, te ne nduu' kuenta Jesús ndii, so'o nduu' kua'a' ya'a ka n̄ia ñuu Jerusalén jaan'. Te ndee sutu ndii, kua'a' ya'a tu te jaan' n̄i kandixa' ña ndixa xa'a' Jesús.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i tiin te yivi' Esteban

⁸Te Esteban jaan' ndii, n̄i chindiee' kua'a' va ña'a' Ndiosí, sakan' ña n̄i tax̄i a ndiee' ra, te saa ra kua'a' ña nandan̄i ne yivi', xiin' chuun ka'nu' tein n̄ia. ⁹Sakan' te sava te nakayá iin vi'e ña nani' te xika' ndiká, te n̄i k̄iee ñuu Cirene, xiin' ñuu Alejandría, xiin' ñuu Cilicia, xiin' nuu' ñu'u' Asia ndii, n̄i xa'a' kani' ta'an' kuento ra xiin' Esteban jaan'. ¹⁰Ndisu n̄i kundiee' ra kani' ta'an' ra kuento xiin' Esteban jaan', sakan' ña te jaan' ndii, xiin' ña xini tuni ña taxi' Espíritu Santo ka'an ra. ¹¹Sakan' na n̄i tax̄i te jaan' xu'un' nda'a' ndia'vi' te yivi', te ka'an ra ña n̄i xini so'o ra kani'a'a Esteban jaan' xa'a' Moisés xiin' xa'a' Ndiosí. ¹²Te xiin' ña jaan' n̄i sanasaá' te jaan' te ñuu jaan'. Te n̄i sanasaá' tu ra te xixa nuu' ñuu, xiin' te sania'á tu'un ndei' Ndiosí. Xa'a' a jaan' na n̄i tiin te yivi' Esteban, te n̄i xa'an ndiaka ña'a' ra mii' nakayá te xixa kuu' nuu' jaan'. ¹³Te n̄i kana ra te ka'an tun vixi jaan', te n̄i ka'an te jaan' ndii:

—Te yivi' yo'o' ndii, xikuiín ra ña kani'a'a ra xa'a' yukun' su'un yo'o', te kani'a'a tu ra xa'a' tu'un ndei' Ndiosí. ¹⁴N̄i xini so'o ndu ka'an ra ña Jesús, te n̄i k̄iee ñuu Nazaret ndii, sandoñu'u' ra yukun' yo'o', te nama tu ra ña xixa' e', ña n̄i saya'á Moisés nda'a' e' —n̄i kachi ra.

¹⁵Te sakuu' te kuu' nuu', te ndiee' jaan' ndii, n̄i xini ra ña nuu' Esteban ndii, ndee naa kaa' nuu' iin ángele kaa' a.

So'o n̄i naka'an Esteban xa'a' ra nuu' te kuu' nuu'

7 Te n̄i ndatu'un' sutu ka'nu' Esteban ndii:

—¿Ñáá ña ndixa nduu' ña ka'an te yivi' kaa' xa'a' un'? —n̄i kachi ra.

²Te ni nakuijn Esteban ndii:

—Te yivi', ñani i, xiin' ndo'ó, te xixa nuu' ñuu ndii, kuni so'ó ndo' ña ka'an i xiin' ndo'. Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu' ndii, ni tuvi a nuu' te xii' yata' e' Abraham kii' ndu'u' ka ra ñu'u' Mesopotamia, ña kuni ka kundu'u' ra ñuu Harán. ³Te ni ka'an a xiin' ra ndii: “Kuan keta ñuu un' tein ne iin kuu' xiin' un', te ku'un kundu'u' un' nuu' ñu'u' ña nia'a i yo'ó”, ni kachi a.

⁴'Sakan' te ni keta ra nuu' ñu'u' ne Caldeo te kua'an kundu'u' ra ñuu Harán jaan'. Ni ya'a ña ni xi'i yuva' ra, te ni saya'á ña'a' Ndiosí ñuu mii' ndiee' ndo' yo'o' vitin. ⁵Ndisu ni taxí Ndiosí ndee tikun' ñu'u' jaan' kundu ña'a ra. Te ndii ni taxí a kuento a ña taxí ña'a' a nda'a' ra xiin' nda'a' si'e ra xiin' nda'a' siani' xika' ra, tee' ndee kōo' si'e ra kii' sakan'. ⁶Ni ka'an Ndiosí xiin' ra ña kundu ñe siani' xika' ra ne ndiva'a, te kundiee nia nuu' ñu'u' tuku ne yivi'. Te kundu tu nia ne viku'un kaka nuu nuu' ne yivi' ikan'. Te mii' kuu ne ndiee' nuu' ñu'u' jaan' xiin' nia nii' kumi' ciento kuiya. ⁷Te ni ka'an Ndiosí xiin' ra ndii: “Ndisu mii' yu'u katun' ne ñuu jaan', ne viko ni'i' ne kundu siani' xika' un' jaan'. Ndi'i xka'ndia ña jaan', te kiee nia ñuu jaan', te saka'nu' nia yu'u yo'o'”, ni kachi a.

⁸'Te ni taxí tu Ndiosí chuun nuu' Abraham ña kua'a tuni iin' sakuu' te siani' xika' ra jaan', ña nia'á ña ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' ra. Sakan' na kuui' kii' ni tuvi si'e ra Isaac ndii, ni xa'a ra tuni iin' te jaan' kii' ni xka'ndia unia kivi' ña ni tuvi ra. Te sakan' tu ni xaa Isaac jaan' xiin' si'e ra Jacob. Te sakan' tu ni xaa Jacob jaan' xiin' si'e ra, te uxí uvi, te xii' yata' yoo', te Israel.

⁹'Te xa'a' a ña ndasi' nuu' te xii' yata' e' jaan' ndii, ni xiko' ra ñani mii' ra, te ni nani' José, te ku'un te jaan' kunaá ra sachuun' ra nuu' te ñuu Egipto. Ndisu Ndiosí ndii, ni yoo a xiin' José jaan', ¹⁰te ni sakakú ña'a' a nuu' sakuu' ña ni ndo'ó ra. Te ni taxí a ña xini tuni ra nuu' Faraón, te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Egipto jaan', te va'a tu kuni ra xini ra José. Te ni sakuiso' chuun' ña'a' Faraón nuu' sakuu' ne ñuu Egipto xiin' nuu' sakuu' ña nduu' kuenta ra.

¹¹'Te ni yoo va soko kanii' ñu'u' Egipto xiin' kanii' ñu'u' Canaán kii' sakan'. Sakan' na ni ndo'ó xava'a ne ñuu jaan'. Te ni kuví k'i'in ne xii' yata' e' ña xaxi'. ¹²Te kii' ni xini Jacob jaan' kuento ña yoo ndikin' trigo ñuu Egipto ndii, ni ti'vi' ra si'e ra, te xii' yata' e', ichi' ña nuu' ñuu jaan'. ¹³Te kii' ni ti'vi' ña'a' ra ichi' ña uvi ndii, ni satuví xiin' mii' José nuu' ñani ra. Sakan' te ni kundani Faraón jaan' yoo nduu' ne iin kuu' xiin' José jaan'. ¹⁴Sakan' te ni nakana José Jacob yuva' ra xiin' sakuu' ne iin kuu' xiin' ra ña ku'un kundiee nia ikan'. Te ña sakuu' nia ndii, uní xiko xa'un ni kuu nia. ¹⁵Sakan' te ni nakaá' Jacob jaan' ñu'u' Egipto ni ndu'u' ra, te ikan' ni xi'i ra, te ikan' ni xi'i tu te xii' yata' e'. ¹⁶Te iki' Jacob jaan' xiin' iki'

José ndii, ñuu Siquem n̄i xa'an nataan' r̄a a yavi ndii mii' n̄i sata' Abraham nuu' si'e t̄e nani' Hamor ñuu Siquem jaan'.

¹⁷ Te kii' x̄a kuyatin' kivi' ña saxinu Ndiosí kuento a ña n̄i tax̄i a nuu' Abraham jaan' ndii, n̄i kuu kua'a' va ne xii' yata' e' jaan' nuu' ñu'u' Egipto jaan'. ¹⁸ Te kii' sakan' ndii, n̄i na'in chuun' iin t̄e xa'ndia chuun' kuu' nuu', t̄e xaa' nuu' ñu'u' Egipto. Te t̄e jaan' ndii, xini r̄a xa'a' ña va'a ña n̄i xaa José jaan' xa'a' ne ñuu r̄a. ¹⁹ Te jaan' ndii, n̄i xini xa'an' r̄a ne xii' yata' e' jaan' t̄e mii' n̄i kuu r̄a xiin' n̄ia. Te n̄i tiin u'vi t̄u r̄a ne jaan' ña nakoo n̄ia t̄e kuali' si'e n̄ia, t̄e sakan' tuví, t̄e kuvi r̄a.

²⁰ Te kivi' jaan' n̄i kaku t̄u Moisés. Te n̄i xini Ndiosí ña iin t̄e kuañu'u luji va kaa' n̄i nduu' r̄a. Te n̄i xito ña'a' yuva' si'i' r̄a nii' uni ta'an yoo'. ²¹ Te kii' n̄i nakoo ña'a' n̄ia ndii, n̄i na'in ña'a' ña' si'e Faraón jaan', t̄e n̄i sakua'nu' ña'a' a' ndee naa si'e mii' a'. ²² Te n̄i sakuaan Moisés jaan' sakuu' ña xini tuni ne Egipto, xa'a' a jaan' na t̄e koo' chukuu' va xiin' kuento n̄i nduu' r̄a, t̄e sakan' t̄u xiin' chuun ña xaa' r̄a.

²³ Kii' n̄i xinu r̄a uvi xiko kuiya ndii, n̄i saka'an a nimá r̄a ku'un ndi'e' r̄a mii' ndiee' ne iin kuu' xiin' r̄a, ne Israel. ²⁴ Te kii' n̄i xini r̄a satuxu'ví iin t̄e Egipto jaan' iin t̄e iin kuu' xiin' r̄a ndii, n̄i naka'an r̄a xa'a' t̄e jaan', t̄e n̄i sandutu' r̄a kuenta xa'a' t̄e jaan' n̄i xa'ni' r̄a t̄e Egipto jaan'. ²⁵ Te n̄i xanini Moisés ña kundani ne ta'an' r̄a jaan' ña n̄i ti'vi' ña'a' Ndiosí, t̄e sakakú a ne jaan' nda'a' t̄e Egipto jaan' saa r̄a. Ndisu n̄i kundani n̄ia ña jaan'. ²⁶ Te tuku kivi' ndii, n̄i xini Moisés kunta'an' uvi ta'an t̄e ta'an' r̄a jaan'. Te n̄i xika r̄a sanakoó r̄a t̄e jaan' ña maní' ka'an r̄a ndii: “Te yivi', ndo'ó ndii, iin ndaa' ichi' nduu' ndo', t̄e vä'a satuxu'ví ta'an' ndo'”, n̄i kachi r̄a. ²⁷ Sakan' t̄e n̄i chinda'a' t̄e satuxu'ví tuku t̄e ta'an' r̄a jaan' Moisés ka'an r̄a ndii: “¿Yoo n̄i sakuiso' chuun' yo'ó t̄e ka'ndia chuun' un' nuu' ndu, t̄e kunduu t̄u un' t̄e xa'ndia kuachi nuu' ndu? ²⁸ ¿Tee' kuni ka'ni' un' yu'u ndee naa n̄i xa'ni' un' t̄e Egipto iku ni?”, n̄i kachi r̄a. ²⁹ Te kii' n̄i xini so'o Moisés ña jaan' ndii, n̄i xinu r̄a kua'an kunduu' r̄a nuu' ñu'u' ña nani' Madián ndee naa t̄e tuku'. Te ikan' n̄i yoo uvi ta'an si'e r̄a.

³⁰ Te kii' n̄i xka'ndia uvi xiko kuiya ndii, n̄i tuvi iin ángele nuu' r̄a tein iñu', ña ndatin, iin xaan' mii' ichi kaa' yat̄in iku' ña nani' Sinaí. ³¹ Sakan' t̄e n̄i nandan̄i va Moisés kii' n̄i xini r̄a ña xixi iñu' jaan', t̄e kii' n̄i kuyatin̄i ka r̄a t̄e kuni va'a r̄a ña jaan' ndii, n̄i xini so'o r̄a tachi' xto'o e' Ndiosí ka'an a xiin' r̄a ndii: ³² “Yu'u nduu' Ndiosí, ña n̄i xaka'nu' t̄e xii' yata' un'. Yu'u nduu' Ndiosí Abraham, t̄e yu'u nduu' t̄u Ndiosí Isaac, t̄e yu'u t̄u nduu' Ndiosí Jacob”, n̄i kachi a. Te Moisés ndii, kisi' vi' ña'a' a ña yi'vi r̄a, t̄e n̄i kundieni r̄a koto r̄a mii' n̄i kixin tachi' yu'u' jaan'. ³³ Te n̄i ka'an xto'o e' xiin' r̄a

ndii: “Tava' un' ndixan' xa'a' un', sakan' ña ñu'u' mii' iin' un' ñaa' ndii, ñu'u' su'un nduu' a. ³⁴ Xa ni xini i saa sando'o' u'vi ne Egipto, ne ta'an' un', ne nduu' kuenta i. Te xa ni xini so'o tu i ña tana' nia. Xa'a' a jaan' na ni nuu i te sakaku' ña'a' i. Te vitin ndii, nia'a yo'o', te tiv'i i yo'o' ñu'u' Egipto jaan'”, ni kachi a xiin' ra.

³⁵ Te xa Moisés jaan' nduu' te ni saxioo ne ta'an' e' jaan' kij' ni ka'an nia ndii: “¿Yoo ni sakuiso' chuun' yo'o' te ka'ndia chuun' un' nuu' ndu, te kunduu tu un' te ka'ndia kuachi nuu' ndu?”, ni kachi nia. Sava ni te jaan' nduu' te ni tianu' Ndiosí, te kunduu ra te xa'ndia chuun' nuu' nia, te kunduu tu ra te sakaku' ña'a' nda'a' ne Egipto jaan'. Te xiin' ña ndiee' ángele, ña ni tuvi tein iñu' ña ndatin jaan', ni saxinú ra chuun jaan'. ³⁶ Te Moisés jaan' tu nduu' te ni tava' ne xii' yata' e' jaan' nuu' ñu'u' Egipto. Te kij' tava' ña'a' ra ndii, ni xaa ra ña nandaní ne yivi', te ni xaa tu ra chuun ka'nu'. Te ni xaa tu ra a kij' ni xka'ndia nia miní ña nani' miní kua'a. Te ni xaa tu ra ña jaan' nii' uvi xiko kuiya kij' ni xika nia mii' ichi kaa'. ³⁷ Te Moisés jaan' tu nduu' te ni ka'an xiin' ne ta'an' e', ne Israel ndii: “Mii' Ndiosí saa sakan', te keta iin te ka'an tiakú tu'un a ndee naa yu'u tein ne ta'an' ndo'. Kuni so'o ndo' ña ka'an te jaan'”, ni kachi ra. ³⁸ Te kij' ni yoo ne ta'an' e', ne Israel, mii' ichi kaa' ndii, Moisés jaan' nduu' tu te ni xikui'ni xa'a' nia nuu' ángele, ña ni ka'an a xiin' ra iku' ña nani' Sinaí. Te te jaan' ni nduu' tu te ni natiin tu'un ña taxi' kivi' ñuu e', te say'a'á ra a nuu' yoo'.

³⁹ Ndisu ne ta'an' e' jaan' ndii, ni kuni nia taxi so'o nia ña ni ka'an ra. Süu' jaan' ndii ni saxioo ña'a' nia. Te ni ka'an va nimá nia nandiko' nia ñuu Egipto. ⁴⁰ Te ni ka'an nia xiin' Aarón ndii: “Va'a ka kasa'a un' ndiosí, ña ki'in ichi' nuu' e' te koto a yoo'. Sakan' ña xini e' yoo nduu' a ni ndo'o Moisés, te ni tava' yoo' nuu' ñu'u' Egipto”, ni kachi nia. ⁴¹ Sakan' te ni xa'a nia iin ña kaa' ndee naa sindiki' lulu, te ni nasoko' nia kiti' nuu' a. Sakan' te ni xa'a nia iin viko' xa'a' ña ni xa'a xiin' nda'a' nia jaan'. ⁴² Xa'a' a jaan' na ni nakoo ña'a' Ndiosí xata' a te saka'nu' nia tiuun' ndiee' ndivi', naa yoso' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii:

Ne vi'e Israel,

süu' nuu' yu'u ni nasoko' ndo' kiti' sana ndo',

te ni ndee süu' nuu' yu'u tu ni taxi ndo' tumaní' nii' uvi xiko
kuiya

kij' ni xika ndo' mii' ichi kaa'.

⁴³ Süu' jaan' ndii ni ndiso ndo' vi'e toto xa'a' ndiosí saka, ña
nani' Moloc,

xiin' xa'a' ndiosí saka, ña nduu' tiuun', ña nani' Refán,

ña ni xa'a ndo', te saka'nu' ndo' a.

Xa'a' a jaan' na katja xika' i ndo'ó ndee ndoso' ka nuu' ñuu
Babilonia.

Sakan' yoso' a.

⁴⁴Te ne xii' yata' e' jaan' ndii, ni kumi' nja iin vi'e toto mii' nia'á Ndiosí ña yoo a xiin' nja. Te ni xa'a Moisés vi'e jaan' saa nii' ni xini ra kii' ni sania'á ña'a' Ndiosí nuu' ra. ⁴⁵Te ne xii' yata' e' ndii, ni natiin nja vi'e toto jaan' nda'a' ne yata' nja, te ni ko'ni nja xiin' a ñu'u' ne tuku' kii' ni nduu Josué te xa'ndia chuun' nuu' nja. Kii' ni ko'ni nja nuu' ñu'u' jaan' ndii, ni tava' Ndiosí ne ni ndiee ikan' nuu' ne xii' yata' e' jaan'. Te ikan' ni ita vi'e toto jaan' ndee kii' ni xika David. ⁴⁶Te David jaan' ndii, va'a kuni Ndiosí xini ña'a' a, te ni xikan ra ña ndei' nuu' a, te kasa'a ra iin vi'e mii' kundu'u' Ndiosí, mii' saka'nu' ña'a' te xii' yata' e' Jacob. ⁴⁷Ndisu si'e ra Salomón ni nduu te ni xa'a vi'e jaan'.

⁴⁸Ndee saa ka ni ndii, ndü'u' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', vi'e ña xa'a te yivi', naa ni saka'án a te ni ka'an tiakú tu'un a ndii:
⁴⁹Ndivi' nduu' tei chie ka'nu' mii' ndu'u' i xa'ndia chuun' i.
Te nuu' ñu'u' iin yivi' nduu' mii' ita' xa'a' i.
¿Ndee nuu' vi'e kuví kasa'a ndo'ó kundu'u' yu'u'?, kachi xto'o e'.

Uun ndee xaan' mii' nandiee' i kuví kasa'a ndo'.

⁵⁰¿Ñáá süu' yu'u ni xa'a sakuu' ña yoo?

Ni kachi a —ni kachi Esteban.

⁵¹Te ni ka'an ka ra ndii:

—Ndo'ó ndii, ne küu' kaxi' nduu' ndo', te xii va tu nimá ndo'. Te ndee naa ne so'o' nduu' ndo'. Sakan' ña ndee iin ichi' säxinú ndo' ña kuní Espíritu Santo ndee naa ni xaa ne xii' yata' ndo'. ⁵²Ne jaan' nduu' ne mii' ni kuu xiin' sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te suvi tu nja nduu' ne ni xa'ni' te jaan' kii' ni ka'an ra xa'a' ña kixin ña xachuun' ndaku. Te vitin ndii, ndo'ó ni sanakua'a ña jaan' nda'a' te yivi', te suvi tu ndo' ni xa'ni' ña'a'. ⁵³Ndo'ó ndii, tee' ndee nda'a' ángele ni natiin ndo' tu'un ndei' Ndiosí ndii, ni saxinú ndo' a —ni kachi ra.

So'o ni xaa a kii' ni xa'ni' te yivi' Esteban

⁵⁴Te kii' ni xini so'o ra ña ni ka'an Esteban jaan' ndii, ni nasaa' va nimá ra ni xini ña'a' ra ndee ke'i vi' nakaxi' nu'u ra. ⁵⁵Ndisu chitu' nimá Esteban jaan' naá Espíritu Santo, te ni xito ndiaa ra ndivi'. Te ni xini ra ña ndatun' koo' chukuu' Ndiosí, te ni xini tu ra iin' ndichi Jesús nda'a' ku'a' Ndiosí. ⁵⁶Te ni ka'an ra ndii:

—Koto ndo', xito' i ña nunia' ndivi'. Te iin' ndichi ña nduu' tu te yivi' nda'a' ku'a' Ndiosí —ni kachi ra.

⁵⁷ Ikan' te nī ndaṣi te ndiee' jaan' so'o ra kuaa' ti'e' ra, te nī kondia inga' ra Esteban jaan', ⁵⁸ te nī xta'ni' ña'a' ra ndee nuu' ñuu, te nī xa'a' kuun' yuu' ña'a' ra. Te te yivi', te nī tiin kuachi ña'a' ndii, nī tandiee ra toto ra xa'a' iin te sava, te nani' Saulo, te koto te jaan' a. ⁵⁹ Te nī ka'an Esteban jaan' xiin' Ndiosí kií' kuun' yuu' ña'a' te yivi' ndii:

—Xto'o i Jesús, natijn un' nimá i —nī kachi ra.

⁶⁰ Te nī xikuiin xiti' ra, te nī ka'an ti'e' ra ndii:

—Xto'o i, nātava' un' kuenta xa'a' kuachi ña xaa' ra xiin' i yo'o —nī kachi ra.

Ndi'i nī ka'an ra ña jaan', te nī xi'i ra.

So'o nī xaa a kii' nī xa'a' sando'o' Saulo ne nduu' kuenta Jesús

8 Te Saulo jaan' ndii, nī nakuita kuento ra xiin' te nī xa'ni' Esteban jaan'. Kii' ndi'i nī xi'i te jaan' ndii, kivi' jaan' nī xa'a' ndikún u'vi va ne yivi' ne nduu' kuenta Jesús ñuu Jerusalén. Ndee te nī tianu' Jesús tjo' nī ndoo ñuu jaan', ndisu sakuu' inga nia ndii, nī xinu ndoo nia. Sava nia kua'an inga ñuu nuu' ñu'u' Judea, te sava tuku nia kua'an nuu' ñu'u' Samaria. ² Te sava te yivi', te xaa' ña kuní Ndiosí ndii, nī nataan' ra ñu'u' nde'i Esteban jaan', te nī xaku va ra xa'a' te jaan'. ³ Te Saulo jaan' ndii, nī xa'a' sando'o' va ra ne nduu' kuenta Jesús, ki'vi ra vi'e nia te tiin' ndiee' ra tiaa nī xiin' ña'a' nī, te kañuu' ña'a' ra kua'an taan' ña'a' ra vi'e kaa.

So'o nī xaa a kii' nī ka'an Felipe xa'a' Jesús ñuu Samaria

⁴ Ndisu ne nī xinu ñuu Jerusalén jaan' ndii, ka'an ndoso' nia tu'un va'a xa'a' Jesús mii' ka kua'an nia. ⁵ Te Felipe ndii, nī nakaa' ra ñuu Samaria. Te nī xa'a' ka'an ndoso' ra nuu' ne ndiee' ñuu jaan' xa'a' Cristo, ña nī ti'vi' Ndiosí sakakú yoo'. ⁶ Te kua'a' ne yivi' nakaya ñuu jaan', te nī xini so'o nia xiin' iin kanii' nimá nia ña nī ka'an ra xa'a' a ña nī xini nia chuun ka'nu' ña xaa' ra. ⁷ Kuachi ndii kua'a' ne ñu'u' ña ndiva'a nimá ndii, nde'í nia, te kiee' a nimá nia. Te nī nda'a tu ne küvi kaka xiin' ne kui'e xa'a'. ⁸ Xa'a' a jaan' na va'a xava'a kuni ne ndiee' ñuu jaan'.

⁹ Te nī yoo iin te yivi', te nani' Simón, ñuu jaan'. Te jaan' ndii, xa yata' va xaa' ra ña tu'va, te nī nandaní va ne ñuu Samaria jaan' nī xaa' ra, sakan' ña ka'an ñuñu' ra ña iin te koo' chukuu' va nduu' ra. ¹⁰ Te sakuu' ne yivi' nī xini so'o kaxi' va ña nī ka'an te jaan', ndee ne nda'vi so'o, te ndee ne ka'nu', te ka'an nia ndii:

—Te yivi' kaa' ndii, ña ndiee' koo' chukuu' Ndiosí nduu' ra —kachi nia.

¹¹ Nĭ kandi_xa' nĭa ña ka'án ra, sakan' ña xa ya'ta' va xini xa'an' ña'a' ra xiin' ña tu'va jaan'. ¹² Ndisu kĭi' nĭ kandi_xa' nĭa tu'un va'a ña ka'án ndoso' Felipe xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá e', xiin' xa'a' Jesucristo ndii, nĭ chĭchĭ nĭa kuenta a, tiaa ni, ña'a' nĭ. ¹³ Te nĭ kandi_xa' tu mĭi' Simón jaan' ña nĭ ka'an Felipe jaan', te nĭ chĭchĭ ra kuenta Jesús. Sakan' te nĭ xa'a' ndikún ra Felipe jaan' mii' ka kua'an ra. Te nandani va ra xa'a' ña xini ra chuun ka'nu' xiin' ña nandani ña nĭ xaa Felipe jaan'.

¹⁴ Te kĭi' nĭ xini te nĭ tĭanu' Jesús, te ndiee' ñuu Jerusalén, kuento ña nĭ natĭin ne Samaria tu'un Ndiosí ndii, nĭ tĭ'vi' ra Pedro xiin' Juan ĭkan'. ¹⁵ Te kĭi' nĭ xaa te jaan' ĭkan' ndii, nĭ ka'an ra xiin' Ndiosí xa'a' ne jaan' te natĭin nĭa Espĭritu Santo. ¹⁶ Kuachĭ ndii tĭa'an natĭin ndee ĭin ne jaan' Espĭritu Santo jaan', sakan' ña nĭ chĭchĭ nĭa kuenta xto'o e Jesús kuitĭi'. ¹⁷ Sakan' te nĭ tondĭa nda'a' ra ne jaan', te nĭ natĭin nĭa Espĭritu Santo jaan'.

¹⁸ Te kĭi' nĭ xini Simón jaan' ña nĭ natĭin ne yivi' Espĭritu Santo kĭi' nĭ tondĭa nda'a' ña'a' te nĭ tĭanu' Jesús ndii, nĭ ka'an ra taxi ra xu'un' nda'a' te jaan' ¹⁹ ka'án ra ndii:

—Xĭko' na ndo' ña ndiee' ñaa' kĭ'in yu'u, te yoo ka tondĭa nda'a' ĭ ndii, natĭin nĭa Espĭritu Santo —nĭ kachĭ ra.

²⁰ Ndisu nĭ ka'an Pedro xiin' ra ndii:

—Kua'an te ndoñu'u' inga' un' xiin' xu'un' un' ñaa'. Kuachĭ ndii tuu un' ña kuvĭ satā' un' xiin' xu'un' un' ña xamaní' Ndiosí ne yivi'. ²¹ Kōo' xachi' kuenta ña xamaní' Ndiosí jaan' kumi' yo'ó, sakan' ña süu' te ndaku nimá nuu' Ndiosí nduu' un'. ²² Xa'a' a jaan' na nama un' nimá un' xa'a' ña jaan'. Te ka'an nda'vi un' xiin' xto'o e' Ndiosí, tee' ko'o ka'nu' na ĭni a xa'a' ña nĭa'a, ña nĭ xanĭni un' jaan'. ²³ Kuachĭ ndii xini ĭ ña chĭtu' vĭ' nimá un' xiin' ña ndasĭ nuu' un', te tĭin kutu' va nimá un' xaa' ña nĭa'a —nĭ kachĭ Pedro xiin' ra.

²⁴ Sakan' te nĭ ka'an Simón ndii:

—Saa ndo'ó ña va'a, te ka'an nda'vi ndo' xiin' xto'o e' xa'a' ĭ, te kĭndo'o ĭ ña nĭ ka'an un' jaan' —nĭ kachĭ ra.

²⁵ Kĭi' ndĭ'i nĭ ndiee yu'u' unĭ saa' te jaan' xa'a' Jesús, te sanĭa'á tu ra tu'un va'a ndii, nĭ nandĭko' ra ñuu Jerusalén. Te kĭi' kua'an ra ĭchĭ' ndii, ka'án ndoso' ra tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' kua'a' ne yivi', ne ndiee' nda'a' ñuu Samaria.

**So'o nĭ xaa a xiin' ĭin te Etiopía kĭi'
nĭ sanĭa'á ña'a' Felipe xa'a' Jesús**

²⁶ Te nĭ ka'an ĭin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e', xiin' Felipe ndii:

—Sakoo' tu'va xiin' mii' un', te ki'in un' ichi', ña kiee' ñuu Jerusalem, te xka'ndiá a mii' ichi kaa', ña naka' ñuu Gasa —ni kachi a xiin' ra.

²⁷ Te ni ki'in ra ichi' kua'an ra. Sakan' te ni nata'an' ra xiin' iin te ñuu Etiopía. Te jaan' ndii, te ña'ma nduu' ra, te nduu' tu ra te ndiso' chuun' vie xa'a' xu'un' ña'a', ña' xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñuu Etiopía, ña' nani' Candace. Te jaan' ndii, xa ni nandiko' ra ni xa'an ra ñuu Jerusalem te saka'nu' ra Ndiosí. ²⁸ Te kij' kua'an nu'u' ra ñuu ra ndii, tixin' carreta tun' kañuu' kuei naá ra kua'an ra, te ka'vi' ra tutu, ña ni ke'i Isaiás, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí.

²⁹ Te ni ka'an Espiritu Ndiosí xiin' Felipe ndii:

—Kua'an, te kuyatín un' mii' kua'an carreta kaa' —ni kachi a.

³⁰ Sakan' na kuu' ni ndava ra, te ni xaa ra mii' kua'an te jaan'. Te ni xini so'o ra ka'vi' te jaan' tutu ña ni ke'i Isaiás jaan'. Te ni ka'an Felipe jaan' xiin' ra ndii:

—¿Ñáá kundani un' ndee ña kuni kachi ña ka'vi' un' ñaa'? —ni kachi ra.

³¹ Te ni nakuiin ra ndii:

—¿Saa kuví kundani i ndee ña kuni kachi a naa' köo' ne sanakuachi' a nuu' i? —ni kachi ra.

Sakan' te ni ka'an nda'vi ra xiin' Felipe ña kaa te jaan', te kundu'u' ra xiin' ra tixin' carreta jaan'. ³² Te tutu Ndiosí mii' yoso' ña ka'vi' ra kua'an ra jaan' ndii, so'o ka'an a:

Ni ndiaka ña'a' te yivi' te ka'ni' ña'a' ra

ndee naa xaa' ra xiin' mbee ki' xa'ni' ra ri'.

Te ndee naa xaa' mbee taxin' iin' ri' ki' xa'ndia te yivi' ixi' ri' ndii,

sakan' ni xaa tu te jaan', köo' a ni ka'an xachi' ra.

³³ Te kij' ni saka'an' te yivi' nuu' te jaan' ndii,

köo' ndee iin te ni xaa ña ndaku xa'a' ra.

Xa'a' a jaan' na ndee iin ne yivi' kuví kuni siani' xika' ra,

sakan' ña ni kendoso' te yivi' kivi' ñuu ra,

te ni xta'ni' ña'a' ra nuu' ñu'u' iin yivi'.

Sakan' yoso' a mii' ka'vi' ra jaan'. ³⁴ Sakan' te ni ka'an te jaan' xiin' Felipe ndii:

—Saa un' ña va'a te ka'an un' xiin' i. ¿Yoo xa'a' ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí jaan' ña yo'o? ¿Ñáá ni ke'i ra a xa'a' mii' ra, uun ni ke'i ra a xa'a' inga te yivi'? —ni kachi ra.

³⁵ Te ni xa'a' ka'an Felipe tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ra xiin' ña yoso' jaan'. ³⁶ Te ichi' ñu'u' ra kua'an ra, te ni xaa ra iin xaan' mii' yoo tikui, te ni ka'an te jaan' xiin' Felipe ndii:

—Koto un', yoo tikui yo'o'. ¿Ñáá kuví sakuchi' un' yu'u yo'o' kuenta Jesús vitin? —ni kachi ra xiin' Felipe.

³⁷ Te nĭ ka'an Felipe xiin' rā ndii:

—Naa' ĩnĭ un' xini un' Jesús xiin' ĩin kanĭi' nimá un' ndii, va'a kuvĭ —nĭ kachi' ra.

Te nĭ ka'an te Etiopía jaan' ndii:

—ĩnĭ ĩ ña si'e Ndiosí nduu' Jesucristo —nĭ kachi' ra.

³⁸ ĩkan' te nĭ ka'an chuun' rā ña vikuiĭn carreta jaan'. Te nĭ nuu uvi saa' rā tikui jaan'. Te nĭ sakuchi' ña'a' Felipe kuenta Jesús. ³⁹ Te kĭi' nĭ kiee rā tikui ndii, nĭ xini ká rā Felipe jaan', sakan' ña yachi' va nĭ naka ña'a' Espíritu xto'o e'. Sakan' te nĭ keta rā kua'an rā kuatia' nimá rā. ⁴⁰ Te Felipe ndii, nĭ xaa rā ñuu Asoto. Te saa ñuu mii' xka'ndiá rā kua'an rā ndii, ka'an rā tu'un va'a ndee nĭ xaa rā ñuu Cesarea.

So'o nĭ xaa a kĭi' nĭ nama Jesús nimá Saulo

(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

9 Te Saulo jaan' kĭi' sakan' ndii, ndiee' ká ka'an u'vi rā ña ka'ni' rā ne ndikún ichi' xto'o e' Jesús. Sakan' na kuii' nĭ xa'an rā nuu' sutu ka'nu', ² te nĭ xikan rā tutu ña taxĭ rā nda'a' te kumi' ña ndiee' vi'e mii' nakayá ne judío ñuu Damasco. Te naa' yoo ne ndikún ichi' Jesús ñuu jaan', tiaa uun ña'a' nduu' nĭa ndii, xiin' tutu jaan' kuvĭ tiĭn ña'a' rā, te kundĭaká ña'a' rā ñuu Jerusalén.

³ Ndisu kĭi' kuyatin' rā ñuu Damasco jaan' kua'an rā ndii, xaka'an e', te nĭ kiee ĩin ñu'u ndee ndivi', te nĭ xĭnundu u ña'a' a. ⁴ Te nĭ nduva rā ñu'u', te nĭ xini so'o rā ĩin tachi' yu'u' ka'an a xiin' rā ndii:

—Saulo, Saulo. ¿Ndichun na sando'o' un' yu'u'? —nĭ kachi' a.

⁵ Te nĭ ndatu'un' ña'a' rā ndii:

—¿Yoo nduu' yo'ó, tákui'e? —nĭ kachi' rā.

Te nĭ ka'an tachi' yu'u' jaan' ndii:

—Yu'u' nduu' Jesús, ña sando'o' un'. Sando'o' xiin' mii' mĭi' un' ndee naa xaa' ĩin kĭti' kĭi' kacha'ni' ri' kaa xĭin' nuu' kĭi' xaa' un' sakan' —nĭ kachi' a.

⁶ Te kisi' vi' a Saulo ña yi'vi rā, te nĭ ka'an rā ndii:

—Tákui'e, ¿ndee ña kunĭ un' saa ĩ? —nĭ kachi' rā.

Te nĭ ka'an Jesús xiin' rā ndii:

—Ndondĭchi' un', te ndi'vi' un' ñuu kaa', te ka'an ĩin te yivi' xiin' un' ndee ña kunĭ a saa un' —nĭ kachi' a.

⁷ Te yivi', te kua'an xiin' Saulo jaan' ndii, nĭ xĭkuita i'in' ni'vi rā xini so'o rā tachi' yu'u' jaan', ndisu nĭ xini rā ndee ĩin te yivi'. ⁸ Te kĭi' nĭ ndondĭchi' Saulo jaan', te nĭ nunia' rā nduchi' nuu' rā ndii, nĭ kuvĭ kunĭ ká rā. Sakan' na kuii' nĭ tiĭn te kua'an xiin' rā jaan' nda'a' rā ndiaka' ña'a' rā nĭ ko'ni rā ñuu Damasco jaan'. ⁹ Te ĩkan'

nī ndu'u' rā unī ta'an kivi'. Te sakuu' kivi' jaan' ndii, nī kuvī koto'ni rā, nī xixi rā, te nī xi'i tu rā tikui.

¹⁰Te ñuu Damasco jaan' nī ndu'u' iin te ndikún ichi' Jesús, te nani' Ananías. Te jaan' ndii, nī satuví xiin' mii' xto'o e' nuu' rā, te nī ka'an a xiin' rā ndii:

—jAnanías! —nī kachi a.

Te nī nakuiin rā ndii:

—Yo'o' yoo i, tákui'e —nī kachi rā.

¹¹Te nī ka'an a xiin' rā ndii:

—Kua'an ki'i' ya'ya ña nani' Ya'ya Ndaku. Te ndatu'un' ne ndiee' vi'e Judas xa'a' iin te nani' Saulo, te nī kiee ñuu Tarso. Vitin ndii, xiin' Ndiosí ka'án rā. ¹²Te nī xini rā iin ña nī satuví i nuu' rā ña kuaxi iin te nani' Ananías vi'e mii' ndu'u' rā, te tondía nda'a' ña'a' rā, te natuvi tukuu nuu' rā —nī kachi Jesús xiin' Ananías.

¹³Sakan' te nī nakuiin Ananías jaan' ndii:

—Tákui'e, xini so'o i ndatu'un' kua'a' ne yivi' xa'a' te jaan' ña kua'a' va sando'o' rā ne nduu' kuenta un', ne ndiee' ñuu Jerusalén.

¹⁴Te ndee yo'o' kumi' rā ña ndiee' ña xa'ndia chuun' sutu kuu' nuu', te tiin rā sakuu' ndu'u, ne ka'án ña yo'ó nduu' xto'o ndu —nī kachi rā.

¹⁵Ndisu nī ka'an ka xto'o e' xiin' rā ndii:

—Kua'an, sakan' ña nī nakaxin ña'a' i, te kaka nuu rā nuu' i, te ka'an ndoso' rā xa'a' i nuu' ne tuku' xiin' nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' nuu' ne ta'an' un', ne Israel. ¹⁶Sakan' ña nia'a ña'a' yu'u kua'a' nuu' tundo'o' ña kuni a kundo'o' rā xa'a' i —nī kachi a.

¹⁷Sakan' te nī keta rā kua'an rā, te nī ndi'vi rā vi'e jaan'. Te nī tondia nda'a' rā Saulo jaan', te nī ka'an rā xiin' te jaan' ndii:

—Ñani i Saulo, xto'o e' Jesús, ña nī tuvi nuu' un' ichi' mii' nī kixin un', nī ti'vi' yu'u, te natuvi tukuu nuu' un', te kutu' nimá un' xiin' Espíritu Santo —nī kachi rā.

¹⁸Xaka'án e', te nī koyo iin nuu' ña iin' ndee naa machin nduchi' nuu' rā, te nī natuvi tukuu a. Te nī ndondichi rā, te nī chichi rā kuenta Jesús. ¹⁹Ikan' te nī xixi rā, te nī nakoo tukuu ndiee' rā.

Ka'án ndoso' Saulo xa'a' Jesús

Te ki'in' kivi' nī ndoo rā xiin' ne ndikún ichi' Jesús xiin' rā, ne ndiee' ñuu Damasco jaan'. ²⁰Numi' te nī xa'a' ka'án ndoso' rā xa'a' Jesús vi'e mii' nakayá ne judío ñuu jaan' ka'án rā ña Jesús jaan' nduu' si'e Ndiosí. ²¹Te sakuu' ne nī xini so'o ña nī ka'an rā ndii, nī nandanī xava'a nia ka'án nia ndii:

—Te kaal' nduu' te nī sando'o' xii va ne ndiee' ñuu Jerusalén, ne ka'án ña ña jaan' nduu' xto'o nia. Te nī xaa tu rā yo'o', te tiin rā ne

ka'án sakan', te naka ña'a' ra, te sanakua'a ña'a' ra nda'a' sutu kuu' nuu' —ni kachi ña.

²²Ndisu Saulo jaan' ndii, so'o xandiee' ka ra i'in kivi' kua'an xiin' ña ka'án ndoso' ra jaan', te sasana' ra xini' te judío, te ndiee' ñuu Damasco jaan'. Te nia'á ña'a' ra xiin' ña jaan' ña Jesús nduu' Cristo, ña ni tianu' Ndiosí sakakú yoo'.

So'o ni xaa a kii' ni xinu Saulo nuu' te judío

²³Te ni xka'ndia kua'a' kivi', te ni ndatu'un' tuni te judío ña ka'ni' ra Saulo jaan'. ²⁴Ndisu ni xini' ra kuento xa'a' ña jaan'. Te nduvi' xiin' nii' ñuu ni xito te judío jaan' yi'e' ñuu Damasco jaan', te ka'ni' ña'a' ra. ²⁵Ndisu kii' ni kuñuu ndii, ni chinaá ña'a' te ndikún ichi' Jesús xiin' ra tixin iin íka', te ni sanuu' ña'a' ra xiin' yo'o' iin yavi ña iin' toko' nama ña ndasi i'nu ñuu jaan'.

Xika' Saulo ñuu Jerusalén

²⁶Te kii' ni xaa Saulo ñuu Jerusalén ndii, ni xika ra nduiin ra xiin' ne ndikún ichi' Jesús ndiee' íkan', ndisu ni yi'vi sakuu' ne jaan', sakan' ña ni kandixa' ña ña te ndikún ichi' Jesús xna'a nduu' tu te jaan'. ²⁷Ndisu Bernabé ndii, ni naka ña'a' ra, te ni xaa ra xiin' ra nuu' te ni tianu' Jesús. Te ni ka'an Bernabé jaan' xiin' te jaan' saa ni nia'a xiin' mii' xto'o e' Jesús nuu' Saulo jaan' ichi' mii' kua'an ra, te ni ka'an tu ra ña ni ka'an a xiin' te jaan'. Te ni ka'an tu ra saa ni ka'an ndoso' ini va Saulo jaan' xa'a' a ñuu Damasco.

²⁸Sakan' na ni ndoo Saulo xiin' te jaan' ñuu Jerusalén. Kua'an kuaxi ra xika' ra ñuu jaan' ka'án ndoso' ndituni ra xa'a' xto'o e' jaan'. ²⁹Te ni ndatu'un' ndiee' ra xiin' te judío, te ka'án tu'un griego, ndisu te jaan' ndii ni xika nduu ra ka'ni' ña'a' ra. ³⁰Te kii' ni xini' inga te ndikún ichi' Jesús ña jaan' ndii, ni naka ña'a' ra te kua'an ra ñuu Cesarea. Íkan' te ni ti'vi' ña'a' ra ñuu ra Tarso.

³¹Te ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' kani' nuu' ñu'u' Judea, xiin' Galilea, xiin' Samaria ndii, ndiee' maní' ña. Te tiin' ka'nu' ña xto'o e' i'in kivi' kua'an. Te so'o kuu' kua'a' ka ña, te taxi' tu Espíritu Santo ndiee' ña.

So'o ni xaa a kii' ni nda'a iin te nani' Eneas

³²Unta' kii' xika' ndi'e' Pedro kua'a' ñuu mii' ndiee' ne nduu' kuenta Jesús ndii, ni nakaa' ra ñuu Lida, te kua'an ndi'e' tu ra mii' ndiee' ne nduu' kuenta Jesús ñuu jaan'. ³³Te íkan' ni xini' ra iin te

kui'e xa'a' nani' Eneas, te xa kua'an unia kuiya kandu'u' te jaan' nuu' tun' xto xaa' kui'e jaan'. ³⁴ Te ni ka'an Pedro xiin' ra ndii:

—Eneas, Jesucristo na sanda'a yo'ó. Ndokoo un', te natuvi' un' tun' xto un' —ni kachi ra.

Te xaka'an e', te ni ndokoo te jaan'. ³⁵ Te sakuu' ne ndiee' nuu Lida xiin' ne ndiee' iin nu'u' mii' ndaa na nani' Sarón ndii, ni xini nia na ni nda'a te jaan', te ni nandu u nia kuenta xto'o e' Jesús.

So'o ni xaa a kii' ni natiaku iin na' nani' Dorcas

³⁶ Te nuu na nani' Jope ni ndu'u' iin na'a' na' ndikún ichi' Jesús xiin' e' na' nani' Tabita. Te xiin' tu'un griego nani' a' Dorcas. Te na' jaan' ndii, ni xaa a' kua'a' xava'a na va'a xa'a' ne yivi'. Te ni chindiee' tu a' ne nda'vi kuu'. ³⁷ Kivi' jaan' ndii, ni kuni kivi' Dorcas jaan'. Te so'o' ndi'i' ndii, ni xi'i' a'. Te kii' ndi'i' ni natia nia nu'u' nde'i' a' ndii, ni chikandu'u' nia a tixin vi'e ninu mii' sukun.

³⁸ Te yatın naá nuu Lida mii' naá nuu Jope jaan'. Xa'a' a na xini ne ndikún ichi' Jesús na ndu'u' Pedro nuu Lida jaan', sakan' na kuui' ni ti'vi' nia uvi' ta'an te yivi', te ku'un ka'an nda'vi ra xiin' Pedro jaan'. Sakan' te ni xaa ra mii' ndu'u' Pedro jaan', te ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Tákuie kua'a, saa un' na va'a te ku'un ki'i' un' xiin' ndu nuu mii' ndiee' ndu —ni kachi ra.

³⁹ Ikan' te ni ketá Pedro kua'an ra xiin' te jaan'. Te kii' ni xaa ra ikan' ndii, ni naka na'a' nia te kua'an nia tixin vi'e ninu mii' sukun jaan'. Te ni kuyatın sakuu' ne kuaan' nuu' ra xaku' naa xaku' nia. Te ni sania'á nia ki'in' nuu' toto, na ni xa'a Dorcas jaan' kii' ni tiaku a'.

⁴⁰ Sakan' te ni tava' Pedro sakuu' ne yivi' jaan' ki'e, te ni xikuiin xiti' ra, te ni ka'an ra xiin' Ndiosí. Ikan' te ni nakoto ndoso' ra nu'u' nde'i' a' jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Tabita, ndokoo un' —ni kachi ra.

Te ni nunia' a' nduchi' nuu' a', te kii' ni xini a' Pedro ndii, ni ndokoo a', te ni xikundu'u' a'. ⁴¹ Te ni tiin Pedro jaan' nda'a' a', te ni xikuiin ndichi' a'. Te ni kana ra ne kuaan' jaan' xiin' sakuu' inga ne nduu' tu kuenta Jesús. Te ni nia'a na'a' ra nuu' nia na xa ni natiaku a'. ⁴² Te ni xini sakuu' ne ndiee' nuu Jope kuento xa'a' na jaan'. Te kua'a' ne jaan' ni ini xini xto'o e' Jesús. ⁴³ Te ni ndoo Pedro ki'in' kivi' nuu Jope jaan' xiin' iin te ndasava'a iin' kiti', te nani' Simón.

So'o ni xaa a kii' ni xini Cornelio iin ángele

10 Ni ndu'u' iin te ni nani' Cornelio nuu Cesarea. Te jaan' ndii, te kuu' ka'nu' nuu' iin ti'vi' te xín', te ni kiee nu'u' Italia,

nduu' ra. ²Te jaan' ndii, ni xaa ra ña kuní Ndiosí, te ni xito ka'nu' ña'a' ra xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e ra. Te ni chindiee' kua'a' ra ne nda'vi kuu' ñuu jaan'. Te ka'an chito va tu ra xiin' Ndiosí. ³Iin kivi' yatin' kaa uní xakuaa' ndii, ni satuví a nuu' ra. Te ni xini kaxi' ra iin ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, ña kuaxi a mi' ndu'u' ra. Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Cornelio —ni kachi a.

⁴Te ni xito ndi'e' yi'vi va ra ángele jaan'. Te ni ka'an ra xiin' a ndii:

—¿Ndee ña kuní un', tákui'e? —ni kachi ra.

Te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Va'a kuni Ndiosí xiin' ña ka'an un' xiin' a, te sakan' tu ña chindiee' un' ne nda'vi kuu'. ⁵Vitin ndii, ti'vi un' te yivi' ñuu Jope, te ku'un naka ra iin te nani' Simón, te nani' tu ra Pedro. ⁶Te jaan' ndii, ndu'u' ra vi'e te nani' Simón, te ndasava'a iin kiti'. Te vi'e ra ndii, iin' a yatin yu'u' mini ka'nu' —ni kachi a.

⁷Te kii' kua'an ángele, ña ni ka'an xiin' ra jaan' ndii, ni kana ra uvi ta'an te xika' nuu' nuu' ra xiin' iin te xín', te xaa' ña kuní Ndiosí. Te ini ra xini ra uní saa' te jaan'. ⁸Te kii' ndi'i ni sanakuachi' ra sakuu' ña ni xka'ndia jaan' nuu' te jaan' ndii, ni ti'vi' ña'a' ra ñuu Jope jaan'.

Xini Pedro iin ña satuví Ndiosí nuu' ra

⁹Te kivi' ña uvi kii' ñu'u' te jaan' ichi' yatin ñuu Jope jaan' kua'an ra ndii, ni kaa Pedro xini' vi'e te ka'an ra xiin' Ndiosí. Yatin iin ke'in' nduu' a kii' sakan'. ¹⁰Te ni xi'i va Pedro soko, te ni kuní ra kuxi ra. Te kii' xava'a ne ndiee' ikan' ña kuxi ra ndii, ni xini ra iin ña ni satuví Ndiosí nuu' ra, ¹¹ña nunia' ndivi', te nuu' iin ña kaa' ndee naa kaa' iin toto chie va ndee nuu' ñu'u', te tiin kumi' saa' xiki' a. ¹²Te nuu' a jaan' ñu'u' sakuu' nuu' kiti', ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' sakuu' nuu' ti' kañuu' tixin, xiin' sakuu' nuu' saa, ti' ta'nu' ndivi'. ¹³Te ni ka'an iin tachi' yu'u' xiin' ra ndii:

—Pedro, ndondichi, te ka'ni' un' ti' ñaa', te kuxi un' ri' —ni kachi a.

¹⁴Te ni nakujin Pedro ndii:

—Kuasa' xachi' sakan' ran', tákui'e, sakan' ña ndee iin ichi' tia'an kuxi i ti' kini iin', ti' taxi' tu'un ndei' un' ña kuxi ndu —ni kachi ra.

¹⁵Te ni ka'an tukuu tachi' yu'u' jaan' ichi' ña uvi ndii:

—Ña xa ni ndasandoo Ndiosí ndii, ka'an yo'ó ña ña kini iin' nduu' a —ni kachi a.

¹⁶Te uní ta'an ichi' ni xini so'o ra tachi' yu'u' jaan', ikan' te ni kaa tukuu toto jaan' xiin' ti' jaan' ndee ndivi'. ¹⁷Kusaa' ndu'u' ka

Pedro ndi'ni xava'a ra xanini ra ndee ña kuni kachi ña ni xini ra jaan'. Te ni ndekuie te ni ti'vi' Cornelio jaan' yi'e vi'e Simón, kii' ndi'i ni ndatu'un' ra xa'a' vi'e ndee ni xa'an kuni ra mii' iin' a. ¹⁸Te ni kana ra ne ndiee' ikan'. Te ni ndatu'un' ña'a' ra naa' ikan' ndu'u' iin te nani' Simón, te ka'an tu ne yivi' Pedro xiin'. ¹⁹Te kii' xika' ka Pedro kuni kundani ra ndee xa'a' ka'an ña ni xini ra jaan' ndii, ni ka'an Espiritu Santo xiin' ra ndii:

—Pedro, nanduku' uni ta'an te yivi' yo'ó. ²⁰Ndondichi un', kua'an nuu kii'. Te ka'an yu'u' un' te ku'un un' xiin' te jaan', sakan' ña yu'u ni ti'vi' ña'a' —ni kachi a.

²¹Te ni nuu Pedro mii' ita' te jaan'. Te ni ka'an ra ndii:

—Yu'u nduu' te nanduku' ndo' jaan'. ¿Ndee xa'a' kuaxi ndo'? —ni kachi ra.

²²Te ni nakuiin te jaan' ndii:

—Chuun nuu' Cornelio, te kuu' ka'nu' nuu' iin ti'vi' te xiin', kuaxi ndu. Te jaan' ndii, xachuun' ndaku ra, te xito' ka'nu' va tu ra Ndiosí. Te sakuu' ne judío ka'an va'a xa'a' ra. Te iin ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, ni ka'an xiin' ra ña kana ra yo'ó, te ku'un un' vi'e ra, te kuni so'o ra ndee ña ka'an un' —ni kachi te jaan'.

²³Sakan' te ni saxka'ndia ña'a' Pedro vi'e, te ni ndoo ra ikan' ñuu jaan'. Te tuku kivi' ni keta ra kua'an ra xiin' te jaan', te kua'an tu sava ka te ndikún ichi' Jesús, te ndiee' ñuu Jope jaan', xiin' ra.

²⁴Te tuku kivi' ndii, ni xaa Pedro xiin' te jaan' ñuu Cesarea jaan'. Te Cornelio ndii, ni nakaya ra ne iin kuu' xiin' ra, xiin' ne xiní ta'an xava'a xiin' ra, te ndiatu' ra Pedro. ²⁵Te kii' kuan ndi'vi' Pedro vi'e Cornelio jaan' ndii, ni xa'an natiiin ña'a' ra. Te ni nakandu'u' ndiee' ra xa'a' te jaan', te ni ki'in ka'nu' ña'a' ra. ²⁶Ndisu ni ndoni'i ña'a' Pedro ka'an ra xiin' ra ndii:

—Ndondichi un'. Te yivi' kuiti' nduu' tu yu'u —ni kachi ra.

²⁷Te ndatu'un' ndatu'un' Pedro xiin' te jaan' kuan ko'ni ra vi'e. Te ni xini ra ndiee' kua'a' ne yivi', ne ni nakaya ikan'. ²⁸Te ni ka'an ra xiin' nja ndii:

—Xiní ndo'ó ña taxi' tu'un ndei' ndu'u', ne judío, ña nduiin ndu xiin' ne tuku', uun ku'un ndi'e' ndu vi'e ne jaan'. Ndisu ni nia'a Ndiosí yu'u ña va'a ka'an i ña ne kuasa' kuni nduu' ndo' nuu' a, uun ne kini' iin' nduu' ndo', ni kachi a xiin' i. ²⁹Ña jaan' na kuii' ni ka'an yu'u' i te kuaxi i kii' ni xini i kuento. Te vitin kuni ndatu'un' i ndo'ó, ¿ndee xa'a' ni kana ndo' yu'u'? —ni kachi ra.

³⁰Sakan' te ni nakuiin Cornelio ndii:

—Xa kua'an kumi' ta'an kivi' naa kuu' vitin kaa uni xakuaa', iin' yu'u vi'e i ka'an i xiin' Ndiosí. Te iin ni xikuiin tjo' iin ña kaa' ndee naa te yivi' nuu' i ni'nu' a toto yi'é va. ³¹Te ni ka'an a xiin' i ndii: “Cornelio, xa ni xini so'o Ndiosí ña ka'an un' xiin' a. Te naka'an'

tū a ña chindiee' un' ne nda'vi kuu'. ³²Sakan' na kuii' ti'vi' un' te yivi' ñuu Jope, te ku'un naka ra iin te nani' Simón, te ka'an tu ne yivi' Pedro xiin'. Te jaan' ndii, ndu'u' ra vi'e iin te nani' Simón, te ndasava'a iin' kiti', te ndu'u' yatın yu'u' minı ka'nu'", ni kachi a xiin' i. ³³Ña jaan' na kuii' yachi va ni ti'vi' i chuun xiin' te yivi' miı ndu'u' un'. Te va'a va ni xaa un' ña kuaxi un'. Te vitin ndii, ndiee' tu'va sakuu' ndu nuu' Ndiosı, te kunı so'o ndu sakuu' ña ni ka'an chuun' xto'o e' xiin' un' ka'an un' xiin' ndu —ni kachi ra xiin' Pedro.

Ka'an ndoso' Pedro nuu' ne ni nakaya vi'e Cornelio

³⁴Sakan' te ni xa'a' ka'an ndoso' Pedro ndii:

—Xa kundani i vitin ña Ndiosı ndii, nakaxin a ne yivi'. ³⁵Süu' jaan' ndii natiin' a ndee ka nuu' ne yivi', ne xito' ka'nu' ña'a', te xachuun' ndaku nıa. ³⁶Ndiosı ndii, ni ti'vi' a tu'un va'a nuu' ndu, ne Israel. Te tu'un va'a jaan' ka'an xa'a' ña na kundiee mani' e' xiin' Ndiosı xa'a' ña ni xaa Jesucristo, ña nduu' xto'o nuu' sakuu' ña yoo'. ³⁷Te xini ndo' sakuu' ña ni yoo kanii' nuu' ñu'u' Judea. Ni xa'a' a ndee ñu'u' Galilea kii' ndi'i ni ka'an ndoso' Juan xa'a' ña chichi' ne yivi' kuenta Ndiosı. ³⁸Te xini tu ndo' ña ni chindu'u' Ndiosı Espıritu Santo ini Jesús, ña ñuu Nazaret, te ni chindu'u' tu a ña ndiee' a. Te xini tu ndo' saa ni xika ña jaan' xaa' a ña va'a, te sanda'a a sakuu' ne ni ndo'o ni xaa ña ndıva'a, sakan' ña Ndiosı yoo xiin' a. ³⁹Te ndu'u' nduu' te ndiee' yu'u' xa'a' sakuu' ña ni xaa Jesús jaan' nuu' ñu'u' Judea xiin' ñuu Jerusalén. Ni ya'a, te ni xa'ni' ña'a' nıa nuu' iin krusın itun'. ⁴⁰Ndisu ni sanatiaku ña'a' Ndiosı kivi' ña unı, te ni taxi a ña tuvi a nuu' ndu. ⁴¹Te ni tuvi a nuu' sakuu' ne yivi', süu' jaan' ndii nuu' ndu'u, te xa ni nakaxin Ndiosı te ndiee yu'u' ndu xa'a' ña jaan' kuıti', ndu'u te ni xixi, te ni xi'i tu xiin' a kii' ni natiaku a. ⁴²Te ni ka'an chuun' a xiin' ndu ña ka'an ndoso' ndu xa'a' a, te ndiee yu'u' tu ndu xa'a' a nuu' ne yivi' ña suvi a nduu' ña ni sakuiso' chuun' Ndiosı, te kunduu a ña sana'má ne tiaku xiin' ne ni xi'i. ⁴³Te xa'a' Jesús tu ni ndiee yu'u' sakuu' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosı xta'an', ña yoo ka ini xini ña jaan' ndii, koo ka'nu' ini Ndiosı xa'a' kuachi nıa xiin' ña ndiee' a —ni kachi ra.

⁴⁴Kii' kusaa' iin' ka Pedro ka'an ra tu'un jaan' ndii, ni nuu Espıritu Santo, te ni tuxi' a sakuu' ne ndiee' xini so'o ña ka'an ra jaan'. ⁴⁵Te xa'a' a ña ni taxi Ndiosı te ni tuxi' tu Espıritu Santo ne tuku' jaan' ndii, ni nandanı va te judıo, te ini xini Jesús, te ni xaa xiin' Pedro jaan', ⁴⁶sakan' ña ni xini so'o ra ka'an ne jaan' tu'un ña xini nıa kii' xaka'nu' nıa Ndiosı. Sakan' te ni ka'an ka Pedro ndii:

⁴⁷—Küvi nakasi ndee iin e' ne kaa' ña kuchi nja kuenta Jesús, sakan' ña xa ni natiin tu ne kaa' Espiritu Santo saa nii' ni natiin yoo' a —ni kachi ra.

⁴⁸Te ni ka'an chuun' ra ña kuchi nja kuenta xto'o e' Jesús. Sakan' te ni ka'an nja xiin' ra ña ndoo ka ra xiin' nja ndia'vi' kivi'.

So'o ni xaa a kii' ni nandiko' Pedro ñuu Jerusalén

11 Te ni tianu' Jesús xiin' inga ne ini xini Jesús ndiee' kanii' nuu' ñu'u' Judea ndii, ni xini nja kuento ña ni natiin tu ne tuku' tu'un Ndiosí. ²Sakan' na kuu' kii' ni kaa Pedro ñuu Jerusalén ndii, ni kan' ta'an' kuento sava te ini xini Jesús xiin' ra, te ka'an ña kun' a koõ tuni iin' e' kii' nanduu' e' kuenta Ndiosí, ³ka'an ra ndii: —¿Ndichun na ni xa'an' un' vi'e te tuku', te ni xixi un' xiin' ra? —ni kachi ra.

⁴Sakan' te ni xa'a' sanakuachi' ndi'i Pedro saa ni xka'ndia sakuu' ña jaan', ka'an ra ndii:

⁵—Ñuu Jope ndu'u' yu'u ka'an i xiin' Ndiosí, te ni xini i iin ña ni satuví a nuu' i, ña ndee ndivi' kuaxi nuu' iin ña kaa' ndee naa toto chie, te tin kumi' saa' xiki' a, te ni xaa a ndee mii' ni ndu'u' i. ⁶Kii' ni xto'ni i tixin a ndii, ni xini i ñu'u' ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' ti' kui'e, xiin' ti' kañuu' tixin, xiin' saa, ti' ta'nu' ndivi'. ⁷Te ni xini so'o i ka'an iin tachi' yu'u' xiin' i ndii: “Pedro, ndondichi un', te ka'ni' un' ti' ñaa', te kuxi un' ri”, ni kachi a. ⁸Ndisu ni ka'an i ndii: “Kuasa' xachi' sakan' ran', takui'e, sakan' ña ndee iin ichi' tia'an kuxi i ti' kini iin', ti' tax'i tu'un ndei' un' kuxi ndu”, ni kachi i.

⁹Te ni ka'an tukuu tachi' yu'u' jaan' xiin' i ndee ndivi' ichi' ña uvi ndii: “Ña xa ni ndasandoo Ndiosí ndii, ka'an yo'ó ña ña kini iin' nduu' a”, ni kachi a. ¹⁰Te un' ta'an ichi' ni xaa a sakan', i kan' te ni kaa tukuu sakuu' a jaan' ndee ndivi'.

¹¹Sava ni sakan', te ni xaa un' ta'an te yivi' vi'e mii' ndu'u' i jaan'. Te jaan' ndii, ndee ñuu Cesarea ni kiee ra te kua'an naka ra yu'u. ¹²Te ni ka'an Espiritu Santo xiin' i ña natiaa i te ku'un i xiin' ra. Te ni xa'an tu iñu saa' te ini xini xto'o e' yo'o' xiin' i. Te ni ko'ni ndu vi'e te ni tianu' te jaan'. ¹³Te jaan' ndii, ni ndatu'un' ra nuu' ndu saa ni tuvi iin ángele nuu' ra vi'e ra, te ni ka'an a xiin' ra ndii: “Ti'vi' un' te yivi' ñuu Jope, te ku'un naka ra iin te nani' Simón, te ka'an tu ne yivi' Pedro xiin'. ¹⁴Te jaan' ka'an xiin' un' tu'un va'a, te kaku un' nuu' kuachi un', te kaku tu sakuu' ne iin kuu' xiin' un'”, ni kachi a xiin' ra. ¹⁵Te kii' ni xa'a' ka'an ndoso' i ndii, ni tuxi' tu Espiritu Santo ne jaan' naa ni xaa xiin' yoo' ña nuu'. ¹⁶Ikan' te ni naka'an' i ña ni ka'an xto'o e' kii' ni ka'an a ndii: “Juan ndii, xiin' tikui kuiti' ni sakuchi' ra ne yivi' kuenta Ndiosí. Ndisu ndo'ó ndii,

xiin' ña ndiee' Espíritu Santo kuchi ndo'", ni kachi a. ¹⁷ Va'a, naa' ni taxi Ndiosí te ni tuxi' tu Espíritu Santo ne jaan' saa nii' ni xaa a xiin' yoo' xa'a' a ña ini e' xini e' xto'o e' Jesucristo ndii, koo' nduu' xachi' yu'u te nakasi i ña xaa' Ndiosí —ni kachi Pedro.

¹⁸ Te kii' ni xini so'o te judío jaan' ña jaan' ndii, ni nuu nimá ra. Te ni xaka'nu' ra Ndiosí ka'an ra ndii:

—Naa' sakan' ndii, taxi' tu Ndiosí ña nama' ne tuku' nimá nja xa'a' kuachi ña xaa' nja, te kumi' nja kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' —ni kachi ra.

So'o ni xaa a kii' ni kandixa' ne ñuu Antioquía tu'un va'a xa'a' Jesús

¹⁹ Te kii' ndi'i' ni xa'ni' te yivi' Esteban jaan' ndii, ni xa'a' sando'o' ne yivi' ne ndikún ichi' Jesús, ne ndiee' Jerusalén. Xa'a' a jaan' na ni kiku sava nja kua'an nja ndee nuu' ñu'u' Fenicia, xiin' ñu'u' Chipre, xiin' ñuu Antioquía. Te ni ka'an nja tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ne judío xiin' nja kuiti'. ²⁰ Ndisu sava te ni kiee ñu'u' Chipre xiin' ñuu Cirene, kii' ni ko'ni ra ñuu Antioquía ndii, ni xa'a' ka'an tu ra tu'un va'a xa'a' xto'o e' Jesús nuu' ne ka'an tu'un griego. ²¹ Te ni taxi xto'o ndiee', te ni ka'an ndoso' jaan'. Te kua'a' va ne yivi' ni ini xini xto'o e' jaan', te ni xikundikun nja ichi' a.

²² Te ni xini ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ñuu Jerusalén, kuento xa'a' ña ni xka'ndia jaan', sakan' na ni ti'vi' nja Bernabé ñuu Antioquía jaan'. ²³ Te kii' ni xaa te jaan' ñuu jaan', te ni xini ra ña sañu'u' va Ndiosí ne jaan' ndii, ni nakuatia' nimá ra. Te ni xandieni ra sakuu' nja ña ini na ini nja xini nja xto'o e' xiin' kanii' nimá nja. ²⁴ Ni xaa ra ña jaan' sakan' ña te yivi' va'a nduu' ra, te chitu' vi' tu nimá ra xiin' Espíritu Santo, te ini va tu ra xini ra xto'o e'. Xa'a' a jaan' na kua'a' ka ne yivi' ni ini xini xto'o e' jaan'.

²⁵ Ndi'i' jaan' te ni keta Bernabé jaan' kua'an ra ñuu Tarso, te nanduku' ra Saulo. ²⁶ Te kii' ni xan kuní ña'a' ra ndii, ni naka ña'a' ra, te ni nandiko' ra ñuu Antioquía jaan'. Te ni ndiee' ra ikan' xiin' ne nduu' kuenta Jesús nii' iin kuiya, te ni sania'a' ra kua'a' xava'a ne yivi'. Te ñuu Antioquía jaan' nduu' mii' ni chindu'u' ne yivi' kivi' ne nduu' kuenta Jesús ichi' nuu' ña nani' nja Cristianos.

²⁷ Te kii' sakan' ndii, ni nakaa' ndia'vi' te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ñuu Jerusalén, te ni xaa ra ñuu Antioquía jaan'. ²⁸ Te ni ndondichi iin te jaan', te nani' Agabo, te ni saka'an ña'a' Espíritu Santo ña koo va soko kanii' nuu' ñu'u' jaan'. Te ni yoo xna'a' ña jaan' kii' ni nduu te nani' Claudio, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu'. ²⁹ Sakan' te i'in ne ndikún ichi' Jesús, ne ndiee' ñuu Antioquía jaan' ndii, ni ndoo nja kuento ña ti'vi' nja ña chindiee' nja ne nduu' kuenta Jesús, ne

ndiee' ñu'u' Judea, xiin' saa ni kundiee' nia. ³⁰Te sakan' xna'a ni xaa nia, ni ti'vi' nia Bernabé xiin' Saulo, te taxi ra ña jaan' nda'a' te xixa, te xito' ne nduu' kuenta Jesús ñu'u' Judea jaan'.

**So'o ni xaa a kii' ni xa'ni' rey Herodes Jacobo,
te ni chinaá tu ra Pedro vi'e kaa**

12 Kivi' jaan' ni ka'an chuun' rey Herodes, te ni tiin te yivi' ndia'vi' ne nduu' kuenta Jesús, te sando'o' u'vi' ña'a' ra. ²Sakan' te ni ka'an chuun' ra, te ni xi'i' Jacobo, ñani Juan, xiin' ichi' ni xaa te xín' ra. ³Te kii' ni xini Herodes jaan' ña va'a kuni ne judfo ña ni xaa ra sakan' ndii, ni ka'an chuun' tu ra, te ni tiin tu te xín' Pedro. Ni xaa ra ña jaan' sava ni kivi' ña nasukú ña xixi' ne yivi' xita' va'a ti'e, ña koo' yuchi' levadura saká xiin', kuenta viko' pascua. ⁴Te kii' ni tiin ña'a' ra ndii, ni sko'ni' ña'a' ra vi'e kaa, te ni xata ra kumi' ti'vi' te xín', te kumi' ta'an kuu' ra i'in tivi' jaan', te koto ra Pedro. Sakan' ña ni kuni Herodes jaan' xta'ni' ña'a' ra nuu' ne yivi' kii' xka'ndia viko' pascua jaan', te sana'má ña'a' ra. ⁵Sakan' na kui' Pedro ndii, vi'e kaa jaan' naá ra, ndisu ne nduu' kuenta Jesús ndii, ka'an te ka'an nia xiin' Ndiosí xa'a' ra.

So'o ni xaa a kii' ni sandoó ndiká iin ángele Pedro vi'e kaa

⁶Te ñuu kivi' ña xito' xta'ni' Herodes jaan' Pedro vi'e kaa, te sana'má ña'a' ra ndii, kixín te jaan' kandu'u' ra ma'in' uvi' ta'an te xín', te tiin ra xiin' uvi' ta'an karena. Te ita' tu te xín' xito' ra yi'e' vi'e kaa jaan'. ⁷Te iin ni tuví tío' iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, te ni yi'e' iin ñu'u' kanii' tixin vi'e kaa jaan'. Te ni tondia nda'a' ángele jaan' toko' Pedro, te ni sandoto' ña'a' a ka'an a xiin' ra ndii:

—Ndokoo kii' —ni kachi a.

Ikan' te ni ndaxin' karena ña tiin nda'a' ra jaan'. ⁸Te ni ka'an ka ángele xiin' ra ndii:

—Satiín kutu' un' iin' ki'i' toko' un', te naki'i' tu un' ndixan' un' —ni kachi a.

Te sakan' ni xaa ra. Te ni ka'an ka a xiin' ra ndii:

—Nakui'nu un' toto tití un', te kundikun un' yu'u' —ni kachi a.

⁹Te ni xikundikun ña'a' Pedro, ndisu xini' ra naa' ña ndixa nduu' ña xaa' ángele jaan', süu' jaan' ndii tuu ra ña iin ña satuví a nuu' ra kuiti' nduu' a. ¹⁰Te kii' ni xka'ndia ra te xín' nuu', xiin' te uvi' ndii, ni xaa ra yi'e' kaa mi' xka'ndia ya'ya. Te yi'e' jaan' ndii, ni nunia' mij' a. Te kii' ni keta Pedro xiin' ángele jaan' kua'an ra ndee ni xaa ra inga ya'ya ndii, xaka'an e' te ni nakoo iin ndaa' ña'a' ángele jaan'.

¹¹ Sakan' te ni naku'un ini Pedro, te ni ka'an ra xiin' nimá ra ndii: "Vitin ndii, kundani xna'a i na xto'o e' Ndiosí ni tiv'i ángele, na xika' nuu' nuu' a, te ni sakakú a yu'u nda'a' Herodes, xiin' nuu' sakuu' na nia'a na kuní ne judío, ne ta'an' i, saa nia xiin' i", ni kachi ra.

¹² Te kii' ni nakuni ra na jaan' ndii, ni keta ra kua'an ra vie María, na' nduu' si'i' Juan, te ka'an tu ne yivi' Marcos xiin', mii' ni nakaya kua'a' va ne yivi' ka'an nia xiin' Ndiosí. ¹³ Kii' ni ka'an ra, te ni sakaxan' ra yi'e' nuu' ki'e' ndii, ni keta iin na' xika' nuu' na' nani' Rode te kuni a' yoo sakaxan' yi'e' jaan'. ¹⁴ Te kii' ni nakuni a' na tachi' Pedro nduu' a ndii, va'a va ni kuni a' ndee ni nunia' a' yi'e'. Süu' jaan' ndii ni ndava a' kua'an a' ka'an a' na yi'e' jaan' iin' Pedro. ¹⁵ Te ni ka'an nia xiin' a' ndii:

—Na' küu' kaxi' nduu' un' —ni kachi nia.

Ndisu na' jaan' ndii, ndiee' ka ka'an a' na suvi xna'a ra. Sakan' te ni ka'an nia xiin' a' ndii:

—Ángele ra nduu' a —ni kachi nia.

¹⁶ Ndisu Pedro ndii, sakaxan' te sakaxan' ra yi'e' jaan'. Te kii' ni nunia' nia yi'e' jaan', te ni xini na'a' nia ndii, ni nandaní xava'a nia. ¹⁷ Ndisu ni kataní nda'a' ra te nia'á ra na koo taxin' yu'u' nia. Te ni ndatu'un' ra nuu' nia saa ni xta'ni' na'a' xto'o e' vie kaa. Te ni ka'an tu ra xiin' nia ndii:

—Ka'an ndo' xiin' Jacobo xiin' inga ne nduu' kuenta Jesús xiin' e' xa'a' na yo'o' —ni kachi ra.

Sakan' te ni keta ra kua'an ra tukú xaan'.

¹⁸ Kii' ni kitu' tukú kivi' ndii, ni kuaa' ndi'ni va te xiin', te xito' vie kaa jaan', sakan' na xini ra mii' kua'an Pedro. ¹⁹ Sakan' na kuii' ni tiv'i Herodes te xiin' te nanduku' ndoo va ra Pedro. Te xa'a' a na koo' te jaan' ni na'in ra ndii, ni sana'má ra te xiin', te ni xito Pedro jaan', ikan' te ni ka'an ra na ka'ni' te xiin' ra te xiin' jaan'. Ndi'i jaan', te ni keta Herodes jaan' nu'u' Judea, te ni naka'a' ra nuu' Cesarea, te ni ndoo ra ikan'.

So'o ni xaa a kii' ni xi'i Herodes

²⁰ Te Herodes jaan' ndii, ni xi'e va ra xini ra ne ndiee' nuu Tiro xiin' ne ndiee' nuu Sidón. Sakan' na kuii' ni nakata ne jaan' kuento nia na ku'un ndatu'un' mani' nia xiin' Herodes. Te kii' ni xaa nia ikan' ndii, ni ndiaka nia iin te vikui'ni xa'a' nia te nani' Blasto. Te jaan' ndii, iin te ndiso' chuun' vie va vie Herodes jaan' ni nduu ra. Sakan' na te jaan' ni chindiee' na'a', te ni xikan nia na mani' nuu' Herodes jaan'. Sakan' na nuu' nu'u' te jaan' sata' sakuu' ne jaan' na tiaku nia.

²¹ Te kiví' ña nī chituní Herodes jaan' ndii, nī nakui'nu rā toto ña ni'nu' rā xa'ndia chuun' rā, te nī xikundu'u' rā mii' xa'nú rā kuachi. Te nī xa'a' ka'án ndoso' rā nuu' ne jaan'. ²² Ikan' te nī ka'an ti'e' ne jaan' ndii:

—Tachi' yu'u' iin ndiosí nduu' ña ka'án kaa', süu' tachi' yu'u' te yivi' nduu' a —nī kachi nīa.

²³ Xa sakan' nī, te nī kanī iin ángele, ña xika' nuu' nuu' xto'o e' Ndiosí, Herodes jaan', te nī xa'a' xaxi' ña'a' tixuxi' ndee nī xi'i rā, sakan' ña nī xaka'nu' rā Ndiosí.

²⁴ Te tu'un va'a xa'a' xto'o e' ndii, so'o kiku' ka a, te kua'a' ka tu ne yivi' natiin' a.

²⁵ Te Bernabé xiin' Saulo ndii, nī kīee rā ñuu Jerusalén kii' ndi'i nī saxinú rā chuun nuu' rā, te nī nandiko' rā ñuu Antioquía, te nī xaka tu rā Juan, te ka'án tu ne yivi' Marcos xiin'.

So'o nī xaa a kii' nī kaa Ndiosí Bernabé xiin' Saulo te ka'an ndoso' rā xa'a' Jesús

13 Te tein ne nduu' kuenta Jesús ñuu Antioquía ndii, nī yoo te ka'án tiakú tu'un Ndiosí, te nī yoo tu te sanakuachi' a. Te jaan' ndii, iin rā nduu' Bernabé, te inga rā nani' Simón, te ka'án tu ne yivi' te tuun' xiin' rā, te inga ka rā nani' Lucio, te ñuu Cirene, te inga ka rā nani' Manaén, te nī xa'nu inga' xiin' Herodes, te inga ka rā nduu' Saulo. ² Unta' kii' nī yoo nditia ne jaan', te xaka'nu' tu nīa xto'o e' Ndiosí ndii, nī ka'an Espíritu Santo xiin' nīa ndii:

—Sasiin' ndo' Bernabé xiin' Saulo xa'a' chuun ña nī kaa ña'a' i saa rā —nī kachi a.

³ Te kii' ndi'i nī yoo nditia ne jaan', te nī ka'an tu nīa xiin' Ndiosí ndii, nī tondia nda'a' nīa uvi' saa' te jaan' ka'án nīa xiin' Ndiosí xa'a' rā. Ndi'i jaan', te nī ndei' ña'a' nīa.

Xika' Pablo xiin' Bernabé ñu'u' Chipre

⁴ Sakan' na kuii' nī tianu' ña'a' Espíritu Santo, te nī nakaa' rā ñuu Seleucia, te ikan' nī ko'ni rā tundoo', te kua'an rā ndee nuu' ñu'u' ña naá i'nu ña nani' Chipre. ⁵ Te kii' nī xaa rā ñuu Salamina, ña kandu'u' mii' xaá tundoo' jaan' ndii, nī ka'an ndoso' rā tu'un Ndiosí tixin ki'in' vi'e mii' nakayá ne judío. Te nī xika tu Juan chindiee' ña'a' rā.

⁶ Te kii' ndi'i nī xinu'ni rā kanii' nuu' ñu'u' Chipre, ña naá i'nu jaan' ndii, nī xaa rā ndee ñuu Pafos. Te ikan' nī xini ta'an' rā xiin' iin te tu'va, te nani' Barjesús. Te jaan' ndii, iin te judío, te ka'án tiakú tun vixi, nduu' rā. ⁷ Te ndu'u' rā vi'e iin te xa'ndia chuun',

te nani' Sergio Paulo. Sergio jaan' ndii, iin te kuu' kaxi' va nduu' ra, te ni kunj va ra kunj so'o ra tu'un Ndiosí, sakan' na ni kana ra Bernabé xiin' Saulo. ⁸(Te Elimas nani' tu te tu'va jaan' tu'un griego.) Te ni xika ra nakasi ra Bernabé xiin' Saulo, sakan' na ni kunj ra na kunj te xa'ndia chuun' jaan' kunj ra Jesús. ⁹Te Saulo, te nani' tu Pablo ndii, chitu' nimá ra xiin' Espíritu Santo. Te ni xito ndi'e' ra te tu'va jaan'. ¹⁰Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Yo'ó ndii, te xini xa'an' va nduu' un', te chitu' vi' nimá un' nu'u' na nia'a, te si'e na ndiva'a nduu' un'. Te ndasi' ta'an' tu un' xiin' sakuu' na ndixa. ¿Ndichun na xikuiin un' na xayakua' un' ichi' ndaku xto'o e' Ndiosí? ¹¹Te vitin ndii, kanj xto'o e' Ndiosí yo'ó, te nanduun un' te kui'e nuu', te ni ndee nu'u' kivi' kunj ka un' ndia'vi' kivi' —ni kachj Pablo.

Te xaka'an e', te ni kuu' iin yavi' nuu' ra, te tüvi' ka a. Te ni xa'a' nanduku' nianí ra ne tin nda'a' ra. ¹²Sakan' na kuii', kij' ni xinj te xa'ndia chuun' jaan' na ni yoo jaan' ndii, ni inj ra xinj ra xto'o e', te nandanj va ra xa'a' na ni sania'a' Pablo jaan'.

Xika' Pablo xiin' Bernabé nuu' Antioquía, na naá nuu' nu'u' Pisidia

¹³Te Pablo xiin' inga te kua'an xiin' ra ndii, ni ko'ni ra tundo'o' nuu' Pafos jaan', te kua'an ra ndee nuu' Perge, na naá nuu' nu'u' Panfilia. Ndisu kij' ni xaa ra nuu' Perge jaan' ndii, ni nakoo na'a' Juan, te ni nandiko' ra nuu' Jerusalén. ¹⁴Te nuu' Perge jaan' ni kiee ra, te ni xaa ra nuu' Antioquía, na naá nuu' nu'u' Pisidia. Te kivi' sábado, na xinandiee' ne judío ndii, ni ko'ni ra xiin' na vi'e mii' nakayá na, te ni xikundiee' ra ikan'. ¹⁵Te kij' ndi'ij ni ka'vi' iin te yivi' tu'un ndei' Ndiosí xiin' na ni ke'ij te ni ka'an tiakú tu'un a ndii, ni ti'vi' te kuu' nuu' xa'a' vi'e jaan' iin te yivi', te ni ka'an ra xiin' Pablo xiin' Bernabé ndii:

—Nani' i, naa' yoo iin tu'un va'a te sandieni ndo' sakuu' e' ndii, saa ndo' na va'a te ka'an ndo' a —ni kachj ra.

Ka'an ndoso' Pablo xa'a' Jesús nuu' ne judío

¹⁶Sakan' te ni ndondichj Pablo, te ni katani nda'a' ra te koo taxin' yu'u' na. Te ni ka'an ra ndii:

—Ne vi'e Israel, ne ta'an' i, xiin' ndo'ó, ne tuku', ne xaka'nu' tu Ndiosí ndii, kunj so'o ndo'. ¹⁷Ndiosí yoo', ne vi'e Israel, ni nakaxin ne ichi' yata' e', te ni xakua'a' xava'a' na'a' a kij' ni nduu' na ne ndiva'a' nuu' nu'u' Egipto. Te xiin' na ndiee' a ni tava' na'a' a nuu' nu'u' Egipto jaan'. ¹⁸Te nii' uvi' xiko' kuiya ni kundieni a xa'a' na ni

xaa ne jaan' mii' ichi kaa'. ¹⁹Te kij' ni xka'ndia ña jaan' ndii, ni chindiee' Ndiosí ne ichi' yata' e' jaan', te ni sandoñu'u' nja uxá ta'an nuu' ne yivi', ne ni ndiee nuu' ñu'u' Canaán, te ni taxí a ñu'u' jaan' kunduu ña'a ne ichi' yata' e' jaan'. ²⁰Te sakuu' ña jaan' ni xka'ndia yatin' kumi' ciento uvi xiko uxi kuiya.

'Ni ya'a ña jaan', te ni sakuiso' chuun' Ndiosí te kuu' nuu', te ki'in ichi' ra nuu' nja. Sakan' ni kika nja ndee kivi' ni nduu Samuel, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí. ²¹Ndi'i jaan', te ni xikan nja iin rey te ka'ndia chuun' nuu' nja. Te ni nakaxin Ndiosí Saúl, si'e Cís, te nduu' siani' xika' Benjamín. Te ni xa'ndia chuun' ra uvi xiko kuiya. ²²Te kij' ndi'i ni xta'ni' ña'a' Ndiosí ndii, ni sakuiso' chuun' a David, te kunduu ra rey, te ka'ndia chuun' nuu' nja. Te jaan' nduu' te xa ni ka'an a xa'a' ndii: “Xa ni xini i ña David, si'e Isaí ndii, iin te xtani va nimá i nduu' ra, te jaan' saxinú sakuu' ña kuní yu'u’”, ni kachi a.

²³'Ni taxí Ndiosí kuento a ña tein siani' xika' David jaan' keta iin ña sakakú yoo', ne vi'e Israel, nuu' kuachi e'. Ña jaan' nduu' Jesús. ²⁴Te ña kuní ka kixin ña jaan' ndii, ni ka'an ndoso' Juan nuu' sakuu' ne vi'e e' Israel xa'a' ña kuní a nama nja nimá nja xa'a' kuachi ña xaa' nja, te nakaka nja ichi' Ndiosí, te kuchi nja kuenta a. ²⁵Te kij' xa kuyatin' saxinú Juan jaan' chuun nuu' ra ndii, ni ka'an ra ndii: “Süu' yu'u nduu' ña sakakú yoo' jaan'. Süu' jaan' ndii xata' i kuaxi ña jaan'. Te yu'u ndii, ni ndee vä'a i kunduu te ndaxin' ndixan' ki'i' a”, ni kachi ra.

²⁶Ñani ta'an i, ne nduu' siani' xika' Abraham, xiin' sakuu' ndo'ó, ne tuku', ne xaka'nu' Ndiosí ndii, tu'un va'a ña ka'an xa'a' ña sakakú Ndiosí yo'o' ndii, nuu' yoo' ni ti'vi' ña'a' a. ²⁷Kuachi ndii, ne ndiee' ñuu' Jerusalén xiin' te xa'ndia chuun' nuu' nja ndii, ni nakuni nja Jesús, ni ndee ni kundani tu nja ndee ña ka'an ña ni ka'an te ni ka'an tiakú xa'a' a, ña xi ka'vi' te yivi' nuu' nja sakuu' kivi' sábado, ña xinandiee' nja. Sakan' na kuui' ni saxinú nja ña ni ka'an tiakú te jaan' xa'a' a kij' ni ndoo nja kuento ña xata'an kuví a. ²⁸Te'e' ndee koo' ndee iin xa'a' ña xata'an kuví a ndii, ni ka'an nja xiin' Pilato, te ni ka'an chuun' ra te ka'ni' ña'a' te xín' ra. ²⁹Te kij' ni saxinú nja sakuu' ña yoso' xa'a' ña jaan' ndii, ni sanuu' ra ñu'u' nde'i a nuu' krusín itun', te ni chinaá ña'a' ra yavi ndii. ³⁰Ndisu Ndiosí ndii, ni sanatiaku ña'a' a. ³¹Te ña jaan' ndii, ki'in' kivi' ni tuví a nuu' ne ni kiee ndee nuu' ñu'u' Galilea, te ni kaa nja ñuu' Jerusalén xiin' a. Te ne jaan' nduu' tu ne ndiee' yu'u' xa'a' a vitin nuu' ne yivi'.

³²'Te ndu'u ndii, ka'an ndoso' ndu nuu' ndo' xa'a' tu'un va'a ña ka'an xa'a' ña ni taxí Ndiosí kuento a nuu' ne xii' yata' e', ³³te xa ni saxinú xachi' a ña jaan' nuu' yoo', ne nduu' siani' xika' ne jaan' kij' ni sanatiaku a Jesús. Naa yoso' a nuu' tutu Salmos ña uvi mií' ka'an a ndii: “Si'e i nduu' yo'ó, kivi' vitin satuví i ña nduu' i yuva un’”,

kachi a. ³⁴Te ni sanatiaku ña'a' a, te kōo' kivi' tivivi' ñu'u' nde'i ña jaan' naa ni ka'an ka Ndiosí ndii: "Sañu'u' xña'a i ndo'ó xiin' ña ni taxí i kuento i xa'a' nuu' David", kachi a. ³⁵Te sakan' tu yoso' a inga Salmo mii' ka'an a ndii: "Taxí yo'ó tivivi' ñu'u' nde'i te nduu' kuenta un'." Sakan' kachi a.

³⁶Va'a, David jaan', kii' ndi'i ni xika nuu ra nuu' ne ta'an' ra saa kuní Ndiosí ndii, ni xi'i ra, te ni chinaá ña'a' te yivi' mii' ñu'u' ne ichi' yata' ra. Te ni tivivi' ñu'u' nde'i ra jaan'. ³⁷Ndisu ña ni sanatiaku Ndiosí jaan' ndii, ni tivivi' ñu'u' nde'i a.

³⁸Ndo'ó, ne ta'an' i, xa'a' a jaan' na kuní a kundani ndo' ña ka'an ndoso' ndu ña nda'a' Jesús jaan' kuiti' kuaxi ña kuvi koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachi e', ³⁹sakan' ña xiin' tu'un nde'i Ndiosí, ña ni ke'i Moisés ndii, ni kuvi kundaku nimá e' nuu' a ndee sie. Sakan' na kuu' nda'a' Jesús jaan' kuiti' kuaxi ña nduu' ndaku nimá sakuu' yoo', ne ini xini ña'a', nuu' Ndiosí. ⁴⁰Sakan' na kuu' koto xiin' mii' ndo', koto ka kundo'o ndo' ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii:

⁴¹Koto va ndo'ó, ne kundi'i' xiin' i,
te nandaní ndo', te ndoñu'u' ndo'.

Sakan' ña kivi' ña xika' ka ndo' ndii,
saa i iin chuun ka'nu',

ña ndeva'a ni ka'an ne yivi' a xiin' ndo' ndii, kändixa' ndo' a.

Sakan' yoso' a —ni kachi Pablo.

⁴²Te kii' ni keta Pablo xiin' Bernabé vi'e mii' nakayá ne judío jaan' ndii, ni ka'an nda'vi ña xiin' ra ña ka'an ka ra xiin' ña xa'a' ña jaan' tuku kivi' sábado, ña xinandiee' ña. ⁴³Te kii' ndi'i ni ndutiá ña ndii, kua'a' ne judío xiin' ne tuku', ne ndikún ndituni ña kandixa' ne judío, ni xikundikun ña'a', te ka'an ra xiin' ña ña kuíta ni'i va ña nuu' ña ndani mii' ña'a' Ndiosí.

⁴⁴Te tuku kivi' sábado, ña xinandiee' ña ndii, yatin' sakuu' ne ñuu jaan' ni nakaya te kuní so'o ña tu'un va'a xa'a' xto'o e'. ⁴⁵Ndisu kii' ni xini te judío, te kuu' nuu', ña ni nakaya kua'a' xava'a ne yivi' jaan' ndii, ni xakuiñu xava'a ra, te ni xa'a' ka'an kini ra xa'a' ña ka'an ndoso' Pablo jaan', te kani'a tu ra xiin' ra. ⁴⁶Ndisu Pablo xiin' Bernabé ndii, xiin' ña ndieni ni ka'an ra ndii:

—Ni kuní a ña xi'na ka nuu' ndo'ó, ne ta'an' ndu, ka'an ndoso' ndu tu'un Ndiosí. Te ndii, xa'a' a ña küni natin ndo' a, te nia'á ndo' ña xata'an natin ndo' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i, sakan' na kuu' vitin ndii, ku'un ndu nuu' ne tuku', ⁴⁷sakan' ña xa sakan' ni ka'an chuun' xto'o e' Ndiosí xiin' ndu naa yoso' a nuu' tutu a mii' ka'an a ndii:

Ni sakuiso' chuun' i yo'ó,
te kunduu un' ndee naa ñu'u nuu' ne tuku',

te ku'un un' ndee mii' xan ndi'i iin yivi',
te sania'á un' nia xa'a' ña sakakú ña'a' i.

Ni kachi a.

⁴⁸Kii' ni xini so'o ne tuku' ña jaan' ndii, va'a va ni kuni nia, te ni tiin ka'nu' nia tu'un xto'o e'. Te sakuu' ne xa ni nakaxin Ndiosí te natiin nia kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' ndii, ni ini nia xini nia Jesús. ⁴⁹Te ni kiku' tu'un xto'o e' kanii' nuu' ñu'u' jaan'. ⁵⁰Ndisu te judío jaan' ndii, ni chu'u' ra sava ña'a', ne ka'nu' va, ne ita' ni'i' va nuu' ña kandixa' nia, xiin' ki'in' te kuu' nuu' ñuu jaan'. Te ni xa'a' sando'o' ra Pablo xiin' Bernabé, sakan' na ni taxi' ña'a' ra nuu' ñu'u' jaan'. ⁵¹Sakan' te ni sakoyó te jaan' yaka' xa'a' ra te nia'á ra ña xi'é Ndiosí xini a ne jaan'. Te ni kiee ra kua'an ra ñuu Iconio. ⁵²Ndisu ne ndikún ichi' Jesús, ne ndiee' ñuu Antioquía jaan' ndii, chitu' vi' nimá nia xiin' ña va'a kuni nia, te chitu' vi' tu nimá nia xiin' Espíritu Santo.

So'o ni xaa a kii' ni ka'an ndoso' Pablo xiin' Bernabé tu'un va'a ñuu Iconio

14 Te kii' ndiee' ra ñuu Iconio jaan' ndii, ni ko'ni inga' ra vi'e mii' nakayá ne judío naa xixaá ra, te ni ka'an ndoso' va'a xava'a ra tu'un va'a nuu' nia, sakan' na kua'a' xava'a ne judío xiin' ne tuku' ni ini xini Jesús. ²Ndisu ne judío, ne ni ini xini Jesús ndii, ni chu'u' nia sava ne tuku', te ni ka'an kini ne jaan' xa'a' Pablo xiin' xa'a' Bernabé. ³Ndee saa ka ni ndii, kua'a' ya'a kivi' ni ndoo Pablo xiin' Bernabé ikan' ka'an ndoso' ndieni ra tu'un va'a xa'a' xto'o e'. Te ña jaan' ni chindiee' ña'a' a, te ni xaa ra chuun ka'nu' xiin' ña nandaní va ne yivi'. Te xiin' ña jaan' nia'á a ña ña ndixa nduu' tu'un ña ka'an ndoso' ra xa'a' ña ndani mii' Ndiosí yoo'. ⁴Te ni nata'vi' ne ndiee' ñuu jaan'. Sava nia ni nduiin xiin' ne judío, te sava tuku nia ni nduiin xiin' te ni tianu' Jesús jaan'. ⁵Xa'a' a jaan' na ni nakata sava ne tuku' xiin' ne judío kuento nia, te ni chindiee' tu ña'a' te xa'ndia chuun' ñuu nia, te mii' kuu nia xiin' ra, te kuun yuu' tu ña'a' nia. ⁶Te kii' ni xini te tianu' Jesús jaan' kuento xa'a' ña jaan' ndii, ni xinu' ra kua'an ra ñuu Listra xiin' ñuu Derbe, ña ñu'u' nuu' ñu'u' Licaonia. Te ni xa'an tu ra sakuu' ñuu ña ñu'u' yatín ikan' ⁷ka'an tu ra tu'un va'a ñuu jaan'.

Kuun' yuu' ne yivi' Pablo ñuu Listra

⁸Te ni yoo' iin te kui'e xa'a' ñuu Listra jaan'. Ndee iin kivi' ni kuví kaka ra, sakan' ña xa te kui'e xa'a' nduu' ra ndee ni tuví ra. ⁹Te jaan' ndii, ni ndu'u' ra xini so'o ra ña ka'an ndoso' Pablo. Te

nī xto'nī kaxi' Pablo nuu' rā, tē nī xīnī rā ña inī tē jaan' ña kuvi sanda'a ña'a' Ndiosí. ¹⁰Tē nī ka'an ti'e' Pablo xiin' rā ndii:

—Kuiin ndīchi ndaku un' xiin' xa'a' un' —nī kachi rā.

Tē iin nī kandeta tīo' tē jaan', tē nī xa'a' xika' rā. ¹¹Tē kii' nī xini ne kua'a' jaan' ña nī xaa Pablo ndii, nī xa'a' kuaa' nīa ka'an nīa xiin' tu'un mīi' nīa Licaonia ka'an nīa ndii:

—Ndiosí ndii, tē yivi' nī nanduū a, tē nī nuū a nuu' e' —kachi nīa.

¹²Bernabé ndii, ndiosí Júpiter nī kachi nīa xiin' rā, tē Pablo ndii, ndiosí Mercurio nī kachi nīa xiin' rā, koto kā suvi rā nduu' tē ka'an ka. ¹³Tē sutu, tē xachuun' tixin vi'e mii' xaka'nu' ne yivi' ndiosí Júpiter jaan' ndii, nī kixin ndiaka rā toro xiin' ita toso yi'e' ñuu jaan'. Sakan' ña vi'e mii' xaka'nu' ne yivi' ndiosí Júpiter jaan' ndii, ndee nuu' ñuu iin' a. Tē tē jaan' xiin' sakuu' ne kua'a' jaan' ndii, nī kunī nīa nasoko' nīa ña jaan' nuu' Pablo xiin' nuu' Bernabé.

¹⁴Ndisu kii' nī xīnī Pablo xiin' Bernabé ña jaan' ndii, nī xtanī xachi' rā ña jaan', sakan' na nī ndata' rā toto ña tití rā, tē taxta'an' rā nī ko'nī rā tein ne yivi' kua'a' jaan' ka'an ti'e' rā ndii:

¹⁵—Kunī so'o ndo' ña ka'an i, ¿ndichun na xaa' ndo' ña kaa'? Tē yivi' ndee naa ndo'ó kuiti' nduu' tu' ndu'u. Tē ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ndo' ña nakoo ndo' ña xini xa'an' kaa', tē nandiko' ndo' nuu' Ndiosí tiaku, ña nī xa'a' ndivi', xiin' ñu'u' iin yivi', xiin' mīnī ka'nu', xiin' sakuu' ña yoo nuu' sakuu' ña jaan'. ¹⁶Nuu' nī kixin ndii, nī taxi a ña kaka sakuu' nuu' ne yivi' saa kā kunī mīi' nīa. ¹⁷Tee' ndee sakan' nī xaa nīa ndii, nī xikuin a ña xaa' a ña va'a nuu' nīa, tē nīa'á ña'a' a ña yoo a. Sakuun' a savi' tē taxi' a kua'a' ña savi' nda'a' nīa, xiin' ña xaxi' nīa, xiin' ña va'a kuni nimá nīa —nī kachi rā.

¹⁸Tee' ndee sakuu' ña jaan' nī ka'an rā xiin' nīa ndii, nī ndo'o va rā, tē nī sain kuiín rā ne kua'a' jaan' ña nasoko' nīa kiti' jaan' nuu' rā.

¹⁹Ndisu nī ya'a, tē nī ndekuie ndia'vi' tē judío, tē nī kiee ñuu Antioquía xiin' ñuu Iconio. Tē jaan' ndii, nī nama rā nimá ne jaan', tē nī kuun yuu' nīa Pablo. Tē xa'a' a ña nī tuu nīa ña xa nī xi'i rā ndii, nī kañuu ña'a' nīa xta'ni' nīa ndee nuu' ñuu. ²⁰Ndisu kii' nī xaa ne ndikún ichi' Jesús, tē nī xinuudu ña'a' nīa ndii, nī ndokoo rā, tē nī ndi'vi' tukuu rā ñuu jaan'. Tē tuku kivi' nī keta rā kua'an rā xiin' Bernabé ñuu Derbe.

²¹Tē nī ka'an ndoso' rā tu'un va'a nuu' ne ndiee' ñuu jaan', tē nī nakoo kua'a' ne ndikún ichi' Jesús nī xaa rā. Kii' ndi'i ña jaan', tē nī nandiko' rā ñuu Listra, xiin' ñuu Iconio, xiin' ñuu Antioquía ²²xandieni rā ne ndikún ichi' Jesús, tē ndiaa yu'u' ña'a' rā ña kuní a kuīta nī'i nīa nuu' ña inī nīa xini nīa a. Tē nī ka'an rā xiin' nīa ña kuní a kundo'o va e' tē xka'ndia e' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí. ²³Tē

ĩ'in ñuu jaan' ndii, nĩ sakuiso' chuun' ra te xixa te ka'ndia chuun' nuu' ne nduu' kuenta Jesús. Te kii' ndi'i nĩ ka'an ra xiin' Ndiosí, te nĩ yoo nditia tu ra ndii, nĩ sanakua'a ra te jaan' nda'a' xto'o e' Jesús, ña xa inĩ ra xini ra.

Nandiko' Pablo xiin' Bernabé ñuu Antioquía, ña naá nuu' ñu'u' Siria

²⁴Xka'ndia so'o ra ñu'u' Pisidia, te nĩ xaa ra ñu'u' Panfilia. ²⁵Te kii' ndi'i nĩ ka'an ndoso' ra tu'un va'a ñuu Perge ndii, nĩ nakaa' ra ñuu Atalia. ²⁶Te ikan' nĩ kicee ra, te nĩ ko'ni ra tundoo' te kua'an ra ñuu Antioquía mii' nĩ sanakua'a ña'a' ne nakayá xa'a' Jesús nuu' ña ndani mii' ña'a' Ndiosí, te taxi a ña ndiee' ra xa'a' chuun ña nĩ xaa ra. ²⁷Te kii' nĩ xaa ra ñuu jaan', te nĩ nakaya ra ne nduu' kuenta Jesús ndii, nĩ ndatu'un' ndi'i ra nuu' nia sakuu' ña nĩ xaa Ndiosí xiin' ra, xiin' saa nĩ taxi a ña inĩ tu ne tuku' kuni nia Jesús. ²⁸Te nĩ ndoo ra ikan' kua'a' kivi' xiin' ne ndikún ichi' Jesús xiin' ra.

Ndatu'un' tuni ka'nu' te nĩ tianu' Jesús xiin' te xixa ñuu Jerusalén

15 Te kivi' jaan' ndii, nĩ xaa ndia'vi' te nĩ kicee ñu'u' Judea ñuu Antioquía, te nĩ xa'a' sania'á ra ne nakayá xa'a' Jesús, ka'an ra ndii:

—Naa' kuä'a tuni iin' ndo' naa ka'an tu'un ndei' Ndiosí, ña nĩ natijn Moisés ndii, kivi' kaku ndo' nuu' kuachi ndo' —nĩ kachi ra.

²Te Pablo xiin' Bernabé ndii, nĩ nakuitá kuento ra xiin' te jaan', xa'a' a jaan' na ndiee' va nĩ kanĩ ta'an' ra kuento. Sakan' na nĩ ndoo ne nakayá xa'a' Jesús kuento ña kaa Pablo xiin' Bernabé ñuu Jerusalén xiin' sava ka te nakayá xiin' nia, te ndatu'un' ra xa'a' ña jaan' xiin' inga te nĩ tianu' Jesús, xiin' te xixa kuenta a, te ndiee' ñuu jaan'. ³Te nĩ ti'vi' ña'a' ne nduu' kuenta Jesús kua'an ra xka'ndía ra Fenicia xiin' Samaria ka'an ra ña kua'a' ne tuku' nĩ nanduú kuenta Jesús. Te va'a va kuni sakuu' inga ne nduu' kuenta Jesús xa'a' ña jaan'. ⁴Kii' nĩ xaa Pablo xiin' Bernabé ñuu Jerusalén ndii, nĩ natijn ña'a' te xixa, xiin' inga te nĩ tianu' Jesús, xiin' sava ka ne nduu' kuenta Jesús. Te nĩ ndatu'un' ra nuu' sakuu' ne jaan' sakuu' ña nĩ xaa Ndiosí xiin' ra. ⁵Ndisu nĩ ndondichi sava te fariseo, te xa inĩ xini Jesús, te nĩ ka'an ra ndii:

—Kuní a ña kuä'a tuni iin' te tuku' jaan', te ka'an chuun' e' xiin' ra te saxinú ra tu'un ndei' Ndiosí, ña nĩ ke'i Moisés —nĩ kachi ra.

⁶Sakan' te nĩ nakaya te nĩ tianu' Jesús, xiin' te xixa jaan' te ndatu'un' tuni ra xa'a' ña jaan'. ⁷Te kii' nĩ kuna'a' va ndatu'un' ndiee' xiin' ta'an' ra ndii, nĩ ndondichi Pedro, te nĩ ka'an ra ndii:

—Ñani ta'an' i, xini ndo'ó ña saa' ni nakaxin Ndiosí yu'u tejn ndo', te ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' ne tuku', te ni ini nia xini nia Jesús. ⁸ Te Ndiosí, ña xini saa iin' nimá e' ndii, ni nia'a a ne tuku' ña natiin' ña'a' a taxí a Espiritu Santo naá nimá nia, saa nii' ni xaa tu a xiin' yoo'. ⁹ Te kuasa' xachi' siin' ni xaa a xiin' yoo' ni ndee xiin' ne jaan'. Sakan' ña ni ndasandoo tu a nimá ne jaan' xa'a' ña ini nia xini nia Jesús. ¹⁰ Sakan' na kuii', ¿ndichun na xika' ndo' sataña'a' ndo' Ndiosí vitin taxi' ndo' chuun vie nuu' ne ini xini Jesús jaan', chuun ña küvi saxinú yoo' ni ndee ni küvi saxinú tu ña'a' ne xii' yata' e'? ¹¹ Sakan' ña yoo' ndii, kandixa' e' ña ni sakakú Ndiosí yoo' nuu' kuachi' e' xa'a' ña kundani mii' xto'o e' Jesús yoo' kuiti', te nii' sakan' tu kundani a ne jaan' —ni kachi ra.

¹² Sakan' te ni xikundiee taxin' sakuu' ne kua'a' jaan' xini so'o tu nia ña ka'an Bernabé xiin' ña ka'an Pablo xa'a' chuun ka'nu' xiin' ña nandani va ne yivi', ña ni xaa te jaan' tejn ne tuku' ni xaa Ndiosí.

¹³ Te kii' ndi'i ni ka'an te jaan', te ni xa'a' Jacobo ka'an ra ndii:

—Ñani ta'an' i, kuni so'o ndo' ña ka'an i xiin' ndo' vitin. ¹⁴ Xa ni ka'an Simón xiin' e' saa ni xaa Ndiosí ndee ña nuu' ña ni kundani a ne tuku' jaan', te ni nakaxin a sava nia te kunduu tu nia kuenta a.

¹⁵ Te nakuitá ña jaan' xiin' ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii:

¹⁶ Kii' xka'ndia ña jaan' ndii,
nandiko' i te nakasa'a xaa' tukuu' i vi'e David,
mii' ni xa'ndia chuun' ra, ña xa ni nduva,
te ndasava'a i mii' ni iin a.

¹⁷ Ña jaan' saa i te nanduku' sakuu' inga ne yivi' yu'u, ña
nduu' xto'o nia,
xiin' sakuu' ne tuku', ne xa ni nakaxin i kunduu kuenta i.

¹⁸ Sakan' ni kachi xto'o e', ña satuví ña jaan' ndee xta'an' iin
yivi'.

Sakan' kachi a.

¹⁹ Xa'a' a jaan' na tuu yu'u ndii, va'a taxí e' chuun vie nuu' ne tuku', ne xa xa'a' ini xini xto'o e' Ndiosí. ²⁰ Süu' jaan' ndii va'a ka ke'i e' iin tutu, te ti'vi' e' e nda'a' nia mii' ka'an a ña kuni a nakoo nia ña xixi' nia ndei', ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka, te na kümi' nia musa nia, te na küxi nia ndei' kiti', ti' ni xitia ní', te na küxi tu nia ní'. ²¹ Sakan' ña ndee xta'an' ndii, i'in nuu ni yoo te ka'an ndoso' tu'un ndei' Ndiosí, ña ni natiin Moisés, te ka'vi' tu ra a vi'e mii' nakayá nia saa kivi' sábado, ña xinandiee' ne ta'an' e' —ni kachi ra.

Tutu ña kua'an nda'a' ne tuku'

²² Xa'a' a jaan' na te ni tianu' Jesús, xiin' te xixa jaan', xiin' sakuu' inga ne nduu' kuenta Jesús ñuu Jerusalén jaan' ndii, ni nakuita inga' nia kuento ña nakaxin nia iin uvi te yivi', te ti'vi' ña'a' nia xiin' Pablo xiin' Bernabé ñuu Antioquía. Te jaan' ndii, iin ra nani' Judas, te ka'an tu ne yivi' Barsabás xiin' ra, te inga ra nani' Silas. Te te kuu' nuu' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús nduu' uvi saa' te jaan'. ²³ Te xiin' te jaan' ni ti'vi' nia tutu yo'o' ña ka'an ndii: "Nduu, te ni tianu' Jesús, xiin' ne nakayá xa'a' a ñuu yo'o', xiin' te xixa, te xito' ne jaan' ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne tuku', ne ini xini tu Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Siria xiin' ñu'u' Cilicia, xiin' ne ndee' ñuu Antioquía. ²⁴ Xa ni xini ndu kuento ña ni kiee sava te yivi' tein ndu yo'o', tee' ndee koo' ra ni ti'vi' ndu. Te ni xaa ra mii' ndiee' ndo'ó, te ni sandi'ni ra nimá ndo' xiin' ña ni ka'an ra, te ni nasaka' tu ra ña xanini ndo' xa'a' a ña ka'an chuun' ra xiin' ndo', ña kasa'a ndo' tuni iin' ndo'. Te ka'an tu ra ña kuní a saxinú ndo' sakuu' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí. ²⁵ Xa'a' a jaan' na ni ndoo inga' ndu kuento ña nakaxin ndu ndia'vi' te yivi', te ti'vi' ndu ra xiin' ñani maní' e' Bernabé xiin' Pablo mii' ndiee' ndo'. ²⁶ Te yo'o' ndii, xa xiyoó ra taxi ra kivi' ñuu ra xa'a' a ña saxinú ra ña kuní xto'o' e' Jesucristo. ²⁷ Xa'a' a jaan' na ti'vi' ndu Judas xiin' Silas, te ndatu'un' ndi'i ra nuu' ndo' ña ni ndoo ndu kuento, ña yoso' nuu' tutu yo'o'. ²⁸ Sakan' ña ni nakuita ña kuní Espiritu Santo xiin' ndu ña tiachuun' ndu ndo'ó xiin' ndee iin' tuku' ña'a, süu' jaan' ndii ña yo'o' kuiti' saa ndo': ²⁹ Kuní a ña nakoo ndo' ña xixi' ndo' ndei' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka, te küxi ka tu ndo' ní', te küxi ka tu ndo' ndei' ti' ni xitia ní', te kümi' tu ndo' musa ndo'. Naa' saxinú ndo' ña jaan' ndii, va'a saa ndo'. Ndiosí na koo xiin' ndo'." Sakan' yoso' a nuu' tutu jaan'.

³⁰ Te kii' ndi'i ni ndei' ña'a' nia ndii, ni kiee ra ñuu Jerusalén, te ni nakaa' ra ñuu Antioquía. Te ni nakaya ra ne nakayá xa'a' Jesús, te ni sanakua'a ra tutu jaan' nda'a' nia. ³¹ Te kii' ni ka'vi' nia a ndii, ni nakuatia' va nia, sakan' ña ni saki'vi' ña'a' ña yoso' nuu' tutu jaan'. ³² Te Judas xiin' Silas, xa'a' a ña nduu' tu ra te ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, ni xandieni ña'a' ra xiin' kua'a' tu'un va'a, te ni nakata ni'i tu ña'a' ra nuu' ichi' Jesús. ³³ Te kii' ndi'i ni ndoo ra ñuu jaan' ndia'vi' kivi' ndii, ni ndei' maní' ña'a' ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' jaan', te nandiko' ra mii' ndiee' ne ni ti'vi' ña'a'. ³⁴ Ndisu Silas ndii, ni xtani ra ndoo ka ra ikan'. ³⁵ Te ni ndoo tu Pablo xiin' Bernabé ñuu Antioquía jaan' sania'á inga' ra xa'a' xto'o' e', te ka'an ndoso' tu ra tu'un va'a xiin' kua'a' inga te yivi'.

Kani ta'an' kuento Pablo xiin' Bernabé xa'a' Juan

³⁶ Kij' ni ya'a ndia'vi' kivi', te ni ka'an Pablo xiin' Bernabé ndii: —To'o' tukuu' sakuu' ñuu mii' ni ka'an e' tu'un va'a xa'a' xto'o' e' nuu' ne yivi', te kuni e' saa ndiee' ne jaan' —ni kachi ra.

³⁷ Ndandij ni kuni Bernabé ña ku'un tu Juan, te ka'an tu ne yivi' Marcos xiin', xiin' ra. ³⁸ Ndisu ni tuu Pablo ña va'a nduu' a ña ku'un ka te jaan' xiin' ra, sakan' ña ni nakoo xiin' miji' ra ñu'u' Panfilia, te ni xiin ka ra kundikun ra sachuun' inga' ra xiin' te jaan' chuun nuu' xto'o' e'. ³⁹ Xa'a' a jaan' na Pablo xiin' Bernabé ndii, ndiee' va ni kanj ta'an' ra kuento ndee ni kusiin' ra. Sakan' na ni xaka Bernabé Marcos, te ni ko'ni ra tundoo', te kua'an ra nuu' ñu'u' Chipre.

⁴⁰ Te Pablo ni xaka Silas, te kua'an ra kij' ndij' ni sanakua'a ña'a' inga ne ndikun ichi' Jesús nuu' ña ndani miji' ña'a' xto'o' e' Ndiosí. ⁴¹ Te ni xka'ndia ra nuu' ñu'u' Siria xiin' nuu' ñu'u' Cilicia nakata' ni'i ra i'in ti'vi ne nduu' kuenta Jesús.

Kua'an Timoteo xiin' Pablo xiin' Silas

16 Xi'na ka ñuu Derbe ni xaa ra, ndij' jaan' te ni xaa ra ñuu Litra, te ikan' ndu'u' iin te nani' Timoteo, te ndikun ichi' Jesús. Te si'e iin ña'a' judía, ña' ini xini Jesús nduu' te jaan', ndisu yuva' ra ndii, te griego nduu' ra. ² Te xa'a' a ña ka'an va'a va ne ini xini xto'o' e', ne ndiee' ñuu Litra jaan' xiin' ñuu Iconio, xa'a' Timoteo jaan' ndii, ³ ni kuni Pablo ña ku'un te jaan' xiin' ra. Ndisu ña kuní ka ku'un ra ndii, ni ka'an chuun' ra ña koo tuni iin' te jaan', te kanini kiji ne judío, ne ndiee' ñu'u' jaan'. Kuachi ndii, sakuu' ne ndiee' jaan' xini ña te griego nduu' yuva' ra. ⁴ Te kij' xka'ndia Pablo xiin' te kua'an xiin' ra saa ñuu kua'an ra ndii, sakuni' tu'un ra xa'a' tu'un ndei', ña ni chituni te ni tianu' Jesús, xiin' te xixa, te ndiee' ñuu Jerusalén, ña kuní a saxinu nia a. ⁵ Sakan' na kuii' i'in ti'vi ne nduu' kuenta Jesús ndii, ni xandi'eni ka ña'a' ra nuu' ña ini nia xini nia Jesús, te so'o' kukua'á ka nia i'in kivi' kua'an.

So'o ni xaa a kij' ni satuvi a nuu' Pablo, ña xini ra iin te Macedonia

⁶ Te ni xka'ndia Pablo xiin' te kua'an xiin' ra nuu' ñu'u' Frigia xiin' ñu'u' Galacia, sakan' ña ni taxí Espíritu Santo ka'an ra tu'un Ndiosí nuu' ñu'u' Asia. ⁷ Te kij' ni xaa ra xa'in' ñu'u' Misia ndii, ni xika ra ku'un ra ñu'u' Bitinia. Ndisu ni taxí tu Espíritu Jesús ña ku'un ra ikan'. ⁸ Te ni xka'ndia ra ñu'u' Misia, te ni nakaa' ra ndee ñuu Troas, ña naá yu'u' mini ka'nu'. ⁹ Te ñuu jaan' ni satuvi a nuu'

Pablo ña iin' ndichí iin te ñu'u' Macedonia ka'án nda'vi ra xiin' ra ndii:

—Xka'ndia un' ñu'u' Macedonia te chindiee' un' ndu —kachi ra.
¹⁰Te kij' ni satuví a ña jaan' nuu' Pablo ndii, ni chítu'va ki'i' xiin' mii' ndu, te ku'un ndu ñu'u' Macedonia. Sakan' ña ni kundani ndu ña Ndiosí nduu' ña kana' ndu, te ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ne ndiee' ñu'u' jaan'.

So'õ ni xaa a kij' ni xa'an ndu xiin' Pablo ñuu Filipos

¹¹Te ni ko'ni ndu iin tundoo', tun' ni keṭa ñuu Troas jaan', te kua'an ndaku ndu ndee ñu'u' Samotracia. Te ni kitu' tuku kivi', te ni kiee ndu kua'an ndu ñuu Neápolis. ¹²Te ñuu jaan' ni kiee ndu te kua'an ndu ndee ñuu Filipos. Ñuu jaan' ndii, nda'a' ñuu Roma nduu' a, te kandu'u' a nuu' ñu'u' Macedonia jaan', te iin ñuu ka'nu' va nduu' a. Ikan' ni ndiee ndu ndia'vi kivi'.

¹³Te iin kivi' sábado, ña xinandiee' ne ta'an' ndu, ne judío ndii, ni kiee ndu ñuu jaan', te ni xa'an ndu yu'u' itia mii' tuu ndu ña yoo iin xaan' mii' xi ka'án ne judío, ne ndiee' ikan' xiin' Ndiosí. Sakan' te ni xikundiee ndu ikan', te ni xa'a' ka'án ndu xiin' ña'a', ne ni nakaya ikan', tu'un va'a xa'a' Jesús. ¹⁴Te iin ña'a' jaan' nani' Lidia, ña' ñuu Tiatira. Te xiko' a' toto va'a, ña kua'a ndiaa'. Te ña' xaka'nu' Ndiosí nduu' a'. Te kij' ndu'u' a' xini so'õ a' ña ka'án Pablo ndii, ni nunia' xto'õ e' nimá a', te ni natiin a' tu'un va'a ña ni ka'an ra. ¹⁵Te kij' ndi'i ni chichí a' kuenta Jesús xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e a' ndii, ni ka'an nda'vi a' xiin' ndu ndii:

—Naa' tuu ndo' ña ini i xini i xto'õ e' ndii, to'õ' ndo' te ndoo ndo' xiin' ndu vi'e i —ni kachi a'.

Te xa'a' a ña ndiee' va ni ka'an a' xiin' ndu ndii, ni ndoo ndu ikan'.

So'õ ni xaa a kij' ni chinaá te yivi' Pablo xiin' Silas vi'e kaa

¹⁶Unta' kij' kua'an tukuu ndu mii' ka'án ndu xiin' Ndiosí ndii, ni nata'an' iin ña' sava xiin' ndu. Ña' jaan' ndii, xiko' ni'i' ña'a' xto'õ a', te ndiee' ñuu jaan'. Te naá iin ña ndiva'a nimá a', ña xaa sakan' te tuvi' ini a'. Te xiin' ña ndiee', ña taxi' ña jaan' ndii, kua'a' va xu'un' ni kanando a' xa'a' xto'õ a' jaan'. ¹⁷Te ni xikundikun a' Pablo xiin' ndu'u' ka'án ti'e' a' ndii:

—Te yivi' kaa' ndii, te xika' nuu' nuu' Ndiosí ka'nu' xava'a nduu' ra. Te ka'án ra saa saa ndo' te kaku ndo' nuu' kuachi ndo' —kachi a'.

¹⁸Te kua'a' va kivi' ni xaa a' ña jaan' ndee ni kusuxan' xini' Pablo. Sakan' na ni ndiko kuiin ra, te ni ka'an ra xiin' ña ndiva'a ña naá nimá a' jaan' ndii:

—Xiin' ña ndiee' Jesucristo ka'an chuun' i xiin' un' ña kuan keta nimá ña' ñaa' —ni kachi ra.

Xaka'an e' te ni keta ña jaan', te kua'an a.

¹⁹Te kij' ni xini xto'o ña' sava jaan' ña ni ndij' ña ndiatu' ini ra kanando ka ra xu'un' xiin' a' ndii, ni tijn ra Pablo xiin' Silas, te ni kañuu ña'a' ra xan ndiaka ra ma'in' ya'vi nuu' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu jaan'. ²⁰Te ni sanakua'a ña'a' ra nuu' te kuu' ka'nu' ka'an ra ndii:

—Te judío yo'o' ndii, sasana' ra ne ñuu e' xiin' ña ka'an ndoso' ra. ²¹Sakan' ña sania'á ra iin nuu' ña ndei' ña vä'a natiin e', te ni ndee väsa' tu xixaá e', sakan' ña te romano nduu' yoo' —ni kachi ra.

²²Xa'a' a jaan' na ni nuta tu kua'a' ne yivi', ne ni nasaa' ni xini nia Pablo xiin' Silas. Sakan' te ni tianu' te kuu' ka'nu' jaan' te xiin', te ni tava' ra toto Pablo xiin' Silas, te ni ka'an chuun' tu ra, te ni suku' nduku va ña'a' ra. ²³Te kij' ndij' ni kutun' ña'a' te xiin' jaan' kua'a' va ichi' ndii, ni taan' ña'a' ra vi'e kaa. Te ni ka'an chuun' te kuu' ka'nu' jaan' xiin' te xiin' te xito' vi'e kaa ña koto va ña'a' ra.

²⁴Kij' ni natijn te xito' vi'e kaa jaan' ña ni ka'an chuun' te jaan' xiin' ra ndii, ni taan' ña'a' ra ndemaa' tixin vi'e kaa jaan' mii' kutu' va kaa'. Te ni ko'ni tu ra xa'a' te jaan' yavi iin itun' vie va.

²⁵Te xa nañuu sava nduu' a, ndisu Pablo xiin' Silas ndii, ka'an ra xiin' Ndiosí te xita' tu ra yaa nuu' a. Te sakuu' te ñu'u' vi'e kaa jaan' xini so'o a. ²⁶Te iin ni taan ndiee' xava'a ndee ni kisi a xa'a' vi'e kaa jaan'. Te xa ndikun sakan', te ni nunia' tu sakuu' yi'e' a, te ni ndaxin' tu karena, ña tiin sakuu' te ñu'u' jaan'. ²⁷Te kij' ni ndoto te xito' vi'e kaa jaan', te ni xini ra ña nunia' yi'e' jaan' ndii, ni xta'ni' ra ichi' ra, te ka'ni' xiin' mii' ra, sakan' ña ni xanini' ra ndii, xa ni xinu' te ñu'u' vi'e kaa jaan'. ²⁸Ndisu ni ka'an ti'e' Pablo xiin' ra ndii:

—Sätuxu'ví xiin' mii' un', sakan' ña yo'o' ñu'u' sakuu' ndu —ni kachi ra.

²⁹Sakan' te ni xikan te xito' vi'e kaa jaan' ñu'u, te ki'i' ni ndava ra ndeta ra mii' naá Pablo xiin' Silas. Te kisi' vi' ña'a' a ña yi'vi ra, te ni xikandu'u' ndiee' ra ndee nuu' ñu'u' nuu' Pablo xiin' Silas. ³⁰Ndij' jaan' te ni tava' ña'a' ra ikan'. Te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ndo'ó, tákui'e, ¿ndee ña saa i, te kaku i nuu' kuachi i? —ni kachi ra.

³¹Te ni nakuijn te jaan' ndii:

—Ini un' kuni un' xto'o e' Jesucristo, te kaku un' nuu' kuachi un', yo'ó xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e un' —ni kachi ra.

³² Sakan' te Pablo xiin' Silas ndii, ni ka'an ra tu'un va'a xa'a' xto'o e' nuu' te jaan' xiin' nuu' sakuu' ne ndiee' vi'e ra. ³³ Te xa nuu sakan' ni xaka ña'a' te xito' vi'e kaa jaan', te ni natia ra mii' ni tuxu'vi te jaan'. Sakan' te ni chichi ra xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e ra kuenta Jesús. ³⁴ Te kii' ndiee' te jaan' vi'e ra ndii, ni taxi ra ña ni xixi te jaan', te va'a va kuni ra xiin' sakuu' ne ndiee' vi'e ra xa'a' a ña ini nia xini nia Ndiosí.

³⁵ Kii' ni kitu' kivi' jaan' ndii, ni ti'vi te kuu' ka'nu' nuu jaan' iin uvi te xiin' te ka'an ra xiin' te xito' vi'e kaa jaan' ndii:

—Saña un' te yivi' ñaa' —ni kachi ra.

³⁶ Sakan' te ni ka'an te xito' vi'e kaa jaan' kuento jaan' xiin' Pablo ndii:

—Te kuu' ka'nu' ni ka'an chuun' xiin' i ña saña' i ndo'ó. Sakan' na kuii' xa kuví kiee ndo' te ku'un ndo', Ndiosí na ku'un na xiin' ndo' —ni kachi ra.

³⁷ Ndisu ni nakuijn Pablo nuu' te xito' vi'e kaa jaan' ndii:

—Xi'na ni kutun' ra ndu'u nuu' kua'a' ne yivi', te ni ko'ni ra ndu vi'e kaa tee' ndee ni sana'má ra ndu'u, te na'in ra kuachi ndu. Te ndu'u ndii, te romano nduu' tu ndu'u. Te vitin ndii, kuni ra tava' si'e ra ndu'u. Kuasa' xachi' sakan' ran', na kixin mii' te kuu' ka'nu' jaan' te tava' ra ndu —ni kachi Pablo.

³⁸ Te ni ka'an te xiin' jaan' xiin' te kuu' ka'nu' jaan' ña ni ka'an Pablo jaan', te ni yi'vi ra kii' ni xini so'o ra ña te romano nduu' tu Pablo xiin' Silas. ³⁹ Xa'a' a jaan' na ni xa'an tava' ra te jaan' vi'e kaa jaan', te ni xikan ra ña ka'nu' ini nuu' ra, te ni ka'an nda'vi ra xiin' ra ña kiee ra nuu jaan'. ⁴⁰ Ni keta so'o Pablo xiin' Silas vi'e kaa jaan', te kua'an ra vi'e Lidia. Te ikan' ni nduijn ra xiin' ne nakayá xa'a' Jesús, te ni xandiñi ra nimá nia, ndi'i jaan' te ni kiee ra kua'an ra.

So'o ni xaa a kii' xika' Pablo nuu Tesalónica

17 Te Pablo xiin' Silas ndii, ni xka'ndia ra nuu ña nani' Anfípolis xiin' nuu ña nani' Apolonia, te ni xaa ra ndee nuu Tesalónica, te ikan' ndii, yoo iin vi'e mii' nakayá ne judío. ² Te Pablo ndii, uni ta'an kivi' sábado, ña xinandiee' ne judío, ni xa'an ra vi'e mii' nakayá nia naa xixaá ra. Te ndiee' ni ndatu'un' ra nuu' ne jaan' xa'a' ña ka'an tu'un Ndiosí. ³ Te ni sanakuachi' ra ña yoso' nuu' tutu Ndiosí jaan' nuu' nia, te sakuni' ña'a' ra ña ña nduu' Cristo ni ti'vi' Ndiosí sakakú yoo' ndii, ni kuni a ña kuví a, ndi'i jaan', te natia ku a. Te ka'an tu ra ndii:

—Jesús, ña ka'an ndoso' i xa'a' jaan' nduu' Cristo, ña ni ti'vi' Ndiosí sakakú yoo' —ni kachi ra.

⁴Te sava ne judío jaan' ndii, ni iní nía xini nía Jesús, te ni nduiin nía xiin' Pablo xiin' Silas. Te sakan' tu ni xaa kua'a' va ne griego, ne ndikún Ndiosí ña kandixa' ne judío, xiin' ki'in' ña'a', ne kuu' nuu'. ⁵Ndisu te judío, te ni kandixa' ndii, ni xakuíñu xava'a' ra Pablo xiin' Silas. Sakan' na kuii' ni nakaya' ra ki'in' te nía'a xika' sii' ya'ya, te sanasaá' te jaan' ne ndiee' ñuu jaan'. Te ni ki'vi ndiee' ra vi'e iin te nani' Jasón nanduku' ra Pablo xiin' Silas, te tava' ña'a' ra, te kundiaka' ña'a' ra vi'e ka'nu' ñuu jaan'. ⁶Ndisu xa'a' a ña' koo' te jaan' ni na'in' ra ndii, ni naka' ra Jasón xiin' inga ka te iní tu xini Jesús. Te ni kañuu' ña'a' ra xan ndiaka' ra nuu' te kuu' nuu' nuu' ñuu jaan'. Te ni ka'an' ti'e' ra ndii:

—Te yivi', te sativi' ne yivi' iin yivi' mii' ka ndiee' nía jaan' ndii, ni xaa tu ra ñuu mii' ndiee' e' yo'o' vitin, ⁷te Jasón kaa' ndii, ni natiin' ña'a' ra vi'e ra. Te sakuu' te jaan' xka'ndiá kuento ña ka'an' chuun' César, te xa'ndia chuun' ka'nu' ka, sakan' ña ka'an' ra ndii, yoo inga te xa'ndia chuun' ka'nu' ka te nani' Jesús, kachi ra —ni kachi te jaan'.

⁸Te ni nasaa' ne kua'a' jaan' xiin' te sanakuachi' kuento ñuu jaan' kii' ni xini so'o nía ña ni ka'an' ra. ⁹Xa'a' a jaan' na ni chikandia Jasón xiin' inga te yivi' jaan' xu'un', te ni sain' ña'a' te jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni xika Pablo xiin' Silas ñuu Berea

¹⁰Ni xaa so'o ñuu, te ni ti'vi' ne iní xini Jesús Pablo xiin' Silas ndee ñuu Berea. Te kii' ni xaa ra ñuu jaan' ndii, ni xa'an' ra vi'e mii' nakaya' ne judío. ¹¹Ne ndiee' ñuu jaan' ndii, ka'nu' ka iní nía te sakan' ne ndiee' ñuu Tesalónica jaan'. Kuachi' ndii ni natiin' va'a nía tu'un' va'a xa'a' Jesús, te i'in' kivi' kua'an' ndii, sakuaan' ndi'i nía ña yoso' nuu' tutu Ndiosí te kuni' nía naa' sakan' xna'a' nduu' a naa sania'á Pablo xiin' Silas. ¹²Ña jaan' na kuii' kua'a' va ne judío jaan' ni iní xini Jesús. Te sakan' tu kua'a' ña'a' griega, ne ka'nu' xiin' te yivi' ndii, ni iní nía xini nía Jesús.

¹³Ndisu kii' ni xini te judío, te ndiee' ñuu Tesalónica, kuento ña ka'an' ndoso' tu Pablo tu'un' Ndiosí ñuu Berea jaan' ndii, ni xa'an' tu ra ikan', te ni kiku' ra ne yivi' kua'a', ne ndiee' ñuu jaan', sanasaá' ña'a' ra. ¹⁴Ndisu ne iní xini Jesús ndii, numi' va, te ni ti'vi' nía Pablo ndee yu'u' mini' ka'nu'. Te Silas xiin' Timoteo ndii, ni ndoo ra ñuu Berea jaan'. ¹⁵Te yivi', te ni xa'an' xiin' Pablo ndii, ndee ñuu Atenas ni xa'an' nako'o' ña'a' ra. Te kii' ndi'i' ni ka'an' chuun' Pablo xiin' ra ña ka'an' ra xiin' Silas xiin' Timoteo ña yachi' va kixin' te jaan' ñuu Atenas mii' ndu'u' Pablo jaan' ndii, ni nandiko' ra.

So'ṽ nṽ xaa a kii' nṽ xika Pablo ñuu Atenas

¹⁶Te kii' ndu'u' Pablo ñuu Atenas jaan' ndiatu' ra te jaan' ndii, nṽ tuxu'ví va nimá ra kii' nṽ xini ra ña chitu' vi' ñuu jaan' yoo ndiosí saka. ¹⁷Xa'a' a jaan' na nṽ ndatu'un' ndi'i ra nuu' ne judío jaan' vi'e mii' nakayá nṽ, xiin' nuu' ne tuku', ne xaka'nu' Ndiosí. Te sakan' tu nṽ xaa ra i'in kivi' nuu' yoo ka xika' ya'vi. ¹⁸Te sava te ndikún xata' ña nṽ sania'á iin ti'vi te nani' epicúreos xiin' sava te ndikún xata' ña nṽ sania'á iin ti'vi te nani' estoicos ndii, nṽ kanṽ ta'an' ra kuento xiin' Pablo. Te nṽ ka'an sava te jaan' ndii:

—¿Yoo nduu' tu a sania'á te ka'an saka kaa'? —nṽ kachi ra.

Te sava tuku ra nṽ ka'an ndii:

—Kuain' te ka'an ndoso' xa'a' inga nuu' ndiosí nduu' ra —nṽ kachi ra.

Nṽ ka'an te jaan' ña jaan' sakan' ña nṽ ka'an ndoso' Pablo tu'un va'a nuu' ra xa'a' Jesús, xiin' xa'a' ña natia'ku e' kii' kuvṽ e'.

¹⁹Sakan' te nṽ xaka te jaan' Pablo te kua'an ra xiin' ra iin xaan' mii' nakayá te xini tuní mii' nani' a Areópago, te nṽ ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Náa kuvṽ sania'á un' ndu'u xa'a' ña xaa' ña ka'an ndoso' un' jaan'? ²⁰Kuachi ndii ña siin' tu ka'an un' xtuu ndu, sakan' na kuni kundani ndu ndee xa'a' ka'an a —nṽ kachi ra.

²¹Sakan' ña sakuu' ne ndiee' ñuu jaan' xiin' ne tuku', ne ndiee' tu ikan' ndii, xa nuu' ndatu'un' nṽ uun xini so'ṽ nṽ xa'a' ndee ka ña tuu nṽ nduu' ña xaa' nuu' nṽ.

²²Sakan' te nṽ xikuiin ndichi Pablo ma'in' vi'e Areópago jaan', te nṽ ka'an ra ndii:

—Ndo'ó, ne ndiee' ñuu Atenas yo'o' ndii, xa kundani yu'u ña tiin' ka'nu' va ndo'ó ña kandixa' ndo'. ²³Sakan' ña kii' nṽ xka'ndia i ya'ya ñuu ndo' mii' ita' yukun' kualí' mii' xaka'nu' ndo' kua'a' va ña kandixa' ndo' jaan' ndii, nṽ xini tu i iin' iin yukun' lulu mii' yoso' iin yu'u' ña ka'an ndii: “Xa'a' Ndiosí ña koo' xini.” Sakan' yoso' a. Suu xa'a' Ndiosí, ña xaka'nu' ndo' jaan' tee' ndee xini ndo' a, kuaxi yu'u ka'an ndoso' i nuu' ndo' vitin.

²⁴Ña jaan' nduu' ña nṽ xa'a' iin yivi' te sakan' tu sakuu' ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', xa'a' a jaan' na suvi a nduu' xtṽ'ṽ ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi'. Te ndü'u' a ndee iin yukun' ña xa'a nda'a' te yivi', ²⁵nṽ ndee koo' tu ndee iin e' kuvṽ chindiee' ña'a' ndee naa kumi' e' iin ña kuní nuu' a. Sakan' ña koo' a kuní xachi' nuu' a jaan', süu jaan' ndii mii' a taxi' kivi' ñuu sakuu' e', xiin' ña na'in' tachi' e', xiin' sakuu' ña kuní nuu' e'. ²⁶Te xiin' iin ndaa' te yivi' nṽ xa'a' Ndiosí sakuu' nuu' ne yivi' iin yivi', te kundiee i'in ne jaan' kanii' iin yivi'. Te kii' tia'an koo ndee iin e' ndii, nṽ ndoo a kuento

amaa xiin' mii' kundiee e', ²⁷ te nanduku' ña'a' sakuu' e', tee' ndee nanduku' nianí ña'a' e' ndii, na'in ña'a' e', sakan' ña xika' yoo a nuu' i'in e'. ²⁸ Kuachi' ndii suvi a xaa' sakan' te tiaku e', xiin' ña xiko' kui'n e', xiin' ña yoo e'. Naa ni ka'an sava te ichi' ndo'ó, te ni ke'i kuento ndatun' kua'an ndii: "Si'e Ndiosí nduu' e'", ni kachi' ra.

²⁹ Te xa'a' a ña si'e Ndiosí nduu' e' ndii, vä'a kanini' e' ña nduu' Ndiosí ndee naa ña xa'a nda'a' te yivi' xiin' oro, xiin' plata, xiin' yuu' saa xanini miji' ra. ³⁰ Te Ndiosí ndii, ni ka'an kuachi' a xiin' ne yivi' xa'a' ña naa' ni kuu' nia xta'an'. Ndisu vitin' ndii, ka'an chuun' a xiin' sakuu' yoo', ne ndiee' kanii' iin yivi', ña nama e' nimá e' xa'a' kuachi' e' te saa e' ña kuni' a. ³¹ Sakan' ña xa ni chindu'u' a iin kivi' ña sana'má ndaku a sakuu' ne yivi' xa'a' kuachi' nia. Te saa a ña jaan' xiin' nda'a' iin te yivi', te xa ni sakuiso' chuun' a xa'a' chuun' jaan'. Te ni nia'a a nuu' sakuu' e' xa'a' ña jaan', sakan' ña ni sanatiaku ña'a' a —ni kachi' Pablo.

³² Te kij' ni xini so'o ne yivi' jaan' ña natiaku ne xi'i ndii, sava nia ni xandi'i xiin' Pablo, te sava tuku' nia ni ka'an ndii:

—Inga kivi' kuni kuni so'o ka ndu xa'a' ña ka'an un' kaa' —ni kachi' nia.

³³ Sakan' te ni keta Pablo tein ne yivi' jaan' kua'an ra. ³⁴ Te sava ne yivi' jaan' ndii, ni natiiin nia tu'un va'a xa'a' Jesús ña sania'á Pablo, te ni nduiin nia xiin' ra. Te tein ne jaan' ka'ni iin te nani' Dionisio, iin te xa'ndia chuun' xa'a' Areópago jaan' nduu' tu te jaan'. Te ka'ni tu iin ña'a' nani' Dámaris, xiin' inga ka ne yivi' ikan'.

So'o ni xaa a kij' xika' Pablo ñuu Corinto

18 Te kij' ni ndi'i ña jaan' ndii, ni keta Pablo ñuu Atenas jaan' te kua'an ra ñuu ka'nu' ña nani' Corinto. ² Te ikan' ni xini ta'an' ra xiin' iin te judío te nani' Aquila, te ni tuvi' ñu'u' Ponto. Sakan' ndia'vi' kivi' kua'an ña ni kiee te jaan' ñu'u' Italia, te ni xaa ra ñuu Corinto jaan' xiin' ña si'i ra Priscila. Sakan' ña Claudio, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' Roma, ni ka'an chuun' ña kiee sakuu' ne judío ñuu jaan'. Te ni nduiin Pablo xiin' nia. ³ Te xa'a' a ña iin ndaa' nuu' chuun' xaa' Pablo xiin' Aquila jaan' ndii, ni ndoo ra ndu'u' ra xiin' nia, te sachuun' inga' ra xiin' nia, sakan' ña ne xa'a vi'e toto' nduu' nia. ⁴ Te saa kivi' sábado, ña xinandiee' ne judío ndii, ni xa'an Pablo vi'e mii' nakayá nia, te ni ndatu'un' ra xiin' nia, xiin' ne griego xa'a' Jesús te ini nia kuni nia a.

⁵ Te kij' ni xaa Silas xiin' Timoteo ñuu Corinto jaan', ña ni kiee ra ndee ñu'u' Macedonia ndii, ndee xa nuu' tu'un va'a xa'a' Jesús ka'an ndoso' Pablo, te ndiee' yu'u' ra nuu' ne judío jaan' ña suvi a nduu' Cristo, ña ni ti'vi' Ndiosí sakakú yoo'. ⁶ Te ndii, xa'a' a ña

xikuita'nú ne judío jaan' nuu' tu'un va'a ña ka'an ndoso' Pablo, te kania'a tu nia xiin' ra ndii, ni kisi ra toto ra ka'an ra ndii:

—Xa kuenta mii' ndo' nduu' ña kundo'o ndo' xa'a' kuachi ndo' nuu' Ndiosí, kōo' kuachi kumi' ka yu'u xa'a' ña jaan'. Te ndee vitin ndii, nuu' ne tuku' ku'un ka'an ndoso' i tu'un va'a —ni kachi ra.

⁷ Sakan' te ni keṭa Pablo mii' nakayá ne judío jaan' te kua'an ra vi'e iin te nani' Justo. Te jaan' ndii, xito' ka'nu' ra Ndiosí, te iin' vi'e ra yatın xiin' vi'e mii' nakayá ne judío jaan'. ⁸ Te Crispo, te kuu' nuu' tixin vi'e mii' nakayá ne judío jaan' ndii, ni ini ra xini ra xto'o e' Jesús, te sakan' tu sakuu' ne ndiee' vi'e ra. Te ki'in' tuku ne ñuu Corinto jaan', kij' ni xini so'o nia ña ni ka'an ndoso' Pablo ndii, ni ini nia xini nia xto'o e' Jesús, te ni chichi nia kuenta a.

⁹ Sakan' te ni satuví xiin' mii' xto'o e' Jesús nuu' Pablo ñuu, te ni ka'an a xiin' ra ndii:

—Kuän yi'vi un' ka'an ndoso' un' xa'a' i, ka'an na ka'an un', te vikuijn un'. ¹⁰ Kuachi ndii yoo i xiin' un', te kōo' ndee iin ne yivi' kuví tiin yo'ó te satuxu'ví nia yo'ó, sakan' ña yoo kua'a' ne nduu' kuenta i ñuu yo'o' —ni kachi a xiin' ra.

¹¹ Sakan' na ni ndoo ra ikan' iin kuiya yoso' sava sania'á ra ne ñuu Corinto jaan' tu'un Ndiosí.

¹² Ndisu kij' ni nduu Galión te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' Acaya jaan' ndii, ni nakata sava ne judío kuento nia, te ni tiin nia Pablo, te ni xan ndiaka ña'a' nia vi'e mii' xa'nú te yivi' kuachi ¹³ ka'an nia ndii:

—Te yo'o' ndii, tianu' ra ne yivi' te saka'nu' nia Ndiosí ña näkuitá xiin' ña ka'an tu'un ndei' ndu —ni kachi nia.

¹⁴ Te kij' xa xito' ka'an Pablo xa'a' ra ndii, ni ka'an Galión xiin' ne jaan' ndii:

—Naa' sakan' te yoo xna'a iin kuachi vie, uun iin ña nia'a ña ni xaa te yo'o' ndii, kuni so'o i ña ka'an ndo', ne judío. ¹⁵ Ndisu naa' kani' ta'an' ndo' xa'a' kuento kuiti', xiin' xa'a' ña kandixa' ndo', xiin' xa'a' tu'un ndei' mii' ndo' ndii, küni kunduü yu'u te xa'nú kuachi xa'a' ña jaan'. Sakan' na kuii' ñaa' mii' ndo' xini saa saa ndo' xiin' a —ni kachi ra.

¹⁶ Sakan' te ni tava' ra ne jaan' vi'e mii' xa'nú ra kuachi jaan'.

¹⁷ Te ni tiin sakuu' ne jaan' Sóstenes, te kuu' nuu' tixin vi'e mii' nakayá nia, te ni kutun' ña'a' nia nuu' a mii' xa'nú Galión kuachi jaan'. Ndisu te jaan' ndii, ni xaa ra kuenta kuu' vi' ne jaan'.

So'o ni xaa a kij' ni nandiko' Pablo ñuu Antioquía

¹⁸ Te ni ndoo ka Pablo ñuu Corinto jaan' kua'a' kivi'. Ndi'i jaan', te ni ndei' ra ne ini xini Jesús, ne ndiee' ikan', te ku'un ra ñu'u'

Siria. Te kua'an tu Aquila xiin' Priscila xiin' ra. Te ñuu Cencrea mii' ki'in nia tundoo', tun' kua'an nia jaan', ni kiee ti'e' xini' Pablo jaan', sakan' ña xa ni taxí ra kuento ra nuu' Ndiosí. ¹⁹ Te kii' ni xaa nia ñuu Éfeso ndii, ni nakoó Pablo Aquila xiin' Priscila ñuu jaan'. Te kua'an ra vi'e mii' nakayá ne judío, te ni ndatu'un' ra xiin' ne nakayá ikan'. ²⁰ Te ni ka'an nda'vi ne jaan' xiin' ra ña ndoo ka ra xiin' nia ndia'vi' kivi', ndisu ni xiin' ra, ²¹ süu' jaan' ndii ni ndei' ña'a' ra ka'an ra xiin' nia ndii:

—Kixin ndi'e' tuku i yo'o' naa' sakan' kuni' Ndiosí —ni kachi ra.

Te ni ki'in ra tundoo' ñuu Éfeso jaan', te ni keta ra kua'an ra.

²² Te kii' ni xaa ra ñuu Cesarea ndii, ni keta ra tundoo' jaan', te ni kaa ra ñuu Jerusalén, te kua'an nakuatu ra ne nduu' kuenta Jesús. Ikan' te ni nakaa' ra ñuu Antioquía.

²³ Te ñuu Antioquía jaan' ni ndoo Pablo ndia'vi' kivi', ikan' te ni keta ra kua'an ra i'in ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Galacia xiin' nuu' ñu'u' Frigia nakata' ni'i ra ne nduu' kuenta Jesús nuu' ichi' a.

Ka'an ndoso' Apolos xa'a' Jesús ñuu Éfeso

²⁴ Te kivi' jaan' ni xaa iin te judío, te nani' Apolos, ñuu Éfeso, te jaan' ndii, ñuu Alejandría ni kiee ra, te chuun va ra xiin' ña ka'an ndoso' ra, te xini' va tu ra saa yoo ña yoso' nuu' tutu Ndiosí. ²⁵ Te jaan' ndii, ni sakuaan ndi'i tu ra xa'a' ichi' xto'o e' Jesús. Te xiin' iin kanii' nimá ra ka'an ndoso' ra, te ndaku va sania'á tu ra xa'a' Jesús, tee' ndee xa'a' ña ni sakuchi' Juan ne yivi' kuenta ña nama' nia nimá kuiti' nia xini' ra. ²⁶ Te ni xa'a' ra ka'an ndoso' ndituni ra vi'e mii' nakayá ne judío. Ndisu kii' ni xini' so'o Aquila xiin' Priscila ña ni ka'an ra jaan' ndii, ni xaka ña'a' nia mii' koo' yoo, te ni sanakuachi' ndi'i ka nia ichi' Ndiosí nuu' ra.

²⁷ Te xa'a' a ña kuni ku'un Apolos jaan' nuu' ñu'u' Acaya ndii, ni xandiëni ña'a' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ñuu Éfeso jaan', te ni ke'i nia iin tutu nuu' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' ñu'u' Acaya jaan', ña natiin va'a nia te jaan'. Te kii' ni xaa Apolos ikan' ndii, ni chindiee' kua'a' ra ne yivi', ne ni ini xini Jesús ni xaa Ndiosí xa'a' a ña ndani mii' ña'a' a. ²⁸ Sakan' suu ndiee' va ni sandoó kui'e ra ne judío, ne ini xini Jesús, mii' chitu' kaa'. Te xiin' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ni nia'a ra ne jaan' ña Jesús nduu' Cristo, ña ni ti'vi' Ndiosí sakahú yoo'.

So'o ni xaa a kii' xika' Pablo ñuu Éfeso

19 Ndu'u' ka Apolos ñuu Corinto jaan', te Pablo ndii, xa ndi'i ni xinu'ni ra kanii' tein iku', te xa ni xaa ra ndee ñuu Éfeso.

Te ikan' ni xini ta'an' ra xiin' sava te ndikun' ichi' Jesús. ²Te ni ndatu'un' na'a' ra ndii:

—¿Naá ni natiin ndo' Espíritu Santo kii' ni xa'a' ini ndo' xini ndo' Jesús? —ni kachi ra.

Te ni nakuiin te jaan' ndii:

—Ni ndee tia'an kuni so'o ndu naa' yoo iin Espíritu Santo —ni kachi ra.

³Te ni ndatu'un' tukuu' na'a' Pablo ndii:

—¿Ndee nuu' na chichi' ni natiin ndo'ó na sakan'? —ni kachi ra.

Te ni nakuiin te jaan' ndii:

—Na chichi', na ni sania'á Juan kuiti', ni natiin ndu —ni kachi ra.

⁴Te ni ka'an ka Pablo xiin' ra ndii:

—Na ni chichi' na ni sania'á Juan jaan' ndii, kuenta na nama' e' nimá e' xa'a' kuachi' na xaa' e' kuiti' nduu' a. Te ni ka'an tu ra xiin' ne yivi' na ini na kuni na' na kuaxi xata' ra, te na jaan' nduu' Jesús, ni kachi ra —ni kachi Pablo.

⁵Te kii' ni xini so'o ra na jaan' ndii, ni chichi' ra kuenta xto'o e' Jesús. ⁶Te kii' ni tondia nda'a' na'a' Pablo ndii, ni xikui'nu Espíritu Santo sakuu' te jaan', te ni xa'a' ka'an ra tu'un na xini ra, te ni ka'an tiakú tu ra. ⁷Te na sakuu' te yivi' jaan' ndii, uxi uvi' ta'an kuu' ra.

⁸Te nii' uni ta'an yoo' ni xa'an Pablo vi'e mii' nakayá te judío nuu' jaan', te ni ndatu'un' ndieni ra xiin' te jaan', te ni xika ra sakandixa' na'a' ra na ka'ndia chuun' Ndiosí nimá te jaan'. ⁹Ndisu kua'a' va te jaan' ni xaxii nimá, te nuu' chitu' ni kania'a ra xa'a' ichi' xaa' na ka'an ndoso' Pablo jaan'. Sakan' na ni kuxioo ra nuu' te jaan', te ni naka siin' ra te ini xini Jesús, te kua'an ra xiin' te jaan' vi'e mii' sania'á iin te nani' Tiranno. Te saa kivi' ni ndatu'un' ndi'i ra xiin' te jaan' ikan'. ¹⁰Te sakan' ni xaa ra nii' uvi' kuiya. Sakan' na kuu' ni xini so'o sakuu' ne ndiee' nuu' nu'u' Asia jaan' tu'un va'a xa'a' xto'o e' Jesús, ne judío xiin' ne griego.

¹¹Te xiin' na ndiee' Ndiosí ni xaa Pablo ki'in' chuun ka'nu' koo' chukuu'. ¹²Te ndee pein ra xiin' totó taa' nuu' ra ni ki'in' ne yivi', te kua'an na xiin' a mii' ndiee' ne kuni kuvi', te ni nda'a na nuu' kui'e na ndo'o' na. Te sakan' tu ni kiee na ndiva'a nimá na.

¹³Ndisu sava te judío, te xika' ya'ya tava' na ndiva'a nimá ne yivi' ndii, ni xaa na ra na nduxa' na tava' ra na ndiva'a nimá ne yivi' xiin' na ndiee' xto'o e' Jesús ka'an ra ndii:

—Xiin' na ndiee' Jesús, na ka'an ndoso' Pablo xa'a', ka'an chuun' ndu xiin' ndo'. Kua'an kiee ndo' —ni kachi ra.

¹⁴Te xaa' na jaan' ndii, te uxá ta'an si'e iin sutu' ka'nu' judío, te ni nani' Esceva, nduu' ra. ¹⁵Ndisu ni ka'an na ndiva'a jaan' xiin' ra ndii:

—Jesús ndii, xiní ña'a' i, te xiní tu i yoo nduu' Pablo. Ndisu ndo'ó ndii, ¿yoo nduu' ndo' na ka'an ndo' ña jaan'? —ni kachi a.

¹⁶ Xa sakan' ni, te ni xikosó' ndi'i' ña'a' te yivi', te naá ña ndiva'á nimá jaan', te ni kanando ña'a' ra. Te mii' va ni kuu ra xiin' te jaan', ndee ni xinu iin' vichi' ti'e' sakuu' ra vi'e jaan', te ni tuxu'ví xava'a tu ra.

¹⁷ Te kii' ni xini sakuu' ne ndiee' ñuu Éfeso kuento xa'a' ña jaan', ne judío xiin' ne griego ndii, ni yi'vi xava'a nia. Te ni xito ka'nu' va nia ña ndiee' xto'o e' Jesús mii' ka. ¹⁸ Te kua'a' va tu ne sakan' ni xa'a' ini xini Jesús ndii, kuaxi nia na'má nia kuachi nia xa'a' ña nia'a ña xaa' nia. ¹⁹ Te kua'a' ne ni xaa ña tu'va ndii, ni ndasain nia sakuu' tutu mii' yoso' tu'un tu'va jaan', te ni xa'mi nia a nuu' sakuu' ne yivi'. Te kii' ni natava' nia kuenta xa'a' ya'vi tutu jaan' ndii, ni ketá a uvi xiko uxi mií xu'un' yuu' plata xa'a' sakuu' a.

²⁰ Xa'a' a jaan' na so'o ndiee' ka kikú tu'un va'a xa'a' xto'o e' Jesús, te kua'a' ka tu ne yivi' ini xini a. Sakan' ña xini nia ña kumi' a kua'a' ña ndiee'.

²¹ Kii' ndi'i' ni xka'ndia sakuu' ña ni yoo jaan' ndii, ni ka'an Pablo xiin' nimá ra ña ku'un ra ñuu Jerusalén kii' ndi'i' xka'ndia ra ñu'u' Macedonia xiin' ñu'u' Acaya. Te ni ka'an tu ra ndii:

—Kii' ndi'i' saa i ña jaan' ndii, kuní a ku'un tu i ñuu Roma —kachi ra.

²² Te ni ti'vi' ra uvi ta'an te xachuun' inga' xiin' ra ñu'u' Macedonia, Timoteo xiin' Erasto. Te mii' ra ndii, ni ndoo ra ñu'u' Asia jaan' ndia'vi' ka kivi'.

So'o ni xaa a kii' ni ka'an ndoso' Pablo ñuu Éfeso

²³ Te sava ni kii' sakan' ni xa'a' xi'é kua'a' ne ñuu jaan' xini nia ichi' xaa' ña ka'an xa'a' Jesús. ²⁴ Kuachi ndii ni yoo iin' te xachuun' xiin' plata ñuu jaan' te nani' Demetrio. Te jaan' ndii, xa'a ra yukun' kualí' kuenta ndiosí Diana. Te kua'a' va xu'un' ni kanando te xachuun' nuu' ra xa'a' ña jaan'. ²⁵ Xa'a' a jaan' na ni nakaya ra te jaan' xiin' tukú te xaa' tu naa chuun jaan', te ni ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ndo'ó, te xaa' tu chuun yo'o' ndii, xiní ndo' ña ña kaa' tiaku e'. ²⁶ Ndisu xa xiní e', te xa xini tu e' kuento ña süu' ñuu Éfeso yo'o' kuiti' xa ni sakandixa' Pablo jaan' kua'a' ne yivi' xiin' ña sania'á ra, süu' jaan' ndii yatin' kani' nuu' ñu'u' Asia. Te ka'an ra ña ña xa'a nda'a' e' ndii, süu' ndiosí nduu' a. ²⁷ Te süu' chuun ña xaa' kuiti' e' iyo ndoñu'u', süu' jaan' ndii ndee vi'e mii' xaka'nu' sakuu' yoo' ndiosí chie Diana iyo ndoñu'u'. Te sakan' ndoñu'u' ña xaka'nu'

ñá'a' sakuu' ne ndiee' ñu'u' Asia xiin' ne ndiee' kanii' iin yivi' —ni kachi ra.

²⁸ Te kii' ni xini so'o ra ña jaan' ndii, ni nasaa' xava'a ra, te ni kuaa' ti'e' ra ka'an ra ndii:

—Ña' ka'nu' nduu' ndiosí yoo' Diana, ne ñuu Éfeso —kachi ra.

²⁹ Te iin kaní' ti'o', te ni sana xini' ne yivi' kanii' ñuu jaan', te ni tiin nia Gayo xiin' Aristarco. Te jaan' ndii, ñu'u' Macedonia ni kiee ra, te ndiaka' ta'an' ra xiin' Pablo. Ikan' te ni ki'vi sakan' moto nia vi'e' ñuu mii' nakaya' ne yivi' ndiaka' nia uvi saa' te jaan'. ³⁰ Te Pablo ndii, ni kuni ra ku'un ra mii' ni nakaya' ne ñuu jaan', ndisu ni taxí' ne nakaya' xa'a' Jesús xiin' ra ña ku'un ra. ³¹ Te sakan' tu sava te xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' Asia jaan', te xini' ta'an' xiin' Pablo ndii, ni ti'vi' ra tu'un ka'an nda'vi ra ña ku'un ra vi'e' ñuu jaan'.

³² Te ne yivi', ne ni nakaya' vi'e' ñuu jaan' ndii, nakuítá xachi' kuento nia, sava nia ka'an xa'a' iin ña'a, te tuku nia ka'an xa'a' tuku a. Te yatin' sakuu' nia xini' ndee xa'a' ni nduúin nia ikan'. ³³ Te sava ne judío, ne ka'ni tein ne kua'a' jaan' ndii, ni chinda'a' nia iin te nani' Alejandro te ka'an ra xiin' ne kua'a' jaan'. Sakan' te ni katani nda'a' te jaan' nuu' nia ña ko'o taxin' yu'u' nia, te ni kuni ra ka'an ra xa'a' ne judío nuu' nia. ³⁴ Ndisu kii' ni xini nia ña te judío nduu' tu mii' ra ndii, ni xa'a' kuaa' sakuu' nia, te sakan' ni xaa nia yatin' uvi ta'an hora ka'an nia ndii:

—Ña' ka'nu' va nduu' ndiosí yoo' Diana, ne ñuu Éfeso —ni kachi nia.

³⁵ Te kii' ni sain kuiín ña'a' te kuu' ka'nu' nuu' ñuu jaan', sakan' te ni ka'an ra xiin' nia ndii:

—Ndo'ó, ne ñuu Éfeso, sakuu' ne yivi' iin yivi' xini' ña yoo', ne ndiee' ñuu Éfeso, nduu' ne kumi' kuenta ña xito' e' yukun' ndiosí ka'nu' Diana xiin' ña niania' a', ña ni nuu ndivi'. ³⁶ Te xa'a' a ña ña ndaku xna'a nduu' ña jaan' ndii, kundiee taxin' ndo', te saa ndo' ndee iin ña'a xiin' tu'un kui'e. ³⁷ Sakan' ña te yivi', te ni kixin ndiaka' ndo' yo'o' ndii, ko'o' a ni xakui'na' ra yukun' e' ni ndee ni kani'a' a tu ra xa'a' ndiosí e' jaan'. ³⁸ Sakan' na kuu' naa' yoo iin ña kuni chindu'u' Demetrio kuachi xa'a', uun te xachuun' xiin' ra ndii, xa yoo vi'e' mii' xa'nú te yivi' kuachi. Ikan' yoo te xa'nú kuachi. Ikan' kuvi ku'un chindu'u' ra kuachi xa'a' ta'an' ra. ³⁹ Te naa' yoo inga ka xa'a' kuni ka'an kuachi ndo' ndii, kii' ko'o' junta ka'nu', te ndoo' e' kuento xa'a' ña jaan' saa ka'an chuun' tu'un ndei' e'.

⁴⁰ Kuachi ndii, xa'a' ña ni nakuchi e' vitin' ndii, iyo tiin kuachi ne yivi' yoo' nuu' te xa'ndia chuun' ka'nu' ña xiin' a kundiee taxin' e'. Sakan' ña ko'o' ndee iin ña kuvi ka'an e' xa'a' e' naa' ndatu'un' te jaan' yoo' ndee xa'a' ni xaa e' sakan' —ni kachi ra.

⁴¹ Te kii' ndi'i ni ka'an ra ña jaan' ndii, ni sandutía ra ne jaan' vi'e jaan'.

So'õ ni xaa a kii' xika' Pablo ñu'u' Macedonia xiin' ñu'u' Grecia

20 Te kii' ni xikuiin ña ni nakuchi ne kua'a' jaan' ndii, ni nakaya Pablo ne ini xini Jesús ndiee' ñuu Éfeso jaan', te ni xandieni ña'a' ra. Ndi'i jaan', te ni ndei' ña'a' ra, te ni keta ra kua'an ra ñu'u' Macedonia. ² Te kii' ndi'i ni xka'ndia ra ñu'u' jaan' xandieni kua'a' ra ne ini xini Jesús ndiee' ikan' xiin' ña ka'an ra ndii, sakan' vi' te ni xaa ra ñu'u' Grecia. ³ Te ni ndoo ra ikan' uni ta'an yoo'. Te kii' xa xito' ki'in ra tundoo', te ku'un ra ñu'u' Siria ndii, ni xini ra kuento ña ni ndatu'un' tuni ne judío ña ka'ni' ña'a' ña. Sakan' na kuii' ndee chaa' ka ni kuni ra nandiko' xa'a' ra nuu' ñu'u' Macedonia. ⁴ Te ni xa'an ki'in' te yivi' xiin' ra. Iin ra nani' Sópater, te ni kiee ñuu Berea, te inga ra nani' Aristarco xiin' inga te nani' Segundo. Te ñuu Tesalónica nduu' uvi saa' te jaan'. Te inga ra nani' Gayo, te ni kiee ñuu Derbe xiin' inga te nani' Timoteo. Te inga ra nani' Tíquico xiin' inga te nani' Trófimo. Te ñu'u' Asia nduu' uvi saa' te jaan'. ⁵ Te jaan' ndii, ni ki'in ichi' ra, te ni ndiatu ra ndu'u ñuu Troas. ⁶ Te kii' ni ndi'i viko' kuenta ña xixi' ne judío xita' va'a ña koo' yuchi' levadura saká xiin' ndii, ni kiee ndu ñuu Filipos, te ni ko'ni ndu iin tundoo' te kua'an ndu. Te u'un ta'an kivi' ni ya'a, te ni xaa ndu ñuu Troas jaan' mii' ndiatu' te jaan' ndu. Te ni ndoo ndu ikan' uxá ta'an kivi'.

So'õ ni xaa a kii' ni ka'an ndoso' Pablo ñuu Troas, te ni ndei' ta'an ra xiin' ne yivi' ikan'

⁷ Te kivi' nuu' xa'a' ximana ndii, ni nakaya ndu te kuxi ndu ña xaxi' xakuaa' kuenta ña ni xixi' Jesús. Te xa'a' a ña kitu' tuku kivi' kiee ndu te ku'un ndu ndii, ni sania'á Pablo ne ini xini Jesús ndee ni kuu na ñuu. ⁸ Te cuarto vi'e sukun mii' ni nakaya ndu jaan' ndii, ni yoo kua'a' kaa tuún tixin a. ⁹ Te iin te sava, te nani' Eutico ndii, ndu'u' ra yu'u' ventana vi'e jaan' kuni kusun xava'a ra. Te xa'a' a ña na'a' va ni ka'an ndoso' Pablo na ni kanando ma'na te jaan'. Sakan' na kuii' ndee piso ña uni mii' ndiee' ndu jaan' ni kiee ra, te ni nama ra ndienu. Te kii' ni ndoni'i ña'a' ne yivi' ndii, xa ni xi'i ra. ¹⁰ Sakan' te ni nuu Pablo, te ni nakanu' ra xata' ñu'u' nde'i te jaan', te ni numi ra a. Te ni ka'an ra xiin' ne yivi' jaan' ndii:

—Kündi'ni ndo' sakan' ña xa ni natia'ku ra —ni kachi ra.

¹¹ Ikan' te ni kaa ka Pablo cuarto jaan', te ni ta'vi' ra xita' va'a, te ni xixi' ndu ña xaxi' xakuaa' kuenta Jesús. Sakan' te ni nakaa ka

rā n̄i ka'an ndoso' rā ndee n̄i kitu'. Sakan' te n̄i k̄iee ndu kua'an ndu. ¹²Te n̄i nakā tiaku nē yivi' tē savā jaan', tē kuan nu'u n̄ia xiin' rā, xa'a' ā jaan' na va'ā xava'ā kuni n̄ia.

Kua'an Pablo ñuu Mileto

¹³Te ndu'u ndii, xi'nā ndu n̄i k̄i'in̄ ichi' kua'an ndu, sakan' na n̄i ko'nī ndu tundo'o' tē ndiatu' ndu Pablo ndee ñuu Asón, sakan' ñā n̄i kuni rā ku'un xa'a' rā. ¹⁴Te kii' n̄i nata'an' ndu xiin' rā ñuu Asón jaan' ndii, n̄i ndi'vī rā tundo'o' tē kua'an sakuu' ndu ndee ñuu Mitilene. ¹⁵Te tuku kivi' n̄i k̄iee ndu ñuu jaan', tē n̄i xka'ndiā ndu nuu' ñu'u' Qufo. Te kii' n̄i kitu' ingā kā kivi' ndii, n̄i xka'ndiā ndu ya'tin nuu' ñu'u' Samos. Te ingā kā kivi' ndii, n̄i xaā ndu ñuu Trogilio. Te tuku kivi' n̄i xaā ndu ndee ñuu Mileto. ¹⁶Sakan' ñā n̄i ch̄ituní Pablo ñā xka'ndiā xioō rā ñuu Éfeso, sakan' ñā n̄i kuni rā kuu kuachí rā nuu' ñu'u' Asia. Kuachí ndii ndi'nī rā xaā rā ñuu Jerusalén, tē naa' n̄i kuv̄i ndii, xā ikan' yoo rā kii' kōō v̄iko' ka'nu' ñā ñani' Pentecostés.

Kani kuento Pablo tē xito' nē nakayá xa'a' Jesús, nē ndiee' ñuu Éfeso

¹⁷Te n̄i ti'vi' Pablo tē yivi' tē ka'an rā xiin' tē xixā, tē xito' nē nduu' kuenta Jesús, nē ndiee' ñuu Éfeso jaan', tē kixin rā ñuu Mileto jaan'. ¹⁸Kii' n̄i xaā tē jaan' ikan', tē n̄i ka'an Pablo xiin' rā ndii:

—Xiní ndo'ó saā n̄i xachuun' ī sakuu' kivi' kii' n̄i ndu'u' ī xiin' ndo' ndee kivi' nuu' kii' n̄i xaā ī nuu' ñu'u' Asia yo'o', ¹⁹tē sakuu' kivi' tū n̄i xikā nuu' ī nuu' xto'ō e' xiin' sakuu' ñā nda'vī kuu' nimá ī xiin' ñā n̄i xit̄iā tikui nuu' ī xa'a' ndo'ó, xiin' ñā n̄i xaā nē judío xiin' ī kii' n̄i sando'o' n̄iā yu'u'. ²⁰Te xiní ndo'ó ñā sakuu' ichi' n̄i ka'an ī xiin' ndo' xa'a' ñā va'ā mii' ndo', tē ch̄indiee' ā ndo'ó. Tē n̄i sania'á ī ndo'ó tu'un va'ā nuu' kua'a' nē yivi'. Tē sakan' tū n̄i xaā ī vi'ē i'in̄ ndo'. ²¹Nī ka'an ndoso' ī nuu' nē judío xiin' nuu' nē tuku' ñā namā n̄iā nimá n̄iā xa'a' kuachí n̄iā tē saā n̄iā ñā kuní Ndiosí, tē in̄i n̄iā kuni n̄iā xto'ō e' Jesucristo.

²²Tē vit̄in̄ ndii, ndiee' xaka' Espíritu Santo yu'u ñā ku'un ī ñuu Jerusalén, tē xiní ī ndee ñā kundo'ō ī ikan'. ²³Tē ndii, xiní kuit̄i' ī ñā i'in̄ ñuu mii' kua'an ī ndii, sakuni' Espíritu Santo jaan' yu'u ñā kunaan̄ ī vi'ē kaā, tē kōō tū ī kua'a' tundo'o'. ²⁴Ndisu nuu' mii' ī ndii, ndiaa ya'vi' xachi' kivi' ñuu ī. Süu' jaan' ndii ndiaa ya'vi' kā ñā saxinú ī chuun ñā n̄i sakuiso' chuun' xto'ō e' Jesús yu'u, ñā ndiee' yu'u' ī xa'a' tu'un va'ā, ñā ka'an xa'a' ñā ndanī mii' Ndiosí yoo'.

25 Te vitin ndii, ka'an i xiin' ndo' ña xiní i ña ndee iin ndo'ó, ne ni yoo i xiin' ka'an ndoso' i xa'a' saa xa'ndia chuun' Ndiosí nimá e' ndii, kuni ka ndo' nuu' i. 26 Ña jaan' na kuu' ka'an kaxi' i xiin' ndo' kivi' vitin ña koo' ka kuenta kumi' i xa'a' ndo'. 27 Kuachi ndii ni nakoo si'e i nuu' ndo' ndee iin ña kuni Ndiosí, süu' jaan' ndii ni ka'an i sakuu' a xiin' ndo'.

28 Xa'a' a jaan' na koto xiin' mii' va ndo', te koto va tu ndo' sakuu' ne nduu' kuenta xto'o e', ne ni taxi Espiritu Santo kunduu ndo' te paxto nuu', te koto ña'a' ndo', kuachi ndii ni ndasanduu a ne jaan' kuenta a xiin' nii' si'e mii' a. 29 Sakan' ña xiní yu'u ña kii' ku'un i ndii, ko'ni te yivi' tein ndo', te kuu' ra ndee naa lobo nia'a, ti' xika' kuni kaxi' mbee, sakan' ña kaka ra sativi' ra nimá ndo'ó. 30 Te tein mii' ndo' kiee sava te ka'an tun vixi, te xita' ra ne ndikun ichi' Jesús, te kundikun nia xata' mii' ra. 31 Ña jaan' na kuu' kaka ñu'u' ini va ndo'. Te naka'an' va ndo' ña nii' uni kuiya ni xikuijn i ña saki'in' kuento i i'in ndo'. Te kua'a' va ichi' ndii, ndee ni xaku i.

32 Te vitin sanakua'a i ndo'ó nda'a' Ndiosí xiin' nda'a' tu'un a ña ka'an xa'a' ña ndani mii' a yoo'. Ña jaan' kumi' ndiee' te kivi nakata ni'i a yoo' nuu' ichi' a. Te ña jaan' tu kivi saa sakan' te natiin na ndo' inga ne nduu' tu nditia a ña xa ni taxi a kuento a xa'a' nuu' e'. 33 Koo' kivi' ni ndioo' ini i xa'a' ña'a' ndee iin ndo', naa kuu' oro, plata uun toto ndo'. 34 Xiní ndo'ó ña ni xachuun' i xiin' nda'a' i yo'ó, te ni ki'in i ña ni kuni nuu' i xiin' ña ni kuni nuu' te ndiaka' ta'an xiin' i. 35 Te xiin' ña ni xa a jaan' ni nia'a i ndo'ó ña sakan' kuni a xachuun' u'vi e' te kivi chindiee' e' ne natiin. Naka'an' e' ña ni ka'an xto'o e' Jesús kii' ni ka'an a ndii: "Sañu'u' ka Ndiosí yoo' kii' taxi' e' ña'a' te sakan' ña natiin' e' ña jaan'." Sakan' ni kachi Jesús —ni kachi Pablo xiin' te xixa jaan'.

36 Te kii' ndi'i ni ka'an ra ña jaan' ndii, ni xikuijn xiti' ra xiin' sakuu' te xixa jaan', te ni ka'an sakuu' ra xiin' Ndiosí. 37 Ikan' te ni xaku ti'e' sakuu' ra xiin' Pablo, te ni numi ña'a' ra, te ni chito tu ra nuu' te jaan'. 38 Sakan' ña suchi' xava'a ini te jaan' koto ka ni ka'an Pablo xiin' ra ña koo' kivi' ka kuni nuu' ta'an' ra. Te ni xa'an ndiaka' ña'a' ra ndee mii' iin' tundoo'.

Sokua'an Pablo ñuu Jerusalén

21 Te kii' ndi'i ni ndei' ndu te jaan' ndii, ni ko'ni ndu tundoo' te kua'an ndaku ndu ndee nuu' ñu'u' Cos. Te tuku kivi' kua'an ndu, te ni xa a ndu ndee nuu' ñu'u' Rodas. Te ikan' ni kiee ndu te kua'an ndu, te ni xa a ndu ndee ñuu Pátara. 2 Te ñuu Pátara jaan' ni xini ndu iin tundoo', tun' kua'an ñu'u' Fenicia. Te ni ko'ni ndu tun' jaan', te ni kiee ndu kua'an ndu. 3 Te kii' kua'an ndu ndii, ni xini

ndu kandu'u' ñu'u' Chipre nda'a' itin ndu, te kua'an ndaku ndu ndee ñu'u' Siria. Te ni xa'an nu' xiin' ndu ñuu Tiro, sakan' ña' ikan' ni xka'ndia te yivi' nako'o ra ña'a, ña' ñu'u' tixin tun' jaan'. Sakan' te ni nuu ndu ikan'.

⁴ Te ikan' ni xini ta'an' ndu xiin' ne nduu' kuenta xto'o e'. Te ni ndoo ndu xiin' ne jaan' uxā ta'an kivi'. Te ni sakuni' Espiritu Santo ne jaan' ña' kundo'o Pablo, sakan' na ni ka'an nia xiin' ra ña' kü'un ra ñuu Jerusalén.

⁵ Ndisu kii' ni saxinú ndu kivi' jaan' ndii, ni kiee ndu ñuu jaan' te kua'an ndu mii' ni ndoo tundoo' jaan'. Te sakuu' ne jaan', tiaa xiin' ña' si'i ra xiin' si'e nia ndii, ni xan ndiaka nia ndu'u yu'u' mini nuu' ñuu jaan'. Te ni xikuita xiti' sakuu' ndu yu'u' mini jaan', te ni ka'an ndu xiin' Ndiosí. ⁶ Ikan' te ni ndei' ña'a' ndu, te ni ko'ni ndu tundoo' jaan' kua'an ndu. Te ne jaan' ndii, ni nandiko' nia vi'e nia.

⁷ Te ndu'u ndii, ni kiee ndu ñuu Tiro jaan' te kua'an ka ndu nuu' mini ndee ni xaa ndu ñuu Tolemaida. Te ikan' ni nakuatu ta'an' ndu xiin' ne nduu' kuenta Jesús, te ni ndoo ndu xiin' ne jaan' iin ndaa' kivi'. ⁸ Te tuku kivi' ni kiee ndu ikan' te kua'an ndu, te ni xaa ndu ñuu Cesarea. Te ikan' ni xa'an ndu vi'e iin te ka'an ndoso' tu'un va'a, te nani' Felipe. Te jaan' nduu' iin te uxā ta'an te ni chindiee' te nda'a' xa'a' Jesús, te ni ndoo ndu vi'e ra jaan'. ⁹ Te jaan' ndii, yoo kumi' ta'an ña'a' si'e ra, te ne jaan' ndii, ne ndiee' iin ndaa' nduu' nia, te ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí nduu' tu nia.

¹⁰ Te kii' xa kua'an ndia'vi' kivi' ndiee' ndu ikan' ndii, ni xaa iin te ni kiee ñu'u' Judea, te ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te nani' Agabo.

¹¹ Xaa so'o ra mii' ndiee' ndu jaan', te ni kuyatin ra nuu' ndu, te ni ki'in ra toto ña' tiin toko' Pablo, te ni satiín ra a nda'a' ra xiin' xa'a' ra, te ni ka'an ra ndii:

—Ka'an Espiritu Santo xiin' i ndii, so'o satiín te judío ñuu Jerusalén te xiin' ña'a' toto yo'o'. Te sanakua'a ña'a' ra nda'a' ne tuku', kachi a —ni kachi ra.

¹² Te kii' ni xini so'o ndu ña' jaan' ndii, ndu'u' xiin' ne ndiee' ikan' ndii, ni ka'an nda'vi va ndu xiin' Pablo ña' kaa ra ñuu Jerusalén.

¹³ Sakan' te ni ka'an ra xiin' ndu ndii:

—Kuäku ka ndo', sakan' ña' sakusuchi' ndikui ndo' ini i. Kuachi ndii, süu' ña' kotiin kuiti' i xa yoo tu'va i, süu' jaan' ndii xa yoo tu'va tu i ña' kuvu i ñuu Jerusalén jaan' xa'a' xto'o e' Jesús —ni kachi ra.

¹⁴ Te xa'a' a ña' ni kuvu nakasi ña'a' ndu ndii, ni xikuin ndu ka'an xiin' ta'an' ndu ndii:

—Na xka'ndia saa kuni xto'o e' Jesús —ni kachi ndu.

¹⁵ Te kii' ni ya'a ndia'vi' kivi', te ni sakoo' tu'va xiin' mii' ndu, te ni kiee ndu kua'an kaa ndu ñuu Jerusalén.

¹⁶ Te n̄i xa'an ndia'vi' te ndikún ichi' Jesús, te ndiee' ñuu Cesarea jaan', xiin' ndu. Te n̄i xan ndiakā ra ndu vi'e iin te nani' Mnasón mii' n̄i ndoo ndu. Te jaan' ndii, ñu'u' Chipre n̄i kiee ra, te xa yata' va ndikún ra ichi' xto'o e'.

So'o n̄i xaa a kii' n̄i xaa Pablo ñuu Jerusalén

¹⁷ Kii' n̄i xaa ndu ñuu Jerusalén ndii, n̄i nat̄iin man̄i' va ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ikan', ndu. ¹⁸ Te tukū kivi' kua'an ndi'e' ndu mii' ndu'u' Jacobo. Te ikan' ndiee' ti'vi' sakuu' te xixa, te xito' ne jaan'. ¹⁹ Te kii' ndi'i n̄i nakuatu' ña'a' ndu ndii, ikan' te n̄i xa'a' ndatu'un' ndi'i Pablo nuu' te jaan' saa n̄i ch̄indiee' ña'a' Ndiosí nuu' i'in chuun' ña n̄i sakuiso' chuun' ña'a' a tein ne tuku'. ²⁰ Te kii' ndi'i n̄i xini so'o ra ña jaan' ndii, n̄i xaka'nu' ra Ndiosí, te n̄i ka'an ra xiin' Pablo ndii:

—Xa xini yo'ó, ñani i, ña ñuu Jerusalén yo'o' ndii, yoo kua'a' mif ne ta'an' e', ne judío, ne xa ini xini xto'o e'. Te sakuu' ne jaan' ndii, tiin' ka'nu' xava'a n̄ia tu'un' ndei' Ndiosí. ²¹ Te xa xini n̄ia ka'an ne yivi' xa'a' yo'ó ña sania'á un' sakuu' ne judío, ne ndiee' tein ne tuku', ña na kuxi'oo n̄ia nuu' tu'un' ndei', ña n̄i sania'á Moisés, te ka'an un' xiin' n̄ia ña na kasa'a n̄ia tuni iin' tiaa si'e n̄ia, te ka'an tu un' xiin' n̄ia ña na k̄andixa' n̄ia ña xixaá e'. ²² ¿Saa tu saa e' vit̄in? Sakan' ña kuni ne kua'a' jaan' kuento ña xa n̄i xaa un' yo'o'. ²³ Sakan' na kuui' va'a ka saa un' ña ka'an ndu xiin' un' vit̄in: Yoo kumi' ta'an te yivi' tein ndu yo'o', te kuni a ña saxinú ra ña n̄i tax̄i ra kuento ra, ña kaka nuu ra nuu' Ndiosí. ²⁴ Naka ña'a' un' te ku'un un' yukun' ka'nu', te ndasandoo sutu ndo'ó nuu' Ndiosí. Te cha'vi un' xa'a' ra te kuv̄i kiee ti'e' xini' ra xa'a' a ña kuni a saa ra jaan'. Sakan' te kuni sakuu' ne yivi' ña süu' ña ndixa' nduu' ña n̄i xini so'o n̄ia ka'an ne yivi' xa'a' un' jaan', süu' jaan' ndii xika' tu yo'ó saa nii' ka'an chuun' tu'un' ndei' jaan'. ²⁵ Te ne tuku', ne xa ini xini Jesús ndii, xa n̄i ti'vi' ndu tutu nda'a' n̄ia ña n̄i ch̄ituní ndu ña kuni a ña nako' n̄ia ña xixi' n̄ia ndei', ña n̄i nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka, te küxi ka tu n̄ia níi', te küxi ka tu n̄ia ndei' ti' n̄i xitia níi', te kümi' tu n̄ia musa n̄ia —n̄i kachi' ra xiin' Pablo.

²⁶ Te tukū kivi' ndii, n̄i xaka Pablo te jaan', te n̄i xa'an ra te ndasandoo ña'a' sutu xiin' te jaan' nuu' Ndiosí. Ndi'i jaan', te n̄i nda'ni Pablo yukun' ka'nu', te n̄i ka'an ra xiin' sutu ndee kivi' xinu ña nduu' ndoo' ra xiin' te jaan' nuu' Ndiosí, te tax̄i ra tumani' nuu' a xa'a' i'in ra.

So'ŋ ni xaa a kii' ni tiin te yivi' Pablo ñuu Jerusalén

²⁷ Te kii' xa xito' xinu kuu uxá ta'an kivi' jaan' ndii, ni xini sava te judío, te ndiee' nuu' ñu'u' Asia, Pablo yukun' ka'nu' jaan'. Sakan' te ni sanakuchi ra sakuu' ne yivi' kua'a' xava'a, ne ndiee' ikan', te ni tiin ra Pablo ²⁸ ka'án ti'e' ra ndii:

—Ndo'ó, ne ta'an ndu, te Israel, nja'a ndo' te chindiee' ndo' ndu'u, sakan' ña te yivi' yo'ŋ' nduu' te sania'á sakuu' ne yivi' iin yivi' ña kania'a nja xa'a' ne ñuu e', xiin' xa'a' tu'un ndei' Ndiosí, xiin' xa'a' yukun' ka'nu' su'un yo'o'. Te siin' tuku' ndii, ndee sava te griego ni ko'ni ra yukun' e' te sanduxín ra a kii' xaa' ra sakan' —ni kachi ra.

²⁹ Ni ka'an te jaan' sakan', kuachi ndii ni xini ra xika' Pablo xiin' iin te ñuu Éfeso, te nani' Trófimo, te ni xanini ra ña ni xaka Pablo te jaan', te ni ki'vi' ra yukun' jaan'. ³⁰ Sakan' na kuu' ni nakuchi sakuu' ne ndiee' ñuu jaan' te taxta'an' nja ndekuie' inga' nja. Te ni tiin te yivi' Pablo, te ni xta'ni' ña'a' ra ndee ki'e yukun' jaan'. Te xaka'án e', te ni ndasi ra yi'e' yukun' jaan'. ³¹ Te xa xito' ka'ni' ña'a' ra kii' ni xini tu'un te xín', te xa'ndia chuun' nuu' iin ti'vi' te xín', ña ni nakuchi va sakuu' ne ndiee' ñuu Jerusalén jaan'. ³² Numi' te ni naka ra ki'in' te xín' xiin' sava tu te xín' kuu' nuu' te taxta'an' ra nakaa' ra ndekuie' ra nuu' ne yivi' kua'a' jaan'. Te kii' ni xini ña'a' nja ndii, ni xikuiin nja ña kutun' nja Pablo. ³³ Sakan' te ni kuyatin te xín', te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an chuun' ra, te ni tiin ra Pablo, te satiín ña'a' ra xiin' uvi' ta'an karena. Te ni ndatu'un' te jaan' ne jaan' yoo nduu' Pablo, te yoo nduu' tu a ni xaa ra. ³⁴ Ndisu sava ne jaan' ka'án ti'e' iin ña'a', te sava tuku nja ka'án ti'e' inga ña'a'. Xa'a' a ña ni kuví kundani kaxi' ra ndee xa'a' tiin' kuachi nja Pablo xa'a' a ña kuaa' ti'e' nja ndii, ni ka'an chuun' ra ña naka ña'a' te xín' jaan' te ku'un ra vi'e' mii' ndiee' ra. ³⁵ Te kii' ni xaa te xín' jaan' xiin' Pablo kua'o ña kua'an kaa mii' ndiee' ra ndii, ni ndoni'i ña'a' ra sakan' ña ni sana va'a cho' ne kua'a' jaan'. ³⁶ Kuachi ndii xa xata' ra jaan' ndikún ne kua'a' jaan' ka'án ti'e' nja ndii:

—Na kuví ra —kachi nja.

Xikán Pablo ndei' ña ka'an ra xa'a' ra nuu' ne kua'a' jaan'

³⁷ Kii' xa xito' te xín' jaan' sko'ni' ña'a' ra vi'e' mii' ndiee' ra ndii, ni ka'an Pablo tu'un griego xiin' te xa'ndia chuun' nuu' te xín' jaan' ndii:

—¿Náa kuví ka'an i xiin' un' iin xa'a'? —ni kachi ra.

Te ni ka'an te xa'ndia chuun' jaan' xiin' ra ndii:

—Aan, kuv̄i t̄u ka'án yo'ó t̄u'un griego uun. ³⁸Naa' sakan' ndii, ¿s̄üü' yo'ó nduu' t̄e Egipto, t̄e n̄i s̄akunta'an' t̄e yivi' xiin' t̄e xa'ndia chuun' xama'in', ndi'i jaan', t̄e n̄i n̄aka ra kumi' mií t̄e xa'ni' ne yivi' t̄e kua'an ra xiin' t̄e jaan' mií' ichi kaa'? —n̄i kachi ra.

³⁹T̄e n̄i nakuiin Pablo ndii:

—Yu'u ndii, t̄e judío nduu' i, t̄e n̄i k̄iee i ñuu Tarso, ña nduu' iin ñuu ka'nu' ña kandu'u' nuu' ñu'u' Cilicia. T̄e xikán i ña va'a nuu' un' ña tax̄i un' ka'an i xiin' ne yivi' kaa' —n̄i kachi ra.

⁴⁰T̄e kii' n̄i tax̄i t̄e x̄iin' jaan' ña ka'an Pablo ndii, ikan' t̄e n̄i iin ra kuato jaan', t̄e n̄i ndoni'i ra nda'a' ra t̄e ka'an ra xiin' n̄ia. T̄e kii' n̄i x̄ikuiin s̄akuu' n̄ia ndii, n̄i ka'an ra xiin' n̄ia t̄u'un hebreo ndii:

22 —T̄e yivi', ñani i, xiin' ndo'ó, t̄e x̄ixa nuu' ñuu yo'o', kuni so'ó ndo' ña ka'an i xa'a' i nuu' ndo' vit̄in —n̄i kachi ra.

²T̄e kii' n̄i x̄ini so'ó n̄ia ña ka'án ra xiin' n̄ia t̄u'un hebreo ndii, n̄i x̄ikuita tax̄in' ka n̄ia. T̄e n̄i ka'an ka ra ndii:

³—T̄e judío nduu' t̄u yu'u, t̄e n̄i k̄iee i ñuu Tarso, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Cilicia. Ndisu ñuu Jerusalén yo'o' n̄i xa'nu i, t̄e n̄i s̄akuaan ndi'i i sāa nii' ka'án t̄u'un ndei' ne ichi' yata' e', nuu' Gamaliel. T̄e xika' nuu i nuu' Ndiosí ndee vit̄in xiin' kani' nimá i naa xaa' s̄akuu' ndo'ó kivi' vit̄in. ⁴T̄e n̄i sando'o' u'vi va i ne ndikún ichi' Jesús ndee n̄i xi'i sava n̄ia xa'a' a ña n̄i satiín ña'a' i, t̄e n̄i taan' i n̄ia vi'e kaa, naa' tiaa nduu' ra, uun ña'a' nduu' n̄ia. ⁵Sakan' t̄u sutu ka'nu' xiin' t̄e x̄ixa nuu' ñuu yo'o' ndii, kuv̄i ndiee yu'u' ra xa'a' ña jaan', sakan' ña nda'a' t̄e jaan' n̄i ki'in i tutu ña kua'an nda'a' ne ta'an' e', ne ndiee' ñuu Damasco. T̄e n̄i ket̄a i kua'an i ñuu jaan' t̄e satiín i ne ndikún ichi' jaan', t̄e n̄aka ña'a' i, t̄e xaa n̄ia ñuu yo'o', t̄e kund̄o'o n̄ia.

Ndiee' yu'u' Pablo sāa n̄i nama Jesús nimá ra

(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶T̄e kii' kuyatin' iin ke'in' kii' naá i ichi' yat̄in ñuu Damasco jaan' kua'an i ndii, ach̄i va n̄i k̄iee iin ñu'u' yi'é koo' chukuu' ndee ndivi', t̄e n̄i x̄inunduū a yu'u. ⁷T̄e n̄i nduva i ñu'u', t̄e n̄i x̄ini so'ó i iin tach̄i' yu'u' ka'án a xiin' i ndii: “Saulo, Saulo, ¿ndichun na sando'o' un' yu'u?” n̄i kachi a. ⁸T̄e n̄i ka'an i ndii: “¿Yoo nduu' yo'ó, tákui'e?”, n̄i kachi i. T̄e n̄i ka'an a xiin' i ndii: “Yu'u nduu' Jesús, t̄e ñuu Nazaret, t̄e sando'o' un'”, n̄i kachi a. ⁹T̄e yivi', t̄e kua'an xiin' i ndii, n̄i x̄ini ra ñu'u' jaan', ndisu n̄i kundani ra ña n̄i ka'an tach̄i' yu'u' jaan' xiin' i. ¹⁰T̄e n̄i ka'an i xiin' a ndii: “¿Ndee ña sāa i, tákui'e?”, n̄i kachi i. T̄e n̄i ka'an a xiin' i ndii: “Ndokoō un' t̄e

ndi'vi un' ñuu Damasco, te ikan' ka'an iin te yivi' xiin' un' ndee ña kuní a saa un'", ni kachi a.

¹¹ Te xa'a' a ña ni küvi kuni i sakan' ña ni yi'e koo' chukuu' ñuu jaan' ndii, ni tijn te kua'an xiin' i jaan' nda'a' i, te ni naka ra yu'u te kua'an ndu ndee ni ko'ni ndu ñuu Damasco jaan'. ¹² Te ikan' ndu'u' iin te nani' Ananías, te jaan' ndii, xika' nuu' ra nuu' Ndiosí saa ka'an tu'un ndei' a. Te ka'an va'a sakuu' ne ta'an' e', ne judío, ne ndiee' ñuu jaan', xa'a' ra. ¹³ Te ni xaa ra mii' ni ndu'u' i jaan', te ni kuyatin ra nuu' i, te ni ka'an ra xiin' i ndii: "Ñani Saulo, na natuvi nuu' un'", ni kachi ra xiin' i. Te xaka'an e', te ni natuvi nuu' i, te ni nakoto ndiaa ña'a' i. ¹⁴ Te ni ka'an ka ra xiin' i ndii: "Ndiosí, ña ni xaka'nu' ne xii' yata' e', ni nakaxin yo'ó te kuni un' ña kuní a, te kuni nduchi' nuu' un' Jesús, ña xachuun' ndaku, te kuni so'o un' tachi' a. ¹⁵ Te ndiee yu'u' un' xa'a' ña jaan' nuu' sakuu' ne yivi', te ka'an ndoso' un' xa'a' ña ni xini nduchi' nuu' un' xiin' xa'a' ña ni xini so'o un' jaan'. ¹⁶ Te vitin ndii, kündiatu ka un'. Ndongichi un' te kuchi un' kuenta a. Te kakan un' nuu' a te sandoyo' a kuachi un'", ni kachi ra xiin' i.

¹⁷ Te kij' ni nandiko' i ñuu Jerusalén yo'o', te iin' i ka'an i xiin' Ndiosí yukun' ka'nu' ndii, ni satuvi a nuu' i ¹⁸ ña ni xini i xto'o e'. Te ni ka'an a xiin' i ndii: "Yachi va te keta ki'i' un' ñuu Jerusalén ñaa'. Sakan' ña natiin ne ñuu ñaa' ña ndiee' yu'u' un' xa'a' i", ni kachi a. ¹⁹ Te ni ka'an i xiin' a ndii: "Táku'e, xini kaxi' ne yivi' jaan' ña yu'u nduu' te ni xa'an saa vi'e mii' nakayá ne judío, ne ta'an' e', te ni taan i ne ini xini yo'ó vi'e kaa, te ni kutun' tu nia ni xaa i. ²⁰ Te sakan' tu kij' ni xa'ni' te yivi' Esteban, te ni ndiee yu'u' xa'a' un' ndii, xta'an tu yu'u ni iin ikan' xito' i toto te ni xa'ni' ña'a' jaan', te ni nakuita kuento i xiin' te jaan'", ni kachi i xiin' a. ²¹ Te ni ka'an a xiin' i ndii: "Kua'an, sakan' ña ti'vi' i yo'ó nuu' ne tuku', ne ndiee' xika'", ni kachi a xiin' i —kachi Pablo.

So'o ni xaa a kij' ni yoo Pablo nda'a' te xiin' romano

²² Te ndee ña yo'o' kuiti' ni xini so'o ne kua'a' jaan' ni ka'an Pablo. Ikan' te ni xa'a' kuaa' ti'e' nia ka'an nia ndii:

—Xäta'an kutiakü ka te yivi' ñaa', ka'ni' ña'a' ndo' —kachi nia.

²³ Te xa'a' a ña kuaa' ti'e' nia, te seko' xi'é nia toto nia, te sakandeta' tu nia yaka' ndii, ²⁴ ni ka'an chuun' te xiin', te xa'ndia chuun' jaan', ña sandi'vi te xiin' ra Pablo tixin vi'e ra jaan', te suku' yo'o' tu ña'a' ra te ndiee yu'u' Pablo jaan' ndee xa'a' nduu' a ña kuaa' ndiaa ña'a' ne yivi' jaan'. ²⁵ Te kij' xa ni satiín kutu' te xiin' jaan' Pablo xiin' iin' te suku' yo'o' ña'a' ra

ndii, ni ka'an Pablo xiin' iin te xiin' kuu' nuu', te iin' yatın jaan' ndii:

—¿Náá taxi' tu'un ndei' ñuu Roma ña suku' yo'o' ndo' iin te romano naa' tia'an sana'má ña'a' te xa'ndia chuun'? —ni kachi ra.

²⁶ Te kii' ni xini so'o te kuu' nuu' jaan' ña jaan' ndii, ni xa'an ka'an ra xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ra jaan' ndii:

—¿Saa saa un' vitin, kuachi ndii te romano nduu' tu te kaa'? —ni kachi ra.

²⁷ Te ni kuyatin te xa'ndia chuun' jaan' mii' iin' Pablo, te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Náá ndixa xna'a ndii, te romano nduu' tu yo'ó? —ni kachi ra.

Te ni nakuiin Pablo nuu' ra ndii:

—Uun suvi i —ni kachi ra.

²⁸ Te ni ka'an ka te xa'ndia chuun' jaan' xiin' Pablo ndii:

—Yu'u ndii, kua'a' xava'a xu'un' ni cha'vi i, te ni nanduú i te romano —ni kachi ra.

Te ni ka'an Pablo xiin' ra ndii:

—Yu'u ndii, xa te romano nduu' i ndee kii' ni tuvi i —ni kachi ra.

²⁹ Ña jaan' na kuii' te xiin', te xito' suku' yo'o' ña'a' jaan' ndii, xaka'an e', te ni kuxioo ra. Te ndee te xa'ndia chuun' jaan' ni yi'vi kii' ni xini ra ña te romano nduu' tu Pablo, sakan' ña ni ka'an chuun' ra, te ni xikotijn Pablo xiin' karena.

Ka'an Pablo xa'a' ra nuu' te xixa kuu' nuu' nuu' ne judío

³⁰ Te tuku kivi' ndii, xa'a' a ña ni kuni te xa'ndia chuun' jaan' kundani kaxi' ra ndee xa'a' ni tijin kuachi ne judío Pablo jaan' ndii, ni ndaxin' ra karena ña tiin Pablo. Te ni ka'an chuun' ra ña nakaya tu sutu kuu' nuu' xiin' sakuu' te xixa kuu' nuu' ñuu Jerusalén jaan'. Te ni xta'ni' ra Pablo vi'e kaa, te ni xani ña'a' ra nuu' te jaan'.

23 Te ni xto'ni kaxi' Pablo nuu' te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Ñani ta'an i, saxinú i ña kuni Ndiosí ndee vitin xiin' ña naá va'a nimá i nuu' a —ni kachi ra.

² Te sutu ka'nu', te nani' Ananías ndii, ni ka'an chuun' ra xiin' te ita' yatın jaan' ña sa'ndia' ra yu'u' Pablo. ³ Sakan' te ni ka'an Pablo xiin' Ananías jaan' ndii:

—Ndiosí na sa'ndia' yu'u' yo'ó, sakan' ña nduu' un' ndee naa nama vi'e, ña kini kaa', te ni nake'i yaa a. Ndu'u' un' ñaa' te sana'má un' yu'u' saa nii' ka'an tu'un ndei' Ndiosí. Ndisu ni xka'ndia un' tu'un ndei' jaan' ña ni ka'an chuun' un' te kanj ra yu'u' —ni kachi ra.

⁴ Ikan' te n̄i ka'an te ita' yat̄in jaan' xiin' Pablo ndii:

—Sakan' vi' tuku ka'an yo'ó xiin' sutu ka'nu', te xika' nuu' nuu' Ndiosí uun' —n̄i kachi ra.

⁵ Te n̄i ka'an Pablo ndii:

—Ñani i, xini yu'u naa' sutu ka'nu' nduu' te kaa', sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Kä'an k̄ini un' xiin' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñuu un'.” Sakan' yoso' a —n̄i kachi ra.

⁶ Xa'a' a ña n̄i xini Pablo ña sava te jaan' nduu' te saduceo, te sava tuku ra nduu' te fariseo ndii, n̄i ka'an ti'e' ra xiin' te xixa kuu' nuu' jaan' ndii:

—Ñani ta'an' i, yu'u ndii, te fariseo nduu' i, te te fariseo n̄i nduu' tu yuva' i. Te tiin' kuachi ndo' yu'u xa'a' a ña ndiatu' ini i ña nat̄iak̄u e' ki' kuv̄i e' —n̄i kachi ra.

⁷ Te kii' n̄i ka'an ra ña jaan' ndii, n̄i xa'a' kani' ta'an' kuento te fariseo xiin' te saduceo, te n̄i nata'vi' ra. ⁸ Kuachi ndii, te saduceo ndii, kändixa' ra ña nat̄iak̄u ne n̄i xi'i, te n̄i ndee kändixa' tu ra ña yoo ángele, te n̄i ndee kändixa' tu ra naa' yoo espíritu. Ndisu te fariseo ndii, kändixa' te jaan' sakuu' ña jaan'. ⁹ Ikan' te n̄i xa'a' kuaa' ti'e' sakuu' te jaan'. Te n̄i ndond̄ichi sava te sanakuachi' tu'un ndei' Moisés, te nduu' te fariseo. Te n̄i ka'an ra ndii:

—Kōo' xachi' kuachi te kaa' n̄i na'in ndu. Naa' n̄i ka'an iin ángele, uun naa' n̄i ka'an iin espíritu xiin' ra ndii, vā'a kuun' ta'an' e' xiin' Ndiosí —n̄i kachi ra.

¹⁰ Te xa'a' a ña so'o n̄i nasaa' kua'a' ka sakuu' te jaan' ndii, ni yi'vi te xa'ndia chuun' nuu' te xiin' jaan' ña sakuachi' xi'e' ra Pablo. Ña jaan' na kuii' n̄i ka'an chuun' ra xiin' ndia'vi' te xiin', te ko'ni ra xta'ni' ña'a' ra tein te jaan', te ku'un ndiak̄a tuku ña'a' ra vi'e' mii' ndiee' ra xito' ra.

¹¹ Te kii' n̄i kuñuu kivi' jaan' ndii, n̄i tuvi xto'o e' nuu' Pablo, te n̄i ka'an a xiin' ra ndii:

—Sandieni xiin' mii' un', sakan' ña saa n̄i ndiee yu'u' un' xa'a' i ñuu Jerusalén ñaa' ndii, nii' sakan' tu kuní a ndiee yu'u' un' xa'a' i ñuu Roma —n̄i kachi a.

Ndatu'un' tuní te judío saa saa ra te ka'ni' ra Pablo

¹² Te kii' n̄i kitu' ndii, n̄i ndatu'un' tuní sava te judío saa saa ra te ka'ni' ra Pablo. Te n̄i chikand̄ia xiin' mii' ra nuu' ta'an' ra ña k̄ixi ra, te kō'o tu ra tikui ndee skachi' ka'ni' ña'a' ra. ¹³ Te ya'a uvi xiko kuu' te n̄i chikand̄ia xiin' mii' jaan'. ¹⁴ Te jaan' ndii, n̄i xa'an ra nuu' sutu kuu' nuu' xiin' nuu' te xixa nuu' ñuu Jerusalén jaan', te n̄i ka'an ra xiin' te jaan' ndii:

—Ndu'u ndii, ni chikandja xiin' mii' ndu ña käxi' ndu ndee iin ña'a ndee skachi' ka'ni' ndu Pablo. ¹⁵ Ña jaan' na kuii' ndo'ó xiin' te xixa kuu' nuu' ndii, ka'an ndo' xiin' te xín', te xa'ndia chuun', te kixin ndiaka ra Pablo nuu' ndo', te saa ndo' ndee naa kuni sana'má ndi'i ka ndo' ra. Te ndu'u ndii, koo tu'va ndu te ka'ni' ña'a' ndu ña kuni ka xaa ra yo'o' —ni kachi ra.

¹⁶ Ndisu ni xini tiaa si'e ña' ta'an' Pablo kuento ña ni ndatu'un' tuni si'e te jaan'. Te ni xa'an ndatu'un' ra a nuu' Pablo mii' naá ra vi'e mii' ndiee' te xiin' jaan'. ¹⁷ Sakan' te ni kana Pablo iin te xiin' kuu' nuu', te ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Kua'an ndiaka te sava yo'o' nuu' te xiin' xa'ndia chuun', sakan' ña yoo iin ña kuni ka'an ra xiin' te jaan' —ni kachi ra.

¹⁸ Sakan' te ni xaka ña'a' te kuu' nuu' jaan' nuu' te xa'ndia chuun' jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Pablo, te naá vi'e kaa, ni kana yu'u, te ni ka'an ra xiin' i ña kixin ndiaka i te sava yo'o' nuu' yo'ó, sakan' ña yoo iin ña kuni ka'an ra xiin' un' —ni kachi ra.

¹⁹ Te te xa'ndia chuun' jaan' ndii, ni tijn ra nda'a' te sava jaan', te ni naka siin' ña'a' ra. Te ni ndatu'un' ña'a' ra ndii:

—¿Yoo nduu' a kuni ka'an un' xiin' i? —ni kachi ra.

²⁰ Te ni ka'an te sava jaan' ndii:

—Te judío ndii, ni ndoo ra kuento ña kakan ra nuu' yo'ó te ku'un ndiaka un' Pablo nuu' te xixa kuu' nuu' tiaan, te saa ra ndee naa kuni sana'má ndi'i ka ra te jaan'. ²¹ Ndisu yo'ó ndii, saa un' kuenta kuu' ra, sakan' ña ya'a uvi xiko ta'an te yivi' xa ni chikandja xiin' mii' ra ña kixi ra te kö'o tu ra tikui ndee ka'ni' ra Pablo. Te vitin ndii, ndiee' tu'va ra ndiatu' ra ndee ña ka'an yo'ó —ni kachi te sava jaan'.

²² Sakan' te ni ndei' ña'a' te xa'ndia chuun' jaan' ka'an chuun' ra xiin' te sava jaan' ña ká'an ra xiin' ndee iin ne yivi' ña ni ka'an ra xiin' te jaan' xa'a' ña jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni ti'vi' ra Pablo nuu' te ka'nu', te nani' Félix

²³ Te ni kana te xa'ndia chuun' jaan' uvi ta'an te kuu' nuu', te ni ka'an ra xiin' te jaan' ña sakoo' tu'va ra uvi ciento te xín', xiin' uni xiko uxi te xín', te yoso' kuei, xiin' uvi ciento te xín', te ni'i' tun' xín', te ku'un ra ñuu Cesarea kaa íin ñuu. ²⁴ Te ni ka'an chuun' tu ra ña sakoo' tu'va ra kuei ti' kosó' Pablo, te xaa va'a ra ñuu jaan' nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu', te nani' Félix.

²⁵ Te ni ke'i te xín' te xa'ndia chuun' jaan' iin tutu, te so'o ka'an a: ²⁶ “Yu'u, te nduu' Claudio Lisias ndii, ti'vi' i tutu yo'o' nda'a' yo'ó, te ka'nu' xava'a, Félix, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' ndii.

Natiin un' ña nakuatu' i yo'ó. ²⁷ Te yo'ó' ndii, ni tiin ña'a' ne judío, te xa xito' ka'ni' kuii ña'a' nia. Ndisu ni xa'an i xiin' te xiin', te xa'ndia chuun' i nuu', te ni sakakú ña'a' i, sakan' ña ni xini i kuento ndii, iin te romano, te ta'an' e', nduu' ra. ²⁸ Te xa'a' a ña ni kuni i kundani i ndee xa'a' tiin' kuachi ña'a' nia ndii, ni xa'an ndiaka ña'a' i nuu' te xixa nuu' ñuu nia. ²⁹ Te ni xini i ña tiin' kuachi ña'a' nia xa'a' tu'un ndei' mi' nia. Ndisu ni xaa ra ndee iin ña xata'an kuyi ra xa'a' ni ndee ña kunaq ra vi'e kaa. ³⁰ Te kii' ni xini i kuento ña ni ndatu'un' tuni ndia'vi' te yivi' ña ka'ni' ra te yo'ó' ndii, xaka'an e', te ni ti'vi' ña'a' i nuu' yo'ó. Te ni ka'an chuun' tu i xiin' te tiin' kuachi ña'a' ña ku'un ra nuu' yo'ó te chindu'u' ra kuachi te yo'ó' nuu' un'." Sakan' kachi tutu jaan'.

³¹ Te ni naka te xiin' jaan' Pablo ñuu jaan', te ni xan ndiaka ña'a' ra ndee ñuu Antipatris saa nii' ni ka'an chuun' te xiin', te xa'ndia chuun' jaan', xiin' ra. ³² Te ni kitu' tuku kivi' ndii, ni nandiko' te xiin', te kua'an xa'a', ñuu Jerusalén vi'e mii' ndiee' ra. Ndisu te xiin', te yoso' kuei ndii, kua'an naa kua'an ra xiin' Pablo. ³³ Kii' ni xaa ra ñuu Cesarea ndii, ni taxi ra tutu jaan' nda'a' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan', te ni sanakua'a tu ra Pablo nda'a' te jaan'.

³⁴ Te kii' ni ka'vi' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan' tutu jaan', te ni ndatu'un' ra Pablo mii' ni kiee ra. Te kii' ni xini ra ña te ni kiee ñu'u' Cilicia nduu' ra ndii, ³⁵ ni ka'an ra ndii:

—Kuni so'ó tukuu i ña ka'an un' kii' xaa te tiin' kuachi yo'ó —ni kachi ra.

Te ni ka'an chuun' ra ña kondia ña'a' te xiin' vi'e ka'nu', ña ni xa'a iin te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu', te ni nani' Herodes.

So'ó ni xaa a kii' ni naka'an Pablo xa'a' ra nuu' Félix

24 Te kii' ni xka'ndia u'un ta'an kivi' ndii, ni xaa sutu ka'nu', te nani' Ananías, xiin' sava te xixa nuu' ñuu xiin' iin te xikui'ni xa'a' ne yivi', te nani' Tértulo. Te sakuu' ra ni xaa nuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan' tiin' kuachi ra Pablo. ² Te kii' ni kana te xa'ndia chuun' kuu' nuu' jaan' Pablo, te ni xaa ra ndii, ni xa'a' tiin' kuachi ña'a' Tértulo jaan' ka'an ra ndii:

—Táku'e, yo'ó te ka'nu' va ndii, xa'a' ña xa'ndia chuun' va'a un', te xa kua'a' kuiya ndiee' maní' va ndu, te xa'a' a ña xini tuni un' ndii, xa ni ndasava'a un' ñu'u' mii' ndiee' ndu, ³ sakan' na kuii' sakuu' ndu ndii, taxi' va ndu ña chindani un' xa'a' sakuu' ña jaan'. ⁴ Te xa'a' a ña küni sakuachí kua'a' ndu yo'ó ndii, ka'an nda'vi i xiin' un' ña kuni so'ó un' iin xa'a' ña ka'an i xiin' un' xa'a' ña vita kuu' nimá un'. ⁵ Te yivi' yo'ó' ndii, ni xini ndu ña nduu' ra ndee naa kui'e, sakan' ña nata'vi' ra sakuu' ne ta'an' ndu, ne judío, mii' ka

ndiee' nja nuu' ñu'u' iin yivi'. Te siin' tukü ndii, te ni'i' ichi' nuu' iin ti'vi ne ni xasiin' xiin' mii', te ndikün nja ichi' te nazaret, nduu' ra. ⁶Ni xika tu ra xe'na' ra xiin' yukun' ka'nu' ndu, xa'a' a jaan' na ni tiin ña'a' ndu, te ni kuni ndu sana'má ña'a' ndu saa ka'án tu'un ndei' mii' ndu. ⁷Ndisu ni kixin Lisias xiin' te xiin' ra, te ni tu'un u'vi ña'a' ra nda'a' ndu, ⁸te ni ka'an chuun' ra xiin' ndu ña kixin ndu nuu' yo'ó. Te ki' sana'má ña'a' un' xa'a' sakuu' ña jaan' ndii, kuvi kuni un' ña ña ndaku nduu' ña tiin' kuachi' ña'a' ndu —ni kachi ra.

⁹Te sakan' tu inga ka te judío, te ita' xiin' ra ikan' ndii, ni nakata ra kuento ra, te ni ka'an ra ña sakan' xna'a' nduu' a.

¹⁰Sakan' te ni sania'á nda'a' te xa'ndia chuun' jaan' nuu' Pablo ña ka'an ra, ikan' te ni xa'a' ka'án Pablo ndii:

—Xini yu'u ña xa ki'in' kuiya kua'an ña nduu' un' te xa'nú kuachi' nuu' ne yivi', ne ndiee' nuu' ñu'u' yo'ó. Ña jaan' na kuii' va'a va kuni i te naka'án i xa'a' i nuu' un' vitin. ¹¹Naa' ndatu'un' un' ndii, kuvi kuni un' ña ndee uxí uvi ta'an kivi' tia'an ya'a vi' ña ni kaa i ñuu Jerusalén te saka'nu' i Ndiosí. ¹²Ni ndee nuu' ki'e yukun' ka'nu', te ni ndee vi'e mii' nakayá ne judío, ne ta'an' ndu, te ni ndee iin xaan' mii' ka ñuu jaan' ndii, ni xini te kaa' nata'vi' i ndee iin ne yivi', ni ndee ni xini tu ra sanakuchi i ne yivi' kua'a' ikan'. ¹³Ni ndee küvi tu nia'a te kaa' nuu' yo'ó ña ña ndixa nduu' ña tiin' kuachi' ra yu'u vitin.

¹⁴Ndisu ndiee' yu'u' i nuu' yo'ó ña xaka'nu' i Ndiosí, ña ni xaka'nu' ne xii' yata' ndu, saa sania'á ichi' xaa', ña ka'án te kaa' nduu' iin ti'vi ne ni xasiin' xiin' mii'. Sakan' ña kandixa' i sakuu' ña ka'án tu'un ndei' Ndiosí xiin' sakuu' ña ka'án ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a. ¹⁵Te iin kachi ndiatu' ini i naa ndiatu' ini te kaa' ña Ndiosí ndii, sanatiaku a sakuu' ne yivi', naa' ne xachuun' ndaku nduu' e', uun naa' ne xachuun' ndaku nduu' e'. ¹⁶Xa'a' a jaan' na xaa' i sakuu' ña nduxa' i'in kivi' kua'an te kunaan va'a nimá i nuu' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'.

¹⁷Kii' ni xka'ndia ki'in' kuiya xika' i tukü xaan' ndii, ni naxaa i ñuu Jerusalén te taxí xu'un' nda'a' ne nda'vi kuu' ñuu i, te nasoko' tu i tumaní' nuu' Ndiosí. ¹⁸Te nani ña jaan' xaa' i, te ni xini sava te judío, te ni kije ñu'u' Asia, naá i yukun' ka'nu' ndasandoo' sutu yu'u nuu' Ndiosí saa ka'án tu'un ndei' a. Ndisu koo' ne yivi' kua'a' ni yoo ikan' xiin' i, ni ndee ni nata'vi' tu i ne yivi'. ¹⁹Te ni xini naá i jaan' kuni a kixin nuu' yo'ó, te tiin kuachi' ra yu'u naa' yoo iin xa'a'. ²⁰Uun naa' koo' tukü ndii, na ka'an tu mii' te kaa' naa' ni xini ra xaa' i ña nja'a ki' ni yoo i nuu' te xixa kuu' nuu' ñuu Jerusalén. ²¹Kuein' tiin' kuachi' ra yu'u xa'a' ña ni ka'an ti'e kuiti' i ki' ni yoo i tein ra, ki' ni ka'an i ndii: “Tiin' kuachi' ndo' yu'u xa'a' a ña ini i ña natiaku e ki' ni kuvi e” —ni kachi Pablo.

²²Te xa'a' a ña xini kaxi' Félix jaan' xa'a' ichi' Jesús ndii, ni sain kuiin ra ña sana'má ra Pablo, te ndee tuku kivi' nakaa' ra xiin' ña jaan'. Te ni ka'an ra ndii:

—Ndee kii' kixin Lisias, te xiin' te xa'ndia chuun', sakan' vi' te ndoo i kuento xa'a' ndo' —ni kachi ra.

²³Sakan' te ni ka'an chuun' ra xiin' te xiin' kuu' nuu' ña koo ndiaa ra Pablo, te na taxí ra ña kuví saa ndiká ra sava ña'a tixin vi'e chuun' jaan'. Te taxí tu ra xka'ndia te xini ta'an' xiin' ra te kaka nuu' ra nuu' ra.

²⁴Kii' ni ya'a ndia'vi' kivi' te ni xaa Félix xiin' ña' si'i' ra Drusila, ña' jaan' ndii, ña' judía nduu' a'. Te ni ka'an chuun' ra ña kixin Pablo nuu' nia. Te ni xini so'o nia ka'an ra xa'a' ña kuní a ini e' kuni e' Jesucristo. ²⁵Ndisu kii' ni ndatu'un' Pablo xiin' nia xa'a' ña kuní a sachuun' ndaku e', xiin' xa'a' ña kuní a viko ni'i' xiin' mii' e', xiin' xa'a' ña sana'má Ndiosí yoo' kivi' nuu' ku'un e' ndii, ni yi'vi xava'a Félix jaan', te ni ka'an ra ndii:

—Xava'a sakan' kuiti' vitin kua'an kii', te kii' kunia'a i te kana tukuu i yo'ó —ni kachi ra.

²⁶Te siin' tuku' ndii, ni ndiatu tu ini Félix jaan' ña taxí Pablo xu'un' nda'a' ra te sandoó ndiká ña'a' ra. Sakan' na kuii' ki'in' ichi' ni kana ña'a' ra, te ni ndatu'un' ra xiin' te jaan'. ²⁷Te kii' ni xka'ndia uvi' ta'an kuiya ndii, ni na'in chuun' iin te nani' Porcio Festo nuu' Félix jaan'. Te xa'a' a ña ni kuni Félix jaan' ndoo va'a ra xiin' ne judío ndii, ni nakoo ra Pablo naá ra vi'e jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni naka'an Pablo xa'a' ra nuu' Festo

25 Te kii' ni ndi'i uní ta'an kivi' ña ni xaa Festo jaan' nuu' ñu'u' jaan' ndii, ni ketá ra ñuu Cesarea jaan', te ni kaa ra ñuu Jerusalén. ²Te ikan' ni xaa ki'in' sutu kuu' nuu' xiin' ki'in' te judío kuu' nuu' nuu' Festo jaan', te ni xa'a' tiin' kuachi ra Pablo. ³Te ni ka'an nda'vi ra xiin' Festo jaan' ña ka'an chuun' ra te kixin ndiaka te xiin' Pablo ñuu Jerusalén jaan'. Ni xikan ra ña jaan' sakan' ña xa ni ndatu'un' tuní ra ña ka'ni' ra Pablo ichi'. ⁴Ndisu ni ka'an Festo ña xava'a naá mii' Pablo vi'e chuun' ñuu Cesarea, te ña'a' ka te nandiko' tu mii' ra ikan'. ⁵Te ni ka'an ka ra xiin' te jaan' ndii:

—Na ku'un sava ndo'ó te kuu' nuu' xiin' i ikan', te tiin kuachi ña'a' ndo' naa' ni xaa ra iin ña nia'a —ni kachi ra.

⁶Te kii' ndi'i ni ndoo ra tein ne jaan' unia, uun uxí ta'an ka kivi' ndii, ni nakaa' ra ñuu Cesarea. Te tuku kivi' ni xikundu'u' ra mii' xa'nú ra kuachi, te ni ka'an chuun' ra ña ku'un ndiaka te xiin' Pablo nuu' ra. ⁷Te kii' ni xaa Pablo ikan' ndii, ni katí ña'a' te judío, te ni kiee ñuu Jerusalén jaan', tiin' kuachi ña'a' ra xiin' kua'a' kuachi

vie, tee' ndee kōo' a ni kuvī nia'a ra xa'a' a. ⁸ Te ni ka'an Pablo xa'a' ra ndii:

—Kōo' ndee iin ña nia'a ni xaa' i xa'a' tu'un ndei' ndu, ne judío, ni ndee xa'a' yukun' ka'nu' ndu, ni ndee kōo' tu a ni xaa i xa'a' tu'un ndei' César, te xa'ndia chuun' kuu' nuu' —ni kachi ra.

⁹ Ndisu xa'a' a ña ni kuni Festo jaan' ndoo va'a ra xiin' te judío jaan' ndii, ni ndatu'un' ra Pablo ndii:

—¿Ñáa ka'an nimá un' kaa un' ñuu Jerusalén te sana'má i yo'ó ikan' xa'a' ña jaan'? —ni kachi ra.

¹⁰ Te ni nakuiin Pablo ndii:

—Vitīn ndii, mii' xa'nú César kuachi iin' i, sakan' na yo'o' kuni a sana'má un' yu'u, sakan' ña xini kaxi' un' ña kōo' ndee iin ña nia'a ni xaa i xiin' ne ta'an' i, ne judío. ¹¹ Sakan' ña naa' ni xaa i iin ña nia'a, ña kuni a kuvī i xa'a' a ndii, kōo' a ka'an i kuvī i. Ndisu xa'a' a ña süu' ña ndaku nduu' ña tiin' kuachi te judío, te ta'an' i kaa', yu'u ndii, ndee iin kōo' kumi' ña ndaku te sanakua'a ra yu'u nda'a' te kaa'. Ña jaan' na kuii' xikán i ña na sana'má César yu'u —ni kachi ra.

¹² Te kii' ndi'i ni ka'an Festo xiin' te chindiee' ta'an' xiin' ra xiin' kuento ndii, ni ka'an ra xiin' Pablo ndii:

—Xa'a' a ña ni xikan un' ña sana'má César yo'ó ndii, nuu' César jaan' ku'un un' —ni kachi ra.

So'o ni xaa a kii' ni iin Pablo nuu' Agripa

¹³ Te kii' ni xka'ndia ndia'vi' kivi' ndii, ni xaa rey Agripa xiin' iin ña' nani' Berenice ñuu Cesarea jaan' te nakuatu nia Festo. ¹⁴ Te xa'a' a ña ni ndoo nia ikan' ki'in' kivi' ndii, ni ndatu'un' Festo xiin' rey jaan' xa'a' tundo'o' Pablo ka'an ra ndii:

—Ni nakoo Félix iin te yivi' naá ra vi'e kaa yo'o'. ¹⁵ Te kii' ni xa'an i ñuu Jerusalén ndii, ni tiin kuachi ña'a' sutu kuu' nuu' xiin' te xixa nuu' ne judío. Te ni xikan ra nuu' i ña ka'an chuun' i ña kuvī te jaan'. ¹⁶ Te ni ka'an i xiin' te judío jaan' ña täxi' tu'un ndei' romano ña ka'ni' e' ne yivi' kii' tia'an naka'an nia xa'a' nia nuu' te tiin' kuachi ña'a'. ¹⁷ Ña jaan' na kuii' kii' ni kixin te judío jaan' yo'o' ndii, ni kuu kuachi i xiin' tundo'o' ra. Süu' jaan' ndii tukū kivi' ni xikundu'u' i mii' xa'nú i kuachi, te ni ka'an chuun' i ña kixin ndiaka te xīn' te jaan' nuu' i. ¹⁸ Te kii' ni xikuita te tiin' kuachi ña'a' jaan' ndii, kōo' ña nia'a ña ni ndiatu i xa'a' ni tiin kuachi ña'a' ra. ¹⁹ Süu' jaan' ndii xa'a' iin uvī ña kandixa' mii' ra xa'a' Ndios ra kuiti' ni kanī ta'an' te jaan' kuento xiin' Pablo jaan', xiin' xa'a' iin te xa ni xi'i, te ni nani' Jesús, te ka'an Pablo jaan' ña tiaku ra. ²⁰ Te xa'a' a ña ni kundani i ndee ña saa i xiin' ña ni kanī ta'an' ra kuento xiin'

te jaan' ndii, ni ndatu'un' i Pablo naa' ka'án nimá ra ku'un ra nuu
 Jerusalén te sana'má ña'a' i ikan' xa'a' ña jaan'. ²¹ Ndisu Pablo jaan'
 ndii, ni xikan ra ña kundiatu ra te sana'má ña'a' César, te xa'ndia
 chuun' kuu' nuu'. Sakan' na ni ka'an chuun' i ña koõ ndiãa ka ña'a'
 te xiin' ndee kij' kuvi ti'vi' ña'a' i nda'a' César jaan' —ni kachi Festo.

²² Te ni ka'an Agripa jaan' xiin' Festo ndii:

—Kuni kuni so'o tu yu'u ña ka'án te jaan' —ni kachi ra.

Te ni ka'an Festo ndii:

—Tiaan te kuni so'o un' ra —ni kachi ra.

²³ Te tuku kivi' kij' ni xaa Agripa xiin' Berenice vi'e chuun' ndii,
 ni tijn ka'nu' xava'a ña'a' kua'a' ne yivi'. Te kua'a' tu te xiin' kuu'
 nuu' ni ndekuie xiin' ne jaan' xiin' kua'a' te xixa kuu' nuu' nuu' nuu
 jaan'. Te ni ka'an chuun' Festo jaan' ña ku'un naka te xiin' Pablo te
 kixin ndiaka ña'a' ra ikan'. ²⁴ Sakan' te ni ka'an Festo ndii:

—Yo'ó, rey Agripa, xiin' sakuu' ndo'ó, te ndiee yo'o vitin, te
 yivi' te iin' nuu' e' yo'o' ndii, kua'a' va ne judío ka'án kuachi nuu' i
 nuu Jerusalén xiin' nuu yo'o' xa'a' ra kuaa' ti'e' ña ka'án ña ña
 kuní a kuvi ra. ²⁵ Ndisu tuu yu'u ndii, köo' ndee iin ña xata'an kuvi
 ra xa'a' ni xaa ra. Te ndii, xa'a' a ña ni ka'an mii' ra ña César
 Augusto sana'má ña'a' ndii, ni chituní i ti'vi' ña'a' i nda'a' te jaan'.
²⁶ Te xa'a' a ña köo' a ni'í' i ke'i' i xa'a' ra nuu' xto'o' e' César jaan'
 ndii, ni ka'an chuun' i te ni kixin ndiaka ña'a' ra nuu' ndo' yo'o'
 vitin, ndisu nuu' yo'ó ka vi' rey Agripa. Te kij' ndi'i sana'má ña'a'
 un' ndii, koõ na ña kuvi ke'i' i xa'a' ra. ²⁷ Kuachi ndii tuu i ña süu' te
 kuu' kaxi' nduu' i naa' ti'vi' i iin te naá vi'e' kaa nuu' César, te ka'an
 i ndee xa'a' tiin' kuachi ña'a' ne yivi' —ni kachi Festo.

So'o ni xaa a kij' ni naka'an Pablo xa'a' ra nuu' Agripa

26 Sakan' te ni ka'an Agripa jaan' xiin' Pablo ndii:

—Kuvi naka'an un' xa'a' un' vitin —ni kachi ra.

Sakan' te ni katani nda'a' Pablo, te ni xa'a' naka'an ra xa'a' ra
 ndii:

²—Rey Agripa, va'a kuni i ña naka'an i xa'a' i nuu' yo'ó vitin
 xa'a' sakuu' ña tiin' kuachi te judío, te ta'an' i, yu'u. ³ Sakan' ña xini
 yo'ó sakuu' ña xixaá ne judío, ne ta'an' i, xiin' sakuu' ña kani' ta'an'
 ne nuu' i kuento xa'a'. Ña jaan' na kuui' ka'án nda'vi i xiin' un' ña
 saa un' ña va'a, te kuni so'o un' xiin' ña maní' ña ka'an i xiin' un'.

Ka'án Pablo saa ni nduu ra xtá'an'

⁴ Sakuu' ne judío, ne ta'an' i, xini saa xika' i ndee kij' ni nduu i
 te sava tein ne nuu' i xiin' kij' ni ndu'u' i nuu' Jerusalén. ⁵ Ne jaan'

ndii, xini tu nja ña ni xika i nuu' ña sania'á te fariseo ndee xta'an vi'. Te kuví ndiee yu'u' nja xa'a' ña jaan' naa' kuni nja. Te te fariseo jaan' nduu' iin ti'vi te xika' ndiee' ka xiin' tu'un ndei' Ndiosí, te sakan' sakuu' te ñuu i. ⁶ Te vitin ndii, tiin' kuachi ra yu'u xa'a' a ña ndiatu' ini i xa'a' kuento ña ni taxi Ndiosí nuu' ne xii' yata' i. ⁷ Te kuento jaan' nduu' ña ndiatu' ini ndu, ne uxi uvi ti'vi, ne vi'e ne Israel natiin ndu, xa'a' a jaan' na xaka'nu' chito ndu Ndiosí nduvi' xiin' ñuu. Rey Agripa, xa'a' kuento jaan' tiin' kuachi ne ta'an i, ne judío jaan', yu'u. ⁸ ¿Ndichun na vixi nja tu nduu' a nuu' ndo'ó te kandixa' ndo' ña kuví sanatiaku Ndiosí ne ni xi'i'?

Ka'án Pablo saa ni sando'o' ra ne nduu' kuenta Jesús

⁹ Te yu'u ndii, ni tuu i ña kuni a saa i sakuu' ña nduxa' te sandi'i' i ne ini xini Jesús, te ñuu Nazaret. ¹⁰ Te ni xaa i ña jaan' ñuu Jerusalén, te xiin' ña ndiee' sutu kuu' nuu' ni ka'an chuun' i, te ni ñu'u kua'a' ne nduu' kuenta ña jaan' vi'e kaa. Te ni nakuita tu kuento i xiin' te yivi' kii' ni xa'ni' ra sava ne jaan'. ¹¹ Te ki'in' va ichi' ni xa'an i saa vi'e mii' nakayá ndu te sando'o' u'vi ña'a' i, te kani'a nja xa'a' Jesús jaan'. Te xa'a' a ña ni xi'e xava'a i ni xini ña'a' i ndii, ni ndikun i sando'o' i nja ndee tuku ñu'u' mii' kua'an nja.

Ndiee' yu'u' ka Pablo saa ni nama Jesús nimá ra

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹² Te ña jaan' kua'an saa i ñuu Damasco xiin' ña ndiee' ña xa'ndia chuun' sutu kuu' nuu', xiin' ña ni ka'an chuun' ra xiin' i. ¹³ Ndisu kii' naá i ichi' kua'an i ikan' iin ke'in' ndii, kuni ka'an i xiin' un', rey, ña ni xini i ni kiee iin ñu'u ndee ndivi', ña yi'é koo' chukuu' ka te sakan' ñu'u, te ni xinundu a yu'u xiin' te kua'an xiin' i. ¹⁴ Te ni nduva sakuu' ndu ñu'u', te ni xini so'ó i iin tachi' yu'u' ña ka'án xiin' i xiin' tu'un hebreo ndii: “Saulo, Saulo ¿ndichun na sando'o' un' yu'u? Sando'o' xiin' mii' un' ndee naa ndo'o' toro kii' kacha'ni' ri' kaa xiin' nuu'”, ni kachi a. ¹⁵ Te ni ka'an i xiin' a ndii: “¿Yoo nduu' yo'ó, tákui'e?”, ni kachi i. Te ni ka'an xto'ó e' xiin' i ndii: “Yu'u nduu' Jesús, ña sando'o' un'”. ¹⁶ Ndisu ndokoo un', te kuiin ndichi un'. Sakan' ña ni satuvi xiin' mii' i nuu' un', te ndasandu u i yo'ó te kaka nuu nuu' i, te ndiee yu'u' tu un' xa'a' ña ni nia'a i nuu' un' xiin' xa'a' ña nia'a ka i nuu' un'. ¹⁷ Te sakakú i yo'ó nuu' ne ñuu un' xiin' nuu' ne tuku' mii' tianu' i yo'ó ku'un un' vitin, ¹⁸ te sakuni un' ne jaan' te nako nja ña xika' nja ichi' niaa', te na kaka nja ichi' ña yi'é ñu'u i. Sakan' te kiee nja nuu' ña xiko ni'i' ña'a' ña ndiva'a, te ko'ni nja nuu' ña viko ni'i' ña'a' Ndiosí. Sakan' te xa'a' a ña ini

n̄ia kuni n̄ia yu'u koḡ ka'nu' in̄i Ndiosí xa'a' kuachi n̄ia, te natiin tu n̄ia n̄a va'a n̄a samaní' Ndiosí ne nduu' ndit̄ia a", n̄i kachi a xiin' i.

¹⁹ N̄a jaan' na kuii', rey Agripa, n̄i xaso'o i nuu' n̄a n̄i ka'an xiin' i ndee ndivi'. ²⁰ Süu' jaan' ndii xi'na ka n̄i ka'an ndoso' i nuu' Damasco, xiin' nuu' Jerusalén, xiin' saḡ kua'an ka nuu' nu'u' Judea, xiin' tein ne tuku', te nama n̄ia nimá n̄ia xa'a' kuachi n̄a xaa' n̄ia, te kundikun n̄ia Ndiosí, te xiin' n̄a va'a n̄a xaa' n̄ia n̄ia' a n̄ia n̄a xa n̄i nama xna'a n̄ia nimá n̄ia xa'a' kuachi n̄ia. ²¹ Xa'a' a jaan' na n̄i tiin te judío, te ta'an' i, yu'u nuu' ki'e yukun' ka'nu', te n̄i xika ra ka'ni' ra yu'u. ²² Ndisu xa'a' a n̄a n̄i chindiee' Ndiosí yu'u ndii, kusaa' ka'an i tu'un a ndee vitin nuu' sakuu' ne yivi', naa' ne nda'vi so'o nduu' n̄ia, uun naa ne ka'nu' nduu' n̄ia. Te sania'a i nuu' n̄ia saḡ nii' n̄i ka'an te n̄i ka'an tiakú tu'un Ndiosí, xiin' n̄a n̄i ka'an Moisés n̄a kuní a koḡ. ²³ Te jaan' ndii, n̄i ka'an ra n̄a kuní a kundo'o n̄a kunduü Cristo, te kií' kuví a ndii, xi'na ka a kunduü n̄a natiaku tein ne n̄i xi'i, te kunduü a nu'u, n̄a n̄ia' a ichi' Ndiosí nuu' ne ta'an' a xiin' nuu' ne tuku'. Te n̄a n̄i ka'an te jaan' ndii, xa n̄i xinü a —n̄i kachi Pablo.

²⁴ Kií' ka'an ka Pablo n̄a jaan' xa'a' ra iin' ra ndii, ikan' te n̄i nde'i ti'e' Festo ka'an ra ndii:

—Te küu' kaxi' nduu' yo'ó, Pablo. N̄i sakuaan kua'a' va un' ndee n̄i sana vi' xini' un' —n̄i kachi ra.

²⁵ Ndisu n̄i nakuiin Pablo ndii:

—Süu' te küu' kaxi' nduu' i, xkuaa' Festo. Süu' jaan' ndii n̄a ndixa nduu' n̄a ka'an i, te n̄a kuu' kaxi' tu nduu' a. ²⁶ Kuachi ndii xiní rey Agripa n̄aa' xa'a' n̄a ka'an i yo'o'. N̄a jaan' na kuii' in̄i i te ka'an i nuu' ra. Te xiní kaxi' i n̄a xiní ra sakuu' n̄a jaan', sakan' n̄a süu' n̄a n̄i yoḡ si'e nduu' a. ²⁷ Te yo'ó, rey Agripa, ¿n̄aá kandixa' un' n̄a n̄i ka'an te n̄i ka'an tiakú tu'un Ndiosí? Xiní yu'u n̄a kandixa' un' n̄a jaan' —n̄i kachi ra.

²⁸ Te n̄i ka'an Agripa xiin' Pablo ndii:

—Ndee xaku va te sananduü' un' yu'u te ndikún ichi' Cristo —n̄i kachi ra.

²⁹ Te n̄i ka'an Pablo xiin' ra ndii:

—Ndee xaku', uun kua'a' ka, ndisu xikan va i nuu' Ndiosí n̄a süu' yo'ó kuiti' kunduü tu te ndikún ichi' Cristo, süu' jaan' ndii, kuní i n̄a kunduü tu sakuu' ne xini so'o n̄a ka'an i vitin ndee naa yu'u, ndisu süu' xiin' karena n̄a tীন i yo'o' —n̄i kachi ra.

³⁰ Kií' ndi'i n̄i ka'an Pablo n̄a jaan' ndii, n̄i ndondichi' rey jaan' xiin' te xa'ndia chuun' jaan', xiin' n̄a' nani' Berenice, xiin' sakuu' ne n̄i ndiee xiin' te ka'nu' jaan'. ³¹ Te kií' n̄i kiee n̄ia kua'an n̄ia ndii, n̄i xa'a' ndatu'un' xiin' ta'an' n̄ia ka'an n̄ia ndii:

—Köo' xachi' a ni xaa te yivi' jaan' ña xata'an kuvi ra xa'a', uun kunaan ra vi'e kaa —kachi ña.

³²Te ni ka'an Agripa xiin' Festo ndii:

—Kuvi sandoó ndiká e' te jaan' naa' ni xikan ra ña sana'má ña'a' César —ni kachi ra.

Sö'ö ni xaa a kij' ni ti'vi' Festo Pablo ñuu Roma

27 Kii' ni ndoo Festo kuento ña ti'vi' ra ndu ñu'u' Italia xiin' iin tundoo' ndii, ni sanakua'a ra Pablo xiin' tuku te ñu'u' vi'e kaa nda'a' iin te xiin' kuu' nuu', te nani' Julio, te xachuun' inga' xiin' iin ti'vi' te xiin', te xika' nuu' nuu' Augusto César. ²Te ni ko'ni ndu iin tundoo', tun' ni kiee ñuu Adramitio. Tun' jaan' ndii, xka'ndia nu' saa ñuu, ña ñu'u' yu'u' mini nuu' ñu'u' Asia. Te ni kiee ndu kua'an ndu, te kua'an tu Aristarco, te ñuu Tesalónica, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Macedonia, xiin' ndu. ³Te tuku kivi' ni xaa ndu ñuu Sidón. Te Julio jaan' ndii, mani' ni kuu ra xiin' Pablo, sakan' ña ni taxi ra ku'un koto te jaan' ne xini ta'an' xiin' ra, te chindiee' ña'a' ña. ⁴Te ni kiee ndu ikan' te kua'an ndu xiin' tundoo' yatin xiin' ñu'u' Chipre mii' köo' tachi' ndiee' tiasi nuu' ndu. ⁵Te ni xka'ndia ndu mini ka'nu' yatin ñu'u' Cilicia xiin' ñu'u' Panfilia, te ni xaa ndu ndee ñuu ña nani' Mira, ña kandu'u' nuu' ñu'u' Licia.

⁶Te ikan' ni xini te xiin' kuu' nuu' jaan' iin tundoo', tun' ni kiee ñuu Alejandría, tun' kua'an ñu'u' Italia. Te ni ka'an chuun' ra te ni ko'ni ndu tixin tun' jaan'. ⁷Te kua'a' va kivi' ni ñu'u' ndu nuu' tikui sakan' ña kuie va kua'an tundoo' jaan', te ni ndo'o xava'a ndu te ni xaa ndu nuu' ñuu, ña nani' Gnido, sakan' ña tachi' ndiee' ni nakasi nuu' ndu, te xa'a' a ña kusaa' xika' ka tachi' ndii, ni xa'an' seko' ndu ndee ñuu ña naá i'nu, ña nani' Creta yatin Salmón. ⁸Te xiin' kua'a' tundo'o' ni xa'an ndu saa yu'u' mini ndee ni xaa ndu iin xaan' mii' nani' Puerto Va'a, ña kandu'u' yatin ñuu Lasea.

⁹Te xa kua'a' va kivi' ni xka'ndia ñu'u' ndu nuu' mini, te siin' tuku ndii, xa ni kuu kuain' va kaa' ña ku'un ndu xiin' tundoo' nuu' mini jaan' kii' sakan'. Sakan' ña xa kuyatin' yoo' vixin. Xa'a' a jaan' na ni sakuni' chito Pablo te xa'ndia chuun' tixin tundoo' jaan' ¹⁰ka'an ra ndii:

—Te yivi' rajn, tuu i ña naa' ku'un na ku'un e' ndii, kundo'o kua'a' e' te ndoñu'u' tundoo' yo'o' xiin' sakuu' ña ndiso' nu'. Te ndee mii' e' iyö kuvi —ni kachi ra.

¹¹Ndisu te xiin' kuu' nuu' jaan' ndii ni kandixa' ka ra ña ni ka'an te xiin' ña'a' nu' xiin' te satuvi' nu' te sakan' ña ni ka'an Pablo. ¹²Te xa'a' a ña va'a kaa' yi'e' jaan' te ndoo tundoo' jaan' yoo' vixin ndii, yatin' sakuu' ra ni ndoo kuento ña ku'un na ku'un ndu, te naa' ni

kuv̄i ndii, xāa ndū ñuū Fenice, ñā nduu' yi'e' ñu'u' Creta jaan'. Te ña jaan' ndii, so'o xito' a mii' ketá ñu'u xiin' mii' keta' a. Te ikan' ni kun̄i ra ndoo ndu yoo' vixin jaan'.

So'o ni xāa a kij' ni sando'o' tachi' ndiee' ndu nuu' min̄i

¹³Te ni xa'a' xika' kuie tachi' ña kuaxi xioo min̄i, te ni tuu ra ña kuv̄i ku'un ndu mii' kua'an ndu jaan'. Sakan' na kuu' ni saka' ra kaa vie ña tiin nu', te ni kiee ndu kua'an ndu yat̄in yat̄in ni yu'u' min̄i ñu'u' Creta jaan'. ¹⁴Ndisu sie t̄io' ni xa'an ndu, te ni xa'a' xika' iin tachi' ndiee', ña nani' Euroclidón, ña ni kixin nuu' ñu'u' tuku ta'vi' xioo min̄i, te ni kondia ndiee' a tundo'o' jaan'. ¹⁵Sakan' na ni kañuu a nu' mii' kuní m̄i' a, te xa'a' a ña ni kuv̄i sanandiko' kuin̄ ra nu' te ku'un nu' mii' kuaxi tachi' jaan' ndii, ni tax̄i ra ña ku'un nu' mii' chinda'a' ña'a' a. ¹⁶Te kij' ni xka'ndia ndu xata' ñu'u' sie ña naá i'nu, ña nani' Clauda, mii' xaku ndiee' xika' tachi' ndii, ni ndo'o xava'a ndu, te ni saka' ndu tundo'o' lulu. ¹⁷Te kij' ndi'i ni saka' ndu nu' ndii, ni sat̄in va'a ra tundo'o' chie jaan' xiin' yo'o'. Te xa'a' a ña yi'vi ra ña tiin tundo'o' jaan' nuu' ñuti' mii' nani' a Sirte ndii, ni ndaxin' ra toto, ña xiku'ún tachi' tun' ndoo jaan', te ni tax̄i ra ña ku'un nu' mii' chinda'a' ña'a' tachi' jaan'. ¹⁸Te tuku kivi' ndii, ndiee' ka xika' tachi' jaan', xa'a' a jaan' na ni xatia ra sava ña ndiso' tundo'o' jaan' nuu' min̄i. ¹⁹Te kivi' ña un̄i ndii, ni xatia nda'a' ndu sava ndachuun', ña tiin' ra tixin tundo'o' jaan', nuu' min̄i. ²⁰Te xa'a' a ña xa kua'a' va kivi' kua'an ña kuasa' ka nandii', ni ndee tiuun' tüvi' ka ndiee', te sando'o' va tachi' ndiee' xava'a ña xika' jaan' ndu ndii, ni xa'ndia in̄i ndu ña kaku ndu. ²¹Te xa'a' a ña xa kua'a' kivi' kua'an ña tia'an kuxi ndu ndii, ni xikuiin ndich̄i Pablo ma'in' sakuu' ndu, te ni ka'an ra ndii:

—Va'a ka naa' ni k̄andixa' ndo' ña ni ka'an i jaan' te kiee e' ñu'u' Creta kixin e'. Naa' sakan' ndii, k̄undo'o' e' ña iyo kaa' te ndoñu'u' tu ña'a' e' ña ni xatia e' kaa'. ²²Ndisu vit̄in ndii, ka'an i xiin' ndo' ña sand̄ieni xiin' m̄i' ndo', kuach̄i ndii ndee iin e' küvi, tundo'o' kuiti' ndoñu'u'. ²³Kuach̄i ndii, Ndiosí, ña xaka'nu' i te xika' nuu' tu i nuu' ndii, ñuu ndi'e' ni sat̄uv̄i a iin ángele a nuu' i. ²⁴Te ni ka'an a xiin' i ndii: “Kuän yi'vi un', Pablo. Kuní a ku'un un' nuu' César. Te xa'a' a ña kundani Ndiosí yo'ó ndii, sakakú a sakuu' te kua'an xiin' un' tundo'o' yo'o'”, ni kach̄i a. ²⁵Xa'a' a jaan' na kuu' sand̄ieni xiin' m̄i' ndo', te yivi' rain. Kuach̄i ndii in̄i i xini i Ndiosí ña ko'o a saa nii' ni ka'an ángele jaan' xiin' i. ²⁶Te ndii, kuní a ña ku'un tundo'o', te kani nu' yu'u' min̄i iin ñu'u' ña ndasi i'nu xiin' min̄i —ni kach̄i Pablo.

²⁷Te xa ux̄i kumi' ta'an kivi' kua'an ña chinda'a' tachi' jaan' tundo'o' nuu' min̄i ka'nu' ña nani' Adriático. Te yatin' na ñuu ndii,

nī tuu sakuu' te xachuun' xiin' nu' ña xa kuyatin' ndu nuu' ñu'u'.
²⁸ Sakan' na kuu' nī ki'in ku'va te jaan' xiin' yo'o' te kuni ra saa
 kunu mini jaan'. Te nī xini ra ña kunu a oko nda'a'. Te sie ndoso'
 ka te tuku nī nī ki'in ku'va ra a xiin' yo'o' jaan', te nī xini ra ña
 kunu a xa'un nda'a'. ²⁹ Te xa'a' a ña yi'vi ra ña kanj ta'an' nu' xiin'
 yuu' ndii, nī sakoyó te jaan' kumi' ta'an kaa ki'i' vie tixin tikui xiin'
 yo'o', te kotiin kutu' yo'o' jaan' su'ma' nu'. Te nī ka'an va nimá ra
 ña kitu' ki'i'.

³⁰ Te nī xika te xachuun' xiin' tundo'o' jaan' kunu ra nuu' tundo'o'
 jaan'. Na jaan' na kuu' nī xa'a' sanuu' ra tundo'o' lulu nuu' mini. Nī
 xaa ra ndee naa kuni sakoyó tu ra kaa ki'i' vie tixin tikui xiin' yo'o',
 te kotiin kutu' yo'o' jaan' nuu' nu'. ³¹ Ndisu nī ka'an Pablo xiin' te
 xín' kuu' nuu' xiin' te xín' ra ndii:

—Naa' ndoo te kaa' tixin tundo'o' yo'o' ndii, küvi kaku ndo'ó
 —nī kachj ra.

³² Ikan' te nī xa'ndia iin uvi te xín' jaan' sakuu' yo'o' ña tiin'
 tun' lulu jaan', te kua'an ndi'i nu' xiin' tikui.

³³ Te kii' xa sakan' te kitu' kuu' ndii, nī xandjeni Pablo sakuu'
 ndu ña kuxi ndu, ka'an ra ndii:

—Xa kua'an uxi kumi' ta'an kivi' ña tia'an kuxi e' ndee sie ña
 ndiatu' e' ndee ña koó. ³⁴ Na jaan' na kuu' ka'an nda'vi i xiin' ndo'
 ña kuxi e', te koó ndiee' e', te kutiakü ka e'. Kuachj ndii ndee iin
 ixi' xini' e' ndöñu'u' —nī kachj ra.

³⁵ Te kii' ndi'i nī ka'an ra ña jaan' ndii, nī ki'in ra iin xita' va'a,
 te nī taxj ra ña chindani Ndiosí xa'a' a nuu' sakuu' ndu ita' ndu
 jaan', te nī ta'vi' ra a, te nī xa'a' xixi' ra a. ³⁶ Sakan' te nī xandjeni
 xiin' mii' sakuu' ndu, te nī xa'a' xixi' tu ndu'u'. ³⁷ Te ña sakuu' ndu
 te nī ñu'u' tixin tundo'o' jaan' ndii, nī küu ndu uvi ciento unj xiko
 xa'un iin. ³⁸ Te kii' ndi'i nī xixi' ndu ndii, nī ko'ni te xachuun' xiin'
 tundo'o' jaan' ndikin' trigo mini, te küu xaku vie nu'.

So'o nī xaa a kii' nī tani tundo'o' mii' kua'an Pablo

³⁹ Te kii' nī kitu' ndii, nī nakuni ra ñu'u' mii' nī ndekuie ra jaan'.
 Ndisu nī xini ra ña yoo iin nda'a' mini mii' yoo kua'a' ñuti', te nī
 kuni ra ku'un chikandu'u' ra nu' ndee nuu' ñuti' jaan' naa' nī küvi.
⁴⁰ Te nī xa'ndia ra yo'o' ña tiin' kumi' saa' kaa ki'i' jaan', te nī ndoo
 a mini jaan'. Te nī sataya tu ra yo'o' ña tiin' kutu' tun' ndiko' ni'i'
 ra tundo'o'. Te nī ndani'i ra toto, ña ta'nu' nuu' nu'. Te nī xika ra
 ku'un ndaku ra xiin' nu' nuu' yu'u' mini jaan'. ⁴¹ Ndisu tundo'o'
 jaan' ndii, nī xa'an xikui'ni nuu' nu' mii' ndiee' ma'to ñuti', te ikan'
 nī tiin' ndi'i nu' te nī küvi ka kanda nu'. Te su'ma' tundo'o' ndii, nī
 xa'a' a tiachi' a xaa' koó nuu' mini jaan'.

⁴²Sakan' te ni ndoo te xiin' kuento ña ka'ni' ra sakuu' te ñu'u vi'e kaa, te kua'an tixin tundo' jaan', koto ka suntia' ra, te kunu ra. ⁴³Ndisu xa'a' a ña ni kuni te xiin' kuu' nuu' jaan' sakakú ra Pablo ndii, ni taxí ra saa te jaan' ña jaan'. Süu' jaan' ndii ni ka'an chuun' ra ña te xini suntia' ndii, xi'na ra sakoyó xiin' mi' nuu' tikui mini te naxaa ra ndee yu'u' mini. ⁴⁴Te sava tuku ra kiee xata' vixin' itun', uun kiee ra xiin' inga tu'un' tundo' ña chachi' jaan'. Te sakan' ni xaa ndu, te ni kaku va'a sakuu' ndu, te ni xaa ndu ndee yu'u' mini.

So'lo ni xaa a kii' ni xaa Pablo ñu'u' Malta

28 Te kii' xa ni kaku ndu ita' ndu yu'u' mini jaan' ndii, ni xini ndu kuento ña Malta nani' ikan'. ²Te ne ndiee' ikan' ndii, ni natijn va'a va nia ndu. Kuachi ndii ni namí nia ñu'u, te ni ka'an nia xiin' sakuu' ndu ña kutuní' ndu nuu' ñu'u jaan', sakan' ña kuun' va savi', te vixin xava'a xini ndu.

³Sakan' te kii' ni nakaya Pablo sava tutun', te taan' ra nu' nuu' ñu'u jaan' ndii, ni keta iin koo' xatu tein tun' jaan' xinu' ri' nuu' ña i'ni' ñu'u jaan', te ni tijn nu'u ri' nda'a' ra. ⁴Te kii' ni xini ne ndiee' ñu'u' jaan' taa' xiko' ti' jaan' nda'a' ra ndii, ni ka'an xiin' ta'an nia ndii:

—Te kaa' ndii, kuän vi' kuni e' ña iin te xa'ni' ne yivi' nduu' ra. Kuachi ndii, tee' ndee ni kaku ra nuu' mini ndii, xa ni kani ña'a' ndiosí, ña kenciaa' ya'vi' ndaku, te kütiaku ka ra —ni kachi nia.

⁵Ndisu ni kisi Pablo nda'a' ra, te ni nama koo' jaan' nuu' ñu'u, te koo' a ni ndo'o ra. ⁶Te sakuu' nia ndiatu ña nein nda'a' ra, uun iin kuví tío' ra. Ndisu kii' ni kuna'a' ndiatu' nia, te ni xini nia ña koo' a ndo'o' ra ndii, ni nama nia saa tuu nia ka'an nia ña iin ndiosí nduu' ra.

⁷Te yatín ikan' kandu'u' ñu'u' iin te nani' Publio. Te jaan' ndii, te kuu' nuu' nduu' ra nuu' ñu'u' ña ndasi i'nu xiin' mini jaan'. Te ni natijn ra ndu'u vi'e ra, te ni xito va'a ra ndu'u uní ta'an kivi'. ⁸Te yuva' te jaan' ndii, kuni kuví ra kandu'u' ra tiin' ña'a' ka'ni' xiin' tindaku' ní'. Te ni ndi'vi' Pablo mii' kandu'u' ra, te koto ña'a' ra. Te kii' ndi'i ni ka'an ra xiin' Ndiosí xa'a' te jaan' ndii, ni tondia nda'a' ña'a' ra, te ni sanda'a ña'a' ra. ⁹Te kii' ni xka'ndia ña jaan' ndii, ni ndekuie sakuu' tuku ne kuni kuví ndiee' ñu'u' jaan' nuu' Pablo, te ni nda'a' nia. ¹⁰Te ne jaan' ndii, ni tijn maní' va nia ndu'u xiin' kua'a' nuu' ña va'a. Te kii' ni ki'in ndu tundo' kua'an ndu ndii, ni taxí nia sakuu' ña ni kuni nuu' ndu.

So'õ ni xaa a kii' ni xaa Pablo ñuu Roma

¹¹ Te kii' ni ndi'i unì ta'an yoo' ña ndiee' ndu ìkan' ndii, ni ko'ni ndu ìin tundoo', tun' ni kiee ñuu Alejandría. Tun' jaan' ndii, ni ndiatu nu' ìkan' ndee xka'ndia yoo' vixin. Te nuu' nu' ndii, ita' uvi ta'an ndiosí, ña nani' ndiosí kuate. ¹² Te kii' ni xaa ndu yi'e', ña kandu'u' ñuu Siracusa ndii, ni ndoo ndu ìkan' unì ta'an kivi'. ¹³ Te ndee ìkan' ni kiee ndu te kua'an ndu yatìn yatìn yu'u' minì jaan' xiin' tundoo' jaan', te ni xaa ndu yi'e' ña kandu'u' ñuu Regio. Te ni ya'a tuku kivi' kii' ni xika tachì' va'a, ña kuaxi xata' a mii' kua'an tundoo' jaan'. Te tuku ka kivi' ni xaa ndu ndee yi'e' ña kandu'u' ñuu Puteoli. ¹⁴ Te ìkan' ni xini ta'an' ndu xiin' sava ne ndikún Jesús. Te ni ka'an nda'vi ne jaan' xiin' ndu ña ndoo ndu ìkan' uxá ta'an kivi' xiin' nia, ndi'i jaan' te kua'an ndu ndee ñuu Roma. ¹⁵ Te kii' ni xini ne ndikún ichi' Jesús kuento ña ni xaa ndu ñuu Puteoli jaan' ndii, ndee ñuu Roma ni kiee sava nia, te ni kixin natiin nia ndu'u ndee ya'vi ña nani' Apio. Te sava tuku nia ni kixin natiin ndu'u ndee ìin xaan' mii' nani' unì ta'an vi'e. Kii' ni xini Pablo ne jaan' ndii, ni taxì ra ña chindani Ndiosí xa'a' nia, te ni kundieni nimá ra. ¹⁶ Te kii' ni xaa ndu ñuu Roma ndii, ni sanakua'a te xiin' kuu' nuu' jaan', te ñu'u' vi'e kaa, te ndiaa ra kua'an ra jaan' nda'a' te xito' vi'e kaa ñuu Roma jaan'. Ndisu ni ndu'u' siin' mii' Pablo ìin vi'e xiin' ìin te xiin', te xito' ña'a'.

Ka'an ndoso' Pablo nuu' te judío, te ndiee' ñuu Roma

¹⁷ Kii' ni xka'ndia unì ta'an kivi' ndii, ni kana Pablo te judío, te kuu' nuu', te ndiee' ñuu jaan'. Kii' ni nakaya te jaan' ndii, ni ka'an ra xiin' ra ndii:

—Ñani ta'an' i, yu'u ndii koo' ndee ìin ña nia'a ni xaa i xiin' ne judío, ne ta'an' e', te ni ndee ni xka'ndia tu i ña ni nakoo ne xii' yata' e' xaa' e'. Ndisu ni tiin te ta'an' e', te Jerusalén, yu'u ñuu jaan', te ni sanakua'a ra yu'u nda'a' te xiin', te romano. ¹⁸ Te kii' ndi'i ni sana'má te romano jaan' yu'u ndii, ni kuni ra sandoó ndiká ra yu'u xa'a' a ña koo' kuachi, ña xata'an kuvì i xa'a', ni xaa i. ¹⁹ Ndisu xa'a' a ña ni ka'an te judío, te ta'an' e' jaan', ña sandoó ndiká ra yu'u ndii, ni kuni a ña kakan i ña sana'má César yu'u. Ndisu ni xaa i sakan', te tiin kuachi te ñuu e' jaan'. ²⁰ Xa'a' a jaan' na ni kana i ndo'ó, te kuni i nuu' ndo', te ka'an i xiin' ndo'. Kuachi ndii, xa'a' a ña kandixa' i ña ndiatu' ini yoo', ne Israel, tiin karena yo'o' nda'a' i —ni kachi ra.

21 Te n̄i ka'an te jaan' xiin' ra ndii:

—Ndee iin tutu tia'an natiin ndu nda'a' te ta'an' e', te ndiee' nu'u' Judea, ña ka'an xa'a' yo'ó, te ndee iin tu te ndiee' ikan' tia'an kixin yo'o', te chindu'u' ra kuachi xa'a' un', uun kanja'a ra xa'a' un'.

22 Te ndii, kuní ndu kuní so'o ndu saa xanini un' xa'a' ne kandixa' naa kandixa' un' jaan', sakan' ña xini' ndu kuento mii' ka ña kini va ndatu'un' ne yivi' xa'a' ne ndikún ichi' xaa' jaan' —n̄i kachi ra.

23 Te n̄i chindu'u' te jaan' iin kivi' ña kuní so'o ka ra xa'a' ña jaan'. Te kua'a' va ra n̄i kixin vi'e mii' ndu'u' Pablo kii' n̄i xaa kivi' jaan'. Te nduvi' n̄i ka'an Pablo xiin' ra xa'a' saa kuví ko'ni e' nda'a' Ndiosí, te ka'ndia chuun' a nuu' e', te n̄i xika ra sakandixa' ña'a' ra ña xa'a' Jesús ka'an tu'un ndei' Ndiosí, ña n̄i ke'i Moisés, xiin' ña n̄i ke'i te n̄i ka'an tiakú tu'un a. 24 Te sava te jaan' n̄i kandixa' ña n̄i ka'an Pablo, te sava tukú ra n̄i kandixa' ña jaan'. 25 Te xa'a' a ña n̄i nakuitá kuento ra ndii, n̄i xa'a' kiee' ra kua'an ra, sakan' na n̄i ka'an ka Pablo ña yo'o' xiin' ra ndii:

—Va'a va n̄i ka'an Espíritu Santo xiin' ne xii' yata' e', xiin' ña n̄i ke'i Isaías, te n̄i ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii:

26 Kua'an te ka'an un' xiin' ne yivi' ñaa' ndii:

Kuní so'o te kuní so'o ndo', ndisu kundaní xachi' ndo'.

Te koto te koto ndo', ndisu kuví xachi' kuní ndo'.

27 Kuachi ndii n̄i xaxii n̄ia nimá n̄ia.

Te xini so'o te xini so'o n̄ia, ndisu xaa' n̄ia kuenta.

Te xito' te xito' n̄ia, ndisu kuví kuní n̄ia ña yoo jaan'.

Sakan' xaa' n̄ia koto ka kuní so'o n̄ia.

Te xaa' tu n̄ia sakan' koto ka kuní n̄ia.

Te xaa' tu n̄ia sakan' koto ka kundaní n̄ia xiin' nimá n̄ia.

Xa'a' a jaan' na nändiko' n̄ia nuu' i, te sanda'a ña'a' i.

N̄i kachi a.

28 'Xa'a' a jaan' na, kuní a ña kundaní ndo' vitin, ña Ndiosí ndii, nuu' ne tuku' ti'vi' a ña ka'an xa'a' ña sakakú a yoo'. Te ne jaan' ndii, kuní so'o xna'a n̄ia a —n̄i kachi ra.

29 Te kii' ndi'i n̄i ka'an Pablo ña jaan' ndii, ndiee' va kani' ta'an' te judío jaan' kuento n̄i kiee ra kua'an ra. 30 Te nii' uví kuiya n̄i ndoo ka Pablo vi'e mii' n̄i tatú ra ikan'. Te n̄i natiin ra sakuu' ne n̄i xa'an koto ña'a' ikan'. 31 Kii' sakan' ndii, ka'an ndoso' ra xa'a' saa kuní Ndiosí ka'ndia chuun' a nimá e', xiin' xa'a' xto'o e' Jesucristo. Te n̄i xaa ra ña jaan' xiin' ña ndieni, te koo' tu n̄i xikuíta'nu nuu' ra xa'a' ña jaan'.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a ne iní xini Jesús, ne ndiee' ñuu Roma

Ti'vi' ra cha'an' nia

1 Yu'u nduu' Pablo, te xika' nuu' nuu' Jesucristo, te tianu' a sania'á ichi' a, sakan' ña Ndiosí ni sakuiso' chuun' yu'u te ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' a. ²Te xa ni taxí a kuento a xa'a' tu'un va'a jaan' nuu' ña su'un, ña nduu' tutu a, ña ni ke'i te ni ka'an tiakú xa'a' Jesús ndee xta'an' iin yivi'. ³Te tu'un va'a jaan' ndii, ka'an a xa'a' si'e a, xto'o e' Jesucristo. Te kuenta ña nduu' a te yivi' ndii, iin te siani' xika' David nduu' a. ⁴Te ni sanatiaku ña'a' Ndiosí xiin' ña ndiee' Espíritu Santo, te xiin' ña jaan' ni nia'a a ña si'e a nduu' ña jaan'. ⁵Te xa'a' a ña ndani mii' Jesús ndu'u na ni sakuiso' chuun' a ndu, te ni ti'vi' tu a ndu ña sania'á ndu ichi' a nuu' sakuu' ne yivi' iin yivi', te iní nia kuni ña'a' nia, te kandixa' tu ña'a' nia. Sakan' te ña jaan' natiin sakuu' ña xaka'nu' ña'a' nia. ⁶Te tein ne ka'an i xa'a' jaan' ka'ni tu ndo'ó, ne ni kana Ndiosí te kunduu ndo' kuenta Jesucristo. ⁷Te ke'i i tutu yo'o' nuu' sakuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Roma. Ndiosí ndii, ndani a ndo'ó, te ni kana a ndo'ó, ña jaan' na nduu' ndo' kuenta a. Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí xiin' xto'o e' Jesucristo ndo'ó, te na taxí tu a ña mani' ko'o xiin' ndo'.

Kuni ku'un ndi'e' Pablo mii' ndiee' ne iní xini Jesús, ne ndiee' ñuu Roma

⁸Ña nuu' ndii, taxi' i ña chindani Ndiosí xa'a' sakuu' ndo'ó xiin' ña ndiee' Jesucristo. Sakan' ña xini i kuento ña ka'an va'a sakuu' ne yivi' xa'a' a ña iní ndo' xini ndo' a. ⁹Te xika' nuu' i nuu' Ndiosí xiin' kanii' nimá i ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' si'e a. Te xini Ndiosí ña naka'an' chito i xa'a' ndo' sakuu' ichi' ki' ka'an i xiin' a. ¹⁰Te sakuu' ichi' ki' ka'an i xiin' a ndii, xikán i nuu' a ña naa' kuni a ndii, kuain' so'o' ndi'i' ku'un ndi'e' na i mii' ndiee' ndo'. ¹¹Kuachi ndii ka'an va nimá i kuni nduchi' nuu' i ndo'ó, te ka'an va tu nimá i sayá i iin ña chuun va ña kuni taxí Espíritu Ndiosí nuu' ndo' te sandjeni a nimá ndo' xa'a' ichi' a. ¹²Te ndiatu' iní i ña sandjeni ta'an' e' xa'a' a ña iní ka e' xini ña'a' e'.

¹³Ndisu ndee vitin ndii, yoo naa yoo ña xikuita'nú nuu' i te xaa i mii' ndiee' ndo' jaan'. Nani ta'an' i, kuni i ña kundani ndo' ña kua'a'

va ichi' ni chituní i ña ku'un ndi'e' i mii' ndiee' ndo' te sanakoó ka i ne xika' ichi' Jesús naa ni xaa i tein inga ne tuku', ¹⁴ naa' ne griego nduu' nia, uun naa' süu' ne griego nduu' nia, naa' ne xini tuní nduu' nia, uun naa' ne xini tuní nduu' nia ndii, kuní a ka'an ndoso' i tu'un va'a jaan' nuu' sakuu' nuu' ne jaan'. ¹⁵ Ña jaan' na saki'i' a nimá i ña ka'an ndoso' tu i tu'un va'a jaan' nuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Roma.

Tu'un va'a ndii, ndiee' Ndiosí nduu' a

¹⁶ Kuachí ndii kúchani i ka'an i tu'un va'a jaan', sakan' ña ndiee' Ndiosí nduu' a, te xiin' ña jaan' sakakú Ndiosí sakuu' ne iní xini ña'a'. Xi'na ka nuu' ndu'u, ne judío, ni xaa tu'un va'a jaan', te sakan' ni xaa a nuu' ndo'ó, ne tuku'. ¹⁷ Sakan' ña ka'an tu'un va'a jaan' ña xa'a' a ña iní kuíti' e' xini e' Jesús, xa ni xandaku Ndiosí nimá e', naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ne ni xandaku Ndiosí nimá xa'a' a ña iní kuíti' nia xini ña'a' nia ndii, kutiaku nia ndee ndi'i' ni kivi'." Sakan' yoso' a.

Sakuu' e' ndiso' kuachí nuu' Ndiosí

¹⁸ Sakan' ña ndee ndivi' satuví tu Ndiosí ña xi'é a xini a sakuu' ne xaa' ña nia'a, te xachuun' ndaku tu nia, te xiin' ña jaan' xikuita'nú nia nuu' ña ndixa xa'a' Ndiosí. ¹⁹ Te ña kuní a kundani ne jaan' xa'a' Ndiosí ndii, xa xini nia a, sakan' ña mii' a nia'a ña jaan' nuu' nia. ²⁰ Kuachí ndii kúvi kuní e' Ndiosí xiin' nduchi' nuu' e', te ni ndee kúvi tu kuní e' ña ndiee' a, ña kōo' kivi' ndi'i', ndisu ndee kii' ni xikandu'u' iin yivi', te ni nia'a a nuu' e' ña sakan' nduu' a, te xiin' ña ni xa'a' a xini e' ndii yoo a. Xa'a' jaan' na kōo' ndee iin ne kuví ka'an ña xini nia naa' yoo Ndiosí. ²¹ Kuachí ndii, tee' ndee xini ne jaan' ña yoo Ndiosí ndii, xito' ka'nu' ña'a' nia saa xata'an koto ka'nu' ña'a' e', te ni ndee táxi' tu nia ña chindani a. Xa'a' a jaan' na ni sana ña xini tuní nia, te ni kuu iin yavi' tu nimá nia ña kuu' kaxi'. ²² Te tee' ndee ka'an ne jaan' ña ne chuun va xika' ndaku nduu' nia ndii, ne kuu' kaxi' nduu' nia. ²³ Te tee' ndee va'a koo' chukuu' kuu' Ndiosí, te kōo' kivi' xí'í a ndii, xaka'nu' ña'a' nia. Süu' jaan' ndii xaka'nu' nia ña niania', ña ni xa'a' nda'a' nia, naa kuu' ne yivi' iin yivi', xiin' naa kuu' saa, xiin' naa kuu' ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' naa kuu' ti' kañuu' tixin.

²⁴ Xa'a' a jaan' na ni sanakua'a ña'a' Ndiosí nuu' ña xe'na' ña ndioo' iní ne jaan' xa'a' jaan'. Ña jaan' na kuii' xaa' ne jaan' ña kini jaan' xiin' ta'an nia xiin' iin' nia. ²⁵ Koto ka ni nakoo ne jaan' ña ndixa xa'a' Ndiosí, te nuu' a jaan' ndii, ni natiiin nia ña xini xa'an'. Kuachí ndii xaka'nu' nia ña ni xa'a' Ndiosí, te xika' nuu' nia nuu' ña

jaan'. Te xäka'nu' nja ña ni xa'a sakuu' ña yoo, ña nduu' Ndiosí, ña kuni a saka'nu' sakuu' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

²⁶ Xa'a' a jaan' na ni sanakua'a Ndiosí ne jaan' nuu' sakuu' ña nja'a, ña ndioo' ini nja xa'a'. Kuachi ndii ni nakoo ndee ña'a' naa ni chituni Ndiosí xa'a' a, te kandu'u' a' xiin' inga ña'a'. ²⁷ Te nii sakan' tu xaa' te yivi', nakoo' ra ña ni chituni Ndiosí xa'a' ra xiin' ña'a'. Te ndiee' va ni ndioo' ini ra ni xini ta'an' ra, te kixin xiin' ta'an' ra. Te xaa' ra ña ka'an' nuu', xa'a' a jaan' na xata'an kundo'o' ra nuu' mii' ra xa'a' ña kini jaan'.

²⁸ Te xa'a' a ña ni kuni ne jaan' ki'in kuenta nja Ndiosí ndii, ni sanakua'a ña'a' a nuu' ña xanini saka nja te saa nja ña kini kuasa' kuni jaan'. ²⁹ Sakan' na xaa' ne jaan' sakuu' nuu' ña kuasa' nduu' ña ndaku jaan', naa kuu' ña kumi' nja musa nja, xiin' ña nja'a ini nja, xiin' ña ndioo' ini va nja xa'a' ña'a', xiin' ña kui'e nja, xiin' ña ndasi' nuu' nja, xiin' ña xa'ni' nja ne yivi', xiin' ña iin taan nja, xiin' ña xini xa'an' nja ne yivi', xiin' ña xika' nja'a nja, ³⁰ xiin' ña ndatu'un' nja tu'un ne yivi', xiin' ña kania'a nja xiin' ne yivi', xiin' ña ndasi' nja Ndiosí, xiin' ña sandiee' kui'e nja ne yivi', xiin' ña ñuñu' nja, xiin' ña ka'an va'a nja xa'a' mii' nja, xiin' ña nata'vi' xini nja xa'a' ña nja'a ña kuni saa nja, xiin' ña kändixa' nja yuva' si'i' nja, ³¹ xiin' ña nduu' nja ne küu' kaxi', xiin' ña säxinú nja kuento nja, xiin' ña ndäni nja ndee jin ne yivi', xiin' ña xini nja koo ka'nu' ini nja, xiin' ña küvita ini nja ndee sie. ³² Tee' ndee xini kaxi' ne jaan' ña xa ni ka'an tuni Ndiosí ña ne xaa' ña jaan' ndii, xata'an ña kuvi nja, ndisu süu' xaa' kuiti' nja kuachi jaan', süu' jaan' ndii va'a kuni tu nja xiin' inga ne yivi' kii' xaa' nja kuachi jaan'.

Sana'má ndaku Ndiosí ne yivi'

2 Sakan' na kuii' yoo ka nduu' ndo'ó, ne katun' ne yivi' jaan' ndii, köo' a kuvi ka'an ndo' xa'a' ndo' nuu' Ndiosí, kuachi ndii saa nii' xaa' ne jaan' xaa' tu mii' ndo'. Sakan' na kuii' kii' katun' ndo' ne jaan' ndii, katun' xiin' mii' mii' ndo'. ² Ndisu xini e' ña kii' katun' Ndiosí ne xaa' ña jaan' ndii, katun' ndaku ña'a' a. ³ Naa' katun' ndo' inga ne yivi' xa'a' kuachi ña xaa' nja, te xaa' tu mii' ndo' kuachi jaan' ndii, kaniini ndo' na katun' Ndiosí mii' ndo' xa'a' kuachi jaan'. ⁴ ¿Ñáá tüvi' nuu' ndo' ña kii' xaa' ndo' sakan' ndii, chindiaa ya'vi' ndo' ña vta xava'a kuu' ini Ndiosí xa'a' ndo', xiin' ña ndasun ini a xa'a' ndo', xiin' ña kundieni tu a xini a ndo'ó? ¿Ñáá xaa' ndo' kuenta ña xa'a' ña vta xava'a kuu' ini Ndiosí na kuii' kuvi nama ndo' nimá ndo' xa'a' kuachi ndo' nuu' a? ⁵ Ndisu xa'a' a ña xaxii ndo' nimá ndo' nuu' Ndiosí, te xaya'vi' tu ndo' ña nama ndo' a xa'a' kuachi ndo' ña xaa' ndo' ndii, so'o nakayá moto ka tundo'o' ña

kundo'ŋ ndo' kii' xaa kivi' ña satuví Ndiosí ña xi'é a te sana'má ndaku a ne yivi'. ⁶Te Ndiosí ndii, taxí a nda'a' i'in ne yivi' xa'a' saa nii' ni xaa ña. ⁷Te ne ni xaa naa xaa' ña va'a ndii, taxí a natiin ña kivi' ñuu ña ña kōo' kivi' ndi'i' xa'a' a ña nduku' ña ña kuní ña ña ka'nu' koo' chukuu' Ndiosí, xiin' xa'a' ña nduku' tu ña ña ka'an va'a a xa'a' ña, xiin' xa'a' a ña nduku' tu ña ña kutiaku ña xiin' a ndee ndi'i' ni kivi'. ⁸Ndisu taxí a tundo'o', te kasi'e tu a kuní a ne xaa' so'o nuu' a, te kändixa' ña ña ndaku xa'a' a, süu' jaan' ndii ña ña'a kandixa' ña. ⁹Te koo kua'a' va tundo'o' xiin' ña u'vi kundo'o' sakuu' ne xaa' ña ña'a jaan', xi'na ka ne judío kundo'o' ña jaan', te sakan' ne tuku'. ¹⁰Ndisu taxí' Ndiosí ña kuní ne xaa' ña va'a ña ka'nu' koo' chukuu' a, te ka'an va'a tu a xa'a' ña, te taxí tu a ña maní' koo xiin' ña. Na nuu' taxí a ña jaan' nda'a' ne judío, te sakan' taxí ña'a' a nda'a' ne tuku'. ¹¹Sakan' ña iin kachi kuu' a xiin' sakuu' ne yivi'.

¹²Sakan' ña sakuu' ne ni kumi' tu'un ndei' Ndiosí, te xaa' ña kuachi ndii, katun' a ne jaan' tee' ndee ni kumi' ña tu'un ndei' a jaan'. Te sakan' tu sakuu' ne kumi' tu'un ndei' jaan', te xaa' ña kuachi ndii, sana'má a ne jaan' xa'a' tu'un ndei' jaan'. ¹³Kuachi ndii, ne xini so'o kuiti' tu'un ndei' jaan' ndii, ndüu' ña ne ndaku nimá nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii ne xini so'o tu'un ndei' jaan', te xaa' tu ña a nduu' ne ndaku nimá nuu' a. ¹⁴Sakan' ña ne tuku' ndii, kümi' ña tu'un ndei' a jaan', ndisu kii' xaa' ña ña ndaku, ña ka'an tu'un ndei' jaan' xiin' ña xini tuní mii' ña ndii, nia'á ña ña xini nimá ña ndee ña nduu' ña ndaku xiin' ndee ña nduu' ña ña'a. ¹⁵Te xiin' saa xika' ña nia'á ña ña yoo iin tu'un ndei' nimá ña, sakan' na kuii' xiin' ña xini tuní ña xini mii' ña ama'a xaa' ña ña va'a uun ña va'a. Te tu'un ndei', ña yoo nimá ña jaan' nduu' ña tiiin kuachi ña'a', uun naka'an a xa'a' ña ¹⁶kii' xaa kivi' ña sana'má Ndiosí ne yivi' xa'a' ña yoo si'e nimá ña xiin' nda'a' Jesucristo saa nii' yoo tu'un va'a ña ka'an ndoso' i.

Säxinú ne judío tu'un ndei' Ndiosí

¹⁷Ndo'ó, ne ta'an' i ndii, ka'an va'a ndo' xa'a' ndo' ña nduu' ndo' ne judío, te tiin' ndiaa ndo' tu'un ndei' Ndiosí, te ka'an ñuñu' ndo' ña nduu' ndo' kuenta Ndiosí. ¹⁸Te xini kaxi' ndo' ndee ña kuní Ndiosí saa ndo'. Te sakuaan ndo' tu'un ndei' a jaan' te kundani ndo' ña va'a ka ña kuní a saa ndo'. ¹⁹Te tuu ndo' ña kuví sania'á ndo' ichi' Ndiosí nuu' ne tuku', ne yoo sa'ví ini xa'a' a. Te tuu tu ndo' ña ne satuví ichi' a nuu' ne yoo ñaa' nimá jaan' nduu' ndo'. ²⁰Te tuu ndo' ña kuví sania'á ndo' ne naa' kuu'. Te tuu tu ndo' ña kuví sania'á ndo' ne tia'an kuixa ini. Te xa'a' a ña kumi' ndo' tu'un

ndeĩ' Ndiosí ndii, tuu ndo' ña xini va ndo' ña ndichi xiin' ña ndaku xa'a' ña kuní a. ²¹ Te ndo'ó, ne sania'á tuku ne yivi' ndii, ni ndee mi' ndo' säxinú ña sania'á ndo' jaan'. Te ndo'ó, ne sania'á ña va'a sakui'na' e' ndii, suvi ndo' nduu' ne xakui'na'. ²² Te ndo'ó, ne ka'an kümi' ndo' musa ndo' ndii, suvi ndo' nduu' ne xaa' ña jaan'. Te ndo'ó, ne ndasi' ndiosí saka ndii, xakui'na' ndo' ña'a ña yoo tixin yukun' a. ²³ Te ka'an ñuñu' ndo' xa'a' ña kumi' ndo' tu'un ndei' jaan'. Ndisu suvi ndo' xaa' sakan', te tiin' ka'nu' ne yivi' Ndiosí, sakan' ña xka'ndíá ndo' tu'un ndei' a jaan'. ²⁴ Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mi' ka'an a ndii: "Xa'a' ña xika' va'a' ndo'ó ichi' Ndiosí kani'a ne tuku' xa'a' Ndiosí." Sakan' yoso' a.

²⁵ Sakan' ña naa' yoo tuni iin' e' ndii, ndiaa ya'vi a naa' saxinú e' tu'un ndei' jaan'. Ndisu naa' säxinú e' tu'un ndei' jaan' ndii, ndee naa köo' a kumi' e'. ²⁶ Ndisu ne köo' tuni jaan' iin' te saxinú ña ña ka'an tu'un ndei' a jaan' ndii, natiin' ña'a' a tee' ndee köo' tuni iin' ña. ²⁷ Te ne köo' tuni jaan' iin' te saxinú va'a ña ña ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, nia'á ña jaan' ña xata'an katun' Ndiosí ndo'ó, sakan' ña tee' ndee yoo tuni iin' ndo', te kumi' tu ndo' tu'un ndei' jaan' ndii, säxinú ndo' a. ²⁸ Kuachi ndii, süu' nduu' e' ne judío xa'a' a ña nduu' e' si'e ne judío kuiti', te ni ndee süu' nduu' tu e xa'a' a ña yoo tuni iin' kuiti' e'. ²⁹ Süu' jaan' ndii ne nduu' xna'a ne judío ndii, ndee tixin nimá ña kuaxi ña jaan', te tuni ña kumi' ña ndii, nimá ña yoo a ni xaa Espíritu Santo, te süu' ni xa'a a ña jaan' xa'a' a ña saxinú ña ña ka'an tu'un ndei' jaan'. Te ne kumi' ña jaan' ndii, süu' te yivi' ka'an va'a xa'a' ña, süu' jaan' ndii mi' Ndiosí.

3 Tee' kuein' xanini ndo'ó ña ka'an i ña köo' xata' a ña nduu' e' ne judío, te ni ndee köo' tu xata' a ña yoo tuni iin' e'. ² Süu' yoo kua'a' xata' a, kuachi ndii ndee ña nuu' ni ini Ndiosí xini a yoo', ne judío, te ni sanakua'a a tu'un a nda'a' e'. ³ Küvi kanini e' ña säxinú tu Ndiosí kuento a ña ni taxí a nuu' e' xa'a' a ña ni saxinú sava e' kuento a. ⁴ Süu' saxinú xna'a ña'a' a, sakan' ña Ndiosí ndii, sakuu' ichi' ka'an ndaku a, te köo' kivi' xini xa'an' a jaan' tee' ndee sakuu' ne yivi' nduu' ne xini xa'an', naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mi' ka'an a ndii:

Xiin' ña ka'an un' nia'á un' ña iin' ña xachuun' ndaku nduu'
un',

te kii' sana'má ne yivi' yo'ó ndii, keta va'a un'.

Sakan' yoso' a.

⁵ Tee' kuein' ka'an ndo' xiin' i ña naa' xiin' ña xachuun' ndaku e', te küvi kuní e' ña xachuun' ndaku Ndiosí xiin' kuento a, ña ni taxí a nuu' e' ndii, xachuun' ndaku Ndiosí jaan' kii' sando'o' a yoo' xa'a' kuachi e' naa' sakan', kachi ndo'. (Ka'an i saa xanini ne yivi' iin' yivi'.) ⁶ Kuasa' xachi' sakan' ran'. Naa' sakan' nduu' a ndii, küvi

sana'má ndaku Ndiosí ne yivi' iin yivi'. ⁷ Tee' kuein' ka'an ka iin ndo' xiin' i ndii: "Naa' xiin' kuachi' ña xaa' i so'o tuví kua'a' ka ña ndixa xa'a' Ndiosí, te kua'a' ka tu ne yivi' xaka'nu' ña'a' ndii, kōo' ndee iin xa'a' ña kusaa' katun' ka a yu'u ndee naa iin ne ndiso' kuachi'." Sakan' kachi' ndo'. ⁸ Naa' sakan' nduu' a ndii, tee' ka'an sava' ndo' ña na saa e' ña nia'a, te sakan' kua'a' ka ne yivi' saka'nu' Ndiosí, kachi' ndo'. Te sakan' tiin' kuachi' sava' ne yivi' ndu'u ka'an kinj nja xa'a' ndu ña ña jaan' sania'á ndu. Ndisu ne jaan' ndii, ne xa yoo katun' saa Ndiosí nduu' nja.

Kōo' ndee iin ne xika' ndaku nuu' Ndiosí

⁹ Naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ñáá va'a ka ne yivi' nduu' ndu, ne judío, te sakan' ne tuku' jaan'? Kuäsa' xachi' sakan' ran'. Kuachi' ndii, naa' xa ni ka'an ndu ndii, naa' ne judío uun ne tuku' nduu' e' ndii, iin kachi xiko' ni'i' kuachi' yoo'. ¹⁰ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Kōo' ndee iin ne xachuun' ndaku nuu' Ndiosí.

Kōo' ndee iin ndaa' nja.

¹¹ Te kōo' tu ne kuní xna'a ña kundani nja ña kuní Ndiosí.

Te kōo' ni tu ne kuní xna'a ña nduku' ki'i' nja nuu' Ndiosí.

¹² Te sakuu' nja ni kuxioo xachi' nuu' Ndiosí.

Te ni nandu'u nja ne kuäsa' kuní nuu' a.

Te kōo' ka ndee iin ne xaa' ña ndaku.

Kōo' ka ndee iin ndaa' nja.

¹³ Yu'u' nja ndii, ndee na yavi' ndij ña nunia' nduu' a,

te xa nuu' ña xini xa'an' kiese' yu'u' nja.

Te xa nuu' ña xatu' nduu' kuento ña kiese' yu'u' nja kij' ka'an nja.

Ndee naa ña xatu, ña ñu'u' yu'u' koo' xatu, nduu' a.

¹⁴ Te chitu' vi' yu'u' nja kiese' ña kania'a nja xa'a' ne yivi',

Te chitu' vi' tu yu'u' nja ñu'u' ña kinj yoo inj nja.

¹⁵ Te ki'i' va kua'an nja te xa'ni' nja ne yivi'.

¹⁶ Te mii' ka xka'ndiá nja ndii, ña nduxín xiin' ña suchi' inj kuiti' nakoo' nja.

¹⁷ Te xini nja kundiee mani' nja xiin' ne yivi'.

¹⁸ Te kōo' kivi' yi'vi nja Ndiosí.

Sakan' yoso' a.

¹⁹ Ndisu xini e' ña sakuu' ña ka'an tu'un ndei' Ndiosí ndii, ka'an a xiin' ne xiko' ni'i' a, sakan' te kōo' a kuvj ka'an ndee iin ne jaan' xa'a' nja nuu' Ndiosí, te kunj tu sakuu' ne yivi' iin yivi' ña ndiso' kuachi' nja nuu' Ndiosí, te sana'má ña'a' a. ²⁰ Sakan' na kuii' ndee iin e' kuäsa' kundaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña saxinú e' ña ka'an

tu'un ndei' a jaan'. Kuachi ndii ni taxi Ndiosí tu'un ndei' jaan', te kuví kuni e' ña ne ndiso' kuachi nduu' e' nuu' a.

Xandaku Ndiosí nimá e' xa'a' a ña iní e' xini e' Jesucristo

²¹ Ndisu vitin ndii, xa ni nia'a Ndiosí saa kuví sandaku a nimá e' nuu' a, te süu' xa'a' a ña saxinú ka e' ña ka'an tu'un ndei' jaan' nduu' a, sakan' ña xa mji' tu'un ndei' jaan' xiin' ña ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an' ka'an saa kuví sandaku a nimá e'.

²² Te ña xandaku Ndiosí nimá e' jaan' ndii, xa'a' a ña iní e' xini e' Jesucristo kuíti' xaa' a ña jaan' xa'a' sakuu' e'. Sakan' ña Ndiosí ndii, näkaxin a yoo', ²³ te xa'a' a ña sakuu' e' xaa' kuachi ndii, xika' yoo' e' nuu' Ndiosí, te kuví kuni e' ña ndatun' a. ²⁴ Ndisu Ndiosí ndii, ni ndasandaku mji' a nimá e' xa'a' a ña ndani mji' a yoo', sakan' ña xiin' ña ni xi'i Jesucristo ni sandoó ndiká a yoo' nuu' ña ni kuni a kundo'o' e' xa'a' kuachi e'. ²⁵ Sakan' ña Cristo nduu' ña ni chikandia Ndiosí, te ni xitia ní' ña jaan', te xiin' ña ni xitia ní' a jaan' ni sandoyo' Ndiosí kuachi e' xa'a' a ña iní e' xini ña'a' e', sakan' na ni nia'a Ndiosí yoo' ña xachuun' ndaku a. Te kuie tu iní a, sakan' na ni nakan a kuenta nuu' e' xa'a' kuachi ña ni xaa e' xta'an'. ²⁶ Sakan' ni xaa Ndiosí te nia'a a yoo' ndee kivi' vitin ña xachuun' ndaku a, sakan' te kuni e' ña mji' kuíti' a nduu' ña xachuun' ndaku, te mji' tu a xandaku nimá yoo', ne iní xini Jesús.

²⁷ Xa'a' a jaan' na kuii' koo' ndee iin xa'a' ña kuví ka'an ñuñu' e', sakan' ña süu' xa'a' tu'un ndei' Ndiosí ni xandaku a nimá e'. Süu' jaan' ndii xa'a' a ña iní e' xini e' Jesús kuíti' ni xaa a ña jaan'. ²⁸ Sakan' na kuii' kundani e' ña xandaku Ndiosí nimá e' xa'a' a ña iní e' xini e' Cristo kuíti', te süu' xa'a' a ña xaa' e' ña ka'an chuun' tu'un ndei' a. ²⁹ Sakan' ña Ndiosí ndii, süu' Ndiosí ne judío kuíti' nduu' a, süu' jaan' ndii nduu' tu a Ndiosí ne tuku'. ³⁰ Sakan' ña yoo iin ndaa' kuíti' Ndiosí, te iin ndaa' ña jaan' kuíti' nduu' ña xandaku nimá sakuu' yoo', ne iní xini Jesús. Naa kuu' ne yoo tuni iin', xiin' ne koo' tuni jaan' iin' ndii, iin kachi xandaku a nimá ña xa'a' a ña iní ña xini ña Jesús. ³¹ Naa' iní e' xini e' Jesús ndii, ¿tee' tuu ndo' ña koo' ka ndiee' tu'un ndei' Ndiosí jaan' nuu' e'? Kuäsa' xachi sakan' ran', süu' jaan' ndii so'o chindiaa ya'vi' ka e' tu'un ndei' a jaan' kii' iní e' xini e' Jesús.

Ni xandaku Ndiosí nimá Abraham nuu' a xa'a' a ña ni iní ra xini ña'a' ra

4 Naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ndee ña kuví ka'an e' xa'a' ña ni kundani Abraham, te xii' yata' e', xa'a' a ña iní e' jaan'? ² Kuachi

ndii, naa' sakan' te ni xandaku Ndiosí nimá ra xa'a' a ña ni xaa ra ña ka'an tu'un ndei' a ndii, kuví ka'an va'a ra xa'a' ra nuu' e', ndisu nuu' Ndiosí ndii, köo' a kuví ka'an ra. ³Sakan' ña sakan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Xa'a' a ña ni iní Abraham ni xini ra Ndiosí na ni ka'an a ña te ndaku nimá ni nduu' ra nuu' a." Sakan' yoso' a. ⁴Te vitin ndii, xini e' ña kii' xachuun' yoo ka te xiku'un ya'vi' nia ndii, süu' ña xamaní' ña'a' ne yivi' nduu' ña jaan', süu' jaan' ndii ña ndiso' ika' ña'a' nia nduu' a. ⁵Ndisu Ndiosí, ña ndasandaku nimá ne nia'a ndii, ka'an a ña ne ndaku nimá nduu' e' xa'a' a ña iní e' xini ña'a' e', te süu' xa'a' a ña xaa' e' ña va'a. ⁶Naa ni ka'an tu David xa'a' ne sañu'u' va Ndiosí xiin' ña ndasandaku a nimá nia nuu' a, tee' ndee köo' ña va'a ni xaa nia. ⁷Ni ka'an ra ndii:

Sañu'u' va Ndiosí xiin' ña yoo ka'nu' iní a xa'a' ña nia'a ña ni xaa nia,

te sandoyo' tu a kuachi nia.

⁸Te va'a va tu kuni ne sañu'u' a xiin' ña nātava' ka a kuenta xa'a' kuachi nia.

Ni kachi ra.

⁹Te ña sañu'u' Ndiosí ne jaan' ndii, süu' nuu' ne judío, ne yoo tuni iin' kuiti', taxí Ndiosí a. Süu' jaan' ndii taxí tu ña'a' a nuu' ne tuku', ne xa'a tuni jaan' iin'. Xa ni ka'an i saa ka'an tu'un Ndiosí ña ni iní Abraham ni xini ra a, te ni ka'an a ña te ndaku nimá ni nduu' ra nuu' a. ¹⁰Ndisu kii' ni ka'an Ndiosí ña te ndaku nimá nduu' Abraham jaan' ndii, ¿ñáá xa yoo tuni jaan' iin' ra kii' sakan', uun ñáá tia'an koo a iin' ra, tuu ndo'? Süu' tia'an koo a iin' ra kii' sakan', süu' jaan' ndii ndee ni ya'a, te ni xa'a ra tuni jaan' iin' ra. ¹¹Te ni xa'a ra tuni jaan' iin' ra, te ni nduu' a ña nia'á ña xa ni yoo ndaku nimá ra nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni iní ra xini ña'a' ra. Xa'a' a jaan' na suvi ra ni nanduu xii' yata' sakuu' ne iní xini Ndiosí tee' ndee köo' tu tuni jaan' iin' nia ndii, ka'an Ndiosí ña ne ndaku nimá nduu' tu nia nuu' a xa'a' a ña iní nia xini ña'a' nia. ¹²Te sakan' tu suvi Abraham jaan' nduu' te xii' yata' ne judío, ne yoo tuni jaan' iin', te süu' xa ña jaan' kuiti' yoo iin nia, süu' jaan' ndii iní tu nia xini nia Ndiosí saa nii' ni iní te xii' yata' e' Abraham jaan' ni xini ra Ndiosí kii' tia'an koo tuni iin' ra.

Ni taxí' Ndiosí kuento a nuu' Abraham xa'a' a ña iní ra xini ña'a' ra

¹³Kuachi ndii, kii' ni taxí Ndiosí tu'un a nuu' Abraham xiin' nuu' sjani' xika' ra ña kunduu ra te xiin' ña'a' ñu'u' iin yivi' ndii, süu' ni taxí ña'a' a xa'a' a ña ni saxinú ra tu'un ndei' a, süu' jaan' ndii ni taxí a ña jaan' ña te ndaku nimá nduu' ra nuu' a xa'a' a ña ni iní ra xini ña'a' ra. ¹⁴Sakan' ña, naa' ne xika' saa ka'an chuun' tu'un ndei'

jaan' nduu' ne kunduu ne xiin' ña'a ñu'u' iin yivi' ndii, ini saka e' xini e' Ndiosí naa sakan' nduu' a, te tu'un a ña ni taxí a nuu' Abraham jaan' ndii, kōo' ka ndíee' a naa' sakan'. ¹⁵ Kuachi ndii, ne sáxinú tu'un ndei' jaan' ndii, sando'o' ña'a' Ndiosí, ndisu mii' kōo' tu'un ndei' xa'ndia chuun' ndii, kōo' tu ne xa'nú a.

¹⁶ Sakan' na kuii', xa'a' a ña ini e' xini e' Ndiosí ndii, taxí mii' a ña va'a nda'a' e', ña ni taxí a kuento a xa'a' natíin sakuu' yoo', ne nduu' siani' xika' Abraham. Te süu' nuu' ne kumi' tu'un ndei' kuiti' ni taxí a ña jaan', süu' jaan' ndii ni taxí tu ña'a' a nuu' sakuu' ne ini xini Ndiosí saa nii' ni ini Abraham jaan' ni xini ña'a' ra. Sakan' na te jaan' nduu' xii' yata' sakuu' e', ¹⁷ naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Xa ni ndasanduu i yo'ó xii' yata' kua'a' va ne yivi' iin yivi'", kachi a. Te Abraham jaan' ndii, ini ra ni xini ra Ndiosí, te ni xini ra ña kuví sanatiaku a ndee ne ni xi'i, te kuví tu ka'an a xa'a' ña tia'an koo ndee naa xa yoo a. ¹⁸ Te ni kandixa' Abraham ña ni ka'an Ndiosí xiin' ra tee' ndee kōo' ka ndee iin xa'a' ña kundiatu ini ka ra, ndisu ni ndiatu ini ra kaa' sakan'. Te sakan' na ni nanduu ra te xii' yata' kua'a' va ne yivi' iin yivi' saa nii' ni ka'an Ndiosí xiin' ra ndii: "Sakan' vi' kua'a' kuu siani' xika' un'", ni kachi a. ¹⁹ Te ni sanuu' Abraham jaan' ña ini ra xini ra Ndiosí, tee' ndee ni kumi' ra yatin' ciento kuiya, te sakan' tu ni kundani kaxi' ra ña ñu'u' ndei' ra ndii, ndee naa ña xa ni xi'i ni nduu' a, te kuví tu koo si'e Sara. ²⁰ Tee' ndee sakan' ni nduu a ndii, ni sanuu' ra ña ini ra xini ra Ndiosí, süu' jaan' ndii ni kandixa' ra kuento ña ni taxí a nuu' ra jaan', te so'o ndíee' ka ini naa ini ra ni xini ra Ndiosí xaka'nu' ña'a' ra, ²¹ sakan' ña xini kaxi' ra ndii, ndíee' koo' chukuu' a te saxinu a kuento a ña ni taxí a nuu' ra jaan'. ²² Xa'a' a ña ini ra xini ra Ndiosí jaan' na ni ka'an a ña te ndaku nimá nduu' ra nuu' a. ²³ Te süu' xa xa'a' mii' kuiti' Abraham jaan' yoso' a mii' ka'an a ña ni xandaku Ndiosí nimá ra nuu' a, ²⁴ süu' jaan' ndii yoso' tu a xa'a' yoo'. Sakan' ña xandaku tu Ndiosí nimá yoo' xa'a' a ña ini e' xini ña'a' e' xa'a' a ña ni sanatiaku a xto'o e' Jesús tein ne ni xi'i. ²⁵ Ni sanakua'a Ndiosí Jesús jaan', te ni xi'i a xa'a' kuachi e'. Te ni sanatiaku tu ña'a' a te kunduu e' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí.

Xa ni xandaku Ndiosí nimá e' nuu' a

5 Sakan' na kuii', xa'a' a ña ini e' xini e' Jesús na xa ni xandaku Ndiosí nimá e', sakan' na xa yoo e' ña mani' xiin' Ndiosí xa'a' a ña ni xaa xto'o e' Jesucristo. ² Te sakan' tu ni nunia' Jesús jaan' ichi' nuu' e' xa'a' a ña ini e' xini ña'a' e', te kuví natíin e' ña ndani mii' Ndiosí yoo', te ita' ni'i e' nuu' ña jaan' vitin. Te va'a va kuni e' xa'a' a ña ndiatu ini e' ña kuni e' mii' ndatun' koo chukuu' kaa'

mii' yoo' Ndiosí. ³Ndisu süu' xa'a' ña jaan' kuiti' va'a kuni e', süu' jaan' ndii va'a tu kuni e' kii' yoo tundo'o' nuu' kivi' ñuu e', sakan' ña xiin' ña jaan' kuixa ña kundieni iní e'. ⁴Te xiin' ña kundieni iní e' jaan' kuixa iní e' nuu' ichi' Ndiosí. Te xiin' ña kuixa iní e' jaan' chindiee' a yoo', te ndiatu' iní e'. ⁵Te ña ndiatu' iní e' jaan' ndii, saka'an' a yoo', kuachi' ndii xa ni sko'nu' Espiritu Santo nimá e' ña kundani' Ndiosí yoo' kii' ni natiin e' Espiritu Santo jaan' ni xaa a.

⁶Sakan' na kiii' kii' kusaa' ndiso' kuachi' ka e' ndii, ni xi'i Cristo xa'a' yoo', ne xaa' ña nia'a, kii' ni xinu kivi' ña ni ka'an tuní Ndiosí. ⁷Kuachi' ndii vixi xava'a te taxí iin ne yivi' ña kuví nia xa'a' inga ne yivi', tee' ndee ne xachuun' ndaku va nduu' ne jaan'. Ndee saa kaní ndii, tee' kuain' yoo iin ne kundieni kuví nia xa'a' iin ne yivi' va'a xna'a. ⁸Ndisu ni nia'a Ndiosí ña kundani' a yoo', sakan' ña kii' kusaa' ndiso' ka e' kuachi' e' jaan' ndii, ni xi'i Cristo xa'a' e'. ⁹Sakan' na kiii', xa'a' a ña xa ni xandaku Ndiosí nimá e' xiin' níi' Cristo ndii, kaku e' nuu' ña sando'o' Ndiosí yoo'. ¹⁰Kuachi' ndii, naa' kii' kusaa' nduu' ka e' ne ndasi' ta'an' xiin' Ndiosí, te ni nakoo a ña maní' xiin' e' xa'a' a ña ni xi'i si'e a xa'a' kuachi' e' ndii, kachi' ka vi' e' vitin ña xa ni natandiee maní' Cristo yoo' xiin' Ndiosí ndii, sakahú a yoo' xa'a' a ña ni natiaku Jesús. ¹¹Te süu' ña jaan' kuiti', süu' jaan' ndii va'a tu kuni e' xini e' Ndiosí xa'a' ña ni xaa xto'o e' Jesucristo jaan', sakan' ña ni nakoo e' ña maní' xiin' Ndiosí ni xaa a.

Kuachi' Adán xiin' ña ni xaa Jesucristo xa'a' kuachi' jaan'

¹²Te xa'a' ña ni xaa iin ndaa' kuiti' te yivi', te nani' Adán, ni koo kuachi' sakuu' ne yivi' iin yivi', te xa'a' kuachi' jaan' ni kuu, te ni xa'a' xi'i tu sakuu' ne yivi' jaan', kuachi' ndii sakuu' nia xaa' kuachi' jaan'. ¹³Sakan' ña kii' tia'an taxí Ndiosí tu'un ndei' a ndii, xa ni xaa ne yivi' iin yivi' kuachi'. Ndisu mii' koo' tu'un ndei' ndii, koo' tu ne kuví xka'ndia ña ka'an a. ¹⁴Ndee saa ka ni ndii, ndee kii' ni xika Adán, te ndee kii' ni xika Moisés ndii, ni xi'i ne yivi' tee' ndee koo' ndee iin tu'un ndei' ni xa'nú ne jaan' ndee naa' ni xaa Adán jaan'. Te Adán jaan' ni nduu ndee naa iin nuu' ña xito' kixin.

¹⁵Ndisu iin ña va'a' ka ni natiin yoo' nda'a' Ndiosí te sakan' ña ni natiin e' xa'a' kuachi' ña ni xaa Adán jaan'. Sakan' ña xa'a' kuachi' ña ni xaa te iin ndaa' jaan' kuiti', te ni xi'i kua'a' va ne yivi'. Ndisu ña va'a', ña ni taxí mii' Ndiosí nda'a' yoo' xa'a' ña ni xaa iin ndaa' kuiti' te yivi' ndii, xa'a' ña va'a' kua'a' ka tu ne yivi' nduu' a. Te te yivi' jaan' nduu' Jesucristo. ¹⁶Te sakan' tu ña va'a, ña ni taxí mii' Ndiosí nda'a' e' ndii, nakuitá a xiin' kuachi' te iin ndaa' jaan'. Kuachi' ndii, xa'a' kuachi' te iin ndaa' jaan' kuiti' ni xa'a' katun' Ndiosí ne yivi' iin yivi', te xata'an koo nia tundo'o'. Ndisu ña va'a

ñā taxi' Ndiosí nda'a' e' ndii, tee' ndee kua'a' kuāchi ne yivi' iin yivi' ndii, xandaaku a nimá e'. ¹⁷ Kuāchi ndii, xa'a' kuāchi iin ndaa' kuiti' te yivi' jaan', te ni xa'ndia chuun' ña xi'í nuu' sakuu' ne yivi', sakan' tu xa'a' iin ndaa' kuiti' Jesucristo kumi' e' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i', sakan' ña kua'a' ña ndani mii' Ndiosí yoo' ni natiin e' xiin' ña ni ndasandaaku a nimá e' nuu' a.

¹⁸ Xa'a' a jaan' na, saa nii' ni katun' Ndiosí sakuu' yoo', ne ndiee' iin yivi', xa'a' kuāchi iin ndaa' kuiti' te yivi' jaan' ndii, nii' sakan' tu xa'a' ña ni saxinú iin ndaa' kuiti' Jesucristo ña kuní Ndiosí, ni ndasandaaku a nimá e' nuu' a te natiin e' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'. ¹⁹ Kuāchi ndii, saa nii' xa'a' ña ni xaso'o iin ndaa' kuiti' te yivi', ni nakuiso kuāchi sakuu' ne yivi' nuu' Ndiosí ndii, nii' sakan' tu, xa'a' ña ni kandiixa' iin ndaa' kuiti' te yivi', sandaku Ndiosí nimá sakuu' e'. ²⁰ Te siin' tuku' ndii, ni sko'nu' tu'un ndei' Ndiosí te kundani ne yivi' ña yoo kua'a' kuāchi nia. Ndisu kii' ni kukua'a' ka kuāchi ne yivi' ndii, so'o ni kukua'a' ka ña ndani mii' ña'a' Ndiosí, ²¹ te sakan' naa xaa' kuāchi e' xa'ndia chuun' a te xi'í e' ndii, sakan' tu xa'ndia chuun' ña ndani mii' Ndiosí yoo' ndasandaaku a nimá e' nuu' a, te taxi' a kivi' ñuu e' ña kōo' kivi' ndi'i' xa'a' a ña ni xaa xto'o e' Jesucristo xa'a' e'.

**Ni xi'i inga' e' xiin' Cristo nuu' krusin,
te ni natiaku inga' tu e' xiin' a**

6 Naa' sakan' ndii, ¿ndee ña va'a ka'an e' xa'a' ña jaan'? ¿Ñáá saa na xaa' e' kuāchi te kundani mii' ka Ndiosí yoo'? ² Kuāsa' xachi' sakan' ran', kuāchi ndii ne xa ni xi'i nuu' kuāchi nduu' yoo', sakan' na kuii' kivi' kaka ka yoo' xaa' e' kuāchi. ³ Suu xini kaxi' sakuu' yoo' ña saa nii' ni nduujin e' xiin' Cristo kii' ni chichi' e' kuenta a ndii, nii' sakan' tu ndee naa ni xi'i na e' xiin' a. ⁴ Sakan' ña kii' ni chichi' e' kuenta Jesús ndii, ndee naa ni xi'i inga' e' xiin' a, te ni ñu'u inga' tu e' xiin' a tixin ñu'u'. Sakan' te saa nii' ni sanatiaku ña'a' yuva' e' xiin' ña ndiee' ndatun' va ndii, ni sanatiaku tu a yoo' te kaka e' xiin' kivi' ñuu xaa'.

⁵ Sakan' na kuii', naa' ni nduujin e' xiin' a ña ni xi'i a ndii, nii' sakan' tu nduujin e' xiin' a saa nii' ni natiaku a. ⁶ Te xini e' ña kivi' ñuu yata' e' ndii, ni kuxi inga' a nuu' krusin xiin' Cristo, sakan' te ndoñu'u' ña ndioo' ini iin' e' ña xaa' e' kuāchi, te sakan' kaka nuu ka e' nuu' kuāchi jaan'. ⁷ Sakan' ña ne xa ni xi'i ndii, xa ni sain' nia nuu' ña xaa' nia kuāchi. ⁸ Te siin' tuku' ndii, naa' ni xi'i e' xiin' Cristo ndii, ini e' ña kutiaku tu e' xiin' a. ⁹ Sakan' ña xini e' ña ni natiaku Cristo, te kōo' kivi' ka kivi' a. Kuāchi ndii xa'ndia chuun' ka ña xi'í jaan' nuu' a. ¹⁰ Sakan' ña kii' ni xi'i Jesús ndii, xa unta'

sakan' ni xi'i a xa'a' kuachi e', te koo' kivi' ka kuvu a. Ndisu vitin ndii, tiaku a xaa' a na kuní Ndiosí. ¹¹ Te sakan' tu iin kachi saa ndo'ó kuenta, na ne xa ni xi'i nduu' ndo' nuu' kuachi ndo', ndisu tiaku ndo' vitin te saa ndo' na kuní Ndiosí kuiti' xa'a' a na ni nduun ndo' xiin' xto'o e' Jesucristo.

¹² Na jaan' na kuu' na kaka nuu ka ndo' nuu' kuachi xiin' nu'u' nde'i ndo', na kuvu naa', te ni ndee saa tu ndo' na ndioo' ini nu'u' nde'i ndo' naa'. ¹³ Te sakan' tu sanakua'a ndo' i'in tu'un' nu'u' nde'i ndo' nuu' kuachi ndee naa ndachuun' na sakuiniá na nia'a. Süu' jaan' ndii ndee chaa' ka sanakua'a xiin' mii' ndi'i ndo' nda'a' Ndiosí ndee naa ne xa ni xi'i, te ni natiaaku ni tukuu nia. Xa'a' a jaan' na sanakua'a ndo' i'in tu'un' nu'u' nde'i ndo' nda'a' Ndiosí, te kunduu a ndee naa ndachuun' na kuvu xaa' sakan', te xaa' ndo' na ndaku. ¹⁴ Kuachi ndii kuasa' ka xa'ndia chuun' kuachi nuu' kivi' nuu ndo', sakan' na koo' ka ndee' tu'un' nde'i Ndiosí nuu' ndo', süu' jaan' ndii na ndani mi' Ndiosí ndo'ó nduu' na kumi' ndee' nuu' ndo' vitin.

Kuní a kaka ndaku e' nuu' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'

¹⁵ Naa' sakan' ndii, ¿naá saa e' kuachi vitin na kumi' ka tu'un' nde'i Ndiosí ndee' nuu' e', süu' jaan' ndii na ndani mi' Ndiosí yoo' kumi' ndee' nuu' e'? Kuasa' xachi' sakan' ran'. ¹⁶ Süu' xini kaxi' ndo'ó na naa' sanakua'a xiin' mii' ndo' nda'a' iin ne yivi' te sachuun' ndo' nuu' nia ndii, ne jaan' xiko' ni'i' ndo'ó. Te sakan' tu yoo a naa' sanakua'a xiin' mi' e' nuu' kuachi ndii, kuvu xachi' e'. Ndisu naa' sanakua'a xiin' mi' e' nda'a' Ndiosí te saxinu e na kuní a ndii, ndasandaku a nimá e'. ¹⁷ Ndisu chindani va Ndiosí na tee' ndee ni xiko ni'i' kuachi ndo'ó ndii, xa ni kandixa' ndo' na ndixa xa'a' Jesús vitin xiin' iin kanii' nimá ndo' saa nii' yoo' a ni natiin ndo'. ¹⁸ Te kij' xa ni ndoo ndiká ndo' nuu' ndee' kuachi ndii, ni nanduü ndo' ne xika' nuu' nuu' na ndaku na kuní Ndiosí. ¹⁹ Ka'an i na yo'o' xiin' ndo' xiin' na ka'an ndiaa jaan' xa'a' a na tia'an kuvu kundani va'a ndo' na ni sania'a i ndo'ó jaan'. Xta'an' ndii, ni sanakua'a ndo' i'in tu'un' nu'u' nde'i ndo' nuu' na xe'na' xiin' nuu' na nia'a, te ni nduu ndo' ne xika' nuu' nuu' na jaan'. Ndisu vitin ndii, na sanakua'a ndo' i'in tu'un' nu'u' nde'i ndo' jaan' nuu' na ndaku na kuní Ndiosí, te sakan' kunduu ndo' xanuü' nditia Ndiosí kuiti'. ²⁰ Kuachi ndii, kij' ni xiko ni'i' kuachi ndo'ó ndii, ni xika nuu ndo' nuu' na ndaku na kuní Ndiosí. ²¹ Ndisu kij' ni xiko ni'i' kuachi jaan' ndo'ó ndii, koo' ndee iin nuu' na va'a ni ki'in ndo', süu' jaan' ndii sakuchani ndi'i na jaan' ndo'ó vitin, kuachi ndii mi' ndi'i' ndoso' na jaan' ndii, xi'i ne yivi' xaa' a. ²² Te ndii, vitin na xa ni ndoo ndiká ndo' nuu' kuachi jaan', te ni nanduü ndo' ne xika'

nuu' nuu' Ndiosí ndii, kuní a kaka ndo' saa kuní mii' a kuiti', te ndi'i' ndoso' natiin ndo' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. ²³ Sakan' ña ya'vi e' ña natiin e' xa'a' kuachi e' ndii, ña kuní a kuví e' nduu' a. Ndisu tumani' ña natiin e' nda'a' Ndiosí xa'a' a ña ini e' xini e' xto'o e' Jesucristo ndii, kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' nduu' a.

**Xa'a' a ña ini e' xini e' Jesús te sakakú a yoo',
süu' xa'a' a ña saxinú e' tu'un ndei' Ndiosí**

7 Ne ñani ta'an' i, ka'an i xiin' ndo'ó, ne xini tu'un ndei' Ndiosí. Xiní ndo'ó ña tu'un ndei' jaan' ndii, kumi' a ndiee' nuu' e' kii' tiaku kuiti' e'. ² Saa e' kuenta naa kuu' iin ña'a' kii' tunda'á' a' ndii, kumi' tu'un ndei' ña tunda'á' jaan' ndiee' nuu' a' kii' tiaku kuiti' ii' a. Ndisu naa' kuví te jaan' ndii, koo' ka ndiee' kumi' tu'un ndei' jaan' nuu' ña'a' jaan'. ³ Na jaan' na kuu', naa' tiaku ka ii' a' jaan', te tunda'a' a' xiin' tukú te yivi' ndii, iin ña' xaa' kuachi nuu' Ndiosí xiin' te yivi' jaan' nduu' a'. Ndisu naa' kuví ii' a' jaan' ndii, ndoo ndiká a' nuu' tu'un ndei' jaan'. Te ndüu' a' iin ña' xaa' kuachi nuu' Ndiosí tee' ndee tunda'a' a' xiin' tukú te yivi'.

⁴ Sakan' tu' ndo'ó, ne ñani ta'an' i ndii, ne ni xi'i' nduu' tu' ndo' nuu' tu'un ndei' Ndiosí xa'a' a ña ni xi'i' Cristo xa'a' kuachi e', sakan' na iin ndaa' ni nanduú ndo' xiin' a xa'a' a ña ni xi'i' a xa'a' kuachi e' jaan', te ni natiaaku a, te kuví saa ndo' ña va'a ña xtani Ndiosí. ⁵ Sakan' ña kii' ni xika e' xaa' e' ña kuní iin' mii' e' xta'an' ndii, ni chu'u' ndi'i' tu'un ndei' jaan' ña ndioo' ini iin' e' yoo' te saa ka e' ña ña'a' jaan' xiin' iin' e', sakan' te ni xata'an kuví e' nuu' Ndiosí. ⁶ Ndisu vitin ndii, xa'a' a ña ni xi'i' e' nuu' tu'un ndei' ña ni xiko ni'i' yoo' jaan' ndii, xa ni ndoo ndiká e' nuu' a jaan', te sakan' xika' nuu' e' nuu' Ndiosí xiin' ndiee' xaa' ña taxi' Espíritu Santo. Te süu' xika' nuu' e' nuu' a saa ka'an chuun' tu'un ndei' yata' ña ni ke'i te yivi'.

Yo'o' ka'an Pablo xa'a' kuachi ña ñu'u' iin' ra

⁷ Tee' ka'an ndo' xiin' i ña naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ñáá kuachi nduu' tu'un ndei' jaan'?, kachi ndo'. Kuäsa' xachi' sakan' ran'. Ndisu naa' ni ka'an tu'un ndei' jaan' ndee ña nduu' kuachi ndii, kundaní yu'u ndee ña nduu' kuachi. Te ni ndee koo' kivi' kundaní tu' i naa' kuachi nduu' a ña ndioo' ini e' xa'a' ña'a' inga ne yivi' naa' ni ka'an tu'un ndei' jaan' ndii: "Ndioo' ini ndo' xa'a' ña'a' inga ne yivi'." Sakan' yoso' a. ⁸ Ndisu kuachi ña ñu'u' nimá i jaan' ndii, tu'un ndei' jaan' ni nduu' kuei a, te xiin' ña jaan' ni sakuiniá a sakuu' nuu' ña ndioo' ini kini nimá i. Kuachi ndii, kii' xini yu'u' ña ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, koo' tu' ña ndiee' kuachi jaan' nuu' i. ⁹ Te kii' tia'an

kun̄i yu'u ña ka'án chuun' tu'un ndei' jaan' ndii, ni xan̄ini i ña te yivi' va'a ni nduu i. Ndisu kii' ni kundani i ña ka'án ña jaan' ndii, ni xa'a' xiko' ni'i' kuachi i jaan' yu'u, te ni xata'an kuv̄i i nuu' Ndiosí. ¹⁰Te ni kundani i ña xa m̄ii' tu'un ndei', ña ni xata'an tax̄i kivi' ñuu i ña k̄o' kivi' ndi'i' jaan', nduu' ña ni tax̄i te ni xata'an kuv̄i i nuu' Ndiosí. ¹¹Kuachi ndii tu'un ndei' jaan' ni nduu kuei kuachi jaan', te ni xin̄i xa'an' a yu'u, te sakan' ni xata'an kuv̄i i nuu' Ndiosí ni xaa a. ¹²Sakan' na kuii' tu'un ndei' jaan' ndii, ña su'un nduu' a. Te i'in ña ka'án chuun' a ndii, ña su'un nduu' a, te ña ndaku nduu' tu a, te ña va'a tu nduu' a.

¹³Naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ñáá tu'un ndei' va'a ña ka'án chuun' Ndiosí jaan' ni nduu ña ni xa'ni' yu'u nuu' Ndiosí? Kuása' xachi' sakan' ran'. Süu' jaan' ndii kuachi nduu' ña ni tiin ndiaa tu'un ndei' jaan', te ni xa'ni' a yu'u nuu' Ndiosí, sakan' te nia'a kuachi jaan' ña yoo ndiee' a nuu' i. Sakan' ni tiin ndiaa kuachi jaan' tu'un ndei' jaan' te nia'a a ña n̄ia'a koo' chukuu' kuachi jaan'. ¹⁴Sakan' ña xa xin̄i e' ña tu'un ndei' jaan' ndii, ni kiee a nuu' Ndiosí. Ndisu yu'u ndii, iin te yivi' iin yivi' kuiti' nduu' i, te xiko' ni'i' kuachi kivi' ñuu i. ¹⁵Xin̄i i yoo nduu' a ndo'o i, sakan' ña xaa' i ña va'a ña kun̄i i saa i, süu' jaan' ndii ña n̄ia'a, ña ndasi' i saa i, nduu' ña xaa' i. ¹⁶Te vitin ndii, xa'a' a ña xaa' i ña n̄ia'a, ña kün̄i i saa i jaan' ndii, kuni kachi a ndii ña va'a nduu' tu'un ndei' Ndiosí jaan'. ¹⁷Sakan' na kuii' süu' xaa' m̄ii' yu'u kuachi jaan', süu' jaan' ndii kuachi, ña ñu'u' iin' i, nduu' ña xaa' sakan', te xaa' i ña jaan'. ¹⁸Te xin̄i yu'u ña k̄o' ndee iin ña va'a ñu'u' iin' i, suu ka'án i xa'a' ñu'u' ndei' i. Xa'a' a jaan' na tee' ndee kuni saa i ña va'a ndii, kuv̄i saa e. ¹⁹Te süu' ña va'a, ña kuni saa i jaan' xaa' i. Süu' jaan' ndii ña n̄ia'a, ña kün̄i i saa i jaan', xaa' i. ²⁰Te naa' xaa' i ña kün̄i saa i jaan' ndii, süu' yu'u ka xaa' ña n̄ia'a jaan'. Süu' jaan' ndii kuachi, ña ñu'u' iin' i jaan', nduu' ña xaa' sakan', te xaa' i ña jaan'.

²¹Ña jaan' na kuii' sakan' ndo'o' i, tee' ndee kuni saa i ña va'a ndii, xa ikan' yoo tu ña n̄ia'a iin' i, te täxi a saa i ña va'a jaan'. ²²Sakan' ña ndee ma'a' tix̄in in̄i i ndii, xtani i saa i ña ka'án tu'un ndei' jaan'. ²³Ndisu xini i ña iin' i ndii, yoo inga ña xikuita'nú nuu' tu'un ndei' jaan' ña kun̄i i saa i, te ña xikuita'nú jaan' nduu' kuachi ña ñu'u' iin' i, te suvi tu a nduu' ña xiko' ni'i' yu'u ndee naa iin te naá vi'e kaa. ²⁴Iin te nda'vi va kuu' nduu' yu'u. ¿Yoo tu kuv̄i sakakú yu'u nuu' ñu'u' ndei' i yo'o', ña kuni ka'ni' yu'u nuu' Ndiosí? ²⁵Chindani va Ndiosí, sakan' ña ni sakakú xto'o' e' Jesucristo yu'u. Sakan' na kuii', tee' ndee xika' nuu' yu'u nuu' tu'un ndei' Ndiosí xiin' ña kun̄i i xtun, ndisu xiin' iin' i ndii, xiko' ni'i' kuachi kivi' ñuu i.

Na kaka e' saa kuní Espíritu Santo

8 Sakan' na kuii' vitin ndii, kōo' ndee iin xa'a' ña katum' Ndiosí yoo', ne iní xini Cristo Jesús, sakan' ña süu' xika' ka e' saa kuní iin' e', süu' jaan' ndii xika' e' saa kuní Espíritu Santo. ² Kuachí ndii, tu'un ndei', ña nduu' kuenta Espíritu, ña taxi' kivi' ñuu' e' xa'a' a ña iní e' xini e' Cristo Jesús ndii, nī sakakú a yoo' nuu' ña xiko' ni'i' kuachí yoo' xiin' nuu' ña xata'an kuví e' xa'a'. ³ Kuachí ndii ni saxinú Ndiosí ña nī kuví saxinú tu'un ndei' jaan' xa'a' a ña itia' kuu' iní ne yivi' nuu' ña nia'a. Xa'a' a jaan' na nī tianu' a si'e a iin yivi' xiin' iin ñu'u' ndei' ndee naa ña kumi' yoo', ne xaa' kuachí, te nī sanakua'a xiin' mi' a te kuitia' ní' a xa'a' kuachí e'. Te sakan' te nuu' ña nī xi'i' Jesús jaan', nī sakakú a yoo' nuu' ña xiko' ni'i' kuachí yoo'. ⁴ Sakan' nī xaa' Ndiosí te saxinu' ndaku Jesús nuu' e' sakuu' ña ka'án chuun' tu'un ndei' jaan', sakan' ña yoo' ndii, xika' ka e' saa kuní ñu'u' ndei' e', süu' jaan' ndii xika' e' saa kuní Espíritu Santo.

⁵ Te ne xika' saa kuní iin' mi' nia' ndii, xanini nia' xa'a' ña ndioo' iní iin' nia' jaan' kuiti'. Ndisu ne xika' saa kuní Espíritu Santo ndii, xanini nia' xa'a' ña kuní ña jaan' kuiti'. ⁶ Te yoo' ka ndi'ni' xa'a' ña ndioo' iní iin' nia' jaan' ndii, kuví xachi' nia' nuu' Ndiosí, ndisu yoo' ka ndi'ni' xa'a' ña xiko' ni'i' Espíritu Santo jaan' kivi' ñuu' nia' ndii, koo' maní' nimá nia, te natiin' nia' kivi' ñuu' ña kōo' kivi' ndi'i'. ⁷ Xa'a' a jaan' na ña ndioo' iní iin' jaan' ndii, ña ndasi' ta'an' xiin' Ndiosí nduu' a, te küní a saxinú a ña ka'án chuun' tu'un ndei' Ndiosí, te nī ndee kuví tu' saa a ña jaan'. ⁸ Te ne xika' saa kuní iin' nia' jaan' ndii, kuví sakuatia' nia' Ndiosí.

⁹ Ndisu ndo'ó ndii, xika' ka ndo' saa kuní iin' ndo' jaan', süu' jaan' ndii xika' ndo' saa kuní Espíritu Santo naa' ndixa' xna'a' naá Espíritu Ndiosí nimá ndo'. Te yoo' ka kōo' Espíritu Cristo naá nimá ndii, süu' kuenta Cristo xna'a' nduu' nia. ¹⁰ Ndisu naa' ndu'u' xna'a' Cristo tixin' nimá ndo' ndii, tee' ndee kuví ñu'u' ndei' ndo' xa'a' kuachí ndii, taxi' Espíritu kutiaku ndo' xa'a' a ña xa' nī xandaku Ndiosí nimá ndo' nuu' a. ¹¹ Te naa' naá Espíritu Ndiosí, ña nī sanatiaku Jesús, nimá ndo' ndii, Ndiosí jaan' tu' sanatiaku ñu'u' ndei' ndo' xa'a' ña naá Espíritu a jaan' nimá ndo'.

¹² Naní ta'an' i, xa'a' a jaan' na kuii' kumi' e' ña ndei' te kaka ka e' saa kuní iin' mi' e'. ¹³ Kuachí ndii, naa' xika' ndo'ó saa kuní iin' mi' ndo' ndii, kuví xachi' ndo' nuu' Ndiosí, ndisu naa' xiin' ndiee' Espíritu Santo sandi'i' xachi' ndo' ña kuní iin' mi' ndo' jaan' ndii, kutiaku xna'a' ndo'.

¹⁴ Kuachí ndii sakuu' ne taxi' ña ndiaka' ña'a' Espíritu Santo ndii, si'e Ndiosí nduu' nia. ¹⁵ Sakan' ña nī natiin' ndo'ó espíritu, ña tuky' nī xiko' ni'i' ndo'ó, te kaka iyo' ndo'. Süu' jaan' ndii Espíritu, ña nī

sanandu'u' Ndiosí ndo'ó si'e a, ni natiin ndo'. Te ña jaan' xaa' sakan' te ka'an e' xiin' Ndiosí ndii: "Tata yuva' i", kachi e'. ¹⁶Te suvi tu Espiritu jaan' nduu' ña nduiin' xiin' espiritu e', te ndiee' yu'u' a nuu' a ña xa nduu' e' si'e Ndiosí. ¹⁷Te xa'a' a ña si'e a nduu' e' ndii, natiin tu e' ña ni taxa'a Ndiosí xa'a' e', te natiin e' ña jaan' xiin' Cristo. Sakan' ña naa' ndo'o' e' saa ni ndo'o' a ndii, tiin ka'nu' tu Ndiosí yoo' xiin' Cristo jaan'.

¹⁸Kuachi ndii xiní kaxi' yu'u' ña ndee sie näkuitá tundo'o' ña yoo nuu' kivi' ñuu' e' vitin xiin' ña ndatun' koo' chukuu' ña natiin e' saa Ndiosí naá kivi'. ¹⁹Sakan' ña sakuu' ña ni xa'a Ndiosí ndiatu' ndi'ni ña xaa kivi' te nia'a Ndiosí yoo nduu' xna'a si'e a. ²⁰Kuachi ndii, süu' xa'a' a ña kuní mii' ña ni xa'a Ndiosí na ni natiin a ña tívi' a, süu' jaan' ndii xa'a' ña xa sakan' ni kuní mii' Ndiosí. Ndisu ni natiin tu a ña ndiatu' ini a ²¹ña ndoo ndiká a nuu' ña xiko ni'i' ña'a' ña sativi' ña'a' jaan'. Te ndiatu' tu ini a ña ndoo ndiká inga' a xiin' yoo', ne nduu' si'e Ndiosí, te natiin na a ña ndundatun a xiin' e'. ²²Kuachi ndii xiní e' ña tana' inga' sakuu' ña ni xa'a Ndiosí ndee vitin. Te ndo'o' u'vi tu sakuu' a ndee naa ndo'o' iin ña' sakaku' si'e. ²³Te süu' ña jaan' kuiti' ndo'o' sakan', süu' jaan' ndii tana' u'vi tu ini yoo', ne ni taxí Ndiosí Espiritu Santo naá nimá, ña nduu' ndee naa ña ni chikandia a nuu' e', ña ndiatu' ini e' xaa' kivi' ña natiin nda'vi xachi' Ndiosí yoo', te natiin e' sakuu' ña va'a nda'a' a kii' sanduxaa' xachi' a ñu'u' nde'i e'. ²⁴Kuachi ndii, kii' ni sakakú Ndiosí yoo' ndii, ni natiin e' ña ndiatu' ini e' jaan', ndisu ña kivi' kuní nuu' e' ndii, küní a ña kundiatu ini ka e' xa'a' ña jaan'. Sakan' ña kōo' ndee iin ne yivi' ndiatu' ini xa'a' ña xa kumi' ña. ²⁵Ndisu xa'a' ña ndiatu' ini e' ña tia'an kuví kuní e' ndii, na kundiatu ndituní kuie e' xa'a' a.

²⁶Te nii' sakan' tu chindiee' Espiritu Santo yoo' kii' itia' ini nimá e', kuachi ndii xiní e' ndee ña kakan e' nuu' Ndiosí. Ndisu mii' Espiritu jaan' xikui'ní xa'a' e' nuu' Ndiosí tee' ndee xiin' ña tana' ña küvi ka'an e' xiin' tu'un e'. ²⁷Te Ndiosí ndii, xa'a' a ña suvi a xachuun' ndi'i xiin' nimá e' ndii, xa xiní a jaan' ndee ña kuní Espiritu ña naá nimá e' jaan'. Sakan' ña xikui'ní Espiritu jaan' xa'a' yoo' saa nii' kuní Ndiosí xa'a' a ña nduu' e' kuenta a.

Kanando e' nuu' sakuu' tundo'o' ña ndo'o' e'

²⁸Te siin' tuku' ndii, xa xiní e' ña xa'a' a ña ndani e' Ndiosí, na sakuu' ña ndo'o' e' ndii, ña va'a nduu' a xaa' a, sakan' ña ni kana a yoo' saa ni chituní mii' a. ²⁹Sakan' ña yoo' ne xa ni nakaxin Ndiosí ndee ki' tia'an kua'a iin yivi' ndii, ni chituní a ña kuu e' saa nii' kuu' si'e a. Te sakan' si'e a jaan' kunduu ñani ña xkua'a' nuu' kua'a'

ne ta'an' a. ³⁰Te yoo', ne xa ni chituní a ña koo e' sakan' ndii, ni kana tu a yoo', te yoo', ne ni kana a jaan' ndii, ni xandaku tu a nimá e' nuu' a, te yoo', ne ni xandaku a nimá jaan' ndii, nduu' e' kuenta mii' ndatun' kaa' mii' ndu'u' a.

³¹Xa'a' a jaan' na kuii' kuví ka'an e' ña naa' Ndiosí yoo xiin' e' ndii, ¿yoo kuví kanando yoo'? ³²Sakan' ña Ndiosí ndii, ni kuu xi'ndia' a si'e a nuu' e', süu' jaan' ndii ni sanakua'a ña'a' a, te ni xi'i' ña jaan' xa'a' kuachí sakuu' e'. Xa'a' a jaan' na nii' sakan' tu taxi inga' a xiin' si'e a jaan' nuu' e' sakuu' ña'a'. ³³Naa' sakan' ndii, koo' xachi' ka ña kuví tiin kuachí yoo', ne xa ni nakaxin Ndiosí ran'. Sakan' ña mii' a jaan' nduu' ña xa ni ka'an ña ne ndaku nimá nduu' e' nuu' a. ³⁴Te sakan' tu koo' xachi' ka ña kuví katun' yoo' nuu' Ndiosí. Sakan' ña Cristo nduu' ña xa ni xi'i' xa'a' kuachí e'. Te süu' sakan' kuiti', süu' jaan' ndii xa ni natiaku tukuu a, te ndu'u' a nda'a' kua'a Ndiosí xikui'ní a xa'a' e'. ³⁵Te sakan' ni tu koo' xachi' ña kuví saa sakan' te nakoo Cristo ña ndani a yoo', naa kuu' tundo'o', uun naa kuu' ña ndi'ni nimá e', uun naa kuu' ña ndikún u'vi ne yivi' yoo', uun naa kuu' soko, uun naa kuu' ña natiín e' xa'a' toto, uun naa kuu' ña kuain', uun naa kuu' ña xa'ni' ne yivi'. Ndee iin ña jaan' küvi saa sakan'. ³⁶Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Xa'a' a ña ndikún ndu ichi' un' ndii,

saa kivi' yoo ndu nuu' ña kuein' ña ka'ni' ne yivi' ndu'u.

Te kuu' nia xiin' ndu ndee naa xaa' ne yivi' xiin' mbee, ti' xa xito' ka'ni' nia.

Sakan' yoso' a.

³⁷Ndisu xa'a' a ña ndani Cristo yoo' ndii, mii' a saa sakan', te kanando xachi' e' nuu' sakuu' tundo'o' jaan'. ³⁸Sakan' ña xiní kaxi' yu'u ña koo' xachi' ña kuví saa sakan', te nakoo Cristo ña ndani a yoo', naa kuu' ña xi'í e', uun naa kuu' ña xika' e' iin yivi', uun naa kuu' ángele, uun naa kuu' ña xa'ndia chuun' ka'nu', uun naa kuu' ña kumi' ndiee', uun naa kuu' ña ndo'o' e' vitin, uun naa kuu' ña kundo'o' e' nuu' ku'un e', ³⁹uun naa kuu' ña ndiee' mii' sukun va ndivi', uun naa kuu' ña ñu'u' ndee maa' va tixin ñu'u', ndee ndee ka ña ni kua'a ni xaa Ndiosí ndii, küvi saa a sakan' te nakoo Ndiosí ña ndani a yoo', sakan' ña ni nia'a ña ndani a yoo' xa'a' ña ni xaa xto'o' e' Jesucristo xa'a' e'.

Nakaxin Ndiosí yoo ka kuní mii' a kunduú kuenta a

9 Xa'a' a ña nduu' i te ndikún Cristo ndii, ña ndixa ka'an i, süu' xini xa'an' i. Te Espiritu Santo ndiee' yu'u' nuu' nimá i ña ña ndixa ka'an i, ²kii' ka'an i ña ndiee' va xikui'nú titu'un' yu'u, te ndiee' va tu ndi'ni u'vi nimá i xa'a' ne ta'an' i. ³Kuachí ndii xa

nakuiin' yu'u' yu'u nacha'an i saa Ndiosí, tee' ndee ndondia i Cristo naa' xiin' ña jaan' kuví sakakú a ne ta'an' i, ne Israel, ne nduu' ichi' i mii' kuaxi i. ⁴Sakan' ña ne Israel nduu' tu ne jaan', te ne jaan' tu nduu' ne xito' natíin nda'vi Ndiosí, te suví tu nia nduu' ne ni nia'a Ndiosí ña ndíee' ndatun' va a, te suví tu nia nduu' ne ni ndoo a kuento a xiin', te suví tu nia nduu' ne ni taxi a tu'un ndei' a nuu', te suví tu nia nduu' ne ni ka'an Ndiosí xiin' saa saka'nu' ña'a' nia, te suví tu nia nduu' ne ni chikandia Ndiosí kuento a xa'a'. ⁵Te sakan' tu ichi' yata' tu nia nduu' te xii' yata' e', te ni xika va'a ichi' Ndiosí, te kuenta te jaan' nduu' tu ichi' yata' Cristo kuenta ña nduu' a si'e ne yivi'. Te Cristo jaan' nduu' tu Ndiosí, ña xa'ndia chuun' xa'a' sakuu' ña yoo'. Na saka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i ni kivi'. Sakan' na kunduú a.

⁶Ndisu süu' ka'an i ña ni saxinú Ndiosí tu'un ña ni taxi a jaan' nuu' ne jaan'. Kuachi ndii süu' sakuu' ne Israel jaan' nduu' kuenta Ndiosí, ⁷te ni ndee süu' sakuu' tu siani' xika' Abraham nduu' xna'a siani' xika' ra nuu' Ndiosí. Süu' jaan' ndii ni ka'an Ndiosí xiin' ra ndii: "Siani' xika' Isaac kuiti' kunduú siani' xika' un'", ni kachi a. ⁸Ña jaan' na kuni kachi a ndii, ndee iin ne yivi' nduu' si'e Ndiosí xa'a' a ña nduu' nia siani' xika' Abraham kuiti'. Süu' jaan' ndii ne ni taxi a kuento a xa'a' nuu' Abraham jaan' kuiti' nduu' xna'a siani' xika' ra. ⁹Kuachi ndii ña yo'o' nduu' kuento a ña ni taxi a ndii: "Kivi' naa vitin nandiko' i kuiya ki'in, te Sara ndii, xa ni tuvi si'e a'", ni kachi a. ¹⁰Te süu' xa ña jaan' kuiti', süu' jaan' ndii sakan' tu Rebeca ndii, ni sakaku' a' te kuate si'e a' xiin' iin ndaa' te yivi' kuiti', te jaan' nduu' xii' yata' e' Isaac. ¹¹Ndisu ña kuni ka kaku te kuate jaan', te kii' kuni ka tu saa uvi saa' ra ña va'a, uun ña nia'a ndii, xa ni chituní Ndiosí ña nakaxin a iin te jaan', te süu' xa'a' ña ni xaa te jaan' ña va'a na ni nakaxin ña'a' Ndiosí, ¹²sakan' ña ni ka'an a xiin' Rebeca ndii: "Te xkua'a' kaka nuu nuu' te xanuu'", ni kachi a. ¹³Te sakan' tu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Ni kundani i Jacob, ndisu ni kundasi' i Esaú." Sakan' yoso' a.

¹⁴Tee' ka'an ndo' xiin' i ña süu' ña xachuun' ndaku nduu' Ndiosí na xaa' a sakan', kachi ndo'. Kuasa' xachi' sakan' ran'. ¹⁵Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ni ka'an a xiin' Moisés ndii: "Kuvita ini i xa'a' yoo ka kuni mii' i, te koo ka'nu' ini i xa'a' yoo ka kuni mii' i." Sakan' yoso' a. ¹⁶Xa'a' a jaan' na kuii' ña kuvita ini Ndiosí xa'a' e' ndii, süu' kuenta ña ka'an nimá e' nduu' a, te ni ndee süu' kuenta ña ndíee' mii' e' nduu' tu a. Süu' jaan' ndii kuenta ña ni chituní Ndiosí ña kuvita ini a xa'a' kuiti' e' nduu' a. ¹⁷Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí ña ni ka'an a xiin' Faraón, te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' Egipto, mii' ka'an a ndii: "Ni sakuiso' chuun' i yo'ó te nia'a i ña ndíee' i xiin' ña kundo'o un', te kiku' tu'un xa'a' i

kanii' nuu' ñu'u' iin yivi'." Sakan' yoso' a. ¹⁸ Xa'a' a jaan' na kuii' kuvita ini Ndiosí xa'a' ne kuní mii' a kuvita ini a xa'a' kuíti', te xaxii a nimá ne kuní a saxii a nimá.

¹⁹ Ndisu tee' ka'an ndo' xiin' i ndii: "¿Ndee xa'a' ka'an Ndiosí ña ne ndiso' kuachi' nduu' e', sakan' ña kivi xachi' sain kuiín e' ña xa ni chituní a saa a xiin' e'?" ²⁰ Ndisu ka'an yu'u xiin' ndo' ndii, ne yivi' iin yivi' kuíti' nduu' yoo'. Köo' nduu' xachi' yo'ó na nakan un' kuenta nuu' Ndiosí xa'a' ña xaa' a. Naa kuu' iin kisi ndii, ¿ñáá tuu ndo'ó ña kivi ka'an a xiin' te ni xa'a' ña'a' ndii: "¿Ndichun na ni xa'a' un' yu'u so'o'?", kachi' a. ²¹ Xiní e' ña te xachuun' xiin' ñu'u' kixin' ndii, kumi' ra ndiee', te kasa'a' ra ndee ka nuu' kisi xiin' ñu'u' kixin' naa' kuní ra. Kivi kasa'a' ra iin a xa'a' chuun va'a, te kivi tu kasa'a' ra iin a xa'a' chuun kuali' kuu' so'o'.

²² Te ndee naa sakan' tu yoo Ndiosí, kii' kuní a nia'a a ña xi'é a xini a kuachi, te kuní ne yivi' ña ndiee' a, sakan' na xiin' kua'a' ña kuiee ini ni kundieni a xa'a' ne xa ni yoo tu'va, te sando'o' ña'a' a, te nduxin nia. ²³ Te ni xaa tu a sakan' te nia'a a ña ka'nu' va ña nduu' a xiin' ne ni nakaxin a, te kuvita ini a xa'a' nia, te ne jaan' nduu' ne ni chituní a ndee ña nuu' ña kundiee nia mii' ndatun' va kaa'. ²⁴ Te yoo' tu nduu' ne ni kana Ndiosí jaan'. Te süu' ndu'u ne judío kuíti' ni kana a, süu' jaan' ndii ni kana tu a ndo'ó, ne tuku'.

²⁵ Naa ni ka'an Ndiosí xiin' Oseas, te ni ka'an tiakú tu'un a ndii:

Ka'an i ña ne nduu' kuenta i nduu' ne ni nduu' kuenta i.

Te ka'an i ña kundani i ne ni ndani i.

²⁶ Te iin xaan' mii' ni ka'an i xiin' ne yivi' ndii:

"Ndo'ó ndii, süu' kuenta i nduu' ndo'",

ikan' ka'an i xiin' nia ña si'e mii' yu'u Ndiosí tiaku nduu' nia.

Ni kachi Ndiosí xiin' Oseas jaan'.

²⁷ Te ni ka'an ndoso' Isaías, te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, xa'a' ne Israel ndii:

Tee' ndee yoo kua'a' ya'a ndu ne Israel,

ndee naa ñuti' miní ka'nu' ndii,

chaa' kuíti' ndu kaku nuu' kuachi ndu.

²⁸ Kuachi ndii xa kuyatin' kuii va natava' ndaku xto'o e'

kuachi

sakuu' ne ndiee' iin yivi'.

Ni kachi ra. ²⁹ Te naa ni ka'an ka Isaías inga xaan' ndii:

Naa' ni sakakú xto'o e' Ndiosí, ña ndiee' koo' chukuu', iin

chaa' ne xii' yata' ndu ndii,

xa ni ndoñu'u' ndu ndee naa ni ndo'o ne ni ndiee ñuu Sodoma

xiin' ñuu Gomorra.

Sakan' ni kachi ra.

İni ne Israel xini nia Cristo

³⁰ Xa'a' a jaan' na kuu'i, ña yo'o' nduu' ña ka'án ña ni ka'an i jaan'. Te ne tuku' ndii, tee' ndee ni nduku' nia ña ko'o ndaku nimá nia nuu' Ndiosí ndii, ni natin nia ña ni xandaku a nimá nia jaan' nuu' a xa'a' a ña ini nia xini ña'a' nia. ³¹ Ndisu ne ta'an' i, ne Israel ndii, tee' ndee ni nduku' u'vi nia ña sandaku Ndiosí nimá nia nuu' a xa'a' a ña xanduxa' nia, te saxinú nia tu'un ndei' a ndii, ni natin nia ña sandaku a nimá nia nuu' a. ³² Ni ndo'o nia sakan' kuachi ndii, ni nduku' nia ña sandaku Ndiosí nimá nia nuu' a xa'a' a ña ini nia xini ña'a' nia. Süu' jaan' ndii ni nduku' nia ña sandaku a nimá nia nuu' a xa'a' a ña xaa' nia ña ka'án chuun' tu'un ndei' a. Sakan' na ni kaki'i nia xiin' yuu', ña kaki'í ne küní ini. ³³ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Chuun xa'a' va ndo'. Xa ni chindu'u' i jin yuu' ñuu Sión.

Te nuu' yuu' jaan' kaki'i ne yivi' te nduva nia.

Ndisu yoo ka ini xini yuu' jaan' ndii, sākuchani ña'a' a.

Sakan' kachi a.

10 Ñani ta'an' i, ña ka'án nimá i xa'a' ne ta'an' i, ne Israel, xiin' ña ka'án i xiin' Ndiosí xa'a' nia ndii, ña kaku na nia nuu' kuachi nia nduu' a. ² Kuachi ndii kuví ndíee yu'u' i xa'a' ne jaan' ña xikán va nimá nia ña kaka nuu nia nuu' Ndiosí, ndisu xini nia saa kuni a saa nia. ³ Kuachi ndii ni kundani nia saa ni kuni Ndiosí sandaku a nimá nia nuu' a. Sakan' na ni xika nia sandaku mii' nia nimá nia nuu' a xiin' ndíee' mii' nia, te ka'an a ña ne ndaku nimá nduu' nia. Te ni natin nia saa ni kuni Ndiosí sandaku a nimá nia nuu' a. ⁴ Kuachi ndii Cristo nduu' mii' xinú ña ka'án tu'un ndei' Ndiosí. Sakan' te sandaku a nimá sakuu' yoo', ne ini xini ña'a'.

⁵ Te so'o yoso' tu'un ndei' Ndiosí ña ni ke'i Moisés jaan' xa'a' ne xika' sandaku mii' nimá nia nuu' Ndiosí xiin' tu'un ndei' jaan' ndii: “Yoo ka saxinú sakuu' ña ka'án chuun' tu'un ndei' Ndiosí ndii, kutiaku nia saa tu'un ndei' jaan'.” Sakan' kachi a. ⁶ Ndisu yoso' a nuu' tutu Ndiosí ña ne ini xini ña'a' kuiti' nduu' ne yoo ndaku nimá nuu' a, sakan' na ka'án a ndii: “Kānini ndo' xiin' nimá ndo' ndii: ¿Yoo tu kuví ndaa ndivi', te na'in nia a? (Kii' ka'án e' sakan' ndii, ndee naa' kuni sanuu' e' Cristo.) ⁷ Ni ndee kā'án tu ndo' xiin' nimá ndo' ndii: ¿Yoo tu nuu ndee yavi kunu te na'in nia a?” (Kii' ka'án e' sakan' ndii, ndee naa' kuni xta'ni' e' Cristo tein ne ni xi'i.) Sakan' yoso' a. ⁸ Ndisu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Yatin nuu' ndo', te yatin tu nimá ndo' yoo tu'un va'a jaan'”, kachi a. Te tu'un va'a jaan' nduu' tu ña ka'án ndoso' ndu'u nuu' ndo' vitin te ini ndo' kuni ndo' Jesús. ⁹ Sakan' ña naa' ka'an un' xiin' yu'u' un' ña Jesús nduu' xto'o nuu' sakuu' ña'a, te ini un' xiin' nimá un' ña ni

saṇatiaku ña'a' Ndiosí ndii, kaku un' nuu' kuachi un'. ¹⁰ Kuachi ndii xiin' nimá e' iní e' xini ña'a' e' te xandaḱu Ndiosí nimá e' nuu' a. Te xiin' yu'u' e' ka'án e' ña nakuni ña'a' e' nuu' ne yivi' te saḱakú a yoo' nuu' kuachi e'. ¹¹ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Yoo ka iní xini ña'a' ndii, tãxi a kuchani ñia.” Saḱan' yoso' a. ¹² Kuachi ndii iin ndaa' nduu' e' tee' ndee ne judfo nduu' e', uun ne tuku' nduu' e'. Saḱan' ña iin ndaa' Ndiosí nduu' xto'o nuu' saḱuu' e', te sañu'u' kua'a' a saa ka ta'an' ne yivi' xikán nuu' a. ¹³ Kuachi ndii yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Yoo ka kakan nuu' xto'o e' Ndiosí jaan' ndii, saḱakú ña'a' a nuu' kuachi ñia”, kachi a.

¹⁴ Ndisu xini kaxi' e' ña küvi kakan ne jaan' nuu' a naa' tia'an iní ñia kuni ña'a' ñia. Te küvi tu iní ñia kuni ñia xto'o e' naa' tia'an kuni so'o ñia tu'un a. Te saḱan' tu küvi kuni so'o ñia tu'un a naa' tia'an ka'an ndoso' ne yivi' nuu' ñia xa'a' a. ¹⁵ Te, ¿yoo ku'un ka'an ndoso' tu'un a naa' ni tjanu' ña'a' a? Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Ña va'a va' nduu' a kii' xaá ne ka'án ndoso' tu'un ña nachindiee' mani' yoo' xiin' Ndiosí, te ka'án tu ñia tu'un va'a.” Saḱan' yoso' a.

¹⁶ Ndisu ni natiiñ saḱuu' ne ta'an' i, ne Israel, tu'un va'a jaan'. Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ni ka'an Isaías ndii: “Tákui'e, koo' ni kandixa' tu'un ña ka'án ndoso' ndu”, ni kachi ra. ¹⁷ Ña jaan' na kiii' kii' xini so'o e' tu'un va'a jaan', te xa'a' ña iní e' xini e' Ndiosí, te tu'un va'a jaan' nduu' ña ka'án xa'a' Jesucristo. ¹⁸ Ndisu ndatu'un' i ndo'ó ndii: ¿Ñáá ni xini so'o ne jaan' tu'un va'a jaan'? Suu ni xini so'o ñia a naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Te iin kanii' nuu' ñu'u' iin yivi' ka'án ndoso' ne yivi' tu'un va'a jaan'.

Te ndee mii' xan ndi'i iin yivi' xaá tu'un ñia.

Saḱan' yoso' a. ¹⁹ Te ndatu'un' tu i ndo'ó ndii: ¿Ñáá ni kundani ne ta'an' i, ne Israel, tu'un va'a jaan'? Suu ni kundani ñia a naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí ña ni ke'i Moisés ndii:

Saḱuiñu ndo' yu'u' saa i xa'a' ne tuku',
ne ndüu' kuenta i.

Te sanasaá' i ndo'ó xa'a' ne tuu tu ndo' ña ne küu' kaxi' nduu' ñia.

Saḱan' kachi Ndiosí, ni kachi a. ²⁰ Te yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ña ni xandiñi xiin' mii' Isaías, te ni ka'an ra ndii:

Ni natiiñ ne tuku' jaan' yu'u' tee' ndee ni nanduku' ñia yu'u.

Te tee' ndee ni ndatu'un' ñia xa'a' i ndii, ni saṭuví xiin' mii' mii' i nuu' ñia.

Saḱan' yoso' a. ²¹ Ndisu yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí ña ni ka'an Isaías jaan' ndii: “Nduvi' ni kataní nda'a' i nuu' ndo'ó, ne so'o, ne xii nimá.” Saḱan' yoso' a.

Nakaxin Ndiosí chaa' kuṭi' ne Israel, te iní nía kuní ña'a' nía

11 Sakan' na ndatu'ún' i ndo'ó ndii: ¿Ñáá xanini ndo' ña xa nī saxiṓo Ndiosí ne nduu' kuenta a nuu' a? Kuäsa' xachi' sakan' ran'. Kuachi' ndii, sakan' tu yu'u ndii, iin te Israel siani' xika' Abraham nduu' i, te nduu' tu i kuenta ti'vi ne iin kuu' xiin' Benjamín. ²Nī saxiṓo Ndiosí nuu' a ne nī nakaxin a ndee xta'an' iin yivi' nduu' kuenta a. Tee' näka'an' ka ndo' saa yoso' a nuu' tutu Ndiosí xa'a' Elías kii' nī tiin kuachi' ra ne jaan' nuu' a ka'an ra ndii: ³“Táku'e, xa nī xa'ni' nía te ka'an tiakú tu'un un', te xa nī tani' tu nía sakuu' yuu' ña ndiee' moto mii' nī saka'nu' ndu yo'ó. Te ndee iin ndaa' i so'o nī kaku. Te kuni ka'ni' tu nía yu'u”, nī kachi' ra. ⁴Ndisu nī nakuiin Ndiosí nuu' ra ndii: “Xa nī xa siin' i uxá mií te yivi' xa'a' mii' i, te xika' nuu' nuu' i xiin' un', te kōo' kivi' nī ita xiti' ra nuu' ndiosí saka ña nani' Baal, te saka'nu' ra a”, nī kachi' Ndiosí. ⁵Te sakan' tu xaa' Ndiosí ndee vitin ndii, nī nakaxin a chaa' kuṭi' ne ta'an' i, ne Israel, xa'a' a ña ndani' mii' a ndu'u. ⁶Te naa' nī nakaxin a ne jaan' xa'a' a ña ndani' mii' ña'a' ndii, süu' xa'a' chuun va'a ña nī xaa nía nduu' a. Süu' jaan' ndii xa'a' a ña ndani' mii' a ne jaan' kuṭi' nduu' a. Sakan' ña naa' xa'a' ña va'a ña xaa' nía nī nakaxin ña'a' a ndii, süu' xa'a' a ña ndani' mii' ña'a' a kunduu a, ndisu süu' sakan' nduu' a. ⁷Ña jaan' na kuu' nī nanduku' ne ta'an' i, ne Israel, ña sandaku Ndiosí nimá nía nuu' a, te nī natiin nía a, ndisu ne chaa' ne nī nakaxin Ndiosí ndii, nī natiin ne jaan' a. Te sakuu' tuku ka ne Israel jaan' ndii, nī kuxii' nimá nía nuu' Ndiosí.

⁸Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Nī sakuun' Ndiosí ma'na nuu' nimá ne Israel jaan' nuu' ichi' a,
te nī ndasi' tu a nduchi' nuu' nía,
te nī ndasi' nī tu a so'o nía,
te küvi' kuní so'o nía tu'un a ndee kivi' vitin.

Sakan' yoso' a. ⁹Te sakan' tu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' nī ka'an David ndii:

Na kunduu' mii' yoo viko' nía,
ndee naa iin ñunu',
xiin' ndee naa iin itun' mii' xiku'ún saa.
Te kunduu' a ña viku'un xa'a' nía,
te sando'o' ña'a' Ndiosí.

¹⁰Te na ndasi' nduchi' nuu' nía te küvi' kuní nía nuu' Ndiosí.

Te na kutošo xachi' nía nuu' kuachi' ña ndiso' nía.

Nī kachi' ra.

Sakakú Ndiosí ne tuku' nuu' kuachí nja

¹¹ Xa'a' a jaan' na ndatu'ún' i ndo'ó ndii: Kii' ni káki'i' ne ta'an' i, ne Israel jaan' ndii, ¿ñáá xanini ndo' ña ni nduva xachi' nja? Kuäsa' xachi' sakan' ran'. Ni xka'ndia ña jaan' te sakakú Ndiosí ne tuku', te sakuiñu a ne Israel jaan' kuiti'. ¹² Xa'a' a ña ni xaso'o ne Israel jaan' nuu' Ndiosí ndii, ni natiin ne yivi' iin yivi' kua'a' ña va'a, ña taxi' Ndiosí. Te xa'a' a ña ni saxioo nja ña kuní Ndiosí taxi' a nuu' nja ndii, ni sañu'u' kua'a' a ne tuku' jaan', saa ka vi' tu kua'a' sañu'u' a yoo' kii' sanakua'a xiin' mii' sakuu' ne Israel jaan' nda'a' Ndiosí.

¹³ Te vitin ka'an i xiin' ndo'ó, ne tuku', ña Cristo nduu' ña ni tjanu' yu'u, te sania'á i ichi' a nuu' ndo', te tiin' ka'nu' i chuun yo'o'. ¹⁴ Te kuní i naa' sakuiñu ne ta'an' i ndo'ó xa'a' a ña ni sakakú Ndiosí ndo'ó nuu' kuachí ndo', te sakan' kuví kaku tu sava ne jaan' nuu' kuachí nja. ¹⁵ Kuachí ndii, naa' xa'a' a ña ni saxioo Ndiosí yatin' sakuu' ne ta'an' i, ne Israel jaan', te ni nakoo a ña maní' xiin' sakuu' inga ne yivi' iin yivi' ndii, saa ka vi' tu saa a kii' natiin tukuu a ne Israel jaan'. Saa a xiin' nja ndee naa natia'ku tukuu nja ndee tein ne ni xil'i, te nakoo kivi' ñuu nja ña köo' kivi' ndi'i'. ¹⁶ Te naa' ña su'un nduu' xita' va'a, ña ni kua'a' ña nuu', ña nduu' nditia nuu' Ndiosí ndii, ña su'un nduu' tu kanii' xini' ixan'. Te sakan' tu naa' ña su'un nduu' tio'o itun' ndii, ña su'un nduu' tu nda'a' nu'.

¹⁷ Ndu'u, ne Israel ndii, ndee naa tun' olivo tata tun' xa ni ta'nu sava nda'a' nduu' ndu. Te ndo'ó, ne tuku' ndii, ndee naa nda'a' tun' olivo iku' nduu' ndo'. Te ni'ni' ndiaa nda'a' tun' olivo iku' jaan' toko' tun' olivo tun' tata jaan' mii' ni ta'nu sava nda'a' tun' olivo tata jaan'. Te tio'o tun' tata jaan' taxi' sikui asin' va xa'a' nda'a' tun' olivo iku' ña ni xikui'ni ndiaa jaan'. ¹⁸ Ndisu ka'an ñuñu' ndo'ó, ne tuku', ña ne ka'nu' ka nduu' ndo' te sakan' ne Israel, ne nduu' ndee naa nda'a' tun' olivo tata ña ni ta'nu jaan'. Naa' ka'an ñuñu' ndo' sakan' ndii, kuní a ña saa ndo' kuenta ña süu' ndo'ó, ne tuku', taxi' sikui asin' va nuu' tio'o tun' tata jaan'. Süu' jaan' ndii tio'o tun' tata jaan' taxi' sikui jaan' nuu' ndo'ó.

¹⁹ Tee' ka'an ndo' ña xa ni ta'nu nda'a' tun' olivo tata jaan', te nakui'ni ndiaa ndu'u. ²⁰ Ña ndaku ka'an ndo', ndisu ne jaan' ndii, xa'a' a ña ni xiin' nja ini nja kuní nja Cristo na nduu' nja ndee naa nda'a' tun' olivo ña ni ta'nu jaan'. Te ndo'ó, ne tuku' ndii, ni'ni' ndiaa ndo' nda'a' tun' olivo jaan' xa'a' a ña ini kuiti' ndo' xini ndo' Cristo. Xa'a' a jaan' na va'a kuñuñu' nimá ndee iin ndo' xa'a' ña jaan'. Süu' jaan' ndii nuu' ña jaan' ndii, va'a ka kuyi'vi ndo' Ndiosí. ²¹ Kuachí ndii, naa' ni yoo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ne Israel, ne nduu' ndee naa nda'a' tun' olivo tata jaan' ndii, köo' ka'nu' tu ini a xa'a' ndo'ó naa' saa ndo' saa nii' ni xaa ne jaan'. ²² Ña jaan' na chuun

xa'a' va e' xa'a' ña ndasun iní Ndiosí xiin' xa'a' ña kui'e a. Sakan' ña kui'e a xini a ne nī kunī natiin ña nī kunī a sakakú ña'a' a, ndisu ndasun iní a xini a ndo'ó, ne nī natiin ña jaan'. Ndisu naa' nakoo ndo' ña ndasun iní a jaan' ndii, kunduu tu ndo'ó ndee naa nda'a' tun' olivo, ña nī ta'nu jaan'. ²³Te naa' nakoo ne jaan' ña iní nīa xini nīa Cristo ndii, kuvī nachī'ni nī tukuu a ne jaan' mii' nī ndondia nīa. Kuachi' ndii ña ndíee' koo' chukuu' nduu' Ndiosí te saa a sakan'. ²⁴Kuachi' ndii ndee naa nda'a' tun' olivo iku', ña nī tia'ndia te nī xikui'ni ndiaa a nda'a' tun' olivo tata jaan', nduu' ndo'ó. Sakan' ña tee' ndee nākuitá ndo' xiin' tun' olivo tata jaan' ndii, nī xikui'ni ndiaa ndo' nda'a' tun' jaan'. Saa ka vi' tu ne Israel, ne nduu' ndee naa nda'a' tun' olivo, ña nī ta'nu jaan' ndii, kuvī ya'a nachī'ni tukuu Ndiosí ne jaan' mii' xa nī ndondia nīa jaan'.

Kaku sakuu' ne Israel xna'a nuu' kuachi nia

²⁵Ñani ta'an' i, kuní i ña kundani ndo' ña nī chituní si'e Ndiosí xa'a' ne Israel jaan', sakan' te kũñuñu' nimá ndo'. Sava ne Israel ndii, nī xa xii nīa nimá nīa, te sakan' kundo'o nīa ndee skachi' ndi'i xinu ne tuku', ne nī nakaxin Ndiosí, ne iní kuní Cristo. ²⁶Ndi'i ña jaan' te sakakú Ndiosí sakuu' ne Israel nuu' kuachi nīa. Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Te xaa iin ña sakakú ne ndíee' ñuu Jerusalem, ña keta tein nīa, te ndasandoo a ne nduu' siani' xika' Jacob nuu' kuachi nīa.

²⁷Te kuento yo'o' ndoo i xiin' ne jaan' kii' sandoyo' i kuachi nīa.

Nī kachi a. ²⁸Te xa'a' a ña nī natiin ne Israel jaan' tu'un va'a xa'a' Cristo ndii, ndasi' nīa Ndiosí, te ña jaan' ndii, ña va'a ndo'ó nduu' a. Ndisu xa'a' a ña nduu' nīa ne nī nakaxin Ndiosí ndii, kua'an na kua'an a ña ndani ña'a' a xa'a' a ña nī ndoo a kuento a xiin' te xii' yata' ndu. ²⁹Sakan' ña Ndiosí ndii, tu'un a nda'a' e' ña xa nī xamani' a yoo', nī ndee nākoo tu a ne xa nī kana a te kaka nīa ichi' a. ³⁰Sakan' tu ndo'ó, ne tuku' ndii, nī saxinú ndo' ña kuní Ndiosí nuu' nī kixin. Ndisu kuvita iní a xa'a' ndo' vitin xa'a' a ña saxinú ne Israel jaan' ña kuní a. ³¹Sakan' tu ne jaan' vitin ndii, saxinú nīa ña kuní Ndiosí, ndisu natiin na nīa ña kuvita iní a xa'a' nīa naa kuvita iní a xa'a' ndo'ó. ³²Kuachi' ndii mii' Ndiosí nī ndasi' i'nu sakuu' ne yivi' nuu' ña so'o, sakan' te kuvī kuvita iní a xa'a' sakuu' e'.

Xaka'nu' Pablo Ndiosí xa'a' a ña xini tuní a

³³Ña ndichi xava'a nduu' Ndiosí xiin' ña xini tuní, te sakuu' ña yoo kundani a, te koo' ndee iin ne kuvī sanakuachi' ña chituní a, nī

ndee kōo' tu ne kuvī nakunī saa yoo ichi' a. ³⁴Te kōo' tu ndee iin ne xini ña xanini xto'o e' jaan', te ni ndee kōo' tu ni ka'an ña kaa' va'a xiin' a. ³⁵Te ni ndee kōo' tu ne yivi' ne kuvī satatu ndee iin ña'a nuu' Ndiosí, te sakan' nakan nja ña'a jaan' nuu' a. ³⁶Sakan' ña sakuu' ña yoo ndii, mji' a ni xa'a ña'a', te xa'a' a ña kuní Ndiosí na yoo a, te xa'a' mji' a yoo sakuu' ña jaan'. Te na natiin a sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Va'a ka taxi e' kivi' ñuu e' te kunduu a tumani' nditia Ndiosí

12 Ñani ta'an' i, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña xa'a' a ña kuvita ini Ndiosí xa'a' e' ndii, na sanakua'a na ndo' kivi' ñuu ndo' nda'a' a ndee naa iin tumani' ña yoo tiaku te kunduu a nditia Ndiosí, ña va'a kuni a xini a. Kuachi ndii sakan' kuní a saka'nu' ña'a' e'. ²Te kaka ka tu ndo' iin yivi' saa nii' xika' sakuu' ne yivi' iin yivi' vitin. Süu' jaan' ndii taxi ndo' ña ndasaxaa' Ndiosí nimá ndo' xiin' ña xanini ndo', sakan' te kuvī kundani kaxi' ndo' ndee ña nduu' ña va'a ña kuní Ndiosí saa ndo', xiin' ña xtani a, xiin' ña xachuun' ndaku.

³Te xa'a' a ña ndani mji' Ndiosí yu'u na ni sakuiso' chuun' a yu'u te ka'an i xiin' sakuu' ndo'ó ña ka'an ñuñu' ndo' xa'a' mji' ndo' ya'a ka te sakan' ña kuní a, süu' jaan' ndii kuní a ña kanini kuiti' ndo' xa'a' mji' ndo' saa naá nimá ndo', xiin' saa ni taxi Ndiosí ña ini ndo' xini ña'a' ndo'. ⁴Sakan' ña, naa kuu' yoo' ndii, yoo ñu'u' nde'i' i'in e', te kua'a' tu'un' kuu' a, ndisu xa yoo xa yoo chuun nuu' i'in a. ⁵Te nii' sakan' tu sakuu' yoo' ndii, tee' ndee kua'a' e' ndii, iin ndaa' nduu' e' xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo.

⁶Xa siin' ña chuun ni taxi Ndiosí nda'a' i'in e' saa kuní mji' a sañu'u' a yoo'. Naa' chuun va yoo ka xiin' ña ka'an tiakú nja tu'un a ndii, na saa nja ña jaan' saa kuu' ña ini kuiti' nja xini ña'a' nja. ⁷Te naa' ña chindiee' nja ne yivi' nduu' ña chuun ña ni natiin nja nuu' Ndiosí ndii, na chindiee' ña'a' nja. Te naa' ña sania'á nja ne yivi' nduu' a ndii, na sania'á ña'a' nja. ⁸Te naa' ña sandieni nja nimá ne yivi' nduu' a ndii, na sandieni ña'a' nja. Te naa' ña taxi nja ña'a' nduu' a ndii, na taxi nja a xiin' kanii' nimá nja. Te naa' ña ka'ndia chuun' nja nuu' ne nakayá xa'a' Jesús nduu' a ndii, na ka'ndia chuun' nja xiin' iin kanii' nimá nja. Te naa' ña kuvita ini nja xa'a' ne yivi' nduu' a ndii, na va'a kuni nja kii' xaa' nja a.

Saa xika' e' iin yivi' kii' nduu' xna'a e' ne xika' ichi' Cristo

⁹Te na kundani ta'an' ndaku ndo', te na kundasi' ndo' ña nja'a, te kuní a ña kundikun kixin' ndo' ña va'a. ¹⁰Te kuní tu a ña kundani

ta'an' i'in ndo' ndee naa iin ndaa' yuva' si'i' ndo'. Te kuní nī tū a ña koto ka'nu' ta'an' i'in ndo'. ¹¹ Te sachuun' ndiee' ndo', te kūsuxan' ndo'. Te kuní a ña kaka nuu ndo' nuu' xto'o e' Ndiosí xiin' iin kanii' nimá ndo'. ¹² Te na nakuatia' va ndo' xa'a' ña ndiatu' kutu' ini e'. Te sakan' tū na kukuie ini ndo' kii' yoo tundo'o' nuu' ndo', te na ka'an te ka'an tū ndo' xiin' Ndiosí. ¹³ Te na chindiee' ndo' inga ne nduu' tū kuenta Cristo ne kuní ña'a nuu'. Te na natiin va'a ndo' ne xaá vi'e ndo'.

¹⁴ Ka'an ndo' xiin' Ndiosí ña sañu'u' a ne sando'o' ndo'ó, na ka'an ndo' xiin' a ña sañu'u' ña'a' a, te süu' sanacha'an' ña'a' ndo'. ¹⁵ Te na nakuatia' ndo' xiin' ne kuatia'. Te sakan' tū na kuaku ndo' xiin' ne xaku'. ¹⁶ Te na kundiee maní' xiin' ta'an' ndo'. Te sakan' tū na küñuñu' ndo', süu' jaan' ndii nduijn ndo' xiin' ne nda'vi so'o. Nī ndee na kaniñi tū ndo' ña ne xini tuní ka nduu' miji' ndo'.

¹⁷ Te na sãñandiko' ndo' ña vã'a nuu' ne yivi' xa'a' ña vã'a ña xaa' nia xiin' ndo'. Süu' jaan' ndii na kaka ndo' saa ndo' ña va'a xa'a' sakuu' ne jaan'. ¹⁸ Te na saa va ndo' ña nduxa' te kaka maní' ndo' xiin' sakuu' ne yivi'. ¹⁹ Ndo'ó, ne ndani i ndii, sãñandiko' ndo' ña nia'a nuu' ne yivi' xa'a' ña nia'a ña xaa' nia xiin' ndo'. Süu' jaan' ndii taxí ndo' na sando'o' ña'a' miji' Ndiosí. Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Miji' yu'u nakan kuenta nuu' ne xaa' ña nia'a xiin' ne yivi', te nacha'vi i ne jaan' xa'a' ña ni xaa nia", kachi xto'o e'. ²⁰ Te siin' tuku ndii, yoso' tū a tuku xaan' ndii: "Naa' iin ne ndasi' ndo'ó xí' soko ndii, taxí ndo' ña kuxi nia. Te naa' ichí ini nia ndii, taxí ndo' tikui ko'o nia. Kuachi ndii, naa' saa ndo' ña jaan' ndii, ka'an nuu' nia xa'a' ña nia'a ña ni xaa nia xiin' ndo' jaan'." Sakan' yoso' a. ²¹ Taxí ndo' ña kanando ña nia'a ndo'ó, süu' jaan' ndii miji' ndo'ó kanando nuu' ña nia'a jaan' xiin' ña va'a.

13 Te na kandixa' sakuu' ndo' sakuu' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu. Kuachi ndii koo' ndee iin te jaan' kumi' ndiee' te ka'ndia chuun' ra naa' taxí Ndiosí a. Sakan' na kiii' te xa'ndia chuun' jaan' ndii, miji' Ndiosí nī sakuiso' chuun' ña'a' te ndiee' ra. ² Ña jaan' na kiii' yoo ka xikuitá tei' nuu' ña ka'an te xa'ndia chuun' jaan' ndii, xikuitá tei' tū nia nuu' ña chikandu'u' Ndiosí xa'a' ña xa'ndia chuun' te jaan'. Te ne xikuitá tei' jaan' ndii, katun' nia xa'a' ña xikuitá tei' nia jaan'. ³ Sakan' ña te xa'ndia chuun' ndii, süu' yoo ra te sayi'vi ra ne xaa' ña va'a, süu' jaan' ndii yoo ra te sayi'vi ra ne xaa' ña nia'a. Xa'a' a jaan' na naa' küni ndo' kuyi'vi ndo' nuu' te xa'ndia chuun' jaan' ndii, ña va'a saa ndo' te ka'an va'a ra xa'a' ndo'. ⁴ Kuachi ndii, te xa'ndia chuun' jaan' ndii, Ndiosí nī taxí chuun' jaan' nuu' ra te kundiee maní' ndo'. Ndisu naa' xaa' ndo' ña nia'a ndii, kuní a kuyi'vi ndo' te jaan', sakan' ña kümi' saka ra ña ndiee' te sando'o' ra ne yivi'. Kuachi ndii Ndiosí nī taxí chuun'

jaan' nuu' rā te sando'o' rā ne xaa' ña nja'a. ⁵Ñā jaan' na kuii' kuní a ña kandixa' ndo' te xa'ndia chuun' nuu' ndo'. Süü' xa'a' a ña kuvi sando'o' kuiti' rā ndo'ó kandixa' ña'a' ndo', süü' jaan' ndii saa tu ndo' ña jaan' xa'a' a ña naá kaxi' nimá ndo'. ⁶Ñā jaan' na kuní a ña cha'vi ndo' nda'a' te jaan' xu'un' yoo', kuachi' ndii Ndiosí ni taxi chuun jaan' nuu' rā. Te xa nditia ña xa'ndia chuun' rā jaan' xika' rā i'in kivi'. ⁷Te nacha'vi ndo' sakuu' ne ndiso' ika' ndo'. Te naa' ndiso' ika' ndo' ndee ka xu'un' yoo' ndii, nacha'vi ndo' a nda'a' te jaan'. Te naa' ndiso' ika' ndo' xu'un' yoo' kuenta ñu'u' ndo' ndii, nacha'vi ndo' a. Te nuu' ne xata'an ña xito' ka'nu' ña'a' ne yivi' ndii, na koto' ka'nu' tu ña'a' ndo'. Te naa' nuu' ña xata'an ña tiin ka'nu' ña'a' ne yivi' ndii, na tiin ka'nu' tu ña'a' ndo'

⁸Kuiso ika' ndo' ndee iin ne yivi'. Kuachi' ndii, ña kuní kuiti' a kuiso ika' ta'an' ndo' ndii, ña kundani ta'an' ndo' nduu' ña jaan'. Sakan' ña naa' kundani e' ne yivi' xiin' e' ndii, xa saxinú e' ña ka'án tu'un ndei' Ndiosí. ⁹Kuachi' ndii, naa ka'án tu'un ndei' Ndiosí ndii: "Kümi' ndo' musa ndo'. Te kä'ni' tu ndo' ne yivi'. Te säkui'na' ndo'. Te kä'an ndo' tun vixi. Te ndiöo' ini ndo' xa'a' ña'a' ne yivi'." Te sakuu' tu'un ndei' jaan' xiin' sakuu' ka tukü tu'un ndei' Ndiosí ndii, nakuitá a xiin' ña kundani e' ne yivi' xiin' e' jaan' saa nii' ndani xiin' mii' miji' e'. ¹⁰Te yoo' ka ndani ne yivi' ndii, köo' kivi' sando'o' nja' ne jaan' xiin' ña nja'a. Ñā jaan' na kuii' kiji' ndani e' ne yivi' ndii, xa saxinú e' tu'un ndei' Ndiosí.

¹¹Ñā jaan' kuní a saa ndo', sakan' ña xa kua'an va kivi'. Sakan' na kuii' ndoto' nuu' ndo', sakan' ña xika' ndo' iin yivi' ndee naa ne iin' va ma'na nuu'. Kuachi' ndii xa kuyatin' ka kivi' ña kixin Cristo te sakakú a yoo' te sakan' kiji' ni xa'a' ini e' xini ña'a' e'. ¹²Xa kuyatin' ndi'i ñuu, te xa kuyatin' kivi' ña nandiko' a. Sakan' na kuii' na vikuijn e' ña xaa' e' ña nja'a, ña xaa' ne yivi' mii' iin yavi. Te na koo' tu'va e' xiin' tu'un ndatun' Ndiosí, te kunta'an' e' xiin' ña nja'a jaan'. ¹³Te na kaka' va'a e' ndee naa iin ke'in' nduu' a. Te na kasa'a ndo' viko' loco, te säxini' xiin' miji' tu ndo'. Te saa tu ndo' ña xiin, ni ndee ña kiji' kuu' ndo' xiin' iin' ndo'. Te käni ta'an' ndo' kuento xiin' ne yivi', ni ndee kunduü tu ndo' ne ndasi' nuu'. ¹⁴Ndisu nuu' a jaan' ndii, kundikun ni'i ndo' ichi' xto'o' e' Jesucristo. Te vikuijn ndo' ña xanini ndo' saa kuvi' kiji' in ndo' ña ndioo' ini ñu'u' nde'i ndo'.

**Yo'o' ka'án Pablo saa kuní a kuü e'
xiin' ne itia' ini nuu' ichi' Cristo**

14 Te natiin va'a naa natiin' va'a ndo' ne nduu' kuenta Cristo xiin' e', ne itia' ini nuu' ichi' a. Te kiji' xaa' ndo' sakan' ndii, käni ta'an' ndo' kuento xiin' nja'. ²Naa kuu' sava ndo'ó ndii, xanini

ndo' ña kuv̄i kuv̄i ndo' sakuu' nuu' a, ndisu tuk̄u ndo', ne it̄ia' ña in̄i ndii, xanini ndo' ña kuv̄i kuv̄i ndo' yuva kūiti'. ³Te ndo'ó, ne xixi' sakuu' nuu' a ndii, ká'an ich̄i ndo' xiin' ne xixi' sakuu' nuu' a jaan'. Te ndo'ó, ne xixi' sakuu' nuu' a jaan' ndii, n̄atava' ndo' kuenta kuu' ne xixi' sakuu' nuu' a jaan'. Sakan' ña ni n̄atiin̄ tu Ndiosí ne jaan'. ⁴Te k̄o'o' xachi' xa'a' a ña n̄atava' ndo'ó kuenta kuu' ne xika' nuu' nuu' xto'o' e' Ndiosí. Mij̄i' a jaan' ka'an naa' xika' nuu' va'a n̄ia uun naa' xika' nuu' va'a n̄ia nuu' a. Ndisu kaka ni'i n̄ia ich̄i' a, kuachi ndii kumi' xto'o' e' Ndiosí jaan' ndiee' te chindiee' ña'a' a.

⁵Yoo sava ne yivi' ndii, ka'nu' ka sava kivi' nuu' n̄ia te sakan' tuk̄u a, ndisu sava n̄ia ndii, iin kachi nduu' sakuu' kivi' nuu' n̄ia. Sakan' na kuii' i'in ne ka'an ña jaan' ndii, kuní a ña koo ña ndaku nuu' n̄ia ña ña kandixa' n̄ia jaan' ndii, ña va'a nduu' a. ⁶Te ne tuu ña ka'nu' ka sava kivi' ndii, xa'a' xto'o' e' xaa' n̄ia a. Te ne k̄o'o' kivi' ka'nu' nuu' ndii, xa'a' xto'o' e' xaa' n̄ia a. Te ne xixi' sakuu' nuu' a ndii, xa'a' xto'o' e' xixi' n̄ia a, sakan' ña taxi' n̄ia ña ch̄indani Ndiosí. Te ne xixi' sakuu' nuu' a jaan' ndii, xa'a' xto'o' e' xixi' n̄ia a, sakan' ña taxi' tu ne jaan' ña ch̄indani Ndiosí. ⁷Kuachi ndii ndee iin e' tiaku xa'a' mij̄i' e' kūiti'. Te ndee iin tu e' k̄uvi xa'a' mij̄i' e'. ⁸Te naa' tiaku e' ndii, xa'a' xto'o' e' tiaku e' te saa e' ña kuní a. Te naa' ni xi'i e' ndii, kuenta xto'o' e' nduu' e'. Ña jaan' na kuii' naa' tiaku e', uun naa' ni xi'i e' ndii, kuenta xto'o' e' nduu' e'. ⁹Kuachi ndii ni xi'i Cristo, te ni n̄atiaku a, te sakan' kundu u a xto'o' nuu' ne ni xi'i xiin' nuu' ne tiaku.

¹⁰Te ndo'ó ndii, k̄o'o' ndee iin xa'a' ña n̄atava' ndo' kuenta kuu' ne nduu' kuenta Cristo xiin' e'. Te k̄o'o' tu ndee iin xa'a' ña ka'an ich̄i ndo' xa'a' n̄ia. Kuachi ndii sakuu' e' kūita ndich̄i nuu' Cristo mii' sana'má a yoo'. ¹¹Sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Ka'an kaxi' i xiin' ndo' ña xa'a' ña tiaku i ndii, nuu' yu'u kūita xiti' sakuu' ne yivi'

te ndiee yu'u' n̄ia ña yu'u nduu' Ndiosí.

Kachi a. ¹²Ña jaan' na kuii' i'in yoo' n̄ataxi kuenta nuu' Ndiosí xa'a' mij̄i' e'.

¹³Ña jaan' na kuii' v̄ikuiin e' ña n̄atava' e' kuenta kuu' ta'an' e'. Te nuu' a jaan' ndii, ndee chaa' ka ch̄ituní e' ña k̄undu e' ña kaviko' ne nduu' kuenta Cristo xiin' e' te saa n̄ia kuachi. ¹⁴Te xiní kaxi' yu'u ña nuu' xto'o' e' Jesús ndii, k̄o'o' ndee iin ña xaxi' ña k̄ini iin' mij̄i'. Ndisu naa' yoo ka tuu ña yoo ña xaxi' ña k̄ini iin' ndii, ña k̄ini iin' nduu' a nuu' mij̄i' ne jaan'. ¹⁵Saa e' kuenta ndii, naa' s̄atuxu'ví ndo' nimá iin ne nduu' kuenta Cristo xiin' ña xaxi' ndo' ndii, kuasa' ka n̄ia'á ndo' saa ndani e' ne jaan'. Xa'a' a jaan' na s̄anduxín ndo' xiin' ña xaxi' ndo' jaan' iin ne xa ni xi'i Cristo xa'a'. ¹⁶Ña jaan' na

kuii' tãxi ndo' ña kãñia'a ne yivi' xa'a' ña xiní ndo' nduu' ña va'a ña xaa' ndo'. ¹⁷ Kuächí ndii, ña xa'ndia chuun' Ndiosí nimá e' ndii, süü' kuenta ña xaxi' uun ña xi'i' nduu' a. Süü' jaan' ndii kuenta ña xachuun' ndaku e', xiin' ña xika' maní' e' iin yivi', xiin' ña va'a kuni e' nduu' a. Te sakuu' ña jaan' ndii, Espíritu Santo taxi' a nuu' e'. ¹⁸ Kuächí ndii, yoo ka xika' nuu' nuu' Cristo sakan' ndii, va'a kuni Ndiosí xini ña'a' a. Te va'a tu kuni ne yivi' xini ña'a' ña.

¹⁹ Ña jaan' na kuii' na kundikun ni'i e' ña kundíee maní' xiin' ta'an' e', te sakuu' nuu' naa sakuu' nuu' ta'an' e' nuu' ichi' Ndiosí. ²⁰ Xa'a' a jaan' na vikuiin ndo' ña sanduxín ndo' ña xaa' Ndiosí nimá ne ta'an' e' xiin' Cristo xa'a' ña xaxi' ndo'. Ña ndaku nduu' a ndii, ña va'a nduu' ndee ka nuu' ña xaxi'. Te ndii, vä'a xaa' ndo' xaxi' ndo' ña xaxi', ña kaviko' tuku ne ta'an' e' jaan', te saa ña kuächí. ²¹ Ndee va'a ka küxi e' ndei' ni ndee kö'o tu e' vino, ni ndee ndiaa ka inga ña'a, te sãnama' tu ña'a' e' nuu' kuächí, te ni ndee saa tu e' ña kandixa' ne jaan' ndii, kuächí nduu' a, te ni ndee sätuxu'ví e' nimá ne jaan' xa'a' ña jaan'. ²² Te naa' kandixa' ndo'ó ndii, va'a saa ndo' ndee ka ña jaan' naa' saa ndo' a nuu' Ndiosí kuiti'. Sakan' ña sañu'u' va Ndiosí i'in ndo'ó, ne tiin' kuächí xiin' mii' kii' xaa' ndo' ña kandixa' ndo' nduu' ña ndaku. ²³ Ndisu ne kandixa' ña vä'a kaxi' ña sava ña'a, te xaxi' ña a ndii, katun' xiin' mii' mii' ña, sakan' ña kandixa' ña ña vä'a nduu' a. Te sakuu' ne xaa' ña jaan', te kandixa' ña ña süü' ña va'a nduu' a ndii, kuächí nduu' a nuu' Ndiosí.

15 Sakan' na kuii' yoo', ne xixa ña ini xini Jesús ndii, kuní a ña kundíeni e' nuu' ne itia' ña ini xini ña a, te na kãka e' xa'a' ña va'a ña kuní mii' kuiti' e'. ² Süü' jaan' ndii kuní a ña sakuatia' e' ne ndikún ichi' Jesús xiin' e', te na nduku' tu e' ña va'a saa e' xa'a' ña, te ku'a'nu naa ku'a'nu ña nuu' ichi' Ndiosí. ³ Kuächí ndii ni ndee mii' Cristo ni nduku' ña va'a xa'a' mii' a. Süü' jaan' ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Ña ni kãñia'a ne yivi' xa'a' un' ndii, xa'a' yu'u ni kãñia'a ña.” Sakan' yoso' a. ⁴ Kuächí ndii sakuu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, ña ni ke'i xta'an' iin yivi' ndii, ni ke'i a, te sania'á a yoo' ña kuie koo ini e', te sandíeni tu a yoo', te kundiatu ini e' ña ni taxi' Ndiosí kuento a xa'a' nuu' e'. ⁵ Ndiosí, ña taxi' ña kuie yoo ini e' xiin' ña xandieni yoo', na chindíee' ndo'ó te kundíee maní' naa ndíee' maní' xiin' ta'an' ndo' ndee naa kuní Cristo Jesús, ⁶ te xiin' iin ndaa' nimá ndo' saka'nu' inga' ndo' Ndiosí, ña nduu' yuva' xto'o e' Jesucristo.

Na s̄ania'á e' tu'un va'a nuu' ne tuku'

⁷Xa'a' a jaan' na kuu' naatin maní' ta'an' i'in ndo' ndee naa ni naatin maní' tu Cristo yoo', te naatin Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' ne yivi'. ⁸Naka'an' ndo' ña Cristo Jesús ndii, ni kixin a, te ni xika nuu' a nuu' ne ta'an' i, ne Israel, te xiin' ña jaan' ni nia'a a ña Ndiosí ndii, ña xachuun' ndaku nduu' a, sakan' ña ni saxinú a ña ni ka'an a xiin' ne xii' yata' i. ⁹Te sakan' tu ni kixin a te saka'nu' ne tuku' Ndiosí xa'a' ña kuvita ini a xa'a' nia. Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Xa'a' a jaan' na ka'an i xiin' ne tuku' ña ña ka'nu' va nduu' yo'ó,

te saka'nu' i yo'ó xita' i nuu' un'.

Sakan' yoso' a. ¹⁰Te yoso' tu a ndii:

Nakuatia' nimá ndo'ó, ne tuku',

xiin' ndu'u, ne Israel, ne nduu' kuenta Ndiosí.

Sakan' yoso' a. ¹¹Te yoso' tu a ndii:

Ne tuku', na saka'nu' sakuu' ndo'ó xto'o e' Ndiosí.

Te na ka'an ndatun' sakuu' ndo'ó, ne yivi' iin yivi' xa'a' Ndiosí.

Sakan' yoso' a. ¹²Te yoso' tu a nuu' tutu a mii' ni ke'i Isaías ndii:

Te kaku iin siani' xika' Isaí.

Te jaan' ndii, ka'ndia chuun' ra nuu' sakuu' ne tuku'.

Te ini ne jaan' kuni ña'a' nia.

Sakan' yoso' a. ¹³Te mii' Ndiosí, ña taxi' ña ndiatu' ini e', na taxi tu a ña va'a kuni ndo', te taxi tu a ña maní' koó nimá ndo' xa'a' a ña ini ndo' xini ña'a' ndo'. Te koó kua'a' xava'a ña kundiatu ini ndo' saa ña ndiee' Espíritu Santo.

Chuun nuu' Pablo ña ni taxi Ndiosí saa ra tein ne tuku'

¹⁴Ñani ta'an' i, yu'u ndii, ini xna'a i ña xaa' ndo' sakuu' nuu' ña va'a xiin' ta'an' ndo'. Te xini kaxi' ndi'i ndo' ndee ña kuni Ndiosí kuni ndo'. Te ne chuun va nduu' ndo' ña kondia yu'u' ta'an' ndo'.

¹⁵Ndisu ni ke'i i tutu yo'o' mii' ka'an ndiee' a xa'a' sava ña'a, te sanaka'an' i ndo'ó xa'a' ña jaan'. Xaa' i sakan' kuachi ndii, Ndiosí nduu' ña ni xamani' yu'u' chuun yo'o', ¹⁶te kunduu i te xika' nuu' nuu' Cristo Jesús xa'a' ne tuku', ña jaan' na nduu' i te ka'an ndoso' tu'un va'a xa'a' Ndiosí nuu' nia. Sakan' xaa' i te kunduu ne tuku', ne ini xini Ndiosí, ndee naa ña nasoko' i nuu' a, ña nduu' ña va'a kuni a xini a, te sakan' nduu' ne jaan' nditia Ndiosí xiin' ña ndiee' Espíritu Santo.

¹⁷ Ña jaan' na kuii' kuvj ka'an kuatia' i xa'a' ña ni xaa Cristo Jesús xiin' nda'a' i xiin' chuun ña xaa' i nuu' Ndiosí. ¹⁸ Kuachj ndii ka'an ninu kuiti' i xa'a' ña ni xaa Cristo xiin' nda'a' i, sakan' ña xiin' ña ni ka'an i, te xiin' ña ni xaa i, ni taxi so'o ne tuku' jaan' tu'un va'a. ¹⁹ Sakan' ña xiin' ña ndiee' ña taxi' Espiritu Ndiosí ni xaa i chuun ka'nu' xiin' ña nandanj ne yivi'. Sakan' na ni xa'a' i ndee ñuu Jerusalén ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Cristo sakuu' ñuu ndee ni xaa i nuu' ñu'u' Ilirico. ²⁰ Xa'a' a jaan' na ka'an ndiee' xachi' nimá i ña ka'an ndoso' i tu'un va'a mii' tia'an kunj so'o ne yivi' xa'a' Cristo. Sakan' xaa' i te sania'á ka i ne xa ni xa'a' inga ne yivi' sania'á nja xa'a' ichi' Ndiosí. ²¹ Süu' jaan' ndii xaa' i naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Ne ni ka'an ne yivi' xiin' xa'a' ña jaan' ndii, kunj ña'a' nja.

Te ne ni xinj so'o xa'a' ña jaan' ndii, kundanj nja xa'a' a.

Sakan' yoso' a.

Chituní Pablo ña ku'un ndi'e' ra te kunj ra ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ñuu Roma

²² Xa'a' a jaan' na ni kuvj ku'un ndi'e' i mii' ndiee' ndo' tee' ndee kua'a' va ichi' ni ka'an nimá i. ²³ Ndisu vitin ña xa ni ndi'i chuun nuu' i yo'o', te xa'a' a ña kua'a' kuiya xikán nimá i ku'un ndi'e' i mii' ndiee' ndo' ndii, ²⁴ chituní i ña xka'ndia i mii' ndiee' ndo' jaan' kii' ku'un i ñu'u' España. Te kuvj chindiee' ndo' yu'u, te nakaa i ku'un i ñu'u' España jaan' kii' ndi'i va'a kunj inga' nimá e' ndia'vi' kivi'. ²⁵ Ndisu vitin ndii, kua'an i ñuu Jerusalén te chindiee' i ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' e'. ²⁶ Kuachj ndii, ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' ñu'u' Macedonia xiin' ñu'u' Acaya ndii, ni ka'an nimá mii' nja ña ndasajin nja xu'un' te chindiee' nja ne nda'vi kuu', ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' e', ne ndiee' ñuu Jerusalén. ²⁷ Te ni ka'an nimá mii' nja saa nja ña jaan', tee' ndee kande'i ña chindiee' nja ne jaan' xa'a' a ña xi'na ne Israel jaan' ni taxi tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ne tuku' jaan'. Sakan' na kuni tu a ña chindiee' nja ne jaan' xiin' ña va'a ña kumi' nja. ²⁸ Ña jaan' na kuii' kii' saxinú i chuun va'a yo'o', ña nataxi i xu'un' jaan' xa'a' ne nda'vi kuu' jaan' ndii, xka'ndia i mii' ndiee' ndo', te ikan' te ku'un i ñu'u' España. ²⁹ Te xini i ña kii' xaa i mii' ndiee' ndo' ndii, xaa i xiin' sakuu' ña kuni sañu'u' ndi'i Cristo yoo'.

³⁰ Ñanji ta'an' i, ka'an nda'vi i xiin' ndo' xa'a' a ña inji e' xini e' xto'o' e' Jesucristo, xiin' xa'a' a ña ndanj ta'an' e' xiin' ña ndiee' Espiritu Santo ndii, chindiee' ndo' yu'u ña ka'an ndiee' ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i. ³¹ Te jin sakan' ka'an tu ndo' xiin' a ña sakakú a yu'u nuu' ne kuni inji kunj Jesús, ne ndiee' ñuu Jerusalén, xiin' inga ne

ndiee' nuu' ñu'u' Judea. Te ka'an tu ndo' xiin' a ña tiin maní ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' ñuu Jerusalem jaan', xu'un' jaan'.
³² Sakan' te naa' kuní Ndiosí ndii, nii' sakan' va'a kuní na nimá i xaa i ndee mii' ndiee' ndo' jaan', te nandiee' i iin xa'a' tein ndo'.
³³ Te na koo na Ndiosí ña taxi' ña maní' yoo nimá e' xiin' sakuu' ndo'. Sakan' na kundu a.

Ti'vi' Pablo cha'an' sava ne ndiee' ñuu Roma

16 Te sakan' tu ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña natin va'a ndo' ña ta'an' e' Febe, ña' jaan' ndii, ña' xito' ne nakayá xa'a' Jesús ñuu Cencia nduu' a'. ² Te xa'a' a ña kuenta xto'o e' nduu' a' ndii, natin maní' ña'a' ndo' saa xata'an natiin' maní' e' ne nduu' kuenta a' xiin' e'. Te chindiee' ña'a' ndo' xiin' ndee ka ña kuní nuu' a', sakan' ña xa ni chindiee' kua'a' a' ne yivi', te ni chindiee' tu a' yuu'.

³ Kua'an Ndiosí na koo Priscila xiin' ii' a' Aquila, ne xachuun' inga' xiin' i nuu' Cristo Jesús. ⁴ Te ni sando'o' xiin' mii' nia te sakahú nia yuu', ndee kuain' ni kuu nia. Te süu' yuu' kuiti' taxi' ña chindani Ndiosí xa'a' ne jaan'. Süu' jaan' ndii sakan' tu ne tuku', ne nakayá xa'a' Jesús ndii, taxi' nia ña chindani a xa'a' ne jaan'. ⁵ Te kua'an Ndiosí koo tu ne nakayá xa'a' Jesús, ne nduun' vi'e ne jaan'.

Te kua'an Ndiosí koo tu te ndani va i, te nduu' Epeneto. Te xi'na ka te jaan' ni ini xini Cristo te sakan' sakuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia.

⁶ Te kua'an Ndiosí koo tu María, ña' xa xika' nuu' kua'a' tein ndo'.

⁷ Kua'an Ndiosí koo Andrónico xiin' Junia. Te judío, te ta'an' i, nduu' tu te jaan'. Te ni ñuu' inga' ndu vi'e kaa xa'a' tu'un va'a xa'a' Jesús. Te ka'an va'a va te nda'a' xa'a' Cristo xa'a' te jaan'. Te xi'na ka te jaan' ni ini xini Cristo te sakan' yuu'.

⁸ Kua'an Ndiosí koo Amplias, te ndani va i, te nduu' kuenta xto'o e'.

⁹ Kua'an Ndiosí koo Urbano, te xachuun' inga' xiin' ndu nuu' Cristo Jesús. Te sakan' tu kua'an Ndiosí koo Estaquis, te ndani i.

¹⁰ Kua'an Ndiosí koo Apeles, te ni nia'a nuu' kua'a' tundo'o' ña ini ra xini ra Cristo. Kua'an Ndiosí koo tu Aristóbulo xiin' ne iin kuu' xiin' ra.

¹¹ Kua'an Ndiosí koo Herodión, te nduu' te judío, te ta'an' i. Kua'an Ndiosí koo Narciso xiin' ne iin kuu' xiin' ra, ne ini xini xto'o e'.

¹² Kua'an Ndiosí koo Trifena xiin' Trifosa. Te xachuun' ne jaan' kuenta xto'o e'. Kua'an Ndiosí koo tu Pérsida, ña' ndani e', ña' xachuun' va tu kuenta xto'o e'.

¹³ Kua'an Ndiosí koo Rufo, te xika' nuu' va'a nuu' xto'o e', te kua'an Ndiosí koo tu si'i' ra, ña' nduu' ndee naa si'i' tu yuu'.

¹⁴ Kua'an Ndiosí koo Asíncrito, xiin' Flegonte xiin' Hermas, xiin' Patrobas xiin' Hermes. Kua'an Ndiosí koo tu ñani ta'an' e', ne nakayá xa'a' Cristo xiin' ne jaan'.

¹⁵ Kua'an Ndiosí koo Filólogo xiin' Julia xiin' Nereo xiin' ña' ta'an' ra. Te kua'an Ndiosí koo tu Olimpas xiin' sakuu' ne nduu' kuenta Jesús xiin' ne jaan'.

¹⁶ Chito nuu' ta'an' ndo' kuenta Jesús, te xiin' ña jaan' nakuatu ta'an' ndo'. Te ti'vi' sakuu' i'in ti'vi' ne nakayá xa'a' Cristo cha'an' ndo'.

¹⁷ Ñani ta'an' i, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña koto xiin' mii' ndo' nuu' ne kuni nata'vi' ndo'ó. Ne jaan' ndii, kuni kaviko' nia ndo'ó xiin' ña xini xa'an' ña nakuitá xiin' ña ndixa xa'a' Jesús, ña ni kandixa' ndo'. Kuxioo naa kuxioo' ndo' nuu' ne jaan'. ¹⁸ Kuachí ndii, ne yivi' jaan' ndii, süu' xika' nuu' nia nuu' xto'o e' Jesucristo. Süu' jaan' ndii xika' nuu' nia xa'a' ña xikán iin' mii' kuiti' nia. Te xiin' kuento ndatun' va ka'an nia. Te sakan' tu xiin' kuento vixi sachié nia ne yivi'. Sakan' xaa' nia xini xa'an' nia ne naa' kuu'.

¹⁹ Kuachí ndii xini sakuu' ne yivi' ña saxinú ndo' tu'un va'a xa'a' Cristo, te sakuatia' va ña jaan' nimá i. Ndisu kuní i ña chuun va koo ini ndo' nuu' ña va'a, te koo sa'vi ini ndo' nuu' ña nia'a. ²⁰ Te Ndiosí, ña taxi' ña mani' ndii, ná'a' ka te kue'ni a ña ndiva'a nuu' ndo'. Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo ndo'ó.

²¹ Timoteo, te xachuun' inga' xiin' i ndii, ti'vi' ra cha'an' ndo'. Te iin kachi xaa' Lucio xiin' Jasón xiin' Sosípater. Te judío, te ta'an' i, nduu' tu te jaan'.

²² Ti'vi' tu yu'u te nani' Tercio, cha'an' ndo', te ni ke'i tutu yo'o'. Te nduu' tu yu'u kuenta xto'o e' Jesús xiin' ndo'. ²³ Ti'vi' Gayo cha'an' ndo'. Te jaan' ndii, natiin' va'a ra yu'u xiin' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús yo'o'. Te ti'vi' tu Erasto cha'an' ndo'. Te jaan' ndii, te xito' xu'un' xa'a' ñuu yo'o' nduu' ra. Te ti'vi' tu ñani ta'an' e' Cuarto cha'an' ndo'. ²⁴ Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. Sakan' na kundu u a.

Tuku ni xaka'nu' Pablo Ndiosí

²⁵ Te na saka'nu' e' Ndiosí, ña kuví taxi' ña ndiee' ndo' te kuita ni'i ndo' xiin' ña kandixa' ndo' saa nakuitá xiin' tu'un va'a, ña ka'an ndoso' i nuu' ndo' xa'a' Jesucristo. Te nakuitá tu ña ka'an ndoso' i jaan' xiin' ña ni yoo si'e ni xaa Ndiosí ndee kii' tia'an kua'a iin yivi' xta'an' kivi'. ²⁶ Ndisu vitin ndii, xa ni satuví Ndiosí ña ndixa xa'a' Jesús, ña ni yoo si'e jaan', ña ni ke'i te ni ka'an tiakú tu'un a jaan', saa nii' ni ka'an tuní mii' Ndiosí jaan', ña yoo ndee ndi'i ni kivi', te kuni sakuu' ti'vi' ne tuku' ña ndixa jaan', te kuví kuini sakuu' ne

yivi' kuni ña'a' nia, te kivi tu kandixa' ña'a' nia. ²⁷Te iin ndaa'
 Ndiosí ña ndichi va jaan' na saka'nu' e' ndee ndi'i' ni kivi' xa'a' ña
 ni xaa Jesucristo. Sakan' na kundu u a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Corinto

Ti'vi' ra cha'an' nia

1 Yu'u nduu' Pablo, te ni kana Ndiosí xa'a' a ña kuní mii' a te kunduu i te tianu' Jesucristo sania'á ichi' a. Ti'vi' yu'u xiin' ñani e' Sóstenes ²cha'an' sakuu' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Ndiosí, ne ndiee' ñuu Corinto, ne ndoo nuu' Ndiosí xa'a' ña ni xaa Cristo Jesús. Te ni kana a ndo'ó te kunduu ndo' nditia a xiin' sakuu' ne yivi', ne ndiee' mii' ka iin yivi', ne nakuni ña Jesucristo nduu' xto'o nia ndee naa nduu' tu a xto'o yoo'. ³Na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'o e' Jesucristo, ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koó xiin' ndo'.

Taxi' Pablo ña chindani Ndiosí

⁴Saa kivi' taxi' i ña chindani Ndiosí e' xa'a' ndo', te sakan' tu xa'a' a ña ndani mii' Ndiosí ndo'ó ni xaa Cristo Jesús. ⁵Kuachi ndii ña jaan' ni xaa sakan', te ni sañu'u' va Ndiosí ndo'ó xiin' ña chuun va ndo' sania'á ndo' tu'un a, te ni taxí tu a ña ndichi va ndo'. ⁶Te xiin' ña jaan' nia'á ndo' ña ni tuxi' va tu'un va'a, ña ni sania'á ndu ndo'ó xa'a' Cristo, nimá ndo'. ⁷Xa'a' a jaan' na koo' ka ndee iin ña chuun va ña xaxa' Ndiosí nuu' e' kuní nuu' ndo'ó ña ndiatu' ndo' kii' xaa' kivi' ña nandiko' xto'o e' Jesucristo. ⁸Ndiosí tu taxí ndiee' ndo' te kujta ni'i ndo' nuu' ichi' a ndee so'o' ndi'i', sakan' te koo' xa'a' ña kuví sanandiko' a ndo'ó kii' xaa kivi' ña kixin xto'o e' Jesucristo jaan'. ⁹Sakan' ña Ndiosí ndii, xachuun ndaku a, te suvi' a ni kana ndo'ó te iin ndaa' nduu' ndo' xiin' xto'o e' Jesucristo si'e a.

Vä'a nata'vi' ta'an' ne ndikún ichi' Jesús

¹⁰Ñani ta'an' i, xiin' ndiee' xto'o e' Jesucristo ka'án nda'vi i xiin' ndo' ña nakuita kuento ndo', te nãta'vi' ta'an' ndo'. Süu' jaan' ndii kundiee maní' ndo', te iin kachi kanini ndo', te iin kachi tu ña'a chituní ndo' xa'a'. ¹¹Ka'án i sakan' xiin' ndo', ñani ta'an' i, sakan' ña xini i kuento xaa' ne vi'e Cloé ña nata'vi' ta'an' ndo'. ¹²Sakan' ña savã ndo' ka'án ndii, kuenta Pablo nduu' ndo', te savã tu ndo'

ka'án ndii, kuenta Apolos nduu' ndo', te sava ni tu ndo' ka'án ndii, kuenta Pedro nduu' ndo', te sava ka tu ndo' ka'án ndii, kuenta Cristo nduu' ndo', kachi ndo'. ¹³ ¿Ñáá xanini ndo'ó ndii, ni nata'vi' Cristo? Uun, ¿ñáá xanini ndo' ndii, Pablo ni xi'i nuu' krusín xa'a' ndo'? Uun, ¿ñáá kuenta Pablo ni chichi ndo'? ¹⁴ Taxi' i ña chindani Ndiosí ña ndee iin ndo'ó ni sakuchi' i kuenta Jesús. Süu' jaan' ndii Crispo xiin' Gayo kuiti' ni sakuchi' i kuenta Jesús. ¹⁵ Sakan' na kuii' ndee iin ne yivi' küvi ka'an ña ni chichi ña kuenta i. ¹⁶ Ni sakuchi' tu i ne vi'e Estéfanos kuenta Jesús. Ndisu náka'an' i naa' ni sakuchi' i inga ka ne yivi'. ¹⁷ Kuachi' ndii ni tianu' Cristo yu'u te sakuchi' i ne yivi' kuenta a, süu' jaan' ndii ni tianu' a yu'u te ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' ne yivi'. Te süu' xiin' tu'un ndichi ni xaa i ña jaan', sakan' te chindiaa ya'vi' i ña ni xi'i Cristo nuu' krusín.

Cristo nduu' ña ndíee' Ndiosí, te suvi tu a nduu' ña ndichi a

¹⁸ Sakan' ña tu'un va'a ña ka'án xa'a' ña ni xi'i Jesús nuu' krusín xa'a' kuachi' e' ndii, ña siki' nduu' a nuu' ne kua'an mii' ndoñu'u' nimá ña. Ndisu nuu' yoo, ne xa ni kaku nuu' kuachi' e' ndii, ña ndíee' Ndiosí nduu' a. ¹⁹ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Sandoñu'u' i ña xini tuní te yivi' te xini tuní,
te saxioo tu i ña kundani te xini tuní jaan'.

Sakan' kachi a.

²⁰ Xa ni sasana' ndoo' Ndiosí ña xini tuní ña yoo iin yivi' yo'o', naa kuu' te kumi' ña xini tuní jaan', xiin' te sania'á ña ndichi, xiin' te kani ta'an' kuento xa'a' ña ndichi jaan'. ²¹ Kuachi' ndii, xiin' ña xini tuní Ndiosí ni xindoó nimá a ña koo' kivi' kuni ña nuu' a xiin' ña xini tuní ña yoo iin yivi' yo'o', süu' jaan' ndii ni xindoó nimá a ña sakakú a ne ini xini ña sania'á ndu'u, tee' ndee ña siki' nduu' a nuu' sava ne yivi'. ²² Kuachi' ndii, ne ta'an' ndu, ne judío ndii, kuni kuni ña chuun ka'nu' te küvi kandixa' ña. Te ne tuku' ndii, kuni kuni so'o ña ña ndichi te küvi kandixa' ña. ²³ Ndee saa kani ndii, xa'a' a ña ni xi'i Cristo nuu' krusín ka'án ndoso' ndu. Te tu'un yo'o' ndii, sanasaá' va a ne judío, te nuu' ne tuku' ndii, siki' kuiti' nduu' a. ²⁴ Ndisu nuu' yoo', ne ni kana Ndiosí nuu' ichi' a ndii, Cristo jaan' nduu' ña ndíee' a, te nduu' tu a ña ndichi a, koo' a xaa' naa' ne judío nduu' e', uun naa' ne tuku' nduu' e'. ²⁵ Kuachi' ndii, tee' ndee siki' kuiti' nduu' tu'un Ndiosí jaan' nuu' ne yivi', ndisu ña ndichi ka nduu' a te sakan' sakuu' ña xini tuní ña yoo iin yivi' kaa'. Te ña xaa' Ndiosí, te tuu ne yivi' ña koo' ña ndíee' a ndii, ndíee' kua'a' ka a te sakan' ña ndíee' ña kumi' ne yivi' iin yivi' yo'o'.

²⁶ Chuuṇ xa'a' ndo' ña kii' ni kaṇa Ndiosí ndo'ó nuu' ichi' a ndii, ndia'vi' kuiti' ndo' nduu' ne ndichi nuu' ne yivi' iin yivi', te ndia'vi' tu ndo' nduu' ne ndíachuun', uun ne iin kuu' xiin' ne ka'nu'.
²⁷ Sakan' ña ni naḵaxin Ndiosí ne naa' kuu' tuu ne yivi' iin yivi' te saka'an' a ne tuu ña ndichi ña. Te ni naḵaxin tu a ne nda'vi so'o tuu ne yivi' iin yivi' te saka'an' a ne tuu ña yoo ndiee' ña. ²⁸ Te ni naḵaxin ni tu Ndiosí ne nda'vi va' kuu', xiin' ne küni koṭo ne yivi' nuu', xiin' ne kuṣa' kuní xachi' tuu ne yivi' iin yivi', sakan' ni xaa a te saka'an' a ne tuu ndii, ne ka'nu' nduu' mii' ña. ²⁹ Sakan' ni xaa Ndiosí te ndee iin ne yivi' küvi sañuñu' xiin' mii' nuu' a. ³⁰ Mii' Ndiosí ni ndasaiin ndo'ó xiin' Cristo Jesús, te xa'a' ña ni xaa a ndii, nduu' e' ne ndichi, te nduu' tu e' ne ndaku nimá nuu' a, te nduu' tu e' nditia a te saa e' ña kuní a, te sakan' tu ni sandoó ndiká a yoo' nuu' kuachi' e'. ³¹ Sakan' ni xaa Ndiosí sakan' ña naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Naa' kuni ka'an ninu yoo ka ndii, na ka'an ninu ña xa'a' ña ni xaa xto'o e' Ndiosí xa'a' ña”, kachi a.

Ka'án Pablo ña ni xi'i Cristo nuu' krusín xa'a' kuachi' e'

2 Ñani ta'an' i, sakan' na kii' ni xa'an ka'an ndoso' i mii' ndiee' ndo' tu'un ña ni natiiin i nda'a' Ndiosí ndii, ni tiin' i tu'un ña xasuvi', ni ndee ni tiin' tu i ña ndichi. ² Süu' jaan' ndii ni chituní i ña ka'an i xiin' ndo' xa'a' Jesús kuiti' xiin' xa'a' ña ni xi'i a nuu' krusín xa'a' kuachi' e'. ³ Te ni yoo ndiee' i, te ndee kisi' vi' a yu'u ña yi'vi i kii' ni xika i mii' ndiee' ndo' jaan'. ⁴ Te kii' ni ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ndo' ndii, ni tiin' i tu'un ña xasuvi' ña ndichi ne yivi' iin yivi' yo'o'. Süu' jaan' ndii ña ndiee' Espiritu Santo ni nia'a ndo'ó xiin' tu'un ña ni ka'an ndoso' i jaan'. ⁵ Sakan' te kotiin ndiaa ña ini ndo' xini ndo' Jesús jaan' ña ndiee' Ndiosí, te kotiin ndiaa a ña ndichi ne yivi' iin yivi' yo'o'.

Kumi' e' ña ndichi xaa' Espiritu Santo

⁶ Ndisu ka'án ndu xiin' ña ndichi nuu' ne xa ita' ni'i nuu' ichi' Jesús. Te ndii, ña ndichi ña ka'án ndu jaan' ndii, süu' ña ndichi iin yivi' yo'o' nduu' a, ni ndee süu' ña ndichi ne xini tuní xa'ndia chuun' iin yivi' yo'o' nduu' a. Ne jaan' ndii, xa kua'an ndoñu'u' ña. ⁷ Te ndu'u ndii, sania'á ndu ña ndichi ña ni yoo si'e, ña xini mii' kuiti' Ndiosí ndee kii' tia'an kasa'a a iin yivi', ña ni chituní a xa'a' e' te natiiin e' ña ndatun' saa a. ⁸ Te ña ndichi jaan' ndii, ndee iin te xa'ndia chuun' iin yivi' yo'o' ni kundani a. Sakan' ña naa' ni kundani ra a ndii, kã'ni' ra xto'o e', ña ndatun' koo' chukuu', nuu' krusín. ⁹ Te ndii, naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Ñá'a ña kōo' kivi' ni xini nduchi' nuu' ne yivi',
 xiin' ña kōo' kivi' ni xini so'o ña,
 xiin' ña kōo' kivi' ni xanini ña nduu' ña ni xava'a Ndiosí
 xa'a' ne ndani ña'a'.

Sakan' yoso' a. ¹⁰ Ndisu ni satuví Ndiosí sakuu' ña jaan' nuu' e' ni xaa Espíritu Santo, sakan' ña Espíritu Santo jaan' ndii, xini a sakuu' ña yoo' si'e ndee maa' nimá Ndiosí. ¹¹ Kuachi' ndii ndee iin e' xini saa xanini inga ne yivi', süu' jaan' ndii iin ndaa' mji' ña xiin' nimá kuiti' ña xini yoo nduu' a xanini ña. Sakan' tu ndee iin e' xini yoo nduu' a xanini Ndiosí, süu' jaan' ndii Espíritu Santo kuiti' nduu' ña xini ña xanini a. ¹² Te yoo' ndii, ni natijn e' espíritu ña nduu' kuenta iin yivi' yo'o', süu' jaan' ndii ni natijn e' Espíritu ña kuaxi nda'a' Ndiosí te kuvi kundani e' sakuu' ña ni samani' a yoo'. ¹³ Te sania'á ndu xa'a' ña jaan' xiin' tu'un ña sania'á Espíritu Ndiosí ndu'u, te süu' sania'á ndu a xiin' ña xini tuni mji' ndu. Süu' jaan' ndii xiin' tu'un ña natiin' ndu nuu' Espíritu Santo sania'á ndu xa'a' ña ka'an xa'a' Ndiosí. ¹⁴ Ndisu ne yivi', ne kōo' Espíritu Santo naá nimá ndii, küvi natijn ña ña sania'á Espíritu Santo jaan', sakan' ña nuu' ne jaan' ndii, siki kuiti' nduu' a, te ni ndee küvi tu kundani ña a. Sakan' ña ne naá Espíritu Santo nimá kuiti' kuvi kundani ña jaan'. ¹⁵ Sakan' ña ne naá Espíritu Santo nimá ndii, kuvi nakuni ña sakuu' ña'a, ndisu ne jaan' ndii, ndee iin ne yivi' küvi nakuni ña'a'. ¹⁶ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Kōo' xini ña xanini xto'o e' Ndiosí, te kōo' tu kuvi sania'á ña'a'”, sakan' yoso' a. Ndisu kundani yoo' ña jaan' sakan' ña xanini e' saa xanini Cristo.

Xachuun' inga' Pablo xiin' Apolos nuu' Jesús

3 Ñani ta'an' i, ni kuvi ka'an i xiin' ndo' ndee naa xaa' i xiin' ne xa xaa' ña kuní Espíritu Santo. Süu' jaan' ndii ni ka'an i xiin' ndo' ndee naa ne xaa' ña ka'an nimá mji', uun ndee naa ne kuañu'u nuu' ichi' Cristo. ² Ni sania'á i ndo'ó ña xaku vixi kuiti' ndee naa xaa' e' xiin' ne kuañu'u ne chichin', ña sako'o' e' ña lechin kuiti', te tãxi e' kaxi' ña ña xaxi' naa ña xaxi' yoo' ne xixa. Sakan' ni xaa i sakan' ña ndo'ó ndii, ni kuvi natijn ndo' ña ndichi xa'a' Ndiosí, te tia'an kuvi natijn ndo' a ndee vitin, ³ sakan' ña kusaa' xaa' ka ndo' ña ka'an nimá mji' ndo', naa kuu' ña kuiñu ndo', xiin' ña kani' ta'an' ka ndo' kuento, xiin' ña nata'vi' ta'an' ndo'. Te xiin' ña jaan' nia'á ndo' ña kusaa' nduu' ka ndo' ne xaa' ña ka'an nimá mji' kuiti' ndo' ndee naa ne yivi' ne xini yoo Ndiosí. ⁴ Sakan' suu, kii' ka'an savá ndo' ndii: “Yu'u ndii, kuenta Pablo nduu' i”, kachi ndo'. Te savá tuku ndo' ka'an ndii: “Yu'u ndii, kuenta Apolos nduu' i”, kachi

ndo'. Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, iin kachi xaa' ndo' te sakan' xaa' ne xaa' ña ka'an nimá mji' kuiti'.

⁵ ¿Yoo nduu' Pablo, xanini ndo'ó, uun yoo nduu' Apolos, xanini tu ndo'? Ndu'u ndii, te xika' nuu' nuu' Ndiosí kuiti' nduu' ndu, te xiin' ña sania'á ndu ini ndo' xini ndo' Jesús. Ndisu i'in ndu ni xaa ña ni ka'an chuun' xto'o e' Ndiosí xiin' kuiti' ndu. ⁶ Yu'u ni chi'i' tu'un a nimá ndo', te Apolos ni koso a, ndisu mji' Ndiosí ni saku'nu' a. ⁷ Xa'a' a jaan' na süu' te ka'nu' ka nduu' te chi'i', te ni ndee te kosó. Süu' jaan' ndii mji' Ndiosí nduu' ña ka'nu' ka, sakan' ña suvi a saku'nu' ña'a'. ⁸ Sakan' ña te chi'i' xiin' te kosó ndii, iin kachi te nduu' ra, tee' ndee xakoó xakoó ya'vi ra xa'a' chuun ña ni xaa i'in ra. ⁹ Sakan' ña ndu'u ndii, te xaa' chuun nuu' Ndiosí kuiti' nduu' ndu, te ndo'ó nduu' ndee naa ñu'u' mii' xachuun' a, te nduu' tu ndo' ndee naa vi'e a ña xa'a a.

¹⁰ Te xa'a' a ña ndani mji' Ndiosí yu'u ndii, ni taxi a kumi i ña chuun, te nduu' i ndee naa te xa'a vi'e. Xa'a' a jaan' na sakania' i xa'a' vi'e, te tuku te yivi' saka' vi'e jaan'. Ndisu kuní a ña koto va'a te saka' vi'e jaan' saa saka' ra a. ¹¹ Sakan' ña ndee iin ne yivi' küvi sakania' xa'a' inga vi'e mii' xa iin' ña jaan'. Te xa'a' vi'e ña xa iin' jaan' ndii, Jesucristo nduu' a. ¹² Kuachi ndii, xa'a' vi'e jaan' ndii, küvi saka' e' xiin' oro, uun xiin' plata, uun xiin' yuu' ndatun', uun xiin' itun', uun xiin' itia, uun xiin' ñuu' nda'a' tun' koko. ¹³ Ndisu i'in chuun ña ni xaa i'in e' natuvi kii' koto kua'a ña'a' Ndiosí kivi' so'o' ndi'i'. Sakan' ña xiin' ñu'u koto kua'a a i'in ña jaan' naa' chuun va'a nduu' a, uun naa' süvi a. ¹⁴ Naa' koo' a ni ndo'o' vi'e ña ni saka' yoo ka ndii, natiin nia ña va'a ña taxi Ndiosí nda'a' nia. ¹⁵ Ndisu naa' koko a ndii, ndoñu'u' xachi' chuun ña ni xaa nia. Tee' ndee kaku mji' nia ndii, kundo'o nia ndee naa ne xka'ndiá nuu' ñu'u.

¹⁶ ¿Ñáá xini ndo' ña yukun' Ndiosí nduu' ndo', te naá Espíritu Santo nimá ndo'? ¹⁷ Sakan' ña naa' xika' yoo ka sandoñu'u' nia yukun' Ndiosí jaan' ndii, sandoñu'u' tu Ndiosí mji' ne jaan'. Kuachi ndii, yukun' jaan' ndii, ña su'un nduu' a, te xa mji' ndo'ó nduu' yukun' jaan'.

¹⁸ Küni xa'an xiin' mii' mji' ndee iin ndo'. Naa' xanini sava ndo'ó ña ndichi ndo' xiin' ña xini tuní iin yivi' yo'o' ndii, küu ndo' ndee naa ne xini tuní xiin' ña ndichi jaan', sakan' te küvi kundu ndo' ne xini tuní xna'a nuu' ña ndichi Ndiosí. ¹⁹ Kuachi ndii, ña ndichi ña nduu' kuenta iin yivi' yo'o' ndii, ña küu' kaxi' nduu' a nuu' Ndiosí naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Nakasi Ndiosí ne ndichi nuu' ña xini tuní saka mji' nia.” ²⁰ Te ka'an tu a ndii: “Xini xto'o e' Ndiosí ña ña xanini ne ndichi ndii, ña küu' kaxi' nduu' a”, kachi a. ²¹ Xa'a' a jaan' na va'a kuñuñu' ndo' xa'a' ña

ndikún ndo' iin te yivi' iin yivi' yo'o'. Sakan' ña sakuu' ña'a nduu' kuenta mji' ndo', ²²naa kuu' yu'u, te nduu' Pablo, xiin' te nduu' Apolos, xiin' te nduu' Pedro, xiin' iin yivi' yo'o', xiin' kivi' ñuu, xiin' ña xi'í, xiin' ña xka'ndía v̄it̄in, xiin' ña xka'ndia nuu' ku'un e' ndii, sakuu' ña jaan' nduu' kuenta mji' ndo'. ²³Te ndo'ó nduu' kuenta Cristo, te Cristo jaan' nduu' kuenta Ndiosí.

Ka'án Pablo xa'a' ña xaa' ra tein ne nakayá xa'a' Jesús

4 Xa'a' a jaan' na kuní a ña kundani ndo' ña ndu'u ndii, te xika' nuu' nuu' Cristo kuṭi' nduu' ndu, te ni sakuiso' chuun' a ndu te sania'á ndu ña xiní mji' kuṭi' Ndiosí. ²Te yoo ka ni tiso chuun', te saa nia iin chuun ndii, kuní a ña nia'a nia ña ne xachuun' ndaku nduu' nia. ³Yu'u ndii, ndi'ni xachi' i naa' natava' ndo'ó kuenta kuu' i, uun naa' natava' te yivi' kuenta kuu' i mii' xa'nú ra kuachi'. Ndee mji' ndii, natava' i kuenta ña kuu' mii' i. ⁴Ndisu tee' ndee xiní kaxi' i ña naá va'a nimá i ndii, süu' xa'a' a jaan' na nduu' i te ndaku xachi' nimá nuu' Ndiosí. Kuachi' ndii xto'o e' Jesús nduu' ña sana'má yu'u. ⁵Xa'a' a jaan' na natava' ndo' kuenta kuu' ndee iin ne yivi' ña kuní ka xaa kivi' so'o' ndi'i', süu' jaan' ndii ndiatu' ndo' ndee nandiko' xto'o e' Jesús. Sakan' ña ña jaan' nduu' ña sanatuví sakuu' ña xaa' si'e e' xiin' sakuu' ña xanini nimá e', te natiin i'in e' ña tiin' ka'nu' saa xata'an natiin e' nda'a' Ndiosí.

⁶Ñani ta'an' i, ni ka'an i xa'a' ña xaa' Apolos xiin' ña xaa' mji' i xa'a' ña va'a mji' ndo'. Sakan' te kuní ndo' saa xaa' ndu, te ña jaan' kundikun ndo' saa ndo', te saa kuṭi' ndo' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, sakan' te ndee iin ndo' sañuñu' xiin' mji' mii' ña xtaní ka ndo' saa xaa' iin ra te sakan' inga ra. ⁷Kuachi' ndii, ¿yoo nduu' ndo'ó, tuu ndo', na natava' ndo' kuenta kuu' te jaan'? Te, ¿yoo nduu' ña kumi' ndo' ni taxi' Ndiosí nda'a' ndo'? Sakuu' a ni taxi' a jaan'. Naa' suvi' a ni taxi' a ndii, ¿ndichun na xañuñu' xiin' mji' ndo' ndee naa' ni ki'in ndo' a xiin' ña ndiee' mji' ndo'?

⁸Xanini ndo' ña köo' a kuní xachi' ka nuu' ndo', te xa vika' va ndo', te xa nduu' tu ndo' ndee naa ne xa'ndia chuun' kuu' nuu', te kuäsa' ka kuní ndu nuu' ndo'. Va'a ya'a naa' sakan', te nduu' xna'a ndo' ne xa'ndia chuun' kuu' nuu', te kuví ka'ndia chuun' na ndu'u xiin' ndo'. ⁹Kuachi' ndii tuu yu'u ndii, ndu'u, te tianu' Jesús sania'á ichi' a ndii, ni xata yukun Ndiosí ndu ndee so'o' ndi'i' ndee naa te xa ni xaa ndei' ña kuví ra. Sakan' ña xa ni nanduu ndu ndee naa ña si'i' iin yivi' yo'o' nuu' ángele xiin' nuu' ne yivi'. ¹⁰Te xa'a' a ña saxinú ndu ña kuní Cristo na nduu' ndu ndee naa te kiu' kaxi' nuu' ne yivi', ndisu ndo'ó ndii, ne kuu' kaxi' va nduu' ndo' ni xaa Cristo, kachi mji' ndo'. Ndu'u ndii, köo' ndiee' ndu, ndisu ndo'ó

ndii, ndíee' va ndo' nuu' mii' ndo'. Ndo'ó ndii, xito' ka'nu' ne yivi' ndo'ó, ndisu ndu'u ndii, ndasi' nia ndu. ¹¹ Ndee kivi' vitin ndii, xí'í va ndu soko, te ichí tu ndu tikui, te kuní tu toto ndu, te mii' tu kuu' ne yivi' xiin' ndu, te köo' tu vi'e mii' ndiee' ndu. ¹² Te xavi xava'a ndu xachuun' ndu te tiaku ndu, te kii' kania'a ne yivi' xiin' ndu ndii, ka'án ndu xiin' Ndiosí ña sañu'u' ña'a' a, te kii' mii' kuu' nia xiin' ndu ndii, kundieni ndu xa'a' nia. ¹³ Te kii' kania'a nia xiin' ndu ndii, ka'án va'a ndu xiin' nia. Te ndee vitin ndii, xaa' nia xiin' ndu ndee naa xaa' e' xiin' mi'in' ña yoo iin yivi' kuiti', uun ndee na xaa' e' xiin' ña xa ni ndoo ndoso'.

¹⁴ Süu' ke'i i ña yo' o' te saka'an' i ndo'ó, süu' jaan' ndii ke'i e te chituní i ndo'ó ndee naa si'e mii' i, sakan' ña ndani va i ndo'ó. ¹⁵ Sakan' na tee' ndee kumi' ndo' uxí mií te sania'á ndo'ó ichi' Cristo, ndisu yuva' ndo' ndii, iin ndaa' kuiti' kuu' ra. Te yu'u nduu' yuva' ndo' jaan', sakan' ña suvi i ni ka'an ndoso' tu'un va'a xa'a' Jesús nuu' ndo', te ni natiin ndo' a. ¹⁶ Xa'a' a jaan' na ka'án nda'vi i xiin' ndo' ña kundikun ndo' ña xaa' i. ¹⁷ Xa'a' a jaan' tu na ni ti'vi' i Timoteo nuu' ndo', te nduu' ndee naa si'e i, te ndani va i, te te yo' o' ndii, xika' ndaku va ra ichi' xto' o' e' Jesús. Te yo' o' sanaka'an' ndo'ó saa xika' yu'u nuu' ichi' Cristo xiin' saa sania'á i ne nakayá xa'a' Jesús mii' ka kua'an i. ¹⁸ Ndisu sava ndo' ndii, xa ni kuñuñu' va ndo', te tuu ndo' ña ndee naa köo' kivi' ku'un ka i mii' ndiee' ndo'. ¹⁹ Ndisu naa' ni taxi xto' o' e' ndii, ku'un achi i mii' ndiee' ndo', te kuni i naa' ndixa kumi' xna'a te ñuñu' jaan' ña ndiee' Ndiosí, uun xanu'u' tu'un nda'vi so' o' kuiti' ka'án ra. ²⁰ Kuachi ndii, kii' xa'ndia chuun' Ndiosí nimá e' ndii, süu' tu'un nda'vi so' o' kuiti' ka'án e', süu' jaan' ndii nia'á e' ña kumi' e' ña ndiee' a. ²¹ ¿Saa kuní ndo' xaa i mii' ndiee' ndo'? ¿Ñáá kuní ndo' ña xa i xiin' iin nduku te kutun' i ndo'ó, uun ñáá kuní ndo' ña xa maso i xiin' ña ndani va i ndo'ó?

Ka'án chuun' Pablo ña xta'ni' nia tein nia te xaa' kuachi xiin' si'i' nda'vi ra

5 Xini i kuento ña yoo iin te yivi', te kumi' musa tein ndo', te ña jaan' ndii, ndee ne tuku' xaa' a, sakan' ña te jaan' ndii, si'i' nda'vi ra ndiaka' ra. ² Te ndo'ó ndii, kusaa' xañuñu' ka ndo' tee' ndee xaa' te jaan' sakan'. Naa' va'a iin yivi' ndii, kusuchi' ini ndo' xa'a' ña jaan', te xta'ni' ndo' te xaa' ña kini jaan' tein ndo'. ³ Te yu'u ndii, tee' ndee köo' i yoo tein ndo' ndii, kanini ndo' ndee naa ndu'u' i xiin' ndo'. Tee' ndee xika' ndu'u' i ndii, xa ni katun' i te xaa' ña kini jaan'. ⁴ Te kii' nakayá ndo' xa'a' xto' o' e' Jesucristo xiin' ña ndiee' a ndii, koo tu nimá yu'u xiin' ndo', te xiin' ña ndiee' xto' o' e' Jesucristo ⁵ sanakua'a ndo' te xaa' ña kini jaan' nda'a' ña ndiva'a,

te sakan' ndoñu'u' xachi' ña ndioo' iní ñu'u' nde'i ra, te kaku nimá ra kii' nandiko' xto'o' e' Jesucristo.

⁶ Te ndo'ó ndii, vā'a ña kusaa' xañuñu' ka ndo'. ¿Ñáá xini ndo' ña sie kuiti' yuchi' levadura te saki'ví pachi a sakuu' ixan' xita' va'a? ⁷ Xa'a' a jaan' na kuxioo ndo' nuu' kuachi naa ña ni xaa te yivi' jaan', ña nduu' ndee naa yuchi' levadura yata', ña saki'ví pachi xita' va'a te sätivi' a ndo'ó. Te sakan' kunduu ndo' ndee naa ixan' xaa' ña köo' yuchi' jaan' saká xiin'. Te miji' ndo'ó nduu' ndee naa xita' va'a jaan', ña xi xixi' e' kii' nasukú viko' pascua. Sakan' ña Cristo nduu' ndee naa mbee sie, ti' xa'ni' ne yivi' viko' pascua jaan', te ni nasoko' xiin' mii' miji' a xa'a' kuachi e'. ⁸ Sakan' na kuii' kuní a ña saka'nu' e' viko' pascua jaan' kuenta Jesús xiin' ña ndoo nimá e' xiin' ña ndixa, te kunduu a ndee naa xita' va'a ti'e' ña köo' yuchi' levadura yata' jaan' saká xiin'. Sakan' ña yuchi' jaan' ndii, nduu' a ndee naa kuachi xiin' ndee naa ña nia'a.

⁹ Xa ni ka'an i xiin' ndo' xiin' inga tutu ña ni ti'vi' nuu' i ña kundiaka ta'an' ndo' xiin' ne kumi' musa. ¹⁰ Ndisu süu' xiin' ña ni ka'an i jaan' kuni kachi i ña kuxioo xachi' ndo' nuu' ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi', naa kuu' ne kumi' musa, xiin' ne ndioo' iní va xa'a' ña'a inga ne yivi', xiin' ne kui'na', xiin' ne xaka'nu' ndiosí saka. Sakan' ña naa' kuxioo xachi' ndo' nuu' ne jaan' ndii, kuni a ña kiee xachi' ndo' nuu' ñu'u' iin yivi' yo'o'. ¹¹ Ña ni kuni yu'u' ka'an i ndii, ña kundiaka ta'an' ka ndo' xiin' ne ka'an ña ndikún nia ichi' Jesús, ndisu kumi' nia musa nia, te nduu' tu nia ne ndioo' iní va xa'a' ña'a inga ne yivi', te xaka'nu' tu nia ndiosí saka, te tiin' kuachi nianí tu nia ne yivi', te nduu' tu nia ne xini, te kui'na' tu nia. Te xiin' ne jaan' ndii, ni ndee küxi inga' ndo'. ¹² Kuachi ndii köo' ndee iin xa'a' ña sana'má yu'u' ne nduu' kuenta iin yivi'. Ndisu ndo'ó nduu' ne kuní a sana'má ne nduu' kuenta Jesús xiin' ndo'. ¹³ Sakan' ña miji' Ndiosí sana'má ne nduu' kuenta iin yivi' jaan'. Xa'a' a jaan' na xta'ni' ndo' te xaa' ña kini, te ndiaka' si'i' nda'vi jaan' tein ndo'.

Ñakoo ndo' ña mani' xiin' ta'an' ndo' tein mii' ndo' kii' yoo tu'un kui'e

6 Kii' yoo iin ndo' tu'un kui'e xiin' iin ne xika' ichi' Jesús xiin' e' ndii, vā'a xaa' ndo' naa' ku'un ndo' nuu' te ndiso' chuun' vi'e kuachi, te tiin kuachi ta'an' ndo', süu' jaan' ndii kuní a ña ku'un ndo' nuu' te xa'ndia chuun' nuu' ne nduu' kuenta Jesús xiin' e', te ka'an ndo' ña jaan' xiin' ra. ² Kuachi ndii, yoo', ne nduu' kuenta Ndiosí, nduu' ne sana'má ne yivi' iin yivi' kivi' so'o' ndi'i'. Naa' sakan' nduu' a ndii, ¿ndichun na küvi ka'nu ndo' kuachi kualí kuso'o jaan'? ³ ¿Ñáá xini ndo' ña yoo' sana'má ndee ángele nuu'

ku'un e'? Naa' sakan' nduu' a ndii, kuvj ka vj' ka'nu ndo' kuachi ña yoo iin yivi' yo'o'. ⁴ Xa'a' a jaan' na kij' yoo ndo' tu'un kui'e tein ndo' ndii, koo' ndee iin xa'a' ña ku'un ka'an kuachi ndo' xa'a' ta'an' ndo' nuu' te xa'ndia chuun' vj'e kuachi, te ndüu' kuenta Jesús.

⁵ Ka'an i ña yo'o' xiin' ndo', sakan' te kuka'an nuu' ndo'. ¿Saa ka vj' tu koo' ndee iin ne kuvj ka'nu kuachi xa'a' tu'un kui'e ña yoo tein mii' ndo' jaan'? ⁶ Sakan' ña süu' kunta'an' mii' kuiti' ndo', süu' jaan' ndii ndee nuu' te xa'ndia chuun' vj'e kuachi, te ndüu' kuenta Jesús, kua'an ndo' kunta'an' ndo'.

⁷ Sakan' na kuii', xa'a' a ña kunta'an' ndo' jaan' kuiti' ndii, nia'a ndo' ña ita' ni'i ndo' nuu' ichi' Jesús. Ndee va'a ka naa' kundieni ndo' ña saa ka kuu ne yivi' xiin' ndo', te va'a ka naa' kundieni tu ndo' kij' xakuina' nja ña'a ndo'. ⁸ Ndisu ndo'ó nduu' ne saa ka kuu' xiin' ne yivi' ndee ne ta'an' ndo', ne nakaya' xiin' ndo' xa'a' Jesús, te xakuina' tu ndo' ña'a nja.

⁹ Saa ka vj' tu tüvi' nuu' ndo' ña ne xaa' ña nja'a ndii, kündüu nja kuenta ña xa'ndia chuun' Ndiosí. Küni xa'an' xiin' mii' mii' ndo', sakan' ña ne xaa' ña xín ndii, kündiee nja ikan', te sakan' tu ne xaka'nu' ndiosí saka, te sakan' ni tu ne kumi' musa, te sakan' ni tu te yivi', te sananduu' xiin' mii' ña'a', te sakan' tu te yivi', te kixín xiin' inga te yivi', ¹⁰ te ni ndee ne kui'na', te ni ndee ne ndioo' ini va xa'a' ña'a inga ne yivi', te ni ndee ne nduu' ne xini, te ni ndee ne tiin kuachi nianí, te ni ndee ne xini xa'an' ne yivi', te na'in' nja xu'un' ne jaan' ndii, ndee iin ne jaan' kündiee mii' xa'ndia chuun' Ndiosí jaan'. ¹¹ Te sakan' ni xaa sava ndo'ó nuu' ni kixin. Ndisu vitin ndii, xa ni ndasandoo Ndiosí ndo'ó nuu' kuachi ndo', te xa ni ndasanduu tu a ndo'ó nditiä mii' a, te nduu' ndo' ne ni xanda ku a nimá nuu' a xiin' ña ndiee' xto'o e' Jesucristo, te sakan' tu xiin' ña ndiee' Espiritu Ndiosí.

Kuxioo e' nuu' ña xín

¹² “Sakuu' nuu' a kuvj saa i”, kachi ne yivi', ndisu süu' sakuu' a nduu' ña chindiee' yoo'. “Sakuu' nuu' a kuvj saa i”, kachi nja, ndisu vä'a taxj e' ña viko ni'i' ndee iin ña jaan' yoo'. ¹³ Te sakan' tu ka'an sava nja ndii: “Ña xaxi' e' ndii, ña kuni' tixin e' nduu' a, te tixin e' ndii, ña kuni' ña xaxi' nduu' a”, kachi nja. Ndi xa ka'an nja, ndisu sandoñu'u' Ndiosí uvj saa' ña jaan'. Te ndii, ñu'u' nde'i e' ndii, süu' ni xa'a' ña'a' xto'o e' Ndiosí te saa e' ña xín xiin' a. Süu' jaan' ndii ni xa'a' ña'a' a xa'a' mii' a, te süv' tu a nduu' xto'o ñu'u' nde'i e' jaan'. ¹⁴ Saa nii' ni sanatiaku Ndiosí xto'o e' Jesús ndii, nii' sakan' tu sanatiaku a yoo' xiin' ña ndiee' a. ¹⁵ Saa ka vj' tu xini ndo' ña kuenta Cristo nduu' ñu'u' nde'i e'. ¿Ñáá xanini ndo' ña

kuvi sanduiin e' ñu'u' nde'i e', ña nduu' kuenta Cristo, xiin' ñu'u' nde'i iin ña'a' ña' xiin? Vã'a xachi' sakan' ran'. ¹⁶Saa ka vi' tu xiní ndo' ña te sanduiin' ñu'u' nde'i ra xiin' ñu'u' nde'i iin ña'a' ña' xiin ndii, iin ndaa' nanduu' ra xiin' ña'a' jaan', naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mií' ka'án a ndii: "Iin ndaa' ñu'u' nde'i nanduu' uvi saa' nja." Sakan' yoso' a. ¹⁷Ndisu ne sanduiin' xiin' mii' xiin' xto'o e' Jesús ndii, iin ndaa' nanduu' nimá nja xiin' a.

¹⁸Sakan' na kuii' kunu ndo' nuu' ña xiin, kuachi ndii, ndee ka tuku nuu' kuachi ña xaa' ne yivi' ndii, süu' xiin' ñu'u' nde'i nja xaa' nja a. Ndisu ne xaa' ña kini jaan' ndii, xiin' ñu'u' nde'i nja xaa' nja a. ¹⁹Saa ka vi' tu xiní ndo' ña ñu'u' nde'i ndo' jaan' ndii, nduu' a ndee naa yukun' Espíritu Santo ña ni taxí Ndiosí nuu' ndo', te naá a nimá ndo'. Te süu' ña'a mii' ndo' nduu' ñu'u' nde'i ndo' jaan', ²⁰kuachi ndii ya'vi va ni cha'vi Ndiosí xa'a' ndo'. Sakan' na kuni a ña saka'nu' ña'a' ndo' xiin' ñu'u' nde'i ndo' xiin' nimá ndo', sakan' ña ña'a mii' a nduu' ña jaan'.

Ka'án Pablo saa kuni a kundiee ne yivi' kii' tunda'a' nja

7 Te vitin kuni nakuin i ña ni ndatu'un' ndo' yu'u nuu' tutu, ña ni t'vi' ndo' nuu' i, ña ka'án naa' va'a ña kusun te yivi' xiin' ña'a'. ²Ndisu xa'a' a ña iyo va koyo e' nuu' ña xiin ndii, tuu yu'u ña va'a ka ña i'in te yivi' ndii, koo ña' si'i' ra, te i'in ña'a' ndii, koo ii' a. ³Te ii' ña'a' ndii, kuni a ña saxinú ra ña kusun ra xiin' ña' si'i' ra, te sakan' tu ña' si'i' iin te yivi' ndii, kuni a ña saxinú a' ña kusun a' xiin' ii' a'. ⁴Ña'a' ndii, süu' ña'a mii' a' nduu' ñu'u' nde'i a', süu' jaan' ndii ña'a ii' a' nduu' a. Te sakan' tu te yivi' ndii, süu' ña'a mii' ra nduu' ñu'u' nde'i ra, süu' jaan' ndii ña'a ña' si'i' ra nduu' a. ⁵Xa'a' a jaan' na ka'an yu'u' ndo' ña kusun xiin' ta'an' ndo'. Ndisu naa' ni ndoo ndo' kuento ña koo ii' ndo' iin xa'a' te ka'an ndo' xiin' Ndiosí ndii, va'a sakan'. Te kii' ndi'i ña jaan' ndii, kuni a ña kusun xiin' ta'an' ni tukuu' ndo', saa' iin kii' te samaña ña ndiva'a ndo'ó, te koyo ndo' nuu' kuachi xa'a' a ña kundieni ndo'.

⁶Sakuu' ña yo'o' ka'án i xiin' ndo' saa tuu mii' yu'u, ndisu süu' iin ña ka'án chuun' i nuu' ndo' nduu' a. ⁷Tuu yu'u ndii, va'a ka naa' ndoo iin ndaa' sakuu' ne yivi' ndee naa yu'u, ndisu i'in ne yivi' ndii, ni taxí Ndiosí ña siin' kaka nja iin yivi'. Sava nja ni taxí a ña ndoo mii' nja saa yoo nja, te sava tuku nja ni taxí a ña tunda'a' nja.

⁸Sakan' na kuii' ka'án i xiin' ne ndee' iin ndaa', xiin' ne kuaan' ña va'a ka ndoo mii' nja kundiee nja saa yoo nja ndee naa yu'u. ⁹Ndisu naa' kundieni nja ña koo ii' nja nuu' ña kuni kusun xiin' ta'an' nja ndii, ndee' chaa' ka na tunda'a' nja te sakan' ña ndiee' va ndo'o' nja xa'a' ña kuni kusun xiin' ta'an' nja.

¹⁰ Ne x̄a n̄i t̄unda'a' ndii, ñ̄a yo'o' ka'án chuun' i nuu' n̄īa, ndisu süu' ñ̄a ka'án chuun' m̄īi' i nduu' a, süu' jaan' ndii, ñ̄a ka'án chuun' xto'o' e' nduu' a. Ñ̄a ñ̄a'a' ndii, kuní a ñ̄a n̄akoo a īi' a'. ¹¹ Te naa' x̄a n̄i nata'vi' ta'an' īin ñ̄a'a' xiin' īi' a ndii, na t̄unda'a' k̄a a', uun na n̄akoo n̄īa ñ̄a maní' xiin' ta'an' n̄īa. Te sakan' t̄u tiaa ndii, na n̄ata'vi' ta'an' r̄a xiin' ñ̄a si'i' r̄a.

¹² Te ñ̄a kuni i ka'an i xiin' sakuu' inga ndo' vit̄in ndii, süu' ñ̄a n̄i ka'an chuun' xto'o' e' Jesús nduu' k̄a a. Naa' yoo īin te ndikún ichi' Jesús xiin' e', te ndikún ñ̄a' si'i' r̄a ichi' Jesús, ndisu xindoó nimá a' ñ̄a kundu'u' a' xiin' r̄a ndii, na n̄ata'vi' ta'an' r̄a xiin' a'. ¹³ Te naa' yoo īin ñ̄a'a', ñ̄a' ndikún ichi' Jesús xiin' e', te ndikún īi' a' ichi' Jesús, ndisu xindoó nimá r̄a ñ̄a kundu'u' r̄a xiin' a' ndii, na n̄ata'vi' ta'an' a' xiin' ra'. ¹⁴ Sakan' ñ̄a īin te yivi', te ndikún ichi' Jesús ndii, nduu' r̄a ndit̄īa Ndiosí nuu' a xa'a' a ñ̄a ndikún ñ̄a' si'i' r̄a ichi' Jesús. Te īin kachi t̄u īin ñ̄a'a' ñ̄a' ndikún ichi' Jesús ndii, nduu' a' ndit̄īa Ndiosí nuu' a xa'a' ñ̄a ndikún īi' a' ichi' Jesús. Naa' süu' sakan' nduu' a ndii, süu' ne ndoo nduu' si'e n̄īa nuu' Ndiosí. Ndisu ndit̄īa Ndiosí nduu' t̄u si'e n̄īa jaan' vit̄in. ¹⁵ Ndisu naa' kuni nata'vi' ta'an' ne ndikún ichi' Jesús jaan' ndii, na saa n̄īa a. Sakan' ñ̄a ne ndikún ichi' Jesús ndii, kuäsa' kande'i' ñ̄a kund̄īaka ta'an' k̄a n̄īa xiin' ne jaan'. Sakan' ñ̄a Ndiosí ndii, kuní a ñ̄a kund̄īee maní' e'. ¹⁶ Ndo'ó, ñ̄a'a', x̄iní ndo' naa' kuein' kuv̄i sakundikún ndo' īi' ndo' ichi' Jesús. Te ndo'ó, te yivi', x̄iní t̄u ndo'ó naa' kuein' kuv̄i sakundikún ndo' ñ̄a' si'i' ndo' ichi' Jesús.

¹⁷ I'in ndo' kuní a kaka saa n̄i ka'an tuní xto'o' e' xiin' ndo' kii' n̄i k̄ana a ndo'ó te kaka ndo' ichi' a. Ñ̄a kaa' nduu' ñ̄a sania'á i sakuu' xaan' mii' nakayá ne yivi' xa'a' Jesús. ¹⁸ Naa' x̄a yoo tuní īin' sava ndo'ó kii' n̄i k̄ana Ndiosí ndo'ó te kaka ndo' ichi' Jesús ndii, na ndoo m̄īi' a īin' ndo', te naa' sava ndo' n̄i yoo a īin' ndii, k̄asa'a ndo' a īin' ndo'. ¹⁹ Kuäsa' chindiee' a ñ̄a kasa'a e' tuní īin' e', uun naa' k̄asa'a e' īin' e'. Ñ̄a ka'nu' k̄a nduu' a ñ̄a saxinu e' ñ̄a ka'án chuun' Ndiosí xiin' e'. ²⁰ Sakan' na kuui' na kaka i'in e' saa yoo e' kii' n̄i k̄ana Ndiosí yoo te kaka e' ichi' a. ²¹ Naa' n̄i x̄iko ni'i' īin xto'o' ndo'ó kii' n̄i k̄ana Ndiosí ndo'ó nuu' ichi' a ndii, kund̄i'n̄i ndo' xa'a' ñ̄a jaan'. Ndisu naa' kuv̄i ndoo ndiká ndo' nuu' xto'o' jaan' ndii, saa ndo' a. ²² Kuäch̄i ndii, naa' n̄i x̄iko ni'i' ñ̄a'a' īin xto'o' kii' n̄i k̄ana ñ̄a'a' xto'o' e' Ndiosí ndii, n̄i sandoó ndiká ñ̄a'a' a te kunduu n̄īa kuenta a, ndisu ne n̄i xika ndiká kii' n̄i k̄ana ñ̄a'a' xto'o' e' Ndiosí ndii, ne xika' nuu' nuu' Cristo n̄i n̄andu n̄īa. ²³ Sakan' ñ̄a kii' n̄i sandoó ndiká Ndiosí yoo' ñ̄a n̄i xi'i' Cristo xa'a' e' ndii, kua'a' v̄a n̄i cha'vi' a. Xa'a' a jaan' na kuní a ñ̄a tāxi' ndo' v̄iko ni'i' ndee īin ne yivi' ndo'ó. ²⁴ Sakan' na kuui', ñ̄an̄i ta'an' i, na kaka nuu' i'in ndo' nuu' Ndiosí saa n̄i yoo ndo' kii' n̄i k̄ana a ndo'ó te kaka ndo' ichi' a.

²⁵ Te xa'a' ne tia'an tunda'a' ndii, kōo' ndee iin ña ka'án chuun' xto'o e' taxi' i, ndisu kuvī taxi' i ña tuu mii' i, te kuvī inī ndo' kuni ndo' yu'u xa'a' a ña nī kuvīta inī Ndiosí xa'a' i. ²⁶ Tuu yu'u ndii, va'a ka na kaka i'in e' saa yoo e' kii' nī kana Ndiosí yoo' te kaka e' ichi' a xa'a' a ña nī kuū tundo'o' kaa' iin yivi' ña ndiee' e' vitin. ²⁷ Naa' yoo ña si'i' ndo' ndii, nāta'vi' ta'an' ndo' xiin' a', te naa' kōo' a' ndii, ndūku' ña'a' ndo'. ²⁸ Naa' tunda'a' ndo' ndii, kuāsa' tu xaa' ndo' kuachi, te naa' iin ña'a' ndu'u' sie tunda'á' ndii, kuāsa' tu xaa' ña' jaan' kuachi, ndisu ne tunda'á' jaan' ndii, koo tundo'o' nuu' nia iin yivi' yo'o', te yu'u ndii, kuni i ña kundo'o' nia ña jaan'.

²⁹ Ñani ta'an' i, ña yo'o' nduu' ña kuni ka'an i xiin' ndo'. Xa kua'an ndi'i' kivi', xa'a' a jaan' na ne xa nī tunda'a' ndii, kuni a ña kundiee nia ndee naa ne tia'an tunda'a' nduu' nia, ³⁰ te ne xaku' ndii, kuni a ña kuū nia ndee naa ne kuāsa' xaku', te ne va'a kuni ndii, kuni a ña ndee naa kuāsa' va'a tu kuni nia, te ne sata' ña'a' ndii, ndee naa kōo' xachi' a kumi' nia, ³¹ te ne sasana' xiin' mii' xiin' ña'a' ña yoo iin yivi' yo'o' ndii, kuū nia ndee naa kuāsa' sasana' xiin' mii' xachi' nia nuu' a. Sakan' ña, ña yoo iin yivi' vitin ndii, xa kuyatin' ndoñu'u' a.

³² Ka'án nimá yu'u ña kundi'ni ndo' xa'a' ndee iin ña'a, sakan' ña te ndu'u' iin ndaa' ndii, xa'a' xto'o e' kuiti' ndi'ni ra xiin' xa'a' saa saa ra te kusii' inī a saa ra. ³³ Ndisu te xa nī tunda'a' ndii, ndi'ni ra xa'a' ña'a' ña yoo iin yivi', sakan' ña ndi'ni ra xa'a' saa saa ra te sasi' ra inī ña' si'i' ra. ³⁴ Te sakan' tu ña'a', ña' yoo ii', xiin' ña' ndu'u' sie ndii, nākuitá ndo'o' nia, sakan' ña ña' kōo' ii' ndii, ndi'ni a' xa'a' ña xika' nuu' a' nuu' xto'o e' kuiti' xiin' xa'a' ña kundu' a' xanu' ndi'tia a xiin' ñu'u' nde'i a' xiin' nimá a'. Ndisu ña' yoo ii' jaan' ndii, ndi'ni a' xa'a' ña yoo iin yivi', sakan' ña ndi'ni a' xa'a' saa saa a' te sasi' a' inī ii' a' jaan'. ³⁵ Ka'án i ña yo'o' xiin' ndo' xa'a' ña va'a mii' ndo', süu' xaa' i sakan' xa'a' a ña kuni nakasi i ndo'ó. Süu' jaan' ndii kuni chindiee' i ndo'ó te sachuun' ndaku ndo', te kuū kaxi' tu ndo', te sakan' tu te kōo' ndee iin ña vikuita'nu nuu' ndo' te kaka nuu' ndo' nuu' xto'o e'.

³⁶ Ndisu naa' yoo sava te yivi', te yoo iin ña'a' si'e ndu'u' sie, te tuu ra ndii, xa ña'a' xinu nduu' a' te xanini ra ña va'a ka nduu' a ña tunda'a' a', na satunda'á' ña'a' ra. Te xiin' ña jaan' ndii, kōo' kuachi xaa' ra. ³⁷ Ndisu te xa nī xindo' nimá ña tunda'a' ña' si'e ra, te kōo' ndee iin xa'a' ña satunda'á' ra ña' jaan', te kōo' tu ndee iin ña xikuita'nú nuu' ra, te saa ra ña kuni ra xa'a' ña' jaan', te xa nī taxi' inī tu ra ña sātunda'á' ra ña'a' si'e ra jaan' ndii, va'a xaa' ra. ³⁸ Xa'a' a jaan' na te satunda'á' ña' si'e jaan' ndii, va'a xaa' ra, te te sātunda'á' ña'a' ndii, va'a ka xaa' ra.

³⁹ Ña'a', ña' xa ni tunda'a' ndii, iin ndaa' ni nanduu a' xiin' ii' a' ña tiaku ra. Ndisu naa' kuvì ra ndii, ndoó ndiká a' te kuvì tunda'a' a' xiin' yoo ka kuní a', ndisu na tunda'a' a' xiin' te xika' ichi' xto'ò e' Jesús. ⁴⁰ Tee' ndee kuvì tunda'a' a' ndii, tuu yu'u ña va'a ka kundu'u' a' naa' tunda'a' ka a', te kumi' i Espiritu Santo, te tuu yu'u ndii, suvi' a saka'an yu'u ña yo'ò.

Ká'an Pablo xa'a' ña nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka

8 Te vitin kuni ka'an i xiin' ndo' xa'a' ndei' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka. Ña ndixa nduu' a ndii, sakuu' e' xiní xa'a' ña jaan', te ña xiní e' jaan' ndii, xañuñu' a yoo', ndisu ña ndani' e' ne yivi' ndii, sakua'nu' a yoo' nuu' ichi' Jesús. ² Te yoo ka tuu ña xa xiní ña xa'a' ña jaan' ndii, kusaa' tia'an kundani' ña saa kuní a ña kundani' xna'a' ña a. ³ Ndisu ne ndani' Ndiosí ndii, xiní a ne jaan'.

⁴ Te xa'a' a ña, naa' va'a kaxi' e', uun va'a kaxi' e' ña xaxi' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka jaan' ndii, xiní kaxi' e' ña süu' ña tiaku nduu' ndiosí saka jaan', te xiní tu e' ña iin ndaa' tilu' kuiti' Ndiosí yoo. ⁵ Tee' ndee yoo kua'a' ña ka'an ne yivi' nduu' ndiosí, uun xto'ò ña ndivi', uun nuu' ñu'u' iin yivi', sakan' ña yoo kua'a' ña jaan' nuu' ne yivi' iin yivi', ⁶ ndisu nuu' yoo' ndii, yoo iin ndaa' kuiti' Ndiosí, yuva' e', ña ni xa'a' sakuu' ña'a' ña yoo, te xa'a' ña jaan' tiaku e'. Te yoo iin ndaa' kuiti' xto'ò e', te ña jaan' nduu' Jesucristo, te xiin' nda'a' ña jaan' ni xa'a' Ndiosí sakuu' ña'a', te suvi' tu a taxi' kivi' ñuu' e'.

⁷ Te ndisu süu' sakuu' ne ndikún ichi' Jesús xiin' e' xiní ña ndixa jaan', sakan' ña sava ña ndii, ni kaan ña ña ni xaka'nu' ña ndiosí saka jaan', te ndee vitin, xa'a' a ña itia' ini ña ndii, ki' xixi' ña ndei', ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka jaan' ndii, xanini ña ña xa ni tivi' ña. ⁸ Ndisu ña natiin' Ndiosí yoo' ndii, süu' kuenta ndee nuu' ña xaxi' e' nduu' a, uun ndee nuu' ña xaxi' e. Ni ndee süu' ne ka'nu' ka nduu' e' xa'a' a ña xaxi' e' iin nuu' ña xaxi', uun ni ndee süu' ne nda'vi so'ò nduu' e' xa'a' a ña xaxi' e'.

⁹ Ndisu koto'ò ndo', koto'ò ka sakoyó ndo' ne itia' ini nuu' ichi' Ndiosí nuu' kuachi' xiin' ña yoo ndiká ndo' te xixi' ndo' ndee ka nuu' ña xaxi' jaan'. ¹⁰ Sakan' ña saa e' kuenta ndii, naa' iin ndo'ó, ne xa xiní xa'a' ña xaxi' jaan' ku'un te kuxi' ndo' a tixin yukun' ndiosí saka jaan', te na'in nda'a' iin ne ta'an' e', ne itia' ini xini Jesús, ndo'ó ndii, kuein' ka'an tu nimá ne jaan' kuxi' ña ña ni nasoko' ne yivi' jaan' tee' ndee xanini ña ña va'a saa ña ña jaan'. ¹¹ Sakan' na xa'a' a ña xiní ndo'ó ña kōo' a xaa' a saa e' ña jaan' ndii, xiin' ña jaan' sanama' ndo' ne itia' ini xini Cristo, ne ni xi'i tu a xa'a'. ¹² Sakan' na kuii' ki' xaa' ndo' ña jaan' ndii, satuxu'ví ndo' nimá ne

itja' ña ñi xini Jesús, sakan' ña xiin' ña xaa' ndo' jaan' ni tuu ne jaan' ndii, ni xaa ña kuachi, te ndee naa xiin' mji' Jesucristo xaa' ndo' kuachi. ¹³Sakan' na kuui', naa' xa'a' ña xixi' i ndei' jaan' te xaa' inga ne ta'an' i kuachi ndii, koo' kivi' kuxi ka i ndei' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka jaan', te saa ka ne ta'an' i jaan' kuachi jaan' xa'a' ña kuu' yu'u.

Ka'án Pablo ña nduu' ra te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a

9 Xini ndo'ó ña kumi' yu'u ndei' te saa i naa xaa' inga te ndikún ichi' Jesús, te xini tu ndo' ña nduu' i te tianu' a sania'á ichi' a, te xini ni tu ndo' ña ni xini nduchi' nuu' i Jesús, ña nduu' xto'o e', te nduu' ndo'ó kuenta a xa'a' ña ni ka'an i tu'un a nuu' ndo'. ²Naa süu' te tianu' a sania'á ichi' a nduu' i nuu' tuku ne yivi' ndii, suvi xna'a nduu' i nuu' ndo'ó, sakan' ña ni sananduu' i ndo'ó kuenta a, te xiin' ña jaan' kuví kuní ne yivi' ndii, suvi nduu' i.

³Ña yo'o' ka'an i xiin' ne kani'a xiin' i: ⁴Xata'an tu ña taxi ndo'ó ña kaxi' ndu'u xiin' ña ko'o ndu xa'a' chuun ña xaa' ndu. ⁵Xata'an tu ña naka ndu iin ña'a' xika' ichi' Jesús te kunduu' a ña' si'i' ndu, te kaka a' xiin' ndu naa xaa' tuku te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a, xiin' naa xaa' ñani mji' xto'o e', xiin' naa xaa' Pedro. ⁶¿Ñáa yu'u xiin' Bernabé kuiti' kuní a sachuun' tuku nuu' chuun te kutiaku ndu? ⁷Koo' ndee iin te xiin' xiku'un ya'vi' xiin' xu'un' mji' ra xa'a' chuun ña xaa' ra. Te koo' ndee iin te chi'i' uva te xaxi' ra nduu a, te sakan' tu koo' ndee iin te kumi' mbee te xi'i' ra lechin ri'.

⁸Te kanini ndo' naa' yu'u kuiti' ka'an sakan'. Kuachi ndii sakan' tu ka'an tu'un ndei' Ndiosí. ⁹Sakan' ña tu'un ndei', ña ni ke'i Moisés jaan', ka'an ndii: “Chü'un ndo' tinda' yu'u' toro kii' sakoyó ri' ndikin' trigo.” Sakan' kachi a. Te kii' ka'an Ndiosí sakan' ndii, süu' xa'a' ti' jaan' kuiti' ndi'ni a, ¹⁰süu' jaan' ndii xa'a' yoo' ndi'ni a, kuachi ndii xa'a' yoo' ni ke'i tu'un jaan'. Sakan' ña te ta'vi' ñu'u' xiin' te sakoyó ndikin' trigo jaan' ndii, xaa' ra chuun jaan' xa'a' a ña ndiatu' ini ra ña natiin ra ña saví', ña xata'an natiin ra xa'a' chuun jaan'. ¹¹Xa'a' a ña ndu'u ni chi'i' tikin' ña nduu' tu'un Ndiosí nimá ndo' ndii, ¿ñáa xata'an ña taxi ndo'ó ña kutiaku ndu? ¹²Naa' tuku te yivi' taxi ndo'ó ña tiaku ra ndii, saa ka vi' tu kuní a ña saa ndo' sakan' xa'a' ndu'u.

Ndisu ndu'u ndii, tia'an kakan ndu'u a nuu' ndo', süu' jaan' ndii sakuu' a kundieni ndu, te sakan' ndee iin ña'a' vikuita'nu nuu' ña ka'an ndoso' ndu tu'un va'a xa'a' Cristo. ¹³Xini ndo'ó ña te xachuun' tixin yukun' ka'nu' ndii, xa ña yoo tixin yukun' jaan' xixi' ra chaa' a, te te xachuun' miil nasoko' ra kiti' nuu' Ndiosí ndii, xixi' ra chaa' ndei' ri'. ¹⁴Te sakan' tu ni ka'an chuun' xto'o e' Jesús

ñā ne sania'á tu'un va'a ndii, na kutiaku nia xiin' chuun jaan'. Sakan' ni kachi a. ¹⁵Ndisu ndee iin ichi' tia'an kakan i ndee iin ñā'a nuu' ndo' ñā kutiaku i, ni ndee süu' ke'i i ñā yo'o' nuu' ndo' sakan' ñā kuní i ñā samaní' ndo' yu'u ñā jaan'. Ndee va'a ka kuvi i te sakan' ñā kendiaa' ndo'ó ñā sakutu' nimá i ñā kí'in' i xu'un' nda'a' ndo'. ¹⁶Sakan' ñā nuu' yu'u ndii, ñā ka'án ndoso' i tu'un va'a ndii, süu' iin ñā sachié xiin' mii' mii' nduu' a, kuachi ndii Ndiosí ni tjanu' yu'u ñā kuní a saa e, sakan' ñā nda'vi va kuu' i naa' ká'án ndoso' e. ¹⁷Sakan' na kuii' naa' xaa' i ñā yo'o' xa'a' ñā kuní mii' i ndii, xata'an ñā natiin i iin ñā maní', ndisu naa' xaa' e' xa'a' a ñā ni tjachuun' Ndiosí yu'u ndii, kōo' a kuvi saa i. ¹⁸Xa'a' a jaan' na kōo' a kuvi kí'in xachi' i, süu' jaan' ndii ñā maní' ñā natiin' yu'u ndii, nduu' a ñā sakutu' nimá i ñā kí'in' i xu'un' nda'a' ndo' xa'a' ñā ka'án ndoso' i tu'un va'a xa'a' Cristo nuu' ndo'. Sakan' ñā xikán i ñā kutiaku i nuu' ndo' tee' ndee kandeí' saa i ñā jaan' xa'a' a ñā ka'án ndoso' i tu'un va'a jaan' nuu' ndo'.

¹⁹Xa'a' a ñā xiko' ni'i' ndee iin ne yivi' yu'u ndii, yoo ndiká i te kaka nuu' i nuu' sakuu' ne yivi', sakan' te kua'a' ka ne yivi' kandixa' Cristo saa i. ²⁰Kii' ndu'u' i tein ne ta'an i, ne judfo ndii, kuu' i ndee naa ne jaan' te natiin nia ichi' Jesús. Te kii' ndu'u' i tein ne xika' saa ka'án chuun' tu'un ndei' Ndiosí ndii, tee' ndee xika' yu'u saa ka'án tu'un ndei' jaan' ndii, kuu' i ndee naa ne jaan' te kuvi natiin nia ichi' Jesús. ²¹Te sakan' tu' xaa' i kii' ndu'u' i tein ne xika' saa ka'án tu'un ndei' jaan' ndii, kuu' i ndee naa ne jaan' te natiin nia ichi' Jesús. Tee' ndee xaa' i sakan', ndisu xika' i saa ka'án chuun' tu'un ndei' Ndiosí xa'a' a ñā xika' i saa ka'án chuun' Cristo. ²²Te sakan' tu' xaa' i kii' ndu'u' i tein ne itia' ini nuu' ichi' Jesús ndii, kuu' i ndee naa ne jaan' te kua'nu nia nuu' ichi' Jesús. Sakan' na kuii' sakuu' ñā jaan' xaa' i xa'a' sakuu' ne yivi' te natiin sava nia ichi' Jesús. ²³Te sakuu' ñā jaan' xaa' i xa'a' tu'un va'a jaan' te kuu' kua'a' ka ne yivi' ini kuní Jesús, te keta va'a i xiin' tu'un va'a jaan'.

²⁴Xiní ndo'ó ñā kii' katin ta'an' ne yivi' taxta'an' nia ndii, sakuu' nia kuní a taxta'an', ndisu iin ndaa' kuiti' nia kanando. Xa'a' a jaan' na kuní a ñā kuita ni'i' ndo' nuu' ichi' Jesús ndee naa ne taxta'an' jaan', te kuvi kanando ndo' ñā taxi Ndiosí. ²⁵Sakan' tu' te yivi', te sakoo' tu'va xiin' mii', te katin ta'an' ra ndii, sando'o' xiin' mii' xava'a ra. Te corona, ñā katin ta'an' ra xa'a' jaan' ndii, iin kani' te tivi' a, ndisu naa' kuita ni'i' ndo' nuu' ichi' Jesús ndii, natiin ndo' iin corona ñā kōo' kivi' tivi'. ²⁶Xa'a' a jaan' na yu'u ndii, kua'an ndaku i nuu' ichi' Ndiosí, te süu' ndava' nianí i, ni ndee kün'ta'an' i xiin' ñā ndiva'a naa xaa' ne xatia iki' nda'a' nia tein tachi'. ²⁷Süu' jaan' ndii sando'o' i ñu'u' ndei' i te tiin' ndiee' e, te saxinú a ñā kuní Ndiosí,

saa' iin kii' ndoo kui'e i so'o' ndi'i' kii' ndi'i' ka'an ndoso' i tu'un a nuu' inga ne yivi'.

Ka'an Pablo ña vä'a saka'nu' e' ndiosí saka

10 Ñani ta'an' maní' i, kuní' i ña nāndoso' ndo' ña ne xii' yata' ndu ndii, ni ni'i' ichi' iin viko' nuu' nia nia'á ña'a' a mii' kua'an nia, te ni xka'ndia nia miní' kua'a. ²Te sakuu' ne jaan' ndii, ndee naa ni chichi nia kuenta Ndiosí xiin' viko' jaan', xiin' tikui miní' jaan', te ni ko'ni nia tixin ña ka'an chuun' Moisés. ³Te sakuu' tu nia ni xixi ña xaxi', ña ni taxí Ndiosí. ⁴Te sakan' ni tu, sakuu' nia ni xi'i' tikui, te' ni taxí Ndiosí, te yuu' mii' ni kīee tikui jaan' ndii, ndee naa mií' Jesucristo nduu' a, te ni ndikun ña'a' a mii' ka kua'an nia. ⁵Ndisu yatin' sakuu' nia ndii, ni xtani Ndiosí ña ni xaa nia, xa'a' a jaan' na ni xi'i' nia mii' ichi kaa' jaan'.

⁶Te sakuu' ña jaan' ni xka'ndia te sakuni' a yoo' ña vä'a ndioo' ini e' xa'a' ña'a' naa ni xaa ne jaan'. ⁷Künduu ndo' ne xaka'nu' ndiosí saka naa ni xaa sava ne jaan', naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mií' ka'an a ndii: "Ni xikundiee ne yivi' jaan', te ni xixi nia, te ni xi'i' tu nia vino, ikan' te ni xa'a' nia kusi' ini nia nuu' ndiosí saka jaan'", kachi a. ⁸Sakan' na vä'a koo' musa e' naa ni xaa sava ne jaan', te xa'a' a jaan' na ni xi'i' oko uní' mií' nia iin ndaa' kuiti' kivi'. ⁹Te sakan' tu vä'a koto kua'a e' Ndiosí xto'o' e' naa ni xaa sava ne jaan', te ni xaxi' ña'a' koo', te ni xi'i' nia. ¹⁰Te ka'an i'ni tu e' xiin' Ndiosí naa ni xaa sava ne jaan', te ni xa'ni' ña'a' ángele, ña kumi' ndiee' te xa'ni' a ne yivi'.

¹¹Te sakuu' ña jaan' ni xka'ndia xiin' ne jaan' te sakuni' a yoo', te saa e' naa ni xaa ne jaan'. Te yoso' a nuu' tutu Ndiosí te sania'á a yoo', ne ndiee' kivi' so'o' ndi'i' vitin. ¹²Xa'a' a jaan' na yoo' ka' tuu ña ita' ni'i' nia nuu' ichi' Ndiosí ndii, na koto xiin' mii' nia saa' iin kii' te saa nia kuachi. ¹³Sakuu' ña xito' kua'a ña ndo'o' ndo'ó ndii, iin kachi ndo'o' tu sakuu' ne yivi' a. Ndisu Ndiosí ndii, xachuun' ndaku a, sakan' na taxí a ña koto kua'a ña kīni ndo'ó ya'a' ka te sakan' ña kuví kundieni ndo'. Süu' jaan' ndii taxí tu a ndiee' ndo' te kuví keta vä'a ndo' nuu' ña xito' kua'a jaan'.

¹⁴Ne ta'an' maní' i, xa'a' a jaan' na kiii' kunu ndo' nuu' ña nduu' ndiosí saka jaan'. ¹⁵Ka'an i xiin' ndo' ndee naa ne xa' naá nimá, te kuví saa ndo' kuenta naa vä'a yoo' ña ka'an i xiin' ndo' jaan'. ¹⁶Kii' xi'i' i'in e' sie vino, te taxí' e' ña chindani Ndiosí xa'a' a ña ni sañu'u' a yoo' ndii, iin ndaa' nanduu' e' xiin' Cristo xiin' níi' a. Te sakan' tu kii' xixi' i'in e' sie xita' vä'a ndii, iin ndaa' nanduu' e' xiin' ñu'u' nde'i' a. ¹⁷Tee' ndee kua'a' e' ndii, iin ndaa' kuiti' xita' vä'a xixi' sakuu' e', xa'a' a jaan' na iin ndaa' nanduu' e'.

¹⁸ Saa ndo' kuenta saa xaa' a xiin' te vi'e Israel, te xixi' ndei' ña nasoko' ne yivi' nuu' Ndiosí ndii, iin ndaa' nduu' ra xiin' mii' nasoko' ra kiti' jaan'. ¹⁹ Te süu' ka'an i ña yoo ndiee' ndiosí saka. Te süu' ka'an tu i ña ndiaa ya'vi' ndei' ña nasoko' ne yivi' nuu' a. ²⁰ Sakan' nduu' a, kuachi ndii, kii' nasoko' ne tuku' jaan' ndii, nuu' ña ndiva'a nasoko' ña te süu' nuu' Ndiosí xaa' ña a, te küní i ña nduiin ndo' xiin' ña ndiva'a jaan'. ²¹ Sakan' ña vä'a ko'o e' vino jaan' kuenta xto'o e' Jesús, te ko'o tu e' ra' kuenta ña ndiva'a jaan'. Te vä'a tu ña kuxi e' sie xita' va'a jaan' kuenta Jesús, te kuxi tu e' e kuenta ña ndiva'a jaan'. ²² ¿Náa xini ndo' ña sataña'a' e' xto'o e' Ndiosí, te sakuiñu a yoo' kii' xaa' e' sakan'? ¿Náa nakuitá yoo' xiin' ña jaan', tuu ndo'?

Kundi'ni e' xa'a' ña va'a inga ne yivi'

²³ “Sakuu' nuu' a kuví saa i”, kachi ne yivi', ndisu süu' sakuu' a nduu' ña chindiee' yoo'. “Sakuu' nuu' a kuví saa i”, kachi ña, ndisu vä'a taxí e' ña viko ni'i' ndee iin ña'a jaan' yoo'. ²⁴ Na kundi'ni e' xa'a' ña va'a mii' kuiti' e', süu' jaan' ndii, na kundi'ni e' xa'a' ña va'a inga ne yivi'. ²⁵ Kuxi ndo' ndee ka ndei' ña ke'ví mii' ke'ví ndei', te küní a ndatu'un' ndo' mii' ni kixin a te kundi'ni ndo'. ²⁶ Sakan' ña ña'a xto'o e' Ndiosí nduu' kani' iin yivi' xiin' sakuu' ña yoo nuu' a. ²⁷ Naa' kana' iin ne ndüu' ne ndikün ichi' Jesús ndo'ó vi'e ña te kuxi ndo' ndii, kuví ku'un ndo' naa' kuni ku'un ndo', te kuxi ndo' ndee ka ña kani ña nuu' ndo'. Te küní a ndatu'un' ndo' mii' ni kixin a te kundi'ni ndo'. ²⁸ Ndisu naa' ka'an iin te yivi' xiin' ndo' ndii: “Ndei' kaa' ndii, ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka nduu' a.” Naa' sakan' ndii, kuxi ndo' a xa'a' ña va'a te ni ka'an sakan', te kundi'ni ra. ²⁹ Kii' ka'an i sakan' ndii, ka'an i xa'a' ña kundi'ni inga te yivi', süu' xa'a' ña kundi'ni ndo'ó.

Kuein' ndatu'un' savá ndo'ó yu'u ndii: “¿Ndichun na kuní a ña ka'nu iní yu'u nuu' ña yoo ndiká i kuxi i xa'a' ña ndi'ni inga ne yivi'? ³⁰ Naa' taxí i ña chindani Ndiosí xa'a' ña xaxi' i ndii, ¿ndichun na tiin' kuachi ne yivi' yu'u xa'a' a?” Kuein' sakan' kachi savá ndo'. ³¹ Va'a, naa' xixi' ndo', uun naa' xi'i' ndo', uun naa' xaa' ndo' ndee ka tuku nuu' ña'a ndii, saa va'a ndo' a te natiiin Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e'. ³² Vä'a naa' sakaki'í ndo' ne yivi' te saa ña kuachi nuu' Ndiosí, ni ndee ne judío, ni ndee ne tuku', ni ndee ne nakayá xa'a' Jesús xiin' e'. ³³ Sakan' tu yu'u ndii, sakuu' ña xaa' i ndii, xaa' e te sakuatia' i ne yivi', sakan' ña ndüku' i ña va'a mii' kuiti' i, süu' jaan' ndii nduku' tu i ña va'a inga ne yivi' te natiiin ña Jesús, te kaku ña nuu' kuachi ña.

11 Saa ndo' naa xaa' yu'u ña xaa' i naa xaa' Cristo.

Saa kuní a kuú e' mii' nakayá e' xa'a' Jesús

²Ñani ta'an' i, ka'án va'a i xa'a' ndo' sakan' ña naka'an' ndo' xa'a' i saa kivi', te taxa'a ndo' ña ni sania'á i ndo'ó saa nii' ni ka'an e xiin' ndo'. ³Te vitin ndii, kuni i ña kundani ndo' ña Cristo nduu' ndee naa xini' sakuu' te yivi', te te yivi' nduu' ndee naa xini' ña si'i' ra, te Ndiosí nduu' ndee naa xini' Cristo. ⁴Te sakuu' te yivi', naa' tisa'ví ra xini' ra kij' ka'án ra xiin' Ndiosí, uun kij' ka'án tiakú ra tu'un ña ni taxí a nuu' ra ndii, xito' ka'nu' ra Cristo, ña nduu' ndee naa xini' ra jaan' kij' xaa' ra sakan'. ⁵Ndisu naa' tisa'ví iin ña'a' xini' a kij' ka'án a' xiin' Ndiosí, uun kij' ka'án a' tiakú a' tu'un ña ni taxí a nuu' a' ndii, xito' ka'nu' a' ij' a', te nduu' ndee naa xini' a'. Sakan' ña nduu' a' ndee naa iin ña' ni kīee ti'e' xini'. ⁶Naa' tisa'ví iin ña'a' xini' a' ndii, ndee chaa' ka na ka'ndia a' ixi' xini' a' jaan'. Ndisu naa' ka'an' nuu' a' ña ka'ndia a' ixi' xini' a' jaan', uun ña kīee ti'e' xini' a' ndii, ndee chaa' ka na tisa'ví a' xini' a'. ⁷Te te yivi' ndii, kuni a ña tisa'ví ra xini' ra, kuachi ndii, ni xa'a ña'a' Ndiosí saa kaa' mji' a xiin' saa ndatun' a. Ndisu ña'a' nduu' ña' ndatun' ka ni keta ini tiaa. ⁸Kuachi ndii, ni keta tiaa ini ña'a' ña nuu', süu' jaan' ndii ña'a' ni keta ini tiaa ña nuu'. ⁹Te sakan' tu ni xa'a Ndiosí tiaa jaan' xa'a' ña va'a ña'a' jaan', süu' jaan' ndii ni xa'a a ña'a' jaan' xa'a' ña va'a tiaa jaan'. ¹⁰Xa'a' a jaan' na kuni a ña tisa'ví ña'a' xini' a', te nia'a a' ña ki'in' ka'nu' a' tiaa xiin' ña ki'in' ka'nu' a' ángele.

¹¹Ndisu ni chituní xto'o e' Ndiosí ña köo' tiaa naa' köo' ña'a' ni ndee köo' tu ña'a' naa' köo' tiaa. ¹²Kuachi ndii, tee' ndee ña ndaku nduu' a ña ña'a' ndii, ni keta a' ini tiaa te nuu', ndisu ña ndaku nduu' tu a ña ña'a' sakaku' te yivi'. Te ndii, sakuu' e' kuaxi nda'a' Ndiosí.

¹³Mji' ndo'ó kuví natava' kuenta naa' va'a ka ña tisa'ví ña'a' xini' nia te ka'an nia xiin' Ndiosí. ¹⁴Xini' ndo' saa ndiee' yoo' ña iin ña ka'an nuu' nduu' a nuu' te yivi' ña saku'a'nu' ra ixi' xini' ra. ¹⁵Te ndisu ña'a' ndii, iin ña va'a nduu' a nuu' a' ña saku'a'nu' a' ixi' xini' a', te nduu' tu a ña ndatun' a', kuachi ndii ixi' xini' a' jaan' tisa'ví xini' a'. ¹⁶Naa' yoo ka kuni kuú kuento xa'a' ña kaa' ndii, kuni a kundani nia ña ña kaa' nduu' ña xixaá ndu'u xiin' ne nakayá xa'a' Jesús xiin' e' mii' ka.

Kani kuento Pablo ne yivi', ne vä'a xaa' kii' xixi' nja kuenta Jesús

¹⁷ Ña kuni ke'i i vitin ndii, kuvj ka'an va'a i xa'a ndo', sakan' ña kii' nakayá ndo' xa'a' Jesús ndii, kuní a ña chindje'e a ndo'ó, ndisu süu' sakan' nduu' a xiin' ndo', süu' jaan' ndii sativi' ndi'i' a ndo'ó. ¹⁸ Sakan' ña, ña nuu' ña kuni ka'an i xiin' ndo' ndii, xini i kuento ña nata'vi' ta'an' ndo' kii' nakayá ndo', te xanini yu'u ndii, ña ndixa nduu' a. ¹⁹ Kuachi ndii kuní vi' a ña nata'vi' ta'an' ndo'ó te kuvj kuní ndo' yoo nduu' xna'a ne xika' va'a ichi' Jesús xtun, kachi ndo'. ²⁰ Te kii' nakayá ndo' xixi' ndo' kuenta ña xaxi' xakuua' ña ni xixi' Jesús ndii, süu' xaa' va'a ndo' a. ²¹ Sakan' ña xixi' inga' ndo' a, süu' jaan' ndii i'in ndo' xixi' a ama' ka kuní mi' ndo', te inga ndo' xi'í soko, te inga tuku ndo' saxini xiin' mii'. ²² Te kii' xaa' ndo' sakan' ndii, saka'an' ndo' ne nda'vi kuu', te xito' ka'nu' tu ndo' inga ne nakayá xa'a' Jesús. Naa' kuni kuxi ndo', te kuni ko'o tu ndo' ndii, va'a ka na vi'e ndo' saa ndo' ña jaan'. ¿Ñáá xanini ndo' ña ka'an va'a i xa'a' ndo' xa'a' ña jaan'? Kuäsa' xachi' sakan' ran'.

Ka'an Pablo saa kuní a kuxi e' kuenta Jesús

(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

²³ Kuachi ndii ña yo'o' nduu' ña ni taxi mi' xto'o e' nda'a' yu'u, te yu'u tuku saya'á a nuu' ndo'ó. Ña ñuu, kii' ni sanakua'a te yivi' xto'o e' Jesús jaan' ndii, ni ki'in a iin xita' va'a, ²⁴ te kii' ndi'i ni taxi a ña chindani Ndiosí xa'a' a ndii, ni sakuachi' ña'a' a, te ni taxi ña'a' a nda'a' te nda'a' xa'a' a ka'an a xiin' ra ndii: “Ki'in ndo' a te kuxi ndo', ña yo'o' nduu' ñu'u' nde'i i ña xito' kuvj xa'a' ña va'a ndo'ó. Sakan' na ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, na saa ndo' ña kaa' naka'an' ndo' ña ni xi'i i xa'a' ndo'”, ni kachi a.

²⁵ Iin kachi ni xaa' tu a kii' ndi'i ni xixi' a xakuua' jaan' xiin' te jaan' ndii, ni ki'in a iin copa vino, te ni ka'an a ndii: “Te' naá tixin ña yo'o' nduu' ní' i, te xiin' ña kaa' taxi' xa'a' Ndiosí ña chikandu'u' a iin kuento xaa' xa'a' ndo'. Sakan' na ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, i'in ichi' kii' xaa' ndo' ña kaa' ndii, na saa ndo' a naka'an' ndo' ña ni xi'i i xa'a' ndo'”, ni kachi a.

²⁶ Sakan' na kuu' ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, i'in ichi' kii' xixi' ndo' xita' va'a kaa', te xi'i' ndo' vino kaa' ndii, xa'a' ña ni xi'i xto'o e' Jesús xa'a' kuachi e' sanaka'an' ta'an' ndo' ndee nandiko' tukuu a.

Kündi'i e' xiin' ña xixi' e' kuenta Jesús

²⁷ Xa'a' a jaan' na yoo ka xixi' xita' va'a jaan', uun xi'i' ña vino jaan', te t̃iin ka'nu' ña a ndii, kuachi xaa' ña xa'a' a ña xandi'i' ña xiin' ñu'u' nde'i xto'o e' xiin' ní' a. ²⁸ Sakan' na kuii' kuní a ña natava' i'in ndo' kuenta saa ita' ndo' nuu' ichi' Jesús ña kuní ka kuxi ndo' xita' va'a xiin' ña ko'o ndo' vino jaan'. ²⁹ Sakan' ña naa' t̃iin' ka'nu' ndo' ñu'u' nde'i Jesús jaan' xiin' ní' a kij' xixi' ndo' xita' va'a te xi'i' ndo' vino jaan' ndii, ña sando'o' Ndiosí ndo'ó nduku' ndo' kij' xaa' ndo' sakan'. ³⁰ Xa'a' a jaan' na kua'a' va' ndo' kuni kuví, te kua'a' tu ndo' ni kuvita va, te kua'a' ni tu ndo' xa ni xi'i'. ³¹ Naa' xi'na ka natava' e' kuenta saa ita' e' nuu' ichi' Jesús ndii, sando'o' Ndiosí yoo'. ³² Ndisu natava' xto'o e' Ndiosí kuachi e', te taxi' a tundo'o' ndo'o' e' te kundani e', sakan' te katun' a yoo ndee naa xaa' a xiin' ne yivi' ne nduu' kuenta iin yivi'.

³³ Ñani ta'an' maní i, sakan' na kuii' kij' nakayá ndo' te kuxi ndo' kuenta Jesús ndii, ndiatu' ndo' ndee nakaya sakuu' ne ta'an' ndo' te kuxi ndo' a. ³⁴ Xa'a' a jaan' na, naa' xi'i' sava ndo' soko ndii, va'a ka vi'e ndo' kuxi ndo' te taxi' Ndiosí tundo'o' kundo'o' ndo' xa'a' ña va'a ña xaa' ndo' mii' nakayá ndo'. Te tuku nuu' ña'a ndii, ndee kij' xaa' i mii' ndiee' ndo', te ndasava'a e'.

Kumi' yoo' ña chuun va' ña xaxa' Ndiosí nuu' e'

12 Ñani ta'an' i, kuní yu'u' ña kundani kaxi' ndo' xa'a' ña chuun va' ña xaxa' Espíritu Santo nuu' e'. ² Xiní ndo'ó ña kij' tia'an kundu' ndo' ne xiní yoo Ndiosí ndixa ndii, ni xika sana' ndo' ndee naa ne kui'e nuu' ña kuu' ña xaka'nu' ndo' ndiosí saka, ña kuví ka'an. ³ Sakan' na kuii' kuní i ña kundani ndo' ña köo' ndee iin ne yivi' kuví sanacha'an' Jesús xiin' ña ndiee' Espíritu Santo. Te köo' tu ndee iin ne yivi' kuví ka'an ndii, Jesús nduu' xto'o nuu' sakuu' ña'a, naa' köo' ña ndiee' Espíritu Santo kumi' ña.

⁴ Yoo ki'in' nuu' ña chuun va' te kuví saa e' chuun Ndiosí, ndisu iin ndaa' Espíritu Santo nduu' ña xaxa' i'in ña jaan'. ⁵ Te yoo ki'in' tu nuu' saa sachuun' e' nuu' Ndiosí, ndisu iin ndaa' xto'o e' nduu' ña xika' nuu' i'in e' nuu'. ⁶ Te sakan' tu yoo ki'in' nuu' saa nia'á Ndiosí ndiee' a xiin' nda'a' yoo', ndisu iin ndaa' Ndiosí nduu' ña xaa' sakuu' ña jaan'. ⁷ Ndisu Ndiosí nduu' ña xaxa' i'in ña chuun va' jaan' xiin' ña ndiee' Espíritu Santo xa'a' ña va'a sakuu' e'. ⁸ Xiin' ña ndiee' Espíritu Santo ña xaxa' a nuu' sava e' ña ka'an e' tu'un ndichi, te xiin' ña jaan' tu ka'an sava e' ña xini tuní mi'i' kuji' Ndiosí. ⁹ Te xiin' ña ndiee' Espíritu Santo ña xaxa' a nuu' sava e' natiin' e' ña ini xava'a e' xini e' Ndiosí, te xiin' ña jaan' tu kuví

sanda'a sava e' ne kuni kuv̄i. ¹⁰Te xiin' ña jaan' tu kuv̄i saa sava e' chuun ka'nu' koo' chukuu', te xiin' ña jaan' tu kuv̄i ka'án tiakú sava e' tu'un ña natiin' e' nuu' Ndiosí, te xiin' ña jaan' ni tu kuv̄i nakuni sava e' ndee nuu' espíritu kumi' i'in ne yivi', te xiin' ña jaan' tu kuv̄i ka'an sava e' tuku nuu' tu'un ña xini e', te xiin' ña jaan' tu kuv̄i sanakuachi' sava e' tuku tu'un ña ni ka'an ne jaan'. ¹¹Ndisu sakuu' nuu' ña jaan' ndii, iin ndaa' Espíritu Santo nduu' ña xaxa' a, te i'in ña jaan' xaxa' a nuu' i'in e' saa kuní m̄i' a.

Iin ndaa' nduu' e' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Jesús

¹²Kuachi ndii, naa kuu' ñu'u' nde'i e' ndii, tee' ndee kua'a' xaan' ñu'u' ta'an' a ndii, iin ndaa' ñu'u' nde'i nduu' a. Sakan' tu nduu' a xiin' yoo', ne nduu' kuenta Jesús ndii, iin ndaa' nduu' e' xiin' a.

¹³Te sakuu' yoo' ndii, ni ch̄ich̄i e' kuenta Jesús xiin' ña ndiee' iin ndaa' Espíritu Santo, te iin ndaa' ni nandu'u e'. Koo' a xaa' naa' ne judío nduu' e', uun naa' ne tuku' nduu' e', uun naa' xiko' ni'i' iin xto'o yoo', uun naa' ne xika' ndiká nduu' e' ndii, iin ndaa' Espíritu Santo ni natiin e'.

¹⁴Te siin' tuku' ndii, sakan' tu ñu'u' nde'i e' ndii, süu' iin ndaa' tu'un' kuiti' kuu' a, süu' jaan' ndii kua'a' ya'a tu'un' kuu' a. ¹⁵Naa' sakan' te ka'an iin xa'a' e' ndii: “Xa'a' a ña süu' nda'a' nduu' i ndii, süu' kuenta ñu'u' nde'i nduu' i”, süu' xa'a' a jaan' na ndüu' xna'a xa'a' jaan' kuenta ñu'u' nde'i e'. ¹⁶Te naa' ka'an iin so'o e' ndii: “Xa'a' a ña süu' nduchi' nuu' nduu' i ndii, süu' kuenta ñu'u' nde'i nduu' i”, süu' xa'a' a jaan' na ndüu' xna'a so'o e' jaan' kuenta ñu'u' nde'i e'. ¹⁷Naa' sakan' te saa kua'an iin' e' kunduu nduchi' nuu' e' ndii, küvi kuni so'o e', te naa' sakan' te saa kua'an iin' e' kunduu so'o e' ndii, küvi ta'ni e' xiko. ¹⁸Ndisu Ndiosí ndii, ni tandiee a i'in tu'un' ñu'u' nde'i e' jaan' mii' ni xtani m̄i' a. ¹⁹Kuachi ndii, naa' sakan' te iin ndaa' nuu' tu'un' kuiti' kunduu iin kanii' e' ndii, küvi koo ñu'u' nde'i e'. ²⁰Ña ndaku nduu' a ña xini e' ndii, kua'a' ya'a tu'un' kuu' ñu'u' nde'i e', ndisu iin ndaa' ñu'u' nde'i nduu' kanii' a.

²¹Xa'a' a jaan' na küvi ka'an nduchi' nuu' e' xiin' nda'a' e' ndii: “Kuäsa' kuní un' nuu' i.” Te ni ndee küvi tu ka'an xini' e' xiin' xa'a' e' ndii: “Kuäsa' kuní ndo'ó nuu' i.” ²²Süu' jaan' ndii tu'un' ñu'u' nde'i e', ña tiin' kua'a' ka e' ndii, kuní kua'a' ka a, ²³te tu'un' ñu'u' nde'i e', ña tuu e' ndii, ña xaku ka'nu' nduu' a ndii, ña jaan' nduu' ña tisa'ví va'a ka e', te ña küní a nia'a e' nuu' ne yivi' ndii, kuní a tisa'ví va'a ka e' ña jaan'. ²⁴Te tu'un' ñu'u' nde'i e', ña ndatun' ndii, küní a ña tiin ka'nu' kua'a' ña'a' e'. Kuachi ndii xa sakan' ni ch̄ituní Ndiosí xa'a' i'in tu'un' a jaan', sakan' te ña xaku ka'nu' ndii, xata'an ña koto ka'nu' ka ña'a' e'. ²⁵Sakan' te kani' ta'an' tu'un' ñu'u' nde'i

e' jaan', süu' jaan' ndii kundin' i'in a xa'a' ta'an' a. ²⁶ Te kii' ndo'o' iin tu'un' ñu'u' nde'i' e' ndii, sakuu' tu'un' ñu'u' nde'i' e' jaan' ndo'o' xiin' a, te kii' natiin' iin tu'un' ñu'u' nde'i' e' jaan' ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi' ndii, sakuu' inga tu'un' ñu'u' nde'i' e' va'a kuni xiin' a.

²⁷ Sakan' na kuu' sakuu' ndo'ó ndii, kuenta ñu'u' nde'i' Cristo nduu' ndo', te i'in ndo' ndii, iin ndaa' tu'un' ñu'u' nde'i' a nduu' ndo'. ²⁸ Te mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús ndii, ña nuu' ni kuni Ndiosí ña koo te tianu' Jesús sania'á ichi' a, te ña uvi' ndii, ña koo te ka'án tiakú tu'un' a, te ña uni' ndii, ña koo te sania'á ne yivi' tu'un' a, te ni kuni ni tu a ña koo te xaa' chuun' ka'nu' koo' chukuu', te sakan' tu ni kuni a ña koo te sanda'a ne kuni kuvi, te ni kuni ka tu a ña koo te chindiee' ne yivi', xiin' ña koo te xa'ndia chuun' nuu' ne ndikún ichi' Jesús, xiin' ña koo te ka'án tu'un' ña xini ra. ²⁹ Süu' sakuu' e' nduu' ne ni tianu' Jesús sania'á ichi' a, te ni ndee süu' sakuu' tu e' nduu' ne ka'án tiakú tu'un' Ndiosí. Süu' sakuu' e' nduu' ne sania'á ne yivi' tu'un' a, te ni ndee süu' sakuu' tu e' xaa' chuun' ka'nu' koo' chukuu', ³⁰ te ni ndee süu' sakuu' tu e' sanda'a ne kuni kuvi. Te sakan' tu süu' sakuu' e' ka'án tu'un' ña xini e', te ni ndee kuvi tu sanakuachi' sakuu' e' tu'un' jaan'. ³¹ Xa'a' a jaan' na ndee chaa' ka na nduku' ndo' ña chuun' ña va'a ka. Te yu'u' ndii, kuni sania'á i ndo'ó iin ichi' va'a ka.

Kuni a kundani ta'an' e' saa kuni Ndiosí

13 Naa' saa e' kuenta ndii, kuvi ka'án yu'u' ki'in' nuu' tu'un' iin yivi' uun kuvi ka'án i ndee tu'un' ña ndatu'un' ángele. Ndisu naa' ndäni i ne yivi' ndii, ndee naa kaa ña sakaxan' ne yivi' kuiti' nduu' i, uun ndee naa iin ti'e' ña sakaxan' ne yivi' kuiti' nduu' i. ² Te naa' saa tu e' kuenta ndii, kumi i ña xaxa' Ndiosí nuu' e', te kuvi ka'án tiakú i tu'un' a, te kuvi kundani tu i sakuu' ña yoo si'e' ña xini iin ndaa' mii' kuiti' Ndiosí, te kundani tu i sakuu' nuu' ña'a, te ini kua'a' tu i xini Ndiosí ndee kuvi ka'an chuun' i xiin' iin iku', te ku'un' ndia'a a mii' ndu'u' a. Ndisu naa' ndäni i ne yivi' ndii, kuäsa' kuni xachi' i naa' sakan'. ³ Te naa' saa ka tu e' kuenta ndii, ña'ta'vi' i sakuu' ña kumi i, te tax'i e' nda'a' ne nda'vi kuu', te sanaku'a' xiin' mii' tu i te koko ñu'u' nde'i' i nuu' ñu'u' ndatin. Ndisu naa' ndäni i ne yivi' ndii, kuäsa' kuni xachi' i na sakan'.

⁴ Kii' ndani xna'a' e' ne yivi' ndii, kuie kuu' ini e' xa'a' nia, te va'a tu nimá e' xini e' nia, te kuäsa' tu ndasi' nuu' e', te sakan' tu kuäsa' ñuñu' e', te sakan' ni tu xachié xiin' mii' mii' e', ⁵ te kuäsa' tu mii' kuu' e' xiin' ne yivi', ni ndee kuäsa' tu nduku' e' ña kuni nuu' mii' kuiti' e', ni ndee kuäsa' ni tu nasa' yachi e', te sakan' tu kuäsa' taxa'a' e' ka'ni' nimá e'; ⁶ te kuäsa' tu va'a kuni e' kii' xachuun'

ndaku ne yivi', süu' jaan' ndii kuatia' ini e' kii' xachuun' ndaku ne yivi'. ⁷ Kii' ndani e' ne yivi' ndii, yoo ka'nu' ini e' xa'a' sakuu' ña xaa ña, te ini tu e' kuni e' ña ndee ka ña ka'an ña, te sakan' tu kundiatu ini e' ña kiee va'a ña nuu' sakuu' ña'a, te kundieni tu e' nuu' sakuu' ña xaa' ña xiin' e'.

⁸ Sakan' ña, ña ndani ta'an' e' jaan' xiin' ña ndani Ndiosí yoo' ndii, kōo' kivi' ndi'i' a, ndisu ña ka'an tiakú ne yivi' tu'un Ndiosí, xiin' ña ka'an ne yivi' tu'un ña xini ña, xiin' ña kundani ne yivi' ña yoo si'e, ña xini mii' kuiti' Ndiosí ndii, ndi'i' a naá kivi'. ⁹ Kuachi ndii sava kuiti' xini e' ña xini tuni Ndiosí vitin, te sava tuku ka'an tiakú e' tu'un a jaan', ¹⁰ ndisu kii' xaa ña kundani ndi'i' e' ña kuni Ndiosí xiin' ña ndiee' a ndii, sakan' te ña sie, ña xini e' jaan' ndii, ndi'i' a.

¹¹ Kii' ni nduu yu'u te lulu ndii, ni ka'an i saa ka'an ne kuali', te ni xanini tu i saa xanini ne kuali', te sakan' tu ni xaa kuenta i saa xaa' kuenta ne kuali', ndisu kii' ni xixa i ndii, ni naqoo i ña ni kuu i saa kuu' ne kuali' jaan'. ¹² Viti' ndii küvi kuni kaxi' e' sakan' na xito' e' ndee naa kii' xito' iin ne yivi' nuu' ña nuu' iin yuu' peko kuiti', ndisu naá kivi' ndii, kuni nuu' e' sakuu' ña xini Ndiosí. Viti' ndii xini kaxi' i saa xini i Ndiosí, ndisu naá kivi' ndii, kundani kaxi' i saa kaa' Ndiosí ndee naa xini a yu'u. ¹³ Te sakan' na kuu' viti' ndii, yoo uni ta'an' kuiti' ña kōo' kivi' ndi'i', ña nduu' ña ini e' xini e' Ndiosí, xiin' ña ndiatu' ini xaa' e', xiin' ña ndani e' ne yivi'. Ndisu ña ka'nu' ka tein uni saa' ña jaan' ndii, ña ndani e' ne yivi' nduu' a jaan'.

Saa kuni a kuu ne ka'an tuku tu'un ña xini ña

14 Sakan' na kuu' ndee chaa' ka na sanduxa' ndi'ni ndo' xa'a' ña ndani ta'an' ndo', te sakan' tu xa'a' ña chuun ña xaxa' Espíritu Santo nuu' ndo'. Ndisu sanduxa' ndi'ni ka ndo' xa'a' ña ka'an tiakú ndo' tu'un Ndiosí. ² Kuachi ndii, ne ka'an tu'un ña xini ña ndii, xiin' Ndiosí ndatu'un' ña, te süu' xiin' ne nakayá xa'a' Jesús ndatu'un' ña. Sakan' ña kōo' ne yivi' kuvi kundani ña ka'an ne jaan', kuachi ndii ña yoo si'e ña xini mii' kuiti' Ndiosí ka'an ña xiin' ña ndiee' Espíritu Santo. ³ Ndisu ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, xiin' ne nakayá xa'a' Jesús ka'an ña te kua'nu ka ne jaan' nuu' ichi' a, te sandieni tu ña'a' ña nuu' ichi' a, te sakan' tu te saki'vi ña'a' ña kii' ndo' ne jaan'. ⁴ Te ne ka'an tu'un ña xini ña ndii, mii' kuiti' ña chindiee' a te kua'an kua'nu ña nuu' ichi' Ndiosí. Ndisu ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, chindiee' ña ne nakayá xa'a' Jesús te kua'nu tu ne jaan' nuu' ichi' a. ⁵ Xa'a' a jaan' na kuni yu'u ña ka'an sakuu' ndo'ó tu'un ña xini ndo', ndisu ña kuni ndiee' ka i ndii, ña ka'an tiakú ndo' tu'un Ndiosí. Sakan' ña, ña va'a ka

nduu' a jaan' te sakan' ña ka'án e' tukū tu'un ña xini' e' kii' kōo' ne sanakuachi' ña ka'án e' jaan', te chindiee' a ne nakayá xa'a' Jesús.

⁶Ñani ta'an' i, saa e' kuenta ndii, ku'un i mii' ndiee' ndo' te ka'an ndoso' i nuu' ndo' xiin' tu'un ña xini' ndo' ndii, kuäsa' chindiee' xachi' a ndo'ó. Ndisu naa' ka'an i xiin' ndo' xiin' ña satuví Ndiosí nuu' i, uun naa' ka'an i xiin' ndo' xiin' ña xini tuní ña xini' mii' kuiti' Ndiosí, uun naa' ka'an i xiin' ndo' xiin' ña ka'án tiakú i tu'un Ndiosí, uun naa' ka'an i xiin' ndo' xiin' ña ndixa' xa'a' Jesús, ña jaan' ndii, chindiee' a ndo'ó. ⁷Naa kuu' tun' yoo' xiin' nuu' ndii, küvi nakuní e' ndee nuu' yaa ka'án i'in a naa' iin ndaa' nduu' ndusu a. ⁸Te naa' tiví kaxi' iin te xín' ndachuun', tun' nichí kii' kua'an ra mii' yoo ñu'u ndii, ndee iin te xín' ra sákoo' tu'va xiin' mii' te kunta'an' ra. ⁹Sakan' tu xka'ndia' naa' ka'án ndo'ó iin tu'un ña kōo' kundani, ¿saa küvi kundani ne yivi' yoo nduu' a ka'án ndo'? Ndee naa xiin' tachi' kuiti' ka'án ndo'. ¹⁰Xini' e' ndii, yoo kua'a' nuu' tu'un iin yivi', te sakuu' ña jaan' ndii, xa yoo xa yoo ndusu xa'a' i'in a. ¹¹Ndisu naa' xini' yu'u ndee ña kuni kachi' tu'un jaan' ndii, ndee naa te tuku' kunduu' i nuu' ne ka'án tu'un jaan', te ne jaan' ndii, ndee naa ne tuku' kunduu' ña nuu' i xa'a' ña kundani i tu'un ña ka'án ña. ¹²Sakan' na kuu' ndo'ó ndii, xa'a' ña xikán va iní ndo' chuun ña xaxa' Espíritu Santo nuu' e' ndii, kakan va tu iní ndo' te kumi' ndo' kua'a' ka ña chindiee' ne nakayá xa'a' Jesús te kua'nu ka ndo' nuu' ichi' a.

¹³Xa'a' a jaan' na yoo ka ka'án tu'un ña xini' ña jaan' ndii, na kakan ña ña xini tuní nuu' Ndiosí, te küvi sanakuachi' ña tu'un jaan' kii' ka'án ña a. ¹⁴Kuachi' ndii, naa' ka'an yu'u xiin' Ndiosí xiin' tu'un ña xini' i ndii, tee' ndee xini' espíritu i ña ka'án i xiin' Ndiosí jaan', ndisu ña xanini i ndii, kundani xachi' a ña ka'án i xiin' tu'un jaan'. ¹⁵¿Ndee ña kuní a saa i naa' sakan'? Ka'an i xiin' Ndiosí xiin' espíritu i, te ka'an tu i xiin' Ndiosí xiin' ña xanini i. Kata i yaa nuu' Ndiosí xiin' espíritu i, te kata tu i yaa jaan' xiin' ña xanini i. ¹⁶Kuachi' ndii, naa' xaka'nu' ndo'ó Ndiosí xiin' tu'un ña xaxa' Espíritu Santo, te xini so'o iin ne xika' ichi' Jesús, ne kundani tu'un jaan' ndii, küvi ka'an ña: "Sakan' na kunduu' a", kii' taxi' ndo' ña chindani Ndiosí, sakan' ña kundani ña ndee ña ka'án ndo'. ¹⁷Kii' taxi' ndo' ña chindani Ndiosí ndii, va'a ya'a xaa' ndo', ndisu chindiee' a inga ne yivi'.

¹⁸Te yu'u ndii, taxi' va i ña chindani Ndiosí xa'a' ña ka'án chito ka i tu'un jaan' te sakan' sakuu' ndo'ó. ¹⁹Ndisu mii' nakayá e' xa'a' Jesús ndii, ndee chaa' ka ña ka'an i u'un ta'an yu'u' tu'un ña küvi kundani e' te sakan' küvi chindiee' i inga ne yivi', te sakan' ña ka'an i uxí mí yu'u' tukū nuu' tu'un ña kōo' kundani.

²⁰ N̄an̄i ta'an' i, k̄an̄in̄i ndo' naa xanini ne kuachi' kuali', süü' jaan' ndii kan̄in̄i ndo' ndee naa ne xixa in̄i nuu' ichi' Jesús. Te sakan' tu kuu' ndo' ndee naa ne kuachi' kuali' ne xiní xa'a' ña n̄ia'a. ²¹ Yoso' tu'un ndei' Ndiosí nuu' tutu a mii' ka'án a ndii:

Ne yivi', ne nduu' kuenta i kaa' ndii,
 xiin' tu'un ña ka'án inga ne yivi' ka'an i xiin' n̄ia,
 te ka'an tu i xiin' n̄ia xiin' tu'un ne kuaxi tuku xaan'.
 Ndisu ni ndee sakan' ndii,
 täxi so'o n̄ia ña ka'an i, kachi xto'o e'.

²² Sakan' na kuu', ña ka'án e' tu'un ña xiní e' ndii, kuenta ña n̄ia'á Ndiosí nuu' ne in̄i xini Jesús nduu' a, te süü' xa'a' ña va'a ne in̄i xini Jesús nduu' a. Ndisu ña ka'án tiakú e' tu'un Ndiosí ndii, kuenta ña n̄ia'á a nuu' ne in̄i xini Jesús nduu' a, te süü' xa'a' ña va'a ne in̄i xini Jesús nduu' a. ²³ Süü' jaan' ndii, naa' ndiee' ti'vi' sakuu' ndo'ó mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús, te ka'án tu ndo' tu'un ña xiní ndo', te ko'ni ne xaa' nuu' ichi' Jesús, uun iin ne in̄i xini Jesús ndii, ka'an ne jaan' ña ne loco nduu' ndo'ó na xaa' ndo' sakan'. ²⁴ Ndisu naa' ndiee' ti'vi' sakuu' ndo'ó mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús, te sakuu' tu ndo' ka'án tiakú tu'un Ndiosí, te ko'ni ne xaa' nuu' ichi' Jesús, uun ne in̄i xini Jesús ndii, ki' kun̄i so'o n̄ia ña ka'án ndo' jaan' ndii, nakun̄i n̄ia ña ne ndiso' kuachi' nduu' n̄ia nuu' Ndiosí, te xata'an ña katun' ña'a' Ndiosí xa'a' kuachi' n̄ia jaan'. ²⁵ Te natuvi tu ña yoo si'e nimá n̄ia, xa'a' a jaan' na vikuiin xiti' n̄ia nuu' Ndiosí te saka'nu' ña'a' n̄ia, te ka'an n̄ia ña ndixa xna'a' ndii, yoo Ndiosí tein ndo' mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús.

Kuní a saka'nu' va'a e' Ndiosí mii' nakayá e' xa'a' Jesús

²⁶ Ne ta'an' i, xa'a' a jaan' na ki' nakayá ndo' ndii, kuv̄i kata sava ndo' yaa nuu' Ndiosí, te sava tu ndo' kuv̄i sania'á tu'un a, te sava tuku ndo' kuv̄i ka'an yoo nduu' ña ni n̄ia'a Ndiosí nuu' ndo', uun ka'an ndo' tu'un ña xiní ndo', te kuv̄i tu sanakuachi' sava ndo' tu'un jaan'. Ndisu sakuu' ña xaa' ndo' jaan' ndii, na saa ndo' a te sakuu' nu' ta'an' ka' ndo' nuu' ichi' Jesús. ²⁷ Naa' ka'án sava ndo' tu'un ña xiní ndo' ndii, na ka'an uvi' ta'an kuiti' ne yivi' a, uun ndee un̄i ta'an n̄ia. Te xa' ka'an xa' ka'an n̄ia a, te kuní tu a ña sanakuachi' iin ne yivi' ña ka'án ne jaan'. ²⁸ Te naa' kōo' ne kuv̄i sanakuachi' tu'un ña ka'án ne jaan' ndii, ndee chaa' ka' koo' taxin' yu'u' n̄ia mii' nakayá ndo' xa'a' Jesús, te na ka'an n̄ia ña jaan' xiin' nimá kuiti' n̄ia nuu' Ndiosí.

²⁹ Te sakan' tu ne ka'án tiakú tu'un Ndiosí ndii, na ka'an uvi' ta'an, uun ndee un̄i ta'an kuiti' n̄ia. Te sava n̄ia kun̄i so'o ña ka'án ne jaan', te kuv̄i kundani n̄ia saa kuní a saa n̄ia ña jaan'. ³⁰ Te naa'

nia'á Ndiosí yoo ka nduu' a nuu' inga ne ndu'u' ikan' ndii, na vikuijn ne ka'an jaan', te taxi nia ña ka'an inga nia ña ni satuvi Ndiosí nuu' nia. ³¹ Sakan' te kuví ka'an tiakú i'in ndo'ó, ne kuví ka'an tiakú tu'un Ndiosí kii' kuní a ka'an ndo' a, te kuví tu kuní so'o sakuu' ndo', te kuví ni tu sandieni ta'an' ndo'. ³² Kuachi ndii, ne ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, kumi' nia ndiee' nuu' ña jaan', te kuví ka'an nia a amaa ka kuní mii' nia. ³³ Sakan' ña Ndiosí ndii, süu' ña sasana' yoo' nduu' a, süu' jaan' ndii natandiee' maní' a yoo'.

Saa xaa' tu sakuu' ti'vi sakuu' xaan' mii' nakayá ne nduu' kuenta Jesús, ³⁴ kuní a ña na kundiee taxin' ña'a' kii' nakayá ndo' xa'a' Jesús, sakan' ña koo' ndei' ña ka'an nia, süu' jaan' ndii kuní a ña koo taxin' nia naa ka'an tu'un ndei' Ndiosí. ³⁵ Naa' yoo ña kuni ndatu'un' nia ndii, na ndatu'un' nia ii' nia vi'e nia, sakan' ña ka'an va kaa' a ña ka'an iin ña'a' mii' nakayá e' xa'a' Jesús.

³⁶ ¿Ñáá xanini ndo'ó ña suvi ndo' nduu' ne ni nata'vi' xini' tu'un Ndiosí, te xa' ndo'ó kuiti' tu nduu' ne ni xini so'o a? ³⁷ Naa' yoo ka tuu ña kuví ka'an tiakú nia tu'un Ndiosí, uun tuu nia ña kumi' nia ña chuun ña xaxa' Espíritu Santo ndii, na nakuni nia ña xto'o e' nduu' ña ka'an chuun' xiin' i, te ke'i i ña yo'o. ³⁸ Ndisu naa' nakuni yoo ka ña xto'o e' nduu' ña ka'an chuun' xiin' i, te ke'i i ña yo'o' ndii, sakan' tu ne jaan' ndii, nakuni ña'a' xto'o e' jaan'.

³⁹ Ne ta'an' maní' i, sakan' na kuii' ndo'ó ndii, kuní a ña sanduxa' ka ndo' ña ka'an tiakú ndo' tu'un Ndiosí, te nakaši ndo' nuu' ne ka'an tu'un ña xini nia. ⁴⁰ Ndisu kuní a ña sakuu' ña xaa' ndo' ndii, na saa va'a ndo' a, te na saa yukun tu ndo' a.

Ni natiaku Cristo

15 Ne ta'an' i, vitin ndii kuni sanaka'an' i ndo'ó xa'a' tu'un va'a ña xa ni ka'an ndoso' i nuu' ndo', te ni natiin ndo' a, te ita' ni'i ndo' saa ka'an a ndee vitin. ² Te sakan' tu xiin' ña ka'an tu'un va'a jaan' kuví kaku ndo' nuu' kuachi ndo' naa' kuita ni'i na ita' ni'i ndo' nuu' ña ka'an a saa nii' ni sania'á i ndo'ó. Te naa' kuasa' ndii, ni natiin saka ndo' a.

³ Kuachi ndii xi'na ka ni sania'á i ndo'ó tu'un va'a ña ni natiin tu mii' i ña ni xi'i Cristo xa'a' kuachi e', te ni saxinú a ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' a, ⁴ te ni kuxi tu ña'a' ne yivi' tixin ñu'u', te ni sanatiaku ña'a' Ndiosí kivi' ña uni, te ni saxinú a ña yoso' nuu' tutu Ndiosí xa'a' a, ⁵ te ni tuví a nuu' Pedro, ikan' te ni tuví ni tu a nuu' sakuu' inga te uxí uví te nda'a' xa'a' a. ⁶ Te ni ya'a, te ni tuví a nuu' ya'a u'un ciento ne ta'an' e', ne xika' ichi' a. Te ki'in' ne jaan' ndii, kusaa' tiaku ka nia ndee vitin, te sava' tukú nia xa ni xi'i. ⁷ Te ni ya'a ka, te ni tuví ni tu a nuu' Jacobo, te ni ya'a ka sie, te ni tuví a

nuu' sakuu' te ni tianu' a sania'á ichi' a. ⁸Te ndi'i' ndoso', te ni tuvi' tu a nuu' yu'u, te nduu' ndee naa iin te kuañu'u, te ni tuvi' kii' xa ni xka'ndia kivi' ña tuvi' ra. ⁹Kuachi' ndii yu'u nduu' te lulu ma'á ka te tianu' Jesús sania'á ichi' a, te ndee xäta'an ña kunani' i te tianu' a, sakan' ña ni sando'o' va i ne nakayá xa'a' Ndiosí. ¹⁰Ndisu xa'a' a ña ndani' mii' Ndiosí yu'u na nduu' i te ni tianu' Jesús sania'á ichi' a, te ña ndani' mii' Ndiosí yu'u ndii, ni natiin' saka e, süu' jaan' ndii xa xachuun' kua'a' ka i xiin' a te sakan' sakuu' te tianu' Jesús jaan'. Ndisu süu' xiin' ña ndiee' mii' i xaa' i chuun jaan', süu' jaan' ndii xiin' ña ndiee' ña xamaní' va Ndiosí yu'u xaa' i sakuu' a. ¹¹Sakan' na kuii' koo' a xaa' a yoo ni ka'an ndoso' tu'un va'a jaan' nuu' ndo', naa' yu'u, uun naa' inga te ni tianu' Jesús jaan', sakan' ña iin kachi sania'á ndu a te sakan' ni natiin' ndo'ó a.

¹²Te ndii, naa' xa'a' ña ni sanatiaku Ndiosí Cristo tein ne ni xi'i' ka'an ndoso' ndu ndii, ¿ndichun na ka'an sava ndo'ó ña natiaku ne yivi' kii' kuví nia? ¹³Sakan' ña naa' natiaku ne yivi' kii' kuví nia ndii, ni ndee Cristo ni natiaku naa' sakan' nduu' a. ¹⁴Te naa' ni natiaku Cristo ndii, ña saka kuäsa' kuní nduu' ña ka'an ndoso' ndu naa' sakan' nduu' a, te ña saka nduu' tu ña ini ndo'ó xini ña'a' ndo'. ¹⁵Te naa' ndixa xna'a natiaku ne yivi' kii' kuví nia ndii, te xini xa'an' ndiee' yu'u' xa'a' Ndiosí nduu' ndu, sakan' ña ka'an ndoso' ndu ña ni sanatiaku a Cristo. Ndisu naa' ndixa xna'a sanatiaku Ndiosí ne yivi' kii' kuví nia ndii, ni sanatiaku tu a Cristo. ¹⁶Kuachi' ndii, naa' ndixa xna'a sanatiaku Ndiosí ne yivi' kii' kuví nia ndii, ni sanatiaku tu a Cristo. ¹⁷Te naa' ni sanatiaku Ndiosí Cristo ndii, ña saka nduu' tu ña ini ndo'ó xini ña'a' ndo', te kusaa' ndiso' ka ndo' kuachi' ndo' nuu' Ndiosí. ¹⁸Te sakan' tu ne ndikún ichi' Jesucristo, ne ni xi'i' ndii, ni ndoñu'u' saka nia naa' sakan' xna'a nduu' a. ¹⁹Naa' xa iin yivi' yo'o' kuiti' ndiatu' ini e' xa'a' Cristo, te koo' ña natiaku e' jaan' naá kivi' ndii, ne ndo'o' saka kua'a' so'o nduu' e' naa' sakan'.

²⁰Ndisu vitin' ndii, xa ni natiaku xna'a Cristo tein ne ni xi'i', te suvi' a nduu' ña ni natiaku nuu' nuu' sakuu' yoo', ne natiaku tu saa Ndiosí kita'an. ²¹Kuachi' ndii xa'a' kuachi' iin ndaa' kuiti' te yivi' xi'í ne yivi' iin yivi', sakan' tu xa'a' iin ndaa' kuiti' tu te yivi' natiaku e' kii' kuví e'. ²²Sakan' ña xa'a' kuachi' ña ni xaa Adán xi'í tu sakuu' ne yivi' iin yivi', sakan' tu xa'a' ña ni natiaku Cristo ndii, sakuu' e' koo kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' saa Ndiosí. ²³Ndisu i'in e' natiaku saa Ndiosí amaa ka kuní mii' a, xi'na Cristo ni sanatiaku a, te kii' nandiko' Cristo jaan', te sanatiaku tu a yoo', ne nduu' kuenta a. ²⁴Te ikan' kuaxi' ña ku'un ndiko' ña saxinu Cristo chuun nuu' a, te sanakua'a a ña xa'ndia chuun' a jaan' nda'a' yuva' e' Ndiosí kii' ndi'i' sandoó kui'e xachi' a sakuu' ne xa'ndia chuun', xiin' sakuu' ne

kumi' ndiee' te xa'ndia chuun' nja, xiin' sakuu' ña ndiee' ña ndiva'a.
²⁵ Kuachi ndii kuní a ña ka'ndia chuun' Cristo ndee ndi'i sandoó
 kui'e xachi' a sakuu' ña ndasi' ta'an' xiin' a. ²⁶ Te ña kumi' ndiee'
 nuu' ña xa'ni' yoo' nduu' ña ndasi' ta'an' xiin' e', ña sandoñu'u' a
 so'o' ndi'i'. ²⁷ Sakan' ña ni taxí Ndiosí viko ni'i' Cristo sakuu' ña
 yoo. Te kij' ka'án ña ni taxí Ndiosí viko ni'i' Cristo sakuu' ña yoo
 ndii, süu' kuni kachi' a ña viko ni'i' tu Cristo ndee mij' Ndiosí.
 Kuachi ndii mij' Ndiosí ni taxí te viko ni'i' Cristo sakuu' ña jaan'.
²⁸ Ndisu kii' ndi'i sakuu' ña jaan' viko ni'i' Cristo ndii, sakan' te xa
 mij' Cristo, si'e a, taxí ña viko ni'i' ña'a' Ndiosí, sakan' ña mij' a ni
 taxí te viko ni'i' Cristo sakuu' ña jaan'. Sakan' te iin ndaa' mij' kuiti'
 Ndiosí ka'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' sakuu' nuu' ña yoo.

²⁹ Naa' kändixa' sava ndo'ó ña natiaku e' kij' kuví e' ndii, ne
 yivi', ne chichi' xa'a' ne xa ni xi'i' ndii, küvi xachi' chindiee' ña'a'
 nja naa' sakan' te natiaku ne ni xi'i'. Koo' ndee iin xa'a' ña kuchi nja
 xa'a' ne ni xi'i' jaan' naa' sakan' nduu' a. ³⁰ Te koo' tu ndee iin xa'a'
 ña sakukuein' xiin' mii' ndu'u saa kivi' kua'an xa'a' ichi' Jesús naa'
 natiaku ne ni xi'i'. ³¹ Ne ta'an' i, ka'án kaxi' i xiin' ndo' ña saa kivi'
 sakukuein' xiin' mii' i xa'a' ichi' Jesús xa'a' ña va'a kuni nimá i
 xa'a' ña ni xaa xto'o e' Jesucristo xa'a' ndo'. ³² Kij' ni xika i ñuu
 Éfeso ndii, ni kaní ta'an' kuento i xiin' kua'a' ne yivi', ne nduu'
 ndee naa kiti' iku'. Naa' ndixa xna'a ña natiaku ne ni xi'i' ndii, koo'
 xachi' xata' a jaan'. Ndee chaa' ka saa e' naa ka'án ne yivi' ndii:
 “Kuxi e', te ko'o e' vitin, te tiaan kuví e'.” Sakan' kachi nja. ³³ Küni
 xa'an' xiin' mij' ndo': “Ña ndiaka' ta'an' ndo' xiin' ne xini xa'an'
 jaan' ndii, sativi' nja ña va'a ña xixaá ndo'.” ³⁴ Naxinaá kaxi' ndo'
 ini ndo', te saa ka ndo' kuachi nuu' Ndiosí, kuachi ndii, sava ndo'ó
 ndii, ndee Ndiosí xini ndo'. Ka'án i sakan' te ka'an nuu' ndo'.

Ka'án Pablo saa natiaku e' saa Ndiosí

³⁵ Ndisu tee' kuein' ndatu'un' sava ndo'ó yu'u ndii: “¿Saa tu
 natiaku ne ni xi'i'? ¿Te xiin' ndee nuu' ñu'u' nde'i natiaku nja?”,
 kachi ndo'. ³⁶ Ne küu' kaxi' xna'a nduu' ndo', sakan' ña kuní a ña
 kuví iin tikin' ña nuu' kij' chi'i' e' te nata'vi' a. ³⁷ Te ña chi'i' e' ndii,
 süu' itun' a tun' nakun jaan' nduu' nu', süu' jaan' ndii tikin' kuiti' a
 chi'i' e', naa' ndikin' trigo nduu' a, uun naa' ndee ndiaa ka nuu'
 inga tikin' chi'i' e'. ³⁸ Ndisu mij' Ndiosí nduu' ña taxi' itun' tikin'
 jaan' saa xtani mij' a koo tun' jaan', te xa siin' xa siin' iin' itun' ni
 taxí Ndiosí xa'a' i'in tikin'. ³⁹ Süu' xa iin ndaa' nuu' kuu' sakuu'
 ñu'u' nde'i, süu' jaan' ndii xa iin kuu' ñu'u' nde'i ne yivi', te xa iin
 kuu' tu ñu'u' nde'i kiti', te xa iin kuu' ni tu ñu'u' nde'i tiaka', te
 sakan' tu xa iin kuu' ñu'u' nde'i saa. ⁴⁰ Te sakan' tu xa tukü ni xa'a

Ndiosí ña yoo ndivi' te sakan' ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', ndisu xa siin' ndatun' ña yoo ndivi', te xa siin' tu ndatun' ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi'. ⁴¹ Te sakan' tu xa siin' yi'é ñu'u', te xa siin' ni tu yi'é yoo', te xa siin' ka ni tu yi'é tiuun'. Kuachi ndii, i'in tiuun' ndii, xa yoo xa yoo siin' saa yi'é ri'.

⁴² Iin kachi saa tu Ndiosí xiin' ñu'u' nde'i e' kii' kuvì e', te natjaku e' ndii. Ñu'u' nde'i e', ña kua'an tixin ñu'u' ndii, ña te'i nduu' a, ndisu ñu'u' nde'i e', ña natjaku nuu' Ndiosí ndii, ña koo' kivi' te'i kunduu a jaan'. ⁴³ Ñu'u' nde'i e', ña kua'an tixin ñu'u' ndii, ña kuäsa' kuní nduu' a, ndisu ñu'u' nde'i e', ña natjaku saa Ndiosí ndii, ña ndatun' xava'a kunduu a. Ñu'u' nde'i e', ña kua'an tixin ñu'u' ndii, koo' ka ndiee' a, ndisu ñu'u' nde'i e', ña natjaku saa Ndiosí ndii, koo kua'a' ña ndiee' a. ⁴⁴ Ñu'u' nde'i e', ña kua'an tixin ñu'u' ndii, kuenta iin yivi' kaa' nduu' a jaan', ndisu ñu'u' nde'i e', ña natjaku saa Ndiosí ndii, kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí kunduu a jaan'. Sakan' ña naa' yoo ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta iin yivi' ndii, yoo tu ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí.

⁴⁵ Sakan' tu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Te Adán, te ni yoo ña nuu' ndii, Ndiosí ni taxi kivi' ñuu ra." Ndisu Adán, te ni yoo ña uvi, ña nduu' Jesús ndii, Espíritu ña taxi' kivi' ñuu e' nduu' a. ⁴⁶ Ndisu süu' xi'na ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, kumi' e', süu' jaan' ndii xi'na ka ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta iin yivi', kumi' e', sakan' vi' te natjin e' ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí. ⁴⁷ Te yivi', te ni yoo ña nuu' ndii, kuenta iin yivi' ni nduu ra, ndisu te yivi', te uvi, ña nduu' xto'o e' Jesús ndii, kuenta ndivi' nduu' a. ⁴⁸ Ñu'u' nde'i yoo', ne yivi' iin yivi' ndii, nakuitá xiin' ñu'u' nde'i Adán, te ni xa'a Ndiosí xiin' ñu'u' kuiti'. Te ñu'u' nde'i, ña nduu' kuenta ndivi' ndii, nakuitá a xiin' ñu'u' nde'i ña kumi' Jesús ndivi'. ⁴⁹ Te saa nii' nakuitá ñu'u' nde'i e' xiin' ñu'u' nde'i te yivi', te ni xa'a Ndiosí xiin' ñu'u' kuiti' ndii, nii' sakan' tu nakuita ñu'u' nde'i e' xiin' ñu'u' nde'i ña kumi' Jesús ndivi'. ⁵⁰ Te kuni ka'an i xiin' ndo'ó, ñanì ta'an' i ndii, ñu'u' nde'i xiin' ní' ndii, küvi kundiee a mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, te ni ndee küvi tu ko'ni ñu'u' nde'i, ña te'i jaan', mii' koo' kivi' te'i ña'a jaan'.

⁵¹ Te vitin kuní yu'u ña kundani ndo' iin ña yoo si'e, ña xiní iin ndaa' mii' kuiti' Ndiosí. Süu' sakuu' e' kuvì, ndisu sakuu' e' ndii, nama a ñu'u' nde'i e' saa Ndiosí. ⁵² Te ña jaan' ndii, numi' va xka'ndia a ndee naa kii' nakuaní e' iin xa'a' te nakoto'ni' kuiti' e' kii' ndi'i nde'i ndachuun' tun' nichì' so'o' ndi'i'. Sakan' ña kivi' so'o' ndi'i' jaan' ndii, nde'i ndachuun' tun' nichì', te ne ni xi'i ndii, natjaku ña xiin' ñu'u' nde'i ña koo' kivi' kuvì ka. Te yoo', ne tiaku kii' sakan' ndii, nama Ndiosí ñu'u' nde'i e'. ⁵³ Sakan' ña kuní a ña nama Ndiosí ñu'u' nde'i e', ña te'i kaa', te koo' kivi' te'i ka a. Te

sakan' tu nama Ndiosí ñu'u' nde'i e', ña xi'í kaa', te köo' kivi' kuvi ka a.

⁵⁴Te kij' xa ni nama Ndiosí ñu'u' nde'i e' kaa', te köo' kivi' tel'i ka a, xiin' kij' xa ni nama tu a ñu'u' nde'i e' kaa', te köo' kivi' kuvi ka a ndii, sakan' te xinu tu'un Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Te ña kumi' ndiee' nuu' ña xa'ni' yoo' ndii, xa ni ndoñu'u' xachi' a xa'a' ña ni kanando e' xiin' ña ndiee' Ndiosí. ⁵⁵Yo'ó, ña xa'ni' rain, ¿mii' kua'an ña kanando un' ndu? Yo'ó, yavi ndii rain, ¿mii' kua'an ña sando'o' un' ndu ndee naa kij' xaxi' tisu'ma?" ⁵⁶Sakan' ña kuachi' e' nduu' ndiee' ña xa'ni' jaan', te sando'o' a yoo', te ña ndiee' kuachi' e' nduu' tu'un ndei' Ndiosí. ⁵⁷Ndisu chindani Ndiosí ña xa ni taxi' a ña ni kanando e' ña xa'ni' jaan' xa'a' ña ni xaa xto'o e' Jesucristo xa'a' e'.

⁵⁸Nani ta'an' maní i, xa'a' a jaan' na kuní a ña kua'an na kua'an ndo' ña ku'ita ni'i va ndo' nuu' ichi' Jesús. Te kua'an na kua'an tu ndo' ña xaa' ndo' chuun nuu' xto'o e' jaan', sakan' ña xiní ndo' ña chuun nuu' xto'o e', ña xaa' ndo' jaan' ndii, xaa' saka ndo' a.

Kaya ne ini xini Jesús ndiee' ñuu Corinto xu'un' te chindiee' nia inga ne ini tu xini Jesús

16 Te vitin kuni ka'an i xa'a' ña kayá xu'un' te chindiee' ndo' inga ne nduu' kuenta Jesús ndii, saa ndo' a saa nii' ni ka'an chuun' i xiin' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' ñuu Galacia. ²Te i'in ndo'ó ndii, i'in kivi' nuu' xa'a' ximana xta'ni' siin' ndo' chaa' xu'un' ña xiku'un ya'vi' ndo' kij' xachuun' ndo', te taxaa' ndo' a. Sakan' te kij' xaa' i ndii, nakaya ki'i' ka ndo' ña jaan'. ³Te kij' xaa' i mii' ndiee' ndo' ndii, ke'i' i iin tutu taxi' i nda'a' ne ni nakaxin ndo', te ku'un nia ñuu Jerusalén xiin' xu'un' ña ni kaya ndo' jaan', te ti'vi' ña'a' i ikan'. ⁴Te naa' kuní a ña ku'un tu yu'u xiin' ne jaan' ndii, ku'un i xiin' nia.

Ka'an tuní Pablo ña ku'un ra ñuu Corinto

⁵Kij' ndi'i xka'ndia i ñu'u' Macedonia, sakan' te ku'un i mii' ndiee' ndo', sakan' ña xi'na ka ikan' kuní a xka'ndia i. ⁶Te'e' kuein' ndoo i iin xa'a' mii' ndiee' ndo', uun kuein' ikan' ndu'u' i ndee xka'ndia yoo' ña vixin, te kuvi chindiee' ndo' yu'u, te ku'un i mii' kuní a ku'un i. ⁷Kuachi' ndii, küní i ña xka'ndia xaa' ku'iti' i mii' ndiee' ndo' vitin, süu' jaan' ndii kuní i ña ndoo i mii' ndiee' ndo' ndia'vi' kivi' naa' ni kuní xto'o e'. ⁸Ndisu ndoo i ñuu Éfeso yo'o' ndee tondia viko' Pentecostés, ⁹sakan' ña yoo kua'a' va ne kuni kuní so'o tu'un Ndiosí ñuu yo'o', te va'a va kivi' nduu' a te ka'an ndoso' i tu'un a jaan', tee' ndee yoo kua'a' tu ne ndasi' yu'u.

¹⁰ Te naa' xaa' Timoteo mii' ndiee' ndo' ñaa' ndii, koto ña'a' ndo', te va'a kuni ra kundu'u' ra xiin' ndo', sakan' ña te xaa' chuun nuu' xto'o e' nduu' tu te jaan' ndee naa yu'u. ¹¹ Te xa'a' a jaan' na kuii' ndee iin ndo' ka'an kui'e xa'a' ra, süu' jaan' ndii chindiee' ña'a' ndo' te kuvi ya'a ra ku'un mani' ra, te kuvi xaa nata'an' ra xiin' i mii' xika' i yo'o'. Sakan' ña ndiatu' i ña kixin ra xiin' inga ñani ta'an' e'.

¹² Te te nduu' ñani e' Apolos ndii, ni ka'an nda'vi va i xiin' ra ña ku'un na ra mii' ndiee' ndo' xiin' inga ñani ta'an' e', te ni xiin xachi' ra ku'un ra vitin, ndisu ku'un ra tuku ichi' kii' kunia'a ra.

Ti'vi' Pablo cha'an' ne ndikún ichi' Jesús, ne ndiee' ñuu Corinto

¹³ Ndo'ó, ne ta'an' i ndii, ku'un naa ñu'u' tu'va ini ndo', te kuita ni'i naa ita' ni'i tu ndo' nuu' ña ini ndo' xini ndo' Jesús, te sakan' tu na kuixa naa xixa' ka ni tu ini ndo' nuu' ichi' a, te na kaka ni'i ndituni tu ndo'. ¹⁴ Te sakuu' ña xaa' ndo' ndii, saa ndo' a xa'a' ña ndani ta'an' ndo'.

¹⁵ Ñani ta'an' i, xini kaxi' ndo'ó ña ne vi'e Estéfanos ndii, ne ni natiin nuu' tu'un va'a xa'a' Jesús ñuu Acaya nduu' nia, te xini tu ndo' ña ni chindiee' kua'a' tu nia ne nduu' kuenta Jesús xiin' e'.

¹⁶ Ka'an nda'vi yu'u xiin' ndo' ña saxinu ndo' ña ka'an ne yivi', ne nduu' ndee naa ne jaan', te sakan' tu sakuu' ne chindiee' xiin' ne xachuun' u'vi tu ndee naa ne jaan' nuu' chuun xa'a' xto'o e'. ¹⁷ Va'a va kuni i ña ni kixin ne ni kiee mii' ndiee' ndo' mii' ndu'u i yo'o', te nduu' Estéfanos, xiin' te nduu' Fortunato, xiin' te nduu' Acaico, sakan' ña xa ni kuini i vitin, tee' ndee kuvi kuni nduchi' nuu' i ndo'ó. ¹⁸ Sakan' ña ni saki'vi nia nimá i te sakan' tu nimá ndo'ó. Te ne yivi', ne nduu' naa ne jaan' ndii, kuni a ña tijn mani' ña'a' ndo'.

¹⁹ Sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' nda'a' ñu'u' Asia ndii, ti'vi' nia cha'an' ndo'. Te ñani e' Aquila xiin' ku'va e' Priscila xiin' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús vi'e nia ndii, ti'vi' kua'a' tu ne jaan' cha'an' ndo' kuenta xto'o e'. ²⁰ Te sakan' tu ti'vi' sakuu' ne ta'an' e', ne xika' ichi' Jesús ñuu Éfeso yo'o', cha'an' ndo'. Te chito nuu' ta'an' ndo' kuenta Jesús, te xiin' ña jaan' nakuatu ta'an' ndo'.

²¹ Te cha'an' ndo' ña ti'vi' i nda'a' ndo' yo'o' ndii, mij' yu'u, te nduu' Pablo, ke'i a xiin' nda'a' i.

²² Naa' ndani yoo ka nduu' ne yivi' xto'o e' Jesucristo ndii, na nacha'an nia saa Ndiosí. Te xto'o e' ndii, xa kuaxi a.

²³ Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. ²⁴ Te ndani i sakuu' ndo'ó xa'a' a ña iin ndaa' nduu' e' xiin' xto'o e' Jesucristo jaan'. Sakan' na kundu a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne iní xini Jesús, ne ndiee' ñuu Corinto

Ti'vi' ra cha'an' nia

1 Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'á i ichi' a saa kuní Ndiosí. Te yu'u xiin' ñani' e' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Ndiosí ñuu Corinto, te ti'vi' tu ndu cha'an' sakuu' ne nduu' kuenta a, ne ndiee' kanii' nuu' ñu'u' Acaya. ²Na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'o e' Jesucristo ndo'ó, te na taxi tu a ña maní' koó xiin' ndo'.

Ka'an Pablo xa'a' ña ni ndo'o ra

³Ka'nu' va ña nduu' Ndiosí, yuva' xto'o e' Jesucristo, te nduu' tu a ña kuvita iní xa'a' e', te saki'ví tu a yoo'. ⁴Te sakan' tu saki'ví a ndu'u nuu' sakuu' ña ndo'o' ndu, te sakan' kuví saki'ví tu ndu'u ne yoo nuu' ndee ka nuu' tundo'o' saa nii' ni saki'ví Ndiosí ndu'u. ⁵Kuachí ndii, kii' kua'a' ka ndo'o' ndu xa'a' Cristo ndii, kua'a' ka tu saki'ví Ndiosí ndu'u nuu' tundo'o' jaan' xiin' nda'a' Cristo. ⁶Ndisu naa' ndo'o' ndu ndii, ndo'o' ndu te ki'ví ndo'ó, te ndo'o' tu ndu, te kaku ndo'. Te naa' ki'ví ndu'u ndii, ki'ví ndu'u te ki'ví tu ndo'ó, sakan' te kuví sandieni ndituní ndo' nuu' tundo'o' ña ndo'o' ndo' jaan' ndee naa ndo'o' ndu'u. ⁷Te iní va tu ndu xini ndu Ndiosí xa'a' ndo'ó, sakan' ña xiní ndu ña ndo'o' ndo' saa nii' ndo'o' ndu, xa'a' a jaan' na iin kachi tu saki'ví Ndiosí ndo'ó ndee naa xaa' a xiin' ndu'u. ⁸Ñani' ta'an' ndu, kuní ndu ña kundani' ndo' saa vi' kua'a' ni ndo'o' ndu nuu' ñu'u' Asia. Kua'a' xava'a ni ndo'o' ndu ya'a ka te sakan' ña kuví kundieni ndu, ndee ni xanini' ndu ña kuví ndu. ⁹Ni xini iní ndu ndee naa te xa yoo kuví, ndisu ni ndo'o' ndu ña jaan' te iní ndu kuni' ndu ndiee' mi' ndu, süu' jaan' ndii iní kuiti' ndu kuni' ndu Ndiosí, ña sanatiaku ne ni xi'i. ¹⁰Te ni sakakú Ndiosí ndu'u nuu' ña iyó va ña ni xi'i ndu jaan', te sakakú ka a ndu'u, te iní ndu ña sakakú ka tu a ndu'u nuu' tundo'o'. ¹¹Te naa' chindiee' ndo'ó ndu'u ña ka'an na ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu, te naa' kua'a' ka tu ndo' ka'an xiin' a xa'a' ndu ndii, kua'a' ka ne yivi' taxi' ña chindani a xa'a' kua'a' ña ni chindiee' a ndu.

Ka'án Pablo ndichun na nī xa'an ra ñuú Corinto

¹²Ndu'u ndii, yoo iin xa'a' ña kuvi ka'an ninu ndu xa'a' ndu, ña xachuun' va'a ndu kachi nimá ndu, te xika' ndaku tu ndu iin yivi', te xaa' ka vi' ndu sakan' tein ndo'ó. Te süu' xika' ndu sakan' xiin' ndiee' ña xini tuni iin yivi', süu' jaan' ndii Ndiosí nduu' ña chindiee' ndu te xika' ndu sakan'. ¹³Sakan' ña ni ke'i ndu ña vixi te kuvi ka'vi ndo' a, te kuvi tu kundani ndo' a. Te ndiatu' ini i ña kundani va'a ndo' a ¹⁴saa nii' xa xa'a kundani ndo' a sie vitin. Te kii' nandiko' xto'o e' Jesús ndii, va'a kuni nimá ndo' xa'a' ndu, te va'a tu kuni nimá ndu'u xa'a' ndo'ó.

¹⁵Te xa'a' a ña ini i ni xini i ndo'ó ndii, ni kuni i xka'ndia i ña nuu' mii' ndiee' ndo', te sakan' kuvi xka'ndia i uvi ta'an ichi' mii' ndiee' ndo' jaan', te natiin tukuu ndo' ña sañu'u' Ndiosí ndo'ó. ¹⁶Sakan' ña ni xanini i xka'ndia i mii' ndiee' ndo' kii' ku'un i ñu'u' Macedonia, te xka'ndia ka tu i ikan' kii' nandiko' i, sakan' te kuvi chindiee' ndo' yu'u te ku'un i ñu'u' Judea. ¹⁷Te ndiatu' ini i ña kanini ndo' na kii' ni ndoo i kuento ña ku'un i mii' ndiee' ndo' ndii, ni xanini va'a i, uun ni xaa i ndee naa xaa' ne yivi', ne xini yoo Ndiosí, kii' ka'án nia uvi ta'an yu'u', ka'án nia uun, ndisu iin kachi ka'án tu nia ü'un'. ¹⁸Ndisu xini kaxi' Ndiosí ña süu' ka'án ndu xiin' ndo' uun, te ka'án tu ndu ü'un'. ¹⁹Kuachi ndii ni ka'an ndoso' Silvano xiin' Timoteo xiin' yu'u, xa'a' Jesucristo, si'e Ndiosí, nuu' ndo', te ña jaan' ndii, köo' kivi' ka'án a uun, te ka'án tu a ü'un', süu' jaan' ndii xa'a' a jaan' ka'án Ndiosí uun kuiti'. ²⁰Kuachi ndii xiin' ña ni xaa Jesús ni xinu sakuu' kuento ña ni taxí Ndiosí nuu' e'. Sakan' na kuii' kii' xaka'nu' e' Ndiosí ndii, ka'án e' ña sakan' na kunduu a xa'a' ña ni xaa Cristo jaan'. ²¹Te ndu'u ni xiin' ndo'ó ni ndii, Ndiosí nduu' ña xata' ni'i yoo' nuu' ichi' Cristo, te ni sakuiso' chuun' tu a yoo', ²²te ni chindu'u' tu a sello a nimá e', te ña jaan' nduu' Espíritu Santo ña ni chikandia a nuu' e' te kuni e' ña natiin xna'a e' ña ni taxí a kuento a xa'a' jaan'.

²³Ndisu Ndiosí nduu' ña xini saa kaa' nimá i, sakan' na xini tu a ña süu' xini xa'an' i ndo'ó. Te naa' tia'an ku'un i ñuú Corinto ndii, xa'a' a ña ni kuni i sakusuchi' i ini ndo' na ni xaa i sakan'. ²⁴Süu' kuni viko' ni'i' ndu ndo'ó nuu' ña ini ndo' xini ndo' Jesús, kuachi ndii xini kaxi' ndu ña xa ini va'a ndo' xini ndo' a. Süu' jaan' ndii kuni chindiee' ndu ndo'ó te va'a ka kuni ndo'.

2 Xa'a' a jaan' na ni chituni i ña kü'un tukuu i mii' ndiee' ndo' te sakusuchi' i ini ndo'. ²Kuachi ndii, naa' sakusuchi' yu'u ini ndo'ó ndii, ¿yoo sakivi' yu'u kii' ya'a naa' süu' ndo'ó? Iin ndaa' ndo'ó, ne sakusuchi' i ini kuiti'. ³Te ña ni ti'vi' i nda'a' ndo' ndii, ni ke'i e sakan' te kii' xaa' i mii' ndiee' ndo' ndii, küni i ña nuu' a ña

sáki'ví ndo' yu'u ndii, sákusuchi' ndo' iní i. Te kii' va'a kuni yu'u ndii, iní i ña va'a tu kuní sakuu' ndo'ó. ⁴ Kuachi ndii, kii' ni ke'i i tutu ña ni ti'vi i nda'a' ndo' ndii, ni ndi'ni xava'a i, te ni kusuchi' ya'a tu iní i ndee ni xaku i. Ndisu ni ke'i i e te sákusuchi' i iní ndo', süu' jaan' ndii ni ke'i e te kundani ndo' ña kundani xava'a i ndo'ó.

Yoo ka'nu' iní Pablo xa'a' te ni xaa kuachi

⁵ Te kuni ka'an i xiin' ndo' ña te ni sákusuchi' iní i jaan' ndii, süu' yu'u kuiti' ni sákusuchi' ra iní, süu' jaan' ndii kuvi ka'an e' ña ni sákusuchi' tu ra iní sakuu' ndo'ó. ⁶ Ndisu xa yoo sakan' kuiti' ña sando'o' yatin' sakuu' ndo'ó te jaan'. ⁷ Xa'a' a jaan' na ndee chaa' ka koó ka'nu' iní ndo' xa'a' te jaan', te sáki'ví tu ña'a' ndo', saa' iin kii' kuvi ndi'i ra saa titu'un'. ⁸ Sakan' na kuu' ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña nia'a ni tukuu ndo' te jaan' ña ndani ña'a' ndo'. ⁹ Kuachi ndii, xa'a' a jaan' na ni ti'vi i tutu jaan' nda'a' ndo' te koto kua'a i ndo'ó, te kuní i naa' saxinú ndo' sakuu' ña ka'an chuun' i xiin' ndo'. ¹⁰ Sakan' ña yoo ka yoo ka'nu' iní ndo'ó xa'a', xa'a' ña ni xaa nia ndii, yoo ka'nu' tu iní yu'u xa'a' nia naa' yoo iin ña koó ka'nu' iní e' xa'a' ne jaan'. Xaa' i sakan' xa'a' ña va'a ndo'ó xiin' xa'a' ña sakan' tu kuní Cristo, ¹¹ sakan' te kánando ña ndiva'a yoo', sakan' ña xa xini e' ña kini ña kuni saa ña ndiva'a jaan' xiin' e'.

Ndi'ni Pablo xa'a' Tito

¹² Kii' ni xaa i ñuu Troas te ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Cristo ndii, ni taxi xto'o e' Ndiosí ña kuvi ka'an ndoso' i ikan'. ¹³ Ndisu xa'a' a ña ni xini i ñani i Tito ndii, va'a xachi' ni kuní i, sakan' na ndee chaa' ka ni ndei' i ne ndiee' jaan', te ni keta i kuaxi i ñu'u' Macedonia te kuní ta'an' i xiin' ra.

Kanando e' xa'a' ña ndikún e' ichi' Cristo

¹⁴ Ndisu chindani va Ndiosí ña suvi a xaa' sakan' te kanando ndu sakuu' ichi' xa'a' a ña ndikún ndu Cristo Jesús, te suvi tu a xaa' sakan' te nduu' ndu te ka'an ndoso' tu'un va'a xa'a' Jesús. Saa kua'an iin yivi' kiku ndu tu'un jaan' ndee naa iin xiko xavixín'. ¹⁵ Kuachi ndii nduu' ndu'u ndee naa xiko suxa chú'ma xavixín', ña ni nasoko' Cristo nuu' Ndiosí, te xiko jaan' nduu' tu'un va'a ña ka'an ndoso' ndu nuu' ne xika' ichi' ña kaku nia nuu' kuachi nia, xiin' nuu' ne xika' ichi' ña kua'an mi' koó nia tundo'o'. ¹⁶ Te nuu' ne kua'an mi' koó nia tundo'o' jaan' ndii, xiko tu'un ña ka'an ndoso' ndu ndii, nduu' a ndee naa xiko ña xa'ni', ndisu nuu' ne xika'

ichi' ña kaku ña nuu' kuachi ña ndii, xiko tu'un ña ka'an ndoso' ndu ndii, nduu' a ndee naa xiko ña taxi' kivi' ñuu ña. Te, ¿yoo xini tuni va'a te kuvu saa ña chuun jaan' nuu' Ndiosí? ¹⁷ Sakan' ña ndu'u ndii, süu' xiko' ndu tu'un Ndiosí naa xaa' inga ne ka'an ndoso' a, süu' jaan' ndii xini Ndiosí ña ka'an ndoso' ndaku ndu tu'un a jaan', kuachi ndii suvi a ni tianu' ndu. Te sakan' tu ña iin ndaa' nduu' ndu xiin' Cristo.

Ka'an Pablo ña ni ndoo Ndiosí iin kuento xaa' nuu' e'

3 Te kii' ka'an ndu sakan' ndii, süu' ka'an ndu a te kan'i' xiin' mii' ni tukuu' ndu. Sakan' ña kuni' ndu iin tutu ña ka'an va'a xa'a' ndu nuu' ndo', ni ndee kuni' tu a ña ke'i' ndo'ó iin tutu ña ka'an va'a xa'a' ndu nuu' inga ne yivi' naa xaa' inga te yivi'. ² Te kuni' tutu jaan' nuu' ndu, sakan' ña xa' ndo'ó nduu' tutu ña ka'an va'a xa'a' ndu, ña kuni' nuu' ndu. Te ndiaka' ndu ndo'ó nimá ndu mii' ka kua'an ndu, te ka'an tu ndu xa'a' ndo' nuu' sakuu' ne yivi', sakan' na xini ña ndo'ó, te xini tu ña kivi' ñuu ndo'. ³ Sakan' ña nia'á ndo'ó ña nduu' ndo' tutu ña ka'an va'a xa'a' ndu, ña ni ke'i' mi' Cristo, te ni' i' ndu a mi' ka kua'an ndu. Te ni ke'i' ña'a' Cristo xiin' tuun' nuu' tutu, süu' jaan' ndii xiin' ndiee' Espíritu Santo, ña taxi' Ndiosí tiaku, ni ke'i' a ña jaan', te ni ndee ni ke'i' tu ña'a' a xata' yuu', süu' jaan' ndii nuu' nimá ndo' ni ke'i' a ña jaan'.

⁴ Te vitin ndii, Cristo nduu' ña xaa' sakan', te ini ndu xini ndu Ndiosí ña sakuu' ña jaan' ndii, ña ndixa xna'a nduu' a. ⁵ Süu' xiin' ña chuun va' mi' ndu na kuvu xaa' ndu ña jaan', süu' jaan' ndii Ndiosí nduu' ña xaa' chuun va' ndu nuu' chuun jaan'. ⁶ Te sakan' tu Ndiosí nduu' ña ni xaa' chuun va' ndu, te kaka nuu' ndu nuu' a saa ka'an chuun' kuento xaa' ña ni ndoo a xiin' e'. Te kuento xaa', ña ni ndoo a xiin' e' jaan' ndii, süu' yoo kuei a nuu' tu'un ndei' ña ni ke'i', süu' jaan' ndii yoo kuei a nuu' ña ndiee' Espíritu Santo. Te tu'un ndei' jaan' ndii, ka'an chuun' a ña kuvu e', ndisu Espíritu Ndiosí ndii, taxi' a kivi' ñuu e' ña köo' kivi' ndi' i'.

⁷ Te tu'un ndei', ña ka'an chuun' ña kuvu e' jaan' ndii, ni ke'i' ña'a' Ndiosí xata' yuu'. Te kii' ni taxi' ña'a' a nda'a' Moisés ndii, ni yi'e koo' chukuu' a, sakan' na ne vi'e Israel ndii, ndee ni kuvu koto' ni ña nuu' ra, sakan' ña ni yi'e xava'a nuu' ra. Ndisu tee' ndee ni yi'e kua'a' a ndii, kuie kuie ni nda'va a. ⁸ Saa ka vi' tu ndatun' yi'e tu'un xaa', ña ni ndoo Ndiosí nuu' e' jaan', ña yoo kuei nuu' ndiee' Espíritu Santo jaan'. ⁹ Kuachi ndii, naa' tu'un ndei', ña ka'an chuun' ña kuvu e' xa'a' kuachi e' jaan', ni yi'e ndatun' ya'a ndii, saa ka vi' tu ndatun' ni yi'e tu'un xaa', ña ka'an ña xa' ni xandaku Ndiosí nimá e' nuu' a. ¹⁰ Kuachi ndii, tee' ndee ni yi'e koo' chukuu'

tụ'un ndei', ña nị taxị Ndiosí ña nuu' ndii, năkuitá ña yí'é ña jaan' xiin' ña yí'é ña xaa', ña taxị' a nda'a' yoo'. ¹¹ Sakan' ña, naa' nị yí'e tụ tụ'un ndei', ña kuie kuie nị nị ndi'i' ndii, saa ka vi' tụ yí'e ña xaa', ña kôo' kivi' ndi'i'.

¹² Te xa'a' a ña inị ndu xini ndu ña xaa' jaan', na ka'án ndituni ndu xa'a' a. ¹³ Te nị xaa' ndu ndee naa nị xaa Moisés, ña nị tisa'ví ra nuu' ra xiin' iin toto te künị ne vi'e Israel ña nda'vá ña yí'é nuu' ra. ¹⁴ Ndisu ña kundani ne jaan' ndii, nị xa xii nia. Te ndee kivi' vitin, kii' ka'vi' nia tụ'un ndei' ña nị taxị Ndiosí nda'a' nia xta'an' ndii, kusa' tiasi ka toto jaan' nuu' nia, te küvi kundani nia tụ'un ndei' a jaan', sakan' ña tia'an kundia'a toto jaan', kuachi ndii iin ndaa' ña inị e' xini e' Cristo kuiti' sakundia'á ña jaan'. ¹⁵ Te ndee kivi' vitin, kii' ka'vi' nia tụ'un ndei' Ndiosí, ña nị natiin Moisés xta'an' ndii, toto jaan' tiasi nuu' ña kundani nia. ¹⁶ Ndisu kii' natiin' yoo ka xto'o e' Jesús ndii, kundia'a toto jaan' saa a.

¹⁷ Kuachi ndii, xto'o e' jaan' ndii, Espiritu nduu' a, te mii' yoo Espiritu xto'o e' jaan' ndii, ne xa yoo ndiká ndiee' ikan'. ¹⁸ Xa'a' a jaan' na sakuu' yoo' ndii, kôo' ka toto jaan' tiasi ka nuu' e'. Te nduu' e' ndee naa yuu' tata, ña yí'é te nia'á e' ña ka'nu' koo chukuu' xto'o e' jaan', te sakan' kua'an na kua'an e' ña nduva'a ka e' ndee skachi' naxaa e' koo e' saa nii' kaa' mii' xto'o e' jaan'. Te sakuu' ña jaan' ndii, mii' Espiritu xto'o e' nduu' ña xaa' a.

Ka'án ndoso' ndaku Pablo tụ'un va'a xa'a' Jesús

4 Xa'a' a jaan' na xikuiín ndu ña xaa' ndu chuun nuu' Ndiosí, ña nị sakuiso' chuun' a ndu xa'a' a ña nị kuvita inị a xa'a' ndu. ² Te kôo' ndee iin ña'a xaa' si'e ndu, nị ndee kôo' tụ ña ka'an kaa' xaa' ndu, te sakan' tụ xini xa'an' ndu ndee iin ne yivi', nị ndee năma' nị tụ ndu tụ'un Ndiosí. Süu' jaan' ndii iin ndaa' Ndiosí xini ña ña ndixa xna'a nduu' ña ka'án ndu, te küvi inị ndo' kuni ndo' a. ³ Ndisu naa' yoo ka kundani tụ'un va'a ña ka'án ndoso' ndu jaan' ndii, kundani nia a sakan' ña ne xika' ichi' ña kua'an mii' koo tundo'o' nduu' nia. ⁴ Te ne jaan' ndii, küvi kundani nia tụ'un va'a jaan', sakan' ña ña ndiva'a, ña nduu' ndiosí nuu' ñu'u' iin yivi' yo'o', nị ndasi ña kundani nia te küvi kundani nia tụ'un va'a jaan', te natuvi nuu' nia xiin' ña yí'é tụ'un va'a ndatun' koo' chukuu' jaan', ña ka'án xa'a' Cristo. Te nị ndaku nii' Cristo jaan' saa kaa' mii' Ndiosí. ⁵ Kuachi ndii süu' xa'a' mii' ndu ka'án ndoso' ndu, süu' jaan' ndii xa'a' xto'o e' Jesucristo ka'án ndoso' ndu, te nduu' ndu te xika' nuu' nuu' kuiti' ndo' xa'a' a ña xika' nuu' ndu nuu' Jesús. ⁶ Te Ndiosí nị ka'an chuun', te nị natuun ñu'u' ña nuu' kii' nị yoo niaa' iin yivi', te suvi' tụ a nduu' ña nị xaa sakan', te nị natuun ñu'u' a jaan' nimá ndu'u, te

nia'a ndu a nuu' inga ne yivi', te kuv̄i kundani n̄a n̄a n̄a ndatun' koo' chukuu' nduu' Ndiosí. Te nia'á Ndiosí n̄a ndatun' a jaan' xiin' nda'a' Jesucristo.

In̄i ndu xini ndu Ndiosí kii' yoo tundo'o'

⁷Te ndu'u ndii, ndee na k̄isi n̄a n̄i kua'a xiin' n̄u'u' kixin' nduu' ndu, te n̄u'u' n̄a ndiaa ya'vi' xava'a jaan' nimá ndu, n̄a nduu' tu'un va'a. Te xiin' n̄a jaan' nia'á Ndiosí n̄a n̄a ndiee' ka'nu' koo' chukuu' jaan' ndii, n̄a ndiee' m̄ii' a nduu' a, te s̄uu' n̄a ndiee' m̄ii' ndu nduu' a. ⁸Sakan' na kuii' tee' ndee yoo kua'a' tundo'o' nuu' kivi' n̄uu' ndu ndii, k̄iv̄i kanando a ndu, te tee' ndee yoo kua'a' tu n̄a sandi'ni ndu'u ndii, k̄iv̄i sanuu' a nimá ndu. ⁹Te'e' ndee ndikún ne yivi' taxi n̄a ndu'u ndii, kuāsa' yoo' iin ndaa' ndu. Tee' ndee suku' ne yivi' ndu'u n̄u'u' ndii, kuāsa' sandoñu'u' n̄a ndu. ¹⁰Te mii' ka kua'an ndu ndii, ndo'o' ndu xiin' n̄u'u' nde'i ndu xa'a' ichi' Jesús. Sakan' te kun̄i tu ne yivi' xa'a' kivi' n̄uu' Jesús xiin' n̄a xaa' ndu. ¹¹Kuach̄i ndii, vit̄in n̄a tiaku ndu ndii, saā kivi' kuein' kuu' ndu xiin' kivi' n̄uu' ndu xa'a' n̄a ka'an ndoso' ndu xa'a' ichi' Jesús. Sakan' te kun̄i tu ne yivi' xa'a' kivi' n̄uu' Jesús xiin' nda'a' n̄a xaa' ndu xiin' n̄u'u' nde'i ndu. ¹²Sakan' na kuii' ndu'u xa yoo kuv̄i, te nat̄iin ndo'ó kivi' n̄uu' n̄a k̄o'o' kivi' ndi'i'.

¹³Sakan' n̄a in̄i ndu xini ndu Ndiosí ndee naa n̄i in̄i te n̄i ke'i mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "In̄i i xini i Ndiosí, sakan' na ka'an i xa'a' a", kachi a. Te sakan' tu ndu'u ndii, kandixa' ndu Ndiosí, sakan' na ka'an ndu xa'a' a. ¹⁴Kuach̄i ndii xin̄i ndu n̄a Ndiosí n̄i san̄atiaku xto'o' e' Jesús tein ne n̄i xi'i, te san̄atiaku tu a ndu'u xiin' Jesús jaan', te san̄akua'a inga' Jesús jaan' ndu'u xiin' sakuu' ndo'ó nuu' Ndiosí. ¹⁵Te sakuu' n̄a jaan' ndo'o' ndu xa'a' n̄a va'a ndo'ó, sakan' te kua'a' ka ne yivi' nat̄iin n̄a ndani m̄ii' n̄a'a' Ndiosí, te kua'a' ka tu n̄a taxi n̄a ch̄indani a. Sakan' te n̄a jaan' nat̄iin sakuu' n̄a xaka'nu' n̄a'a' e'.

¹⁶Xa'a' a jaan' na nüu' nimá ndu, kuach̄i ndii, tee' ndee so'o xixa' n̄u'u' nde'i ndu kua'an a, ndisu nimá ndu ndii, so'o nakoó ka ndiee' a i'in kivi' kua'an. ¹⁷Kuach̄i ndii, tundo'o' kual̄i', n̄a ndo'o' ndu iin yivi' yo'o' ndii, iin kan̄i' kūiti' yoo a, te n̄a xka'ndiá kūiti' nduu' tu a. Ndisu xa'a' n̄a jaan' taxi Ndiosí nda'a' ndu n̄a va'a koo' chukuu' n̄a k̄o'o' kivi' ndi'i'. ¹⁸Sakan' n̄a xito' ndu n̄a kuv̄i kun̄i nduchi' nuu' ndu, s̄uu' jaan' ndii xito' ndu n̄a k̄iv̄i kun̄i ndu. Te n̄a kuv̄i xini e' ndii, n̄a xka'ndiá kūiti' nduu' a, ndisu n̄a k̄iv̄i kun̄i e' ndii, n̄a k̄o'o' kivi' ndi'i' nduu' n̄a jaan'.

5 Kuach̄i ndii xin̄i ndu n̄a naa' ndoñu'u' n̄u'u' nde'i ndu, n̄a nduu' ndee naa iin v̄i'e toto, n̄a iin' iin kan̄i' kūiti' iin yivi' yo'o' ndii,

taxi Ndiosí nda'a' ndu iin ña kōo' kivi' ndoñu'u' ndivi'. Te ña jaan' ndii, süu' te yivi' ni xa'a a. ²Te xa'a' a jaan' na tana' ndu ña kusaa' tiaku ka ndu iin yivi' yo'o' xa'a' a ña xikán va iní ndu ña nama kii' ñu'u' nde'i ndu yo'o', te nakundixin ndu ñu'u' nde'i ña nduu' kuenta ndivi'. ³Sakan' na kuii' kumi' ndu ñu'u' nde'i xaa' ndivi', sakan' te kundu ndu iin te kōo' ñu'u' nde'i ikan'. ⁴Te vitin ña kusaa' tiaku ka ndu xiin' ñu'u' nde'i yo'o' ndii, tana' ndii u'vi iní ndu, kuachi ndii kuni ndu ña kundu ndu iin te kōo' ñu'u' nde'i, süu' jaan' ndii kuni ndu ña nama kii' ñu'u' nde'i ndu, ña xi'i kaa', xiin' ña kōo' kivi' kivi'. ⁵Te mii' Ndiosí nduu' ña ni xava'a ndu'u xa'a' ña jaan', te ni chinaa Espiritu Santo nimá ndu, ña jaan' ni chikandia a nuu' ndu.

⁶Xa'a' a jaan' na saa kivi' iní ndu xika' ndu iin yivi', te xiní tu ndu ña vitin ña tiaku ndu xiin' ñu'u' nde'i yo'o' ndii, xika' yoo ndu nuu' xto'o e'. ⁷Sakan' ña ña jaan' kuiti' iní ndu xini ndu te xika' ndu iin yivi', te süu' ndi'ni ndu xa'a' ña xini nduchi' nuu' ndu. ⁸Sakan' na kuii' iní ndu te xika' ndu iin yivi', te ka'an nimá ndu ña nakoo kii' ndu ñu'u' nde'i ndu yo'o', te ku'un kundiee ndu mii' ndu'u xto'o e' jaan'. ⁹Sakan' na kuii' saa kivi' xanduxa' ndu, te sasi' ndu iní xto'o e' jaan', naa' yoo ndu xiin' ñu'u' nde'i yo'o', uun naa' yoo ndu xiin' ñu'u' nde'i xaa'. ¹⁰Kuachi ndii sakuu' yoo' kuni a kuyatin nuu' Cristo mii' xa'nú a kuachi, te i'in e' natiin ña xata'an natiin e' xa'a' ña va'a, uun ña nia'a ña ni xaa e' kii' ni xika e' iin yivi' yo'o'.

Ni nakoo e' ña mani' xiin' Ndiosí ni xaa Cristo

¹¹Te xa'a' ña xiní ndu ña kuni a kuyi'vi e' xto'o e' jaan' ndii, xika' ndu sakandixa' ndu ne yivi', sakan' ña Ndiosí ndii, xa xiní a saa xika' ndu nuu' a, te ndiatu' iní i ña xiní tu ndo'ó ndu'u xiin' nimá ndo'. ¹²Te kii' ka'an ndu sakan' ndii, süu' ka'an ndu a te kani'i xiin' mii' ni tukuu' ndu nuu' ndo', süu' jaan' ndii ka'an ndu a te kivi' ka'an ninu na ndo'ó xa'a' ndu, te kivi' tu nakuiin ndo' nuu' ne xasuvi' xiin' mii' mii' xa'a' ña xaa' kuiti' nia, te süu' xaa' nia a xiin' iin ndaa' nimá nia. ¹³Sakan' ña, naa' te loco nduu' ndu tuu ne yivi' ndii, xa'a' chuyun nuu' Ndiosí nduu' ndu te loco, te naa' te kuu' kaxi' nduu' ndu tuu nia ndii, xa'a' ña va'a mii' ndo' nduu' ndu te kuu' kaxi'. ¹⁴Kuachi ndii xa'a' a ña ndani Cristo ndu'u na xaki'i' a ndu, te xaa' ndu ña kaa', sakan' ña xa ni kundani ndu ña iin ndaa' ña jaan' kuiti' ni xi'i xa'a' kuachi sakuu' e'. Xa'a' a jaan' na iin kachi ni xi'i tu sakuu' e' xiin' a kii' ni xi'i a. ¹⁵Te xa'a' a ña ni xi'i a xa'a' kuachi sakuu' e' ndii, kuni a ña kutiaku e' xa'a' ña jaan' kuiti', te süu' kutiaku ka e' xa'a' mii' e'. Süu' jaan' ndii kutiaku e' te saa e' ña kuni ña ni xi'i jaan', te ni natiaku a xa'a' ña va'a mii' e'.

¹⁶ Sakan' na kuii' ndee vitin, te ndee nuu' ku'un e' ndii, xänini ka ndu xa'a' inga ne yivi' naa xanini ne yivi' iin yivi'. Ña ndixa nduu' a ña ni xanini tu ndu'u xta'an' ña ndee Cristo ndii, te yivi' nda'vi so'o kuiti' nduu' a. Ndisu vitin ndii, süu' sakan' ka xanini ndu xa'a' a. ¹⁷ Xa'a' a jaan' na naa yoo ka ini xini Cristo ndii, ne yivi' xaa' ni nanduü nia, te ña ni nduu nia ña nuu' ndii, xa ni ndoo ña jaan'. Sakan' na kuii' vitin ndii, ne yivi' xaa' nduu' kanii' nia. ¹⁸ Te sakuu' ña kaa' kuaxi nda'a' Ndiosí, ña ni nakoo e' ña maní' xiin' xiin' nda'a' Cristo, te ni ka'an chuun' Ndiosí xiin' ndu ña ka'an ndu xiin' ne yivi' ndee ña kuni a saa nia, te nakoo nia ña maní' xiin' a. ¹⁹ Te ka'an tu ndu xiin' nia ña xiin' nda'a' Cristo ni nakoo Ndiosí ña maní' xiin' ne yivi' iin yivi', te koo ka'nu' xachi' ini a xa'a' kuachi nia. Ña jaan' nduu' ña ni ka'an chuun' Ndiosí xiin' ndu ña ka'an ndu xa'a' a nuu' ne yivi'. ²⁰ Sakan' na kuii' te tianu' Cristo nuu' a ka'an ndoso' xa'a' a nduu' ndu, xa'a' a jaan' na ndee naa mii' Ndiosí ka'an nda'vi xiin' nda'a' ndu nuu' ndo' ña nakoo ndo' ña maní' xiin' a. Xa'a' a jaan' na ka'an nda'vi ndu nuu' ndo' xa'a' Cristo ña nakoo ndo' ña maní' xiin' Ndiosí. ²¹ Kuachi ndii, tee' ndee koo' ndee iin kuachi ni xaa' Cristo ndii, kuachi yoo' ni sakuiso' ña'a' Ndiosí, te kunduu' e' ne ndaku nimá nuu' a xa'a' ña ni xaa' Cristo.

6 Te vitin ña te xaa' chuun nuu' Ndiosí nduu' ndu ndii, ka'an nda'vi ndu xiin' ndo'ó ña nätiin saka ndo' ña ndani mii' Ndiosí ndo'ó. ² Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Kii' ni kuni a ña chindiee' i ndo'ó ndii, ni chindiee' i ndo'ó, te kii' ni kuni a ña sakakú i ndo'ó ndii, ni sakakú i ndo'ó.

Sakan' yoso' a.

Chuun xa'a' ndo' ña ka'an ndu xiin' ndo', vitin ni xaa' kivi' ña chindiee' Ndiosí ndo'ó, te vitin tu ni xaa' kivi' ña sakakú a ndo'ó.

³ Kuasa' xaa' ndu ndee iin ña vä'a xiin' ndee iin ne yivi' te kania'a nia xa'a' chuun nuu' Ndiosí ña xaa' ndu. ⁴ Süu' jaan' ndii xiin' sakuu' ña ndo'o' ndu nia'á ndu ne yivi' ña te xika' nuu' nuu' Ndiosí nduu' ndu. Naa kuu' ña kuie ini ndu nuu' tundo'o', xiin' naa kuu' ña natiin ndu, xiin' naa kuu' ña sandi'ni a ndu, ⁵ xiin' naa kuu' ña suku' yo'o' te yivi' ndu'u, xiin' naa kuu' ña xiñu'ú ndu vi'e kaa, xiin' naa kuu' ña katí kua'a' ne yivi' ndu, te kani nia ndu, xiin' naa kuu' ña xachuun' u'vi ndu, xiin' naa kuu' ña kixín va'a ndu, xiin' naa kuu' ña xika' so'ko ndu, ⁶ te xiin' naa kuu' ña xika' ndoo ndu, xiin' naa kuu' ña sania'á ndu ña ndixa ña xiní ndu, xiin' naa kuu' ña kuie ini ndu xa'a' ne yivi', xiin' naa kuu' ña maso ndu, xiin' naa kuu' ña xachuun' Espíritu Santo nimá ndu, xiin' naa kuu' ña ndani ndu ne yivi' xiin' iin ndaa' nimá ndu, ⁷ xiin' naa kuu' ña ka'an ndoso' ndu tu'un ña ndixa xna'a, xiin' naa kuu' ña taxi' Ndiosí ña ndiee' ndu. Te tiin ndiaa ndu ña nduu' ña xachuun' ndaku ndu

jaan', te xiin' ña jaan' naka'án ndu xa'a' ndu kii' yoo' tundu'o' nuu' ndu, uun kii' kiese' va'a ndu. ⁸ Xaá tuku ndii tiin' ka'nu' ne yivi' ndu, te xaá tuku ndii kania'a nia xa'a' ndu, te xaá tuku ndii ka'án va'a ne yivi' xa'a' ndu, te xaá tuku ndii tun vixi ka'án nia xa'a' ndu. Te sakan' tu ka'án nia ña te xini xa'an' nduu' ndu, tee' ndee ña ndixa xna'a nduu' ña ka'án ndu. ⁹ Kuu' nia xiin' ndu ndee naa te koo' xini, tee' ndee xini kaxi' nia ndu'u, te xa yoo ndu kuvu' ndu, ndisu koto ndo' kusaa' tiaku ka ndu, sando'o' nia ndu, ndisu tia'an kuvu' ndu. ¹⁰ Naa iin' te suchi' ini iin' ndu, ndisu saa kivi' va'a kuni ndu, naa iin' te natiin' iin' ndu, ndisu kua'a' va ne yivi' nduu' vika' xaa' ndu xiin' ña ndixa, naa iin' te koo' xachi' ña'a iin' ndu, ndisu kumi' ndu sakuu' nuu' ña'a.

¹¹ Ndo'ó, ne ta'an' ndu, ne nakayá xa'a' Jesús ñuu Corinto ndii, ni ka'an kaxi' va ndu xiin' ndo', te ni ka'an ndu xiin' ndo' xiin' iin kani' nimá ndu. ¹² Te tuku' ni kuu' ndu xiin' ndo', ndisu ndo'ó ndii, tuku' ka kuu' ndo' xiin' ndu. ¹³ Te xa'a' a ña nduu' i ndee naa yuva' ndo' ndii, ka'án nda'vi i xiin' ndo' ndee naa xaa' iin yuva' xiin' si'e ra ña taxu' na ndo' nunja' kani' nimá ndo' nuu' i, ndee naa xaa' yu'u ña nunia' i kani' nimá i nuu' ndo'.

Nduu' e' ndee naa vi'e Ndiosí tiaku

¹⁴ Ndo'ó ndii, süu' iin kachi ka xika' ndo' te sakan' ne ini xini Jesús, sakan' na kuui' ki'in ta'an' kutu' ka ndo' xiin' ne jaan'. Kuachi ndii ki'in' ta'an' ña ndaku xiin' ña nia'a, te ni ndee ki'in' ta'an' tu nu'u xiin' ña iin yaví. ¹⁵ Sakan' tu Cristo ndii, ni ki'in ta'an' a xiin' ña ndiva'a, ni ndee va'a tu ki'in ta'an' kutu' iin ne ini xini Jesús xiin' ne ini xini a. ¹⁶ Yukun' Ndiosí ndii, ki'in' ta'an' a xiin' yukun' ndiosí saka. Sakan' ña yoo' ndii, yukun' mji' Ndiosí tiaku nduu' e', naa ni ka'an mji' a ndii:

Kundu'u' inga' i xiin' ne yivi' kaa', te kaka inga' tu i xiin' nia, te yu'u kunduu Ndiosí nia, te ne kaa' kunduu kuenta i.

Ni kachi a. ¹⁷ Te ni ka'an ka tu xto'o e' Ndiosí ndii:

Ndo'ó, ne nduu' kuenta i ndii, kua'an kiese ndo' tein ne yivi' ñaa',

te kuxioo ndo' nuu' nia.

Sakan' te töndia ndo' ndee iin ña nia'a ña xaa' nia,

te sakan' kuvu' natiin yu'u ndo'ó.

¹⁸ Te yu'u kunduu yuva' ndo',

te ndo'ó kunduu tiaa si'e i xiin' ña'a' si'e i,

kachi xto'o e' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu'.

7 Ne ta'an' mani' i, ña jaan' nduu' ña ni taxu' Ndiosí kuento a xa'a' nuu' e'. Xa'a' a jaan' na kuni a ña ndasandoo xiin' mii' xachi' e'

nuu' sakuu' ña sativi' ñu'u' nde'i e', xiin' espíritu e'. Te xa'a' a ña yivi' e' Ndiosí ndii, na sanduxa' e' te kunduú xachi' e' nditia kuíti' a.

Va'a kuni Pablo ña ni nama ne ñuu Corinto nimá ña

²Xa'a' a jaan' na saa ndo' ña va'a te natiin va'a ndo' ndu'u, sakan' ña xiní ndo' ña kuäsa' ni xaa' ndu ña ña'a xiin' ndee iin ne yivi', ni ndee kuäsa' tu ni sativi' ndu ndee iin ne yivi', te kuäsa' ni tu ni xini xa'an' ndu ndee iin ne yivi'. ³Te süu' ka'an i sakan' xa'a' a ña kuni saka'an' i ndo'ó, kuachi' ndii xa ni ka'an i xiin' ndo' ña ndani kua'a' i ndo'ó. Naa' tiaku i uun naa' kuví i ndee saa ka ni ndii, ndani na ndani i ndo'ó. ⁴Ndituni va yu'u te ka'an i xiin' ndo'ó xa'a' ña kaa', te ka'an va'a va tu i xa'a' ndo' nuu' ne yivi'. Tee' ndee kua'a' ndo'o' ndu ndii, va'a va kuni i, te naá va'a tu nimá i.

⁵Sakan' ña ndee ki'i' ni xaa ndu nuu' ñu'u' Macedonia yo'o' ndii, tia'an kuví nandiee' ndu. Süu' jaan' ndii xanuú' tundo'o' yoo nuu' kivi' ñuu ndu saa kua'an. Ne yivi', ne ndasi' ndu'u ndii, sando'o' ña ndu, te ndo'o' tu ndu xaa ña ndi'ni nimá ndu. ⁶Ndisu Ndiosí ndii, saki'ví a ne nda'vi kuni ini, te ni saki'ví a ndu'u ki'i' ni xaa Tito mii' ndiee' ndu yo'o', ⁷te süu' xa'a' a ka ni xaa Tito kuíti' na ni saki'ví a ndu'u, süu' jaan' ndii sakan' tu xa'a' a ña va'a kuni ra ni xaa ndo'ó. Te xa ni ndatu'un' tu ra nuu' ndu ña ka'an va nimá ndo' kuni ndo' ndu, te sakan' tu ni ka'an ra xiin' ndu ña suchi' va ini ndo' xa'a' kuachi' ña ni xaa ndo', te ni ka'an tu ra xiin' i ña kusaa' nakuitá ka ndo' xiin' i. Xa'a' a jaan' na so'o va'a ka ni kuni i.

⁸Kuachi' ndii tee' ndee ni kusuchi' ini ndo' ni xaa i xiin' tutu ña ni ti'vi' i nda'a' ndo' jaan' ndii, kuäsa' ka suchi' ini i xa'a' ña jaan' vitin. Ña ndixa nduu' a ña saa' ndii, ni kusuchi' tu ini yu'u ki'i' ni xini i kuento ña ni sakusuchi' tutu jaan' ini ndo'ó. ⁹Te vitin ndii, va'a va kuni i xa'a' ña jaan', süu' va'a kuni i koto ka ni sakusuchi' i ini ndo' xiin' tutu jaan', süu' jaan' ndii koto ka ni kusuchi' ini ndo' xa'a' kuachi' ndo', ña ni xaa ndo' jaan' nuu' Ndiosí, te ni nama ndo' nimá ndo' xa'a' a. Te ña ni kusuchi' ini ndo' jaan' ndii, ña ni kuni mii' Ndiosí nduu' a. Xa'a' a jaan' na kuäsa' ni xaa' ndu ndee iin ña va'a xiin' ndo'. ¹⁰Kuachi' ndii, ki'i' kusuchi' ini e' saa kuni mii' Ndiosí xa'a' a ña ni xaa e' kuachi' ndii, kuni nama e' nimá e' xa'a' kuachi' ña ni xaa e' jaan', te sakakú Ndiosí yoo', te koo' ndee iin xa'a' ña kusuchi' ka ini ndu xa'a' a ña ni sakusuchi' ndu ini ndo'ó. Ndisu ña kusuchi' ini ne yivi' iin yivi' ndii, kuenta ña xi'í kuíti' nduu' ña jaan'. ¹¹Te vitin ndii, koto ndo' saa vi' ni nama nimá ndo' ni xaa ña ni kusuchi' ini ndo' nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni xaa ndo' kuachi' jaan'. Ña jaan' ni xaa sakan', te ni nakuita kuento ndo' ña saa ka ndo' ña ni xaa ndo' jaan', te ndee xa'a' yu'u ni naka'an ndo',

te ni xtani tu ndo' kuachi ña ni xaa ne yivi' jaan', te ni yivi' tu ndo' Ndiosí xa'a' ña ni xaa ndo' kuachi jaan'. Ndi'i jaan' te ni kuni tu ndo' ña kuni ndo' yu'u, ni yoo tu'va ndo' te saa ndo' ña ni ka'an i, te ni sando'o' ndo' te ni xaa kuachi jaan'. Te xiin' sakuu' ña ni saxinu ndo' ña ni ka'an i jaan' ndii, nia'á ndo' ña xa ni sanduva'a ndo' tu'un kui'e jaan' tein ndo'. ¹² Xa'a' a jaan' na kii' ni ke'i i tutu jaan', te ni ti'vi' e nda'a' ndo' ndii, süu' ni ti'vi' e xa'a' yoo ni xaa kuachi jaan', uun xa'a' yoo ni ndo'o xa'a' kuachi jaan'. Süu' jaan' ndii ni xaa i sakan' te nia'a ndo' nuu' Ndiosí saa vi' ndi'ni ndo' xa'a' ndu'u.

¹³ Te xa'a' ña jaan' na ni saki'vi a nimá ndu, ndisu kua'a' ka ni saki'vi a nimá ndu kii' ni xini ndu ña va'a va kuni Tito kii' ni xaa ra yo'o' xa'a' ña ni xandieni ña'a' sakuu' ndo'ó. ¹⁴ Sakan' na kuii' ña ni ka'an va'a i xa'a' ndo'ó nuu' Tito ndii, kuäsa' ni saka'an' ndo' nuu' i, sakan' ña sakuu' ña ka'an ndu xiin' ndo' ndii, ña ndixa nduu' a, te sakan' tu sakuu' ña ni ka'an va'a ndu xa'a' ndo' xiin' te jaan' ndii, ña ndixa nduu' tu a jaan'. ¹⁵ Te ña ndani va ra ndo'ó ndii, so'o kua'an kua'nu ka a kii' naka'an' ra ña ni saxinu sakuu' ndo' ña ni ka'an ra xiin' ndo', xiin' ña ni natiin va'a tu ña'a' ndo', xiin' ña yivi' ndo', te ni tiin ka'nu' tu ña'a' ndo'. ¹⁶ Te yu'u ndii, va'a va kuni i ña kuvu i ni i kuni i ndo'ó xiin' iin kani' nimá i.

Kaya ne ini xini Jesús xu'un' xa'a' inga ne ndikún ichi' a

8 Ne ta'an' ndu, vitin kuni ka'an ndu xiin' ndo' xa'a' saa vi' xamaní' Ndiosí ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Macedonia. ² Sakan' ña tee' ndee kua'a' ya'a ndo'o' ña, te kua'a' ya'a tu natiin ña ndii, va'a va kuni ña, te sakan' tu kua'a' xu'un' xito' ña ndee naa ne vika' vi' nduu' ña. ³ Te kumi' yu'u ña ndaku ña xiin' ña ka'an nimá mii' ña te xito' ña xu'un' jaan' saa kundiee' ña, te xaá ndii, ndee ya'a ka te sakan' saa kundiee' ña. ⁴ Ndee ni ka'an nda'vi va ña xiin' ndu ña taxi ndu ña koto na ña xu'un', te chindiee' na ña ne nduu' inga' kuenta Ndiosí xiin' e'. ⁵ Te süu' xu'un' kuiti' ni xito ña, süu' jaan' ndii ni xaa ña kua'a' ka te sakan' ña ni ka'an ndu xiin' ña. Sakan' ña ña nuu' ndii, ni sanakua'a xiin' mii' ña nda'a' xto'o e' Jesús, te ni nakuita tu kuento ña xiin' ndu'u xa'a' ña kuni saa ña ña kuni Ndiosí. ⁶ Tito nduu' te ni xa'a' nakaya xu'un' jaan' tein ndo', sakan' na kuii' ni ka'an nda'vi ndu xiin' ra ña saxinu ra chuun va'a jaan' saa nii' ni taxi xa'a' ra a tein ndo'. ⁷ Sakan' ña ndo'ó ndii, chuun va ndo' nuu' ndee ndee ka ña xaa' ndo': naa kuu' ña ini ndo' xini ndo' Jesús, xiin' ña chuun va ndo' xiin' tu'un va'a, xiin' ña chuun tu ndo' xiin' ña xini tuní, xiin' ña taxi' ndo' kivi' te chindiee' ndo' ne yivi', xiin' ña ndani ndo' ndu'u.

Xa'a' a jaan' na vitin ndii, kuni a ña saa tu ndo' ña nduxa', te saxinu ndo' chuun va'a yo'o' xa'a' ne yivi'.

⁸Te süu' ka'an chuun' i ña jaan' xiin' ndo', süu' jaan' ndii kuni kuiti' i ña kuni ndo' saa nia'a' tuku ne ndikun ichi' Jesús ña yoo tu'va nia te chindiee' nia ne natiin, te sakan' te kuvi nia'a tu ndo' ña ndani xna'a ndo' ne yivi'. ⁹Kuachi ndii xa xiní ndo' ña ndani mii' xto'o e' Jesucristo ndo', sakan' suu xa'a' a ña ndani a ndo', na tee' ndee ña vika' nduu' a ndii, ni xanda'vi xiin' mii' mii' a, te xiin' ña ni xanda'vi xiin' mii' mii' a jaan' ni nanduü ndo' ña vika'.

¹⁰Te xa'a' ña va'a mii' ndo' na kuni kondia yu'u' i ndo' ña xa'a' ña jaan', kuachi ndii xa ndee kuiya ndi'i vi' ni xa'a' mii' ndo' nakaya ndo' xu'un' jaan'. Te süu' ni xa'a' kuiti' ndo' xaa' ndo' ña jaan', süu' jaan' ndii mii' tu ndo' ni taxí xa'a' xiin' ña jaan'. ¹¹Sakan' na kuii' vitin ndii, na saxinu tu ndo' a saa kundiee' mii' ndo', saa nii' va'a ni kuni ndo' te ni taxí xa'a' ndo' xiin' a, sakan' tu na saxinu ndo' a.

¹²Kuachi ndii, naa' ndixa xna'a' ka'an nimá yoo ka chindiee' nia ndii, natiin' Ndiosí saa kundiee' mii' nia taxí nia, sakan' ña Ndiosí ndii, xikan jaan' nuu' e' ña xiní a ndii, köo' a kumi' e'. ¹³Sakan' ña süu' ka'an i ña yo'o', te kuvi ndo' ña soko xa'a' a ña chindiee' ndo' inga ne natiin, süu' jaan' ndii xaa' i sakan' te iin kachi kumi' e' ña koo maní' e'. ¹⁴Te vitin ndii, kumi' ndo' ña tiaku ndo', ndisu ne jaan' ndii, köo' a kumi' nia, te naa kivi' kii' köo' a kumi' tu ndo' ña ndii, ne jaan' chindiee' tu ndo' ña kutiaku ndo', te iin kachi kumi' e' ña koo maní' e'. ¹⁵Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Köo' a ni ndoo ndoso' nda'a' ne ni nakaya kua'a' ña xaxi', te ni ndee köo' tu a ni kuni nuu' ne ni nakaya xaku ña jaan'", kachi a.

¹⁶Ndisu chindani va Ndiosí ña ni saka'an a nimá ñani e' Tito, te ni ndi'ni tu ra xa'a' ndo' ndee naa yu'u'. ¹⁷Sakan' ña kii' ni ka'an chuun' ndu xiin' ra ña ku'un ra mii' ndiee' ndo' ndii, ni ka'an yu'u' ra, süu' jaan' ndii xiin' ña ka'an nimá mii' ra te kua'an ra ikan'. Sakan' ña ndi'ni va ra xa'a' ndo'. ¹⁸Te ni ti'vi' tu ndu inga ñani e' xiin' Tito jaan', te ñani e', te ni ti'vi' ndu jaan' ndii, sakuu' xaan' mii' nakaya ne yivi' xa'a' Jesús ndii, ka'an va'a va ne jaan' xa'a' ra xa'a' ña xaa' va'a ra chuun nuu' Ndiosí xa'a' tu'un va'a. ¹⁹Te siin' tuku ndii, ñani e', te kua'an xiin' Tito jaan' ndii, ne nakaya yo'o' xa'a' Jesús ni nakaxin ña'a', te ku'un tu ra xiin' ndu kii' ku'un ndiaka ndu ña ni kaya ne ta'an' e'. Te ña xaa' ndu kaa' ndii, xaa' ndu a te natiin mii' xto'o e' ña xaka'nu' ña'a' e', te xaa' tu ndu a, te nia'a ndu ña ndi'ni xna'a' ndu xa'a' ne natiin. ²⁰Xaa' tu ndu sakan', kuachi ndii kuni ndu ña ka'an kuni ndee iin ne yivi' xa'a' ndu xa'a' ña kaya ndu tumani' chie jaan'. ²¹Sakan' na kuii' xaa' ndu ña nduxa', te xachuun' ndaku ndu nuu' xto'o e' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'. ²²Te ti'vi' ka tu ndu inga ka ñani ta'an' e' xiin' te uvi' ta'an

jaan'. Te ñani e', te ti'vi' ndu jaan' ndii, xa ki'in' ichi' ni nia'a ra ndu'u ña xachuun' ndaku xna'a ra chuun nuu' Ndiosí, te vitin ka vi' ndi'ni ra xa'a' ndo', sakan' ña ini ra xini ra ndo'ó. ²³Te ñani e' Tito ndii, xa xini' ndo' ña iin te xachuun' inga' xiin' i xa'a' ña va'a mii' ndo'ó nduu' ra. Te inga ka tuku uvi ta'an te ta'an' e' ndii, ne nakayá xa'a' Jesús ni tjanu' ña'a'. Te sakan' tu xiin' nda'a' te jaan' natiin mii' Cristo ña tiin' ka'nu'. ²⁴Xa'a' a jaan' na nia'a na ndo' te jaan' ña ndani xna'a ña'a' ndo', te kuni na ne nakayá xa'a' Jesús, ne ni ti'vi' ña'a', ña ndani xna'a ña'a' ndo', te kuni tu nia ña ni ka'an va'a saka ndu xa'a' ndo' nuu' nia.

9 Te xa'a' xu'un' ña nakayá, te chindiee' e' ne nduu' kuenta Jesús xiin' e', ne natiín ndii, kuni a ña ke'i ka i ña jaan' nuu' ndo'. ²Kuachi ndii xa xini yu'u ña kuni va ndo'ó chindiee' ña'a' ndo'. Xa uun ni te ka'an va'a i xa'a' ndo' nuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' Macedonia yo'o'. Ka'an i ña ndo'ó, ne ndiee' nuu' ñu'u' Acaya ndii, xa ndee kuiya ndi'i vi' ni xa'a' ndo' kaya ndo' xu'un' xa'a' ne natiín jaan' te chindiee' ña'a' ndo'. Xa'a' a ña yoo tu'va ndo' te saa ndo' ña jaan' ndii, kua'a' va tu ne Macedonia ni kuni chindiee' nia ne jaan'. ³Ndisu ti'vi' i te ta'an' e' yo'o' saa' iin ki' te ka'an va'a saka i xa'a' ña xaa' ndo' jaan'. Sakan' te koo tu'va xna'a ndo' xiin' xu'un' ña kaya ndo' jaan'. ⁴Saa' iin kii' ku'un sava ne ta'an' e', ne ndiee' nuu' ñu'u' Macedonia yo'o', xiin' i mii' ndiee' ndo', te kuni nia ña kuasa' yoo' tu'va ndo' xiin' xu'un' jaan', te kuka'an ndu nuu' nia xa'a' a ña ini va ndu xini ndu ndo'ó, ndisu kuka'an ka vi' nuu' ndo'ó. ⁵Xa'a' a jaan' na ni kuni a ña ka'an nda'vi i xiin' ñani ta'an' e' yo'o', te koni'i ichi' ra ku'un ra mii' ndiee' ndo', te chindiee' ra ndo'ó te kaya ndo' xu'un' ña xa ni ndo' ndo' kuento taxi ndo', te kunduu a ña ni ka'an nimá mii' ndo' taxi ndo', te kunduu a ña xikán u'vi ndu'u nuu' ndo'.

⁶Ndisu naka'an' ndo' ña yo'o' ndii: “Yoo ka sie chi'i' ndii, sie tu ña'a nakaya nia, te yoo ka kua'a' chi'i' ndii, kua'a' tu ña'a nakaya nia.” ⁷Te i'in ndo' ndii, kuni a ña taxi ndo' saa ka ni ka'an nimá mii' ndo', te kusuchi' ini ndo' kii' taxi ndo' a, ni ndee taxi tu ndo' a xa'a' a ña tiin' u'vi ne yivi' ndo'ó. Kuachi ndii ndani Ndiosí ne va'a kuni te taxi' nia ña jaan'. ⁸Te ña ndiee' koo chukuu' nduu' tu Ndiosí, mii' tuku' a jaan' sañu'u' va ndo'ó, te koo' ndee iin ña'a kundo'o ndo' xa'a', te koo ña kuni a kutiaku ndo' saa kivi', te ndee niani a te chindiee' ka ndo' xiin' ña jaan' ne koo' a kumi'. ⁹Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a xa'a' ne va'a nimá ndii:

Ni taxi kua'a' nia ña'a nia nda'a' ne nda'vi kuu',
te naka'an' Ndiosí ndee ndi'i' ni kivi' ña ni xachuun' ndaku
nia jaan'.

Sakan' yoso' a. ¹⁰Te Ndiosí nduu' ña taxi' tikin' te chi'i' ne yivi' a, te suvi tu a taxi' ña xaxi' e', sakan' na kuii' taxi tu a ña nakaya

kua'a' ka ndo' ña'a ndo' ña ni chi'i ndo', te sañu'u' kua'a' ka a ndo'ó, te kuvì chindiee' ka ndo' ne natiín. ¹¹ Sakan' te kumi' ndo' sakuu' nuu' ña vika', te kuvì chindiee' ndo' kua'a' ka ne nda'vi kuu'. Te ña taxi' ndo' nda'a' ndu'u jaan', te xaxa' ndu a, saa sakan' te kua'a' ka tu ne yivi' taxi' ña chindani Ndiosí xa'a' ña jaan'. ¹² Kuachi ndii, xiin' tumanì' ña chindiee' ndo'ó ne ta'an' e' jaan' ndii, süu' ne jaan' kuiti' taxi' ndo' ña kuní nuu', süu' jaan' ndii xandieni tu ña'a' ndo', te taxi' va nia ña chindani Ndiosí. ¹³ Sakan' ña kij' natiín ne jaan' ña chindiee' ña'a' ndo' ndii, saka'nu' nia Ndiosí, kuachi ndii kunì nia saa nia'á ndo'ó ña saxinú xna'a' ndo' tu'un va'a ña ka'án xa'a' Cristo. Te saka'nu' tu nia Ndiosí xa'a' a ña taxi' ndo' kua'a' xu'un' te chindiee' ña'a' ndo', te chindiee' tu ndo' sakuu' ne natiín. ¹⁴ Te sakan' tu ka'an va nia xiin' Ndiosí xa'a' ndo', sakan' ña ndani nia ndo'ó xa'a' a ña ni sañu'u' va ña'a' Ndiosí xiin' nda'a' ndo'. ¹⁵ Chindani va Ndiosí xa'a' a ña kua'a' va ni xamanì' a yoo', te koo' tu'un ña kuvì sanakuachi' e' tumanì' jaan'.

Naka'án Pablo xa'a' chuun ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí xaa' ra

10 Ka'án nda'vi yu'u, te nduu' Pablo, xiin' ndo'ó saa nii' xaa' Cristo, ña maso kuu' a, te va'a tu nimá a. Sakan' ña xini i kuento ña ka'án sava ndo' ña iyo va i kij' ndu'u' i tein ndo', ndisu kij' ndu'u' i tuku xaan' ndii, tiakú xachi' yu'u' i xa'a' ndo', kachi ndo'. ² Xa'a' a jaan' na ka'án nda'vi i xiin' ndo' ña ndüku' ndo' ña tiakú yu'u' i jaan' kij' koo i tein ndo', sakan' ña xa yoo ndituni i ña ka'an kaxi' i xiin' ne tiin' kuachi ndu'u jaan', ña ka'án nia ña xika' ndu ndee naa xika' ne nduu' kuenta iin yivi'. ³ Kuachi ndii, tee' ndee te yivi' iin yivi' nduu' ndu ndii, kün'ta'an' ndu naa kün'ta'an' ne yivi' iin yivi' yo'o'. ⁴ Kuachi ndii, ña tiin' ndiaa ndu te kün'ta'an' ndu ndii, süu' naa ña tiin' ndiaa ne yivi' iin yivi' nduu' a, süu' jaan' ndii ndiee' mii' Ndiosí nduu' a. Te kumi' a ndiee' te sanduxín a ña ndiee' ña ndiva'a, ⁵ te xiin' ña jaan' sandoñu'u' ndu ña xini tuní xini xa'an' ña kumi' ne yivi' iin yivi'. Te ña jaan' taxi' tu ndiee' ndu, te sanduxín ndu sakuu' ña ka'án ñuñu' nia, te xikuita'nú nia nuu' ña ka'án xa'a' Ndiosí. Te ña jaan' tu taxi' ndiee' ndu, te nakasi ndu sakuu' ña xanini ne yivi' iin yivi', te kixin ndiaka ña'a' ndu nuu' Cristo, te kandixa' ña'a' nia. ⁶ Te xa yoo tu'va ndu te sando'o' ndu sakuu' ne xaso'o nuu' Cristo kij' kunì ndu ña xa ni kandixa' ña'a' sakuu' ndo'ó.

⁷ Chuun xa'a' va ndo' saa kuu' ne yivi'. Naa' tuu yoo ka ña xini kaxi' nia ña kuenta Cristo nduu' nia ndii, kuní a ña nakunì tu nia ña kuenta Cristo nduu' tu ndu'u. ⁸ Tee' ndee ndee va' ndiee' ka ka'án chuun' yu'u vitin xa'a' a ña ni taxi' xto'o e' ndiee' jaan' nda'a'

ĩ ndii, kuäsa' ka'an' nuu' i. Sakan' ña ni taxĩ a ndiee' jaan' nda'a' i te saku'a'nu' i ndo'ó nuu' ichi' Jesús, te süu' ni taxĩ a ndiee' jaan' nda'a' i te satívi' i ndo'ó, ne iní xini ña'a'. ⁹Te küní i ña kaniní ndo' ña tee' kuni sayí'vi' i ndo'ó xiin' tutu, ña ni t'í'vi' i kua'an nda'a' ndo'. ¹⁰Kuächí ndii, xini i kuento ña ka'an sava ndo' ndii, vixi va te saxinú e' ña ni ke'í i nuu' tutu jaan', te ndiee' va tu ka'an ña yoso' nuu' a, ndisu kií' yoo i tein ndo' ndii, iyo va i te küvi tu ndatun' ka'an i, kachi ndo'. ¹¹Sakan' na kuii' kuni i ña kundani tu te ka'an sakan' xa'a' i ña saa nii' ni ke'í ndiee' i nuu' tutu yo'lo' kií' ndu'u' xika' i ndii, nii' sakan' tu ndiee' ka'an i xiin' ndo' kií' koo i mii' ndiee' ndo'.

¹²Sakan' ña koo' kivi' saa ndu naa xaa' te ka'an va'a xa'a' mii' jaan', ni ndee näkata xiin' mii' tu ndu xiin' te jaan', kuächí ndii te ka'an va'a xa'a' mii' jaan', te xa xiin' ta'an' mii' tu ra nakata' xiin' mii' ra ndii, iin te küu' kaxi' nduu' ra. ¹³Ndisu ndu'u' ndii, ka'an va'a ndu xa'a' chuun ña xaa' ndu ya'a ka te sakan' saa kuni Ndiosí, süu' jaan' ndii Ndiosí nduu' ña nia'á ndu'u' saa kuni a saa ndu chuun nuu' a, te ña jaan' tu ni xaa sakan', te ni xaa ndu ndee mii' ndiee' ndo'ó. ¹⁴Xi'na ndu ni xa'an mii' ndiee' ndo' ña nuu', sakan' na kuii' kuäsa' ya'á ndu ña kuni Ndiosí saa ndu. Kuächí ndii xi'na ndu ni xa'a' ka'an ndoso' tu'un va'a ña ka'an xa'a' Cristo nuu' ndo'. ¹⁵Kuäsa' ka'an va'a ndu xa'a' mii' ndu xa'a' chuun ña ni xaa tuku te yivi', süu' jaan' ndii ndiatu' iní ndu ña saa ña kua'an kua'nu ka ña iní ndo'ó xini ndo' Jesús, te küvi kua'a' ka ndo' kumi' ndu ña ndiee' nuu' saa kuni Ndiosí sachuun' ndu. ¹⁶Te ndiatu' tu iní ndu ña ku'un ka'an ndoso' ndu tu'un va'a jaan' xika' ka te mii' ndiee' ndo'ó, mii' tia'an ku'un ndee iin te yivi', te sakan' ka'an va'a ndu xa'a' mii' ndu xa'a' chuun ña ni xaa tuku te yivi'. ¹⁷Sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Naa' kuni ka'an va'a yoo ka xa'a' mii' nia' ndii, ndee chaa' ka na ka'an va'a nia' xa'a' ña ni xaa xto'lo' e' Ndiosí xa'a' nia." Sakan' yoso' a. ¹⁸Kuächí ndii, süu' ne ka'an va'a xa'a' mii' nduu' ne keta' va'a nuu' xto'lo' e' Ndiosí, süu' jaan' ndii ne ka'an va'a mii' ña jaan' xa'a' nduu' ne keta' va'a nuu' a.

11 Ndiatu' iní i ña kundieni xini' ndo' kuni ndo' yu'u, tee' ndee ka'an i ndee naa iin te küu' kaxi'. Va'a ka na kundieni xini' ndo' kuni ndo' yu'u. ²Kuächí ndii, ña xakuiñu yu'u ndo'ó ndii, ndee nda'a' Ndiosí kuaxi' a. Sakan' ña xa ni chituní i ña xiin' iin ndaa' kuiti' te yivi' tunda'a' ndo' saa i, te te yivi' jaan' ndii, Cristo nduu' a. Sakan' na kuii' kií' kundia'ka i ndo'ó nuu' a ndii, kuni a ña ndoo koo ndo' ndee naa iin ña'a' ña ndu'u' sie ndee xaa' kivi' ña tunda'a' a'. ³Ndisu xika' nimá i ña naa ni xaa koo' ni xini xa'an' ri' Eva ndii, kuein' tu kuni xa'an' te jaan' ndo'ó, te sasana' ra xini' ndo', te nakoo ndo' ña ita' ni'í ndo' ichi' Cristo. ⁴Sakan' ña ndo'ó

ndii, kundieni manĭ' xĭni' ndo' kuu' yoo ka kuaxĭ ka'án ndoso' siin' nuu' ndo' xa'a' Jesús, te sakan' ña xa ni ka'an ndoso' ndu nuu' ndo' xa'a', te natiin' tu ndo' inga espíritu siin' te sakan' Espíritu Santo, ña xa ni natiin' ndo', te natiin' ka tu ndo' inga nuu' tu'un siin' te sakan' tu'un va'a, ña xa ni ka'an ndoso' ndu nuu' ndo'. ⁵ Te kuäsa' tuu yu'u ña te xanuu' ka nduu' i te sakan' te ka'án mĭi' ña nduu' ra te chuun va ka'án ndoso' jaan'. ⁶ Tee' ndee süu' ĩin te chuun va xiin' kuento nduu' i, ndisu kumi' i ña chuun xaa' ña ndichi ña ni taxĭ Ndiosí. Te ña jaan' ndii, xa ki'in' ichi' xi nia'á ndu a nuu' ndo'.

⁷ Kuein' tuu ndo' ña ni xaa i kuachi ña ni ki'in i xu'un' nda'a' ndo' kiĭ' ni sania'á i ndo'ó tu'un va'a ña ka'án xa'a' Ndiosí, sakan' ña ni sanuu' xiin' mĭi' mĭi' i te kanĭ'i i ndo'ó. ⁸ Te nda'a' tuku ti'vi ne nakayá xa'a' Jesús ni ki'in i xu'un', te ni sania'á i ndo'ó. ⁹ Kiĭ' ni ndu'u' i mĭi' ndiee' ndo' ñaa', te kiĭ' ni kuni yoo ka nduu' ña'a' nuu' i ndii, koo' kivi' ni xa'an i vi'e ndee ĩin ndo' te kakan e nuu' ndo', sakan' ña ne ta'an' e', ne nduu' kuenta Jesús, ne ni kiee ñu'u' Macedonia yo'o', ni chindiee' yu'u xiin' ña tiaku i. Te ni xanduxa' i, te ni xikan i ña'a' nuu' ndee ĩin ndo', te ni ndee kakan tu e' nuu' ndo'. ¹⁰ Saa nii' xini kaxi' yu'u ña xini xna'a' i ña ndixa xa'a' Cristo ndii, nii' sakan' tu xini kaxi' i ña ndee ĩin ne ndiee' nuu' ñu'u' Acaya ñaa' küvi savikuiin yu'u, te nakoo i ña va'a kuni i xa'a' ña ki'in' i xu'un' te sania'á i ndo'ó. ¹¹ Tee' kuein' tuu ndo' ña xaa' i sakan' xa'a' a ña ndani i ndo'ó. Kuäsa' xachi' sakan' ran', xini Ndiosí ña ndani kua'a' i ndo'ó.

¹² Ndisu yu'u ndii, saa na xaa' i ña xa xaa' i jaan', sakan' te koo' xachi' a kuvi ka'an ninu te ñuñu' xa'a' mĭi' ra xa'a' ña jaan', te nakata' xiin' mĭi' ra xiin' ndu. ¹³ Sakan' ña te jaan' ndii, te ka'án ndoso' tun vixi kuĭti' nduu' ra, te xini xa'an' ra ndo'ó ka'án ra ña te tianu' Cristo sania'á ichi' a nduu' ra, kachi ra. ¹⁴ Te koo' a nandanĭ e' xa'a' ña xaa' te jaan' sakan', kuachi ndii sakan' tu xaa' mĭi' ña ndiva'a sananduu' xiin' mĭi' a ndee naa ángele, ña yi'é. ¹⁵ Xa'a' a jaan' na kuii' koo' a nandanĭ tu e' xa'a' ña xaa' te xika' nuu' nuu' ña ndiva'a jaan', ña sananduu' xiin' mĭi' ra ndee naa te ka'án ndoso' xna'a' xa'a' ña ndaku. Ndisu kivi' so'o' ndi'i' ndii, ku'un ra vi'e tundo'o' mĭi' xata'an ku'un ra xa'a' ña xaa' ra ña jaan'.

**Yo'o' ka'án Pablo ña ndo'o' ra xa'a' a ña
nduu' ra te ka'án ndoso' tu'un va'a xa'a' Jesús**

¹⁶ Tuku ni ka'án i xiin' ndo' ña ndee ĩin ndo' kaniini ña te küu' kaxi' nduu' i, ndisu tee' ndee sakan' nduu' a ndii, natiin' ndo' yu'u kaa' sakan', te sakan' kuvi tu ka'an va'a yu'u xa'a' mĭi' i sie. ¹⁷ Te ña xito' ka'an i yo'o' ndii, süu' xto'o' e' ni ka'an chuun' a xiin' i, süu'

jaan' ndii ka'án i ndee naa iin te küu' kaxi', te kuv̄i ka'an va'a i xa'a' mii' i. ¹⁸ Xa'a' ña yoo va te ka'án va'a xa'a' mii' xa'a' ña kuu' mii' ra ndii, kuv̄i tu saa yu'u sakan'. ¹⁹ Tee' ndee tuu ndo' ña ne kuu' kaxi' nduu' ndo' ndii, kundieni xini' ndo' kuu' te küu' kaxi' jaan'. ²⁰ Sakan' ña kundieni xini' ndo' kuu' ndee te tiachuun' ndo'ó, te xa nda'a' ndo'ó tiaku ra, te xini xa'an' tu ra ndo'ó, te sakan' tu xachié xiin' mii' ra nuu' ndo', te ndee sa'ndia' ra nuu' ndo'. ²¹ Ka'an' va nuu' i ka'án i xiin' ndo' ña ndu'u ndii, ya'a kuie ni kuu ndu xiin' ndo', sakan' na ni xaa' ndu naa xaa' te jaan'.

Ndisu naa' inga te yivi' ka'án va'a xa'a' mii' ndii, sakan' tu saa yu'u, tee' ndee ña küu' kaxi' nduu' ña jaan'. ²² ¿Ñáá te vi'e hebreo nduu' te jaan', kachi ra? Suv̄i tu yu'u. ¿Ñáá te ñuu Israel nduu' te jaan', kachi ra? Suv̄i tu yu'u. ¿Ñáá te vi'e Abraham nduu' te jaan', kachi ra? Suv̄i tu yu'u. ²³ Ka'án te jaan' ña te xika' nuu' nuu' Cristo nduu' ra xtun, yu'u ka vi' te sakan' te jaan'. Tee' ndee ka'án i ndee naa iin te küu' kaxi', xa kua'a' ka ni xachuun' yu'u te sakan' te jaan', te xa kua'a' ka tu ichi' xi xaxi' i nda'a' te yivi' te sakan' te jaan', xa kua'a' ka tu ichi' xi naá i vi'e ka te sakan' te jaan', sakan' tu xa kua'a' ka ichi' xa yoo i kuv̄i i te sakan' te jaan'. ²⁴ U'un ta'an ichi' xa ni suku' yo'o te Israel yu'u. Te i'in ichi' jaan' ndii, oko xa'un kumi' ichi' ni suku' ra a iin' i. ²⁵ Uni ta'an ichi' xa ni suku' nduku te yivi' yu'u, te iin ichi' ni kuun yuu' tu te yivi' yu'u, te sakan' tu xa uni ta'an ichi' xa ni ndeka'nu tundoo' mii' kua'an i nuu' min̄i ka'nu', te ni ndoo i nuu' tikui min̄i ka'nu' jaan' iin ndaa' kivi' xiin' iin ndaa' ñuu. ²⁶ Xa kua'a' va xaan' xi xa'án i, te ki'in' itia xi xka'ndia i xiin' kua'a' tundo'o'. Xi ndokuein' i xaa' te kui'na', te sakan' tu xi ndokuein' i xaa' te ñuu mii' i, te xa xi ndokuein' tu i xaa' te tuku'. Sakan' tu xi ndokuein' i ñuu ka'nu', uun mii' taxin' kaa', uun nuu' min̄i ka'nu', te xa xi ndokuein' tu i tein te xini xa'an' ka'án ña te xika' ichi' Jesús xiin' e' nduu' ra. ²⁷ Xa kua'a' va tu xi xachuun' i, sakan' na ni xavi va i, te xa kua'a' tu ichi' ni kixin i ndee sie, te ki'in' tu ichi' ni xi'i va i soko, te ni ichi tu i tikui, te xa ki'in' tu ichi' ni xixi i ndee sie sakan' na ni yoo nditia i, te sakan' tu xa ki'in' ichi' ni yoo toto i, te ni xini vixin va i. ²⁸ Te süu' xa ña jaan' kuiti' ndo'o' i, süu' jaan' ndii saa kivi' kua'an ndi'ni kua'a' ka i xa'a' sakuu' ne nakaya xa'a' Jesús. ²⁹ Sakan' na kuii' kii' koo' ndiee' sav̄a ndo'ó nuu' ichi' Jesús ndii, ndee naa koo' tu ndiee' yu'u, te kii' kaviko' ne yivi' yoo ka nduu' ndo'ó te xaa' ndo' kuach̄i ndii, sanasaá' va nia yu'u.

³⁰ Naa' yoo iin xa'a' ña kuni a ka'an va'a i xa'a' mii' i ndii, kuv̄i saa i sakan' xa'a' a ña nia'á ña koo' xachi' ndiee' i. ³¹ Sakan' ña Ndiosí, ña xata'an saka'nu' e' ndee ndi'i' ni kivi', yuva' xto'o e' Jesucristo, xini ña süu' xini xa'an' i. ³² Kii' ni xika i ñuu Damasco

ndii, iin te ni xa'ndia chuun' nuu' nuu jaan', te ni chindu'u' rey te nani' Areta ndii, ni ka'an chuun' ra xiin' te xito' yi'e' nuu jaan', ndiaa ni te natiin ra yu'u. ³³Ndisu ni chindiee' sava ne yivi' yu'u, te ni keta i toko' nama nuu jaan' mii' yoo iin ventana. Ni sko'ni' nia yu'u tixin iin ika', te ni nuu i. Sakan' te ni kuvu ni kaku i nda'a' te nuu jaan'.

**Ka'an Pablo xa'a' ña ni satuví xto'o
e' nuu' ra xiin' xa'a' ña ndo'o' ra**

12 Ña ndaku nduu' a ña koo' xata' a ña ka'an va'a e' xa'a' mii' e', ndisu yu'u ndii, kuni a ña ka'an i xa'a' ña ni satuví xto'o e' nuu' i xiin' ña ni sakuni' a yu'u. ²Xini yu'u iin te yivi', te ini xini Cristo, ña xa kua'an uxu kumi' kuiya ndii, ni naka ña'a' Ndiosí ndee ndivi' unj, ndee mii' ndu'u' a. Xini i naa' ni xa'an ra xiin' nu'u' nde'i ra, uun xiin' nimá kuiti' ra ni xa'an ra. Xini yu'u. Iin ndaa' Ndiosí kuiti' xini ña jaan'. ³(Xini i naa' ni xa'an ra xiin' nu'u' nde'i ra, uun xiin' nimá kuiti' ra ni xa'an ra. Xini yu'u. Iin ndaa' Ndiosí kuiti' xini ña jaan'.) Ndisu xini yu'u xa'a' te yivi' jaan' ⁴ña ni naka ña'a' Ndiosí ndee ndivi' mii' ndu'u' a, mii' ndatun' xava'a kaa'. Te ikan' ni xini so'o ra tu'un ña xini mii' kuiti' Ndiosí ka'an a, te koo' ndee iin ne yivi' ne kande'i ka'an ña jaan'. ⁵Xa'a' te yivi' jaan' ndii, kuvu ka'an va'a i, ndisu saa i sakan' xa'a' mii' i. Sakan' ña xa'a' mii' i ndii, ka'an va'a i xa'a' ña nia'a ña koo' xachi' ndiee' i kuiti'. ⁶Sakan' na kuii' tee' ndee ka'an va'a i xa'a' mii' i ndii, süu' iin te küu' kaxi' kunduu i, kuachi ndii ña ndaku nduu' a ka'an i. Ndisu xaa' i ña jaan', sakan' te kanini ne yivi' xa'a' i ña iin te koo' chukuu' ya'a ka nduu' i te sakan' saa xini ne jaan' xaa' i, uun te sakan' ña xini so'o nia ka'an i. ⁷Te koto ka ka'an va'a ya'a i xa'a' mii' i xa'a' ña ndatun' koo' chukuu' ña ni xini i, ña ni nia'a Ndiosí nuu' i jaan' ndii, ni kanj iin ña u'vi iin' i ndee naa ki'vi iñu', te ña xika' nuu' nuu' ña ndiva'a nduu' ña sando'o' yu'u jaan', sakan' te ka'an va'a ya'a i xa'a' mii' i. ⁸Te xa unj ichi' ni ka'an nda'vi i xiin' xto'o e' Ndiosí ña tava' ña'a' a, ⁹ndisu ni ka'an a xiin' i ndii: “Ña kundani i yo'ó kuiti' nduu' ña kuni nuu' un', sakan' ña ña ndiee' i ndii, nia'a va'a ya'a ka a kii' koo' ña ndiee' ne yivi'”, ni kachi a. Xa'a' a jaan' na ndee chaa' ka va'a kuni i, te ka'an va'a i xa'a' ña nia'a ña koo' ña ndiee' i, sakan' te nia'a va'a ka i ña ña ndiee' Cristo xiko ni'i' yu'u. ¹⁰Sakan' na kuii' va'a kuni i kii' koo' ña ndiee' i, uun kii' ka'an kiji ne yivi' xiin' i, uun kii' natiin i, uun kii' mii' kuu' ne yivi' xiin' i, uun kii' ndo'o' i xa'a' a ña xaa' i chuun nuu' Cristo. Sakan' ña kii' koo' ka ña ndiee' i ndii, sakan' te nduu' i te ndiee' ka xaa' Ndiosí.

¹¹ Nĩ kuu i ndee naa iin te kü' kaxi' kij' ni ka'an va'a i xa'a' mij' i nuu' ndo', ndisu ndo'ó kumi' kuachi xa'a' ña jaan'. Kuachi ndii ndo'ó nduu' ne ni kuni a ka'an va'a xa'a' i, sakan' ña tee' ndee kö' nduu' xachi' i ndii, küni kachi a jaan' ña xanu'u' ka i sie nuu' te ka'an mij' ña nduu' ra te chuun va ka'an ndoso' jaan'. ¹² Sakan' ña ña nia'á ña te tianu' xna'a Cristo sania'á ichi' a nduu' ndu ndii, ña yo'ó' nduu' a, xiin' ña kuie ini ni kundieni ndu nuu' sakuu' ña ndo'ó ndu ni xaa ndu chuun ka'nu' mii' ndiee' ndo', te ni xaa tu ndu ña nandani va ne yivi', te ni xaa tu ndu ña nia'á ña yoo ndiee' Ndiosí xiin' ndu. ¹³ ¿Ndee ña va'a ni xaa i xa'a' inga ne nakayá xa'a' Jesús, tuu ndo', ña ni xaa' i xa'a' ndo'ó? Suu ña ni xaa kuti' i xa'a' ndo' ndii, ña ndee iin ña kutiaku i ni xikan i nuu' ndee iin ndo'. ¿Koo ka'nu' ini ndo' xiin' i naa' iin kuachi chie va nduu' ña jaan', tuu ndo'!

Ka'an Pablo ña ku'un ndi'e' ra ichi' ña uni ñuu Corinto

¹⁴ Koto ndo', xa sakoo' tu'va xiin' mii' i, te ku'un ndi'e' ni tukuu' i mii' ndiee' ndo' ichi' ña uni, ndisu kakan ni tukuu' i ña kutiaku i nuu' ndee iin ndo' vitin. Sakan' ña süu' ña kumi' ndo' xika' ndikún i, süu' jaan' ndii ndo'ó ndi'ni' i xa'a'. Sakan' ña iin yuva' ndii, süu' ne kuali' si'e ra taxa'a' xu'un' ña kuni nuu' ra, süu' jaan' ndii mij' ra taxa'a' ña kuni nuu' si'e ra jaan'. ¹⁵ Te yu'u ndii, xa yoo i sandi'it' i sakuu' ña kumi' i xa'a' ndo' xa'a' a ña ndani' i ndo'ó. Te süu' ña kumi' i jaan' kuti'i', süu' jaan' ndii ndee mij' ñu'u' nde' i i ndii xa yoo i sanakua'a e xa'a' ña va'a ndo'ó. Tee' ndee na saa kivi' ndani' kua'a' ka i ndo'ó ndii, so'ó sie ka ndani' ndo'ó yu'u' i' in kivi' kua'an. ¹⁶ Tee' ndee ni xikan i ndee iin ña kutiaku i nuu' ndo', ndisu ka'an sava ndo' ña xa'a' ña chuun va i ndii, ni xini' xa'an' siki' i ndo'ó. ¹⁷ ¿Ñáá tuu ndo' ña ni xini' xa'an' i ndo'ó xiin' nda'a' sava ñani' e', te ni tivi' i mii' ndiee' ndo' jaan'? ¹⁸ Ni ka'an nda'vi i xiin' Tito, te ni tivi' ña'a' i xiin' inga ka ñani' ta'an' e', te ni xa'an' ra mii' ndiee' ndo'. ¿Ñáá tuu ndo' ña ni xini' xa'an' te jaan' ndo'ó? Xini' ndo'ó ña iin kachi xanini ndu, te iin ndaa' tu' ichi' ndikún ndu.

¹⁹ Tee' kusaa' xanini ka ndo' ña ka'an ndu ña jaan' xa'a' ña naka'an ndu xa'a' mij' ndu, süu' sakan' nduu' a, süu' jaan' ndii ka'an i sakan' xiin' ndo' nuu' Ndiosí xa'a' a ña nduu' i te tianu' Cristo. Ne ta'an' mani' mij' i, sakuu' ña xaa' ndu jaan' ndii, xaa' ndu a, te kuvi kua'nu na kua'nu ka ndo' nuu' ichi' Jesús. ²⁰ Sakan' ña xika' nimá i ña kij' xaa' i mii' ndiee' ndo' ndii, kuein' kuasa' ndiee' va'a ndo' saa ndiatu' ini yu'u, tee' kuein' tu ni ndee yu'u ndii, kuasa' naá va'a nimá i xini' ndo'ó kij' xaa' i mii' ndiee' ndo' jaan' ndee naa ndiatu' ini ndo'. Sakan' ña tee' kuein' ndiee' tivi'

ndo', tee' ndasi' nuu' ndo' xini ta'an' ndo', tee' xi'é ndo' xini ta'an' ndo', tee' nata'vi' ta'an' ndo', tee' ka'án ndo' tun vixi tejin ndo', tee' chichi' ndo' ne yivi' xata' nja, tee' ñuñu' tu ndo', tee' so'lo ni tu ndo'.²¹ Te sakan' tu xika' nimá i ña kij' ku'un ndi'e' i mii' ndiee' ndo' ndii, tee' kuein' kuka'an nuu' i nuu' Ndiosí, xa'a' ndo'ó xa'a' kuachi ndo', tee' kuein' kuni a kuaku i xa'a' kua'a' ne ni xaa kuachi saa', te tia'an nama nja nimá nja xa'a' kuachi nja, naa kuu' ña kuu' xe'na' nja, xiin' ña kumi' nja musa nja, xiin' ña kiji kuu' nja xiin' iin' nja.

Ka'án Pablo saa saa e' te kuni e' ña xika' xna'a e' ichi' Cristo

13 Ña yo'o' nduu' ichi' ña uni ña ku'un i mii' ndiee' ndo'. Xini ndo' ña ka'án tu'un Ndiosí ndii: “Kij' chindu'u' e' kuachi xa'a' iin ne yivi' ndii, kuni a ña ko'o uvi' ta'an', uun uni ta'an ne ndiee yu'u', te sakan' kuvu' kuniani kuachi jaan'”, kachi a. ²Kij' ni xa'an i mii' ndiee' ndo' saa' ndii, xa ni sakuni' i ndo'ó, ne ni xaa' kuachi jaan'. Te vitin ña xika' ndu'u' i ndii, sakuni' ni tukuu' i yoo ka xaa' ka kuachi, xiin' sakuu' inga ne xa xa'a' xaa' tu a ña kunduu i te ka'nu' ini xa'a' nja kij' xaa' tukuu i mii' ndiee' ndo', ³sakan' ña kuni ndo' ña nia'a i ndo'ó naa' ndixa xna'a ña Cristo tianu' yu'u'. Te Cristo ndii, kuasa' ij' kuu' a jaan' xiin' ndo', süu' jaan' ndii ndiee' xa'ndia chuun' a nuu' ndo'. ⁴Kuachi ndii, tee' ndee köo' ña ndiee' Cristo jaan' kij' ni xi'i a nuu' krusin, ndisu vitin ndii, xiin' ña ndiee' Ndiosí tiaku a. Te sakan' tu ndu'u vitin ndii, tee' ndee köo' ña ndiee' ndu ndee naa ni ndo'o ña jaan' ndii, Ndiosí taxi' tu ña ndiee' ndu'u, te xachuun' ndu tejin ndo'ó.

⁵Chuun xa'a' ndo' naa' ndixa xna'a xika' ndo' saa ka'án tu'un va'a xa'a' Jesús, te koto ku'a'a xiin' mii' mii' ndo' nuu' ña jaan'. ¿Náa xaa' ka ndo' kuenta ña yoo Jesucristo xiin' ndo'? Te naa' köo' ña nia'á ña yoo ña jaan' xiin' ndo' ndii, köo' a yoo xiin' ndo'.

⁶Ndisu ndiatu' ini yu'u ña xini ndo' ña ndu'u ndii, yoo ña nia'á ña yoo a xiin' ndu. ⁷Te ka'án va' ndu xiin' Ndiosí xa'a' ndo' ña saa ndo' ndee iin ña nja'a. Ndisu süu' xaa' ndu sakan' xa'a' ña kuni ndu ña ka'an va'a ne yivi' xa'a' ndu, süu' jaan' ndii xaa' ndu sakan', te saa ndo'ó ña va'a, tee' ndee kanini ne yivi' ña köo' ña nia'á ña yoo ndiee' Cristo xiin' ndu. ⁸Kuachi ndii köo' kivi' nakasi ndu ña ndixa xa'a' Cristo, süu' jaan' ndii chi'ni' xiin' mii' kuiti' ndu xa'a' ña ndixa jaan'. ⁹Xa'a' a jaan' na va'a va' kuni ndu ña ndu'u köo' ndiee', te ndo'ó nduu' ne yoo ka ndiee'. Te ka'án ka' ndu xiin' Ndiosí ña na taxi' na taxi' a ña so'lo xinu xachi' ndo' saa nii' kuni a. ¹⁰Sakan' na kiii' ke'i i tutu yo'o' ña kuni ka xaa' i mii' ndiee' ndo', sakan' te kij' xaa' i ñaa' ndii, xaku ndiee' kuvu i xiin' ndo' xiin' ndiee' ña ni taxi' xto'o e'

nda'a' i. Sakan' ña süu' ni taxi a ndiee' nda'a' i te sanduxín i ndo'ó, süu' jaan' ndii ni taxi ña'a' a te sakua'nu' i ndo'ó nuu' ichi' Jesús.

Ña ndeji' Pablo so'o' ndi'i'

¹¹ Ne ta'an' maní' i, mii' so'o' ndi'i' yo'o' ndii, ka'án ka i xiin' ndo' ña sii' kundiee ndo', te saxinu tu ndo' ña kunduu xachi' ndo' saa kuní Ndiosí, te na sandieni ta'an' tu ndo' xiin' ña ka'án i yo'o'. Sakan' tu iin ndaa' kunaá nimá sakuu' ndo', te kundiee maní' xiin' ta'an' ndo'. Te sakan' Ndiosí, ña ndani yoo', te taxi' tu a ña maní' a yoo xiin' e', na koq na a xiin' ndo'. ¹² Chito nuu' ta'an' ndo' kuenta Jesús, te xiin' ña jaan' nakuatu ta'an' ndo'. ¹³ Sakuu' ne nduu' kuenta Jesús, ne ndiee' yo'o', ti'vi' cha'an' ndo'. ¹⁴ Te na sañu'u' na xto'q e' Jesucristo sakuu' ndo'ó, te na koq tu ña ndani Ndiosí xiin' ndo', te sakan' tu na kundiee ti'vi' sakuu' ndo' xaa' Espíritu Santo. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñu'u' Galacia

Ti'vi' ra cha'an' nia

1 Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'á i ichi' a. Süu' te yivi' ni sakuiso' chuun' yu'u, ni ndee süu' te yivi' tu ni tjanu' yu'u. Süu' jaan' ndii mi Jesucristo xiin' yuva' e' Ndiosí, ña ni sanatiaku ña'a', ni sakuiso' chuun' yu'u. ²Yu'u xiin' ñani ta'an' e', ne ndiee' yo'o' ndii, ti'vi' ndu cha'an' i'in ti'vi' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Jesús, nuu' ñu'u' Galacia. ³Na sañu'u' yuva' e' Ndiosí xiin' xto'o' e' Jesucristo ndo'ó, te na taxí tu a ña maní koó xiin' ndo'. ⁴Te Jesús jaan' nduu' ña ni sanakua'a xiin' mii', te ni xi'i a xa'a' kuachi e', te ni sakakú a yoo' nuu' ña nia'a ña yoo iin yivi' vitin. Sakan' ña xa sakan' ni kuni Ndiosí, yuva' e'. ⁵Te ña jaan' kuni a natiin sakuu' ña ka'nu' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Iin ndaa' Jesús kuiti' kuví sakakú yoo' nuu' kuachi e'

⁶Nandaní xava'a i ña yachi va ni kuxioo ndo' nuu' Ndiosí, ña ni kana ndo'ó xa'a' ña ndani mii' a ndo'ó xa'a' ña ni xaa Cristo, te vitin ndikún ndo' tuku nuu' tu'un va'a. ⁷Ndisu kōo' tuku tu'un va'a ña kuví saa sakan', te kaku e'. Süu' jaan' ndii yoo sava te yivi', te kuni sasana' ndo'ó. Te jaan' ndii, kuni nama ra tu'un va'a ña ka'an xa'a' Cristo. ⁸Tee' ndee ndee yu'u naa' ka'an ndoso' i iin tu'un ña näkuitá xiin' ña xa ni ka'an ndoso' ndu, uun iin ángele, ña kiee ndivi', naa' ka'an ndoso' a iin tu'un ña näkuitá xiin' ña xa ni ka'an ndoso' ndu ndii, na kundo'o xachi' ndu saa Ndiosí. ⁹Te saa nii' xa ni ka'an ndu ndii, sakan' tu ka'an i vitin ña naa' ka'an ndoso' yoo ka iin tu'un ña näkuitá xiin' ña xa ni natiin ndo' ndii, na kundo'o xachi' nia saa Ndiosí.

¹⁰Kuachi ndii, süu' xa'a' ña ndoo va'a i nuu' ne yivi' xika' i, süu' jaan' ndii xika' i xa'a' ña ndoo va'a i nuu' Ndiosí. Känini ndo' naa' xika' i te ndoo va'a i nuu' ne yivi', sakan' ña naa' kusaa' xika' i xa'a' ña ndoo va'a i nuu' ne yivi' ndii, süu' te xika' nuu' nuu' Cristo nduu' i naa' sakan'.

Ka'án Pablo saa ni ndo'o ra kii' ni kana ña'a' Cristo

¹¹ Ñani ta'an' i, kuní i ña kundani ndo'ó ña tu'un va'a ña ka'án ndoso' i ndii, süu' ña ni nata'vi' xini' ne yivi' nduu' a. ¹² Kuachi ndii ni natiin i e nda'a' ndee iin ne yivi', ni ndee ni sakuaan i e nuu' ndee iin te yivi'. Süu' jaan' ndii Jesucristo ni nia'a tu'un va'a jaan' nuu' i.

¹³ Xa ni xini ndo' kuento saa ni xika i iin yivi' xta'an' kii' ni xika i saa xika' ne judío, ne ta'an' i, ichi' Ndiosí. Te xa ni xini tu ndo' kuento ña ni sando'o' u'vi i ne nakayá xa'a' Jesús te sandoñu'u' i nia. ¹⁴ Te kii' ni xika i saa xika' ne judío, ne ta'an' i, ichi' Ndiosí ndii, ndiee' ka ni kandixa' i te sakan' tuku te iin kachi xiin' i, sakan' ña ni xito ka'nu' ya'a ka i ña xixaá ne xii' yata' ndu te sakan' te jaan'. ¹⁵ Ndisu Ndiosí ndii, ni nakaxin a yu'u xa'a' a ña ndani mii' a yu'u, ndee kii' kuní ka kakú i, te ni xtani a ¹⁶ ña nia'a a Jesús, si'e a jaan', nuu' i, te ka'an ndoso' i xa'a' ña jaan' nuu' ne tuku'. Te ni xa'an i te ndatu'un' i xiin' ndee iin te yivi' ndee ña ka'an ndoso' i, ¹⁷ ni ndee ni kaa tu i ñuu Jerusalén te ndatu'un' i te ni tianu' Jesús ña nuu' ka te sakan' yu'u. Süu' jaan' ndii ni xa'an i ñu'u' Arabia, te ni nandiko' tukuu i ñuu Damasco.

¹⁸ Te kii' ni xka'ndia uní kuiya ndii, ni xa'an i mii' ndu'u' Pedro ñuu Jerusalén, te ni ndoo i xiin' ra xa'un kivi' ikan'. ¹⁹ Ndisu ni xini ta'an' i xiin' inga te tianu' Jesús sania'á ichi' a. Iin ndaa' so'o Jacobo, te nduu' ñani xto'o e' Jesús, ni xini ta'an' xiin' i. ²⁰ Te ña ke'i i nuu' tutu yo'o' ndii, xini Ndiosí ña ña ndixa nduu' a.

²¹ Te kii' ni ya'a sie, te ni xa'an i ñu'u' Siria xiin' ñu'u' Cilicia. ²² Ndisu ne nakayá xa'a' Jesús ñu'u' Judea ndii, tia'an kuní nuu' nia yu'u. ²³ Ni xini so'o kuiti' nia ña ka'án ne yivi' xa'a' i ndii: “Te ni sando'o' yoo' xta'an' ndii, ka'án ndoso' ra nuu' ne yivi' tu'un va'a ña ni xika ra sandoñu'u' ra”, ni kachi nia. ²⁴ Te ni xaka'nu' va nia Ndiosí xa'a' ña ni xaa a xiin' i.

So'o ni xka'ndia a kii' ni xa'an Pablo mii' ndiee' inga te sania'á ichi' Jesús

2 Te kii' ni xka'ndia uxí kumi' kuiya ndii, ni kaa tukuu i ñuu Jerusalén xiin' Bernabé. Te ni xaka tu i Tito kua'an ra xiin' ndu. ² Ni xa'an i sakan' ña Ndiosí ni nia'a nuu' i ña kuní a ña ku'un i ikan'. Te nuu' te kuu' nuu' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús kuiti' ni ndatu'un' ndi'i i xa'a' ña ka'án ndoso' i xa'a' tu'un va'a nuu' ne tuku'. Ni ndatu'un' ndi'i i xa'a' ña jaan' nuu' ra koto ka xachuun' saka i, uun xa ni xachuun' saka i kanini te jaan'. ³ Ndisu ni xtani ra ña ni ka'an i, sakan' na ndee Tito, te ni xa'an xiin' ndu ndii, tee' ndee te griego nduu' ra ndii, ni ka'an te kuu' nuu' jaan' ña kuní a

kuá'a tunj iin' ra, ⁴ tee' ndee ni ko'ni si'e iin uvi te xini xa'an' ka'án ña xika' ra ichi' Jesús tein ndu mii' ni nakaya ndu jaan'. Ni ko'ni ra ikan' te ni'ani' ra ña xaa' ndu ña yoo ndiká ndu nuu' ichi' Cristo Jesús, ndiani te tuku ni sanandiko' ra ndu'u nuu' ña ka'án tu'un ndei'. ⁵ Ndisu ndee iin kani' ni natiin ndu'u ña ka'án te jaan', sakan' te nãma xachi' ndu tu'un va'a ndixa ña xa kandixa' ndo' jaan'.

⁶ Te koo' xachi' ña xaa' ni ka'an te kuu' nuu' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús jaan' xiin' i. Nu'u' yu'u ndii, naa' te ka'nu' nduu' ra, uun süvi ra ndii, koo' a xaa' a, sakan' ña Ndiosí ndii, nakaxin a ne yivi'. ⁷ Süu' jaan' ndii ni xini te kuu' nuu' jaan' ña ni taxi Ndiosí chuun nuu' i ña ka'án ndoso' i tu'un va'a nuu' ne tuku' iin kachi naa ni taxi a chuun nuu' Pedro ña ka'án ndoso' ra tu'un va'a jaan' nuu' ne judío. ⁸ Kuachi ndii mii' Ndiosí ni taxi ndiee' Pedro te kunduu ra te sania'á ichi' Jesús nuu' ne judío, te mii' tu a ni taxi ndiee' yu'u te kunduu i te sania'á ichi' Jesús nuu' ne tuku'. ⁹ Sakan' na kuii' ni nakuni Santiago xiin' Pedro xiin' Juan, te nduu' te kuu' nuu' nuu' ne ndikún ichi' Jesús, ña ni samani' va Ndiosí yu'u chuun yo'o'. Sakan' na kuii' ni tjin ra nda'a' i xiin' nda'a' Bernabé te nia'a ra ña nduiin' ra xiin' ndu. Te ni ndoo ra kuento ña sachuun' ka ndu nuu' ne tuku', te te jaan' sachuun' ka nuu' ne judío. ¹⁰ Te kuu' nuu' jaan' ndii, iin ndaa' kuji' a ni xikan ra nuu' ndu ña chindiee' naa chindiee' ndu ne nda'vi kuu', ni kachi ra. Te ña jaan' nduu' ña xa kuaxi i saxinú i xiin' iin kani' nimá i.

**So'o ni xaa a kii' ni kani kuento Pablo Pedro xa'a'
ña vä'a ña xaa' ra tein ne tuku'**

¹¹ Te kii' ni xaa Pedro ñuu Antioquía ndii, ni kani ña'a' i kuento, sakan' ña vä'a xaa' ra. ¹² Kuachi ndii, kii' kuní ka xaa te ni ti'vi' Jacobo ndii, ni xixi ra xiin' ne tuku' jaan'. Ndisu kii' ni xaa te ni ti'vi' Jacobo jaan' ndii, ni kuxioo Pedro jaan' nuu' ne tuku' jaan' xa'a' a ña yi'vi ra te yivi', te ka'án ña kuní a kua'a tunj iin' sakuu' te tuku', te ndikún ichi' Jesús. ¹³ Te sakan' tu inga te judío, te ndikún ichi' Jesús ndii, ni kuxioo tu te jaan' nuu' ne tuku' jaan' naa ni xaa Pedro jaan', ña ni xasuvi xiin' mii' ra. Te ndee Bernabé ni sanama' xiin' mii' nuu' ña siki' jaan' ni xaa ra. ¹⁴ Te kii' ni xini i ña xika' ndaku sakuu' te jaan' nuu' ña ndixa xa'a' tu'un va'a xa'a' Jesús ndii, ni ka'an i xiin' Pedro nuu' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús ikan' ndii: “Yo'ó ndii, te ichi' ne ta'an' e', ne judío, nduu' un', ndisu xika' un' ndee naa süu' te judío nduu' un'. Sakan' na kuii', ¿ndichun na kaviko' u'vi un' ne tuku', ne ndikún ichi' Jesús, ña kuní a kaka nia naa xika' ne judío? ¹⁵ Yoo' ndii, si'e ne judío nduu' e' ndee ni tui' e', te süu' te tuku', te xaa' kuachi nuu' tu'un ndei' Ndiosí, nduu' e'.

¹⁶ Sakan' ña xini e' ña süu' xa'a' a ña xaa' ndee iin ne yivi' ña ka'án tu'un ndei' Ndiosí sandaku a nimá ña, süu' jaan' ndii xa'a' a ña ini ña xini ña Cristo Jesús kuiti'. Te sakan' tu yoo' ndii, xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo Jesús jaan' kuiti', te ni xandaku Ndiosí nimá e' nuu' a, te süu' xa'a' a ña xaa' e' ña ka'án tu'un ndei' jaan'. Kuachi' ndii ndee iin ne yivi' küvi' kunduu ne ndaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xaa' ña ña ka'án tu'un ndei' jaan'. ¹⁷ Sakan' na kuii' kii' xika' e' sandaku Ndiosí nimá e' xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo kuiti' ndii, ka'án sava ne judío ña xa'nú e' sava tu'un ndei' jaan'. ¿Ñáá Cristo nduu' ña xaa' sakan', te xaa' e' kuachi' na sakan'? Kuäsa' xachi' sakan' ran'. ¹⁸ Kuachi' ndii, naa' ini ni tukuu i kuni tu'un ndei' jaan', ña ni ini ni xini saa' ndii, tuku ni nanduu' i te ndiso' kuachi' nuu' Ndiosí. ¹⁹ Sakan' ña yu'u ndii, ndee naa te xa ni xi'i nduu' i nuu' tu'un ndei' jaan' xa'a' a ña ini ka i ña kuvi sakakú a yu'u, sakan' na tiaku i te xaa' i ña kuni Ndiosí. ²⁰ Te yu'u vitin ndii, xaa' i kuenta ndee naa ni xi'i inga' i xiin' Cristo nuu' krusín. Sakan' na kuii' yu'u ndii, ña tiaku i xiin' ñu'u' nde'i yo'o' vitin ndii, tiaku ka i te saa i ña kuni mii' i. Süu' jaan' ndii Cristo nduu' ña xiko' ni'i' kivi' ñuu i, te xika' i iin yivi' xa'a' a ña ini i xini i Cristo, si'e Ndiosí. Te kundani ña jaan' yu'u, sakan' ña ni sanakua'a xiin' mii' a xa'a' i, te ni xi'i a nuu' krusín xa'a' kuachi' i. ²¹ Köo' kivi' nakoo i ña ndani mii' Ndiosí yu'u, sakan' ña naa' kuvi kundaku nimá e' nuu' Ndiosí xa'a' a ña saxinú e' tu'un ndei' jaan' ndii, ni xi'i saka Cristo nuu' krusín naa' sakan', ndisu süu' sakan' nduu' a", ni kachi i xiin' ra.

Xa'a' ña ini e' xini e' Cristo kuiti' natiin' e' Espíritu Santo

3 Ndo'ó, ne Galacia, ne küu' kaxi' nduu' ndo' ndee naa ni sakuini' iin te yivi' xiin' ndo', sakan' ña ni kuxioo ndi'i ndo' nuu' ña ni sania'a' i ndo'ó ña ni xi'i Jesucristo nuu' krusín xa'a' kuachi' e'. ² Ña yo'o' kuiti' kuni i ña nakuiin ndo' nuu' i: ¿Ñáá xanini ndo'ó ña ni natiin ndo' Espíritu Santo xa'a' a ña ni saxinú ndo' ña ka'án chuun' tu'un ndei' Moisés? Kuäsa' xachi' sakan' ran'. Sakan' ña ni natiin ndo' Espíritu Santo jaan' xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' tu'un va'a ña ka'án xa'a' Jesús kuiti'. ³ Saa tu tiakú xini' ndo'. Naa' ni natiin ndo' Espíritu Santo kii' ni xa'a' ini ndo' xini ndo' tu'un va'a jaan' ndii, ¿ndichun na xika' ndo' ña ndasandaku ndo' nimá ndo' nuu' Ndiosí vitin xiin' ña ndiee' mii' ndo', na sakan'? ⁴ Ni ndo'o kua'a' va ndo'ó xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Jesús. ¿Ñáá ni ndo'o saka ndo' sakuu' ña jaan'? Va'a va naa' ni ndo'o saka ndo' ña jaan'. ⁵ Sakan' ña süu' xa'a' a ña ni xaa ndo' ña ka'án tu'un ndei' jaan' ni taxí Ndiosí Espíritu a naá nimá ndo', te ni xaa a chuun ka'nu' koo'

chukuu' tejn ndo'. Süü' jaan' ndii xa'a' a ña iní ndo' xini ndo' tu'un va'a jaan' ni xaa a ña jaan'.

Ni ka'an Ndiosí ña te ndaku nimá nduu' Abraham xa'a' a ña ni iní ra xini ña'a' ra

⁶Ni iní kuiti' Abraham, te xii' yata' ndu, ni xini ra Ndiosí, te ni ndasandaku a nimá ra nuu' a. ⁷Sakan' na kuii' kuni a kundani ndo' ña ne iní xini Ndiosí nduu' xna'a siani' xika' Abraham jaan'. ⁸Ndee xta'an' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ña naá kivi' kunduu tu ne tuku' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí saa a xa'a' a ña iní nia kuni ña'a' nia. Sakan' na kuii' ni sakuni' Ndiosí Abraham tu'un va'a jaan' kii' tia'an xka'ndia a, sakan' na ni ka'an a xiin' ra ndii: "Xiin' nda'a' yo'ó sañu'u' i sakuu' ne yivi' iin yivi'", ni kachi a. ⁹Sakan' na kuii' ne iní xini Jesús ndii, sañu'u' ña'a' Ndiosí naa ni sañu'u' a Abraham jaan' xa'a' a ña ni iní ra xini ña'a' ra.

¹⁰Kuachi ndii, yoo ka kuni ña ndasandaku Ndiosí nimá nia nuu' a xa'a' ña saxinú nia ña ka'an chuun tu'un ndei' a ndii, xa yoo nia nuu' ña nacha'an'. Kuachi ndii ka'an ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ndii: "Nacha'an sakuu' ne saxinú ndi'i sakuu' ña ka'an tu'un ndei' jaan'", kachi a. ¹¹Xini kaxi' e' ña sandaku Ndiosí nimá ndee iin e' xa'a' a ña xaa' e' ña ka'an tu'un ndei' jaan', sakan' ña ka'an ña yoso' nuu' tutu a ndii: "Ne ni xandaku Ndiosí nimá xa'a' a ña iní kuiti' nia xini ña'a' nia ndii, kutiaku nia ndee ndi'i' ni kivi'", kachi a. ¹²Ndisu tu'un ndei' jaan' ndii, süu' kuenta ña iní e' xini e' Jesús nduu' a, sakan' ña ka'an ña yoso' nuu' tutu a ndii: "Ne saxinú sakuu' ña ka'an tu'un ndei' jaan' ndii, kutiaku nia xa'a' ña jaan'", kachi a.

¹³Ni sandoó ndiká Cristo yoo' nuu' ña ni kuni a sanacha'an' tu'un ndei' jaan' yoo'. Sakan' ña ni xi'i a nuu' e', te ni tiso a ña nacha'an' jaan, naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: "Yoo ka nduu' ne xi'i nuu' nduyu ndii, nacha'an' nia", kachi a. ¹⁴Sakan' ni xaa Cristo te sañu'u' tu Ndiosí ne tuku' xiin' kuento a, ña ni taxi a nuu' Abraham jaan'. Te xa'a' a ña iní e' xini e' Cristo ndii, natiin' e' Espíritu Santo, ña xa ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' jaan'.

Sandoñu'u' tu'un ndei' jaan' kuento ña ni taxi Ndiosí nuu' Abraham

¹⁵Ñani ta'an' i, kuni ka'an i xiin' ndo' iin ña ka'an ndiaa xa'a' te yivi'. Te yivi', kii' ndoó ra kuento xiin' ta'an' ra ndii, ke'i ra a nuu' tutu, te chindu'u' ra nuu' nda'a' ra nuu' a. Kii' xaa' ra sakan' ndii, ndee iin ra küvi nachikanu' ka ndee iin yu'u', ni ndee küvi tu sandoñu'u' ra ña jaan'. ¹⁶Sakan' tu ni xaa Ndiosí ni taxi a kuento a

nuu' Abraham xiin' nuu' siani' xika' ra. Sakan' na kuii' yoso' a ndii: "nuu' iin siani' xika' un'", sakan' yoso' a. Ndisu ka'an na jaan' xa'a' kua'a' siani' xika' ra kij' ka'an a sakan'. Süü' jaan' ndii ka'an a xa'a' iin ndaa' kuiti' a, te na jaan' nduu' Cristo. ¹⁷ Na kuni ka'an i xiin' ndo' yo'o' ndii, xa ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' Abraham jaan' na saxinú a na ni ka'an a xiin' ra jaan'. Te tu'un ndei', na ni taxí Ndiosí nda'a' Moisés kij' xa ni ya'a kumi' ciento oko uxí kuiya ndii, küvi satívi' a kuento a na xa ni taxí a nuu' Abraham jaan'. ¹⁸ Kuachi ndii, naa' xa'a' a na saxinú e' tu'un ndei' jaan' natiin e' na samani' Ndiosí yoo' jaan' ndii, süü' xa'a' na ni taxí a kuento a jaan' ka nduu' a naa' sakan'. Ndisu Ndiosí ndii, ni taxí a na jaan' nuu' Abraham xa'a' a na xa sakan' ni ndoo a kuento a nuu' ra.

Ka'an Pablo ndee xa'a' ni taxí Ndiosí tu'un ndei' a nda'a' Moisés

¹⁹ ¿Ndichun ni taxí Ndiosí tu'un ndei' jaan' naa' sakan'? Ni taxí na'a' a te nia'a xna'a a ne yivi' ndee na nduu' kuachi. Te ni kuni a na sachuun' tu'un ndei' jaan' ndee kij' ni kixin siani' xika' Abraham jaan', na ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' a jaan'. Te ni taxí Ndiosí tu'un ndei' jaan' nda'a' ángele, te ángele jaan' ni taxí a nda'a' Moisés, te ni sayá'á ra a nuu' ne nuu' ra. ²⁰ Sakan' na kij' ni taxí Ndiosí kuento a nuu' Abraham jaan' ndii, ni tiachuun' a inga ne yivi', sakan' na iin ndaa' mii' a ni xaa sakuu' na jaan'.

²¹ Sakan' na kuii', ¿naa' kani' ta'an' tu'un ndei' jaan' xiin' kuento na ni taxí Ndiosí jaan'? Kuasa' xachi' sakan' ran'. Kuachi ndii, naa' küvi taxí tu'un ndei' jaan' kivi' nuu' e', na koo' kivi' ndi'i' ndii, küvi kunduü e' ne ndaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' a na xaa' e' na ka'an tu'un ndei' jaan'. ²² Ndisu ka'an na yoso' nuu' tutu' Ndiosí na xiko' ni'i' kuachi sakuu' ne yivi', sakan' te ne ini xini Jesucristo kuiti' küvi natiin na ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' jaan'.

²³ Te kij' tia'an ini e' kuni e' Jesús ndii, ni nduu' e' ndee naa ne ndasi i'nu ni xaa tu'un ndei' jaan' ndee kij' ni xaa kivi' na nia'a Ndiosí na kuni a na ini e' kuni e' Cristo. ²⁴ Sakan' na kuii', na kuni ka kixin Cristo ndii, tu'un ndei' jaan' ni nduu' ndee naa iin te sania'á yoo'. Ndee naa sakan' ni xachuun' tu'un ndei' jaan' te kundiaka a yoo' nuu' Cristo, te sandaku Ndiosí nimá e' xa'a' a na ini e' xini e' Cristo jaan'. ²⁵ Ndisu vitin ndii, xa ni xaa kivi' na ini e' xini na'a' e', te kuasa' ka xito' tu'un ndei' jaan' yoo'.

²⁶ Te xa'a' a na ini e' xini e' Cristo Jesús jaan' ndii, si'e Ndiosí nduu' sakuu' e'. ²⁷ Kuachi ndii, sakuu' yoo', ne ni chichi kuenta Cristo ndii, ni xiku'nu a yoo'. ²⁸ Sakan' na koo' a xaa' a ndee ka nuu' ne yivi' nduu' e', naa' ne judío nduu' e', uun naa' ne tuku' nduu' e', naa' ne xiko' ni'i' iin xto'o' nduu' e', uun naa' ne xika' ndiká nduu'

e', naa' tiaa nduu' e', uun naa' ña'a' nduu' e' ndii, iin ndaa' nduu' sakuu' e' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo Jesús. ²⁹Te xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo ndii, ne vi'e Abraham jaan' nduu' e', sakan' na kuii' natiiin e' ña ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' nuu' ne vi'e ra.

4 Te sakan' tu ka'án i ndii, iin te lulu, te natiiin ña'a yuva', kii' tia'an xinu kuiya ra ndii, nduu' ra ndee naa iin te xika' nuu' kuiti' tee' ndee kunduu ra te xiin' ña'a sakuu' a. ²Kii' lulu ra ndii, yoo ne xito' ña'a', te yoo tu ne xito' ña'a yuva' ra ndee xaa kivi' ña ni chindu'u' yuva' ra jaan'. ³Te iin kachi tu ni nduu a xiin' yoo' kii' tia'an ini e' kuni e' Jesús ndii, ni nduu e' ne xachuun' nuu' ña xiko' ni'i ne yivi' iin yivi'. ⁴Ndisu kii' ni xinu kivi' ña ni chituní Ndiosí ndii, ni ti'vi' a si'e a. Te iin ña'a' ni sakaku' ña'a'. Te si'e a jaan' ndii, ni kaku a, te ni xika a saa ka'án chuun' tu'un ndei' Ndiosí. ⁵Sakan' ni xaa a te sandoó ndiká a yoo' nuu' tu'un ndei' jaan', te kunduu e' si'e Ndiosí. ⁶Te xa'a' a ña si'e Ndiosí nduu' e' ndii, ni sandoó a Espíritu si'e a jaan' nimá e' ña saka'án yoo' ndii: “Tata kua'a mii' i”, kachi e' xiin' Ndiosí. ⁷Sakan' na kuii', süu' ne xika' nuu' kuiti' nduu' e', süu' jaan' ndii si'e Ndiosí nduu' e'. Te xa'a' a ña si'e a nduu' e' ndii, xa kande'i' sani'í a yoo' sakuu' ña va'a a.

Ndi'ni Pablo xa'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Galacia

⁸Kii' xini ndo' Ndiosí ndii, ni xiko ni'i' ndiosí saka ndo'ó. ⁹Ndisu vitin ña xa xini ndo' Ndiosí, uun va'a ka ka'án e' ndii, ña xa xini Ndiosí ndo'ó ndii, ¿ndichun na tuku ni kuni ko'ni ndo' nda'a' ña xiko' ni'i' ne yivi' iin yivi', te viko ni'i' a ndo'ó? Ña jaan' ndii, koo' ndiee' a te kuasa' tu kuni a. ¹⁰Kuachi ndii xito' ka'nu' ndo' kivi' ka'nu', te xa'a tu ndo' viko' yoo', te xa'a tu ndo' i'in viko' ña nasukú, te xito' ka'nu' tu ndo' kuiya. ¹¹Xa'a' a jaan' na ndi'ni yu'u xa'a' ndo', saa' iin kii' xachuun' saka i tein ndo'.

¹²Ñani ta'an' i, ka'án nda'vi i xiin' ndo' ña kaka ndo' naa xika' yu'u, sakan' ña yu'u ndii, ni xika i saa nii' xika ndo'ó. Te ndo'ó ndii, ni xaa' ndo' ndee iin ña va'a xiin' i nuu' ni kixin. ¹³Naka'an' ndo' ña kii' ni kuni kuví i ndii, ni taxí a kivi', te kuví ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' ndo' ña nuu'. ¹⁴Tee' ndee ni ndo'o ndo' xiin' i kii' ni kuni kuví jaan' ndii, ni kundasi' ndo' yu'u, te ni ndee ni saxioo tu ndo' yu'u. Süu' jaan' ndii ni natiiin ndo' yu'u ndee naa iin ángele ña xika' nuu' nuu' Ndiosí, te ni natiiin tu ndo' yu'u ndee naa mii' Cristo Jesús. ¹⁵Kii' sakan' ndii, ni kuatia' va nimá ndo' xini ndo' yu'u. ¿Mii' kua'an tu sakuu' ña jaan' vitin? Kuachi ndii kuví ndiee yu'u' i nuu' ndo' ña naa' ni kuví ndii, tava' xachi' ndo' nduchi' nuu' ndo', te taxí ndo' a nda'a' i kii' sakan'. ¹⁶Te vitin ndii, xa'a' a ña ka'án i ña ndixa xiin' ndo' ndii, kundasi' ndi'i' ndo' yu'u.

¹⁷ Te ne yivi', ne kuni nāma tu'un va'a jaan' ndii, nia'á nia ndo'ó ndee naa ndi'ni nia xa'a' ndo', ndisu vā'a xaa' nia. Kuni sasiin' nia ndo'ó nuu' ndu'u, te kundi'ni kuiti' ndo' xa'a' mii' nia. ¹⁸ Te ña va'a nduu' a kundi'ni e' sakuu' ichi' xa'a' ña va'a, te süu' kii' yoo i xiin' ndo' kuiti'. ¹⁹ Ne kua'a i, ndo'o' tukuu' i xa'a' ndo' ndee naa ndo'o' iin' ña'a', ña' sakaku'. Naa' sakan' kundo'o' naa ndo'o' i xa'a' ndo' ndee kii' saa ndo' ndee naa xaa' Cristo. ²⁰ Xava'a a naa' yoo i mii' ndiee' ndo' naka'an e' sakan', te kuvī ka'an vīta ka i xiin' ndo', sakan' ña ndi'ni i xa'a' ña xaa' ndo'.

Yo'o' ka'án a xa'a' ña ni ndo'o' Agar xiin' ña ni ndo'o' Sara

²¹ Ndo'ó, ne kuni ku'un nuu' ña ka'án chuun' tu'un ndei' jaan' ndii, ka'an ndo' xiin' i, ¿ñáá xini xna'a ndo' ña ka'án tu'un ndei' jaan'? ²² Kuachi' ndii yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'án a xa'a' Abraham, ña ni yoo uvi' ta'an tiaa si'e ra. Iin' si'e ra ni yoo xiin' ña' ni xika nuu' nuu' ña' si'i ra. Te inga si'e ra ni yoo xiin' ña' ni yoo ndiká, ña ni nduu' ña si'i ra jaan'. ²³ Si'e ña' ni xika nuu' jaan' ndii, ni tui' ra xa'a' a ña sakan' ni kuni mii' Abraham. Ndisu, si'e ña' ni yoo ndiká jaan' ndii, ni tui' ra te xinu' kuento Ndiosí, ña ni taxī a nuu' Abraham jaan'.

²⁴ Te ña ni xka'ndia xiin' uvi' saa' ña'a' jaan' ndii, ña ka'án ndiaa nduu' a xa'a' uvi' saa' kuento ña ni ndoo' Ndiosí xiin' ne ñuu' i. Iin' a ka'án xa'a' iku' ña nani' Sinaí, ña' jaan' nduu' ña' nani' Agar, te ña' jaan' tu' nduu' ichi' yata', ne xiko' ni'i' xaa' tu'un ndei' Ndiosí. ²⁵ Te xiin' ña ni ndo'o' Agar jaan' ka'án ndiaa a xa'a' iku' Sinaí, ña iin' ñu'u' Arabia. Te sakan' tu' ka'án ndiaa ña ni ndo'o' ña' jaan' xa'a' ne ñuu' Jerusalén, sakan' ña xiko' ni'i' tu' ña'a' tu'un ndei' jaan'. ²⁶ Ndisu xiin' ña ni ndo'o' Sara, ña' ni yoo ndiká ndii, ka'án ndiaa a xa'a' ñuu' Jerusalén, ña nduu' kuenta ndivi' mii' ndia'vi' ne yoo' ndiká. Te ñuu' jaan' nduu' ndee naa si'i' yoo', ne inī xini Jesús.

²⁷ Kuachi' ndii yoso' a nuu' tutu' Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Yo'ó, ña' kuvī koo si'e,

te tia'an tu' kundo'o' un' kui'e ne kuachi' ndii,

si' kuni un', te nde'i' ti'e' un' ña va'a kuni un'.

Kuachi' ndii koo kua'a' ka si'e un' te sakan' iin' ña' ndu'u' xiin' ii'.

Sakan' yoso' a.

²⁸ Ñani' ta'an' i, yoo' ndii nduu' e' ndee naa Isaac, sakan' ña si'e ne ni taxī Ndiosí kuento a xa'a' nuu' Abraham nduu' tu' e'. ²⁹ Ndisu te ni kaku' kuenta iin' yivi' jaan' ndii, ni sando'o' ra Isaac, te ni kaku' kuenta Espíritu Santo. Nii' sakan' tu' xaa' ne ndikún ni'i' tu'un ndei' jaan' xiin' e' vitin. ³⁰ Ndisu naka'an' ndo' ña yoso' a nuu' tutu'

Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Taxi' un' ña' xika' nuu' jaan' xiin' si'e a'. Kuachì ndii xäta'an ña natiin si'e ña' jaan' ña'a yuva' ra xiin' si'e ña' yoo ndiká.” Sakan' yoso' a. ³¹Ñani ta'an' i, xa'a' a jaan' na kuu', süu' si'e ña' ni xika nuu' jaan' nduu' yoo'. Süu' jaan' ndii si'e ña' yoo ndiká nduu' e'.

Xika' ndiká e' nuu' tu'un ndei' Moisés ni xaa Jesucristo

5 Ni sandoó ndiká Jesucristo ndo'ó te kunduu ndo' ne yoo ndiká. Xa'a' a jaan' na kuita ni'i ndo' nuu' ña jaan', te taxi ndo' ña viko ni'i inga ña'a ndo'ó. ²Koto ndo', mii' yu'u Pablo ka'án xiin' ndo' ña naa' taxi ndo' ña kua'a tuni iin' ndo' ndii, keta va'a xachi' ndo' nuu' ña ni xaa Cristo. ³Te ka'án ka i xiin' yoo ka nduu' ndo'ó, te taxi' kua'a tuni iin' ndii, kande'i' saxinú ndo' sakuu' inga ña ka'án chuun' tu'un ndei' jaan'. ⁴Ndo'ó, ne xika' kunduu ne ndaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xaa' ndo' ña ka'án tu'un ndei' a jaan' ndii, xa ni kusiin' ndo' nuu' Cristo, te xa ni nakoo ndo' ña ndani mii' Ndiosí ndo'ó.

⁵Ndisu yoo', ne ndiatu' ini ña sandaku Ndiosí nimá e' xa'a' a ña ini e' jaan' ndii, ndiatu' e' xiin' ña ndiee' Espíritu Santo. ⁶Sakan' ña, xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo Jesús ndii, koo' a xaa' naa' yoo tuni iin' e', uun naa' koo' a. Ña ka'nu' ka ndii, ña ini e' xini e' Cristo, te ña jaan' xaa' sakan' te kundani e' ne yivi'.

⁷Ni xika va'a ndo' ña nuu' ichi' Cristo. ¿Yoo ni nakasi nuu' ndo', te ni ini ka ndo' kuni ndo' ña ndixa? ⁸Süu' Ndiosí ni xaa ña jaan', kuachì ndii mii' ña jaan' ni kana ndo'ó nuu' ña ndixa jaan'. ⁹Naa ka'án e' ndii, iin ña xini xa'an' ndii nduu' a ndee naa yuchi' levadura, ña saki'ví pachì xita' va'a. Sie tio' a ndii kiku' i'nu a kani' tejn ixan', te saki'ví pachì a ña jaan'. ¹⁰Te yu'u ndii, ini xini i xto'o e' ña iin kachi xanini ndo' xiin' i xa'a' ña ndixa jaan', te ne xini xa'an' ndo'ó jaan' ndii, kundo'o nia saa Ndiosí, yoo ka nduu' nia.

¹¹Ñani ta'an' i, naa' ña ndixa nduu' ña ka'án te jaan' ña kusaa' ka'án ndoso' i ña kuni a kua'a tuni iin' te ini xini Jesús ndii, ¿ndee xa'a' na sando'o' ne Israel yu'u naa' sakan'? Kuachì ndii, naa' sakan' nduu' a ndii, nāsa'a' kua'a' nia saa tu'un va'a ña ka'án xa'a' ña ni xi'i Cristo nuu' krusin. ¹²Te'e' naa' saña'ma xiin' mii' ndi'i te xini xa'an' ndo'ó jaan' ran'.

¹³Ñani ta'an' i, ni kana Ndiosí ndo'ó te koo ndiká ndo' nuu' tu'un ndei' Moisés jaan', ndisu kaniin' ndo' ña xa'a' ña yoo ndiká ndo' nuu' ña jaan', na kuvi saa ndo' ña ndioo' ini iin' ndo'. Süu' jaan' ndii kaka nuu' nuu' ta'an' ndo' xa'a' a ña kundani ta'an' ndo'.

¹⁴Kuachì ndii sakuu' tu'un ndei' Ndiosí kuvi saxinú e' xiin' iin ndaa' yu'u' sie ña ka'án ndii: “Kundani ndo' ne yivi' xiin' ndo' ndee naa

kundanĭ xiin' mii' mji' ndo'”, kachi a. ¹⁵Ndisu naa' chichi' ta'an' ndo', te satuxu'ví ndo' nimá ta'an' ndo' ndii, koṭo xiin' mji' ndo'. Naa' saa naa xaa' ndo' ña jaan' ndii, sandoñu'u' ta'an' xachi' ndo'.

Kaka e' saa kuní Espíritu Santo, te süu' saa ndioo' iní mji' e'

¹⁶Xa'a' a jaan' na ka'án ĭ xiin' ndo' ña kaka naa xika' ndo' saa kuní Espíritu Santo, te sãnda'ni ndo' nimá ndo' xiin' ña ndioo' iní ndo'. ¹⁷Kuachi ndii kani' ta'an' ña ndioo' iní ndo' jaan' xiin' ña kuní Espíritu jaan'. Te kani' ta'an' tu ña kuní Espíritu jaan' xiin' ña ndioo' iní ndo' jaan'. Ña ndasi' ta'an' nduu' uvĭ saa' ña jaan', sakan' na kuii' küvĭ saa ndo' ña kuní mji' ndo'. ¹⁸Ndisu xa'a' a ña ndiaka' Espíritu Santo yoo' ndii, xiko' ni'i' ka tu'un ndei' jaan' yoo'.

¹⁹Kuän vĭ' kunĭ e' saa kuu' ne xaa' ña ndioo' iní nĭa: kumi' nĭa musa nĭa, te xiin nĭa, te kuu' xe'na' nĭa, te xaa' nĭa ña kinĭ kuu' xiin' ĭin' nĭa, ²⁰te xaka'nu' nĭa ndiosí saka, te xaa' nĭa ña kuini', te ndasi' ta'an' nĭa, te xika' manĭ' xiin' ta'an' nĭa, te kuiñu nĭa, te xi'é nĭa, te nata'vi' ta'an' nĭa, te xasiin' xiin' mji' nĭa, te kuu mji' nĭa ĭin tĭ'vĭ, ²¹te ndasi' nuu' nĭa xini nĭa ne yivi', te xa'ni' nĭa ne yivi', te nduu' nĭa ne xini, te xa'a nĭa vĭko' loco, te sakan' xaa' nĭa xiin' kua'a' ka tuku nuu' ña'a. Te sakuni' tukuu ĭ ndo'ó naa nĭ sakuni' ĭ ndo'ó xa'a' ña jaan' saa' ndii, ne xaa' ña jaan' ndii, küvĭ kundĭee nĭa ndĭvi' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí.

²²Ndisu ña va'a, ña taxi' Espíritu Santo saa e' ndii, nduu' a ña kundani' e' ne yivi', te nduu' tu a ña kuation' inĭ e', te nduu' tu a ña xika' manĭ' e', te nduu' tu a ña kuie kuu' inĭ e' xiin' ne yivi', te nduu' tu a ña chindĭee' ña'a' e', te nduu' tu a ña va'a kuu' e' xiin' nĭa, te nduu' tu a ña xachuun' ndaku e' xiin' nĭa, ²³te nduu' tu a ña maso kuu' e', te nduu' tu a ña xiko' ni'i' xiin' mji' e'. Te kuäsa' xa'nú e' ndee ĭin tu'un ndei' kiĭ' xaa' e' sakuu' ña jaan'.

²⁴Te yoo', ne nduu' kuenta Cristo Jesús ndii, xa nĭ xa'nu inĭ e' xa'a' ña ndioo' inĭ e' xiin' ña xikán nimá e', ndee naa xa nĭ xi'ĭ ña jaan' nuu' krusín. ²⁵Naa' kumi' e' kivi' ñuu xaa' xaa' Espíritu Santo ndii, na taxi' tu e' ña kundĭaka a yoo' te kaka e' saa kuní a. ²⁶Na kunduu' e' ne ñuñu', te na sãtaña'a' ta'an' tu e', te sakan' tu na ndäsi' nuu' e' kunĭ ta'an' e'.

Na chindĭee' e' ne yivi'

6 Ñani ta'an' ĭ, naa' nĭ nama yoo ka nuu' ndee ka kuachi ndii, ndo'ó, ne xika' ni'ĭ nuu' ichi' Jesús ndii, chindĭee' ndo' ne jaan', te nandiko' nĭa nuu' ichi' a jaan'. Ndisu maso kuu ndo' kiĭ' chindĭee' ña'a' ndo'. Te koṭo xiin' mji' va ndo' kiĭ' xaa' ndo' sakan', koṭo ka

koṭo kuḗ'a tu kuḗchi jaan' ndo'ó. ²Te chindíee' naa chindíee' ta'an' ndo' xiin' ña ndo'o' ndo'. Te kii' xaa' ndo' sakan' ndii, saxinú ndo' tu'un ndei' ña ni sania'á Cristo. ³Kuḗchi ndii naa' yoo ka tuu ña ne ka'nu' ka nduu' mii' ña kii' süu' sakan' nduu' a ndii, xini xa'an' xiin' mii' mii' ña. ⁴Sakan' na kiii' i'in ndo' kuni a natava' kuenta xa'a' ña kuu' mii' ndo'. Naa' ña va'a xaa' ndo' ndii, kuví va'a kuni ndo' xa'a' ña jaan'. Ndisu nakata xiin' mii' ndo' xiin' inga ne yivi'. ⁵Kuḗchi ndii xa yoo xa yoo ña ka'an kuḗchi xiin' i'in e'.

⁶Ne sakuaan ndii, na chindíee' ña ne sania'á ña'a' tu'un Ndiosí xiin' sakuu' nuu' ña kumi' ña.

⁷Te kuni xa'an' xiin' mii' ndo'. Kuví kuni xa'an' e' Ndiosí, sakan' ña ndee ka nuu' ña chi'i' e' ndii, ña jaan' tu na'in e'. ⁸Sakan' ña ne chi'i' ña ndioo' ini mii' ña ndii, ña kuví xachi' ña natiiin ña. Ndisu ne xaa' ña kuni Espiritu ndii, natiiin ña ña kutiaku ña ndee ndi'i' ni kivi' saa Espiritu jaan'. ⁹Sakan' na kiii' na nakoó e' ña xaa' e' ña va'a, sakan' ña naa' xavi e' ña xaa' e' ña jaan' ndii, kii' xaa' kivi' ña ni chituní Ndiosí ndii, natiiin e' ña va'a nda'a' Ndiosí xa'a' ña jaan'. ¹⁰Xa'a' a jaan' na kiii' na chindíee' e' ne yivi' sakuu' ichi' kii' kuví. Ndisu na chindíee' kua'a' ka e' ne nduu' kuenta Jesús xiin' e'.

Ne yivi' xaa' nduu' e' vitin xa'a' a ña ini e' xini e' Jesucristo

¹¹Yo'o' ndii, mii' i ke'i a vitin xiin' letra na'nu' va xiin' nda'a' mii' i.

¹²Te yivi', te kuni tiiin u'vi' ndo'ó te kuḗ'a tuni iin' ndo' jaan' ndii, xaa' ra sakan' te ndoo va'a ra xiin' ne yivi' kuiti', sakan' ña kuni ra ña sando'o' ña'a' ne yivi' jaan'. Xa'a' a jaan' na ka'an ndoso' ra ña kaku e' xa'a' ña ni xaa Cristo nuu' krusin kuiti'. ¹³Sakan' ña ni ndee mii' te yoo tuni iin' jaan' saxinú ña ka'an tu'un ndei' jaan'. Ndisu kuni ra ña koo tuni jaan' iin' ndo'ó te kuví ka'an ninu ra xa'a' ña ni xaa ndo' jaan'.

¹⁴Yu'u ndii, kuasa' xachi' ka'an ninu i naa te jaan'. Ndisu ka'an ninu kuiti' i xa'a' ña ni xaa xto'o e' Jesucristo nuu' krusin. Te xa'a' a ña ni xaa ña jaan' nuu' krusin jaan', na xaa' i kuenta ña xa ni xi'i i nuu' ña yoo iin yivi', te xa ni xi'i tu ña jaan' nuu' yu'u. ¹⁵Kuḗchi ndii, xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo Jesús ndii, kumi' a kuenta naa' yoo tuni iin' e', uun naa' koo' a. Süu' jaan' ndii kumi' a kuenta xa'a' a ña nduu' e' ne ni sakaku' xaa' Ndiosí kuiti'. ¹⁶Te ndo'ó, ne nakuitá xiin' saa ka'an chuun' i yo'o' ndii, na taxí na Ndiosí ña maní' koo nimá ndo', te na kuvita tu ini a xa'a' sakuu' ndo'ó, ne nduu' xna'a kuenta a.

¹⁷Te ndee v̄it̄in, te ndee nuu' ku'ún e' ndii, k̄uní i ña k̄asa'a ka ndee iin ne yiv̄i' tu'ún kui'e nuu' i. Kuachi ndii t̄i'in ña ndondia iin' i nia'á ña te xika' nuu' nuu' Jesús nduu' i.

¹⁸Ñani ta'an' i, na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo ndo'ó. Sakan' na kundu u a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Éfeso

Ti'vi' ra cha'an' nja

1 Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tianu' yu'u te sania'á i ichi' a saa kuní Ndiosí. Te ti'vi' i cha'an' sakuu' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Éfeso, ne nduu' kuenta Cristo Jesús, ne xika' ndaku ichi' a. ²Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí xiin' xto'o e' Jesucristo ndo'ó. Te na taxi tu a ña manj' koq xiin' ndo'.

Sañu'u' Ndiosí yoo' xiin' sakuu' ña va'a ña nduu' kuenta Jesucristo

³Ka'nu' va ña nduu' Ndiosí, yuva' xto'o e' Jesucristo. Suvj a nduu' ña sañu'u' yoo' xiin' sakuu' nuu' ña va'a, ña yoo ndivi', xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo. ⁴Kuachi ndii ni nakaxin a yoo' xa'a' Cristo ndee kii' tia'an kua'a iin yivi' te kunduu e' nditia mii' a, te koo' ndee iin xa'a' ña tiin kuachi a yoo' nuu' a. ⁵Te xa'a' a ña ndani a yoo' ndii, ni chituní a kuento ndee ña nuu' ña kunduu e' si'e a xa'a' ña ni xaa Jesucristo, sakan' ña xa sakan' ni ndoo nimá mii' a saa a. ⁶Ni xaa a sakan', te saka'nu' ña'a' e' xa'a' a ña ndani ndatun' a yoo', te ni natin yoo' ña jaan' xa'a' a ña ni xaa si'e a, ña ndani a. ⁷Xiin' ní' si'e a jaan' ni sandoó ndiká a yoo' nuu' ña ni kuni a kundoo' e' xa'a' kuachi e', te xiin' ña jaan' ni yoo ka'nu' ini a xa'a' e', te ni xaa a sakan' xa'a' ña ndani va mii' a yoo'. ⁸Te xa'a' a ña ndani xava'a a yoo' na ni natin e' sakuu' ña ndichi xiin' ña xini tuní. ⁹Te xiin' ña jaan' ni nia'a Ndiosí nuu' e' ña ni yoo' si'e, ña ka'án xa'a' ña xa ni chituní a saa a xiin' Cristo. ¹⁰Te saxinú Ndiosí ña ni chituní a jaan' sava ni kivi' ña ni kuni mii' a, te ndasain a sakuu' ña yoo, te ka'ndia chuun' Cristo nuu' sakuu' ña jaan', naa' ña yoo ndivi' nduu' a uun naa' ña yoo iin yivi' nduu' a.

¹¹Te xa'a' ña ni xaa Cristo tu ni nakaxin Ndiosí yoo' te natin kua'a' e' ña va'a jaan' nda'a' Ndiosí, ña ni chituní mii' a ndee ña nuu', sakan' ña ña jaan' ndii, saxinú a sakuu' ña kuni a. ¹²Sakan' te natin Ndiosí ña xaka'nu' xiin' nda'a' yoo', xi'na ka nda'a' ndu'u, ne ni ndiatu xi'na ña kixin Cristo. ¹³Te sakan' tu ndo'ó, kii' ni xini so'o ndo' tu'un ndixa, ña nduu' tu'un va'a, ña ka'án xa'a' saa kaku e' nuu' kuachi e', te ni kandixa' ndo' a ndii, ni natin ndo' Espiritu

Santo naá nimá ndo' saa nii' ni taxí Ndiosí kuento a ña saa a. Te ña jaan' nduu' ndee naa sello ña nia'á ña kuenta Jesucristo nduu' ndo'.
 14 Te naá ña jaan' nimá e', te kuni' e' ña natiin xna'a e' sakuu' ña ni chituní Ndiosí taxí a nda'a' e' ndee kij' xaa kivi' ña sandoó ndiká xachi' a yoo', ne nduu' kuenta a, te koo e' xiin' a, te natiin a sakuu' ña ka'nu'.

**Ka'án va Pablo xiin' Ndiosí xa'a' ne ini
 xini Jesús, ne ndiee' ñuu' Éfeso**

15 Te xa'a' a jaan' na, kij' ni xini tu i kuento ña ini va ndo' xini ndo' xto'o e' Jesús, te ndani tu ndo' sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, 16 xikuíin tu yu'u ña taxi' i ña chindani a xa'a' ndo' kij' ka'án i xiin' a. 17 Te suvi' a nduu' Ndiosí xto'o e' Jesucristo, te nduu' tu a yuva' e', ña ka'nu' koo' chukuu'. Te ka'án va i xiin' a ña na taxí a Espíritu a te chindiee' a ndo'ó ña kundichi ndo', te taxí tu a ña satuví nuu' ndo' te kundani va'a ka ndo' xa'a' a. 18 Te xikán tu i nuu' a ña sanatuún a nimá ndo' te kundani kaxi' ndo' xa'a' ña ndiatu' ini e', ña ni kana a yoo' natiin e' saa a. Te kundani tu ndo' xa'a' ña ndatun' va ña natiin ndo' nda'a' a, ña natiin' tu sakuu' ne nduu' kuenta a. 19 Te kundani kaxi' tu ndo' ña ña ndiee' ya'a nduu' ña ndiee' a, ña tiin' a te chindiee' a yoo', ne ini xini Jesús. Te ña ndiee' jaan' tu 20 ni tiin a kij' ni sanatiaku a Cristo, te ni chindu'u' ña'a' a nuu' tei ka'nu' nda'a' ku'a a ndivi'. 21 Te kumi' a ndiee' nuu' sakuu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' nuu' sakuu' ña kumi' ndiee', xiin' nuu' sakuu' ña kumi' ña ndiee', xiin' nuu' sakuu' xto'o. Te kumi' tu a chuun ka'nu' ka te sakan' sakuu' ña kumi' ndiee' iin yivi' vitin xiin' inga iin yivi' nuu' ku'un e'. 22 Te ni sanakua'a Ndiosí sakuu' ña yoo nda'a' Cristo, te ni sakuiso' chuun' ña'a' a ña nduu' ña jaan' xini xa'a' ña va'a yoo', ne nduu' kuenta a. 23 Te sakuu' yoo' nduu' ndee naa ñu'u' nde'i Cristo. Te yoo xinu e' xiin' ña ndiee' Cristo, sakan' ña ña jaan' nduu' ña saxinú sakuu' ña yoo.

Xiin' nda'a' Cristo kuiti' sakakú Ndiosí yoo' nuu' kuachi e'

2 Te Ndiosí tu ni sanatiaku ndo'ó kij' ni nduu ndo' ndee naa ne xa ni xi'i nuu' a xa'a' a ña ni xka'ndia ndo' ña ndaku, te ni xaa ndo' kuachi, 2 sakan' ña ni xika ndo' saa xika' ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o', sakan' ña ni xika ndo' xaa' ndo' ña kuni' ña xa'ndia chuun' tein tachi'. Te ña jaan' xiko' ni'i' ne kändixa' Ndiosí. 3 Kij' sakan' ndii, sakuu' e' ni xika xaa' kuachi jaan', sakan' ña ni toq tu ini e' xa'a' ña ndioo' ini mij' e', te ni xaa tu e' ña nia'a, ña ka'án nimá mij' e' xa'a', xiin' ña xanini kini e'. Te xa'a' a jaan' na ni nduu e' ndee

naa sakuu' ne yivi', ne xi'é Ndiosí xini a. ⁴ Ndisu Ndiosí ndii, kuvita xava'a iní a xa'a' e', sakan' ña kua'a' xava'a ndani a yoo'. ⁵ Te sakan' na tee' ndee ndee naa ne ni xi'i ni nduu e' nuu' a xa'a' kuachi e' ndii, ni sanatiaku a yoo' nuu' a xiin' nda'a' Cristo. Ni sakahú a yoo' nuu' kuachi e' jaan' xa'a' a ña ndani mii' a yoo'. ⁶ Te ni sanatiaku a yoo' naa' ni xaa a xiin' Cristo Jesús, te ni chindiee a yoo' xiin' a ndivi' mii' ndu'u' a. ⁷ Te nia'a a nuu' ku'un e' ña kua'a' va ndani mii' a yoo', sakan' ña ni xaa a ña va'a jaan' xiin' e' xa'a' ña ni xaa Cristo Jesús. ⁸ Kuachi ndii, xa'a' a ña ndani mii' Ndiosí yoo', na ni sakahú a yoo' nuu' kuachi e' xa'a' a ña iní e' xini e' Jesús. Sakan' ña kúvi sakahú xiin' mii' mii' e', süu' jaan' ndii, Ndiosí xamaní' ña jaan' nuu' e'. ⁹ Te süu' xa'a' ña va'a ña xaa' e' sakahú a yoo', koto ka ka'an ninu yoo ka. ¹⁰ Kuachi ndii mii' Ndiosí nduu' ña ni xa'a' yoo', te xa'a' a ña iin ndaa' ni nanduu e' xiin' Cristo Jesús na ni ndasaxaa' a yoo' te saa e' ña va'a ña ni chituní a saa e' ndee ña nuu'.

Ndasa iin' Cristo sakuu' nuu' ne yivi', te kundiee maní' e'

¹¹ Xa'a' a jaan' na kuní a ña naka'an' ndo' ña xta'an' ndii, ni ka'an te judío ña te kōo' tuni iin' nduu' ndo'ó, te tuku', te mii' ra ndii, te yoo tuni iin' nduu' ra, sakan' na kuui' kuenta Ndiosí nduu' ra kachi ra, ndisu te yivi' kuiti' ni xa'a' tuni jaan' iin' ra. ¹² Te kii' sakan' ndii, ni nduu' ndo' kuenta Cristo, te ni nduu' tu ndo' ne kuenta Ndiosí ndee naa ne Israel. Te ni yoo siin' ndo' nuu' sakuu' ña ni chituní Ndiosí, xiin' nuu' ña ni ndoo a kuento a xiin' ndu. Te ni yoo ña ndiatu' iní ndo' xa'a', te ni ndee xini tu ndo' Ndiosí ndixa kii' sakan'. ¹³ Ndisu vitin, xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo Jesús ndii, tee' ndee xika' ni yoo ndo' nuu' a saa' ndii, yatın yoo ndo' nuu' a vitin xa'a' a ña ni xitiá nii' a kii' ni xi'i a nuu' krusin xa'a' kuachi e'.

¹⁴ Kuachi ndii ni tandiee maní' Cristo ndu'u, ne judío, xiin' ndo'ó, ne tuku', sakan' na iin ndaa' ni ndasanduu a yoo' xa'a' a ña ni sandoñu'u' a ña ndasi' ta'an' e', ña ni nduu ndee naa nama, ña ni ta'nu ma'in' tein e'. ¹⁵ Te xa'a' a ña ni xi'i a nuu' krusin ndii, ni sandoñu'u' a tu'un ndei' Ndiosí xiin' ña ka'an chuun' ña jaan'. Te sakan' ni ndasaiin a ndu'u, ne judío, xiin' ndo'ó, ne tuku', te kunduu e' iin ti'vi xaa', te kundiee maní' e'. ¹⁶ Te xiin' ña ni xi'i a nuu' krusin jaan' ni ndasaiin a yoo', te ni nakoo uvi saa' ti'vi e' xiin' Ndiosí ña maní' ni xaa a. Te xiin' ña jaan' tu ni sandoñu'u' a ña ndasi' ta'an' e'. ¹⁷ Sakan' ña ni kixin Cristo Jesús iin yivi', te ni ka'an ndoso' a tu'un va'a, ña ka'an saa kundiee maní' e' xiin' Ndiosí, nuu' ndo'ó, ne tuku', ne ni yoo xika' nuu' Ndiosí, xiin' nuu' ndu'u, ne judío, ne ni yoo yatın nuu' a. ¹⁸ Sakan' na xa'a' ña ni xaa Cristo kuví naxaa sakuu' e' nuu' yuva' e' Ndiosí xiin' iin ndaa' Espíritu Santo.

¹⁹Sakan' na kuu' ndo'ó ndii, süü' ne tuku' ka nduu' ndo', ni ndee ndüu' ka tu ndo' ne ndiva'a. Süü' jaan' ndii kuenta Ndiosí nduu' tu ndo' xiin' ndü. Te nduu' tu ndo' ne vi'e Ndiosí xiin' ndü. ²⁰Te ndo'ó ndii, ni xikuita ndo' nuu' ña ni sania'á te ni tjanu' Jesús sania'á ichi' a, xiin' ña sania'á te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí. Te mii' Jesucristo nduu' ndee naa yuu' ña kua'an xiki' vi'e. ²¹Sakan' te ku'un ta'an' va'a xa'a' vi'e jaan', te kaa va'a a ndee xinü a, te kunduu a yukun' su'un kuenta xto'o e' Jesús. ²²Te sakan' tu ndo'ó, xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' a ndii, kua'an kaa ndo' te kunduu tu ndo' yukun' Ndiosí mii' ndu'u' Espiritu a.

Ka'an Pablo xa'a' tu'un va'a ña ka'an ndoso' ra nuu' ne tuku'

3 Xa'a' a ña ka'an ndoso' yu'u, te nduu' Pablo, tu'un va'a xa'a' Cristo Jesús jaan' nuu' ndo'ó, ne tuku', na naá i vi'e kaa. ²Xa ni xini so'o ndo' ña Ndiosí ni sakuiso' chuun' yu'u te kundani ndo' ña kundani mii' a ndo'ó. ³Sakan' ña xiin' ña satuvi ni nia'a Ndiosí yu'u ña ni yoo si'e xa'a' mii' a, naa xa ni ke'i i sie ña jaan' nuu' ndo'. ⁴Te kii' ka'vi te yivi' ña jaan' nuu' ndo', te kuvi kundani ndo' ña kundani ndi'i yu'u ña ni yoo si'e ña ka'an xa'a' Cristo. ⁵Nuu' ni kixin ndii, ni sakuni' Ndiosí ña jaan' nuu' ne yivi'. Ndisu vitin ndii, xa ni sakuni' Espiritu Santo ña jaan' nuu' te ni nakaxin Ndiosí, naa kuu' te ni tjanu' Jesús sania'á ichi' a xiin' te ni ka'an tiakú tu'un a. ⁶Te ña ni yoo si'e jaan' ndii, ña yo'o' nduu' a: ña xiin' tu'un va'a ndii, natiin' inga' ndo'ó, ne tuku', xiin' ndu'u, ne judío, ña va'a ña kumi' Ndiosí xa'a' yoo', te nanduu' tu ndo' iin ndaa' ti'vi xiin' ndü, te natiin' tu ndo' ña taxi' Ndiosí kuenta a xa'a'. Te sakuu' ña jaan' natijn ndo' xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Cristo Jesús. ⁷Sakan' ña Ndiosí nduu' ña ni saman'i' yu'u ña nduu' i te xachuun' xa'a' tu'un va'a jaan' xa'a' a ña ndani mii' a yu'u, te ni xaa a ña jaan' xiin' i xiin' ña ndiee' a. ⁸Te yu'u ndii, tee' ndee koo' te nduu' xachi' i tein sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí, ndisu ni saman'i' a yu'u chuun' yo'o' te ka'an ndoso' i tu'un va'a xa'a' Cristo nuu' ne tuku', te ndee iin ne yivi' kuvi kundani sakuu' ña va'a ña xamani' Cristo yoo'. ⁹Te ni taxi' tu a chuun' jaan' nuu' i te sanakuachi' i nuu' ne yivi' ña ni chituní Ndiosí saa a ndee ña nuu', ña ni yoo si'e ndee xta'an' iin yivi'. Te mii' a ni xa'a' sakuu' ña yoo. ¹⁰Ni chituní Ndiosí sakan', te vitin ndii, xiin' nda'a' ne nduu' kuenta a kuvi kuni sakuu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' ña kumi' ndiee' ña yoo ndivi', ña kua'a' nuu' ña ndichi Ndiosí. ¹¹Te vitin ni saxinü a ña jaan' saa nii' ni chituní mii' a ndee kii' tia'an kua'a' iin yivi' xiin' ña ni xaa Cristo Jesús, ña nduu' xto'o e'. ¹²Te xa'a' ña ni xaa a jaan' ndii, kuvi ini e' te kuyatin e' nuu' Ndiosí xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo. ¹³Xa'a' a

jaan' na kuii' ka'án nda'vi i xiin' ndo' ña nüü nimá ndo' ña naá i vi'e kaá xa'a' a ña ka'án ndoso' i tu'un va'a, sakan' ña xa'a' ña va'a mii' ndo' ndo'o' i ña jaan'.

Ka'án Pablo xiin' Ndiosí xa'a' ne ndikún ichi' Jesús, ne ndiee' ñuü Éfeso

¹⁴ Xa'a' a jaan' na xikuiín xiti' i nuu' Ndiosí, yuva' xto'o e' Jesucristo, te ka'án i xiin' a. ¹⁵ Te ña jaan' nduu' yuva' nuu' ña ndiee' ndivi' xiin' nuu' yoo', ne ndiee' ñu'u' iin yivi'. ¹⁶ Te xa'a' a ña kumi' a ña vika' ndatun' ndii, ka'án nda'vi i xiin' a ña taxí a ña ndiee' ini' nimá ndo' xiin' nda'a' Espiritu a, ¹⁷ te kunaá Cristo nimá ndo' xa'a' a ña ini' ndo' xini ña'a' ndo', te na kunduu ña ndani a ndo'ó ndee naa tjo'o itun', te kunduu tu a xa'ndu kivi' ñuü ndo'. ¹⁸ Te xiin' ña jaan' tu kuví kundani ndo'ó xiin' sakuu' inga ne nduu' kuenta Ndiosí ña ya'a ndiká ña ndani Cristo yoo', xiin' ña ya'a nani' ña ndani a yoo' jaan', xiin' ña ya'a kunu ña ndani a yoo' jaan', xiin' ña sukun ya'a ña ndani a yoo' jaan', ¹⁹ te kundani ndo' ña ndani ya'a Cristo yoo', te chie ya'a ka ña ndani ña jaan' yoo' te sakan' ña kuví kundani e', sakan' te kuví xaa ndo' kunduu ndo' ne yoo xinü saa kuní mii' Ndiosí.

²⁰ Te Ndiosí jaan' ndii, ndiee' koo' chukuu' a, te kuví saa a kua'a' ya'a ka te sakan' ña kuví kakan e' nuu' a, te kuví saa kua'a' xava'a ka tu a te sakan' ña kuví tuu e' xa'a' ña xachuun' ña ndiee' a xiin' nimá e'. ²¹ Te ña jaan' na natiin ndee ndi'i' ni kivi' ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi' xa'a' yoo', ne nduu' kuenta a, te na natiin tu a ña tiin' ka'nu' xa'a' ña ni xaa Cristo. Sakan' na kunduu a.

Nduiin' e' xaa' Espiritu Santo

4 Yu'u, te naá vi'e kaá xa'a' a ña xaa' i chuun nuu' xto'o e' Jesús ndii, ka'án nda'vi i xiin' ndo' ña kaka naa xika' va'a ndo' saa kuní a kaka ndo' xa'a' a ña ni kana Ndiosí ndo'ó te kunduu ndo' kuenta a. ² Te kii' xika' ndo' sakan' ndii, nda'vi kuü nimá ndo', te maso tu kuü ndo', te kuie tu koo ini' ndo', te kundieni tu ndo' kuni ta'an' ndo' xiin' ña ndani ta'an' ndo' jaan'. ³ Te saa va' ndo' ña nduxa', te kundiee ti'vi ndo' saa Espiritu Santo xiin' ña ndiee' mani' ndo'. ⁴ Sakan' ña iin ndaa' ti'vi kuu' e' vitin, te iin ndaa' tu Espiritu Santo yoo nimá e', te ni kana tu Ndiosí yoo' te natiin e' iin ndaa' nuu' ña kundiatu ini' e' xa'a'. ⁵ Te yoo iin ndaa' kuiti' tu xto'o e'. Te yoo tu iin ndaa' kuiti' ña ndixa' ña kandixa' e'. Te yoo tu iin ndaa' ña chichi' e' kuenta Jesús. ⁶ Te yoo tu iin ndaa' Ndiosí, te ña jaan' nduu' yuva' sakuu' e'. Te ña jaan' xa'ndia chuun' nuu' sakuu' yoo',

te suvi tu a xaa' sakan' te xaa' e' chuun nuu' a, te naá tu a nimá sakuu' e'.

⁷ Te i'in e' ni natiin nda'a' Cristo iin ña chuun va saa kuní mii' a.
⁸ Sakan' na yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Kii' ni kaa a mii' sukun va ndivi' ndii,
 kua'a' va te tiín ni naka a,
 te ni taxí a ña va'a nda'a' ne yivi'.

Sakan' yoso' a. ⁹ Te kii' ka'án ña yoso' jaan' ña ni kaa a ndii, kuni kachi a ña ña nuu' ndii, ni nuu a te ni kixin a ndee ndienü ka nuu' ñu'u' iin yivi'. ¹⁰ Sakan' na kiii' ña ni nuu ndienü jaan' ndii, suvi tu a nduu' ña ni ndaa ndee mii' sukun va ndivi', te ka'ndia chuun' ndi'i a iin kanii' ndivi' xiin' iin yivi'. ¹¹ Te xa mii' Cristo ni taxí ña chuun va sava e' ña nduu' e' ne tianü' a sania'á ichi' a, te sava e' nduu' ne ka'án tiakú tu'un Ndiosí, te sava tuku e' nduu' ne ka'án ndoso' tu'un va'a nuu' ne yivi', te sava tuku e' nduu' ne xito' ne ndikún ichi' Jesús, te sava tuku e' nduu' ne sania'á tu'un a. ¹² Sakan' xaa' a te sakoo' tu'va a yoo', ne nduu' kuenta a, te kuví saa va'a sakuu' e' chuun nuu' a, sakan' te kua'nu ka yoo', ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i a, nuu' ichi' a, ¹³ ndee naxaa e' ña iin ndaa' kunduu e' xiin' ña ini e' xini e' si'e Ndiosí, xiin' ña kuni xna'a' ña'a' e'. Te naxaa tu e' kunduu e' ne xa ni xa'nu xinü xachi' nuu' ichi' a ndee naa mii' Cristo. ¹⁴ Te küü ka e' ndee naa ne kuachi' kualí, ne tia'an kuixa ini. Sakan' te kundikun e' yo'o' ni jaan' sakuu' nuu' ña xini xa'an', ña sania'á te saka, te saxio' ra yoo' xiin' ña maña, te ndasanduu' ra a ndee naa ña ndixa. ¹⁵ Süu' jaan' ndii kuní a ña kundikun e' ña ndixa ndani ta'an' e', te kua'nu e' ndee naxaa e' kuü e' ndee naa kuu' Cristo. Te ña jaan' nduu' ndee naa xini' e'. ¹⁶ Te ña jaan' xiko' ni'i' yoo', ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i a, naa xaa' xini' e' ña xiko' ni'i' a ñu'u' nde'i e', ña ñu'u' ta'an' a xiin' tuchi, te iin ndaa' nduu' a, te chindiee' ta'an' a nuu' i'in chuun ña yoo nuu' i'in a. Te sakan' tu xaa' Cristo xiin' yoo' te kua'nu e' xiin' ña ndani ta'an' e'.

Na kaka e' saa kuní Jesús xiin' kivi' ñuu xaa'

¹⁷ Ña jaan' na kiii' ka'án ndiee' i xiin' ndo' xiin' ndiee' xt'o' e' ña kaka ka ndo' saa xika' inga ne tuku', ne xanini saka, ¹⁸ te yoo iin yavi tu ña xini tuni ña, te xika' yoo ña nuu' kivi' ñuu ña kuní Ndiosí taxí a, kuachi ndii yoo sa'ví ini ña xa'a' a ña ni xaxii ña nimá ña. ¹⁹ Te köo' ka ña ka'an' nuu' ña, te ni sanakua'a xiin' mii' ña nuu' ña kini kuu' ña xiin' iin' ña, sakan' ña ka'án ndiee' va nimá ña saa ña sakuu' nuu' ña xe'na'. ²⁰ Ndisu ndo'ó ndii, köo' ña jaan' ni sakuuaan ndo' saa ndo' kii' ni xini so'o' ndo' xa'a' Cristo, ²¹ naa' ndixa xna'a' ni xini so'o' ndo' ña ka'án xa'a' a, te ni kundani

ndo' saa nii' nakuitá ña ndixa xa'a' a jaan'. ²² Sakan' na kuii' kuní a ña ñakoo ndo' kivi' ñuu yata' ndo', te tava' xachi' ndo' saa ni kuu ndo' saa', sakan' ña ni satívi' ña jaan' nimá ndo', te ni xini xa'an' ña jaan' ndo'ó xiin' ña ndioo' kini iní ndo'. ²³ Te taxí ndo' ña nama Ndiosí ña xanini ndo' ²⁴ te ndasanduú a ndo'ó ne yivi' xaa', te kuu ndo' ndee naa kuu' mii' a, te kunduu ndo' ne xachuun' ndaku nuu' ña ndixa, te kunduu tu ndo' ndítia a.

²⁵ Te ña jaan' na kuii' nakoo ndo' tun vixi, te ka'an ndaku xiin' ta'an' i'in ndo', sakan' ña iin ndaa' nduu' e'. ²⁶ Naa' nasaá' xiin' ta'an' ndo' ndii, saa ndo' kuachi. Te ndiätu' ndo' ndee keta vi' ñu'u te ñakoo ndo' ña maní' xiin' ta'an' ndo', ²⁷ ni ndee täxi tu ndo' ña keta va'a ña ndiva'a xiin' ndo'. ²⁸ Te ne ni xakui'na' ndii, na säkui'na' ka nia. Süu' jaan' ndii na sachuun' ndaku nia xiin' nda'a' nia, te kuví ki'in nia xu'un' te chindiee' nia ne nda'vi kuu'. ²⁹ Te kä'án ndo' ndee iin ña kini, süu' jaan' ndii ña va'a ka'an ndo' saa kivi' te ku'a'nu ka ne xini so'o ña jaan' nuu' ichi' Jesús. Te kii' saa ndo' ña jaan' ndii, chindiee' ndo' ne jaan'. ³⁰ Te säkusuchi' ndo' ini Espíritu Santo, kuachi ndii ña jaan' nduu' ndee naa iin sello ña ni natiin e', ña nia'á ña nduu' e' kuenta Ndiosí, te kaku xna'a e' kii' xaa kivi' ña kixin Cristo. ³¹ Te na ñakoo ndo' sakuu' ña ñu'u' ka'ni' nimá ndo', xiin' ña nasaá' ndo', xiin' ña kui'e ndo', xiin' ña ti'e' yu'u' ndo', xiin' ña kanja'a ndo' xa'a' ne yivi', xiin' sakuu' nuu' ña nia'a ndo'. ³² Süu' jaan' ndii va'a ka ndasun koo ini ndo', te kuvita tu ini ndo', te sakan' tu koo ka'nu' ini ndo' kuni ta'an' ndo' saa nii' yoo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachi e' xa'a' ña ni xaa Cristo.

Na kaka e' saa kuní Ndiosí kaka e'

5 Ña jaan' na kuii' kuú ndo' saa nii' kuu' Ndiosí xa'a' a ña si'e a, ne ndani va a, nduu' ndo'. ² Te kundani ndo' ne yivi' saa nii' ndani Cristo yoo', sakan' na ni sanakua'a xiin' mii' a, te ni xi'i a xa'a' e' ndee naa iin ña nasoko' ña xavixín' va nuu' Ndiosí.

³ Sakan' na kuii' tein ndo'ó ndii, na köo' ndee iin ne kumi' musa, ni ndee iin nuu' ña xe'na' naa ña jaan', ni ndee ne ndioo' ini va xa'a' ña'a. Sakan' ña ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, xäta'an saa nia ña jaan'. ⁴ Te ni ndee xäta'an tu ka'an kini ndo', xiin' ña ka'an saka ndo', xiin' ña ka'an ndo' siki ka'an. Te sakuu' ña jaan' vä'a saa yoo', ne nduu' kuenta Ndiosí, süu' jaan' ndii va'a ka taxí e' ña chindani a. ⁵ Kuachi ndii kuní a kundani ndo' ña ndee iin ne kumi' musa, uun ne xaa' ña xe'na', uun ne ndioo' ini va xa'a' ña'a inga ne yivi', ne nduu' ndee naa ne xaka'nu' ndiosí saka ndii, ni'i' nia ña kundiee nia mii' xa'ndia chuun' Cristo xiin' Ndiosí. ⁶ Xa'a' jaan' na täxi' ndo' ña kuni

xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'ó xiin' ña maña. Kuachi ndii sando'o' Ndiosí ne so'ó jaan'. ⁷ Ña jaan' na kuii' saa ndo'ó ña xaa' ne jaan'.

⁸ Sakan' ña nuu' ni kixin ndii, ni xika iin' yavi' ndo' iin yivi'. Ndisu vitin ndii ñu'u xto'ó e' tuún nuu' ndo' te xika' ndo'. Xa'a' a jaan' na kuní a ña kaka va'a ndo' ndee naa xika' ne yoo ña tuún nuu' jaan'. ⁹ Sakan' ña ne yoo ña tuún nuu' xika' ndii, va'a kuu' ña, te xachuun' ndaku ña, te iin ndaa' tu nimá ña, ¹⁰ sakan' ña nuu' sakuu' ña xaa' ña xika' nduku' ña ña xakuatia' xto'ó e'. ¹¹ Te saa ndo' ña kuasa' kuní, ña xaa' ne xika' iin yavi' jaan', süu' jaan' ndii kuxioo ndo' nuu' a, ¹² sakan' ña ndee kuchani e' ka'an e' xa'a' ña xaa' si'e ne jaan'. ¹³ Ndisu sakuu' ña yoo si'e natuvi' xaa' ña tuún, sakan' ña ña tuún jaan' ndii, sakuu' ña'a sanatuví a, ¹⁴ naa ka'an ne yivi' ndii:

Ndoto nuu' yo'ó, te kixin,
te ndokoo un' tein ne nduu' ndee naa ne xa ni xi'i,
te sayi'é Cristo nimá un'.

Kachi ña.

Taxi e' ña sakutu' Ndiosí nimá e' xiin' Espíritu Santo

¹⁵ Ña jaan' na kuii' koto xiin' mii' va' ndo' saa xika' ndo', te kaka ndo' naa xika' ne sa'ví ini. Süu' jaan' ndii kaka ndo' naa xika' ne chuun va' xika' ndaku. ¹⁶ Te i'in ichi' kua'an ndii, ña va'a saa ndo', sakan' ña kivi' vitin ndii, yoo va' ña ña'a. ¹⁷ Ña jaan' na kuii' kundu' ndo' ne küu' kaxi'. Süu' jaan' ndii saa ndo' ña nduxa' ña kundani' ndo' ndee ña kuní xto'ó e'. ¹⁸ Te kö'ó ndo' vino ndee xini' ndo', sakan' ña sativi' xiin' mii' ndo', süu' jaan' ndii taxi' ndo' ña sakutu' Ndiosí nimá ndo' xiin' Espíritu Santo. ¹⁹ Te ka'an xiin' ta'an' ndo' xiin' yaa' Ndiosí ña yoso' nuu' tutu' a, xiin' yaa' ña xaka'nu' ña'a' e', xiin' yaa' ña saka'an Espíritu nimá e'. Te kata' ndo' yaa' jaan' xaka'nu' ndo' xto'ó e' Jesús xiin' nimá ndo'. ²⁰ Te xiin' ndiee' xto'ó e' Jesucristo taxi' ndo' ña chindani yuva' e' Ndiosí xa'a' sakuu' ña ndo' ndo'.

Ka'an Pablo saa kuní a kundiee i'in ne tunda'á'

²¹ Te xa'a' a ña tiin' ka'nu' ndo' Cristo ndii, kaka nuu' nuu' ta'an' ndo' xiin' iin kanii' nimá ndo'. ²² Ña'a', ña' yoo ii' ndii, kuní a ña kaka nuu' a' nuu' ii' a' saa nii' xaa' a' xiin' xto'ó e' Cristo. ²³ Sakan' ña ii' a' jaan' nduu' ndee naa xini' a', ndee naa nduu' Cristo xini' sakuu' yoo', ne nduu' kuenta a, ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i a. Te suvi' tu' a' nduu' ña sakakú yoo'. ²⁴ Saa nii' xika' nuu' yoo', ne nduu'

kuenta Jesucristo, nuu' a ndii, nii' sakan' tu kuní a ña kaka nuu ña'a' nuu' ii' a' nuu' sakuu' ña kuní a.

²⁵ Te ndo'ó, te yoo ña' si'i ndii, kundani ña'a' ndo' saa nii' ndani Cristo sakuu' yoo', ne nduu' kuenta a, te ni sanakua'a xiin' mii' a, te ni xi'i a xa'a' e' ²⁶ te kunduu e' nditia Ndiosí kuiti'. Te ni ndasandoo tu a yoo' xiin' tikui ni xaa tu'un a. ²⁷ Ni xaa a sakan' te sanakua'a a yoo, ne nduu' kuenta a, nuu' mii' a, te ndatun' xava'a koo e'. Te nimá e' ndii, koo' ndee sie ma'á ña ke'i nuu' a, te ni ndee koo' tu ña kuti'vi nuu' a, te ni ndee koo' tu ndee iin nuu' ña va'a nuu' a. Süu' jaan' ndii nditia mii' a kuiti' kunduu e', te koo' ndee sie ma'á ña ke'i nimá e'. ²⁸ Sakan' tu, te yoo ña' si'i ndii, kuní a kundani ña'a' ra ndee naa ndani ra ñu'u' nde'i mii' ra. Kuachi ndii iin te ndani ña' si'i ndii, ndani tu ra mii' ra. ²⁹ Sakan' ña ndee iin te yivi' ndasi' ñu'u' nde'i mii' ra. Süu' jaan' ndii kuie xamaní' xiin' mii' ra, te kuie tu xito' xiin' mii' ra saa nii' xito' Cristo sakuu' yoo', ne nduu' kuenta a. ³⁰ Sakan' ña kuenta ñu'u' nde'i a nduu' e' xa'a' a ña nduu' e' ndee naa kuñu a xiin' iki' a. ³¹ “Xa'a' a jaan' na nakoo tiaa yuva' si'i ra, te nduün ra xiin' ña' si'i' ra, te uvi' saa' nia ndii, iin ndaa' nanduu nia.” ³² Ña kaa' ndii, iin nuu' ña vixi xava'a nduu' a, ndisu nakata' yu'u a xiin' ña ndo'o' Cristo xiin' yoo', ne nduu' kuenta a. ³³ Ndee saa kani ndii, kuní a ña kundani i'in ndo'ó, ña' si'i ndo' saa nii' ndani xiin' mii' mii' ndo', te ña'a' ndii, kuní a ña koto ka'nu' a' ii' a'.

**Ka'án Pablo saa kuní a kuu yuva' si'i xiin' si'e nia,
te si'e jaan' xiin' yuva' si'i' nia**

6 Ne kuachi', kandixa' ndo' yu'u' yuva' si'i' ndo' naa kuní xto'o e', sakan' ña ña jaan' nduu' ña xata'an nuu' Ndiosí. ² Tu'un nde'i nuu' ña ni taxi Ndiosí nuu' e' kii' ni ndoo a kuento a xiin' e' ka'án ndii: “Koto ka'nu' ndo' yuva' si'i' ndo' ³ te natiin ndo' ña maní' koo xiin' ndo', te nakaa tu kivi' ñuu ndo' nuu' ñu'u' iin yivi'”, kachi a.

⁴ Te ndo'ó, yuva' si'i' ndii, sanasaá' ndo' si'e ndo', süu' jaan' ndii sania'á ndo' nia, te kondia yu'u' tu ña'a' ndo' saa kuní xto'o e' Jesús.

Yo'o' ka'án Pablo xa'a' ne ni ke'vi xachuun' xiin' xa'a' xto'o nia

⁵ Te ndo'ó, ne xiko' ni'i' iin xto'o ndii, kandixa' ndo' sakuu' ña ka'án ne nduu' xto'o ndo' iin yivi' yo'o' xiin' ndo'. Te koto ka'nu' yi'vi ña'a' ndo', te kaka nuu ndo' nuu' nia xiin' iin ndaa' nimá ndo' saa nii' xika' nuu' ndo' nuu' Cristo. ⁶ Te süu' kandixa' ña'a' ndo' kii' ita' nia xito' kuiti' nia ndo'ó te ndoo va'a ndo' nuu' nia, süu' jaan' ndii kaka nuu ndo' nuu' nia ndee naa nuu' Cristo xika' nuu' ndo' xiin' iin kani' nimá ndo' saa kuní Ndiosí. ⁷ Te kaka nuu sini

ndo' nuu' ne jaan' ndee naa nuu' xto'o e' Cristo xika' nuu' ndo'. Saa ndo' kuenta ña süü' nuu' ne yivi' kuiti' xika' nuu' ndo'. ⁸Sakan' ña xa xiní ndo' ña i'in e' natiin ña va'a saa xto'o e' Cristo naá kivi' xa'a' ña va'a ña ni xaa e', naa' ne xiko' ni'i' iin xto'o nduu' e' uun naa' ne xika' ndiká nduu' e'. ⁹Te ndo'ó, ne nduu' xto'o ne jaan' ndii, iin kachi kuü va'a ndo' xiin' nia, te vikuiin ndo' ña sayi'vi ña'a' ndo', sakan' ña xa xiní ndo' ña iin ndaa' xto'o ndo', ña ndu'u' ndivi' nduu' tu xto'o ne jaan'. Te ña jaan' ndii, iin kachi kuu' a xiin' sakuu' ne yivi'.

Nakui'nu e' sakuu' ña taxi' Ndiosí te kasí a yoo' nuu' ña ndiva'a

¹⁰Ñani ta'an' i, ndee vitin te ndee nuu' ku'un e' ndii, nduku' ndo' ndiee' ndo' nuu' ña ndiee' xava'a ña taxi' xto'o e'. ¹¹Te nakui'nu ndo' sakuu' ña taxi' Ndiosí te kasí a ndo'ó nuu' ña ndiva'a, te kuví kuíta ni'i' ndo' kii' xamaña ña jaan' ndo'ó. ¹²Sakan' ña süü' xiin' ne yivi' iin yivi' kunta'an' e', süü' jaan' ndii xiin' ña ndiva'a, xiin' ña xa'ndia chuun', xiin' ña kumi' ndiee' xa'ndia chuun' nuu' ñu'u' iin yivi', mii' iin yavi yo'o' vitin, xiin' ña ndiee' kua'a' tachi' kini, ña xika' nuu' viko', kunta'an' e'. ¹³Xa'a' jaan' na nakui'nu ki'i' ndo' sakuu' ndachuun' ña taxi' Ndiosí te kasí a ndo'ó nuu' ña ndiva'a jaan' kii' xaa kivi' kini ña kunta'an' ndo' xiin' a. Te kii' ndi'i' ña kunta'an' ndo' jaan' ndii, kusaa' ita' ni'i' ka ndo' nuu' ichi' Ndiosí. ¹⁴Ña jaan' na kuu' kuíta ni'i' ndo' ichi' a. Na nduu' ña ndixa xa'a' Ndiosí ndii, tijn ndo' a ndee naa iin' ña ki'i' toko' ndo'. Te ña xachuun' ndaku ndii, tijn ndo' a ndee naa ña kasí tia'ni' ndo'. ¹⁵Te ña yoo tu'va ndo' te ka'an ndoso' ndo' xa'a' tu'un va'a saa ndiee' maní' e' xiin' Ndiosí ndii, tijn ndo' a ndee naa ndixan' ki'i' ndo'. ¹⁶Te siin' tuku' ndii, ña iní ndo' xini ndo' Ndiosí tijn ndo' ndee naa kaa ña tiasi xiin' mii' ndo', te kuví nda'va ndo' sakuu' kuxi ndatin, tun' xatia ña ndiva'a nuu' ndo'. ¹⁷Te ña ni sakakú Jesús ndo'ó nuu' kuachi ndo' ndii, tijn ndo' a ndee naa ti'e' ña kasí xini' ndo'. Te tu'un Ndiosí ndii, tijn tu ndo' a ndee naa ichi' ña taxi' Espíritu Santo nda'a' ndo'. ¹⁸Ka'an ndo' xiin' Ndiosí saa kivi', te sakuu' nuu' saa ka'an e' xiin' a ndii, ka'an nda'vi ndo' xiin' a xiin' ña ndiee' Espíritu Santo, te koo tu'va tu ndo' xiin' ña jaan', te nako ndo' ña xikan' ndo' nuu' a xa'a' sakuu' ne nduu' kuenta a. ¹⁹Te ka'an tu ndo' xiin' Ndiosí xa'a' yu'u' ña taxi' a tu'un a nuu' i, te ka'an i xiin' ña ndieni nuu' ne yivi' kii' sakuni' i nia ña yoo si'e xa'a' tu'un va'a, ña ka'an xa'a' Jesús. ²⁰Te yu'u' nduu' te ndiso' chuun' xa'a' tu'un va'a jaan', sakan' na tijn i xiin' karena naá i vi'e kaa. Ka'an va ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i te kuví ka'an i xiin' ña ndieni nuu' ne yivi' saa kuní Ndiosí ka'an i.

Cha'an' so'o' ndi'i'

²¹ Tíquico, ñani manì' e', iin te xika' nuu' ndaku nuu' xto'o' e' ndii, xaã ra mii' ndiee' ndo', te ka'an ndi'i' ra xiin' ndo' xa'a' i te kuni' ndo' saa ndu'u' i. ²² Ti'vi' ña'a' i xa'a' ña kaa', te sakuni' ra ndo'ó saa ndiee' ndu, te sandiëni ra nimá ndo'. ²³ Na taxì na yuva' e' Ndiosí xiin' xto'o' e' Jesucristo ña manì' koõ xiin' sakuu' ndo'ó, te sakan' tu ne ta'an' e', te na taxì tu a ña kundani' ta'an' ndo' xiin' ña ini' ndo' xini ña'a' ndo'. ²⁴ Te na sañu'u' na tu Ndiosí sakuu' ne ndani' xto'o' e' Jesucristo xiin' iin kanii' nimá niã. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Filipos

Ti'vi' ra cha'an' nja

1 Yu'u Pablo xiin' Timoteo ndii, te xika' nuu' nuu' Jesucristo nduu' ndu, te ti'vi' ndu cha'an' sakuu' ndo'ó, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ini xini Cristo Jesús, ne ndiee' ñuu Filipos. Te ti'vi' tu ndu cha'an' te xito' ndo'ó, xiin' te chindiee' ndo'ó. ²Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí xiin' xto'ó e' Jesucristo ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koó xiin' ndo'.

Ka'án Pablo xiin' Ndiosí xa'a' ne ndikún ichi' a xiin' ra

³Taxi' i ña chindani Ndiosí i sakuu' ichi' kii' naka'an' i xa'a' ndo'. ⁴Te sakuu' ichi' ndii, kuation' nimá i te ka'án i xiin' a xa'a' sakuu' ndo'ó, ⁵sakan' ña xachuun' inga' e' xa'a' tu'un va'a ndee kivi' nuu' ña ni xini so'ó ndo' tu'un jaan', te ndee vitin. ⁶Te ndituni yu'u ña chuun va'a ña ni xa'a' Ndiosí xaa' a xiin' nimá ndo' ndii, kua'an naa kua'an a xaa' ña'a' a, te saxinú ña'a' a ndee xaa kivi' ña nandiko' Jesucristo. ⁷Te kande'i xanini i sakan' xa'a' sakuu' ndo', sakan' ña ndani kua'a' i ndo'ó. Kuachí ndii ni xachuun' inga' sakuu' ndo' xiin' i nuu' chuun ña ni samani' Ndiosí yu'u, kii' naá i vi'e kaa xiin' kii' xika' ndiká i ndiee' yu'u' i xa'a' tu'un va'a jaan', te nia'á i ña ña ndaku nduu' a. ⁸Ndiosí xini saa vi' kundani i sakuu' ndo'ó saa nii' kundani va Jesucristo yoo'. ⁹Te ka'án i xiin' Ndiosí xa'a' ndo' te kundani ta'an' ya'a ka ndo', te na saa ndo' a xiin' ña xini tuní, te saa tu ndo' a xiin' ña ndichi. ¹⁰Te kuni i ña jaan' xa'a' ndo' te kuví nakaxin ndo' ndee ña nduu' ña va'a xna'a, te kaka na kaka ndaku ndo', te koo' ndee iin ña kuví tijn kuachí ne yivi' ndo'ó ndee xaa kivi' ña nandiko' Jesucristo. ¹¹Te kumi' tu ndo' kua'a' va ña ndaku ña xaa' ndo' xiin' ña ndiee' Jesucristo, te xiin' ña jaan' kua'a' ka ne yivi' tijn ka'nu' Ndiosí, te saka'nu' tu ña'a' nja.

Ka'án Pablo ña xa'a' Cristo kuñti' tiaku ra

¹²Ñani ta'an' i, kuni i ña kundani ndo' ña tu'un ndo'o' i yo'o' ndii, ni nakasi a ña kiku' tu'un va'a, süu' jaan' ndii so'ó chindiee' ka a xa'a' ña jaan'. ¹³Sakan' na kuii' ndee te xiin', te ndiaa vi'e ka'nu', xiin' sakuu' ne yivi' xini ña naá i vi'e kaa xa'a' a ña xika' nuu' i nuu'

Cristo. ¹⁴Te kua'a' a kã ñãñi ta'an' e' ndii, ñi kã ra xini ra xto'o e' xa'a' a ñã naá i vi'e kaa. Te so'o kumi' kã ra ñã ndieni te ka'án ndoso' ndituni ra tu'un va'a jaan' nuu' ne yivi'.

¹⁵Ñã ndixa nduu' a ñã sava te jaan' ndii, ka'án ndoso' ra xa'a' Cristo xa'a' ñã ndasi' nuu' ra xini ra yu'u xa'a' chuun ñã ndiso' i, uun xa'a' a ñã kuni kanando ra yu'u kuiti'. Ndisu sava tuku ra ndii, ka'án ndoso' ra a xa'a' a ñã va'a nimá ra. ¹⁶Te ndasi' nuu' jaan' ndii, ka'án ndoso' ra xa'a' Cristo xa'a' a ñã kuni katin ta'an' ra xiin' yu'u kuiti', te xachuun' ndaku nimá ra. Süu' jaan' ndii kuni sanakuiniá kã ra tu'un kui'e nuu' i vi'e kaa yo'o. ¹⁷Ndisu te va'a nimá jaan' ndii, ka'án ndoso' ra xa'a' Cristo xa'a' a ñã ndani ra yu'u, sakan' ñã xini ra ndii, naá i vi'e kaa xa'a' a ñã naka'án i xa'a' tu'un va'a jaan'. ¹⁸Te ndii, koo' a xaa' a naa' ka'án ndoso' ra a xa'a' a ñã ndasi nuu' ra, uun xa'a' a ñã nduu' ra te ndaku nimá, ndee saa kan' ndii, xa'a' Cristo ka'án ndoso' ra, te va'a va' kuni yu'u xa'a' ñã jaan'. Te va'a na va'a kã kuni i, ¹⁹sakan' ñã xini i ñã xa'a' a ñã ka'án ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i, xiin' xa'a' a ñã chindiee' Espíritu Jesucristo yu'u ndii, keta i vi'e kaa yo'o'. ²⁰Te ka'án nimá i, te ndiatu' tu ñi i ñã ndoo kui'e i nuu' Cristo, süu' jaan' ndii xini kaxi' i ñã naa xa' xaa' kã i ndii, nia'a tu i ñã ka'nu' Cristo vitin tee' ndee tiaku i, uun tee' ndee kuv' i. ²¹Sakan' ñã nuu' yu'u naa' tiaku i ndii, tiaku i te xaa' i ñã kuni Cristo, te naa' kuv' i ndii, xa' ni keta va'a i. ²²Te naa' kutiaku kã i, te kunduu a nuu' i ñi ñã koo kua'a' kã ne ñi kuni Cristo ndii, xini ndee ñã va'a kã. ²³Sakan' ñã vixi va' nuu' i te kuni i ndee ñã uvi ta'an jaan' nduu' ñã va'a kã. Kuachi ndii ka'án nimá i kuv' i, te kunduu' i xiin' Cristo, sakan' ñã ñã jaan' nduu' ñã va'a ya'a kã. ²⁴Ndisu xa'a' ñã va'a ndo'ó ndii, kuni a ñã koo kã i xiin' ndo' ñi yivi' yo'o'. ²⁵Te ñi i ñã ndoo kã i ñi yivi' yo'o' xiin' sakuu' ndo' xa'a' ñã va'a mji' ndo', te chindiee' i ndo'ó nuu' ñã kuatia' nimá ndo' ñã ñi ndo' xini ndo' Jesús, ²⁶te saka'nu' kã ndo' Cristo Jesús xa'a' a ñã chindiee' a yu'u, xiin' xa'a' a ñã koo tuku i xiin' ndo'.

²⁷Ndisu ndee kã ñã koo ndii, xa'a' a ñã nduu' ndo' kuenta Cristo ndii, kaka naa xika' ndo' naa ka'án chuun' tu'un va'a xa'a' a. Tee' ndee xaa i uun xaa i mi' ndiee' ndo' ndii, kuni kuni i kuento ñã ita' ni' i ndo' xiin' ñi ndaa' nimá ndo' nuu' ichi' a, te xachuun' inga' tu ndo' nuu' ichi' a xa'a' tu'un va'a ñã kandixa' e' jaan'. ²⁸Te ndee sie küyi'vi ndo' nuu' ne nakasi ndo'ó xa'a' a ñã kandixa' ndo' tu'un va'a jaan'. Te ñã jaan' nia'a ñã ne ndoñu'u' nduu' ñã, ndisu ndo'ó ndii, nia'a ñã jaan' ñã ne kaku nduu' ndo', te mji' Ndiosí saa ñã jaan'. ²⁹Kuachi ndii, süu' ni tax' Ndiosí ñã ñi kuiti' e' xini e' Cristo, süu' jaan' ndii ni tax' tu a ñã kundoo' tu e' xa'a' a. ³⁰Sakan' ñã ndo'o' ndo' naa ni xini ndo' ni ndo'o' i saa', xiin' saa xini ndo' kuento ñã ndo'o' i vitin.

Nda'vi kuu nimá ndo' saa nii' nda'vi kuu' nimá Cristo Jesús

2 Sakan' na kuuí', naa' ndíxa xna'a saki'ví Cristo ndo'ó xa'a' a ña iní ndo' xini ña'a' ndo', te saki'ví tu a ndo'ó xa'a' a ña ndani a ndo'ó, te ni nduúin ndo' ni xaa Espíritu Santo te ndíee' maní' ndo', te kuvita iní ndo' xini ta'an' ndo' ndii, ²sakuatia' ndi'i' ndo' nimá i kunduu ndo' iin ndaa' xini', te iin ndaa' tu ña ndani ta'an' ndo', te iin ndaa' tu nimá ndo', te iin ndaa' tu ña xanini ndo'. ³Te saa ndo' ndee iin ña'a, te nata'vi' ta'an' ndo' xa'a' a ña ndasi' nuu' ndo' ni ndee xa'a' a ña ñuñu' ndo'. Süu' jaan' ndii xiin' ña nda'vi kuu' nimá ndo' kanini ndo' ña ne ka'nu' ka nduu' inga ne yivi' te sakan' mii' ndo'. ⁴Te kanini ndo' xa'a' ña va'a mii' kuiti' ndo', süu' jaan' ndii kanini tu ndo' xa'a' ña va'a inga ne yivi'. ⁵Sakan' na kuuí' na kanini ndo'ó naa xanini Cristo Jesús. ⁶Ña jaan' ndii, tee' ndee iin kachi nduu' a xiin' Ndiosí ndii, ni xa xii a xa'a' a ña iin kachi nduu' a xiin' Ndiosí. ⁷Süu' jaan' ndii ni nakoo mii' ndoo a ña ka'nu' a, te ni nanduúin kachi a xiin' iin te xika' nuu', te ni ndasain kachi xiin' mii' tu a xiin' te yivi'. ⁸Te kii' nduu' a te yivi' ndii, ni sanuu' xiin' mi' mii' a, te ni saxinu ndi'i' xechi' a ña kuní Ndiosí ndee ni xi'i a, te ndee nuu' iin krusín vi' ni xi'i a. ⁹Sakan' na kuuí' ni kanii' ña'a' Ndiosí ndee mi' ka'nu' ya'a, te ni chindu'u' a iin kivi' a ña ka'nu' ka te sakan' ndee ka tuku kivi' ña yoo. ¹⁰Sakan' te nuu' Jesús vikuita xiti sakuu' ña ndíee' ndivi', xiin' sakuu' ña ndíee' nuu' ñu'u' iin yivi', xiin' sakuu' ña ñu'u' tixin ñu'u', ¹¹sakan' te nakuni sakuu' ne yivi' iin yivi' ña Jesús nduu' xto'o nuu' sakuu' ña'a, te xiin' ña jaan' natiin' Ndiosí, yuva' e', ña tiin' ka'nu'.

Ka'án Pablo ña kuní a kunduu e' ndee naa ñu'u nuu' ne yivi'

¹²Ñani ta'an' maní' i, saa nii' kandixa' ndo' ña ka'án i sakuu' ichi' xiin' ndo', te süu' kii' ndu'u' kuiti' i xiin' ndo', süu' jaan' ndii vitin ka vi' ndíee' kandixa' ndo' yu'u ña köo' i ndu'u' xiin' ndo'. Te nia'a ndo' ña nduu' ndo' ne ni sakakú Ndiosí, te xiin' ña kundí'ni ndo' yi'vi ndo' ndee kisi a ndo'ó xaa' ndo' a. ¹³Kuachi ndii mii' Ndiosí nduu' ña xaa' sakan', te ka'án nimá ndo' saa ndo' ña kuní a, te suvi tu a xaa' sakan', te saxinu ndo' ña jaan' xa'a' a ña sakan' ni kuní mii' a.

¹⁴Te kä'an yu'u' ndo' kii' xaa' ndo' sakuu' ña'a, ni ndee kani ta'an' tu ndo' kuento, ¹⁵sakan' te kunduu ndo' ne xachuun' ndaku nuu' sakuu' ne yivi', te tiiin kuachi nia ndo'ó. Te kunduu ndo' si'e Ndiosí, ne köo' kuachi tein ne nia'a, ne ni satívi' xiin' mii'. Te kunduu ndo' ndee naa ñu'u' ña yi'é, ña ndíee' ndivi', nuu' ne yivi' iin yivi' jaan'. ¹⁶Tiin' kutu' ndo' tu'un ña taxi' kivi' ñuu e', sakan' te

kij' nandiko' Cristo ndii, kuv̄i ka'an kuation' i xa'a' a ña n̄i sando'o' saka xiin' mii' i, te n̄i ndee n̄i xachuun' saka tu i nuu' a tein' ndo'.¹⁷ Tee' ndee kuní a kuitja ní' i, te k̄i'in ta'an' a xiin' ña nasoko' ndo' nuu' Ndiosí, te ña jaan' nduu' ña in̄i ndo' xini ndo' a, saa e xiin' ña kuation' nimá i, te sakuatia' tu i nimá sakuu' ndo'ó xiin' i.¹⁸ Te sakan' tu ndo'ó ndii, kuatia' nimá ndo', te sakuatia' na ndo' nimá i xiin' nimá ndo'.

Ka'án Pablo xa'a' uvi ta'an te chindiee' ta'an' xiin' ra, Epafrodito xiin' Timoteo

¹⁹ Ndiatu' i ña taxi xto'o e' Jesús ti'vi' yachi i Timoteo mii' ndiee' ndo', te va'a kuní i kij' nandiko' ra te ka'an ra xiin' i saa ndiee' ndo'.²⁰ Sakan' ña kōo' ka ndee iin' ra xiin' i ndee naa te jaan', te ndi'n̄i xna'a' xa'a' ndo' ndee naa yu'u. ²¹ Kuachi' ndii, sakuu' inga ra ndii, ndi'n̄i ra xa'a' ña kuní mii' kuiti' ra, te ndi'n̄i ra xa'a' ña kuní Cristo Jesús. ²² Ndisu xa xini ndo' saa xachuun' ndaku Timoteo yo'o', ña xika' nuu' va'a ra nuu' tu'un va'a xiin' i ndee naa xaa' iin' si'e, te xika' nuu' nuu' yuva' ra. ²³ Sakan' na kuu' ndiatu' in̄i i ti'vi' yachi ra mii' ndiee' ndo' kij' kuní i kuento ndee ña kundo'o i. ²⁴ Te in̄i i ña taxi xto'o e' ña yachi ku'un tu yu'u mii' ndiee' ndo' jaan'.

²⁵ Ndisu vitin' ndii, n̄i xata'an nuu' i ña sanandiko' tukuu' i ñan̄i i Epafrodito mii' ndiee' ndo', te n̄i ti'vi' ndo', te saa ra chuun' nuu' i. Te chindiee' ta'an' ra xiin' i xachuun' inga' ndu ña kunta'an' ndu xiin' ña n̄a'a. ²⁶ Ti'vi' ña'a' i mii' ndiee' ndo' sakan' ña nanduku' va ra sakuu' ndo'. Te ndi'n̄i va tu ra xa'a' a ña n̄i xini ndo' kuento ña n̄i kuní kuv̄i ra. ²⁷ Ña ndixa' nduu' a ndii, n̄i kuní kuv̄i va ra. Ndee chaa' va te kuv̄i ra. Ndisu n̄i kuv̄ita in̄i Ndiosí xa'a' ra, te n̄i sanda'a ña'a' a. Te n̄i kuv̄ita tu in̄i a ndee xa'a' yu'u, kuachi' ndii n̄i taxi a ña kusuchi' kua'a' ka in̄i i. ²⁸ Sakan' na kuu' yachi va ti'vi' ña'a' i, te nandiko' ra mii' ndiee' ndo' jaan'. Te kij' kuní ña'a' ndo' ndii, kuatia' n̄i tukuu' nimá ndo', te kusuchi' ka in̄i yu'u. ²⁹ Nat̄iin' ña'a' ndo' saa kuní xto'o e' xiin' ña kuation' nimá ndo'. Te koto ka'nu' ndo' te yivi', te xaa' naa xaa' te yo'o', ³⁰ sakan' ña ndee sie va te kuv̄i ra xa'a' a ña xachuun' ra nuu' Cristo Jesús, ña kuain' n̄i kuu' ra xiin' kivi' ñuu' ra kij' n̄i xito' ra yu'u xa'a' ndo'ó xa'a' a ña n̄i kuv̄i chindiee' mii' ndo' yu'u.

Ka'án Pablo ña Cristo kuiti' kuní a in̄i e' kuní e'

3 Ñan̄i ta'an' i, ka'án tu i xiin' ndo' ña kuatia' nimá ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta xto'o e' Jesús. Yu'u ndii, xävi i ña tuk̄u n̄i ke'i i nuu' ndo' ña xa n̄i ke'i i jaan', te chindiee' tu a ndo'ó nuu'

ichi' Ndiosí. ²Koto xiin' mii' ndo' nuu' te yivi' ñaa', te nduu' ndee naa naya' sana', te koto xiin' mii' ndo' nuu' ña ña'a ña xaa' ra, te koto xiin' mii' tu ndo' nuu' ña kuni kasa'a ra tuni iin' ndo'. ³Sakan' ña yoo' ndii, kumi' xna'a e' ña jaan', ndisu nimá e' yoo a xa'a a ña xaka'nu' e' Ndiosí xiin' ndiee' Espíritu Santo, te Jesucristo kuiti' ini e' xini e', te ini e' xini e' ña ndiee' mii' e' te koo ndaku nimá e' nuu' Ndiosí. ⁴Sakan' tu yu'u ndii, yoo ña kuvi ini i kuni i te koo ndaku nimá i nuu' Ndiosí xiin' ndiee' mii' i. Naa' yoo ka xanini ña kuvi koo ndaku nimá e' nuu' Ndiosí xiin' ndiee' mii' e' ndii, yu'u ka vi'. ⁵Sakan' ña ni xa'a ña tuni iin' i kivi' ña unia ña ni tuvi i. Te ichi' ne Israel nduu' i. Te xii' yata' i ni nduu Benjamín. Te te hebreo ndi'i nduu' i. Te kuenta ña nduu' i te fariseo ndii, ndikún va'a ka i tu'un ndei' Ndiosí. ⁶Te kuenta ña xaa' i ña kuní Ndiosí ndii, ndee ne nakayá xa'a Jesús ni taxi' u'vi i, te kuenta ña ka'an chuun' tu'un ndei' jaan' ndii, ni saxinú i sakuu' a. ⁷Ndisu vitin ndii, sakuu' ña ni tuu i ni ndiaa ya'vi' nuu' i kii' sakan' ndii, kuäsa' xachi' ka ndiaa ya'vi' a nuu' i vitin xa'a' a ña ini i xini i Cristo. ⁸Ndisu süu' sakan' kuiti', ndee iin ña jaan' ndiaa ya'vi' ka nuu' i vitin kii' nakata' e xiin' ña xini i xto'o i Cristo Jesús, ña ndiaa ya'vi' ya'a ka. Te xa'a' Cristo ni nakoo i sakuu' ña jaan', te nduu' a nuu' i ndee naa mi'in' kuiti', sakan' te ndee iin ndaa' Cristo kuiti' kondia ya'vi' nuu' i, ⁹te nduujin tu i xiin' a. Te ndüku' i ña kunduu i te ndaku nimá nuu' Ndiosí xa'a' ña saxinú i ña ka'an tu'un ndei' a, süu' jaan' ndii xa'a' a ña ini i xini i Cristo kuiti' nduku' i ña jaan'. Sakan' ña mii' Ndiosí kuiti' nduu' ña xandaku nimá e' xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo. ¹⁰Kuachi ndii kuni kuni i Cristo, te kuni tu i ña ndiee' Ndiosí, ña ni sanatiaku ña'a' a, te kund'o' na i naa ni ndo'o a, ña xaa i kuvi i ndee naa ni xi'i a, ¹¹te xiin' ña jaan' ndiatu' ini i ña natiaaku i tein ne ni xi'i.

Ka'an Pablo ña kuni xaa ra ndee mii' ni nia'a ña'a' Ndiosí xaa ra

¹²Süu' ka'an i ña xa ni nani'i' i sakuu' ña jaan', ni ndee ka'an tu i ña xa ni saxinu i saa kuní Ndiosí kunduu i, süu' jaan' ndii kua'an na kua'an i ña ndiatu' ini i nani'i' i ña ni kana Cristo yu'u kunduu i. ¹³Ñani i ta'an' i, süu' ka'an i ña xa ni nani'i' i ña jaan'. Ndisu iin ndaa' a xaa' i ndii, nandosó' i xa'a' sakuu' ña ni nakoo i xata' i, te xanduxa' ka i ña nani'i' i ña ndu'u' nuu' i mii' kua'an i, ¹⁴te ndii kua'an na kua'an i mii' ni nia'a Ndiosí naxaa i ndee nani'i' i ña va'a ña ni kana Ndiosí yu'u natin i xa'a' a ña ini i xini i Cristo Jesús. ¹⁵Sakan' na kuii' sakuu' yoo', ne xa xixa ini nuu' ichi' Ndiosí ndii, kuní a kanini e' sakan'. Ndisu naa' siin' xanini sava ndo'o xa'a' ña jaan' ndii, mii' Ndiosí sakuni' ndo'o ndee ña kuní a saa ndo'.

¹⁶ Ndeē saa ka ni ndii, kuní a ña iin ni nda'a' kaka e' nuu' ichi' a naa xa xika' e'.

¹⁷ Ñani ta'an' i, kaka ndo' ichi' Jesús saa nii' xika' yu'u ichi' a, te chuun xa'a' tu ndo' saa xika' ne xika' ichi' a naa xika' ndu'u. ¹⁸ Naa xa ni ka'an i xiin' ndo' ki'in' va ichi' ndii, tukú ni ka'an i xiin' ndo' vitin ndeē xaku' i ña xika' kua'a' ne yivi', ne kuu' ndeē naa chindiaa ya'vi' nia ña ni xaa Cristo nuu' krusín. ¹⁹ Te kij' kuví ne jaan' ndii, tundo'o' kuiti' koō nia, sakan' ña ña xikán nimá kuiti' nia nduu' ndiosí nuu' nia, te ka'an ñuñu' nia xa'a' ña ka'an ña xaa' nia, te ndi'ni nia xa'a' ña yoo iin yivi' kuiti'. ²⁰ Ndisu yoo' ndii, ndivi' kandu'u' ñuu e', te ikan' ndiatu' ini tu e' kixin xto'o' e' Jesucristo, ña sakakú yoo'. ²¹ Te nama a ñu'u' nde'i e', ña tívi', te kunduu a ndeē naa ñu'u' nde'i mii' a, ña ndatun' va. Te saa a ña jaan' xiin' ndiee' a ña tiin' a te xa'ndia chuun' a nuu' sakuu' ña yoo'.

Kuatia' naa kuatia' nimá ndo' i'in kivi' kua'an xa'a' Jesús xto'o' e'

4 Sakan' na ka'an i xiin' ndo'ó, ne ta'an' i, ne ndani va i, te kundini va tu i xa'a' ndo', te va'a tu kuni i xini ndo'ó, te nduu' ndo' ndeē naa corona i, ña kuita ni'i na ita' ni'i ndo' nuu' ichi' xto'o' e' Jesús. ² Ka'an nda'vi i xiin' Evodia, te sakan' tu xiin' Síntique, ña na nakoō nia ña maní' xiin' ta'an' nia. Kuachi ndii iin kachi ne xika' ichi' xto'o' e' nduu' uvi' saa' nia. ³ Te ka'an nda'vi tu i xiin' yo'ó, Síçigo, te xachuun' inga' ndaku xiin' i, ña chindiee' un' ña'a' jaan'. Ne ni xachuun' u'vi xiin' i xa'a' tu'un va'a nduu' tu ne jaan', xiin' Clemente, xiin' inga' ne ni xachuun' inga' tu xiin' i. Te xa yoso' kivi' sakuu' ne jaan' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne natiin kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'.

⁴ Vitin ka'an i ña kuatia' nimá ndo' saa kivi' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta xto'o' e' Jesús. Te tukú ni ka'an i xiin' ndo' ña kuatia' nimá ndo'. ⁵ Te nia'a ndo' nuu' sakuu' ne yivi' ña ne va'a nimá nduu' ndo'. Xa kuyatin' tukuu' kixin xto'o' e' jaan'. ⁶ Sāndi'ni xiin' mii' ndo' xa'a' ndeē iin ña'a, ndeē chaa' ka ka'an ndo' xiin' Ndiosí sakuu' ichi', te ka'an nda'vi ndo' xiin' a xa'a' ña kuní nuu' ndo', te taxí tu ndo' ña chindani a. ⁷ Te taxí a ña maní' a, ña va'a ya'a ka te sakan' ña xiní ne yivi' iin yivi', koō nimá ndo', te ña jaan' koto nimá ndo' xiin' ña xanini ndo' xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Cristo Jesús.

Xa'a' ña va'a kuiti' kuní a kanini e'

⁸ Ñani ta'an' i, mii' sandi'i' i yo'o' ka'an i ña kanini ndo' xa'a' sakuu' ña nduu' ña ndixa, xiin' xa'a' sakuu' ña xata'an koto ka'nu' e', xiin' xa'a' sakuu' ña ndaku, xiin' xa'a' sakuu' ña ndoo, xiin' xa'a'

sakuu' ña ndatun', xiin' xa'a' sakuu' ña va'a koo' chukuu' xa'a' ne yivi'. Naa' yoo ña xata'an saka'nu' e' ndii, xa'a' ña jaan' kuiti' kanini ndo'. ⁹Te sakuu' ña ni sania'a i ndo'o, xiin' ña ni ka'an i, xiin' ña ni xini so'o ndo' ka'an i, xiin' ña ni xini ndo' xaa' i ndii, ña jaan' saa ndo'. Te na kojo Ndiosí, ña taxi' ña mani' yoo nimá e', xiin' ndo'.

Taxi' Pablo ña chindani ne ñuu Filipos xa'a' a ña ni chindiee' ña'a' nia

¹⁰Kuatia' va nimá i nuu' xto'o e' ña tuku sakan' ni naka'an' ndo' chindiee' ndo' yu'u. Xiní i ña koo' kivi' ni nakoo ndo' ña naka'an' ndo' xa'a' i, ndisu ni kuvi kuni ndo' saa chindiee' ndo' yu'u. ¹¹Süu' ka'an i ña yo'o' xa'a' a ña natiin i xa'a' ña'a. Kuachi ndii xa ni kaan i ña va'a kuni i nuu' ndee ka nuu' ña ndo'o' i. ¹²Xiní i kunduu i te nda'vi kuu', te xini tu i kunduu i te vika'. Xa ni kaan i nuu' ndee ka ña ndo'o' i, naa kuu' ña kaka chitu' i, uun ña kaka soko i, te xini tu i ña kumi' i kua'a' ña'a, uun ña kunduu i te natiin. ¹³Kuvi xaa' i sakuu' ña jaan' sakan' ña Cristo chindiee' yu'u.

¹⁴Ndee saa ka ni ndii, va'a ni xaa ndo' ña ni chindiee' ndo' yu'u nuu' ña ndo'o' i. ¹⁵Xiní kaxi' ndo'o, ne ndiee' ñuu Filipos, ña kii' ni keta i ñu'u' Macedonia ñaa', te ni xa'a' i ka'an ndoso' i tu'un va'a ndii, ndee iin ti'vi ne nakaya xa'a' Jesús ni chindiee' yu'u, süu' jaan' ndii ndo'o kuiti' ni xaa ña jaan'. ¹⁶Kuachi ndii, ndee kii' xika' i ñuu Tesalónica ndii, ki'in' ichi' ni ti'vi' ndo' ña kutiaku i. ¹⁷Süu' ka'an i ña yo'o' xa'a' a ña kuni i ña taxi ka ndo' ña kutiaku i, süu' jaan' ndii kuni i ña sañu'u' na Ndiosí ndo'o xa'a' ña va'a ña xaa' ndo' jaan'. ¹⁸Xa ni natiin i nda'a' Epafrodito sakuu' ña kutiaku i, ndee yoso' a nuu' i vitin xiin' ña ni ti'vi' ndo' jaan', niani ndee yoso' a kutiaku i. Ña jaan' ndii, ndee naa iin tumaní' xavixin' nduu' a nuu' Ndiosí, te va'a tu kuni a xini a ña jaan'. ¹⁹Te mii' Ndiosí e', ña kumi' ña vika' ndatun' koo' chukuu', taxi sakuu' ña kuni nuu' ndo' saa Cristo Jesús. ²⁰Na natiin yuva' e' Ndiosí ña xaka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Ti'vi' Pablo cha'an' sakuu' ne nakaya xa'a' Jesucristo, te ndeji' ña'a' ra

²¹Sakuu' inga ne ini xini Cristo Jesús, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ndiee' ñaa' ndii, kua'an Ndiosí kojo nia. Te kua'an Ndiosí kojo tu ndo'o, kachi ñani e', te ndiee' xiin' i yo'o'. ²²Sakan' tu sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ndiee' yo'o' ndii, ti'vi' nia cha'an' ndo', ndisu ne xika' nuu' nuu' César ka vi' ti'vi' cha'an' ndo'. ²³Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo sakuu' ndo'o. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Colosas

Ti'vi' ra cha'an' nja

1 Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tianu' yu'u te sania'á i ichi' a saa kuní Ndiosí, te xiin' Timoteo, ñani ta'an' e' ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ² ñani ta'an' ndu, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne xika' ndaku ichi' Cristo, ne ndiee' ñuu Colosas. Na sañu'u' va yuva' e' Ndiosí ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koq xiin' ndo'.

Ka'an Pablo xiin' Ndiosí xa'a' ne ini xini Jesús xiin' ra

³ Sakuu' ichi' kij' ka'an ndu xiin' Ndiosí, yuva' xto'ó e' Jesucristo ndii, taxi' ndu ña chindani a xa'a' ndo'. ⁴ Sakan' ña ni xini ndu kuento ña ini ndo' xini ndo' Cristo Jesús, te kundani tu ndo' sakuu' ne nduu' kuenta Ndiosí ⁵ xa'a' a ña ndiatu' ini ndo' ña natiiin ndo' ña kumi' Ndiosí xa'a' ndo' ndivi'. Te xa xini ndo' xa'a' ña jaan', sakan' ña xa ni xini so'ó ndo' tu'un va'a ndixa ña ka'an xa'a' Jesús, ⁶ ña xa ni xaa ndee mii' ndiee' ndo'. Te tu'un va'a jaan' ndii, kiku' a, te sanduva'a a kivi' ñuu ne yivi' kani' iin yivi' naa ni xaa a xiin' ndo'ó ndee kivi' nuu' ña ni xini so'ó ndo' a, te ni kundani xna'a ndo' xa'a' ña ndani mii' Ndiosí yoo'. ⁷ Te Epafras, ñani maní' ndu, ni sania'á ndo'ó ña jaan'. Te jaan' ndii, te xachuun' xiin' ndu nduu' ra, te xika' nuu' ndaku ra nuu' Cristo xa'a' ña va'a ndo'ó. ⁸ Te ni ka'an ra xiin' ndu ña ndani ta'an' ndo' xaa' Espíritu Santo.

⁹ Xa'a' a jaan' na ndee kij' ni xini ndu ña ni ka'an ra xa'a' ndo' jaan' ndii, ka'an te ka'an ndu xiin' Ndiosí xa'a' ndo', te sakuni' ndi'i' a ndo'ó ña kuní a saa ndo', te sakutu' tu a ndo'ó xiin' ña xini tuní, xiin' ña kundani ña taxi' Espíritu Santo, ¹⁰ te kaka ndo' saa xata'an nuu' xto'ó e' Jesús, te sakuatia' ndo' a xiin' sakuu' ña xaa' ndo', sakan' ña saa ndo' ña va'a, te kua'nu tu ndo' xiin' ña xini va'a ka ndo' Ndiosí. ¹¹ Te xikán tu ndu nuu' a ña taxí a ndiee' ndo' xiin' ña ndiee' a ña ndatun' koo' chukuu' ña kumi' a, te kuví kundieni kuie ndo' nuu' sakuu' tundo'ó'. ¹² Te nakuatia' nimá ndo' taxi' ndo' ña chindani yuva' e' Ndiosí ña ni sakoo' tu'va yoo', te natiiin na e' ña xito' natiiin ne nduu' kuenta a mii' xa'ndia chuun' a mii' ndatun' koo' chukuu', ¹³ sakan' ña ni sakakú a yoo' nuu' ña xiko' ni'i' ña iin yaví, ña nduu' kuenta ña ndiva'a, te ni ndasandu a yoo kuenta

Cristo, si'e manì' a, ¹⁴ ña nì nacha'vi' xa'a' kuachi e' xiin' ní' a, te xiin' ña jaan' nì yoo ka'nu' inì Ndiosí xa'a' kuachi e'.

Nì nakoó e' ña manì' xiin' Ndiosí xa'a' ña nì ndo'o Jesucristo

¹⁵ Te Cristo jaan' nduu' ña nakuitá xachi' xiin' Ndiosí, ña küvi kunì e', te nia'a a yoo' saa kuu' Ndiosí, te xi'na a nì xikoo te sakan' sakuu' ña yoo'. ¹⁶ Sakan' ña suvi a nì xa'a sakuu' ña yoo nì xaa Ndiosí, nì xa'a a ña yoo ndivi', xiin' ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', ña küvi kunì e', xiin' ña küvi kunì e', naa kuu' ña kumi' ndiee' ka'nu', xiin' naa kuu' ña xa'ndia chuun' ka'nu', xiin' naa kuu' ña xa'ndia chuun', xiin' naa kuu' ña kumi' ndiee'. Cristo jaan' nì xa'a sakuu' ña yoo, te xa'a' mji' a nì xa'a ña'a' a. ¹⁷ Te ña jaan' ndii, xa yoo a ndee kii' ti'a'an koo ndee iin ña'a. Te xiin' ndiee' a yoo yukun sakuu' ña yoo. ¹⁸ Te ña jaan' nduu' xini' sakuu' ne nduu' kuenta a, ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i a. Te suvi tu a nduu' xa'ndu sakuu' ña yoo, te xi'na tu a nì natiaku tein ne nì xi'i te kunduu a ña ka'nu' kuu' nuu' nuu' sakuu' ña yoo. ¹⁹ Sakan' ña mji' Ndiosí nì xtanì ña nakuitá xachi' ña jaan' xiin' a, ²⁰ te xiin' ña nì ndo'o a nì nakoó Ndiosí ña manì' xiin' sakuu' ña yoo, ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', xiin' ña yoo ndivi' ndii, nì natandiee manì' a sakuu' ña jaan' xa'a' a ña nì xitia ní' Cristo jaan' nuu' krusín.

²¹ Sakan' tu ndo'ó saa' ndii, xika' nì yoo' ndo' nuu' Ndiosí xa'a' a ña kinì ña nì xaninì ndo', xiin' ña nia'a ña nì xaa ndo', te nì kundasi' ndo' Ndiosí. Te ndii, xa nì natandiee manì' Cristo ndo'ó xiin' Ndiosí vitin ²² xa'a' a ña nì xi'i a xa'a' kuachi ndo' kii' nì xika a iin yivi', te ndoo koo ndo' kii' sanakua'a a ndo'ó nuu' Ndiosí, te ndoo tu nimá ndo', te koo' ndee iin xa'a' ña tijn kuachi Ndiosí yoo' nuu' a ²³ naa' ita' ni'i ndo' nuu' ña inì e' xini e' Jesús, te künundia'a ndo' nuu' a, te küxioo tu ndo' nuu' ña ndiatu' inì e' ña nì natijn ndo' kii' nì xini so'o ndo' xa'a' tu'un va'a, ña ka'án ndoso' te yivi' kanii' iin yivi'. Te nì sakuiso' chuun' tu Ndiosí yu'u Pablo, te ka'án ndoso' i ña jaan'.

Ndo'o' Pablo xa'a' ne ndikún ichi' Jesús

²⁴ Nakuatia' nimá i vitin nuu' ña ndo'o' i xa'a' ndo' xiin' ñu'u' nde'i i, sakan' ña xiin' ña jaan' saxinú i ña nì ndo'o' Cristo xa'a' ne nduu' kuenta a, ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i a. ²⁵ Te nì sakuiso' chuun' Ndiosí yu'u te xika' nuu' i nuu' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Jesús, te ka'án ndoso' xinu i tu'un va'a ²⁶ ña nì yoo si'e nuu' sakuu' ne yivi' ndee xta'an' iin yivi', xiin' ndee kii' nì xa'a' yoo ne yivi'. Ndisu vitin ndii, xa nì satuvì ña'a' Ndiosí nuu' ne nduu' kuenta a. ²⁷ Sakan' ña nì kunì a ña kundani' ndo'ó, ne tuku', ne nduu' kuenta a, ña ka'nu'

koo' chukuu' ña ni yoo si'e jaan'. Te Cristo nduu' ña jaan', te naá a nimá ndo', xa'a' a jaan' na ndiatu' ini ndo' ña kundiee ndo' mii' ndatun' koo' chukuu' kaa'. ²⁸Te xa'a' Cristo jaan' ka'an ndoso' ndu nuu' sakuu' ne yivi'. Ndiaa yu'u' ña'a' ndu, te sania'á tu ña'a' ndu xiin' sakuu' ña xini tuni ña kuaxi nda'a' Ndiosí, te kuví sanakua'a ña'a' ndu nuu' Ndiosí nduu' ña ne ndaku nimá xa'a' a ña ini ña xini ña Cristo Jesús. ²⁹Xa'a' a jaan' na xachuun' u'vi i nuu' Cristo xiin' ña ndiee' ña taxi' a nuu' i, te saxinú i ña ni sakuiso' chuun' a yu'u.

2 Te kuni i ña kundani ndo' saa vi' xachuun' u'vi va i xa'a' ndo'ó, xiin' xa'a' ne ndiee' ñuu Laodicea, xiin' xa'a' sakuu' ne tia'an kuni saa kaa' nuu' i. ²Xaa' i sakan' te sandieni i nimá ndo', te iin ndaa' kunduu ña ndani ta'an' ndo', te kundani ndi'i ndo' sakuu' ña xini tuni, sakan' te kundani ndo' ña ndichi ña yoo si'e xa'a' yuva' e' Ndiosí, te ña ndichi jaan' nduu' Cristo. ³Te ña jaan' nduu' ña kumi' sakuu' ña ndiaa ya'vi' koo' chukuu', ña yoo si'e, ña xini tuni xiin' ña ndichi xava'a. ⁴Ka'an i ña yo'o' xiin' ndo' te kuni xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'ó xiin' kuento ndatun' saka. ⁵Kuachi ndii, tee' ndee koo' i yoo xiin' ndo', ndisu yoo nimá i xiin' ndo', te nakuatia' i ña ndiee' mani' xiin' ta'an' ndo', te ita' ni'i tu ndo' nuu' ña ini ndo' xini ndo' Cristo.

⁶Sakan' na kuu' xa'a' a ña ni natijn ndo' Jesucristo nduu' xto'o ndo' ndii, kaka ndo' saa kuni a, ⁷tiin' kutu' ña'a' ndo', te kuita kutu' tu ndo' nuu' tu'un a, te kuita ni'i ndo' nuu' ña ini e' xini e' Jesús saa nii' ni sania'á ra ndo'ó, te taxi va ndo' ña chindani Ndiosí.

Ni sandoó ndiká Cristo yoo' nuu' kuachi e' te nduu' e' ne yivi' xaa'

⁸Koto xiin' mii' va ndo', te kuni xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'ó xiin' ña xini tuni saka, ña kuasa' kuni, ña ka'an xa'a' ña xixaá te yivi' kuiti', te ka'an tu a saa kuni ña xiko' ni'i' ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi', te süu' ka'an ña jaan' saa kuni Cristo. ⁹Sakan' ña nakuitá kanii' Cristo xiin' ña kuu' Ndiosí. ¹⁰Te ndo'ó ndii, xa yoo xinu ndo' te saa ndo' ña kuni Ndiosí xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Cristo, te ña jaan' nduu' xini' nuu' sakuu' ña kumi' ndiee' xiin' ña xa'ndia chuun'. ¹¹Te sakan' tu xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Jesús ndii, ni xa'a' a tuni ndo', ndisu süu' tuni naa ña xa'a' nda'a' te yivi' nduu' ña jaan', süu' jaan' ndii nduu' a ña tava' Jesús ña ndioo' ini iin' ndo' saa ndo' kuachi. Te ña jaan' nduu' ndee naa tuni ndo' ña ni xa'a' Cristo. ¹²Kii' ni chichi ndo' kuenta Cristo ndii, ndee naa ni kuxi tu ra ndo'ó xiin' a tixin ñu'u', te ni natiaku inga' tu ndo' xiin' a xiin' ndiee' Ndiosí xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Jesús, te ndiee' jaan' nduu' ña ni tijn Ndiosí, te ni sanatiaku ña'a' a tein ne ni xi'i.

¹³Te ndo'ó ndii, ni nduu ndo' ndee naa ne ni xi'i nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni xiko ni'i' kuachi kivi' ñuu ndo', te ni nduu ndo' kuenta Ndiosí xa'a' a ña kōo' tuni iin' ndo'. Ndisu Ndiosí ndii, ni sanatiaku inga' a ndo'ó xiin' Cristo kii' ni yoo ka'nu' ini a xa'a' kuachi e', ¹⁴sakan' ña ni sandoyo' a sakuu' ña yoso' xa'a' e', ña ni xka'ndia e' ña ka'án tu'un ndei' a, ña ni tiin kuachi yoo'. Ni tiin ña'a' a, te ni kuxi ña'a' a nuu' krusín, te sakan' ni sandoyo' a ña ka'án ña jaan' xa'a' kuachi e'. ¹⁵Te sakan' ni tu'un a ña ndiee' nuu' sakuu' ña kumi' ndiee' jaan', xiin' nuu' ña xa'ndia chuun' kii' ni sandiee' kui'e' tuvi' ña'a' a nuu' kua'a' ne yivi', xiin' ña ni xaa Cristo nuu' krusín.

¹⁶Xa'a' a jaan' na kuii' saa ndo' kuenta ña ka'an kiní ne yivi' xiin' ndo' xa'a' a ña xixi' ndo', xiin' ña xi'i' ndo', ni ndee xa'a' a ña xito' ka'nu' ndo' kivi' ña tuu ne jaan' ka'nu', xiin' xa'a' a ña xito' ka'nu' ndo' kivi' ña nduu' itia' yoo', xiin' xa'a' a ña xito' ka'nu' ndo' kivi' sábado, ña xinandiee' nia. ¹⁷Te sakuu' ña jaan' nduu' kunda'vi ña kixin, ndisu ña ka'án xna'a' ña jaan' xa'a' ndii, Cristo nduu' a. ¹⁸Te taxi ndo' nakasi ndee iin ne yivi' ndo'ó nuu' ña sani'í' Ndiosí ndo'ó, sakan' ña ne jaan' ndii, xasuvi' nia ña nda'vi ini nia, te xaka'nu' tu nia ángele, te ka'án ñuñu' nia ña satuví a nuu' nia, te chitu' vi' xini' nia ñu'u' ña kuasa' kuní. ¹⁹Te ne jaan' ndii, ndikún nia Cristo, ña nduu' xini' sakuu' yoo', ne ini xini a, ne nduu' ndee naa ñu'u' nde'i a, xiin' mii' ñu'u' ta'an' iki' mii' tiin' tuchi xii' ñu'u' nde'i jaan'. Sakan' ña saxka'ndiá a sakuu' ña kuní a xa'a' yoo', ne ini xini a. Te sakan' sanduinin' ña'a' a, te xa'nu' e' saa kuní Ndiosí.

²⁰Naa' ndixa xna'a' xa ni xi'i inga' ndo' xiin' Cristo nuu' ña xiko' ni'i' ne yivi', ne nduu' kuenta iin yivi' yo'o' ndii, ¿ndichun na xika' ndo' ndee naa xika' ne nduu' kuenta iin yivi', te ndikún ndo' ña xaa' ne jaan'? ²¹Naa kuu' ña ka'án nia ndii: “Küní nda'a' un' ña kaa', kōto un' saa iin' ña yo'o', tōndia un' ña yo'o' xiin' nda'a' un'”, kachi nia. ²²Te sakuu' ña jaan' ndii, ka'án a xa'a' ña sania'á te yivi' xiin' ña ka'án chuun' mii' kuiti' ra, te ña ndoñu'u' kundu'u a kii' ya'a' kivi' yoo a. ²³Ña ndixa nduu' a ndii, sakuu' ña sania'á ne jaan' ndii, ndee naa ña xini tuní xna'a' xa'a' ichi' Ndiosí nduu' a, sakan' ña ka'án a saa kaka nia ichi' Ndiosí, xiin' saa kunda'vi ini nia, xiin' saa sando'o' xiin' mii' nia. Ndisu ndee sie chindiee' ndee iin ña jaan' yoo', te nakoo e' kuachi ña ndioq' ini iin' e.

Na kanini e' xa'a' ña yoo ndivi' kuiti'

3 Te xa'a' a ña ni natiaku inga' ndo' xiin' Cristo ndii, nduku' naa nduku' ndo' ña'a' ña yoo ndivi' mii' ndu'u' Cristo nda'a' kua'a' Ndiosí. ²Te kanini ndo' xa'a' ña nduu' kuenta ndivi', te kanini ndo' xa'a' ña nduu' kuenta iin yivi'. ³Te xa'a' a ña ni xi'i ndo' nuu' ña

kuní jin' mii' ndo' ndii, nda'a' Ndiosí yoo si'e kivi' ñuu ndo' ni xaa Cristo. ⁴Te kii' natuví Cristo, ña taxi' kivi' ñuu e' ndii, natuví tú ndo'ó xiin' a mii' ndatun' kaa'.

Na naḱoo e' sakuu' nuu' kuachi

⁵Xa'a' a jaan' na kütiaḱu ka ndo' nuu' ña kuní jin' mii' ndo': naa kuu' ña kumi' ndo' musa ndo', xiin' ña xe'na' ndo', xiin' ña kiní ndioo' iní ndo', xiin' ña ka'an nimá ndo' saa ndo' ña kiní, xiin' ña ndioo' iní va ndo' xa'a' ña'a', te ndee naa jin ndiosí ndo' nduu' ña jaan'. ⁶Te ne xaa' ña jaan' ndii, chie va tundo'o' taxi Ndiosí kundo'o' ña. ⁷Te ni xaa tú ndo'ó ña ka'an jaan' kii' ni xika ndo' xiko ni'i' ña jaan' kivi' ñuu ndo'. ⁸Ndisu vitin ndii, kuní a ña naḱoo ndo' sakuu' ña yo'o': naa kuu' ña nasaá' ndo', xiin' ña kui'e ndo', xiin' ña chichi' iní ndo', xiin' ña kanja'a ndo' xa'a' ne yivi', xiin' ña va'a yu'u' ndo'. ⁹Te küní xa'an' ta'an' ka ndo', sakan' ña vitin ndii xa ni naḱoo ndo' kivi' ñuu yata', xiin' sakuu' ña ni xaa ndo', ¹⁰te xa ni nanduú ndo' ne yivi' xaa'. Sakan' na i'in kivi' kua'an nakuitá ka kuu' ndo' saa kuu' Ndiosí, ña ni xa'a yoo', ndee skachi' xaa kivi' ña kundaní ndi'i ndo' xa'a' a. ¹¹Te köo' a xaa' a naa' nduu' e' ne tuku', uun ne judío, naa' yoo tuní jin' e', uun naa köo' a, naa' ne nda'vi so'o nduu' e', uun ne iku' nduu' e', naa' ne xiko' ni'i' jin xto'o nduu' e', uun naa' ne xika' ndiká nduu' e'. Süu' jaan' ndii Cristo nduu' ña xa'ndia chuun' nuu' e', te suvi tú a naá nimá sakuu' e'.

¹²Te xa'a' a ña ni naḱaxin Ndiosí yoo', te nduu' tú e' kuenta a, te ndaní a yoo' ndii, nia'a ndo' ña va'a kuu' ndo', xiin' ña kuvita iní ndo', xiin' ña ndasun iní ndo', xiin' ña nda'vi kuu' nimá ndo', xiin' ña maso kuu ndo', xiin' ña kuie iní ndo'. ¹³Te sakan' tú kundjeni ndo' kuní ta'an' ndo', te koḱ ka'nu' iní ndo' kuní ta'an' ndo'. Te naa' yoo ndo' tun kui'e xiin' ta'an' ndo' ndii, koḱ ka'nu' iní ndo' xa'a' ta'an' ndo' saa nii' ni yoḱ ka'nu' iní Cristo xa'a' e'. ¹⁴Te ña ka'nu' ka nuu' sakuu' ña jaan' ndii, ña kundaní ta'an' ndo' nduu' a, sakan' ña ña jaan' nduu' ña ndasain' xachi' yoo'. ¹⁵Te na koḱ na ña maní, ña taxi' Cristo, nimá ndo', kuachi ndii ni kaná Ndiosí ndo'ó te kunduú ndo' ndee naa jin nda'a' ñu'u' nde'i, te kundiēē maní ndo'. Te taxi na ndo' ña chindani Ndiosí.

¹⁶Te na koḱ kua'a' tú'un va'a xa'a' Cristo nimá ndo' te kuvi sania'á ta'an' ndo', te kuvi tú kondia yu'u' ta'an' ndo' xiin' sakuu' ña xini tuní ña kuaxi nda'a' Ndiosí. Te kaḱa ndo' nuu' a taxi' ndo' ña chindani a xiin' yaa ña yoso' nuu' tutu Salmos, xiin' yaa ña kuie kua'an, xiin' yaa ña saka'an Espíritu nimá ndo'. ¹⁷Sakan' na kuii' ndee ka ña ka'an ndo', uun ndee ka ña xaa' ndo' ndii, saa ndo'

sakuu' ña jaan' xiin' ndiee' xto'o e' Jesús taxi' ndo' ña chindani yuva' e' Ndiosí xa'a' ña ni xaa Jesús.

Saa xata'an kaka ne ndikún ichi' Jesús

¹⁸Ndo'ó, ña'a', ne yoo ij' ndii, kuní a ña kaka nuu ndo' nuu' ij' ndo' xiin' iin kanii' nimá ndo' saa xata'an saa ne ndikún ichi' xto'o e' Jesús. ¹⁹Ndo'ó, te yoo ña' si'i ndii, kundani ña'a' ndo', te mii' kuu ndo' xiin' a'. ²⁰Ndo'ó, ne kuachi' ndii, kandixa' ndo' sakuu' ña ka'an yuva' si'i' ndo' xiin' ndo'. Kuachi' ndii va'a kuni xto'o e' Jesús kij' xaa' ndo' ña jaan'. ²¹Ndo'ó, yuva' si'i' ndii, mii' kuu ndo' xiin' si'e ndo' koto ka kuu soo ini ña. ²²Ndo'ó, ne xiko' ni'i' iin xto'o ndii, kandixa' ndo' sakuu' ña ka'an xto'o ndo' iin yivi' yo'o' xiin' ndo'. Te süu' kandixa' ña'a' ndo' kij' xito' ndi'e' kuiti' ne jaan' ndo'ó te ndoo va'a ndo' nuu' ña. Süu' jaan' ndii xiin' iin kanii' nimá ndo' kandixa' ña'a' ndo', sakan' ña xito' ka'nu' ndo' xto'o e' Jesús. ²³Te ndee ka ña xaa' ndo' ndii, saa ndo' a xiin' iin kanii' nimá ndo' ndee naa xika' nuu' ndo' nuu' xto'o e' Jesús, te süu' nuu' ne yivi' kuiti'. ²⁴Kuachi' ndii xiní ndo' ña natii ndo' ña va'a nda'a' Ndiosí ndivi', sakan' ña nuu' xto'o e' Cristo xika' nuu' ndo' kij' xika' nuu' ndo' nuu' ne yivi' jaan'. ²⁵Ndisu yoo ka xaa' ña ña'a' ndii, nacha'vi' mii' ña xa'a' ña jaan' saa Ndiosí, sakan' ña iin kachi kuu' ña jaan' xiin' sakuu' ne yivi'.

4 Ndo'ó, ne nduu' xto'o vitin ndii, sachuun' ndaku ndo' xiin' ne xika' nuu' nuu' ndo', te iin kachi tu kuu ndo' xiin' ña naka'an ndo' ña yoo tu iin xto'o ndo'ó ndivi'.

²Nakoo ndo' ña ka'an chito ndo' xiin' Ndiosí, te koo tu'va ndo' kij' ka'an ndo' xiin' a taxi' ndo' ña chindani a. ³Te kij' ka'an ndo' xiin' a ndii, kakan tu ndo' nuu' a te nunia' a ichi', te kuví ka'an ndoso' ndu tu'un va'a xa'a' Cristo, ña ni yoo si'e nuu' ne yivi', ña naá i vi'e kaa xa'a'. ⁴Te ka'an tu ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i te kuví ka'an ndoso' kaxi' i ña jaan' saa kuní a.

⁵Te kaka ij' ndo' nuu' ne tia'an ini kuni Jesús, te koo tu'va xava'a ndo' sakuu' ichi' kij' kuví ndatu'un' ndo' xiin' ña. ⁶Te sakuu' ichi' kij' ndatu'un' ndo' xiin' ne jaan' ndii, va'a va ka'an ndo', te sii' tu ka'an ndo'. Sakan' te kuví nakuiin va'a ndo' nuu' i'in ne yivi'.

Cha'an' so'o' ndi'i'

⁷Tíquico, ñani maní e', te xika' nuu' ndaku nuu' xto'o e' Jesús xiin' i, ka'an xiin' ndo' xa'a' i kij' xaa ra mii' ndiee' ndo'. ⁸Ti'vi' i ra te ka'an ra xiin' ndo' saa ndiee' ndu, te sandieni ra nimá ndo'. ⁹Te ti'vi' ña'a' i xiin' Onésimo, ñani maní e', te ni kiee nuu ndo', te

xika' nuu' ndaku nuu' xto'o e'. Te ka'an uvi saa' te jaan' xiin' ndo' sakuu' ña xka'ndiá yo'o'.

¹⁰Ti'vi' Aristarco, te naá vi'e kaa xiin' i, cha'an' ndo'. Te sakan' tu ti'vi' Marcos, te nduu' saxin Bernabé, cha'an' ndo'. Te xa ni natiin ndo' iin tutu ña ka'an chuun' xa'a' ra. Te natiin va'a ña'a' ndo' naa' naxaa ra ñaa'. ¹¹Te ti'vi' tu Jesús, te nani' tu Justo, cha'an' ndo'. Te uni ta'an yo'o' kuiti' nduu' te judío, te xachuun' inga' xiin' i te ki'in' ka ne yivi' ka'ndia chuun' Ndiosí nimá, te xandieni kua'a' tu ra yu'u. ¹²Ti'vi' ni tu te ñuu ndo' Epafras cha'an' ndo', te xika' nuu' nuu' Cristo. Te ka'an ndiee' ra xiin' Ndiosí xa'a' ndo' te kuita ni'i xava'a ndo' nuu' ichi' a, te kuixa tu ini ndo' nuu' a, te saxinú ndo' sakuu' ña kuní a. ¹³Te kuvi ndiee' yu'u' i ña xachuun' u'vi va ra xa'a' ndo' xiin' xa'a' ne ndiee' ñuu Laodicea xiin' xa'a' ne ndiee' ñuu Hierápolis. ¹⁴Te ti'vi' tu Lucas, te tatan', te ndani e', cha'an' ndo', te sakan' tu Demas.

¹⁵Te kua'an Ndiosí koq ñani ta'an' e', ne ndiee' ñuu Laodicea. Te kua'an Ndiosí koq tu Ninfas, te sakan' tu ne nakayá xa'a' Jesús vi'e a'. ¹⁶Te kii' ndi'i ka'vi ra tutu yo'o' nuu' sakuu' ndo'ó ndii, saya'á ndo' a nda'a' ne nakayá xa'a' Jesús ñuu Laodicea te ka'vi tu ne jaan' a. Te ndo'ó tukú ka'vi tutu ña ni tivi' i nda'a' ne jaan' kii' taxí ña a nda'a' ndo'. ¹⁷Te ka'an ndo' xiin' Arquipo ña saxinú ra chuun' ña ni sakuiso' chuun' ña'a' xto'o e'.

¹⁸Mii' yu'u, te nduu' Pablo, ke'i i xiin' nda'a' i vitin. Ti'vi' tu i cha'an' ndo'. Naka'an' ndo' ña vi'e kaa naá i. Te na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo ndo'ó. Sakan' na kunduú a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Tesalónica

Ti'vi' ra cha'an' nia

1 Yu'u Pablo, xiin' Silvano, xiin' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Tesalónica, ne nakayá xa'a' yuva' e' Ndiosí xiin' xa'a' xto'ó e' Jesucristo. Na sañu'u' va na a ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koo xiin' ndo'.

Taxi' Pablo ña chindani Ndiosí xa'a' ne ini xini Jesús

²Sakuu' ichi' kij' ka'án ndu xiin' Ndiosí ndii, taxi' ndu ña chindani a xa'a' sakuu' ndo'. ³Te naka'an' chito ndu xa'a' ndo' nuu' yuva' e' Ndiosí xa'a' saa xaa' ndo' chuun va'a xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Jesús, xiin' xa'a' ña xachuun' u'vi' va ndo' ña ndani ndo' inga ne yivi', xiin' xa'a' ña ita' ni'i ndo' nuu' ña ndiatu' ini e' xa'a' xto'ó e' Jesucristo. ⁴Ñani ta'an' ndu, ndani Ndiosí ndo'ó, te xiní ndu ña ni nakaxin a ndo'ó xa'a' mii' a. ⁵Kuachi ndii, kij' ni ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ndo' ndii, süu' xiin' tu'un kuiti' ni xaa ndu a, süu' jaan' ndii xiin' ña ndiee' Ndiosí ni xaa ndu a, te sakan' tu xiin' ña ndiee' Espíritu Santo te kuni ne yivi' ña ña ndixa nduu' tu'un va'a jaan'. Te xiní ndo' ña maní' ni kuu ndu kij' ni xika ndu tein ndo' xa'a' ña va'a mii' ndo'. ⁶Te ni xaa ndo' saa nii' xaa' ndu'u xiin' saa xaa' xto'ó e'. Tee' ndee ni sando'o' u'vi' va ne yivi' ndo'ó ndii, ni natiin ndo' tu'un va'a jaan' nakuatia' nimá ndo' xaa' Espíritu Santo. ⁷Te nuu' ña jaan' ni nia'a ndo' nuu' sakuu' ne ini xini xto'ó e', ne ndiee' ñu'u' Macedonia, xiin' ne ndiee' ñu'u' Acaya. ⁸Süu' ne ndiee' ikan' kuiti' xa ni xiní so'ó tu'un va'a xa'a' xto'ó e' ni xaa ndo', süu' jaan' ndii mii' ka kikú tu'un jaan', sakan' ña xa ni xiní so'ó ne yivi' ña ini ndo' xini ndo' Ndiosí. Ndee küní a ña ka'an ka vi' ndu xiin' ne yivi' xa'a' tu'un jaan', ⁹kuachi ndii mii' ne jaan' ka'án saa ni natiin ndo' ndu'u xiin' saa ni nakoo ndo' ndiosí saka, te vitin xika' nuu' ndo' nuu' Ndiosí tiaku, ña nduu' Ndiosí xna'a. ¹⁰Te ka'án tu nia saa ndiatu' ndo' ña kije Jesús, si'e Ndiosí, ndivi', te xaa a iin yivi'. Te Ndiosí ni sanatiaku ña'a', te ni sakakú a yoo' nuu' ña sando'o' Ndiosí ne ndiso' kuachi nuu' ku'un e'.

Ka'án Pablo xa'a' saa xachuun' ra tein ne ñuu Tesalónica

2 Ñani ta'an' ndu, xiní ndo' ña nī xa'an saka ndu mii' ndiee' ndo'.
² Te xiní tu ndo' ña nī sando'o' ne yivi' ndu'u, te mii' tu nī kuu
 nīa xiin' ndu ñuu Filipos. Ndisu Ndiosí nī taxī ndiee' ndu, te nī
 ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ndo', tee' ndee ndiee' nī xikuíta'nu
 ne yivi' nuu' ndu. ³ Kuachi ndii, ña ka'an ndoso' ndu ndii, kuaxi a
 nuu' ña sana', nī ndee kuaxi tu a nuu' ña xanini kīni, nī ndee kuaxi
 tu a nuu' ña xini xa'an'. ⁴ Süu' jaan' ndii mii' Ndiosí nī sakuiso'
 chuun' ndu te ka'an ndoso' ndu tu'un va'a jaan', te nii' sakan' yoo
 a ka'an ndu, sakan' te nduku' ndu ña sakuatia' ndu ne yivi', süu'
 jaan' ndii nduku' ndu ña sakuatia' ndu Ndiosí, ña xiní saa iin' nimá
 e' kuiti'. ⁵ Te xiní tu ndo' ña kōo' kivi' nī ka'an ndatun' ndu nuu'
 ndo' te sakandixa' ndu ndo'ó, nī ndee nī xini xa'an' tu ndu ndo'ó te
 kī'in ndu xu'un' nda'a' ndo'. Xiní Ndiosí ña xaa' ndu sakan'. ⁶ Te nī
 ndee nduku' tu ndu ña koto ka'nu' ndee iin ne yivi' ndu'u, nī ndee
 ndo'ó uun ndee ka ne yivi' ndii, küni ndu ña saa nīa sakan'. Tee'
 ndee te tianu' Jesús sania'á ichi' a nduu' ndu, te kumi' ndu ndiee' te
 tīachuun' ndu ndo'ó ndii, nī xaa' ndu sakan'. ⁷ Süu' jaan' ndii kuie nī
 kuu ndu xiin' ndo' ndee naa xaa' iin ña'a' ña' ndani a si'e a', te
 xito' va'a a. ⁸ Te xa'a' a ña ndani xava'a ndu ndo'ó ndii, süu' tu'un
 va'a xa'a' Ndiosí kuiti' nī sania'á ndu ndo'ó, süu' jaan' ndii ndee
 kivi' ñuu ndu nī kuni ndu taxī tu ndu xa'a' ndo', sakan' ña ndani
 xava'a ndu ndo'ó, ndee naa nimá ndu nduu' ndo'. ⁹ Te naka'an'
 ndo'ó, ñani ta'an' ndu, saa nī xachuun' u'vi va ndu, te nī saxavi
 xiin' mii' tu ndu ña xachuun' ndu nduvi' xiin' ñuu te sando'o' ndu
 ndee iin ndo'ó xa'a' ña tiaku ndu kii' ka'an ndoso' ndu tu'un va'a
 xa'a' Ndiosí nuu' ndo'.

¹⁰ Xiní Ndiosí, te xiní tu ndo'ó saa nī xika ndoo ndu nuu' Ndiosí
 nuu' ndo'. Te xiní tu ndo' saa nī xachuun' ndaku ndu nuu' ndo'ó, ne
 inī xini ña'a'. Te kōo' ndee iin xa'a' ña kuvi tīin kuachi ne yivi'
 ndu'u. ¹¹ Te xiní tu ndo' ña nī kuu va'a ndu xiin' i'in ndo' ndee naa
 xaa' iin yuva' xiin' si'e ra. ¹² Sakan' nī xandiēni ndu ndo'ó, nī chi'ni
 kuej tu ndu ndo'ó xiin' kuento, te nī ka'an ndiee' ndu xiin' ndo' te
 kaka xata'an ndo' saa kuní Ndiosí, ña nī kana yoo' te kundiee e'
 mii' xa'ndia chuun' a mii' ndatun' koo' chukuu' kaa'.

¹³ Ña jaan' na xikuín ndu ña taxi' ndu ña chindani Ndiosí xa'a' a
 ña nī natīin va'a ndo' tu'un a kii' nī ka'an ndoso' ndu a nuu' ndo'.
 Te süu' nī natīin ndo' a ndee naa tu'un ne yivi', süu' jaan' ndii nī
 natīin ndo' a ndee naa tu'un Ndiosí. Te tu'un Ndiosí xna'a nduu' a,
 te xiin' tu'un jaan' xachuun' Ndiosí xiin' nimá ndo'ó, ne inī xini
 ña'a'. ¹⁴ Ne ñani ta'an' i, kii' ndo'o' ndo' xaa' ne ta'an' ndo' ndii,
 ndo'o' ndo' saa nii' nī ndo'o' i'in tī'vi ne nakayá xa'a' Ndiosí, ne

nduu' kuenta Cristo Jesús, ne ndiee' ñu'u' Judea, ni xaa ne judío, ne ta'an' ndu. ¹⁵Te ne judío jaan' nduu' ne ni xa'ni' xto'o e' Jesús, te suvi tu nia ni xa'ni' te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí xta'an', te suvi ni tu nia ni taxi' ndu'u. Te xaa' nia ña kuní Ndiosí, te ndasi' nia sakuu' ne yivi', ¹⁶sakan' ña taxi' nia ka'an ndoso' ndu tu'un va'a nuu' ndo'ó, ne tuku', te kaku ndo' nuu' kuachi ndo'. Te xiin' sakuu' ña xaa' nia jaan' ndii, so'o kuu' kua'a' ka kuachi nia nuu' Ndiosí, ndisu ndiee' va sando'o' ña'a' a.

Kuni ku'un ndi'e' ni tukuu' Pablo mii' ndiee' ne ñuu Tesalónica

¹⁷Ñani ta'an' ndu, tee' ndee ni kuxika' ndu nuu' ndo' ni xaa ne yivi' jaan' iin xa'a' ndii, yachi va ni kuni ndu nandiko' tukuu' ndu mii' ndiee' ndo', te ko'o ndu xiin' ndo', sakan' ña ñu'u' ndo' nimá ndu tee' ndee xika' ndiee' ndu nuu' ndo'. ¹⁸Ña jaan' na kuu' ni kuni ndu ku'un ndu mii' ndiee' ndo' jaan'. Yu'u, te nduu' Pablo ka vi' ndii, ki'in' ichi' ni xika i ku'un i mii' ndiee' ndo', ndisu ni nakasi' ña ndiva'a nuu' ndu. ¹⁹Kuachi ndii, ¿ñáá xini ndo' ña ndo'ó nduu' ne xaa' sakan' te ndiatu' ini ndu, xiin' ña kuatia' nimá ndu, te kunduu tu ndo' ña kuví ka'an va'a ndu xa'a' ndu nuu' xto'o e' Jesucristo kii' nandiko' tukuu' a? ²⁰Suu ndo'ó nduu' ne xaa' sakan', te ka'an va'a ndu xa'a' ndu, te suvi tu ndo' xakuatia' nimá ndu.

Ni ti'vi' Pablo Timoteo ñuu Tesalónica

3 Xa'a' a jaan' na kuu', kii' ni kundieni ka ndu ndii, ni ndoo ndu kuento ña ndoo ndu ñuu Atenas, ²te ni ti'vi' ndu Timoteo, ñani e', mii' ndiee' ndo'. Te jaan' ndii, te xachuun' inga' xiin' ndu kuenta Ndiosí xa'a' tu'un va'a ña ka'an xa'a' Cristo nduu' ra. Ni ti'vi' ña'a' ndu te nakata ni'i ka ra ndo'ó nuu' ña ini ndo' xini ndo' Jesús, te sandieni tu ra ndo'ó nuu' ña jaan', ³koto ka kuxioo ndo' nuu' ichi' a xa'a' a ña sando'o' ne yivi' ndo'ó. Kuachi ndii xini ndo' ña kuní a kundo'o e' ña jaan'. ⁴Sakan' na kii' ni yoo ndu xiin' ndo' ndii, ni sakuni' ndu ndo'ó ña sando'o' ne yivi' yoo', te sakan' xna'a ndo'o' e' vitin. ⁵Xa'a' a jaan' na kii' ni kundieni ka yu'u ndii, ni ti'vi' i Timoteo mii' ndiee' ndo' te kuni i naa' kusaa' ndikún ka ndo' ichi' Jesús. Kuachi ndii ni xanini i ña tee' kuain' xa ni koyo ndo' nuu' ña xito' kua'a ña ndiva'a ndo'ó, te chuun ña ni xaa ndu tein ndo' ndii, ni ndoñu'u' saka a.

⁶Ndisu kii' ni nandiko' Timoteo ni xa'an ra mii' ndiee' ndo' ndii, ni ka'an va'a ra xiin' ndu xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Jesús, xiin' xa'a' ña ndani ta'an' ndo'. Te ndatun' va naka'an' ndo' xa'a' ndu, te kuni kuni tu ndo' nuu' ndu ndee naa kuní ndu'u kuni ndu nuu'

ndo'ó, n̄i kach̄i r̄a xiin' ndu. ⁷Ñ̄an̄i ta'an' ndu, s̄akan' na kuii' tee' ndee sando'o' va ne yivi' ndu'u, te sakusuchi' tu n̄ia in̄i ndu ndii, n̄i x̄and̄ieni Ndiosí ndu'u kii' n̄i x̄in̄i ndu kuento ñ̄a ita' n̄i'ñ̄i ndo' nuu' ñ̄a in̄i ndo' xini ndo' Jesús. ⁸Te v̄it̄in ndii, n̄i ñ̄akunaa va'a nimá ndu kii' n̄i x̄in̄i ndu ñ̄a ndikún n̄i'ñ̄i ndo' ichi' xto'o e' Jesús. ⁹Ndee x̄in̄i k̄a ndu ndee ñ̄a ka'an ndu xiin' Ndiosí kii' tax̄i ndu ñ̄a ch̄indani a xa'a' ñ̄a nakuatia' x̄ava'a nimá ndu xa'a' ndo' nuu' a. ¹⁰Sakan' na kuii' nduvi' xiin' ñ̄uu xikán ndiee' ndu nuu' a ñ̄a tax̄i a kun̄i tukuu ndu nuu' ndo', te sax̄inu ndu ñ̄a kun̄i k̄a kundani ndo' xa'a' a ñ̄a in̄i ndo' xini ndo' Jesús.

¹¹Na nunia' na yuva' e' Ndiosí, xiin' xto'o e' Jesucristo ichi' te kuv̄i xaa tukuu ndu mi' ndiee' ndo'. ¹²Te na ch̄indiee' na xto'o e' ndo'ó te ku'a'nu ndo' nuu' ñ̄a ndani ta'an' ndo', te kundani naa kundani ta'an' k̄a tu ndo', te kundani tu ndo' sakuu' ne yivi' ndee naa kundani ndu'u ndo'ó. ¹³Te na ch̄indiee' na a nimá ndo', sakan' te k̄oo' kuach̄i ndo', te k̄oo' tu ndee iin xa'a' ñ̄a tiin kuach̄i Ndiosí, yuva' e', ndo'ó kivi' kii' n̄andiko' xto'o e' Jesucristo xiin' sakuu' ne nduu' kuenta mii' a.

Ka'án Pablo ñ̄a kun̄i a saa e' ñ̄a xtani Ndiosí

4 Te v̄it̄in, ñ̄an̄i ta'an' ndu, ka'án nda'vi ndu xiin' ndo', te ndiaa yu'u' tu ndu ndo'ó xa'a' a ñ̄a in̄i e' xini e' xto'o e' Jesús ñ̄a kaka na kaka ndo' ñ̄a xakuatia' ndo' Ndiosí saa n̄i sania'á ndu ndo'ó. Tee' ndee xa xaa' ndo' a ndii, kun̄i a ñ̄a saa va'a k̄a ndo' a. ²Kuach̄i ndii xa x̄in̄i ndo' ñ̄a n̄i sania'á ndu ndo'ó saa nii' n̄i sakuiso' chuun' xto'o e' Jesús ndu'u. ³Kuach̄i ndii kun̄i Ndiosí ñ̄a kaka ndo' saa kun̄i mii' a kuiti', sakan' na kuii' kuxiōo ndo' nuu' ñ̄a xiin'. ⁴Kun̄i a ñ̄a i'in ndo' ndii, kundani ndo' ñ̄a kuu tuni ndo' xiin' iin' ndo', te kaka ndoo ndo' xiin' a. ⁵Te ndiōo' in̄i ka'an ta'an' ndo' naa xaa' ne tuku', ne x̄in̄i yoo Ndiosí. ⁶Te mii' kuu ndee iin ndo', n̄i ndee k̄uni xa'an' tu ndo' ñ̄an̄i ta'an' ndo' nuu' naa ñ̄a yo'o', sakan' ñ̄a sando'o' xto'o e' ne xaa' ñ̄a jaan' naa xa n̄i ka'an ndu xiin' ndo', te n̄i ndiaa yu'u' ndu ndo'ó. ⁷Kuach̄i ndii n̄i kana Ndiosí yoo' te saa e' ñ̄a xe'na', süu' jaan' ndii n̄i kana a yoo', te kunduu e' nditia a. ⁸Sakan' na kuii' yoo k̄a sanandiko' ñ̄a yo'o' ndii, süu' ñ̄a ka'án ne yivi' sanandiko' n̄ia, süu' jaan' ndii, ñ̄a ka'án chuun' Ndiosí sanandiko' n̄ia. Sakan' ñ̄a ñ̄a jaan' n̄i taxi' Espiritu Santo naá nimá e'.

⁹Te xa'a' a ñ̄a ndani ta'an' ndo' ndii, kün̄i a ñ̄a ka'an k̄a i xa'a' ñ̄a jaan', sakan' ñ̄a mii' Ndiosí n̄i sania'á ndo'ó ñ̄a ndani ta'an' ndo'. ¹⁰Kuach̄i ndii ndani tu ndo' sakuu' ne in̄i inga' xini Jesús xiin' e', ne ndiee' ñ̄uu' Macedonia nda'a' ñ̄uu ndo'. Ndisu ka'án nda'vi ndu xiin' ndo', ñ̄an̄i ta'an' ndu, ñ̄a kundani naa kundani ta'an' k̄a ndo'.

¹¹ Te kaka naa xika' ndo' ña ndiee' maní' ndo' xiin' sakuu' ne yivi'. Te xa'a' ña ka'an kuachi nuu' mii' kuiti' ndo' chuun' xa'a' ndo'. Te sachuun' ndo' xiin' nda'a' mii' ndo' te kutiaku ndo' saa nii' ni ka'an chuun' ndu xiin' ndo' kii' ni jaan'. ¹² Te koto ka'nu' ne ini xini Jesús ndo'ó kii' kuni nia xaa' ndo' ña jaan', te kotiin ndiaa ndo' ndee in ne yivi'.

So'o saa a kivi' ña nandiko' xto'o e'

¹³ Ñani ta'an' ndu, kuni ndu ña kuni ndo' saa ndo'o' ne xa ni xi'i, te kusuchi' ini ndo' xa'a' nia ndee naa xaa' ne ndiatu' ini ña kundiee nia mii' ndu'u' Ndiosí. ¹⁴ Kuachi ndii kandixa' e' ña ni sanatiaku Ndiosí Jesús, te sakan' tu sanatiaku a ne ni xi'i, ne ini xini Jesús, te nduun nia xiin' a ndivi'. ¹⁵ Sakan' na kuu' ka'an ndu xiin' ndo' vitin ña ni ka'an xto'o e' xiin' ndu ndii. Yoo', ne tiaku kii' nandiko' a ndii, ki'in ichi' e' nuu' ne xa ni xi'i jaan'. ¹⁶ Kuachi ndii mii' xto'o e' Jesús keta ndee ndivi' ka'an chuun' ti'e' a xiin' tachi' yu'u' a, te ka'an ti'e' tu in angele kuu' nuu', te nde'i ti'e' tu in ndachuun' Ndiosí. Te ne ni xi'i, ne ini xini Cristo ndii, xi'na ka nia natiaku kii' sakan'. ¹⁷ Sakan' te yoo', ne tiaku kii' sakan', ne ni ndoo ka ndiee' ndii, in xita' inga' tio' Ndiosí yoo' xiin' ne jaan', te ku'un e' nuu' viko', te nduun e' xiin' xto'o e' tein tachi'. Te sakan' kundiee e' xiin' a ndee ndi'i' ni kivi'. ¹⁸ Xa'a' a jaan' na kuu' sandieni ta'an' i'in ndo' xiin' tu'un yo'o'.

5 Ñani ta'an' ndu, kuni a ña ka'an i xiin' ndo' amaa kuiti' nandiko' xto'o e' Jesús, ni ndee kuni tu a ka'an i xiin' ndo' saa kuiti' xka'ndia a. ² Kuachi ndii xa xini kaxi' ndo' ña kii' xaa kivi' ña nandiko' xto'o e' ndii, in xaa ki'i' kuiti' a ndee naa xaa' in te kui'na' nuu. ³ Kii' ka'an ne yivi' ndii: “Ndiee' maní' e', te koo' a yoo”, kachi nia, sakan' te in kixin kuiti' ña sandoñu'u' ña'a' ndee naa in kuaxi kuiti' ña ndo'o' in ña'a' kii' xito' sakaku' a'. Te koo' a kuví saa nia, te kaku nia. ⁴ Ndisu ndo'ó, ñani ta'an' ndu ndii, yo sa'ví ini ndo' xa'a' kivi' jaan' te tin nianí a ndo'ó ndee naa tiin' nianí te kui'na' ne yivi'. ⁵ Sakan' ña sakuu' ndo'ó ndii, xa tuvi' nuu' nimá ndo' xaa' ñu'u' Ndiosí, te xika' ndo' ndee naa in ke'in' nduu' a. Te nduu' e' ndee naa ne xika' nuu, ni ndee nduu' tu e' ne xika' in yavi'. ⁶ Sakan' na kuu' taxi' e' ña koo sa'ví ini e' xa'a' kivi' jaan' naa xaa' ne ini xini Jesús, süu' jaan' ndii koo tu'va e' xa'a' a, te koo ñu'u' ini tu e'. ⁷ Kuachi ndii, ne yoo sa'ví ini xa'a' kivi' jaan' ndii, kixin nia nuu, te xi'i' tu nia vino nuu, te xini nia. ⁸ Ndisu yoo', ne xa tuvi' nuu' nimá xaa' ñu'u' Ndiosí ndii, kuni a ña koo ñu'u' ini e', te tiasi ña ini e' xini e' Jesús yoo', xiin' ña ndani ta'an' e'. Te ña ndiatu' ini e' sakakú Jesús yoo ndii, nduu' a ndee naa ti'e' ña kasi

xíni' e'. ⁹ Kuächí ndii, süü' nì nàkaxìn Ndiosí yoo' te sando'o' a yoo', süü' jaan' ndii nì nàkaxìn a yoo' te sakakú a yoo' xa'a' ña nì xaa xto'o' e' Jesucristo, ¹⁰ ña nì xi'i' a xa'a' e', te kundíee inga' e' xiin' a naa' nì xi'i' e' uun naa' tiaku e'. ¹¹ Sakan' na kuii' sandíeni ta'an' i'in ndo', te chindíee' ta'an' tũ ndo' ña kua'nu kã ndo' nuu' ichi' Jesús naa xã xaa' kã ndo'.

Ndiaa yu'u' Pablo ne inì xini Jesús saa kuní a kaka nia

¹² Ñanì ta'an' ndu, ka'án nda'vi ndu xiin' ndo' ña koto ka'nu' ndo' ne xachuun' u'vi tein ndo' chuun nuu' xto'o' e', ña xito' nia ndo'ó, te sania'á tũ nia ndo'ó ña ndikún ndo' ichi' a. ¹³ Te tijn ka'nu' va ndo' ne jaan', te kundani va tũ ña'a' ndo' xa'a' chuun ña xaa' nia. Te kundíee manì' xiin' ta'an' ndo'. ¹⁴ Ñanì ta'an' ndu, ka'án nda'vi tũ ndu xiin' ndo' ña kanì kuento ndo' ne suxan', te sandíeni tũ ndo' ne nuu' nimá, te chindíee' nì tũ ndo' ne itia' inì, te sakan' tũ kuie kuu inì ndo' xiin' sakuu' ne yivi'. ¹⁵ Chuun xa'a' va ndo' ña ndee iin ndo' sanandiko' ña nia'a xa'a' ña nia'a ña xaa' ne yivi' xiin' ndo', süü' jaan' ndii kaka ndo' xaa' ndo' ña va'a xiin' ta'an' ndo', te iin kachi tũ saa ndo' a xa'a' sakuu' ne yivi'.

¹⁶ Kuatia' na kuatia' inì ndo'. ¹⁷ Te ka'an na ka'án ndo' xiin' Ndiosí. ¹⁸ Te taxì na taxi' ndo' ña chindani a xa'a' sakuu' ña ndo'o' ndo'. Kuächí ndii ña jaan' nduu' ña kuní Ndiosí saa e' xa'a' a ña inì e' xini e' Cristo Jesús.

¹⁹ Tiasì ndo' ña kuni saa Espíritu Santo. ²⁰ Te sanuu' tũ ndo' ña ka'án tiakú ne yivi' xaa' Espíritu Santo jaan'. ²¹ Ndisu sakuaan ndi'i ndo' a te kunì ndo' naa' Espíritu Santo jaan' nduu' ña saka'án tiakú ne yivi' jaan' uun süvi' a. Te ña va'a kuitì' natijn ndo'. ²² Te na kuxioo tũ ndo' nuu' sakuu' nuu' ña nia'a.

²³ Na taxì na Ndiosí ña manì' koo xiin' ndo', te na ndasandoo ndi'i xachi' a ndo'ó. Te sakan' taxa'a a kanii' ndo', naa kuu' espíritu ndo', xiin' nimá ndo', xiin' ñu'u' nde'i ndo', te koo' ndee iin xa'a' ña tijn kuächí a ndo'ó kii' nandíko' xto'o' e' Jesucristo. ²⁴ Sakan' ña Ndiosí, ña nì kana yoo' ndii, xachuun' ndaku a te saxinú a sakuu' ña jaan'.

Ndeji' Pablo ne inì xini Jesús

²⁵ Ñanì ta'an' ndu, ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu. ²⁶ Chito nuu' ta'an' sakuu' ndo' kuenta Jesús, te xiin' ña jaan' nakuatu ta'an' ndo'. ²⁷ Ka'án chuun' i nuu' ndo' saa kuní xto'o' e' ña ka'vi ndo' tutu yo'o' nuu' sakuu' ñanì ta'an' e'. ²⁸ Te na sañu'u' na xto'o' e' Jesucristo ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñuu Tesalónica

Ti'vi' ra cha'an' nia

1 Yu'u Pablo, xiin' Silvano, xiin' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' ndo'ó, ne ndiee' ñuu Tesalónica, ne nakayá xa'a' yuva' e' Ndiosí xiin' xa'a' xto'o e' Jesucristo. ²Na sañu'u' va na a ndo'ó, te na taxi tu a ña maní' koo xiin' ndo'.

Taxi' Pablo ña chindani Ndiosí, te ka'an tu ra ña sando'o' a ne sando'o' ne ndikún ichi' a

³Ñani ta'an' ndu, kuní a ña taxi ndu ña chindani Ndiosí sakuu' ichi' xa'a' ndo'. Xata'an saa ndu sakan', kuachi ndii kua'an kua'nu te kua'an kua'nu ña ini ndo' xini ndo' Jesús, xiin' ña ndani ta'an' ka ndo' i'in kivi' kua'an. ⁴Xa'a' a jaan' na ka'an kuatia' ndu nuu' i'in ti'vi, ne nakayá xa'a' Jesús, saa kundieni ndo' nuu' sakuu' nuu' ña sando'o' ne yivi' ndo'ó, xiin' sakuu' nuu' ña xandii' nia xiin' ndo'. Te ka'an tu ndu saa vi' ini ndo' xini ndo' Jesús kii' ndo'o' ndo' sakan'.

⁵Te xa'a' a ña kundieni ndo' ña ndo'o' ndo' jaan' ndii, nia'a a ña xachuun' ndaku Ndiosí, te xata'an kundiee ndo' mii' xa'ndia chuun' a, sakan' na ndo'o' ndo' xa'a' ña jaan' vitin. ⁶Te xa'a' a ña xachuun' ndaku Ndiosí ndii, sando'o' a ne sando'o' ndo'ó jaan'. ⁷Te ndo'ó, ne ndo'o' vitin ndii, taxi a ña ndiee' ndo' xiin' ndu kii' satuví xiin' mii' xto'o e' Jesús ndee ndivi' xiin' kua'a' ángele, ña xika' nuu' nuu' a. ⁸Te kixin a tein ñu'u ndatin, te sando'o' a sakuu' ne xini yoo Ndiosí, ne ni kandixa' tu'un va'a xa'a' xto'o e' Jesucristo. ⁹Ne jaan' ndii, kundoo' nia ndee ndi'i' ni kivi' saa a kii' sakan', te taxi a ña kundiee nia xiin' a. Ni ndee taxi tu a kundiee nia nuu' ña ndiee' ndatun' koo' chukuu' a. ¹⁰Sakan' saa a kii' xa'a kivi' ña ndiko' a jaan', te koto ka'nu' ña'a' sakuu' ne nduu' cuenta a, te ndani tu nia kuní ña'a' nia. Te kundiee tu ndo'ó ikan' xiin' ne jaan' xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' ña ni ndiee yu'u' ndu nuu' ndo'.

¹¹Xa'a' a jaan' na ka'an te ka'an ndu xiin' Ndiosí xa'a' ndo' te kunduu ndo' ne xata'an xa'a' chuun ña ni kana a ndo'ó, te xiin' ña ndiee' a na saxinú a ña va'a ña kuní ndo' saa ndo', xiin' ña va'a ña

xaa' ndo' xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Jesús. ¹²Te xiin' ña xaa' ndo' jaan' natiin xto'o e' Jesucristo ña tiin' ka'nu' ña'a' ne yivi', te natiin tu ndo'ó ña tiin' ka'nu' jaan' xa'a' a ña kundani mii' Ndiosí xiin' xto'o e' Jesucristo ndo'ó.

Xi'na ka te nia'a kixin, sakan' te kixin Jesús

2 Te vitin ka'an ndu xiin' ndo' xa'a' ña nandiko' xto'o e' Jesucristo xiin' xa'a' saa nata'an' e' xiin' a. Nani ta'an' ndu, xikan' ndu nuu' ndo' ²ña taxí ndo' ña sandi'ni ne yivi' ndo'ó, ni ndee küyivi' tu ndo' saa ña naa' ka'an' ña ña ni satuví Espíritu Ndiosí nuu' ña ña xa ni kixin tukuu xto'o e' Jesús, uun naa' ka'an' ndoso' ña ña jaan', uun naa' ka'an' ña ña ni natiin ña iin tutu nda'a' ndu'u ña ka'an' xa'a' ña jaan' ndii. ³Taxi ndo' kuni xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'ó xiin' ndee ka nuu' ña xini xa'an'. Kuachi ndii, kij' kuni ka xaa kivi' jaan' ndii, xi'na ka kivi', ña nakuita tei' kua'a' va ne yivi' nuu' Ndiosí, xaa, xiin' ña tui te xaa' kuenta kuu' tu'un ndei' Ndiosí. Te jaan' ndii, te xa yoo ndoñu'u' xachi' nduu' ra. ⁴Kuachi ndii xikuita'nú ra nuu' sakuu' ña ka'an' ne yivi' nduu' ndiosí, xiin' nuu' sakuu' ña xaka'nu' ne yivi', te ndee tixin yukun' ka'nu' Ndiosí nda'ni ra kunduu' ra, te ka'an' ra ña xa Ndiosí nduu' mii' ra. ⁵Te naka'an' ndo' ña xa ni ka'an' i xiin' ndo' xa'a' te jaan' kij' ni ndu'u' i tein ndo'. ⁶Xini kaxi' ndo' ña yoo iin ña nakasi te jaan' te satuví xiin' mii' ra ndee kij' xaa kivi' ña kuni a saa ra ña jaan'. ⁷Kuachi ndii xa ni xa'a' xachuun' ña ndiee' ña ndiva'a, ña yoo si'e jaan', ndee ña kuni kundia'a ndi'i ña nakasi ña'a' kuiti' te tui a. ⁸Te sakan' te tui te xaa' kuenta kuu' tu'un ndei' Ndiosí jaan', te xto'o e' ndii, ka'ni' ña'a' a xiin' tachi' yu'u' a, te sandoñu'u' xachi' ña'a' a xiin' ndiee' ndatun' koo' chukuu' a ña kixin xiin' a. ⁹Te kij' tui te jaan' ndii, ña ndiva'a sakuiso' chuun' ña'a' te saa ra kua'a' nuu' chuun' ka'nu' siki', xiin' kua'a' ña nia'á siki', xiin' kua'a' ña vixi siki' ña nandaní ne yivi'. ¹⁰Te tiin' ra sakuu' nuu' ña xini xa'an' kini va, te kuni xa'an' ra ne kua'an' ichi' vi'e ndiaya' xa'a' a ña ni kuni ña kandixa' ña ña ndixa' te kaku ña nuu' kuachi ña. ¹¹Xa'a' a jaan' na ti'vi' Ndiosí iin ndiee' ña kuni xa'an' ndiee' ne jaan' te kandixa' ña ña xini xa'an' jaan', ¹²sakan' na katun' Ndiosí sakuu' ne ni kandixa' ña ndixa, süu' jaan' ndii ni xtani ka ña xaa' ña ña ña'a.

Kuita ni'i e' nuu' ichi' Jesús

¹³Ndisu ndo'ó, nani ta'an' ndu, ne ndani xto'o e' Jesús ndii, kuni a ña taxí naa taxi' ndu ña chindani Ndiosí xa'a' ndo', sakan' ña xa ni nakaxin a ndo'ó ndee ña nuu' te kaku ndo' xiin' ña ndiee'

Espíritu Santo, ña xaa' sakan', te nduu' ndo' nditia Ndiosí, xiin' ña ini ndo' xini ndo' ña ndixa. ¹⁴ Xa'a' a jaan' na ni kana Ndiosí ndo'ó xiin' tu'un va'a ña ni ka'an ndoso' ndu nuu' ndo' te kundiee na ndo' mii' ndatun' kaa', mii' yoo xto'o e' Jesucristo. ¹⁵ Ñani ta'an' ndu, sakan' na kuii' kuita ni'i ndo' nuu' ña ni saya'á ndu nuu' ndo', te kaka ndaku tu ndo' nuu' a, naa' nduu' a ña ni ka'an xiin' yu'u' ndu nuu' ndo', uun naa' nduu' a ña ni ke'i ndu nuu' tutu.

¹⁶ Te mii' xto'o e' Jesucristo xiin' yuva' e' Ndiosí, ña nduu' ña ndani yoo', te ni taxi mii' a ña saki'ví a yoo' ndee ndi'i' ni kivi', te ni taxi tu a ña ndiatu' ini va'a e', ¹⁷ na sandieni na tu a nimá ndo', te chindiee' tu a ndo'ó xiin' sakuu' ña va'a ña saa ndo', uun ña ka'an ndo'.

Xikán Pablo ña ka'an nia xiin' Ndiosí te kiku ka tu'un a

3 Ñani ta'an' ndu, mii' ndi'i' ndoso' yo'o' ka'an ndu xiin' ndo' ña ka'an va ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu te yachi kiku tu'un va'a xa'a' xto'o e', te natiin ka'nu' ne yivi' a ndee naa ni natiin ndo'ó a. ² Te ka'an tu ndo' xiin' Ndiosí ña sakakú a ndu'u nuu' ne nia'a. Kuachi ndii süu' sakuu' ne yivi' ini xini Jesús. ³ Ndisu xto'o e' ndii, xachuun' ndaku a, ña jaan' na kuii' sandieni a ndo'ó, te koto tu a ndo'ó nuu' ña ndiva'a. ⁴ Te xa'a' a ña iin nduu' e' xiin' xto'o e' Jesús ndii, ini ndu ña saxinú ndo' ña ni ka'an ndu xiin' ndo', te kua'an naa kua'an ndo' ña saxinú ndo' ña jaan'. ⁵ Te na chindiee' xto'o e' ndo'ó, te kundani ka ndo' ne yivi' saa nii' ndani Ndiosí sakuu' e', te na taxi tu a ndiee' ndo', te sandieni xiin' mii' ndo' nuu' tundo'o' naa ni xandieni xiin' mii' Cristo nuu' ña ni ndo'o a.

Ka'an Pablo ña kuní a sachuun' e' te kutiaku e'

⁶ Ñani ta'an' i, xiin' ña ndiee' xto'o e' Jesucristo ka'an chuun' ndu xiin' ndo' ña kusiin' ndo' nuu' sakuu' ne suxan', ne ndikún ichi' Jesús, ne xika' saa ni sania'á ña'a' ndu. ⁷ Kuachi ndii xini mii' ndo'ó saa kundikun ndo' xata' ña ni xaa ndu kii' ni yoo ndu xiin' ndo', ni nduu ndu te suxan' kii' sakan'. ⁸ Te ni ndee ni xaxi' so'o ndu ña'a ndee iin ne yivi', süu' jaan' ndii nduvi' xiin' ñuu ni xachuun' u'vi' ndu, sakan' ña ni kuni ndu sando'o' ndu ndee iin ndo'ó. ⁹ Ni xaa ndu sakan' tee' ndee xata'an ña taxi ndo'ó ña xaxi' jaan' kaxi' ndu. Ndisu ni kuni ndu sakan' te kundikun ndo' ichi' ña ni nia'a ndu jaan'. ¹⁰ Kuachi ndii sakan' tu kii' ni yoo ndu xiin' ndo' ndii, ni ka'an chuun' ndu ña naa' yoo ka küni sachuun' ndii, na küxi tu nia. ¹¹ Kuachi ndii ni xini ndu kuento ña yoo sava ne suxan' tein ndo', te küni sachuun' nia ndee iin nuu' chuun, süu' jaan' ndii

chi'ni' xiin' mii' nia nuu' ña xaa' tukū ne yivi' mii' kōo' kana' ña'a'.
¹²Te ne jaan' ndii, ka'án chuun' ndu xiin' nia, te kani tu ña'a' ndu
 kuento xa'a' a ña ni sakuiso' chuun' xto'o' e' Jesucristo ndu'u, ña na
 sachuun' maní' nia, te kutiakū nia. ¹³Te ndo'ó, ñani ta'an' ndu, na
 xävi ndo' ña xaa' ndo' ña va'a.

¹⁴Saa ndo' kuenta naa' yoo sava ne küni kandixa' ña ka'án ndu
 nuu' tutu yo'o', te k'lin ta'an' ndo' xiin' nia, sakan' te kuka'an nuu'
 nia xa'a' ña xaa' nia jaan'. ¹⁵Ndisu kündasi' ña'a' ndo', süu' jaan'
 ndii ka'an maní' ndo' xiin' nia xa'a' a ña ne ini xini xto'o' e' xiin' e'
 nduu' nia.

Ti'vi' Pablo cha'an' so'o' ndi'i'

¹⁶Te xto'o' e', ña taxi' ña maní', na taxi' na ña maní' a koo xiin'
 sakuu' ndo' saa kivi' xiin' amaa ka. Te na koo na a xiin' sakuu' ndo'.
¹⁷Yu'u, te nduu' Pablo, ke'i i xiin' nda'a' mii' i cha'an' ndo'. Sakan'
 xaa' i xiin' sakuu' tutu ña ke'i i te nia'á i ña yu'u ni ke'i i a. Sakan'
 ke'i yu'u. ¹⁸Na sañu'u' na xto'o' e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. Sakan'
 na kunduu a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' Timoteo

Ti'vi' ra cha'an' ra

1 Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tjanu' yu'u te sania'á i ichi' a, sakan' ña Ndiosí, ña ni sakakú yoo', xiin' Jesucristo, ña ndiatu' iní e' xa'a', ni sakuiso' chuun' yu'u. ²Ti'vi' i cha'an' un', Timoteo, te nduu' un' ndee naa si'e i xa'a' a ña iní inga' e' xini e' Cristo. Na sañu'u' na yuva' e' Ndiosí xiin' xto'o e' Cristo Jesús yo'ó, te na kuvita iní a xa'a' un', te na taxi tu a ña maní' koo xiin' un'.

Ka'án Pablo ña kuní a koto xiin' mii' e' nuu' ne sania'á ña xini xa'an'

³Kij' ni keta i kua'an i ñu'u' Macedonia ndii, ni ka'an nda'vi i xiin' un' ña ndoo un' ñuu Éfeso te ka'an chuun' un' xiin' sava te sania'á ña xini xa'an' ña na sajin kuiín ra ña jaan'. ⁴Te na sajin kuiín tu ra ña sania'á ra kuento yata', uun ña natava' ra kuenta yoo ni nduu ichi' yata' ne yivi', ña koo' kivi' ndi'i'. Kuachi ndii kuento kuiti' sakani ta'an' ña jaan' ne yivi', te taxi' a ña kua'nu e' nuu' ña iní e' xini e' Jesús. ⁵Te ni ka'an chuun' i ña jaan' xiin' un' te sania'á un' ne yivi' ña ndani ta'an' e', xiin' ña ndoo koo nimá e', xiin' ña naá kaxi' tu ña xanini e', xiin' xa'a' a ña iní xna'a e' xini e' Jesús. ⁶Te xa ni kuxioo sava te yivi' nuu' ña jaan', te ndee xa nuu' xa'a' ña kuasa' kuní kuiti' kani' ta'an' ra kuento. ⁷Te kuni kundu'u ra te sania'á tu'un ndei' Ndiosí, kachi mii' ra, ndisu ndee kundani ra ña ka'án tu'un ndei' jaan' ni ndee ña sania'á ndituni va ra.

⁸Ndisu yoo' ndii, xini e' ña ña va'a nduu' tu'un ndei' jaan' naa' xachuun' ndaku e' xiin' a. ⁹Te xini tu e' ña süu' yoo tu'un ndei' jaan' xa'a' ne xachuun' ndaku, süu' jaan' ndii yoo a xa'a' ne xka'ndiá ndoso' a, xiin' xa'a' ne xaso'o nuu' a, xiin' xa'a' ne xaa' ña kuní Ndiosí, xiin' ne xtaní saa kuachi, xiin' ne xito' ka'nu' Ndiosí, xiin' ne xa'nú tu'un ndei' Ndiosí, xiin' ne xa'ni' yuva' si'i' mii' ña, xiin' sakuu' inga ne xa'ni', ¹⁰te yoo tu a xa'a' ne kumi' musa, xiin' xa'a' te yivi', te kandu'u' xiin' inga te yivi', xiin' xa'a' ne xiko' ne yivi', xiin' xa'a' ne vixi, xiin' xa'a' ne ndiee' yu'u' xiin' ña vixi, xiin' xa'a' ndee ka ña kani' ta'an' xiin' ña ndixa, ña sania'á e' xa'a' Jesús, ¹¹ña nakuitá xiin' tu'un va'a ndatun' koo' chukuu', ña ka'án xa'a'

Ndiosí, ña xata'an tiin ka'nu' e', ña ni sakuiso' chuun' yu'u te ka'an ndoso' i tu'un jaan'.

**Ka'an Pablo ña ni kuvita ini Jesús xa'a'
ra, te ni sakuiso' chuun' ña'a' a**

¹²Taxi' i ña chindani xto'o e' Cristo Jesús, ña taxi' ndiee' i, sakan' ña ni xini a ña te xachuun' ndaku nduu' i, te ni sakuiso' chuun' a yu'u. ¹³Tee' ndee ni nduu i te kania'a xa'a' a, te ni nduu tu i te xandii' xiin' ne ini xini ña'a', te ni nduu ni tu i te tei' nuu' a kii' sakan', ndisu ni kuvita ini a xa'a' i, sakan' ña ni kandixa' ña'a' i, te ni ndee ni kundani tu i ña ni xaa i. ¹⁴Ndisu xa'a' a ña ndani kua'a' mii' xto'o e' Ndiosí yu'u, na ni taxi' a ña ini i xini ña'a' i, xiin' ña ndani i ne yivi' xaa' Cristo Jesús. ¹⁵Ña ka'an i yo'o' ndii, ña ndaku nduu' a, te xata'an ña natiin sakuu' ne yivi' a: ña ni kixin Cristo Jesús iin yivi', te sakaku' a ne ndiso' kuachi, te yu'u nduu' te nuu', te ni ndiso' kua'a' ka kuachi te ni sakaku' a. ¹⁶Ndisu xa'a' a jaan' na ni kuvita ini Ndiosí xa'a' yu'u, te ndiso' kua'a' ka kuachi, te ni nia'a' Cristo Jesús xiin' i sakuu' ña kuie kuu' ini a. Te ni nia'a' tu a ña naa' ini ne yivi' kuni ña'a' nia ndii, taxi' a kivi' nuu' ña koo' kivi' ndi'i' nda'a' nia naa ni xaa a xiin' yu'u. ¹⁷Te na natiin na Ndiosí sakuu' ña tiin' ka'nu', xiin' sakuu' ña xaka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Te ña jaan' nduu' ña xa'ndia chuun' kuu' nuu' ndee ndi'i' ni kivi'. Te koo' kivi' kivi' a, te ndee iin ne yivi' kivi' kuni nduchi' nuu' ña'a', te ña jaan' kuiti' nduu' Ndiosí. Sakan' na kunduu' a.

¹⁸Timoteo kua'a' mii' i, ña yo'o' sakuiso' chuun' i yo'ó, ña nakuitá xiin' ña ni ka'an tiakú ra xa'a' un' saa'. Sakan' na ña jaan' na kunduu' ndiee' un' te kunta'an' naa kunta'an' va'a un' xiin' ña nia'a. ¹⁹Te na kunduu' tu a ndiee' un' te kujiin ni'i' un' xiin' ña ini un' xini un' Jesús, te kunaá kaxi' tu ini un'. Sakan' ña sava ne ndikún ichi' Jesús, ne ni xaa' ña jaan' ndii, ni sana nia nuu' ña ini nia jaan' ndee naa tundoo' kii' kani ta'an' nu'. ²⁰Sakan' ni xka'ndia a xiin' Himeneo xiin' Alejandro. Sakan' na ni sanakua'a' ña'a' i nda'a' ña ndiva'a te kundani ra ña va'a kania'a ra xa'a' Ndiosí.

Va'a ka ña ka'an e' xiin' Ndiosí xa'a' sakuu' ne yivi'

2 Ña yo'o' xikán i nuu' un' vitin ña ka'an nda'vi un' xiin' Ndiosí xa'a' sakuu' nuu' ne yivi', te kakan tu un' nuu' a xa'a' nia. Te ka'an un' xiin' a xa'a' nia, te sakan' tu taxi' un' ña chindani a xa'a' nia. ²Sakan' tu saa un' xa'a' te xa'ndia chuun', te ka'nu' koo' chukuu', xiin' xa'a' sakuu' te kumi' ndiee', te kuvi kundiee manii' e' iin yivi', te kundii'ni nimá e', te xaa' e' ña kuni Ndiosí, te kuu

kaxi' t̄u e' xiin' ne yivi'. ³ Sakan' ña ña jaan' nduu' ña va'a, ña xtani Ndiosí, ña ni sakakú yoo'. ⁴ Kuachi ndii kuní Ndiosí ña kaku sakuu' ne yivi' nuu' kuachi nia, te kuní t̄u a ña nat̄iin nia ña ndixa xa'a' a. ⁵ Sakan' ña yoo iin ndaa' kuiti' Ndiosí, te yoo iin ndaa' kuiti' t̄u ña xikui'ní xa'a' sakuu' ne yivi' nuu' a. Te ña jaan' nduu' Jesucristo, ña nduu' t̄u te yivi', ⁶ ña ni sanakua'a kivi' ñuu a te ni xi'i a, te nduu' a ya'vi xa'a' kuachi sakuu' ne yivi'. Te ni xka'ndia sakuu' ña jaan' kivi' ña ni ch̄ituní m̄iji' Ndiosí. ⁷ Xa'a' a jaan' na ni sakuiso' chuun' Jesús yu'u, te sania'á i ichi' a nuu' ne tuku', te ka'an ndoso' i tu'un a, te sania'á t̄u i ña jaan' te ini ne jaan' kuní ña'a' nia, te kuní t̄u nia ña ndixa. Te süu' xini xa'an' i ña ndixa ka'an i xa'a' Cristo.

Ka'an Pablo xa'a' te yivi' xiin' xa'a' ña'a'

⁸ Sakan' na kuu' kuní i ña mii' ka ka'an te yivi' xiin' Ndiosí ndii, na ndani'i ra nda'a' ra xiin' ña ndoo nimá ra, te na nasaa' ra, te ni ndee kani' ta'an' t̄u ra kuento.

⁹ Te kuní t̄u i ña ña'a' ndii, xaku ti'o' nataxi xiin' mii' nia kii' ni'nu' nia toto, te kuní i ña kuu' kaxi' nia xiin' toto nia te nia'a nia ña xakuita' nia te yivi', ni ndee s̄atiín ndatun' t̄u nia ixi' xini' nia, ni ndee kü'un t̄u oro nda'a' nia, te ni ndee kü'un t̄u yuu' ndatun', ña nani' perla, sukun' nia, ni ndee kü'nu t̄u nia toto ya'vi va.

¹⁰ Süu' jaan' ndii va'a ka kundí'ni nia ña saa nia chuun va'a, ña nakuitá xiin' ña ndiee' yu'u' ña'a', ña' xito' ka'nu' Ndiosí. Te ña jaan' kunduu' ndee naa ña nataxi xiin' mii' nia. ¹¹ Te kuní t̄u i ña koo taxin' yu'u' ña'a' kii' sania'á te yivi' tu'un Ndiosí, te na koto ka'nu' nia ña xaa' ra jaan' kundiee taxin' nia. ¹² Te täxi' i ña sania'á ndee iin ña'a', te ni ndee täxi' t̄u i ña viko ni'i' nia te yivi'. Va'a ka koo taxin' yu'u' nia. ¹³ Kuachi ndii xi'na ka ni xa'a' Ndiosí Adán, sakan' te ni xa'a' a Eva. ¹⁴ Te ni xini xa'an' ña ndiva'a Adán jaan', süu' jaan' ndii, ni xini xa'an' a Eva, sakan' te ni nama a nuu' kuachi. ¹⁵ Ndisu ña'a' ndii, sakakú ña'a' Ndiosí xa'a' a ña yoo si'e a' naa' iin' ni'i a' nuu' ña ini a' xini a' Jesús, xiin' ña ndani a' ne yivi', xiin' ña xika' a' saa kuní Ndiosí kuiti', xiin' ña kaka kaxi' a'.

Yo'o' ka'an Pablo saa kuní a kuu te xito' ne nakayá xa'a' Jesús

3 Ka'an ne yivi' ña naa' kuni kunduu yoo ka te xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, ña ndaku nduu' a, ña iin chuun va'a ndioo' ini ra xa'a'. ² Ndisu iin te xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, kuní a ña kunduu ra te koo' ndee iin xa'a' ña kuv̄i tiin kuachi ña'a' ne yivi', te kuní t̄u a ña kunduu ra te iin ndaa' kuiti' ña' si'i, te kuní t̄u a ña koo ñu'u' ini ra, te kuní t̄u a ña kuu' kaxi' ra, te kuní t̄u a ña xito'

ka'nu' ñā'a' ne yivi', te kuní tu a ñā natijn va'a ra ne yivi' vi'e ra, te kuní tu a ñā koo tu'va ra te sania'á ra. ³Te kuní a ñā kunduú ra te xini, te kuní tu a ñā kunduú ra te kui'e, te kuní tu a ñā kunduú ra te ndioo' ini va xa'a' xu'un'. Süu' jaan' ndii kuní a ñā kunduú ra te va'a nimá, te kaka maní' tu ra xiin' ne yivi'. ⁴Te na kunduú ra te xa'ndia chuun' va'a vi'e mii' ra, te na sania'á va'a ra si'e ra, te kunduú nja ne so'o, te koto ka'nu' ñā'a' nja. ⁵Kuachí ndii, naa' küvi ka'ndia chuun' va'a iin te yivi' tixin vi'e mii' ra ndii, ¿saa tu küvi ka'an chuun' ra nuu' ne nakayá xa'a' Jesús, na sakan'? ⁶Kuní tu a ñā kunduú ra iin te sakan' xa'a' ndikún ichi' Jesús, koto ka sachié xiin' mii' ra, te nama ra, te kundo'o ra saa Ndiosí naa ni ndo'o ñā ndiva'a xa'a' a ñā ni xachié xiin' mii' mii' a. ⁷Te kuní tu a ñā kunduú ra iin te ka'an va'a ne ini xini Jesús xa'a', sakan' te ni'i' ne yivi' ñā kania'a nja xa'a' ra, te viku'un ra saa ñā ndiva'a jaan'.

Saa kuní a kuú te chindiee' ne nakayá xa'a' Jesús

⁸Te te chindiee' ta'an' xiin' te xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, kuní a kunduú ra iin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', te kuní tu a ñā ndatu'un' ndaku ra, te kuní a ñā kö'o kua'a' ra vino, ni ndee ndioo' tu ini ra ñā ki'in kua'a' ra xu'un' nda'a' ne yivi' xiin' ñā xini xa'an'. ⁹Te kuní a ñā kaka naa kaka ra taxa'a ra ñā ni satuví Ndiosí nuu' e' xa'a' a ñā ini e' xini e' Jesús. Te kunaá va'a nimá ra kii' xaa' ra ñā jaan'. ¹⁰Ndisu ñā nuu' ndii, kuní a ñā kuní e' saa xika' ra, te naa' köo' ñā küvi tiin kuachí e' ra ndii, sakan' te küvi kunduú ra te chindiee' jaan'. ¹¹Sakan' tu ñā' si'i' ra ndii, kuní a ñā kunduú a' ñā' ka'an va'a ne yivi' xa'a'. Te kuní tu a ñā kania'a a' xa'a' ne yivi'. Süu' jaan' ndii kuú kaxi' a', te kaka ndaku a' xiin' sakuu' ñā xaa' a'.

¹²Te chindiee' ne nakayá xa'a' Jesús jaan' ndii, kuní a ñā kunduú ra te iin ndaa' kuiti' ñā' si'i'. Te kuní tu a ñā kunduú ra te xa'ndia chuun' va'a nuu' si'e ra xiin' tixin vi'e ra. ¹³Sakan' ñā te chindiee' va'a ndii, xito' ka'nu' ñā'a' ne ini xini Jesús, te kua'an kua'nu ka tu ñā ini ra xini ra Cristo Jesús.

Ñā yo'o' nduu' ñā ndixa ñā kandixa' e'

¹⁴Ke'i i ñā yo'o' nuu' tutu tee' ndee ndiatu' ini i ñā xaa yachi i mii' yoo un'. ¹⁵Sakan' te naa' kuú kuachí i ndii, kuní un' saa kuú un' vi'e Ndiosí mii' nakayá ne yivi' xa'a' Ndiosí tiaku, ne taxi' ndiee' xa'a' ñā ndixa, te nduu' tu nja ndee naa nduyu a. ¹⁶Xini kaxi' e' ñā ñā ka'nu' ya'a nduu' ñā ndixa, ñā ni satuví Ndiosí nuu' e' kandixa' e':
Ni kixin Jesús iin yivi' nduu' a iin te yivi',
te Espíritu Santo ni nia'a ñā ñā xachuun' ndaku nduu' a,

te ni xini tu ña'a' ángele,
 te ni ka'an ndoso' te yivi' xa'a' a nuu' ne tuku',
 te ni kandixa' ña'a' ne yivi' iin yivi',
 te ni natiin ña'a' Ndiosí ndivi' mi' ndatun' va kaa'.

**Sakuni' tu'un Pablo ne ndikún ichi'
 Jesús xa'a' ne sania'á ña xini xa'an'**

4 Ndisu ka'án kaxi' Espiritu Santo xiin' e' vitin ña nakoo sava ne yivi' ña ndixa xa'a' ichi' Jesús kivi' so'o' ndi'i', te kandixa' ña espíritu, ña xini xa'an', te kundikun ña ña sania'á ne saka'án ña ndiva'a. ²Te ne sania'á ña jaan' ndii, ne xini xa'an' xasuvi' xiin' miji' nduu' ña, te ni kuxijí nimá ña nuu' ña ndaku, te ndee sie kúchani ka ña. ³Te táxi' ka ña ña tunda'a' ne yivi', te táxi' tu ña ña kaxi' ne yivi' sava nuu' ña xaxi'. Ndisu Ndiosí ndii, ni xa'a' a sakuu' ña xaxi' jaan', te kuví kaxi' yoo', ne iní xini ña'a', ne xa xini ña ndixa, ne taxi' ña chindani a kii' xaxi' e' e. ⁴Sakan' ña sakuu' ña ni xa'a' Ndiosí ndii, ña va'a nduu' a, te ndee iin a va'a kundasi' e' naa' taxi' e' ña chindani a kii' natiin' e' ña jaan'. ⁵Kuachí ndii kuñu'u' a xaa' tu'un Ndiosí, te kuñu'u' tu a kii' ka'án e' xiin' a xa'a' a.

Saa kuní a kuú iin te xika' nuu' va'a nuu' Jesucristo

⁶Te naa' sania'á un' ña yo'o' nuu' ñani' ta'an' e' ndii, te xika' nuu' va'a nuu' Jesucristo kunduu un', te xiin' ña ndixa, ña kandixa' e' xa'a' Jesús, ña ni sakuaan un', kua'an kua'nu un', te ndikún un' ña jaan' ndee vitin. ⁷Xa'a' a jaan' na kuu', natiin' un' kuento ña sanduxín xiin' ña ndatu'un' saka ña'a' xixa. Süu' jaan' ndii koto xiin' miji' un', te saa va'a ka un' ña kuní Ndiosí. ⁸Kuachí ndii, tee' ndee xito' xiin' miji' e' xiin' ñu'u' nde'i' e' ndii, chindiee' kua'a' a. Te ña xaa' e' ña kuní Ndiosí ndii, chindiee' a nuu' sakuu' ña'a. Sakan' ña chindiee' a yoo' iin yivi' yo'o' xiin' inga iin yivi' ña kixin nuu' ku'un e'. ⁹Te ña ndaku nduu' ña yo'o', te xata'an natiin sakuu' ne yivi' a. ¹⁰Xa'a' a jaan' na xachuun' ndiee' u'vi' e', te ndo'o' nimá e', sakan' ña ndiatu' iní e' xa'a' Ndiosí tiaku, ña sakakú sakuu' ne yivi', kachí ka vi' yoo', ne iní xini ña'a'.

¹¹Ña yo'o' kuní a ka'an chuun' un' nuu' ne yivi', te suvi' tu a kuní a sania'á ña'a' un'. ¹²Táxi un' sandiee' kui'e ndee iin ne yivi' yo'ó xa'a' a ña nduu' un' te sava. Süu' jaan' ndii kunduu un' te nia'á va'a nuu' ne iní xini Jesús, naa kuu' saa ndatu'un' un', xiin' saa kuu' un', xiin' saa ndani un' ne yivi', xiin' saa iní un' xini un' Jesús, xiin' saa yoo ndoo nimá un' nuu' Ndiosí xiin' nuu' ne yivi'. ¹³Te ña kuní ka xaa i ndii, ka'vi' naa ka'vi' un' tutu Ndiosí nuu' ne yivi', sandieni un'

nimá n̄a, te sania'á tu ña'a' un' ndee xaā i. ¹⁴Te koto un' ñā chuun va, ñā n̄i tax̄i Ndiosí nda'a' un' kii' n̄i ka'an tiakú te xixā xa'a' un', kii' n̄i ch̄ind̄iee ra nda'a' ra xini' un'. ¹⁵Te kund̄i'n̄i un' xa'a' chuun jaan', te saxinú ndi'i un', sakan' te kun̄i sakuu' ne yivi' ñā kua'an kua'nu un' xiin' chuun ñā n̄i tax̄i Ndiosí nda'a' un'. ¹⁶Te koto xiin' m̄ii' un', te koto tu un' ñā nd̄ixā ñā sania'á un', te kuijn̄i n̄i un' nuu' ñā jaan'. Kuach̄i ndii, kii' xaa' un' sakan' ndii, sakakú xiin' m̄ii' m̄ii' un', te sakakú tu un' ne xini so'o ñā ka'an un' jaan'.

Ka'an Pablo saa kuní a kuu e' xiin' ne yivi'

5 Kási'e un' nuu' te xixā, süu' jaan' ndii kuie kond̄iā yu'u' ña'a' un' ndee naa yuva' un'. Te te savā ndii, ka'an un' xiin' ra ndee naa ñan̄i un', ²te ka'an kuie tu un' xiin' ña' xixā ndee naa xaa' un' xiin' si'i' un', te ka'an kuie tu un' xiin' ña' savā ndee naa xaa' un' xiin' ña' ku'vā m̄ii' un', te xiin' nimá ndoō saa un' ñā jaan'.

Ka'an Pablo xa'a' ña'a' ne kuaan'

³Te ña' kuaan', ña' kōo' xna'ā ne iin kuu' xiin' ndii, kuní a ñā ch̄ind̄iee' ña'a' un'. ⁴Ndisu naa' yoo iin ña' kuaan', ña' yoo si'e, uun s̄ani' a' ndii, kuní a ñā xi'nā kā ch̄ind̄iee' n̄iā ña' jaan', saa xata'an saa n̄iā, xa'a' a ñā nduu' n̄iā kuenta Jesús, te xiin' ñā jaan' sanandiko' n̄iā ñā va'ā ñā n̄i xaā yuva' si'i' n̄iā xiin' n̄iā. Sakan' ñā ñā jaan' nduu' ñā xtanī Ndiosí. ⁵Na' kuaan', ña' iin ndaa' tilu' xna'ā ndii, ndiatu' in̄i a' xa'a' Ndiosí kuiti', te ka'an a' xiin' a nduvi' xiin' ñuu xikán a' nuu' a ñā ch̄ind̄iee' ña'a' a. ⁶Ndisu ña' kuaan', ña' xā xindoó nimá ñā saa a' ñā kuní iin' m̄ii' a' ndii, te' ndee tiaku a' ndii, ndee naa' ña' xā n̄i xi'i' nduu' a' nuu' Ndiosí. ⁷Te ñā yo'o' ka'an chuun' un' nuu' sakuu' ne nduu' kuenta Jesús, sakan' te kōo' ndee iin xa'a' ñā kuv̄i tiin kuach̄i ña'a' ne yivi'. ⁸Vä'ā xaa' ne ch̄ind̄iee' ne iin kuu' xiin' n̄iā, te ndii vä'ā xachi' kā xaa' ne ch̄ind̄iee' ne ndiee' vi'e m̄ii' n̄iā, sakan' ñā ne xaa' sakan' ndii, n̄i nd̄iko' xata' n̄iā nuu' ichi' Jesús, te kin̄i kā kuu' n̄iā te sakan' ne in̄i xini Jesús.

⁹Ña' kuaan', ña' nakoso' kivi' mii' nakoso' kivi' ne kuaan', ne kuní a ch̄ind̄iee' ndo' ndii, kuní a ñā kumi' a' ya'ā kā un̄i x̄ikō kuiyā, te kuní tu a ñā unta' kuiti' n̄i tunda'a' a'. ¹⁰Te sakan' tu kuní a kunduu' a' iin ña' ka'an va'ā ne yivi' xa'a', xiin' xa'a' ñā va'ā ñā xaa' a', naa kuu' ñā n̄i sakua'nu' va'ā a' si'e a', te n̄i nat̄iin va'ā tu a' ne yivi' vi'e a', te n̄i nat̄iā a' xa'a' ingā ne nduu' kuenta Jesús, te n̄i ch̄ind̄iee' a' ne suchi' in̄i, te n̄i yoo tu'vā a' sakuu' ichi', te saa a' sakuu' nuu' ñā va'ā.

¹¹ Te ña'a' kuaan', ne sava ndii, tãxi ndo' nakoso' kivi' nia ikan'. Kuachì ndii, kii' ka'án ndiee' va nimá nia xa'a' te yivi' ndii, saxinú nia kuento ña ni taxì nia nuu' Cristo, te kuní nia tunda'a' tukuu' nia. ¹² Te xiin' ña jaan' ndiso' kuachì nia xa'a' a ña ni saxinú nia kuento ña ni taxì nia nuu' a. ¹³ Te sakan' tu nanduu' nia ne suxan', te xa nuu' vi'e ne yivi' kuiti' xika' ndi'e' nia, te süu' ña jaan' kuiti' xaa' nia, süu' jaan' ndii nanduu' tu nia ne vixi, te chi'ni' xiin' mii' nia mii' köo' kana' ña'a', te ka'án nia ña xata'an ka'an nia. ¹⁴ Ña jaan' na kuii' kuní i ña tunda'a' ne jaan', te koo si'e nia, te kumi' nia chuun tixin vi'e nia, te saxinú tu nia a, te köo' ndee iin xa'a' ña kuvì ka'an kuachì ne ndasi' yoo' xa'a' e'. ¹⁵ Kuachì ndii xa ni kuxioo sava ne kuaan' jaan' nuu' ichi' Jesús, te ndikún nia ña ndiva'a. ¹⁶ Sakan' na kuii', naa' iin ne ndikún ichi' Jesús xiin' e' yoo iin ña' kuaan' vi'e nia ndii, kuní a ña chindiee' ña'a' nia, te xaku kua'a' chuun taxì nia nuu' yoo', ne nakayá xa'a' Jesús, sakan' te kuvì chindiee' e' ne kuaan', ne iin ndaa' tilu' xna'a.

Ka'án Pablo ña kuní a tiin ka'nu' e' te xixa, te xito' ne nakayá xa'a' Jesús

¹⁷ Te xixa, te ni'i' ichi' va'a nuu' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, xata'an ña koto ka'nu' ña'a' e', te taxì e' ña kutiaku ra. Te ndii, ña jaan' nduu' ña va'a ka saa e' xa'a' te xixa, te xachuun' ndiee' va ña ka'án ndoso' ra xa'a' ichi' Jesús xiin' ña sanía'á tu ra tu'un a. ¹⁸ Kuachì ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Chü'un ndo' tinda'a' yu'u' toro kii' sakoyó ri' ndikin' trigo.” Te yoso' tu a ndii: “Te xachuun' ndii, xata'an ki'in ya'vi' ra.” Sakan' yoso' a.

¹⁹ Naa' tiin' kuachì iin ne yivi' iin te xixa, te xito' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, kändixa' un' ña ka'án nia naa' köo' uvi' ta'an, uun unì ta'an ne tiin' kuachì ña'a'. ²⁰ Te naa' xaa' naa xaa' yoo ka kuachì ndii, kanì kuento ña'a' un' nuu' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús, te kuyi'vi inga ne jaan', te saa nia ña jaan'.

²¹ Te nuu' Ndiosí, xiin' nuu' Jesucristo, xiin' nuu' sakuu' ángele, ña ni nakaxin a ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó ña ka'an chuun' un' ña yo'ó' nuu' sakuu' ne yivi'. Te kii' xaa' un' ña jaan' ndii, chitun koo ini un', ni ndee nakaxin tu un' ne yivi'. ²² Kanini va'a va un' ña kuní ka chindu'u' un' nda'a' un' xini' yoo ka, te sakuiso' chuun' ña'a' un', koto ka kuiso un' kuachì ña xaa' nia. Kaka ndoo un' nuu' Ndiosí.

²³ Te kö'o ka un' xa mii' ndi'i' tikui, süu' jaan' ndii ko'o tu un' sie vino xa'a' a ña ku'vi chito va tixin un'.

²⁴ Sava ne yivi' ndii, tuvi' va xaa' nia kuachì ndee ña kuní ka nandiee a, ndisu sava tuku nia ndii, ndee kii' nandiee kuachì nia, te sakan' vi' natuvi a. ²⁵ Te sakan' tu ña va'a ña xaa' e' ndii, yoo ña

kuāan' vi' kunj e', ndisu sava a ndii, kūvi kunj e' vitin, te ndii naá kivi' ndii, kunj e' sakuu' a.

6 Sakuu' ne iní xini Jesús, ne xiko' ni'i' iin xto'o ndii, kuní a ña koto ka'nu' nja xto'o nja te kánja'a ne yivi' xa'a' Ndiosí xiin' xa'a' ña ndixa ña sania'á e'. ²Te ne xiko' ni'i' iin ne iní xini Jesús ndii, vā'a tiiin ka'nu' nja ne jaan' xa'a' a ña nduu' inga' nja ne iní xini Jesús xiin' nja, süu' jaan' ndii kuní a ña kaka nuu va'a ka nja nuu' ne jaan', sakan' ña xa'a' ña va'a ne ñani maní' e', ne iní xini Jesús, xachuun' nja. Ña yo'o' kuní a sania'á un' ne yivi', te suvi tu a kondia yu'u' ña'a' un'.

Ndee chaa' ka va'a kuni e' xiin' ña kumi' e'

³Naa' yoo ka sania'á xa'a' xto'o e' Jesucristo, te näkuitá a xiin' ña ndixa ña sania'á e', te chindiee' tu a ne yivi' te saa nja ña kuní Ndiosí ndii, ⁴iin te ñuñu', te kundaní xachi' ña xaa' nduu' ra. Te xtani va ra iin taan ra xiin' ne yivi' xa'a' ña kuāsa' kuní ña ka'án ra, te xiin' ña jaan' sakaku' ra ña ndasi' nuu', xiin' tu'un kui'e, xiin' ña kani'a xiin' ta'an' ne yivi', xiin' ña iní ka ne yivi' xini ta'an' nja. ⁵Te kani' ta'an' te jaan' kuento xa'a' ña kuāsa' kuní, sakan' ña xa ni tiví' ña xanini ra, te xini ra ña ndixa, te tiin' ndiaa ra ña ndixa ña kandixa' e', te xiin' ña jaan' sanduvika' xiin' mii' ra. Kuxioo un' nuu' te xaa' naa ña jaan'.

⁶Naa' xaa' e' ña kuní Ndiosí, te va'a kuni e' xiin' ña kumi' e' ndii, ndee naa ne vika' nduu' e' nuu' a. ⁷Kuachi ndii kií' ni tuví e' iin yivi' ndii, kōo' ña'a' ndiso' e'. Te sakan' tu kií' kuví e' ndii, kōo' a kuiso e' ku'un e'. ⁸Xa'a' a jaan' na kuii', naa' kumi' e' ña xaxí' xiin' ña kuí'nu e' ndii, na va'a kunj nimá e'. ⁹Sakan' ña, ne kuni kuvika' ndii, koyó nja nuu' ña xito' kua'a ña'a' ña kiji, te xiku'un nja nuu' kua'a' ña ndioo' iní nja. Te ña jaan' ndii, ña küu' kaxi' nduu' a, te sando'o' ña'a' a, te sandoó nda'vi tu ña'a' a, ndee skachi' sandoñu'u' xachi' ña'a' a. ¹⁰Kuachi ndii ña too va ne yivi' xu'un' nduu' xa'ndu sakuu' nuu' ña nja'a. Te xa'a' a ña ndioo' iní va nja ña jaan' na ni kuxioo sava nja nuu' ña ndixa ña kandixa' e', te ni sando'o' kua'a' ña'a' ña jaan'.

Ndiaa yu'u' ka Pablo Timoteo

¹¹Ndisu yo'ó, te ni sakuiso' chuun' Ndiosí ndii, kuxioo un' nuu' sakuu' ña nja'a jaan', te kundikun naa ndikún un' ña xachuun' ndaku un', te saa un' ña kuní Ndiosí, te kuin ni'i' un' nuu' ña iní un' xini un' Jesús, te kundikun tu un' ña ndani un' ne yivi', xiin' ña kuie iní un', xiin' ña maso kuu un' xiin' ne yivi'. ¹²Te kua'an naa

kua'an un' ña xanduxa' un' xa'a' ña ndixa, ña kandixa' e', te kujin ni'i un' nuu' ichi' ña kua'an vi'e Ndiosí mii' kundu'u' un' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' ña mii' Ndiosí ni kana yo'ó xa'a' ña jaan' kii' ni ndiee yu'u' un' xiin' iin kanii' nimá un' nuu' kua'a' va ne yivi' ña nduu' un' kuenta Jesús.

¹³Te nuu' Ndiosí, ña taxi' kivi' ñuu sakuu' ña'a, xiin' nuu' Jesucristo, ña ni ndiee yu'u' va'a nuu' Poncio Pilato, sakuiso' chuun' i yo'ó, ¹⁴te saxinú un' chuun ña ni natiin un' nuu' a. Te tãxi un' tivi' nimá un', te ni ndee tãxi tu un' ndee iin xa'a' ña kuvi tiin kuachi ne yivi' yo'ó, sakan' saa un' ndee xaa kivi' ña nandiko' xto'o e' Jesucristo. ¹⁵Te mii' Ndiosí satuví kivi' jaan' kii' kuni mii' a. Sakan' ña iin ndaa' ña jaan' kuiti' nduu' ña su'un, ña xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Te suvi tu a nduu' ña xata'an tiin ka'nu' e', te ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu', te nduu' tu a xto'o nuu' sakuu' xto'o. ¹⁶Te iin ndaa' ña jaan' kuiti' koo' kivi' kuvi, te yoo a tein ñu'u, ña ndatun' va, te ndee iin ña'a küvi kuyatin nuu' a, te ndee iin ne yivi' tia'an kuni ña'a, ni ndee küvi tu kuni ña'a' ña xiin' nduchi' nuu' ña. Te na natiin a sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e', xiin' sakuu' ña xa'ndia chuun' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kundu'u a.

¹⁷Ne vika' iin yivi' yo'o', ne ini xini Jesús ndii, ka'an chuun' un' xiin' ña ña kundu'u ña ne ñuñu' nimá, te ni ndee chindu'u' tu ña ña ndiatu' ini ña nuu' ña vika' ña, sakan' ña yachi' va xka'ndía ña jaan'. Süu' jaan' ndii nuu' Ndiosí kuiti' chindu'u' ña ña ndiatu' ini ña, ña jaan' taxi' sakuu' ña kuni nuu' e', te koo va'a e'. ¹⁸Te ka'an chuun' tu un' xiin' ña ña kuni a saa ña chuun va'a, te na kundu'u ña ndee naa ne vika' xiin' kua'a' chuun va'a, te koo tu'va ña xiin' ña saman' ña ne yivi', te nata'vi' ña ña ni xaman' ña'a' Ndiosí. ¹⁹Te kii' xaa' ña sakan' ndii, kaya ña ña vika' xna'a ndivi', te xiin' ña jaan' kuvi ni'i' ña iin kivi' ñuu xna'a kivi' ña kixin.

Ña ka'an chuun' so'o' ndi'i' Pablo nuu' Timoteo

²⁰Koto va'a un' ña ni sakuiso' chuun' Ndiosí yo'ó, Timoteo. Tãxi so'o un' kuu' ne ka'an kuento ña sanduxín, ña yoo iin yivi', ni ndee ña kuasa' kuni ña ka'an ne kani ta'an' kuento xa'a' ña xini tuni te yivi' iin yivi'. ²¹Te sava ne ini xini Jesús xiin' e' ndii, xa'a' a ña ni chuun xa'a' ña kuu' ña jaan' ndii, ni kuxioo ña nuu' ichi' a.

Na sañu'u' na Jesucristo yo'ó. Sakan' na kundu'u a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' Timoteo

Ti'vi' ra cha'an' ra

1 Yu'u nduu' Pablo, te Jesucristo ni tianu' yu'u te sania'a i ichi' a saa kuní Ndiosí, te ka'an ndoso' i xa'a' kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' e', ña taxi' a kivi' ñuu e' xa'a' a ña ini' e' xini e' Cristo Jesús. ²Ti'vi' i cha'an' un', Timoteo, te nduu' un' ndee naa si'e i xa'a' a ña ini' inga' e' xini e' Jesús. Na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'o e' Jesucristo, yo'ó, te na kuvita ini' a xa'a' un', te na taxi' tu a ña maní' koq xiin' un'.

Xandieni Pablo Timoteo

³Sakuu' ichi' kij' ka'an i xiin' Ndiosí, iin ke'in' nduu' a, uun ñuu nduu' a ndii, naka'an' i xa'a' un', te taxi' i ña chindani Ndiosí, ña xika' nuu' i nuu' xiin' nimá ndoo, saa ni xaa ne xii' yata' i. ⁴Kij' naka'an' i ña ni xitja tikui nuu' un' kij' ni ndei' ta'an' e' ndii, kuni kuni i yo'ó, te va'a ndi'i kuni nimá i. ⁵Naka'an' tu i ña ini' xna'a un' xini un' Jesús naa ni xaa xi'na xtaan' un' Loida xiin' si'i' un' Eunice. Xiní kaxi' i ña ini' tu yo'ó naa ne jaan'. ⁶Xa'a' a jaan' na sanaka'an' i yo'ó ña taxí un' nda'va ña chuun va ña ni taxí Ndiosí nuu' un' kij' ni chindu'u' i nda'a' i xini' un'. ⁷Kuachí ndii ni taxí Ndiosí iin espíritu ña iyo nuu' e', süu' jaan' ndii Espíritu mji' a ni taxí a nuu' e', te taxi' ña jaan' ña ndiee' e', te taxi' tu a ña ndani e' ne yivi', xiin' ña ndiko' ni'i' xiin' mji' e'.

⁸Sakan' na kuui' kúchani un' te ndiee yu'u' un' xa'a' xto'o e', ni ndee xa'a' yu'u' ña naá i vi'e kaa xa'a' a ña ndiee' yu'u' i xa'a' a. Süu' jaan' ndii kundjeni un' nuu' tundo'o' ña ndo'o' un' xa'a' tu'un va'a xiin' ña ndiee' Ndiosí naa xaa' yu'u'. ⁹Kuachí ndii ni sakakú Ndiosí yoo' nuu' kuachí e', te ni kana a yoo' te kunduu e' kuenta a. Te süu' xa'a' ña va'a ña ni xaa e' na ni xaa a sakan' xa'a' e'. Süu' jaan' ndii ndee kij' tia'an koq iin yivi' ndii, ni chituní Ndiosí kuento ña kundani mji' a yoo' xa'a' ña saa Cristo Jesús. ¹⁰Te vitin ndii, xa ni satuví Ndiosí ña ni chituní a jaan' ña ni kixin Cristo Jesús, ña ni sakakú yoo' nuu' kuachí e', te ña jaan' ni sandoñu'u' ndiee' ña xani' yoo'. Te xiin' tu'un va'a ni satuví kaxi' a nuu' e' ña kivi' natiin e' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'.

¹¹ Te xa'a' tu'un va'a jaan' ndiso' chuun' i ña nduu' i te ka'an ndoso' a, te nduu' tu i te ni tjanu' Cristo sania'a' tu'un jaan' nuu' ne tuku', te nduu' tu i maestro xa'a' ña jaan'. ¹² Xa'a' a jaan' na ndo'o' i yo'o' vitin. Ndisu kuchani i, sakan' ña xini i yoo nduu' ña ini i xini i, te ini xna'a i ña kumi' ña jaan' ña ndiee', te koto va'a a ndee kivi' so'o' ndi'i' chuun ña ni xaa i, ña ni sanakua'a i nda'a' a. ¹³ Taxa'a un' ña ni sania'a' i yo'ó, te ini un' xini un' Cristo Jesús, te ndani un' ne yivi' xaa' a. ¹⁴ Te xiin' ndiee' Espiritu Santo, ña naá nimá un', koto va un' tu'un va'a ña ni sania'a' i yo'ó.

¹⁵ Xa xini un' ña ni nakoo sakuu' ne ni kiee ñu'u' Asia yu'u, te ni nakoo tu Figelo xiin' Hermógenes yu'u.

¹⁶ Na kuvita ini xto'o e' Jesús xa'a' ne vi'e Onesíforo, sakan' ña ki'in' ichi' ni xandieni ra yu'u, te ni kuchani ra xa'a' a ña naá i vi'e kaa. ¹⁷ Süu' jaan' ndii xaa so'o ra ñuu Roma yo'o', te ni xa'a' nanduku' ndi'ni ra yu'u ndee ni xan kuni ra mii' naá i. ¹⁸ Na kuvita ini xto'o e' Jesús xa'a' Onesíforo jaan' kivi' so'o ndi'i'. Xini kaxi' un' ña ni chindiee' va ra yoo' ñuu Éfeso.

Kuní a kuíta ni'i e' nuu' ichi' Jesús tee' ndee yoo tundo'o' kivi' ñuu e'

2 Te yo'ó, yuva' i, kuiin ni'i un' nuu' ña xamani' Ndiosí yoo' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo Jesús. ² Ña ni xini so'o un' ni ka'an i nuu' kua'a' ne yivi' ndii, ña jaan' kuní a tiachuun' un' te xika' ndaku ichi' xto'o e', te tuu un' ña yoo tu'va xna'a ra te sania'a' ra ña jaan' nuu' tuku ne yivi'. ³ Na kundo'o inga' e' nuu' ichi' Jesucristo xa'a' a ña nduu' e' ndee naa te xiin' va'a xa'a' a. ⁴ Te ndee iin te xiin', te kuni ndoo va'a nuu' te tiachuun' ña'a' ndii, ndi'ni ra saa ra naa xaa' ne yivi' nda'vi so'o. ⁵ Te sakan' tu te katin ta'an' ndii, kivi natiin ra corona ña xata'an natiin ra naa' katin ta'an' va'a ra saa ka'an tu'un ndei' xa'a' ña xasiki' jaan'. ⁶ Te sakan' ni tu iin te xachuun' u'vi xa'a' ku'u ndii, xi'na ra xata'an kaxi' ña savi' va'a ka kii' nakuixa a. ⁷ Kanini un' xa'a' ña ka'an i jaan', te mii' xto'o e' chindiee' yo'ó te kundani kaxi' un' sakuu' a.

⁸ Te naka'an' un' xa'a' Jesucristo, ña ni natiaku, ña nduu' siani' xika' David. Te tu'un va'a xa'a' ña jaan' ka'an ndoso' i. ⁹ Te xa'a' ña jaan' sando'o' te yivi' yu'u, te tiin i xiin' karena naá i vi'e kaa yo'o' ndee naa iin te xaa' ña nja'a. Ndisu tu'un Ndiosí ndii, kuasa' tiin a xiin' karena. ¹⁰ Xa'a' a jaan' na kundieni i saa ka ndo'o' i xa'a' ne ni nakaxin Ndiosí, te kivi natiin tu ne jaan' ña sakakú ña'a' a xa'a' ña ni xaa Cristo Jesús, sakan' te kundiee nja ndee ndi'i' ni kivi' mii' ndatun' kaa'. ¹¹ Te ña ka'an i yo'o' ndii, ña ndaku nduu' a:

Naa' n̄i xi'í inga' e' xiin' Cristo ndii, kuṭiaku inga' tu e' xiin' a.
 12 Naa' n̄i kund̄ieni e' nuu' tundo'o' xa'a' a ndii,
 ka'nd̄ia chuun' inga' tu e' xiin' a.
 Ndisu naa' ka'an e' ña x̄iní ña'a' e' ndii,
 ka'an tu a jaan' nuu' Ndiosí ña x̄iní a yoo'.
 13 Naa' x̄achuun' ndaku e' nuu' a ndii,
 kua'an naa kua'an ña jaan' xachuun' ndaku a xa'a' e'.
 Kuach̄i ndii küvi xachi' nama a saa kuu' a.

Kuní a kunduu e' te xachuun' va'a, te va'a kuni Ndiosí xini a

14 Te sanaka'an' un' ne in̄i xini Jesús ña n̄i ka'an i jaan'. Te sakuni' nd̄iee' un' ne jaan' ña nuu' Ndiosí ka'an i ña v̄a'a kani' ta'an' n̄ia kuento xa'a' ña kuäsa' kuní. Sakan' ña sat̄ivi' ndi'i' ña'a' ña jaan' kij' xini so'o n̄ia a. 15 Nakund̄iee' un' te kunduu un' iin te va'a kuni Ndiosí xini a ndee naa iin te xachuun' va'a, te köo' ndee iin xa'a' ña kuchani ra nuu' Ndiosí, te sanakuachi' ndaku ra tu'un nd̄ixa xa'a' a. 16 Ch̄i'ni' xiin' mij' un' xiin' te ndatu'un' kuento ña sanduxín xiin' ña kuäsa' kuní, sakan' ña te xaa' ña jaan' ndii, so'o saxioo' ka ra ne yivi' nuu' ña kuní Ndiosí. 17 Te ña sania'á ra ndii, kikú a ndee naa xaa' kui'e te'i, ña kikú kanii' iin' e'. Te tein te jaan' ka'ni te nduu' Himeneo xiin' Fileto. 18 Te jaan' ndii, n̄i kuxioo ra nuu' tu'un nd̄ixa, te xika' ra ka'an ra ña xa n̄i xka'nd̄ia ña sanatiaku Ndiosí ne n̄i xi'i, te sasana' ra ña in̄i sava ne yivi' xini n̄ia Jesús. 19 Ndisu ña nd̄ixa xa'a' Ndiosí ndii, nduu' a ndee naa xa'a' vi'e ña iin kutu' mii' yoso' ña ka'an a ndii: "Xiní xto'o e' ne nduu' kuenta a." Te yoso' tu a ndii: "Yoo ka nakuni ña Ndiosí nduu' xto'o n̄ia ndii, kuní a kuxioo n̄ia nuu' ña n̄ia'a." Sakan' yoso' a.

20 Te t̄ix̄in iin vi'e ch̄ie ndii, yoo kua'a' nuu' ndachuun' ña tiin' ne yivi'. Yoo ña n̄i kua'a' xiin' oro, te yoo tu ña n̄i kua'a' xiin' plata, te yoo n̄i tu ña n̄i kua'a' xiin' ñu'u' kixin', te sakan' tu yoo ña n̄i kua'a' xiin' itun'. Te i'in ña jaan' ndii, xa yoo xa yoo chuun nuu' a. Sava a yoo xa'a' chuun ka'nu', te sava tuku a yoo xa'a' chuun kuali' kuso'o. 21 Ndee naa ndachuun', ña yoo xa'a' chuun ka'nu' jaan', nduu' ne kuxioo' nuu' ña n̄ia'a jaan'. Te nduu' n̄ia nd̄itia xto'o e', te chuun va n̄ia nuu' a, te yoo tu'va n̄ia xa'a' ndee ka chuun va'a.

22 Kunu un' nuu' kuach̄i ña xtani ne sava xaa' n̄ia, te kundikun un' ña xachuun' ndaku un', xiin' ña in̄i un' xini un' Jesús, xiin' ña ndani un' ne yivi', xiin' ña yoo un' ña man̄i' xiin' ne yivi'. Saa inga' un' ña jaan' xiin' ne nakuni xiin' nimá ndoo ña Jesús nduu' xto'o n̄ia. 23 Ch̄i'ni' xiin' mij' un' xiin' ne kani' ta'an' kuento xa'a' ña kuäsa' kuní, xiin' xa'a' ña küu' kaxi' n̄ia, sakan' ña xa xiní kaxi' un' ña ña jaan' sandutía tu'un kui'e. 24 Te iin te xika' nuu' nuu' xto'o e'

ndii, küní a kañi ta'an' ra kuento xiin' ne yivi', süu' jaan' ndii kuni a kunduu ra iin te vita nimá xiin' sakuu' ne yivi', te koo tu'va tu ra te sania'á ña'a' ra, te kuie kuu tu ini ra xiin' nia. ²⁵Te sakan' tu kuni a ña kondia yu'u' maso ra, te näkuitá kuento xiin' ña ndixa, tee' kuain' taxí na Ndiosí ña nama te jaan' nimá ra, te sakuni' ña'a' a ña ndixa jaan'. ²⁶Sakan' te ndoto nuu' ra, te ndie'ni ra nda'a' ña ndiva'a, ña ni saviku'ún ña'a' te xaa' ra ña kuni mii' a.

Koo kua'a' tundo'o' iin yivi' kivi' so'o' ndi'i'

3 Te vitin ndii, kuni i ña kundani un' ña kivi' so'o' ndi'i' ndii, koo kua'a' tundo'o' iin yivi'. ²Kuachi ndii koo kua'a' va ne ndani xiin' mii' kuiti', te koo kua'a' ne ndioo' ini va xa'a' xu'un', te koo kua'a' ne ka'an ñuñu', te koo kua'a' ne ñuñu', te koo kua'a' ne kani'a xa'a' Ndiosí xiin' xa'a' ne yivi', te koo kua'a' ne so'o' nuu' yuva' si'i', te koo kua'a' ne taxí ña chindani, te koo kua'a' ne xito' ka'nu' Ndiosí, ³te koo kua'a' ne ndani ndee sie, te koo kua'a' ne koo' ka'nu' xachi' ini, te koo kua'a' ne kani'a xa'a' ne yivi', te koo kua'a' ne ndiko' ni'i' xiin' mii', te koo kua'a' ne tel' ini, te koo kua'a' ne ndasi' sakuu' nuu' ña va'a, ⁴te koo kua'a' ne siki', te koo kua'a' ne yachi' va kuu', ndisu xanini nia ña xka'ndia naá kivi' xa'a' ña xaa' nia, te koo kua'a' ne ñuñu' ya'a, te koo kua'a' ne xtani ya'a ka ña sii' te sakan' ña xtani nia ña kuni Ndiosí. ⁵Te ne jaan' ndii, kuu' nia ndee naa ne xito' ka'nu' xna'a Ndiosí, ndisu kuni nia nama Ndiosí kivi' ñuu' nia xiin' ña ndiee' a. Te ki'in' ta'an' un' xiin' ne jaan'.

⁶Sakan' ña naa ne jaan' nduu' ne chuun va te xika' ndi'e' nia vi'e ne yivi', te saviku'ún nia ña'a', ne itia' ña ini nuu' ichi' Jesús, ne ndiso' kua'a' kuachi, te xa'a' a jaan' na xiko ni'i' ña'a' sakuu' nuu' ña ndioo' ini nia. ⁷Te ne jaan' ndii, sakuaan te sakuaan nia, ndisu koo' kivi' xaá nia kundani nia ña ndixa xa'a' Ndiosí. ⁸Te kuu' nia ndee naa ni kuu' Janes xiin' Jambres kii' ni xikuíta'nu ra nuu' Moisés xta'an' kivi', nii' sakan' xikuíta'nú nia nuu' ña ndixa jaan'. Sakan' ña xa ni nduxin xachi' ña xanini nia, te koo' chuun tu nia nuu' ña ini e' xini e' Jesús. ⁹Ndisu näkaa kua'a' nia xiin' ña xini xa'an' jaan', sakan' ña sakuu' ne yivi' kuni ña ne küu' kaxi' nduu' nia naa ni ndo'o' te uvi' ta'an' jaan'.

Sakuiso' chuun' Pablo Timoteo

¹⁰Ndisu yo'ó ndii, xini kaxi' un' ña sania'á i, te xini tu un' saa xika' i, te xini tu un' ndee ña kuni saa i xiin' kivi' ñuu' i, te xini tu un' saa vi' ini i xini xto'o' e', te xini tu un' saa kuie kuu' ini i xiin' ne yivi', te xini tu un' saa kundani i Ndiosí xiin' ne yivi', te xini tu un'

saa vi' kundieni i nuu' ichi' Jesús, ¹¹ te xini tu un' saa vi' mji' ni kuu te yivi' xiin' i, te xini tu un' saa vi' ni ndo'o i. Te xini tu un' saa ni ndo'o u'vi i kii' ni xika i nuu Antioquía, xiin' nuu Iconio, xiin' nuu Litra, xiin' kua'a' ña mji' ni kuu te yivi' xiin' i. Ndisu ni sakakú xto'o e' yu'u nuu' sakuu' ña jaan'. ¹² Te sakuu' yoo', ne kuni saa ña kuní Ndiosí, xa'a' a ña nduu' e' ne ini xini Jesús ndii, sando'o' ne yivi' yoo'. ¹³ Te nia'a, te xini xa'an' jaan' ndii, i'in kivi' kua'an so'o tívi' ka ra nuu' ña nia'a jaan'. Xini xa'an' ra ne yivi', te xini xa'an' ta'an' tu mji' ra.

¹⁴ Ndisu yo'ó ndii, kuiin ni'i un' nuu' ña ni sakuaan un', sakan' ña xini kaxi' un' ña ña ndixa nduu' a, te xini tu un' yoo ni sania'á a yo'ó. ¹⁵ Te ndee kii' lulu un' te xa xini un' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí. Te ña jaan' ndii, kumi' a ndiee' te sania'á a yo'ó, te kuni un' ña kuví kaku e' nuu' kuachi' e' xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo Jesús. ¹⁶ Te sakuu' ña yoso' nuu' tutu Ndiosí ndii, mji' a ni saka'an nimá te yivi', te ni ke'i ra a. Xa'a' a jaan' na ña yoso' jaan' ndii, va'a a sania'á e' ne yivi', te va'a a saki'in' ndei' e' ne yivi', te va'a a nakata ndaku e' ne yivi', te va'a a sania'á ña'a' e' te sachuun' ndaku nia saa kuní Ndiosí. ¹⁷ Sakan' te ko'o tu'va yoo' te xaa' chuun nuu' Ndiosí, te kuví saa e' sakuu' nuu' chuun va'a.

Ka'an ndoso' e' tu'un va'a

4 Nuu' Ndiosí xiin' nuu' Jesucristo, ña kixin sana'má ne tiaku xiin' ne ni xi'i kii' nandiko' a te ka'ndia chuun' a ndii, sakuiso' chuun' i yo'ó ² ña vikuin un' ña ka'an ndoso' un' tu'un va'a. Ka'an un' un ama'a ka, naa' kivi' va'a nduu' a, uun naa' süvi a. Te xiin' ña jaan' nakata ndaku un' ne yivi', te saki'in' ndei' tu ña'a' un', te sandieni tu un' nia xiin' ña kuie ini un' kii' sania'á un' ña jaan'. ³ Sakan' ña xaa kivi' ña natiin ne yivi' ña ndixa ña sania'á e' xa'a' Jesús, süu' jaan' ndii kuni nia kuni so'o nia ña xikan nimá mji' nia. Sakan' na nduku' nia moto vi' maestro, te sania'á ña'a' ña nakuitá xiin' ña xtani mji' nia. ⁴ Nakoo nia ña ndixa jaan' xata' nia, te kuni so'o nia kuento yu'u' te yivi' kuiti'. ⁵ Ndisu yo'ó ndii, ko'o ñu'u' ini va un' sakuu' ichi', te kundieni un' nuu' tundo'o', te xanu'u' tu'un va'a tjo' ka'an ndoso' un' nuu' ne yivi', ne tia'an ini kuni Jesús, te saxinú ndi'i tu un' sakuu' chuun ña ni taxi Ndiosí nda'a' un' naa xaa' iin te xika' nuu' va'a.

⁶ Sakan' ña yu'u' ndii, xa yoo i kuví i te kunduu a ndee naa iin tumani' nuu' Ndiosí, sakan' ña xa ni xaa kivi' ña keta i iin yivi' yo'o'. ⁷ Ni kunta'an' va'a i xiin' ña nia'a, te xa ni saxinú i chuun ña ni taxi xto'o e' nda'a' i, te ko'o' kivi' ni nakoo i ña ndixa ña kandixa' e'. ⁸ Te vitin ndii, ndee ndiatu' ini i natiin i iin corona kivi' so'o'

ndi'i', ña xata'an natijn ne xachuun' ndaku nda'a' xto'o e', ña nduu' ña xa'nú ndaku kuachi. Te süu' nda'a' yu'u kuiti' taxi ña'a' a, süu' jaan' ndii taxi tu ña'a' a nda'a' sakuu' ne ndiatu' xiin' iin kanii' nimá nja ña nandiko' a.

Xikán Pablo ña va'a nuu' Timoteo

⁹ Saa un' sakuu' ña nduxa', te kixin koto yachi un' yu'u, ¹⁰ Sakan' ña xa ni nakoo Demas yu'u, te kua'an ra ñuu Tesalónica xa'a' a ña ni xtani va ra ña nduu' cuenta iin yivi'. Te xa kua'an tu Crescente ñu'u' Galacia. Te Tito kua'an ñu'u' Dalmacia. ¹¹ Te ndee iin ndaa' so'o Lucas ndu'u' xiin' i. Naka tu un' Marcos, te kixin ra xiin' un', kuachi ndii kuví chindiee' ra yu'u xiin' chuun nuu' i. ¹² Tíquico ndii, ñuu Éfeso ni ti'vi' ña'a' i. ¹³ Kii' kixin un' ndii, koni'i un' toto nani' ni'nu' i ña ni nakoo i ñuu Troas mii' ndu'u' Carpo. Te koni'i tu un' tutu i, ndisu naka'an' ka un' xa'a' tutu iin' ña ni nakoo i ikan'.

¹⁴ Alejandro, te xachuun' xiin' kaa ndii, mii' va ni kuu ra xiin' i. Ndisu nacha'vi mii' ra nuu' xto'o e' xa'a' ña ni xaa ra jaan'. ¹⁵ Koto xiin' mii' tu yo'ó nuu' te jaan', sakan' ña ni xikuíta'nu ndiee' va ra nuu' tu'un va'a ña sania'á e'.

¹⁶ Kii' ni naka'an i xa'a' i nuu' te romano ña nuu' ndii, ndee iin koo' ni naka'an xa'a' i, süu' jaan' ndii ni nakoo sakuu' ra yu'u. Te ndiatu' ini i ña saa Ndiosí cuenta xa'a' ña ni xaa te jaan' xiin' i. ¹⁷ Ndisu xto'o e' ndii, yoo a xiin' i, te chindiee' a yu'u, sakan' te ni taxi a ña ndiee' i te kuví ka'an ndoso' ndi'i i tu'un va'a, te sakan' ni xini so'o ña'a' sakuu' ne tuku' yo'o'. Te ni sakakú a yu'u nuu' león. ¹⁸ Te sakakú xto'o e' yu'u nuu' sakuu' ña nja'a, te kundjaka va'a a yu'u ndee ndivi' mii' xa'ndia chuun' a. Te na natijn Ndiosí sakuu' ña xaka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Ña ndeji' Pablo so'o' ndi'i'

¹⁹ Kua'an Ndiosí koo Priscila xiin' Aquila, xiin' ne vi'e Onesíforo. ²⁰ Erasto ndii, ñuu Corinto ni ndoo ra, te ñuu Mileto ni nakoo i Trófimo, sakan' ña kuni kuví ra. ²¹ Saa un' sakuu' ña nduxa', te kixin un' ña kuni ka xaa yoo' ña vixin. Ti'vi' Eubulo xiin' Pudente xiin' Lino xiin' Claudia cha'an' un'. Te ti'vi' tu sakuu' inga ñani ta'an' e' cha'an' un'. ²² Te na koo na xto'o e' Jesucristo xiin' nimá un'. Na sañu'u' na Ndiosí sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' Tito

Ti'vi' ra cha'an' ra

1 Yu'u nduu' Pablo, te xika' nuu' nuu' Ndiosí, te nduu' tu i te ni tianu' Jesucristo sania'a' ichi' a, te kuini ne ni nakaxin Ndiosí kuní nia Jesús, te kundani nia ña ndixa ña kandixa' e'. ²Xa'a' a jaan' na ndiatu' ini nia kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i', ña xa ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' ndee xta'an' kij' tia'an kua'a iin yivi', te ña jaan' ndii, xini xa'an' a. ³Kij' ni xaa kivi' ña ni nakaxin a ndii, ni satuví a kuento jaan'. Te mij' Ndiosí, ña sakakú yoo', nduu' ña ni sakuiso' chuun' yu'u te ka'an ndoso' i ña jaan' nuu' ne yivi'. ⁴Tito, yo'ó ndii, ndee naa si'e mij' xna'a i nduu' un' xa'a' a ña ini inga' e' xini e' Jesús, te ti'vi' i tutu yo'ó' nda'a' un'. Te na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'o' e' Jesucristo, ña sakakú yoo', yo'ó, te na kuvita tu ini a xa'a' un', te na taxí tu a ña maní' koo xiin' un'.

Saa kuní a kaka nuu te xixa, te xa'ndia chuun' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús

⁵Kij' ni nakoo i yo'ó nuu' ñu'u' ña naá i'nu ña nani' Creta ndii, ni xaa i sakan' te ndasava'a un' ña kuní xinu, naa kuu' ña sakuiso' chuun' un' te xixa, te ka'ndia chuun' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús i'in ñuu, saa ni tiachuun' i yo'ó. ⁶Te iin te xixa, te xa'ndia chuun' nuu' ne nakayá xa'a' Jesús ndii, kuní a ña kunduu ra iin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', te iin ndaa' kuiti' ña' si'i ra koo, te si'e ra ndii, kuní a ña ini nia xini nia Jesús, te kunduu nia ne nia'a, ni ndee kunduu tu nia ne so'o. ⁷Kuachi ndii, te xito' ne nakayá xa'a' Jesús jaan' ndii, kuní a ña kunduu ra iin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', sakan' ña chuun nuu' Ndiosí xaa' ra. Te kuni a ña kunduu ra te ñuñu', ni ndee te i'ni', ni ndee te xini, ni ndee te kunta'an' xiin' ne yivi', ni ndee te xini xa'an' ne yivi' te ki'in ra xu'un'. ⁸Süu' jaan' ndii kuní a ña kunduu ra iin te natiin' maní' ne yivi' kij' xaá nia vi'e ra, iin te ka'an va' nimá saa ña va'a, iin te kuu' kaxi', iin te xachuun' ndaku, iin te xika' ndoo nuu' Ndiosí, iin te xito' xiin' mii'. ⁹Te sakan' tu kuní a ña kuin ni'i ra saa ni' ni sakuaan ra tu'un va'a ña kandixa' e', te koo tu'va ra, te kaní kuento ra ne yivi' xiin' ña va'a ña sania'a' ra xa'a' ña ndixa ña kandixa' e', te sakandixa' ra ne xikuita'nú nuu' tu'un va'a jaan'.

¹⁰ Kuach̄i ndii yoo kua'a' te so'o nuu' ña kandixa' e' jaan', te ka'an saka ra, te xini xa'an' tu ra ne in̄i xini Ndiosí. Sakan' xaa' naa kuu' te ka'an ña kuní a ña kasa'a e' tuni iin' e'. ¹¹ Tãxi un' sania'á te jaan' ne ndikún ichi' Jesús, sakan' ña sasana' ra sakuu' ne ndiee' vi'e mi' ko'ni' ra sania'á ra. Te siin' tuku' ndii, süu' xa'a' Ndiosí xaa' ra chuun jaan', süu' jaan' ndii xa'a' a ña kuni ki'in ra xu'un' kuiti' xaa' ra a. ¹² Xa'a' a jaan' na xa ni ka'an tiakú iin te ñuu Creta ñaa' xa'a' ne ñuu ra xta'an' ndii: “Ne ñuu i, ne Creta ndii, vixi va mii' ne jaan', te kuu' nia ndee na kiti' iku', te sakan' tu xixi' xka'ndia nia, te suxan' va tu nia”, ni kachi ra. ¹³ Te ña ndaku ni ka'an ra, sakan' na kuní a ña kondia yu'u' ndiee' un' ne ndikún ichi' Jesús jaan', te nakuita ni'i tukuu nia nuu' ña in̄i e' xini e' Jesús, ¹⁴ te saa tu nia kuenta kuu' kuento ña ni nata'vi' xini' te judío, ni ndee saa tu nia kuenta kuu' ña ka'an chuun' te yivi', te ni saxioo xiin' mii' nuu' ña ndixa xa'a' Ndiosí.

¹⁵ Ne in̄i xna'a xini Jesús ndii, ndoo nimá nia te ndoo tu sakuu' ña'a nuu' nia. Ndisu ne xa ni tivi' nimá, te in̄i tu nia xini nia Jesús ndii, koo' ndee iin ña ndoo nuu' ne jaan'. Kuach̄i ndii mii' ndi'i' ña kuasa' kuní xanini nia, te natuvi' in̄i nia xa'a' ña nia'a, ña xaa' nia. ¹⁶ Ka'an ne jaan' ña xini nia Ndiosí, ndisu xiin' ña xaa' nia ndii, nia'á nia ña ne xini xa'an' nduu' nia. Te kin̄i va kuu' nia, te nduu' tu nia ne so'o, te sakan' tu koo' kivi' xaa' nia ndee iin nuu' ña va'a.

Saa kuní a sania'á Tito

2 Ndisu yo'ó ndii, ka'an kuiti' un' ña nakuitá xiin' ña ndixa ña kandixa' e'. ² Te xixa ndii, ka'an un' xiin' ra ña kuní a koo ñu'u' in̄i va ra, te kuní tu a ña kunduu ra iin te ka'an va'a ne yivi' xa'a', te kuní a ña kuu' kaxi' ra, te kuní a kuin̄i ni'i tu ra nuu' ichi' Jesús, te kuní a ña kuin̄i ni'i tu ra nuu' ña kundani ra ne yivi', te kuin̄i ni'i tu ra tee' ndee yoo tundo'o' nuu' kivi' ñuu ra. ³ Sakan' tu ña'a' xixa ndii, sania'á un' nia ña kuní a kaka ii' nia saa kuní Ndiosí. Te sätavi kuach̄i nian̄i nia ne yivi', te ni ndee kunduu tu nia ne xtani va ko'o vino, ndee va'a ka na sania'á nia ña va'a, ⁴ te kondia yu'u' nia ña'a' sava ña kundani ne jaan' ii' nia xiin' si'e nia. ⁵ Te na kondia yu'u' tu nia ne sava jaan' ña kunduu nia ne kuu' kaxi', te kunduu tu nia ne xika' ndoo, te koto mani' tu nia ne ndiee' vi'e nia, te va'a tu nimá nia kuní nia ne yivi', te sakan' tu koto ka'nu' nia ii' nia. Sakan' te koo' ne kuv̄i kania'a xa'a' tu'un Ndiosí.

⁶ Sakan' tu ne sava ndii, kondia yu'u' un' nia ña na kunduu nia ne kuu' kaxi', ⁷ te xiin' ña xaa' un' nia'a un' nia ña xachuun' ndaku un' xiin' sakuu' ña xaa' un', te kii' sania'á ña'a' un' ndii, saa un' ña jaan' xiin' iin kani' nimá un', te saa tu un' saa xata'an kuini e'. ⁸ Te

sakan' t_u sania'á ndaku un' ne yivi', te kōo' ne kuv_i kania'a xa'a' t_u'un va'a, sakan' te yoo ka xikuita'nú nuu' ña sania'á un' jaan' ndii, kuka'an nuu' nia, kuachi ndii kōo' ña nia'a kuv_i ka'an nia xa'a' e'.

⁹Te sakan' t_u ne xiko' ni'i' iin xto'o' ndii, kondia yu'u' un' nia, ña tax_i so'o' nia ña ka'an chuun' xto'o' nia xiin' nia, te kaka nia xakuatia' nia te jaan' xiin' sakuu' ña xaa' nia, te kani ta'an' nia kuento xiin' ra. ¹⁰Te sakuina' nia ña'a xto'o' nia jaan', süu' jaan' ndii kuní a ña sachuun' ndaku xna'a nia. Sakan' te kun_i sakuu' ne yivi' ña ndatun' ya'a ka'an ña ndixa xa'a' Ndiosí, ña n_i sakakú yoo'.

¹¹Kuachi ndii xa n_i nia'a tuvi' Ndiosí ña ndani mii' a yoo'. Sakan' na katani' a ña sakakú a sakuu' yoo' ne yivi' iin yivi' nuu' kuachi e'. ¹²Te xiin' ña ndani a yoo' jaan' sania'á a yoo' ña kuxioo e' nuu' sakuu' nuu' ña nia'a, xiin' ña too ini, ña yoo iin yivi'. Te kunduu e' ne kuu' kaxi', te kaka ndaku e' iin yivi', te saa e' ña kuní Ndiosí, ¹³ña ndiatu' e' xaa ña ndiatu' ini e' xa'a', ña nduu' kivi' ndatun' ña kixin Ndiosí ka'nu' koo' chukuu', ña nduu' Jesucristo, ña sakakú yoo'. ¹⁴Te n_i sanakua'a xiin' mii' a, te n_i xi'i' a xa'a' kuachi e' te sandoó ndiká a yoo' nuu' sakuu' nuu' ña nia'a, te ndasandoo a nimá e'. Sakan' te kunduu e' kuenta mii' a, ne nduu' nditia a, ne xaa xa nuu' ña va'a kuiti'.

¹⁵Xiin' sakuu' ña ndiee' ña kumi' un' ka'an un' ña yo'o' nuu' ne yivi' ñaa', te sandieni un' nia, te ka'an ndiee' t_u un' xiin' nia. Te tax_i un' ndee iin xa'a' ña ka'an kui'e ndee iin ne yivi' xa'a' un'.

Saa kuní a kuu ne ndikún ichi' Jesús

3 Sanaka'an' naa sanaka'an' un' sakuu' ne ta'an' e', ne nduu' kuenta Jesús, ña kuní a saxinú nia ña ka'an te ndiaa chuun' nuu' ñu'u' e', xiin' te xa'ndia chuun' nuu' ñuu' e'. Te na saxinú nia ña ka'an chuun' ra, te na koo t_u'va t_u nia te saa nia sakuu' ña va'a. ²Te na kania'a nia xa'a' ndee iin ne yivi', te na kani ta'an' nia kuento xiin' ne yivi', süu' jaan' ndii maní' kuu nia xa'a' ne yivi' nia'á nia nuu' sakuu' ne jaan' ña maso kuu' nia.

³Kuachi ndii n_i kuu t_u yoo' xta'an' naa kuu' ne jaan', n_i nduu e' ne kiü' kaxi', te n_i nduu t_u e' ne so'o' nuu' Ndiosí, te xika' n_i yoo e' nuu' ña ndixa, te n_i xiko ni'i' sakuu' nuu' ña nia'a, ña ndioo' ini mii' e' yoo', xiin' ña sii', ña yoo' iin yivi'. Te xa nuu' nuu' ña nia'a n_i tiaku e', te ndasi' nuu' e' n_i xin_i ta'an' e', te kin_i va n_i in e', te n_i ndasi' ta'an' e'. ⁴Ndisu Ndiosí, ña sakakú yoo' ndii, n_i nia'a a ña kuvita ini a xa'a' ne yivi' iin yivi' xiin' ña ndani a sakuu' e'.

⁵Te süu' xa'a' a ña n_i xaa e' ña va'a na n_i sakakú a yoo', süu' jaan' ndii xa'a' a ña kuvita ini a xa'a' e' n_i xaa a ña jaan', sakan' ña n_i sandoyo' a kuachi e' kii' n_i kaku e' tuku ichi', te n_i na'in e' kivi' ñuu

xaa' n̄i xaa Espírítu Santo, ⁶ ña n̄i s̄akutu' Ndiosí nimá e' xa'a' ña n̄i xaa Jesucristo, ña sakakú yoo'. ⁷ N̄i xaa a sakan' te sandaku a nimá e' xa'a' a ña ndani m̄i' a yoo', te natiin e' kivi' ñuu ña k̄o'o' kivi' ndi'i', ña ndiatu' in̄i e' xa'a'.

⁸ Ña yo'o' ndii, ña ndaku nduu' a, te kuní i ña ka'an ndiee' va un' un xiin' ne yivi', sakan' te kund̄i'ni ne in̄i xini Ndiosí te saa n̄ia ña va'a. Te ña jaan' ndii, ña va'a va nduu' a, te chindiee' kua'a' tu a sakuu' ne yivi'. ⁹ Ndisu k̄ani ta'an' un' kuento xiin' ne yivi' xa'a' ña kuäsa' kuní, ni ndee xa'a' kuento yata' ña ka'an n̄ia xa'a' ne xii' yata' e', ni ndee xa'a' tu'un ndei' Ndiosí. Kuach̄i ndii ña kuäsa' kuní nduu' a kij' xaa' e' sakan', te kuäsa' tu chindiee' a. ¹⁰ Te ne xika' nata'vi' ne ndikún ichi' Jesús ndii, kan̄i ña'a' un' kuento iin uvi ta'an ichi', te naa' täxi so'o n̄ia ña ka'an un' ndii, täxi ka un' nduiin n̄ia xiin' ndo'. ¹¹ Kuach̄i ndii xa xini kaxi' e' ña xiin' ña jaan' nia'á ne jaan' ña xa n̄i sanako' xiin' m̄i' n̄ia nuu' ña ndixa, te xa kuach̄i m̄i' n̄ia katun' ña'a'.

Ka'an Pablo xiin' Tito xa'a' ña kuní a saa ra

¹² Te kij' ti'vi' i Artemas uun Tíquico mii' ndu'u' un' ñaa' ndii, saa un' sakuu' ña nduxa' te kixin koto un' yu'u ñuu Nicópolis. Sakan' ña ikan' xanini i xka'ndia i yoo' vixin. ¹³ Te ch̄indiee' un' te xikui'ní xa'a' ne yivi', te nani' Zenas, te ch̄indiee' tu un' Apolos xiin' yoo ka nduu' ña'a ña kuní nuu' uvi saa' ra, te kuv̄i nakaa ra ku'un ra xiin' tu'un Ndiosí, sakan' te kund̄o'o ra xa'a' ndee iin ña'a. ¹⁴ Sakan' te kuv̄i sakuuaan ne ndikún ichi' Jesús xiin' e' saa n̄ia ña va'a, te ch̄indiee' n̄ia ne natiín xna'a, te kunduu n̄ia ne chuun va nuu' Ndiosí.

Ndeji' Pablo Tito

¹⁵ Ti'vi' sakuu' ne chindiee' ta'an' xiin' i cha'an' un'. Te kua'an Ndiosí ko'o na ne in̄i inga' xini Jesús xiin' e', ne ndani yoo'. Na sañu'u' na xt̄o'o e' Jesucristo sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i San Pablo kua'an nda'a' Filemón

Ti'vi' ra cha'an' ra

1 Yu'u nduu' Pablo, te naá i vi'e kaa xa'a' a ña nduu' i te xika' nuu' nuu' Jesucristo. Yu'u xiin' ñani e' Timoteo ndii, ti'vi' ndu cha'an' un' Filemón kua'a, te xachuun' inga' xiin' ndu. ²Te ti'vi' tu ndu cha'an' sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús vi'e un'. Te sakan' tu ti'vi' ndu cha'an' ne ta'an' e' xiin' Cristo, ña' nduu' Apia xiin' te nduu' Arquipo, te xachuun' inga' xiin' e'. ³Te na sañu'u' na Ndiosí, yuva' e', xiin' xto'o e' Jesucristo, ndo'ó. Te na taxí tu a ña maní' koo xiin' ndo'.

Ka'an Pablo xiin' Ndiosí xa'a' Filemón

⁴Sakuu' ichi' kij' ka'an i xiin' Ndiosí ndii, taxi' i ña chindani a xa'a' un', Filemón, ⁵sakan' ña xini i kuento ña ndani un' xto'o e' Jesús, te ini tu un' xini ña'a' un'. Te sakan' tu ndani un' sakuu' ne nduu' kuenta a. ⁶Te ka'an va i xiin' Ndiosí ña xa'a' a ña iin kachi ini e' xini ña'a' e' ndii, kundani un' sakuu' ña va'a ña kuvi natiin e' xa'a' a ña ndikún e' ichi' Jesucristo. ⁷Kuachí ndii va'a va kuni nimá i, te naá va'a tu ini i xa'a' a ña tiakú tu'un ña kundani va un' ne ini xini Jesús. Ñani i, sakan' ña ni saki'vi un' nimá kua'a' ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' ña xaa' un' jaan'.

Xikán Pablo iin ña va'a nuu' Filemón xa'a' Onésimo

⁸Sakan' na kuii', tee' ndee kumi' i ña ndiee' ña ni taxí Cristo nuu' i te tjachuun' i yo'ó ndee ka ña kuní a saa un' ndii, ⁹ndee chaa' ka ka'an nda'vi i xiin' un' te saa un' iin ña va'a xa'a' i xa'a' a ña ndani ta'an' e'. Yu'u, Pablo ndii, iin te xixa va nduu' i, te siin' tuku' ndii, vi'e kaa naá i vitin xa'a' a ña sania'á i ichi' Jesucristo. ¹⁰Ka'an nda'vi i xiin' un' xa'a' Onésimo, te ni ka'an ndoso' i tu'un va'a nuu' tixin vi'e kaa yo'o', ndee naa si'e i nduu' ra nuu' ichi' Jesús. ¹¹Naa' nuu' ni kixin ndii, iin te naá xachuun' kuasa' kuní ni nduu' Onésimo yo'o' nuu' yo'ó ndii, süu' sakan' ka nduu' a vitin, süu' jaan' ndii iin te xachuun' ndaku va nduu' ra nuu' i, te sakan' tu nuu' yo'ó.

¹²Sakan' na kuii' ti'vi' ña'a' i mii' ndu'u' un', te ndee naa nimá i nduu' ra. ¹³Tee' ndee ni kuní nimá i ña ndoo ra xiin' i nuu' yo'ó te chindiee' ra yu'u mii' naá i vi'e kaá xa'a' a ña ka'án ndoso' i tu'un va'a, ¹⁴ndisu ni kuní i saa i ndee iin ña'a xa'a' a ña tia'an ndoo e' kuento xa'a' ña jaan'. Sakan' te ña va'a ña saa un' xa'a' i ndii, kundu'u a ndee naa ña tiin' u'vi yu'u yo'ó te saa un' un, süu' jaan' ndii saa un' sakan' xa'a' a ña sakan' ka'án nimá mii' un'. ¹⁵Kuachi ndii kuein' xa'a' a jaan' na ni kuxioo Onésimo yo'o' nuu' un' iin xa'a'. Ndisu vitin ndii sanandiko' i ra vi'e un', te ndoo ra ikan' ndee amaá ka kivi' xiin' un'. ¹⁶Ndandii, kundu'u ka ra te xika' nuu' nuu' kuiti' un', süu' jaan' ndii kundu'u ra ndee naa ñani mii' un', te ndani va un'. Sakan' ña va'a ka nduu' a sakan'. Yu'u ndii, ndani va ña'a' i, ndisu yo'ó ndii, kuní a ña kundani ya'a ka ña'a' un'. Kundani un' ra sakan' ña süu' ndee ka nuu' te yivi' nduu' ra, süu' jaan' ndii iin te ndikún xto'o e' nduu' ra.

¹⁷Sakan' na kuii', naa' ndixa xna'a ñani un' nduu' i nuu' ichi' xto'o e' ndii, natiin va'a un' ra ndee naa natiin' un' yu'u. ¹⁸Naa' ni xaá Onésimo yo'o' ndee ka nuu' ña vä'a xiin' un', uun naa' ndiso' ika' ra yo'ó ndii, yu'u nacha'vi xa'a' ra. ¹⁹Yu'u, te nduu' Pablo, ke'i tutu yo'o', te chindu'u' i nuu' nda'a' i nuu' a, te kuní un' ña taxi' i kuento i ña nacha'vi i yo'ó sakuu' ña ndiso' ika' ra yo'ó. Tee' ndee kuví sanaka'an' i yo'ó ña ndiso' ika' tu' mii' un' yu'u xa'a' kivi' ñuu un'. ²⁰Ndixa, ñani i Filemón, ka'án nimá i ña saa un' iin ña va'a xa'a' i xa'a' a ña ini e' xini e' xto'o e' Jesús. Saki'vi un' nimá i xiin' ña jaan' xa'a' a ña iin kachi xika' e' ichi' a.

²¹Ti'vi' i tutu yo'o' nda'a' un', sakan' ña xini kaxi' i ña saxinú un' ña yo'o', te ndee kua'a' ka saa un' te sakan' ña xikán i jaan'. ²²Te ndee vitin sakuni' tu'un i yo'ó ña sakoo' tu'va un' iin xaan' mii' kundu'u' i. Sakan' ña ndiatu' ini i saxinú Ndiosí ña xikán ndo' nuu' a, te kuví keta i vi'e kaa, te ku'un ndi'e' i mii' ndiee' ndo'.

Ti'vi' te chindiee' ta'an' xiin' Pablo cha'an' Filemón

²³Epafras, te naá vi'e kaá xiin' i xa'a' a ña xika' nuu' ndu nuu' Cristo Jesús ndii, ti'vi' ra cha'an' un'. ²⁴Te sakan' tu ti'vi' Marcos, xiin' Aristarco, xiin' Demas, xiin' Lucas cha'an' un'. Te chindiee' ta'an' xiin' tu i nduu' sakuu' te yo'o'. ²⁵Na sañu'u' na xto'o e' Jesucristo nimá ndo'. Sakan' na kundu'u a.

Tutu yo'o' nduu' ña kua'an nda'a' ne judío, ne ndikún ichi' Jesús

Ka'an Ndiosí xiin' e' vitin xiin' nda'a' si'e a

1 Nu'u' ni kixin ndii, kua'a' va ichi' te kua'a' va tu nuu' ni saka'an Ndiosí te ni ka'an tiakú tu'un a nuu' ne xii' yata' e'. ²Ndisu kivi' ña xa kua'an ndi'i' iin yivi' vitin ndii, xiin' nda'a' si'e a ni ka'an a xiin' e'. Te ña jaan' ni ndasandu a ña xiin' ña'a sakuu' ña yoo. Te xiin' nda'a' ña jaan' tu ni xa'a Ndiosí iin yivi'. ³Ña jaan' nduu' ña nia'á ña ka'nu' koo' chukuu' Ndiosí. Te suvi' tu a nduu' ña nakuitá xachi' xiin' Ndiosí jaan'. Te suvi' tu a nduu' ña xito' sakuu' ña yoo' xiin' ndiee' tu'un yu'u' a. Te kii' ndi'i' ni sandoyo' mii' a kuachi' e' ndii, ni xikundu'u' a ndienu nda'a' kua'a' Ndiosí, ña ka'nu' va. ⁴Sakan' na kiii' ña ka'nu' ka nduu' si'e Ndiosí jaan' te sakan' ángele, sakan' ña ka'nu' ka kivi' ni natin a te sakan' ña jaan'.

⁵Kuachi' ndii, koo' kivi' ni ka'an Ndiosí xiin' ndee iin ángele ndii:

Si'e i nduu' yo'ó,

kivi' vitin satuví i ña nduu' i yuva' un'.

Te tukú xaan' ni ka'an a ndii:

Yu'u' kunduu yuva' te jaan',

te te jaan' kunduu si'e i.

Sakan' kachi a.

⁶Te ni ka'an ka tu Ndiosí kii' ni ti'vi' a si'e a ña xkua'a' jaan' iin yivi' ndii:

Naa saka'nu' ña'a' sakuu' ángele,

ña xika' nuu' nuu' Ndiosí.

Ni kachi a.

⁷Te ndisu xa'a' ángele yoso' a nuu' tutu Ndiosí ndii:

Te ángele, ña xika' nuu' nuu' a ndii,

sananduu' ña'a' a ndee na tachi',

uun ndee na ñu'u' ndatin.

⁸Ndisu ni ka'an Ndiosí xa'a' si'e a ndii:

Ndiosí, yo'ó nduu' ña xa'ndia chuun' ndee ndi'i' ni kivi',

te xa'ndia chuun' ndaku tu un'.

⁹Te xtani un' ña xachuun' ndaku, te ndasi' un' ña nja'a.

Xa'a' jaan' na ni sakuiso' chuun' Ndiosí un' yo'ó,

te ni taxi' a ña sii' ka kuni un' te sakan' sakuu' ndee ka ne

ta'an' un'.

Ni kachi a.

¹⁰ Te yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí ña ka'an a xa'a' si'e a jaan' ndii: Tákui'e, yo'ó nduu' ña ni xa'a' ñu'u' iin yivi' ndee ña nuu', te suvi tu un' ni xa'a' ndivi'.

¹¹ Te ña jaan' ndii, ndoñu'u' a, te yo'ó ndii, yoo naa yoo un'. Te kuyata' sakuu' a ndee naa toto,

¹² te natuvi' un' ña jaan' ndee naa iin toto, te nama un' ndee naa xaa' ne yivi' ki'i' nama' nia toto nia, sakan' nama un' sakuu' ña jaan'.

Ndisu yo'ó ndii, köo' kivi' nama un', te köo' kivi' ndi'i tu kivi' ñuu un'.

Kachi a.

¹³ Kuachi ndii köo' kivi' ni ka'an Ndiosí xiin' ndee iin ángele ndii: Kundu'u' nda'a' ku'a' a i, te na sandoó kui'e xachi' i te ndasi' yo'ó.

Ni ka'an a sakan'. ¹⁴ Sakan' ña sakuu' ángele jaan' ndii, espíritu, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí kuiti' nduu' a, te ti'vi' ña'a' Ndiosí te chindiee' a yoo', ne natiin ña sakakú Ndiosí yoo'.

Kuní a kuíta ni'i e' nuu' ña ni sakakú Ndiosí yoo'

2 Xa'a' a jaan' na kuní a ndii, kuíta ni'i va e' nuu' ña ka'an tu'un Ndiosí, ña ni xini so'o e', koto ka kuxioo e' nuu' ichi' a. ² Te naa' ni saxinú Ndiosí tu'un ndei' a, ña ni saka'an a ángele xta'an' nuu' ne xii' yata' e', te sakuu' ne ni xaa ña nia'a, te ni taxí so'o nia tu'un ndei' a jaan' ndii, ni sando'o' ña'a' Ndiosí saa xata'an kundo'o nia, ³ saa ka vi' tu yoo' naa' täva' e' kuenta kuu' tu'un va'a xa'a' ña ka'nu' ya'a ña xa ni sakakú Ndiosí yoo' nuu' kuachi e'. Sakan' suu xi'na ka xto'o e' Jesús ni ka'an ndoso' tu'un jaan', ikan' te ni ka'an tu ña'a' ne ni xini so'o a ña ña ndixa nduu' a. ⁴ Te sakan' tu Ndiosí ndii, ni nia'a a ña ña ndixa nduu' ña ni ka'an ne jaan' xiin' ña nia'a ndiee' a, xiin' ña nandaní va ne yivi', te sakan' tu xiin' ki'in' nuu' chuun ka'nu' koo' chukuu'. Te sakan' tu xiin' nda'a' Espíritu Santo ni taan a ña chuun va nimá i'in ne ni kuní a saa sakan' xiin'.

Cristo nduu' ña sakakú yoo'

⁵ Kuachi ndii ni taxí Ndiosí ña ka'ndia chuun' ángele nuu' ku'un e' nuu' ñu'u' iin yivi', ña ka'an ndu xa'a' nuu' ndo' jaan'. ⁶ Naa ni ka'an iin te yivi' iin xaan' mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí ndii:

Yuva' e' Ndiosí, ¿yoo nduu' ne yivi' na naka'an' un' xa'a' nia? Te, ¿yoo nduu' nia na ndi'ni un' xa'a' nia?

⁷ Te ni sanuu' ka un' nia iin xa'a' te sakan' ángele,

te ni taxí un' ña ndatun' koo' chukuu' nia,
 te ni taxí tu un' ña natin nia ña tiin' ka'nu'.
 Te ni sanakua'a un' sakuu' ña ni xa'a un' nda'a' nia
 te ka'ndia chuun' nia nuu' ña jaan'.

⁸Te ni sakuiso' chuun' un' nia nuu' sakuu' ña jaan'.

Sakan' yoso' a. Te kijí ka'án a ña ni sakuiso' chuun' un' nia nuu' sakuu' ña'a jaan' ndii, ndee iin a ni ndoo ña ka'ndia chuun' nia nuu' a. Ndisu ndee saa kaní ndii, tia'an kuví kuni e' naa' xa xa'ndia chuun' nia nuu' sakuu' ña'a jaan'. ⁹Te ndii, kuví kundani e' ña ni sanuu' ka Ndiosí Jesús iin xa'a' te sakan' ángele, te ni natin a ña ndatun' koo' chukuu' xiin' ña tiin' ka'nu' xa'a' a ña ni ndo'o a ña xi'í. Sakan' ña xa'a' a ña kundani va mii' Ndiosí yoo' na ni xi'í Jesús nuu' sakuu' e'.

¹⁰Te Ndiosí nduu' ña ni xa'a sakuu' ña yoo, te suví tu a xaa' sakan' te yoo naa yoo a. Te xa'a' a ña ni kuni a ña kua'a' si'e a kundiee xiin' a mii' ndu'u' a, mii' ndatun' kaa' ndii, ni ndoo a kuento ña Jesús saxinú sakuu' ña kuni a xiin' tundo'o' ña ni ndo'o a. Sakan' ña suví a nduu' ña ni sakakú yoo' nuu' kuachí e'.

¹¹Kuachí ndii Jesús nduu' ña ni ndasandoo yoo', te yoo' nduu' ne ni ndasandoo a, sakan' na yuva' tu sakuu' yoo' nduu' Ndiosí xiin' a. Xa'a' a jaan' na kuäsa' ka'an' nuu' a jaan' ka'án a ña ñani ta'an' a nduu' e'. ¹²Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

“Ka'an ndoso' i xa'a' un' nuu' ñani ta'an' i,
 te mii' nakayá kua'a' ne yivi' kata i yaa nuu' un'.”

Sakan' yoso' a.

¹³Te tuku xaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Iní yu'u kuni i Ndiosí.

Sakan' yoso' a. Te ka'án ka a ndii:

Koto ndo' yo'o' ita' ndu xiin' si'e i, ne ni xamani' Ndiosí yu'u.

Sakan' yoso' a.

¹⁴Xa'a' a ña yoo ñu'u' nde'i xiin' níi' yoo', ne nduu' si'e Ndiosí ndii, ni ndasandu xiin' mii' tu Jesús jaan' ndee naa yoo'. Te kijí ni xi'í a ndii, ni kanando a ña xa'ndia chuun' nuu' ña xi'í, te ña jaan' nduu' ña ndiva'a. ¹⁵Te xiin' ña jaan' ni sandoó ndiká a sakuu' e' nuu' ña yi'vi e' kuví e', sakan' ña ndee ni tuví e', te ni xiko ni'i' ña jaan' yoo'. ¹⁶Kuachí ndii ni kixin Jesús te chindiee' a ángele, süu' jaan' ndii ni kixin a te chindiee' a yoo', ne nduu' siani' xika' Abraham. ¹⁷Xa'a' a jaan' na ni kuni a ña nakuita nii' a xiin' yoo', ne ta'an' a. Sakan' te kundu a nuu' Ndiosí iin sutu ka'nu' xachuun' ndaku, ña vita iní xa'a' ne yivi'. Te sakan' te sandoyo' a kuachí e' xiin' ña ni sanasoko' xiin' mii' a kijí ni xi'í a. ¹⁸Te xa'a' a ña ni ndo'o tu mii' Jesús, ña xito' kua'a ña kini ndii, yoo ndiee' a te chindiee' a yoo', ne yoo nuu' ña xito' kua'a ña jaan'.

Ña ka'nu' ka nduu' Jesús te sakan' Moisés

3 Xa'a' a jaan' na, ñani ta'an' i, ndo'ó, ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ni kana a te kundiee ndo' ndivi' ndii, saa ndo' kuenta kuu' Cristo Jesús, ña ni tjanu' a sania'á ichi' a, te nduu' tu a sutu ka'nu' nuu' ichi' ña ndikún e'. ² Te Jesús jaan' ndii, ni xika nuu ndaku a nuu' chuun ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí, naa ni xika nuu ndaku tu Moisés nuu' sakuu' chuun ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí nuu' ra xa'a' ne nduu' kuenta a. ³ Te ndii, kua'a' ka ña ka'nu' xata'an natiin Jesús te sakan' Moisés jaan', ndee naa xaa' ne yivi' xiin' iin te xa'a vi'e ndii, xito' ka'nu' ka nia te jaan' te sakan' vi'e ña xa'a ra. ⁴ Kuachi ndii, te yivi' xa'a sakuu' vi'e, ndisu Ndiosí nduu' ña ni xa'a sakuu' ña'a ña yoo. ⁵ Te ni xika nuu ndaku Moisés nuu' sakuu' chuun ña ni sakuiso' ña'a' Ndiosí nuu' ne nduu' kuenta a, te xiin' ña jaan' ni nia'a ra ña kuni kachi chuun jaan' nuu' ku'un e'. ⁶ Ndisu Cristo ndii, xa'a' a ña si'e Ndiosí nduu' a ndii, xa'ndia chuun' ndaku a nuu' ne nduu' kuenta Ndiosí, te ne jaan' nduu' yoo' naa' nakoó e' ña ini ni'i e' ña ndiatu' ini e', te va'a kuni e' ndiatu' e' ña jaan'.

Mii' nandiee' ne ndikún ichi' Ndiosí

⁷ Xa'a' a jaan' na ka'án Espíritu Santo ndii:

Naa' xini so'ó ndo' tu'un yu'u' Ndiosí vitin ndii,

⁸ sāxi ndo' nimá ndo' nuu' a, naa ni xaa ne xii' yata' ndo' xta'an' kii' ni xatei' nia nuu' a,

te ni xito kua'a tu ña'a' nia mii' taxin' kaa'.

⁹ Ikan' ni xito kua'a ne xii' yata' ndo' yu'u,

tee' ndee ni xini nia chuun ka'nu' ña ni xaa i nii' uvi xiko kuiya.

¹⁰ Xa'a' a jaan' na ni nasaa' i ni xini i ne jaan', te ni ka'an i ndii:

“Ndee naa ne xika' ndoso' iin yivi' tiaan tiaan nduu' nimá nia, te tia'an nakuni nia mii' kua'an ichi' i.”

¹¹ Sakan' na ni nasaa' i, te ni taxi i kuento i ña kö'ni nia mii' nandiee' nia xiin' i.

Sakan' kachi a.

¹² Koto xiin' mii' ndo', ñani ta'an' i, te ndee iin ndo' kunduú ne nia'a nimá, te kunduú tu ndo' ne xii' nimá, te kuxioo ndo' nuu' Ndiosí tiaku. ¹³ Süu' jaan' ndii va'a ka kondia yu'u' ta'an' i'in ndo' i'in kivi' kua'an, ña tani' ka kivi' vitin ña ka'án Ndiosí xa'a' jaan', sakan' te ndee iin ndo'ó kuxii' nimá nuu' Ndiosí xa'a' a ña xini xa'an' kuachi ndo'ó. ¹⁴ Kuachi ndii kuenta Cristo nduu' e' naa' ini na ini e'

xini ña'a' e' ndee so'o' ndi'i' ndee naa ini e' ni xini ña'a' e' ña nuu'.

¹⁵ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Naa' xini so'o' ndo' tu'un yu'u' Ndiosí vitin ndii,
saxij ndo' nimá ndo' nuu' a naa ni xaa ne xii' yata' ndo'
xta'an' kii' ni xatei' nia nuu' a.

Sakan' yoso' a.

¹⁶ Naka'an' ndo' ña ne ni tava' Moisés ñu'u' Egipto xiin' ña ndiee' Ndiosí nduu' sakuu' ne ni xini so'o' tu'un yu'u' a jaan', ndisu tee' ndee sakan' nduu' a ndii, ni xatei' nia nuu' a. ¹⁷ Te suvi tu nia nduu' ne ni xi'e Ndiosí ni xini a nii' uvi xiko kuiya xa'a' a ña ni xaa nia kuachi, sakan' na ni xi'i nia mii' taxin' kaa' jaan'. ¹⁸ Te suvi ni tu nia nduu' ne ni taxí Ndiosí kuento a nuu' ña kō'ni nia mii' nandiee' nia xiin' a, sakan' ña ni taxí so'o' nia ña ni ka'an a xiin' nia. ¹⁹ Sakan' na xini e' ndii, ni kō'ni nia ikan' xa'a' a ña ni ini nia ni xini ña'a' nia.

Künduu e' ne so'o' nuu' Ndiosí

4 Sakan' na kuu' kuní a koto xiin' mii' e' ña kusaa' kandu'u' ka kuento Ndiosí ña ka'an ña kuvi kō'ni e' mii' nandiee' e' xiin' a, saa iin kii' te kō'ni sava ndo' ikan'. ² Kuachi ndii, xa ni xini so'o' tu yoo' tu'un va'a' naa ña ni xini so'o' ne jaan', ndisu ni chindiee' a ne jaan' tee' ndee ni xini so'o' nia a. Sakan' ña ni ini nia kuní nia Ndiosí xiin' tu'un va'a' jaan'. ³ Ndisu yoo', ne kandixa' tu'un va'a' jaan' ndii, kō'ni e' mii' nandiee' e' xiin' Ndiosí, mii' ni ka'an a xiin' ne jaan' ndii:

Sakan' na ni nasaa' i, te ni taxí i kuento i ña kō'ni nia mii'
nandiee' nia xiin' i.

Ni ka'an a sakan' tee' ndee xa yoo mii' nandiee' e' xiin' a jaan' ndee kii' ni sandi'i' a ni xa'a' a iin yivi'. ⁴ Sakan' ña yoo iin xaan' mii' ka'an a so'o' xa'a' kivi' ña uxá ndii:

Te ni nandiee' Ndiosí kivi' ña uxá ndee ndi'i' ni chuun nuu' a.
Kachi a.

⁵ Te tuku ni ni ka'an a ndii:

Kō'ni nia mii' nandiee' nia xiin' i.

Ni kachi a.

⁶ Ndisu kuní ka kō'ni sava ne yivi' mii' nandiee' nia jaan', sakan' ña ne ni xini so'o' tu'un va'a' jaan' ña nuu' ndii, ni kuvi kō'ni nia ikan' xa'a' a ña ni xaso'o' nia. ⁷ Sakan' na ni chindu'u' ni tukuu' Ndiosí inga kivi', te kivi' jaan' nduu' kivi' vitin. Xa'a' a jaan' na xa kua'a' kuiya kua'an ña xa ni saka'an a David xa'a' kivi' jaan' ndii:

Naa' ni xini so'o' ndo' tu'un yu'u' Ndiosí vitin ndii,
saxij ndo' nimá ndo' nuu' a.

Ni kachi a. ⁸Kuachi ndii, naa' sakan' te ni taxi' Josué ña nandiee' xna'a ne xii' yata' e' jaan' ndii, ka'an Ndiosí xa'a' tuku kivi' kii' xa ni ya'a. ⁹Xa'a' a jaan' na yoo ka iin xaan' mii' nandiee' sakuu' yoo', ne xika' ichi' Ndiosí. ¹⁰Ña jaan' na kuu' yoo ka ni ko'ni mii' nandiee' nia xiin' a jaan' ndii, nandiee' xachi' nia ndee ndi' ni chuun nuu' nia, naa ni xaa Ndiosí ni nandiee' a xiin' chuun nuu' a. ¹¹Sakan' na kuu' na saa e' ña nduxa' ña ko'ni e' mii' nandiee' e' xiin' a jaan', te ndee iin e' kundu ne so'o nuu' a naa ni xaa ne xii' yata' e' jaan'.

¹²Kuachi ndii tu'un yu'u' Ndiosí ndii, yoo tiaku a, te yoo tu ña ndiee' a, te xiin' ka a te sakan' sakuu' ichi ña xiin' uvi saa' ta'vi', te ki'vi a ndee tixin nimá e', xiin' tixin espíritu e' ndee maa'. Te ki'vi tu a ndee mii' ñu'u' ta'an' iki' e', xiin' ndee mii' ñu'u' chimeke tixin a, te kivi nakuni a ña xanini e', te sakan' tu ña ka'an nimá e' xa'a'. ¹³Te koo' ndee iin ña ni ku'a' yoo si'e nuu' Ndiosí, süu' jaan' ndii sakuu' ña'a yoo iin' vichi' nuu' a, te yoo nunia' tu a nuu' ña xito' sana'má yoo'.

Jesús nduu' sutu ka'nu' kumi' yoo'

¹⁴Te xa'a' a ña xa kumi' e' iin sutu ka'nu', ña ni kaa ndivi' te ndu'u' a ikan', ña nduu' Jesús, si'e Ndiosí ndii, na ku'ita ni'i e' nuu' ña ndixa ña kandixa' e'. ¹⁵Kuachi ndii kumi' e' iin sutu ka'nu' ña kivi kunda'vi ini xa'a' e' kii' koo' ndiee' e', sakan' ña ni ndo'o tu mii' ña jaan' ña xito' kua'a ña kini ndee naa ndo'o' yoo', ndisu koo' kivi' ni xaa' a kuachi. ¹⁶Xa'a' a jaan' na ini e' te kuyatin e' nuu' Ndiosí mii' ndu'u' a nuu' tei ka'nu' mii' natin va'a maní' a yoo', te kvi'ta ini a xa'a' e', te chindiee' a yoo' xiin' ndee ka ña ndo'o' e' sava ni kii' kuni a nuu' e'.

5 Kuachi ndii, sakuu' sutu ka'nu' ndii, nakaxin ña'a' Ndiosí tein ne ta'an' ra te sakuiso' chuun' ña'a' a, te vikui'ni ra xa'a' ne yivi' nuu' a, te sanakua'a tu ra ña nasoko' nia nuu' a xiin' ña ka'mi ra kiti' xa'a' kuachi nia. ²Te kivi kuu' ini ra kuni ra ne sa'vi ini xiin' ne sasana' xiin' mii' mii', sakan' ña te yoo kuachi nduu' tu mii' ra. ³Te xa'a' a jaan' na kuni a ka'mi tu ra kiti' xa'a' kuachi mii' ra saa xaa' ra xa'a' kuachi ne nuu' ra. ⁴Te kivi na'in ndee ka te yivi' chuun ka'nu' jaan' te saa ra a, süu' jaan' ndii te sakuiso' chuun' Ndiosí ku'iti' kivi saa a naa ni xaa a xiin' Aarón.

⁵Sakan' tu Cristo ndii, ni xaka'nu' xiin' mii' mii' a jaan' te ndasandu xiin' mii' a sutu ka'nu', süu' jaan' ndii mii' Ndiosí, ña ni sakuiso' chuun' ña'a', ni ka'an xiin' a ndii:

Si'e i nduu' yo'ó, kivi' vitin satuvi i ña nduu' i yuva' un'.
Ni kachi a.

⁶ Te inga xaan' yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Yo'ó nduu' sutu ka'nu' ndee amaa ka kivi'
ndee naa ni nduu' te ni nani' Melquisedec.

Sakan' yoso' a.

⁷ Te kii' ni xika Cristo iin yivi' yo'o' ndii, ti'e' ni ka'an nda'vi a xiin' Ndiosí, te ni xaku tu a, sakan' ña ña jaan' kuiti' kuví chindíee' ña'a' nuu' ña xí'í. Te xa'a' ña ni saxinu a ña kuní Ndiosí ndii, ni chindíee' xña'a' ña'a' a. ⁸ Sakan' na kuu' tee' ndee si'e Ndiosí nduu' a ndii, xiin' tundo'o' ña ni ndo'o' a ni kundani a saxinú a ña kuní Ndiosí. ⁹ Te kii' ni ndi'i ni xaa Jesús sakuu' chuun ña ni taxi Ndiosí saa a ndii, ni nanduú a xa'ndu ña kakú e', te taxi' tu a kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' nda'a' sakuu' ne xaa' ña kuní a. ¹⁰ Te ni sakuiso' chuun' ña'a' Ndiosí te nduu' a sutu ka'nu' ndee naa ni nduu Melquisedec.

Ndee naa ne kualí' nduu' e kii' küvi kua'nu e' nuu' ichi' Jesús

¹¹ Yoo kua'a' ka ña kuni sanía'á ndu ndo'ó xa'a' ña jaan', ndisu xa'a' a ña täxi' so'o' kaxi' ndo' tu'un va'a ndii, vixi va te sanakuachi' ndu a. ¹² Kuachi' ndii xa kua'a' va kuiya sakuuaan ndo' tu'un Ndiosí, te xa xata'an kunduu ndo' ne sanía'á ña jaan'. Ndisu kusaa' kuní a ña sakuuaan ka ndo' xa'a' ña kuu' nuu' ña xa ni sanía'á ndu ndo'ó xa'a' tu'un jaan'. Te nduu' ndo' ndee naa ne kuachi' kualí', ne kusaa' chichin' ka, te küvi kuxi nia ndee ka ña xaxi'. ¹³ Te sakuu' ne kuu' ka ndee naa kuu' ne kualí', ne chichin' ndii, küvi kundani nia ndee ña nduu' ña va'a, uun ndee ña nduu' ña nia'a. Sakan' ña kuu' nia ndee naa ña kuañu'u. ¹⁴ Ndisu ne xa nduu' ndee naa ne xixa, ne xa kuví xanini va'a, te xa kuví tu xixi' nia ndee ka nuu' ña xaxi' ndii, ne jaan' nduu' ne xa xiní ndee ña nduu' ña va'a, uun ndee ña nduu' ña nia'a.

6 Xa'a' a jaan' na vikuiin e' ña sakuuaan e' xa nuu' xa'a' ña kuu' nuu' kuiti' xa'a' ichi' Cristo. Ndee chaa' ka so'o' ku'un kua'nu ka e' nuu' ichi' a jaan'. Süu' xa nuu' xa'a' ña kuu' nuu' jaan' kuiti' ndatu'un' e', naa kuu' xa'a' ña kuní a nama e' nimá e' xa'a' ña kuäsa' kuní ña xaa' e', xiin' xa'a' ña kuní a ini e' kuni e' Ndiosí, ² xiin' xa'a' saa kuní a kuchi e' kuenta Jesús, xiin' xa'a' ña chindu'u' e' nda'a' e' xini' ne yivi', xiin' xa'a' ña natiaku e' kii' kuví e', xiin' xa'a' kii' sana'má Ndiosí yoo' kivi' so'o' ndi'i'. ³ Sakan' saa e' naa' kuní Ndiosí.

⁴ Kuachi' ndii, ne xa ni nia'a Ndiosí ña ndixa nuu' unta', te ni xini nia tumani' ña taxi' mii' a, te ni kumi' nia ña ndíee' Espiritu Santo, ⁵ te xa ni xini tu nia ña ndatun' ka'án tu'un Ndiosí, te ni xini tu nia ña ndíee' ña koo nuu' ku'un e', ⁶ te ni nakoo nia sakuu' ña jaan' xata'

niá ndii, kōo' xachi' ka kuvī saa e' te nama ne jaan' nimá niá xa'a' kuachi' ña xaa' niá, te nandiko' tukuu niá nuu' Ndiosí. Sakan' ña kii' xaa' niá sakan' ndii, ndee naa tukū nī xa'ni' niá si'e a jaan' nuu' krusín, te ndee naa tukū nī tu saka'an' ña'a' niá nuu' kua'a' ne yivi'.⁷ Sakan' na kuii' ne yivi' jaan' ndii, nduu' niá ndee naa ñu'u' mii' kuun' va'a savī'. Naa' kua'a' ña savī' taxī ñu'u' jaan' ndii, sañu'u' ña'a' Ndiosí.⁸ Ndisu naa' mii' ndi'i' iñu' xiin' ndiki'i' kuiti' taxī a ndii, kuāsa' kunī xachi' a, te kanī ña'a' Ndiosí, te ka'mi' tu ña'a' a.

⁹ Ne ta'an' manī' ndu, tee' ndee ka'án ndu sakan', ndisu xiní kaxi' ndu ña ndo'ó ndii, xa yoo ña va'a va xito' natiin ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' ne nī kaku nī xaa Ndiosí.¹⁰ Kuachi' ndii ña xachuun' ndaku nduu' Ndiosí, te nāndoso' a ña xachuun' ndo' nuu' a, te nī xika nuu' tu ndo' nuu' ne nduu' kuenta a xa'a' a ña ndani' ña'a' ndo', te kusaa' xika' nuu' ka ndo' nuu' ne jaan' ndee vitin.¹¹ Ndisu ka'án nimá ndu ña ku'un' naa ku'un' i'in ndo' ña xaa' ndo' sakan' ndee so'o' ndi'i', te kunī ndo' xinū xna'a ña ndiatu' inī e' xa'a'.¹² Künduu ndo' ne suxan' nuu' ichi' Ndiosí, süu' jaan' ndii inī naa inī ndo' kunī ndo' Ndiosí, te kundieni ndo' ndee naa xaa' ne natiin' ña nī taxī a kuento a xa'a', xa'a' a ña inī niá xini ña'a' niá.

¹³ Kuachi' ndii, kii' nī taxī Ndiosí kuento a nda'a' Abraham ndii, xa'a' a ña kōo' ka ña ka'nu' ka ña kuvī tiin ndiaa a ndii, nī tiin ndiaa xiin' mii' mii' a, te nī taxī a kuento a¹⁴ kii' nī ka'an a ndii: "Sañu'u' kua'a' xava'a i yo'ó, te ndasakua'a' xava'a tu i siani' xika' un' nuu' ku'un' e'", nī kachi' a xiin' ra.¹⁵ Te xa'a' a ña nī ndiatu te nī ndiatu inī Abraham jaan' ndii, nī natiin ra ña nī taxī Ndiosí kuento a xa'a' jaan'.¹⁶ Sakan' ña iin ne yivi', kii' taxi' niá kuento niá ndii, tiin' ndiaa niá iin ña ka'nu' ka te sakan' mii' niá, te kii' xaa' niá sakan' ndii, kuvī ndatu'un' ka e' xa'a' ña jaan'.¹⁷ Te xa'a' a ña nī kunī Ndiosí nia'a kaxi' a nuu' ne natiin ña nī chikandu'u' a kuento a xa'a' jaan', te kunī niá ña nāma' a ña ka'án a ndii, nī tiin ndiaa xiin' mii' a kii' nī taxī a kuento a jaan'.¹⁸ Te xa'a' kuento ña nī taxī a, xiin' ña nī tiin ndiaa xiin' mii' mii' a jaan' ndii, kuvī nama a uvī saa' ña jaan', sakan' ña kuvī kunī xa'an' a. Te xandieni ña jaan' yoo' ne nduku' ña koto Ndiosí yoo', te ndiatu' inī e' ña natiin e' ña nī ka'an a taxī a nda'a' e'.¹⁹ Te ña inī e' jaan' xaa' sakan', te ita' nī'i' e'. Te suvī tu a xaa' sakan', te ita' ndaku e' ndee naa iin tundoo' kii' chu'un' ki'i' te yivi' nu' xiin' kaa ki'i' tixin minī. Te ña inī e' jaan' xaa' sakan', te xka'ndia e' ndee xata' toto ndiká mii' ndu'u' Ndiosí ndivi',²⁰ ndee mii' nī ki'vi' Jesús xa'a' e' ni'i' ichi' a nuu' e' nduu' a sutu ka'nu' ndee ama'a ka kivi' ndee naa nī nduu Melquisedec.

Jesús nduu' sutu ka'nu' ndee naa Melquisedec

7 Te Melquisedec jaan' ni nduu' te ni xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' nuu' Salem, te ni nduu' tu ra sutu ka'nu' kuu' nuu' xika' nuu' nuu' Ndiosí ndu'u' ndivi'. Te kii' ni nandiko' Abraham ña ni xa'an kunta'an' ra, te ni kanando ra tuku te xa'ndia chuun' kuu' nuu' ndii, ni kixin nata'an' Melquisedec jaan' xiin' ra, te ni sañu'u' ña'a' ra. ²Te ni cha'vi Abraham jaan' Melquisedec iin ña'a xa'a' i'in uxi sakuu' ña'a ña ni kanando ra. Te kivi' Melquisedec jaan' ndii, yoo uvi ta'an ña kuni kachi a, ña nuu' ndii, “Te xa'ndia chuun' ndaku.” Te nduu' tu ra te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' Salem. Te ña jaan' kuni kachi a ndii, “Te xa'ndia chuun' xiin' ña mani’.” ³Te jaan' ndii, koo' xini xachi' xa'a' yuva' si'i' ra, te ni ndee xa'a' ne xii' yata' ra, te sakan' tu ndee iin koo' xini amaa ni tui ra, uun amaa ni xi'i ra, sakan' ña ni ndaku nii ra si'e Ndiosí, ña jaan' ndii, nduu' a sutu ka'nu' kuu' nuu' ndee amaa ka kivi'.

⁴Koto ndo', saa vi' te ka'nu' koo' chukuu' ni nduu te jaan' na ndee mii' xii' yata' e' Abraham ni cha'vi ña'a' iin ña'a xa'a' i'in uxi sakuu' ña ni kanando ra jaan'. ⁵Tu'un ndei' Ndiosí ka'an chuun' ña te nduu' siani' xika' Leví, te na'in' chuun' te kunduu ra sutu ndii, kandi' cha'vi ña'a' sakuu' ne yivi' iin ña'a xa'a' i'in uxi sakuu' ña na'in' ña xa'a' chuun' ña xaa' ña, tee' ndee te iin kuu' xiin' ña nduu' ra xa'a' a ña te xii' yata' tu ne jaan' nduu' Abraham, kachi a. ⁶Ndisu Melquisedec jaan' ndii, süu' siani' xika' Leví nduu' ra, ndee saa ka ni ndii ni ki'in ra iin ña'a xa'a' i'in uxi sakuu' ña ni kanando Abraham, te xa ni taxi Ndiosí kuento a nda'a' jaan', te ni sañu'u' tu ña'a' ra. ⁷Te xini kaxi' sakuu' e' ndii, te ka'nu' ka nduu te sañu'u' ne yivi' te sakan' ne kuñu'u' xaa' ra jaan'. ⁸Te yivi', te kenciaa' ya'vi' iin ña'a xa'a' i'in uxi sakuu' ña na'in' e' xa'a' chuun' ña xaa' e' jaan' ndii, te kuvi nduu' ra naá kivi'. Ndisu Melquisedec jaan' ndii, kusaa' tiaku ka ra, kachi tu'un Ndiosí. ⁹Sakan' na kuvi ka'an e' ña kii' ni cha'vi Abraham Melquisedec jaan' xiin' iin ña'a xa'a' i'in uxi sakuu' ña ni kanando ra jaan' ndii, ni cha'vi tu ña'a' sutu te nduu' siani' xika' Leví, te kenciaa' ya'vi' iin ña'a xa'a' i'in uxi sakuu' ña na'in' e' xa'a' chuun' ña xaa' e' vitin. ¹⁰Kuachi ndii, kii' ni kixin nata'an' Melquisedec jaan' xiin' Abraham jaan' ndii, xa ni ndiso Abraham jaan' te vi'e Leví jaan' tein ní' ra, tee' ndee tia'an tui ndee iin ra.

Jesús ndii, ndee naa Melquisedec nduu' a

¹¹Sutu te vi'e Leví ndii, ni ndiso chuun' ra saa ka'an tu'un ndei' jaan', ndisu xa'a' a ña ni kuvi kunduu ne yivi' ne ndaku xachi'

nimá nuu' Ndiosí xiin' a ndii, ni kuní a tuku nuu' sutu ndee naa Melquisedec jaan', te süu' ndee naa ni nduu Aarón sutu. ¹² Kuachi ndii, kii' namá te kunduu sutu ndii, kuní a ña nama tu tu'un ndei' jaan'. ¹³ Sakan' ña xto'o e' Jesús, ña ndatu'un' e' xa'a' jaan' ndii, süu' siani' xika' te vi'e Leví ni nduu a, te ndee iin te vi'e a jaan' ni nduu sutu, te nasoko' kiti' nuu' Ndiosí. ¹⁴ Kuachi ndii, xiní kaxi' e' ña siani' xika' Judá nduu' ña jaan'. Te xa'a' te vi'e Judá jaan' ndii, koo' kivi' ni ka'an Moisés naa' kuví kunduu ra sutu.

¹⁵ Te kundani' e' ña ni nama tu'un ndei' jaan' xa'a' a ña ni kaku inga sutu ka'nu' kuu' nuu' siin' kaa' ndee naa Melquisedec. ¹⁶ Te Jesús ndii, süu' nduu' a sutu saa ka'an chuun' tu'un ndei', sakan' ña tu'un ndei' jaan' ka'an ndii, te nduu' siani' xika' Leví kuiti' kuví saa sakan', süu' jaan' ndii nduu' a sutu xa'a' a ña kumi' a ña ndiee', te tiaku a ndee ndi'i' ni kivi'. ¹⁷ Kuachi ndii, yoso' a nuu' tutu Ndiosí xa'a' a ndii:

Yo'ó nduu' sutu ka'nu' kuu' nuu'
ndee amaa ka kivi' ndee naa Melquisedec.

Sakan' yoso' a. ¹⁸ Sakan' na kiii' tu'un ndei' yata' jaan' ndii, xa ni ndoo chuun a xa'a' a ña ni koo chukuu' a saxinú a ña kuní Ndiosí, te kuasa' tu kuní a. ¹⁹ Kuachi ndii ni kuví ndasandaku tu'un ndei' jaan' nimá e' nuu' Ndiosí. Te siin' tuku' ndii, xa yoo inga ña va'a ka ndiatu' ini yoo' xa'a', ña sakuyatin' yoo' nuu' Ndiosí.

²⁰ Te Jesús ndii, ni tiin ndiaa xiin' mii' mii' Ndiosí kii' ni taxi a kuento a ña kunduu Jesús sutu kuu' nuu', ²¹ ndisu tuku nuu' sutu ndii, ni tiin ndiaa xiin' mii' a xa'a' ra ndee iin ichi'. Ndisu yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ni taxi a kuento a xa'a' Jesús ka'an a ndii:

Ni tiin ndiaa xiin' mii' mii' xto'o e' Ndiosí, te ña jaan' ndii
nāma a kuento a:

“Yo'ó nduu' sutu ka'nu' kuu' nuu'
ndee amaa ka kivi' ndee naa Melquisedec.”

Sakan' kachi a. ²² Jesús nduu' ña chikandia Ndiosí te saxinú a kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' e', te ña va'a ka nduu' ña jaan' te sakan' kuento ña ni ndoo a ña nuu'.

²³ Te tuku nuu' sutu ndii, kua'a' xava'a ra ni yoo xa'a' a ña ndee iin ra ni kuví kutiaku ndee ndi'i' ni kivi'. ²⁴ Ndisu Jesús ndii, xa'a' a ña tiaku a ndee amaa ka kivi' ndii, nduu' a sutu ndee amaa ka kivi'. ²⁵ Xa'a' a jaan' na kuví tu sakakú xachi' a ne ini xini ña'a', ne kuyatin' nuu' Ndiosí xiin' ña ndiee' a, sakan' ña tiaku a ndee ndi'i' ni kivi', te xikui'ni chito a xa'a' nia nuu' Ndiosí.

²⁶ Sakan' na kiii' ña jaan' nduu' sutu ka'nu' ña ni kuní a kumi' yoo', sakan' suu ña ndoo ndi'i' nduu' a, te koo' tu kuachi a, te koo' kivi' ni xaa' tu a ña nia'a, te ni xta'ni' ña'a' Ndiosí tein ne xaa' kuachi, te ni sakaa' ña'a' a ndivi', te ni taxi a iin chuun' ka'nu' ka

nda'a' a ikan'. ²⁷ Ña jaan' ndii, xaa' a ndee naa xaa' tukū sutu ka'nu' jaan', ña xa'ni' ra kiti' i'in kivi'. Te xi'na xa'mi' ra ri' xa'a' kuachi mii' ra, te sakan' xa'mi' tu ra ri' xa'a' kuachi ne yivi'. Süu' jaan' ndii unta' kuiti' ni sanasoko' xiin' mii' a, te ni xi'i a xa'a' kuachi e', te ndee ndi'i' ni kivi' ndiaa ya'vi' ña ni xaa a jaan'. ²⁸ Sakan' ña tu'un ndei' Ndiosí ndii, te yivi', te ndiso' kuachi, kuiti' saki'in' chuun' a, te nduu' ra sutu ka'nu'. Ndisu Ndiosí, kii' ni tiin ndiaa xiin' mii' mii' a ndii, ni sakuiso' chuun' a si'e a jaan', te nduu' a sutu ña saxinú sakuu' ña kuní Ndiosí ndee amaa ka kivi'. Te ni xaa Ndiosí ña jaan' kii' xa yoo tu'un ndei' jaan'.

Jesús nduu' sutu ka'nu' ya'a ka te sakan' ndee ka te yivi'

8 Va'a, ña ka'nu' ka ña kuni ka'an ndu xiin' ndo' xa'a' ndii, sutu ka'nu' ka vi' nduu' ña kumi' e' jaan'. Ndee nda'a' ku'a'a tei Ndiosí, ña ka'nu' va, mii' ndu'u' a xa'ndia chuun' a ndivi', ni xikundu'u' a. ² Te sutu ka'nu' jaan' ndii, xachuun' a nuu' Ndiosí tixin yukun' ka'nu' xna'a ña iin' ndivi'. Te süu' te yivi' ni xa'a yukun' jaan', süu' jaan' ndii mii' xto'o e' Ndiosí ni xa'a a.

³ Sakan' ña sakuu' sutu ka'nu' iin yivi' yo'o' ndii, ndiso' chuun' ra te nasoko' ra tumaní', xiin' ña ka'mi' ra kiti' xa'a' kuachi ne yivi'. Xa'a' a jaan' na sakan' tu Jesús jaan' ndii, kuní a ña ko'o tu iin ña nasoko' a nuu' Ndiosí xa'a' kuachi e'. ⁴ Naa' sakan' te xika' ka Jesús nuu' ñu'u' iin yivi' yo'o' ndii, ni ndee kundu'u a sutu ka'nu' jaan', kuachi ndii kusaa' yoo ka sutu te nasoko' tumaní' jaan' saa ka'án tu'un ndei' Ndiosí. ⁵ Sutu ka'nu' jaan' ndii, ndee naa ña niania', uun ndee naa kunda'vi' ña yoo yukun' ña iin' ndivi' kuiti' nduu' ña xaa' ra jaan'. Naa ni ka'an Ndiosí xiin' Moisés kii' ni sakuiso' chuun' ña'a' a, te kasa'a ra vi'e toto, ni ka'an a xiin' ra ndii: “Chuun xa'a' va un' te saxinu un' sakuu' ña ni nia'a i yo'ó saa nii' ni xini un' un xini' iku' yo'o'”, ni kachi a xiin' ra. ⁶ Ndisu chuun sutu, ña ni sakuiso' chuun' Ndiosí Jesús ndii, ña ka'nu' ka nduu' a te sakan' ña ni xaa te yivi', te ni nduu sutu jaan'. Sakan' ña iin ña xikui'ni va'a ka xa'a' e' nduu' a jaan' xa'a' a ña xiin' nda'a' a ni ndoo Ndiosí kuento va'a ka ña saa a xiin' e', te xiin' nda'a' a ni chikandu'u' Ndiosí kuento va'a ka xiin' e'.

⁷ Kuachi ndii, naa' ni kuví kundaku nimá e' nuu' Ndiosí xiin' kuento ña ni ndoo a xiin' e' ña nuu' ndii, kuni a ndoo a inga kuento xiin' e'. ⁸ Ndisu xa'a' a ña ni xini Ndiosí ña xika' va'a ne jaan' ichi' a ndii, ni xi'e a xini ña'a' a ka'án a ndii:

Kuaxi kivi', kachi xto'o e' ndii,

ndoo i inga kuento xaa' xiin' ne vi'e Israel, te sakan' tu xiin' ne vi'e Judá.

9 Süu' naa kuento ña ni ndoo i xiin' ne xii' yata' nja xta'an'
 kii' ni tiin i nda'a' ne jaan',
 te ni tava' ña'a' i nuu' ñu'u' Egipto.
 Sakan' ña ne jaan' ndii, ni saxinú nja kuento i jaan'.
 Xa'a' a jaan' na ni nakoo ña'a' i.

Kachi a.

10 Te ka'an tu xto'o e' ndii:

Ña yo'o' nduu' kuento xaa' ña ndoo i xiin' ne vi'e Israel nuu'
 ku'un e':

Chindu'u' i tu'un ndei' i nuu' ña xanini nja,

te ke'i tu e tixin nimá nja.

Sakan' te kunduu i Ndiosí ña xaka'nu' nja,

te ne jaan' kunduu kuenta i.

11 Te sakan' tu küní ka ña sania'á nja ne ñuu nja xa'a' i,

te ni ndee küní ka tu a ña sania'á nja ne iin kuu' xiin' nja
 xa'a' i.

Kuachi ndii sakuu' nja kundani kaxi' xa'a' i,

ndee ne kualí', te ndee ne xixa.

12 Te koo ka'nu' ini i xa'a' sakuu' ña nja'a ña ni xaa nja,

te koo' kivi' ka tu naka'an' i xa'a' kuachi nja.

Ni kachi a. 13 Kii' ni ka'an Ndiosí ña ndoo a inga kuento xaa' jaan'
 nuu' e' ndii, xa ni ndoo chuun kuento ña ni ndoo a nuu' e' ña nuu',
 te xa ni kuyata' tu a nuu' a, te ña xa yata' ndii, ná'a' ka te nduxin
 xachi' a.

9 Va'a, te xiin' kuento ña ni ndoo Ndiosí xiin' ne xii' yata' e'
 ña nuu' ndii, ni taxí a ndei' saa kuní a sachuun' sutu nuu' a
 xaka'nu' ña'a' ra, xiin' saa kuní a koo yukun' a iin yivi' yo'o'. 2 Te
 yukun' jaan' ndii, so'o ni ku'a'a a: mii' xaa uun e' ndii, iin xaan'
 su'un nani' a. Te ikan' ita' kandelero xiin' iin mesa mii' ndiee' xita'
 va'a ña kuñu'u' nuu' Ndiosí. 3 Te xata' toto ndiká ña uvi tixin
 yukun' jaan' ndii, iin xaan' mii' su'un xava'a nani' a. 4 Te ikan' iin'
 cho'o oro mii' xixí suxa chu'ma, te ikan' tu iin' xatun', tun' ndisuku'
 mii' ndi'i oro, tun' nia'á ña ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' nja xta'an'
 ka. Te tixin tun' jaan' naá iin kisi' lulu ña nduu' mii' ndi'i oro mii' ni
 taxá'a ne yivi' ña xaxi' ña nani' maná, xiin' tun' ni katuvi' Aarón,
 tun' ni njaniá nda'a', te ikan' tu ñu'u' yuu' mii' yoso' tu'un ndei'
 Ndiosí. 5 Te xata' xatun' jaan' ni xata nja uvi ta'an ángele ña ni
 saniania' nja, ña nani' Querubines. Te xiin' ña jaan' nia'á Ndiosí ña
 ikan' yoo a. Te ni tisa'ví ángele jaan' ña ndasi tun' jaan' xiin' ndixin
 a. Ndisu vitin ndii küní a ka'an ka ndu xa'a' ña jaan'.

6 Te kii' xa yoo tu'va sakuu' ña jaan' ndii, ko'ni' chito sutu xaa'
 ra chuun nuu' Ndiosí mii' xaá uun e' tixin yukun' jaan'. 7 Ndisu
 xata' toto ndiká ña uvi jaan' ndii, sutu ka'nu' kuiti' kuvi xkan'dia

ikan' iin ichi' i'in kuiya. Te ndii, xiin' ní' kiti' kuiti' kuvi xka'ndia ra
 ikan' te nasoko' ra a xa'a' kuachi mii' ra xiin' xa'a' kuachi na xaa'
 nianí ne yivi'. ⁸Te xiin' na jaan' ni sakuni' Espiritu Santo yoo' na
 naa' iin' ka mii' xaá uun e' tixin yukun' jaan' ndii, kuví ki'vi e' mii'
 iin' na su'un xava'a jaan'. ⁹Te sakuu' na jaan' ndii, na ka'an ndiaa
 kuiti' nduu' a nuu' e' kivi' vitin. Sakan' na koo' ndiee' na xa'mi' nia
 kiti' jaan', xiin' na nasoko' nia te ndasandoo a nimá nia, te kuni nia
 na koo' ka kuachi jaan' ndiso' nia. ¹⁰Sakan' na na jaan' ndii, ka'an
 a xa'a' na kuví kaxi' e', xiin' na kuví ko'o e' kuiti', te ka'an tu a
 xa'a' saa sandoo xiin' mii' e' nuu' Ndiosí, te na jaan' ka'an a saa
 kuni a saa e' xiin' nu'u' nde'i e'. Sakan' ni yoo a ndee skachi' ni xaa
 kivi' na nama na'a' Ndiosí.

¹¹Ndisu vitin na xa ni kixin Cristo ndii, na jaan' nduu' sutu
 ka'nu' te natiin e' na va'a, na ni ndoo Ndiosí kuento taxí a nda'a' e'.
 Te yukun' mii' xa'ndia chuun' a ndii, na va'a ka nduu' a, te na su'un
 ka tu nduu' a, te süu' te yivi' iin yivi' ni xa'a yukun' jaan', sakan' na
 süu' kuenta iin yivi' yo'o' nduu' a. ¹²Te sakan' tu süu' ní' tixu'u',
 uun ní' sindiki' ni nasoko' a nuu' Ndiosí tixin yukun' mii' su'un ka
 jaan'. Süu' jaan' ndii xiin' ní' mii' a ni ki'vi a, te nasoko' a xa unta'
 sakan' nuu' Ndiosí mii' su'un ka jaan', te ni ndasandoo a yoo' nuu'
 Ndiosí ndee amaa ka kivi'.

¹³Kuachi ndii, naa' ní' toro, xiin' ní' tixu'u' chie, xiin' yaa' nú'u
 vaca sie, ti' ni xixi ni kondia likin' sutu kuu' nuu' jaan' iin' ne ni
 xka'ndia na ka'an tu'un ndei' Moisés, te ni kuví ndasandoo a nu'u'
 nde'i nia nuu' na ni xaa nia jaan' ndii, ¹⁴kachi ka vi' tu e' ní' Cristo
 ndii, ni ndasandoo a nimá e'. Kuachi ndii xiin' na ndiee' Espiritu
 Santo, na yoo ndee ndi'i' ni kivi', ni sanasoko' xiin' mii' a xa'a'
 kuachi e' nuu' Ndiosí. Te xa'a' a na na ndoo ndi'i' nduu' a ndii, kuví
 ndasandoo ní' a nimá e' nuu' na kiní na saxioo' yoo', te kaka nuu
 e' nuu' Ndiosí tiaku. ¹⁵Xa'a' a jaan' na Jesucristo nduu' na xikui'ni
 xa'a' e' nuu' Ndiosí xa'a' a na ni saxinú a na ka'an chuun' kuento
 xaa', na ni ndoo Ndiosí xiin' e' saa a, te ni natiin yoo', ne ni nakaxin
 a, sakuu' na va'a na yoo ndivi', na ni chikandu'u' a kuento a xa'a'
 jaan'. Sakan' na ni xi'i Jesús te sandoyo' a kuachi e' na ni xaa e' kii'
 ni xika e' saa ka'an chuun' kuento yata', na ni ndoo Ndiosí xiin' e'.

¹⁶Kuachi ndii, kii' xava'a iin ne yivi' tutu na ka'an saa kuni nia
 nata'vi' na'a nia, te yoo nda'a' ndoo a kii' kuví nia ndii, ndee kii'
 kuví ne jaan', sakan' vi' te ndiaa ya'vi' tutu jaan'. ¹⁷Sakan' na tutu
 jaan' ndii, ndee na kuví ne ni xa'a a te kuví chindiee' a, sakan' na
 kuví nata'vi' na'a jaan' kii' kusaa' tiaku ka ne nakoo' a. ¹⁸Xa'a' a
 jaan' na ndee kii' ni xa'a' nuu' kuento na ni ndoo Ndiosí xiin' e'
 ndii, ni xitia ní' kiti', te ni xa'a' a xachuun' a. ¹⁹Kuachi ndii, kii'
 ni ndi'i ni ka'an ndoso' Moisés sakuu' na ka'an chuun' tu'un ndei'

Ndiosí nuu' sakuu' ne yivi' jaan' ndii, ni ki'in ra ní' sindiki' xiin' ní' tixu'u' chie, te ni nasaka ra a xiin' tikui. Ikan', te ni ki'in tu ra kachi' kua'a ndukun', xiin' yuku nduku hisopo, te ni koso likin' ra ní' xiin' tikui jaan' xata' yuu' mii' yoso' tu'un ndei' jaan', te sakan' tu ni kondia likin' ra te' jaan' sakuu' ne yivi' jaan' ²⁰ ka'an ra ndii: "Xiin' ní' ñaa' nia'á Ndiosí ndo'ó kuento a ña ni ndoo a xiin' ndo'", ni kachi' ra. ²¹ Te ni kondia likin' tu ra ní' jaan' yukun' xiin' sakuu' ndachuun' ña xi tiin sutu kii' xaa' ra chuun nuu' Ndiosí. ²² Te ka'an chuun' tu'un ndei' jaan' ña yatin' sakuu' ña'a kuní a ndundo xiin' ní', kachi a. Te na koo' ní' jaan' kuitia ndii, kuví koo' ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachi e'.

Ni ndoyo kuachi e' nuu' Ndiosí xa'a' a ña ni xitia ní' Jesús

²³ Sakan' na, ni kuní a ña kuitia ní' kiti' jaan' te ndundo sakuu' ña jaan', ña nduu' ña ka'an ndiaa kuiti' xa'a' ña yoo ndivi'. Ndisu ña ndixa xna'a ña yoo ndivi' ndii, xiin' ní' va'a ka kuní a te kuví xka'ndia e' ikan' te sakan' xiin' ní' kiti' jaan'. ²⁴ Kuachi ndii ni ndi'vi' Cristo iin yukun' ña ni xa'a nda'a' te yivi', ña nduu' ndee naa ña ka'an ndiaa xa'a' yukun' ña ndixa xna'a. Süu' jaan' ndii ni ndi'vi' a ndee ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí te xikui'ní a xa'a' e' nuu' a jaan'. ²⁵ Te ni ndi'vi' a ikan' te nasoko' xiin' mii' a kua'a' ichi' naa xixaá sutu ka'nu', ña ndi'vi' ra saa kuiya mii' su'un xava'a tixin yukun' xiin' ní' kiti', te süu' ní' mii' ra. ²⁶ Naa' sakan' ni xaa' Cristo ndii, ni kuní a ña kuví a kua'a' ya'a ichi' ndee kii' ni kua'a' iin yivi', ndisu vitin ña xa kuyatin' ndi'i iin yivi' ndii, ni kixin a, te ni nasoko' xiin' mii' a, te ni xi'i a unta' kuiti' xa'a' kuachi e', te ndiaa ya'vi' a ndee amaa ka ni xa'a' a ña ni ndo'o mii' a, te ni sandoyo' a kuachi e'. ²⁷ Te sakan' tu yoo', ne yivi' iin yivi' ndii, unta' kuiti' xi'i e', ndi'i jaan' te kuaxi ña sana'má Ndiosí yoo' xa'a' ña ni xaa e'. ²⁸ Sakan' na kuii' Cristo ndii, unta' kuiti' tu ni xi'i ña jaan' xa'a' kuachi kua'a' ne yivi'. Te kii' kixin ni tukuu a ndii, süu' kixin a te kuví tukuu a xa'a' kuachi e', süu' jaan' ndii kixin kuiti' a te sakakú a, ne ndiatu' ña'a'.

Ni kuví ndasandoo ní' kiti' yoo' nuu' kuachi e'

10 Tu'un ndei' Ndiosí ndii, süu' ña va'a ña ni ka'an Ndiosí taxi a nda'a' e' ni nduu' ña jaan', süu' jaan' ndii kunda'vi' kuiti' a ni nduu a. Sakan' na tee' ndee saa kuiya xa'mi' sutu kiti' nuu' Ndiosí xa'a' kuachi ne yivi', ne kuaxi ikan' ndii, ndasandaku ña jaan' nimá nia nuu' Ndiosí. ² Kuachi ndii, naa' sakan', te ña kuví sandoyo' kuachi nia nduu' ña xa'mi' nia ti' jaan' ndii, kuasa' ka kini kuní ne xaka'nu' Ndiosí xiin' ña jaan' xa'a' kuachi nia, te nasoko' ka

tú n̄iá k̄iti' jaan'. ³Ndisu n̄a nasoko' sutu k̄iti' jaan' ndii, saa kuiya sanaka'an' n̄a'a' a xa'a' kuachi n̄iá. ⁴Sakan' n̄a níi' toro xiin' níi' t̄ixu'u' chie ndii, k̄iv̄i sandoyo' a kuachi e' nuu' Ndiosí. ⁵Xa'a' a jaan' na n̄i ka'an Cristo xiin' Ndiosí k̄ij' n̄i k̄ixin a iin yiv̄i' ndii:

Xt̄ani un' n̄a nasoko' ne yiv̄i' n̄a'a, n̄i ndee n̄a taxi' n̄iá tuman̄i' nuu' un'.

Xa'a' a jaan' na n̄i taxi un' n̄u'u' nde'i yu'u.

⁶N̄i xt̄ani un' n̄a nasoko' ne yiv̄i' n̄a'a, n̄i ndee n̄a xa'mi' n̄iá k̄iti' xa'a' kuachi n̄iá.

⁷Sakan' na n̄i ka'an i ndii:

“Ndiosí ka'nu', koto un', yo'o' iin' i,

kuaxi i te saa i n̄a ka'an nimá un',

saa nii' ka'an tu'un ndei' un' xa'a' i”, n̄i kachi i.

⁸N̄i ka'an a n̄a nuu' ndii: “Xt̄ani un' n̄a nasoko' ne yiv̄i' n̄a'a, n̄i ndee n̄a taxi' n̄iá tuman̄i', n̄i ndee n̄a xa'mi' n̄iá k̄iti' nuu' un' xa'a' kuachi n̄iá, te v̄a'a tu kuni un' xiin' n̄a jaan'.” Sakan' ka'an a tee' ndee tu'un ndei' Ndiosí n̄i ka'an tuní n̄a jaan'. ⁹Te n̄i ka'an ka Cristo ndii: “Ndiosí ka'nu', koto un', yo'o' iin' i, kuaxi i te saa i n̄a ka'an nimá un'”, n̄i kachi a. Te xiin' n̄a jaan' xt̄a'ni' Ndiosí n̄a yata' jaan', te n̄i nachindu'u' a iin n̄a xaa'. ¹⁰Te xa'a' a n̄a n̄i saxinú Jesucristo jaan' n̄a kuní Ndiosí ndii, n̄i ndasanduú a yoo' nd̄it̄ia Ndiosí, sakan' n̄a n̄i sanakua'a xiin' m̄ij' a, te n̄i xi'i a xa'a' kuachi e' unta' kuiti', te ndiaa ya'vi' n̄a n̄i xaa a jaan' ndee ndi'i' n̄i kivi'.

¹¹Te sakuu' sutu ndii, xiní kaxi' e' n̄a saa kivi' xaa' ra chuun nuu' Ndiosí t̄ixin yukun', te xa nuu' k̄iti' kuiti' xa'mi' chito ra tee' ndee k̄iv̄i sandoyo' n̄a jaan' kuachi ne yiv̄i' nuu' Ndiosí. ¹²Ndisu Cristo ndii, unta' kuiti' n̄i sanakua'a xiin' m̄ii' a, te n̄i xi'i a xa'a' kuachi e', te ndiaa ya'vi' n̄a jaan' ndee ndi'i' n̄i kivi'. Te nd̄i'i' jaan', te n̄i x̄ikundu'u' a nda'a' kua'a Ndiosí. ¹³Te ikan' ndiatu' a ndee skachi' sandoó kui'e xachi' Ndiosí te ndasi' n̄a'a'. ¹⁴Sakan' n̄a xiin' iin ndaa' kuiti' n̄a n̄i nasoko' xiin' m̄ij' a jaan' n̄i ndasandoo xachi' a yoo', ne xa nduu' nd̄it̄ia Ndiosí. ¹⁵Te sakuni' tu Espíritu Santo yoo' n̄a jaan' a k̄ij' n̄i ka'an a ndii:

¹⁶Ka'an Ndiosí ndii:

N̄a yo'o' nduu' kuento n̄a ndoo i xiin' ne v̄i'e Israel nuu' ku'un e':

Taan' i tu'un ndei' i nimá n̄iá,

te ke'i tu e x̄ini' n̄iá.

¹⁷Ikan' te ka'an ka a ndii:

Te k̄o'o' kivi' n̄aka'an' ka i xa'a' kuachi n̄iá,

n̄i ndee n̄a n̄iá'a n̄a n̄i xaa n̄iá.

N̄i kachi a. ¹⁸Sakan' na kuui', xa'a' a n̄a n̄i yoo ka'nu' in̄i Ndiosí xa'a' kuachi e' ndii, kuní ka n̄a nasoko' ka e' n̄a'a xa'a' kuachi e' jaan'.

Jesús nduu' ichi' xaa' ña kua'an nda'a' Ndiosí

¹⁹Ñani ta'an' i, xa'a' a jaan' na xa yoo ndiká e' te kuví xka'ndia e' nuu' a mii' su'un ka xa'a' a ña ni xitia ní' Jesucristo xa'a' kuachi e'. ²⁰Sakan' ña kii' ni xi'i Jesús ndii, ni nunia' a ichi' xaa' ña taxi' kivi' ñuu e', te kuví xka'ndia e' xata' toto ndiká jaan' xa'a' a ña ni nasoko' a ñu'u' nde'i a jaan'. ²¹Te yoo', ne vi'e Ndiosí ndii, xa kumi' e' iin sutu ka'nu' va ña ni'i' ichi' nuu' e', ²²sakan' na kuii' na kuyatin e' nuu' Ndiosí xiin' iin ndaa' nimá e', te ini xachi' e' ña natiin va'a a yoo' xa'a' a ña xa ni ndasandoo a nimá e' nuu' ña ni ndo'o e' ni xaa kuachi e', ndee naa ni natia a ñu'u' nde'i e' xiin' tikui ndatun' va. ²³Ini naa ini e' kuni e' Ndiosí ndiatu' ini e' xa'a' a, te iin ndaa' tu kunaá nimá e' nuu' ña kandixa' e', sakan' ña xachuun' ndaku ña ni chikandu'u' kuento jaan' nuu' e'. ²⁴Te kuni a ña kundini e' xa'a' saa kuví chindiee' ta'an' i'in e', te xiin' ña jaan' taxi e' ndiee' ta'an' e', te kundani ta'an' ka e', te saa e' ña va'a. ²⁵Te nakoo tu e' ña nakayá e' saka'nu' e' Ndiosí naa sakaán xiin' mii' sava ne yivi'. Süu' jaan' ndii sandieni ta'an' i'in e', kachi ka vi' e' vitin ña xa kuyatin' kivi' ña nandiko' xto'o e'.

²⁶Kuachi ndii, naa' xa xini e' sakuu' ña ndixa ña ka'an tu'un va'a, te kusaa' xaa' te xaa' ka e' kuachi ndii, koo' ka ndee iin ña kuví nasoko' e' nuu' Ndiosí te sakakú a yoo' xa'a' kuachi e' jaan'. ²⁷Süu' jaan' ndii ndee ña iyo xava'a ña kuaxi kii' ndi'i sana'má Ndiosí yoo' xa'a' kuachi e' jaan' kuiti' ndiatu' e', xiin' ña ku'un e' nuu' ñu'u' ndatin ña ka'mi Ndiosí ne ndasi' ña'a'. ²⁸Naa' yoo' ka ni saxinu tu'un nde'i, ña ni natiin Moisés, te yoo uvi ta'an, uun uni ta'an ne yivi' ndiee' yu'u' xa'a' nia nuu' te sana'má ña'a' ndii, koo' kuvita xachi' ka ini xa'a' nia, süu' jaan' ndii ka'an chuun' ra te kuví nia xa'a' ña ni xaa nia jaan'. ²⁹Sakan' na kuii' saa ndo' kuenta ña kua'a' ya'a ka kundo'o ne küni koto si'e Ndiosí jaan', sakan' ña ndee naa xe'ni ndoso' ña'a' nia. Te xaa' nia ña ndee naa ña kuäsa' kuni nduu' ní' a ña saxinu ña ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' e', tee' ndee xiin' ña jaan' ndasanduu' a ne jaan' nditia a. Te ka'an kiji tu nia xa'a' Espíritu Santo, ña ndani ña'a'. ³⁰Sakan' ña xa xini e' saa xachuun' Ndiosí naa yoso' a nuu' tutu a mii' ka'an a ndii: "Mii' yu'u nakan kuenta nuu' ne xaa' ña nia'a xiin' ne yivi', te nacha'vi i ne jaan' xa'a' ña ni xaa nia", ni kachi xto'o e'. Te yoso' tu a ndii: "Sana'má xto'o e' ne nduu' kuenta a." Sakan' yoso' a. ³¹Iyo ya'a kundo'o yoo' ka naa' kani ña'a' Ndiosí tiaku.

³²Naka'an' ndo' ña u'vi va ni ndo'o ndo' nuu' ni kixin kii' ni natiin ndo' tu'un va'a, ña nduu' ndee naa ñu'u' nuu' ndo'. ³³Yoo xaa' ndii, ni kania'a ne yivi' xiin' ndo' nuu' chitu', te ni sando'o' tu nia ndo'o, te xaá tukü ndii, ni nduun ndo' xiin' ne ni yoo nuu' tundo'o'

jaan'. ³⁴Sakan' tu ni kuvita iní ndo' xa'a' ne ñu'u' vi'e kaa, te kii' ni nakaya ne yivi' ña kumi' ndo' ndii, va'a kuiti' ni kuni' ndo'. Sakan' ña xini' ndo' ndii, ndivi' kumi' ndo' ña va'a ka ña koo' kivi' ndi'i', ña sani'í' Ndiosí yoo'. ³⁵Nako'o ndo' ña iní ndo' xini' ndo' kuento ña ni taxí Ndiosí nuu' ndo' jaan', sakan' ña xiin' ña jaan' sañu'u' kua'a' a ndo'ó ndivi'. ³⁶Kuachi' ndii kuni' a ña kundieni naa kundieni ndo' te saxinu' ndo' ña kuni' Ndiosí, te natiiin' ndo' ña ni taxí a kuento a nuu' ndo'. ³⁷Sakan' ña yoso' a nuu' tutu a mii' ka'án a ndii:

Ña kixin' ndii, xa kuyatin' kuii' kixin' a, te kukuachi' ka a.

³⁸Ne ni xandaku Ndiosí nimá ndii,

xika' nia nuu' a xa'a' a ña iní nia xini' ña'a' nia.

Te ndii, naa' nakoo' nia ichi' i xata' nia ndii,

va'a kuni' i kuni' ña'a' i.

Sakan' yoso' a. ³⁹Ndisu' yoo' ndii, nduu' e' ne nakoo' ichi' a, te koo' e' tundo'o' jaan'. Süu' jaan' ndii ne iní xini' Ndiosí nduu' e', te sakakú a nimá e'.

Kuni' a iní e' kuni' e' Ndiosí

11 Ña iní e' xini' e' Ndiosí kuni' kachi a ndii, iní xna'a e' ña natiiin' e' ña ni taxí Ndiosí kuento a nuu' e' xa'a', te xiin' ña iní e' jaan' tu xini' xna'a e' ña taxí Ndiosí ña jaan' nda'a' e' naa' kivi', tee' ndee küvi' kuni' e' ña jaan'. ²Kuachi' ndii, xa'a' a ña ni iní ne xii' yata' e' ni xini' nia Ndiosí xta'an', na ni kiee va'a nia nuu' a, te ni natiiin' ña'a' a. ³Te xa'a' a ña iní e' xini' e' Ndiosí na xini' e' ndii, xiin' tu'un yu'u' a ni xa'a a iin' yivi' xiin' ndivi'. Sakan' na kuii' ña küvi' xini' e' vitin' ndii, ni kua'a a xiin' ña küvi' kuni' e'.

⁴Sakan' tu Abel ndii, xa'a' a ña ni iní ra ni xini' ra Ndiosí na ni nasoko' ra ña va'a ka nuu' a te sakan' ñani' ra Caín. Xa'a' a jaan' na ni ka'an Ndiosí ña te xachuun' ndaku ni nduu' ra, te ni natiiin' a ña ni nasoko' ra jaan'. Te ña ni iní ra ni xini' ra Ndiosí jaan' ndii, kusaa' nia'á ka a yoo', tee' ndee xa ni xi'i' ra.

⁵Sakan' tu Enoc ndii, xa'a' a ña ni iní ra ni xini' ra Ndiosí, na ni ndani'i' ña'a' a te kua'an ra ndivi', te ni xi'i' ra. Te sakan' tu koo' ni xini' ka ña'a', sakan' ña Ndiosí ni naka ña'a'. Ndisu' ña kuni' ka ku'un ra mii' ndu'u' Ndiosí ndii, ka'án tutu a ña ni saxinu' ra ña kuni' a, te va'a ni kuni' a xiin' ña ni xaa ra. ⁶Xa'a' a jaan' na kuii' naa' iní e' xini' e' Ndiosí ndii, küvi' xachi' va'a kuni' Ndiosí kuni' a yoo'. Sakan' ña yoo' ka kuyatin' nuu' a ndii, kuni' a ña kandixa' nia ña yoo a, te kandixa' tu nia ña saman'i' a ne nanduku' ña'a'.

⁷Xa'a' a ña ni iní Noé ni xini' ra Ndiosí na kii' ni sakuni' tu'un ña'a' a xa'a' ña tia'an koo, te küvi' kuni' e' ndii, ni saxinu' ra ña ni ka'an a xiin' ra, te ni xaso'o' ra nuu' a. Te ni xa'a' ra iin' tundo'o' chie

mii' n̄i s̄akakú r̄a ne iin kuu' xiin' r̄a. Te xa'a' a ña n̄i in̄i r̄a jaan' n̄i nacha'an ne n̄i in̄i kun̄i Ndiosí. Te te jaan' ndii, n̄i x̄andaku Ndiosí nimá r̄a nuu' a xa'a' a ña n̄i in̄i r̄a n̄i x̄ini ña'a' r̄a.

⁸ Xa'a' a ña n̄i in̄i Abraham n̄i x̄ini r̄a Ndiosí na n̄i saxinu r̄a ña n̄i ka'an a xiin' r̄a ña keta r̄a mii' n̄i ndu'u' r̄a, te ku'un r̄a tuku ñu'u' mii' tax̄i Ndiosí kunduú ña'a r̄a naá kivi'. Te n̄i keta r̄a kua'an nianí r̄a tee' ndee x̄ini r̄a mii' nduu' a. ⁹ Te xa'a' a ña in̄i tu Abraham jaan' x̄ini r̄a Ndiosí na n̄i ndu'u' r̄a vi'e toto nuu' ñu'u' ña n̄i ndoo Ndiosí kuento a tax̄i a nda'a' r̄a ndee naa te kuax̄i tuku xaan'. Te iin kachi naa n̄i xaá si'e r̄a, te nani' Isaac, xiin' s̄iani' r̄a, te nani' Jacob. Sakan' tu te jaan' ndii, n̄i tax̄i Ndiosí kuento a ña tax̄i a ñu'u' jaan' nda'a' r̄a. ¹⁰ Sakan' ña n̄i ndiatu in̄i Abraham jaan' iin ñuu ña n̄i s̄akania' mii' Ndiosí xa'a', te suvi tu a nduu' ña n̄i saniania' ñuu jaan', te suvi n̄i tu a n̄i xa'a' ña'a'.

¹¹ Te sakan' tu xa'a' a ña n̄i in̄i Sara n̄i x̄ini a' Ndiosí, na n̄i nakunaa ña ndiee' a', te n̄i yoo iin si'e a', tee' ndee ña' x̄ixa va n̄i nduu a', te ña' k̄uvi nakuiso n̄i nduu tu a'. Sakan' ña in̄i a' n̄i x̄ini a' Ndiosí ña saxinu x̄na'a a kuento a ña n̄i tax̄i a nuu' a'. ¹² Xa'a' a jaan' na tee' ndee te x̄ixa va n̄i nduu Abraham ndii, n̄i yoo kua'a' xava'a s̄iani' xika' r̄a ndee na kua'a' tiuun' ndiee' ndivi', uun ndee na kua'a' ñuti' min̄i, te k̄uvi ka'vi e' a'.

¹³ Te sakuu' ne jaan' ndii, n̄i in̄i n̄ia n̄i x̄ini n̄ia Ndiosí ndee n̄i xi'i n̄ia, tee' ndee n̄i nat̄iin n̄ia ña n̄i tax̄i a kuento a xa'a' jaan', te n̄i xi'i n̄ia. Ndisu xa'a' a ña n̄i in̄i n̄ia ndii, ndee naa' n̄i x̄ini n̄ia ndee xika' ña n̄i ch̄ikandu'u' Ndiosí kuento a xa'a' jaan', te va'a va n̄i kun̄i n̄ia n̄i x̄ini n̄ia a. Te n̄i ndiee yu'u' n̄ia ña ne tuku', ne xka'ndíá kua'an ku'iti', nduu' n̄ia nuu' ñu'u' iin yivi'. ¹⁴ Sakan' ña ne ka'án ña jaan' ndii, kundani kaxi' e' ña ne nduku' ñuu mii' kundiee nduu' n̄ia. ¹⁵ Kuach̄i ndii, naa' sakan' te xa'a' ñuu mii' n̄i kiee n̄ia n̄i x̄an̄ini n̄ia kii' n̄i ka'an n̄ia ña jaan' ndii, kuvi n̄andiko' n̄ia ñuu jaan'. ¹⁶ Ndisu ne jaan' ndii, n̄i ka'an nimá n̄ia xa'a' iin ñuu va'a ka, te ña jaan' nduu' ña kandu'u' ndivi'. Xa'a' a jaan' na ka'an nuu' Ndiosí ka'án a ña xa iin ndaa' a jaan' nduu' Ndiosí n̄ia, sakan' ña n̄i xava'a a iin ñuu ch̄ie mii' kundiee n̄ia.

¹⁷ Xa'a' a ña n̄i in̄i tu Abraham n̄i x̄ini r̄a Ndiosí na kii' n̄i x̄ito kua'a' ña'a' a ndii, n̄i yoo tu'va r̄a ña nasoko' r̄a Isaac, si'e r̄a, te iin ndaa' tilu', tee' ndee xa n̄i tax̄i a kuento a xa'a' te jaan' ¹⁸ kii' n̄i ka'an a ndii: "Te xiin' Isaac, si'e un', ñaa' ku'iti' koo kua'a' s̄iani' xika' un'", n̄i kachi a xiin' r̄a. ¹⁹ Sakan' ña n̄i in̄i Abraham jaan' ña koo' chukuu' ya'a Ndiosí, te kuvi san̄atiaku a ne yivi' tee' ndee xa n̄i xi'i n̄ia. Xa'a' a jaan' na kuni kachi a ndii, ndee naa n̄i xi'i Isaac jaan', te n̄i nat̄iak̄u r̄a nda'a' Abraham.

²⁰ Te sakan' tu Isaac jaan' ndii, xa'a' a ña ni iní ra ni xini ra Ndiosí na ni ka'an ra xiin' si'e ra Jacob xiin' Esaú ña sañu'u' ña'a' a nuu' ku'un e'.

²¹ Te sakan' tu Jacob jaan' ndii, xa'a' a ña iní ra ni xini ra Ndiosí na kii' xa xito' kuví kuuí ra ndii, ni ka'an ra xiin' uvi saa' si'e José ña sañu'u' ña'a' Ndiosí nuu' ku'un e', te ni xikuiin ndichi ra xiin' tun' katuvi' ra, te ni xaka'nu' ra Ndiosí.

²² Te sakan' tu José jaan' ndii, xa'a' a ña ni iní ra ni xini ra Ndiosí na kii' xa xito' kuví kuuí ra ndii, ni ka'an tiakú ra ña kiee ne vi'e ra, ne Israel, ñuu Egipto, te ni ka'an chuun' ra saa saa nia xiin' iki' ra.

²³ Te sakan' tu yuva' si'i' Moisés ndii, xa'a' a ña ni iní nia ni xini nia Ndiosí na kii' sakan' ni tuvi ra ndii, ni tisi'e ña'a' nia ni' uní ta'an yoo', sakan' ña ni xini nia ndii, iin te kuañu'u lují va kaa' ni nduu' ra, te ni yi'vi nia xa'a' ña ni ka'an chuun' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' jaan' ña ka'ni' ra sakuu' te kuañu'u si'e ne vi'e Israel. ²⁴ Te sakan' tu Moisés ndii, xa'a' a ña ni iní ra ni xini ra Ndiosí na kii' ni xixa ra ndii, ni xiin' ka ra ña tiin ka'nu' ña'a' ne yivi' tee' ndee si'e nda'vi ña' si'e Faraón ni nduu' ra. ²⁵ Süu' jaan' ndii ni xindoó nimá ra ña kundo'o inga' ra xiin' ne ta'an' ra, ne ndikún ichi' Ndiosí, te sakan' ña sasana' xiin' mií' ra nuu' kuachi iin xa'a'. ²⁶ Sakan' ña ni xini ra ndii, ña va'a ka nduu' a ña kundo'o ra xa'a' Cristo, ña tianu' Ndiosí, te sakan' ña kumi' ra ña vika' ne Egipto jaan'. Sakan' ña ni ndiatu iní ra ña sañu'u' ña'a' Ndiosí nuu' ku'un e' xiin' ña va'a ka. ²⁷ Te xa'a' a ña iní tu Moisés jaan' ni xini ra Ndiosí na ni nakoo ra ñuu Egipto, te ni yi'vi ra tee' ndee xini ra ndii, kasi'e te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ñu'u' jaan' ña ni xaa ra ña jaan'. Te ni iní ra xiin' iin kanií' nimá ra ni xini ra Ndiosí ndee naa ni xini ña'a' ra xiin' nimá ra tee' ndee kuví kuni' ña'a' e'. ²⁸ Te sakan' tu xa'a' a ña ni iní Moisés jaan' ni xini ra Ndiosí na ni xa'a' ra viko' pascua, te ni ka'an chuun' ra, te ni xatia likin' ne ta'an' e' ní' mbee yi'e' nia, sakan' te kii' xka'ndia ña kumi' ndiee', te ka'ni' a si'e nuu' ne Egipto ndii, ka'ni' a si'e nuu' ne jaan'.

²⁹ Te sakan' tu xa'a' a ña ni iní ne xii' yata' e', ne Israel, ni xini nia Ndiosí na ni xka'ndia nia mini kua'a ndee naa ñu'u' ichi ni nduu a. Ndisu kii' ni xika te xíin' Egipto xka'ndia ra ikan' ndii, ni ka'a ndoo ra te ni xi'i ra.

³⁰ Te sakan' tu xa'a' a ña ni iní ne jaan' ni xini nia Ndiosí na ni nduva nama ña ndasi i'nu ñuu Jericó kii' ndi'i ni kienduú ña'a' nia uxá ta'an kivi'. ³¹ Te sakan' tu ña' nani' Rahab, ña' ni xiko' xiin' mií' ndii, xa'a' a ña iní a' ni xini a' Ndiosí na ni ndoñu'u' a' xiin' inga ne ñuu a', ne ni taxi' so'o ña ni ka'an Ndiosí. Süu' jaan' ndii ni sakakú ña'a' Ndiosí xa'a' a ña ni natiin mani' a' te Israel, te ni xa'an koto si'e saa kaa' ñuu Jericó jaan'.

³² Yoo kua'a' ka ña kuví ka'an i xiin' ndo', ndisu kēta i nakaā ka i ka'an i xa'a' naa kuu' ña ni xaa Gedeón, xiin' Barac, xiin' Sansón, xiin' Jefté, xiin' David, xiin' Samuel, te sakan' tu sakuu' naa kuu' ña ni xaa te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí. ³³ Te jaan' ndii, xa'a' a ña ni iní ra ni xini ra Ndiosí sakan' na ni kanando ra nuu' kua'a' mii' xa'ndia chuun' tukú, te koo' chukuu', sakan' tu na ni xachuun' ndaku ra, te sakan' tu na ni natiin ra ña ni taxí Ndiosí kuento a xa'a' jaan', te sakan' ni tu na ni ndasi ra yu'u' león. ³⁴ Te xa'a' a ña iní tu te jaan' ni xini ra Ndiosí na ni nda'va ra ñu'u' ndatin ndiee' va, te ni kakú tu ra nda'a' te yivi', te ni kuní ka'ni' ña'a' xiin' ichi, te ni taxí tu Ndiosí ndiee' ra tee' ndee xa ni xavi xava'a' ra, te sakan' tu ni yoo ndiee' ra, te ni kiee va'a' ra kii' ni xa'an ra tiin ra ñu'u, te ni kanando tu ra te xiin', te ndasi' ta'an' xiin' ra. ³⁵ Ni yoo sava ña'a' ndii, xa'a' a ña iní nia ni xini nia Ndiosí na ni natiaku ne iin kuu' xiin' nia, ne ni xi'i.

Te sava tukú ne yivi' ndii, ni nakuiin yu'u' nia ña sando'o' ña'a' te yivi' xa'a' a ña iní nia ni xini nia Ndiosí, te ni xiin' nia nakoo nia Ndiosí te sandoó ndiká ña'a' ra, sakan' ña xini nia ña kii' natiaku tukuu nia ndii, kivi' ñuu va'a' ka natiin nia ndivi'. ³⁶ Te xa'a' a ña iní tu sava nia ni xini nia Ndiosí na ni xandi'i ne yivi' xiin' nia, te ni suku' iin' tu ña'a' nia. Te sava tukú nia ndii, ni satiín ña'a' ne yivi' karena, te ni taan tu ña'a' nia vi'e kaa. ³⁷ Te ni xa'ni' tu ne yivi' sava ne jaan' xiin' yuu', te sava nia ni kendoso' ma'in' ña'a' nia xiin' serrucho, te ni xito kua'a' tu ña'a' nia, te sava nia ni xa'ni' ña'a' nia xiin' ichi, te sakan' tu ni xika nia mii' ka ni'nu' nia iin' mbee, uun iin' tixu'u'. Te ne natiín xava'a' ni nduu tu nia, te ni xika ndo'o' iní va nia iin yivi', te sakan' tu mii' va ni kuu ne yivi' xiin' nia. ³⁸ Te ni xata'an ne yivi' iin yivi' yo'o' ña kaka ne yivi' va'a jaan' tein nia. Sakan' ña ne yivi' va'a jaan' ndii, ni ndiee nia xika' ndoso' nia mii' ichi' kaa', te ni ndiee tu nia xiki' tein iku', uun tixin yavi yuu' ni ndiee nia, uun ni ndiee tu nia tixin yavi ñu'u'. ³⁹ Ndisu tee' ndee va'a ni kuní Ndiosí xa'a' ña ni iní ne jaan' ni xini ña'a' nia ndii, ni natiin ndee iin nia ña ni taxí a kuento a nuu' nia jaan'. ⁴⁰ Sakan' ni xaa Ndiosí, sakan' ña xa ni chituní a iin ña va'a ka xa'a' yoo', te na xaa inga' e' xiin' ne jaan' mii' ndasandoo inga' ndi'i a yoo'.

Iní e' kuní e' Ndiosí tee' ndee yoo tundo'o' nuu' kivi' ñuu e'

12 Ña jaan' na kuu' sakan' tu yoo' ndii, xa'a' a ña yoo ne yivi' kua'a' jaan' saa xinunduú xiin' e', te nia'á nia yoo' saa iní e' kuní e' Ndiosí ndii, na nakoo e' sakuu' ña nakasi nuu' e', te sakan' tu kuachi e' ña xiko ni' yoo', te kundieni e' ku'un naa ku'un nuu' ichi' Ndiosí mii' xa tavi e' kua'an e'. ² Nuú' Jesús kuiti' na taxí so'o e, sakan' ña ña jaan' nduu' xa'ndu ña iní e', te suvi tu a xaa' sakan'

te ini naa ini e' xini ña'a' e' ndee so'o' ndi'i'. Ña jaan' ndii, ni kundieni a ña ka'an ña ni xi'i a nuu' krusín, sakan' ña ni xini a ña va'a va kuni a nuu' ku'un e', te vitin ndu'u' a nda'a' ku'a' Ndiosí mii' ndu'u' ña jaan' xa'ndia chuun' a.

³Xa'a' a jaan' na saa ndo' kuenta naa kuu' Jesús, saa vi' ni sando'o' ña'a' ne ndiso' kuachi, ne ni nakuita xiin' a, ndisu ni kundieni a nuu' ña jaan'. Sakan' na kuii' saxavi xiin' mii' ndo' ña ini ndo' xini ndo' Ndiosí, te sanako' xiin' mii' tu ndo' nuu' ichi' a. ⁴Kuachi ndii tia'an kundo'o' ndo' ndee kuvi ndo' xa'a' a ña kuni saa ndo' kuachi ndee naa ni ndo'o' Jesús. ⁵Tee' xa ni nandosó' ndo'ó ña ka'an tu'un Ndiosí xiin' yoo', ne nduu' si'e a, kii' kani kuento a yoo' ka'an a ndii:

Si'e mii' i, ichi koo ini un' kii' ndiaa yu'u' xto'o' e' Ndiosí yo'ó, ni ndee kúnda'vi tu kuni un' kii' kani' kuento a yo'ó.

⁶Kuachi ndii, xto'o' e' Ndiosí jaan' ndii, ndiaa yu'u' a sakuu' ne ndani a,

te suku' yo'o' tu a ne natiin' a nduu' si'e a.

Sakan' kachi a.

⁷Va'a ka kundieni ndo' nuu' ña ndiaa yu'u' Ndiosí ndo'ó, kuachi ndii xaa' a sakan' xiin' ndo' xa'a' ña nduu' ndo' si'e a. Sakan' ña koo' ndee iin yuva' si'i', te koo' kivi' ndiaa yu'u' si'e ra. ⁸Ndisu naa' ndiaa yu'u' Ndiosí ndo'ó naa xaa' a xiin' inga ne nduu' si'e a ndii, süu' si'e xna'a a nduu' ndo' nuu' a na sakan'. ⁹Te siin' tuku ndii, kii' ni nduu' e' ne kuali' ndii, ni ndiaa yu'u' yuva' si'i' e' iin yivi' kaa' yoo', te ni xito ka'nu' ña'a' e'. Saa ka vi' tu kuni a ña koto ka'nu' e' yuva' e' Ndiosí, ña ndu'u' ndivi', te taxi a kivi' ñuu' e' ña koo' kivi' ndi'i'. ¹⁰Kii' ni nduu' e' ne kuali' ndii, ni ndiaa yu'u' yuva' si'i' e' jaan' yoo' iin xa'a', sakan' ña nuu' ne jaan' ndii, ña jaan' nduu' ña va'a nuu' yoo'. Ndisu Ndiosí ndii, ndiaa yu'u' a yoo' xa'a' ña va'a mii' e', sakan' te kunduu' e' ne ndoo nuu' a ndee naa yoo mii' a. ¹¹Ña ndaku nduu' a ndii, kuasa' xachi' va'a kuni e' kii' ndiaa yu'u' yuva' e' yoo', süu' jaan' ndii kusuchi' ndi'i' ini e'. Ndisu naa' yoo ka ni kundieni nuu' ña jaan' ndii, taxi' a ña ndiee' maní' xiin' ta'an' nia, te taxi' tu a ña sachuun' ndaku nia.

Saa saa Ndiosí xiin' ne saxioo' ña'a'

¹²Xa'a' a jaan' na nachinaa' ndo' ndiee' nda'a' ndo' ña xa ni xavi, te sakan' tu xa'a' ndo', ña xa ni kuu' itun', te nakuita ni'i' ndo'. ¹³Te nakaka ndaku ndo' ichi' Ndiosí, sakan' te nda'a xa'a' ndo' ña nduu' ndee naa ña yakua' ñaa', te keta ndo' nuu' ichi' a. ¹⁴Kundiee maní' naa ndiee' maní' ndo' xiin' sakuu' ne yivi', te kaka naa xika' ndo' saa kuni mii' xto'o' e' Ndiosí kuiti', sakan' ña ne xaa' ña jaan' ndii,

kūnī nīa nuu' a. ¹⁵ Te koto ndo' ña ndee iin ndo' sänako' xiin' mii' nuu' ña ndani mii' Ndiosí yoo', sakan' te künduu ndee iin ndo' ndee naa tío'o iin ku'u uva, te xiin' ña jaan' satívi' ndo' kua'a' ne yivi', te kuxika' nīa nuu' Ndiosí saa ndo'. ¹⁶ Te koto va tu ndo' ña ndee iin ndo' künduu ne kumi' musa, ni ndee ká'nu tu ndo' tu'un ndei' naa ni xaa Esaú, ña xa'a' iin ndaa' ko'o' ña xaxi' kuítí' ni xiko' ra ndei' ña kumi' ra xa'a' a ña nduu' ra te xkua'a', te natíin ra ña'a yuva' ra kii' kuví te jaan'. ¹⁷ Sakan' ña xa xini' e' ndii, kii' ni ya'a, te ni kuni te jaan' natíin ra kuento va'a yu'u' yuva' ra, ña ni xata'an natíin ra jaan' ndii, ni kuví ka natíin ra a. Tee' ndee ni xika nduu ra ndee ni xaku va ra xa'a' ña jaan' ndii, ni yoo ka tatan' a xa'a' ña ni xaa ra jaan'.

¹⁸ Te yoo' ndii, ni kuyatin' e' iku' naa ni kuyatin' ne xii' yata' e', iin iku' ña kuví tondia nda'a' nīa, ña xixí, te iin yaví va tu a xiin' viko' nu'u', te sakan' tu ni xika ndíee' va tachi'. ¹⁹ Te ni ndee ni xini so'o' tu e' ña nde'í ti'e' ndachuun', ni ndee tachi' yu'u' Ndiosí ña ni ka'an xiin' e' ndee naa ña ni xini so'o' ne xii' yata' e' jaan'. Kii' ni xini so'o' nīa ña jaan' ndii, ni ka'an nda'vi nīa ña ká'an ka tachi' yu'u' jaan' xiin' nīa. ²⁰ Sakan' ña ni kundieni ka nīa kuni so'o' nīa tu'un ndei', ña ni ka'an chuun' Ndiosí xiin' nīa ikan', kii' ni ka'an a ndii: “Naa' yoo ka tondia iku' yo'o' ndii, ka'ni' ña'a' ne yivi' xiin' yuu', uun xiin' kuxi. Te sakan' tu saa nīa tee' ndee iin kiti' tondia iku' yo'o'”, ni kachi' a. ²¹ Iyo xava'a ni kaa' ña ni xini ne jaan' ikan' sakan' na ndee mii' Moisés ni ka'an ndii: “Yi'vi i ndee kisi' vi' a yu'u'”, ni kachi' ra.

²² Ndisu yoo' ndii, kuyatin' e' mii' iin' iku' Sión, ña nduu' ñuu Jerusalem, ña kandu'u' ndivi', ña nduu' ñuu mii' Ndiosí tiaku. Te kuyatin' tu e' nuu' kua'a' xava'a ángele ña xita' sini nuu' Ndiosí ndivi'. ²³ Te kuyatin' tu e' nuu' t'í'vi ne xa yoso' kivi' ndivi'. Ne jaan' nduu' ne ni nakaxin nuu' Ndiosí ndee ña nuu' te nduu' nīa si'e a. Te nii' sakan' tu kuyatin' e' nuu' Ndiosí, ña xa'nú ndaku kuachi' sakuu' e'. Te kuyatin' tu e' nuu' nimá ne yivi', ne ni xandaku Ndiosí xa ndíee' ndivi'. ²⁴ Te sakan' tu kuyatin' e' nuu' Jesús, ña xikui'ní xa'a' e', sakan' na ni ndoo Ndiosí kuento xaa' xiin' e'. Te nii' sakan' tu kíee' va'a' e' xiin' níi' Jesús jaan' ña ni xitía xa'a' kuachi' e'. Te níi' va'a' ka nduu' ña jaan' te sakan' níi' Abel, sakan' ña xikán ya'vi' a xa'a' kuachi' e'.

²⁵ Xa'a' a jaan' na koto va ndo' saa iin kii' saso'o' ndo' nuu' Ndiosí kii' ka'an a xiin' ndo'. Naa' ni sakahú Ndiosí ne xii' yata' e' kii' ni xaso'o' nīa nuu' a xta'an', kii' ni ka'an ndei' a xiin' nīa iin yivi' yo'o' ndii, kaku xachi' ka vi' yoo' naa' táxi so'o' e' nuu' ña ka'an a xiin' e' ndee ndivi'. ²⁶ Kii' ni ka'an Ndiosí xiin' ne jaan' xta'an' ndii, ni taan ñu'u' iin yivi' kuítí', ndisu vitin' ndii xa ni taxí ka Ndiosí kuento a

ka'án a ndii: “Sataaṅ ka tukuú i iin yivi', ndisu süü' ñu'u' iin yivi' kuiti', süü' jaan' ndii sataaṅ tu i ndee ndivi'”, ni kachi a. ²⁷ Te kij' ka'án a ndii: “sataaṅ ka tukuú i'”, kuni kachi a ña sakundia'á a ña ña xa'a a, ña kuví kanda jaan', te ndoo ña köo' kivi' kanda kuiti'.

²⁸ Sakan' na kuii', xa'a' a ña nduu' e' kuenta mii' küvi kanda mii' xa'ndia chuun' Ndiosí ndii, na taxí e' ña chindani a, te saka'nu' ña'a' e' xiin' iin kamii' nimá e' saa xtani a ña ki'in ka'nu' ña'a' e'. ²⁹ Sakan' ña Ndiosí e' jaan' ndii, ndee naa ñu'u' ña xa'mi' sakuu' nuu' ña'a' nduu' a.

Saa kuní a kuú yoo', ne xika' ichi' Ndiosí

13 Kundani ta'an' naa kundani ta'an' ndo' ndee naa iin ndaa' nduu' ndo'. ² Te nãndoso' ndo' ña natijn maní' ndo' yoo ka kij' kua'an ndi'e' nia mii' ndiee' ndo', kuachi ndii sakan' ni natijn maní' sava ne yivi' ndee ángele, tee' ndee ni nakuni ña'a' nia.

³ Te naka'an' tu ndo' xa'a' ne ñu'u' vi'e kaa ndee naa ñu'u' tu mii' ndo' vi'e kaa jaan' xiin' ne jaan'. Te sakan' tu naka'an' ndo' xa'a' ne mii' kuu' ne yivi' xiin', te saa ndo' kuenta ña ndee naa mii' ndo' ndo'o' ña jaan'.

⁴ Koto ka'nu' sakuu' ndo' ña tunda'á', te va'a nduu' a ña kusun xiin' ta'an' ndo', ndisu ne kumi' musa xiin' ne xaa' ña xiin' ndii, sana'má ña'a' Ndiosí.

⁵ Te ndiöo' ini va ndo' xa'a' xu'un', na kundoo nimá ndo' xiin' ña kumi' kuiti' ndo'. Sakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: “Ndee iin kivi' sãndie'ni' i yo'ó, te ni ndee nãkoo tu i yo'ó”, kachi a.

⁶ Xa'a' a jaan' na ini e' te ka'an e' naa ka'án a nuu' tutu Ndiosí mii' yoso' a ndii:

Kuäsa' yi'vi i yoo ka nduu' ña saa ne yivi' xiin' i,
sakan' ña xto'o e' Ndiosí chindiee' yu'u.

Kachi a. ⁷ Naka'an' na ndo' xa'a' te paxto ndo', te ni sania'á ndo'ó tu'un Ndiosí, te naka'an' tu ndo' saa ni ini te jaan' ni xini ra Ndiosí, te saa tu ndo'ó naa ni xaa ra.

⁸ Jesucristo ndii, köo' kivi' nama kuu' a, naa ni kuú a iku, sakan' tu kuu' a vitin, te sakan' tu kuú a ndee amaa ka kivi'. ⁹ Te taxí ndo' kuni xa'an' ne yivi' ndo'ó xiin' inga ña sania'á siin' ña nãkuitá xiin' ña ndaku xa'a' Jesús. Kuachi ndii va'a ka ña kuíta ni'i e' xiin' ña ini e' xini e' Ndiosí xa'a' a ña ndani mii' a yoo', te sakan' ña kuíta ni'i e' nuu' ña ka'án xa'a' ña kuví xaxí' e'. Sakan' ña ña jaan' ndii, ni chindiee' a ndee iin ne xaa' a.

¹⁰ Yoo' ndii, xa kumi' e' ña va'a ka te sakan' mii' nasoko' sutu kiti' kuiti' xa'a' a ña ni nasoko' xiin' mii' Jesús, te ni xi'i a nuu'

krusín xa'a' e'. Te sutu jaan' ndii, kōo' ndei' kumi' ra xa'a' ña va'a jaan'. ¹¹ Sakan' ña ndei' kiti', ti' xatia sutu ka'nu' ní' xa'a' kuachi ne yivi' tixin yukun' toto mii' su'un ka ndii, xa'mi' ra a nuu' ñuu yatín mii' ndiee' ña jaan'. ¹² Xa'a' a jaan' na sakan' tu Jesús ndii, ni xi'i a nuu' ñuu Jerusalén te ndasandu a yoo' nditia a xiin' ní' mii' a jaan'. ¹³ Xa'a' a jaan' na na ku'un e', te nduiin e' xiin' Jesús nuu' ñuu jaan', te iin kachi saka'an' ne yivi' yoo' xiin' a. ¹⁴ Kuachi ndii, süu' xa yo'o' kundiee xachi' e', süu' jaan' ndii ndiatu' ini e' xa'a' iin ñuu ña koq nuu' ku'un e', ña kandu'u' ndivi'. ¹⁵ Xa'a' a jaan' na na saka'nu' e' Ndiosí saa kivi' kua'an xiin' ña ndiee' Jesucristo. Te ña jaan' nduu' ña nasoko' e' nuu' Ndiosí, te xiin' ña jaan' ndiee' yu'u' e' xa'a' a. ¹⁶ Te na nãndoso' ndo' saa ndo' ña va'a, te sakan' tu chindiee' ta'an' ndo' xiin' ña kumi' ndo'. Kuachi ndii ña jaan' nduu' ña nasoko' ña xtani Ndiosí.

¹⁷ Taxi so'o ndo' ña ka'an te paxto ndo', te saa ndo' ña ka'an chuun' ra xiin' ndo'. Sakan' ña te jaan' nduu' te xito' ndo'ó nuu' ichi' Ndiosí, te xiní ra ña nataxi ra kuenta nuu' Ndiosí xa'a' ndo'. Taxi so'o ndo' ña ka'an ra, te kunaã va'a nimá ra saa ra chuun nuu' Ndiosí. Sakan' ña naa' sakundi'ni ña'a' ndo' ndii, va'a xaa' ndo'.

¹⁸ Ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ndu. Xiní ndu ña naã va'a nimá ndu, sakan' ña ka'an nimá ndu ña sachuun' ndaku ndu xiin' sakuu' ña xaa' ndu. ¹⁹ Te ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña ka'an va ndo' xiin' Ndiosí xa'a' i, te kuvi nandiko' yachi tukuu i mii' ndiee' ndo'.

Cha'an' so'o' ndi'i'

²⁰ Te Ndiosí nduu' ña taxi' ña mani' yoo nimá e', te ni sanatiaku tu a xto'o e' Jesucristo tein ne ni xi'i. Te Jesús jaan' nduu' ña paxto kuu' nuu' nuu' yoo', ne nduu' ndee naa mbee. Te xa'a' a ña ni xitia ní' a ni ndoo Ndiosí kuento a xiin' e' ndee ndi'i' ni kivi'. ²¹ Na sakoo' chuun a ndo'ó nuu' ndee ka chuun va'a te kuvi saa ndo' ña kuní a. Te na saa a ña jaan' xiin' ndo' saa xtani mii' a xiin' ña ndiee' Jesucristo, ña xata'an kuiti' saka'nu' e' ndee amaã ka kivi'. Sakan' na kunduu a.

²² Nani ta'an' i, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña natiiin va'a ndo' ña sie, ña ni ke'i i yo'o', ña xandieni ndo'ó, ña ti'vi' i nda'a' ndo'. ²³ Sakuni' tu'un i ndo'ó ña xa ni keta ñani e' Timoteo vi'e kaa, sakan' na kuii' naa' yachi kixin ra ndii, ku'un i xiin' ra ku'un koto i ndo'ó. ²⁴ Kua'an Ndiosí na koq na sakuu' te paxto ndo', te sakan' tu sakuu' inga ne nduu' kuenta Ndiosí. Te ti'vi' tu ne ta'an' e', ne ndiee' Italia, cha'an' ndo'. ²⁵ Na sañu'u' na Ndiosí sakuu' ndo'ó. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña ni ke'i Santiago

Ti'vi' ra cha'an'

1 Yu'u nduu' Santiago, te xika' nuu' nuu' Ndiosí xiin' nuu' xto'o e' Jesucristo. Ti'vi' i cha'an' ndo'ó ne uxí uvi ti'vi, ne ta'an' i, ne Israel, ne ni kiku ki'in' xaan' iin yivi'.

Na nakuatia' nimá e' kij' yoo tundo'o' nuu' e'

²Ñani ta'an' i, na nakuatia' va nimá ndo' kij' ndo'o' ndo' nuu' ndee ka tundo'o'. ³Kuachi ndii xa xiní ndo' ña kij' ndo'o' ndo' nuu' ndee ka ña'a xa'a' a ña ini ndo' xini ndo' Ndiosí ndii, chindiee' a te ita' ni'i ka ndo' nuu' ña ini ndo' jaan'. ⁴Te naa' ita' ni'i ndo' nuu' ña ini ndo' jaan', te chindiee' a ndo'ó nuu' tundo'o' ndee so'o' ndi'i, te kunduu xachi' ndo' ne xata'an nuu' Ndiosí, te kunduu tu ndo' ne xinu xachi' nuu' a, te köo' ña kuni xachi' ka nuu' ndo'.

Kakan e' ña chuun va e' ña kaka ndaku e' nuu' Ndiosí

⁵Te naa' yoo sava ndo'ó, ne kuni ka ña xini tuni nuu' ndii, kakan ndo' a nuu' Ndiosí, te taxi a ña jaan' nda'a' ndo'. Sakan' ña Ndiosí ndii, taxi' a kua'a' ña va'a nuu' e', te xi'é a nuu' e' xa'a' a ña xikán e' ña jaan' nuu' a. ⁶Ndisu ini ndo' te kakan ndo' a, te kunduu ndo' ne uvi a xanini, sakan' ña ne uvi a xanini ndii, nduu' ña ndee naa tikui miní ka'nu', te' kua'an kuaxi xika' xaa' tachi', te yo'o' ni jaan' koyo' a ra'. ⁷Kuachi ndii, ne xaa' ña jaan' ndii, na kani ni ña ña natiin ña iin ña xikán ña jaan' nuu' xto'o e'. ⁸Sakan' ña ne uvi nimá nduu' ña, te ximi' koö tu ini ña nuu' sakuu' ña xaa' ña.

⁹Ñani ta'an' e', ne nda'vi kuu' ndii, na va'a kuni ña ña nduu' ña ne ka'nu' nuu' Ndiosí. ¹⁰Ndisu ne vika' ndii, na va'a kuni ña ña nduu' ña ne nda'vi kuu' nimá ni xaa Ndiosí, sakan' ña ña vika' ña jaan' ndii, ndoñu'u' a ndee naa ita' ku'u. ¹¹Kuachi ndii, kij' keta ñu'u sanandii' ndiee' a ndii, ichi ku'u jaan', te koyo ita' a, te ndoñu'u' ña ndatun' a. Iin kachi kundo'o' tu ne vika', sakan' ña ndoñu'u' ne jaan', te ndoñu'u' tu ña xachuun' ña xiin' ña vika' jaan'.

Kuäsa' xito' kua'a Ndiosí ne yivi'

¹² Sañu'u' va Ndiosí yoo ka xandieni nuu' ña xamaña, sakan' ña kii' kanando ña nuu' ña jaan' ndii, natiiñ ña kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', ña nduu' ndee naa corona ña ni'i' ne kanando, ña ni taxi Ndiosí kuento a xa'a' nuu' ne ndani ña'a'.

¹³ Na kä'an yoo ka kii' xito' kua'a ña'a' ña kini ndii: "Ndiosí ni xito kua'a yu'u." Kuachi ndii koo' ndiee' ndee iin ña'a te sanama' a Ndiosí nuu' kuachi, te ni ndee mii' Ndiosí xito' kua'a ndee iin ne yivi' te koyo ña nuu' kuachi. ¹⁴ Süu' jaan' ndii ña kini, ña ndioo' ini mii' ña, nduu' ña xito' kua'a ña'a', te xiku'un ña nuu' kuachi. ¹⁵ Te xa'a' a ña kini ndioo' ini ña ndii, xaa' ña kuachi. Te kii' xaa' te xaa' ña kuachi jaan' ndii, kuví xachi' ña nuu' Ndiosí xa'a' a jaan'.

¹⁶ Ne kua'a ñani ta'an' i, küni xa'an' xiin' mii' ndo'. ¹⁷ Kuachi ndii Ndiosí taxi' sakuu' ña va'a, te sakuu' ña ndoo kuaxi mii' ndu'u' a ndivi', te suvi tu a nduu' ña ni xa'a sakuu' ña yi'é ndiee' ndivi'. Te Ndiosí ndii, koo' kivi' namá a ndee naa xaa' ña yi'é ndiee' ndivi' jaan', ni ndee nämä tu a ndee naa xaa' kunda'vi ña jaan'. ¹⁸ Te xa'a' a ña kuní mii' a, ni satuví a yoo' xiin' tu'un a, ña ndixa, te kunduu e' si'e a, ne nuu' nuu' sakuu' ña ni xa'a a.

Na kuní so'o e' tu'un Ndiosí, te saa tu e' ña ka'an a

¹⁹ Ne kua'a, ñani ta'an' i, xa'a' a jaan' na kuní a ña koo tu'va sakuu' e' te kuní so'o e' ña ka'an inga ne yivi', te ndiatu' e' xiin' ña ka'an e', te ñasaa' yachi tu e'. ²⁰ Kuachi ndii, ña kui'e ne yivi' ndii, täxi' a sachuun' ndaku ña saa kuní Ndiosí. ²¹ Ña jaan' na kuii' nakoo ndo' sakuu' ña xe'na', xiin' sakuu' ña ña'a ña yoo va nuu' kivi' ñuu ndo'. Te natiiñ maso ndo' tu'un ña ni chi'i Ndiosí nimá ndo', sakan' ña ña jaan' kumi' ndiee' te sakakú a ndo'ó.

²² Ndisu küni xa'an' xiin' mii' ndo', süu' kuní so'o kuiti' ndo' tu'un jaan'. Süu' jaan' ndii, kuní a saa tu ndo' ña ka'an a. ²³ Kuachi ndii, ne xini so'o kuiti' tu'un jaan', te xaa' ña ña ka'an a ndii, nduu' ña ndee naa iin ne xito' ndiaa ndi'i nuu' ña nuu' yuu' peko. ²⁴ Te kii' ndi'i koto ndiaa xiin' mii' ña, te kua'an ña ndii, iin kani' va te nandosó' ña saa kaa' nuu' ña. ²⁵ Ndisu ne xini so'o tu'un ndei' Ndiosí, te xito' ndi'i ña ña ka'an a xiin' ña, te ndikún kixin' ña a, te nandosó' ña a ndii, sañu'u' ña'a' Ndiosí, te xaa' ña a. Sakan' ña tu'un ndei' jaan' ndii, iin ña va'a ndi'i nduu' a, te sandoó ndiká a yoo' nuu' kuachi e'.

²⁶ Te naa' yoo ka tuu ña nduu' ña ne xaa' xna'a ña kuní Ndiosí, ndisu xito' ña saa koo yu'u' ña ndii, xini xa'an' xiin' mii' ña, te ndiaa ya'vi' ña xaa' ña jaan' nuu' a. ²⁷ Sakan' ña ña ndoo xiin' ña

ndaku nuu' yuva' e' Ndiosí, ña xtani a saa' e' ndii, ña yo'o' nduu' a: ña koto e' ne kuachi' nda'vi, te sakan' tu ña'a' kuaan' kii' ndo'o' nia, te koto xiin' mii' e' nuu' kuachi ña yoo iin yivi'.

Vä'a nakaxin e' ne yivi'

2 Ñani ta'an' i, xa'a' a ña ini e' xini e' xto'o' e' Jesucristo, ña ka'nu' koo' chukuu' ndii, kuni a ña iin kachi tin mani' e' ndee ka nuu' ne yivi'. ²Saa' e' kuenta ndii, ndi'vi iin te vika' ni'nu' toto va'a, te ñu'u' tu iin kaxun nda'a' va'a nuu' nda'a' ra, mii' nakaya' ndo', te ndi'vi tu iin te nda'vi kuu' ni'nu' toto yata' ikan'. ³Te koto'ni' ndo' nuu' te vika' jaan', te ka'an' ndo' xiin' ra ndii: "Ñia'a' yatin yo'o' kundu'u' un', tákuie", kachi' ndo'. Te ka'an' tu ndo' xiin' te nda'vi kuu' jaan' ndii: "Ndee kaa' kuiin ndichi yo'ó, uun ñu'u' mii' ita' xa'a' i yo'o' kundu'u' un'", kachi' ndo' xiin' te jaan'. Naa' sakan' nduu' a ndii, ⁴xa iin kachi tin mani' ndo' ne yivi' kii' xaa' ndo' sakan', te nduu' ndo' ndee naa te xa'nú kuachi, te xachuun' ndaku.

⁵Ne kua'a ñani ta'an' i, chuun xa'a' va' ndo' ña ka'an' i xiin' ndo' vitin: ¿Ñáá xini' ndo' ña ni nakaxin Ndiosí ne nda'vi kuu' iin yivi' yo'o' te ini va' nia kuni ña'a' nia? Te kii' xaa' nia sakan' ndii, ndee naa vika' nia nuu' a xa'a' a ña natiin' nia ña ka'ndia' chuun' a nimá nia saa' ni taxi a kuento a nuu' ne ndani' ña'a'. ⁶Ndisu' ndo'ó ndii, mii' kuu' ndo' xiin' ne nda'vi kuu' jaan'. ¿Saa' tu xini' ndo' ña ne vika' jaan' nduu' ne mii' kuu' xiin' ndo', te suvi tu nia nduu' ne tiin' kuachi siki' ndo'ó, te kua'an' nia xiin' ndo' ndee vi'e' mii' xa'nú te yivi' kuachi? ⁷¿Saa' tu xini' ndo' ña suvi tu nia nduu' ne kani'a' xa'a' kivi' ndatu'n' xto'o' e', ña ini e' xini e'?

⁸Ka'an' tu'un' ndei' ka'nu' ka' mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí ndii: "Kundani' ndo' ne yivi' xiin' ndo' ndee naa ndani' xiin' mii' mii' ndo'." Sakan' yoso' a. Naa' ndixa' xna'a' saxinu' ndo' ña jaan' ndii, va'a' xaa' ndo'. ⁹Ndisu' na iin kachi tin mani' ndo' ne yivi' ndii, xa ni xaa' ndo' kuachi xa'a' a ña ni xka'ndia' ndoso' ndo' ña ka'an' tu'un' ndei' jaan', te xa ne ndiso' kuachi nduu' ndo' nuu' a. ¹⁰Kuachi ndii yoo' ka' saxinu' sakuu' tu'un' ndei' jaan', ndisu' xka'ndia' ndoso' nia iin yu'u' kuiti' a ndii, kumi' kuachi nia nuu' Ndiosí xa'a' sakuu' a. ¹¹Kuachi ndii, suvi Ndiosí jaan' ni ka'an' ndii: "Kümi' un' musa un." Te suvi tu a ni ka'an' ndii: "Kä'ni' un' ne yivi'", ni kachi' a. Ña jaan' na kuu' naa' ni kumi' ndo' musa ndo', ndisu' ni xa'ni' ndo' iin ne yivi' ndii, xa kumi' kuachi ndo' nuu' Ndiosí xa'a' sakuu' tu'un' ndei' a.

¹²Sakan' na kuu' ndo'ó ndii, ndatu'un' va'a' ndo', te sachuun' va'a' tu' ndo', sakan' ña xini' ndo' ña sana'má Ndiosí yoo' nuu' kuachi e' xiin' tu'un' ndei' a, ña sandoó ndiká yoo' nuu' kuachi e'. ¹³Kuachi

ndii kuv̄ita xachi' in̄i Ndiosí xa'a' yoo ka kii' sana'má ña'a' a naa' n̄i kuv̄ita in̄i n̄ia xa'a' ne yivi', sakan' ña ne n̄i kuv̄ita in̄i xa'a' ne yivi' ndii, keta va'a n̄ia kii' sana'má ña'a' a.

**Kuní a sachuun' inga' ña in̄i e'
xini e' Ndiosí xiin' ña chindiee' e' ne yivi'**

¹⁴ Ñani ta'an' i, ne ka'án ña in̄i n̄ia xini n̄ia Ndiosí, te xaa' n̄ia ña va'a ndii, kuäsa' kuní xachi' ña ka'án n̄ia jaan', te küvi kaku n̄ia nuu' kuächi xiin' ña ka'án kuiti' n̄ia ña in̄i n̄ia. ¹⁵ Saa e' kuenta ndii, yoo iin ne xika' ichi' Ndiosí xiin' e', tiaa, uun ña'a' nduu' n̄ia, te kuní toto kui'nu n̄ia, te kuní tu ña kutiaku n̄ia, ¹⁶ te ka'án iin ndo'ó xiin' ne jaan' ndii: “Ndiosí na ku'un xiin' un', na kojo na toto un' xiin' ña tiaku un'”, kachi ndo', ndisu täxi ndo' ña kuní nuu' n̄ia ndii, köo' ndee iin ña va'a n̄i xaa' ndo' xa'a' ne jaan' na sakan'.

¹⁷ Nii' sakan' nduu' tu a xiin' ne ka'án kuiti' ña in̄i n̄ia xini Ndiosí, te xaa' n̄ia ña va'a ndii, iin ña kuäsa' kuní nduu' ña in̄i n̄ia jaan'.

¹⁸ Ndisu saa e' kuenta ndii, ka'an yoo ka ndii: “Yo'ó ndii, in̄i un' xini un' Ndiosí, te yu'u ndii, xaa' i ña va'a.” Küvi nia'a ndo' yu'u ña in̄i ndo' xini ndo' Ndiosí kii' köo' ña va'a xaa' ndo'. Ndisu yu'u ndii, xiin' ña va'a ña xaa' i kuv̄i nia'á i ndo'ó ña in̄i i xini i Ndiosí.

¹⁹ ¿Ñáá kandixa' ndo'ó ña yoo iin ndaa' kuiti' Ndiosí? Va'a xaa' ndo'. Ndisu ndee ña ndiva'a kandixa' ña jaan', te yi'vi va ña'a' a.

²⁰ Ne küu' kaxi' nduu' ndo'ó! Xa'a' a ña ka'án kuiti' ndo' ña in̄i ndo' xini ndo' Ndiosí, te xaa' ndo' ña va'a ndii, iin ña kuäsa' kuní nduu' ña in̄i jaan'.

²¹ Xa xini ndo' ña Abraham, te xii' yata' e' ndii, n̄i ka'an Ndiosí ña te ndaku nimá nduu' ra nuu' a xa'a' a ña n̄i xaa ra kii' n̄i xika ra nasoko' ra si'e ra Isaac saa n̄i ka'an chuun' a xiin' ra. ²² Te koto ndo' saa n̄i xachuun' inga' ña in̄i ra xini ra Ndiosí xiin' ña n̄i xaa ra. Te xiin' ña n̄i xaa ra jaan' n̄i xinu ña in̄i ra jaan'. ²³ Xa'a' a jaan' na n̄i xinu ña yoso' nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii: “N̄i in̄i Abraham n̄i xini ra Ndiosí, te n̄i ka'an a ña te xachuun' ndaku nduu' ra nuu' a.” Sakan' yoso' a. Te n̄i ka'an tu a ña te xini ta'an' xiin' a nduu' ra.

²⁴ Ña jaan' na kiii' xini e' ndii, süu' xa'a' a ña ka'án kuiti' ne yivi' ña in̄i n̄ia xini n̄ia Ndiosí, te nduu' n̄ia ne xachuun' ndaku nuu' a. Süu' jaan' ndii xa'a' a ña xaa' tu n̄ia ña va'a nduu' n̄ia ne xachuun' ndaku nuu' a.

²⁵ Te xa xini tu ndo' saa n̄i xka'ndia a xiin' Rahab, ña' n̄i xiko' xiin' mii' mii'. Ndee ña' jaan' n̄i ka'an Ndiosí ña ña' xachuun' ndaku nduu' a' nuu' a xa'a' a ña n̄i nat̄iin va'a a' te Israel, te kuan koto maña ñuu' a', te n̄i ti'vi' ña'a' a' inga' ichi', te n̄i kaku ra.

²⁶ Sakan' na kuu' ijn ñu'u' nde'i kii' kōo' ka nimá a ndii, xa ni xi'i a, nii' sakan' tu yoo ña ini e' naa' kōo' ña va'a xaa' e'.

Koto e' yu'u' e' kii' ndatu'un' e'

3 Ñani ta'an' i, na ndüku' kua'a' va ndo'ó ña kundüu ndo' ne sania'á, sakan' ña xini e' ndii, ndiee' ka nakan Ndiosí kuenta nuu' ndu'u, ne sania'á, te sakan' ne xini so'o ña jaan'. ² Sakuu' e' ndii, ki'in' va ichi' xaa' e' ña vä'a. Ndisu naa' yoo ijn ne yivi', ne kōo' kivi' xaa' ña jaan' xiin' ña ka'án nia ndii, ne yivi' va'a xachi' nduu' nia, te kuvü ndiko' ni'i' xiin' mii' tu nia nuu' kuachi'.

³ Ndee naa xaa' tu e' kii' chika'ni' e' ka yu'u' kuei, te saa ri' ña kuní e' ndii, kuvü ndiko' ni'i' e' ri', te ku'un ri' mii' ka kuní e'. ⁴ Koto tu ndo' saa xaa' tundo'o, tee' ndee na'nu' xava'a tun' jaan', te ndiee' va xika' tachí' ndii, xiin' ijn tun' lulu kuñi' kuvü satuvi' te yivi' nu', te kua'an nu' mii' ka kuní ra. ⁵ Sakan' tu xaa' yaa' e' ndii, ijn ña lulu kuenta ñu'u' nde'i e' nduu' a, ndisu kumi' a ndiee' te ka'án ninu a xa'a' ña na'nu' ya'a. Te nduu' a ndee naa ijn ñu'u' tilikün', ña kuvü ka'mi kua'a' xava'a xiki' na'nu'. ⁶ Te sakan' tu yaa' e' ndii, ndee naa ñu'u' nduu' a. Te ijn xaan' mii' ñu'u' chitu' vi' ña nia'a nduu' tu a. Te ijn tu'un' ñu'u' nde'i e', ña kuvü sativi' kanii' e', nduu' a, te ndee kii' tuvü e' xiin' ndee skachi' kuvü e' ndii, kuvü sativi' a yoo', sakan' ña ndee naa ñu'u', ña kuaxi vi'e ndiaya', nduu' a.

⁷ Ndixa nduu' a ndii, chuun va ne yivi' samaso nia sakuu' nuu' kiti' iku', naa kuu' ti' kumi' ta'an xa'a', xiin' saa, xiin' ti' kañuu' tixin, xiin' ti' ñu'u' miní ka'nu'. ⁸ Ndisu ndee ijn e' küvi samaso yaa' e'. Sakan' ña ijn ña nia'a nduu' a, te küvi ndiko' ni'i' ña'a' e'. Te xiin' yaa' e' jaan' ka'án e' kuento xatu, ña satuxu'ví ne yivi'. ⁹ Te xiin' yaa' e' jaan' tu xaka'nu' e' Ndiosí, yuva' e', te xiin' ña jaan' tu sanacha'an' e' ne yivi', ne ni xa'a' Ndiosí saa kuu' mii' a. ¹⁰ Xiin' yu'u' e' ka'án va'a e' xa'a' ne yivi' te xiin' ña jaan' tu sanacha'an' ña'a' e'. Ñani ta'an' i, xäta'an saa e' sakan'. ¹¹ Sakan' ña ijn xaan' mii' kiee' tikui ndii, küvi kiee' tikui va'a xiin' tikui uva. ¹² Ñani ta'an' i, sakan' tu itun' higo ndii, küvi kuun nduu' olivo nda'a' nu', ni ndee küvi tu kuun nduu' higo nda'a' yo'o' uva, sakan' na kuu' ni ndee küvi tu kiee' tikui va'a mii' kiee' tikui uva.

Yoo uvü nuu' ña xini tuní

¹³ Naa' ka'ni sava ndo'ó ne xini tuní ndii, na nia'a ndo' ña jaan' xiin' ña va'a ña xaa' ndo', xiin' ña maso kuu' ndo', ña taxi' ña xini tuní ndo' jaan'. ¹⁴ Ndisu naa' ndasi' va nuu' ndo' xini ndo' ne yivi', te kuni nakuita tu ndo' xiin' nia ndii, kōo' ndee ijn xa'a' ña ka'an

n̄in̄u ndo', te xini xa'an' ndo' xa'a' ña ndixa. ¹⁵ Ña xini tuní ña kumi' ndo' jaan' ndii, süu' Ndiosí taxi' a, süu' jaan' ndii ña xini tuní, ña yoo iin yivi' kuiti' nduu' a, ña n̄i nata'vi' xini' ne yivi', ña taxi' ña ndiva'a. ¹⁶ Kuach̄i ndii mi' yoo ne ndasi' nuu' xini n̄a ne yivi', te kuni nakuita tu n̄a xiin' inga ne yivi' ndii, ndiee' maní' n̄a, te xaa' n̄a sakuu' nuu' ña n̄a'a. ¹⁷ Ndisu yoo', ne kumi' ña xini tuní ña taxi' Ndiosí jaan' ndii, xika' ndoo e' nuu' ichi' a, te sakan' tu ndiee' maní' e', te va'a nimá e' xini e' ne yivi', te nda'vi kuu' e' xiin' ne yivi', te kuvita in̄i e' xa'a' ne yivi', te sakan' tu xaa' e' kua'a' ña va'a, te n̄akaxin tu e' ne yivi', te ndüu' tu e' ne uvi nimá. ¹⁸ Sakan' ña ne nduku' ña ndiee' maní' ne yivi' ndii, xika' maní' n̄a iin yivi', te nat̄iin n̄a ña xaa' ne yivi' ña kuní Ndiosí.

Na ndiöo' in̄i e' xa'a' ña'a ña yoo iin yivi'

4 ¿Ñáá xini ndo' mii' kuaxi tun kui'e xiin' ñu'u' ña yoo tein ndo'? Süu' ña kin̄i ndioo' in̄i mi' ndo' jaan' sakaku' ña kunta'an' nimá ndo' xiin' ña va'a ña kuní a saa ndo'. ² Ndioo' in̄i ndo' xa'a' ña'a, te köo' a natiin' ndo'. Xa'ni' ndo' ne yivi', te kündieni ka ndo' ña ndasi' va nuu' ndo' xini ña'a' ndo', ndisu köo' a natiin' ndo'. Xa'a tu ndo' tun kui'e xiin' ñu'u', ndisu köo' ña'a natiin' ndo', sakan' ña xikán ndo' a nuu' Ndiosí. ³ Te ki' xikán ndo' a nuu' a ndii, köo' a natiin' ndo' sakan' ña xikán va'a ndo' a saa kuní Ndiosí. Süu' jaan' ndii xikán ndo' a te kusiki' saka ndo' a mi' yoo ña sii' nuu' ndo'.

⁴ Ndo'ó, ne xa'ní ndoso' Ndiosí ndee naa ne kumi' musa ndii, ¿ñáá xini ndo' ña ne xtani va saa ña nduu' kuenta iin yivi' ndii, nanduu' n̄a ne n̄i ta'an' va'a ka xiin' Ndiosí? Sakan' na kuii' yoo ka xtani saa ña nduu' kuenta iin yivi' ndii, n̄i ta'an' va'a ka n̄a xiin' Ndiosí. ⁵ ¿Ñáá xanini ndo' ña yoso' saka ña ka'an nuu' tutu Ndiosí ndii: “Kuiñu va Espiritu Ndiosí, ña n̄i taxi a naá nimá e', xini a yoo”? Sakan' yoso' a. ⁶ Ndisu chindiee' kua'a' ka Ndiosí yoo' naa yoso' a nuu' tutu a mi' ka'an a ndii: “T̄axi Ndiosí ña ket̄a va'a ne ñuñu', ndisu chindiee' a ne nda'vi kuu' nimá.” Sakan' yoso' a. ⁷ Sakan' na kuii' taxi ndo' ña ka'ndia chuun' Ndiosí nuu' ndo', te t̄axi ndo' ña ket̄a va'a ña ndiva'a xiin' ndo', te kuxiöo a nuu' ndo'. ⁸ Ndasayat̄in ndo' nimá ndo' nuu' Ndiosí te kuyat̄in tu a jaan' nuu' ndo'. Ndo'ó, ne ndiso' kuach̄i ndii, nakoo ndo' a, te ndundoö nimá ndo', sakan' ña ne uvi nimá nduu' ndo'. ⁹ Xa'a' a jaan' na na kusuchi' u'vi in̄i ndo', te kuaku ndo', te tana ndii va ndo' xa'a' kuach̄i ndo'. Na nanduü ña n̄i xaku ndo' ña kuaku u'vi ndo', te ña sii' n̄i xini ndo' ndii, na nanduü a ña kusuchi' va in̄i ndo'. ¹⁰ Na sanuu' xiin' mi' mi' ndo' nuu' xto'o e' Ndiosí, te ki'in ka'nu' a ndo'ó.

Nätava' e' kuenta kuu' ta'an' e'

¹¹ Ñani ta'an' i, kãniã'a xiin' ta'an' ndo'. Sakan' ña naa' kaniã'a ndo' xa'a' ne yivi', uun naa' natava' ndo' kuenta kuu' ne jaan' ndii, kaniã'a tu ndo' xa'a' tu'un ndei' Ndiosí, te natava' tu ndo' kuenta kuu' tu'un ndei' a jaan'. Te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, süü' te saxinú tu'un ndei' jaan' nduu' ndo', süü' jaan' ndii te xa'nú kuachi sananduu' xiin' mii' ndo'. ¹² Kuachi ndii Ndiosí kuiti' nduu' ña xa'a' tu'un ndei' jaan', te suvi tu a nduu' ña xa'nú kuachi e'. Te ña jaan' kumi' ña ndiee' te sakakú a yoo' nuu' kuachi e', uun katun' a yoo'. Ndisu ndo'ó ndii, ¿yoo' nduu' ndo', tuu ndo', na natava' ndo' kuenta kuu' inga ne yivi'?

Vä'a ka'an ñuñu' e' xa'a' kivi' tiaan

¹³ Chuun xa'a' va ndo'ó vitin, ne ka'an ndii: "Vitin, uun tiaan ku'un e' iin ñuu, te kundiee e' ikan' iin kuiya, te xiko' e' ña'a, te kanando e' xu'un'." Sakan' kachi ndo'. ¹⁴ Ndisu xiní ndo' saa saa a xiin' kivi' ñuu ndo' tiaan. Kuachi ndii, kivi' ñuu e' ndii, nduu' a ndee naa viko' nu'u', ña yoo iin kani', te ndi'i tukuu a so'o. ¹⁵ Kuní a ña va'a ka ka'an ndo' ndii: "Naa' kuní xto'o e' ndii, kutiaku e', te saa e' ña yo'o', uun ña jaan'." Sakan' kuní a ka'an ndo'. ¹⁶ Ndisu ndo'ó ndii, ka'an ñuñu' ndo'. Te sakuu' ña ñuñu' naa ña jaan' ndii, ña nia'a nduu' a. ¹⁷ Sakan' na kuii' ne xiní saa ña va'a, te xaa' nia a ndii, kuachi xaa' nia nuu' Ndiosí.

Vitin ka'an Santiago xa'a' ña kundo'o ne vika' nia'a

5 Ndo'ó, ne vika' ndii, chuun xa'a' va ndo' ña ka'an i vitin, sakan' ña xa kuyatin' kuii ña kundo'o ndo'. Sakan' na xa'a' ndo' kuaku ndo' te nde'i ndo'. ² Sakan' ña ña vika' ndo' ndii, te'í a, te toto ndo' ndii, xaxi' kuxi a. ³ Te oro ndo' xiin' plata ndo' ndii, kuxi a. Te kuxi ña vika' ndo' jaan' kunduü ña tiin kuachi ndo'ó nuu' Ndiosí, te kunduü a ndee naa nu'u' ki' xa'mi' a ña'a. Ndisu taxa'a te taxa'a ka ndo' ña vika' jaan' tee' ndee xa kuyatin' kivi' so'o' ndi'i'. ⁴ Kuní so'o' ndo' ña ka'an kuachi te tatú ndo' nuu' ndo', te ni nakaya ña savi' ndo', sakan' ña ni cha'vi' ña'a' ndo'. Te xto'o e' Ndiosí ka'nu' koo' chukuu' ndii, xa ni xiní so'o a ña ka'an kuachi te jaan'. ⁵ Ndo'ó ndii, sij' xika' ndo' iin yivi' yo'o', te sasana' xiin' mii' ndo'. Te sanda'ni ndo' nimá ndo' xiin' sakuu' ña kuní ndo'. Xa'a' a jaan' na ni kuxa'an ndo' ndee naa kiti', ti' xito' kuxi ne yivi', te xa ni xaa kivi' ña kuví ri'. ⁶ Te ni katun' ndo' ne yivi', ne köo' kuachi, te ni xa'ni' ña'a' ndo' tee' ndee ni kuví ndoni' nda'a' nia te naka'an nia xa'a' nia.

Kundieni e' ndee xaꝑ kivi' ña nandiko' xto'o e'

⁷Ñani ta'an' i, kuie kuu iní ndo' ndee xaꝑ kivi' ña nandiko' xto'o e'. Koto ndo' saa kuie kuu' iní te xachuun' xa'a' ku'u ndee nakuixa ña savi'. Te jaan' ndii, kuie kuu' iní ra ndiatu' ra savi' ña kuun nuu' xiin' savi' ña kuun ndi'i' ndoso'. ⁸Nii' sakan' tu kuni a ña kuie kuu' tu iní ndo'ó, te kuíta ni'i' ndo' nuu' ichi' Ndiosí ndee xaꝑ kivi' jaan'. Kuachi ndii xa kuyatin' xaꝑ kivi' ña nandiko' xto'o e' jaan'.

⁹Ñani ta'an' i, küchi ta'an' ndo', saa' iin kii' katun' ndo' xa'a' ña jaan'. Sakan' ña xa kuyatin' kuu kivi' ña nandiko' ña xa'nú kuachi. ¹⁰Ñani ta'an' i, naka'an' ndo' saa ni kundieni te ni ka'an tiakú tu'un xto'o e' Ndiosí xiin' ña ndiee' a. Te jaan' ndii, kuie ni kuu' tu iní ra kii' ni sando'o' ña'a' ne yivi', nii' sakan' tu kuni a kundieni ndo'ó, te kuie kuu' tu iní ndo'. ¹¹Ña ndixa nduu' a ndii, ka'an e' ña sañu'u' va Ndiosí ne ni kundieni nuu' tundo'o'. Te ni xini so'o' ndo' saa ni kundieni Job nuu' tundo'o', ña kuie ni kuu' iní ra. Te xini tu ndo' saa ni sañu'u' va ña'a' xto'o e' Ndiosí so'o' ndi'i', sakan' ña kuvita va iní a xa'a' e', te yoo ka'nu' va tu iní a xa'a' e'.

¹²Ñani ta'an' i, ña ka'nu' ka nduu' a ña tiiñ ndiaa ndo' kivi' Ndiosí kii' taxi' ndo' kuento ndo'. Ni ndee tiiñ ndiaa tu ndo' ndivi'. Te sakan' tu tiiñ ndiaa ndo' ñu'u' iin yivi'. Te tiiñ ndiaa ndo' ndee iin nuu' tukú ña'a' kii' taxi' ndo' kuento ndo' jaan'. Süu' jaan' ndii kii' ka'an ndo' "uun" ndii, ña jaan' kuíti' ka'an ndo'. Te kii' ka'an ndo' "ü'un" ndii, ña jaan' kuíti' tu ka'an ndo'. Sakan' saa ndo', saa' iin kii' katun' Ndiosí ndo'ó xa'a' ña jaan'.

Ka'an e' xiin' Ndiosí xa'a' ne kuni kuví

¹³Naa' yoo sava ndo'ó, ne ndo'o' ndii, na ka'an nia xiin' Ndiosí. Naa' yoo sava ne va'a va kuni tein ndo' ndii, na kata nia yaa Ndiosí. ¹⁴Naa' yoo sava ne kuni kuví tein ndo' ndii, na kana nia te xixa, te xito' ne nakayá xa'a' Ndiosí, te ka'an ra xiin' a xa'a' nia, te xiin' ña ndiee' xto'o e' kakín ña'a' ra xa'an oliva. ¹⁵Te kii' iní e', te ka'an e' xiin' Ndiosí xa'a' nia ndii, nda'a ne kuni kuví jaan' saa xto'o e', te ndokoó nia. Te naa' ni xaꝑ nia kuachi ndii, koó ka'nu' iní a xa'a' nia. ¹⁶Sakan' na kuu' na'ma ndo' kuachi ndo' nuu' ta'an' ndo', te ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ta'an' ndo', te nda'a ndo'. Te kii' iin ne xachuun' ndaku nuu' Ndiosí ka'an xiin' a ndii, chindiee' kua'a' ña ka'an ne jaan'. ¹⁷Naa kuu' Elías ndii, iin te yivi' naa yoo' tu ni nduu' te jaan'. Te kii' ni ka'an, te ni ka'an ra xiin' Ndiosí ña küun savi' ndii, ni kuun xna'a a uní kuiya yoso' sava. ¹⁸Ni ya'a, te ni ka'an tukuu' ra xiin' Ndiosí ña kuun tukuu' savi'. Te ni kuun a, te ni yoo ña savi'.

Sanandiko' e' ne yivi' nuu' ña ndixa xa'a' Ndiosí

¹⁹Ñani ta'an' i, naa' iin ndo'ó sanako' xiin' mi' nuu' ña ndixa ña kandixa' e', te sanandiko' inga ne ta'an' e' ndo'ó nuu' ña ndixa jaan' ndii, ²⁰kuní i ña kundani ndo' ña yoo ka sanandiko' ne xaa' kuachi jaan' nuu' ichi' Ndiosí ndii, sakakú ña'a' nia nuu' vi'e ña ndiva'a. Te koo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' sakuu' kuachi ne ni xaa kua'a' xava'a kuachi jaan'.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Pedro kua'an nda'a' ne ni nakaxin Ndiosí

Ti'vi' ra cha'an' nia

1 Yu'u nduu' Pedro, te Jesucristo ni tianu' yu'u sania'á i ichi' a. Ti'vi' i cha'an' ndo'ó, ne ndiee' tuku xaan', ne ni xitia i'nu nuu' ñu'u' ña nani' Ponto, xiin' ñu'u' Galacia, xiin' ñu'u' Capadocia, xiin' ñu'u' Asia, xiin' ñu'u' Bitinia. ²Te yuva' e' Ndiosí ndii, ni nakaxin a ndo'ó saa nii' ni chituní a ndee xta'an' te ndasanduu Espíritu Santo ndo'ó kuenta Ndiosí, te kandixa' ña'a' ndo', te xiin' ní' Jesucristo kunduu ndo' ne ndoo nimá. Te i'in kivi' kua'an na sañu'u' na Ndiosí ndo'ó, te na taxi ya'a tu a ña maní' koo xiin' ndo'.

Ni taxi Ndiosí ña ndiatu' ini e' ña kundiee e' xiin' a naá kivi'

³Ka'nu' va ña nduu' Ndiosí, yuva' xto'o e' Jesucristo. Te xa'a' a ña kuvita xava'a ini a xa'a' e' ndii, ni kaku e' tuku ichi' ni xaa a, te ni natiin e' ña ndiatu' ini ndituni e' xa'a' ña ni natiaaku Jesucristo. ⁴Te natiin e' ña koo' kivi' te'í, te koo' kivi' tu tivi' a, te sakan' tu koo' kivi' ndi'i' ña ndatun' a ña yoo tu'va xa'a' e' xaa' Ndiosí ndivi'. ⁵Te xiin' ña ndiee' Ndiosí xito' a ndo'ó xa'a' a ña ini ndo' xini ña'a' ndo' ndee xaa ña natiin ndo' ña sakakú xachi' a ndo'ó, ña xa yoo tu'va natiin ndo', te nia'a ña'a' a ndee kivi' so'o' ndi'i'. ⁶Xa'a' a jaan' na na va'a va kuni ndo' tee' ndee ndo'o' kua'a' ndo' ndee vitin ki'in' nuu' tundo'o' iin kani'. ⁷Sakan' ña xiin' tundo'o' jaan' nia'a ndo' ña ndee naa oro vi' nduu' ña ini ndo' jaan'. Sakan' ña oro ndii, tee' ndee ña ndoñu'u' nduu' a ndii, saxka'ndíá te yivi' a nuu' ñu'u' te kuni ra naa' oro ndi'i' xna'a nduu' a. Te ña ini ndo'ó jaan' ndii, ndiaa ya'vi' ya'a ka a te sakan' oro, te naa' kiee va'a a nuu' tundo'o' ndii, xata'an natiin ndo' ña ndatun' xiin' ña tiin' ka'nu' xiin' ña va'a saa Jesucristo ki' nandiko' a. ⁸Tee' ndee ni xini nduchi' nuu' ndo' a ndii, ndani ña'a' ndo'. Tee' ndee küvi kuni ña'a' ndo' vitin ndii, ini ndo' xini ña'a' ndo'. Te va'a xava'a kuni ndo', te ndee küvi ka'an ndi'i' ndo' saa kuni ndo'. ⁹Sakan' ña natiin ndo' ña va'a xa'a' a ña ini ndo' jaan', te ña jaan' nduu' ña kaku nimá ndo' nuu' kuachi' ndo'. ¹⁰Te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí ndii, ni ka'an ra ña ndani mii' Ndiosí ndo'ó, sakan' ña ni sakuaan ndi'i' ra, te ni xika tu ra kundani ra saa saa Ndiosí te sakakú a yoo'. ¹¹Te ni xika tu ra kuni ra amaá

koḡ ña jaan' xiin' saā xka'ndiā a, saakan' ña Espíritu mji' Cristo ni naa nimá ra, te ni nia'a ña'a' a xa'a' ña jaan', te ni sakuni' ña'a' a ndee ña kuní ka koḡ ña kundo'o Cristo, ña kixin sakakú yoo', xiin' xa'a' ña ndatun' xava'a, ña natijn a kii' ndi'i kundo'o a tundo'o' jaan'. ¹² Te ni sakuni' a te jaan' ña süu' xa'a' ña va'a mii' ra ni ka'an ra ña jaan', süu' jaan' ndii xa'a' ña va'a yoo' ni ka'an ra a. Te ña jaan' nduu' tu ña ni ka'an te yivi', te ni ka'an ndoso' tu'un va'a nuu' ndo' xiin' ña ndiee' Espíritu Santo, ña ni tjanu' Ndiosí ndee ndivi'. Te ndee sakuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' Ndiosí ndii, kuni kuní a ña jaan'.

Kaka ndoo e' xiin' sakuu' ña xaa' e' ndee naa xaa' mii' Ndiosí

¹³ Saakan' na kuii' koḡ tu'va ndo' xiin' ña xanini ndo', te koḡ ñu'u' ini va ndo', te kundiatu ndi'i tu ini ndo' xa'a' a ña ndani mii' Ndiosí ndo'ó kii' kixin tukuu Jesucristo. ¹⁴ Ndee naa xaa' si'e, ña saxinú nia ña ka'an yuva' si'i' nia ndii, nii' saakan' tu kuní a saxinú ndo'ó ña ka'an Ndiosí, ña kaka ka ndo' saā ni xika ndo' kii' tia'an kundani ndo' xa'a' Ndiosí. ¹⁵ Süu' jaan' ndii kaka ndoo ndo' xiin' sakuu' ña xaa' ndo' ndee naa xaa' mii' Ndiosí, ña ni kana yoo', saakan' ña ña jaan' ndii, ña ndoo nduu' a. ¹⁶ Saakan' ña yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii: “Kaka ndoo ndo', saakan' ña ña ndoo nduu' yu'u”, kachi a.

¹⁷ Saakan' na kuii' naa' nakuni ndo'ó ña Ndiosí nduu' yuva' ndo' ndii, kuní a kaka ndo' tiin' ka'nu' ña'a' ndo', ña xika' nuu' ndo' iin yivi' yo'o', saakan' ña ña jaan' nduu' ña sana'má ndaku yoo' xa'a' ña xaa' i'in e', te nakaxin a ne yivi'. ¹⁸ Te xiní kaxi' ndo' saā ni sandoó ndiká Ndiosí yoo' nuu' ña ni xika saka e' saā ni sayá'a ne xii' yata' e' nuu' e'. Süu' ni xaa a saakan' xiin' ña ndoñu'u' naa ña nduu' oro, uun plata. ¹⁹ Süu' jaan' ndii xiin' ña ndatun' xava'a ña nduu' níi' Cristo, ña ni xitia xa'a' kuachi e', ni xaa Ndiosí ña jaan'. Saakan' ña Cristo jaan' ni nduu' ndee naa mbee, ti' nasoko' ne yivi' nuu' Ndiosí, ti' ndatun' va, te kuasa' kui'e ri' ndee sie. ²⁰ Te xa ni chituní Ndiosí ndee ki' tia'an kua'a iin yivi' ña Cristo jaan' saā chuun jaan'. Ndisu vitin, ña xa kua'an ndi'i' kivi' ndii, ni satuví ña'a' a xa'a' ña va'a yoo'. ²¹ Te xa'a' a ña ni xaa Cristo, ini ndo'ó xini ndo' Ndiosí, saakan' ña ni sanatiaku ña'a' a, te ni ki'in ka'nu' ña'a' a ndivi', saakan' te ini ndo' kuní ndo' Ndiosí, te xa'a' ña jaan' kuiti' kundiatu ini ndo'.

²² Te vitin, ña xa ni ndasandoo Ndiosí nimá ndo' xa'a' a ña ni kandixa' ndo' ña ndixa xa'a' Jesús ni xaa Espíritu, te kundani ta'an ndo' xiin' iin kanii' nimá ndo' ndii, na kundani ta'an ndo' xiin' ña ndoo nimá ndo'. ²³ Kuachi ndii xa ni kaku ndo'ó tuku ichi', te süu' ni kaku ndo' naa ni xaa kii' ni sakaku' si'i' ndo' ndo'ó. Süu' jaan'

ndii n̄i kaku ndo', te kutiakū xachi' ndo' saa tu'un Ndiosí. Te tu'un jaan' ndii, ña yoo tiaku nduu' a, te kōo' kivi' ndoñu'u' a. ²⁴ Xa'a' a jaan' na yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Ne yivi' ndii, ndee naa ku'u nduu' n̄a.

Te ndee naa ita ku'u jaan' nduu' ña ka'nu' n̄a.

Te ku'u jaan' ndii, ichí a, te koyó tu ita a.

²⁵ Ndisu tu'un xto'o e' Ndiosí ndii, kōo' kivi' ndoñu'u' a.

Sakan' yoso' a. Te ña yoso' jaan' nduu' tu'un va'a, ña ka'án xa'a' Jesús, ña n̄i ka'an ndoso' ndu nuu' ndo'.

2 Xa'a' a jaan' na nakoo ndo' sakuu' ña kin̄i yoo in̄i ndo', te nakoo tu ndo' sakuu' ña xini xa'an', xiin' ña xasuvi' xiin' m̄i', xiin' ña ndasi' nuu' ndo', xiin' sakuu' ña kan̄a'a ndo' xa'a' ne yivi'. ² Saa nii' xaa' ña kuañu'u, ña xikán va in̄i a xa'a' lechin si'i' a ndii, nii' sakan' tu kakan va in̄i ndo'ó xa'a' ña ndixa, ña taxi' Ndiosí, te xiin' ña jaan' kua'nu ndo' ña ndiatu' ndo' kivi' ña sakakú Ndiosí ndo'ó, ³ sakan' ña xa n̄i xito ndo' ña va'a va kuu' xto'o e'.

Cristo nduu' ndee naa yuu' xa'a' vi'e

⁴ Te kuyat̄in ndo' nuu' Jesucristo, ña nduu' ndee naa iin yuu', ña tiaku, te yuu' jaan' ndii, n̄i nakoo te yivi' a, ndisu Ndiosí ndii, n̄i nakaxin ña'a' a te nduu' a iin yuu' ndatun' va. ⁵ Sakan' tu ndo'ó ndii, ndee naa yuu' tiaku nduu' ndo'. Te xa'a Ndiosí iin vi'e a xiin' ndo' te kunduu ndo' iin ti'vi sutu ndit̄ia m̄i' a, te nasoko' ndo' ña xtani va Ndiosí, ña natiin' a xa'a' ña n̄i xaa Jesucristo. ⁶ Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'án a ndii:

Koto ndo', chindu'u' i iin yuu', ña kua'an xiki' vi'e, ñuu Sión.

Te yuu' jaan' ndii, yuu' kuu' nuu' nduu' a,

te n̄i nakaxin ña'a' i te nduu' a iin yuu' ndatun' va,

te yoo ka in̄i xini ña jaan' ndii, kōo' kivi' saka'an' xiin' m̄i' n̄a.

Sakan' yoso' a. ⁷ Te ña nduu' ndee naa yuu' jaan' ndii, ña ndatun' nduu' a nuu' ndo'ó, ne in̄i xini ña'a'. Ndisu nuu' ne in̄i xini ña'a' ndii, nduu' a ndee naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí ndii:

Yuu', ña n̄i nakoo te xa'a vi'e ndii,

yuu' nuu' ña tiin' xa'a' vi'e n̄i nanduu a.

⁸ Te yoso' tu a nuu' tutu Ndiosí ndii:

Xiin' yuu' jaan' kaki'i ne jaan',

te ña jaan' saa sakan' te xaa n̄a ñu'u'.

Sakan' yoso' a. Sakan' ndo'o' n̄a xa'a' a ña kändixa' n̄a ña yoso' nuu' tutu Ndiosí, te xa ña jaan' chitun̄i Ndiosí kundoo' n̄a.

Ne ñuu Ndiosí nduu' yoo'

⁹Ndisu ndo'ó ndii, ne yivi', ne xa ni nakaxin Ndiosí, nduu' ndo', te nduu' ndo' sutu xika' nuu' nuu' a, te xa nditja mii' kuiti' a nduu' ndo', te xa kuenta mii' kuiti' tu a nduu' ndo' te ka'an ndoso' ndo' xa'a' chuun va'a koo' chukuu' ña ni xaa ña ni kana ndo'ó jaan'. Te ña jaan' ndii, ni tava' a ndo'ó nuu' ichi' ña iin yavi, te ni ko'ni a ndo'ó nuu' ichi' a, ña yié ndatun' va. ¹⁰Ndo'ó, ña nuu' ndii, ndee ni nduu' ndo' iin ti'vi, ndisu vitin ndii, ni nanduú ndo' kuenta Ndiosí. Te sakan' tu ni kuvita ini a xa'a' ndo' ña nuu', ndisu vitin ndii, xa kuvita ini a xa'a' ndo'.

¹¹Ñani ta'an' maní' i, xa'a' a ña nduu' ndo' ndee naa ne ndiva'a, ne xka'ndiá kua'an iin yivi' ndii, ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña täxi ndo' keta va'a ña ndioo' ini iin' ndo', ña kuun' ta'an' xiin' ña va'a ña kuní nimá ndo'. ¹²Te va'a kuú ndo' tein ne tuku', ne ini xini Jesús, sakan' te tee' ndee kania'a ne jaan' xa'a' ndo' ndii, kuni nia ña va'a ña xaa' ndo' jaan', te saka'nu' nia Ndiosí kii' nakan a kuenta nuu' sakuu' ne yivi'.

Saxinú ndo' ña ka'an sakuu' te xa'ndia chuun'

¹³Te xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta xto'o e' ndii, saxinu ndo' ña ka'an sakuu' te xa'ndia chuun' kuenta iin yivi', naa kuu' rey, te xa'ndia chuun' ka'nu' kuu' nuu', ¹⁴xiin' naa kuu' nda'a' xa'a' ra, te tianu' ra sando'o' ne xaa' ña nia'a, te tiin' ka'nu' ra ne xaa' ña va'a. ¹⁵Kuachi ndii kuní Ndiosí ña xiin' ña xaa' ndo' ña va'a, koo' ña kuví ka'an ne küu' kaxi' xa'a' ndo'. ¹⁶Ña jaan' na xika' ndiká ndo' ni xaa Ndiosí, ndisu tiin' ndiaa ndo' ña xika' ndiká ndo' jaan' te saa ndo' ña nia'a, süu' jaan' ndii tiin ndo' a te kaka nuu' ndo' nuu' Ndiosí kuiti'. ¹⁷Ña jaan' na kuu' tiin ka'nu' ndo' sakuu' ne yivi', te kundani ndo' ne ini xini Jesús xiin' ndo', te kuyi'vi ndo' Ndiosí, te tiin ka'nu' ndo' rey.

Ña kuní a saa ne ni ke'vi xachuun' nuu' xto'o nia kii' mii' kuu' ra xiin' nia

¹⁸Ndo'ó, ne ni ke'vi xachuun' nuu' xto'o ndii, saxinu ndo' ña kuní ne jaan', te tiin ka'nu' ndi'i ña'a' ndo'. Te süu' xiin' xto'o ndo', ne va'a, ne vita kuu' ini kuiti' saa ndo' ña jaan', süu' jaan' ndii saa tu ndo' a xiin' xto'o ndo', ne nia'a, ne mii' kuu' xiin' ndo'. ¹⁹Kuachi ndii iin ña ndiaa ya'vi' nduu' a nuu' Ndiosí naa' xa'a' a ña kuni saxinú ndo' ña kuní a kundieni ndo' ña sando'o' xto'o ndo' ndo'ó tee' ndee koo' iin xa'a'. ²⁰Naa' xa'a' a ña xaa' ndo' kuachi, te

sando'o' xto'o jaan' ndo'ó, te kundieni kuie ndo' nuu' ña jaan' ndii, kuäsa' ndiaa ya'vi' xachi' a jaan'. Ndisu naa' sando'o' ne jaan' ndo'ó xa'a' a ña xaa' ndo' ña va'a, te kundieni kuie ndo' nuu' a ndii, iin ña ndiaa ya'vi' nduu' a nuu' Ndiosí. ²¹ Te xa xa'a' ña jaan' ni kana Ndiosí ndo'ó, sakan' ña sakan' tu ni ndo'o Cristo xa'a' e', te ni nia'a a yoo' saa kuní a kundikun e' ichi' ña ni xika a. ²² "Ña jaan' ndii, koo' kivi' ni xaa' a kuachi, te ni ndee ni ka'an tu a tun vixi." ²³ Te kii' ni kanja'a ne yivi' xiin' a ndii, ni kanja'a ña jaan' xiin' nja, te kii' ni sando'o' ña'a' nja ndii, ni ka'an a ña kani ña'a' a, süu' jaan' ndii ni sanakua'a a sakuu' ña ndo'o' a nda'a' Ndiosí, ña sana'má ndaku ne yivi'. ²⁴ Te mii' Cristo ni nacha'vi' xiin' ñuu' nde'i' a xa'a' kuachi e' nuu' krusín, sakan' te kunduu' e' ndee naa ne ni xi'i nuu' kuachi jaan', te kutiaku e', te saa e' ña ndaku ña kuní Ndiosí. Te xa'a' a ña ni tuxu'vi' a ni nda'a' e'. ²⁵ Kuachi ndii ni xika ndo' ndee naa mbee, ti' ni xitja i'nu. Ndisu vitin ndii, xa ni nandiko' ndo' nuu' ña paxto e', ña xito' nimá ndo'.

Ña kuní a saa sakuu' ne yivi', ne xa ni tunda'a'

3 Nii' sakan' tu ndo'ó, ne yoo ii' ndii, koto ka'nu' ndo' ra, sakan' te naa' kändixa' ra tu'un va'a ndii, kuvi' nama ra nimá ra xa'a' ña kuu' ndo' jaan', te ndee küní a ña ka'an vi' ndo' xiin' ra ² kii' kuní ra saa xika' ndoo ndo' xiin' saa xito' ka'nu' ña'a' ndo'. ³ Na ndäsandatun' ya'a ndo' iin' ndo', naa kuu' ña kachi'i' ndo' ix'i xini' ndo', xiin' kaa va'a oro ña ndondia iin' ndo', xiin' toto ya'vi, ña ni'nu' ndo'. ⁴ Süu' jaan' ndii nimá ndo' ndäsandatun' ndo' xiin' ña kuäsa' tivi', ña nduu' ña va'a nimá ndo', xiin' ña maso ndo'. Ña jaan' nduu' ña ndiaa ya'vi' xna'a nuu' Ndiosí. ⁵ Sakan' ña xta'an' ndii, sakan' ni ndäsandatun' xiin' mii' ña'a', ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ni ini xini' ña'a', te ni xito ka'nu' nja ii' nja. ⁶ Naa ni xaa Sara, ña ni xito ka'nu' a' Abraham, te ni ka'an a' ña xto'o a' nduu' ra. Te ndo'ó ndii, ndee naa si'e ña' jaan' nduu' ndo' naa' xaa' ndo' ña va'a, te xika' ni'vi' ndo' iin yivi'.

⁷ Te sakan' tu ndo'ó, te yoo ña si'i ndii, kundjaka ña'a' ndo' xiin' ña xini tuní, te tiin ka'nu' ña'a' ndo' xa'a' a ña nduu' nja ne ii' ka. Sakan' ña saman'i' tu Ndiosí ne jaan' xiin' ndo' kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i'. Te kii' xaa' ndo' sakan' ndii, koo' ña tiasí nuu' ndo' kii' ka'an ndo' xiin' Ndiosí.

**Va'a ka kundo'o e' xa'a a ña xaa' e' ña va'a, te
sakan' xa'a a ña xaa' e' ña vä'a**

⁸Sakan' na kuii' kuní a ña kundíee maní' xiin' ta'an' ndo', te koo ka'nu' iní ndo' kuni ta'an' ndo', te kundani ndo' ne yivi' ndee naa ta'an' mii' ndo', te kuvita iní ndo' xa'a' ta'an' ndo', te va'a koo nimá ndo' kuni ta'an' ndo'. ⁹Te sanandiko' ndo' ña vä'a nuu' ne yivi' xa'a' ña vä'a ña xaa' nia xiin' ndo'. Te ni ndee sanandiko' ndo' ña kania'a ne yivi' xa'a' ndo'. Süu' jaan' ndii kakan ndo' nuu' Ndiosí te sañu'u' ña'a a, sakan' ña ndo'ó ndii, ni kana Ndiosí ndo'ó te natiin ndo' ña sañu'u' a xa'a' a ña xaa' ndo' jaan'. ¹⁰Kuachí ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mií' ka'an a ndii:

Yoo ka kuni kutiakú va'a,
te kaka sii' iní nia iin yivi' ndii,
na koto nia yaa' nia, te kania'a nia xa'a' ne yivi',
te na koto tu nia yu'u' nia, te ka'an nia tun vixi,
¹¹te na kuxioo nia nuu' ña nia'a,
te saa nia ña va'a.

Te na nduku' nia ña kundíee maní' nia xiin' ne yivi',
te saa nia a xiin' iin kanií' nimá nia.

¹²Kuachí ndii xito' ndoso' xto'o e' ne xachuun' ndaku,
te xini so'o tu a ña ka'an nia xiin' a,
ndisu xito' xi'é a ne xaa' ña nia'a.

Sakan' kachi a.

¹³Koo' saa xachi' ña vä'a xiin' ndo' naa' sanduxa' ndo', te saa ndo' ña vä'a. ¹⁴Ndisu naa' sando'o' ne yivi' ndo'ó xa'a' ña xachuun' ndaku ndo' ndii, sañu'u' va Ndiosí ndo'ó. Xa'a' a jaan' na küyí'vi ndo' ne yivi' jaan', ni ndee kündi'ni tu ndo'. ¹⁵Süu' jaan' ndii tijn ka'nu' ndo' xto'o e' Ndiosí xiin' nimá ndo'. Te koo tu va ndo' sakuu' ichi' te nakuijn ndo' nuu' sakuu' ne ndatu'un' ndo'ó xa'a' ña ndiatu' iní ndo'. Te kii' xaa' ndo' sakan' ndii, maso kuu ndo' xiin' ne jaan', te tijn ka'nu' tu ña'a ndo'. ¹⁶Te xiin' ña jaan' xiní ndo' ña koo' ndee iin xa'a' ña kuví tijn kuachí nia ndo'ó. Sakan' te ne kania'a xa'a' ndo' xa'a' ña vä'a ña xaa' ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo ndii, kuka'an nuu' nia. ¹⁷Ña jaan' na kuii', naa' kuní Ndiosí ña kundo'o e' xa'a' a ña xaa' e' ña vä'a ndii, vä'a ka nduu' a te sakan' kundo'o e' xa'a' a ña xaa' e' ña vä'a. ¹⁸Sakan' ña Cristo ndii, xa unta' sakan' kuiti' ni xi'i a xa'a' kuachí e', te ña jaan' ndii, ña koo' kuachí nduu' a, te ni xi'i a xa'a' yoo', ne ndiso' kuachí, sakan' te ku'un ndiaka a yoo' nuu' Ndiosí. Na ndixa nduu' a ndii, ni xi'i xna'a nuu' nde'i a, ndisu ni natiakú espíritu a. ¹⁹Sakan' te ni xa'an a, te ni ka'an ndoso' a nuu' nimá ña ndasi i'nu. ²⁰Te ña jaan' nduu' nimá ne yivi', ne ni xiin kändixa' ña ka'an chuun' Ndiosí ni ndiee

iin yivi' xta'an' kii' ni xika Noé iin yivi'. Tee' ndee ni ndiatu kuie ini a xa'a' nia kii' xa'a' Noé jaan' tundo'o' chie ndii, ndia'vi' kuiti' ne yivi' ni kaku xiin' tundo'o' jaan' kii' ni kixin tikui savi' jaan'. Unia ta'an kuiti' nia nduu' ne ni kaku ña sakuu' nia. ²¹ Te tikui jaan' ndii, ka'án ndiaa ra' xa'a' ña chichi' e' kuenta Cristo, te xiin' ña jaan' ni sakakú Ndiosí yoo' vitin. Te ña chichi' e' jaan' ndii, süu' kuenta ña natia' e' iin e' nduu' a, süu' jaan' ndii iin nuu' ña taxi' e' kuento e' nuu' Ndiosí xiin' iin kani' nimá e' nduu' a, te xa'a' a ña ni natiaqu Jesucristo, na ni sakakú a yoo'. ²² Te ña jaan' ndii, ni nda'a a ndivi', te ndu'u' a xiin' kua'a Ndiosí. Te sakuu' ángele, xiin' sakuu' ña kumi' ndiee', xiin' sakuu' ña kumi' ña ndiee' yoo nda'a' Jesús.

Käka **ka** **e'** **naa** **xika'** **ne** **ini** **xini** **Jesús**

4 Xa'a' a ña ni ndo'o' Cristo xiin' ñu'u' nde'i' a xa'a' e' ndii, nii' sakan' tu kuní a koo tu'va ndo'ó te kundo'o' ndo', sakan' ña ña ni ndo'o' xiin' ñu'u' nde'i' a ndii, xa ni sandi'i' a kuachi' e'. ² Te vitin, ña kuu' saa' tiaku ka e' ndii, na kaka e' xaa' e' ña kuní Ndiosí, te süu' kaka e' saa' e' ña ndioo' ini e', ña nduu' kuenta iin yivi'. ³ Vikuiin ndo' ña xaa' ndo' ña xtani ne tuku', ne ini xini Jesús, ña ni xaa ndo' xta'an' kii' ni nduu ndo' ne ni xika xaa' ña kiní kuu' xiin' iin' ndo', xiin' ña kiní ña ndioo' ini ndo', xiin' ña xini, xiin' ña xa'a ndo' viko' loco, xiin' ña ndiee' sii' ndo' te xini va ndo', xiin' ña xaka'nu' ndo' ndiosí saka, ña kuäsa' kuní. ⁴ Ndisu vitin ña xaa' ka ndo' ña kiní naa ña xaa' ne jaan' ndii, siin' kuu' ndo' tuu nia, sakan' na kani'a nia xa'a' ndo'. ⁵ Ndisu ne jaan' ndii, naá kivi' kuní a ña nataxi nia kuenta nuu' Ndiosí, ña xa yoo tu'va, te sana'má a ne tiaku, xiin' ne xa ni xi'i'. ⁶ Xa'a' a jaan' na ni xini so'o' tu ne xa ni xi'i' vitin tu'un va'a te kuvi natin nia kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' tee' ndee ni xi'i' nia ndee naa xi'i' ndee ka ne yivi'.

Ka'án **Pedro** **saa** **kuní** **a** **kuu** **e'**, **vitin** **ña** **xa** **kuyatin** **ndi'i'** **iin** **yivi'**

⁷ Xa kuyatin' kivi' ndi'i' iin yivi'. Xa'a' a jaan' na koo ñu'u' ini ndo', te koo tu'va ndo', te ka'an ndo' xiin' Ndiosí. ⁸ Te ña ka'nu' ka ndii, kundaní ta'an' xava'a ndo'. Kuachi' ndii kii' xaa' e' ña jaan' xa'a' ne yivi' ndii, yoo ka'nu' ini e' xa'a' kua'a' kuachi' nia. ⁹ Te na natin ta'an' va'a ndo' vi'e ndo', te kä'an yu'u' ndo' kii' xaa' ndo' ña jaan'. ¹⁰ Te i'in ndo' ndii, kaka nuu ndo' nuu' inga ne yivi' xiin' i'in nuu' ña chuun ña ni taxi Ndiosí nda'a' ndo'. Te chindiee' va'a ndo' nia xiin' i'in ña chuun jaan'. ¹¹ Xa'a' a jaan' na, ne ka'án ndoso' ndii, na ka'an nia saa nii' saka'án ña'a' Ndiosí kuiti', te ne xika' nuu' ndii, na kaka nuu nia xiin' ndiee' Ndiosí kuiti'. Te xiin' ña

jaan' na^{tiin} Ndiosí sakuu' ña xaka'nu' xiin' nda'a' Jesucristo, ña xata'an na^{tiin} ña tiin' ka'nu' ña'a' e', xiin' sakuu' ña ndiee' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kundu a.

Na nakuatia' e' kij' ndo'o' e' xa'a' a ña ini e' xini e' Cristo

¹² Ñani ta'an' maní i, nandaní ndo' kij' yoo tundo'o' chie va nuu' kivi' ñuu ndo', te kani ndo' ña kuni a xka'ndia tundo'o' naa ña jaan' nuu' kivi' ñuu ndo'. ¹³ Süu' jaan' ndii nakuatia' va nimá ndo' xa'a' a ña ndo'o' ndo' ndee naa ni ndo'o' Cristo, sakan' te nakuatia' ya'a ka nimá ndo' kij' kuni ndo' nandiko' a iin yivi' xiin' ña ndatun' koo' chukuu' a. ¹⁴ Sañu'u' va Ndiosí ndo'ó naa' ka'an kini ne yivi' xiin' ndo' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo, sakan' ña naá Espiritu Ndiosí, ña ndatun' koo' chukuu', nimá ndo'. ¹⁵ Te naa' sando'o' ne yivi' yoo ka nduu' ndo'ó ndii, na kundu a xa'a' a ña nduu' ndo' ne xa'ni' ne yivi', uun xa'a' a ña nduu' ndo' ne kui'na', uun xa'a' a ña nduu' ndo' ne xaa' ndee ka nuu' ña nia'a, uun xa'a' a ña nduu' ndo' ne chi'ni' yu'u' nuu' a, mii' koo' kana' ndo'ó. ¹⁶ Ndisu naa' ndo'o' yoo ka xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo ndii, koo' xa'a' ña kuchani ndo', süu' jaan' ndii saka'nu' ndo' Ndiosí xa'a' a ña ndo'o' ndo' jaan' xa'a' a ña nduu' ndo' kuenta Cristo.

¹⁷ Kuachi ndii xa ni xa'a' kivi' ña sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', te kuni a ña xi'na xa'a' a xiin' yoo', ne nduu' kuenta a, te naa' xi'na ka xiin' yoo' xa'a' a ndii, saa ka vi' tu kundo'o' ne kuni kandixa' tu'un va'a xa'a' Ndiosí. ¹⁸ Kuachi ndii yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Te naa' tundo'o' xava'a te kaku ne xachuun' ndaku ndii,

saa ka vi' tu kundo'o' ne xaa' ña nia'a xiin' ne xaa' kuachi.

Sakan' kachi a. ¹⁹ Sakan' na kuui', yoo ka ndo'o' xa'a' a ña sakan' kuni Ndiosí ndii, na sanakua'a xiin' mii' nia nda'a' a, sakan' ña ña ni xa'a' iin yivi' ndii, saxinú a kuento ña taxi' a. Xa'a' a jaan' na nako'o' ndo' ña xaa' ndo' ña va'a.

Ka'an Pedro xiin' te xixa, te xito' ne nakaya xa'a' Jesús

5 Kuni ka'an nda'vi i xiin' te xixa, te xito' ndo'ó, ne nakaya xa'a' Jesús, xa'a' a ña nduu' tu yu'u te xixa ndee naa te jaan', te ni xini nduchi' nuu' i ña ni ndo'o' Cristo, sakan' tu na^{tiin} inga' i xiin' te jaan' ña ndatun' koo' chukuu' ña tui saa Ndiosí nuu' ku'un e'. ² Ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña koto va'a ndo' ne nduu' kuenta Ndiosí, ne ni taxi a nda'a' ndo' xito' ndo', te nduu' nia ndee naa mbee xito' ndo'. Te saa ndo' ña jaan' xiin' ña ndiee', ni ndee saa tu ndo' a xa'a' a ña too ndo' xu'un', süu' jaan' ndii saa ndo' a xa'a' a ña kuni kaka

nuu ndo' nuu' ne ni taxi Ndiosí xito' ndo' jaan'. ³Te küu ndo' ndee naa xto'o xiin' ne xito' ndo' jaan', süu' jaan' ndii kunduu ndo' ne nia'á ichi' Ndiosí nuu' ne jaan'. ⁴Te kii' nandiko' ña paxto kuu' nuu' ndii, natiiin ndo' corona ndatun' xava'a ña köo' kivi' tivi'.

Kani' kuento Pedro sakuu' inga ne ndikún Jesús

⁵Ndo'ó, ne sava ndii, koto ka'nu' ndo' te xixa. Te sakuu' ndo' ndii, koto ka'nu' ta'an' ndo' xiin' ña nda'vi kuu' nimá ndo'. Naa yoso' a nuu' tutu Ndiosí mii' ka'an a ndii:

Nakasi Ndiosí nuu' ne ñuñu',

ndisu ne nda'vi kuu' nimá ndii, chindiee' ña'a' a.

Sakan' yoso' a.

⁶Ña jaan' na kuu' ko'ni xachi' ndo' xiin' ña nda'vi kuu' nimá ndo' nda'a' ka'nu' koo' chukuu' Ndiosí, te tiiin ka'nu' a ndo'ó kii' xaa kivi' ña ni chituní a. ⁷Te naqoo ndo' sakuu' ña sandi'ni nimá ndo' nda'a' Ndiosí, sakan' ña ndi'ni ña jaan' xa'a' ña ndo'o' ndo'.

⁸Koo ñu'u' ini ndo', te koo tu'va tu ndo', sakan' ña ña ndiva'a, ña ndasi' ta'an' xiin' e' ndii, xika' nduu' a yoo' ndee naa León kii' xiña ri' nanduku' ri' yoo kuví koko' ri'. ⁹Te taxi ndo' ña keta va'a ña ndiva'a jaan' nuu' ndo', te kuíta ni'i va ndo' nuu' ña ini ndo' xini ndo' Jesús, sakan' ña xini ndo' ña ndo'o' tu inga ne ini xini Jesús iin kachi nuu' tundo'o' mii' ka ndiee' nia iin yivi'. ¹⁰Ndisu kii' ndi'i kundoo' ndo' iin xa'a' ndii, mii' Ndiosí ndasandaku nimá ndo' te kuíta ni'i ndo' nuu' ichi' a, te kuíta kutu' tu ndo'. Sakan' ña Ndiosí jaan' ndii, ndani mii' a yoo', te suvi a ni kana yoo' te kundiee e' ndee ndi'i' ni kivi' mii' ndatun' xava'a kaa' xa'a' a ña nduu' e' kuenta Cristo. ¹¹Te Ndiosí na natiiin sakuu' ña tiin' ka'nu', xiin' sakuu' ña ndiee' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kunduu a.

Ndeji' Pedro, te ti'vi' tu ra cha'an'

¹²Xini i ña Silvano ndii, iin te xika' ndaku ichi' Jesús nduu' ra, te jaan' ni chindiee' yu'u ni ke'i i tutu ña sie yo'o' te sandieni i ndo'ó, te taxi i ña kundani va'a ndo' ndee xa'a' xna'a' nduu' a na ndani mii' Ndiosí yoo'. Ña jaan' na kuu' na kuíta ni'i ndo' nuu' ña jaan'. ¹³Ne ni nakaxin tu Ndiosí, ne nakayá xa'a' Jesús ñuu Babilonia ndii, ti'vi' nia cha'an' ndo'. Te sakan' tu ti'vi' Marcos, te nduu' ndee naa si'e i, cha'an' ndo'. ¹⁴Te chito nuu' ta'an' sakuu' ndo' kuenta Jesús xa'a' a ña ndani ta'an' ndo' ndee naa ta'an' mii' ndo', te xiin' ña jaan' nakuatu ta'an' ndo'. Te na koo na ña maní' ña taxi' Ndiosí xiin' sakuu' ndo'ó, ne nduu' kuenta Jesucristo. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Pedro kua'an nda'a' ne ini xini Jesús xiin' ra

Ti'vi' ra cha'an' nja

1 Yu'u nduu' Simón Pedro, te xika' nuu' nuu' Jesucristo, te ña jaan' ni tjanu' yu'u sania'a' i ichi' a. Te ti'vi' i cha'an' ndo'ó, ne ni natiin iin ña va'a xava'a, ña ini na ndo' xini ndo' Jesús saa nii' ini ndu. Te ni natiin ndo' ña jaan' xa'a' a ña xachuun' ndaku Ndiosí e' Jesucristo, ña ni sakakú yoo'. ²Te i'in kivi' na sañu'u' na Ndiosí ndo'ó, te na taxí ya'a tu a ña maní koo xiin' ndo' xa'a' a ña xini ndo' xa'a' a, xiin' ña xini ndo' xa'a' xto'o e' Jesús.

Nia'á ndo' ña ni kana Ndiosí ndo'ó, te ni nakaxin tu a ndo'ó

³Xiin' ña ndiee' Ndiosí ni taxí a sakuu' ña kuní nuu' e' te kutiaku e, te kaka ndaku xna'a e' nuu' a xa'a' a ña ni taxí a kundani e' xa'a' Jesús, ña ni kana yoo' xiin' ña ndiee' mii' a xiin' chuun ka'nu' ña ni xaa a. ⁴Te xiin' ña jaan' ni taxí Ndiosí kuento a nuu' e', te kuento jaan' ndii, ndatun' va a, te ka'nu' va tu a. Sakan' te kii' ndi'i kiee ndo' nda'a' ña kini ña kuní iin' ndo', ña yoo iin yivi' yo'o' ndii, natiin ndo' ñu'u' nde'i ña yoo ndivi'.

⁵Xa'a' a jaan' na saa ndo' sakuu' ña nduxa', te süu' ini kuiti' ndo' kuní ndo' Jesús, süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te kaka ndaku ndo', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te kundani ka ndo' xa'a' Ndiosí. ⁶Te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te ndiko ni'i' xiin' mii' ndo', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii sanduxa' tu ndo' te kuie kuu ini ndo', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii sanduxa' tu ndo' te saa ndo' ña kuní Ndiosí kuiti'. ⁷Te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii sanduxa' tu ndo' te kundani ta'an' ndo' ndee naa ta'an' mii' ndo' nduu' ne yivi', te süu' ña jaan' kuiti' saa ndo', süu' jaan' ndii saa tu ndo' ña nduxa' te kundani ta'an' ndo' xiin' iin kani' nimá ndo'. ⁸Sakan' ña, naa' xaa' ndo' sakuu' ña jaan', te chitu' vi' a nimá ndo' ndii, sakua'nu' a ndo'ó nuu' ña xini ndo' xa'a' xto'o e' Jesucristo, te taxí a kunduu ndo' ne kuäsa' kuní, uun ne koo' xachi' ña va'a xaa' xa'a' Ndiosí. ⁹Te ne koo' ña jaan' ñu'u' nimá ndii, xito' xachi' nja ña xaa' nja, te nduu' nja ndee naa ne kui'e nuu' näka'an' ka nja ña xa ni sandoyo' Ndiosí kuachi ña ni

xaa n̄ia xta'an'. ¹⁰ N̄an̄i ta'an' i, sakan' na kuii' saa ka ndo' sakuu' n̄a nduxa' te saa ndo' n̄a jaan', te koto va ndo' n̄a ni kana Ndiosí ndo'ó, sakan' n̄a suvi a ni nakaxin ndo'ó. Te naa' xaa' ndo' sakan' ndii, kōo' kivi' kuxiōo ndo' nuu' a. ¹¹ Te kij' xaa' ndo' n̄a jaan' ndii, nunia' ko'o' Ndiosí yi'e' nuu' ndo' te xka'ndia ndo' miil' xa'ndia chuun' Jesucristo ndee ndi'i' ni kivi', n̄a nduu' xto'o e', n̄a ni sakakú yoo'.

¹² N̄a jaan' na kuii' sanaka'an' chito i ndo'ó xa'a' n̄a ni ka'an i jaan' tee' ndee xa xini ndo' a, te xika' ni'i ndo' xiin' n̄a ndixa jaan', n̄a kumi' ndo' vitin. ¹³ Sakan' n̄a xini i n̄a vitin n̄a kusaa' tiaku i xiin' nu'u' nde'i yo'o' ndii, kuní a sanaka'an' chito i ndo'ó xa'a' n̄a jaan'. ¹⁴ Sakan' n̄a xini i ndii, n̄a'a' ka te nakoo i nu'u' nde'i i naa ni ka'an xto'o e' Jesucristo xiin' i. ¹⁵ Te xiin' n̄a ndiee' sanaka'an' tu i ndo'ó sakuu' n̄a yo'o' vitin te naka'an' ndo' a tee' ndee xa ni xi'i i.

N̄a ndaku ka'án Ndiosí xa'a' Jesucristo

¹⁶ Kij' ni sakuni' ndu ndo'ó xa'a' n̄a ndiee' koo' chukuu' xto'o e' Jesucristo, xiin' xa'a' n̄a nandiko' a iin yivi' ndii, ni ka'an ndu xiin' kuento xini tuni nda'vi so'o. Süu' jaan' ndii ni ka'an ndu xa'a' n̄a ni xini nduchi' nuu' ndu, n̄a ka'nu' va n̄a nduu' Jesús jaan'. ¹⁷ Kuachi' ndii ni tijn ka'nu' n̄a'a' yuva' e' Ndiosí, te ni ndasayi'é va tu n̄a'a' a. Te ndee ndivi', mii' ndu'u' n̄a ka'nu' koo' chukuu', ni xini so'o ndu tachi' yu'u' a n̄a ka'án ndii: “Si'e i, n̄a ndani va i, nduu' n̄a n̄aa'. Te va'a va kuni i xini n̄a'a' i”, ni kachi a.

¹⁸ Te mij' ndu'u nduu' te ni xini so'o tachi' yu'u' n̄a ni kixin ndee ndivi' kij' ni ita ndu xiin' Jesús xini' iku' su'un.

¹⁹ Te xiin' n̄a jaan' ni xini e' ni xinu n̄a ni ka'an te ni ka'an tiakú tu'un Ndiosí, sakan' na va'a xaa' ndo' naa' kandixa' ndo' a, sakan' n̄a kunduu a ndee naa nu'u' n̄a kotuun nuu' ndo' mii' iin yavi ndee kitu', te tuví Jesús nimá ndo', n̄a nduu' ndee naa tiuun' chie, ti' keta' kuaxi kitú'. ²⁰ Te n̄a ka'nu' ka nduu' a n̄a kundani ndo' n̄a ndee iin tu'un n̄a yoso' nuu' tutu Ndiosí, n̄a ka'án tiakú jaan' ndii, ni kaku a xini' ndee iin te yivi'. ²¹ Kuachi' ndii, kij' ni ka'an tiakú te yivi' tu'un Ndiosí ndii, ni kaku a xini' mij' ra, süu' jaan' ndii Espiritu Santo ni saka'án n̄a'a', te ni ka'an tiakú ra saa kuní Ndiosí.

Ka'án Pedro n̄a koto xiin' mii' e' nuu' te sania'á tun vixi

(Judas 4-13)

2 Ndisu ni yoo tu te ka'án tiakú tu'un vixi tein ne ichi' yata' e', ne Israel. Te nii' sakan' koo tu te sania'á tun vixi tein ndo'ó. Te sania'á si'e ra n̄a xini xa'an' n̄a sativi' ne yivi', te xiin' n̄a jaan' ndii, ndee xa'a' xto'o e', n̄a ni sakakú n̄a'a', ndiee yu'u' ra. Te xa'a' n̄a

jaan' ndii, ki'i' va kixin ña sandoñu'u' ña'a'. ² Kua'a' va ne nduu' kuenta Ndiosí kundikun xata' ña ka'an ña sania'á te jaan'. Te xa'a' a ña xaa' nia ña jaan' ndii, kania'a ne yivi' xa'a' ichi' ña ndixa, ña ndikún e'. ³ Te xa'a' a ña ndioo' ini va ra xa'a' xu'un' ndii, tava' ra xu'un' nda'a' ndo' xa'a' kuento nda'vi so'o, ña xini xa'an' jaan'. Xa'a' a jaan' na ndee xta'an' vi' xa ni chituní Ndiosí ña sando'o' a ra, te xa yoo tu'va kivi' ña ndoñu'u' ra. ⁴ Ndiosí ndii, ni yoo ka'nu' ini a xa'a' ángele, ña ni xaa kuachi, süu' jaan' ndii ni ko'ni ña'a' a tixin iin yavi kunu va, te ni ndasi i'nu ña'a' a mii' iin yavi ikan', te ni taxi ndiatu ña'a' a ndee xaa kivi' ña sana'má a sakuu' ne yivi'. ⁵ Te sakan' tu ni yoo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' ne ni xaa ña nia'a ni ndiee iin yivi' xta'an', kii' ni ti'vi' a savi', te ni xa'ni' ña'a' a, te ni sakakú a Noé kuiti', te ni ka'an ndoso' xa'a' ña sana'má ndaku Ndiosí, te ni sakakú tu a uxá ta'an ka ne yivi' xiin' ra. ⁶ Te ni sanduxín tu a ne ni ndiee ñuu Sodomá xiin' ñuu Gomorra ndee ni nanduú ñuu jaan' ndee yaa' nú'u kuiti', te xiin' ña jaan' nia'á a saa sando'o' a ne xaa' ña nia'a. ⁷ Ndisu Lot ndii, ni sakakú ña'a' Ndiosí xa'a' a ña ni xachuun' ndaku ra nuu' a, te ni ndi'ni va nimá ra kii' xito' ra ña nia'a, ña xaa' ne ñuu ra jaan'. ⁸ Te ni xachuun' ndaku jaan' ndii, ni ndo'o kua'a' nimá ndaku ra i'in kivi' kua'an xa'a' ña nia'a ña ni xaa nia, ña ni xini ra xiin' ña ni xini so'o ra.

⁹ Te xiin' sakuu' ña jaan' nia'á xto'o e' Ndiosí ña kumi' a ndiee', te sakakú a ne xaa' ña kuni' a nuu' ña sando'o' ña'a'. Te kumi' tu a ndiee' te sando'o' a ne xachuun' ndaku jaan' kii' xaa kivi' ña sana'má a sakuu' ne yivi'. ¹⁰ Ña jaan' na sando'o' xto'o e' sakuu' ne xaa' ña xe'na' jaan' xiin' ña ka'an ña ndioo' ini iin' mii' nia, te yi'vi nia kania'a nia xa'a' a ña ndiee' a.

Te sania'á ña xini xa'an' jaan' ndii, tiaku yu'u' ra, te ñuñu' tu ra, te yi'vi tu ra ña kania'a ra xa'a' ña kumi' ndiee', ña ndiee' ndivi'. ¹¹ Ndisu ángele ndii, tee' ndee koo' chukuu' ka a, te kumi' ka tu a ña ndiee' te sakan' te xini xa'an' jaan' ndii, kundieni a kania'a a xa'a' ña kumi' ndiee' jaan' nuu' xto'o e' Ndiosí. ¹² Te jaan' ndii, kuu' ra ndee naa kiti', ña köo' ña xanini ri' te xika' ri' saa tuu mii' kuiti' ri', te tuví ri', te tijn te yivi' ri', te ka'ni' ra ri'. Te jaan' ndii, kania'a ra xa'a' ña kundani ra, sakan' na kuu' ti'vi' xachi' ra nuu' ña kiji jaan', ¹³ te kundo'o ra saa Ndiosí xa'a' a ña ni sativi' ra inga ne yivi'. Sakan' ña tuu ra ndii, va'a kuni ra ña xaa' ra ndee ka nuu' ña kiji kuu' ra ndee iin ke'in'. Te kii' naka' ña'a' ndo', te xixi' ra mii' ndiee' sii' ndo' ndii, kua'an ka'an' nuu' e' kuu' ra xa'a' ña kiji ña xaa' ra xiin' ña kuaa' loco ra. ¹⁴ Te jaan' ndii, küvi xka'ndia sana' vi' iin ña'a' nuu' ra, sakan' ña xa ndikun ni, te kuni tijn ña'a' ra, te köo' kivi' xikuiín ra ña xaa' ra kuachi. Te xamaña ra ne itia' ini nuu' ña kandixa' nia Cristo, te chuun va ra ña tava' ra ndee ka ña ndioo'

in̄i r̄a xa'a' nda'a' ne yivi'. Sakan' na kuii' te xa yoo koo tundo'o' saa Ndiosí nduu' ra. ¹⁵Te jaan' ndii, ni naqoo ra ichi' ndaku, te ni ko'ni ra nuu' ichi' Balaam, si'e te nduu' Beor. Balaam jaan' ndii, ni xtani va ra saa ra na nia'a, te ki'in ra xu'un' nda'a' ne yivi'. ¹⁶Ndisu ni kan̄i kuento na'a' iin mburru xiko' na'a' xa'a' kuachi ra xiin' iin tachi' yu'u' ndee naa ka'an iin ne yivi', te ni saiin kuiin ri' na ni kun̄i te ka'an tiakú siki' jaan' saa ra, tee' ndee koo tu'un ti' jaan'.

¹⁷Te sania'á na xini xa'an' jaan' ndii, nduu' ra ndee naa tiko'yo', mii' ni ndoko tikui, te nduu' tu ra ndee naa viko', na xiko' ni'i' tachi' ndiee', te xa'a' te jaan' tu ni sakoo' tu'va Ndiosí mii' iin yavi ndiaa xachi'. ¹⁸Kuachi ndii ka'an nuunu' ra xa'a' mii' ra xiin' kuento na kuasa' kuni, te xiin' na ka'an na xaa' ra sativi' ra ne sakan' xinu' nuu' ne xini na ndixa xa'a' Ndiosí. ¹⁹Taxi' ra kuento ra na sandoó ndiká ra ne yivi' jaan' nuu' tu'un ndei' Ndiosí, ki' ndee mii' ra tia'an ndoo ndiká nuu' na kin̄i na xaa' ra. Sakan' na yoo ka kivi' viko' ni'i' xiin' mii' mii' nuu' ndee ka na'a' ndii, na jaan' xiko' ni'i' na'a'. ²⁰Naa' xa ni kaku yoo ka nda'a' na ndioo' in̄i na nduu' kuenta iin yivi' xa'a' a na ni xini nia tu'un xa'a' xto'o' e' Jesucristo, na ni sakakú yoo' nuu' kuachi e', te tuku ni sanasuku' na'a' na kin̄i jaan', te kanando na'a' a ndii, sativi' ya'a ka na'a' a ichi' na uvi te sakan' na nuu' ki' xini nia ichi' Jesús. ²¹Sakan' na kuii' ndee chaa' ka na koo' kivi' ni xini ne jaan' ichi' na ndaku jaan', te sakan' na naqoo nia a ki' xa ni xini nia a, sakan' te kuxioo nia nuu' tu'un va'a su'un, na ni xini so'o nia. ²²Ndisu ni xaa te jaan' sakan' te xinu naa ka'an ne yivi' ndii: “Naya' ndii, nakaxi' ri' suxan yu'u' ri'”, kachi nia. Te naa ka'an tu ne yivi' ndii: “Ki' xa ni sakuchi' e' kin̄i ndii, tuku ni xiko kava ri' nuu' nde'i'”, kachi nia.

Ka'an Pedro xa'a' na xka'ndia ki' xa kuyatin' nandiko' Jesús iin yivi'

3 Nani ta'an' man̄i' i, tutu yo'o' nduu' na uvi na ti'vi' i nda'a' ndo'. Te xiin' uvi saa a kuni i kondia yu'u' i ndo'ó te ndoto nuu' in̄i ndo', te kanini va'a ndo', ²te naka'an' ndo' na ni ka'an te nduu' kuenta Ndiosí, te ni ka'an tiakú tu'un a xtan'. Te kuni tu i na naka'an' ndo' tu'un ndei' na ni taxi' xto'o' e', na ni sakakú yoo' nuu' kuachi e', nuu' ndu'u, te ni tianu' a sania'á ichi' a, te ni saya'á ndu a nuu' ndo'. ³Na xi'na ka na kuni a kundani ndo' ndii, na yo'o' nduu' a: kivi' so'o' ndi'i' ndii, kandekuie te kundi'i' xiin' e', te kundikun ra na kin̄i na ka'an nimá mii' kuiti' ra, ⁴te ka'an ndii' ra ndii: “Ni naqoo xto'o' ndo' kuento ra na nandiko' ra, te koo' ra xaa, te ndee ki' ni xi'i' te xii' yata' e' ndii, iin kachi kaa' iin yivi' ndee vitin ndee naa na nuu' ki' ni ku'a' a”, kachi ra. ⁵Ndisu te yivi' jaan'

ndii, kũni naƙa'an' mii' ra ña ndee xta'an' iin yivi' ndii, xa'a' a ña ni ka'an chuun' Ndiosí na ni ku'a' ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi', te kũni naƙa'an' tu ra ña tixin tikui ni keta ñu'u' jaan', te xiin' tikui jaan' ni kuva'a a. ⁶Te xiin' ña ni ka'an chuun' ña jaan' tu ni sandeƙa'nú a iin yivi' kii' sakan' xiin' tikui. ⁷Te xiin' tu'un ndei', ña ni ka'an chuun' a jaan', tu yoo tu'va ndivi' xiin' ñu'u' iin yivi' ña yoo vitin, te koko a. Sakan' na xiin' ñu'u' jaan' koko ña jaan' kii' xaa' kivi' ña sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi', te sandoñu'u' a ne xaa' ña kini.

⁸Ndisu ndo'ó, ne ñani ta'an' maní' i ndii, ka'an i xiin' ndo' ña nãndoso' ndo' ña iin kivi' nuu' xto'o e' ndii, nduu' a ndee naa iin mii' kuiya, te iin mii' kuiya ndii, nduu' a ndee naa iin kivi' kuiti' nuu' a. ⁹Sakan' na xto'o e' jaan' ndii, nã'a' ka te saxinú a kuento a, ña ni taxi a nuu' e' jaan', te süu' ni kuu kuachí a naa xanini sava ne yivi', süu' jaan' ndii ndiatu' a xa'a' a ña kuie ini a xa'a' e', te kuni a ña kuvi ndee iin ne yivi' xa'a' kuachi nã. Süu' jaan' ndii kuni a ña nama sakuu' nã nimá nã xa'a' kuachi ña xaa' nã, te kandixa' ña'a' nã.

¹⁰Ndisu kivi' ña nãndiko' xto'o e' ndii, iin xaa ki'i' kuiti' a ndee naa iin te kui'na'. Te ndivi' mii' ndiee' ña tuún nuu' e' ndii, ndoñu'u' a saa iin ña ni'i iyo xava'a kii' sakan', te koko ndoo ña yi'é ndiee' ndivi', te ñu'u' iin yivi' xiin' sakuu' ña yoo nuu' a ndii, koko sakuu' a. ¹¹Te xa'a' a ña sakan' ndoñu'u' sakuu' ña jaan' ndii, kuni a ña ndiee' ka kaka ndoo ndo', te kaka va'a tu ndo', te saa ndo' ña kuni Ndiosí, ¹²ña ndiatu' ndo' xaa kivi' ña sana'má a ne yivi', te saa ndo' ña nduxa', te xaa ki'i' va kivi' jaan'. Kii' sakan' ndii, ndivi' mii' ndiee' ña tuún nuu' e' ndii, ndoñu'u' a saa ñu'u, te ndutia ndoo ña yi'é ndiee' ndivi' jaan' saa ña i'ni' ñu'u' jaan'. ¹³Ndisu yoo' ndii, ndiatu' e' ña kasa'a Ndiosí iin ndivi' xaa' xiin' iin ñu'u' iin yivi' xaa', saa ni taxi a kuento a nuu' e', mii' koo mii' ndi'i' ña ndaku.

¹⁴Sakan' na kuii', ñani ta'an' maní' i, vitin ña ndiatu' ndo' xaa kivi' ña nãndiko' xto'o e' jaan' ndii, saa ndo' sakuu' ña nduxa', te sãtivi' ndo' nimá ndo', te koo' ndee iin xa'a' ña kuvi tiiin kuachi Ndiosí ndo'ó. Te saa tu ndo' sakuu' ña nduxa', te koo' ndo' ña maní' xiin' a. ¹⁵Te naƙa'an' ndo' ña, ña kuie kuu' ini xto'o e' xa'a' e' jaan' ndii, xa'a' ña kuni sakahú a yoo' na xaa' a sakan' xiin' e', saa nii' ni ke'i tu ñani maní' e' Pablo nuu' ndo' xiin' ña xini tuni ña ni taxi Ndiosí nda'a' ra. ¹⁶Te kuyatin' sakuu' tutu ña ni ke'i Pablo jaan' ndii, ka'an a xa'a' ña yo'o'. Te yoo sava ña ni ke'i ra jaan' ndii, vixi va ka'an a. Sakan' na kuii', ne küu' kaxi' xiin' ne itia' ini nuu' ichi' Ndiosí ndii, sãnakuachi' ndaku nã ña jaan'. Te sakan' tu xaa' nã xiin' inga xaan' mii' yoso' a nuu' tutu Ndiosí. Xa'a' a jaan' na sandoñu'u' xiin' mii' mii' nã.

¹⁷Ne ñani ta'an' maní' i, sakan' na kuuí', ndo'ó ndii, xa'a' a ña xa xini ndo' ña jaan' ndii, kaka ndito' ini va ndo' koto ka kundikun ndo' xata' ña xini xa'an' ña xaa' ne kini kuu', te nako ndo' ña ita' ni'i ndo' nuu' ichi' Jesús. ¹⁸Ndee chaa' ka kua'nu naa kua'nu ka ndo' nuu' ña ndani va xto'o e' Jesucristo, ña ni sakakú yoo', ndo'ó, xiin' ña kua'nu ndo' nuu' ña xini ndo' xa'a' a. Te ña jaan' na natiin sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e' ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kundu a.

Tutu nuu' ña ni ke'i San Juan kua'an nda'a' ne ini xini Jesús

Jesús nduu' tu'un ña taxi' kivi' ñuu e'

1 Ka'an ndu xiin' ndo' xa'a' tu'un ña taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', ña xa yoo ndee ña nuu' kii' tia'an kua'a' iin yivi'. Ndu'u ndii, ni xini so'o ndu ña ni ka'an a, te ni xini nduchi' nuu' ña'a' ndu, te ni tondia nda'a' tu ña'a' ndu. ²Te ña taxi' kivi' ñuu e' jaan' ndii, ni tui a iin yivi'. Te ndu'u ndii, ni xini nduchi' nuu' ña'a' ndu, te ndiee' yu'u' ndu xa'a' a, te ka'an ndoso' ndu nuu' ndo' xa'a' ña taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' jaan', ña yoo xiin' yuva' e' Ndiosí, te ni tui a tein e'. ³Te ña ni xini nduchi' nuu' ndu xiin' ña ni xini so'o ndu jaan' nduu' ña ka'an ndoso' ndu nuu' ndo', sakan' te iin ndaa' kunduu tu ndo'ó xiin' ndu, ndee naa iin ndaa' nduu' ndu'u xiin' yuva' e' Ndiosí, xiin' si'e a Jesucristo. ⁴Ke'i ndu ña yo'o' nuu' ndo', te nakuatia' ndi'i' nimá e'.

Sandoyo' Ndiosí kuachi' e' naa' na'ma' e' kuachi' e' nuu' a

⁵Ña yo'o' nduu' ña ni xini so'o ndu ni ka'an Jesucristo, te ka'an ndoso' tu ndu'u a nuu' ndo'ó: Ndiosí nduu' ña tuún ndatun', te koo' ndee ma'a' ña iin yavi' ini a. ⁶Naa' ka'an e' ña iin ndaa' nduu' e' xiin' Ndiosí, te kusaa' xaa' ka e' kuachi' xika' e' ichi' iin yavi' ndii, xini xa'an' e', te koo' ña ndixa' xaa' e'. ⁷Ndisu naa' xika' e' ichi' mii' tuún ñu'u ndatun' jaan' ndee naa xaa' Ndiosí ndii, iin ndaa' nduu' e' xiin' ta'an' e', te nii' Jesucristo, si'e a, sandoyo' sakuu' kuachi' e'. ⁸Naa' ka'an e' ña ne koo' kuachi' kumi' nduu' e' ndii, xini xa'an' xiin' mii' mii' e', te koo' ña ndixa' naa' nimá e'. ⁹Ndisu naa' ndiee' yu'u' e' kuachi' e' nuu' Ndiosí ndii, xa'a' a ña xachuun' ndaku a, te saxinú tu a ña ka'an a ndii, koo' ka'nu' ini a xa'a' kuachi' e', te ndasandoo a nimá e' nuu' sakuu' ña nia'a' ña ni xaa e'. ¹⁰Naa' ka'an e' ña ne koo' kivi' xaa' kuachi' nduu' e' ndii, ña xini xa'an' ndasanduu' e' Ndiosí, te koo' tu'un a ñu'u' nimá e'.

Jesucristo nduu' ña xikui'ni xa'a' e' nuu' Ndiosí

2 Ne kua'a' maní i, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' te saa ndo' kuachi'. Ndisu naa' ni xaa yoo ka kuachi' ndii, xachuun' ndaku Jesucristo,

te ña jaan' nduu' ña xikui'ní xa'a' e' nuu' yuva' e' Ndiosí. ²Te ña jaan' nduu' ña ni xi'i te cha'vi a xa'a' kuachi e' nuu' Ndiosí. Te süu' kuachi yoo' kuiti', süu' jaan' ndii süvi tu a ni xi'i xa'a' kuachi sakuu' ne yivi' iin yivi'.

³Te naa' saxinú e' ña ka'án chuun' a xiin' e' ndii, kundani e' ña xini xna'a ña'a' e'. ⁴Te yoo ka ka'án ndii: "Xini ña'a' yu'u", kachi nja, ndisu xaa' nja ña ka'án chuun' a ndii, ne xini xa'an' nduu' nja, te koo' ña ndixa naá nimá nja. ⁵Ndisu yoo ka saxinú ña ka'án chuun' a ndii, ne jaan' nduu' ne kundani xinu xna'a saa xaa' Ndiosí. Te xiin' ña jaan' xini e' ña iin ndaa' nduu' xna'a e' xiin' Jesús. ⁶Yoo ka ka'án ña nduun' nja xiin' a ndii, kuni a ña kaka nja saa nii' ni xika ña jaan'.

Ni ke'i Juan iin ña ka'án chuun' xaa'

⁷Ñani ta'an' maní i, ña ka'án chuun' i nuu' ndo' yo'o' ndii, süu' ña xaa' nduu' a, süu' jaan' ndii ña xa ni xini so'o ndo' nduu' a, te xa ni natiiin ndo' a ndee ña nuu'. ⁸Ndisu ke'i tukuu i ña yo'o' nuu' ndo' ndee naa ña ka'án chuun' xaa', ña ka'án xa'a' ña ni nia'a Jesús xiin' xa'a' ña saxinú tu ndo'ó. Kuachi ndii xa kua'an xka'ndiá ña iin yavi, te xa xa'a' yilé ñu'u ña ndixa nuu' e'. ⁹Yoo ka ka'án ña xika' nja ichi' mii' tuún ñu'u a, ndisu ndasi' nja ñani ta'an' nja ndii, kusaa' xika' iin yavi ka nja. ¹⁰Yoo ka ndani ñani ta'an' nja ndii, xika' nja mii' tuún ñu'u a, te koo' ña kuví kaviko' ña'a' te saa nja kuachi. ¹¹Ndisu yoo ka ndasi' ñani ta'an' nja ndii, mii' iin yavi yoo nja, te xa ikan' xika' nja. Te xini nja mii' kua'an nja, sakan' ña tüvi' ka nuu' nja xaa' ña iin yavi jaan'.

¹²Ñani ta'an' maní i, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa ni yoo ka'nu' ini Ndiosí xa'a' kuachi ndo' xa'a' ña ni xaa Jesús. ¹³Ndo'ó, te xixa ndii, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa xini ndo' ña xa yoo ndee kij' tia'an kua'a iin yivi'. Ndo'ó, ne sava ndii, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa ni kanando ndo' ña ndiva'a. Ñani ta'an' maní i, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa xini ndo' yuva' e' Ndiosí. ¹⁴Ndo'ó, te xixa ndii, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña xa xini ndo' ña xa yoo ndee kij' tia'an kua'a iin yivi'. Ndo'ó, ne sava ndii, ke'i i ña yo'o' nuu' ndo' sakan' ña ita' ni'i ndo' nuu' ichi' Ndiosí, te taxa'a' ndo' tu'un a nimá ndo', te xa ni kanando ndo' ña ndiva'a.

Ka'án Juan ña vä'a kundani e' ña kini ña yoo iin yivi'

¹⁵Sakan' na kuu' kundani ndo' iin yivi' yo'o' ni ndee ña nduu' kuenta a. Sakan' ña yoo ka ndani ña jaan' ndii, ndäni nja yuva' e'

Ndiosí. ¹⁶ Kuächí ndii ndee iin ña kini, ña nduu' kuenta iin yivi' yo'o', kuächí nda'a' yuva' e' Ndiosí. Süü' jaan' ndii xa iin yivi' yo'o' ni ka'ndi a: naa kuu' ña ndioo' ini kini iin' ne yivi', xiin' ña xikán ini ña xa'a' ña xini nduchi' nuu' ña, xiin' ña ka'án ñuñu' ña. ¹⁷ Te ndii, iin yivi' xiin' ña kini, ña nduu' kuenta a ndii, ña xka'ndiá kuñti', nduu' a, ndisu ne xaa' ña kuní Ndiosí ndii, kuñaku ña ndee ndi'i' ni kivi'.

Kuní a ña koto xiin' mii' e' nuu' te ndasi' ta'an' xiin' Cristo

¹⁸ Ñani ta'an' maní' i, xa kuyatin' kuu' va xaa' kivi' so'o' ndi'i'. Te ndo'ó ndii, xa ni xini so'o' ndo' ña kixin te ndasi' ta'an' xiin' Cristo, suu' kua'a' ya'a' ra xa ni ka'ndi, sakan' na kundani' e' ndii, xa kuyatin' kuu' va xaa' kivi' so'o' ndi'i' jaan'. ¹⁹ Te jaan' ndii, tee' ndee tein ndu ni kíee ra, ndisu ni nduu' xña'a' ra kuenta Jesús xiin' e', sakan' ña naa' ni nduu' ra kuenta a xiin' e' ndii, yoo ra xiin' e' ndee vitin. Ndisu xiin' ña ni xaa' ra jaan' kuví kundani' e' ña süü' kuenta Jesús xña'a' ni nduu' ndee iin ra. ²⁰ Ndisu ndo'ó ndii, ni taxi Ndiosí Espíritu Santo naá nimá ndo', sakan' na kuu' xini sakuu' ndo' xa'a' ña ndixa. ²¹ Süü' ni ke'i ña yo'o' nuu' ndo' xa'a' a ña xini ndo' ña ndixa jaan'. Süü' jaan' ndii ni ke'i e sakan' ña xa xini ndo' a, te ndee iin yu'u' tun vixi kuächí xiin' ña ndixa jaan'. ²² ¿Yoo nduu' te xini xa'an' naa' süü' te ka'án ña süü' Jesús nduu' Cristo, ña ni sakakú yoo'? Te jaan' nduu' te ndasi' ta'an' xiin' Cristo, sakan' ña saxioo' ra yuva' e' Ndiosí xiin' si'e a jaan'. ²³ Sakuu' ne saxioo' si'e a jaan' ndii, iin ndaa' nduu' tu ña xiin' Ndiosí, yuva' e'. Ndisu yoo ka ndiee' yu'u' xa'a' si'e a jaan' ndii, iin ndaa' nduu' tu ña xiin' yuva' e' Ndiosí jaan'. ²⁴ Sakan' na kuu' taxa'a' ndo' ña ni xini so'o' ndo' ndee kij' ni xa'a' xika' ndo' ichi' Jesús, te kij' xaa' ndo' sakan' ndii, iin ndaa' xachi' kunduu' ndo' xiin' si'e yuva' e' Ndiosí xiin' mij' a. ²⁵ Te ña yo'o' nduu' kuento ña ni taxi Cristo nuu' e' ndii, ña natin e' kivi' ñuu' ña koo' kivi' ndi'i'.

²⁶ Ke'i i ña yo'o' te koto xiin' mij' ndo' nuu' te kuni kuní xa'an' ndo'ó. ²⁷ Ndisu ndo'ó ndii, xa ni chinaá Ndiosí Espíritu Santo nimá ndo', te naá ka ña jaan' ikan', sakan' na kuu' kuní ka ña sania'á ndee iin ne yivi' ndo'ó. Sakan' ña Espíritu Santo jaan' nduu' ña sania'á ndo'ó sakuu' ña kuní a kundani' ndo'. Te ña sania'á ña jaan' ndii, ña ndixa nduu' a, te süü' ña xini xa'an' nduu' a, sakan' na kuu' kua'an' naa kua'an' ndo' ña iin ndaa' nduu' ndo' xiin' Cristo saa nii' ni sania'á ña jaan' ndo'ó.

²⁸ Ne ta'an' maní' i, vitin ndii, iin ndaa' naa iin ndaa' kunduu' e' xiin' Cristo, sakan' te ndituni e' kuní ña'a' e' kij' nandiko' a, te küka'an nuu' e' kij' kuní ña'a' e'. ²⁹ Naa' xini xña'a' ndo' ña xachuun'

ndaku a ndii, kuní a kundani tu ndo' ña sakuu' ne xachuun' ndaku ndii, xa ni kaku xaa' nia ni xaa a.

Si'e Ndiosí nduu' e'

3 Koto ndo', saa vi' kua'a' kundani yuva' e' Ndiosí yoo', sakan' na si'e a nani' e' ni xaa a. Te xa si'e xna'a nduu' e', sakan' na kuii' ne nduu' kuenta iin yivi' ndii, nakuni nia yoo' sakan' ña ni nakuni tu nia Ndiosí. ²Ñani ta'an' mani' i, xa si'e Ndiosí nduu' e' vitin, tee' ndee xini e' saa kuiti' koq e', ndisu xini e' ña kii' nandiko' Cristo ndii, kuu e' saa nii' kuu' mii' a, sakan' ña kuni e' saa nii' kuu' xna'a a. ³Te sakuu' ne kumi' ña ndiatu' ini jaan' xa'a' Jesús ndii, i'in kivi' kua'an xika' ndoo ka nia nuu' a, sakan' ña ña jaan' ndii, ña ndoo ndi'i nduu' a.

⁴Sakuu' ne xaa' kuachi ndii, xka'ndía ndoso' tu nia tu'un ndei' Ndiosí, sakan' ña kuachi nduu' a kii' xka'ndía ndoso' e' tu'un ndei' a. ⁵Ndisu xini ndo' ña ni kixin Jesús iin yivi' te sandoyo' a kuachi e'. Te ña jaan' ndii, ña koo' kuachi nduu' a. ⁶Sakan' na kuii' yoo ka nduiin' xiin' Jesús ndii, xaa' ka nia kuachi. Te yoo ka xaa' kuachi ndii, tia'an ini nia kuni ña'a' nia, ni ndee xini tu nia yoo nduu' Jesús jaan'. ⁷Ñani ta'an' mani' i, taxí ndo' kuni xa'an' ndee iin ne yivi' ndo'ó. Sakuu' ne xachuun' ndaku ndii, ne ndaku nimá nduu' nia ndee naa ndaku nimá ña jaan'. ⁸Ne xaa' na xaa' kuachi ndii, kuenta ña ndiva'a nduu' nia. Sakan' ña ña ndiva'a jaan' ndii, ndee xta'an' kivi' xaa' a kuachi. Xa'a' a jaan' na ni kixin si'e Ndiosí, te sandoñu'u' a ña kini ña xaa' ña ndiva'a jaan'. ⁹Te sakuu' ne nduu' si'e Ndiosí ndii, xaa' ka nia kuachi, sakan' ña kivi' nuu xaa' kumi' nia ni xaa a, sakan' na kivi' ka saa nia kuachi jaan' xa'a' a ña si'e a nduu' nia. ¹⁰Te xiin' ña yo'q' kivi kundani kaxi' e' yoo nduu' si'e Ndiosí, te yoo nduu' si'e ña ndiva'a jaan'. Sakuu' ne xachuun' ndaku ndii, siu' si'e Ndiosí nduu' nia, ni ndee sivi tu ne ndani ne ini xini Jesús xiin' nia.

Ka'án Juan ña kundani ta'an' e'

¹¹Sakan' ña ña yo'q' nduu' tu'un va'a, ña ni xini so'q ndo' ndee ña nuu' kii' ni xa'a' ndo' ndikún ndo' ichi' Jesús, ña kundani ta'an' i'in e'. ¹²Te kundu e' ndee naa Caín. Te jaan' ndii, kuenta ña ndiva'a ni nduu' ra sakan' na ni xa'ni' ra ñani mii' ra. ¿Ndee xa'a' ni xaa ra ña jaan'? Ni xaa ra a ña jaan' xa'a' a ña te xaa' ña nia'a ni nduu ra, ndisu ñani ra jaan' ndii, te xachuun' ndaku ni nduu te jaan'.

¹³Ñani ta'an' i, nãndanì ndo' ña ndasi' ne nduu' kuenta iin yivi' ndo'ó. ¹⁴Te yoo' ndii, xiní e' ña xa nì kiee e' nuu' ichi' ña kua'an mii' xi'í e', te xa xika' e' ichi' ña taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i', sakan' ña ndani e' ta'an' e' ne inì xini Jesús xiin' e', te yoo ka ndani ne jaan' ndii, xika' ka nia ichi' ña kua'an mii' xi'í e'. ¹⁵Sakuu' ne ndasi' ne inì xini Jesús xiin' nia ndii, ne xa'ni' ne yivi' nduu' nia. Te xa xiní ndo'ó ña ndee iin ne xa'ni' ne yivi' ndii, kōo' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' kumi' nia nuu' Ndiosí. ¹⁶Te yoo' ndii, xiin' ña yo'o' nì kundani e' saa nduu' a ña kundani ta'an' e', ña nì taxi Jesucristo kivi' ñuu a, te nì xi'í a xa'a' kuachi e'. Te sakan' tu kuní a saa yoo' taxi e' kivi' ñuu e' xa'a' ta'an' e', ne inì xini Jesús xiin' e'. ¹⁷Ndisu naa' kumi' yoo ka ña'a, ña tiaku nia iin yivi' yo'o', te xini nia iin ne inì xini Jesús xiin' nia, ne nakotiín xa'a' ña'a, te saxi'ndia' nia ña'a nia nuu' ne jaan' ndii, kuasa' xachi' nia'á nia ña ndani ña'a' nia saa kuní Ndiosí. ¹⁸Ne ta'an' manì' i, süu' xiin' tu'un ña kiee' yu'u' kuñi' e' kuní a ka'an e' ña ndani ta'an' e', süu' jaan' ndii kuní tu a ña nia'a e' ña jaan' xiin' chuun va'a ña xaa' e', te chindiee' xna'a e' ne jaan'.

¹⁹Te xiin' ña jaan' kuní e' ña ña ndixa kandixa' e', te nachinaá va'a tu e' nimá e' nuu' Ndiosí. ²⁰Tee' ndee tiin kuachi nimá e' jaan' yoo' nuu' a ndii, Ndiosí nduu' ña ka'nu' ka te sakan' nimá e' jaan', te xiní ña jaan' sakuu' ña'a. ²¹Ne ta'an' manì' i, naa' kuasa' tiin' kuachi nimá e' yoo' ndii, inì e' te kuyatín e' nuu' Ndiosí, ²²te natiin' e' ndee ka ña xikán e' nuu' a, sakan' ña kandixa' e' ña ka'án chuun' a, te xaa' tu e' ña xtani a. ²³Te ña yo'o' nduu' ña ka'án chuun' a ña inì e' kuní e' si'e a Jesucristo, te kundani ta'an' tu e' saa nì ka'an chuun' a xiin' e'. ²⁴Te yoo ka kandixa' ña ka'án chuun' a jaan' ndii, nduiin' nia xiin' a, te nduiin' tu a jaan' xiin' nia. Te xiní e' ña jaan' sakan' ña nì taxi a Espíritu Santo naá nimá e'.

Saa kuvì kunì e' yoo nduu' ne inì xna'a xini Jesús, te yoo nduu' ne xini xa'an'

4 Ñani ta'an' manì' i, kãndixa' ndo' ña sania'á ndee ka ne yivi', ne ka'án ña Espíritu Santo saka'án ña'a', süu' jaan' ndii saa ndo' kuenta xiin' ña sania'á ne jaan' te kunì ndo' naa' kuenta Ndiosí nduu' nia. Sakan' ña xa nì nakuchi kua'a' va te ka'án tiakú tun vixi iin yivi'. ²Te xiin' ña yo'o' kuvì nakunì e' yoo nduu' ne naá Espíritu Ndiosí nimá. Yoo ka ndiee' yu'u' ña te yivi' xachi' nì nduu Jesucristo kii' nì kixin a iin yivi' ndii, ne jaan' naá Espíritu Ndiosí nimá. ³Ndisu yoo ka ndiee' yu'u' ña te yivi' xachi' nì nduu Jesucristo ndii, süu' Espíritu Ndiosí naá nimá nia. Süu' jaan' ndii espíritu kuenta ña ndasi' ta'an' xiin' Cristo kumi' nia. Xa nì xini so'o' ndo'ó ña kixin ña jaan' iin yivi', te vitin ndii, xa yoo a iin yivi'.

⁴Ñan̄i ta'an' man̄i' i, ndo'ó ndii, kuenta Ndiosí nduu' ndo'. Te x̄a n̄i ket̄a va'a ndo' nuu' ne x̄ini xa'an' jaan', sakan' ña ña ka'nu' ka nduu' Espíritu Ndiosí, ña naá nimá ndo'ó, te sakan' espíritu ña ñu'u' nimá ne nduu' kuenta iin yivi' jaan'. ⁵Ne jaan' ndii, kuenta iin yivi' nduu' n̄ia sakan' na ka'án n̄ia xa'a' ña tuu ne yivi' kuenta iin yivi'. Te ne yivi' kuenta iin yivi' ndii, x̄ini so'o n̄ia ña ka'án ne jaan'. ⁶Yoo' ndii, kuenta Ndiosí nduu' e'. Te ne x̄iní Ndiosí ndii, x̄ini so'o n̄ia ña ka'án e'. Ndisu ne nduu' kuenta Ndiosí ndii, x̄ini so'o n̄ia ña ka'án e'. Xiin' ña jaan' kuv̄i kun̄i e' yoo nduu' ne kumi' Espíritu Ndiosí, uun ne kumi' espíritu ña x̄ini xa'an' jaan'.

Ka'án Juan ña kun̄i a kundani ta'an' e'

⁷Ñan̄i ta'an' man̄i' i, kun̄i a kundani ta'an' e', kuach̄i ndii nuu' Ndiosí kiee' ña ndani jaan'. Te yoo ka ndani ne yivi' ndii, si'e Ndiosí nduu' n̄ia, te x̄iní n̄ia Ndiosí. ⁸Ndisu yoo ka ndani ne yivi' ndii, ti'a'an kun̄i n̄ia Ndiosí, sakan' ña ndani ña jaan' yoo'. ⁹Te xiin' ña yo'o' n̄i n̄ia'a Ndiosí ña kundani a yoo', ña n̄i ti'vi' a si'e a, ña iin ndaa' tilu', iin yivi' yo'o', te n̄i nat̄iin e' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' n̄i x̄aa ña jaan'. ¹⁰Te ña kundani x̄na'a' ndii, so'o yoo a: süu' ña n̄i kundani yoo' Ndiosí ña nuu', süu' jaan' ndii ña xi'na' ka m̄ii' a n̄i kundani yoo', te n̄i ti'vi' a si'e a, te n̄i xi'i' a, te n̄i cha'vi' a xa'a' kuach̄i e'. ¹¹Ñan̄i ta'an' man̄i' i, xa'a' a ña sakan' kundani Ndiosí yoo' ndii, nii' sakan' tu kun̄i a kundani ta'an' yoo'. ¹²Ndiosí ndii, ndee iin ne yivi' ti'a'an kun̄i nduchi' nuu' ña'a', ndisu naa' ndani ta'an' i'in e' ndii, iin ndaa' nduu' e' xiin' a, te naa' ndani ta'an' e' ndee naa ndani ña jaan' yoo' ndii, x̄a yoo x̄inu x̄na'a' ña ndani a jaan' nimá e'.

¹³Te xa'a' a ña n̄i tax̄i a Espíritu a naá nimá e' na x̄iní e' ña iin ndaa' x̄na'a' nduu' e' xiin' a, te iin ndaa' tu nduu' a xiin' e'. ¹⁴Te ndu'u ndii, n̄i x̄iní ndu, te ndiee' yu'u' ndu ña n̄i t̄ianu' yuva' e' Ndiosí si'e a, te n̄i tuv̄i a iin yivi' te s̄akakú a ne yivi' iin yivi' nuu' kuach̄i n̄ia. ¹⁵Yoo ka ndiee' yu'u' ña si'e Ndiosí nduu' Jesús ndii, ndu'in' n̄ia xiin' Ndiosí, te ndu'in' tu a jaan' xiin' n̄ia. ¹⁶Te x̄iní e' ña kundani Ndiosí yoo', te in̄i e' x̄ini e' ña kundani a yoo'. Ndiosí nduu' ña ndani yoo'. Te yoo ka nduu' ne ndani ta'an' ndii, ndu'in' n̄ia xiin' a, te ndu'in' tu a xiin' n̄ia. ¹⁷Te xiin' ña yo'o' x̄inú ña ndani ta'an' e' s̄aa kun̄i Ndiosí, te in̄i e' kii' x̄aa kivi' ña sana'má a s̄akuu' ne yivi'. Sakan' ña x̄ika' e' iin yivi' yo'o' s̄aa nii' n̄i x̄ika' Jesucristo. ¹⁸Ne ndani ne yivi' ndii, yi'vi n̄ia xa'a' kivi' jaan'. Kuach̄i ndii kii' ndani x̄na'a' e' ndii, x̄inu' ña yi'vi e' jaan'. Sakan' na kuii' ne yi'vi ndii, x̄anini n̄ia ña s̄ando'o' ña'a' Ndiosí xa'a' a ña ti'a'an x̄inu x̄na'a' ña ndani n̄ia s̄aa kun̄i Ndiosí. ¹⁹Yoo' ndii, kundani ña'a' e', sakan'

ñā xī'na kā ñā jaan' nī kundani yoo'. ²⁰Naa' ka'án yoo kā ndii, “Kundani yu'u Ndiosí”, kachi nīa, ndisu ndasi' nīa ne inī xini Jesús xiin' nīa ndii, ne xini xa'an' nduu' nīa na sakan'. Kuachi ndii, naa' kundani nīa ne inī xini Jesús xiin' nīa, ne kuvī xini nduchi' nuu' nīa ndii, ¿saa kuvī ka'án nīa ñā kundani nīa Ndiosí, ñā tīa'an kuni nduchi' nuu' nīa? ²¹Jesucristo nī ka'an chuun' nuu' ndu ñā naa' ndani e' Ndiosí ndii, kuni tu a ñā kundani e' ne inī xini Jesús xiin' e'.

Inī e' kuni e' Jesús

5 Yoo kā kandixa' ñā Jesús nduu' Cristo nī tīanu' Ndiosí kuenta a ndii, ne jaan' nduu' si'e Ndiosí. Yoo kā kundani iin yuva' ndii, kuni a ñā kundani tu nīa si'e ra. ²Te xiin' ñā yo'o' xini e' ñā kundani e' ne nduu' si'e Ndiosí xiin' e', kiī' kundani e' Ndiosí, te kandixa' tu e' ñā ka'án chuun' a. ³Sakan' na kuii' naa' kundani xna'a e' Ndiosí ndii, saxinú e' ñā ka'án chuun' a. Te ñā ka'án chuun' a jaan' ndii, süu' ñā vixi nduu' a. ⁴Kuachi ndii sakuu' yoo', ne nduu' si'e Ndiosí ndii, kanando e' nuu' ñā nduu' kuenta iin yivi'. Te xiin' ñā yo'o' kanando e' nuu' ñā nduu' kuenta iin yivi' jaan', ñā nduu' ñā inī e' xini e' Jesucristo. ⁵Süu' ndee kā ne yivi' kanando nuu' ñā nduu' kuenta iin yivi' jaan'. Süu' jaan' ndii ne kandixa' ñā si'e Ndiosí nduu' Jesús, ne jaan' kuīti' kanando nuu' ñā nduu' kuenta iin yivi'.

⁶Te tīkui xiin' nīi' nduu' ñā nīa'á ñā nī kixin Jesucristo nuu' Ndiosí, süu' tīkui kuīti' nīa'á ñā jaan', süu' jaan' ndii tīkui xiin' nīi' nīa'á ñā jaan'. Te Espíritu Santo nduu' ñā ndiee' yu'u' xa'a' ñā jaan', sakan' ñā Espíritu jaan' ndii, ñā ndixa' nduu' a. ⁷Kuachi ndii, unī ta'an kuu' ñā ndiee' yu'u' ndivi': [Te ñā jaan' nduu' Ndiosí, yuva' e', xiin' si'e a, xiin' Espíritu Santo. Te iin ndaa' nduu' unī saa' ñā jaan'. ⁸Te unī ta'an kuu' ñā ndiee' yu'u' iin yivi', te ñā jaan' nduu'] Espíritu Santo jaan', xiin' tīkui jaan', xiin' nīi'. Te nakuitá ñā ndiee' yu'u' unī saa' ñā jaan'. ⁹Naa' natiin' e' ñā ndiee' yu'u' ne yivi' ndii, saa kā vī' tu xata'an kā natiin e' ñā ndiee' yu'u' Ndiosí, sakan' ñā ñā ka'nu' kā nduu' ñā ndiee' yu'u' a jaan'. Sakan' ñā xa'a' si'e a nī ndiee' yu'u' a. ¹⁰Yoo kā inī xini si'e Ndiosí jaan' ndii, natiin' nīa ñā ndiee' yu'u' ñā jaan'. Ndisu yoo kā inī xini si'e a jaan' ndii, sandiee' vixi nīa Ndiosí xa'a' a ñā nī kandixa' nīa ñā ndiee' yu'u' a xa'a' si'e a jaan' ¹¹Te xa'a' ñā yo'o' nduu' ñā nī ndiee' yu'u' Ndiosí, ñā nī taxī a kivi' ñuu e' ñā kōo' kivi' ndi'i'. Te kivi' ñuu e' jaan' ndii, nda'a' si'e a jaan' natiin' e'. ¹²Ne inī xini si'e Ndiosí ndii, natiin' nīa kivi' ñuu ñā kōo' kivi' ndi'i', ndisu ne inī xini si'e a jaan' ndii, kōo' kivi' ñuu jaan' natiin' nīa.

Sandi'i' ndoso' Juan ke'i ra

¹³Ke'i i ña yoso' yo'o' nuu' ndo'ó, ne iní xini si'e Ndiosí, te kuni ndo' ña xa kumi' ndo' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i', te iní ndo' kuni ndo' si'e a jaan'. ¹⁴Te ña yo'o' nduu' ña iní e' xini e' Ndiosí, ña kii' xikán e' ndee ka ña'a nuu' a saa kuní mii' a ndii, xini so'o a ña ka'án e'. ¹⁵Te naa' xini e' ña xini so'o a ña xikán e' nuu' a ndii, xini kaxi' tu e' ña xa natiin' e' ña xikán e' nuu' a jaan'.

¹⁶Naa' xini sava ndo'ó ña xaa' iin ne nakayá xiin' ndo' xa'a' Jesús kuachi, ña saku'ún ña'a' te kivi nia ndii, ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' nia, te taxi ña jaan' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' nda'a' nia. Sakan' saa ndo' xa'a' ne xaa' kuachi ña saku'ún ña'a' te kivi nia. Kuachi ndii yoo kuachi ña saku'ún ne yivi' te kivi nia, te ka'án i na ka'an ndo' xiin' Ndiosí xa'a' ne jaan'. ¹⁷Sakuu' ña nia'a nduu' kuachi. Ndisu yoo kuachi ña saku'ún ña'a' te kivi nia.

¹⁸Xini e' ña yoo', ne nduu' si'e Ndiosí ndii, xaa' ka e' kuachi. Sakan' ña Jesús, si'e Ndiosí, xito' yoo', te kivi satuxu'ví ña ndiva'a yoo'. ¹⁹Te xini tu e' ña si'e Ndiosí nduu' e', te nda'a' ña ndiva'a naá kanii' iin yivi'. ²⁰Te xini tu e' ña ni kixin si'e Ndiosí iin yivi', te ni taxi a ña kundani e' ndee ña nduu' Ndiosí xna'a. Te yoo' ndii, nduun' e' xiin' ña ndixa jaan', te nduun' tu e' xiin' si'e a jaan', ña nduu' Jesucristo, te ña jaan' nduu' Ndiosí xna'a, te ña jaan' tu taxi' kivi' ñuu e' ña kōo' kivi' ndi'i'. ²¹Ne kua'a mii' i, koto xiin' mii' va ndo' nuu' ndiosí saka. Sakan' na kundu a.

Tutu ña uvi ña ni ke'i San Juan kua'an nda'a' ne ini xini Jesús

Ti'vi' ra cha'an' nja

1 Yu'u, te nduu' iin te xixa va ndii, ti'vi' i cha'an' yo'ó, ña' ta'an' i, ña' xa ni nakaxin Ndiosí nduu' kuenta a, te ti'vi' tu i cha'an' si'e un'. Te ndani i ndo'ó saa ka'an ña ndixa, ña kandixa' e'. Te süu' yu'u kuiti' ndani ndo'ó. Süu' jaan' ndii sakan' tu sakuu' ne xini ña ndixa. ²Te ndani i ndo'ó xa'a' a ña naá ña ndixa jaan' nimá e', te xa ikan' kunaá a ndee ndi'i' ni kivi'. ³Na sañu'u' va na Ndiosí, yuva' e', xiin' si'e a Jesucristo, ndo'ó. Te na kuvita tu ini a xa'a' ndo'. Te na taxí tu a ña maní' koó xiin' ndo'. Na saa a ña jaan' xa'a' a ña xini ndo' ña ndixa jaan', te ndani ta'an' ndo'.

Kuita ndaku e' nuu' ña ndixa ña ka'an xa'a' Jesús

⁴Va'a va ni kuni i kij' ni xini i sava si'e un', ne xaa' ña ndixa saa nii' ni ka'an chuun' Ndiosí, yuva' e', xiin' e'. ⁵Ña' ta'an' i, vitin ndii ka'an nda'vi xiin' ndo' ña na kundani ta'an' na e'. Te süu' iin ña ka'an chuun' xaa' nduu' ña ka'an i nuu' ndo'. Süu' jaan' ndii ña xa yoo nuu' e' ndee kij' ni xa'a' ndikún e' ichi' Jesús nduu' a. ⁶Te ña yo'o' nduu' ña kundani ta'an' e' ndii, ña kaka e' saa ka'an chuun' Ndiosí. Te ña yo'o' nduu' ña ka'an chuun' a jaan' ña kundani ta'an' e' saa nii' ni xini so'o' ndo' ndee ña nuu'.

⁷Ka'an i ña jaan' sakan' ña xa kua'a' va te xini xa'an' xika' iin yivi' ka'an ña Jesucristo ndii, ni nduu' a te yivi' xachi' kij' ni kixin a iin yivi'. Te jaan' ndii, te xini xa'an' nduu' ra, te ndasi' tu ra Cristo. ⁸Koto xiin' mii' ndo' nuu' te jaan', koto ka ndoñu'u' saka ña xata'an natin ndo' xa'a' chuun ña ni xaa ndo' nuu' Ndiosí, va'a ka sanduxa' ndo' te natin ndo' sakuu' ña kuni a taxí a nda'a' ndo'. ⁹Yoo ka kuxioo' nuu' ña ndixa ña ka'an xa'a' Cristo, te kuasa' ita' ni'i' nja nuu' a ndii, koo' Ndiosí naá nimá nja. Ndisu yoo ka ita' ni'i' xiin' ña jaan' ndii, naá Ndiosí xiin' si'e a jaan' nimá nja. ¹⁰Sakan' na kuui' naa' kuaxi yoo ka nduu' te jaan' mii' ndiee' ndo', te sania'á ra ña ndixa xa'a' Jesús ndii, taxí ndo' xka'ndia ra vi'e ndo' kundiee' ra, te ni ndee nakuatu ña'a' ndo'. ¹¹Kuachí ndii, ne nakuatu' ña'a' ndii, chindiee' ta'an' nja xiin' te jaan' nuu' chuun nja'a ña xaa' ra jaan'.

Ña ndeji' so'o' ndi'i'

¹²Yoo kua'a' ka ña kuni ka'an i xiin' ndo', ndisu küni ke'i i e nuu' tutu, sakan' ña ndiatu' ini i ku'un i mii' ndiee' ndo', te ndatu'un' xiin' ta'an' e'. Sakan' saa i te va'a ndi'i kuni na i'in e' kua'an. ¹³Ne nduu' si'e ña' ta'an' un', ña' ni nakaxin tu Ndiosí, ne ndiee' yo'o' ndii, ti'vi' nja cha'an' un'. Sakan' na kunduu a.

Tutu ña uni ña ni ke'i San Juan kua'an nda'a' ne ini xini Jesús

Ti'vi' ra cha'an' nja

1 Yu'u, te nduu' iin te xixa va ndii, ti'vi' i cha'an' yo'ó, Gayo kua'a, te ndani i yo'ó saa ka'an ña ndixa ña kandixa' e'. ²Ñani kua'a, ka'an va i xiin' Ndiosí xa'a' un' te klee va'a un' xiin' sakuu' ña xaa' un', te koo va'a tu un' saa nii' yoo va'a nimá un' nuu' Ndiosí. ³Va'a va ni kuni i kij' ni kixin sava ñani e', te ni ndiee yu'u' ra nuu' i ña ini va un' xini un' ña ndixa, te xika' ndaku tu un' xiin' ña jaan'. ⁴Koo' ka ndee iin ña'a ña xaa' sakan' te va'a ka kuni yu'u, te sakan' ña xini so'o i ña xika' ne kua'a si'e i xiin' ña ndixa jaan'.

⁵Ñani kua'a, xachuun' ndaku va un' nuu' chuun Ndiosí ña chindiee' un' ne ndikún ichi' Jesús xiin' e'. Tee' ndee ne xini ta'an' xiin' un' nduu' sava ne jaan' ndii, chindiee' ña'a' un'. ⁶Te ne jaan' ndii, ndiee' yu'u' nja xa'a' un' nuu' ne nakayá yo'o' xa'a' Jesús ña kundani va ña'a' un'. Chindiee' naa chindiee' un' ne jaan' saa kuni Ndiosí xiin' ña kuni nuu' nja kij' kua'an nja ichi'. ⁷Kuachí ndii, xa'a' a ña ndani nja Jesús na ni klee nja xika' nja sakan'. Te koo' a ni'f' nja nda'a' ne ini xini Jesús. ⁸Sakan' na kuu' yoo' ndii, kuni a chindiee' e' ne jaan', te sachuun' inga' e' xiin' nja xa'a' ña ndixa jaan'.

⁹Xa ni ke'i i iin tutu nuu' ne nakayá xa'a' Jesús ñuu ñaa'. Ndisu te nduu' Diótrete ndii, nátiin' ra ña ka'an ndu jaan', sakan' ña xtani ra ña nduu' ra te kuu' nuu' nuu' nja. ¹⁰Sakan' na kuu' kij' xaa' i ñaa' ndii, ka'an i xiin' ra nuu' ndo' xa'a' ña kuu' ra jaan', xiin' xa'a' ña kani'a' ra xa'a' ndu. Te süu' ña jaan' kuiti' xaa' ra, süu' jaan' ndii nátiin' tu ra ñani ta'an' e', ne xaa' ñuu ñaa'. Te ni ndee táxi' tu ra nátiin' inga' ne ini xini Jesús, ne ndiee' ñaa', ne jaan', te ni ndee táxi' tu ra nakaya ka ne natiin' ña'a' jaan' xiin' inga' ne nakayá xa'a' Jesús ñaa'.

Ka'an va'a Juan xa'a' iin te nani' Demetrio

¹¹Ñani kua'a, saa un' ña nja'a ña xaa' ne yivi'. Süu' jaan' ndii ña va'a kuiti' saa un'. Kuachí ndii yoo ka xaa' ña va'a ndii, kuenta Ndiosí nduu' nja. Ndisu ne xaa' ña nja'a ndii, xini nja Ndiosí.

¹²Sakuu' ne nakayá xa'a' Jesús ka'an va'a xa'a' Demetrio. Te ndee

mji' ña ndixa, ña kandixa' e' ndii, nakuitá xiin' saa xika' ra. Te sakan' tu ndu'u ndii, ka'an va'a ndu xa'a' ra. Te xiní un' ña ña ndaku nduu' ña ndiee' yu'u' ndu.

Ndeji' Juan inga ne ini xini Jesús

¹³Yoo kua'a' ka ña kuni ka'an i xiin' un', ndisu ndee chaa' ka kē'i i e nuu' tutu, ¹⁴sakan' ña ndiatu' ini i ku'un i mii' ndu'u' un' iin tun ki'i' te ndatu'un' xiin' ta'an' e'. ¹⁵Na taxí na Ndiosí ña maní' koq xiin' un'. Ne xiní ta'an' xiin' e', ne ndiee' yo'o' ndii, ti'vi' nja cha'an' un'. Kua'an Ndiosí koq i'in ne xiní ta'an' xiin' e', ne ndiee' ñaa'.

Tutu ña ni ke'i San Judas kua'an nda'a' ne ini xini Jesús

Ti'vi' ra cha'an' nja

1 Yu'u nduu' Judas, ñani Santiago, te xika' nuu' i nuu' Jesucristo. Te ti'vi' i cha'an' sakuu' ndo'ó, ne ni kana yuva' e' Ndiosí, xa'a' a ña ndani a ndo'ó, te xito' tu a ndo'ó xiin' nda'a' Jesucristo. ²Te na so'o kua'nu kua'a' ka ña kuvita ini Ndiosí xa'a' ndo', xiin' ña mani', ña taxi a yoo xiin' ndo', xiin' ña ndani a ndo'ó i'in kivi' kua'an.

Ka'an Judas ña kuní a koto xiin' mii' e' nuu' ne sania'á tun vixi
(2 Pedro 2:1-17)

³Ne kua'a, ni ka'an ndjee' va nimá i ke'i i xa'a' ña sakakú Ndiosí yoo', ña xa kumi' inga' e'. Ndisu ni xini i ña kuní a ke'i i vitin, te ka'an nda'vi i xiin' ndo' ña ku'un naa ku'un ndo' ña xanduxa' ndo' xa'a' ña ndixa' ña kandixa' e', ña ni sanakua'a Ndiosí unta' kuiti' te xava'a nda'a' ne nduu' kuenta a. ⁴Kuachi ndii xa ni ko'ni si'e sava te xini xa'an' tein ndo' xiin' tun vixi. Te jaan' ndii, ndee xta'an' vi' ka'an tu'un Ndiosí xa'a' a ña koo ra tundo'o'. Te yivi' jaan' ndii, te nja'a nduu' ra, te tiin' ndiaa ra ña ndani mii' Ndiosí yoo', te ndasanduu' ra ña jaan' ña kuvi xaa' ra ña ka'an kini xiin' iin ra. Te xiin' ña jaan' saxioo' ra Ndiosí, ña nduu' ña xiin' ña'a yoo', te saxioo' tu ra xto'o e' Jesucristo.

⁵Tee' ndee xa kundani kaxi' ndo' ña xito' ka'an i xiin' ndo' vitin ndii, kuni sanaka'an' i ndo'ó ña kii' ndi'i ni tava' xto'o e' Ndiosí ne nduu' kuenta a nuu' ñu'u' Egipto ndii, ni sandoñu'u' a sava ne jaan' xa'a' a ña ni kandixa' ña'a' nja. ⁶Naa kuu' ángele, ña ni tiin' ka'nu mii' ni ndiee a xa'ndia chuun' a, te ni nakoo a ndjee' a ña ni taxi Ndiosí nda'a' a ndii, ni ko'ni xachi' ña'a' Ndiosí iin xaan' mii' iin yavi, te ndiatu' a ndee xaa kivi' chie ña so'o' ndi'i' te sana'má ña'a' Ndiosí. ⁷Te naka'an' tu ndo' saa ni xaa ne ni ndiee ñuu Sodoma, xiin' ñuu Gomorra, xiin' nda'a' uvi saa' ñuu jaan' ndii, ni xtani va nja sakuu' nuu' ña xiin'. Te ni xiko ni'i' ña'a' ña ka'an ña ka'an nimá nja xiin' iin' nja. Xa'a' a jaan' na ni sando'o' ña'a' Ndiosí xiin' ñu'u' ña koo' kivi' nda'vá, te sakuni' a yoo' saa xaa' a xiin' ne xaa' kuachi.

⁸Ndee saa ka ni ndii, te xini xa'an' jaan' ndii, nii' sakan' tu xaa' te jaan' xika' ra ndee naa te xani xaa' ra ña ka'an xiin' iin' ra. Te

nätiin' rā ñā xa'ndia chuun' Ndiosí, tē kanjā'a tū rā xa'a' ñā ndiee' ñā ndiee' ndivi'. ⁹Ni ndee Miguel, ñā nduu' iin ángele ka'nu' kuu' nuu' ká, kii' nī kanī ta'an' a kuento xiin' ñā ndiva'a xa'a' ñu'u' nde'i Moisés ndii, nī kundieni a kanjā'a a xiin' ñā ndiva'a jaan'. Süu' jaan' ndii nī ka'an a xiin' ñā ndiva'a jaan' ndii: “Xto'o i na kanī yo'ó”, nī kachi a. ¹⁰Ndisu tē xini xa'an' jaan' ndii, kanjā'a rā xa'a' ndee ñā kundani rā. Tē ñā kundani rā, kuenta ñā xini iin' mii' rā ndee naa xaa' kiti' ñā kōo' ñā xanini ri' ndii, katun' ndi'i ñā'a' ñā jaan' nuu' Ndiosí. ¹¹Nda'vi va kundo'o tē jaan', kuachi ndii xata' ñā nja'a ñā nī xaa Caín ndikún rā. Tē xa'a' a ñā kuni ki'in rā xu'un' ndii, ndikún tū rā xata' ñā nī xaa Balaam. Tē xa'a' a ñā xaso'o rā ndee naa Coré ndii, sandoñu'u' tū ñā'a' Ndiosí.

¹²Tē kii' ko'ni' tē jaan' mii' ndiee' sii' ndo' ñā ndani ta'an' ndo', tē xixi' ndo' kuenta Jesús, tē xixi' rā xiin' ndo' ndii, ka'an' nuu' e' kuu' rā xa'a' ñā kiji' ñā xaa' rā, sakan' ñā ndi'ni rā xa'a' ñā ndioo' ini mii' kuiti' rā, tē nduu' rā ndee naa viko' ichi, ñā säkuun' savi', tē xiko' ni'i' ñā'a' tachi' mii' ká kuní a. Tē nduu' tū rā ndee naa itun', tun' kōo' nduu' kuun' nda'a' kii' kuní a kuun a nda'a' nu'. Xa'a' a jaan' na nduu' rā ndee naa tun' xa nī kiee sakuu' ti'o'o, tē xa nī xi'i xachi' rā nuu' Ndiosí. ¹³Tē tē jaan' ndii, nduu' rā ndee naa tikui nuu' mini ka'nu' kii' ndiee' va kiee' kua'a' ñā ka'an, ñā xini xa'an' jaan' yu'u' rā ndee naa pele nuu' tikui mini jaan'. Tē nduu' tū rā ndee naa tiuun', ti' ndiee' iin xaan'. Tē xa nī sakoo' tū va Ndiosí xa'a' tē jaan' mii' iin yavi ndiaa' xachi', mii' ku'un rā ndee ndi'i' nī kivi'.

¹⁴Sakan' tū Enoc, tē uxā siani' xika' Adán ndii, nī ka'an tiakú rā xa'a' tē xini xa'an' jaan' ndii: “Koto ndo', kixin xto'o e' xiin' ki'in' mií ángele, ñā xika' nuu' nuu' a, ¹⁵tē sana'má a sakuu' ne yivi', tē kenda'a' ya'vi' a sakuu' ne nja'a xa'a' sakuu' ñā nja'a ñā nī xaa nja, xiin' sakuu' ñā nī kanjā'a ne kiji' kuu' xaa' kuachi xa'a' a”, nī kachi rā. ¹⁶Tē jaan' ndii, xa nuu' kayu'u' rā, tē chitun tū rā, tē ndikún tū rā ñā nja'a, ñā ka'an nimá mii' rā xa'a', tē ka'an ñuñu' tū rā, tē sakan' tū sachié rā ne yivi', tē ki'in rā xu'un' nda'a' nja kuiti'.

Ka'an Judas ñā kuita ni'i e' nuu' ichi' Jesús

¹⁷Ñani ta'an' mani' i, naka'an' ndo' ñā nī ka'an tē nda'a' xa'a' xto'o e' Jesucristo nuu' ndo' saa'. ¹⁸Nī ka'an rā ñā: “Kivi' so'o' ndi'i' ndii, koo ne kundi'i' xa'a' Ndiosí. Ne jaan' ndii, kaka nja saa ndioo' kiji' ini nimá mii' kuiti' nja”, nī kachi rā. ¹⁹Tē nata'vi' ndo'ó kuiti' nduu' tē xini xa'an' jaan'. Tē xiko' ni'i' ñā'a' ñā nja'a, ñā ka'an nimá mii' rā, tē kōo' tū Espíritu Santo naá nimá rā.

²⁰Ndisu ndo'ó ñani ta'an' mani' i ndii, kuita ni'i ká ndo' xiin' ñā ndixa, ñā kandixa' e', ñā nduu' ñā su'un, ñā kuaxi nda'a' Ndiosí.

Te ka'an va ndo' xiin' Ndiosí xiin' ndiee' ña taxi' Espíritu Santo.

²¹ Te sakan' tu ku'un naa ku'un ndo' nuu' ña ndani Ndiosí ndo'ó, ña ndiatu' ndo' ña xaa kivi' ña taxi xto'o e' Jesucristo kivi' ñuu e' ña koo' kivi' ndi'i' xa'a' a ña kuvita ini a xa'a' e'.

²² Te ne koo' ña ndaku nuu' xa'a' ña ndixa ña kandixa' e' ndii, sanía'á ndi'i' ka ña'a' ndo' xa'a' ña jaan'. ²³ Te sava tuku nia ndii, tu'un ña'a' ndo' nuu' ña kini ña xaa' nia, ña nduu' ndee naa ñu'u, te sakakú ña'a' ndo' vi'e tundo'o'. Te sava tuku nia ndii, kuvita ini ndo' xa'a' nia. Ndisu koto xiin' mii' va ndo' kii' xaa' ndo' ña jaan', koto ka sativi' nia ndo'ó xiin' kuachi nia. Te kundasi' tu ndo' ndee toto ña ni'nu' nia xaa' nia kuachi jaan'.

Ka'án Judas ña Ndiosí kuiti' xata'an saka'nu' e'

²⁴ Te iin ndaa' Ndiosí, ña ni sakakú yoo' kuiti' kuvi koto ndo'ó, te nāma ndo' nuu' kuachi, sakan' te koo' ndee iin xa'a' ña tiin kuachi a ndo'ó, te sii' kuni ndo' kii' naxaa e' nuu' a mii' ndatun' kaa'. ²⁵ Te ña jaan' na natin sakuu' ña ndatun' xava'a, xiin' ña ka'nu', xiin' ña ndiee', xiin' ña xa'ndia chuun' ndee vitin te ndee ndi'i' ni kivi' xa'a' ña ni xaa Jesucristo. Sakan' na kunduu a.

Tutu yo'o' ka'án xa'a' sakuu' ña nã'a' ka te koo

Ña ni nia'a Ndiosí nuu' Jesucristo

1 Ña yo'o' nduu' ña ni nia'a Ndiosí nuu' Jesucristo, te ña jaan' nia'a ña'a' nuu' ne xika' nuu' nuu' a ña nã'a' ka te koo. Xa'a' a jaan' na ni tjanu' Jesús iin ángele, ña nduu' nda'a' xa'a' a nuu' yu'u, te nani' Juan, te xika' nuu' nuu' a, te sakuni' a yu'u ña jaan'. ²Te ndiee' yu'u ndaku i xa'a' ña ni nia'a Ndiosí nuu' i xiin' xa'a' ña ni ndiee' yu'u' Jesucristo, ña ni xini i jaan'. ³Sañu'u' va Ndiosí ne ka'vi' ti'e' ña yoso' nuu' tutu yo'o' nuu' ne yivi', xiin' sakuu' ne xini so'o' ña ka'án tiakú yo'o', te saxinú nia a. Kuachi ndii xa kuyatin' kivi' ña koo sakuu' ña yo'o'.

Ti'vi' Juan cha'an', te xaka'nu' ra Jesús

⁴Yu'u nduu' Juan, te ti'vi' i cha'an' uxá ti'vi' saa' ndo'ó, ne nakayá xa'a' Jesús, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia. Na sañu'u' na Ndiosí ndo'ó, te na taxí tu a ña maní' koo xiin' ndo'. Ña jaan' ndii, yoo a, te ni yoo a, te kuaxi a. Te sakan' tu na saa uxá saa' Espíritu, ña ndiee' yatín nuu' tei ka'nu' mii' xa'ndia chuun' Ndiosí. ⁵Te sakan' tu na saa Jesucristo, ña ndiee' yu'u' ndaku xa'a' Ndiosí, te nduu' tu a ña kuu' nuu' ña ni natiaaku a tein ne ni xi'i, te sakan' tu nduu' a ña kumi' ndiee' nuu' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi'. Te ndani Cristo yoo', ña jaan' na ni sandoó ndiká a yoo' nuu' kuachi e' xiin' ní' a. ⁶Te siin' tuku' ndii, ni sananduu' a yoo' te xa'ndia chuun', te ni sananduu' tu a yoo' sutu te kaka nuu e' nuu' yuva' a Ndiosí. Na natjin a sakuu' ña tiin' ka'nu' ña'a' e' xiin' sakuu' ña ndiee' ndee ndi'i ni kivi'. Sakan' na kunduu a. ⁷Koto ndo', kaa' kuaxi Jesús tein viko'. Te kuní nduchi' nuu' ña'a' sakuu' ne yivi' iin yivi'. Te ndee te ni xa'ni' ña'a' kuní ña'a'. Te sakuu' ne ndiee' iin yivi' ndii, kusuchi' ini nia xa'a' ña kuaxi a. Sakan' na kunduu a. ⁸Te ka'án xto'o' e' ndii: “Yu'u ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i', te yoo i, te ni yoo i, te kuaxi i, te nduu' i ña ka'nu' koo' chukuu'”, kachi a.

Ni xini Juan iin ña kaa' naa kaa' Jesús

⁹Yu'u nduu' Juan, ta'an' ndo', te ndo'o' tu i saa ndo'o' ndo'ó nuu' ña sando'o' va ne yivi' yoo' xa'a' ña ndikún e' ichi' Jesús, te nduu' e' kuenta ña xa'ndia chuun' Ndiosí, te kundieni ini e' nuu' ña jaan' xiin' ndiee' Jesús. Te xa'a' a ña ni ka'an ndoso' i tu'un Ndiosí, xiin' ña ni ndiee yu'u' i xa'a' Jesús na ni tijn u'vi ra yu'u, te ni xan ndiaká ra yu'u nuu' iin ñu'u' ña nani' Patmos, ña ndasi i'nu xiin' miji ka'nu'. ¹⁰Te iin kivi' ña nakayá e' xaka'nu' e' xto'o e' ndii, ni sakutu' Espiritu Santo nimá i, te ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ti'e' va xata' i ndee naa' nde'í iin ndachuun' vi'. ¹¹Te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Yu'u ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i'. Ke'i un' nuu' tutu sakuu' ña kuni nduchi' nuu' un', te ti'vi' un' tutu jaan' nda'a' uxá ti'vi' saa' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu ña ñu'u' nuu' ñu'u' Asia, naa kuu' ñuu Éfeso, ñuu Esmirna, ñuu Pérgamo, ñuu Tiatira, ñuu Sardis, ñuu Filadelfia, xiin' ñuu Laodicea —ni kachi' tachi' yu'u' jaan'.

¹²Sakan' te ni ndiko kuiín i, te ni nakoto xata' i te kuni i yoo ka'an xiin' i. Te ni xini i ita' uxá ta'an kandelero, ña ni kua'a xiin' oro, mi' ita' ña tuún. ¹³Te tein kandelero jaan' ni xini tu i iin ña kaa' ndee naa kaa' ña nduu' tu te yivi' ni'nu' a toto nani' ña xaá ndee nuu' xa'a' a. Te kanu' iin toto, ña ni kua'a xiin' yu'va oro tia'ni a. ¹⁴Te xini' a xiin' ixi' xini' a ndii, yaá kachi' vi' a ndee naa i'in'. Te nduchi' nuu' a ndii, yi'é a ndee naa ñu'u' ndatin. ¹⁵Te nuu' xa'a' a ndii, yi'é a ndee naa yi'é kaa kua'a ndii' kii' ndundoo' a nuu' ñu'u' i'ni' va. Te tachi' yu'u' a ndii, ndiee' xava'a ni'i a ndee naa ni'i mi' koyo kua'a' va tikui. ¹⁶Te ni kumi' a uxá ta'an tiuun' tixin nda'a' kua'a a. Te ni ketá iin ichi' ní' ña xiin' va uvi' saa' ta'vi' yu'u' a. Te nuu' a ndii, ndiee' ka ni yi'e a te sakan' ñu'u' iin ke'in' sava.

¹⁷Te kii' ni xini ña'a' i ndii, ni nakandu'u' ndiee i ndee nuu' ñu'u' xa'a' a ndee naa xa ni xi'i i. Te ni chindu'u' a nda'a' kua'a a soko i ka'an a xiin' i ndii:

—Küyivi' un'. Yu'u ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ndee so'o' ndi'i', ¹⁸te tiaku i tee' ndee ni xi'i i ndii. Koto un', tiaku i ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' na kundu'u a. Te kumi' i ña ndiee' nuu' ña xi'i xiin' nuu' yavi' ndii. ¹⁹Sakan' na kui' natiso' un' ña ni xini nduchi' nuu' un', xiin' ña xini un' vitin, xiin' ña koo kii' xka'ndia ña jaan'. ²⁰Te ña yo'o' nduu' ña ni yoo si'e, ña ka'an ndiaa xa'a' uxá ta'an tiuun' yo'o', ti' ni xini un' tixin nda'a' i, xiin' xa'a' uxá ta'an kandelero oro mi' ita', ña tuún jaan'. Uxá ta'an tiuun' yo'o' ndii, ka'an ndiaa ri' xa'a' uxá ta'an ángele, ña xika' nuu' nuu' i. Te uxá ta'an kandelero jaan' ndii, ka'an ndiaa a xa'a' uxá ta'an ti'vi' ne nakayá xa'a' i.

Ña yo'ḡ' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Éfeso

2 'Nuu' ángele, ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Éfeso ndii, ke'i un' nuu' iin tutu ña ka'an i xiin' un' vitin: “Yu'u, ña kumi' uxá ta'an tiuun' tixin nda'a' kuá'a i, te xika' i tein uxá ta'an kandelero oro jaan' ndii, ña yo'ḡ' ka'án i: ²Xiní i ña xaa' ndo', te xiní tu i ña xachuun' u'vi ndo' xa'a' i, te kundieni ndo'. Te xiní ni tu i ña ndasi' va ndo' ña xaa' te nia'a. Te xiní tu i ña xito' kua'a tu ña'a' ndo', te ka'án te jaan' ña yu'u tianu' ña'a' ña sania'á ra ichi' i, ndisu süvi ra, te ni xiní ndo' ña te xini xa'an' nduu' ra. ³Te xa'a' a ña ndani ndo' yu'u ndii, kundieni ndo' nuu' tundo'o' ña ndo'o' ndo', te xachuun' u'vi ndo' xa'a' i, te ni sanako' xiin' mii' ndo'.

⁴Te ndee saa ka ni ndii, tiin' kuachi i ndo'ó xa'a' ña yo'ḡ': ña ndani kua'a' ka ndo' yu'u vitin ndee naa ni ndani ndo' yu'u ña nuu'. ⁵Xa'a' a jaan' na naka'an' ndo' saa ni ita ndo' nuu' ichi' i ña nuu' kii' tia'an kuxioo nimá ndo'. Nama ndo' nimá ndo', te saa tukuu ndo' ña kuní i naa ni xaa ndo' ña nuu'. Te naa' nāma ndo' nimá ndo' ndii, yachi xaa' i mii' ndiee' ndo', te sanundia'á i kandelero ndo' ñaa' mii' iin' a. ⁶Ndisu yoo iin ña va'a ña xaa' ndo': ña ndasi' ndo' ña xaa' ne ndikún ichi' Nicolaítas saa nii' ndasi' yu'u a. ⁷Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'ḡ' ndii, na taxí so'ḡ' nia ña ka'án Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i jaan'. Ne kanando nuu' tundo'o' ndii, taxí i kaxi' nia nduu' tun' iin' mii' ndatun' kaa' mii' ndu'u' Ndiosí. Te tun' jaan' nduu' tun' taxi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'!”

Ña yo'ḡ' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Esmirna

⁸'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Esmirna ndii, ke'i un' ña ka'an i xiin' un' vitin nuu' iin tutu: “Yu'u, ña yoo ndee ña nuu', te yoo tu i ndee ña so'ḡ' ndi'i', te tiaku xachi' i tee' ndee ni xi'i i ndii, ña yo'ḡ' ka'án i: ⁹Xiní i ña xaa' ndo', te xiní tu i saa ndo'o' ndo', te xiní ni tu i ña nda'vi kuu' ndo', ndisu vika' ndo' xiin' ña'a yu'u. Te xiní ni tu i saa kania'a sava ne ka'án ña ne judío nduu' nia xa'a' ndo', ndisu süu' sakan' nduu' a. Süu' jaan' ndii kuenta ne nakayá xa'a' ña ndiva'a nduu' nia. ¹⁰Küyí'vi ndo' xa'a' ña xito' sando'o' ne yivi' ndo'ó. Kuachi ndii taan' te nduu' kuenta ña ndiva'a jaan' sava ndo'ó vi'e kaa, te koto kuá'a ra ndo'ó, te kundo'o' ndo' uxí ta'an kivi'. Kaka naa xika' ndaku ndo' nuu' ichi' i tee' ndee kuví ndo' saa te jaan'. Sakan' te taxí i kivi' ñuu ndo' ña kōo' kivi' ndi' i, ña nduu' ndee naa iin corona ña ni'i' ndo'. ¹¹Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'ḡ' ndii, na taxí so'ḡ' nia ña ka'án

Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i jaan'. Te yoo ka kanando nuu' sakuu' ña jaan' ndii, küvi nia ichi' ña uvi."

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Pérgamo

¹² 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Pérgamo ndii, ña yo'o' ke'i un': "Ña kumi' ichi' ni' ña xiin' va uvi saa' ta'vi' jaan' ndii, ña yo'o' ka'an a: ¹³ Xini i saa ndo'o' un', te xini tu i ña ndu'u un' ñuu mii' xa'ndia chuun' ña ndiva'a. Ndee saa kan' ndii, ini te ini un' xini un' yu'u. Te ni nakoo un' ña ini un' xini un' yu'u, ni ndee kij' ni xa'ni' te yivi' Antipas, te ni xika ndaku ndiee' yu'u' xa'a' i. Ña jaan' ni xka'ndia ñuu un' jaan' mii' ndu'u' ña ndiva'a jaan'.

¹⁴ Te ndee saa ka ni ndii, tiin' kuachi yu'u yo'ó xa'a' ki'in' ña'a, naa kuu' ña ka'ni ne ndikún ichi' Balaam tein ndo'. Te Balaam jaan' ni sania'á Balac saa küvi samaña ra ne vi'e Israel nuu' kuachi. Xa'a' a jaan' na ni kaviko' te jaan' ne vi'e Israel jaan' te kuxi nia ña xaxi' ña ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka. Te ni kaviko' tu ña'a' ra, te ni xaa nia ña xiin'. ¹⁵ Te sakan' tu ka'ni ne ndikún ichi' ña sania'á ne ndikún Nicolaítas tein ndo'. ¹⁶ Sakan' na kuii' nama ki'i' un' nimá un' xa'a' kuachi un'. Sakan' ña naa' saa un' ña jaan' ndii, yachi ku'un i mii' ndu'u un', te kunta'an' i xiin' ne jaan' xiin' ichi' ña keta' yu'u' i jaan'. ¹⁷ Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o ndii, na taxi so'o nia ña ka'an Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia. Te yoo ka kanando nuu' sakuu' tundo'o' jaan' ndii, taxi i kaxi' nia ña nani' maná, ña yoo si'e. Te taxi tu i iin yuu' lulu yaa nda'a' nia, te nuu' yuu' jaan' yoso' iin kivi' xaa' ña ndee iin ne yivi' xini, süu' jaan' ndii iin ndaa' mii' ne natiin yuu' jaan' kuiti' kuni a."

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Tiatira

¹⁸ 'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Tiatira ndii, ña yo'o' ke'i un': "Si'e Ndiosí, ña yi'é nduchi' nuu' ndee naa ñu'u ndatin, te yi'é tu nuu' xa'a' a ndee naa yi'é kaa kua'a ndii ndii, ña yo'o' ka'an a: ¹⁹ Xini i ña xaa' un', te xini tu i ña ndani un' yu'u xiin' ne yivi', te xini ni tu i ña ini un' xini un' yu'u, te xini tu i ña xika' nuu' un' nuu' i, te sakan' tu xini ña kundieni un' nuu' tundo'o'. Te xini i ña kua'a' ka xaa' un' ña jaan' vitin te sakan' ni xaa un' ña nuu' kij' ni xa'a' ini un' xini un' yu'u. ²⁰ Te ndee saa ka ni ndii, tiin' kuachi yu'u yo'ó xa'a' ki'in' ña'a, naa kuu' ña taxi un'

ñā xaa' Jezabel, ñā' ka'án ñā iin ñā' ka'án tiakú tu'un Ndiosí nduu' a, kachi mji' a'. Te xiin' ñā sania'á a' ndii, xamaña a' sava ne xika' nuu' nuu' i, te sakan' kumi' nia musa nia, te sakan' tu xixi' nia ñā xaxi' ñā ni nasoko' ne yivi' nuu' ndiosí saka. ²¹ Te yu'u ndii, ni taxi i ki'in' kuiya nuu' a' te nama a' nimá a' xa'a' kuachi a', ndisu ni xiin' a' nakoo a' ñā xiin' a'. ²² Xa'a' a jaan' na sando'o' i ñā' jaan' xiin' kui'e xatu. Te sando'o' u'vi tu i ne kumi' ñā' jaan' ndee naa musa nia naa' nama nia nimá nia nuu' sakuu' ñā nia'a ñā ni sania'á ñā'a' ñā jaan'. ²³ Te xiin' kui'e xatu ka'ni' i ne ndikún ichi' ñā sania'á a'. Te kii' sakan' ndii, kuni sakuu' ti'vi ne nakayá xa'a' i ñā yu'u nduu' ñā xiní ñā xanini yoo ka. Te xiní tu i ñā ka'án nimá nia xa'a'. Te viku'un ya'vi' tu i'in ndo'ó xa'a' ndee ka nuu' ñā ni xaa ndo'.

²⁴ 'Ndisu sava ndo'ó, ne ndiee' ñuu Tiatira, ne ni sakuuan ñā sania'á ñā' jaan', xiin' ne ni xini kuento ñā ka'án ne jaan' kaa' si'e, ñā ka'án xa'a' ñā ndiva'a ndii, ka'án i ñā koo' ka tuku ñā ka'án chuun' i xiin' ndo'. ²⁵ Ndaa' ndii, kuni i ñā ini naa ini ndo' kuni ndo' yu'u ndee xaa' kivi' ñā nandiko' tukuu' i. ²⁶ Te yoo ka kanando nuu' sakuu' tundo'o' jaan', te saxinú nia ñā kuni yu'u ndee kivi' so'o' ndi'i' ndii, taxi i ndiee' nia te ka'ndia chuun' nia nuu' ne yivi' iin yivi'. ²⁷ Te saa nii' ni natiin yu'u ndiee' nda'a' yuva' i te xa'ndia chuun' i ndii, nii' sakan' taxi i ñā ka'ndia chuun' vie ne jaan' nuu' ne yivi', te sakuachi' nia ne yivi' jaan' ndee naa kisi ñā sakuachi' xi'e ne yivi'. ²⁸ Te taxi i tiuun' chie, ti' keta' kuaxi kitú', nda'a' nia. ²⁹ Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o' ndii, na taxi so'o' nia ñā ka'án Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñuu' Asia."

Ñā yo'o' nduu' tutu ñā ni ti'vi' Jesús nda'a' ñā ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Sardis

3 'Nuu' ángele, ñā ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Sardis ndii, ñā yo'o' ke'i un': "Ñā kumi' uxā saa' Espíritu, ñā xika' nuu' nuu' Ndiosí jaan' xiin' uxā saa' tiuun' jaan' ndii, ñā yo'o' ka'án a: Xiní i ñā xaa' un', te xiní tu i ñā ka'án ne yivi' ñā tiaku ka ñā ini un' xini un' yu'u. Ndisu nuu' yu'u ndii, xa yoo' un' kuví un'. ² Koo ndito' ini un'. Te sandieni un' ñā va'a ñā xaa' ka na un', ñā kusaa' ndoó ka ndee sie jaan'. Kuachi ndii xa ni xini i ñā ni saxinu va'a un' chuun' ñā xaa' un' nuu' Ndiosí. ³ Naka'an' un' ñā ndixa ñā ni natiin un' xiin' ñā ni xini so'o' un', te saxinú un' ñā jaan', te na nama un' nimá un' nuu' kuachi jaan'. Sakan' ñā naa' koo' ndito' ini un' ndii, nandiko' si'e i nuu' un' kii' xini un' amaa kuiti' ndee naa xaa' te kui'na'. ⁴ Ndisu yoo ndia'vi' ne ndiee' ñuu Sardis ñaa' ne ni sande'i nimá xiin' kuachi nuu' i. Sakan' na kiii' toto yaa

kui'nu nia kaka nia xiin' i xa'a' a ña ne xata'an nduu' nia. ⁵Te ne kanando nuu' kuachi ndii, kui'nu nia toto yaa jaan'. Te sandoyo' i kivi' nia, ña yoso' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Te nuu' yuva' i xiin' nuu' ángele a ndii, ndiee yu'u' i ña nduu' nia kuenta i. ⁶Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o ndii, na taxí so'o nia ña ka'án Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia.”

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Filadelfia

⁷'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Filadelfia ndii, ke'i un' ña ka'an i xiin' un' vitin: “Ña su'un ndi'i, ña ndixa xa'a, ña kumi' nda'a' ña ni kumi' rey David, te kii' nunia' a iin yi'e' ndii, ndee iin ña'a küvi ndasi ña jaan', te kii' ndasi a iin yi'e' ndii, ndee iin ña'a küvi nunia' tu ña jaan' ndii, ña yo'o' ka'án a: ⁸Xiní i ña xaa' un'. Te koto un', xa ni nunia' i iin yi'e' nuu' un', te ndee iin ña'a küvi ndasi yi'e' jaan'. Te, tee' ndee koo' kua'a' ña ndiee' un' ndii, ni saxinú un' tu'un i, te koo' kivi' ni ka'an un' ña xiní un' yu'u. ⁹Te ne xini xa'an' ne nakayá xa'a' ña ndiva'a jaan', ne ka'án ña ne judío nduu' nia, te süvi nia ndii, sandiee kui'e ña'a' i ña ku'un kuita xiti' nia nuu' un', te kuni nia ña ndani yu'u yo'ó. ¹⁰Te xa'a' a ña ni saxinú un' ña ni ka'an chuun' i xiin' un', ña kundieni un' nuu' ichi' i ndii, koto tu yu'u yo'ó nuu' tundo'o' chie ña kixin nuu' ñu'u' iin yivi', ña koto kua'a' ne yivi' iin yivi'.

¹¹Koto un', xa kuyatin' nandiko' ni tukuu' i iin yivi'. Iní naa iní un' kuni un' yu'u, te sakan' koo' na'in corona ña kanando un' saa i. ¹²Te ne kanando nuu' tundo'o' jaan' ndii, sananduu' ña'a' i ndee naa nduyu ka'nu' xa'a' yukun' Ndiosí i mii' xika' nuu' i nuu' a. Te koo' kivi' kuni a ña kiee nia vi'e a jaan'. Te chindu'u' i kivi' Ndiosí i nuu' ne jaan' xiin' kivi' ñuu a, ña nani' Jerusalén xaa'. Te ñuu jaan' ndii, keta a ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, te nuu a. Te chindu'u' tu i kivi' xaa' mii' i nuu' nia. ¹³Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o ndii, na taxí so'o nia ña ka'án Espíritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia.”

Ña yo'o' nduu' tutu ña ni ti'vi' Jesús nda'a' ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' a, ne ndiee' ñuu Laodicea

¹⁴'Nuu' ángele, ña ndiaa chuun' nuu' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' ñuu Laodicea ndii, ña yo'o' ke'i un': “Ña nduu' sakan' na kunduu a, ña ndiee' yu'u' ndaku, ña ka'án ña ndixa, ña ni xaa sakan', te ni xa'a Ndiosí sakuu' ña yoo ndii, ña yo'o' ka'án a: ¹⁵Xiní i ña xaa'

un', te xini tu i ña ni ndee i'ni' ka un' nuu' ichi' i, te ni ndee vixin tu un' nuu' a. Va'a ka naa' vixin un', uun i'ni' un' nuu' ichi' i. ¹⁶Ndisu xa'a' a ña ni ndee i'ni' ka un' nuu' ichi' i, te ni ndee vixin tu un', süu' jaan' ndii i'ni' vixin kuiti' un' nuu' ichi' i jaan' ndii, xa xito' nduxan kuu' i yo'ó. ¹⁷Sakan' ña ka'an un' ndii: Te vika' nduu' i, te ni natiin i kua'a' ña vika'. Te kuäsa' natiin i xa'a' ndee iin ña'a, kachi un'. Ndisu nuu' yu'u ndii, te nacha'an nduu' un', te te natiin xava'a nduu' tu un'. Te te nda'vi koo' chukuu' kuu' ni tu nduu' un'. Te sakan' tu ndee naa te tüvi' nuu' nduu' un'. Te ndee naa te iin' vichi' nduu' tu un'.

¹⁸Ña jaan' na kuu' ka'an i xiin' un' ña va'a ka nuu' yu'u sata' un' ña va'a ka ña nduu' ndee naa kaa kua'a, ña ndundoo' nuu' ñu'u' i'ni' va, te kuvika' un' xa'a' ña nduu' kuenta i. Te sata' tu un' toto yaa nuu' i kuinu' un', te kaka iin' vichi' un', te kuchani un', te sakan' tu sata' un' xa'an tatan' te taan un' nduchi' nuu' un', te kuvu' kuni' un' ña nduu' kuenta i. ¹⁹Te yu'u ndii, kani kuento i sakuu' ne ndani i, te kani tu ña'a' i tundo'o'. Xa'a' a jaan' na kundikun un' yu'u xiin' iin' kanii' nimá un', te nama un' nimá un' nuu' kuachi un'. ²⁰Te koto un', yu'u ndii, yoo te yoo i nuu' ki'e, te kana' i ndo'ó. Te yoo ka nduu' ne xini so'o tachi' yu'u' i, te nakuiin nia ña ka'an i, te saxka'ndia nia yu'u vi'e nia ndii, xka'ndia i vi'e nia, te kuxi inga' i xiin' nia ña xaxi' xakuaa'. ²¹Te ne kanando nuu' sakuu' tundo'o' ña koo' ndii, taxu' i kundiee nia mii' xa'ndia chuun' i, ndee naa ni xaa i ni kanando i te ndu'u' i mii' xa'ndia chuun' yuva' i. ²²Yoo ka nduu' ne xa ni nunia' Ndiosí so'o ndii, na taxu' so'o nia ña ka'an Espiritu Santo xiin' ne nakayá xa'a' i, ne ndiee' nuu' ñu'u' Asia" —ni kachi a xiin' i.

Xaka'nu' ña ndiee' ndivi' Ndiosí

4 Kii' ni ndi'i ni satuví a ña jaan' nuu' i ndii, ni xini i ña nunia' iin' yi'e ndivi', te ni xini so'o ni tukuu i tachi' yu'u', ña ni xini so'o i ña nuu', ña ti'e ka'an a ndee naa tachi' iin' ndachuun'. Te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Kua'an kaa yo'o', te nia'a i yo'ó ña xka'ndia kii' ndi'i ña kaa' —ni kachi a.

²Te xaka'an e', te ni sakuu' Espiritu Santo nimá i, te ni xini i iin' iin' tei ka'nu' ndivi', te ndu'u' iin' te yivi' nuu' tun' jaan'. ³Te te ndu'u' nuu' tei jaan' ndii, ndatun' va' yi'é ra ndee naa yuu' ndatun' ña nani' jasje, xiin' yuu' kua'a' ña nani' cornalina. Te ndasi i'nu' tei ka'nu' jaan' xiin' iin' ña kaa' ndee naa koo' yanki' ndatun' ndee naa iin' yuu' ña yi'é kui' ndatun' xava'a' ña nani' esmeralda. ⁴Te ndasi i'nu' tu tei ka'nu' jaan' xiin' oko kumi' ta'an tei ka'nu' mii'

ndiee' ña xixa. Te ña xixa jaan' ndii, ni'nu' a toto yaa, te ndu'u' iin corona oro xini' i'in a. ⁵Te nuu' tei ka'nu' jaan' ni kiee ñu'u' savi', te ti'e' va ni nde'i a, te ka'an tu ki'in' tachi' yu'u'. Te ndatin tu uxá ta'an choon ikan'. Te ña jaan' nduu' uxá ta'an Espiritu Ndiosí. ⁶Te sakan' tu yoo iin ña yi'é ndee naa mini yuu' tata yatín nuu' tei ka'nu' jaan'. Te yi'é kaxi' a ndee naa yuu' ña nani' cristal.

Te yatín tei ka'nu' jaan' xiin' saa kua'an xiin' nu' ndii, yoo' kumi' ta'an ña tiaku. Te saa kua'an iin' ña jaan' yoo nduchi' nuu' a naa kuu' xata' a xiin' nuu' a. ⁷Te ña tiaku, ña iin' ndii, naa kaa' león kaa' a. Te ña tiaku, ña uví ndii, naa kaa' sindiki' sava kaa' a. Te ña tiaku, ña uní ndii, naa kaa' nuu' te yivi' kaa' nuu' a. Te ña tiaku, ña kumi' ndii, naa kaa' tasu' kij' ta'nu' ri' kaa' a. ⁸Te yoo iñu ta'an ndixin i'in kumi' saa' ña tiaku jaan'. Te saa kua'an iin' a yoo nduchi' nuu' a. Te nduvi' xiin' ñuu ndii, xikuiín a ña ka'an a ndii:

Ña su'un, ña su'un, ña su'un

nduu' xto'o e' Ndiosí.

Te ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' a.

Te ni yoo a, te yoo a, te kuaxi a.

Kachi a.

⁹Te xita' kumi' saa' ña tiaku jaan' yaa nuu' ña ndu'u' nuu' tei ka'nu', ña tiaku ndee ndi'i' ni kivi' jaan', te xaka'nu' ña'a' a, te tiin' ka'nu' ña'a' a, te taxi' tu a ña chindani ña jaan'. Te sakuu' ichi' kij' xaa' ña jaan' sakan' ndii, ¹⁰xikundieé ndíee oko kumi' saa' ña xixa jaan' nuu' ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' jaan', te xaka'nu' a ña tiaku ndee ndi'i' ni kivi' jaan'. Te chindu'u' i'in ña xixa jaan' corona oro, ña ndu'u' xini' a, yatín nuu' tei ka'nu' jaan', te xaka'nu' a ka'an a ndii:

¹¹Xto'o ndu Ndiosí,

xata'an ña yo'ó xito' ka'nu' ndu.

Te xata'an tu ña tijn ka'nu' ndu yo'ó,

te xata'an tu ña natiin un' ña ndíee'.

Kuachi ndii yo'ó ni xa'a sakuu' ña yoo.

Te xa'a' a ña kuní un' na yoo a,

te sakan' tu na ni xa'a un'.

Ni kachi ña xixa jaan'.

Yo'o' ka'an Juan xa'a' tutu ña iin' tuví xiin' xa'a' mbee Lulu

5 Te ni xini i ña nda'a' kua'a ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' jaan' ndii, tiin' a iin tutu ña iin' tuví, te yoo ña yoso' nuu' a xiin' xata' a. Te ndasi kutu' a xiin' uxá ta'an chindu'. ²Te ni xini tu i iin ángele ka'nu' va ña ka'an ndoso' ti'e' va ndii:

—¿Yoo nduu' ne xata'an ta'vi' chindu' kaa' te nunia' nia tutu kaa'? —ni kachi a.

³Ndisu kōo' ndee iin ña xata'an nunia' tutu jaan', ni ndee ndivi', ni ndee nuu' ñu'u' iin yivi', ni ndee tixin ñu'u' ndii, kōo' ña koo' chukuu', te nunia' a tutu ña iin' tuví jaan', te ka'vi ña'a' a. ⁴Te ni xaku kua'a' i, sakan' ña kōo' ndee iin ña xata'an te nunia' a tutu jaan', te ka'vi ña'a' a. ⁵Sakan' te ni ka'an iin ña xixa jaan' xiin' i ndii:

—Kuäku ka un'. Koto un', ña nduu' león kuenta ne vi'e Judá, ña nduu' tu siani' xika' ka'nu' David ndii, xa ni kanando a nuu' ña ndiva'a, sakan' na yoo ndiee' a te ta'vi' a uxá saa' chi'ndu' kaa', te nunia' a tutu ña iin' tuví kaa' —ni kachi' a xiin' i.

⁶Sakan' te ni xini i ña ma'in' kumi' saa' ña tiaku jaan', xiin' ma'in' mii' iin' tei ka'nu' jaan', xiin' ma'in' ña xixa jaan' iin' iin ña nduu' Mbee Lulu. Te ña jaan' ndii, nia'á iin' a ña ni xa'ni' ña'a' ne yivi'. Te ni yoo uxá ta'an ndiki' a, te ni yoo tu uxá ta'an nduchi' nuu' a. Ña jaan' nduu' uxá ta'an Espiritu, ña tianu' Ndiosí nuu' ne ndiee' kanii' i'in xaan' iin yivi'. ⁷Te ni xa'an natiin Mbee Lulu jaan' tutu ña iin' tuví jaan' nda'a' kua'a' ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' jaan'. ⁸Te kii' ni natiin a tutu jaan' ndii, ni xikundiee ndiee kumi' saa' ña tiaku jaan' xiin' oko kumi' saa' ña xixa jaan' nuu' Mbee Lulu jaan'. Te i'in ña jaan' tiin' iin ñuu' ña xandaa', ña nani' arpa, te ni tiin tu a ko'o' oro mii' ñu'u' suxa chú'ma. Te suxa chú'ma jaan' nduu' ña ka'an ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' a. ⁹Te ni xita a iin yaa xaa' nuu' Mbee Lulu jaan' ka'an a ndii:

Xata'an ña natiin yo'ó tutu ña iin' tuví kaa',

te ta'vi' un' chi'ndu' kaa',

sakan' ña xa ni xa'ni' te yivi' yo'ó,

te xiin' níi' un' ni ki'in un' sakuu' nuu' ne yivi'

te kunduú nia nditia Ndiosí.

Te ni kiee sakuu' ne jaan' nuu' sakuu' i'in ti'vi' chie,

nuu' ne yoo tu'un mii',

xiin' nuu' sakuu' ñuu' ka'nu' xiin' nda'a' a,

xiin' nuu' sakuu' nuu' ne yivi'.

¹⁰Te ni sananduu' ña'a' un' iin ti'vi' ne xa'ndia chuun' kuu' nuu',

te kunduú tu nia sutu,

te kaka nuu' nia nuu' Ndiosí e'.

Te ka'ndia chuun' nia nuu' ne yivi' iin yivi'.

Ni kachi' ña xixa jaan'. ¹¹Ikan' te ni xini i mií ni mií ni ángele saa kua'an xiin' tei ka'nu' jaan'. Te ni xini so'o tu i tachi' yu'u' a, xiin' tachi' yu'u' kumi' saa' ña tiaku jaan', xiin' ña xixa jaan'. ¹²Te ti'e' ni kuaa' sakuu' ña jaan' ndii:

Mbee Lulu, ña xa ni xa'ni' te yivi' yo'o' ndii,

xata'an ña natiin a ña ndiee',

xiin' ña vika',

xiin' ña ndichi va.
 xiin' ndiee',
 xiin' ña tiin ka'nu' ña'a' e',
 xiin' ña ndatun' xava'a,
 xiin' ña xaka'nu' e' nuu' a.

Ña jaan' ni kachi a.

¹³Te ni xini so'o i ka'an sakuu' ña ni xa'a Ndiosí, naa kuu' ña ndiee' ndivi', xiin' ña ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi', xiin' ña ñu'u' tixin ñu'u', xiin' ti' ñu'u' mini ka'nu' ndii:

Ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' kaa' xiin' Mbee Lulu ndii,
 na natiin a ña xaka'nu' ña'a' e',
 xiin' ña tiin' ka'nu' ña'a' e'
 xiin' ña ndatun' xava'a,
 xiin' ña ndiee' ndee ndi'i' ni kivi'.

Ni kachi a.

¹⁴Te ni ka'an kumi' saa' ña tiaku jaan' ndii:

—Sakan' na kundu'u a —ni kachi a.

Te ni xikundiee ndiee oko kumi' saa' ña xixa jaan', te ni xaka'nu' a ña tiaku ndee ndi'i' ni kivi' jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni ta'vi' Jesús chi'ndu' ña ndasi tutu ña iin' tuví jaan'

6 Te ni xini i kii' ni ta'vi' Mbee Lulu jaan' iin chi'ndu' ña uxa ta'an jaan'. Te ni xini so'o i tachi' yu'u' iin ña tiaku, ña kumi' ta'an jaan', ka'an ti'e' a ndee naa nde'í savi' ndii:

—Ñia'a —ni kachi a.

²Te ni xini i ni keta iin kuei yaa. Te te yoso' ti' jaan' ndii, ni'i' ra iin itun' toso. Te ni natiin ra iin corona ña kundu'u' xini' ra. Te ni kanando ra. Te kua'an ra, te kanando ka ra.

³Te kii' ni nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' ña uvi ndii, ni xini so'o i ña ni ka'an ña tiaku, ña uvi jaan' ndii:

—Ñia'a —ni kachi a.

⁴Te ni keta iin kuei kua'a ñu'u'. Te te yoso' ti' jaan' ndii, ni natiin ra ndiee' te sakunta'an' ra ne yivi' iin yivi', te ka'ni' ta'an nia. Te ni natiin tu ra iin ichi nani' va.

⁵Te kii' ni nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' ña uni ndii, ni xini so'o i ni ka'an ña tiaku, ña uni jaan' ndii:

—Ñia'a —ni kachi a.

Te ni xini i ni keta iin kuei ndiaa'. Te te yoso' ti' jaan' ndii, ni'i' ra iin kaa ña xikuitá ña'a. ⁶Te ni xini so'o i ña keta iin tachi' yu'u' tein kumi' saa' ña tiaku jaan' te ni ka'an a ndii:

—Iin kilo kuṭṭi' yuchi' ndikin' trigo, te kondia a xu'un' ña ki'in' te yivi' xa'a' iin kivi'. Te unṭi ta'an kilo yuchi' ndikin' cebada kuṭṭi', te kondia a xu'un' ña ki'in' te yivi' xa'a' iin kivi'. Ndisu sānduxín un' xa'an oliva, ni ndee sānduxín tṭu un' vino va'a —ni kachi tachi' jaan'.

⁷ Te kii' ni nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' ña kumi' ndii, ni xini so'o i ña ni ka'an ña tiaku, ña kumi' jaan' ndii:

—Nia'a —ni kachi a.

⁸ Te ni xini i ni keta iin kuei yaa ndii. Te te yoso' ti' jaan' ndii, ña xi'i' nani' ra. Te yatin va ndikún yavi ndii xata' ra. Te ni natin uvi saa' te jaan' ndiee', te ka'ni' ra iin ta'vi' ña kumi' ne ndiee' iin yivi' xiin' ñu'u, xiin' soko, xiin' kui'e, xiin' kiti' iku'.

⁹ Te kii' ni nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' ña u'un ndii, ni xini i ña ñu'u' ne ni xi'i' xa'a' ña nduu' mii' nasoko' ne yivi' ña'a nuu' Ndiosí. Te ni xa'ni' ne yivi' ne jaan' xa'a' a ña ni ka'an ndoso' nja tṭu'un Ndiosí, te ni ndiee yu'u' te ni ndiee yu'u' nja xa'a' a. ¹⁰ Te ti'e' ni ka'an nja ndii:

—Xto'o, kumi' un' sakuu' ña ndiee', te ña su'un nduu' tṭu un'. Te sakan' tṭu ndixa kuu' un'. ¿Amaa vi' kendiaa' ya'vi' un' nuu' ne ndiee' iin yivi' xa'a' a ña ni xa'ni' nja ndu'u, te sando'o' ña'a' un'? —kachi ne jaan'.

¹¹ Sakan' te ni taxi Ndiosí nda'a' i'in nja iin toto yaa nani'. Te ni ka'an a xiin' nja ña nandiee' ka nja ndee sie ndee skachi' xinu ne ta'an' nja, ne xika' nuu' tṭu nuu' a, ne kuvi tṭu naa ni xi'i' ne jaan'.

¹² Te kii' ni nunia' Mbee Lulu jaan' chi'ndu' ña iñu ndii, ndiee' va ni taan. Te ni kuu iin yavi nuu' ñu'u ndee naa toto ndiaa'. Te ni kuu kua'a ndiaa' yoo' ndee naa ní'. ¹³ Te tiuun', ti' ndiee' ndivi' ndii, ni koyo ri' nuu' ñu'u' iin yivi' ndee naa koyo' ndoko' higuera itja' nda'a' itun' a kii' xika' ndiee' tachi'. ¹⁴ Te ndivi' ndii, ni nativ' a ndee naa tutu ña iin' tuví. Te sakuu' iku' ndii, ni nama a mii' ita' a. Te sakuu' ñu'u' ña ndasi i'nu xiin' min' ka'nu' ndii, ni nama mii' ndiee' a. ¹⁵ Te ne xa'ndia chuun' kuu' nuu' ka nuu' ne yivi' iin yivi', xiin' ne ka'nu' kuu' nuu', xiin' ne vika', xiin' ne kumi' ña ndiee' nuu' te xin', xiin' ne kumi' ndiee', xiin' sakuu' ne xiko' ni'i' iin xto'o, xiin' ne xika' ndiká ndii, ni tisi'e xiin' mii' nja iku' tixin kava' xiin' tixin yuu' na'nu'. ¹⁶ Te ni ka'an nja xiin' iku' xiin' yuu' na'nu' jaan' ndii:

—Koyo ndo' xini' ndu te tisi'e ndo' ndu'u nuu' ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' xiin' nuu' ña sando'o' Mbee Lulu kaa' ndu'u'. ¹⁷ Kuachi ndii xa ni xaa kivi' ña sando'o' Ndiosí xiin' Mbee Lulu kaa' ndu'u, te ndee iin ne yivi' küvi kundieni nuu' tundo'o' jaan' —ni kachi nja xiin' ña jaan'.

**So'o ni xaa a kii' ni chindu'u' ángele sello ti'e'
ciento uvi xiko kumi' mií ne yivi'**

7 Te kii' ni ndi'i ña ni satuví a ña jaan' nuu' i ndii, ni xini i ita' ndichí kumi' ta'an ángele kumi' saa' xaan' mii' kuaxi tachi' nuu' ñu'u' iin yivi'. Te tãxi a xka'ndia ndee iin tachi' jaan' nuu' iin yivi', ni ndee nuu' mini ka'nu', ni ndee nuu' ndee iin itun'. ² Te ni xini tu i kuaxi keta inga ángele mii' keta' ñu'u'. Te ni'i' a sello Ndiosí tiaku. Te ni ka'an ti'e' a xiin' kumi' saa' ángele jaan', ña xa ni natiin ndiee' te sanduxín a ñu'u' iin yivi' xiin' mini ka'nu' jaan', ka'an a ndii:

³—Sãnduxín ndo' ñu'u' iin yivi', ni ndee mini ka'nu', ni ndee itun', ndee ndi'i chindu'u' ndu sello yo'o' ti'e' ne xika' nuu' nuu' Ndiosí e' —ni kachi' ángele jaan'.

⁴ Te ni xini so'o i saa ta'an te yivi' ni chindu'u' ángele jaan' sello jaan' ti'e', ciento uvi xiko kumi' mií kuu' ra. Te te jaan' nduu' siani' te uxí uvi ti'vi te nduu' kuenta ne vi'e Israel. ⁵ Sakan' na ni chindu'u' a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Judá. Te ni chindu'u' tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Rubén. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Gad. ⁶ Te ni chindu'u' tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Aser. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Neftalí. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Manasés. ⁷ Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Simeón. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Leví. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Isacar. ⁸ Te ni chindu'u' tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Zabulón. Te ni chindu'u' ni tu a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' José. Te sakan' tu ni chindu'u' a sello jaan' ti'e' uxí uvi mií ne nduu' ichi' Benjamín.

Ne kua'a' koo' chukuu', ne ni'nu' toto yaa nani'

⁹ Te kii' ni ndi'i ña ni tuvi jaan', sakan' te ni xini i kua'a' koo' chukuu' ne yivi'. Kua'a' va kuu' ñia, te ndee iin ne yivi' küvi ka'vi ña'a'. Te ne jaan' ndii, ni kiee ñia nuu' sakuu' nuu' ne yivi'. Te ni kiee tu ñia nuu' sakuu' i'in ti'vi chie. Te ni kiee ni tu ñia nuu' sakuu' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a. Te sakan' tu ni kiee ñia nuu' sakuu' ne yoo tu'un mii'. Te ni ita ñia yatín nuu' tei ka'nu' jaan' xiin' nuu' ña nduu' Mbee Lulu jaan'. Te ni'nu' ñia toto yaa nani', te ni'i' tu ñia ñuu' nda'a' itun'. ¹⁰ Te ti'e' ni kuaa' ñia ka'an ñia ndii:

Xa iin ndaa' Ndiosí e',
ña ndu'u' nuu' tei ka'nu'
xiin' Mbee Lulu kuiti' sakakú yoo'.

Ni kachi nia.

¹¹Te ita' sakuu' ángele jaan' saa xinunduu yatın tei ka'nu' jaan' xiin' mii' ndiee' oko kumi' saa' ña xixa jaan', xiin' kumi' saa' ña tiaku jaan'. Sakan' te ni xikundiee ndiee sakuu' a yatın nuu' tei ka'nu' jaan', te ni xaka'nu' a Ndiosí, ¹²te ka'án a ndii:

Sakan' na kunduu a.

Na natıin Ndiosí e' sakuu' ña xaka'nu' e' nuu' a,

xiin' ña ndatun' xava'a,

xiin' ña ndichi,

xiin' ña chindani ña taxi' e' nuu' a,

xiin' ña tiin' ka'nu' ña'a' e',

xiin' ña xa'ndia chuun',

xiin' ña ndiee' ndee ndi'i' ni kivi'.

Sakan' na kunduu a.

Ni kachi a.

¹³Sakan' te ni ka'an iin ña xixa jaan' xiin' i ndii:

—¿Yoo nduu' ne ni'nu' toto yaa kaa', te mii' ni kiee nia? —ni kachi a.

¹⁴Te ni ka'an i xiin' a ndii:

—Mii' yo'ó xini, tákuie —ni kachi i.

Te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Ne kaa' nduu' ne xa ni xka'ndia tundo'o' chie, te ni natia nia toto nia kaa' xiin' ní' Mbee Lulu kaa', sakan' na ni nduyaa nia.

¹⁵Xa'a' a jaan' na ita' nia yatın nuu' tei ka'nu' mii' ndu'u' Ndiosí. Te xika' nuu' nia nuu' a nduvi' xiin' ñuu tıxin yukun' a. Te mii' Ndiosí jaan', ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' jaan', koó xiin' nia, te koto ña'a' a. ¹⁶Te koo' kivi' kundo'o' ka nia xa'a' ña xaxi', ni ndee xa'a' tıku. Te ni ndee ká'mi tu ña'a' ñu'u', te ni ndee i'ni' ka tu kuni nia.

¹⁷Sakan' ña Mbee Lulu, ña iin' yatın mii' iin' tei ka'nu' kaa', koto ña'a', te kundıaka ña'a' a tıko'yo' mii' yoo' tıku, te' nduu' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', te mii' Ndiosí nakua'a sakuu' tıku te' kiee' nduchi' nuu' nia —ni kachi ña xixa jaan' xiin' i.

So'o ni xaa a kii' ni nunia' Jesús chi'ndu' ña uxa

8 Te kii' ni nunia' Mbee Lulu chi'ndu' ña uxa ndii, ni kutaxın' kaa' kanii' ndıvi' yatin' savá hora. ²Sakan' te ni xini i uxa ta'an ángele ña ita' ndıchi yatın nuu' Ndiosí. Te ni natıin i'in a iin ndachuun' tun' ni'i' ichi'. ³İkan' te ni kixin inga ángele ni'i' a iin ko'o' chu'ma oro, te ni xikuiin ndıchi a yatın nuu' a mii' xi xixi suxa chu'ma. Te ni natıin a kua'a' suxa chu'ma, te ni sanduıin ña'a' a xiin' sakuu' ña ka'án ne nduu' kuenta Ndiosí xiin' a. Te ka'mi ángele jaan' uvi' saa' ña jaan' nuu' ña ni ku'a' xiin' oro, ña iin' yatın

nuu' tei ka'nu' jaan'. ⁴Te nda'a' ángele jaan' ni kiee ñu'ma suxa chu'ma jaan' xiin' ña ka'án ne jaan' xiin' Ndiosí, te kua'an kaa a nuu' Ndiosí mii' ndu'u' a. ⁵Sakan' te ni ki'in ángele jaan' ko'o' chu'ma jaan', te ni sakutu' ña'a' a xiin' ñu'u' tikei ña ñu'u' jaan', te ni xatia a ñu'u' jaan' nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ti'e' va ni nde'i savi', te ni tiaku tachí' yu'u' ndee naa ka'án ne yivi', te ndiee' va ni kiee ñu'u' a, te ni taan va.

**So'o ni xaa a kii' ni tiví ángele jaan'
ndachuun', tun' ni'i' ichi' jaan'**

⁶Te uxá saa' ángele, ña tiin' uxá saa' ndachuun' tun' nichí' jaan' ndii, ni xikoo tu'va a te tiví a tun' jaan'.

⁷Sakan' te ni tiví ángele ña nuu' ndachuun' a. Te ni koyo i'in' xiin' ñu'u, ña saká xiin' ní', nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ni xixi iin ta'vi' ña uní ñu'u' iin yivi'. Te ni xixi iin ta'vi' ña uní itun', tun' ita' nuu' ñu'u' jaan'. Te ni xixi tu sakuu' ku'u' kuii' nuu' ñu'u' jaan'.

⁸Sakan' te ni tiví ángele ña uvi ndachuun' a, te ni nama nuu' miní ka'nu' iin ña kaa' ndee naa iku' kii' xixi a. Sakan' te iin ta'vi' ña uní miní ka'nu' jaan' ni nanduú ní'. ⁹Te ni xii' iin ta'vi' ña uní ti' ñu'u' miní ka'nu', te ni ndoñu'u' tu iin ta'vi' ña uní tundo'o', tun' xka'ndiá nuu' miní jaan'.

¹⁰Sakan' te ni tiví ángele ña uní ndachuun' a, te ni nama iin tiuun' ndatin chie va ndee ndivi' ndee naa iin choon. Te ni nama ri' nuu' iin ta'vi' ña uní itia iin yivi', xiin' nuu' iin ta'vi' ña uní tikoyo'.

¹¹Te tiuun' jaan' ndii, uva nani' ri'. Te iin ta'vi' ña uní tikui ni nanduú uva. Te kua'a' ne yivi' ni xii' kii' ni xii' nia te jaan', sakan' ña ni nanduú uva ra'.

¹²Sakan' te ni tiví ángele ña kumi' ndachuun' a, te ni nduxin iin ta'vi' ña uní ñu'u, xiin' iin ta'vi' ña uní yoo', xiin' iin ta'vi' ña uní tiuun', te ni kuu iin yavi iin ta'vi' ña uní sakuu' ña jaan'. Te sakan' koo' ñu'u' iin ta'vi' ña uní iin ke'in'. Te ni ndee nandioo' tu yoo' xiin' tiuun' iin ta'vi' ña uní ñuu.

¹³Sakan' te ni ndani'i i nuu' i ndivi', te ni xini i sukun va ta'nu' iin tasu' ka'án ti'e' ri' ndii:

—Nda'vi, nda'vi, nda'vi va ne ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi' kii' tiví uní ta'an ka ángele kaa' ndachuun' a —ni kachi' ti' jaan'.

So'o ni xaa a kii' ni tiví ángele ña u'un ndachuun' a

9 Sakan' te ni tiví ángele ña u'un ndachuun' a, te ni xini i ña xa ni nama iin tiuun', ti' ni ketá ndee ndivi', nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ni natiin ri' nda'a' ña nuniá' yavi kunu va. ²Te ni nunia' ri' yavi kunu

va jaan'. Te ni kiee kua'a' xava'a ñu'ma ndee naa kua'a' ñu'ma kiee' iin xitun chie xava'a. Te ni kuu iin yavi ndee ni ndasi ñu'ma jaan' ñu'u ndee ni sativi' tu a tachi'. ³Te tein ñu'ma jaan' ni kiee tika. Te ni nakuchi ri' nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ni natijn ri' ña ndiee' ndee naa ña kumi' tisu'ma. ⁴Te ni ki'in chuun ri' ña sanduxin ri' itia ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi', uun sanduxin ri' itun', uun sanduxin ri' ku'u. Süu' jaan' ndii ni ki'in chuun kuiti' ri' te sando'o' ri' ne yivi', ne köo' sello Ndiosí ndu'u' ti'e'. ⁵Te sakan' tu ni ki'in chuun ri' te ka'ni' ri' ne yivi' jaan'. Süu' jaan' ndii ni ki'in chuun ri' te sando'o' u'vi va ña'a' ri' u'un ta'an yoo'. Te ña u'vi, ña sando'o' ti' jaan' ndii, u'vi a ndee naa kii' xaxi' tisu'ma iin ne yivi'. ⁶Te kivi' jaan' ndii, nanduku' ne yivi' jaan' ña xi'i. Ndisu köo' a kuni nia, te ka'an tu nimá nia kuví nia xa'a' a ña u'vi va xini nia, ndisu küvi kuví nia.

⁷Tika jaan' ndii, naa iin' kuei, ti' xa xito' koso' te yivi' kii' ku'un ra ñu'u, iin' ri'. Te i'in ri' ndii, ndu'u' iin ña kaa' ndee naa corona oro xini' ri'. Te nuu' ri' ndii, naa iin' nuu' ne yivi' iin' a. ⁸Te ixi' xini' ri' ndii, naa iin' ixi' xini' ña'a' iin' a, te nu'u ri' ndii, naa iin' nu'u león iin' a. ⁹Te ni ni'nu ri' iin ña kaa' ndee naa kaa ti'e' ña ni'nu' te xín'. Te ti'e' va ni'i' ndixin ri' ndee naa ni'i' kua'an kua'a' xava'a kuei kii' taxa'an' ri' xita' ri' carreta kii' yoo ñu'u. ¹⁰Te ni yoo su'ma' ri', te ni yoo tu iñu' a ndee naa tisu'ma. Te xiin' su'ma' ri' jaan' yoo ña ndiee' ri' te sando'o' ri' ne yivi' u'un ta'an yoo'. ¹¹Te ña xa'ndia chuun' nuu' ri' ndii, ángele, ña xa'ndia chuun' yavi kunu va jaan', nduu' a. Te Abadón nani' ángele jaan' xiin' tu'un hebreo. Te xiin' tu'un griego ndii, Apolión nani' a.

¹²Xa ni ndi'i tundo'o' kiji va ña nuu'. Ndisu chuun xa'a' va ndo'. Kusaa' yoo ka uvi ta'an a.

¹³Sakan' te ni tiji ángele ña iñu ndachuun' a. Te ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ña ni keta ma'in' kumi' saa' ndiki' ña yoo' nuu' ña ni kua'a' xiin' oro, ña iin' yatjn nuu' Ndiosí. ¹⁴Te ni ka'an tachi' yu'u' jaan' xiin' ángele ña iñu, ña kumi' ndachuun' tun' nich'i jaan' ndii: —Kua'an te sajin' un' kumi' saa' ángele, ña tiin ndiee' yu'u' itia ka'nu', ña nani' Éufrates —ni kachi' tachi' yu'u' jaan'.

¹⁵Te ni sajin' kumi' saa' ángele jaan' te ka'ni' a iin ta'vi' ña uní ne yivi' iin yivi'. Sakan' ña xa xa'a' hora jaan', xiin' kivi' jaan', xiin' yoo' jaan', xiin' kuiya jaan' ni xikoo tu'va ángele jaan'. ¹⁶Te ni xini so'o i ña uvi ciento millón kuu' te xín', te yoso' kuei jaan'. ¹⁷Te ni satuví tukuu a nuu' i, te ni xini i kuei xiin' te yoso' ti' jaan'. Te ña kasi tia'ni ña ni'nu' te yoso' ri' ndii, ña kua'a' ñu'u, xiin' ña ndi'e' ndee naa yuu' ña nani' zafiro, xiin' ña kuaan ndee naa azufre nduu' a. Te xini' ti' jaan' ndii, ndee naa iin' xini' león iin' a. Te ni kiee ñu'u, xiin' ñu'ma, xiin' azufre yu'u' ri'. ¹⁸Te ni xi'i iin ta'vi' ña uní ne ndiee' iin yivi' ni xaa uní ta'an tundo'o' chie jaan', ña nduu'

ñu'u, xiin' ñu'ma, xiin' azufre, ña ni kīee yu'u' ri' jaan'. ¹⁹ Kuachi ndii ni kumi' kuei jaan' ña ndīee' xiin' yu'u' ri', xiin' su'ma' ri'. Sakan' ña naa iin' xīni' koo' iin' xīni' su'ma' ri' jaan'. Te xiin' ña jaan' ni satuxu'ví ri' ne yiví'.

²⁰ Te ne ni xi'i ni xaa tundo'o' jaan' ndii, tee' ndee ni xini nia tundo'o' jaan', ndisu ni nama nia nimá nia te nakoo nia ña nia'a ña xaa' nia, süu' jaan' ndii kusaa' xaka'nu' ka nia ña ndiva'a, xiin' ndiosí ña kua'a xiin' oro, xiin' plata, xiin' kaa kua'a, xiin' yuu', xiin' itun', tee' ndee küvi kuni ña jaan', te küvi tu kuni so'o a, te ni ndee küvi tu kaka a. ²¹ Te ni nama tu nia nimá nia te nakoo nia ña xa'ni' nia ne yiví', xiin' ña kuiní', xiin' ña xín nia, xiin' ña xaku'na' nia.

Kuaxi nuu inga ángele ndīee' va xiin' tutu lulu ña iin' tuví

10 Sakan' te ni xini i inga ángele ndīee' va ña kuaxi nuu a ndee ndivi'. Te ángele jaan' ndii, iin' suku' a iin viko'. Te ndu'u' tu koo' yanki' xīni' a. Te yí'é nuu' a ndee naa ñu'u'. Te xa'a' a ndii, ndee naa iin' ñu'u' ndichi iin' a. ² Te tiin' a iin tutu lulu tun' yoo' ña nunia'. Te ni xani a xa'a' kua'a a nuu' miní ka'nu'. Te xa'a' itin a ni xani a nuu' ñu'u'. ³ Te ni nde'í ti'e' a ndee naa nde'í iin león. Te kii' ni ndi'i ni nde'í a ndii, ni nakuiin uxa saa' ña nde'í savi'. ⁴ Te kii' ni ka'an ña nde'í savi' jaan', te xa xito' ke'i i ña ni ka'an a ndii, ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ña keta' ndivi', ña ka'an ndii:

—Taxa'a si'e un' ña ni xini so'o un' jaan'. Kè'i un' ña ni ka'an uxa saa' ña nde'í savi' kaa' —ni kachi tachi' yu'u' jaan' xiin' i.

⁵ Sakan' te ángele, ña ni xini i iin' nuu' miní ka'nu' xiin' nuu' ñu'u' jaan' ndii, ni ndani'i a nda'a' a ndivi'. ⁶ Te ni ka'an a ndii:

—Ndiosí, ña yoo ndee ndi'i' ni kivi', ña ni xa'a' ndivi' xiin' sakuu' ña yoo' tixin a, xiin' iin yivi' xiin' sakuu' ña yoo' nuu' a, xiin' miní ka'nu' xiin' sakuu' ña ñu'u' tixin a, nduu' ña xini ña nã'a' ka te ndi'i iin yivi'. ⁷ Süu' jaan' ndii kii' xaa kivi' ña tivi ángele ña uxa ndachuun' a ndii, saxinú a ña ni chituní si'e a, ña ni ka'an a xiin' ne xika' nuu' nuu' a, ne ni ka'an tiakú tu'un a —ni kachi ángele jaan'.

⁸ Sakan' te ni ka'an ni tukuu tachi' yu'u' ña ni xini so'o i ni keta ndivi' jaan' xiin' i ndii:

—Kua'an te na'in un' tutu lulu tun' yoo' ña nunia', ña ni' ángele, ña iin' nuu' miní ka'nu' xiin' nuu' ñu'u' jaan' —ni kachi a.

⁹ Te ni xa'an i nuu' ángele jaan', te ni xikan i tutu lulu jaan' nuu' a. Te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Na'in a, te kaxi' un'. Kuu uva a tixin un', ndisu kuu vixi a ndee naa ñuñu' yu'u' un' —ni kachi ángele jaan' xiin' i.

¹⁰ Te ni na'in i tutu lulu jaan' nda'a' a, te ni xaxi' i a. Te ni xini i ña vixi a yu'u' i, ndisu ni kuu uva a tixin i.

¹¹ Sakan' te n̄i ka'an k̄a a xiin' i ndii:

—Kuní a ña ka'an tiakú tukuu un' xa'a' ña kundo'o ne ndiee' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' xa'a' ña kundo'o kua'a' nuu' ne yivi', xiin' xa'a' ne yoo tu'un m̄i', xiin' xa'a' ne xa'ndia chuun' kuu' nuu' —n̄i kachi a.

Te uvi ta'an te ndiee' yu'u' xa'a' Ndiosí

11 Te n̄i natiin i iin nduku tun' kaa' ndee naa iin tun' ki'in' ku'va. Te n̄i ka'an iin tachi' yu'u' xiin' i ndii:

—Kua'an te ki'in' ku'va un' yukun' Ndiosí xiin' mii' nasoko' ne yivi' ña'a nuu' a. Te sakan' tu ka'vi un' saa ta'an ne yivi' xaka'nu' Ndiosí i kan'. ² Ndisu ki'in' ku'va un' nuu' ki'e yukun' jaan', ña nduu' kuenta ne tuku', sakan' ña n̄i taxi Ndiosí nuu' ki'e jaan' nuu' ne tuku' jaan'. Te ne jaan' ndii, m̄i' kuu n̄ia xiin' ne ndiee' ñuu Jerusalén su'un uvi xiko uvi yoo'. ³ Te tianu' i uvi ta'an te ndiee yu'u' xa'a' i. Te te jaan' ndii, kui'nu ra toto ña n̄ia'á ña suchi' va iin ra. Te ka'an ndoso' tiakú ra tu'un i iin mií uvi ciento un̄i xiko kivi' —n̄i kachi a.

⁴ Te uvi saa' te ndiee' yu'u' jaan' nduu' uvi saa' tun' olivo xiin' uvi saa' kandelero mii' ita' ña tuún nuu' Ndiosí, ña nduu' xto'o sakuu' ña yoo iin yivi'. ⁵ Te naa' yoo ndee k̄a ne yivi', ne kuni satuxu'vi ña'a' ndii, kiee ñu'u yu'u' ra te saa ndoñu'u' ra ne ndasi' ña'a' jaan'. Te nii' sakan' tu sandoñu'u' ra ndee k̄a ne kaka satuxu'vi ña'a'. ⁶ Te yoo ndiee' ra te taxi ra kuu savi' kii' xika' ra iin yivi' ka'an tiakú ra tu'un Ndiosí. Te yoo tu ndiee' ra te sananduu' ra tikui ní'. Te sakan' n̄i tu yoo ndiee' ra te sando'o' ra ne ndiee' iin yivi' xiin' ndee k̄a nuu' kui'e xatu saa k̄a ta'an ichi' kuní ra.

⁷ Te kii' ndi'i ka'an ndoso' ra tu'un Ndiosí ndii, ket̄a ti' n̄ia'a yavi kunu va jaan' te kunta'an' ri' xiin' ra. Te kanando ña'a' ri', te ka'ni' tu ña'a' ri'. ⁸ Te kundiee ñu'u' nde'i ra ya'ya ñuu ka'nu' mii' n̄i xi'i xto'o e' nuu' krusín. Te kivi' ñuu jaan' ña ka'an ndiaa ndii, ñuu Sodoma xiin' ñuu Egipto nani' a. ⁹ Te sakuu' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' sakuu' ti'vi chie, xiin' sakuu' ne yoo tu'un m̄i', xiin' sakuu' nuu' ne yivi' koto ndi'e' ñu'u' nde'i ra un̄i kivi' yoso' sava, te taxi n̄ia ndiee a. ¹⁰ Te va'a va kuni sakuu' ne ndiee' iin yivi' jaan' xa'a' a ña n̄i xi'i te jaan'. Te saka'nu' n̄ia kivi' jaan' samani' ta'an' n̄ia ña'a, sakan' ña xa n̄i xi'i uvi saa' te n̄i ka'an tiakú tu'un Ndiosí, te n̄i sando'o' va ña'a' jaan'. ¹¹ Ndisu kii' n̄i xka'ndia un̄i kivi' yoso' sava jaan' ndii, n̄i sanatiaku Ndiosí te jaan'. Te n̄i ndondichi' ra. Te sakuu' ne n̄i xini ña'a' ndii, n̄i yi'vi xava'a n̄ia. ¹² Sakan' te n̄i xini so'o' ra iin tachi' yu'u' ti'e' va ndee ndivi' ka'an a ndii:

—Kua'an kaa ndo' yo'o' —n̄i kachi a.

Te ni xini ne ndasi' ña'a' jaan' kua'an kaa ra ndivi' nuu' iin viko'.
 13 Te ndiee' va ni taan hora jaan', te ni ndoñu'u' uxí ta'an ta'vi' nuu'
i'in ciento nda'a' ñuu ka'nu' jaan', te ni xi'i' tu uxá mií ne yivi'. Te
 ne ni xi'i' ndii, ni yi'vi xava'a' ña, ña jaan' na ni xaka'nu' ña Ndiosí
 ndu'u' ndivi'.

14 —Xa ni xka'ndia tundo'o' kini va ña uvi. Te xa kuyatin' ña uni
 —ni kachi' tachi' yu'u' jaan' xiin' i.

So'o ni xaa a kii' ni tiví ángele ña uxá ndachuun' a

15 Sakan' te ni tiví ángele ña uxá ndachuun' a, te ni tiaku kua'a'
 tachi' yu'u' ndivi' ka'án a ndii:

Xto'o' e' Ndiosí xiin' Cristo, ña tianu' a kuenta a ndii,
 xa ni natijn a sakuu' ña xa'ndia chuun' iin yivi'.

Te ña jaan' ndii, ka'ndia chuun' a ndee ndi'i' ni kivi'.

Ni kachi' tachi' yu'u' jaan'.

16 Te ña xixa, ña oko kumi', ña ndiee' te yatin nuu' Ndiosí ndii,
ni xikundiee ndiee a nuu' a te ni xaka'nu' ña'a' a 17 ka'án a ndii:

Xto'o' ndu Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' un',
 te yoo un', te ni yoo tu un', te kuaxi un'.

Taxi' ndu ña chindani un',

sakan' ña xa ni natijn un' ña ndiee' koo' chukuu',

te xa ni xa'a' un' xa'ndia chuun' un'.

18 Te ni nasaa' va ne yivi' iin yivi' xini ña yo'ó,

ndisu xa ni xaa kivi' ña sando'o' ña'a' un'.

Te xa ni xaa tu kivi' ña sana'má un' ne ni xi'i'.

Te xa ni xaa tu kivi' ña viku'un ya'vi' ne xika' nuu' nuu' un',
 ne ka'án tiakú tu'un un'

xiin' ne nduu' kuenta un',

xiin' sakuu' ne xito' ka'nu' yo'ó,

naa' ne ka'nu' nduu' ña,

uun naa' ne nda'vi so'o' nduu' ña,

te xa ni xaa tu kivi' ña sandoñu'u' un' ne sanduxín iin yivi'.

Sakan' ni kachi' tachi' yu'u' jaan'.

19 Sakan' te ni nunia' yukun' Ndiosí ña iin' ndivi'. Te tixin yukun'
 jaan' ndii, ni xini i iin' xatun' mii' naá kuento ña ni ndoo Ndiosí
 xiin' ne Israel. Te ni yi'e ñuu' savi', te ni xini so'o' i tachi' yu'u', te ni
 nde'i tu savi' jaan', te ni taan', te sakan' tu ni koyo' i'in' na'nu'.

So'o ni xaa kuaku' kua'a chie koo' chukuu' xiin' iin ña'a'

12 Sakan' te ni tuví iin ña nia'á ndatun' va ndivi', suu ni xini i
iin ña'a', ña' ni'nu' ñuu', te ndu'u' yoo' xa'a' a', te ndu'u' iin

corona, ña ni ku'a'a xiin' uxí uvi ta'an tiuun', xíni' a'. ²Te ña' jaan' ndii, xa xito' kakú si'e a'. Xa'a' a jaan' na nde'í a', sakan' ña u'vi va xini a' ña kaku' si'e a' jaan'. ³Sakan' te ni tuvi ndívi' inga ña nia'á, suu ni xini i iin kuaku' kua'a chie va, te uxá ta'an kuu' xini' ri', te uxí ta'an kuu' ndíki' ri', te ndu'u' iin corona i'in xini' ri' jaan'. ⁴Te ni suku' su'ma' ri' ndee chaa' ta'vi' sava tiuun' ndiee' ndívi', te ni sakoyó ña'a' ri' ñu'u' iin yivi'. Te ni xikuiin kuaku' jaan' nuu' ña'a', ña' xito' kakú si'e jaan', te kuví ndikun kaxi' ri' si'e a' jaan' kií' tuvi ra. ⁵Sakan' te ni kakú tiaa' si'e a' te ka'ndia chuun' ndiee' ra nuu' sakuu' ne yivi' ndiee' iin yivi' xiin' ña nduu' ndee na itun' kaa. Te ni na'in Ndiosí si'e ña' jaan' ndee nuu' a mii' ndu'u' a nuu' tej ka'nu' a. ⁶Te ni xinu ña'a' jaan' iin xaan' mii' ni xava'a Ndiosí xa'a' a' mii' ichi kaa'. Te ikan' koto ña'a' a iin mií uvi ciento uní xiko kivi'.

⁷Te ni xa'a' yoo iin ñu'u' ndívi'. Te ángele Miguel xiin' ángele nda'a' xa'a' a ndii, ni kunta'an' a xiin' kuaku' jaan' xiin' ángele nda'a' xa'a' ti' jaan'. ⁸Ndisu ni kanando kuaku' jaan' xiin' nda'a' xa'a' ri' jaan'. Te ni kuví ka kundu'u' ri' ndívi'. Te ni kuví ka tu kundiee nda'a' xa'a' ri' jaan' ikan'. ⁹Te ni xta'ni' kuaku' chie va jaan' ndívi' xiin' nda'a' xa'a' ri'. Te ni nama' ri' nuu' ñu'u' iin yivi'. Te suvi' ri' nduu' koo' yata' iin yivi', ti' nani' diablo, ña nduu' ña ndiva'a, te nani' tu ri' ña tiin' kuachi, te suvi' tu ri' xini xa'an' sakuu' ne yivi' iin yivi'.

¹⁰Sakan' te ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ti'e' ndívi' ka'an ndii:

Vitín xa ni xaa ña sakakú Ndiosí ne nduu' kuenta a,
te kumi' a sakuu' ña ndiee',
te xa'ndia chuun' a,
te sakan' tu vitín xa'ndia chuun' Cristo tianu' a kuenta a xiin' ndiee'.

Kuachi ndii xa ni xta'ni' Ndiosí ña tiin' kuachi ne ta'an' e', te ni skana' ña'a' a iin yivi'.

Ña jaan' ndii, ni tiin' kuachi a ne jaan' nuu' Ndiosí nduvi' xiin' ñuu.

¹¹Te ne jaan' ndii, ni kanando nja nuu' ña ni tiin' kuachi ña'a' jaan'

xiin' ña ndiee' níi' Mbee Lulu, ña ni xitia xa'a' kuachi nja,
xiin' ña ndixa, ña ni ndiee yu'u' nja xa'a' a.

Te ni kundani' kua'a' ka nja kivi' ñuu nja,
süu' jaan' ndii ni sanakua'a nja a,
te kuví nja xa'a' ña ndixa jaan'.

¹²Sakan' na kuu' nakuatia' va ndo'ó, ña ndiee' ndívi'

te va'a va kuni' ndo'ó, ña ndiee' ndívi'.

Ndisu ndo'ó, ne ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi'
xiin' ti' ñu'u' miní ka'nu' ndii, kundo'o ya'a ndo',

sakan' ña xa ni nuu ña ndiva'a mii' ndiee' ndo'.

Te xi'é xava'a a, sakan' ña xini a ña ndee ndia'vi' kivi' yoo
nuu' a te koo a ñaa'.

Ni kachi a.

¹³ Te kii' ni xini kuaku' jaan' ña ni xta'ni' ri' ndivi', te ni nama ri' nuu' ñu'u' iin yivi' ndii, ni xa'a' ndikun ri' ña'a' ña' ni tuvi tiaa si'e jaan'. ¹⁴ Ndisu ña'a' jaan' ndii, ni natiin a' uvi ta'an ndixin na'nu' ndee naa ndixin iin tasu' chie va, te kuvi kuta'nu a', te xaa a' mii' ichi kaa' mii' xika' nuu' kuaku' jaan', te ikan' koto ña'a' Ndiosi uni kuiya yoso' sava. ¹⁵ Sakan' te ni xatia kuaku' jaan' kua'a' va tikui xiin' yu'u' ri' ndee ni xkoo iin itia ka'nu' va xata' ña'a' jaan', ndiani te na'in ra' ña' jaan'. ¹⁶ Ndisu ñu'u' ni chindiee' ña'a' jaan', sakan' ña ni nunia' a, te ni ko'ni tikui itia, te' ni xatia kuaku' jaan'. ¹⁷ Sakan' naa' ni nasaa' xava'a ka kuaku' jaan' ni xini ri' ña'a' jaan', te ni keta ri' ikan' te kua'an kunta'an' ri' xiin' siani' ña' jaan', ne kandixa' ña ka'an chuun' Ndiosi, te xika' ndaku tu nia nuu' ña ni ndiee yu'u' Jesus.

So'o ni xaa uvi ta'an ti' nia'a

13 Te ni xikuiin kuaku' jaan' yu'u' mini ka'nu'. Te ni xini i keta' iin ti' iyo va kaa' mini ka'nu' jaan', te yoo uxā ta'an xini' ri', te yoo tu uxī ta'an ndiki' ri', te ndu'u' iin corona nuu' i'in ndiki' ri' jaan', te yoso' tu iin kivi' ña kania'a xa'a' Ndiosi i'in xini' ri'. ² Te ti' ni xini i jaan' ndii, naa kaa' ndika'a kaa' ri'. Te xa'a' ri' ndii, naa iin' xa'a' oso iin' a, te yu'u' ri' ndii, naa kaa' yu'u' leon kaa' a. Te kuaku' ndii, ni taxi ri' ña ndiee' ri' nuu' ti' jaan' xiin' mii' xa'ndia chuun' ri', te ni taxi tu ri' kua'a' ndiee' ti' jaan'. ³ Te ni xini i ña kua'a' xava'a ni tuxu'vi iin xini' ti' iyo va kaa' jaan', ndee chaa' kuvi ri'. Ndisu ni nda'a ri', te ni nandani va sakuu' ne yivi' iin yivi' xikundikun nia xata' ti' jaan'. ⁴ Te ni xaka'nu' sakuu' nia kuaku', ti' ni taxi ndiee' ti' iyo va kaa' jaan', te ni xaka'nu' tu nia ti' iyo va kaa' jaan' ka'an nia ndii:

—Ndiee' koo' chukuu' ti' iyo va kaa' kaa'. Te koo' ndee iin ña kuvi kanando ña'a' —ni kachi nia.

⁵ Te ti' iyo va kaa' jaan' ndii, ni natiin ri' ndiee' ña ka'an ñuñu' ri' xa'a' mii' ri', te kania'a ri' xa'a' Ndiosi. Te ni natiin tu ri' ndiee' te saa ri' ndee ka ña kuní ri' nuu' ñu'u' iin yivi' uvi xiko uvi yoo'. ⁶ Sakan' na ni xa'a' kania'a ri' xa'a' Ndiosi, xiin' xa'a' kivi' a, te ni kania'a tu ri' xa'a' mii' ndu'u' a ndivi', xiin' xa'a' sakuu' ña ndiee' ndivi' jaan'. ⁷ Te ni natiin ri' ndiee' te kunta'an' ri' xiin' ne nduu' kuenta Ndiosi, te kanando ña'a' ri'. Te ni natiin tu ri' ndiee' nuu' ti'vi' chie, xiin' nuu' ñuu' ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' nuu' ne yoo tu'un

mij', xiin' nuu' sakuu' nuu' ne yivi'. ⁸Te sakuu' ne ndee kij' ni kua'a iin yivi' ni xikoso' kivi' nia nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' nuu na koo' kivi' ndi'i' ndii, ni xaka'nu' nia ti' iyo va kaa' jaan'. Tutu jaan' ndii, kuenta Mbee Lulu, na ni xitia' nii' xa'a' kuachi' e', nduu' a. ⁹Na taxi so'o sakuu' ndo'o, ne yoo so'o. ¹⁰Te naa' yoo ka taxi' Ndiosi' na saviku'un' na'a' te yivi' ndii, suu saviku'un' na'a' ra. Te yoo ka taxi' Ndiosi' na ka'ni' na'a' te yivi' ndii, suu ka'ni' na'a' ra. Xa'a' kaa' na kuní a na kundieni yoo', ne nduu' kuenta a, te kaka ndaku e' ichi' a.

¹¹Sakan' te ni xini i keta' inga ti' iyo va kaa' tixin nu'u'. Te yoo uvi ta'an ndiki' ri' naa iin' ndiki' iin mbee iin' a. Ndisu ka'an ti' jaan' ndee naa ka'an iin kuaku'. ¹²Te kumi' ti' jaan' sakuu' ndiee' ti' iyo va kaa', ti' nuu', te xaa' ri' chuun' nuu' ti' nuu' jaan'. Te kaviko' u'vi ri' ne yivi' iin yivi' na saka'nu' nia ti' nuu', ti' ni nda'a xini' mii' ni tuxu'vi xava'a jaan'. ¹³Te ni xaa tu ti' uvi jaan' ki'in' chuun ka'nu' koo' chukuu' nuu' ne yivi', ndee nu'u' ni kiee ndivi' ni xaa ri', te ni koyo a nuu' nu'u' iin yivi' nuu' ne yivi'. ¹⁴Te ni xini xa'an' ri' ne yivi' iin yivi' xiin' chuun ka'nu', na ni natiin ri' ndiee', te saa ri' nuu' ti' nuu' jaan'. Te ni ka'an chuun' ri' xiin' ne jaan' na kasa'a nia iin na niania' ti' nuu' jaan', ti' ndee chaa' kuvi' kuii xiin' ichi, ndisu ni xi'i ri'. ¹⁵Te ni natiin ti' uvi jaan' na ndiee' te satiaku ri' na niania' ti' nuu' jaan', te ndee kuvi' ka'an a, te ka'an chuun' a te kuvi' sakuu' ne xiin' saka'nu' na'a'. ¹⁶Te ni kaviko' tu ri' sakuu' nuu' ne yivi' na natiin nia iin tuni nda'a' kua'a nia uun ti'e' nia. Naa' ne ka'nu' nduu' nia uun naa' ne nda'vi so'o nduu' nia, naa' ne vika' nduu' nia uun naa' ne nda'vi kuu' nduu' nia, naa' ne xika' ndika' nduu' nia uun naa' ne xiko' ni'i' iin xto'o nduu' nia. ¹⁷Te naa' koo' tuni jaan' kumi' nia ndii, kuvi' sata' nia ni ndee kuvi' tu xiko' ndee iin nia na'a. Suu' jaan' ndii ne kumi' tuni jaan' na nduu' kivi' ti' iyo va kaa' jaan' uun número kivi' ri' kuiti' kuvi' saa na jaan'. ¹⁸Na xini tuni na taxi' Ndiosi' kuní te kuvi' kundani e' na yo'o'. Yoo ka kumi' na xini tuni jaan' ndii, na tava' nia kuenta te kuni nia saa keta' número ti' jaan'. Te número ri' jaan' ndii, ndee naa iin número te yivi' nduu' a. Inu ciento uní xiko inu nduu' a.

Xita' te ciento uvi xiko kumi' mij' nuu' Ndiosi' xiin' nuu' Mbee Lulu

14 Sakan' te ni xini i iin' na nduu' Mbee Lulu jaan' xini' iku' Sión. Te ita' tu ciento uvi xiko kumi' mií te yivi' xiin' a. Te jaan' ndii, yoso' kivi' Mbee Lulu jaan' xiin' kivi' yuva' a ti'e' ra. ²Te ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ti'e' va na kiee' ndivi', ndee naa tisó kua'an kua'a' va tikui, uun ndee naa ni'i' nde'í savi' vi' ni'i' a. Te tachi' yu'u' jaan' ndii, ndusu a ndee naa kii' xandaa' kua'a' koo'

chukuu' ne yivi' nuu' ña nani' arpa. ³Te xita' te jaan' iin yaa xaa' nuu' a mii' xa'ndia chuun' Ndiosí, xiin' nuu' kumi' saa' ña tiaku, te sakan' tu nuu' ña xixa jaan'. Koo' xachi' nia ni kuvi kata yaa jaan'. Süu' jaan' ndii te ciento uvi xiko kumi' mii' te xa ni sakakú Ndiosí nuu' ñu'u' iin yivi' jaan' kuiti' kuvi xita' a. ⁴Te te jaan' ndii, ni satívi' xiin' mii' ra xiin' ña'a', sakan' ña ni tondia ra ña'a'. Te ndikún ra Mbee Lulu jaan' mii' ka kua'an a. Te ni sakakú ña'a' Ndiosí tein ne yivi' iin yivi' te kunduu ra ndee naa tumaní' nuu' nditia a xiin' nditia Mbee Lulu jaan'. ⁵Te ni ndee ni ka'an tu ra tun vixi. Te te ndoo nduu' ra nuu' Ndiosí.

Taxi' uní ta'an ángele tu'un Ndiosí nuu' ne yivi'

⁶Te ni xini i ta'nu' inga ángele sukun va ndivi', ña ni'i tu'un va'a, ña yoo ndee ndi'i' ni kivi'. Te ka'an ndoso' a ña jaan' nuu' ne ndiee' nuu' ñu'u' iin yivi'. Naa kuu' nuu' sakuu' nuu' ne yivi', xiin' nuu' ne nduu' ti'vi chie, xiin' nuu' ne yoo tu'un mii', xiin' nuu' ka'nu' xiin' nda'a' a. ⁷Te ti'e' ka'an a ndii:

—Kuyi'vi ndo' Ndiosí, te koto ka'nu' ndo' a. Sakan' ña xa ni xaa kivi' ña sana'má a ne yivi'. Sakan' na kuii' saka'nu' ndo' ña jaan', ña ni xa'a ndivi', xiin' ñu'u' iin yivi', xiin' mini' ka'nu', xiin' tiko'yo' —ni kachi ángele jaan'.

⁸Sakan' te ni ndikun ña'a' ángele ña uvi ka'an a ndii:

—Xa ni nduxin nuu' ka'nu' Babilonia, xa ni nduxin a. Sakan' ña ne ni ndiee' nuu' jaan' ni satívi' sakuu' ne ndiee' iin yivi' xa'a' a ña xaa' nia ndee naa xaa' iin ña'a', ña' xifn, ña' kuni' viko ni'i' xiin' mii' nuu' ña jaan' —ni kachi a.

⁹Sakan' te ni ndikun tu ángele ña uní ka'an ti'e' a ndii:

—Yoo ka saka'nu' ti' iyo va kaa' jaan', xiin' ña niania' ri', te natiin nia tuni ri' ti'e' nia uun nda'a' nia ndii, ¹⁰kuni' a ña ko'o nia vino uva, te' nduu' ña xi'é va Ndiosí xini a ne jaan'. Sakan' ña katia ña xi'é a jaan' xata' ne jaan', te kundo'o ndiee' va nia xiin' nu'u, xiin' azufre nuu' ángele, ña xika' nuu' nuu' a, te kundo'o tu nia nuu' Mbee Lulu jaan'. ¹¹Te ñu'ma, ña kiee' mii' ñu'u' nia tundo'o' jaan' ndii, kiee' te kiee' a ndee ndi'i' ni kivi'. Sakan' ña ni xaka'nu' nia ti' iyo va kaa' jaan' xiin' ña niania' ri', te ni natiin tu nia tuni kivi' ri'. Te koo' kivi' nandiee' nia nduvi' xiin' nii' nuu' nuu' tundo'o' jaan'. ¹²Xa'a' a kaa' na kuni' a ña kundieni yoo' ne nduu' kuenta a, ne saxinú ña ka'an chuun' Ndiosí, te xika' ni'i' e' ichi' Jesús —ni kachi ángele ña uní jaan'.

¹³Te ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ña keta' ndee ndivi' ka'an xiin' i ndii:

—Ke'i un' ña yo'o': "Ndee vitin, te ndee amaa ka ndii, sañu'u' va xto'o e' ne xika' nuu' nuu' a ndee kuvi nia" —ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

Te ni ka'an Espiritu ndii:

—Ña ndaku nduu' a. Nandiee' nia nuu' chuun vie, ña ni xaa nia, kuachi ndii kiee va'a nia xa'a' chuun va'a ña ni xaa nia —ni kachi Espiritu.

Nakaya ángele ña savi' nuu' ñu'u' iin yivi' trigo xiin' uva

¹⁴Te ni xito i, te ni xini i iin viko' yaa. Te nuu' viko' jaan' ndu'u' iin ña kaa' ndee naa ña nduu' tu te yivi'. Te ndu'u' iin corona oro xini' a. Te tiin' a iin ichi ki'i' xiin' va. ¹⁵Sakan' te ni keta inga ángele yukun' ña iin' ndivi', te ti'e' ka'an a xiin' ña ndu'u' nuu' viko' jaan' ndii:

—Xa'a' kii' un' ka'ndia un' ña savi' xiin' ichi ki'i' un' ñaa', sakan' ña xa xixa ña savi' nuu' ñu'u' iin yivi' te xa ni xaa kivi' ña nakaya un' —ni kachi ángele jaan' xiin' a.

¹⁶Sakan' te ni xa'ndia ña ndu'u' nuu' viko' xiin' ichi ki'i' a ña savi' jaan' nuu' ñu'u' iin yivi', te ni nakaya ña'a' a.

¹⁷Sakan' te ni xini i ni keta inga ángele yukun' ña iin' ndivi'. Te ni'i' tu a jaan' iin ichi ki'i' xiin' va. ¹⁸Te ni keta ka inga ángele nuu' a mii' nasoko' ne yivi' ña'a' nuu' Ndiosí. Te kumi' ña jaan' ndiee' nuu' ñu'u'. Te ti'e' va ni ka'an a xiin' ángele ña tiin' ichi ki'i' xiin' jaan' ndii:

—Xiin' ichi un' ñaa' ka'ndia un' i'in yutu uva xa'a' ña tata iin yivi', sakan' ña xa ni xixa uva jaan' —ni kachi ángele jaan'.

¹⁹Ikan' te ni xa'a' ángele jaan' xa'ndia a yutu uva jaan' xiin' ichi ki'i' a jaan' nuu' ñu'u' iin yivi', te ko'ni ña'a' a mii' xe'ni ña'a' a, ña nduu' ña xi'é va Ndiosí. ²⁰Te ni xe'ni ángele jaan' uva jaan' nuu' ñuu, te kii' ni xe'ni ña'a' a ndii, ni kiee kua'a' níi', te ni kaa a ndee yatín yu'u' iin kuei, te ni kiku a yatin' uní ciento kilómetro.

Uxa ta'an ángele ña ni'i' uxa ta'an kui'e ña so'o' ndi'i'

15 Ikan' te ni xini i ndivi' inga ña nia'á ka'nu' koo' chukuu' ña sanandani yoo ka. Ni yoo uxa ta'an ángele, te ni'i' a uxa ta'an kui'e ña so'o' ndi'i', te xiin' ña jaan' saxinu Ndiosí ña xi'é a xini a ne yivi'. ²Ni xini tu i kandu'u' iin ña kaa' ndee naa mini chie, te tuvi' kaxi' a ndee naa yuu' tata, te ndee naa kiee' ñu'u' nuu' a. Te ni xini tu i ne ni kanando nuu' ti' iyo va kaa' jaan', xiin' ña niania' ri', te ni natijn tu nia número kivi' ri'. Te ne jaan' ndii, ita' nia nuu' mini jaan' tiin' i'in nia nuu' ña nani' arpa, ña ni taxi Ndiosí nda'a'

n̄ia. ³Te xita' n̄ia yaa n̄a n̄i x̄it̄a Moisés, te n̄i x̄ik̄a nuu nuu' Ndiosí, te nduu' tu a yaa Mbee Lulu. Ka'án n̄ia ndii:

Xto'õ ndu Ndiosí, n̄a ka'nu' koo' chukuu' nduu' un',

Ñ̄a ka'nu' va nduu' n̄a xaa' un', te ndatun' va a.

Ñ̄a ndaku va nduu' ichi' un', te n̄a ndixa nduu' a.

Te xa'ndia chuun' nuu' ne yivi' iin yivi' nduu' un'.

⁴Te kuni' a n̄a kuyi'vi sakuu' ne yivi' yo'ó,

te koto'õ ka'nu' n̄ia yo'ó, Ndiosí kua'a.

Kuach̄i ndii iin ndaa' yo'ó kuiti' nduu' n̄a ndoo ndi'i,

xa'a' a jaan' na sakuu' ne yivi' iin yivi' kixin nuu' un', te

saka'nu' n̄ia yo'ó,

sakan' n̄a n̄i nia'a un' n̄a xachuun' ndaku va un'.

Yaa jaan' xita' ne jaan'.

⁵Ndi'i jaan', te n̄i x̄ito i, te n̄i x̄ini i n̄a n̄i nunia' yukun' toto n̄a iin' ndivi', mii' iin' n̄a nia'á n̄a n̄i tax̄i Ndiosí kuento a xa'a' n̄a saa a xa'a' e'. ⁶Te t̄ixin yukun' jaan' n̄i kiee ux̄a saa' ángele ni'i' a ux̄a ta'an kui'e jaan'. Te ángele jaan' ndii, ni'nu' a toto yaa nani' xiñu.

Te kanu' iin toto n̄a n̄i ku'a' xiin' yu'va oro t̄ia'ni a. ⁷Sakan' te n̄i tax̄i iin n̄a tiaku, n̄a kumi' jaan', nda'a' i'in ángele jaan' iin ko'o' oro n̄a ñu'u' chitu' vi' n̄a xi'é va Ndiosí, n̄a yoo tiaku ndee ndi'i' n̄i kivi'.

⁸Te n̄i ch̄itu' va t̄ixin yukun' jaan' xiin' ñu'ma n̄a n̄i kiee mii' nia'á n̄a ka'nu' Ndiosí xiin' n̄a ndiee' a. Te k̄oo' kuv̄i ndi'vi t̄ixin yukun' jaan' xa'a' ñu'ma jaan' ndee ndi'i' xaxa' ux̄a saa' ángele jaan' ux̄a saa' kui'e jaan'.

So'õ n̄i xaa a kii' n̄i xat̄ia ux̄a saa' ángele jaan' n̄a ñu'u' ko'o' a

16 Sakan' te n̄i x̄ini so'õ i iin tachi' yu'u' ti'e' n̄a n̄i ket̄a t̄ixin yukun' jaan'. Te n̄i ka'an a xiin' ux̄a saa' ángele jaan' ndii:

—Kua'an ndo' te kat̄ia ndo' n̄a xi'é Ndiosí, n̄a ñu'u' ko'o' ñaa', nuu' ñu'u' iin yivi' —n̄i kachi' tachi' yu'u' jaan'.

²Te n̄i xa'an ángele n̄a iin, te n̄i xat̄ia a n̄a ñu'u' ko'o' a nuu' ñu'u' iin yivi'. N̄a jaan' na kuii' n̄i kiee ta'a xatu n̄a kin̄i va iin' iin' ne n̄i nat̄iin tun̄i ti' iyo va kaa' jaan', te n̄i xaka'nu' n̄ia n̄a niania' ri'.

³Te n̄i xa'an ángele n̄a uvi, te n̄i xat̄ia a n̄a ñu'u' ko'o' a nuu' m̄ini ka'nu'. N̄a jaan' na kuii' n̄i n̄andu u ra' ní' ne n̄i xi'i, te n̄i xi'i sakuu' ti' ñu'u' t̄ikui jaan'.

⁴Te n̄i xa'an ángele n̄a uni, te n̄i xat̄ia a n̄a ñu'u' ko'o' a nuu' sakuu' it̄ia xiin' sakuu' t̄iko'yo'. N̄a jaan' na kuii' n̄i n̄andu tu te jaan' ní'. ⁵Sakan' te n̄i x̄ini so'õ i ka'an ángele n̄a xito' t̄ikui iin yivi' ndii:

—Tákuie, n̄a ndaku nduu' un', te yoo un', te n̄i yoo un', n̄a ndoo ndi'i' nduu' un', sakan' n̄a katun' ndaku un' ne kaa' ki'i' xaa' un' n̄a kaa'. ⁶Kuach̄i ndii ne kaa' n̄i xat̄ia ní' ne nduu' kuenta un' xiin' ní'

ne ni ka'an tiakú tu'un un'. Sakan' na kuii' taxi' un' níi' ko'o nia. Sakan' ña xata'an ña natiin' nia tundo'o' kaa' —ni kachi' ángele xiin' a.

⁷ Sakan' te ni xini' so'o tu i inga tachi' yu'u' ña ni keta mii' nasoko' ne yivi' ña'a nuu' Ndiosí ka'an a ndii:

—Xto'o ndu Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu' nduu' un', te ña ndixa xiin' ña ndaku xaa' un' kij' sana'má un' ne jaan' —ni kachi' a.

⁸ Te ni xa'an ángele ña kumi', te ni xatia a ña ñu'u' ko'o' a nuu' ñu'u'. Ña jaan' na kuii' ni xa'a' xa'mi' a ne yivi' iin yivi' xiin' ñu'u' a.

⁹ Te sakuu' ne ni xixi' xiin' ñu'u' ña i'ni' va jaan' ndii, ni kania'a nia xa'a' Ndiosí, ña kumi' ndiee' nuu' kui'e jaan', te ni nama nia nimá nia te saka'nu' ña'a' nia.

¹⁰ Te ni xa'an ángele ña u'un, te ni xatia a ña ñu'u' ko'o' a nuu' a mii' xa'ndia chuun' ti' iyo va kaa' jaan'. Ña jaan' na kuii' ni kuu' iin yavi' mii' xa'ndia chuun' ti' jaan'. Te ni xaxi'i' ne yivi' yaa' nia xa'a' ña u'vi' ndo'o' nia. ¹¹ Te ni kania'a nia xa'a' Ndiosí ndu'u' ndivi' xa'a' ña u'vi' ndo'o' nia xiin' xa'a' ta'a jaan'. Ndisu ni nama nia nimá nia te nakoo nia ña nia'a ña xaa' nia.

¹² Te ni xa'an ángele ña iñu, te ni xatia a ña ñu'u' ko'o' a itia ka'nu' ña nani' Éufrates. Ña jaan' na kuii' ni ndoko tikui itia jaan', te kuví xka'ndia te xa'ndia chuun' kuu' nuu' xiin' te xiin' ra ikan', te kuaxi mii' keta' ñu'u'. ¹³ Sakan' te ni xini' i uni' ta'an espíritu kini, ña iin' ndee naa sa'va, kiee' a yu'u' kuaku' jaan', xiin' yu'u' ti' iyo va kaa', ti' kuu' nuu', xiin' yu'u' te ka'an tiakú tun vixi. ¹⁴ Te espíritu kini jaan' ndii, ña ndiva'a nduu' a, te yoo ndiee' a te xaa' a chuun ka'nu'. Te kua'an a nuu' sakuu' ne xa'ndia chuun' kuu' nuu', ne ndiee' kani' iin yivi', te sanduiin' a ne jaan', te kunta'an nia xiin' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', kivi' chie' so'o' ndi'i'.

¹⁵ Ka'an xto'o' e' ndii: “Chuun xa'a' va ndo', yu'u' ndii, kixin i kij' koo' a naá nimá ndo' ndee naa xaa' te kui'na'. Te sañu'u' va Ndiosí ne xito' xiin' mii', te yoo tu'va nia xiin' toto nia, koto ka kaka iin' vichi' nia, te kuchani nia nuu' ne yivi'”, kachi a.

¹⁶ Te ni kaya espíritu kini jaan' te xa'ndia chuun' jaan' iin xaan' mii' nani' Armagedón xiin' tu'un hebreo.

¹⁷ Sakan' te ni xatia ángele, ña uxa, ña ñu'u' ko'o' a tein tachi'. Sakan' te ni ka'an ti'e' iin tachi' yu'u' ña keta' nuu' tei ka'nu' tun' iin' tixin yukun' ña iin' ndivi' ndii:

—Xa ni xinu a —ni kachi' a.

¹⁸ Sakan' te ni kiee' ñu'u' savi' ndiee' va, te ni ka'an ki'in' tachi' yu'u', te ti'e' va ni nde'i savi', te sakan' tu ndiee' xava'a ni taan ñu'u' iin yivi'. Te koo' kivi' ni taan saa ni taan kivi' jaan' ndee ki' ni xikoo ne yivi' iin yivi'. ¹⁹ Sakan' na ni ndata' ñuu' ka'nu' uni' ta'an tu'un', te ni ndoñu'u' sakuu' ñuu' ña yoo nuu' ñu'u' iin yivi'. Te ni

naḱa'an' tu Ndiosí xa'a' ñuu ka'nu' Babilonia te sako'o' ndi'i a ne jaan' vino, te' ka'án ndiaa xa'a' tundo'o' ña sando'o' a ne jaan' xa'a' ña xi'é va a xini ña'a' a. ²⁰Te ni ndoñu'u' tu sakuu' ñu'u' ña ñu'u' i'nu ma'in' mini ka'nu', xiin' sakuu' iku' ña ita' nuu' ñu'u'. ²¹Te ndee ndivi' ni kicee kua'a' va i'in' na'nu' ña vie ndee uvi xiko kilo, te ni koyo a siki' ne yivi', ndisu ni kanja'a ndi'i nja xa'a' Ndiosí xa'a' tundo'o' chie ña sando'o' ña'a' a jaan', sakan' ña iin tundo'o' kini va nduu' a.

**Yo'o' ka'án iin ángele ndee ña kuni kachi a ña ni xini
Juan yoso' iin ña'a' kochi' kua'a iyo va kaa'**

17 Sakan' te ni kuyatin iin ángele ña ndiaka' ta'an' xiin' ña uxa ta'an' ña ni ni'i ko'o' jaan', te ni ka'an a xiin' i ndii:

—To'o' xiin' i, te nia'a i yo'ó ndee nuu' tundo'o' sando'o' Ndiosí ña'a', ña' ka'nu', ña' xiin', te ndu'u' a nuu' kua'a' tikui. ²Te ña' jaan' ni nduu' musa sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi'. Te ne yivi' iin yivi' ndii, ndee naa ne xini nduu' nja xa'a' a ña ni xaa nja ña xiin' naa ña xaa' ña' jaan' —ni kachi ángele jaan'.

³Sakan' te ni nia'a Espiritu iin ña satuví nuu' i, ña ndiaka' ángele jaan' yu'u ndee ni xaa ndu iin xaan' mii' ichi kaa'. Te ni xini i iin ña'a' ña' yoso' iin ti' kua'a ndukun' iyo va kaa'. Te ti' jaan' ndii, yoso' kanii' iin' ri' kua'a' kivi' ña kanja'a xa'a' Ndiosí. Te yoo uxa ta'an' xini' ri', te yoo tu uxi ta'an' ndiki' ri'. ⁴Te ña'a' jaan' ndii, ni'nu' a toto ndukun' xiin' ña kua'a ndukun'. Te titi' a' xiin' ña kua'a xiin' oro, xiin' kua'a' nuu' yuu' xiñu ña ndiaa ya'vi' koo' chukuu', xiin' yuu' yi'é, xiin' ña nani' perla. Te ni' a' iin yaxin' ña ni ku'a xiin' oro mii' ñu'u' kua'a' ña nja'a xiin' ña kini iin', ña nduu' ña xiin' ña ni xaa a' xiin' ne yivi'. ⁵Te yoso' iin kivi' si'e ti'e' a' ka'án a ndii: “Ka'nu' va nduu' ñuu Babilonia, te nduu' a si'i' sakuu' ña'a' ña' xiko' xiin' mii', te kandu'u' a' xiin' te yivi'. Te nduu' a xa'ndu sakuu' kuachi ña kini iin' ña xaa' ne yivi' iin yivi'”, kivi' jaan' yoso' ti'e' a'. ⁶Te ni xini i ña xini ña'a' jaan' xiin' ní' ne nduu' kuenta Ndiosí, xiin' ní' ne ni xi'i xa'a' a ña ni ndicee yu'u' va nja xa'a' Jesús. Te kii' ni xini ña'a' i ndii, ni nandaní xava'a i.

⁷Te ni ka'an ángele jaan' xiin' i ndii:

—Nandaní un'. Yu'u sakuu' yo'ó ña si'e xa'a' ña'a' kaa' xiin' xa'a' ti' iyo va kaa', ti' yoso' a' kaa', ti' kumi' uxa ta'an' xini' xiin' uxi ta'an' ndiki'. ⁸Te ti' iyo va kaa', ti' ni xini un' jaan' ndii, ni yoo ri', ndisu vitin ndii, koo' ka ri', te xa xito' keta kui' ni tukuu ri' yavi kunu va jaan', te ku'un ri' mii' ndoñu'u' ri'. Te sakuu' ne ndee kii' ni ku'a iin yivi' ni xikosó' kivi' nja nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' ndii, nandaní va nja kii' kuni nja

ti' jaan', sakan' ña ni yoo ri', te koo' ri' vitin, ndisu tuvī ka ri'. ⁹Ña xini tuní kuní te kuvī kundani e' ña yo' o'. Uxa ta'an xini' ti' jaan' ndii, ka'an ndiaa a xa'a' uxa ta'an xiki' mii' ndu'u' ña'a' jaan', ¹⁰te ka'an ndiaa tu uxa ta'an xini' jaan' xa'a' uxa ta'an te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. U'un ta'an te xa'ndia chuun' jaan' ndii, xa ni xi'i ra, te iin ra xa'ndia chuun' ka vitin, te inga ra ndii, tia'an kixin ra. Ndisu kii' kixin te jaan' ndii, iin xa'a' kuiti' ka'ndia chuun' ra. ¹¹Te ti' iyo va kaa' jaan', ti' ni yoo, ndisu koo' ri' vitin ndii, ka'an ndiaa a xa'a' iin te ka'ndia chuun' te unia, ndisu iin nduu' ra xiin' te uxa ta'an jaan'. Te ku'un ra, te ndoñu'u' ra. ¹²Te ndiki', ña uxi ta'an ña ni xini un' jaan' ndii, ka'an ndiaa a xa'a' te uxi ta'an te tia'an ka'ndia chuun' kuu' nuu'. Ndisu natiin ra ndiee' te ka'ndia chuun' inga' ra xiin' ti' jaan' iin xa'a' sie kuiti'. ¹³Te nduiin kuento te jaan' ña taxi ra ña ndiee' ra xiin' ndiee' ra nuu' ti' jaan'. ¹⁴Te ti' jaan' xiin' te jaan' ndii, kuun ta'an ra xiin' Mbee Lulu, ndisu kanando Mbee Lulu jaan' xiin' ne ndikun ichi' a nuu' ti' jaan', sakan' ña xto' o' ka'nu' ka nduu' a te sakan' sakuu' xto' o', te ña ka'nu' ka nduu' tu a te sakan' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Te ne ndikun ichi' a nduu' ne ni kana Ndiosí, ne ni nakaxin a te xika' ndaku nia nuu' a —ni kachi ángele jaan' xiin' i.

¹⁵Te ni ka'an tu ángele jaan' xiin' i ndii:

—Te tikui, te' ni xini un' mii' kandu'u' ña'a' ña' xiko' xiin' mii' jaan' ndii, ka'an ndiaa ra' xa'a' sakuu' ñuu ka'nu' xiin' nda'a' a, xiin' xa'a' ne kua'a' koo' chukuu' ne ndiee' iin yivi', xiin' xa'a' sakuu' nuu' ne yivi', xiin' xa'a' sakuu' ne yoo tu'un mii'. ¹⁶Te ti' iyo va kaa' jaan' xiin' uxi ta'an ndiki' ri', ña ni xini un' jaan' ndii, kundasi' a ña'a' ña' xiko' xiin' mii' jaan'. Te sakui'na' a sakuu' ña nduu' kuenta a', te tava' a toto a' ndee kuu iin' vichi' a'. Te kaxi' a ñu'u' nde'i a', te ka'mi' a ña' jaan' xiin' ñu'u'. ¹⁷Kuachi ndii mii' Ndiosí ni saka'an nimá ña jaan' te saa a ña ni chituní Ndiosí. Sakan' na kuu' nakuiin yu'u' a ña taxi a ña ndiee' a nuu' ti' jaan' ndee xinu ña ka'an tu'un Ndiosí. ¹⁸Te ña'a' jaan' ndii, ka'an ndiaa a' xa'a' ñuu ka'nu', mii' yoo te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' i'in te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi'.

So'o saa a kii' ndoñu'u' ñuu Babilonia

18 Te kii' ndi'i ni xini i ña jaan' ndii, ni xini i ña kuaxi nuu inga ángele ndiee' koo' chukuu' ndivi', te ni yi'e kanii' iin yivi' ni xaa ña ndatun' a jaan'. ²Te ti'e' va ni ka'an a ndii:

—iXa ni nduxin ñuu ka'nu' Babilonia, xa ni nduxin a! Te vitin ndii mii' ndiee' ña ndiva'a ni nandu'u a, te ni nandu'u tu a mii' ñu'u' espíritu ña ndiva'a jaan'. Te ni nandu'u ni tu a mii' ndiee' sakuu'

nuu' saa kiji va iin', ti' ndasi' e' kaxi' e'. ³Ni sanduxin Ndiosí ne ndiee' nuu jaan', kuachi ndii suvi nia ni xaa sakan', te ni xaa sakuu' ne yivi' iin yivi' sakuu' nuu' na xiin. Sakan' na ndee naa ni sako'o' ne jaan' ne yivi' jaan' vino xatu va, te ni xini va nia xiin' ne jaan'. Te sakan' tu sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, ni xaa ra na xiin xiin' ne nuu jaan', sakan' na ni nduiin ra xiin' ne jaan' xiin' kuachi na xaa' nia. Te sakuu' ne naxiko' na'a iin yivi' ndii, ni kuvika' va nia ni xaa ne nuu jaan' xa'a' a na ni xa'ni' ndii' ne jaan' xu'un' xa'a' a na kuni koo ndatun' nia —ni kachi angele jaan'.

⁴Sakan' te ni xini so'o i tuku tachi' yu'u' na ni keta ndivi' ka'an a ndii:

—Ne kua'a i, kiee ndo' nuu Babilonia naa', te saa ndo' kuachi na xaa' ne jaan' te sando'o' tu i ndo'o xiin' tundo'o' chie na natijn ne jaan'. ⁵Kuachi ndii xa kua'a' va kuachi ni xaa nia, te ndee ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí ni naxaa a. Te xa ni xaa kivi' na sando'o' na'a' a xa'a' sakuu' kuachi nia jaan'. ⁶Sakan' na kuii', saa nii' ni xaa nia xiin' ne yivi' ndii, nii' sakan' na kundo'o' nia. Te na nacha'vi nia saa nii' ni xaa nia na nia'a. Na kutu' kati'i' yaxin' mii' nia xiin' te' uva va saa nii' ni xaa nia na nia'a jaan'. ⁷Saa nii' kua'a' ni xika nuu' ne jaan', xiin' saa nii' kua'a' ni xika sii' nia'a nia ndii, nii' sakan' na kundo'o' u'vi nia, te nii' sakan' tu na kuaku u'vi nia. Sakan' na ka'an ne jaan' xiin' nimá nia ndii: “Xa'ndia chuun' e' nuu' sakuu' ne ndiee' iin yivi' ndee naa iin te xa'ndia chuun' kuu' nuu', te kuasa' tu ndo'o' e' ndee naa iin na' kuaan', te ni ndee koo' tu kivi' kusuchi' ini e'”, kachi nia xiin' nimá nia. ⁸Xa'a' a jaan' na iin xaa ki'i' kuiti' sakuu' na kundo'o' nia, koo na kivi nia, koo tu na kusuchi' ini nia, te koo ni tu soko, te koko tu nuu nia. Sakan' na xto'o' e' Ndiosí, na sana'má na'a' ndii, ndiee' koo' chukuu' a.

⁹Te kij' kuni te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' nu'ma na xixi nuu Babilonia jaan' ndii, kusuchi' va ini ra, te kuaku u'vi tu ra. Sakan' na ni xaa te jaan' kuachi ka'an nuu jaan', te ni xika sii' nia'a tu ra ikan'. ¹⁰Te xa'a' a na yi'vi ra kundo'o' na ra xiin' nuu jaan' ndii, ndee ndoso' kuja ra, te ka'an ra ndii:

—Xa nda'vi, xa nda'vi kuu' ne ndiee' nuu ka'nu' Babilonia kaa', nuu ne ni kumi' na ndiee'. Iin ni xaa ki'i' kuiti' na ni sando'o' na'a' Ndiosí —kachi ra.

¹¹Te ne naxiko' na'a' iin yivi' ndii, kusuchi' tu ini nia, te kuaku u'vi tu nia xa'a' ne ni ndiee' nuu jaan', sakan' na koo' ka ne sata' kua'a' na'a' na ya'vi na xiko' nia, ¹²naa kuu' oro, xiin' plata, xiin' kua'a' nuu' yuu' xiinu na ndiaa ya'vi', xiin' yuu' yi'e' na nani' perla. Naa kuu' ki'in' nuu' toto ndatun' va, naa kuu' toto yaa va, xiin' toto ndukun', xiin' toto kua'a' ndukun', xiin' toto ya'vi' va na nani' seda. Te koo' ka ne sata' tu kua'a' na'a' na ya'vi' na xiko' nia, naa kuu'

vitü' xavixín', xiin' sákuu' ña'a ña kua'a xiin' ndiki' nuu' elefante, xiin' vitü' ya'vi' va, xiin' kaa, xiin' kaa kua'a, xiin' kaa ti'e' va, xiin' yuu' ña nani' mármol. ¹³ Te köo' ka tu ne sata' ña'a kua'a' ña ya'vi' ña xiko' nia, naa kuu' sákuu' ña xaa' asin' ña xaxi', naa kuu' canela, xiin' sákuu' ña xavixín', naa kuu' suxa chu'ma, xiin' ña xavixín' ña nani' mirra, xiin' ki'in' nuu' ka tikui xavixín' ya'vi'. Te köo' ka ne sata' tu ña'a nia, naa kuu' vino, xiin' xa'an oliva, xiin' yuchi' xita' va'a ña ndi'i va, xiin' ndikin' trigo, naa kuu' sindiki', xiin' mbee, xiin' kuei, xiin' carreta tun' kañuu' kuei, xiin' ndee ne yivi', ne ni ke'vi xachuun' nuu' iin xto'o. ¹⁴ Te ni ka'an tu tachi' yu'u' jaan' ndii:

—Köo' ka ña va'a ña ndioo' ini va ndo' xa'a' kumi' ndo', xa ni ndoñu'u' sákuu' ña ndatun' xiin' ña vika' nuu' ndo'. Te köo' kivi' natijn xachi' ka ndo' ña ndioo' ini va ndo' xa'a' jaan' —ni kachi a.

¹⁵ Te ndee xika' kuita tu ne naxiko' jaan', ne ni kuvika' xa'a' ne ndiee' ñuu jaan', xa'a' a ña yi'vi va tu nia ña kundo'o nia xiin' ne ndiee' ñuu jaan'. Te kusuchi' ini nia te kuaku u'vi nia, ¹⁶ te ka'an tu nia ndii:

—Xa nda'vi, xa nda'vi kuu' ne ni ndiee ñuu ka'nu', mii' ni ndiee ne ni ni'nu toto ndatun' va, xiin' toto yaa va, xiin' toto ndukun', xiin' toto kua'a ndukun'. Te ni titi nia xiin' ña kua'a xiin' oro, xiin' ña kua'a xiin' yuu' xiñu ña ndiaa ya'vi' va, xiin' yuu' yi'é ña nani' perla. ¹⁷ Te iin ni xaa ki'i' kuiti' ña ni ndoñu'u' ña vika' nia —kachi ne jaan'.

Te sakan' tu sákuu' te satuvi' tundo'o' na'nu', tun' kua'an nuu' miní ka'nu', xiin' ne cha'vi xa'a' a ña kua'an nia xiin' nu', xiin' te xachuun' nuu' nu', xiin' ne ki'in' xu'un' ña xachuun' nia nuu' miní ka'nu' jaan' ndii, kuita tu ne jaan' ndee xika' va, ¹⁸ te ki' kuni ne jaan' ñu'ma ña xixi ñuu jaan' ndii, ka'an ti'e' nia ndii:

—Köo' xachi' ka iin ñuu ka'nu' ndee naa ñuu kaa' —kachi nia.

¹⁹ Te saka'a' nia yaka' xini' nia, te nde'i ti'e' nia, te kuaku nia, te ka'an nda'vi nia ndii:

—Xa nda'vi, xa nda'vi kuu' ne ndiee' ñuu ka'nu' kaa', sakan' ña xiin' ña vika' nia ni kuvika' sákuu' ne kumi' tundo'o'. Ndisu iin ni xaa ki'i' kuiti' ña ni ndoñu'u' ña vika' nia —kachi nia.

²⁰ Te ndo'ó, ña ndiee' ndivi', ne nduu' kuenta Ndiosí, xiin' te ni tianu' Jesús sanía'á ichi' a, xiin' ne ni ka'an tiakú tu'un a ndii, na nakuatia' na nimá ndo'. Kuachi ndii xa ni kenciaa' ya'vi' Ndiosí nuu' ne ndiee' ñuu jaan' xa'a' kuachi nia ña ni sando'o' nia ndo'ó, ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

²¹ Sakan' te ni ndoni'i iin ángele ndiee' va iin yuu' chie va, ña kaa' ndee naa yuu' molino, te ni skana' ña'a' a tixin miní ka'nu', te ni ka'an a ndii:

—Nii' sakan' yachi va ndoñu'u' ñuu ka'nu' Babilonia, te kuni xachi' ka ña'a' ne yivi'. ²² Te kuni so'o ka ne yivi' ndee iin yaa ñuu

jaan', naa kuu' ña xandaa' te yivi' ñuu', naa kuu' ña xita' ne yivi',
naa kuu' ña tivi ra tun' yoo', naa kuu' ndusu ndachuun'. Te koo' ka
ne chuun va nuu' ña xa'a nia xiin' nda'a' nia. Te ni ndee kütiaqu ka
tu ni'i ña ndiko ne ndiee' ñuu jaan'. ²³ Te kōtuun ka kaa tuún ñuu
jaan'. Te kōo' ka ne tunda'á' ñuu jaan'. Kuachi ndii, ne ni sata' ña'a
ñuu ndo' jaan', te naxiko' nia, ni nduu ne ndiee' ka iin kanii' iin
yivi'. Te ni xini xa'an' ndo' xiin' ña kuini' ndo' sakuu' ne yivi' iin
yivi'. ²⁴ Te ne ni ndiee' ñuu jaan' ni xa'ni' ne ni ka'an tiakú tu'un
Ndiosí, xiin' sava ka ne nduu' kuenta a, xiin' sakuu' ne ni xi'i iin
kanii' iin yivi' —ni kachi ángele jaan'.

Saka'nu' ne ndiee' ndivi' Ndiosí

19 Kii' ni ndi'i ni ka'an ángele ndiee' jaan' ndii, sakan' te ni xini
so'o i ña ka'an ti'e' xava'a kua'a' koo' chukuu' ne yivi' ndii:

Na koto ka'nu' e' Ndiosí.

Kuenta Ndiosí nduu' ña kakú e'.

Te na natijn a ña tiin' ka'nu' ña'a' sakuu' ne yivi',

xiin' ña xaka'nu' ña'a' nia,

te natijn tu a sakuu' ña ndiee'.

² Te ña ndaku xiin' ña ndixa nduu' ña xaa' a kii' sana'má a ne
yivi'.

Te ni sando'o' a ne ndiee' ñuu jaan',

ne ni xaa ndee naa xaa' iin ña'a' ña' xiko' xiin' mii'.

Te ni sativi' ne jaan' ne ndiee' iin yivi' xiin' ña xín ña xaa' nia.

Te kendiaa' ya'vi' ña'a' Ndiosí sakan' ña ni xa'ni' ne jaan', ne
xika' nuu' nuu' a.

³ Te ti'e' xava'a ni ka'an ka a ndii:

—Na koto ka'nu' e' Ndiosí. Kaa' te kaa' ñu'ma mii' xixi ñuu
ka'nu' jaan' ndee ndi'i ni kivi' —ni kachi a.

⁴ Te oko kumi' saa' ña xixa jaan' xiin' kumi' saa' ña tiaku jaan'
ndii, ni xikundiee ndiee a yatín nuu' tei ka'nu' ka mii' ndu'u'
Ndiosí, te ni xaka'nu' ña'a' a ka'an a ndii:

—Sakan' na kundu a. Na koto ka'nu' e' Ndiosí —ni kachi a.

⁵ Sakan' te ni ketá iin tachi' yu'u' ndee yatín mii' iin tei ka'nu'
jaan' ka'an a ndii:

Te sakuu' ndo'ó, ne xika' nuu' nuu' Ndiosí ndii,

na saka'nu' ndo' a,

xiin' sakuu' ndo'ó, ne tiin' ka'nu' a,

naa' ne ka'nu' nduu' ndo',

uun naa' ne nda'vi so'o nduu' ndo'.

Ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

⁶ Sakan' te ni xini so'o tu i iin ña nduu' ndee naa ña ka'an ti'e' xava'a kua'a' koo' chukuu' ne yivi'. Te ndiee' xava'a ni ni'i a ndee naa ni'i kua'a' va tikui. Te ti'e' va tu ka'an a ndee naa nde'i savi' ka'an a ndii:

Na kofo ka'nu' e' Ndiosí.

Xa xa'ndia chuun' xto'o e Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu'.

⁷ Te na kuatia' va nimá e', te na va'a kuni e'.

Te na saka'nu' e' Ndiosí,

sakan' ña xa ni tondia kivi' ña tunda'a' Mbee Lulu.

Te xa ni xikoo tu'va ña'a' ña' tunda'a' xiin' a.

⁸ Te xa ni taxí Ndiosí toto ni'nu' a'.

Te ndoo va toto jaan', te yaa xiñu vi' a.

Ni kachi a. Te ka'an ndiaa toto jaan' xa'a' ña ndaku ña xaa' ne nduu' kuenta Ndiosí.

Va'a va kuni ne ku'un viko' mii' tunda'a' Mbee Lulu

⁹ Sakan' te ni ka'an iin ángele xiin' i ndii:

—Ke'i un' ña yo'o': “Sañu'u' va Ndiosí ne yivi', ne ni tatu a, te ku'un nia, te kuxi nia ña xaxi' xakuaa' viko' mii' tunda'a' Mbee Lulu jaan'” —ni kachi a.

Te ni ka'an ka ángele jaan' xiin' i ndii:

—Tu'un ndixa, ña ka'an Ndiosí, nduu' ña yo'o' —ni kachi a.

¹⁰ Ikan' te ni nakandu'u' ndiee i nuu' a te saka'nu' ña'a' i, ndisu ni ka'an a xiin' i ndii:

—Saka'nu' un' yu'u. Kuachi ndii iin ña xika' nuu' nuu' Ndiosí nduu' i xiin' un' xiin' inga ne ini xini ña'a', ne ita' ni'i nuu' ña ndixa, ña ka'an xa'a' Jesús. Ndiosí kuiti' saka'nu' un'. Te ña ndixa, ña ka'an xa'a' Jesús, nduu' ña ni taxí ña ndiee' nuu' ne ka'an tiaku' tu'un Ndiosí —ni kachi ángele jaan'.

Keta' iin ña yoso' kuei yaa

¹¹ Sakan' te ni xini i ña nunia' ndivi'. Te ni xini i iin kuei yaa. Te ña yoso' ti' jaan' ndii, ña xachuun' ndaku xiin' ña ndixa nani' a. Te sana'má ndaku a, te tiin' ndaku tu a ñu'u. ¹² Te nduchi' nuu' a ndii, yi'é a ndee naa ñu'u ndatin. Te xini' a ndii, yoo kua'a' tivi'. Te iin' a ndii, yoso' iin kivi' ña ndee iin ne yivi' xini', süu' jaan' ndii mii' kuiti' a xini' ña jaan'. ¹³ Te ndi'i ndoo toto a ni ka'ma níi', te tu'un Ndiosí nani' a. ¹⁴ Te kua'a' ti'vi' te xiin' kuenta ndivi', te ni'nu' toto va'a yaa ndoo va, kua'an xiin' a yoso' ra kuei yaa. ¹⁵ Te yu'u' a ndii, keta' iin ichi xiin' va ña tiin a te satuxu'ví a sakuu' ne ndiee' iin yivi'. Te ka'ndia chuun' vie a nuu' ne jaan'. Te kuein ndoso' ña'a' a

ndeē naa xeín ndoso' te yivi' uva, te tava' a tikui a. Te te' jaan' nduu' ña xi'é xava'a Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', xini a ne jaan'.
 16 Te nuu' toto a xiin' si'in a ndii, yoso' kivi' ña ka'an ndii: "Ña xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' sakuu' te xa'ndia chuun' kuu' nuu'. Xto'o kuu' nuu' nuu' sakuu' xto'o." Sakan' yoso' a.

17 Sakan' te ni xini i iin' iin' ángele nuu' ñu'u. Te ni ka'an ti'e' a xiin' sakuu' nuu' saa, ti' ta'nu' ndivi' ndii:

—Nia'a ndo', te nakaya ndo', te koo maní va ndo' ña xaxi' xakuua' saa Ndiosí. 18 Nia'a ndo', te kaxi' ndo' ñu'u' nde'i te xa'ndia chuun' kuu' nuu', xiin' ñu'u' nde'i te xín' kuu' nuu', xiin' ñu'u' nde'i te xín' ndiee' va, xiin' ñu'u' nde'i kwei, xiin' te yoso' ri'. Nia'a ndo', te kaxi' ndo' ñu'u' nde'i sakuu' nuu' ne yivi', naa kuu' ñu'u' nde'i ne xika' ndiká xiin' ñu'u' nde'i ne xiko' ni'i iin' xto'o, te kaxi' tu ndo' ñu'u' nde'i ne ka'nu', xiin' ñu'u' nde'i ne nda'vi so'o —ni kachi ángele.

19 Sakan' te ni xini i ña ni nduuiin' ti' iyo va kaa', xiin' te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin' yivi', xiin' sakuu' te xín' ra, te kunta'an' ri' xiin' ña yoso' kwei yaa xiin' te xín' a. 20 Sakan' te ni xiku'un' ti' iyo va kaa' jaan' xiin' te ka'an tiakú tun vixi, te ni xaa chuun' ka'nu'. Te xiin' chuun' jaan' ni xini xa'an' ra ne yivi', ne ni natiin' tuni ti' jaan', te ni saka'nu' tu nia ña niania' ri'. Te ni sko'ni' tiaku Ndiosí ti' iyo kaa' jaan' xiin' te ka'an tiakú tun vixi jaan' miji mii' ndatin ñu'u' xiin' azufre. 21 Te ni xa'ni' ña yoso' kwei sakuu' inga ne ni kunta'an' xiin' a jaan' xiin' ichi ña keta' yu'u' a jaan'. Te ni nda'ni va sakuu' saa jaan' kii' ni xaxi' ri' ñu'u' nde'i ne jaan'.

Xa'ndia chuun' Cristo iin' mií kuiya

20 Sakan' te ni xini i kua'an nuu' iin' ángele ndeē ndivi', te ni'i' a nda'a' ña nuniá' yi'e' yavi' kunu va jaan'. Te ni'i' tu a iin' karena chie. 2 Te ni natiin' ángele jaan' kuaku', ti' nduu' koo' yata' iin' yivi', ti' nani' diablo, ña nduu' ña ndiva'a, te nani' tu ri' ña tiin' kuachi. Te ni satiín ña'a' a, te sakan' koo' ri' kotiin' ri' iin' mií kuiya. 3 Te ni sko'ni' a ri' tixin' yavi' kunu va jaan', te ni ndasi' i'nu' kutu' a ri' yavi' jaan', te ni chindu'u' a sello Ndiosí xata' yi'e' yavi' jaan' te küvi' kuni' xa'an' ka' ri' ne ndiee' iin' yivi' ndeē xinu' iin' mií kuiya jaan'. Ndisu' kii' ndi'i' xinu' iin' mií kuiya jaan' ndii, kuni' a ña ndaxin' ti' jaan' iin' xa'a'.

4 Sakan' te ni xini i ita' tei' ka'nu' mii' ni xikundiee' ne ni natiin' ndiee' te sana'má nia. Ne jaan' nduu' ne ni kendoso' ne yivi' sukun' xa'a' ña ni ndiee' yu'u' nia xa'a' Jesús xiin' xa'a' tu'un' Ndiosí, te xiin' xa'a' ña ni xaka'nu' tu nia ti' iyo va kaa' jaan', te ni ndeē ni xaka'nu' tu nia ña niania' ri', te ni natiin' tu nia tuni' ri' ti'e' nia,

uun xata' nda'a' nja. Te ne jaan' ndii, ni natiaku nja, te taxi Ndiosí ndiee' nja te ka'ndia chuun' nja xiin' Cristo iin mií kuiya jaan'. ⁵Te ña yo'o' nduu' ichi' nuu' ña sanatiaku Ndiosí ne ni xi'i. Ndisu sava tuku ne ni xi'i ndii, ni natiaku nja xiin' ne jaan', süu' jaan' ndii natiaku nja ndee kii' xinu iin mií kuiya jaan'. ⁶Te ne ni natiaku ña nuu' jaan' ndii, sañu'u' va ña'a' Ndiosí, te nduu' nja nditia a. Sakan' na ña xi'i ña uvi' ndii, koo' ndiee' kumi' a nuu' kivi' ñuu ne jaan'. Süu' jaan' ndii kunduu nja sutu xika' nuu' nuu' Ndiosí xiin' nuu' Cristo. Te ka'ndia chuun' nja xiin' a iin mií kuiya jaan'.

Sko'ni' Ndiosí ña ndiva'a mii' xixi' ñu'u' xiin' azufre

⁷Te kii' xinu iin mií kuiya jaan' ndii, ndoo ndiká ña ndiva'a jaan' yavi kunu mii' ndasi i'nu a jaan', ⁸te keta a yavi jaan', te ku'un a te kunj xa'an' a sakuu' ne yivi' iin yivi', ña nduu' Gog xiin' Magog mii' ndiee' ne ndasi' ta'an' xiin' Ndiosí. Te sandu iin ña ndiva'a jaan' sakuu' ne ndiee' ñuu jaan' te kunta'an' a xiin' ne nduu' kuenta Ndiosí. Te ne jaan' ndii, kuu kua'a' koo' chukuu' nja ndee naa kua'a' ñuti' ña ndiee' yu'u' minj ka'nu'. ⁹Te ni kiku ra saa kua'an nuu' ñu'u' iin yivi', te ni xinundu u ra ñuu ña ndani Ndiosí mii' ndiee' ne nduu' kuenta a. Ndisu ni nuu' ñu'u, ña ni kiee ndivi', te ni xa'mi ndoo a sakuu' te jaan'. ¹⁰Te ña ndiva'a, ña ni xini xa'an' ne jaan' ndii, ni sko'ni' ña'a' Ndiosí nuu' ñu'u' ña ndatin xiin' azufre, ña kaa' ndee naa minj, mii' xa ni sko'ni' a ti' iyo va kaa' jaan' xiin' te ka'an tiakú tun vixi jaan', te sando'o' ña'a' a xiin' ñu'u jaan' nduvi' xiin' ñuu ndee ndi'i' ni kivi'.

So'o saa a kii' sana'má Ndiosí sakuu' ne yivi' ichi' so'o' ndi'i'

¹¹Sakan' te ni xini i iin tej yaa tun' ka'nu'. Te ni xini tu i ndu'u' te xa'ndia chuun' nuu' tun' jaan', te iin yivi' xiin' ndivi' ndii, ni xinu a nuu' a, te ni ni'i' a mii' kundiee a. ¹²Sakan' te ni xini i ne ni xi'i, ne ka'nu' xiin' ne nda'vi so'o, te ita' nja yatın nuu' tej ka'nu' jaan'. Te ni nunja' kua'a' tutu. Sakan' te ni nunja' tu inga tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Te ne ni xi'i ndii, ni sana'má ña'a' Ndiosí saa nii' yoso' nuu' tutu kua'a' jaan', ña ka'an xa'a' ña ni xaa nja. ¹³Sakan' te sakuu' ne ni xi'i ñu'u' minj ka'nu' ndii, ni sanakua'a a ña'a' minj jaan' nda'a' Ndiosí te na'ma nja. Te sakan' tu ña xi'i xiin' yavi ndii jaan' ndii, ni sanakua'a tu a jaan' nda'a' Ndiosí ne ni xi'i, ne kumi' a, te na'ma nja. Te ni sana'má Ndiosí i'in ne yivi' jaan' xa'a' ña ni xaa nja. ¹⁴Sakan' te ni xitia i'nu tu mii' ña xi'i jaan' xiin' yavi ndii jaan' minj mii' ndatin ñu'u jaan'. Te minj ñu'u jaan' nduu' ña xi'i ña uvi'. ¹⁵Te ne yöso' kivi' nuu' tutu

mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i' jaan' ndii, ni xitia i'nu nia mini mii' ndatin ñu'u jaan'.

Ndivi' xaa' xiin' ñu'u iin yivi' xaa'

21 Sakan' te ni xini i ndivi' xaa' xiin' iin ñu'u' iin yivi' xaa'. Sakan' ña ndivi' ña nuu' xiin' ñu'u' iin yivi' ña nuu' ndii, xa ni xka'ndia a. Te kōo' ka tu mini ka'nu'. ²Sakan' te ni xini yu'u, Juan, ñuu ña nani' Jerusalén xaa', ña su'un. Te ni keta a ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, te nuu' a. Te yoo tu'va a ndee naa iin ña'a' kii' ndasandatun' xiin' mii' a' xa'a' ii' a'. ³Te ni xini so'o i iin tachi' yu'u' ña keta' ndivi' mii' iin' tei ka'nu' ka'an ti'e' a ndii:

—Koto ndo', yo'o' iin' vi'e mii' yoo Ndiosí xiin' ne yivi' vitin, te ne jaan' kunduu ne ñuu a, te mii' a kaka tein nia, te kunduu a Ndiosí nia. ⁴Te sanayaa' a nduchi' nuu' nia, ña ni xaku nia. Te kuví ka nia, te kuäku ka tu nia, te ni ndee ndä'vi ka ni tu kuni nia, te sakan' tu kuni u'vi ka nia. Kuachi' ndii xa ni xka'ndia iin yivi' yata' —ni kachi tachi' yu'u' jaan'.

⁵Sakan' te ni ka'an ña ndu'u' nuu' tei ka'nu' jaan' ndii:

—Koto ndo', ndasaxaa' i sakuu' ña'a' —ni kachi a.

Te ni ka'an tu a xiin' i ndii:

—Ke'i un' tu'un yo'o', sakan' ña ña ndaku nduu' a, te nduu' tu a ña xata'an ini ne yivi' kuni nia —ni kachi a.

⁶Te ni ka'an tu a xiin' i ndii:

—Xa ni xinu a. Yu'u ndii, yoo i ña nuu', te yoo tu i ña so'o' ndi'i'. Te nduu' i ña nuu', te nduu' tu i ña so'o' ndi'i'. Te ne ichí tikui ndii, taxi so'o i ko'o nia tikui tiko'yo', te' taxi kivi' ñuu ña kōo' kivi' ndi'i'. ⁷Te yoo ka kanando nuu' tundo'o' ña xka'ndia nia ndii, natiin nia sakuu' ña va'a saa i. Te kunduu i Ndiosí nia, te kunduu nia si'e i. ⁸Ndisu sakuu' ne kasi yu'u' xa'a' i, xiin' ne ini xini yu'u, xiin' ne xaa' kuachi' nia'a, xiin' ne xa'ni' ne yivi', xiin' ne kumi' musa, xiin' ne xaa' ña kuiní, xiin' ne xaka'nu' ndiosí saka, xiin' sakuu' ne ka'an tun vixi ndii, ku'un nia mini mii' ndatin ñu'u' xiin' azufre. Te mini ñu'u' jaan' nduu' mii' kuví nia, ña uvi —kachi a.

So'o kaa' ñuu Jerusalén xaa'

⁹Sakan' te ni kixin iin ángele ña uxá ta'an, ña ni ni'i uxá ta'an ko'o' mii' ñu'u' chitu' vi' uxá ta'an kui'e ña so'o' ndi'i', te ni ka'an a xiin' i ndii:

—To'o' xiin' i, te nia'a i yo'ó ña' xito' tunda'a', ña' kunduu ña' si'i Mbee Lulu —ni kachi a xiin' i.

¹⁰ Te nī nia'a Espíritu yu'u iin ña satuví, ña jaan' nduu' iin iku' chie sukun va, te nī sania'á yu'u ñuu chie Jerusalén xaa', ña su'un. Te nī keta a ndivi' mii' ndu'u' Ndiosí, te nuu' a. ¹¹ Te ñuu jaan' ndii, yi'é va xa'a' ña ikan' yoo Ndiosí. Te ndatun' yi'é a ndee naa yuu' ña ndiaa ya'vi' xava'a, ndee naa yuu' ña nani' jaspe, ña ndatun' ndee naa yuu' tata. ¹² Te ndasi i'nu a xiin' nama chie sukun va. Te yoo uxí uví ta'an yi'e' a. Te iin' iin ángele nuu' i'in yi'e' jaan'. Te yoso' kivi' iin ti'vi ne Israel nuu' ña ndasi' i'in yi'e' jaan'. ¹³ Te yoo uní ta'an yi'e' xiin' a mii' keta' ñu'u. Te xiin' a nda'a' kua'a e' ndii, yoo tu uní ta'an yi'e' a. Te xiin' a nda'a' itin e' ndii, yoo tu uní ta'an yi'e' a. Te sakan' tu xiin' a mii' ketá ñu'u ndii, yoo uní ta'an yi'e' a. ¹⁴ Te xa'a' nama a ndii, nī kua'a a xiin' uxí uví ta'an yuu' na'nu'. Te nuu' i'in yuu' jaan' yoso' kivi' i'in te nī tianu' Mbee Lulu sania'á ichi' a. ¹⁵ Te ni'i' ángele, ña nī ka'an xiin' i jaan', iin nduku, tun' ki'in' ku'va a, tun' nī kua'a xiin' oro, te ki'in ku'va a ñuu Jerusalén xaa' jaan', yi'e' a xiin' nama a. ¹⁶ Ñuu jaan' ndii, iin kachi ndiká a, te sakan' ña nani' a. Te nī ki'in ku'va ángele ñuu jaan' xiin' tun' jaan'. Te ña nani' a, xiin' ña ndiká a, xiin' ña sukun a ndii, uví míí uví ciento kilómetro kumi' i'in a. ¹⁷ Te nī ki'in ku'va ángele jaan' nama ñuu jaan' xiin' iin ña ki'in' ku'va ne yivi'. Te kumi' a ciento uví xiko kumi' saa nani' ndee kondo nda'a' e' te ndee nuu' nda'a' e'. ¹⁸ Te nama jaan' ndii, nī kua'a a xiin' yuu' ña nani' jaspe. Te sakuu' ña nduu' kuenta ñuu jaan' ndii, nī kua'a a xiin' mii' ndi'i oro. Te oro jaan' ndii, ndee naa yuu' tata ña nī ndoo nduu' a. ¹⁹ Te xa'a' nama ñuu jaan' ndii, ndixin' a xiin' sakuu' nuu' yuu' ña ndiaa ya'vi' xava'a. Te yuu' chie ña iin ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuii' kua'a ña nani' jaspe. Te yuu' chie ña uví ndii, ndixin' a xiin' yuu' ndi'e' ña nani' zafiro. Te yuu' chie ña uní ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuii' ña nani' ágata. Te yuu' chie ña kumi' ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuii' va ña nani' esmeralda. ²⁰ Te yuu' chie ña u'un ndii, ndixin' a xiin' yuu' ña nani' ónice. Te yuu' chie ña iñu ndii, ndixin' a xiin' yuu' kua'a ña nani' cornalina. Te yuu' chie ña uxá ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuii' kuaan ña nani' crisólito. Te yuu' chie ña unía ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuii' kuaan tuún ña nani' berilo. Te yuu' chie ña íin ndii, ndixin' a xiin' yuu' ndatun' xava'a ña nani' topacio. Te yuu' chie ña uxí ndii, ndixin' a xiin' yuu' kuii' ndiaa' yi'é ña nani' crisopraso. Te yuu' chie ña uxí iin ndii, ndixin' a xiin' yuu' kua'a kuaan ña nani' jacinto. Te yuu' chie ña uxí uví ndii, ndixin' a xiin' yuu' yi'é ndukun' ña nani' amatista. ²¹ Te i'in uxí uví saa' vitu' yi'e' ñuu jaan' ndii, nī kua'a a xiin' yuu' xiñu ña nani' perla. Te ya'ya ñuu jaan' ndii, nī kua'a a xiin' mii' ndi'i oro, te ndatun' a ndee naa yuu' tata. ²² Te nī xini' i iin yukun' ñuu Jerusalén xaa' jaan', sakan' ña mii' xto'o e' Ndiosí, ña ka'nu' koo' chukuu', xiin' Mbee Lulu nduu'

yukun' jaan'. ²³Te ñuu jaan' ndii, küní a ñu'u, te ni ndee küní tu a yoo', sakan' ña mji' Ndiosí yi'é nuu' ñuu jaan'. Te Mbee Lulu nduu' ña tuún ñuu jaan'. ²⁴Te kaka ne yivi' iin yivi' nuu' ña yi'é ñuu jaan'. Te te xa'ndia chuun' kuu' nuu' nuu' ne yivi' iin yivi' ndii, sanakua'a ra sakuu' ña ndatun' ra xiin' ña ka'nu' ra nuu' ñuu jaan'. ²⁵Te vitu' yi'e' ñuu jaan' ndii, nduvi' koq nunia' a, sakan' ña koo' ñuu ikan'. ²⁶Te sanakua'a sakuu' ne yivi' iin yivi' sakuu' ña ndatun' nia, xiin' sakuu' ña ka'nu' nia nuu' ñuu jaan'. ²⁷Te koo' kivi' ko'ni ndee iin ne xaa' ña nia'a ñuu jaan', ni ndee ne xaa' ña ka'an, ni ndee ne ka'an tun vixi, süu' jaan' ndii ne yoso' kivi' nuu' tutu mii' yoso' kivi' ne kumi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i', ña nduu' tutu Mbee Lulu jaan', kuiti' kuví xka'ndia ikan'.

22 Sakan' te ni sania'á ángele jaan' yu'u iin itia mii' kua'an tikui, te' taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i'. Te tikui jaan' ndii, xiñu ra' ndee naa yuu' tata. Te xa'a' tei ka'nu' Ndiosí xiin' Mbee Lulu kieve' ra'. ²Te kua'an ra' ma'in' ya'ya ñuu jaan'. Te iin' iin ndaa' itun', tun' kuun' nduu' ña taxi' kivi' ñuu ña koo' kivi' ndi'i' nda'a', i'in ta'vi' yu'u' itia jaan'. Te uxí uvi' nuu' nduu' kuun' nda'a' tun' jaan' i'in kuiya. Te iin ndaa' nuu' nduu' kuun' nda'a' nu' i'in yoo' kua'an. Te xiin' yuku tun' jaan' kuntatan' sakuu' nuu' ne yivi'. ³Te koo' kivi' ka nacha'an ne yivi' ikan'. Te ñuu jaan' kuin tei ka'nu' Ndiosí xiin' Mbee Lulu jaan'. Te saka'nu' ña'a' ne xika' nuu' nuu' a. ⁴Te kuni ne jaan' nuu' Ndiosí, te koso' kivi' a ti'e' nia. ⁵Te koo' ka ñuu ikan', te küní ka tu a kotuun ñu'u nuu' nia, te ni ndee küní tu a kotuun ñu'u, sakan' ña ña yi'é xto'o e' Ndiosí kunduu ñu'u nuu' nia. Te ka'ndia chuun' nia ndee ndi'i ni kivi'.

Nä'a' ka te nandiko' Jesús iin yivi'

⁶Sakan' te ni ka'an a xiin' i ndii:

—Ña ndaku nduu' sakuu' tu'un yo'o', te nduu' tu a ña xata'an ini ne yivi' kuni nia. Sakan' na xto'o e' Ndiosí, ña saka'an nimá te ka'an tiakú tu'un a ndii, ni tianu' a ángele, ña nduu' kuenta a, te nia'a a ne xika' nuu' nuu' Ndiosí ña xa kuyatin' xka'ndia.

⁷—Koto va ndo', nä'a' ka te nandiko' i, te sañu'u' va Ndiosí ne saxinú ña ka'an tutu yo'o', ña ka'an xa'a' ña koq —ni kachi a.

⁸Te yu'u, Juan ndii, ni xini so'o i, te ni xini nduchi' nuu' tu i sakuu' ña yoso' nuu' tutu yo'o'. Te kii' ndi'i ni xini so'o e, xiin' kii' ndi'i ni xini nduchi' nuu' e ndii, ni nakandu'u' ndiee i nuu' ángele, ña ni nia'a ña jaan' nuu' i, te saka'nu' ña'a' i. ⁹Ikan' te ni ka'an ángele jaan' xiin' i ndii:

—iSaka'nu' un' yu'u! Kuachi ndii ña xika' nuu' nuu' Ndiosí xiin' un' xiin' inga ne ka'an tiakú tu'un a nduu' i, xiin' sakuu' ne saxinú

ñā yoso' nuu' tutu yo'o'. Iin ndaa' Ndiosí kuiti' saka'nu' un' —ni kachi a xiin' i.

¹⁰Te ni ka'an ka a xiin' i ndii:

—Tāxa'a un' nuu' ne yivi' ñā yoso' nuu' tutu yo'o', ñā ka'án xa'a' ñā koo. Kuachi ndii xa kuyatin' kivi' ñā koo sakuu' ñā jaan'. ¹¹Te ne xaa' ñā vā'a ndii, naa saa ka nia ñā jaan', sakan' tu ne xaa' ñā nia'a ndii, naa saa ka nia ñā jaan'. Te ne xachuun' ndaku ndii, naa sachuun' ndaku ka nia, sakan' tu ne xaa' ñā kuní Ndiosí kuiti' ndii, naa saa ka nia a.

¹²—Koto va ndo! Nā'a' ka te nandiko' i, te cha'vi i i'in ne yivi' saa nii' ni xachuun' nia. ¹³Te yu'u ndii, yoo' i ñā nuu', te yoo tu i ñā so'o' ndi'i'. Te nduu' i ñā nuu', te nduu' tu i ñā so'o' ndi'i', te nduu' i ñā xi'na, te nduu' tu i ñā ndi'i' ndoso'. ¹⁴Te sañu'u' va Ndiosí yoo ka nduu' ne natia' toto nia, sakan' ñā xata'an kaxi' nia nduu' ñā kuun' nda'a' tun' taxi' kivi' ñuu ñā koo' kivi' ndi'i', te ko'ni tu nia yi'e' ñuu Jerusalén xaa' jaan'. ¹⁵Ndisu ne cha'an' kuu' ndee naa naya', xiin' ne xaa' ñā kuini', xiin' ne kumi' musa, xiin' ne xa'ni' ne yivi', xiin' ne xaka'nu' ndiosí saka, xiin' ne xtani tun vixi, xiin' ne xini xa'an' ne yivi' ndii, küvi ko'ni nia ñuu jaan'. ¹⁶Te yu'u Jesús ndii, xa ni tianu' i iin ángele, ñā nduu' kuenta i, te ka'an ndoso' a xa'a' ñā jaan' nuu' ndo'ó, ne nakayá xa'a' i. Te yu'u nduu' siani' xika' David. Te nduu' tu i tiuun' chie ti' keta' kuaxi kitu' —ni kachi a xiin' i.

¹⁷Te Espíritu Santo xiin' ñā' tunda'á' ndii, ka'án nia xiin' Jesús ndii:

—Nia'a —kachi nia.

Te sakuu' ne xini so'o ñā yo'o' ndii, na ka'an tu nia ndii:

—Nia'a —kachi nia.

Te yoo ka ichi tikui ndii, nia'a ndo', te yoo ka kuní tikui ndii, ko'o so'o ndo' tikui, te taxi' kivi' ñuu ñā koo' kivi' ndi'i'.

¹⁸Te yu'u, Juan ndii, sakuni' ndiee' i yoo ka xini so'o ñā yoso' nuu' tutu yo'o' xa'a' ñā koo. Naa chikanu' ndoso' yoo ka ndee ka yu'u' nuu' tutu yo'o' ndii, sando'o' ñā'a' Ndiosí xiin' tundo'o' ñā yoso' nuu' tutu yo'o'. ¹⁹Te naa' sandoyo' yoo ka sava yu'u' ñā ka'án xa'a' ñā koo, ñā yoso' nuu' tutu yo'o' ndii, tāxi Ndiosí kaxi' nia nduu' ñā kuun' nda'a' tun' taxi' kivi' ñuu ñā koo' kivi' ndi'i', te küvi tu ko'ni nia ñuu su'un, ñā ka'án tutu yo'o' xa'a' jaan'.

²⁰Te ñā ndiee' yu'u' sakuu' ñā yoso' nuu' tutu yo'o' ka'án a ndii:

—Nā'a' ka te nandiko' i —kachi a.

Sakan' na kundu a. Nia'a, xto'o ndu Jesús.

²¹Te na sañu'u' va xto'o e' Jesucristo sakuu' yoo', ne nduu' kuenta a. Sakan' na kundu a.